

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΤΟΜΟΣ ΙΙ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ,"

Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ ΚΑΙ Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΤΟΜΟΣ 2.

1916

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ,"
1917

*Πᾶσα ἀποστολή πρὸς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον γίνεται πρὸς τὸν τμημα-
τάρχην τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ 2^{ΟΥ} ΤΟΜΟΥ

	Σελίς
<i>Στεφάνου Ξανθουδίδη</i> : Ἐπιγραφαὶ Κρήτης	1 - 12
» » Μινωϊκὸς τάφος Δαμανίων	171 - 178
<i>Σ. Πελεκίδη</i> : Ἀνασκαφαὶ Φαλήρου	13 - 64
<i>Φρειδερίκου Βερσάκη</i> : Τὸ ἱερὸν τοῦ Κορίνθου Ἀπόλλωνος	65 - 118
<i>Γεωργίου Α. Σωτηρίου</i> : Τὰ ἔρεπια τοῦ παρὰ τὸν Ἄρειον Πάγον Βυζαντινοῦ ναοῦ	119 - 143
<i>Γεωργίου Α. Σωτηρίου</i> : Σφραγίς τῆς Νέας Μονῆς τῆς Χίου	216
<i>Ἀναστασίου Ὀρλάνδου</i> : Βεροῖας Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι	144 - 163
<i>Ἰωσήφ Χατζηδάκι</i> : Τρία Μινωϊκὰ εἰδώλια	164 - 170
<i>Κωνσταντίνου Α. Ρωμαίου</i> : Ἐρευναὶ ἐν Θέρμῳ	179 - 189
<i>Κωνσταντίνου Κουρουγιώτη</i> : Ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναὶ ἐν Χίῳ 2	190 - 215
<i>Νικολάου Παππαδάκι</i> : Περὶ τὸ Χαρόπειον τῆς Κορωνείας	217 - 272
<i>Ἰωάννου Σβορώνου</i> : Θησαυρὸς νομισμάτων ἐκ τοῦ χωρίου Μύρου Καρδίτσας τῆς Θεσσαλίας	273 - 335

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ

<i>Διοίξεις</i> , προσωπικόν, νόμοι, Βασιλικά Διατάγματα	1 - 10
<i>Ἔργασια ἐν τοῖς Μουσείοις</i> , περισυλλογὴ ἀρχαίων, τυχαῖα εὐρήματα (Δ' ἀρχαιολογικὴ περιφέρεια ὑπὸ Γ. Οἰκονόμου. Ζ' ἀρχαιολογικὴ περιφέρεια ὑπὸ Α. Φιλαδελφέως. Θ' ἀρχαιολογικὴ περιφέρεια ὑπὸ Ἰωσήφ Χατζηδάκι. Ι' ἀρχαιολογικὴ περιφέρεια ὑπὸ Στ. Ξανθουδίδη. Ἐφορεία Βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων ὑπὸ Γ. Σωτηρίου. Η' ἀρχαιολογικὴ περιφέρεια ὑπὸ Κ. Ρωμαίου)	11 - 55
<i>Ἀνασκαφαὶ καὶ ἄλλαι ἐργασίαι ξένων ἀρχαιολογικῶν Σχολῶν</i> (Ἀμερικανικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἐν Κορίνθῳ, Γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, Γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἐν Κεραμειῶ)	56 - 62
<i>Ἐπιγραφικὸν Μουσεῖον</i> , ὑπὸ Βασίλ. Λεονάρδου	63 - 76
<i>Ἔργασια ἐν τοῖς Μουσείοις</i> , (προσκτήματα τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου καὶ αἱ ἐν αὐτῷ ἐργασίαι ὑπὸ Βαλερ. Στιή)	77 - 84

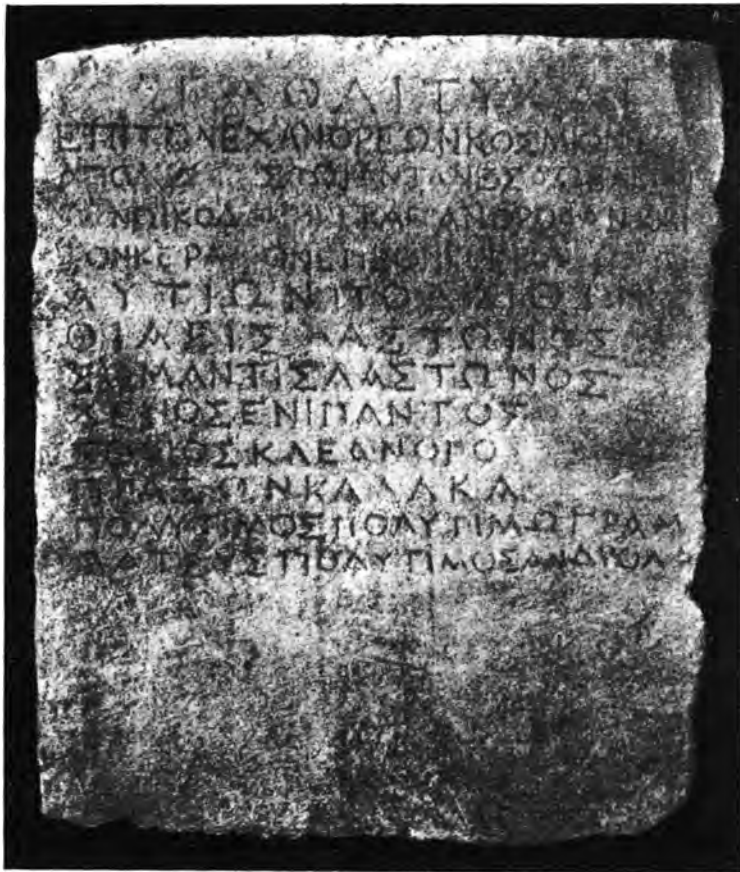

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΚΡΗΤΗΣ

ΥΠΟ ΣΤΕΦΑΝΟΥ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗ

Α΄ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΛΑΤΟΥΣ ΠΡΟΣ ΚΑΜΑΡΑΙ

Ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη ἐπιγραφή εὑρέθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1915 κατὰ τὴν κατασκευὴν ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ἀγούσης ἀπὸ τῆς προκυμαίας Ἁγίου Νικολάου (Μιραμπέλλου) πρὸς μικρὸν ὄρμον κείμενον κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν

Εἰκ. 1.

τῆς σημερινῆς πόλεως καὶ τῆς ἀρχαίας (Λατοῦς πρὸς Καμάρα) ἦτο εἰς βάθος ἑνὸς μέτρου περίπου ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας. Τὴν ἐπιγραφήν εἶδον διερχόμενος ἐκεῖθεν κατὰ τὰ τέλη Αὐγούστου καὶ τὴν ἀπέστειλα εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου, ὅπου εὑρίσκεται σήμερον ὑπ' ἀριθ. εὑρετηρίου ἐπιγραφῶν 191.

Είναι λίθος ἐγχώριος σκληρὸς τιτανόλιθος ὑποκύανος ὀρθογωνίου σχήματος ἐπεξεργασμένος καὶ λελειασμένος μόνον εἰς τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν τὴν φέρουσαν τὰ γράμματα· αἱ ἄλλαι πλευραὶ μόλις εἰργασμένοι, ἢ δ' ὀπισθεν ἀνεπεξέργαστος ὅλως· ὁ λίθος προφανῶς ἦτο ἐκτισμένος ἐν τῷ τοίχῳ δεικνύων μόνον τὴν ἐνεπίγραφον ἐπιφάνειαν· ἔχει ὕψος 0,40, πλάτος 0,335, πάχος μέγιστον 0,19. ὕψος γραμμάτων τῆς μὲν ἐπικεφαλίδος 0,016, τῶν δὲ λοιπῶν 0,011.

Ὁ λίθος ἀπετριβή κατὰ τὴν ἐνεπίγραφον πλευρὰν καὶ ἀτελεπίσθη εἰς τινὰ σημεῖα, καὶ οὕτως ἠφανίσθησαν μὲν τινὰ γράμματα, ἐγένοντο δὲ ἀμυδρὰ περισσότερα μάλιστα εἰς τὰς γραμμὰς τρίτην τετάρτην καὶ πέμπτην, τὰ ὅποια μετὰ πολλοῦ κόπου ἀνεγνώσθησαν ἢ διεγνώσθησαν.

Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων φαίνεται ἐκ τῆς παρατιθεμένης φωτογραφίας γενομένης μετὰ τὴν διὰ μολυβδίδος μελάνωσιν τῶν γραμμάτων, ἵνα καταστῶσιν εὐκρινέστερα (εἰκ. 1).

Μεταγραφομένη διὰ μικρῶν γραμμάτων ἢ ἐπιγραφῆ καὶ συμπληρουμένη κατὰ τὰ ἐλλείποντα γράμματα ἔχει οὕτως·

ἀ]γαθᾶι τύχαι.

- Ἐπὶ τῶν Ἐχανορέων κοσμιόντω[ν]
 ἁ πό[λις τὰν] σ[τ]ιωιάν τὰν ἐς ἁῶ βλέπον
 [σα]ν ᾠκοδό[μησε], καὶ τὰν ὄροφᾶν καὶ
 5 τὸν κερα[μ]ιον ἐπέθηκε, ἐ[κ]όσ[μιον δ' οἶδε].
 Αὐτίων Ποδαίθων[ος],
 Θία[ρ]ις Λάστωνος,
 Σώμαντις Λάστωνος,
 Χένος Ἐνίπαντος,
 10 Σόφιος Κλεάνορος,
 Πράξων Καλάκα,
 Πολύτιμος Πολυτίμω· γραμ
 ματεὺς Πολύτιμος Ἄνδρόλα·

Τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι σαφέστατον· ἡ πόλις τῶν Λατίων διὰ τῶν Κόσμων ᾠκοδόμησε Στοᾶν βλέπουσαν πρὸς ἀνατολὰς, καὶ ἐπέθηκε τὴν ὄροφὴν καὶ τὰς κεράμους, ἀναγράφονται δὲ τὰ ὀνόματα τῶν Κόσμων τῶν ἐπιμεληθέντων τοῦ ἔργου καὶ τοῦ γραμματέως αὐτῶν.

Ὁ λίθος ἀνεσκάφη, ὡς εἶπον, εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς σημερινῆς πόλεως· πιθανώτατα ἢ μνημονευομένη Στοᾶ ἔκειτο ἐνταῦθα ἐστραμμένη πρὸς ἀνατολὰς, ἦτοι πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ μεγάλου κόλπου τοῦ Μιραμπέλλου τὴν νησίδα Ψεῖραν καὶ τὴν χερσόνησον τῆς Σητείας.

Περὶ τοῦ εἶδους-τούτου τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Λατοῦς πρὸς Καμάρα ὠμίλησα

ἐν Ἀρχαιολογ. Ἐφημερίδι τοῦ 1908 σελ. 209, ἐνθα λέγω ὅτι «τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος ὑπῆρξε διὰ τὴν Λατὼ πρὸς Καμάρα ἐποχὴ ἀκμῆς καὶ ὄργασμοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ, ἀφ' οὗ τόσαι ἐπιγραφαὶ ἔχουσι μέχρι τοῦδε εὑρεθῆ τῶν χρόνων τούτων ἀναγράφουσαι οἰκοδομὰς καὶ ἐπισκευὰς ναῶν καὶ ἄλλων ἱερῶν κατασκευῶν, ἰδρύσεις ἀγαλμάτων πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ἄλλα ὅμοια» ἀναφέρω δὲ καὶ τὰς τοιαύτας ἐπιγραφὰς ¹.

Ἡ πιθανωτέρα ἐρμηνεία τοῦ φαινομένου τούτου εἶναι, ὅτι θὰ προηγήθη τῆς ἐποχῆς ταύτης περίοδος καταπτώσεως καὶ ἀδυναμίας τῆς πόλεως τῶν Λατίων, καθ' ἣν αἱ ἱεραὶ καὶ ἄλλαι δημόσιοι κατασκευαὶ παρημελήθησαν καὶ ἐφθάρησαν, καὶ ὅτι ἀναλαβούσης τῆς πόλεως δι' ἄγνωστον ἡμῖν ἱστορικὴν ἀφορμὴν κατὰ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος ἠδυνήθησαν οἱ Λάτιοι ἐντὸς μικροῦ χρόνου νὰ ἀνασκευάσωσι τὰ ἐφθαρμένα καὶ ν' ἀνεγείρωσι νέα.

Ὁ χρόνος τῆς ἐπιγραφῆς, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς γλώσσης καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων (Α. Π. Θ. Σ), καὶ τῆς κατὰ τὰ ἄκρα παχύνσεως αὐτῶν ἐν ἀντιπαραβολῇ καὶ πρὸς ἄλλας ἐπιγραφὰς τῆς αὐτῆς πόλεως (Blass ἀριθ. 5075 - 5082) εἶναι ὁ δεύτερος π. Χ. αἰὼν καὶ δὴ τὸ τελευταῖον ἡμισυ τούτου. Ὁ καθηγητὴς μάλιστα τῆς ἐπιγραφικῆς κ. Halbherr κατώρθωσεν ἐκ Δηλίας ἐπιγραφῆς ² νὰ ὀρίσῃ τὴν χρονολογίαν τῆς Λατίας ἐπιγραφῆς Blass 5077 ³, ἐν ἣ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐπωνύμου Λατίου Κόσμου Κυδάννου τοῦ Ἐνίπαντος συμπίπτει πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐπωνύμου ἀρχοντος Σαραπίωνος κατὰ τὸ 102-101 π. Χ. (κατ' ἄλλους 104-103)· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ δὲν ἀφίσταται ταύτης καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, ἔπεται ὅτι ὀλίγα ἔτη χωρίζουσιν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου πρότερον ἢ ὕστερον.

Ἡ ἐπικεφαλὴ τῆς ἐπιγραφῆς, ἡ ὁποία, ὡς συνήθως, εἶναι γεγραμμένη διὰ μεγαλυτέρων γραμμάτων ἔχει μόνον τὸ *ἀγαθᾶ τύχα*, ὅπως καὶ αἱ παρὰ Blass 5075, 5076, 5079, καὶ ἡ παρ' ἐμοῦ δημοσιευθεῖσα ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1908 σελ. 208, ἐν ᾧ εἰς ἄλλας συγχρόνους καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως προηγεῖται καὶ τὸ *διοὶ π. χ.* Blass 5077, 5080 καὶ Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1908 σελ. 225-226.

Στίχ. 2. Οἱ *Ἐχανορεῖς*, ἐξ ἧς οἱ Κόσμοι τῆς ἐπιγραφῆς, εἶναι μία τῶν τριῶν γνωστῶν φυλῶν (ἢ γενῶν) ⁴ τῶν Λατίων· ἄλλαι δύο εἶναι γνωσταὶ οἱ *Αἰσχεῖς* καὶ οἱ *Υλλεῖς*. Οἱ Ἐχανορεῖς ἀναφέρονται καὶ εἰς τὴν παρὰ Blass

¹ F. Blass, Die Kretischen Inschriften (in Sammlung der Griech. Dialekt Inschriften, Göttingen 1904) ἀριθ. 5076, 5077, 5079, 5080, 5083 καὶ American Journal of Archeology, Second Series vol. II (1898) σελ. 76 ἀριθ. 1, 2.

² Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Homolle εἰς τὸ Bulletin de Corresp. Hellen. III σελ. 293 ἐξ.

³ Museo Italiano III σελ. 640 ἀριθ. 59.

⁴ Ἴδὲ A. Semenov, Antiquitates juris publici Cretensium, Petropoli 1893 σελ. 58.

5076. Εἰς ἄλλας ἐπιγραφὰς τῆς πόλεως ἀναγράφονται οἱ Κόσμοι χωρὶς νὰ μνημονεύεται ἡ κοσμοῦσα φυλή¹.

Στίχ. 3. Ἡ ἀνάγνωσις τῆς λέξεως ΣΤΩΙΑΝ εἶναι βεβαία· εἶναι ὁ δωρικός τύπος τῆς λέξεως **στοά**². Καὶ εἰς ἄλλην ἐπιγραφὴν Λατοῦς δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Mariani³ ἀναφέρεται ἐπισκευασθεῖσα ΣΤΩΙΑ Ζηνὸς Μηλιχίου ἢ ἡμετέρα ὁμοῦς στοὰ εἶναι ἄλλη οἰκοδομηθεῖσα ἐκ θεμελίων.

Στίχ. 5 **ἐ[κ]όσ[μιον δ' οἶδε]**. Ἡ συμπλήρωσις εἶναι, ὡς πιστεύω, ἀσφαλῆς· διότι καὶ ὁ χωρὸς εἶναι ἀνάλογος, καὶ ἡ φράσις ἐν τῇ θέσει ταύτῃ τυπικὴ εὐρισκομένη εἰς ἐπιγραφὴν Λατοῦς παρὰ Blass 5080 στίχ. 5, καὶ εἰς τὰς ἐκ Γόρτυνος Blass 5029 στίχ. 2 **ἐκόρμιον οἶδε**, 5030 **ἐκόρμιον οἶδε κόρμοι**, καὶ εἰς ἄλλην τῆς αὐτῆς πόλεως κολοβὴν δημοσιευθεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ⁴.

Στ. 6. **Αὐτίων Ποδαίθων[ος]**. Εἶναι ὁ πρωτόκοσμος ἢ ἐπόνυμος Κόσμος τῆς πόλεως ὡς ἀναγραφόμενος πρῶτος ἐν τῇ σειρᾷ. **Αὐτίων** ἀναφέρεται καὶ εἰς ἄλλην σύγχρονον ἐπιγραφὴν Λατοῦς ἔμμετρον δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Mariani (οἶδε σὺν Αὐτίωνι), ἐν ἧ ἄλλιν εἶναι πρωτόκοσμος· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ γράμματα ταύτης φαίνονται τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιγραφῆς ἀνάλογον, ἀφ' οὗ πρόκειται περὶ ἀνεγέρσεως ναοῦ Κύπριδος, πιθανότατον εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου καὶ εἰς τὰς δύο ἐπιγραφὰς, καὶ δὴ καὶ τῆς αὐτῆς ἐνιαυσίας ἀρχῆς τοῦ Αὐτίωνος καὶ τῶν συγκόσμων⁵.

Διὰ τὸ ὄνομα **Αὐτίων** παραβλητέα τὰ παρὰ Pape-Benseler **Αὐτίας** καὶ **Αὐτέας**. Τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ Αὐτίωνος **Ποδαίθων** φαίνεται μὲν πως παράδοξον καὶ δὲν εὐρέθη, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἀνεξήγητον σημαῖνον τὸν ὀκύποδα, ἂν ἐνθυμηθῶμεν τὰ παρ' Ὀμήρω (Ἰλιάδ. 8, 185, 23, 295) ὀνόματα τῶν ἵππων τοῦ Ἑκτορος **Πόδαργος** καὶ **Αἶθων**⁶.

Στ. 7-8. **Θία(ρ)ις Λάστωνος, Σώμαντις Λάστωνος**. Τὸ πρῶτον ὄνομα ἀμφιβάλλω ἂν εἶναι **Θίαρις**⁷ ἢ **Θίαβις**· τὸ πρῶτον συνθετικὸν ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι τὸ **θεός**. **Σώμαντις** Κρής ἀναφέρεται καὶ εἰς ἄλλην ἐπιγραφὴν⁸. **Λάστων** θὰ εἶναι ὅ,τι περίπου καὶ τὸ γνωστότερον Λασθένης. Πιθανώτατα ὁ

¹ Blass 5075, Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1908 σελ. 208.

² **Στοιὰ** ἀναφέρεται καὶ εἰς ἄλλην δωρικὴν ἐπιγραφὴν τῆς Μ. Ἀσίας, Bittenberger. Sylloge inscript. graec. ἀριθ. 365 25.

³ Monum. ant. dei Lincei vol. VI (1896) σελ. 277-278.

⁴ American Journal, Second Series II (1898) σελ. 76.

⁵ Monum. ant. dei Linc. αὐτόθι σελ. 275 στίχ. 3 καὶ Blass 5083.

⁶ Ἴδὲ καὶ Pape-Benseler, Wörterbuch der griech. Eigen. **Αἶθων**, Πόδαργος.

⁷ Αὐτόθι **Θέαρις**, **Θεάρης**, **Θεαρίδας**, **Θεάριος**, **Θεαρίων**.

⁸ Corpus Inscript. graec. II 2610.

Θίαρις καὶ ὁ Σώμαντις ἦσαν ἀδελφοί, διότι φαίνεται ὅτι ἐπετρέπετο νὰ συγκοσμῶσιν ἀδελφοί¹.

Στ. 9. **Χένος Ἐνίπαντος**. Παρὰ Pape - Benseker εὑρηται Χέννος. **Ἐνίπας** εἶναι γνωστὸν ὡς ὄνομα Κόσμων καὶ πατρὸς Κόσμου τῆς Λατοῦς εἰς τὰς ἐπιγραφὰς Blass 5076 (φυλῆς Ἐχανορέων), 5077 (φυλῆς Ὑλλέων), Ἀρχαιολ. Ἐφημερίς 1908 σελ. 225 δημοσιευθεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ (φυλῆς Ὑλλέων), καὶ εἰς ἐπιγραφὴν τῆς ὁμόρου Ἰστρώνος Blass 5056.

Στ. 10. **Σόφιος** εὑρίσκεται καὶ ἀλλαχοῦ, **Κλεάνωρ** εἶναι γνωστὸν ὄνομα, ἀναγράφεται δὲ καὶ εἰς ἄλλην σύγχρονον ἐπιγραφὴν τῆς αὐτῆς πόλεως (Blass 5076).

Στ. 11. **Πράξων καὶ Πραξωνίδης** εἶναι καὶ ἄλλοθεν γνώριμα, τὸ **Καλάκας** ὁμοῦ τὸ πρῶτον, ὡς πιστεύω, ἀπαντᾷ. Ὡς πρὸς τὸν σχηματισμὸν παραβλητέον πρὸς τὸ **Δαμάκας** τῆς αὐτῆς πόλεως².

Στ. 12-13. Τὸ **Πολύτιμος** ἦτο, φαίνεται, ὄνομα σύνηθες ἐν Λατοῖ, ἀφ' οὗ τρεῖς μὲν εὑρίσκεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ, ἀναγράφεται δὲ καὶ εἰς τρεῖς ἄλλας ἐπιγραφὰς τῆς πόλεως (Blass 5076, 5078 Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1908 σελ. 208). Καὶ τὸ **Ἀνδρόλας** ἀπαντᾷ εἰς τὰς Λατίας ἐπιγραφὰς Blass 5078, 5080, πιθανῶς δὲ καὶ εἰς τὴν 5081. Εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ Ἀνδρόλαος καὶ Ἀνδρόλεως.

Ἀναγράφονται τὸ ὅλον ἑπτὰ Κόσμοι καὶ ἰδιαιτέρως ὁ γραμματεὺς. Τὸ αὐτὸ παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὴν ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ τῆς αὐτῆς περίου ἐποχῆς ἐπιγραφὴν, ἣν ἐδημοσιεύσαμεν ἐν ΑΕ 1908 σελ. 225 ἐξ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Κόσμων δὲν ἦτο ὁ αὐτὸς εἰς πάσας τὰς Κρητικὰς πόλεις, οὐδ' ἐν τῇ αὐτῇ πόλει κατὰ πάσας τὰς ἐποχὰς³. Διὰ τὴν Λατὴν πρὸς Καμάρα ἔχομεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Blass 5076 πέντε Κόσμους καὶ τὸν γραμματέα, ἐν τῇ 5077 καὶ 5079 ἑπτὰ καὶ τὸν γραμματέα, εἰς τὴν 5080 ἕξ (τοῦλάχιστον) καὶ τὸν γραμματέα, εἰς ἄλλας Λατίας ἐπιγραφὰς δὲν ἀκριβοῦται ὁ ἀριθμὸς διὰ τὸ ἔλλιπές αὐτῶν. Διὰ τὰς ἄλλας πόλεις ἐπραγματεύθησαν ὁ Cicotti καὶ ὁ Semenovff⁴.

Διὰ τὸν γραμματέα τὸν μνημονευόμενον μετὰ τῶν Κόσμων τελευταῖον εἶπομεν καὶ ἄλλοτε (ΑΕ 1908 σελ. 225) ὅτι δὲν γνωρίζομεν ἂν ἐλαμβάνετο ἐκ τῶν Κόσμων ἢ προσελαμβάνετο ἰδιαιτέρως ἐκ τῆς αὐτῆς φυλῆς ἢ γένους, ἐξ ἧς καὶ οἱ ἐκάστοτε Κόσμοι⁵.

¹ Πρὸλ. Museo Italiano III ἀριθ. 54 στίχ. 8 (Ὡλέρου), ἀριθ. 61 στ. 45 (Λατοῦς) καὶ E. Cicotti, Istituzioni pubbliche Cretesi, Roma 1891, σελ. 84.

² Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1908 σελ. 230 (ἂν ὁρθῶς ἔχη αὐτόθι).

³ Ἴδε περὶ τοῦ ζητήματος τούτου Cicotti σελ. 83, Semenovff σελ. 58.

⁴ Ἐνθα ἀνωτέρω.

⁵ Περὶ τοῦ γραμματέως ἴδε Cicotti σελ. 105 ἐξ. Semenovff σελ. 75 ἐξ.

Β' ΔΥΟ ΛΑΤΙΝΙΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

1) Στήλη ἐξ ἐγχωρίου μαλακοῦ πάρου ὑποκιτρίνου (πελέκι) εὑρεθεῖσα τυχαίως κατὰ τὴν καλλιέργειαν ἀγροῦ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1915 εἰς θέσιν *Βλαχινῶ* ἢ *Πεύκου* πλησίον τοῦ χωρίου Ἀποσελέμη (τῆς ἐπαρχίας Μονοφατισίου) ἐν κτήματι Βασιλείου Κουτεντέ, ὁπόθεν μετεκομίσθη εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου

(ἀριθ. εὑρετηρ. ἐπιγρ. 192). Ἡ πλάξ εὑρέθη τεθραυσμένη εἰς δύο τεμάχια καὶ βεβλαμμένη κατὰ τὸ μέρος τῆς θραύσεως, ὅπου καὶ ἀπετριβήσαν γράμματά τινα οὐχὶ δυσκόλως συμπληρούμενα. Ἔχει ὕψος 1,50, πλάτος 0,50 καὶ πάχος 0,19. Ἡ ἔμπροσθεν πλευρὰ ἄνω μὲν σχηματίζεται ἀετοειδῆς, ἡ δὲ λοιπὴ ἐπιφάνεια κατὰ μὲν τὰ δύο τρίτα εἶναι ἐπιμελῶς εἰργασμένη, τὸ δὲ κατώτερον τρίτον ἀμελέστερον, ἅτε πηγνύμενον εἰς τὴν γῆν ἢ εἰς βάθρον, διότι, ὡς εἰκάζομεν ἐκ τοῦ ὕψους τῆς στήλης καὶ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιγραφῆς ἐχρησίμευεν ὡς ὄρος (terminus), ἴδε εἰκόνα 2.

Μεταγραφομένη διὰ μικρῶν γραμμάτων ἔχει οὕτως:

Ex auctoritate
Neronis Cludi
Caesaris Aug Ger
manci Pontif
Maxi Trib Pot XI
Imp Cos III PP et
ex S C
L. Turpilius Dexter
Procos pr[æ]dia p[ub]lica
Gortunio[rum] p[ro]leraqu
e a privatis occupata
(restit)uit termin
avitque

Εἰκ. 2.

ἦτοι μετὰ συμπλήρωσιν τῶν συγκεκομμένων λέξεων καὶ τῶν ἐλλειπόντων ἐκ τῆς φθορᾶς καὶ τῆς ἀβλεψίας τοῦ χαρακτοῦ.

Ex auctoritate Neronis Cl(a)udi Caesaris Augusti German(i)ci Pontif(icis) Maxi(mi) Trib(unicia) Pot(estate) XI Imp(eratore) Con(sule) IIII P(atris) P(atrīae) et ex S(enatus) C(onsulto).

L(ncius) Turpilius Dexter Prae(consul) praefectus publica Gortunio[rum] praediarum a privatis occupata (restit)uit terminavitque.

Ὁ Ἀνθύπατος Κρήτης Λεύκιος Τουρπίλιος Δέξτερ χρώμενος τῷ ἀξιώματι τῷ χορηγηθέντι ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Νέρωνος καὶ δόγματι τῆς Συγκλήτου ἀποκατέστησε καὶ καθώρισε τὰ δημόσια κτήματα τῶν Γορτυνίων, ὧν πολλὰ εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ ἰδιωτῶν. Ἡ πράξις αὕτη τοῦ Ἀνθυπάτου ἐγένετο δημαρχεύοντος μὲν τοῦ Αὐτοκράτορος τὸ ἐνδέκατον, ὑπατεύοντος δὲ τὸ τέταρτον, ἦτοι κατὰ τὸ ἔτος 63 μ. Χ. κατὰ τοὺς ὑπὸ τοῦ Cagnat κατηρητισμένους πίνακας¹. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ὀρίζεται καὶ ὁ χρόνος, καθ' ὃν ὁ Τουρπίλιος Δέξτερ ἦτο Ἀνθύπατος Κρήτης καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ οἱ χρόνοι καθ' οὓς ἐβίωσεν ἐν Ρώμῃ καὶ ἐγένετο καὶ ὑπάτος, πρᾶγμα ἐσφαλμένως μέχρι τοῦδε ἢ ἀνακριδῶς ἀναγραφόμενον εἰς τὰς σχετικὰς μελέτας².

Ὁ χαρακτῆρ τῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῆς στήλης ἀγνοῶν ἴσως τὴν λατινικὴν ὑπέπεσεν εἰς σφάλματά τινα, ἦτοι παρέλιπε τὸ A εἰς τὸ CLVDI. ἐπίσης τὸ I εἰς τὸ GERMANCI τῆς τετάρτης γραμμῆς, καὶ τελευταῖον, ὡς φαίνεται, συνέχυσε τὰ πρῶτα γράμματα τοῦ RESTITVIT εἰς τὴν προτελευταίαν γραμμὴν, ὅπου φαίνονται λείψανα τοῦ TESR ἀντὶ REST.

Ποῖα καὶ τίνος εἶδους ἦσαν καὶ ποῦ ἔκειντο τὰ δημόσια κτήματα τῆς Γόρτυνος, ὧν πολλὰ εἶχον καταπατηθῆ ὑπὸ ἰδιωτῶν καὶ ὁ Ἀνθύπατος τὰ ἀποκατέστησε καὶ τὰ καθώρισε, δὲν λέγεται. Θὰ ἦσαν πιθανῶς καὶ γαῖαι καλλιεργήσιμοι καὶ νομαὶ ποιμνίων καὶ θὰ ἔκειντο κατὰ τὰ μέρη ταῦτα, ὅπου εὐρέθη καὶ ἡ στήλη. Εἶναι πιθανὸν ὅτι ὄχι μόνον ἐνταῦθα ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα, ὅπου θὰ ὑπῆρχον δημόσια κτήματα τῶν Γορτυνίων θὰ ἐπεξετάθη ἡ φροντίς τοῦ Ἀνθυπάτου, καὶ ὅτι παρόμοιοι ὄροι θὰ ἰδρῦθησαν καὶ ἀλλαγῶν, ἵνα ἐν τῷ μέλλοντι προστατεύωσι καὶ ἀσφαλίζωσι τὰς δημοσίας τῆς πόλεως κτήσεις. Ἴσως καὶ τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον τεμάχιον τῆς ἐπιγραφῆς προέρχεται ἐκ τοιαύτης τινὸς στήλης.

Βέβαιον σχεδὸν θεωρῶ ὅτι ἡ ἡμετέρα στήλη ἴδρυτο εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἐν ἣ ἀνεσκάφη ἢ πολὺ πλησίον τὸ βᾶρος αὐτῆς (περὶ τὰ 200 χιλιόγραμμα) καὶ ἡ ἔλλειψις συνοικισμού ἢ μεγάλου οἰκοδομήματος, εἰς ὃ νὰ μετεκομίσθη ἄλλοθεν, συνηγοροῦσιν εἰς τοῦτο.

¹ René Cagnat, Cours d'Épigraphie latine, Paris 1890 σελ. 177 - 178.

² Παρὰ Pauly, Real Encyclopädie, Stuttgart 1852 VI σελ. 2256 ἀναγράφεται χρονολογία 225 μ. Χ., τὴν ὁποίαν ὁμῶς ὁ συντάκτης τοῦ ἄρθρου Haakh ἀπορρίπτει, ὡς στηριχθεῖσαν ἐπὶ ἐσφαλμένης βάσεως. Εἰς τὴν Prosopographia Imperii Romani τοῦ Rohden καὶ Dessau τόμ. III σελ. 344 ἀναγράφεται ὁ L. Turpilius Dexter ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ C.I.L. τόμ. XIV ὡς ὑπάτος μετὰ τοῦ M. Maecius Rufus, τίθεται δὲ κατ' εἰκασίαν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Φλαβίων αὐτοκρατόρων.

Ἐκ τῆς Γορτύνης ἢ θέσις, ἐν ἣ εὐρέθη ἡ ἐπιγραφή, ἀπέχει περὶ τὰ 25 χιλιόμετρα ΒΑ· ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήττῃ ὅτι αἱ κτήσεις τῆς Γορτύνης ἐξετείνοντο εἰς τοσαύτην ἀπόστασιν, διότι ἡ Γόρτυνα ἦτο κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ἡ μεγίστη καὶ ἐπισημοτάτη τῶν Κρητικῶν πόλεων καὶ ἡ πρωτεύουσα καὶ ἔδρα τοῦ Ἀνθυπάτου τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κυρήνης· ἡ παρακειμένη τῷ τόπῳ τούτῳ Πύρανθος¹ (σήμερον χωρίον Πυράθι) ἢ εἶχεν ἐκπέσει εἰς κώμην ὑπαγομένην τῇ Γόρτυνι ἢ εἶχεν ἀφανισθῆ τελείως, πιθανῶς δὲ τὰ κτήματα ταῦτα τὰ μνημονευόμενα ἐν τῇ ἐπιγραφῇ εἶναι κτήματα τῶν Πυρανθίων περιελθόντα μετὰ τὴν καταστροφὴν ἢ ὑποταγὴν τῆς πολίχνης εἰς τὸ κοινὸν τῶν Γορτυνίων.

2) Τεμάχιον στήλης ἐκ λίθου πάγου μαλακοῦ ὑποκιτρίνου (πελέκι). Εὐρέθη εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ κατεστραμμένου Τουρκικοῦ χωρίου Μελιδοχώρι, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου εἰς λόφον ὑψηλὸν καλούμενον σήμερον **Καστριγιώτην** τοποθετεῖται ἡ πόλις **Ἀρκάδες**². Ἡ πλάξ σώζει τὴν ἄνω ἀριστερὰν γωνίαν, καὶ ἔχει ὕψος 0,40, πλάτος 0,29 καὶ πάχος 0,12. Ἀναγινώσκονται σαφῶς τὰ ἑξῆς:

EX AVC
NEROI
CAES
GER

ἦτοι: Ex auc[toritate] Neron[is] Claudi] Caes[aris] Aug[ustini] Ger[manici]....

Πιθανώτατα πρόκειται καὶ ἐνταῦθα περὶ δημοσίας τινὸς κατασκευῆς, ἴσως περὶ ἰδρύσεως ὕδρου τῶν δημοσίων κτημάτων τῆς Γόρτυνος ὁμοίου τῷ προηγουμένῳ.

Γ' ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

Στήλη ὀρθογώνιος ἐγχωρίου μαλακοῦ χονδροκόκκου ὑποκιτρίνου πάγου εὐρεθεῖσα κατὰ τὸ 1912 παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας **Χερσονήσου** (σήμερον Λιμάνι Χερσονήσου) καὶ μετακομισθεῖσα εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου (ἀριθ. εὐρετ. ἐπιγραφῶν 188). Εἶναι ἀπεραία ἄνω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἐλλιπῆς δὲ κάτω, ὅπου ἀπεκρούσθησαν ἀρκετὰ γράμματα τῶν στίχων 17, 18, 19 καὶ ἐξέπεσε καὶ μία τοῦλάχιστον ἀκόμη γραμμῆ. Ἡ στήλη φέρει ἀναθύρωσιν τριπλῆν ἄνω καὶ ἀπλῆν ἑκατέρωθεν. Ἔχει ὕψος 0,76, πλάτος 0,52, πάχος 0,15 καὶ ὕψος τῶν γραμμάτων 0,02 - 0,025.

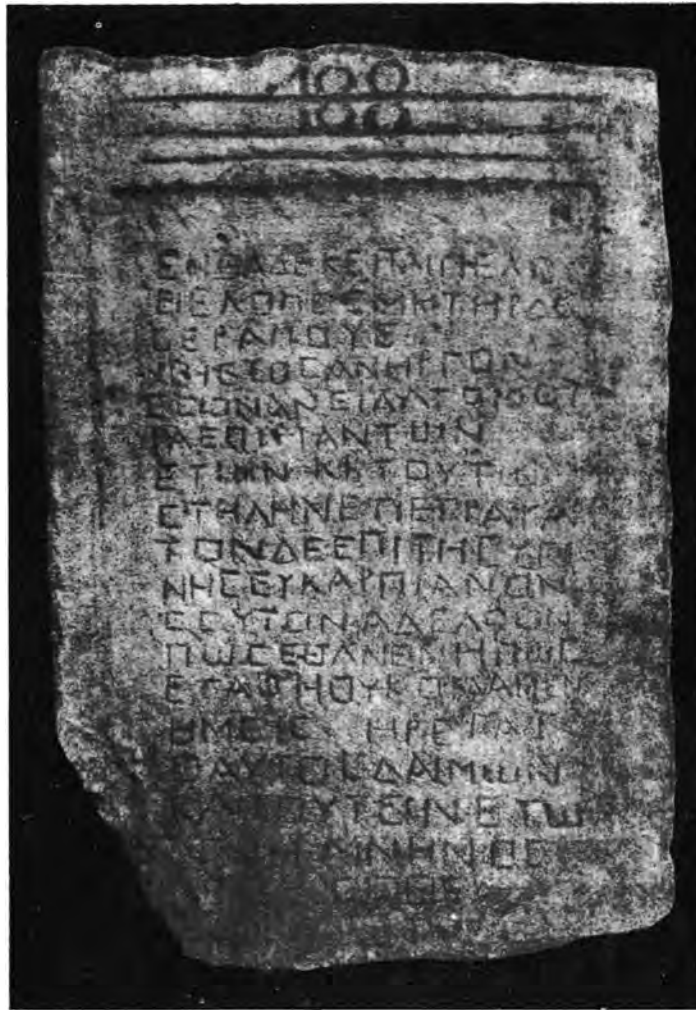
¹ Περὶ τῆς πόλεως Πυράνθου ἴδε Svoronos, Numismatique de la Crète ancienne, Macon 1890 σελ. 300, Pashley, Travels in Crete, London 1837 I 291 καὶ τὴν ἄλλην παρὰ τούτοις βιβλιογραφίαν.

² Ἰδε Svoronos, Numism. σελ. 25, Spratt, Travels and Researches in Crete London 1865 I σελ. 318 - 325. Mariani ἐν Monum. ant. VI 1896 σελ. 329 - 330.

Ἡ ἐπιγραφή εἶναι τῶν ἐσχάτων ρωμαϊκῶν χρόνων, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς λέξεως, τῆς ὀρθογραφίας καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ τετραγώνου σχήματος τῶν γραμμάτων θ, ο, σ, ψ, ω (ἴδε εἰκόνα 3).

Μεταγραφομένη ἔχει οὕτως:

- ἐνθάδε κεῖται Πέλοψ
(Π)έλοπος μήτηρ δὲ
Σεραποῦς,
χρηστός ἀνὴρ γον(ε)
5 ἔων ἀνείλατο μοῖ
ρα ἐπὶ πάντων,
ἐτῶν ΚΒ τούτω
στήλην ἐπέγραψα·
τὸν δὲ ἐπὶ τῆς (ῶ)
10 νῆς Εὐκαρπιανόν
σου τὸν ἀδελφόν
πῶς ἔθανεν ἢ πῶς
ἐτάφη οὐκ οἶδαμεν
ἡμεῖς· ἦρε γὰρ
15 ὁ αὐτὸς δαίμων
καὶ τοῦτον ἐτῶ
[ν] ΙΗ μηνῶς
· της . . . τος
· . . . τ . . . . .
20 . . . τ . . . . .

Εἰκ. 3.

Εἶναι ἀρκετὰ παράδοξος ἢ ἀνωτέρω ἐπιγραφή. Ὁ στήσας τὴν στήλην δὲν δηλοῖ τὸ ὄνομά του, ἐν ᾧ ὀμιλεῖ κατὰ πρῶτον πρόσωπον («ἐπέγραψα»).

Ἴσως εἶναι ὁ πατήρ, ἔπειτα ὀμιλοῦσιν (ἴσως οἱ γονεῖς τοῦ νεκροῦ) περὶ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ τοῦ θανόντος τοῦ Εὐκαρπιανοῦ ὡς ἀποθανόντος καὶ τούτου κατὰ τρόπον ἄγνωστον καὶ ταφέντος ἄδηλον πῶς.

Ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι ἀσφαλῆς μέχρι τοῦ 16 στίχου. Τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ δευτέρου στίχου φαίνεται μὲν ἐν τῷ λίθῳ ὡς ο ἢ θ, ἀλλὰ προφανῶς προήλθεν ἐξ ἀβλεψίας τοῦ χαρακτοῦ ἀντὶ Π. Τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ ἐνάτου στίχου φαίνεται ὡς δύο γράμματα Υ □, ἀλλὰ ταῦτα οὐδὲν λέγουσι, διὰ

τοῦτο θεωρῶ πιθανόν ὅτι πρόκειται περὶ ἑνὸς μόνον τοῦ ω δεδηλωμένου διὰ δύο παρακειμένων τετραγωνιδίων, ὅπως περίπου καὶ εἰς τὸν στίχον 5. Τότε ἔχομεν *ὠνής*. Ἄν ἡ ἀνάγνωσις αὕτη εἶναι ὀρθή, τότε *ὁ ἐπὶ τῆς ὠνής Εὐκαρπιανός* θὰ ἦτο ἴσως ἔμπορος ἀποθανὼν κατὰ τὸν πλοῦν ἢ ἐν ξένη γῆ χωρὶς οἱ γονεῖς νὰ μάθωσι ποῦ καὶ πῶς. Πιθανόν καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ νὰ ἦσαν ἔμποροι καὶ ναυτιλλόμενοι.

Καὶ τὸ ἐν στ. 17 *μνηνός* ἀντὶ *μηνός* εἶναι βεβαίως σφάλμα τοῦ τεχνίτου. Ἡ ἐν τέλει χρονολογία τοῦ μηνός καὶ τῆς Ἰνδικτιῶνος(;) εἶναι ἑλλειπής, καὶ οὐδὲν ἀσφαλές δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ τοῦ λίθου.

Τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς ἢ *Σεραποῦς* ἐσχηματίσθη ὅπως ἄλλα θηλυκὰ εἰς *οῦς* ἀπαντῶντα κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους ἑλληνικοὺς χρόνους π. χ. *Καλοποῦς* ἐν ἐπιγραφῇ ρωμαϊκῇ χρόνων τῆς Λύκτου¹, *Ἐπαφροῦς* εἰς ἄλλην Λυκτίαν ἐπιγραφὴν² καὶ εἰς ἐπιγραφὴν Πραισοῦ³. *Σαραποῦς* εὐρίσκεται καὶ ἀλλαχοῦ καὶ εἰς τὰς ἐπιγραφὰς⁴ Corp. Inscr. Graec. 3, 4826, 4977.

Δ' ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΒΙΑΝΝΟΥ

Πλάξ τετράγωνος λεπτὴ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου εὐρεθεῖσα κατὰ τὴν 28 Αὐγούστου 1915 κατὰ χώραν ἐπὶ τάφου χριστιανικοῦ ἀνασκαφέντος παρὰ κατεστραμμένην Βυζαντιακὴν ἐκκλησίαν ἐντὸς τοῦ χωρίου *Ἐπάνω Βιάννου* (παρὰ τὴν ἀρχαίαν *Βιάννον*⁵ κατὰ τὴν κατασκευὴν ὀχέτου ἐν τῇ μεγάλῃ ὁδῷ τῆς σημερινῆς κωμοπόλεως. Ὁ τάφος εὐρίσκετο εἰς βάθος ἑνὸς μέτρου ὑπὸ τὸ σημερινὸν ἔδαφος τῆς ὁδοῦ, ἦτο ὀρθογώνιος κτιστὸς διὰ μικρῶν λίθων καὶ ἀβεστοκονίας καὶ ἐκαλύπτετο ὑπὸ πλακῶν ἐκ σχιστολίθου ὃ πυθμὴν αὐτοῦ ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν ὀπτῶν πλίνθων φερουσῶν ὅπας, ἵνα καταρρέωσι τὰ ὑγρά εἰς μικρὸν σταυρωτὸν κτιστὸν κούφωμα ὑποκάτω τοῦ τάφου. Ἡ πλάξ ἦτο ἐπικεκολλημένη ἄνωθι τῶν πλακῶν δι' ἀσβέστου, ὀπότεν ἀπεσπάσθη ὑπὸ τῶν ἐργατῶν καὶ ἐθραύσθη ὀλίγον κατὰ τὸ ἄνω μέρος φθαρέντων καὶ γραμμάτων τινῶν εὐκόλως ἀναπληρουμένων. Ἔχει ὕψος 0,30, πλάτος 0,31, πάχος 0,04, ὕψος γραμ-

¹ American Journal of Archeology vol. XI, 1896 σελ. 553.

² Αὐτόθι, Second Series 1898 σελ. 74.

³ Halbherr ἐν Museo Italiano III σελ. 601 ἀριθ. 31.

⁴ Pape-Benseler, Σαραποῦς.

⁵ Περὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως Βιάννου ἴδε Svoronos, Numism. σελ. 42-43 καὶ τὴν αὐτόθι βιβλιογραφίαν.

Ἡ Βιάννος ὑφίστατο καὶ κατὰ τὴν Βυζαντιακὴν ἐποχὴν καὶ ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν 22 Ἐπισκοπῶν τῆς νήσου κατὰ τὸν 7' αἰῶνα ἐν Συνεκδήμῳ τοῦ Ἱεροκλέους καὶ ἐν Notitiae Episcopatum αὐτόθι.

μάτων 2-2 1/2 ἑκατοστά. Τὴν ἰδίαν ἐσπέραν διερχόμενος ἐκείθεν τὴν παρέλα-
 βον καὶ ἀπέστειλα εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου (ἀριθ. ἐπιγρ. 193) εἰκῶν 4.

Εἰκ. 4.

- + Ἐνθάδε [κα]τά[κ]ιτε
 Ἀναστάσιος ὁ τὴν θεο
 φιλῆ μνήμην γενόμενος ὑ
 ποδιάκο(νος) τὸν μονήρη βίον ἐ
 5 ζηλωκως ἐν ἔτεσιν Λ' S
 αὐτὸς τὰ ἀσθενήματα
 τῶν ἀδυνάτων βαστά-
 ζων καθὼς γέγραπται.
 + Ἀνεπαύσετο δὲ μη(νὸς) Ἰουλ(ίου)
 10 Εἰ Ἰνδ(ικτιῶνος) S +

Ὅμοιου τύπου χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ Κρήτης εἶναι καὶ ἄλλοθεν γνωσταί,
 π. χ. ἐκ Ρεθύμνης¹, «Ἐνθάδε κῆτε ὑπὸ πικτήτος ὑποδιάκων», ἐκ Γόρτυνος²
 «Ἀνεπαύσατο ὁ τὴν εὐλαβῆ καὶ φιλόχρηστον μνήμην Ἰωάννης» καὶ «Ἀνε-

¹ Halbherr, Christian Inscriptions εἰς τὸ A. J. of A. XI, 1896 σελ. 604.

² Αὐτόθι σελ. 608 - 609.

παύσατο δ... καὶ μακαρίαν μνήμην»¹, ἐκ Πλώρας (ἀρχ. Πυλωρός παρὰ τὴν Γόρτυνα) «ὁ τὴν μακαρίαν μνήμην»². Καὶ ἐξ Ἀττικῆς ἐδημοσίευσεν ὁμοίας ὁ κ. Κωνσταντόπουλος ἐν Ἀρμονίᾳ³.

Στ. 6-8 «αὐτὸς τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζων, καθὼς γέγραπται». Ἡ φράσις εἶναι εἰλημμένη σχεδὸν κατὰ λέξιν ἐκ τῆς πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολῆς Παύλου Κεφ. ΙΕ' 1. «Ὁφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν».

Ἡ πλάξ ἦτο μικρὸν ἀπολελεπισμένη κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευράν, ὡς φαίνεται καὶ ἐν τῇ εἰκόνι, καὶ ὁ χαρακτὴς τῆς ἐπιγραφῆς ἀφῆκε τὸν χῶρον τοῦτον κενόν.

Χρονολογία τῆς ἐπιγραφῆς ἀναγράφεται ἡ ΙΕ' Ἰουλίου Ἰνδικτιῶνος Γ'. Εἶναι γνωστὴ ἡ συνήθεια τῶν Βυζαντινῶν νὰ ἀναγράφωσι τὸ ἔτος τῆς Ἰνδικτιῶνος ἢ Ἐπινεμήσεως οὐχὶ ὁμῶς καὶ τὴν τάξιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς πρώτης (312-313 μ. Χ.). Διὰ τοῦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀδυνατοῦμεν νὰ ὀρίσωμεν τὸ ἀκριβὲς ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ἔτος· ἐν παραδείγματι ἕκτη Ἰνδικτιῶνος (ἦτοι ἕκτον ἔτος Ἰνδικτιῶνος) εἶναι τὸ 318, 333, 348, 363, 378, 393 καὶ οὕτω καθεξῆς⁴.

Τὸ ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ ΕΙ δηλοῖ δέκατος πέμπτος. Ὁ ἀναγραμματισμὸς οὗτος εἶναι συνήθης παρὰ Βυζαντινοῖς εἰς τὰ τακτικὰ ἀριθμητικὰ ἐπὶ μονάδων δεκάδων καὶ ἑκατοντάδων⁵. Τὸ S ἐν τῷ πέμπτῳ καὶ τῷ δεκάτῳ στίχῳ δηλοῖ τὸ ἕξ⁶.

Αἱ τοῦ τύπου τούτου ἐπιγραφαὶ τίθενται μεταξὺ τοῦ ἕκτου καὶ τοῦ ὀγδόου αἰῶνος.

Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης 21 Νοεμβρίου 1915.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

¹ Αὐτόθι σελ. 609 καὶ ἐξῆς ἄλλαι.

² Χριστιαν. Ἐπιγραφαὶ Κρήτης Σ. Ξανθουδίδου ἐν Ἀθηνῶν τόμ. ΙΕ' (1903) σελ. 124-126. Βίν. Ζ' 1, 3.

³ Ἀρμονία, Ἰανουάριος 1900 σελ. 29 ἐξῆς. Πρβλ. καὶ Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1908 σελ. 234.

⁴ Ἴδε περὶ τούτου καὶ Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1908 σελ. 234.

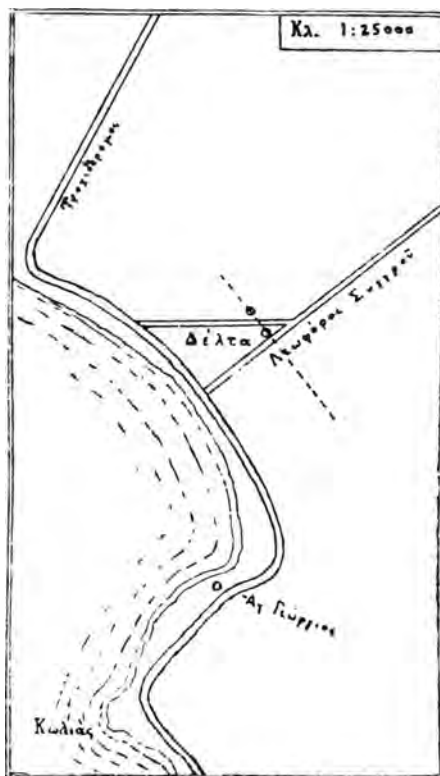
⁵ V. Gardthausen, Griech. Palaeographie 2 Aufl. II σελ. 487.

⁶ Αὐτόθι σελ. 367.

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΦΑΛΗΡΟΥ

Οί λόγοι, οτινες ώδήγησαν τὸν κ. Κουρουσιώτην εἰς τὴν πρώτην κατὰ τὸ Βοϊδολίβαδον τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου ἀνασκαφήν, εἶναι ἐκτεθειμένοι ἐν ΑΕ 1911, 246. Πρὸς τὴν παρούσαν ἀνασκαφήν ὑπῆρξεν ἡ ἐξῆς ἀφορμή: Ἐπειδὴ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Συγκοινωνίας ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχωματώσῃ καὶ ἀναδασώσῃ τὸ ἀπέναντι τῆς θέσεως Δαμασκηνοῦ ὑπὸ τῆς Λεωφόρου Συγγροῦ, τῆς ἐκ τοῦ Παλαιοῦ εἰς τὸ Νέον Φάληρον ἀγούσης ὁδοῦ καὶ τῆς συνενούσης τὰς δύο ταύτας σχηματιζόμενον Δέλτα, τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον ἐνόμισεν, ὅτι ἔπρεπε πρὸ τούτου νὰ ἐξετασθῇ ἀρχαιολογικῶς ὁ χῶρος. Ὁ δὲ ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς κ. Α. Κεραμόπουλος ἔχων ἄλλας ἀσχολίας ἀνέθηκε τὴν ἀνασκαφήν εἰς ἐμέ.

Ἠρχίσαμεν ἀπὸ τῆς ΒΑ γωνίας τοῦ Δέλτα καὶ ἠνοίγομεν δοκιμαστικὰς τάφρους, οὐχὶ ἀραιὰς καὶ κατὰ διαφόρους διευθύνσεις, προχωροῦντες πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἄλλ' οἱ πρῶτοι τάφοι εὐρέθησαν εἰς ἀπόστασιν περίπου 57 μέτρων ἀπὸ τῆς ἀρχῆς κατὰ τὴν δεδομένην διεύθυνσιν, ἀκριβῶς δηλονότι ἐπὶ τῆς παραλλήλου, ἃς εἴπωμεν, πρὸς τὴν θάλασσαν ζώνης, ἐφ' ἧς βορείως εὐρέθησαν οἱ κατὰ τὸ 1911 ἀνασκαφέντες τάφοι, χωριζόμενοι ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἀνασκαφῆς διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐνούσης τὴν Λεωφόρον Συγγροῦ καὶ τὴν ἐκ Παλαιοῦ εἰς Νέον Φάληρον. Ἐπὶ τῆς ζώνης ταύτης ἀνεσκάφη χῶρος ἐκτάσεως 20×25 μ περίπου. Τὸ ἔδαφος ἀποτελεῖται κατὰ πρῶτον ἐκ στρώματος ἀργίλλου πάχους 0,25-0,40, εἶτα στρώματος ἄμμου καὶ ὑπὸ ταύτην ἔρχεται ἡ κοινῶς λεγομένη κιμηλιὰ ἢ σαπόπετρα, ὅποθεν ἀναβλύζει συνήθως τὸ θαλάσσιον ὕδωρ. Μεταξὺ δὲ τοῦ στρώματος τῆς ἄμμου καὶ τῆς κιμηλιᾶς εἶναι ἐσχηματισμένη κατὰ τόπους στερεὰ στρώσις (incrustation), τὴν ὁποίαν κατ' ἀρχὰς ἀπατώμενοι οἱ ἐργάται ἐξελάμβανον ὡς πλάκα λιθίνην.

Εἰκ. 1. Σχέδιον τοῦ Δέλτα μετὰ τῶν πέριξ.

Οἱ τάφοι εὐρίσκονται συνήθως ἐν τῷ στρώματι τῆς ἄμμου, περὶ δὲ τοῦ βάθους αὐτῶν γίνεται λόγος ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα.

Ἄνατολικῶς τοῦ ἀνασκαφέντος χώρου, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς ἐξετάσαμεν, δὲν ἐκτείνεται τὸ νεκροταφεῖον. Δυτικῶς αὐτοῦ μέχρις ἀποστάσεως 40 μ. εὐρίσκονται τάφοι ἀραιότατοι. Πρὸς τὸ Β μέρος, τὸ ἐντεῦθεν καὶ μέχρι τῆς ὁδοῦ, φαίνεται ἐκ τῶν κεκινημένων χωμάτων καὶ ἐκ θραυσμάτων μεγάλων ἀγγείων, ὅτι ἔχουσι διεξαχθῆ ἀνασκαφαὶ ἀρχαιοκαπηλικά. Πρὸς δὲ τὸ Ν μέρος ὑπάρχουσι τάφοι, ἀλλ' ὁ καιρὸς δὲν ἐπέτρεψεν εἰς ἡμᾶς νὰ ἐξετάσωμεν περισσότερον.

Ὡς ἐκ τοῦ ἐπισυνημμένου σχεδίου (Εἰκ. 1) καθίσταται δῆλον, οἱ τάφοι τῆς ἐφετινῆς ἀνασκαφῆς ὡς καὶ οἱ τῆς τοῦ 1911 ἀνήκουσιν εἰς τὸ αὐτὸ νεκροταφεῖον, κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος, ὡς τὰ εὐρήματα μαρτυροῦσι, τελευταίων γεωμετρικῶν χρόνων¹, τούτου δὲ συνέχεια πρέπει νὰ ζητηθῆ ἴσως καὶ βορειότερον τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1911 καὶ νοτιώτερον ἐν τοῖς πρὸς τὸ μέρος τοῦ ζωολογικοῦ κήπου ἀγροῖς². Ἐχει δὲ σπουδαιότητα μία τοιαύτη ἔρευνα κατὰ τοῦτο, ὅτι εἶναι δυνατόν διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ μήκους τοῦ νεκροταφείου νὰ καθορισθῆ ἴσως καὶ ἡ κατεύθυνσις ὁδοῦ κειμένης πρὸς Α καὶ παραλλήλου πρὸς αὐτό, ἥτις νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τοπογραφικὰ πορίσματα ὅσον ἀφορᾷ τοὺς δήμους τῆς Ἀττικῆς.

Α΄ ΤΑΦΟΙ

Οἱ ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ εὐρεθέντες τάφοι (Εἰκ. 2), ἀρκούντως πυκνὰ πλησίον ἀλλήλων τοποθετημένοι, ἀλλ' οὐχὶ τόσο πυκνά, ὡς οἱ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1911, ἔνθα ἐπὶ ἐκτάσεως σχετικῶς πολὺ μικροτέρας εὐρέθησαν ἐξήκοντα ἑπτὰ τάφοι, εἶναι 1 Καλυβοειδεῖς. 2 Λίθινοι. 3 Πήλινοι. 4 Πυραὶ ἀπλαῖ ἢ μετὰ πλινθίνων τοίχων. 5 Ἀγγεῖα μετὰ νεκρῶν. 6 Νεκροὶ ἀπ' εὐθείας ἐν τῇ ἄμμῳ κείμενοι.

Ι. ΚΑΛΥΒΟΕΙΔΕΙΣ

Οὗτοι ἀποτελοῦνται ἐκ μεγάλων ἐπιμήκων κεραμίδων μετὰ ἐλαφρᾶς κυρτότητος, ἐρειδομένων ἐπ' ἀλλήλας ὑπεράνω τοῦ νεκροῦ ἐν εἴδει στέγης. Ὁ νεκρὸς κεῖται ὑπτιος ἀμέσως ἐπὶ τοῦ χώματος. Αἱ κεραμίδες φέρουσιν ἐπίχρισμα ἐρυθρὸν μόνον κατὰ τὴν ἔσω ἐπιφάνειαν, μαυρισμένην κατὰ μέρη (ἴσως συνεπεῖα βραδείας καύσεως ὀργανικῆς οὐσίας).

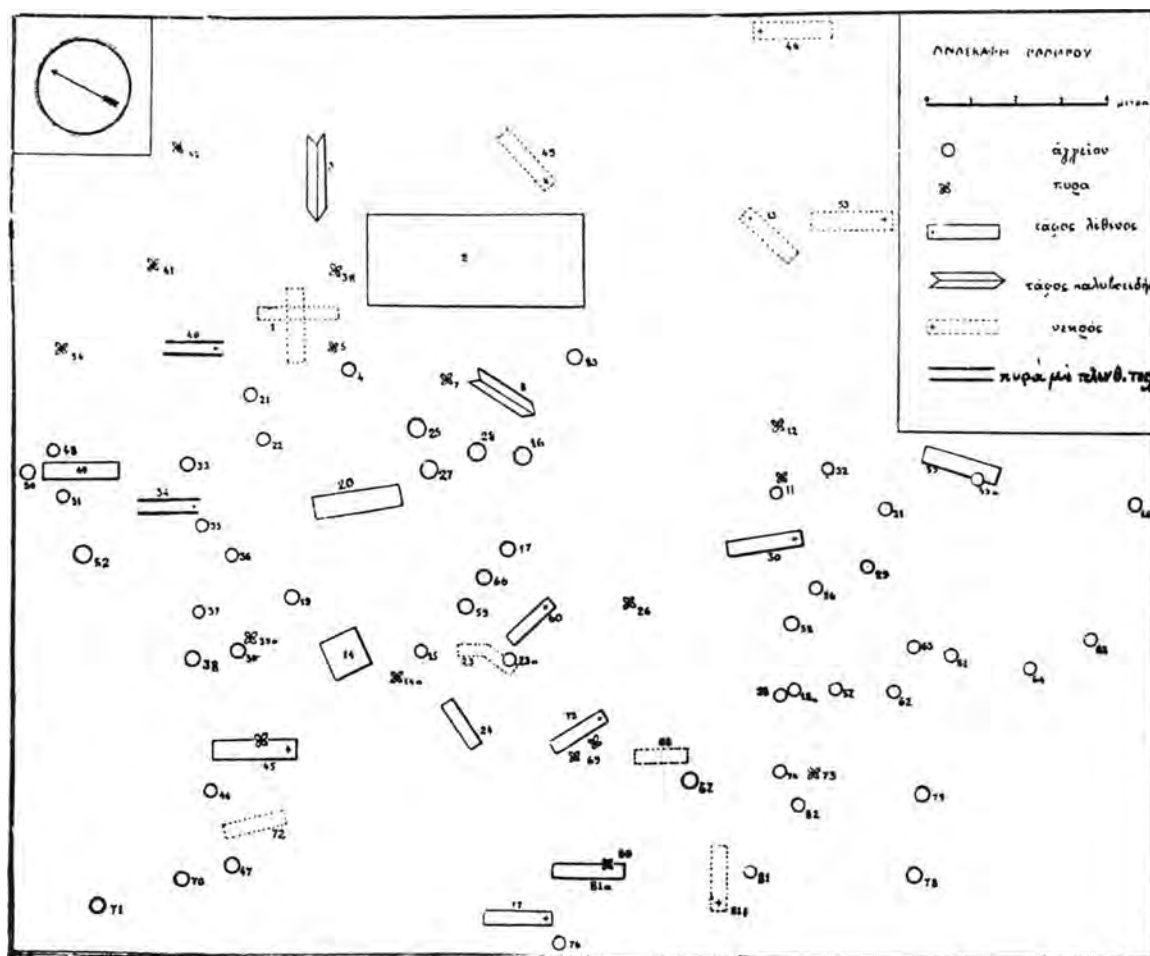
1. Τ(άφος) 3 (ἐν σχεδίῳ Εἰκ. 2). Πιθανῶς γυναικὸς εἰς βάθ. 0,50. Ὑψ. τάφου 0,45. Ὁ νεκρὸς (Μῆκ. 1,68 μ.) ἐστραμμένος ἐξ Α πρὸς Δ, μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ἄνω, τοῦ στόματος ἀνοικτοῦ καὶ τῶν χειρῶν τεταμένων παραλλήλως πρὸς τὸ

¹ Εἶναι φανερόν, ὅτι νεώτεροι εἶναι οἱ τάφοι, ὑπεράνω τῶν ὁποίων εὐρίσκονται γεωμετρικὰ θραύσματα συνεπεῖα παλαιᾶς ἀνακινήσεως τοῦ χώματος.

² Τὴν τοιαύτην διεύθυνσιν τοῦ νεκροταφείου, σχεδὸν ΒΝ, ἐπιμαρτυρεῖ καὶ ἡ ΒΝ διεύθυνσις τοῦ μεγάλου μέρους τῶν τάφων, ἐπιμελῶς σημειουμένη ἐν τῇ περιγραφῇ.

σῶμα. Αἱ κεραμίδες (Μῆκ. 1,04 μ.) στεγάζουσι τὸν νεκρὸν μέχρι τῆς λεκάνης, καλυπτομένου οὕτω τοῦ λοιποῦ σώματος ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ χώματος.

2. Τ. 8. Πιθανῶς γυναικός. Εἰς βάρθ. 0,50. Ὑψ. τάφου 0,45. Ὁ νεκρὸς (Μῆκ. 1,60) κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν, μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τῶν χειρῶν παραλλήλως πρὸς τὸ σῶμα. Ἐν τῷ τάφῳ τούτῳ προφυλάττεται ὁ νεκρὸς

Εἰκ. 2. Σχεδιογράφημα τῆς ἀνασκαφῆς.

καὶ κατὰ τὰς στενάς αὐτοῦ πλευρὰς διὰ μεγάλου τεμαχίου κεραμίδος καὶ λιθίνης πλακός, ἐκ τῆς κατακαθίσεως δὲ τοῦ τεμαχίου τῆς κεραμίδος συνεπιέσθη κεφαλὴ καὶ λαιμὸς τοῦ νεκροῦ. Ἐντὸς τοῦ τάφου τούτου εὐρέθη τεθραυσμένον μετὰ ὀστῶν σφαιρικῶν ἀγγείων, ἀρχικῶς ὑπεράνω τοῦ τάφου κείμενον καὶ συνεπιεία θραύσεως τῆς κεραμίδος συμπαρασυρθὲν ἐντὸς αὐτοῦ. Ἐκ τῆς σχέσεως τοῦ τάφου καὶ τοῦ ἀγγείου δύναται νὰ εἰκάσῃ τις εὐκόλως ὅτι καὶ οἱ καλυβοειδεῖς τάφοι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς αὐτοὺς καὶ οἱ ἀμφορεῖς καὶ πίθοι χρόνους.

2. ΛΙΘΙΝΟΙ

Οὔτοι εἶναι κατεσκευασμένοι ἐκ πλακῶν σχιστολίθου, ἐμπεπηγμένων καθέτως καὶ καλυπτομένων δι' ὁμοίων πλακῶν. Καὶ ἐν τούτοις ὁ ὕπιος νεκρὸς κεῖται ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

Ὅμοιος τάφος ἀλλ' ἐκ συνήθων ἀσβεστολίθων ἠνοίχθη κατὰ τὸ βορείως τῆς ἡμετέρας ἀνασκαφῆς ἐντεῦθεν τῆς ὁδοῦ μέρος, μὴ περιληφθεὶς ἐν τῷ σχεδίῳ.

3. T. 20. Εἰς βάθ. 1 μ. Μῆκ. 2,35, πλ. 0,60, ὕψ. 0,40. Ὁ νεκρὸς (Μῆκ. 1,60) ἐστραμμένος ἐκ N πρὸς B μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ δεξιὰ.

4. T. 30. Εἰς βάθ. 0,63. Μῆκ. 1,98, πλ. 0,70, ὕψ. 0,36. Ὁ νεκρὸς ἐστραμμένος ἐκ N πρὸς B μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ἄνω. Τὸ ἀριστερὸν μηριαῖον ὀστοῦν ὑψωμένον πρὸς τὰ ἄνω ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ τοίχου, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τὸ δεξιὸν μηριαῖον ὀστοῦν ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ. Πιθανῶς ὁ νεκρὸς εἶχε ἀρχικῶς τὰ γόνατα κεκαμμένα πρὸς τὰ ἄνω, ἐκ καταπτώσεως δὲ πλακὸς τοῦ καλύμματος τοῦ τάφου ἐπ' αὐτῶν ἔλαβεν τὴν θέσιν ἣν ἔχει νῦν.

5. T. 45. Κάτωθι πυρᾶς καὶ εἰς βάθ. 1 μ. Μῆκ. 2,35, πλ. 0,50 (πλ. καλύμματος 0,80) ὕψ. 0,35. Ὁ νεκρὸς (Μῆκ. 1,65), ἐστραμμένος ἐκ N πρὸς B μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ἀριστερά. Κατὰ τοὺς πόδας τοῦ νεκροῦ, ἔνθα λείπει ἡ κάθετος πλάξ, κοτύλη.

6. T. 55. Εἰς βάθ. 0,85 μ. Μῆκ. 1,80, πλ. 0,65 μ., ὕψ. 0,50. Ὁ νεκρὸς ἐστραμμένος ἐκ B πρὸς N.

8. T. 75. Εἰς βάθ. 0,80 ἐν μέρει ὑπὸ τὴν πυρᾶν (T. 69). Μῆκ. 2,10, πλ. 0,65, ὕψ. 0,50. Ὁ νεκρὸς ἐστραμμένος ἐκ N πρὸς B μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ἄνω.

9. T. 77. Εἰς βάθ. 0,70. Μῆκ. 1,85, πλ. 0,55, ὕψ. 0,60. Κατὰ τὰς στενὰς πλευρὰς ἄνευ καθέτων πλακῶν. Ὁ νεκρὸς, μᾶλλον νεαρᾶς ἡλικίας, ἐστραμμένος ἐκ N πρὸς B μετὰ τῶν χειρῶν παραλλήλως πρὸς τὸ σῶμα καὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς κεκαμμένου πρὸς τὰ ἀριστερά (Πρβλ. τὸν τοῦ T. 30).

10. T. 81α. Εἰς βάθ. 0,75. Μῆκ. 1,90, πλ. 0,55, ὕψ. 0,40. Ὁ νεκρὸς ἐστραμμένος ἐκ N πρὸς B. Κατὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ οἰνοχόη μετὰ τριφυλλοειδοῦς στόματος καὶ κοτύλη, ἀμφότερα πρωτοκορινθιακά.

11. T. 14. Εἰς βάθ. 0,55. Μικρὸς τάφος ἐν σχήματι κύβου ἐσωτερικῶς, κατεσκευασμένος κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ οἱ ἀνωτέρω τρόπον ἐξ ἀσβεστολίθων καὶ κεκρυμμένος ἐν σωρῷ συνήθων λίθων. Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθη χαλκὴ πυξίς μετὰ καλύμματος, ἐν καταστάσει πολὺ κακῆ, περιέχουσα ὀστᾶ νεκροῦ. Ἡ ἀνασύστασις αὐτῆς ἀδύνατος.

Νοτίως τοῦ τάφου τούτου ὄχι μακρὰν (T. 15) κοιλία ἀμφορέως, εἰς τὸ αὐτὸ βάθος, ἐν ἣ μελαμβαφὲς ἀττικὸν πυξίδιον καὶ πολλὰ τεμάχια μελαμβαφῶν ἀγγείων.

3. ΠΗΛΙΝΟΙ

12. T. 49. Εἰς βάθ. 1,10, μεταξύ τῶν πίθων (48, 50, 51) πηλίνη σαρκοφάγος μονοκόμματος μετὰ καλύμματος. Πηλὸς ἐρυθρός. Μῆκ. 1,75, πλ. 0,64, ὕψ. 0,44. Πάχος πλευρῶν 0,04 περίπου. Ὁ νεκρὸς (Μῆκ. 1,65) ἐστραμμένος ἐκ Ν πρὸς Β μόλις χωρεῖ ἐν αὐτῇ θλωμένου τοῦ λαιμοῦ μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ δεξιὰ.

Φανερόν ἐκ τῆς θέσεως ὅτι καὶ αὕτη εἶναι σύγχρονος μὲ τοὺς πίθους καὶ ἀμφορεῖς.

4. ΠΥΡΑΙ

13. T. 3a. Εἰς βάθ. 1 μ. ἐπιμήκης ἐξ Α πρὸς Δ. Ἐν ταύτῃ θραύσματα πρωτοκορινθιακῶν ἀγγείων (ληκύθων καὶ κοτυλῶν), κύλιξ πρωτοαττικῆ μετὰ ὑψηλοῦ ποδὸς καὶ τεμάχια ὠμῶν πλίνθων. Ὁσαύτως ἀπηνθρακωμένα ὀστᾶ λεπτὰ (μικροῦ ζῦφου;)

14. T. 7. Εἰς βάθ. 0,60. Ἐντὸς αὐτῆς ἀπηνθρακωμένα ὀστᾶ νεκροῦ.

15. T. 5. Εἰς βάθ. 0,65. Ἐντὸς αὐτῆς ὀστᾶ νεκροῦ. Περὶ αὐτὴν καὶ ἐντὸς αὐτῆς τεμάχια ἀγγείων.

16. T. 11. Εἰς βάθ. 0,55. Ἐλάχιστα λείψανα ὀστῶν κεκαυμένων καὶ ῥίζαι φυτῶν.

17. T. 12. Εἰς βάθ. 0,55. Μικρὰ πυρὰ μετὰ ἐλαχίστων λειψάνων ὀστῶν.

18. T. 26. Εἰς βάθ. 0,50 μετὰ ἐλαχίστων ἀπηνθρακωμένων ὀστῶν καὶ θραυσμάτων ἐκ μετακινήσεως χωμάτων.

19. T. 39a. Εἰς βάθ. 1,10. Τεμάχια ὠμῶν πλίνθων καὶ ὀστᾶ νεκροῦ.

20. T. 41. Εἰς βάθ. 0,75. Θραύσματα κύλικος μετὰ ὑψηλοῦ ποδὸς πρωτοαττικῆς.

21. T. 42. Εἰς βάθ. 1,05. Τεμάχια ὠμῶν πλίνθων καὶ κοτύλη, λήκυθος καὶ θραύσματα, ὅλα πρωτοκορινθιακά.

22. T. 45. Εἰς βάθ. 0,60 ἐν μέρει ἐπὶ τοῦ λιθίνου τάφου 45. Ἐντὸς αὐτῆς θραύσματα πρωτοαττικῶν.

23. T. 52. Εἰς βάθ. 0,70. Ἐντὸς αὐτῆς ὀστᾶ καὶ ἐν τεμαχίοις κορινθιακῆ λεκάνη κατὰ μέγα μέρος συμπληρουμένη μετὰ ζωνῶν ζῦφου.

24. T. 54. Εἰς βάθ. 0,80. Δύο πυραὶ πλησίον ἀλλήλων. Ἐντὸς τῆς μιᾶς θραύσματα πρωτοκορινθιακῆς οἰνοχόης καὶ πρωτοκορινθιακῆ λήκυθος.

25. T. 14a. Εἰς βάθ. 0,55. Θραύσματα πρωτοαττικῆς κύλικος μετὰ ὑψηλοῦ ποδός.

26. T. 69. Εἰς βάθ. 0,65. Λείψανα ἀπηνθρακωμένων ὀστῶν νεκροῦ.

27. T. 73. Εἰς βάθ. 0,50 μετ' ἐλαχίστων λειψάνων ὀστῶν.

28. T. 80. Εἰς βάθ. 0,45. Κάτωθι αὐτῆς ἐν μέρει νεκρὸς καὶ ὁ λίθινος τάφος 81α.

Ἐνῶ ἐν τισὶ τῶν ἀνωτέρω πυρῶν εὐρίσκονται τεμάχια μόνον ὠμῶν πλίνθων, αἱ δύο ἐπόμεναι ὁμοιόσχημοι πρὸς τάφους (μᾶλλον σκαφοειδεῖς) ἔχουσι τὰς μακρὰς πλευρὰς κατεσκευασμένας ἐξ ὠμῶν πλίνθων ἄνευ στρώσεως κάτω, φαίνονται δὲ δι' ὁμοίων πλίνθων καὶ κεκαλυμμένα, ὧν μεγάλα τεμάχια κατακαθισμένα ἐν αὐταῖς.

29. T. 34. Εἰς βάθ. 0,40. Μῆκ. 1,55. Ἄνω πλάτ. 0,72. Κάτω πλάτ. 0,55. Ὑψ. 0,32. Διεύθυνσις ἐκ Β πρὸς Ν. Κατὰ τὸ Β ἄνοιγμα δύο φαληρικαὶ οἰνοχόαι καὶ σκῦφος.

30. T. 40. Εἰς βάθ. 0,80. Μῆκ. 1,90. Ἄνω πλάτ. 0,60. Κάτω πλάτ. 0,45. Ὑψ. 0,30. Διεύθυνσις ἐκ Β πρὸς Ν. Ἐκτὸς αὐτῆς τεμάχια πρωτοαττικῆς κύλικος μετὰ ποδός.

5. ΑΓΓΕΙΑ ΕΝ ΟΙΣ ΝΕΚΡΟΙ

Τὰ ἀγγεῖα τὰ ὡς τάφοι κυρίως παιδίων χρησιμεύοντα εἶναι σπανίως ὑδρία, συνήθως δὲ ἀμφορεῖς καὶ πίθοι. Ὅσάκις δὲ ὁ λαιμὸς τοῦ ἀγγείου εἶναι στενός, ὥστε νὰ μὴ χωρῇ δι' αὐτοῦ ὁ νεκρὸς, ἠνοίγετο τοῦτο κατὰ τὴν κοιλίαν ἢ ἀλλοῦ που, μετὰ δὲ τὴν ἐναπόθεσιν τοῦ νεκροῦ προσηρμόζετο ἐκ νέου τὸ ἀποσπασθὲν τεμάχιον.

Τὰ ἀγγεῖα μετὰ τοῦ ἐν αὐτοῖς νεκροῦ ἐτοποθετοῦντο ἐν τῇ γῆ συνήθως κεκλιμένα, ὡς πῶμα δὲ τοῦ στόματος προσηρμόζετο πρὸς ἢ τεμάχιον ἄλλου ἀγγείου καὶ πολλάκις πλάξ λιθίνη. Τόσον ἢ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ πώματος τούτου, ὅσον καὶ ὁ ἐσωτερικὸς λαιμὸς τοῦ ἀγγείου, ὁσάκις συμπίπτει νὰ μὴ εἶναι πεπληρωμένα ἐντελῶς χώματος, εὐρίσκονται κεκαλυμμένα διὰ πυκνοῦ στρώματος καπνιας, ἣτις εἶναι ἴσως καὶ ἐνταῦθα ἀποτέλεσμα βραδείας καύσεως ὀργανικῶν οὐσιῶν.

31. T. 10. Εἰς βάθ. 0,80 ὑδρία κεκλιμένη ἐκ Ν πρὸς Β. Κατὰ τὴν πρὸς ἐναπόθεσιν τοῦ νεκροῦ ἀνοιγεῖσαν πλευρὰν προσηρμωσμένη πλάξ σχιστολίθου ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ στόματος. Ἐντὸς αὐτῆς ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Σκῦφος. 2. Σκῦφος μετ' ἀναπεπταμένου τοῦ χεῖλους. 3. Σκῦφος μετὰ δύο λαβῶν.

32. T. 10. Εἰς βάθ. 0,60 ἀμφορεὶς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Ὅς πῶμα πλάξ σχιστολίθου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Σκῦφος μετὰ δύο λαβῶν. 2. Σκῦφος, ἐκτὸς δὲ τοῦ ἀμφορέως ὑπὸ τὸν λαιμὸν 3. Σκῦφος μετ' ἀναπεπταμένου τοῦ χεῖλους.

33. T. 17. Εἰς βάθ. 0,75, κεκλιμένος ἐξ Α πρὸς Δ. Ὅς πῶμα πυθμὴν ἀγγείου. Ἐν τῷ πίθῳ ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Κοτύλη. 2. Σκῦφος μετὰ δύο λαβῶν. 3. Οἰνοχόη.

34. T. 4. Εἰς βάθ. 0,70. Ἄμφορες κατὰ μέγα μέρος ἀποκεκρουσμένοις, κεκλιμένοις ἐκ Β πρὸς Ν. Ὁ πους ἀποτεθραυσμένος, τὸ δὲ ἐκ τῆς θραύσεως ἄνοιγμα πεφραγμένον διὰ σώματος οἰνοχόης. Ἐντὸς αὐτοῦ ἔγνη ὀστῶν.

35. T. 18. Εἰς βάθ. 0,78, ἀμφορες κεκλιμένοις ἐκ Λ πρὸς Α μετὰ ὀστῶν παιδίου. Ἐξωτερικῶς κατὰ τὸν λαμόν: 1. Σκῦφος. 2. Πρωτοκορινθιακὸν λήκυθιον. 3. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς.

Κατὰ τὸν πόδα τοῦ ἀμφορέως ἀγγεῖον σφαιρικὸν ἀνεστραμμένον μετὰ ὀστῶν.

36. T. 18a. Νοτίως καὶ ὑπὲρ τὸν ἀμφορέα (18) ὕδρια, κεκλιμένη ἐκ Β πρὸς Ν. Ὡς πῶμα πους ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτῆς ὀστᾶ καὶ 1. Σκῦφος. 2. Πυξίς. 3. Οἰνοχόη.

37. T. 19. Εἰς βάθ. 0,65 ἀμφορες κεκλιμένοις ἐκ Β πρὸς Ν. Ὡς πῶμα πλάξ λιθίνη. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Τρεῖς σκῦφοι. 2. Ἀρυβαλλοδῆς λήκυθος. 3. Οἰνοχόη μετὰ τριφυλλοειδοῦς στόματος. 4. Πρωτοκορινθιακὴ κοτύλη. 4 Ἐτέρα πρωτοκορινθιάζουσα. Ἐκτὸς τούτων πλησίον τοῦ πώματος: 6 Φαληρικὴ οἰνοχόη. Καὶ ἐπὶ σχιστολίθων κειμένων πλησίον τοῦ ἀμφορέως: 7. Σκῦφος. 8. Τρεῖς πρωτοκορινθιακαὶ κοτύλαι. 9. Κοτύλη. 10. Πρωτοκορινθιακὴ λήκυθος περιελιγμένη ἐν εἴδει καπνιάς. 11. Φαληρικὴ οἰνοχόη.

38. T. 21. Εἰς βάθ. 0,90 ἀμφορες κεκλιμένοις ἐκ Β πρὸς Ν, φέρων ὡς πῶμα πόδα ἄλλου ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτοῦ ἔγνη ὀστῶν μαυρισμένων, ἐκτὸς δ' αὐτοῦ θραύσματα.

39. T. 22. Εἰς βάθ. 0,85 πίθος κεκλιμένος ἐξ Α πρὸς Δ μετὰ ὀστῶν παιδίου, φέρων ὡς πῶμα σφαιρικὸν ἀγγεῖον ἀκέραιον. Ἐκτὸς αὐτοῦ 1. Πυξίς (ἐν τεμαχίῳ).

40. T. 25. Εἰς βάθ. 0,95, ἀμφορες κεκλιμένοις ἐκ Β πρὸς Ν μετὰ ὀστῶν μαυρισμένων. Ἐντὸς αὐτοῦ, φέροντος ὡς πῶμα εἶδος πρωτοαττικοῦ κρατῆρος μετὰ ἐκχύσεως, 1. Σκῦφος. 2. Κοτύλη πρωτοκορινθιάζουσα. 3. Πρωτοκορινθιακὸς λήκυθος. 4. Δύο ἀρυβαλλοειδεῖς λήκυθοι.

41. T. 27. Εἰς βάθ. 1 μ., ἀμφορες κεκλιμένοις ἐκ Β πρὸς Ν. Τὸ κατὰ τὴν κοιλίαν ἄνοιγμα κεκαλυμμένον διὰ μεγάλου τεμαχίου ἄλλου ἀμφορέως ἐκ στερεωτέρου πηλοῦ. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Σκῦφος. 2. Ἐτερος μετ' ἀναπεπταμένου χείλους. 3. Πρωτοκορινθιακὴ κοτύλη. 4. Ἐτέρα πρωτοκορινθιάζουσα. 5. Μικρὸν ἀγγεῖον σφαιρικῆς βάσεως. 6. Οἰνοχόη μετὰ τριφυλλοειδοῦς χείλους. 7. Πρωτοκορινθιακὴ λήκυθος. 8. Πυξίς.

42. T. 28. Εἰς βάθ. 0,70 ἀμφορες κεκλιμένοις ἐκ Ν πρὸς Β. Ὁ νεκρὸς εἰσῆχθη ἀποθραυσθέντος τοῦ πυθμένος, εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁποῦ εἴπειτα ἐτέθη λιθίνη πλάξ. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Σκῦφος. 2. Ἀρυβαλλοειδῆς λήκυθος. 3. Οἰνοχόη (ἐντὸς τοῦ ἀμφορέως).

43. T. 11. Ἐν μέρει ὑπὸ τὴν πυρὰν (11) πίθος κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν μετὰ ὀστῶν παιδός. Ἐντὸς αὐτοῦ 1. Σκῦφος. 2. Δύο σκῦφοι μετ' ἀναπεπταμένου τοῦ χείλους. 3. Οἰνοχόη. 4. Ἐτέρα μικρὰ μετ' ἐπιπέδου εὐρείας βάσεως. 5. Τέσσαρες πρωτοκορινθιακαὶ λήκυθοι. 6. Πρωτοκορινθιακὴ κοτύλη. 7. Ἐτέρα πρωτοκορινθιάζουσα. 8. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 4 καὶ 9 ἦσαν κεκαλυμμένα διὰ τοῦ πολλάκις μνημονευθέντος στρώματος τῆς καπνιάς.

44. T. 29. Εἰς βάθ. 0,75 πίθος, φέρων ὡς πῶμα πρωτοαπτικὸν κρατῆρα μετὰ ἐκχύσεως, κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ μικρόν τι μαυρισμένα καὶ 1. Οἰνοχόη. 2. Σκῦφος. 3. Πρωτοκορινθιακὴ λήκυθος. 4. Κοτύλη πρωτοκορινθιάζουσα.

45. T. 31. Εἰς βάθ. 0,95 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Δ πρὸς Α. Ἐπὶ τοῦ στόματος καὶ κατὰ τὸ πόδα ἀνά μίαν πλάκα ἐκ σχιστολίθου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ καὶ 1. Σκῦφος. 2. Σκῦφος μετὰ δύο λαβῶν. 3. Θραύσματα οἰνοχόης.

46. T. 32. Εἰς βάθ. 0,50 πίθος κεκλιμένος ἐξ Α πρὸς Δ, φέρων ὡς πῶμα βάσιν ἀγγείου. Στρώμα εἶδους καπνιάς ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ κενοῦ τοιχώματος ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ πώματος. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ μαυρισμένα καὶ 1. Σκῦφος. 2. Πρωτοκορινθιακὴ κοτύλη. 3. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς. (Καὶ ἐξωτερικῶς περὶ τὸ πῶμα τοῦ πίθου) 4. Ἀμφορίσκος. 5. Φαληρικὴ οἰνοχόη. 6. Πυξίς μετὰ καλύμματος, ἐν ἧ μέλαν τι ἐν τῷ χώματι.

47. T. 33. Εἰς βάθ. 0,65 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Ν πρὸς Β, ἐν ᾧ ἐλάχιστα ἴχνη ὀστῶν καὶ 1. Πρωτοκορινθιακὴ κοτύλη. 2. Δύο ἕτεραι πρωτοκορινθιάζουσαι. 3. Κορινθιακὸς ἀρύβαλλος. 4. Λήκυθος μετὰ σφαιρικῆς βάσεως. 5. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς. 6. Οἰνοχόη μετὰ λεόντων. 7. Μικρὸς κώθων (λύχνος).

48. T. 36. Εἰς βάθ. 0,90 πίθος κεκλιμένος ἐκ Δ πρὸς Α, φέρων ὡς πῶμα πόδα μεγάλου ἀγγείου. Οὐχὶ ἐντελῶς πεπληρωμένος χώματος. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ, περὶ ἃ ἐν εἴδει πλαισίου στρώμα καπνιάς, καὶ 1. Σκῦφος. 2. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς. 3. Πρωτοκορινθιακὴ κοτύλη. 4. Κορινθιακὴ μετ' ἐπιπέδου βάσεως οἰνοχόη (περιειλιγμένη ἐν στρώματι καπνιάς). 5. Οἰνοχόη ἐν τεμαχίσις (ἐξῶθεν τοῦ πίθου).

49. T. 37. Εἰς βάθ. 1,10, κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Ὡς πῶμα βάσις ἀγγείου. Τὸ χεῖλος ἐσωτερικῶς καὶ μέρος τῆς κοιλίας μαυρισμένα. Ἰχνη ὀστῶν καὶ 1. Σκῦφος. 2. Σκῦφος μετ' ἀναπεπταμένου τοῦ χείλους. 3. Πυξίς. 4. Δύο λήκυθοι πρωτοκορινθιακαί. 5. Εὐρύστομος οἰνοχόη.

50. T. 38. Εἰς βάθ. 0,93 ἀμφορεὺς γυρτὸς ἐκ Ν πρὸς Β. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ.

51. T. 46. Εἰς βάθ. 1,30 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ὀριζοντίως ἐκ Β πρὸς Ν. Ἐντὸς αὐτοῦ μικρὰ ὀστᾶ.

52. T. 47. Εἰς βάθ. 0,80 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐξ Α. πρὸς Δ ἀνοιγμένος κατὰ τὸν πόδα. Ὡς πῶμα πλάξ σχιστολίθου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὄστᾶ παιδίου καὶ 1. Πρωτοκορινθιακὴ κοτύλη. 2. Οἰνοχόη μετ' εὐρείας ἐπιπέδου βάσεως. 3. Πρωτοκορινθιακὴ λήκυθος. (Καὶ ἐξωτερικῶς πλησίον τοῦ ἀμφορέως:) 4. Σκῦφος μετ' ἀναπεπταμένου χείλους. 5. Οἰνοχόη.

53. T. 48. Εἰς βάθ. 1 μ. πίθος κεκλιμένος ἐκ Ν. πρὸς Β. Ὡς πῶμα πυθμὴν ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὄστᾶ παιδίου καὶ 1. Τρεῖς πρωτοαιττικὰ ὑψηλοῦ σώματος ποτήρια. 2. Τρεῖς σκῦφοι. 3. Φαληρικὴ οἰνοχόη. 4. Ἐτέρα ὁμοία μετὰ βραχέος λαιμοῦ. 5. Πρωτοκορινθιακὴ κοτύλη. 6. Ἐτέρα πρωτοκορινθιάζουσα. 7. Πυξίς πρωτοαιττική. 8. Ἐξ πρωτοκορινθιακαὶ λήκυθοι.

54. T. 80. Εἰς βάθ. 1 μ. πίθος γυρτὸς ἐκ Ν πρὸς Β. Ἐντὸς αὐτοῦ ὄστᾶ καὶ οὐδὲν ἀγγεῖον. Ἐξωθεν κατὰ τὸν πόδα 1. Δύο σκῦφοι καὶ τεμάχια τρίτου. 2. Δύο πρωτοκορινθιακαὶ κοτύλαι. 3. Κοτύλη πρωτοκορινθιάζουσα. 4. Οἰνοχόη.

55. T. 51. Εἰς βάθ. 1,30 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Ὡς πῶμα πλάξ σχιστολίθου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὄστᾶ παιδίου.

56. T. 56. Εἰς βάθ. 0,65 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Ν πρὸς Β. Ὁ πούς ἀποτεθραυσμένος ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἀνοίγματος τῆς κοιλίας, συγκρατούμενος δὲ διὰ βάσεως ἄλλου ἀγγείου, εἰς ἣν προσηρμοσμένος λίθος. Ὡς πῶμα βάσις ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὄστᾶ παιδίου καὶ 1. Σκῦφος. 2. Πυξίς. 3. Κοτύλη πρωτοκορινθιάζουσα.

57. T. 55α. Ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ λιθίνου τάφου (55) κάτω σῶμα ἀμφορέως ἀνεστραμμένον, ὑφ' ὃ μικρότερα ἀγγεῖα, περιέχον ὄστᾶ παιδίου καὶ 1. Σκῦφον. 2. Σκῦφον μετὰ δύο λαβῶν. 3. Οἰνοχόην.

58. T. 57. Εἰς βάθ. 0,90 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Ἐντὸς αὐτοῦ ὄστᾶ καὶ 1. Σκῦφος. 2. Οἰνοχόη.

59. T. 58. Εἰς βάθ. 0,85 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Ὡς πῶμα τεμάχιον ἀγγείου. Ἀκριβῆς ἢ προσαρμογὴ τοῦ ἀποκοπέντος ἀπὸ τῆς κοιλίας τεμαχίου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὄστᾶ καὶ 1. Σκῦφος. 2. Σκῦφος μετὰ δύο λαβῶν. 3. Οἰνοχόη. 4. Ἀρυβαλλοειδῆς λήκυθος.

60, T. 59. Εἰς βάθ. 0,75 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Ν πρὸς Β. Ὡς πῶμα λιθίνη πλάξ. Ἀποτεθραυσμένος καὶ κατὰ τὴν βάσιν, ἔνθα κλείεται δι' εὐρυστόμου ἀγγείου συγκρατουμένου διὰ καθέτως τεθειμένης λιθίνης πλακός. Ἐντὸς αὐτοῦ ἴχνη ὄστων καὶ 1. Οἰνοχόη. 2. Σκῦφος μετὰ δύο λαβῶν. 3. Κοτύλη πρωτοκορινθιάζουσα.

61. T. 61. Εἰς βάθ. 0,55 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. μετ' ὀλίγων ὄστων.

62. T. 62. Εἰς βάθ. 0,85 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Ν πρὸς Β. Ὡς πῶμα

τεμάχιον ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτοῦ λείψανα ὀστέων, ἐκτὸς δ' αὐτοῦ ἀριστερὰ 1. Δύο σκῦφοι. 2. Πυξίς. 3. Φαληρική οἰνοχόη.

63. T. 63. Εἰς βάθ. 1,10 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ N πρὸς B. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ πλάξ σχιστολίθου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδός, μεταξὺ δὲ αὐτῶν μακρὸν λεπτότατον καὶ ἐλαφρότατον ὀστοῦν (ἀνῆκον εἰς πτηνόν;).

64. T. 64. Εἰς βάθ. 0,95 πίθος κεκλιμένος ἐκ Δ πρὸς A. Ὡς πῶμα πυθμὴν ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδίου καὶ 1. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς. 2. Πρωτοκορινθιακὴ λήκυθος. 3. Σκῦφος. 4. Φαληρική οἰνοχόη. 5. Μικρὸν μόνωτον.

65. T. 65. Εἰς βάθ. 1 μ. ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ B πρὸς N. Ἄνοιγμα ἀπὸ τοῦ στόματος μέχρι τῆς κοιλίας. Ὄστᾶ παιδίου, πλησίον αὐτοῦ 1. Οἰνοχόη (ἐν τεμαχίῳ). 2. Πρωτοκορινθιακὴ οἰνοχόη.

66. T. 66. Εἰς βάθ. 0,70 μ. ἀμφορεὺς γυρτὸς ἐκ N πρὸς B μετὰ ὀστέων παιδίου.

67. T. 67. Εἰς βάθ. 0,40 μικρὸς πίθος. Πλησίον αὐτοῦ 1. Οἰνοχόη.

68. T. 70. Εἰς βάθ. 0,95 ἀμφορεὺς γυρτὸς ἐκ N πρὸς B. Ὡς πῶμα πλάξ σχιστολίθου. Ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοιχώματος τοῦ μὴ πεπληρωμένου χώματος στρωῶμα καπνιας. Ἐντὸς αὐτοῦ ῥίζαι φυτῶν, ὀστᾶ καὶ 1. Οἰνοχόη. 2. Δύο σκῦφοι μετ' ἀναπεπταμένου χείλους.

69. T. 71. Εἰς βάθ. 0,85 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ B πρὸς N μετὰ ὀστέων παιδίου. Τὸ ἄνοιγμα τῆς κοιλίας κεκαλυμμένον διὰ μεγάλων τεμαχίων ἄλλου ἀγγείου. Ἐξωτερικῶς κατὰ τὸν πόδα 1. Δύο σκῦφοι. 2. Τρεῖς πρωτοκορινθιακαὶ πυξίδες. 3. Οἰνοχόη.

70. T. 74. Εἰς βάθ. 0,70 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐξ A πρὸς Δ. Ὡς πῶμα τεμάχιον ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ καὶ 1. Δύο σκῦφοι. 2. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς.

71. T. 76. Εἰς βάθ. 5,65 μέγας πίθος κεκλιμένος ἐκ N πρὸς B. Ὡς πῶμα πυθμὴν, ὀστᾶ παιδός. Οὐχὶ μακρὰν τούτου 1. Οἰνοχόη.

72. T. 78. Εἰς βάθ. 0,65 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ N πρὸς B. Πῶμα τεμάχιον ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτοῦ ἔχνη ὀστέων καὶ 1. Οἰνοχόη. 2. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς.

73. T. 79. Εἰς βάθ. 0,60 πίθος κατὰ τὸ ἥμισυ τεθραυσμένος ἔνεκα ταφῆς ἄλλων νεκρῶν κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν. Ἐντὸς αὐτοῦ ἔχνη ὀστέων καὶ 1. Σκῦφος. 2. Σκῦφος μετὰ δύο λαβῶν. 3. Κοτύλη πρωτοκορινθιάζουσα. 4. Κορινθιακὴ οἰνοχόη μετ' ἐπιπέδου βάσεως εὐρείας.

74. T. 81. Εἰς βάθ. 1,10 πίθος γυρτὸς ἐκ Δ πρὸς A. Ὡς πῶμα τεμάχιον ἀγγείου. Ἐντὸς αὐτοῦ ὀστᾶ παιδός καὶ 1. Σκῦφος μετ' ἀναπεπταμένου χείλους (Καὶ ὑπὸ τὸ χεῖλος τοῦ πίθου;) 2. Οἰνοχόη.

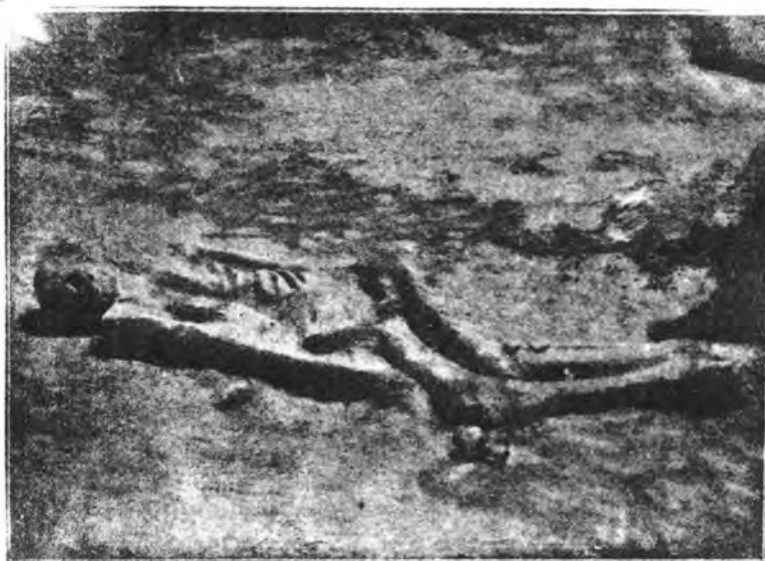
75. T. 82. Εἰς βάθ. 1 μ. πίθος γυρτὸς ἐκ B πρὸς N. Ὡς πῶμα πυθμὴν. Ἐντὸς αὐτοῦ, ὅπου μόνον ὀλίγον χῶμα πρασινωπὸν ὑπῆρχε καὶ εἶχον διεισδύσει ῥίζαι φυτῶν ὀστᾶ, 1 σκῦφος 2 πυξίς 3 οἰνοχόη.

76. T. 83. Εἰς βάθ. 0,80 ἀμφορεὺς κεκλιμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Ἐντὸς αὐτοῦ ὄστᾶ καὶ 1. Δύο σκῦφοι. 2. Πρωτοκορινθιακὴ λήκυθος. 3. Ἐτέρα. 4. Ποτήριον πρωτοαττικὸν ὑψηλοῦ σώματος. 5. Οἰνοχόη μετ' ἐπιπέδου βάσεως. 6. Πρωτοκορινθιακὴ πυξίς.

77. T. 23a. Εἰς βάθ. 65 κρατὴρ τεθραυσμένος ὑπὸ λίθου ἐρειδομένου ἐπ' αὐτοῦ. Κλίσις ἐκ Ν πρὸς Β. Ἐντὸς αὐτοῦ λείψανα ὀστέων καὶ 1. Σκῦφος. 2. Φαληρικὴ οἰνοχόη (ὑπὸ τὸν κρατῆρα καὶ πλησίον αὐτοῦ) 3. Σκῦφος. 4. Σκῦφος μετὰ δύο λαβῶν.

6. ΝΕΚΡΟΙ ἘΝ ΤῶΙ ΧΩΜΑΤΙ

78. T. 1. Εἰς βάθ. 0,90 ἐστραμμένος ἐξ Α πρὸς Δ. Κεφαλὴ κεκλιμένη δεξιὰ. Βραχίονες παραλλήλως ταῖς πλευραῖς. Ὑπὲρ τοῦτον ἐγκαρσίως ἀκριβῶς κατὰ τὴν

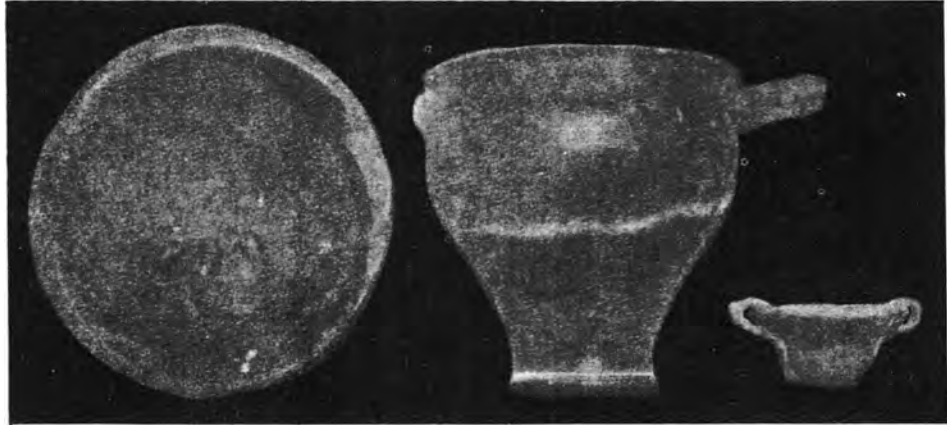
Εἰκ. 3. (T. 13).

κοιλίαν, μεσολαβοῦντος στρώματος γῆς 0,26, ἕτερος νεκρὸς ἄνευ κεφαλῆς καὶ μιᾶς πλευρᾶς, ἐστραμμένος ἐκ Β πρὸς Ν.

79. T. 13 (Εἰκ. 3). Εἰς βάθ. 0,90 ἐστραμμένος ἐκ Β πρὸς Ν. Κεφαλὴ κεκλιμένη δεξιὰ. Βραχίονες παραλλήλως ταῖς πλευραῖς, ὁ δεξιὸς πῆχυς μετὰ τῆς χειρὸς σχηματίζει καμπύλην. Τὸ κάτω σῶμα καὶ οἱ πόδες κεκλιμένοι πρὸς τὰ δεξιὰ μετὰ τῶν γονάτων ἰσχυρῶς κεκαμμένων. Τὴν θέσιν τοιαύτην ἴσως ἔλαβεν ὁ νεκρὸς συνεπεῖα πτώσεως τοῦ καλύμματος ξυλίνης σοροῦ, ἐν ᾗ εἶχε ταφῆ μετὰ τῶν γονάτων κεκαμμένων πρὸς τὰ ἄνω. Πρὸβλ. ΑΕ 1910 σ. 199.

Κατὰ τὸ ἄκρον τῆς δεξιᾶς χειρὸς μικρὸν δίοτον ἀβαφὲς ἐκ πηλοῦ ἐρυθροῦ,

πρὸ τοῦ δεξιοῦ γόνατος μία τῶν συνήθων ἀρυβαλλοειδῶν ληκύθων μετὰ ἐρυθροῦ ἀνθεμίου, ὑπὸ τὸ ἀριστερὸν γόνυ μελαμβαφῆς οἰνοχόη μετὰ κεχαραγμένων ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τῶν γραμμάτων ΠΑ καὶ κατὰ τοὺς πόδας μελαμβαφῆς κοτύλη καὶ πιξίδιον μελαμβαφῆς μετ' ἐμπιέστων ἀνθεμίων κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ ἐπι-

Εἰκ. 4. (Τ. 13).

φάνειαν. Ὡσαύτως ἐπὶ τοῦ στήθους θραῦσμα μελανομόρφου, ἐφ' οὗ αἰγίς. (Εἰκ. 4 καὶ 5).

Ἐν τῷ καλύπτοντι τὸν νεκρὸν χώματι πολλὰ θραύσματα ἐκ τῆς ἀνακινήσεως τάφων προτέρων χρόνων.

80. Τ. 23. Εἰς βάθ. 0,65. Νεκρὸς μήκους 1,20 περίπου, κολλητὰ εἰς τὸ ἀγγεῖον 23α, ἐστραμμένος ἐκ Ν πρὸς Β.

81. Τ. 43. Εἰς βάθ. 0,80, ἐστραμμένος ἐκ Δ πρὸς Α. Ἐντὸς τοῦ καλύπτοντος χώματος θραύσματα πολλὰ γεωμετρικῶν ἀγγείων.

82. Τ. 44. Εἰς βάθ. 1 μ. ἐστραμμένος ἐκ Β πρὸς Ν.

83. Τ. 53. Εἰς βάθ. 0,70 ἐστραμμένος ἐκ Ν πρὸς Β. Κεφαλὴ πρὸς τὰ ἄνω. Χεῖρες παραλλήλως τῷ σώματι. Πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ μέρους τῆς κεφαλῆς θραύσματα μελαμβαφοῦς κοτύλης καὶ σκύφου.

84. Τ. 68. Εἰς βάθ. 0,40 ἐστραμμένος ἐκ Ν πρὸς Β. Κεφαλὴ κεκλιμένη πρὸς τὰ ἀριστερά. Ὁ δεξιὸς βραχίον παραλλήλως πρὸς τὸ σῶμα ὡς καὶ ὁ ἀριστερός, ὁ δὲ δεξιὸς πῆχυς κεῖται ἐπὶ τοῦ κατὰ τὴν κοιλίαν σώματος καθέτως πρὸς τὸν βραχίονά του. Τὸ ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ κάτω σῶμα (μετὰ τῶν ποδῶν ὀκλαδὸν)

Εἰκ. 5. (Τ. 13).

εἶναι διπλωμένον πρὸς τὸ ἄνω καὶ εὐρίσκεται, ὡς ἔχει νῦν, ἐν ὀριζοντίᾳ πρὸς αὐτὸ θέσει.

85. T. 72. Εἰς βάθ. 0,90 ἐπὶ τεμαχίων ἀμφορέως, ἐστραμμένος ἐκ Β πρὸς Ν.

86. T. 81β. Εἰς βάθ. 1,10 ἐστραμμένος ἐκ Δ. πρὸς Α.

87. T. 2. Εἰς βάθ. 0,90 κοινοτάφιον δέκα ὀκτὼ νεκρῶν, φερόντων σιδηροῦς κλοιοὺς κατὰ τὸν λαιμόν, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ὅλως ἀκτέριστον. Μόνον ὑπὸ τὸ στήθος τοῦ 5 νεκροῦ εὐρέθη χαλκῆ ἀιχμὴ βέλους, ὡσαύτως δὲ ἐν τῷ καλύπτοντι τοὺς νεκροὺς γώματι πολλὰ θραύσματα ἀγγείων ὁμοίων τοῖς ἄλλοις τοῦ νεκροταφείου. Περισσότερα περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ περὶ τῶν σκελετῶν κεφαλαίῳ.

Β' ΑΓΓΕΙΑ

Ἡ παρουσία ἀγγείων τῶν αὐτῶν τεχνοτροπιῶν ἐν τοῖς διαφόροις τάφοις τοῦ Φαλήρου καταδεικνύει σαφῶς, ὅτι οἱ τελευταῖοι πάντες ἀνήκουσιν εἰς τοὺς

Εἰκ. 6. (T. 22).

Εἰκ. 7. (T. 81).

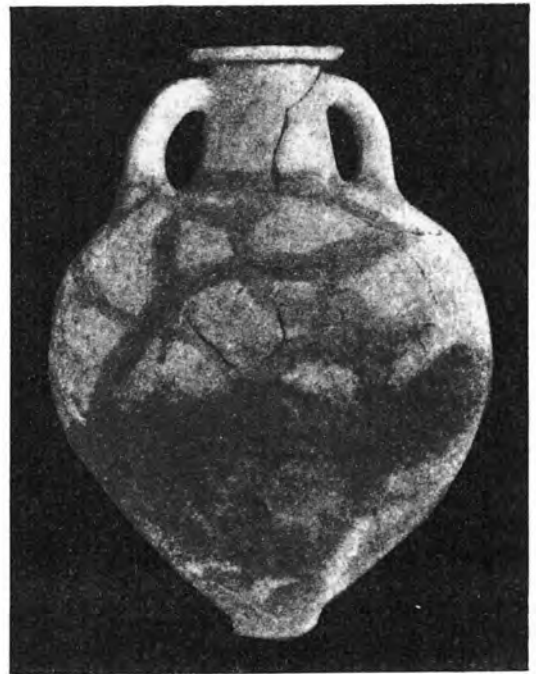
αὐτοὺς χρόνους, ἃς εἴπωμεν τοὺς πρὸ τοῦ Σόλωνος. Ἀλλὰ κυρίως διδακτικὴ εἶναι ἡ παρεχομένη ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς εἰκὼν τῆς κεραμικῆς τῶν Ἀθηναίων ἀγορᾶς κατὰ τοὺς χρόνους τούτους:

Ὁ ἀττικὸς γεωμετρισμὸς εὐρίσκεται ἤδη ἐν παρακμῇ οὐδὲ ἔχει πλέον τὴν δύναμιν τῆς ἀντιστάσεως κατὰ ξένων ἐπιδράσεων. Ἐκτὸς τῶν πρωίμων ἀττικῶν ἢ πρωτοαττικῶν, ἅτινα εἶναι προϊόντα τῆς ἀλλαγῆς ταύτης τῶν ὄρων, πολλὰ εἶναι τὰ ἐκ Κορίνθου (πρωτοκορινθιακά, ἐλάχιστα κορινθιακά) εἰσα-

γόμενα. Καὶ ἡ πιστὴ δὲ ἀπομίμησις τῶν τελευταίων κατὰ τε τὴν μορφήν καὶ τὴν κόσμησιν ὑπὸ ἐγγωρίων κεραμέων φανερῶνει ἔτι σαφέστερον τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀττικοῦ γεωμετρισμοῦ. Μεταξὺ τῶν πρωτοκορινθιακῶν, τῶν ἀπομιμήσεων αὐτῶν καὶ τῶν πρωτοαττικῶν, ἅτινα ἐν τοῖς αὐτοῖς τάφοις ἀναμίξ' εὐρίσκονται, ἐμφανίζονται καὶ τινά, ὡς πρωτοαττικὰ ἐν τῇ περιγραφῇ χαρακτηριζό-

Εἰκ. 8. (T. 29).

Εἰκ. 9. (T. 27).

μενα, μελαμβαφῆ καὶ μελανόμορφα, οἱ ἄμεσοι πρόγονοι τῶν τῆς μετέπειτα ἀκμῆς ἀττικῶν.

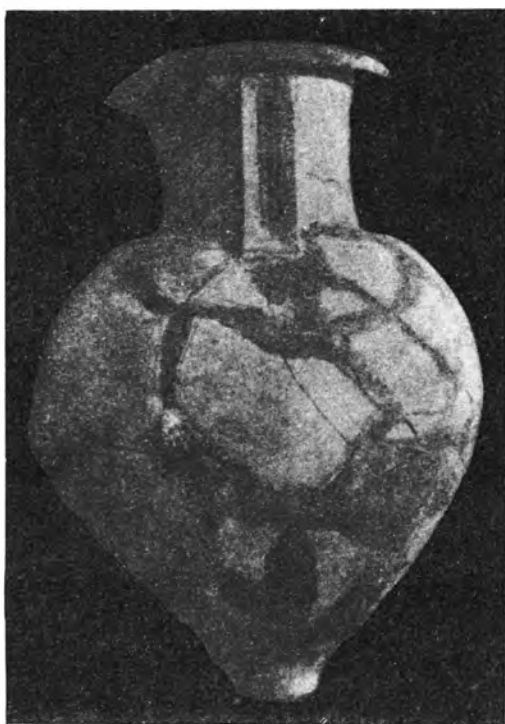
Ἡ προσπόρισις ἀφθονωτέρου καὶ πλουσιωτέρου ὕλικου ἐκ παρομοίων ἀνασκαφῶν θὰ καταστήσῃ ἴσως δυνατὴν τὴν εὑρεσιν καὶ ἄλλων ξένων στοιχείων, ἅτινα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐκ τῶν γεωμετρικῶν προέλευσιν τῶν πρωτοαττικῶν. — καὶ ἄλλων στοιχείων ἐκτὸς τῶν ἰωνικῶν, ἅτινα ὥρισεν ἡ τεχνοτροπικὴ ἀνάλυσις αὐτῶν ἢ ὑπὸ τοῦ Böhlau γενομένη (JB 1887 σ. 47 κέ. πρβλ. Hackl JB 1907 σ. 79).

¹ Οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ἐξ ὁμοίων πρὸς τοὺς ἡμετέρους τάφων τοῦ Φαλήρου προέρχονται καὶ τὰ ἐν JHS V, 176 κατὰ τὸ Register of British Museum ἀπαριθμούμενα.

Ι. ΠΙΘΟΙ

Γῆ ἐρυθρά. Ὁ μέγιστος: Ὑψ. 1,06 Διάμ. 0,70. Στόμα: 0,45. Ὁ ἐλάχιστος: Ὑψ. 0,47. Διάμ. 0,32. Στόμ. 0,22.

1. Τ. 50. Τ. 76. Τοιχώματος παχέος ἄνευ κοσμήματος οὐδενός.
2. Τ. 22. Τοίχωμα παχύ. Ἐπίχρσιμα βαθύ καστανόν. (Εἰκ. 6).
3. Τ. 11 (Εἰκ. 7). Δακτύλιος τομῆς γωνιώδους ἔκτυπος περὶ τὸν λαιμόν, ἄνωθεν δὲ καὶ κάτωθεν αὐτοῦ ἀνὰ μίαν περιφερικὴν ζώνην ἐγγαράκτων φύλ-

Εἰκ. 10. (Τ. 70).

Εἰκ. 11. (Τ. 47).

λων. Τοίχωμα λεπτόν. Ὅμοιοι: Τ. 32. Τ. 36. Τ. 37. Τ. 48. Τ. 62. Τ. 64. Τ. 78. Τ. 81. Τ. 82.

4. Τ. 29 (Εἰκ. 8). Ὅμοιος τὸ σχῆμα τοῖς ὑπ' ἀριθ. 3. Τέσσαρες μαστοὶ συμμετρικῶς περὶ τὴν κοιλίαν. Ἐγγάρακτα κοσμήματα: ὑπὸ τὸ χεῖλος ζώνη περιφερικὴ δικτύου μεταξὺ δεσμῶν κυματοειδῶν γραμμῶν. Μεταξὺ ὁμοίων περιφερικῶν δεσμῶν δύο ζῶναι δικτύου περὶ τὴν κοιλίαν. Ὑπὲρ ἕκαστον τῶν μαστῶν καθέτως ἀνὰ δύο ψαροκόκκαλα φθάνοντα μέχρι τῆς ὑπὸ τὸ χεῖλος περιφερικῆς ζώνης.

2. ΑΜΦΟΡΕΙΣ

5. T. 27 (Εἰκ. 9). Γῆ ἀμμώδης φαιά. Σῶμα σφαιροειδὲς μετὰ πολὺ στενοῦ ποδός. Ὑψ. 0,71. Στόμ. 0,11. Ὅμοιοι T. 28. T. 38. T. 51. T. 66. T. 70. Ὁ ὑπ' ἀριθ. 28 φέρει ὑπὸ τὸ χεῖλος ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ἔκτυπον δακτύλιον. Τοῦ ὑπ' ἀριθ. 70 (Ὑψ. 0,97. Διαμ. 0,70. Στόμ. 0,28) αἱ λαβαὶ μετὰ κόσμημάτων εἶναι πεποιημέναι ἐν τύπῳ (Εἰκ. 10).

6. Ὀρειδοῦς σώματος. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ἔκτυπος δακτύλιος γωνιώδους τομῆς. Ὅμοιοι T. 4. T. 16. T. 19. T. 31. T. 33. T. 37. T. 46. T. 47 (Εἰκ. 11). T. 57.

Εἰκ. 12. (T. 61).

Εἰκ. 13. (T. 65).

T. 61 (Εἰκ. 12). T. 62. T. 63. T. 65. T. 71. T. 72. T. 74. T. 83. Τοῦ ὑπ' ἀριθ. 47 (Ὑψ. 0,70. Διάμ. 0,48. Στόμ. 0,12). Τοῦ ὑπ' ἀριθ. 61 (Ὑψ. 0,63. Διάμ. 0,39. Στόμ. 0,13). Ὁ ὑπ' ἀριθ. 33 ἄνευ τοῦ δακτυλίου.

Ὅλον τὸ σῶμα τῶν ἀμφορέων τούτων πλὴν τοῦ λαιμοῦ καλύπτεται δι' ἐπιχρίσματος μέλανος ἢ καστανοῦ ἢ ἐρυθροκαστανοῦ ἀνωμάλως ἐπιβεβλημένου, μία δὲ ἢ τρεῖς ἢ περισσότεραι περιφερικαὶ ζῶναι τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ χωρίζουσι τὴν κοιλίαν ἀπὸ τοῦ ὤμου. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ δύο συγκεντρικοὶ κύκλοι μετὰ δεδηλωμένου κέντρου ἢ δύο ἐνάλληλοι γωνία μετὰ σταυροῦ ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἑκατέρωθεν αὐτῶν ἀνὰ δύο κάθετα ζικζάκ.

Ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 ἐγγάρακτα τὰ γράμματα ΙΦ. Τοῦ αὐτοῦ

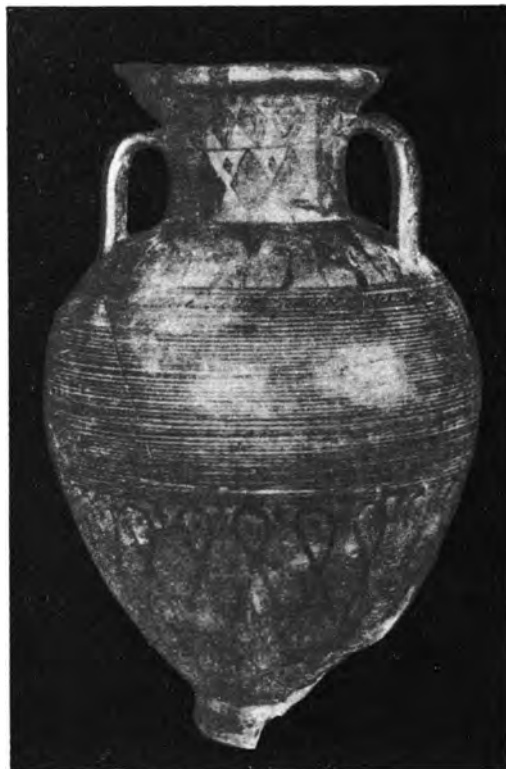
τύπου μετὰ τῶν γραμμάτων ΑΓΛ ἐν Thera II, 64. Ὁ 37 ἐπιχειρισμένος ὄλος, ὁ δὲ κύκλος ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ αὐτοῦ διὰ χαράξεως.

7. T. 65 (Εἰκ. 13). (Ὶψ. 0,43. Διάμ. 0,31. Στόμ. 0,12). Ἄνευ ἐπιχρίσματος, ὡς καὶ ὁ ὑπ' ἀριθ. 21.

8. T. 25 (Εἰκ. 14). (Ὶψ. 0,90. Διάμ. 0,58. Στόμ. 0,26). Μετὰ λευκοῦ παχέος ἐπιχρίσματος ὑπενθυμίζοντος τὰ ἰωνικὰ καὶ ἀραιῶν περιφερικῶν ζωνῶν καστα-

Εἰκ. 15. Μία πρόσοψις τοῦ T. 18.

Εἰκ. 16. Ἡ ἑτέρα πρόσοψις τοῦ T. 18.

νοῦ χρώματος. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ἑκατέρωθεν στήλη ῥόμβων πεπληρωμένων διὰ λεπτῶν γραμμῶν μεταξὺ τριγύφων.

9. T. 18 (Εἰκ. 15 καὶ 16). (Ὶψ. 0,79. Διάμ. 0,51. Στόμ. 0,26). Πρώμος ἀττικὸς τοῦ τύπου τοῦ ἀμφορέως τοῦ Νέτου. — Πηλὸς κιτρινωπὸς καὶ κοσμήματα διὰ σκοτεινοῦ καστανοῦ: Ἐπὶ τῶν λαβῶν σπεῖραι Σειδεῖς. Ἐπὶ τοῦ χείλους τετράγωνα πλήρη χρώματος. Ἐπὶ τῆς μιᾶς ὀψεως τοῦ λαιμοῦ Σειδεῖς καὶ ὀκτωειδεῖς σπεῖραι, ἐπὶ τῆς ἑτέρας μικροὶ κρεμάμενοι ἔλικες καὶ κάτωθι αὐτῶν ῥόμβοι ἐνάλληλοι ἢ ἐν διαγράμματι ἢ πλήρεις χρώματος, ὀρθοὶ πάντες. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἀκτίνες πλήρεις χρώματος ἢ ἐν διαγράμματι καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὀρθοὶ ἔλικες. Ἐπὶ τῆς κοιλίας χωριζομένης τοῦ ὤμου διὰ ζώνης κλιμακοειδοῦς κοσμή-

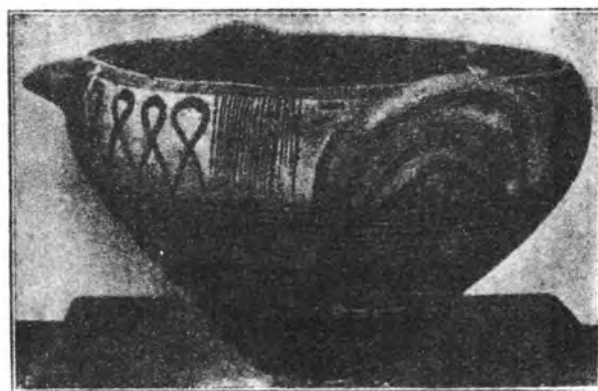
ματος λεπτοὶ περιφερικαὶ ζῶναι. Ἐπὶ τῆς κάτω κοιλίας ὀκτωειδεῖς σπείραι καθέτως καὶ μεταξὺ αὐτῶν κόσμημα ἐν εἴδει ἄνθους κρίνου. Ἐπὶ τοῦ ποδὸς κόσμημα κλιμακοειδὲς ἐν ζώνῃ. Τὰ πλείστα τῶν κοσμημάτων τούτου κοινὰ πρὸς τὰ τοῦ πρωῒμου ἀττικοῦ ὑπ' ἀριθ. 353 τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου.

3. ΚΡΑΤΗΡΕΣ

10. T. 23 (Εἰκ. 17). (Ῥψ. 0,41. Διάμ. 0,35. Στόμ. 0,14). Πηλὸς ὄχρὸς ἐρυθρός. Ἄνὰ ἐν ζευγὸς λαβῶν ἐκατέρωθεν καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὀριζοντίας γραμμῆς τέσσαρες μαστοὶ συμμετρικῶς. Ἐπίχρῖσμα κοσμημάτων σκοτεινὸν καστανὸν καὶ

Εἰκ. 17. (T. 23).

Εἰκ. 18. (T. 29).

ἐρυθροκαστανόν. Ἐπὶ τῆς κοιλίας πυκναὶ περιφερικαὶ ζῶναι καὶ ἄνω ζώνη διακοπτομένου ζικζάκ. Ζώνη μὲ ζικζάκ παχὺ πλήρες γραμμῶν λεπτῶν (schraffirt) χωρίζει τὴν κοιλίαν ἀπὸ τοῦ ὤμου, ἐφ' οὗ ὀρθοὶ ῥόμβοι πλήρεις λεπτῶν γραμμῶν, καὶ ὑπὸ τὰς λαβὰς σταυροὶ ὡσαύτως πλήρεις λεπτῶν γραμμῶν. Ἐπὶ τῶν λαβῶν κτυπήματα χρωστήρος.

11. T. 29 (Εἰκ. 18). (Ῥψ. 0,20. Διάμ. 0,30) ὡς πῶμα τοῦ ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἀμφορέως χρησιμεύσας. Πηλὸς ἐρυθρός, στόμα εὐρὸν μετὰ μικτῆρος ἐκρύσεως καὶ δύο λαβαὶ κάθετοι. Ἐπίχρῖσμα σκοτεινὸν καστανὸν κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν, καὶ ἐξωτερικῶς κατὰ τὴν ὑπὲρ τὸν πόδα χώραν. Ἐπὶ τῆς κοιλίας περιφερικαὶ ζῶναι καὶ ἄνωθεν αὐτῶν ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὄψεως δέσμαι καθέτων γραμμῶν καὶ μεταξὺ αὐτῶν καθέτως γραμμαὶ ὀφιοειδεῖς καὶ λογχοειδῆ φύλλα, ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας σπείραι ὀκτωειδεῖς. Κάτωθεν τῶν λαβῶν καμπύλαι παράλληλοι πρὸς ταύτας. Ὁμοίως πρωτοαττικὸς τοῦ αὐτοῦ σχήματος παρὰ Βόηλου. Ὁμοίος T. 25 ὡσαύτως ὡς πῶμα χρησιμεύσας.

4. ΥΔΡΙΑΙ

12. T. 18α (Εἰκ. 19). (Ὶψ. 0,40. Διάμ. 0,34. Στόμ. 0,15). Σώματος σφαιροειδοῦς μετὰ βραχέος λαιμοῦ καὶ χεῖλους ἀποκλίνοντος. Οὐδὲν ἐπίχρισμα.

Εἰκ. 19. (T. 18α).

Εἰκ. 20. (T. 10).

13. T. 10 (Εἰκ. 20). (Ὶψ. 0,50. Διάμ. 0,36. Στόμ. 0,14). Μετὰ σώματος ὁμοίου τοῖς ἀμφορεῦσιν (Ἄγγ. 5) καὶ τριφυλλοειδοῦς στόματος. Ὁ λαιμὸς ἐπιχερισμένος διὰ καστανοῦ. Ὡσαύτως διὰ καστανοῦ περιφερικαὶ πλατύτεροι καὶ στενότεροι ζῶναι, καὶ μεταξὺ αὐτῶν κυματοειδεῖς γραμμαὶ ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ ἐπὶ τῆς κοιλίας.

Εἰκ. 21. (T. 22).

5. ΣΦΑΙΡΟΕΙΔΗ

14. T. 8. T. 22 (Εἰκ. 21). T. 55. T. 59. (Ὶψ. 0,25. Διάμ. 0,23. Στόμ. 0,15). Τὸ δεύτερον καὶ τέταρτον ὡς πώματα χρησιμεύσαντα. Μετὰ σφαιρικῆς βάσεως, βραχέος λαιμοῦ, ἀποκλίνοντος στόματος καὶ λαβῆς πλατείας ἐκφυομένης ἀπὸ τοῦ χεῖλους. Ὅμοιον πρὸς τὸ παρὰ Kinch, Fouilles de Vroulia Pl. 29i, Pfuhl, Friedhof von Thera S. 128 fig. 32a. Thera II, σ. 54. Δι' αὐτῶν δύναται νὰ χρονολογηθῇ ὁ ὑπ' ἀριθ. 8 καλυβοειδῆς τάφος.

6. ΚΟΤΥΛΑΙ

Ἡ μέγιστη: Ὑψ. 0,13. Διάμ. 0,14. Ἡ ἐλάχιστη. Ὑψ. 0,034. Διάμ. 0,048.

α'. Πρωτοκορινθιακαί.

15. T. 19,4. Ἐπίχρισμα ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Μόνον περὶ τὸ χεῖλος

Εἰκ. 22. (1 = T. 47,1,

2 = T. 48,5,

3 = T. 45).

μεταξὺ συστημάτων καθέτων γραμμῶν συστήματα καθέτων ζικζάκ. Ὅμοιαι T. 19,8. T. 11,6.

16. T. 47,1 (Εἰκ. 22,1). Μετὰ τοῦ αὐτοῦ περὶ τὸ χεῖλος κοσμήματος καὶ περιφερικῶν ζωνῶν ὑπ' αὐτό. Ὁ ὑπὲρ τὸν πόδα χῶρος ἐπικεχρισμένος. Ὅμοια T. 81A.

17. T. 19,8. Ὅμοια τῇ προηγουμένη. Ὁ ὑπὲρ τὸν πόδα χῶρος ἀνεπίχριστος.

18. T. 27,3. Ὅμοια ταῖς προηγουμέναις. Ὁ ὑπὲρ τὸν πόδα καὶ κάτωθι τῶν περιφερικῶν ζωνῶν χῶρος φέρει ἀκτῖνας, ὑπὸ τὸν πόδα δὲ κύκλος. Ὅμοιαι T. 42. T. 48,5 (Εἰκ. 22,2).

19. T. 33,1 (Εἰκ. 23,3). Ἐσωτερικῶς ἐπικεχρισμένη. Ἐξωτερικῶς περὶ τὸ χεῖλος κάθετα ζικζάκ καὶ ὑπ' αὐτὰ περιφερικὴ ζώνη σχεδίου ζατρικίου.

Ὑπὲρ τὸν πόδα κεκομμένα ἀκτῖνες καὶ ὑπ' αὐτὸν συγκεντρικοὶ κύκλοι.

20. T. 50,1. Ἐσωτερικῶς ἐπικεχρισμένος. Ἐξωτερικῶς ὑπὸ τὰ περὶ τὸ χεῖλος κάθετα ζικζάκ ζώνη ζῶων. Ὑπὲρ τὸν πόδα ἀκτῖνες καὶ ὑπὸ τοῦτον πλατύγυρος κύκλος. Ὅμοιαι δύο τοῦ αὐτοῦ τάφου τεθραυσμένοι (Εἰκ. 23,4).

Εἰκ. 23.

21. Τ. 45 (Εἰκ. 22,3). Μετὰ συγκλίσεως πρὸς τὰ ἄνω καὶ σχετικῶς χαμηλοτέρα τῶν ἄλλων. Ἐπίχρισμα καστανομέλαν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐκτὸς τοῦ περὶ τὸ χεῖλος χώρου, ἔνθα ζώνη μέλαινα μετὰ κοσμήματος ἐν εἶδει πελεκίνου τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ. Τοῖχος παχύτερος ἢ ἐν ταῖς προηγουμέναις. Ὅμοια Τ. 19,8.

β'. Πρωτοκορινθιάζουσαι.

Κατὰ τε τὸ σχῆμα καὶ τὰ κοσμήματα ὅμοιαι ταῖς πρωτοκορινθιακαῖς, ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ ἐκεῖναι τάφοις εὐρισκόμεναι, μόνον ὅτι εἶναι σχετικῶς βαρύτεραι μετὰ παχυτέρων τοιχωμάτων, οὐχὶ τόσον λεῖται καὶ ἐκ πηλοῦ ἐρυθροποῦ καὶ οὐχὶ τόσον λεπτοῦ. Πιθανῶς ἐγγωρίου βιομηχανίας.

22. Τ. 56,3 (Εἰκ. 23,1). Ἐπίχρισμα ἐσωτερικῶς, ὡς καὶ ἐξωτερικῶς κατὰ τὸν ὑπὲρ τὸν πόδα χώρον. Περὶ τὸ χεῖλος σύστημα καθέτων γραμμῶν, καὶ ὑπὸ τοῦτο περιφερικαὶ ζῶναι. Ὅμοιαι Τ. 29,4. Τ. 19,5. Τ. 25,2.

23. Τ. 27,4. Ὅμοια. Εἰς τὴν θέσιν τῆς ἐτέρας τῶν λαβῶν δύο μαστοειδεῖς ἀποφύσεις.

24. Τ. 48,6. Ὅμοια. Ὑπὸ τὸν πόδα συγκεντρικοὶ κύκλοι.

25. Τ. 59,3 (Εἰκ. 23,2). Εἰς τὴν θέσιν τοῦ περὶ τὸ χεῖλος συνήθους κοσμήματος κυματοειδῆς γραμμῆ.

26. Τ. 36,3. Περὶ τὸ χεῖλος τὸ σύνθηες τῶν πρωτοκορινθιακῶν κοτυλῶν κόσμημα. Ὑπ' αὐτὸ ζώνη ζῶν. Ὅμοια Τ. 79,3.

27. Τ. 50,3. Μέλαν ἐπίχρισμα ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Ὑπὲρ τὸν δακτυλοειδῆ πόδα ἀκτῖνες καὶ ὑπ' αὐτὸν κύκλοι.

28. Τ. 32,2 (Εἰκ. 23,6). Ὅμοια τῇ προηγουμένῃ. Περὶ τὸ χεῖλος ζώνη τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ.

29. Τ. 11,7. Περὶ τὸ χεῖλος ζώνη μέλαινα καὶ ἐν μέσῳ αὐτῆς πελεκίνος ὡς ἐν ἀριθ. 21. Ὅλη ἢ ἄλλη ἐπιφάνεια ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐπικεχρισμένη δι' ἐρυθροῦ. Ποὺς δακτυλοειδῆς.

γ'. Διάφοροι.

30. Τ. 17,1 (Εἰκ. 23,5). Ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐπίχρισμα ἐρυθρόν. Περὶ τὸ χεῖλος πλατεῖα ζώνη. Ὑπὸ τὸν ἐπίπεδον πόδα ἐρυθροὶ κύκλοι.

31. Τ. 33,2 (Εἰκ. 24,2). Σῶμα μᾶλλον καθισμένον. Ποὺς δακτυλοειδῆς πλατύγυρος. Ἐσωτερικῶς ἐπίχρισμα μέλαν. Ἐξωτερικῶς περὶ τὸ χεῖλος ζώνη καθέτων κτυπημάτων χρωστήρος, ὃ δὲ ὑπ' αὐτὴν χώρος μέχρι τοῦ ποδὸς ἄνευ διαίρεσεως πληροῦται δι' ἀκρίδων (ἢ ψυχῶν) γεγραμμένων ἄνευ σχεδίου (silouettenartig).

32. T. 33,2 (Εικ. 24,1). Ὅμοια τῇ προηγουμένη. Περὶ τὸ χεῖλος ζώνη πτηνῶν καὶ ὑπ' αὐτὴν φύλλα ἀμπέλου κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ἐν τῇ προηγουμένη τρόπον γεγραμμένα.

Αὗται ἀπομακρύνονται ἔτι μᾶλλον τῶν πρωτοκορινθιακῶν, φαίνονται δὲ ὡς

Εἰκ 24.

αἱ πρῶται κατὰ τὴν περίοδον τῶν πρωτοαιτικῶν ἀπόπειραι τῆς τεχνοτροπίας τῶν μελαμβαφῶν καὶ μελανομόρφων.

7. ΠΥΞΙΔΕΣ

α'. Πρωτοκορινθιακαί.

Ἡ μεγίστη. Ὑψ. 0,553. Διάμ. 0,112. Ἡ ἐλαχίστη Ὑψ. 0,03. Διάμ. 0,06. Αἱ περισσότεραι μετὰ καθέτου πρὸς τὴν βάσιν τοίχου, ὠτοειδῶν λαβῶν, καλύμματος καὶ περιφερικῶν ζωνῶν καστανοῦ καὶ ἰώδους. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια μόνον τοῦ καλύμματος μένει ἀνεπίχριστος:

33. T. 71,2. Μετ' ἀκτίνων κατὰ τὴν βάσιν (Εἰκ. 25,2).

Εἰκ. 25. (T. 78,2. T. 71,2).

Εἰκ. 26. (T. 71,2).

34. T. 71,2 (Εἰκ. 27,2). Μετὰ ζώνης ζατρικίου περὶ τὴν κοιλίαν. Ὅμοια T. 74,2.

35. T. 36,3. Μετὰ ζώνης ζατρικίου περὶ τὴν κοιλίαν καὶ ἀκτίνων κατὰ τὴν βάσιν.

36. T. 33,5 (Εἰκ. 27,1). Ὅμοια τῇ προηγουμένη. Ἡ ζώνη τοῦ ζατρικίου καὶ ἐπὶ τοῦ καλύμματος.

37. T. 78,2 (Εἰκ. 25,1). Μετὰ ζώνης ζατρικίου περὶ τὴν κοιλίαν καὶ ἐπὶ τοῦ καλύμματος, ἀκτίνων δὲ ἐπὶ τοῦ καλύμματος. Ὅμοια T. 18,3.

38. T. 71,2 (Εἰκ. 26). Πυξίδιον μετὰ πολὺ εἰσχωροῦντος καλύμματος. Περὶ τὴν κοιλίαν καθέτως φερόμενα ζικζάκ. Ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ καλύμματος συγκεντρικοὶ κύκλοι.

39. T. 11,8 (Εἰκ. 28,1). Ἀκτίνες μεγάλαι ἐπὶ τοῦ καλύμματος καὶ μεταξὺ

Εἰκ. 27. (T. 33,5. T. 71,2).

Εἰκ. 28. (T. 11,8. T. 32A 6).

αὐτῶν κατὰ τὴν περιφέρειαν μικρότεραι. Ὡσαύτως ἀκτίνες περὶ τὴν βάσιν, περὶ δὲ τὸ χεῖλος ζώνη ὀρθῶν ῥόμβων πλήρων γραμμῶν.

40. T. 32,3 (Εἰκ. 29,1). Περὶ τὴν βάσιν ἀκτίνες καὶ περὶ τὸ χεῖλος ψευδομαϊάνδρος. Ἐν τῇ κατὰ τὴν κοιλίαν ζώνῃ ἀνήρ μετ' ἀσπίδος καὶ δόρατος,

Εἰκ. 29. (T. 32,3. T. 18A, 1).

συνοδευόμενος ὑπὸ τριῶν κυνῶν ὀρμᾶ κατόπιν λέοντος. Ἐπὶ τοῦ καλύμματος ἀκτίνες ἐν μέσῳ συγκεντρικῶν κύκλων καὶ πέριξ ζώνῃ ζῶων. Ὁ κενὸς χῶρος πληροῦται διὰ στικτῶν ῥοδάκων (Punktrosetten) καὶ κεκαμμένων κατὰ τὰ ἄκρα σταυρῶν (Hakenkreuz).

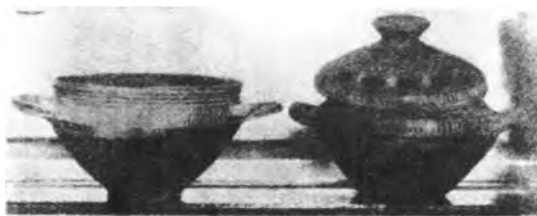
41. T. 64,1 (Εἰκ. 30,1). Πυξίς μετὰ τοίχου κυρτοῦ ἄνευ καλύμματος (κοτύλη);. Ἐπίχρισμα ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Περὶ τὸ χεῖλος λεπταὶ περιφερικαὶ ζῶναι.

Ἐπὶ τοῦ ὤμου μεταξὺ συστήματος καθέτων γραμμῶν σύστημα καθέτων ζικζάκ (πρβλ. κοτύλας). Ὅμοια Τ. 83,6.

β'. Πρωτοκορινθιάζουσαι.

Καὶ τῶν πυξίδων τούτων ὁ πηλὸς ὠχρὸς ἐρυθρὸς, οὐχὶ τόσο λεπτὸς ὡς ὁ τῶν πρωτοκορινθιακῶν, τὰ τοιχώματα παχύτερα καὶ καθόλου τὰ ἀγγεῖα βαρύτερα. Αἱ μορφαὶ καὶ τὰ κοσμήματα κατὰ μέγα μέρος τὰ αὐτά.

42. Τ. 27,8. Μετὰ καθέτου πρὸς τὴν βάσιν τοίχου καὶ ὠτοειδῶν λαβῶν

Εἰκ. 30. (Τ. 64.1. Τ. 48,7).

ὡς αἱ ὑπ' ἀριθ. 33 κ.έ. Ἐρυθρὸν ἐπίχρῖσμα ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς πλὴν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ καλύμματος. Ζώνη τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ περὶ τὸ χεῖλος καὶ κάτω περὶ τὴν βάσιν.

43. Τ. 82,2 (Εἰκ. 31,2). Ὅμοια. Περὶ τὸ χεῖλος κυματοειδῆς γραμμὴ. Ἐπὶ

Εἰκ. 31. (Τ. 37.3. Τ. 82,2).

τῆς κοιλίας μέχρι τῆς βάσεως τρία ζεύγη λεπτῶν λευκῶν ζωνῶν κατὰ ἴσας ἀποστάσεις. Ὑπὸ τὸν πόδα πλατύγυροι κύκλοι ἐρυθροί.

44. Τ. 56,2. Μετὰ τοίχου κυρτοῦ ἄνευ καλύμματος ὁμοία τῇ ὑπ' ἀριθ. 41 πρωτοκορινθιακῇ. Ὅμοια Τ. 21,1.

45. Τ. 48,7 (Εἰκ. 30,2). Ὅμοια τῇ προηγουμένῃ μετὰ καλύμματος, ἐφ' οὗ καὶ ζώνη σχεδίου ζατρκίου. Ἡ ἐκ τῆς σχέσεως τῶν χρωμάτων πηλοῦ καὶ ἐπιχρίσματος ἐντύπωσις ἢ αὐτή, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ Τ. 48 πρωτοαιτιτικοῖς σκύφοις καὶ ποτηρίοις.

46. Τ. 18α,1 (Εἰκ. 29,2). Μετὰ ἀκτίνων περὶ τὸν πόδα καὶ ἐπὶ τοῦ καλύμματος, καὶ ζωνῶν κτυπημάτων χρωστῆρος. Ἐπὶ τοῦ ὄμου ζώνη πτηνῶν. Ὑπὸ τὸν δακτυλιοειδῆ πόδα κύκλος. Ζῶναι περιφερικαὶ καὶ ἐσωτερικῶς.

47. Τ. 62,2. Ἀκτίνες ἐπὶ τοῦ καλύμματος. Ζῶναι περιφερικαὶ ἐπ' αὐτοῦ ὡς καὶ ἐσωτερικῶς τῆς πυξίδος. Ἐπὶ τοῦ ὄμου κυματοειδῆς γραμμὴ. Ὑπὸ τὸν πόδα

Εἰκ. 32. (Τ. 83,2. Τ. 11,5).

Εἰκ. 33. (Τ. 48,8. Τ. 11,5. Τ. 47,3).

πλατύγυρος κύκλος. Ὅμοια Τ. 32,6 μετὰ ἐπιχειρισμένου μόνον τοῦ καλύμματος (Εἰκ. 28,2).

48. Τ. 37,3 (Εἰκ. 31,1). Ἐπίχρσιμα καστανὸν ἄνευ κοσμημάτων.

8. ΛΗΚΥΘΟΙ ΠΡΩΤΟΚΟΡΙΝΘΙΑΚΑΙ

Ἡ μεγίστη. Ὑψ. 0,085. Διάμ. 0,066. Ἡ ἐλαχίστη. Ὑψ. 0,047. Διάμ. 0,034.

Εἰκ. 34. (Τ. 48,8. Τ. 11,5).

Εἰκ. 35. (Τ. 27,7. Τ. 29,3).

49. Τ. 25,3. Πηλὸς ὀλίγον ἐψημένος καὶ μαλακός. Ἄνευ κοσμημάτων. Πούς ἐπίπεδος.

50. Τ. 83,2 (Εἰκ. 32,1). Τρεῖς λεπταὶ ζῶναι ἐπὶ τῆς κοιλίας. Πηλὸς διάφορός πως τοῦ τῶν πρωτοκορινθιακῶν. Πούς ἐπίπεδος.

51. Τ. 48,8 (Εἰκ. 33,1). Ζῶναι περὶ τὸ σῶμα καὶ τὸν λαιμόν. ἀκτίνες ἐπὶ τοῦ ὄμου, κύκλοι ἐπὶ τοῦ χεῖλους καὶ γραμμαὶ λοξῶς συναντῶμεναι ἐπὶ τῆς

λαβῆς. Ὅμοιοι Τ. 29,3 (Εἰκ. 35,2). Τ. 3α καὶ τρεῖς ἐκ Τ. 48,8 (Εἰκ. 34,1). Εἰς τινὰς αὐτῶν αἱ ἀκτῖνες πλήρεις λεπτῶν γραμμῶν.

52. Τ. 83,3. Ὅμοία. Εἰς τὴν θέσιν τῶν ἀκτίνων τοῦ ὄμου ἕλικες ἐκφυόμεναι ἐκ τῶν χάτω.

53. Τ. 11,5 (Εἰκ. 34,3). Αἱ ἕλικες ἐπὶ τοῦ ὄμου ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ.

54. Τ. 42. Ἐντελῶς ὁμοία τῇ προηγουμένῃ.

55. Τ. 11,5 (Εἰκ. 32,2). Περιφερικαὶ ζῶναι ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ τοῦ λαιμοῦ, κύκλοι ἐπὶ τοῦ χείλους καὶ γραμμὴ κατὰ μῆκος τῆς λαβῆς. Ἐπὶ τοῦ ὄμου φύλλα. Ὅμοιοι Τ. 42 καὶ Τ. 27,7 (Εἰκ. 35,1).

56. Τ. 48,8 (Εἰκ. 34,2). Ἐπὶ τοῦ ὄμου γωνίαι πλήρεις λεπτῶν γραμμῶν. Ἡ ἄλλη κόσμησις ὡς καὶ ἐν ταῖς ἀνωτέρω. Ὅμοιοι Τ. 64,2. Τ. 47,3 (Εἰκ. 33,3).

Ἐν τῇ τελευταίᾳ κάτωθεν τῶν τριγῶνων ζώνη ζατρικίου.

57. Τ. 3α. Ὁμος ληκύθου, ἐφ' οὗ ἀντὶ τριγῶνων ὀρθοὶ ῥόμβοι πλήρεις λεπτῶν γραμμῶν.

58. Τ. 19,10. Ἐπὶ τοῦ ὄμου ζώνη πτηνῶν. Ὅμοία Τ. 11,5. Χρησις καὶ χαρακτῶν γραμμῶν.

59. Τ. 37,4. Ἐπὶ τοῦ χείλους ζώνη στιγμάτων, περὶ τὸν πόδα ἀκτῖνες. Ἐπὶ τοῦ ὄμου καὶ τῆς κοιλίας ζῶναι ζῶναι ἀνά μίαν.

Εἰκ. 36. (Τ. 18,2).

60. Τ. 18,2 (Εἰκ. 36). Ἀκτῖνες ἐπὶ τοῦ χείλους καὶ περὶ τὸν πόδα. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ καὶ τῆς λαβῆς κάθετοι γραμμαί. Ἐπὶ

τοῦ ὄμου καὶ τῆς κοιλίας ζῶναι ζῶναι καὶ ὡς παραπληρώματα ἕλικες καὶ στικτοὶ ῥόδακες. Ἀνωθεν τῶν ἀκτίνων τοῦ ποδὸς ζώνη καθέτου ζικζάκ καὶ σφαιριδίου ἐν καθέτῳ ἄξονι, ἐναλλασσομένων.

61. Τ. 37,4. Χρῶμα κατὰ μέγα μέρος ἐξίτηλον. Μεταξὺ τῶν ἀκτίνων τοῦ ποδὸς μικρότεραι ἀκτῖνες ὡς ἐν πυξίδι ὑπ' ἀριθ. 39. Ὑπὸ τὸν πόδα κύκλος. Ἐπὶ τῆς κοιλίας ἐν ζώνῃ ἀνήρ ὀρθὸς μετὰ δύο ἀκοντίων μεταξὺ δύο κάπρων, ὀπισθεν τῶν ὁποίων λέων.

62. Τ. 11,5 (Εἰκ. 33,2). Ἐπὶ τοῦ χείλους καὶ περὶ τὸν πόδα ἀκτῖνες, ὑπὸ τὸν πόδα κύκλος καὶ ἐπὶ τῆς πλατείας λαβῆς λοξῶς συναντώμεναι γραμμαί. Ἡ κοιλία κεκαλυμμένη διὰ πλατείας ζώνης ζατρικίου. Ἐπὶ τοῦ ὄμου ἐκατέρωθεν ἄνθους λωτοῦ ἀνά ἓνα τρέχοντα κύνα. Ἐν τῇ ἀπεικονίσει τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ποδῶν γίνεται χρῆσις καὶ χαρακτῶν γραμμῶν, ὡς καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 58.

9. ΟΙΝΟΧΟΑΙ

α. Πρωτοαττικά ἢ Φαληρικά.

Μεγίστη Ὑψ. 0,214. Δ. 0,147. Ἐλαχίστη Ὑψ. 0,09. Δ. 0,05.

63. T. 23,2. Λαβὴ δίδυμος. Καθ' ὅλον τὸ σῶμα λεπταὶ περιφερικαὶ ζῶναι μεταξὺ πλατυτέρων. Λαιμὸς ἐπικεχρισμένος.

64. T. 19,6. Περὶ τὸ σῶμα περιφερικαὶ ζῶναι. Ὄμος ἐπικεχρισμένος ὡς

Εἰκ. 37. (T. 19 A, 11).

Εἰκ. 38. (1 = T. 34,2 2 = T. 32 A, 5 3 = T. 34,4 4 = T. 48,3).

καὶ λαιμὸς πλὴν τῆς προσόψεως, ἐφ' ἧς μετόπη μετὰ δυσδιακριτοῦ κοσμήματος. Ἐπὶ τῆς διδύμου λαβῆς πλάγια κτυπήματα χρωστήρος.

65. T. 19A,11 (Εἰκ. 37). Ὅμοια τῇ προηγουμένῃ. Ἐν τῇ μετόπῃ τῆς προσόψεως γρύψ.

66. T. 48,3 (Εἰκ. 38,4). Πρὸς τὰ κάτω ζῶναι λεπταὶ. Ἐπὶ τῆς κοιλίας ζώνη κοσμήματος ἐν εἴδει βαθμίδος. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἀκτίνες. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ὀκτωειδῆ κοσμήματα. Ἡ ἀύλαξ τῆς λαβῆς μέλαινα καὶ ἐκατέρωθεν πλάγια κτυπήματα.

67. T. 32A,5 (Εἰκ. 38,2). Ὅμοια τῇ προηγουμένῃ. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ζώνη προιονοειδοῦς κοσμήματος καθέτως. Ἐπὶ τῆς ἀπλῆς λαβῆς γραμμαὶ κατὰ μῆκος.

68. T. 62,3. Σχεδὸν ὅμοια. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ἐναλλάξ καθέτως γραμμαὶ καὶ ζικζάκ πάλιν καθέτως, ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ὁποίων προέρχεται τὸ προιονοειδὲς κόσμημα τῆς προηγουμένης.

69. T. 34 (Εἰκ. 38,1). Ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ τοῦ λαιμοῦ ζῶναι λογχοειδῶν φύλλων, ἀνὰ μίαν.

70. T. 34 (Εἰκ. 38,3). Ἐπὶ τῆς κοιλίας ζώνη καθέτων ζικζάκ. Ἐπὶ τοῦ ὤμου

ἀκτίνες πλήρεις λεπτῶν γραμμῶν καὶ μεταξὺ αὐτῶν στίγματα. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τὸ σύνθηρες ὀκτωειδὲς κόσμημα.

71. T. 14. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἀκτίνες πλήρεις γραμμῶν. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ κόσμημα ἐκ πλαγίων ζικζάκ παραλλήλων πολὺ πλησίον ἀλλήλων κειμένων, ὡς ἐν πρωτοκορινθιακῇ ληκύθῳ ὑπ' ἀριθ. 61.

β'. Πρωτοκορινθιακαί.

72. T. 65,2. Ὑψ. 0,065. Διάμ. 0,08. Μετὰ τριφυλλοειδοῦς στόματος, πολὺ βραχέος λαιμοῦ καὶ ὤμου βαθμηδὸν ἀνιόντος πρὸς τὸν λαιμόν. Ἐπίχρισμα ἀνοι-

Εἰκ. 39. (T. 81 A),

Εἰκ. 40. (T. 78,1).

κτὸν καστανόν. Τρεῖς ζῶναι περιφερικαὶ τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ περὶ τὸ μέσον τῆς κοιλίας. Λαβὴ τεθραυσμένη.

73. T. 11,3. Ὑψ. 0,088. Διάμ. 0,077. Μετὰ τριφυλλοειδοῦς στόματος, λαβῆς αἰθρομένης ὑπὲρ τὸ χεῖλος καὶ ὤμου ἀποτόμως συναντῶντος τὸν βραχὺν λαιμόν Ἐπίχρισμα καστανὸν ἄνευ ζωνῶν περὶ τὴν κοιλίαν.

74. T. 81 A (Εἰκ. 39). Ὑψ. 0,20. Διάμ. 0,125. Ἐπίχρισμα κατὰ τὸν ὑπὲρ τὸν πόδα χῶρον. Μετὰ ὑψηλοῦ λαιμοῦ. Περὶ τὴν κοιλίαν καὶ τὸν λαιμόν ζῶναι περιφερικαὶ λεπταί. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ζώνη διακοπτομένη καθέτων ζικζάκ.

γ'. Πρωτοκορινθιάζουσαι.

Καὶ τούτων ἡ σχέσις πρὸς τὰς πρωτοκορινθιακὰς εἶναι οἷα ἡ τῶν ὁμοίων κοτυλῶν καὶ πυξίδων πρὸς τὰς τῶν αὐτῶν σχημάτων πρωτοκορινθιακάς.

75. 28,3. Ὅμοια τῇ ὑπ' ἀριθ. 73. Ἐπίχρῖσμα καστανομέλαν.

76. T. 67,1. Ὅμοια. Ἐπίχρῖσμα καστανοερυθρόν.

77. T. 78,1 (Εἰκ. 40). Ὅμοια τῇ ὑπ' ἀριθ. 72. Ἐπίχρῖσμα μέλαν. Ἐπὶ τῆς

Εἰκ. 41. (1 = T. 27,5, 2 = 50,4, 3 = 48,4, 4 = 33,6, 5 = 34).

λαβῆς πλάγιαι γραμμαί. Ὅμοιαι μετὰ μέλανος ἢ ἐρυθροκαστανοῦ ἐπιχρίσματος, μετὰ τῶν (τριῶν ἢ μιᾶς) περιφερικῶν ζωνῶν κατὰ τὸ μέσον τῆς κοιλίας, μετὰ

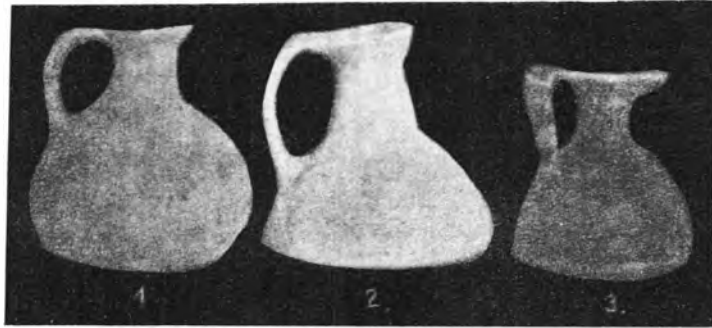
Εἰκ. 42. (1 = T. 59,1, 2 = 29,1, 3 = 17,3, 4 = 18, A 3, 5 = 37,5).

τῶν πλαγίων γραμμῶν ἐπὶ τῆς λαβῆς ἢ μιᾶς γραμμῆς κατὰ μῆκος τῆς λαβῆς ἐκ τῶν T. 58,3. T. 57,2. T. 81,2. T. 71,3. T. 78,1. T. 31,3. T. 19,3. T. 47,5. T. 65,2.

δ'. Διάφοροι.

78. T. 48,4. Ὑψ. 0,058. Διάμ. 0,047 (Εἰκ. 41,3). Πρώιμος ἀττική, πολὺ ὁμοιάζουσα πρὸς τὰς Φαληρικὰς, μετὰ βραχυτέρου λαιμοῦ καὶ λαβῆς αἰρομένης ὑπὲρ

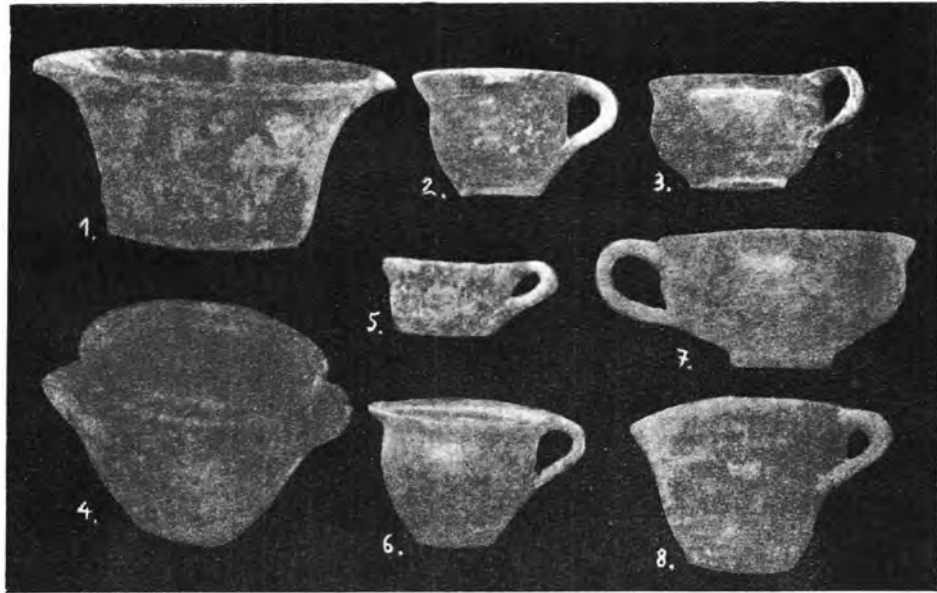
τὸ χεῖλος, ἔφ' ἧς κατὰ μῆκος γραμμὴ. Ἐπὶ τοῦ ὤμου κατακόρυφοι γωνίαι, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἄλλαι ἐνάλληλοι, καὶ ἀστερίσκοι, ἀμφοτέρω πλαισιούμενα διὰ σπεύρας ἢ στρεπτοῦ. Ἐκατέρωθεν ἐπὶ τοῦ ὤμου ἀνά ἓνα ὀφθαλμόν. Πρὸβλ. πρωτοαττικὴν

Εἰκ. 43. (1 = 27,5, 2 = 47,2, 3 = 36,4).

ἐν JB 1887 fig. 13, ἰωνικὰς Augenkannen ἐν Kichn, Fouilles de Vroulia σ. 290 καὶ ἰωνικοὺς Augenamphoren ἐν AM. 1900, 96 κ.έ.

79. T. 50,4. Ὑψ. 0,007. Διάμ. 0,058 (Εἰκ. 41,2). Πρωτοαττικὴ μετὰ τριφυλ-

Εἰκ. 44. (1=16,2, 2=48,2, 3=18 A, 1, 4=31,1, 5=62,1, 6=32,1, 7=16,3, 8=18,1).

λοειδοῦς στόματος, λαβῆς αἰρομένης ὑπὲρ τὸ χεῖλος μετὰ γραμμῆς καὶ ἀνεπτυγμένου ποδός. Ὑπὲρ τὸν πόδα ζώνη γωνιῶν. Ἐπὶ τοῦ ὤμου τετράπλευρα μετὰ τῶν διαγωνίων καὶ μεταξὺ αὐτῶν κάθετα ζικζάκ. Λαιμὸς ἐπικεχρισμένος.

80. T. 33,6. Ὑψ. 0,075. Διάμ. 0,058 (Εἰκ. 41,4). Μετὰ τριφυλλοειδοῦς στόματος, διδύμου λαβῆς ὑπερεχούσης τοῦ χείλους καὶ ἀνεπτυγμένου μετ' ἀκτίνων ποδός. Ἐπὶ τοῦ ὤμου πτηνὸν μεταξὺ δύο λεόντων καὶ κάτωθεν τούτων ζώνη ζατρικίου. Πηλὸς ἐρυθρός, λέοντες διὰ μέλανος μετὰ χρήσεως καὶ χαρακτῶν γραμμῶν (Κορινθιάζον).

81. T. 37,5 (Εἰκ. 42,5). Ὑψ. 0,055. Διάμ. 0,062. Στόμα εὐρὺ τριφυλλοειδές

Εἰκ. 45. (1=48,2, 2=62,1, 3=55,2, 4=74,1, 5=16,1, 6=71,1, 7=11,2, 8=64,3, 9=56,1, 10=19 A, 1, 11=18 A, 1).

ἄνευ λαιμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρός, ἐπίχρῖσμα βαθὺ καστανόν. Ἐπὶ τῆς λαβῆς κυματοειδῆς γραμμή.

82. T. 59,1. Ὑψ. 0,116. Διάμ. 0,07 (Εἰκ. 42,1). Ἐπιμήκης μετὰ ἀνεπτυγμένου ποδός, τριφυλλοειδοῦς στόματος καὶ λαβῆς αἰρομένης ὑπὲρ αὐτό. Γάνωμα τὸ τῶν μετέπειτα ἀττικῶν. Ὅμοία μικροτέρα ἐν T. 17,3 (Εἰκ. 42,3). Ὡσαύτως τὸ σῶμα τῆς ἐκ T. 4.

83. T. 29,1 (Εἰκ. 42,2). Ἐκ πηλοῦ χονδροκόκκου, μετ' εὐρέος στόματος, ἄνευ ἐπιχρίσματος. Ὑψ. 0,086. Δ. 0,065.

84. T. 27,5. Μετὰ τριφυλλοειδοῦς στόματος, σφαιρικῆς βάσεως καὶ ὑψη-

λης διδύμου λαβῆς. Πηλός κορινθιακός ἄνευ ἐπιχρίσματος. Ὑψ. 0,085. Δ. 0,080.

85. T. 70,1. Ὅμοια τῇ προηγουμένη ἐκ πηλοῦ ὠχροῦ ἐρυθροῦ. Ὅμοια T. 82,3. T. 55α,3.

86. T. 79,4. Κορινθιακή μετὰ πεπλατυσμένης βάσεως (= ἀρύβαλλος μετ' ἀποκεκομμένου τοῦ κάτω ἡμίσεος). Ἐπὶ τοῦ χεῖλους κύκλοι, ἐπὶ τοῦ ὄμου κτυπήματα χρωστῆρος καὶ ὑπ' αὐτὰ ζώνη πτηνῶν.

87. T. 36,4 (Εἰκ. 43,3). Ὅμοια Πηλός ἐρυθρός. Ἐπὶ τοῦ χεῖλους κτυπήματα χρωστῆρος.

88. T. 47,2 (Εἰκ. 43,2). Ὅμοια ἐκ κορινθιακοῦ πηλοῦ ἄνευ ἐπιχρίσματος.

Εἰκ. 46. (1=25,4, 2.=58,4, 3=28, 24=19 A. 2).

Εἰκ. 47. (T. 32 A 4).

89. T. 11,4. Ὅμοια τῇ προηγουμένη ἐκ πηλοῦ ἐρυθροῦ.

90. T. 83,5. Ὅμοια ταῖς προηγουμέναις κατὰ τὴν μορφήν, ἐξ ἐρυθροποῦ πηλοῦ μετὰ τριφυλλοειδοῦς στόματος, μετὰ μελαινῶν ζωνῶν περὶ τὴν βίασιν καὶ κυματοειδῶν ἐπὶ τοῦ ὄμου.

91. T. 18α,3 (Εἰκ. 42,4). Μετὰ στρογγύλου στόματος ἀποκλίνοντος καὶ ὑψηλῆς λαβῆς. Ἐπίχρισμα καστανόν. Ζώνη τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ περὶ τὴν κοιλίαν καὶ καστανὴ περὶ τὸ ἐσωτερικὸν χεῖλος. Ὅμοια T. 36,5. T. 67,1.

92. T. 34 (Εἰκ. 41,5). Μετὰ ὀξείας κοιλίας. Ἐπὶ τοῦ ὄμου διὰ βαθέος καστανοῦ γραμμικὰ κοσμήματα. Γῆ ἐρυθρά.

ΙΟ. ΣΚΥΦΟΙ

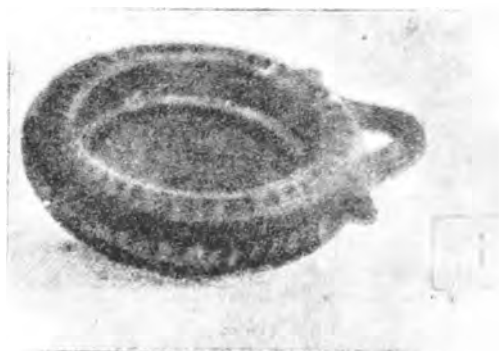
93. Τ. 16,2 (Εικ. 44,1). Ἄνευ λαβῆς μετὰ πολὺ ἀναπεπταμένου τοῦ χεῖλους, ἐφ' οὗ ὀπή. Ἐπίχρισμα ἐρυθροκαστανόν.

94. Τ. 74,1 (Εικ. 45,4). Ὑψ. 0,037. Διάμ. 0,10. Μετὰ μιᾶς ὀτοειδοῦς λαβῆς καὶ ζωνῶν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Περὶ τὸ χεῖλος κυματοειδῆς γραμμῆ.

95. Τ. 29,2. Μετὰ μιᾶς λαβῆς καὶ μικρόν τι ἀποκλίνοντος χεῖλους. Ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐπίχρισμα μέλαν. Ἐπὶ τῆς λαβῆς πλάγιοι γραμμαί. Πηλὸς ὠχρὸς ἐρυθρός. Ὅμοιοι μετὰ μέλανος ἢ καστανοῦ ἢ σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ ἐπιχρί-

Εἰκ. 48. (Τ. 25,4).

Εἰκ. 49. (Τ. 33,7).

σματος ἐν Τ. 10,1. Τ. 11,1. Τ. 18,1 (Εἰκ. 44,8). Τ. 19,1 (τρεῖς). Τ. 19,7. Τ. 25,1. Τ. 23. Τ. 27,1. Τ. 28,1. Τ. 31,1 (Εἰκ. 44,4). Τ. 32,1 (Εἰκ. 44,6). Τ. 34. Τ. 37,1. Τ. 56,1 (Εἰκ. 45,9). Τ. 57,1. Τ. 58,1. Τ. 74,1 (Εἰκ. 45,4). Τ. 82,1. Τ. 83,1. Οὗτοι φέρουσιν ἐπὶ τῆς λαβῆς γραμμὰς καθέτους ἢ πλαγίας ἢ καὶ ἀμφότερα, ἐπὶ δὲ τοῦ χεῖλους ἐσωτερικῶς μίαν ἢ περισσοτέρας περιφερικὰς ζώνας ἢ κτυπήματα χρωστικῆς ἢ ἐνίοτε ἀμφότερα.

96. Τ. 62,1 (Εἰκ. 45,2). Ὅμοιος. Περὶ τὴν βάσιν περιφερικαὶ ζῶναι καὶ ὑπὲρ αὐτὰς κύκλοι ἀκανόνιστοι.

97. Τ. 48,2 (Εἰκ. 45,1). Τοῦ αὐτοῦ σχήματος πρωτοαιτικός. Πυρὸς δακτυλοειδῆς, ὑπ' αὐτὸν κύκλος καὶ ὑπὲρ αὐτὸν ἀκτίνες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνὰ ἓν στίγμα. Ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ χεῖλους ζώνη ζατρικίου καὶ ὑπ' αὐτὴν περιφέρεται ζώνη

μετὰ ἄνθους. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ Τ. 48 δύο ἕτερα μετ' ἐπιπέδου ποδὸς καὶ ἄνευ τῶν κοσμημάτων (Εἰκ. 44,2).

98. Τ. 10,2. Μετὰ πολὺ ἀναπεπταμένον τοῦ χείλους (Εἰκ. 45, 8. 10. 11). Ὅμοιοι Τ. 11,2 (δύο) (Εἰκ. 45,7). Τ. 27,2. Τ. 37,2. Τ. 47,4. Τ. 70,2 (δύο). Τ. 71,1 (Εἰκ. 45,6). Τ. 81,1. Τ. 83,1. Καὶ ἐν τούτοις ἡ κόσμησις τῆς λαβῆς καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ χείλους ὡς ἐν τοῖς ὑπ' ἀριθ. 95. Ἡ ἐξωτερικὴ αὐτῶν ἐπιφάνεια ἢ ἐπιχρίεται ὅλη ἢ μόνον ὁ περὶ τὴν βάσιν χῶρος, ὁπότε ὑπὸ τὸ χεῖλος περιφέρεται πλατεῖα κυματοειδῆς γραμμὴ.

99. Τ. 36,1. Διαφέρων τῶν δύο τύπων τῶν ὑπ' ἀριθ. 95 καὶ 98 Σῶμα σχετικῶς ταπεινότερον. Ἡ κοιλία διὰ συγκλίσεώς τίνος πρὸς τὰ ἄνω χωρίζεται

Εἰκ. 50. (1 = Τ. 48,1, 2 = Τ. 64,5, 3 = Τ. 48,1).

τοῦ μικρὸν τι ἀποκλίνοντος χείλους. Ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐπίχρισμα μέλαν (σχεδὸν ἀττικὸν γάνωμα). Ὅμοιοι μετὰ μέλανος ἢ ἐρυθροῦ ἐπιχρίσματος. Τ. 18Α,1 (Εἰκ. 45,3). Τ. 36,1. Τ. 50,1 (δύο). Τ. 55,1. Τ. 62,1 (Εἰκ. 44,5). Τ. 71,1. Τ. 79,1. Ὁ Τ. 16,3 (Εἰκ. 44,7) πολὺ μεγαλύτερος φέρει ἐπίχρισμα ἐρυθρὸν καὶ ὑπὸ τὴν βάσιν.

100. Τ. 10,3. Μετὰ μικρὸν τι ἀποκλίνοντος χείλους, ὡς οἱ ὑπ' ἀριθ. 95, καὶ δύο ὀριζοντίων λαβῶν κατὰ τὸ μέσον τῆς κοιλίας. Ἐπίχρισμα μέλαν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ χείλους περιφερικαὶ ζῶναι τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ. Ὅμοιοι μετὰ μέλανος ἢ ἐρυθροῦ ἐπιχρίσματος. Τ. 23α,4. Τ. 31,2. Τ. 58,2.

101. Τ. 29,2. Μετὰ δύο ὀριζοντίων λαβῶν καὶ χείλους ἄνευ ἀποκλίσεως. Ἐπίχρισμα μέλαν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, ἀφιεμένης ἐπὶ τῆς κοιλίας ζώνης

τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ κατὰ τὴν γραμμὴν τῶν λαβῶν. Ὅμοιοι μετὰ μέλανος ἢ καστανοῦ καὶ ἐρυθροῦ ἐπιχρίσματος. Τ. 17,2. Τ. 16,1 (Εἰκ. 45,5). Τ. 55α,2 (Εἰκ. 45,3). Τὸ χεῖλος τῶν δύο τελευταίων τετμημένον ὀριζοντίως καὶ ἐπ' αὐτοῦ κτυπήματα χρωστῆρος ἢ τριγωνίδια.

II. ΔΙΑΦΟΡΑ

102. Τ. 33,3. Ἀρυβαλλος κορινθιακὸς μετὰ τοῦ συνήθους κατὰ τὴν κοιλίαν κοσμήματος.

103. Τ. 33,4. Ἀρυβαλλοειδῆς λήκυθος ἐκ κορινθιακοῦ πηλοῦ ἄνευ ἐπιχρίσματος. Ὅμοιον Τ. 27,5 (Εἰκ. 43,1).

104. Τ. 19,2 (Εἰκ. 46,4). Ἀρυβαλλοειδῆς λήκυθος. Ἐπίχρισμα μέλαν μετὰ λεπτῶν ζωνῶν τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ περὶ τὴν κοιλίαν. Ὅμοια Τ. 28,2 (Εἰκ. 46,3) μετὰ καστανοῦ ἐπιχρίσματος.

105. Τ. 32Α,4. Ἀμφορίσκος. Ζῶναι περὶ τὴν κοιλίαν. Ὑψ. 0,10. Διάμ. 0,085. Ἐπίχρισμα καστανὸν (Εἰκ. 47).

106. Τ. 64,5 (Εἰκ. 50,2). Μικρὸν μόνωτον διὰ τῆς χειρὸς πεποιημένον. Πηλὸς κιτρινωπός. Λιὰ βαθέος καστανοῦ ἐπίχρισις ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικῶς γραμμικὰ κοσμήματα.

107. Τ. 33,7 (Εἰκ. 49). Κώθων (λύχνος) μετὰ περιφερικῶν ζωνῶν καὶ ἐπ' αὐτῶν γραμμὰι καθέτως. Ὑψ. 0,031. Διαμ. 0,073.

Εἰκ. 51. (Τ. 3α).

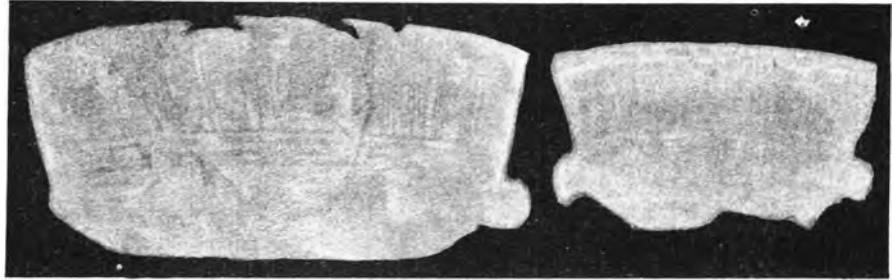
108. Τ. 58,4 (Εἰκ. 46,2). Ἀρυβαλλοειδῆς λήκυθος ἐκ κορινθιακοῦ πηλοῦ.

109. Τ. 25,4. Ὑψ. 0,105. Διάμ. 0,064. Ἀρυβαλλοειδῆς λήκυθος πρωτοαττική. Ἐπὶ τοῦ κάτω μέρους ζῶναι περιφερικαί. Ἐπὶ τῆς κοιλίας ζώνη καθέτων ζικζάκ. Ἐπὶ τοῦ ὄμου ζώνη ἀνθῶν τριπετάλων ἐντὸς ἐλλειψοειδοῦς πλαισίου ἀκριβῶς ὡς ἐν σκύφῳ ὑπ' ἀριθ. 97 (Τ. 42,2). Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ σύστημα παραλλήλων ζικζάκ ὀριζοντίως ὡς ἐν οἴνοχῳ ὑπ' ἀριθ. 71. Ἐπὶ τοῦ χείλους κύκλοι καὶ ἐπιτῆς λαβῆς κτυπήματα χρωστῆρος. Ὅμοια ταύτη μία ἐκ τοῦ αὐτοῦ τάφου μετὰ μόνον περιφερικῶν ζωνῶν ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ τῶν κοσμημάτων τῆς λαβῆς καὶ τοῦ χείλους (Εἰκ. 48,1 καὶ 46,1).

110. Τ. 48,1 (Εἰκ. 50,3). Πρωτοαττικὸν ποτήριον μετὰ ὑψηλοῦ σώματος καὶ μιᾶς λαβῆς φερούσης στήριγμα καὶ κατὰ τὸ μέσον. Ζῶναι περιφερικαὶ καὶ μεταξὺ αὐτῶν κάθετα ζικζάκ καὶ τὰ ἐν εἴδει βαθμίδων κοσμήματα. Ζῶναι πλατύ-

τεραι καὶ κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν, πλάγια δὲ γραμμαὶ ἐπὶ τοῦ χεῖλους καὶ τῆς λαβῆς. Ὑψ. 0,103. Διάμ. 0,09.

111. T. 48,1 (Εἰκ. 50,1). Ὅμοιον πρωτοαττικόν. Ὑπὸ τὸ χεῖλος ζώνη ζικζάκ διακοπτομένου καὶ ἐπὶ τῆς κοιλίας ζώνη ἐλίκων, ἀφ' ὧν ἐξαρτῶνται οἴονει

Εἰκ. 52. (1 = T. 40, 2 = T. 41).

θύσσανοι, συναπτομένων ἀνὰ δύο ἐν σχήματι καρδίας. Μικρότεροι ἔλικες παραπληρωματικῶς. Ὑψ. 0,102. Διάμ. 0,085.

112. T. 48,1. Ὅμοιον πρωτοαττικόν. Ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ κάθετοι γραμμαὶ καὶ ζικζάκ ἐναλλάξ, ὡς ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τῆς ὑπ' ἀριθ. 68 φαληρικῆς οἰνοχόης.

Εἰκ. 53. (T. 14).

Ὑψ. 0,077. Διάμ. 0,045. Ὅμοίου τεμάχιον T. 83,4. Ἄλλου ὁμοίου μέρος κοιλίας, ἐφ' ἧς σχέδιον ζατρικίου. T. 54.

113. T. 3α (Εἰκ. 51). Πρωτοαττικὴ κύλιξ μετὰ ὑψηλοῦ διαμήτου (à jour) ποδός, παρομοίου τοῖς βοιωτικοῖς, συγκολληθεῖσα οὐχὶ πλήρης ἐκ τῶν ἐν τῇ πυρᾷ τεμαχίων. Ὑψ. 0,115. Διάμ. χεῖλους 0,097. Λαβαὶ ὠτοειδεῖς κεκολλημέναι κατὰ τὴν βάσιν τῆς κύλικος. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια μέλαινα. — Διὰ δεσμῶν ἐκ καθέτων ἢ ἐκ καθέτων ἄμα καὶ λοξῶν γραμμῶν διαιροῦνται αἱ δύο ζῶναι τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῆς ἐπιφανείας εἰς μετόπας, αἵτινες πληροῦνται διὰ τετραπόδων, πτηνῶν, γεωμετρικῶν σχημάτων καὶ ἐσχηματισμένων φυτικῶν κοσμημάτων μηδενὸς τηρουμένου κανόνος συμμετρίας ἢ ἀνιστοιχίας. Ὅμοίως πληροῦνται καὶ αἱ διὰ τῶν

διατμήσεων σχηματιζόμεναι μετόπαι τῶν δύο ζωνῶν τοῦ ποδός. Ὁ πούς πλαισιούται κάτω διὰ κοσμήματος ἐν εἴδει στρεπτοῦ ὁμοίου τῆ τῆς ὑπ' ἀριθ. 78 οἰνοχύης.

114. Τ. 40 (Εἰκ. 52,1). Ὅμοιας κύλικος ἄνω μέρος συγκολληθὲν ἐκ τεμαζίων τῆς πυρᾶς. Διάμ. 0,20. Ἐσωτερικῶς ζώνη τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ. Ἐξωτερικῶς μόνον γεωμετρικὰ κοσμήματα.

115. Τ. 14. Ὅμοιας τεμάχια. Περὶ τὸ χεῖλος ζώνη πτηνῶν σφόδρα ἐσχηματισμένων. Παρομοίων κυλίκων τεμάχια, τῶν ὁποίων ἐν φέρει κόσμημα περὶ τὸ χεῖλος κυματοειδὲς ἐπικεκολλημένον (impasto) (Εἰκ. 53).

116. Τ. 41 (Εἰκ. 52,2). Ἄνω μέρος ὁμοίας κύλικος συγκολληθὲν ἐκ τεμαζίων. Διάμ. 0,14. Ἄνω περὶ τὸ χεῖλος ζώνη μακροπόδων καὶ μακρολαίμων βουσκόντων πτηνῶν σφόδρα ἐσχηματισμένων. Πρβλ. ΑΕ 1911, 246 κ.έ.

Γ' ΟΙ ΣΙΔΗΡΟΔΕΤΟΙ

Τοῦ τάφου (Πρβλ. σελ. 25, 87) τὸ πλάτος εἶναι περίπου 4,80 μ., οἱ δὲ σιδηρόδετοι κεῖνται ἐντὸς αὐτοῦ ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου εἰς δύο ἢ καὶ πλείονα ἐπάλληλα στρώματα, ἐστραμμένοι πάντες ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Λυσμάς¹ (Εἰκ. 54, 55, 56, 57, 58).

¹ Τὸ πρωτοφανὲς τοῦ εὐρήματος ἐν θέσει πολυσυχνάστῳ καὶ ὥρῃ τοῦ ἔτους προσφορωτάτῃ ἐκίνησεν, ὡς ἦτο φυσικόν, ζωηρότατον τὸ ἐνδιαφέρον τύπου καὶ κοινού, καὶ κατὰ ἑκατοντάδας κατεβίβαζεν ὁ ἠλεκτρικὸς τροχιόδρομος τοὺς ἐξ Ἀθηνῶν καὶ περιχώρων διαφόρου τάξεως, ἡλικίας καὶ φύλου προσκυνητὰς τῶν μυστηριωδῶν προγόνων, τῶν ὁποίων ὁ τάφος εὐρέθη ἐν τῇ φαληρικῇ ἀκτῇ. Παρορμώμενοι καὶ ἐκ τοῦ ἐνδιαφέροντος τούτου πολλοὶ τῶν ἡμετέρων, ἀρχαιολογοὶ ἢ ἀρχαιολογοῦντες, ἐξέφρασαν διαφωτιστικὰς ἐν τῷ ἡμερησίῳ τύπῳ γνώμας, τὰς ὁποίας συνοψίζομεν ὡδε :

1. Ἐν φύλλῳ Πατρίδος 7740, 17 Ἰουλίου 1915, ὁ κ. Α. Φιλαδέλφειος νομίζει ὅτι πρόκειται περὶ δούλων καὶ δὴ τῶν ἀργυρονήτων μεταλλουργῶν τοῦ Λαυρίου (Ἀθην. VI σ. 272. β) τῶν κατὰ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰῶνος στασιασάντων καὶ ἐκείθεν (ἐκ Σουνίου), δηλούντων τὴν Ἀττικὴν. Συνιστῶνται καὶ μέτρα προληπτικὰ τῆς καταστροφῆς τῶν σκελετῶν.

2. Ἐν φύλλῳ Ἀθηνῶν 18 Ἰουλίου 1915, κ. Χ. Ἡλιοπούλλου πολλὰ περὶ τὸ θέμα καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν: «εἶναι γνωστὸν ὅτι κατὰ τὸν Ε' καὶ Δ' αἰῶνα τὸ μέρος τοῦτο ἐχρησίμευε διὰ τὴν ταφὴν τῶν καταδικῶν καὶ τῶν δούλων». Πόθεν τοῦτο γνωστόν;

3. Ἐν φύλλῳ Ἐστίας 7683, 20 Ἰουλίου 1915, ὁ κ. Α. Κεραμοπούλλος ὑποθέτει ὅτι τὸ νεκροταφεῖον πιθανῶς ἐξετείνετο ἐκατέρωθεν παλαιᾶς τινος πρὸς τὴν θάλασσαν ὁδοῦ, οὗ μέρος ἀνεσκάφη πρό τινων ἐτῶν, φρονεῖ δὲ ὅτι πρόκειται περὶ πειρατῶν συλληφθέντων καὶ ἐν τῷ πλοίῳ δεθέντων (ἐντεῦθεν τὰ πολλὰ δεσμὰ). εἶτα δὲ ἐν προχείρῳ δικαστηρίῳ τοῦ Φαλήρου καταδικασθέντων.

4. Ἐν φύλλῳ Ἐστίας, 22 Ἰουλίου 1915, γνώμη τοῦ κ. Στ. Δραγοῦμη, ὅτι εἶναι οἱ Ἀγνώτες Ἀργεῖοι ἡρώες.

5. Ἐν φύλλῳ Ἀθηνῶν, 23 Ἰουλίου 1915 διαμαρτυρία κ. Χ. Ἡλιοπούλλου καταπολεμοῦσα τὴν γνώμην «τῶν δυσωνύμων σχολῶν τοῦ μαλλιαρισμοῦ καὶ ἀθεϊσμοῦ, τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τοῦ ἐλευθεροφρονισμοῦ», καθ' ἣν προϋποτιθεμένης μαρτυρικῆς ταφῆς ζώντων ὁ ἑλληνικὸς κόσμος καταβιβάζεται εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ βαρβαρικοῦ.

6. Ἐν φύλλῳ Ἐστίας 7689, Ἰουλίου 26, 1915 δεύτερον ἄρθρον κ. Α. Κεραμοπούλλου, καθ' ὃ οὔτε περὶ αἰχμαλώτων ἢ ναυαγῶν τῆς Σαλαμίνας πρόκειται (ἀφοῦ τὸ κοινοτάφιον εὐρίσκεται μεταξὺ τάφων προμηδικῶν) οὔτε περὶ Ἀγνῶτων Ἀργείων οὔτε περὶ τουρκικῶν θυμάτων ἀλλὰ περὶ ναυτικοῦ ἀδικήματος, κατὰ τινα δὲ τροποποίησιν τῆς ἐν τῷ πρώτῳ ἄρθρῳ γνώμης τὰ πολλὰ δεσμὰ πρέπει νὰ ἐξηγηθῶσιν οὐχὶ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς συλλήψεως αὐτῶν ἀλλ' ἐκ τοῦ τρόπου τῆς θανατώσεως, ὅστις εἶναι ὁ ἀποτυμπανισμὸς ὁ ἁγινόμενος ἐπὶ τοῦ «πεντεσυρίγγου ξύλου» τοῦ Ἀριστοφάνους (Ἰπ. 1044).

Αί κεφαλαί αὐτῶν, εἴτε εἰς τὸ αὐτὸ στρῶμα ἀνήκουν εἴτε εἰς διάφορα δὲν εὐρίσκονται πάντοτε ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας γραμμῆς, ἀλλὰ χωροῦσι πρὸς τὰ ἔμπρὸς ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω ἀνωμάλως. Τὸ διάστημα μεταξὺ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν

Εἰκ. 54. Γενικὴ ἄποψις τοῦ τάφου τῶν σιδηροδέτων. (Εἰς τὸ βάθος ἡ δὸς ἐνοῦσα τὴν λεωφόρον Συγγροῦ πρὸς τὴν Παραλιακὴν).

ἄκρων ποδῶν δύο μάλιστα προεκβαλλομένων νεκρῶν, ἀνερχόμενον εἰς 2,50 μ. περιπυ, ἀποτελεῖ τὸ μῆκος τοῦ τάφου. Ἡ μερικωτέρα ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν περι-

7. Ἐν φύλλῳ Καιρῶν, 28 Ἰουλίου 1915 ὁ κ. Α. Φιλαδελφεὺς «μετὰ βαθυτέραν καὶ ἐκτενεστέραν μελέτην. ἐξακριβώνει τὸ εἶδος τῆς ποιητῆς, ἣτις εἶναι ἡ τῆς προσηλώσεως ταυτιζομένη κατ' αὐτὸν πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Τσουντα κατὰ πρῶτον ὑποδειχθὲν πεντεσύριγγον ξύλον τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐμμένει δὲ εἰς τὴν γνώμην αὐτοῦ, ὀφειλομένην τῷ κ. Β. Στάη, ὅτι πρόκειται περὶ τῶν στασιασάντων δούλων τοῦ Λαυρίου.

8. Ἐν φύλλῳ Ἐφημερίδος, 14 καὶ 16 Αὐγούστου 1915 ὁ κ. Γ. Ζηκίδης μετὰ μακροτάτην συζήτησιν καταλήγει εἰς τὴν μετ' ἐπιφυλάξεως γνώμην, ὅτι πρόκειται περὶ δημοσίων δούλων χρησιμοποιουμένων ὡς ναυτῶν, οἵτινες ἐπαναστάτησαν.

9. Ἐν φύλλῳ Ἐθνους 652, Αὐγούστου 17, 1915. Α. Κεραμοπούλλου τρίτον ἄρθρον, ἐν ᾧ ἀποκρούεται ἡ γνώμη περὶ δούλων καὶ προσηλώσεως ὡς ὄρου, ἐλέγχονται δὲ καὶ ἄλλα τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7 δημοσιεύματος. Πρὸς τούτοις διασαφηνίζεται ἡ χρῆσις τοῦ πεντεσύριγγου διὰ παραβολῆς πρὸς τὴν προσαπτάλευσιν τοῦ Προμηθέως ἐπὶ τοῦ βράχου κατὰ Ἡοίοδον καὶ Αἰσχύλον.

10. Κατὰ κ. Δραγάτην ἀπεπνίγησαν οἱ κλοιόδετοι ἐν ᾧ τόπῳ εὐρέθησαν.

11. Κατὰ κ. Πατσουράκον πρόκειται περὶ θυμάτων τῆς τυραννίας τῶν τριάκοντα.

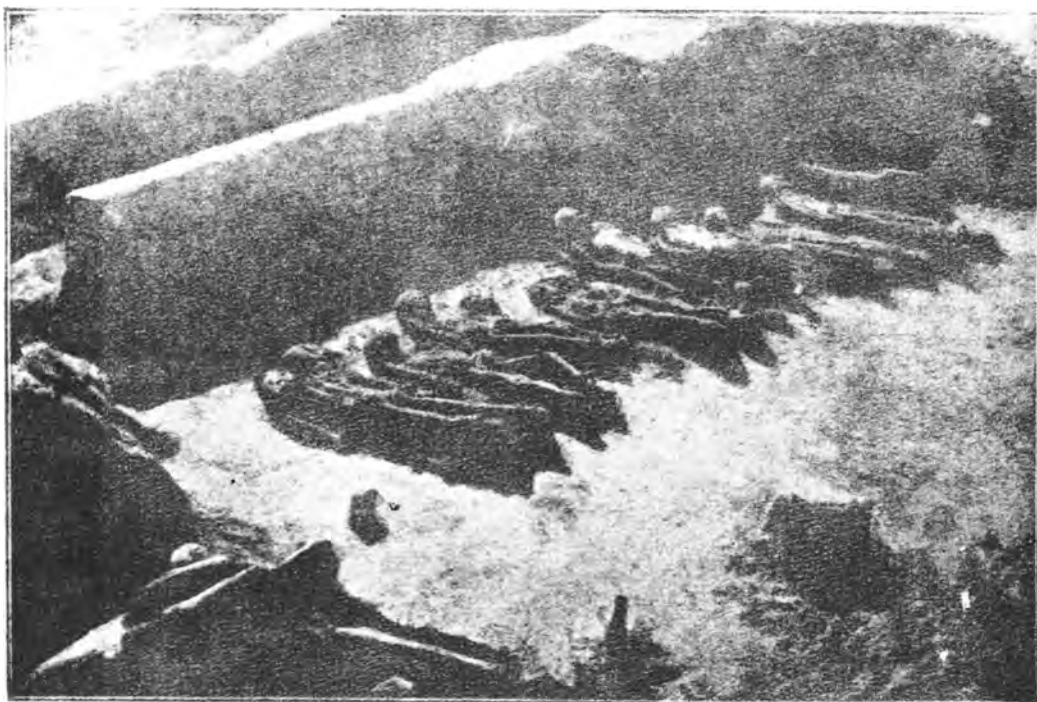
Ἄν καὶ πρὸς διάκρισιν τῶν δούλων ἀπὸ τῶν ἐλευθέρων οὐδὲν συμβάλλεται ἡ γνώσις τοῦ ἀνθρωπολογικοῦ τύπου, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν ἀρχαίων ὑπῆρχον πλείστα περιπτώσεις μεταβάσεως ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν δούλων εἰς τὴν τῶν ἐλευθέρων καὶ τανάπαλιν, ἃς ἀναφέρωμεν καὶ τὰ ὑπὸ ἰατρῶν γραφέντα.

12. Ὑπὸ κ. Ι. Κούμαρη «Οἱ σκελετοὶ τοῦ Φαλήρου» ἐν φύλλῳ Ἐστίας Ἰουλίου 16, καὶ «Κρανιολογικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν κλοιοφόρων τοῦ Φαλήρου» μετὰ καταμετρήσεων ἐν ἰδιαιτέρα πραγματείᾳ.

13. Ὑπὸ κ. Ν. Π. Μιχαλακέα «Οἱ σκελετοὶ καὶ ἡ ἀνθρωπολογία» ἐν φύλλῳ Ἀθηνῶν 26 Ἰουλίου 1915 καὶ «ἐπὶ τῶν σκελετῶν μία ἐπιστημονικὴ συζήτησις» ἐν φύλλῳ Πατριδος 26 Ἰουλίου 1915.

γραφὴ γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει ἀριθμήσεως λαβούσης ὡς ἀφειτηρίαν τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ τάφου:

- Νεκρὸς 1. Κεφαλὴ πρὸς τὰ δεξιὰ. Τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν μέρει ὑπὸ τὸ τοῦ δευτέρου καὶ δὴ οὕτως, ὥστε νὰ προβάλλῃ ἡ δεξιὰ πλευρά.
2. Κεφαλὴ ἀριστερά. Διάστασις ποδῶν 0,20.
3. Κεφαλὴ δεξιὰ. Βαθύτερον ἢ ὁ πρῶτος μετὰ προβεβλημένου τοῦ δεξιοῦ ποδός, ὡς ἐφάνη κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν δύο πρώτων πρὸς μεταφορὰν εἰς τὸ Μουσεῖον.

Εἰκ. 55. Ἀπομικ τοῦ τάφου ἀπὸ Β.

4. Κεφαλὴ ἀριστερά. Ἀριστερὸς ποὺς|προβεβλημένος. Διάστ. ποδῶν 0,20.
5. Κεφαλὴ ἀριστερά. Θέσις ἀνώμαλος. Ἐλαχίστη διάστασις ποδῶν.
6. Κεφαλὴ πρὸς τὰ ἄνω. Ἐν τῷ βαθυτέρῳ στρώματι.
7. Κεφαλὴ ἀριστερά. Διάστασις ποδῶν 0,25.
8. Κεφαλὴ δεξιὰ. Ἐν τῷ βαθυτέρῳ στρώματι.
9. Κεφαλὴ ἀριστερά. Κεῖται ὑψηλότερον ἢ πάντες οἱ ἄλλοι.
10. Ἐν μέρει ἐπὶ τοῦ ἐνάτου. Τὸ κάτω σῶμα κατὰ μέγα μέρος λείπει, καὶ ἡ κεφαλὴ δὲ σφόδρα ἡρωτηριασμένη. Ἡ δεξιὰ αὐτοῦ χεὶρ κεκαμμένη, ὡσεὶ προσπαθοῦντος νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ δεσμοῦ.

11. Κεφαλή δεξιά. Ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ὁ 9 ἐπιπέδῳ.
12. Κεφαλή δεξιά. Σκέλη ἐν διαστάσει 0,30. Ὁ ἀριστερὸς βραχίον ἀνοιγόμενος καὶ ἐκτεινόμενος ὑπὸ τὸν νεκρὸν 15.
13. Κεφαλή πρὸς τὰ ἄνω. Τὸ σῶμα ὑπὸ τὸν 12^{ον}.
14. Κεφαλή ἀριστερά. Λιάσταισι ποδῶν 0,20.
15. Κεφαλή ἀριστερά. Ἀκριβῶς ὑπὸ τὸν 14^{ον}. Διάσταισι ποδῶν 0,27.

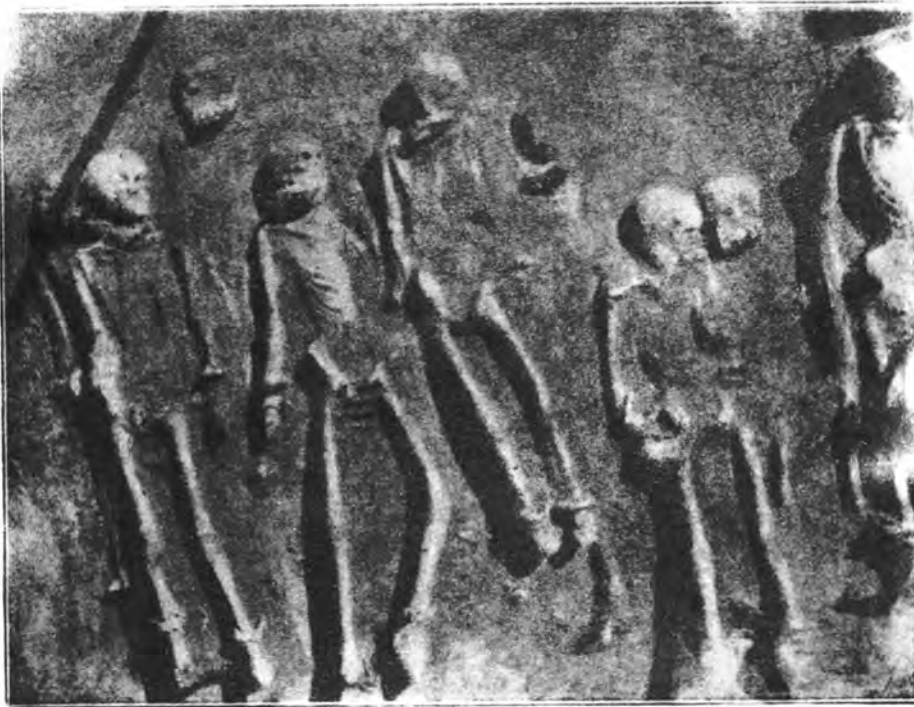

Εἰκ. 56. Ἄποψις τοῦ τάφου ἀπὸ Δ.

16. Κεφαλή ἀριστερά. Ἀκριβῶς ὑπὸ τὸν 15^{ον}, οὕτως ὥστε οἱ τρεῖς τελευταῖοι κεῖνται ἀλλεπάλληλοι.
17. Ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ κεκλιμένη κεφαλή τοῦ νεκροῦ τούτου ἀνέκυψε ὑπὸ τὸν δεξιὸν βραχίονα τοῦ 5^{ου}, καθαριζομένου τοῦ νεκροῦ 4 πρὸς μεταφορὰν εἰς τὸ Μουσεῖον.
18. Τούτου δὲν ὑπῆρχεν εἰμὴ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ὁ πῆχυς καὶ ἡ κνήμη μετὰ τῶν κλοιῶν¹.

¹ Μετεφέρθησαν εἰς τὸ Ἑθν. Μουσεῖον οἱ ὀπ' ἀριθ. 1 καὶ 2, 4, 10, 14 καὶ 15 καὶ 16, 18

Οἱ κλοιοί, οὓς φέρουσιν οἱ νεκροὶ κατὰ τὸν λαιμόν, τοὺς ἀρμούς τῶν χειρῶν καὶ τοὺς τῶν ποδῶν, εἶναι ἀνοικτοὶ πρὸς τὸ κάτω μέρος καὶ ἡ (1) κάμπτονται τὰ ἄκρα τῶν σκελῶν αὐτῶν οὕτως ὥστε ὁ κλοιὸς νὰ ἔχη τὸ σχῆμα τοῦ ὦμεγα (Ω) ἢ (2) τὰ κεκαμμένα ἄκρα φέρονται ὁμορρόπως πρὸς τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ, ὅπότε ὁ κλοιὸς ὁμοιάζει πρὸς διπλοῦν ἄγκιστρον ἢ (3) τέλος διὰ τῆς κάμψεως τῶν ἄκρων παρέχεται σχῆμα κρίκου ἀλύσεως ἢ καὶ ἄλλα ἀνώμαλα σχήματα. Προσημειωτέον ὅτι ὁ τοῦ λαιμοῦ κλοιὸς ἐν τοῖς πλείστοις τῶν νεκρῶν, ὡς ἔχουσιν, ἔχεται στερεῶς τῆς σιαγόνος ἢ τοῦ στόματος ἢ ἄλλου μέρους τοῦ προ-

Εἰκ. 57. Οἱ σιδηρόδετοι. Τὸ βόρειον ἕμισυ τοῦ τάφου.

σώπου. Ἐὰν καὶ ἡ μέτρησις διὰ τὸ εὐθρυπτον τοῦ σφόδρα ἠλλοιωμένου σιδήρου παρεῖχε πολλὰς δυσκολίας, δίδομεν τὰς διαστάσεις τινῶν τῶν κλοιῶν:

Νεκροῦ 4 κλοιοῦ λαιμοῦ ἄνοιγμα 0,10, ὕψος μέχρι κάμψεως 0,14.

Νεκροῦ 5 κλοιοῦ λαιμοῦ ἄνοιγμα 0,12, ὕψος μέχρι κάμψεως 0,18.

Νεκροῦ 11 κλοιοῦ λαιμοῦ ἄνοιγμα 0,10, ὕψος 0,13.

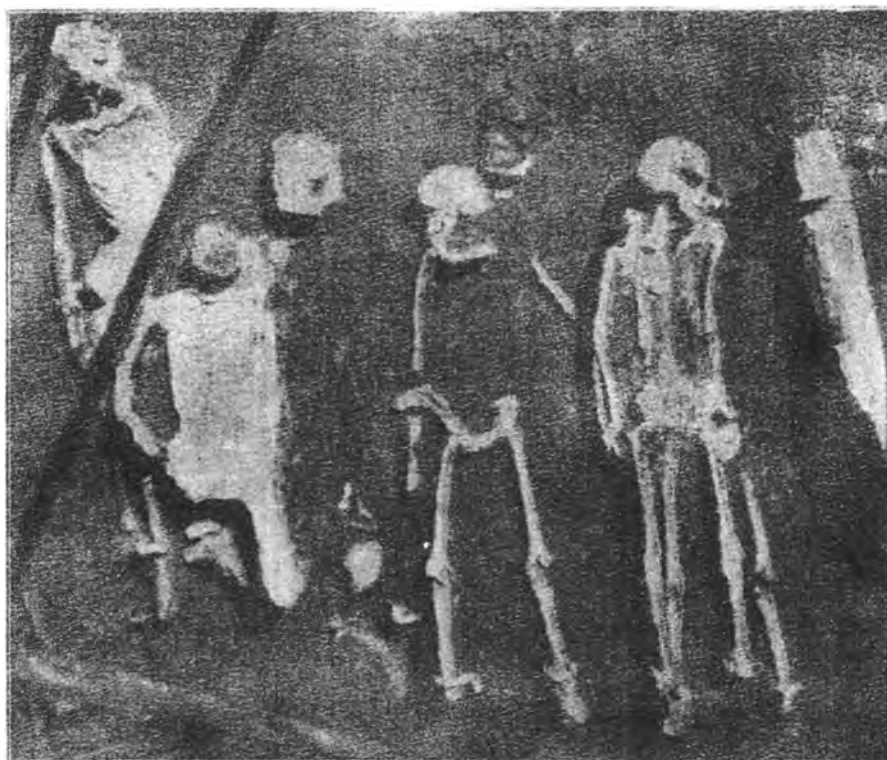
Νεκροῦ 2 κλοιοῦ ποδὸς ἄνοιγμα 0,09, ὕψος 0,10, κεκαμμένον μέρος τοῦ σκέλους 0,06.

Νεκροῦ 9 κλοιοῦ ποδὸς ἄνοιγμα 0,08, ὕψος 0,12.

Νεκροῦ 12 κλοιοῦ ποδὸς ἄνοιγμα 0,07, ὕψος 0,08.

Νεκροῦ ἄλλου κλοιοῦ ποδὸς ἄνοιγμα 0,06, ὕψος 0,11, κεκαμμένον μέρος τοῦ σκέλους 0,06.

Οἱ περισσότεροι τούτων φαίνονται κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν ὀζωτοί, ὡς ἐὰν ἦσαν ἀρχικῶς μετὰ ἀκίδων, ἂν καὶ οἱ φαινόμενοι ὄζοι εἶναι ἀσφαλῶς ἀποτέλεσμα τῆς διὰ μακροῦ χρόνου γενομένης ὀξειδώσεως τοῦ μετάλλου, ἐσω-

Εἰκ. 58. Οἱ σιδηρόδετοι. Τὸ νότιον ἥμισυ τοῦ τάφου.

τερικῶς δὲ παρουσιάζουσι κατὰ τόπους κοιλότητα τομῆς σχήματος τετραγώνου ἢ ὀρθογωνίου.

Νεκροῦ 14 καὶ 7 πάχος κλοιῶν τοῦ λαιμοῦ $0,01 \times 0,012$, νεκροῦ 12 πάχος κλοιοῦ τοῦ ποδὸς $0,01 \times 0,08$. Εἰς ὅσα μέρη ὁ κλοιὸς ἐσωτερικῶς εἶναι πλήρης (massiv), παρέχεται τομὴ ὡς ἐν τοῖς κοίλοις ἢ ποικιλόσχημος.

Διὰ τὸ κοῖλον τοῦτο τῶν κλοιῶν καὶ διὰ τὸ εὐθρυπτον αὐτῶν ἐξεδηλώθη πολλαχόθεν ἡ ὑπόνοια μὴ πρόκειται περὶ χυτοῦ σιδήρου καὶ ἐπομένως τάφου νεωτέρου. Ἄλλ' ἡ μηχανικὴ ἐξέτασις, εἰς ἣν ὑπέβαλε τὸν σίδηρον ὁ μηχανικὸς κ. Ἀπ. Ἀργυριάδης, ὡς καὶ ἡ χημικὴ ἀνάλυσις ἡ ὑπὸ τῶν κ. κ. Κομνηνοῦ καὶ Ρουσοπούλλου γενομένη ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ σίδηρος τῶν κλοιῶν εἶναι σφυρή-

λατος, ἡ δὲ μεγάλη ἀλλοίωσις αὐτοῦ ὀφείλεται τὸ μὲν εἰς τὸν χρόνον, τὸ δὲ καὶ εἰς τὴν ποιότητα τοῦ ἐδάφους.

Τὸ σχῆμα τῶν κλοιῶν δεικνύει, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι οὔτοι αὐτοτελῆ δεσμὰ ἀλλ' ἐχρησίμευσαν, ὅπως κρατήσωσι τοὺς καταδίκους δεδεμένους ἐπὶ σταθεροῦ σώματος, ὅπερ βεβαίως ἐφθάρη. Τὴν ὑπαρξιν ἀρχικῶς τοιοῦτου σώματος ἐπιμαρτυρεῖ καὶ ἡ ὀριζοντία θέσις κεφαλῶν ὑπερκειμένου στρώματος, αἵτινες προεκβάλλονται ἄλλων κεφαλῶν στρώματος ὑποκειμένου. Αὗται ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ καλύπτοντος χώματος δὲν θὰ ἠδύναντο ἄνευ ὑποστηρίγματος (οἶον σανίδος) νὰ διατηρήσωσι τὴν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ ἄλλο σῶμα ὀριζοντίου ἐπιπέδου θέσιν. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν κλοιῶν αὐτῶν παρατηροῦνται ἴχνη τῆς ὕλης, ἐφ' ἧς προσηλοῦντο, καὶ δὴ ἄνωθεν τοῦ κεκαμμένου μέρους τῶν σκελῶν αὐτῶν φαίνονται ἴνες ξύλου ἐμπεποτισμέναι δι' ὀξειδίου κατὰ τὴν αὐτὴν καὶ τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ φοράν. Ἐκ τούτων δύναται τις ἐπὶ τεμαχίου κλοιοῦ νὰ ὑπολογίσῃ καὶ τὸ πάχος ἀκόμη τοῦ ξύλου (0,04).

Ἄλλοι νεκροὶ μετὰ τῶν κλοιῶν εἶναι εἰς ἡμᾶς τοῦλάχιστον γνωστοί. 1) Εἰς εὐρεθεῖς ἐν Βρεντησίῳ μετὰ κλοιοῦ περὶ τὸν λαιμὸν (collare) ἀποτελουμένου ἐκ δύο ἡμικυκλικῶν τόξων (Notiz. dei Scavi 1887 σ. 7). 2) Δύο κυκλικοὶ κλοιοὶ μὲ ἴχνη ὀστέων ποδῶν εὐρεθέντες ἐν Chieti (Notiz. dei Scavi 1882 σ. 375 πρὸς Marquardt, Röm. Privatalt. σ. 182 σημ. 7). Ὡσαύτως ζεύγος κλοιῶν μόνων συνδεομένων πρὸς ἀλλήλους ἐν εἴδει **μπουκαγιᾶς** εὐρίσκεται ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀρχαιολογικῷ Μουσεῖῳ προερχόμενον ἐξ Ἐρετριᾶς. Ἐκτὸς τούτων κλοιοὺς περὶ ὀστά ποδῶν εἶδεν ὁ κ. Γ. Βροῦλης, ἀξιόπιστος μαρτυρῶν ἐν τῇ μικρῇ συλλογῇ τοῦ Κορδέλα, προερχομένη ἐκ Λαυρίου, ὁ δὲ συνταγματάρχης κ. Δ. Γίδας, φρούραρχος Θεσσαλονίκης, εὔρε, κατ' ἀνακοίνωσιν γενομένην εἰς ἐμὲ ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ἀποστολίδου, δύο σιδηροδέτους σκελετοὺς ἐν τῇ γεφύρᾳ τοῦ ποταμοῦ Δούνου ἐπὶ τῆς ἀγούσης ἐκ Λαμίας εἰς Ἀμφισσαν μετὰ Μοσχχωρίου καὶ Βαρδάλης (ἐνθα ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Ἡρακλείας), γινομένων ἐκεῖ κατὰ τὸ 1897 προχωμάτων.

Ἀλλὰ πάντων τούτων οἱ κλοιοὶ ἐξαιρέσει τῶν τελευταίων, περὶ τῶν ὁποίων μόνον γενικὰ γνωρίζομεν, διὰ τὸ διάφορον (κυκλικὸν) σχῆμα εἶχον ἀσφαλῶς καὶ τὸν τρόπον τῆς χρήσεως διάφορον ἢ οἱ ἡμέτεροι. Περὶ αὐτῶν δηλονότι εἶναι ἀνάγκη ἴσως νὰ δεχθῶμεν, ὅτι εἶναι ὑπὸ τοῦ χαλκῆος αὐτοῦ ἐπιτιθέμενα (Plaut. Captiv. 733) δεσμὰ δούλων ἐργαζομένων ἐν αὐτοῖς (Ἄθην. VI, 272 Becker, Gallus II, 173 κ.ε. Marquardt σ. 180 κ.ε.) ἢ ἐγκαθειρότων (Ἡροδ. III, 23. 130) καὶ ἐνίοτε θαπτομένων μετ' αὐτῶν, ὁ δὲ λόγος τῆς χρήσεως τῶν τοιούτων ἦτο, ὅπως εὐκόλως ἀναγνωρίζωνται δραπετεύοντες ἢ καὶ ὅπως τῇ βοήθειᾳ καὶ σχοινίου ἢ ἀλύσσεως περιορίζεται ἐν ὀρισμένῳ χώρῳ ἡ δρᾶσις αὐτῶν. Ὅμοιον κυκλικὸν

θὰ ἦτο πιθανῶς καὶ τὸ σχῆμα τῶν κλοιῶν, ἐν οἷς «δεδεμένος καὶ τὸ χεῖρε καὶ τὸν τράχηλον μαστιγούμενος καὶ κεντούμενος» περιήχθη ὁ Κινάδων μετὰ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ κατὰ τὴν πόλιν καὶ ἔπειτα ἐθανατώθη (Ξενοφ. Ἑλλ. ΙΙΙ, γ, 11).

Πρὸς τοὺς κλοιοὺς τῶν ἡμετέρων νεκρῶν ἐντελῶς ὅμοιον σχῆμα, ἂν καὶ κατὰ διάφορόν πως τρόπον προσηρμοσμένα, ἔχουσι τὰ κατὰ τοὺς ἄρμους τῶν χειρῶν τοῦ Προμηθέως ὡς μετάλλινα νοούμενα δεσμὰ ἐπὶ ἀναγλύφου τῆς συλλογῆς Blundell (Archäol. Zeitung 1858 σ. 168 Πίν 114, 4), ἂν ἡ ἀπεικόνισις εἶναι ἀκριβής. Ἄλλὰ διδακτικωτάτη καὶ διὰ τὸ προφανῶς ὅμοιον τῆς ποιῆς καὶ διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς εἶναι ἡ εἰκὼν, ἣν παρέχει ἡμῖν ἐν ταῖς Θεσμοφοριαζούσαις ὁ Ἀριστοφάνης προκειμένου περὶ τῆς ἐπὶ σανίδος προσηλώσεως τοῦ Μνησιλόχου τοῦ διὰ δόλου παρεισδύσαντος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν γυναικῶν καὶ ὁμιλήσαντος ὑπὲρ τοῦ Εὐρυπίδου:

- Πρύτανις : . . . . Δῆσον αὐτόν, εἰσάγων,   Στ. 930
 ὦ τοξότ', ἐν τῇ σανίδι, κάπει' ἐνθαδι
 στήσας φύλαττε καὶ προσιέναι μηδένα
 ἔα πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ τὴν μᾶστιγ' ἔχων
 παῖ', ἦν προσίη τις. . . . .
- Μνησίλοχος: ὦ πρύτανι, πρὸς τῆς δεξιᾶς, ἦνπερ φιλεῖς
 κοίλην προτείνειν, ἀργύριον ἦν τις διδῶ,
 χάρισαι βραχὺ τι μοι, καίπερ ἀποθανουμένῳ.
- Πρύτανις : Τί σοι χαρίζομαι; Μνησίλοχος. Γυμνὸν ἀποδύσαντά με
 κέλευε πρὸς τῇ σανίδι δεῖν τὸν τοξότην,
 ἵνα μὴ ἔκροκατοῖς καὶ μίτραις γέρον ἀνήρ
 γέλωτα παρέχω τοῖς κόραξι ἐστιῶν.
- Πρύτανις : Ἐχοντα ταῦτ' ἔδοξε τῇ βουλῇ σε δεῖν,
 ἵνα τοῖς παριοῦσι δηλὸς ἦς πανούργος ὢν.
- Μνησίλοχος: Ἰαππαλαιάξ. ὦ κροκῶθ', οἱ εἴργασαι!
 κοῦκ ἔστιν ἔτ' ἐλπίς οὐδεμία σωτηρίας.

Χορός: ᾄδει ἀπὸ στ. 947-1000, ἐν ᾧ χρόνῳ ὑποτίθεται ὅτι προσδένεται ὁ Μνησίλοχος ὑπὸ τοῦ τοξότου ἐπὶ τῆς σανίδος (οὐχὶ βεβαίως ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ: εἰσάγων). Εἶτα δὲ στηνομένης τῆς σανίδος, ἐφ' ἧς κρέμαται ὁ Μνησίλοχος:

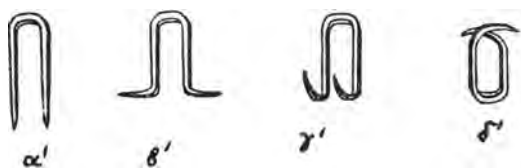
- Τοξότης : Ἐνταῦτα νῦν οἰμῶξι πρὸς τὴν αἰτρίαν.   Στ. 1001
 Μνησίλοχος: ὦ τοξόθ', ἱκετεύω σε — Τοξότης: Μὴ μ' ἱκετεύσι σύ.
 Μνησίλοχος: **Χάλασον τὸν ἦλον.** Τοξότης: Ἄλλὰ ταῦτα δράσ' ἐγώ.
 Μνησίλοχος: Οἴμοι κικοδαίμων, μᾶλλον ἐπικρούεις σύ γε.
 Τοξότης : Ἔτι μᾶλλο βουλῆς; Μνησίλοχος: ἀτταταῖ, ἰατταταῖ.
 κακῶς ἀπόλοιο. Τοξότης: σίγα, κακοδαίμων γέρον.
 περ' ἐγὼ ξινίγκι πορμός, ἵνα πυλάξι σοι.

- Μνησίλοχος : Ταῦτι τὰ βέλτιστ' ἀπολέλανκα Εὐριπίδου κτλ.
 . . . . .
 . . . . . δεῖ με γίγνεσθ' Ἀνδρομέδαν . πάντως δέ μοι . . . . . στ. 1012
τὰ δέσμ' ὑπάρχει . . . . .
 . . . . .
 ἀνοικτος ὅς μ' **ἔδησε** τὸν (ὡς Ἀνδρομέδα) . . . . . στ. 1022
 πολυπονιώτατον βροτῶν . . . . .
 . . . . .
 ὅδε γὰρ ὁ Σκύθης φύλαξ . . . . . στ. 1026
 πάλαι ἐφέστηκ', ὀλοὸν ἄφιλ' ὅς
 ἔμ' **ἐκρέμασε κόραξι δειπνον** κτλ.
 . . . . . ὡς ἐκρεμάσθην . . . . . στ. 1053
λαιμόμητι ἄχη
 Εὐριπίδης (Περσεύς) . . . . . ἐμὲ δὲ καὐτὸν τῆς κόρης . . . . . στ. 1117
 ταύτης ἔρωσ εἴληφεν. Τοξότης: Οὐ ζηλώσι σ' ἐγώ!
 ἀτὰρ εἰ **τὸ πρωκτὸ δεῦρο περιεστραμμένον,**
 οὐκ ἐπτόνησά σ' αὐτό, πυγίξεις ἄγων.
 Εὐριπίδης : Γί δ' οὐκ ἔξ **λύσαντά** μ' αὐτήν, ὦ Σκύθα,
 πεσεῖν ἐς εὐνήν καὶ γαμήλιον λέχος;
 Τοξότης : Εἰ σπόδρ' ἐπιτυμεῖς τῇ γέροντο πύγισο
τῇ σανίδο τρήσας ἐξόπιστο πρώκτισον.
 Εὐριπίδης : . Μὰ Δία, ἀλλὰ **λύσω** δεσμά κτλ.
 Εὐριπίδης (ὡς Εὐριπίδης πρὸς τὰς γυναῖκας).
 "Ὅδ' ἐστίν, **οὖν τῇ σανίδι**, κηδεστής ἐμός. . . . . στ. 1165
 "Ἦν οὖν κομίσωμαι τοῦτον, οὐδὲν μὴ ποτε
 κακῶς ἀκούσθη'. ἦν δὲ μὴ πίθησθέ μοι,
 ἃ νῦν ὑποικουρεῖτε, τοῖσιν ἀνδράσιν
 ἀπὸ τῆς στρατιᾶς παροῦσιν ὑμῶν διαβαλῶ.

Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν στοιχείων, ἅτινα παρέχει ἡ ἀνωτέρω περικοπή¹, καὶ τῶν σημείων τῶν ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ τάφου τοῦ Φαλήρου δεδομένων εἶναι εὐκόλον νὰ ἀναπλασθῇ ὁ τρόπος τῆς ἐν τῇ σανίδι (ἢ πρὸς τῇ σανίδι) δέσεως, διότι προδήλως περὶ τοιοῦτου θανάτου πρόκειται ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιπτώσεσιν: Ὁ καταδεδικασμένος ἐξηπλώνετο ὑπτίως ἐπὶ σανίδος μετὰ τῶν χειρῶν τεταμένων παραλλήλως πρὸς τὸ σῶμα, δεσμοὶ δὲ σιδηροῖ (ἢ καθόλου μετάλλινοι) ἡμιελλειψιοειδοῦς σχήματος (ιδεῖ εἰκ. 59 σχ. α) μετὰ αἰχμηρῶν τῶν σκελῶν περιλαμβάνοντες τὸν λαιμόν, τοὺς ἄρμους τῶν χειρῶν καὶ τοὺς τῶν ποδῶν ἐνεπηγνύοντο διὰ σφύρας ἐντὸς τῆς σανίδος εἰς τρόπον ὥστε νὰ περιορίζωσι τὰ περιεχόμενα μέλη, ἐκάμπτοντο δὲ πάλιν διὰ τῆς σφύρας ἀπὸ τὸ ὀπίσω μέρος τῆς σανίδος οὕτως, ὥστε νὰ λαμβάνωσι τὰ ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ τάφου εἰρημένα (ιδεῖ εἰκ. 59 σχ. β, γ, δ) ἢ καὶ ἄλλα ἴσως σχήματα. Εἶτα ἤρθετο ἡ σανὶς ὡς εἶχε μετὰ τοῦ ἐπ' αὐτῆς ἀνθρώπου ὀρθῇ στηριζομένη που καὶ οὕτως ἔμενεν ἐν ὑπαί-

¹ Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐπιθέσεως τῶν δεσμῶν διδακτικὰ τὰ τὴν δέσμευσιν τοῦ Προμηθέως ἀφορῶντα. Αἰσχ. Προμ. 5, 31, 53, 18, 70, 73, 76, 81. Βραδύτερον ἀναχρονιστικῶς γίνεται λόγος περὶ σταυρώσεως τοῦ ἥρωος. Λουκιαν. Προμ. 1. 2.

θρφ. Ἄλλ', ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι αὕτη ἦτο μακροτέρα κατὰ τοὺς πόδας τοῦ ἐπ' αὐτῆς προσδεδεμένου, τότε οὗτος εἴτε διὰ κινήσεώς τινος εἴτε καὶ ἀπλῶς διὰ τὸ βᾶρος τοῦ σώματος κατολισθαίνων ἔμενεν οἴονει κρεμάμενος ἀπὸ τῆς σιαγόνος ἢ ἄλλου τινὸς σημείου τοῦ προσώπου. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ Ἀριστοφάνους, ὡς καὶ τῆς σχετικῆς θέσεως τῆς σιαγόνος καὶ τοῦ κλοιοῦ τοῦ λαιμοῦ ἐπὶ τῶν

Εἰκ. 59.

νεκρῶν τοῦ Φαλήρου. Οὐχὶ ἀλλοίαν ἐντύπωσιν πρὸς τοὺς οὕτω ἐπὶ σανίδος προσδεδεμένους παρέχουσιν οἱ τοῦ Πλάτωνος (Πολιτ. Ζ, 514 Α): Ἴδὲ γὰρ ἄνθρωπος οἶον ἐν καταγείῳ οἰκήσει σπηλαιώδει, ἀναπεπταμένην πρὸς τὸ φῶς

τὴν εἴσοδον ἐχούση μακρὰν παρ' ἅπαν τὸ σπήλαιον, ἐν ταύτῃ ἐκ παίδων ὄντας ἐνδεσμοῖς καὶ τὰ σκέλη καὶ τοὺς ἀχένας, ὥστε μένειν τε αὐτοὺς εἰς τε τὸ πρόσθεν μόνον ὄρᾶν, κύκλω δὲ τὰς κεφαλὰς ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἀδυνάτους περιάγειν».

Οὕτω λοιπὸν κρεμάμενοι θὰ ἐστήθησαν καὶ οἱ ἐν Φαλήρῳ εὐρεθέντες κατάδικοι. ἄλλ' οὐχί, νομίζομεν, πρὸς δημοσίαν θεάν, πρᾶγμα τὸ ὅποιον θὰ προσέκρουε πρὸς τὸν τρόπον τῶν αἰσθητικῶν καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ἠθικῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς βορὰν τῶν ἀγρίων ὄρνέων, ὡς ἐκ παραδόσεως ἀναμνησκόμενος ὀλιγώτερον ἡμέρων ἠθῶν καὶ παρῳδῶν λέγει ἐν τῇ περιπτώσει Μνησιλόχου ὁ Ἀριστοφάνης, ἂν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὑποτιθεμένου πάντοτε ὅτι ἡ ταφή ἐπηκολούθησε, θὰ ἐξηγεῖτο ὁ ἀκρωτηριασμός τῶν νεκρῶν 10 καὶ 18 τῶν δι' οἰονδήποτε ἄλλον λόγον μὴ εὐρεθέντων ἀκεραίων. Τὸ πιθανώτατον πάντων φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὅτι ἐτάφησαν φονευθέντες πρῶτον ἐπὶ τῆς σανίδος ἐν τῇ εἰρκτῇ λ. γ. διὰ βελῶν, ἀφοῦ μάλιστα ἢ ὑπὸ τὸ στήθος τοῦ 5 εὐρεθεῖσα αἰχμὴ βέλους μόνον εἰς αὐτοὺς ἠμπορεῖ νὰ ἀνήκη, ἢ καὶ ἀφεθέντες ἐπὶ τῆς σανίδος ἐν τῇ εἰρκτῇ μέχρι τοῦ ἐκ πείνης θανάτου, ὅσοι, ἐννοεῖται, δὲν εἶχον ἀποθάνει κατὰ τὸν χρόνον τῆς τόσον βασανιζούσης ἐπὶ τοῦ ξύλου προσδέσεως. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἐν τῇ τεταραγμένη θέσει χειρῶν, ποδῶν καὶ τοῦ ὅλου σώματος πρέπει νὰ ἀναγνώσωμεν τὴν κατὰ τὰς τελευταίας αὐτῶν ἐπὶ τῆς σανίδος στιγμᾶς ἀγωνίαν καὶ τὴν ἐκ τοῦ ἄλγους καὶ τοῦ αἰσθήματος τῆς αὐτοσυντηρήσεως τελευταίαν προσπάθειαν πρὸς ἀπολύτρωσιν. Διότι περὶ ταφῆς αὐτῶν ζώντων, ἐθίμου βαρβαρικοῦ (Περσικὸν τὸ ζῶντας κατορύσσειν. Ἡροδ. VII, 114) οὐδὲ λόγος πρέπει νὰ γίνεται. Πρὸς τὰ οὕτω κεκινημένα σώματα τῶν ἡμετέρων νεκρῶν δύνανται νὰ παραβληθῶσι καὶ τὰ ὑπὸ Ἀχιλλέως Τατίου (III, 8) περὶ Προμηθέως δεσμώτου (σιδήρφω καὶ πέτρᾳ δεδεμένου) λεγόμενα: «Ὁ ἀλγῶν συνέσταλται καὶ τὴν πλευρὰν συνέσπασται καὶ τὸν μηρὸν ἐγείρει καθ' ἑαυτοῦ. εἰς γὰρ τὸ

ἦπαρ συνάγει τὸν ὄρνιν, ὁ δὲ ἕτερος τοῖν ποδοῖν τῷ σπασμῷ ὄρθιος ἀντιτείνε-
ται κάτω κ. ἔ.».

Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποινῆς ἀναφέρει κατὰ σχόλιον εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ ὁ Κρατῖνος: Ἐπίτρεψον οὖν τῷ τοξότη γυμνόν με πρὸς τῇ σανίδι δῆσαι». Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον «ἐπὶ Ξανθίππου τοῦ Ἀρίφρονος στρατηγοῦ Ἀθηναίων, Ἀρταῦκτιν ἄνδρα Πέρσῃν λαβόντες Σησιτοῦ ὑπαρχον ζῶοντα πρὸς σανίδα διεπασσάλευσαν, ὅς καὶ ἐς τοῦ Πρωτεσίλεω τὸ ἱερὸν τὸ ἐς Ἐλαιοῦντα ἀγινεόμενος γυναῖκας ἀθέμιτα ἔργα ἔρδεσκεν» (Ἡρ. VII, 33. Πρὸβλ. περὶ τοῦ αὐτοῦ IX, 120 «ἀπαγαγόντες αὐτὸν εἰς τὴν ἀκτὴν . . . . . σανίδα προσπασσάλευσαντες ἀνεκρέμασαν»). Ἐμμέσως γίνεται μνεῖα τῆς ποινῆς καὶ παρ' Ἡσυχίου ἐν λ. σανίς: τίθεται δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ παρὰ Φωτίῳ: ἐν ἧ τοὺς κακούργους ἔδουν¹. Ὡσαύτως πρὸς σανίδι προσδεδεμένην ἐκδέχεται τὴν Ἀνδρομέδαν ὁ Trendelenburg ἐπὶ ἀγγείου τῆς Κάτω Ἰταλίας (Annali dell' Istit. 1872 σ. 116) συμφώνως πρὸς τὴν παρ' Ἀριστοφάνει σκηνὴν Μνησιλόχου - Ἀνδρομέδας, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐκδοχὴν ταύτην δὲν συμφωνεῖ ὁ Heydemann (7 Hallsenser Winckel - progr. σ. 11) καὶ δι' ἄλλους λόγους καὶ διότι ἔνεκα νεωτέρων χρωμάτων καὶ γραμμῶν ἐκ συμπληρώσεως τοῦ ἀγγείου τὸ πρᾶγμα εἶναι δυσδιάκριτον. Ἄλλ' ὅτι περαιτέρω ὑπὸ τοῦ τελευταίου λέγεται, ὅτι καὶ παρ' Ἀριστοφάνει ἡ σανίς ἀντὶ τοῦ βράχου παρουσιάζεται ἐν μέρει πρὸς παρῳδίαν τοῦ βράχου, ἐν μέρει δὲ καὶ διὰ τὴν γνωστὴν πτωχείαν σκηνικῶν ἐν τῇ κωμῳδίᾳ δὲν εἶναι πιθανόν. Διὰ κωμικὸν λόγον ἐν ἀρχῇ ἀπητεῖτο ἡ σανίς καὶ ὄχι ὁ βράχος, ἵνα ἡ παρῳδία τῆς εὐριπιδείου Ἀνδρομέδας ἔλθῃ μετὰ ταῦτα ὅλως ἀπρόοπτος, ἔπρεπε δὲ μόνον νὰ εἶναι δικαιολογημένη, διατὶ δηλονότι σανίς καὶ οὐχὶ ἄλλη ἡ ποινὴ τοῦ Μνησιλόχου.

Μετὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ εἶδους τῆς θανατικῆς ποινῆς τῶν νεκρῶν τοῦ Φαλήρου καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς πρέπει ἴσως νὰ ἐξετασθῇ, τίνας ἄρα γε ἦσαν οἱ ὑποστάντες ταύτην.

Ἐλέχθη ἤδη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν δοῦλοι τοῦ Λαυρίου ἐπαναστατήσαντες, πειραταί, ἀγνώτες Ἀργεῖοι, θύματα τῶν τριάκοντα τυράννων. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον θὰ ἠδύνατό τις εὐκόλως δι' ἀπλῆς ἀναδιφήσεως τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως ἢ τοῦ βίου καθόλου τῶν ἀρχαίων νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ ἄλλας παρομοίας γνώμας τῇ βοήθειᾳ πάντοτε τῶν σχετικῶν παραμποπῶν. Διατὶ λ. χ. οἱ σιδηρόδετοι τοῦ Φαλήρου νὰ μὴ εἶναι αἰχμάλωτοι οἰουδήποτε πολέμου ἢ ὁπαδοὶ τοῦ

¹ Πιθανῶς ἡ ποινὴ τοῦ πρὸς σανίδι θανάτου κρύπτεται καὶ ἐν τῇ χρησμικῇ φράσει τοῦ Ἀριστοφάνους: ἐν πεντεσυρίγγῳ ξύλῳ δῆσαι (Ἰππ. 1044 πρὸβλ. τὸ περὶ ἀποπληκτικῶν λεχθέν: τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἄγειν ὑπὸ τῆς τύχης ἐν πεντεσυρίγγῳ νόσῳ δεδεμένον Ἀριστοτ. Ρητορ. 3,10). Πρὸβλ. ἀνωτέρω σελ. 49 σημ. 1,6 καὶ 7.

Κύλωνος ἢ θύματα τοῦ Ἰππίου ἢ τῶν μετὰ τοῦ Κλεομένουσ ἐπιχειρησάντων νὰ καταλάβουν τὴν Ἀκρόπολιν (τοὺς δ' ἄλλους Ἀθηναῖοι κατέδησαν τὴν ἐπὶ θανάτῳ . . . οὔτοι μὲν δὴ δεδεμένοι ἐτελεύτησαν Ἡροδ. V, 72) ἢ Πέρσαι ναυαγοὶ (Ἡροδ. VIII, 91) ἢ Αἰγινῆται ζωογηθέντες (Θουκ. IV, 57) ἢ τίποτε Μυτιληναῖοι (Θουκ. III, 35. 36. 50) κτλ.: Ἀλλ' ὅσῳ μείζων καθίσταται ὁ ἀριθμὸς τῶν τοιούτων ὑποθέσεων ἐρειδομένων τὸ πολὺ μόνον ἐπὶ τούτου, ὅτι ὁ τύπος τῆς εὐρέσεως τῶν ἡμετέρων νεκρῶν καὶ ὁ τῶν ἄλλων, οὐς ὑποδεικνύει ἡμῖν ἢ παραδόσεις, εἶναι ὁ αὐτός, αἱ Ἀθῆναι ἢ εἰδικώτερον ἢ παραλία αὐτῶν, τοσοῦτον μίαις ἐκάστης αὐτῶν ἢ δύναμις καθίσταται μικροτέρα.

Ἄλλη ὁδὸς ἀσφαλεστέρα ἴσως καὶ εἰς μᾶλλον ὠρισμένα ἄγουσα εἶναι ἡ ἀναζήτησις τοῦ ἐγκλήματος, δι' ὃ ἐπεβάλλετο ὁ ἐν τῇ σανίδι θάνατος, καὶ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς σχέσεως ἐγκλήματος καὶ ποινῆς ἀπόπειρα προσδιορισμοῦ τῶν ἐν τῷ Φαλήρῳ εὐρεθέντων.

Ἐκ τῶν ἤδη μνημονευθεισῶν πηγῶν περὶ τοῦ πρὸς σανίδι θανάτου συγκεκριμένοι εἶναι μόνον αἱ τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τοῦ Ἡροδότου. Τὰ θεσμοφόρια ἦσαν ἐορτὴ ἀποκλειστικῶς τῶν γυναικῶν, δὲν ἐπιτρέπετο δὲ εἰς ἄνδρα νὰ μετάρχη τῶν ἐν αὐτοῖς ὀργίων (Ἀριστοφ. Θεσμοφ. 628: σὺ δ' ἀπόστηθί μοι, ἵνα μὴ ἴπακούσης ὧν ἀνῆρ καὶ 1152: ἄνδρας ἴν' οὐ θέμις εἰσοῦσθαι ὄργια σεμνὰ θεοῖν. Πρὸβλ. Mommsen, Feste der Stadt Athen σελ. 316), ὁ δὲ Μνησίλοχος φωροῦται καταγελαστής τῶν μυστηρίων καὶ ἀσεβῶν εἰς τὰς θεὰς καὶ ὡς τοιοῦτος τιμωρεῖται διὰ θανάτου (Daremberg - Saglio, Diction. des antiqu. T. A. σελ. 465. 467 καὶ ἐν λ. Ἐλευσίνα σ. 555) καὶ δὴ τοῦ πρὸς σανίδι. Οὕτως ἡ παρουσία τῆς σανίδος ἐν τῷ δράματι εἶναι φυσικὴ προερχομένη ἐξ ἐσωτερικῆς ἀνάγκης ὡς συνέπεια τοῦ ἐγκλήματος, ἢ δ' ἐπ' αὐτῆς ἀντὶ ἐπὶ βράχον πιερόδησις τῆς Ἀνδρομέδας ἐπέρχεται ὄλως ἀπρόοπτος συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τῆς κομφιδίας.

Αἱ οὐχὶ διάφορον ἐγκλημα τιμωρεῖται διὰ τοῦ αὐτοῦ θανάτου καὶ ὁ Ἀρταΰκτης, «ὅς καὶ ἐς τοῦ Πρωτεσίλεω τὸ ἱερὸν τὸ ἐς Ἐλαιοῦντα ἀγινεόμενος γυναῖκας ἀθέμιτα ἔργα ἔρδεσκε». Ὡσαύτως, ἐὰν ἡ ἐπὶ τοῦ Καυκάσου προσπατάλευσις τοῦ Προμηθέως χαρακτηρισθῇ ὡς εἰδός τι τοῦ πρὸς σανίδι θανάτου πολλὰ τὰ κοινὰ πρὸς αὐτὸν ἔχουσα, ὁ βαθύτερος λόγος τοῦ πράγματος δυνατὸν ἴσως νὰ ζητηθῇ ἐν τῇ πίστει τῶν χρόνων τοῦ Αἰσχύλου, ὅτι ὁ Ζεὺς τιμωρεῖ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀσέβειαν τοῦ ἦρωος.

Ἐὰν ἐν τοῖς ἄνω παραδείγμασιν ἢ εἰς τὸ αὐτὸ ἐγκλημα τῆς αὐτῆς ποινῆς ἀκολουθία δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀπλῆ σύμπτωσις καὶ ὁ πρὸς σανίδι θάνατος ἐπιβάλλετο κυρίως εἰς τοὺς καταφώρως ἀσεβοῦντας, τότε τολμῶμεν νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι καὶ ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ φαληρικοῦ κοινοταφίου σιδηροδέτων πρόκειται περὶ συστάσεως κατὰ τῆς θρησκείας, περὶ ἀσεβησάντων εἰς τοὺς θεοὺς

καὶ βεβηλωτῶν μυστηρίων, εἰδικώτερον δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῷ νεκρῶν νὰ ἀναμνησθῶμεν τῆς τῷ 415 καταγγελθείσης συστάσεως κατὰ τῆς πατρίου θρησκείας καὶ πολιτείας.

Οἷος τρόμος κατέσχε τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ τῇ εἰδήσει τῆς ἀνοσίτου πράξεως τῶν Ἑρμοκοπιδῶν καὶ τῶν βεβηλωτῶν τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων, πῶς ἡ δεισιδαιμονία προέβλεπεν ἐν αὐτῇ κακὸν οἰωνὸν διὰ τὴν ἐπὶ θύραις εἰς Σικελίαν ἐκστρατείαν, ἄλλοι δὲ ὑπόπτενον ὡς σκοπὸν αὐτῆς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καθεσιῶτος, εἰς ποῖον βαθμὸν ἀνερρηπίσθησαν — τῇ ὑποκινήσει βεβαίως καὶ ἐπιτηδείων ἀρχηγῶν διαφόρων πολιτικῶν ἐταιρειῶν — τὰ πάθη καὶ τὰ μίσση, οἱ φόβοι καὶ αἱ ὑποψίαι τῶν πολιτῶν πρὸς ἀλλήλους, τῆς ὅλης ταύτης ψυχολογικῆς μεταπτώσεως τῶν Ἀθηναίων ζωηροτάτην εἰκόνα παρέχει ἡμῖν ὁ Θουκυδίδης (VI, 27. 59. 60) καὶ ὁ ἐκ τῶν πρωταιτίων τῆς πράξεως Ἀνδοκίδης ἐν τῷ περὶ Μυστηρίων λόγῳ. Ὅπως ἀποκατασταθῆ ἡ κανονικὴ ψυχολογικὴ κατάστασις ἀναγκαιότητα καὶ ἄλλως ἐν τοσοῦτον κρίσιμοις καιροῖς ἐξωτερικῶν κινδύνων, ἔπρεπε νὰ ἀποκαλυφθῶσιν καὶ τιμωρηθῶσιν οἱ δρᾶσαι τοῦ πρωτακούστου ἀσεβήματος. (Ἦντω προεκηρύχθησαν μεγάλαί ἀμοιβαὶ μετ' ἀσφαλείας προσωπικῆς δι' ἐκείνους, οἵτινες θὰ ἐγνώριζον τι περὶ τοῦ πράγματος, καὶ ἐπηκολούθησαν' κατ' Ἀνδοκίδην ἕξ μηνύσεις (ὑπὸ Ἀνδρομάχου, Τεύκρου, Ἀγαρίστης, Λυδοῦ, Διοκλείδου, Ἀνδοκίδου) καὶ δύο εἰσαγγελίαι (ὑπὸ Ἀνδροκλέους καὶ Θεσσαλοῦ) κυρίως κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὧν ἡ πρώτη πρὸ τοῦ ἀπόπλου αὐτοῦ εἰς Σικελίαν. Τῶν δὲ περὶ τοὺς πενήτηντα πέντε κατ' Ἀνδοκίδην μηνυθέντων τινὲς μὲν ἔφυγον, ἐκ δὲ τῶν συλληφθέντων πολλοὶ μὲν ἐθανατώθησαν, ὀλίγοι δὲ μετὰ τὰς ἐξομολογήσεις τοῦ Ἀνδοκίδου καὶ ἀπελύθησαν ὡς ἀθῶοι. Μεταξὺ τῶν τελευταίων ἦτο καὶ ὁ διὰ τῶν ἀποκαλύψεων αὐτοῦ τὴν πόλιν δεινοῦ ἐφιάλτου ἀπαλλάξας Ἀνδοκίδης, ὅστις ὅμως, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἀπώλεσε τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ ἔφυγεν ἕξ Ἀθηνῶν. ἐπανῆλθεν δὲ μετὰ τὴν ἐπὶ Εὐκλείδου ἀποκατάστασιν τῆς πολιτείας, ὁπότε καταδιωχθεὶς δι' ἐνδείξεως ἀπελογήθη διὰ τοῦ περὶ Μυστηρίων λόγου τοῦ τὰς περισσοτέρας τῶν λεπτομερειῶν περὶ τοῦ πράγματος παρέχοντος. Ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἀπαγγελλομένῳ δέκα πέντε ἔτη μετὰ τὸ γεγονός φυσικὸν εἶναι πολλὰ πράγματα νὰ διαστρέφονται κατὰ τὸ συμφέρον

¹ Περὶ τῶν Ἑρμοκοπιδῶν καὶ τῶν ἀσεβησάντων εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια καθόλου πρβλ. Grote. Griech. Geschichte IV 129 κέ. Beloch II σ. 360. Annuaire des étud. gr. XX σ. 172. Περὶ τῆς χρονολογικῆς σχέσεως τῶν μηνύσεων πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τὸν εἰς Σικελίαν πλοῦν, ὡς καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν πομμάτων τῶν χρόνων πρβλ. Droysen, Des Aristophanes Vögel und die Hermokopiden ἐν Rhein. Mus. III σ. 161-208 καὶ IV σ. 27-62. W. Goetz, Der Hermokopidenprozess ἐν Jahrbücher f. kl. Philol. VIII Suppl.-Band 1875-1876. Gilbert, Beiträge zur inn. Geschichte Athens 1877 σ. 250 κέ. Πληρεστέρα βιβλιογραφία παρὰ Lipsius, Andocidis Orationes 1898 σ. VII, 15.

τοῦ ῥήτορος, ὅπως μὴ βλάβηται ἡ ἀπολογία, ἀφοῦ, καὶ ἂν ἀκόμη τινὲς τῶν δικαστῶν ἦσαν ἐν τοῖς πράγμασι κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἀσεβήματος, πολλαὶ λεπτομέρειαι μετὰ τοσοῦτου χρόνου πάροδον θὰ εἶχον λησμονηθῆ, ἄλλαι ἐν μιᾷ τοσοῦτον σκοτεινῇ ὑποθέσει θὰ εἶχον διαφόρους ἐκδόσεις, καὶ περὶ αὐτῆς δὲ τῆς ἐνοχῆς τοῦ Ἀνδοκίδου διάφορα θὰ ἤδοντο. Συγκεκριμένα παραδείγματα, ἐν οἷς ἐξ ἀντιπαραβολῆς πρὸς τὸν Θουκυδίδην καὶ ἄλλους φαίνεται ὁ ῥήτωρ διαστρέφων τὴν ἀλήθειαν, εὐρίσκει τις παρὰ Goetz (σ. 572. 573). Ὡσαύτως καὶ ἄλλαι ἀνακρίβειαι — ἴσως καὶ ἄνευ ὠρισμένου σκοποῦ — ἐλέγχονται ἐξ ἡμετέρας ἀντιπαραβολῆς πρὸς τοὺς καταλόγους τῆς δημευθείσης περιουσίας τῶν ἀσεβησάντων (CIG I N° 274 κέ. Supplem. N° 277α καὶ β. Hermes XXIII, 393 κέ.), καθ' οὓς καταλόγους ὁ Εὐφίλητος ἀνήκει καὶ εἰς τοὺς βεβηλωτὰς τῶν Μυστηρίων καὶ εἰς τοὺς Ἐρμοκοπίδας, ἐνῶ ὑπὸ τοῦ Ἀνδοκίδου ἀναφέρεται μόνον μεταξὺ τῶν δευτέρων, μετέσχον δὲ τοῦ ἀδικήματος δύο πιθανῶς Φερεκλεῖς, ἐνῶ ὑπὸ τοῦ Ἀνδοκίδου μνημονεύεται μόνον ὁ ἕτερος.

Ἄλλὰ πλὴν τούτων, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος, γεννᾶται καὶ ἡ ἐξῆς ὑποψία: Αἱ θανατικαὶ ποιναὶ ἀκολουθοῦσιν ἀμέσως ἐκάστην τῶν μηνύσεων συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ Ἀνδοκίδου λεγόμενα οὕτως ὥστε συνεπεῖα τῆς μηνύσεως αὐτοῦ τέσσαρες μόνον νὰ φύγωσιν, οὐδενὸς δὲ αἷμα νὰ ρεύσῃ, ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι δέκα ὀκτὼ τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταγγεληθέντων εἶχον ἤδη φονευθῆ ἢ φύγει συνεπεῖα τῆς μηνύσεως τοῦ Τεύκρου, ἢ πᾶσα νέα μῆνυσις ἠῤῥξανε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν τῇ εἰρκτῇ καὶ τὴν ἀγωνίαν καὶ αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν πολιτῶν, μόνον δὲ μετὰ τὰς ἀποκαλύψεις τοῦ Ἀνδοκίδου ἐθανατώθησαν οἱ ἔνοχοι καὶ ἀπελύθησαν οἱ ἀθῶοι¹, ὁ δὲ ἀπολογούμενος Ἀνδοκίδης θέλων νὰ παρουσιάσῃ ἑαυτὸν ὅσον τὸ δυνατόν καθαρότερον παριστᾷ ὡς παριστᾷ τὰ πράγματα;

Τὸ δεύτερον φαίνεται πιθανώτερον καὶ μᾶλλον συμβιβαζόμενον πρὸς τὰ ὑπὸ Θουκυδίδου (VI, 60) λεγόμενα: (ὁ δῆμος) χαλεπὸς ἦν τότε καὶ ὑπόπτῃς εἰς τοὺς περὶ τῶν μυστικῶν τὴν αἰτίαν λαβόντας, καὶ πάντα ἐδόκει αὐτοῖς ἐπὶ συνωμοσίᾳ ὀλιγαρχικῇ καὶ τυραννικῇ πεπραχθαι. Καὶ ὡς αὐτῶν διὰ τὸ τοιοῦτον ὀργιζομένων *πολλοὶ τε καὶ ἀξιόλογοι ἄνθρωποι ἤδη ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ἦσαν καὶ οὐκ ἐν παύλῃ ἐφαίνετο ἀλλὰ καθ' ἡμέραν ἐπεδίδοσαν μᾶλλον εἰς τὸ ἀγριώτερον τε καὶ πλείους ἔτι συλλαμβάνειν*, ἐνταῦθα ἀναπεύθεται εἰς τῶν δεδεμένων (ἔδησεν ἐν τοῖς ξύλοις Ἀνδοκ. 22), ὅσπερ ἐδόκει αἰτιώτατος εἶναι, ὑπὸ τῶν δεσμοτῶν τινος εἶτε ἄρα καὶ τὰ ὄντα μνηῦσαι εἶτε καὶ οὐ ἐπ' ἀμφοτέρω γὰρ εἰκάζεται, τὸ δὲ σαφὲς οὐδεὶς οὔτε τότε οὔτε ὕστερον ἔχει

¹ Καὶ ὁ Goetz ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοῦ Πλουτάρχου καταλήγει εἰς παρόμοιον συμπέρασμα, ὅτι δηλ. καὶ εἰς τοῦ Ἀνδοκίδου τὴν μῆνυσιν ἐπηκολούθησαν θάνατοι καὶ φυγαί.

εἶπεῖν περὶ τῶν δρασάντων τὸ ἔργον. Καὶ μετὰ τὴν μήνυσιν τοῦ Ἀνδοκίδου «τοὺς κατατιθαθέντας *κρίσεις ποιήσαντες τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, ὅσοι συνελήφθησαν*, τῶν δὲ διαφυγόντων θάνατον καταγνόντες ἐπανεῖπον ἀργύριον τῷ ἀποκτείναντι. Καὶ τούτῳ οἱ μὲν παθόντες ἄδηλον ἦν εἰ ἀδίκως ἐτετιμώρητο, ἢ μέντοι ἄλλη πόλις ἐν τῷ παρόντι περιφανῶς ὠφέλητο». Ὀπωσδήποτε ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι τὴν μήνυσιν τοῦ Ἀνδοκίδου ἐπηκολούθησαν καὶ φυγαὶ καὶ θάνατοι, ἀδιάφορον ἂν ὁ ἀπολογούμενος δι' ἐπιτηδείου τρόπου ἐκθέσεως τῶν πραγμάτων θολῶν τὰ νερά. Ποίου εἴδους θάνατος ἐπεβλήθη ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου οὔτε ἐνταῦθα μνημονεύεται οὔτε ἀλλαγῶν, ὡς ἄλλως τε καὶ συνήθως συμβαίνει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐν τῇ μνείᾳ θανάτων, ἀλλ' ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῆς σημασίας, ἣτις ἐδόθη εἰς τὴν πρᾶξιν, θά ἐπεβλήθη εἰς τοὺς Ἑρμοκοπίδας ὁ σκληρότατος τῶν θανάτων, ὁ πρὸς σανίδι λ. χ., ἂν ἢ εἰκασθεῖσα σχέσις μεταξὺ τοῦ ἐγκλήματος τῆς ἀσεβείας καὶ τοῦ εἴδους τούτου τῆς ποινῆς ἔχεται ἀληθείας. Δὲν εἶναι ἄραγε δυνατόν καὶ ἡ ὅλη σκηνὴ τῶν θεσμοφοριαζουσῶν (411 π. Χ.) νὰ ἐνέχη ὑπαινιγμὸν εἰς τοὺς Ἑρμοκοπίδας ἕμμεσον καὶ δειλόν, ἐφ' ὅσον (κατὰ Droysen Rhein. Mus. 1836 σ. 59 καὶ Gilbert, Beiträge 261 πρβλ. Σχολ. εἰς Ἀριστοφ. Ὅρν. 1297) ἢ φανερὰ διακωμώδησις τοῦ πράγματος εἶχεν ἐν μέρει ἀπαγορευθῆ;

Καὶ ἤδη, ἵνα ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ κοινοτάφιον τῶν σιδηροδέτων τοῦ Φαλήρου, ἐπειδὴ εἶναι φανερόν ὅτι οὗτοι δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀναφέρονται εἰς γεγονὸς ἀφανῆ καὶ ἄγνωστον, ἐκ δὲ τῆς παραδόσεως μόνῃ ἢ ἀνωτέρῳ ἀναψηλαφηθεῖσα ἀσέβεια παρέχει πολλοὺς ἐνόχους τὸν πρὸς σανίδι πιθανῶς θάνατον ὑποστάντας, διὰ ταῦτα ἐνομίσσαμεν ὅτι δυνάμεθα νὰ ταυτίσωμεν τοὺς σιδηροδέτους τοῦ Φαλήρου πρὸς τοὺς Ἑρμοκοπίδας καὶ βεβηλωτὰς τῶν μυστηρίων τοὺς μετὰ τὴν μήνυσιν τοῦ Ἀνδοκίδου θανατωθέντας. Ἡ ἀναλογία μεταξὺ τῆς κατ' αὐτῶν ὀργῆς τοῦ Ἀθηναϊκοῦ δήμου καὶ τοῦ φρικτοῦ τρόπου, καθ' ὃν οἱ ἐν Φαλήρῳ εὐρεθέντες φαίνονται ὑποστάντες τὸν θάνατον, εἶναι πρόδηλος, φαίνεται δὲ ὁ τάφος τῶν σιδηροδέτων οἶονεὶ αἰσθητοποιῶν τὸν τρόπον τῆς καθάρσεως ἀπὸ τῶν φοβερῶν, ὧν ἦσαν πεπληρωμένοι αἱ ψυχαὶ ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐγνώσθη τὸ πρωτάκουστον ἀσέβημα.

Ὅτι ὁ τάφος αὐτῶν εὐρέθη ἐν νεκροταφείῳ τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος, τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς παραξενεύσῃ, ἐφ' ὅσον καὶ ἄλλος τάφος (Τάφοι: 79 T. 13) μετὰ ἀγγείων τοῦ Ε' αἰῶνος εὐρέθη ἐν τῷ αὐτῷ παλαιῷ καὶ λησμονημένῳ νεκροταφείῳ. Τούναντίον ἀπορίας ἄξιον θὰ ἦτο, ἂν τὸ κοινοτάφιον ἀνῆκεν εἰς τοὺς αὐτοὺς καὶ οἱ ἄλλοι τάφοι χρόνους καὶ οἱ ἔνοχοι ἐνὸς ὀπωσοῦν οὐχὶ τυχαίου ἐγκλήματος ἐθάπτοντο ἐν τοῖς κοινοῖς νεκροταφείοις.

Μένει ἤδη ν' ἀναζητηθῆ καὶ ὁ πιθανὸς λόγος, δι' ὃν ἐτάφησαν οὗτοι ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ καὶ δὴ καὶ μετὰ τῶν δεσμῶν αὐτῶν:

Κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ Hager (How were the bodies of criminals at Athens disposed of after Death? *Journal of Philol.* VIII, 1 κέ.) οἱ νεκροὶ τῶν θανατουμένων ἢ παρεδίδοντο τοῖς οἰκείοις πρὸς ταφήν ἢ, ἂν ἔπρεπε νὰ μείνωσιν ἄταφοι, ἐρρίπτοντο εἰς τὸ βάραθρον ἢ ἐθάπτοντο ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἀττικῆς. Τὸ πρῶτον μέτρον τὸ καὶ φιλανθρωπότερον φυσικὸν ἦτο ὡς ἐκ τῆς ὀξύτητος τῆς ὀργῆς τοῦ δήμου νὰ ἀποκλεισθῇ ἐν τῇ δεδομένῃ περιπτώσει, τοῦ δὲ βάραθρου ἂν καὶ ἐπὶ τῇ βίσει τῶν περὶ αὐτοῦ εἰδήσεων δυσκόλως δύναται τις νὰ εἰκάσῃ, φαίνεναί ὅτι διὰ λόγους ὑγιεινῆς περιορισμένη θὰ ἦτο ἡ χρῆσις ἐξ ἀρχῆς, ἐν τέλει δὲ καὶ κατηργήθη ὀλοσχερῶς δι' ἐπίδοσιν τῆς φιλανθρωπίας, ἣτις ὠδήγησεν καὶ εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ κωνείου (Grote, Mahaffy παρὰ Hager). Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς μεταφορὰ τῶν φονευθέντων καταδίκων ἦτο δυσχερεστάτη ἐν τῇ παρουσίᾳ περιστάσει, ἂν πρέπη νὰ κρίνωμεν τόσον ἐκ τῶν μέτρων, ἅτινα λαμβάνουσιν οἱ Ἀθηναῖοι μικρὸν πρὸ τῆς μηνύσεως τοῦ Ἀνδοκίδου ἐκ φόβου ἐπιθέσεως ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν (Ἀνδοκ. περὶ μυστηρ. 22 κέ. Θουκ. VI, 61, 3), ὅσον καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι πολεμῶς διέκειντο πρὸς αὐτοὺς οἱ Μεγαρεῖς, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ὁποίων προκειμένου τοῦλάχιστον περὶ τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων γνωρίζομεν ὅτι ἐθάπτοντο οἱ κατὰ τὸν ἄνω τρόπον ὑπεροριζόμενοι (Πλουτ. Φωκ. 37. Τέλος παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. XL, 8. Ἀρποκρατίων ἐν λ. ὀργάς). Κατὰ ταῦτα ἐν ὑπελείπεται, νὰ ταφῶσιν ἐντὸς τῆς Ἀττικῆς ἐν τόπῳ ὡς ἦτο φυσικὸν ἀποκέντρον καὶ ἐγκαταλελειμμένῳ, οἷα ἦτο καὶ ἡ παραλία τοῦ Φαλήρου κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα. (Κατὰ σύμπτωσιν καὶ ὁ πρὸς σανίδι δεδεμένος Ἀρταῦκτης ἐν ἀκτῇ ἐγκατελείφθη).

Ἄλλ' ἐὰν ὁ ἀρχικὸς λόγος τῆς ὑπερορίας τῶν νεκρῶν προδοτῶν καὶ παρομοίων ἐγκληματιῶν πρέπη νὰ στηριχθῇ κυρίως ἐπὶ μιᾶς πολὺ παλαιᾶς δοξασίας, καθ' ἣν οἱ τοιοῦτοι δύνανται καὶ μετὰ θάνατον ὡς προστροπαιοὶ¹ νεκρῶν ἢ πνεύματα βιαιθανάτων νὰ γίνωνται αἷτιοι δυστυχίας εἰς τὴν πόλιν, ἔπρεπεν ἐν τῇ δεδομένῃ περιπτώσει, θαπτομένων τοιοῦτου εἴδους νεκρῶν κατ' ἀνάγκην οὐχὶ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς ἰδίας πατρίδος, νὰ εὔρεθῇ τρόπος ἐκμηδενισμοῦ πάσης ἐκ μέρους αὐτῶν ἐπηρείας ἀνάλογος τοῦ διὰ τῆς ὑπερορίας ἐπιδιωκομένου, ἢ μετὰ τῶν δεσμῶν ταφή τῶν νεκρῶν, τρόπος ἀκριβῶς εἰς τὸ αὐτὸ καὶ οἱ γνωστοὶ μασχαλισμοὶ καὶ ἀκρωτηριασμοὶ ἀποβλέπων ἀλλὰ πολὺ αἰσθητικώτερος ἐκείνων.

Πόσον αἱ τοιαῦται δοξασίαι εἶναι ἐρριζωμέναι ἐν τῇ συνειδήσει τῶν Ἀθηναίων τοῦ Ε' αἰῶνος, φαίνεται ἐν τοῖς λόγοις ἰδίως τοῦ Ἀντιφῶντος, ὅστις αὐτὸς ὢν ἄθεος ἐν τῇ δεισιδαιμονίᾳ ἀκριβῶς τοῦ ἄγους, τοῦ ἐνθυμίου, τῶν προστροπαίων κ.τ.τ. εὕρισκει τὸν σφυγμὸν τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ.

Σ. ΠΕΛΕΚΙΔΗΣ

¹ Περὶ προστροπαίων, βιαιθανάτων, μασχαλισμῶν L. Schmidt, *die Ethik der alt. Gr.* I σ. 116 κέ. 149. 215 κέ. E. Rohde, *Psyche* 241A, 252A. 240, 1. 374. 652, 1. 253, 1. O. Gruppe, *Griech. Myth. u. Relig.-Gesch.* S. 759.

ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΚΟΡΥΝΘΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Πορευόμενος ὁ Πausanias ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν δυσμικὴν ἀκτὴν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου παραλιακῆς ὁδοῦ συναντᾷ μεταξὺ τῆς παλαιᾶς Κορώνης καὶ τῶν Κολωνίδων, 80 στάδια νοτιώτερον τῆς πρώτης, τὸ ἱερὸν τοῦ Κορύνθου Ἀπόλλωνος (Pausan. 4, 34, 7). Ἀκολουθοῦντες καὶ ἡμεῖς τὴν πορείαν ταύτην ἀνευρίσκομεν ἐν τῷ νῦν παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ ρηθέντος κόλπου χωρίῳ Πεταλιδίῳ τῆς ἐπαρχίας Πυλίας ἱκανὰ ἴχνη ἀρχαίου συνοικισμοῦ (Curtius - Peloponnesos B' 166, σημ. 40 πίν. E'). Ἐπὶ λόφου δηλονότι δυσμικῶς τοῦ χωρίου κειμένου εὑρίσκονται λείψανα περιβόλου ἀκροπόλεως ἐξ ὀρθογωνίων δόμων μέλανος ἀσβεστολίθου καὶ ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἐρείπια πωρίνων κτισμάτων καὶ οἰκοδομῶν ἐξ ὀπτῶν πλίνθων καὶ κονιάματος, ἐν διαφόροις δὲ οἰκίαις ἀρχιτεκτονικά τινα μέλη, ἐνεπίγραφοι κίονες καὶ πλάκες, καὶ τινα γλυπτὰ. Εἰς ἀρχαίους χρόνους ἀνάγεται καὶ ἡ θεμελίωσις λιμενικῶν τινῶν ἔργων τοῦ χωρίου.

Τὰ ἀρχαῖα ταῦτα εἶναι πιθανῶς λείψανα τῆς ἀρχαίας Κορώνης κειμένης ἄλλοτε δυσμικῶς τῶν νῦν Καλαμῶν παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου (Curtius ἔ. ἄ. Hitzig - Blümner - Pausaniae Gr. descriptio B' 1, 183/89, 16).

Ὁρθῆς οὔσης τῆς εἰκασίας ταύτης, πρέπει νὰ ἀνεύρωμεν 80 στάδια πρὸς νότον τῆς παλαιᾶς Κορώνης τὴν θέσιν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἐσφύζοντο ἀπὸ χρόνου πολλοῦ εἰς 300 περίπου μέτρα ἀπὸ τῆς θαλάσσης πύρινοι σφόνδυλοι δωρικῶν κίωνων, ὀλίγον δὲ ἀνατολικώτερον ἢ μεταγενεστέρων χρόνων Βυζαντιακὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου καὶ δυσμικῶς ταύτης ἴχνη μεσαιωνικῶν κτισμάτων, ἐφ' ὧν ἐκτίσθη τὸ εὐτελὲς παρεκκλήσιον τῶν Ἁγίων Θεοδώρων.

Ἡ θέσις αὕτη ἡμίωρον περίπου ἀπέχουσα τοῦ πρὸς δυσμὰς χωρίου Λογγᾶς καλεῖται νῦν ἐκ τῆς Βυζαντιακῆς ἐκκλησίας Ἅγιος Ἀνδρέας, ἐνταῦθα δὲ εἶναι καὶ ὁ λιμὴν τοῦ εἰρημένου χωρίου.

Ἐκ τῆς ρηθείσης ἐκκλησίας καὶ ἐκ τινῶν ἄλλων ἐνδείξεων ἀχθέντες τινὲς ὑπόπτευσαν ἐνταῦθα τὴν θέσιν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος (Pouillon - Boblaye - Recherches géographiques sur les ruines de la Morée 1836, 111. Curtius ἔ. ἄ. 195 σημ. 41). Μεταγνόντες ὅμως ἀμέσως μετήνεγκον οὗτοι τὴν θέσιν τοῦ ἱεροῦ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ χιλιόμετρά τινα νοτιώτερον κειμένου χωρίου Καστελίων (P. - Boblaye 111). Πρὸς τούτους συνεφώνησε καὶ ὁ Curtius (ἔ. ἄ. 167) καὶ ὁ Leake (446), ἐν ᾧ ἕτεροι ἐτοποθέτησαν τὸ ἱερὸν βορειότερον καὶ

πρὸς τὸν Ἅγιον Ἀνδρέαν (*Bursian Geographie von Griechenland* 173 σημ. 2. Hitzig - Blümner ἔ. ἄ. 184/80, 4).

Τὰς ἀμφιβολίας τῶν νεωτέρων τοπογράφων διέλυσε τὸ τυχαῖον εὗρημα εἰκ. 1 (παρένθ. πίν. 7), εὗρεθὲν παρὰ τὸν Ἅγιον Ἀνδρέαν, καὶ ἡ ἐξ ἀφορμῆς

Εἰκ. 2. Ναῶν Α, Β λείψανα.

τοῦ εὗρηματος γενομένη ἀνασκαφή¹, δι' ἧς ἀπεκαλύφθη ἐν τῇ εἰρημένῃ θέσει², ὅτι περιεσώθη ἐκ τοῦ ἱεροῦ (εἰκ. 2-6, 7).

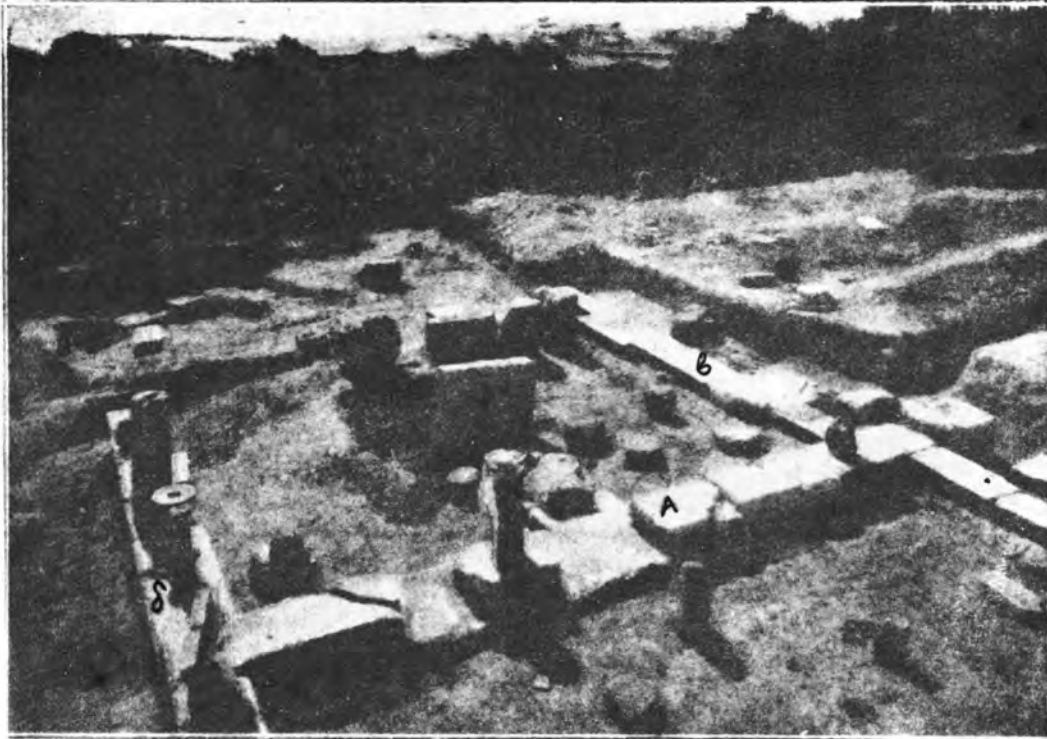
ΤΟ ΙΕΡΟΝ

Τοῦτο ἴδρυτο ἐπὶ ἰσοπεδωμένου χώρου κειμένου 6-8 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Τὸ δὲ κύριον μέρος ἐξετείνεται μέχρι 130 μέτρων πρὸς

¹ Τὸ ἐνεπίγραφον θαῦμα τοῦ κίονος τούτου ἀνευρέθη ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ τοῦ 1914 κατὰ τὴν καλλιεργίαν τοῦ κτήματος Α. Δρακοπόλου. Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ εὗρηματος ἐνήργησα ἐνταῦθα ἀνασκαφὴν δαπάναις τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἡ δὲ ἐργασία ἀρξάμενη τὴν 29ῃν Μαρτίου 1915 ἐπερατώθη τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, δαπανηθέντος ποσοῦ δραχμῶν 2500.

² Ἡ θέσις αὕτη σημειοῦται ἀκριβῶς ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Curtius παρενθεθειμένῳ γεωγραφικῷ χάρτι τῆς Μεσσηνίας (ἔ. ἄ. πίν. Ε'—Tempel d. Apol. Korynthos). Μεταξὺ ὁμως τοῦ ρηθέντος χάρτου καὶ τοῦ κειμένου ὑπάρχει ἀντίφασίς τις. Διότι ἐν τῷ τελευταίῳ ἀναφέρεται (σ. 167) κατ' ἀντίφασιν πρὸς τὴν ἐν τῷ χάρτι σημειουμένην θέσιν ὅτι τὸ ἱερόν θὰ ἔκειτο πολὺ νοτιώτερον, ἐπὶ τοῦ λόφου δηλονότι τοῦ χωρίου Καστελίου (ὄπερ χωρίον ζητητέον ἐν τῷ εἰρημένῳ χάρτι πρὸς νότον τῆς Λογγᾶς).

βορρᾶν τοῦ παρεκκλησίου τῶν Ἁγίων Θεοδώρων (εἰκ. 5^α), δυσμικῶς ἐξηπλοῦτο πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ χωρίου Λογγᾶς καὶ ἀνατολικῶς εἰς μεῖζονα ἢ νῦν ἀπόστασιν πρὸς τὴν θάλασσαν. Τὸ τελευταῖον συνέβη, διότι, ὁ χώρος οὗτος ἀποτελῶν τὸ ἄκρον πεδίου ὀρμωμένου ἐκ τῶν ὑπερχειῶν λοφοσειρᾶς, τὰ ἐκ ταύτης πρὸς τὴν θάλασσαν φερόμενα χειμαρρῶδη ὕδατα ἀπέσπασαν βαθμηδὸν τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ ἱεροῦ μετὰ μέρους τῶν μνημείων. Τὰ ἀποσπασθέντα πάλιν μέρη τοῦ ἐδά-

Εἰκ. 3. Ναῶν Α, Β λείψανα.

φος ἐπέχωσαν ἕκτασιν τινα τῆς παραλίας σχηματίσαντα δεύτερον ταπεινότερον ἐπίπεδον τοῦ ἱεροῦ, ὀλίγον ὑπερκείμενον τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης (εἰκ. 5).

Ἡ ἕκτασις αὕτη κατεχομένη νῦν ὑπὸ ἰδιωτῶν καλλιεργεῖται ἅπασα.

Κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ ἱεροῦ ἀνευρέθη καὶ ὁ ἐνεπίγραφος κίων εἰκ. 1, ἐκεῖ δηλαδὴ ἔνθα ἐτοποθετήθη παρ' ἡμῶν μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν (εἰκ. 2^α). Ἐνταῦθα φυσικῶς ἐπεχείρησα καὶ τὴν πρώτην σκαφικὴν ἐργασίαν, δι' ἧς ἀπεκαλύφθη βαθμηδὸν ἢ μέχρι τοῦ στυλοβάτου στρώσις τοῦ ναοῦ Α (εἰκ. 2-4 καὶ 7). Μόνον ἡ βορειοδυσμικὴ γωνία μένει εἰσέτι κεκαλυμμένη, μὴ ἀποφασισθείσης μέχρι τοῦδε τῆς κατεδαφίσεως τῆς ἐπ' αὐτῆς ἀγροικίας.

Μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ναοῦ τούτου ἀνέσκαψα ἐν τῷ νοτίῳ ἄκρῳ τοῦ

ιεροῦ καὶ ἀνεῦρον ἐνταῦθα τὰ θεμέλια τῶν τριῶν ναῶν Γ, Λ καὶ Ε (εἰκ. 5, 6). Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὸ πρῶτον σημεῖον ἀπεκάλυψα τὰ θεμέλια τοῦ κτίσματος Β (εἰκ. 2 - 4, 7) καὶ ἄλλα τινὰ μεταγενεστέρων κτισμάτων λείψανα.

Ο ΝΑΟΣ Α

Τοῦ ναοῦ τούτου ἔχοντος ἑξωτερικὸν μέγεθος μ. $11,32 \times 7,52$ σφίζεται ὁ στυλοβάτης καὶ καθ' ὅλον τὸ κτίριον ἡ ἰσοῦψις πρὸς αὐτὸ στρώσις. Ἐκ τῶν

Εἰκ. 4. Ναῶν Α, Β λείψανα.

σημείων ἐπαφῆς τῆς στρώσεως ταύτης προκύπτει ὅτι οἱ πλάγιοι τοῖχοι τοῦ ναοῦ ἐξικνοῦντο μέχρι τοῦ μετώπου, μεταξύ δ' αὐτῶν ἴσταντο δύο κίονες ἐν τῷ προσώπῳ. Διακρίνονται καλῶς ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου τὰ ἴχνη ἐπικαθήσεως τῶν βάσεων τῶν κίωνων, τὸ δὲ πρὸς τὰ μετακίονια ἀντιστοιχοῦν μέρος εἶναι λελεασμένον ἐκ τῆς τριβῆς τῶν διερχομένων.

Ἐκ τοῦ ἐγκαρσίου σκέλους τοῦ ἀποχωρίζοντος ἐκ τοῦ κυρίου ναοῦ τὸν πρόναον οὐδὲν διεσώθη, φαίνεται ὅμως ὅτι θὰ ἔκειτο ἐν τῷ σημείῳ α τῆς εἰκ. 7. Διότι ἀνασκάψας ἐνταῦθα ἀνεῦρον ὡς θεμέλια χρησιμοποιηθέντας παρίονους δόμους καὶ τὴν τρίγλυφον εἰκ. 8 (παρένθ. πίν. 1) καὶ εἰκ. 2.

Ἡ σφισομένη πρώτη στρώσις τοῦ κτιρίου δὲν εἶναι ἀρχαιότερα τῶν μετα-

γενεστέρων Ρωμαϊκῶν χρόνων, ὡς δεικνύει ἡ ἐπεξεργασία τῶν λίθων. Λόμοι τινὲς ὁμοῦ ὀρθογώνιοι εὐρισκόμενοι ὑπὸ τὴν στρώσιν ταύτην ἐπὶ τμήματος τῆς βορείου πλευρᾶς (εἰκ. 2 β), ἰσοδομικῶς δὲ καὶ ἄριστα προσαρμοσθέντες ἀναβιβάζουσι τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ναοῦ μέχρι τῶν Μακεδονικῶν τοῦλάχιστον χρόνων, ἴσως καὶ μέχρι τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος.

Ἐν τῇ πρώτῃ κατασκευῇ οἱ ὀρθογώνιοι δόμοι θὰ περιέθεον τὸν ναὸν καθ' ἀπίσας τὰς πλευρὰς ὡς θεμέλια τῆς ἰσοῦψους πρὸς τὸν στυλοβάτην στρώσεως.

Εἰκ. 5. Ναῶν Γ, Δ, Ε λείψανα.

Ἄλλὰ κατὰ τὰς μετέπειτα ἐπισκευὰς ἀντικατεστάθησαν ἐν τῇ νοτιά καὶ τῇ δυσμικῇ πλευρᾷ οἱ δόμοι διὰ μίγματος μικρῶν λίθων καὶ κονιάματος.

Μόνον ὑπὸ τὸν στυλοβάτην ὑπάρχει ἀκόμη δευτέρα, ἐξέχουσα (0.30) ἔμπροσθεν ὡς βαθμὶς, στρώσις ἐξ ὀρθογωνίων δόμων, ἀλλ' οὗτοι δὲν εἶναι παλαιότεροι τοῦ στυλοβάτου.

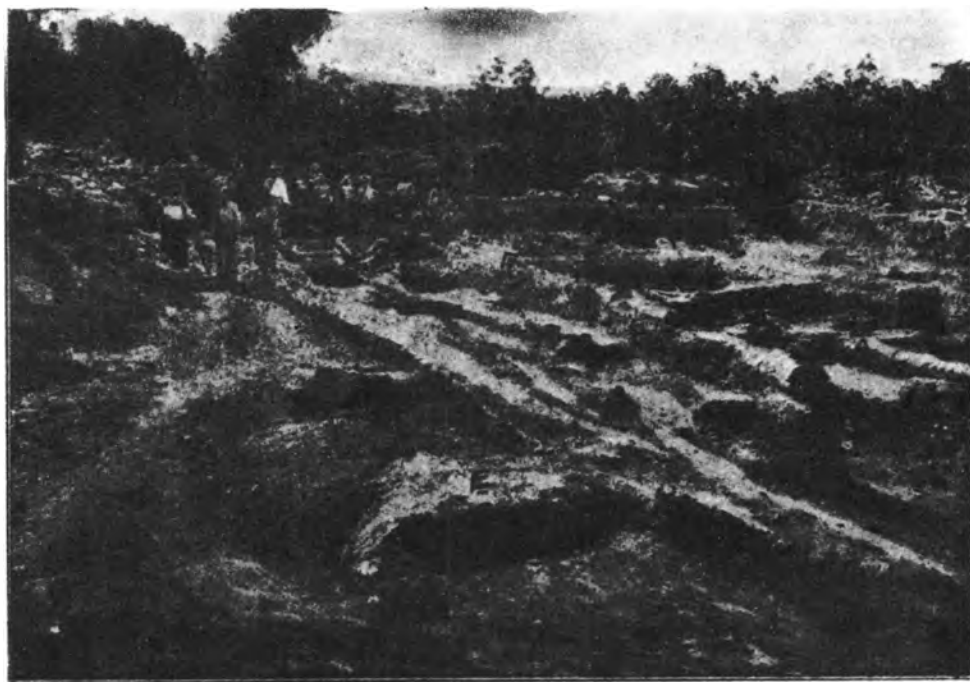
Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐπὶ τοῦ τελευταίου ἴχνη τῶν κίωνων δὲν σχηματίζουσι κύκλον, ἀλλὰ τετράγωνον, ἐξάγεται ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἴστατο ἡ τετράγωνος βᾶσις ἰωνικῆς σπείρας.

Ἐν τῇ τελευταίᾳ λοιπὸν μορφῇ ὁ ναὸς ἦτο Ἰωνικοῦ ρυθμοῦ ἐν παραστάσει, πιθανώτατον δ' εἶναι ὅτι τὴν αὐτὴν εἶχε μορφήν καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης κατασκευῆς (εἰκ. 7).

Σπείραι μεταγενεστέρων χρόνων ηύρέθησάν τινες παρὰ τὸν ναόν, ἀλλ' οὐδὲν ἕτερον ἀρχιτεκτονικὸν μέλος. Εἶναι πιθανὸν ὅμως ὅτι τὰ δύο τεμάχια τῆς μαρμαρίνης σίμης εἰκ. 9 προέρχονται ἐκ τοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον ναοῦ τούτου, διότι ἡ ἐργασία αὐτῶν εἶναι πῶς εὐτελής.

Ὁ ναὸς διευθύνεται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, δέκα περίπου μοίρας μόνον παρεκκλίνων τῆς κατευθύνσεως ταύτης. Τὸ δὲ χρησιμοποιηθὲν ὑλικὸν εἶναι ὑποκίτρινος σκληρὸς ὡς μάρμαρον ἀσβεστόλιθος.

Ὁ προκείμενος ναὸς μετασκευασθεὶς βραδύτερον διὰ προσθήκης ἐτέρου

Εἰκ. 8. Ναὸν Γ, Δ, Ε λείψανα.

πρὸς τὸ μέτωπον διαμερίσματος (εἰκ. 2-4 β, γ, δ καὶ 7 β ο δ) μετεβλήθη εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν ἔχουσαν εἴσοδον ἐκ δυσμῶν. Πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ προστεθέντος τμήματος ἐκτίσθη μόνον ἡ μέση κόγχη μετὰ θεμελίων ἐκ παλαιοῦ ὑλικοῦ. Ἐνταῦθα δὲ ηύρέθησαν τὸ πώρινον ἐπιστύλιον εἰκ. 10 α (παρένθ. πίν. 1) καὶ αἱ τρίγλυφοι εἰκ. 10 β, γ.

Ἐν τῷ μέσῳ ἀκριβῶς τοῦ νέου διαμερίσματος κατασκευασθέντος καὶ τούτου ἐκ παλαιοῦ ὑλικοῦ ηύρέθη τὸ μοναδικὸν ἀρχαῖκον Λωρικὸν κιονόκρανον εἰκ. 11 (παρένθ. πίν. 2· πβλ. καὶ εἰκ. 2-4), ὅπερ ἐτοποθετήθη οὕτως, ὥστε ἡ ἄνω αὐτοῦ ἐπιφάνεια νὰ συμπίσῃ πρὸς τὴν γραμμὴν τοῦ ἐδάφους τῆς ἐκκλησίας· κατεῖχε δηλο-

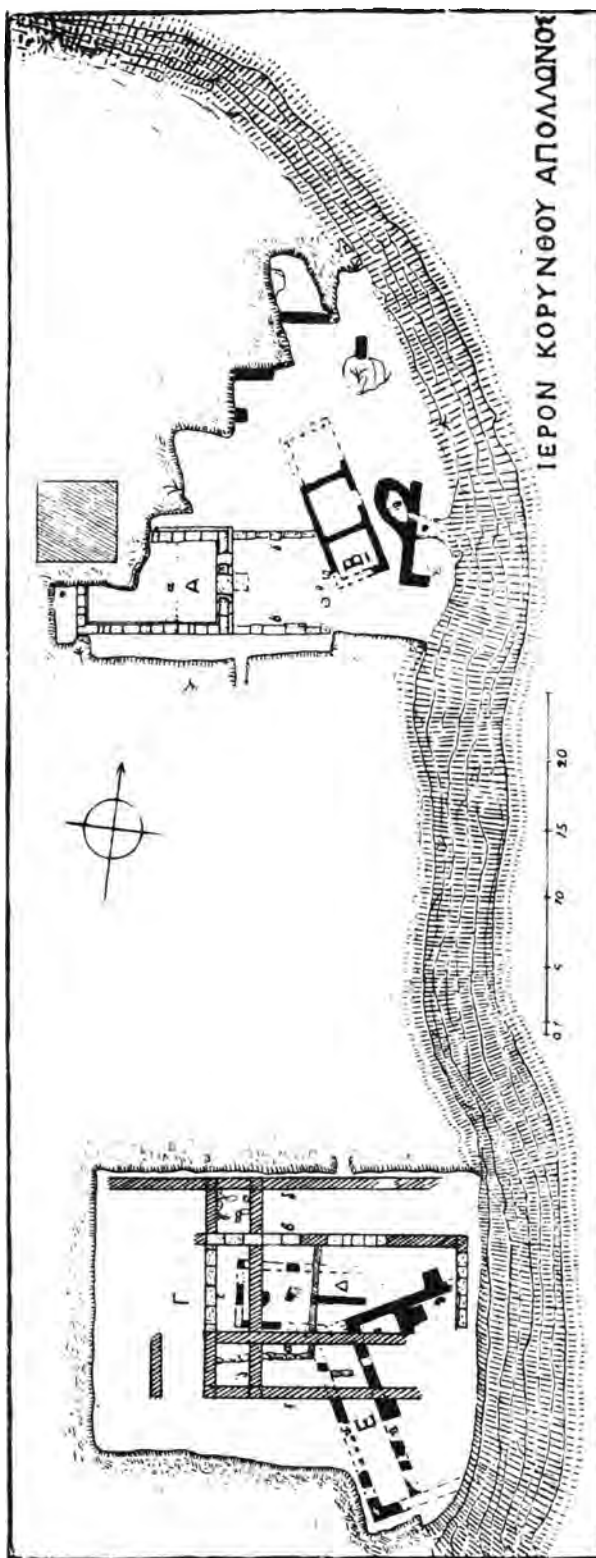
νότι τὴν αὐτὴν περίπου θέσιν, ἣν κατέχει ἐν πολλοῖς Βυζαντιακοῖς ναοῖς ἢ μετ' ἀναγλύπτου παραστάσεως πλάξ ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ καθολικοῦ. Μετὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ κιονοκράνου ἐστρώθη καὶ τὸ λοιπὸν ἔδαφος τῆς ἐκκλησίας διὰ μικρῶν ποταμίων λίθων καὶ κονιάματος. Ἐπὶ δὲ τῆς παλαιᾶς κατωτάτης στρώσεως τοῦ ναοῦ Α ἐκτίσθησαν νεώτεροι τοῖχοι διὰ λίθων καὶ πλίνθων μετ' ἀσθέστου.

Τοὺς νεωτέρους τούτους τοίχους κατηδάφισα, ἀφήρῃσα δὲ καὶ τὴν ἐκ ποταμίων λίθων στρώσιν, ὑφ' ἣν ἀνεῦρον τὴν μαρμαρίνην κεφαλὴν εἰκ. 60, θραύματά τινα μαρμαρίνων ἀγαλμάτων, τὸν χαλκοῦν ἀστράγαλον ἀρ. 30 καὶ τὴν ἐνεπίγραφον μαρμαρίνην πλάκα εἰκ. 63.

Πλὴν τῶν μνημονευθέντων ἀνωτέρω ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν ἐκ πώρου ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὴν μετασκευὴν τοῦ ναοῦ εἰς ἐκκλησίαν καὶ τινες πώρινοι σφόνδυλοι πρὸς στερέωσιν ἐκ τῶν ἔξω τῆς ὡς θεμέλιον χρησιμοποιηθείσης πρώτης στρώσεως τοῦ παλαιοῦ ναοῦ (εἰκ. 2-4).

ΤΟ ΚΤΙΣΜΑ Β

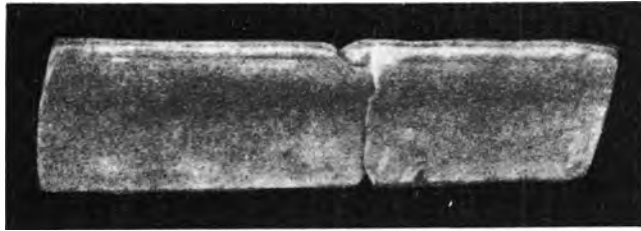
Καὶ τοῦ πρὸς νότον τοῦ ναοῦ Α μικροῦ κτιρίου Β (εἰκ. 2-4 καὶ 7 Β) σφύζονται μόνον τὰ ἐξ ἀργῶν λίθων καὶ πηλοῦ θεμέλια. Διακρίνονται νῦν δύο ἰσομεγέθη πως διαμερίσματα (πλάτ. 4,14), ἀλλὰ

Εἰκ. 7.

καὶ προεξοχή τοῦ νοτιωτέρου πλαγίου σκέλους πέραν ἀκόμη τοῦ βορειοτέρου δωματίου. Ἐκ τούτου ἀγόμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἠκολούθει καὶ τρίτον τοῦλάχιστον διαμέρισμα πρὸς βορρᾶν, ἰσομέγεθές πως καὶ αὐτὸ πρὸς τὰ δύο ἄλλα. Λιότι ἐντὸς τῶν δύο διαμερισμάτων καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ βορρᾶ ἀκολουθοῦντος χώρου ἠϋρέθησαν τὰ πλείστα τῶν ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς προερχομένων μικρῶν εὐρημάτων, ἀφθονότερα μάλιστα ἐν τῷ ἀνοικτῷ χώρῳ, ὀλίγα δὲ ἐν τῷ ἀκολουθοῦντι διαμερίσματι καὶ ἐλάχιστα ἐν τῷ πρώτῳ. Κατ' ἀκολουθίαν ὁ χώρος, ἐφ' οὗ νῦν ἡ προεξοχή τοῦ πλαγίου τοίχου, ἦτο τὸ ἔδαφος τρίτου διαμερίσματος.

Πλὴν τῶν μικρῶν εὐρημάτων ἠϋρέθησαν ἐνταῦθα καὶ πάμπολλαι ἐπιμήκεις κοίλαι κεραμίδες, ὧν ἡ κοίλη ἐπιφάνεια ἦτο κεχρισμένη διὰ μέλανος χρώματος. Αἱ κεραμίδες αὗται, ὧν ὅμοιαι ἠϋρέθησαν καὶ ἐν τῷ Ἡραίῳ τῆς Ὀλυμπίας (Olympia - Baudenkmäler πίν. LXXXVIII, 1, 7-9. **Λεονάρδος**, Ὀλυμπία 1901,

Εἰκ. 9. Ναοῦ Α (:) μαρμαρίνη σίμη.

238), ἔκκειντο ἐστρωμέναι σχεδὸν ἐπὶ τῶν δύο διαμερισμάτων καὶ ἐπὶ τοῦ ἀκολουθοῦντος χώρου, καλύπτουσαι τὰ μνημνευθέντα εὐρήματα. Προκύπτει λοιπὸν ὅτι αἱ κεραμίδες ἐκάλυπτον τὴν στέγην τοῦ οἰκοδομήματος καὶ ὅτι καταρρεύσαντος τούτου κατέπεσον ὡς

εἶχον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καλύψασαι τὰ πάντα. Ἐπειδὴ δὲ ἠϋρέθησαν καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνοικτοῦ χώρου, συμπεραίνομεν ὅτι ὀρθῶς ἐξελάβομεν τὸν χώρον τοῦτον ὡς τὸ ἔδαφος τρίτου διαμερίσματος¹.

Ἐχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν μορφήν τοῦ κατωτέρω περιγραφησομένου ναοῦ Γ (εἰκ. 7) θὰ παρεδεχόμεν ὅτι τὸ τρίτον ἐλλεῖπον διάμερισμα τοῦ κτιρίου ἦτο ἄδυτον ναοῦ καὶ ὅτι ἐκ τῶν δύο λοιπῶν διαμερισμάτων, τὸ μὲν νοτιώτερον ἦτο τρόναος μετὰ δύο ἢ ἐνὸς κίονος ἐν τῷ μέσῳ, τὸ δὲ δεύτερον ὁμοῦ μετὰ τοῦ τρίτου (ἄδύτου) ὁ κυρίως ναός. Οὕτω ἤθελε ἐξηγηθῆ ἡ κατ' αὔξουσιν κλίμακα τοσούτης τῶν εὐρημάτων, μείζον ἀπὸ τοῦ πρώτου πρὸς τὰ ἄλλα διαμερίσματα γινομένη.

Παρὰ τὸν ναὸν τοῦτον ἠϋρέθησαν καὶ τμήμα μικροῦ πωρίνου κίονος, ὅπερ

¹ Ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1916 ἐν Λεπρέῳ τῆς Τριφυλίας (Curtius ἔ. ἄ. σ. 83 σημ. 89) δι' ἐμοῦ δαπάναις τοῦ Υπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἐνεργηθεῖσα ἀνασκαφὴ ἀπεκάλυψε, πλὴν ἄλλων, καὶ τρεῖς παρ' ἀλλήλους κείμενους ἀρχαιοτάτους ναοὺς. Οἱ δύο ἐκ τούτων συγκεῖνται ἐκ προνάου, ἐξ ἰσομεγέθους πως δευτέρου διαμερίσματος καὶ ἐκ τρίτου υπερδιπλασίου τμήματος. Ὁ τρίτος καὶ μείζων ναός ὁμοιάζει πως πρὸς τὸν ἐν Λογγῇ ναὸν Δ.

ἐνδέχεται ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ προνάου, καὶ θραῦμα πηλίνης ἀρχαϊκῆς σίμης κεχρισμένης μέλανι χρώματι μετὰ ἴχνους λευκῆς διακοσμῆσεως (εἰκ. 9). Προστιθεμένων καὶ τῶν εὐρημάτων τούτων πρὸς τὰ λοιπὰ ἐξάγεται ὅτι ἔχομεν ἐνταῦθα ναὸν κατασκευασθέντα διὰ λίθων καὶ πηλοῦ καὶ ξυλίνου θριγκοῦ μετὰ πηλίνης ἐπενδύσεως καὶ ἀρχαϊκωτάτων κεραμίδων. Πήλινα δὲ τινὰ ἀγγεῖα τῶν λεγομένων Λακωνικῶν ἢ Κυρηναϊκῶν (ἀριθ. 53, 55, 56) εὐρεθέντα ἐνταῦθα καὶ ἡ εὐτελῆς τοιχοδομία καὶ οἱ ἀνωτέρω λόγοι ἀναριθμοῦσι τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ναοῦ μέχρι τοῦ ὀγδόου τοῦλάχιστον π. Χ. αἰῶνος.

Ὁ ἄξων τοῦ ναοῦ τούτου ἀκολουθεῖ γραμμὴν βαίνουσαν ἀπὸ τοῦ βορειοδυσμικοῦ πρὸς τὸ νοτιανατολικὸν σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος, ἔχει δηλαδὴ τὴν αὐτὴν περίπου κατεύθυνσιν πρὸς τὸ κτίριον Ε (εἰκ. 7).

ἌΛΛΑ ΚΤΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΒΟΘΡΟΣ

Τὰ πρὸς νότον τοῦ ναοῦ Β σφζόμενα φαίνονται λείψανα τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ (εἰκ. 4 ο καὶ 7). Ἐνταῦθα θὰ ὑπῆρχε καὶ εἴσοδος, διότι ὁ τοῖχος κάμπτεται πρὸς ἀνατολάς.

Ὀλίγον βορειότερον τῆς γωνίας ταύτης σφζεται ἐξόγκωμά τι ἐπὶ τοῦ μνημονευθέντος τοῖχου ἐκ λίθων καὶ χωμάτων παντοειδῶν (εἰκ. 7 Β'). Ἀνασκάψας ἐντὸς τοῦ ἐξογκώματος εἰς ἱκανὸν βάθος ἐξήγαγον σποδὸν μετὰ συντριμμάτων ἀγγείων διαφόρων χρόνων. Πρόκειται προφανῶς περὶ βόθρον, ἐξ οὗ καὶ τὸ σχηματισθὲν ἐξόγκωμα καὶ ἡ ἄφθονος ἐντὸς αὐτοῦ σποδός, ἄφθονος δὲ καὶ ἐκτὸς τοῦ βόθρου εἰς ἀκτῖνά τινα.

Πέραν τοῦ βόθρου ὁ περιβόλος κατεστράφη ἐκ μεταγενεστέρων κτισμάτων, φερόντων πολλὰ ἀρχαιότερα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη. Ἐνταῦθα ἠϋρέθησαν παραλλήλως κείμενοι δύο μονόλιθοι πώρινοι κίονες Λωρικοὶ (εἰκ. 4 π) καὶ τὸ θραῦμα Λωρικοῦ κιονοκράνου ἐκ πώρου εἰκ. 12 (παρένθ. πίν. 1), ὑπὸ δὲ τούτους τὰ δύο πήλινα βούκρανα εἰκ. 49 (παρένθ. πίν. 3) καὶ τινὰ λείψανα χαλκῶν σκευῶν, τὰ δύο πήλινα εἰδώλια εἰκ. 48 (παρένθ. πίν. 3) καὶ ἄπειρα θραύματα ἀγγείων.

Πέραν ἀκόμη πρὸς τὴν ἐλαϊάν, βορειῶς τοῦ ναοῦ Β ἠϋρέθη θραῦμα πωρίνου γείσου, ὡς τὰ διὰ ἀπεικασματος 13 (παρένθ. πίν. 2) ὑποδεικνυόμενα, καὶ θραῦμα πωρίνου ἐπικράνου παραστάδος (εἰκ. 14^α).

Ἐντὸς τῶν νεωτέρων τούτων κτισμάτων ἀνευρέθησαν ἄπειρα τεμάχια ἐξ εὐρυστόμων πίθων καὶ πάμπολλα καλυμμάτια¹ τῶν γνωστῶν στενωῶν καὶ ἐπιμή-

¹ Εἶναι ταῦτα πήλινα δισκοειδῆ κατασκευάσματα διαμέτρου 0,06-0,08 μετὰ μικρᾶς ἐπὶ τοῦ κέντρου κατακορύφου ἀποφύσεως ὡς λαβῆς. Διὰ τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ σήμερον ἐν χρήσει παρὰ τῆ λαφὴ πήλινα καλύμματα πηλίνων ἀγγείων πρὸς συλλογὴν ὕδατος, ὀνομάζω ταῦτα καλυμμάτια τῶν κοινῶν ἀρχαίων στενωῶν ἀμφορέων.

κων ἄχρων ἀμφορέων, τῶν πρὸς χρῆσιν δημητριακῶν καὶ ἄλλων. Ὑπῆρχον, φαίνεται, ἐνταῦθα μεταγενέστεραι ἀποθήκαι τοῦ ἱεροῦ.

Ἄνασκάφας ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ναοῦ Α καὶ τοῦ ναοῦ Γ χώρου ἀνεῦρον μεταγενέστερα μόνον εὐτελεῆ κτίσματα, ἅτινα κωλυθεὶς τὴν τελευταίαν στιγμήν ὑπὸ ἀσθενείας δὲν ἠδυνήθη νὰ συμπεριλάβω ἐν τῷ σχεδιογράμματι εἰκ. 7.

Τὰ κτίσματα ταῦτα ὠκοδομήθησαν τὸ πλεῖστον ἐξ ἀρχαίου ὕλικου, ἐντεῦθεν δὲ ἐξήγαγον τὰ πώρινα γείσα εἰκ. 13 (παρένθ. πίν. 2) καὶ τὰς δύο μαρμαρίνας σίμας εἰκ. 9. Ἐν ἐνὶ τῶν κτιρίων τούτων ἀπεκαλύφθη ὁ σιδηροῦς πέλεκυς ἡ ἀξίνη, ἀριθ. 48 βεβλαμμένος χαλκοῦς λέβης καὶ τινὰ Ρωμαϊκὰ νομίσματα.

Ο ΝΑΟΣ Γ

Αἱ τρίγλυφοι καὶ τὸ ἐπιστύλιον εἰκ. 10 (παρένθ. πίν. 1) καὶ τὰ πώρινα γείσα εἰκ. 13 ἀποτελοῦσι ἐν σύνολον, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν διαστάσεων. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ

Εἰκ. 14. Ναοῦ Γ πωρίνης σπείρας (β) καὶ ἐπι-
κράνου θραύματα.

συνόλου προέρχεται τὸ μαρμαρίνον ἀρχαϊκὸν κιονόκρανον εἰκ. 11 (παρένθ. πίν. 2), τὸ θραῦμα Δωρικοῦ κιονοκράνου εἰκ. 12, τὸ θραῦμα ἐπικράνου παραστάδος εἰκ. 14^α, οἱ δύο μονόλιθοι κίονες εἰκ. 4 π καὶ περὶ τοὺς δέκα πώρινοι σφόνδυλοι.

Πρὸς τὰς διαστάσεις τῶν τελευταίων (0.735 - 0.96) συμφωνοῦσιν αἱ διαστάσεις τοῦ μαρμαρίνου κιονοκράνου (διάμ. 0.735, ὕψ. 0.48, μήκ. ἄβακος 1.275). ἀλλ' οἱ δύο μονόλιθοι κίονες μικροτέρου πάχους ὄντες (ἄνω διάμ. 0.645 κάτω διάμ. 0.855, ὕψ. 3.175) συμφωνοῦσι πρὸς τὸ μικρότερον κιονόκρανον (εἰκ. 12 παρένθ. πίν. 1), ὕψ. 0.46, χορδὴ ραβδώσεως 0.13. Μὴ δυνάμενοι ὅμως νὰ παραδεχθῶμεν δύο διάφορα

κτίρια, θὰ δεχθῶμεν κατ' ἀνάγκην ὅτι καὶ τὰ δύο διαφόρου μεγέθους καὶ σχήματος κιονόκρανα τῷ αὐτῷ προσνέμονται ναῶ· περὶ τῆς διατάξεως αὐτῶν θέλομεν διδαχθῆ μελετῶντες τὸ κτίριον Γ.

Ἐν τῷ κτιρίῳ τούτῳ ἠύρεθη καὶ ἡ πωρίνη σπείρα εἰκ. 14 β, τὸ ἐπιπεδόμορφον ἀποκεκρουσμένον ἀνάγλυφον εἰκ. 15 (παρένθ. πίν. 2) καὶ τὸ ὁμοίου ἀναγλύφου θραῦμα εἰκ. 16, πρὸς δὲ καὶ πώρινοι ραβδωτοὶ σφόνδυλοι ὅμοιοι πρὸς

τοὺς ἀλλαγῶν εὐρεθέντας. Καὶ ταῦτα προέρχονται ἀναμφιβόλως ἐκ τοῦ αὐτοῦ συνόλου, ἐξ οὗ προήλθον καὶ τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα.

Τὸ κτίριον Γ ὑπέστη τὴν αὐτὴν πανωλεθρίαν, ἣν ἐδοκίμασεν ἐκ μετασκευῶν καὶ ὁ προηγούμενος ναὸς Α. Μετεβλήθη καὶ αὐτὸ εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν καὶ δὴ εἰς βασιλικήν. Ὁ κεντρικὸς χώρος $\alpha \beta$ ἀπετέλεσε τὸ μέσον κλίτος καλυφθὲν καὶ διὰ ψηφοθετήματος, καταστραφέντος νῦν τὸ πλεῖστον¹. Τὰ πλάγια κλίτη ἠδράζοντο ἐπὶ τῶν θεμελίων $\gamma \delta$, πρὸ δὲ αὐτῶν ὑπῆρχε νάρθηξ μετὰ δύο θυρῶν.

Ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας καὶ περὶ αὐτὴν ἀπεκαλύφθησαν χριστιανικοὶ τινες τάφοι, μεθ' ἑνὸς ἀγγείου ἕκαστος² καὶ ὀλίγα Βυζαντιακὰ ἀντικείμενα, ἐν οἷς ἀλαβάστρινον ποτήριον, πλάκες θωρακίων, πλίνθος μετὰ τοῦ μονογράμματος τοῦ Χριστοῦ καὶ τινα ἐπίγραμμα καὶ κίονες.

Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς χριστιανικῆς καταστροφῆς θὰ προηγήθη καὶ ἐπὶ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων βλάβη τοῦ κτιρίου. Διότι ἐνταῦθα ἀνευρέθησαν ὑπὸ τὸ ψηφοθέτημα πολλὰ θραύματα τῶν γνωστῶν μεγάλων πύλων καὶ τῶν ἐπιμήκων ἀμφορέων μετὰ τῶν ὑποβάθρων αὐτῶν³ καὶ ἱκανὰ Ρωμαϊκὰ νομίσματα, ἐν δὲ τῷ βορείῳ κλίτει ὁ χαλκοῦς κανὼν τοῦ Ρωμαϊκῶν χρόνων

Εἰκ. 16. Ζωφόρον θραῦμα ἐκτύπου ἵππου.

ζυγοῦ ἀριθ. 17 καὶ νοτίως τοῦ κτιρίου Γ πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ὑστέρων χρόνων καὶ ἀρχαιότερα, πῆλινοι ἐπιμήκεις τινες κοινοὶ ἀμφορεῖς ὀλίγον ἀποκεκρουσμένοι, αἱ Ρωμαϊκαὶ ἐπιγραφαὶ εἰκ. 61 (παρένθ. πίν. 7) καὶ τὰ χαλκᾶ ἀριθ. 18, 20, 36 - 39.

Ἐντετειχισμένα ἐνταῦθα ἦσαν καὶ ἡ σπείρα εἰκ. 14 β, τὰ ἀνάγλυφα εἰκ. 15, 16, τεμάχιον τῆς εὐθυνητηρίας τοῦ παλαιοῦ κτιρίου καὶ πολλοὶ ὀρθογώνιοι μεγάλοι δόμοι ἐκ πώρου τοῦ αὐτοῦ οἰκοδομήματος, ἐξ οὗ προέρχονται καὶ τὰ μνημονευθέντα μέχρι τοῦδε πώρινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη.

Ἀφαιρεθέντων πάντων τῶν νεωτέρων κτισμάτων προέκυψεν ἐπίμηκες τετρά-

¹ Μόνον μικρὸν μέρος τούτου διετήρησα παρὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ χώρου $\alpha \beta$.

² Μεταγενέστεροι τάφοι σεσηλημένοι ἀνευρέθησαν καὶ ἐν τῷ βορείῳ ἄκρῳ τοῦ ἱεροῦ.

³ Ταῦτα εἶναι πῆλινοι κοῖλοι κύλινδροι ἰσχυρῶς καὶ αὐλακοειδῶς συνεσταλμένοι ἐν τῷ μέσῳ, ὕψους δὲ καὶ διαμέτρου ἄνω καὶ κάτω 0.10-12 περίπου. Ἐπὶ τῶν κυλίνδρων τούτων ἐδραζομένη θαυμασίως ἡ βάσις τῶν ἐχόντων ταύτην ὡς τὴν κορυφὴν ἀπίου κοινῶν πηλίνων ἄχρων ἀμφορέων παρῆρχε τῷ ἀγγεῖῳ τὴν ἄλλως δυσχερῶς ἐπιτυγχανομένην σταθερότητα. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐχαρακτήρισα ὡς ὑπόδαθρα τοὺς ἄνω κυλίνδρους, μὴ φανταζόμενος ἄλλην αὐτῶν χρῆσιν.

πλευρον κτίριον $\alpha\beta\gamma\delta$, συγκείμενον ἐξ ἑνὸς κεντρικοῦ μέρους $\alpha\beta$ καὶ ἐτέρου περὶ τούτου $\gamma\delta$. Τὸ σκέλος δ προχωρεῖ πρὸς δυσμὰς πέραν τοῦ ἐγκαρσίου δυσμικωτάτου σκέλους ϵ , ἀλλὰ καὶ τὰ ἕτερα τρία σκέλη $\alpha\beta$ καὶ γ τὴν αὐτὴν θὰ εἶχον ἔκτασιν. Διότι σφύζεται ἢ ὡς θραῦμα τοῦ τοίχου ἀρχὴ τῆς προεκτάσεως τούτου πέραν τοῦ καθέτου πρὸς ἐκεῖνα σκέλους ϵ .

Ἐτερον ἀνατολικῶς τοῦ ϵ ἐγκαρσίον σκέλος ζ χωρίζει τμήμα τοῦ δυσμικοῦ ἄκρου τοῦ $\alpha\beta$ μέρους, ἀλλ' ἐπεκτείνεται ὡς τὸ ϵ ἐκατέρωθεν τῶν $\alpha\beta$ σκελῶν μέχρι συναντήσεως τῶν γ καὶ δ πλευρῶν.

Λείψανον τρίτου ἐγκαρσίου σκέλους σφύζεται πρὸς δυσμὰς τοῦ ϵ , ὃ θὰ προεξετείνετο ἀναμφιβόλως καὶ αὐτό, ὡς τὸ ϵ , μέχρι τῶν γ , δ πλευρῶν.

Πάντα τὰ σκέλη ταῦτα ἀποτελοῦσι τὴν θεμελίωσιν τοῦ αὐτοῦ πολυμεροῦς κτιρίου, σύγκεινται δὲ ἐξ ἀργῶν λίθων μετὰ πηλοῦ συνδεθέντων. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ παλαιὰ ταῦτα θεμέλια ἐχρησιμοποιοῦντο ἐν χρόνοις νεωτέροις, ἀναφαίνεται ἐνιαχοῦ καὶ ἄσβεστος ἐντὸς αὐτῶν. δυναμένη πολλοὺς νὰ ἐξαπατήσῃ ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν τῶν θεμελίων.

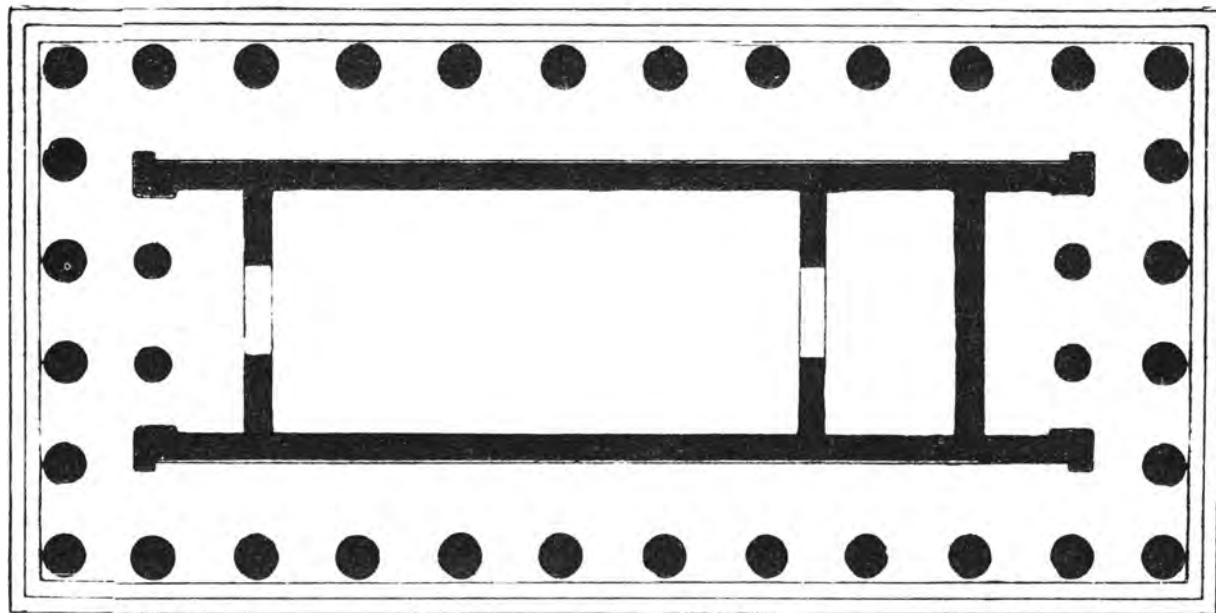
Ἐπὶ μεγάλου τμήματος τοῦ σκέλους β καὶ τοῦ ϵ ἐδράζονται ἐπὶ τῆς θεμελιώσεως ταύτης μεγάλοι πώρινοι δόμοι, οἵτινες ἐνιαχοῦ κείνται κατὰ χώραν, προέρχονται δηλαδὴ ἐκ τοῦ μεγάλου παλαιοῦ κτιρίου κτισθέντες ὡς ἔχουσι νῦν καὶ μὴ μετακινήθεντες μετὰ ταῦτα. Ἄλλοι ὅμως τῶν δόμων τούτων προέρχονται μὲν ἐκ τοῦ αὐτοῦ παλαιοῦ κτιρίου, ἀλλ' ἐτέθησαν κατὰ τὴν μεταγενεστέραν μετασκευὴν τοῦ κτιρίου, ληφθέντες ἐξ ἄλλων μερῶν τούτου, ὡς δεικνύει ἢ ἐπὶ τῶν στενῶν πλευρῶν ἀναθύρωσις αὐτῶν.

Ἄν δὲν εἶχον κτισθῆ ταῦ νεώτερα κτίρια ἐπὶ τῆς παλαιᾶς θεμελιώσεως, θὰ ἠδυνάμεθα εὐκρινέστερον νὰ διακρίνωμεν τὴν φύσιν καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῆς. Ἐὰν μεγάλα ὅμως χάσματα ταύτης, τὸ ἐνιαχοῦ σποραδικῶς σφύζομενον καὶ ἢ παρατηρουμένη ἄσβεστος μεγάλην σύγχυσιν παρέχουσι τῷ παρατηροῦντι τὸ πρῶτον ταῦτα. Ἄλλ' ἂν συνδυάσωμεν πρὸς τὰ οὕτω σφύζομενα θεμέλια τὰ ἐνθάδε ἐν δευτέρῳ χρήσει χρησιμοποιοθέντα ἀρχαῖα τεμάχια ἐκ πώρου καὶ τὰ ἐν ἄλλῃ θέσει εὑρεθέντα πώρινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, διαισθανόμεθα ἀμέσως ὅτι τὸ κτίριον Γ εἶναι ὁ ἀρχαῖκός ναός, ἐξ οὗ ἀπεσπάρθησαν ἅπαντα τὰ μνημονευθέντα πώρινα τεμάχια καὶ τὸ μαρμάρινον κιονόκρανον εἰκ. 11.

Ἐχοντες δεδομένην διπλὴν μορφήν καὶ διπλοῦν μέγεθος κιονοκράνου ὀφείλομεν νὰ εὐρωμεν τοιαῦτα στοιχεῖα κτιρίου, πρὸς ὃ νὰ προσαρμοζόνται οἱ διπλοῦ μεγέθους κίονες. Τοῦτο δὲ θὰ συνέβαινε κυρίως ἂν τὸ κτίριον Γ ἦτο ναὸς περίπτερος, ὅσπερ πλὴν τῶν κίωνων τοῦ πτεροῦ θὰ εἶχε καὶ ἐλάσσονος μεγέθους κίονας ἐν τῷ προνάφῃ καὶ τῷ ὀπισθοδόμφῳ. Καὶ ἢ θεμελίωσις τότε θὰ παρεῖχε φυσικῶς τὴν ὑπὸ τοιαύτην μορφήν ναοῦ προαπαιτουμένην βᾶσιν· ταύ-

την δὲ παρέχει ἀκριβῶς καὶ τὸ κτίριον Γ. Πρὸς τοῖς θεμελίαις δηλονότι τοῦ πτεροῦ ἔχει καὶ τὰ θεμέλια τοῦ σηκοῦ καὶ ἴχνη τῶν θεμελίων τοῦ ὀπισθοδόμου μετὰ τῶν θεμελίων τῶν ἐν αὐτῷ κίωνων. Τοῦ προνάου τὸ μέρος ἀπεσπίασθη ὀλόκληρον ἐκ τῆς ἄνω μνημονευθείσης μεταβολῆς τοῦ ἐδάφους.

Ἡ ἀλήθεια τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθειμένων προκύπτει ἐκ τῶν κατωτέρω ὑπολογισμῶν. Ἐκ τοῦ πλάτους τῆς τριγλύφου εἰκ. 10 (0,535 ὕψ. 0,842) λαμβάνομεν κατὰ προσέγγισιν, μὴ ὑπαρχούσης τῆς μετόπης, τὸ μετακίονιον ἐκ μ. 2,68 κατ' ἀναλογίαν ἀρχαϊκῶν ἄλλων ναῶν. Τὸ μετακίονιον ἢ μεταξόνιον ἐπαναλαμβα-

Εἰκ. 17. Ναοῦ Γ εἰκαζομένη συμπλήρωσις.

νόμενον πεντάκις δίδει ἐξαγόμενον μ. 13,40, ὅπερ διὰ τοῦ πλάτους τῆς γωνιαίας τριγλύφου καὶ τῶν βαθμίδων τοῦ κρηπιδώματος (δύο ἐκατέρωθεν ἀνά 0,40=80×2=160) αὐξάνεται εἰς μ. (13,40 + 0,535 + 1,60) 15, 53, καὶ συνυπολογιζομένης τῆς ἀπὸ τοῦ κίονος μικρᾶς προεξοχῆς τοῦ στυλοβάτου εἰς 15, 73 περίπου. Ἐπειδὴ δὲ πάντως ἕξ κίονας θὰ εἶχεν ἐν τῷ μετώπῳ ὁ ναός, τὸ ἄνω ἐξαγόμενον προσαρμόζεται ἄριστα πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν πλάτος τῶν δύο παραλλήλων σκελῶν γ καὶ δ, ὃν ὀλίγον τι μείζον τῶν μ. 16.

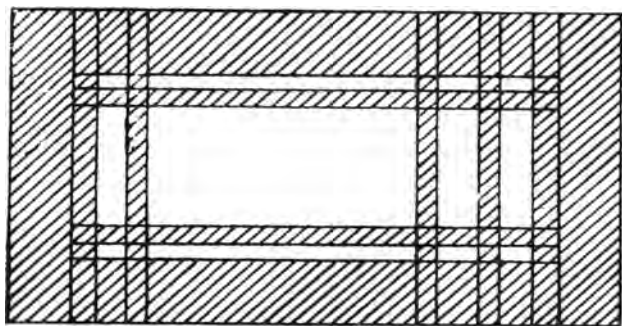
Λεχόμενοι ὅτι τὸ μέσον μέρος τῶν θεμελίων *αβε* διατηρεῖ τὸ μέγεθος τοῦ σηκοῦ καὶ λαμβάνοντες ὡς βάθος προνάου ἀπόστασιν ἴσην πρὸς ἓν μεταξόνιον, συμπληροῦμεν τὸν σηκὸν μετὰ ἀδύτου καὶ τὸν ὅλον ναὸν ὡς ἔχει ἐν τῷ ἀπεικάσματι εἰκ. 17, μετὰ δώδεκα δηλαδὴ κίωνων ἐν τῇ πλαγίᾳ πλευρᾷ καὶ ἕξ ἐν τῇ στενῇ.

Τὸ σκέλος ζ θὰ ἐχώριζε τὸ ἄδυτον, ὅπερ ἐν ἀρχαίκοις ναοῖς κυρίως παρατηρεῖται.

Δὲν ὀφείλεται βεβαίως εἰς σύμπτωσιν ὅτι τὸ τετράπλευρον $\alpha\beta\epsilon$ ἔχει ἐξωτερικὸν πλάτος ἴσον πρὸς τρία περίπου μετακίονια (8.04), μῆκος δὲ ἴσον πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ ἄξονος ἕκτασιν ὀκτῶ κίωνων. Εἶναι τὸ μέγεθος, ὅπερ ἀπαιτεῖ ἐξάστυλος ναὸς ἔχων δεδομένον τὸ μεταξόνιον.

Τὸ δυσμικῶς τοῦ σκέλους ϵ λείψανον ἐγκαρσίου σκέλους ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν θέσιν τῶν κίωνων τοῦ ὀπισθοδόμου, τὸ δὲ πρὸς τὸ μέρος τοῦτο μῆκος τοῦ σκέλους δ συμπίπτει πρὸς τὴν μέτρι τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ περοῦ ἀπαιτουμένην ἕκτασιν.

Τὰ σκέλη γ καὶ δ ἀποτελοῦσι τὸ ἐξώτατον μέρος τῶν θεμελίων τοῦ περοῦ. Τὸ πάχος ὁμοῦς αὐτῶν ὄν ἔλασσον τοῦ ὑπὸ τῆς ἐξωτερικῆς κιονοστοιχίας

Εἰκ. 18. Ναοῦ Γ εἰκασομένη συμπλήρωσις θεμελίων.

ἀπαιτουμένου ἠϋξήθη διὰ προσθήκης σειρᾶς λίθων ἐσωτερικῶς μέχρι πού τοῦ σηκοῦ $\alpha\beta\epsilon$. Λείψανα δὲ τῶν λίθων τούτων σφίζονται παρὰ τὸ δυσμικὸν ἄκρον τοῦ σηκοῦ, μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ σκέλους δ , καὶ ἕτερα ἐσωτερικῶς τοῦ σκέλους γ .

Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ παρακολουθήσωμεν νῦν ἀκριβῶς τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ναοῦ κατὰ τὰ

διάφορα στάδια τῆς ἐργασίας. Ἴσοπεδώθη πρῶτον τὸ ἔδαφος¹ καὶ μετὰ ταῦτα ἐστρώθη ἢ διὰ λίθων ἀργῶν καὶ πηλοῦ θεμελίωσις τοῦ σηκοῦ, ἔπειτα δὲ τοῦ περοῦ. Αἱ πλάγια καὶ στεναὶ πλευραὶ τοῦ πρώτου ὡς καὶ τοῦ ἀδύτου προεξετάθησαν μέχρι συναντήσεως τῆς θεμελιώσεως τοῦ περοῦ, ἐπεξετάθησαν δὲ μέχρι τοῦ αὐτοῦ σημείου καὶ τὰ ὑπὸ τοὺς κίονας τοῦ προνάου καὶ τοῦ ὀπισθοδόμου ἐγκάρσια σκέλη. Κατεσκευάσθη δηλονότι ὄργανικῶς συνδεδεμένον σίνολον ὁμοίον πῶς πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ ἀπεικάσματος 18 εἰκονιζόμενον ὑπόδειγμα. Ἐπὶ τῆς θεμελιώσεως ταύτης ἐστρώθησαν οἱ πώρινοι δόμοι τοῦ κρηπιδώματος, τοῦ σηκοῦ μετὰ τοῦ προνάου καὶ τοῦ ὀπισθοδόμου, ἐπληρώθησαν δ' ὕστερον τὰ μεταξὺ κενὰ δι' ἰσομεγέθων πανταχοῦ δόμων ἐδραζομένων ἐνιαχοῦ ἐπὶ τῶν κενῶν τοῦ σκελετοῦ εἰκ. 19 πληρωθέντος δι' ἄλλης ὕλης.

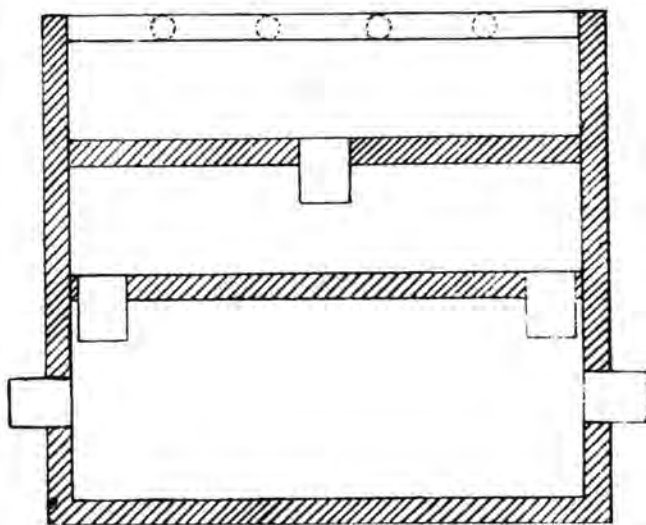
Ἐκ τῶν πλακῶν τοῦ ἐδάφους καὶ ἐκ τοῦ κρηπιδώματος τοῦ ναοῦ προέρ-

¹ Τὸ ἰσοπεδωμένον τοῦτο ἔδαφος διεκρίθη κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἐκ τῆς ἐπ' αὐτοῦ λατύπης.

χονται οἱ ἐνταῦθα ἐν μεταγενεστέρῃ τὸ πλεῖστον χρήσει εὐρεθέντες πόρινοι δόμοι, ὧν οἱ πρῶτοι διασφύζουσι τοὺς τόρμους τῶν σιδηρῶν συνδέσμων σχήματος I—|. Ἐκ τῶν δόμων τούτων τινὲς κεῖνται, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, ἐπὶ τῆς β καὶ ε πλευρᾶς τοῦ τετραπλεύρου α β ε, οἱ ἄλλοι δὲ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ αὐτοῦ διαμερίσματος καὶ προσνέμονται τῷ κρηπιδώματι. Οἱ τελευταῖοι ἔχουσιν ἐπὶ τῆς κάτω ἀκμῆς τῆς ἐτέρας τῶν στενῶν πλευρῶν τρεῖς ἐπαλλήλους λαξευτάς ταινίας, ἐπὶ δὲ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τετραγώνους καὶ ἄλλας ἐντομὰς πρὸς ἐπίθεσιν ἀφιερωμάτων ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ κρηπιδώματος.

Κατὰ συνήθειαν παρατηρουμένην ἐν πολλοῖς ἀρχαῖκοις κυρίως ναοῖς ἐτέθη καὶ ἐνταῦθα ἡ σπείρα εἰκ. 14 β ὡς πρώτη στρωσίς τῶν τοίχων τοῦ σηκοῦ.

Δὲν γνωρίζομεν ἂν ἡ κορυφή τοῦ πρὸς τὰς τρεῖς πλευρὰς τοῦ προνάου καὶ τοῦ ὀπισθοδόμου ἀντιστοιχοῦντος σηκοῦ ἔφερε θριγκόν, οὐδενὸς ἴχνους τούτου διασωθέντος. Τὸ ἀνάγλυφον ὅμως εἰκ. 15, 16 περιέθεεν ἀναμφιβόλως τὴν κορυφήν τοῦ σηκοῦ¹. Θὰ κατεῖχε τὸ τμήμα τῶν πλαγίων πλευρῶν τοῦ σηκοῦ, ἐφ' οὗ δὲν ὑπῆρχε θριγκός. Ἡ θὰ κατελάμβανεν ὀλόκληρον τὴν κορυφήν τοῦ σηκοῦ, ἂν δεχθῶμεν ὡς πιθανὴν τὴν λύσιν ὅτι θριγκός οὐδαμοῦ ὑπῆρχε τοῦ σηκοῦ.

Εἰκ. 19. Ναοῦ Ε εἰκαζομένη συμπλήρωσις.

Ἡ φέρουσα τὸ ἀνάγλυπτον τμήμα ἵππου πλάξ εἰκ. 15 ἔχει ὕψος 0.79 (πάχ. 0.235) σφύζομενον δὲ μήκος 0.605, διότι ἡ πλάξ ἀπεκρούσθη κατὰ τὴν μίαν πλευρὰν (καὶ ὀλίγον ἄνω δεξιὰ). Αἱ δύο ἄλλαι πλευραὶ φέρουσιν ἀναθύρωσιν, δι' ὧν προσηρμόζετο ἡ πλάξ, δεξιὰ μὲν πρὸς ἐτέραν ὁμοίαν πλάκα τῆς ζωφόρου, κάτω δὲ πρὸς τὴν συμπληροῦσαν τὴν μορφὴν τοῦ ἵππου ἄλλην πλάκα. Ἡ ἄνω πλευρὰ ἀπολήγει εἰς ἀπόφυσιν ἢ λύσιν μετὰ κυρτοῦ κυματίου, τὸ δὲ ἔκτερον μέρος τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ κυμάτιον ἔχον ὕψος εἶναι μ. 0.015-0.02. Ἡ ὄψις ἐβλάβη ὀλίγον, ἀλλὰ διασφύζονται ἐνιαχοῦ ἴχνη τῆς προτέρας ἐπιφανείας, διακρινόμενα κυρίως ἐκ τῶν λειψάνων τοῦ λευκοῦ ἐπιχρίσματος, δι' οὗ τὸ ἀνάγλυ-

¹ Ἀνάλογον ἀνάγλυφον ἀπέδωκαν καὶ αἱ ἐν Κερκύρῃ ἀνασκαφαὶ τοῦ παρ' ἐμοῦ ἀποκαλυφθέντος ναοῦ τῆς Γοργῶς, ἠύρεθη ὅμως ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἀρχαιολόγων μετὰ τὴν μετάθεσίν μου (Ἄρχ. Δελτίου 1915 παρ. σ. 79).

φον ὡς καὶ τὰ λοιπὰ πώρινα μέλη τοῦ ναοῦ ἐπεχρίσθησαν. Ἐκ τούτου συμπεραίνομεν ὅτι ἡ πλάξ διατηρεῖ τὸ πρῶτον ὕψος καὶ ὅτι ἡ μορφή τοῦ ἀναγλύφου δὲν μετεβλήθη, παρουσιάζοντας τὰ γνωστὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Λακωνικῆς τεχνολογίας τοῦ F' π. Χ. αἰῶνος, καθ' ἣν ἡ ὄψις τοῦ ἐκτύπου εἶναι ἐντελῶς εὐθεία ἐπιφάνεια, τὸ δὲ περίγραμμα ἐπίπεδον ἀκριβῶς κάθετον πρὸς τὴν ὄψιν ('Αρχ. Ἐφημ. 1914, 25-57).

Τὸ ἕτερον ἀνάγλυφον εἰκ. 16 εἶναι θραῦμα ἐτέρας ὁμοίας πλακὸς (σφζόμενον μέγ. 0.44) καὶ δὴ τοῦ ὀπισθοῦ ποδὸς ἵππου. Τὸ ἐκτυπον μέρος ἔχει ὕψος ὀλίγον τι μείζον τοῦ προηγουμένου, δηλαδὴ 0.03.

Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὕψους τοῦ ἵππου ἀπαιτεῖται ἐτέρα ἰσοῦψῆς πωρὸς τὴν ὑπάρχουσαν πλάξ, ἀνερχομένου οὕτω τοῦ ὕψους τῆς ζωφόρου εἰς μ. 1.58 περίπου. Τοῦτο δὲ τὸ ὕψος θὰ εἶχε καὶ ὁ θριγκὸς τοῦ προνάου καὶ τοῦ ὀπισθοδόμου, ἂν ὑπῆρχε. Λιῶτι τὸ συνολικὸν ὕψος τοῦ θριγκοῦ τοῦ πτεροῦ θὰ ἦτο μόνον κατὰ τι μείζον (ὕψ. τριγλ. 0.84· ὕψ. ἐπιστυλίου ἄγνωστον, ὄντος τούτου ἀποκεκρουσμένου κάτωθι, ἀλλὰ δὲν θὰ ἀπελε πολὺ τοῦ ὕψους τῆς τριγλύφου, ὡς διδάσκει ἡ ἀναλογία ἀρχαϊκῶν ναῶν τοῦ F' αἰῶνος), ὡς δεικνύουσιν αἱ μείζονες διαστάσεις τῶν ἐξωτερικῶν κίωνων. Καὶ ἂν τὸ πρῶτον εἶχεν ὕψος περίπου μ. 1.68, τὸ ἕτερον θὰ εἶχε περίπου μ. 1.58-1.60, ὅσον ἔχουσι δηλαδὴ ὁμοῦ αἱ δύο πλάκες τοῦ ἀναγλύφου. Κατ' ἀκολουθίαν τὸ ἀνάγλυφον προσηρομόζετο ἄριστα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ σηκοῦ, οἰανδήποτε λύσιν παραδεχθῶμεν ὡς πρὸς τὴν μερικὴν ἢ ὀλοσχερῆ ἔλλειψιν θριγκοῦ ἐν τῷ σηκῷ.

Τὸ ἀνάγλυφον λοιπὸν τοῦτο καὶ ὁ ναὸς κατεσκευάσθησαν ὑπὸ Λακωνῶν τεχνιτῶν ἢ ὑπὸ τεχνιτῶν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Λακωνικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ F' αἰῶνος ὑφισταμένων.

Πρὸς τὴν αὐτὴν πηγὴν ἄγει ἡμᾶς καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ μαρμαρίνου κιονοκράνου εἰκ. 11 (παρενθ. πίν. 2). Τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἄβακος αἰγυπτιαζόν κυμάτιον μετὰ τῶν κατακορύφων γλωσσιδίων ἢ ἐσχηματοποιημένων φύλλων καὶ τοῦ κάτωθι ἀστραγάλου εἶναι τὸ κόσμημα τὸ ἐπιστέφον τὴν κορυφὴν τοῦ γείσου τοῦ Ἀμυκλαίου θρόνου τοῦ Ἀπόλλωνος ('Αρχ. Ἐφημ. 1912, 188 εἰκ. 17-21). Ὅμοιον κόσμημα φέρει παρεκκλίνον τῶν γνωστῶν μορφῶν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦς δακτυλίους τμήμα τοῦ κιονοκράνου, τὸ ὑποτραχήλιον.

Τὸ κόσμημα τοῦτο οὐδαμοῦ παρατηρεῖται οὕτω, πρώτην δὲ φορὰν ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς ἄβακος τοῦ κιονοκράνου πρὸς κατάρριψιν καὶ ἀναστάτωσιν τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν κανόνων.

Ἐνταῦθα διαβλέπομεν τὴν χεῖρα τοῦ δημιουργήσαντος τὰς ἐκ Δωρικῶν καὶ Ἰωνικῶν στοιχείων περιέργους καὶ πρωτοφανεῖς μικτὰς μορφὰς τοῦ Ἀμυκλαίου θρόνου τεχνίτου. Διαφαίνεται δηλονότι ἡ διέπουσα ἔμπνευσις καὶ ἡ ἀνατροφή

τοῦ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐργαστηρίου τῆς Σπάρτης, τοῦ συνδυάσαντος μετ' ἀφελούς, γυναικείας σχεδὸν ἐκλεκτικότητος, τὰ ἐκ διαφόρων πηγῶν συρρεύσαντα καὶ ὑπὸ διαφόρους ἐπιδράσεις ἐν Σπάρτῃ τότε ἐγκλιματισθέντα πολλαπλᾶ ἑτερογενῆ στοιχεῖα.

Ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ θρόνου τῶν Ἀμυκλῶν καὶ τὸ πρωτότυπον τῶν ἀρχιτεκτονικῶν αὐτοῦ μορφῶν δὲν ἠδύναντο ἢ νὰ ἀσκῶσι διαρκῆ καὶ ἀνεξάλειπτον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ Λάκωνος τεχνίτου, ὥστε νὰ πειραθῆ οὗτος νὰ ἐπαναλάβῃ λεπτομερείας τινὰς τῆς διακοσμῆσεως τοῦ εἰρημένου οἰκοδομήματος. Καὶ ὡσεὶ παίζων καὶ χαριεντιζόμενος προσαρμόζει ὡς ὁ ἐκ τῆς Ἰωνίας τεχνίτης τοῦ θρόνου λεπτὰς καὶ ποιητικὰς ἐκφράσεις πρὸς τὸ πεζὸν ἔδαφος τῆς Δωρίου τέχνης. Δημιουργεῖ δὲ διδαχθεὶς ὑπ' ἐκείνου τὸ πρωτοφανὲς κιονόκρανον εἰκ. 11, μοναδικὸν καὶ πολύτιμον, μὴ ἐστερημένον χάριτος ἀρχιτεκτονικὸν ὑπόδειγμα.

Ἡ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους σχετικὴ ἀκμὴ τοῦ Λακωνικοῦ ἐργαστηρίου ἤρκει, ὥστε νὰ καταστῆ ἀναπόφευκτος ἡ ἀνὰ τὴν νοτίαν τοῦλάχιστον Πελοπόννησον ἐπιβολὴ τῆς τέχνης αὐτοῦ. Ἄλλ' ἢ μετὰ τὸν Μεσσηνιακὸν πόλεμον πολιτικὴ ἐξάρτησις τῆς Μεσσηνίας ἀπὸ τῆς Σπάρτης καθίστα ἐπιβεβλημένην τὴν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους οἰκοδόμησιν τοῦ ναοῦ τοῦ Κορύνθου Ἀπόλλωνος ὑπὸ Λακῶνων τεχνιτῶν. Ἡ δὲ οἰκοδόμησις αὕτη θὰ συμπύπτει πάντως πρὸς χρόνους μεταγενεστεροὺς τῆς κατασκευῆς τοῦ Ἀμυκλαίου θρόνου.

Ἐκ τῆς ἀραιᾶς ἐμφανίσεως τοῦ μαρμάρου ἐν τῇ οἰκοδομῇ, ἐκ τῆς ἀναλογίας τοῦ ἄβακος πρὸς τὴν κάτω διάμετρον (1734:1000) καὶ ἐκ τῆς μορφῆς τῶν |—| σιδηρῶν συνδέσμων τῶν δόμων ὁ ναὸς οὗτος τάσσεται εἰς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ὠκοδομήθη τὸ πτερὸν τοῦ Ἐκατομπέδου τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, δηλαδὴ εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ F' π. X. αἰῶνος ἢ ὀλίγον πρότερον.

Ο ΝΑΟΣ Δ

Εἰς μικρὸν βάθος κάτωθι τοῦ ναοῦ Γ ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἐξ ἀργῶν λίθων μετὰ πηλοῦ θεμέλια κτιρίου ἔχοντος μορφήν τετραπλεύρου διασχιζομένου ὑπὸ μέσου κατὰ μῆκος σκέλους. Τὰ θεμέλια εἶναι διακεκομμένα, ἀλλὰ συμπληρούμενα ἀποδίδουσι τὴν ὡς ἄνω μορφήν κτιρίου στενοῦ καὶ ἐπιμήκους. Τὸ πρὸς ἀνατολὰς μέρος, ἡ ἀρχὴ τοῦ οἰκοδομήματος, κατεστράφη, ὥστε δὲν γνωρίζομεν τὸ ὅλον μῆκος αὐτοῦ καὶ τὴν μορφήν τοῦ μετώπου. Σφύζονται δηλαδὴ τμήματα τῶν πλαγίων πλευρῶν καὶ τῆς μιᾶς στενῆς πλευρᾶς, τοῦ δὲ διὰ τοῦ ἄξονος διερχομένου σκέλους τμημά τι ἐπὶ μήκους τινὸς πρὸς τὴν στενὴν πλευρᾶν, ἐκεῖθεν δὲ δύο τμήματα μετὰ χάσματος ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς συμμετρικῶς πως ἀπέχοντα τῆς στενῆς πλευρᾶς. Πλάτος ἔχει τὸ κτίριον μ. 5.05 καὶ ὑπερδιπλάσιον

σφζόμενον μῆκος, διευθύνεται δ' ἐκ δυσμῶν ἀκριβῶς πρὸς ἀνατολάς, ὀλίγον ἀποκλίνον τῆς κατευθύνσεως τοῦ ναοῦ Γ, ὁμοίας οὔσης πρὸς τὴν τοῦ ναοῦ Α (εἰκ. 7).

Ἔχομεν λοιπὸν τὰ ἀπαιτούμενα στοιχεῖα ὅπως κατανοήσωμεν ὅτι τὸ κτίριον τοῦτο ἐπαναλαμβάνει ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὴν μορφήν τοῦ ἐν Πριναῖ τῆς Κρήτης ἀρχαϊκωτάτου ναοῦ καὶ ἄλλων παρομοίων, δηλαδὴ ἐπιμήκους ναοῦ μετὰ προνάου ἔχοντος ἓνα μέσον κίονα ἐν τῷ μετώπῳ, καὶ τοῦ σηκοῦ μετὰ δύο κίωνων συμμετρικῶς ἀπεχόντων ἀλλήλων καὶ διὰ τοῦ ἄξονος τοῦ ναοῦ διερχομένων (Pernier - Annuario d. s. a. d. A. τόμ. Α' 1914 σ. 27 εἰκ. 13, σ. 39 εἰκ. 14 σ. 43-44, 78 εἰκ. 43. Annual of th. Br. Sc. of A. 1908-9 τόμ. ΙΔ' πίν. Α'. Dörpfeld Troja u. Ilion Α' 171. Koldewey - Puchstein Griechische Tempel Unteritaliens u. Siciliens πίν. Α' σ. 2 κ.ε. εἰκ. 3).

Τὸ μέσον σκέλος θὰ ἐξικνεῖτο κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἐν Κρήτῃ ναοῦ ἀπὸ τοῦ μετώπου μέχρι τοῦ χωρίζοντος τὸν πρόναον ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοίχου. Ἐντὸς δὲ τοῦ σηκοῦ δύο κίονες ἢ ξύλινοι στύλοι θὰ ἐβάσταζον τὴν στέγην, ἐρειδόμενοι ἐπὶ θεμελιώσεως, ἣτις ἢ θὰ περιοριζέτο περὶ τὴν βάσιν τῶν στύλων ἢ θὰ ἦτο συνεχῆς ἐνουμένη πρὸς τὸ ἐκ τοῦ μετώπου μέσον σκέλος, διασχίζον οὕτω ὀλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα. Ἡ πρώτη λύσις φαίνεται πιθανωτέρα, διότι ἐν τῇ δυσμικῇ πλευρᾷ οὐδὲν ἴχνος παρατηρεῖται ἐπαφῆς τοῦ μέσου σκέλους πρὸς ταύτην. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁμοίαζε τὸ οἰκοδόμημα ἀκριβέστερον πρὸς τὸ ἐν Κρήτῃ καὶ ἢ θέσις τοῦ χωρίζοντος τὸν πρόναον τοίχου θὰ συνέπιπτε περίπου πρὸς τὸ διασχίζον τὸ κτίριον Δ ἐγκάρσιον σκέλος δ' (εἰκ. 5). Τὸ τελευταῖον φαίνεται νεώτερον κατασκευάσμα, διότι δὲν περιορίζεται ἐν τῷ πλάτει τοῦ ναοῦ, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ ἔτι πέραν αὐτοῦ.

Τὸ μέτωπον τοῦ κτιρίου δὲν φαίνεται ὅτι ἔκειτο πολὺ πέραν τοῦ τέρατος τοῦ μέσου σκέλους, διότι ἐκεῖ παρατηρεῖται ἀυλάκωσις τις (ε' εἰκ. 5 Ε) διακόπτουσα κατὰ τὴν συνέχειαν τοῦ λοξοῦ σκέλους τοῦ κτιρίου Ε. Διὰ τῆς ἀυλάκώσεως ταύτης θὰ διήρχετο ἐγκάρσιον σκέλος ἐνοῦν τὰ τρία σκέλη τοῦ Δ, λείψανον δὲ τοῦ σκέλους τούτου θὰ εἶναι τὸ σφζόμενον μικρὸν τμήμα ἐγκαρσίου θεμελίου ε'' (εἰκ. 5). Τὸ σκέλος τοῦτο θὰ ὑπῆρχε ὅταν ὠκοδομήθη τὸ κτίριον Ε καὶ θὰ διετηρήθη κατὰ τὴν οἰκοδόμησιν, ἐκ τούτου δὲ ἐσώθη τὸ χάσμα τοῦ τοίχου ε'.

Μεταξὺ τῶν δύο θεμελιῶν, περὶ ὧν ἐλέχθη ὅτι ἐβάσταζον τοὺς στύλους τοῦ σηκοῦ, ἀνεύρομεν τὸ ἔδαφος μελανὸν ἐφ' ἱκανῆς ἐκτάσεως καὶ βάθους, μελανὸν δηλονότι ἐκ τῆς μίξεως ὑπολειμμάτων πυρᾶς καὶ ὑγροῦ χόματος. Τὰ δὲ πρὸς τὸ μέρος τοῦτο θεμέλια ἐδεικνυον ἀρκούντως ὅτι καὶ αὐτὰ ὑπέστησαν τὴν ἐπίδρασιν διαρκοῦς πυρᾶς, διότι ἦσαν μελανὰ καὶ περιβεβλημένα ἐνιαχοῦ ὑπὸ παχέος σκληροῦ σώματος σχηματισθέντος ἐκ τῶν τῆς πυρᾶς λειψάνων.

Ἡ πυρὰ αὕτη οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν δύναται νὰ προέρχεται ἢ ἐξ ἐστίας ἢ ἐσχάρας, ἥτις ὡς καὶ ἐν τῷ ἐν Κρήτῃ ναῷ θὰ ὑπῆρχε καὶ ἐνταῦθα. Ἡ λεπτομέρεια αὕτη πλησιάζει ἔτι πλέον τὸ ἐν Λογγᾶ πρὸς τὸ ἐν Κρήτῃ κτίριον καὶ ἀποδεικνύει σὺν τοῖς μνημονευθεῖσι λόγοις ὅτι οὐ μόνον ἡ μορφή, ἀλλὰ καὶ ὁ προορισμὸς ἀμφοτέρων ἦτο ὁ αὐτός, ἦσαν δηλ. ναοί. Τὸ δὲ γεγονὸς ὅτι οἱ οἰκοδομήσαντες τὸ κτίριον Ε καὶ τὸν ναὸν Γ ἀπέφυγον νὰ καταστρέψωσι τὰ θεμέλια τοῦ παλαιότερου οἰκοδομήματος ἀποδεικνύει καὶ αὐτὸ ὅτι πρέπει νὰ φαντασθῶμεν τοὺς οἰκοδομήσαντας εὐλαβουμένους τὰ θεμέλια ὡς ἱερὰ λείψανα. Ἱερὰ δ' ἦσαν ταῦτα ἂν ὑπελείφθησαν ἐκ παλαιότερου θρησκευτικοῦ ἰδρύματος, δηλαδὴ ναοῦ.

Τ Ο Κ Τ Ι Ρ Ι Ο Ν Ε

Ἀνατολικώτερον τοῦ προηγουμένου ναοῦ ἀπεκαλύφθησαν ἐν τῷ βάθει τὰ θεμέλια κτιρίου ἐξ ἀργῶν λίθων μετὰ πηλοῦ καὶ αὐτὰ (εἰκ. 5, 7 Ε). Τὸ κτίριον παρουσιάζει πολυσύνθετον καὶ ἀλλόκοτον μορφήν καὶ ἔχει διεύθυνσιν ἀκολουθοῦσαν τὴν ἐκ τοῦ βορειοδυσμικοῦ πρὸς τὸ νοτανατολικὸν σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος βαίνουσαν γραμμὴν. Ἔχει δηλονότι ἀντίθετον τοῦ ναοῦ Β κατεύθυνσιν, ἀλλ' ὁμοίαν ἐν δυσὶ πλευραῖς, ἐν τῇ στενῇ τούτου καὶ ἐν τῇ πλαγίᾳ τοῦ ἑτέρου καὶ ἀντιστρόφως.

Σφύζονται δύο γωνιούμενα σκέλη $\eta \vartheta$ καὶ ἐν μικρᾷ τοῦ ἑτέρου ἀποστάσει τρίτον παράλληλον πρὸς τὸ δεύτερον σκέλος κ . Ἐκ τῶν δύο γωνιουμένων σκελῶν τὸ μὲν παράλληλον πρὸς τὸ σκέλος κ , τὸ η φέρει ἐν τῷ μέσῳ μᾶζαν ἐξέχουσαν τῶν θεμελιῶν πρὸς ἀνατολάς, τὸ δ' ἕτερον σκέλος ϑ ἔχει ὁμοίαν μᾶζαν πρὸς βορρᾶν καὶ ἄλλην πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, ὀλίγον δυσμικώτερον. Ἡ τελευταία μᾶζα, τετράπλευρος περίπου ὡς αἱ ἄλλαι, εἶναι ἀκριβέστερον κάθετος πρὸς σκέλος κατακόρυφον πρὸς τὸ ἀμέσως προηγούμενον.

Τὸ ἐκ τῶν δύο παραλλήλων σκελῶν ἐξωτερικώτερον κ θὰ συνέπιπτε πρὸς τὸ πρόσωπον προστώου ἢ προθαλάμου τοῦ κτιρίου, τὰ δὲ γωνιούμενα σκέλη $\eta \vartheta$ πρὸς τὰς δύο πλευρὰς τοῦ κυρίου σώματος τοῦ οἰκοδομήματος. Τὸ πρῶτον (κ) σφύζει καὶ τὴν πρὸς νότον γωνίαν, ἀλλὰ ἂν τὸ η προεκταθῇ πρὸς δυσμὰς θὰ συναντήσῃ τὸ κ κατὰ τὸ ἄκρον σχηματίζον τὴν ἀντίστοιχον γωνίαν. Ἄν δὲ πάλιν προεκταθῇ τὸ ἐπὶ τοῦ σκέλους η κάθετον τμήμα, τὸ φέρον τὴν ἐσωτερικὴν μᾶζαν, θὰ συναντήσῃ τοῦτο τὸν πρὸς τὸ κ γωνιούμενον τοῖχον, οὕτινος μικρὸν μόνον μέρος διασφύζεται.

Θὰ προκύψῃ λοιπὸν δεύτερον μετὰ τὸ προστώον ἢ τὸν προθάλαμον διαμέρισμα, ἐξ οὗ ὁμως ἔπρεπε τις νὰ ἐξέρχεται πρὸς τὸ ἕτερον, ἔδει δηλαδὴ νὰ ὑπάρχωσι θύραι. Αὗται δὲ θὰ συνέπιπτον ἀναμφιβόλως πρὸς τὰς μᾶζας, ἐφ' ὧν ἔκειτο

εὐρὺς οὐδὸς, ὧν πολλάκις πλατύτερος τοῦ τοίχου τοῦ οἰκοδομήματος καὶ πλέον πρὸς τὸ ἕτερον μέρος ἐξέχων. Κατὰ τὰς μάζας ταύτας μία θύρα θὰ εὐρίσκετο ἐπὶ τοῦ σκέλους *η*, μία δὲ ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ τρίτου ἐγκαρσίου καὶ παραλλήλου πρὸς τὸ *η* σκέλους, ἀλλὰ καὶ τρίτη ἐπὶ τοῦ ἐτέρου ἄκρου τοῦ αὐτοῦ τοίχου συμμετρικῶς πρὸς τὴν ἄλλην. Διότι περιεργον θὰ ἦτο ἂν ὑπῆρχεν ἐνταῦθα μία μόνον θύρα ἐν τῷ ἄκρῳ.

Αἱ δύο τελευταῖαι θύραι θὰ ἐπέβαλλον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι πλὴν τοῦ δευτέρου ἐγκαρσίου διαμερίσματος θὰ ὑπῆρχε καὶ τρίτον τοῦλάχιστον, πρὸς ὃ ἔφερον αἱ δύο θύραι. Διὰ νὰ διέρχεται τις ἐκ τοῦ προστώου εἰς τὸ ἕτερον διαμέρισμα θὰ ἤρκει ἢ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς *η* θύρα. Τὴν ὑπαρξιν δὲ τοῦ τρίτου διαμερίσματος ὑποδεικνύει καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπὶ τοῦ *θ* σκέλους μάζα, ἑτέρα δηλονότι θύρα. Ἄν λοιπὸν φαντασθῶμεν ὅτι ἡ τελευταία ἔκειτο πιθανῶς ἐπὶ τοῦ κατὰ μήκους ἄξονος τοῦ τρίτου διαμερίσματος καὶ ὅτι ἀπέναντι αὐτῆς καὶ ἐπὶ τοῦ παραλλήλου πρὸς τὸ *θ* σκέλους ὑπῆρχε καὶ ἀντίστοιχος μάζα καὶ θύρα, συμπληροῦντες θὰ λάβωμεν κάτοψιν οἰκοδομήματος τοῦ σχήματος τοῦ ἀπεικασματος 19.

Προκύπτει τριμερὲς δηλονότι κτίριον ὡς ὁ ναὸς Β καὶ ὁ σηκὸς τοῦ Γ (ἄνευ τοῦ ὀπισθοδόμου) ἐκ προθαλάμου ἢ προστώου μετὰ κιόνων καὶ ἐκ δύο διαμερισμάτων. Καὶ ἐπειδὴ τὸ γεγονός τῆς μὴ καταστροφῆς τῶν κτιρίων Δ καὶ Ε ὑπὸ τῶν οἰκοδομησάντων τὸν Γ ναὸν ἀναγκάζει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ τὰ τρία κτίρια τὸν αὐτὸν εἶχον προορισμόν, ἐξάγεται ὅτι καὶ τὰ δύο μετὰ τὸ προστώον διαμερίσματα πρὸς τὸν αὐτὸν ὠκοδομήθησαν σκοπόν. Τὸ κτίριον ἦτο δηλονότι ναὸς καὶ εἶχεν, ὡς ὁ Γ καὶ ὁ Β ναοί, ἄδυτον.

Πρὸς τὸν χαρακτηρισμόν τοῦ Ε ὡς ναοῦ συντρέχει καὶ ὁ λόγος ὅτι καὶ τὰ τρία κτίρια Γ, Δ, Ε ἐν τῇ αὐτῇ περίπτου κατεσκευάσθησαν περιοχῇ, διαδεχόμενα ἄλληλα, ἀποτραπέισης, ὡς εἶπον, τῆς τοῦ προγενεστέρου τελείας ἐξαφανίσεως κατὰ τὴν οἰκοδόμησιν.

Ἡ ἐκ τοῦ συνήθους καὶ τοῦ ἐπιμήκους τύπου παρέκθασις τοῦ ναοῦ Ε εὐρίσκει πολλὰς ἀναλογίας. Ὑπομνήσκω τὴν μορφήν τοῦ ἐν Ἐλευσίνι Τελεστηρίου, τὸν ἐν Σουνίῳ ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν ἐν Γόρτυνι τῆς Κρήτης ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος κτλ. (Savignoni - Mon. Ant. XVIII, 185-186 εἰκ. 3, 205, 206, εἰκ. 15 A καὶ 213 κέ. Pernier ἔ. ἀ. σ. 75). Παρομοίαν παρέκθασιν παρουσιάζουσι καὶ δύο ἐν Φαιστῷ καὶ Λεβενοῖς κτίρια, ἅτινα ὡς ἐκ τῶν εὐρημάτων θεωροῦνται ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω ἀρχαιολόγων ναοὶ (Rendic. d. R. Acc. d. Linc. X, 300 κέ. XVI, 262 κέ. εἰκ. A. Miscellanea Beloch 1910, 241 κέ. Mon. Ant. XVIII, 218 εἰκ. 22).

Ἀναλογίαν ὡς πρὸς τὰς πλαγίας θύρας παρουσιάζουσι καὶ ἄλλοι τινὲς ναοί,

ἀναφέρω δὲ μόνον τὸν ἐν Βάσαις ναὸν τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ νοεῖται μόνον ἡ ὑπαρξίς ἀδύτου ἐκ τῆς ἐν τῷ ἐδάφει διατιξέως τῶν πλακῶν καὶ τοῦ πρὸ τοῦ ὀπισθίου τοίχου τοῦ σηκοῦ μέσου κίονος μετὰ τοῦ ἐγκαρσίου θριγκοῦ. Πρὸς δὲ τὸν περιορισμένον τοῦτον χῶρον, τὸν περιέχοντα τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, τὸ ἄδυτον, φέρει μία πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ σηκοῦ θύρα.

Τὸ σχῆμα καὶ τὸ πολυμερὲς τοῦ ναοῦ Ε, ἡ πληθώρα τῶν θυρῶν καὶ ἡ κατὰ τὸ ἄκρον διαμερίσματος διάταξις αὐτῶν ὑπομιμνήσκουσι τὸ σχῆμα καὶ τὴν διάταξιν προμυκηναϊκῶν, ἀλλὰ καὶ μυκηναϊκῶν τινῶν διαμερισμάτων, τοῦ δὲ ναοῦ Δ ἡ μορφή ὑπομιμνήσκει τὰ μυκηναϊκὰ ἰδίᾳ μέγαρα. (Διὰ τὸ σχῆμα πβλ. καὶ Μον. Ant. XVIII 213 κέ. Pernier ἔ. ἄ. 75. 79. Dugm B.d.G. 3/1910, 405-7 κτλ.). Πρὸς τὰ τελευταῖα πλησιάζει καὶ ἡ μορφή τοῦ ναοῦ Β, ὅπερ ἕνεκα τοῦ μικροῦ πλάτους καὶ τοῦ ξυλίνου ἴσως θριγκοῦ ἓνα μόνον ἠδύνατο νὰ ἔχη κίονα ἐν τῷ προσώπῳ, ἓνα δὲ ἡ δύο ξύλινα στηρίγματα ἐν τῷ σηκῷ.

Ἡ ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς κυριαρχία τοῦ προμυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τῆς γεωγραφικῆς μάλιστα περιοχῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ κατέλιπεν ἀναμφιβόλως βαθέα ἔχνη τῆς διελεύσεως αὐτοῦ (Ἀρχ. Ἐφ. 1914, 49). Ἡ μεγαλοπρεπὴς ἐμφάνισις τῶν κτιρίων τοῦ πολιτισμοῦ τούτου καὶ τὸ πολυδαίδαλον αὐτῶν, ὁ πλοῦτος τῆς διακοσμήσεως καὶ ἡ αἴγλη τῆς ἐν αὐτοῖς ζωῆς μεγίστην θὰ παρῆχον καὶ ἡμῖν κατάπληξιν καὶ θάμβος, πολὺ δὲ μεῖζονα καὶ τοῖς τότε κοινοῖς θνητοῖς. Ἡ ἀνάμνησις τῆς μεγαλοπρεπειᾶς ταύτης διετηρήθη ἀσφαλῶς ἀναλλοίωτος, ἐξυμνήθη δ' ἄλλως καὶ ὑπὸ τῆς μούσης τῶν μεταγενεστέρων γενεῶν. Τῶν κυριωτέρων μάλιστα διαμερισμάτων τῶν κτιρίων τούτων, ἔνθα ὁ πλοῦτος τῆς ζωῆς τὴν μεγίστην ἐξέφρασεν ἔντασιν, ἀνεξάλειπτα θὰ διετηρήθησαν ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν μετέπειτα ἀνθρώπων καὶ τεχνιτῶν ἰδίᾳ τὰ γενικὰ αὐτῶν στοιχεῖα, ἅτινα μεγίστην θὰ ἤσκησαν ἐπ' αὐτῶν ἐπίδρασιν.

Προκειμένου λοιπὸν νὰ συντελεσθῇ τέλειόν τι ἐν τῇ ἀντιλήψει τῶν ἀμέσως μετὰ τὸν μυκηναϊκὸν πολιτισμὸν ἀκολουθούντων τεχνιτῶν, νὰ συντελεσθῇ δηλαδὴ τι πρὸς στέγασιν τοῦ θείου ἀνυψούμενον ὑπὲρ τὸ κοινὸν ἀνθρώπινον ἐπίπεδον, ἡ ἄμεσος ἀνάμνησις τοῦ παρελθόντος ἐκείνου δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν σκέψιν τοῦ τεχνίτου καὶ νὰ παρακινήσῃ αὐτὸν πρὸς μίμησιν τῶν σπουδαιωτέρων. Καὶ θὰ ἐταλαντεύετο οὗτος ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν τύπων καὶ τῶν μορφῶν ἐκ τῆς παρακαταθήκης ταύτης, ἄλλοτε τὸν ἐν τοῖς Κρητικοῖς μεγάροις συναντώμενον τύπον Ε παραλαμβάνων, ἄλλοτε τὸν ἐν τοῖς Μυκηναϊκοῖς τύπον Δ.

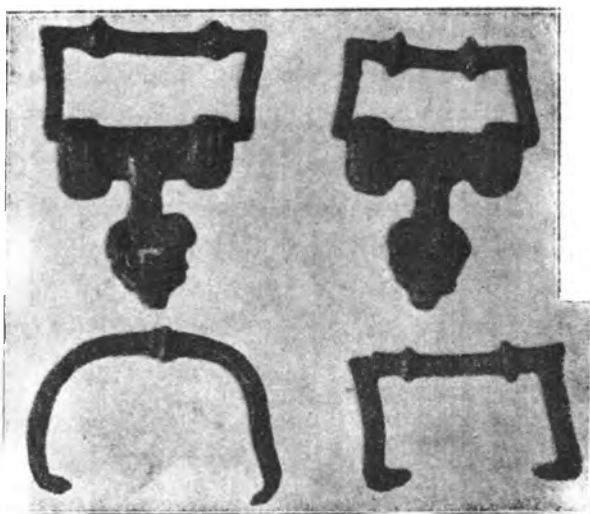
Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους νομίζω ὅτι καὶ ἡ οἰκοδόμησις τῶν ναῶν Δ καὶ Ε δὲν ἀπέχει πολὺ τῆς τελευταίας ἐμφανίσεως τοῦ παρακμάσαντος καὶ ἀλλαγῆς μετὰ ταῦτα μετατοπισθέντος ἐν ἡλλοιωμένῃ μορφῇ πολιτισμοῦ, δηλαδὴ τοῦ 8 π. Χ. αἰῶνος.

Ἐὰν δὲν εἶχον οἰκοδομηθῆ τὰ μεταγενέστερα κτίσματα ἐπὶ τῶν ναῶν τούτων, θὰ ἠδυνάμεθα πιθανῶς νὰ ἀποκαλύψωμεν καὶ μικρὰ ἐντὸς αὐτῶν εὐρημάτα, ἅτινα θὰ διεφώτιζον ἡμᾶς περὶ τῆς σχετικῆς χρονολογίας τῶν κτιρίων. Ἐλλείψει δὲ εὐρημάτων μόνον διὰ τῆς ὡς ἄνω ὁδοῦ δυνάμεθα πῶς νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῶν διαφορῶν ἀρχιτεκτονικῶν τύπων.

ΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Χ Α Λ Κ Α ¹

1 (εἰκ. 20,1· μ. 0,082). Κινητὴ λαβὴ ἀγγείου μετὰ τοῦ ἐπὶ σκεύους προσηλουμένου ἑξαρτήματος, συγκειμένου τούτου ἐξ ἡμικυκλικοῦ πῶς τὴν τομὴν καὶ

Εἰκ. 20. Σκευῶν χαλκαῖ λοβαί.

ἑξωγκωμένου κατὰ τὰ ἄκρα ὀριζοντίου σκέλους μετὰ ἐπικαρσίων κυματίων, καὶ ἐξ ἑτέρου καθέτου σκέλους ἐκ τοῦ μέσου τοῦ πρώτου ἐκφυομένου καὶ εἰς τὸ περίγραμμα ἀνθεμίου ἀπολήγοντος.

² Ἡ λαβὴ εἶναι ὀκτωγωνικὸν τὴν τομὴν ἔλασμα, ὅπερ καμφθὲν ἐσχημάτισε τὰς τρεῖς πλευρὰς ἐπιμήκους τετραπλεύρου καὶ ἀντὶ τῆς τετάρτης πλευρᾶς δύο ἑκατέρωθεν εἰς ὄξυ λήγοντα τμήματα εἰσχωροῦντα εἰς ὀπὴν τοῦ ὀριζοντίου σκέλους τοῦ ἑξαρτή-

ματος καὶ ἐλευθέρως κινούμενα. Ἐπὶ τῆς μεγάλης πλευρᾶς ὑπάρχουσι δύο φακοειδεῖς ἐξοιδήσεις μετὰ ταινίας καὶ ἀποφύσεως, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑξαρτήματος τρεῖς ὀπαὶ διαπερώμεναι ὑπὸ ἤλων στερεοῦντων τοῦτο ἐπὶ τοῦ σκεύους. Τὸ ἑξάρτημα εἶναι κοῖλον ἐσωτερικῶς, συμπληρωθὲν διὰ μολύβδου.

³ Ὁ χαλκὸς περιβάλλεται ὑπὸ βαθυκυάνου ἐπιδερμίδος, ἣτις ἀποξεσθεῖσα ἐνιαχοῦ ἀποκαλύπτει τὸ χρυσίζον χρῶμα τοῦ μετάλλου.

2 (εἰκ. 20,2· μ. 0,074). Ὅμοία λαβὴ καὶ ἑξάρτημα.

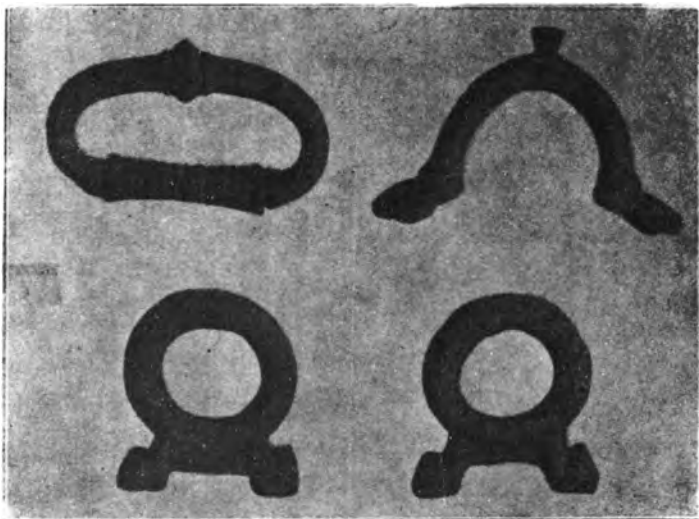
3 (εἰκ. 20,3· μ. 0,072). Ὅμοία λαβὴ.

Παρόμοια σχήματα εὐρίσκονται καὶ ἀλλαχοῦ (Olympia - Bronzen, 132, ἀριθ. 825, 827, 830, 832. Ἀρχ. Δελτ. 1915, παρ. 24 κέ. εἰκ. 12 η· κτλ.).

¹ Ὅπου οὐδὲν ἰδιαίτερος ἀναφέρεται νοεῖται ὡς τύπος εὐρέσεως ὁ ναὸς Β.

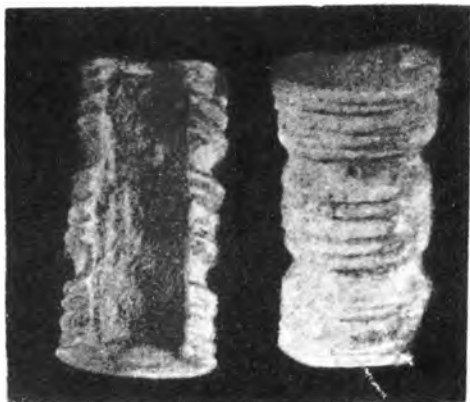
4 (εἰκ. 20,4 μ. 0,079). Κυρτὴ κινητὴ λαβὴ μετὰ φακοειδοῦς ἐξοιδήσεως ἐν τῷ μέσῳ. Ἐξηρατο ὡς αἱ προηγούμεναι ἐκ προσηλωμένου ἐπὶ σκεύους ἐξαρθήματος (Ol. Bronzen ἀριθ. 836).

5 (εἰκ. 21,1). Ἐλλειψοειδῶς κυρτουμένη κινητὴ λαβὴ μετὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ σκεύους προσκολλημένου ἐπικαρσίως ραβδωτοῦ ἐξαρθήματος, στενουμένου ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἔχοντος τὴν πρὸς τὸ ἀγγεῖον πλευρὰν κυρτῶς ἀποτετμημένην. Ἡ δὲ λαβὴ εἶναι στρογγύλη πῶς ράβδος, ἣς τὰ πέρατα μὴ ἐνούμενα εἰσέρχονται ὀξυνόμενα εἰς κατὰ μῆκος ὀπήν τοῦ ἐξαρθήματος, καὶ φέρει φακοειδῆ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐξοιδήσιν (Olym. Bronzen σελ. 134, ἀριθ. 844-5. Ἀρχαιολογ. Δελτίον 1915 παράρτημα 24 εἰκὼν 16 γ). Ὁ χαλκὸς ἀνοικτὸς κυανοῦς.

Εἰκ. 21. Σκευῶν χαλκαῖ λαβαί.

6 (εἰκ. 21,2). Λαβὴ ἐκ κυρτῆς ὡς τόξον στρογγύλης ράβδου, ἣς τὰ πέρατα ἐκπλατυθέντα ἦσαν προσκεκολλημένα ἐπὶ τῆς παρεΐας ἀγγείου. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς φέρει ἀπόφυσιν σχήματος κολούρου κώνου ἀνεστραμμένου, τὰ δὲ ἄκρα ἐξογκούμενα καὶ εἶτα ἐκπλατυνόμενα ἀποδίδουσι τὴν μορφήν ἀνθεμίου (Ol. Bronzen ἀριθ. 916 ἔνθα ἡ ἀπόφυσις εἶναι κάθετος). Ὁ χαλκὸς ἀνοικτὸς κυανοῦς.

Εἰκ. 22. Σκευῶν χαλκαῖ ἐξαρθήματα.

7 (εἰκ. 21,3,4). Δύο λαβαὶ ἐκ κρίκου μετὰ προσφυομένης βάσεως, ἣς τὰ ἄκρα εἰς ἐξέχοντας λεοντόποδας ἀπολήγοντα προσεκολλῶντο ἐπὶ τοῦ σκεύους (Ἀρχ. Δελ. παρ. 24 εἰκ. 24 ζ).

8 (εἰκ. 22,1,2 μῆκ. 0,092, πάχ. 0,055). Δύο κύλινδροι χωριζόμενοι διὰ δύο ἐπικαρσίων αὐλακώσεων εἰς τρία ὁμοιομόρφως ραβδωτὰ μέρη. Φέρουσιν ἐντο-

μην κατά μήκος τῆς μιᾶς πλευρᾶς καὶ εἶναι ἐσωτερικῶς κοῖλοι πληρούμενοι διὰ λευκῆς μάζης. Ἀμφοτέρους διαπερᾶ μικρὰ ὀπὴ κατά μήκος, δύο δὲ ἤλοι διαπερῶντες τὴν μάζαν τοῦ κυλίνδρου ἐγκαρσίως προσήλουν αὐτὸ πρὸς ταύτην ὁ κύλινδρος προσεκολλᾶτο ἐπὶ στρογγύλης προεξοχῆς τοῦ κρασπέδου τοῦ στομίου σκεύους ἐπὶ τῆς ἐντομῆς τοῦ κυλίνδρου ἐφαρμοζομένης.

Οἱ κύλινδροι ἔχουσι τὸ σχῆμα ἐξαρτημάτων μεγάλων κινητῶν λαβῶν ὡς τῆς 5, ἀλλ' οὗτοι ἔχουσι διακοσμητικὸν ἀπλῶς σκοπὸν παρεντιθέμενοι πολλά-

Εἰκ. 23. Σκεῦος χαλκοῦν ἐξάρτημα.

κις μεταξὺ δύο πραγματικῶν ἐξαρτημάτων ἐπὶ τοῦ κρασπέδου τοῦ στομίου ἀγγείου (ΟΙ. Βronzen 135 ἀριθ. 848-51. Πβλ. καὶ τὸ χαλκοῦν σκεῦος τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἔθν. Μουσ. 13790).

9 (εἰκ. 23· μῆκ. 0,132, πάχ. 0,04). Παρόμοιον σκοπὸν πληρῶν κύλινδρος χωριζόμενος εἰς τρεῖς ἐγκαρσίους δίσκους μετὰ καθέτων κυματίων διὰ δύο ἐξοιδήσεων μετὰ ἀυλακώσεων φακοειδῶν. Ἐν ᾧ οἱ προηγούμενοι ἐλάχιστα συστέλλονται ἐν τῷ μέσῳ, οὗτος στενοῦται ἰσχυρότερον, φέρει δὲ ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἀβαθῆ ἐντομὴν καὶ εἶναι κοῖλος πληρούμενος διὰ μάζης.

10 (εἰκ. 42 ἄνω δεξιὰ· μ. 0,028). Παρόμοιος μικρὸς κύλινδρος στενούμενος ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἀποτετμημένος τὴν μίαν πλευρὰν πρὸς ἐφαρμογὴν καὶ ἐπικόλλησιν ἐπὶ τοῦ σκεύους. Φέρει ἐπικαρσίως κυμάτια καὶ εἶναι πλήρης.

11 (εἰκ. 24,1,2,3,4· μῆκ. 0,17). Αἰχμὴ λόγχης σχήματος ἐπιμήκους πυραμίδος, ἧς ἡ βᾶσις ἔχει μορφὴν κάλυκος ἐκφυομένου ἐξ ἐπικαρσίως ραβδωτοῦ σωλήνος ἢ αὐλοῦ. Κοίλη εἶναι καὶ ἡ αἰχμὴ ἀλλά, ὡς δεικνύουσι ἄλλαι διασωθεῖσαι

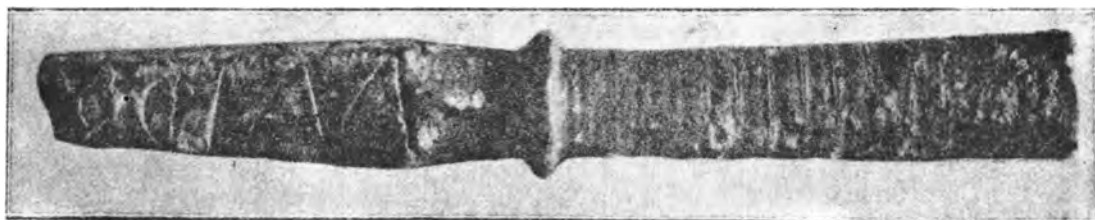
Εἰκ. 24, 1. Ἐνεπίγραφον χαλκοῦν ἔγχος.

Εἰκ. 24, 2.

Εἰκ. 24, 3.

Εἰκ. 24, 4.

ἀκέραιοι, τμήμα τῆς ἀποκρουσθείσης κορυφῆς ἦτο πλήρες. Ἡ ἄνω κορυφή τοῦ σωλήνος φέρει φακοειδῆ δακτύλιον συμβολίζοντα τὸν περιορίζοντα τὸν κάλυκα ἀπὸ εὐρύνσεως ἐκ πιέσεως τῆς αἰχμῆς δεσμόν.

Ἐν τῷ σωλήνι ἦτο ἐμπεπηγυῖα ἢ ξυλίνη ράβδος, τὸ δόρυ.

Τὸ ἔγχος φέρει ἐγγάρακτον ἐπιγραφὴν, περὶ ἧς θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω (77).

Παρόμοια σχήματα εὐρίσκονται καὶ ἀλλαχοῦ (Ol. Bronzen σ. 173 κέ. ἀριθ.

Εἰκ. 25. Χαλκοῦ ἐγχους θραῦμα.

1054. De Ridder - Bronzes de l'Acropole ἀριθ. 277-80, 291 εἰκ. 63 σ. 99).

12 (εἰκ. 25· μ. 0,143). Ὁ σωλήν ἐτέρας ὁμοίας αἰχμῆς φέρων καθέτους ραβδώσεις (Ol. Bronzen σ. 175-6 ἀριθ. 1051-52, 1057. De Ridder ἔ. ἄ. ἀριθ. 282-84. Jour. of Hel. St. 1892-93 VII, 52, σ. 128).

13 (εἰκ. 26· μ. 0,178). Τὸ κάτω μετάλλινον κάλυμμα τοῦ ξυλίνου δόρατος,

τὸ στυράκιον. Εἶναι σωλὴν στενούμενος πρὸς τὰ κάτω καὶ μετὰ αὐλακοειδοῦς συστολῆς κατὰ τὸ τέρμα, ἐξ οὗ ἀποφύεται πλήρης λεπτὴ αἰχμὴ μετὰ κυρτοῦ ἄκρου (Ol. Bronzen σ. 177, ἀριθ. 1063. De Ridder ξ. ἄ. 299 εἰκ. 66).

Εἰκ. 26. Χαλκοῦν στυράκιον.

14 (εἰκ. 27,10· μ. 0,052). Μικρὸν θραῦμα ὅπερ ἢ προέρχεται ἐκ παρομοίου ἀλλὰ πλουσιώτερον ἐξευγασμένου στυρακίου, οὗ ἀπέτελεσε τὴν αἰχμὴν, ἢ ἦτο τὸ κάλυμμα ξυλίνης τινὸς ράβδου (Ol. Bronzen σ. 177 ἀριθ. 1069, 1071).

Εἰκ. 27. Γίγγλυμοι (1, 2), στυράκιον (10), ἀστραγάλιον (6), δακτύλιοι (7, 8) καὶ ἄλλα χαλκᾶ.

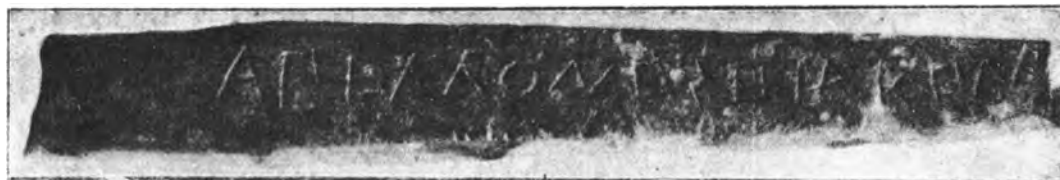
Τὰ στυράκια ταῦτα προέρχονται πιθανῶς ἐκ δοράτων ἐχόντων τὴν ἄνω περιγραφεῖσαν πυραμοειδῆ αἰχμὴν, ἀλλὰ τὰ κατωτέρω θὰ προέρχονται ἐκ δοράτων μετὰ φυλλομόφου ἔγχους (Ol. Bronzen σ. 175 κέ.).

15 (εἰκ. 28· μ. 0,16). Στυράκιον ἐξ ἀπλοῦ σωλῆνος καὶ πυραμοειδοῦς ὄξυνομένης κοίλης προεκτάσεως, ἣς ἡ αἰχμὴ οὕσα ἄλλοτε πλήρης ἀπεκρούσθη. Καὶ τοῦτο φέρει ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἐπιγραφὴν, περὶ ἧς κατωτέρω (76. Πβλ. Ol. Bronzen σ. 176, ἀρ. 1062 De Ridder ἀρ. 307-309 εἰκ. 68).

16 (εἰκ. 29,2· μ. 0,155). Θραῦμα ἀμφιστόμου καὶ λεπτῆς φυλλομόρφου ἴσως αἰχμῆς λόγχης μετὰ προστύπου ὀρθογωνίου ράχεως. Εἶναι δυσχερὲς νὰ καθορισθῇ ἂν εἶναι θραῦσμα ἔγχους πραγματικῶς ἢ ξίφους (Ol. Bronzen σ. 174 κέ. Διὰ τὴν ὁμοίαν ράχιν ἀρ. 1038).

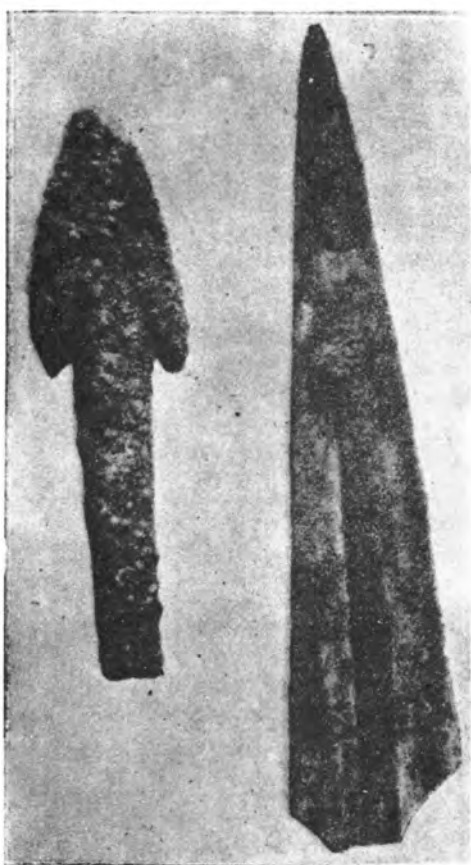
17 (εἰκ. 29,1· μ. 0,102). Παχεῖα φυλλόμορφος αἰχμὴ ἐκφυομένη ἐκ στρογ-

γύλης ράβδου, ἧς ἑκατέρωθεν σχηματίζονται οἰονεὶ δύο εἰς ὄξυ λήγουσαι πτέρυγες πλαστικῶς ἐπὶ τῆς ράχεως τῆς αἰχμῆς ἐν συνεχείᾳ ἐκδηλούμεναι. Εἶναι

Εἰκ. 28. Ἐνεπίγραφον χαλκοῦν στυράκιον.

πως τὸ σχῆμα τῶν ἀκίδων τοξικῶν βελῶν, τῶν ἐπὶ ξυλίνης ράβδου ἐμπηγνυμένων (Ol. Bronzen σ. 178 ἀριθ. 1095). Ἐπειδὴ ἔχομεν ἀλλαχοῦ εὐρεθείσας ὀλοχάλκους λόγχας (Bronzen σελ. 175 ἀριθ. 1049), φρονῶ ὅτι τὸ τεμάχιον τοῦτο θὰ

1
Εἰκ. 29. Χαλκᾶ ἔγχη. 2

εἶναι θραῦσμα ὀλοχάλκου λόγχης ἢ ἀκοντίου ἀφιερωματικὸν μόνον ἔχοντος ἴσως σκοπὸν καὶ οὐχὶ πραγματικόν. Τὸ σχῆμα τῆς αἰχμῆς παρεκκλίνει τοῦ γνωστοῦ τύπου τῶν λογχῶν, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε καὶ τοῦτο (Πολυδεύ. 5, 3. 21. Καὶ ἐπὶ νομίσματος ἐν Daremberg-Saglio, Dict. III, 1 ἐν λ. Jaculum σελ. 594 καὶ σελ. 37, εἰκ. 3725. Br. Mus. G. of Coins XVI, 1).

18 (εἰκ. 30· μῆκ. 0,43). Χαλκοῦς κανὼν φορητοῦ ζυγοῦ τοῦ γνωστοῦ τύπου τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων. Τὰ $\frac{2}{3}$ τοῦ ὅλου μήκους κατέχει τετράγωνος ἐκ τριῶν μερῶν ἠριθμημένη ράβδος, ἐφ' ἧς διὰ κρίκου μετεκινεῖτο ὁ σταθμός. Τὸ ὑπόλοιπον τμήμα φέρει ἐκ τριῶν διαφόρων σημείων, ἀντιστοίχων πρὸς τὴν μίαν ἀκμὴν τῆς ἠριθμημένης πλευρᾶς τῆς ράβδου, συμπέσιν μετὰ σχισμῆς ἐν τῷ μέσῳ διαπερωμένης ὑπὸ ὀπῆς. Δι' ἧλου διαπερῶντος τὴν τελευταίαν καὶ ἑκατέρωθεν στερεου-

μένου ἐκρατεῖτο κρίκος ἐξ ἀλύσεως κρεμάμενος καὶ ἐντὸς τῆς σχισμῆς εἰσχωρῶν. Ἐκ τῆς ἀλύσεως ἀνείχεται ὁ ζυγὸς ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ ζυγίζοντος, τὰ δὲ

ζυγιστέα αντικείμενα ἀνηρτώντο ἐπὶ ἀγκίστρων κρατουμένων ὑπὸ ἀλύσεων ἢ παρομοίων ἐξαρτημάτων, ἐξηρημένων διὰ κρίκου ἐκ τῆς ἐντραῦθα αὐλακοειδοῦς συστολῆς τῆς ράβδου. Προκειμένου περὶ τριῶν διαφόρων σταθμίσεων ἐχρη-

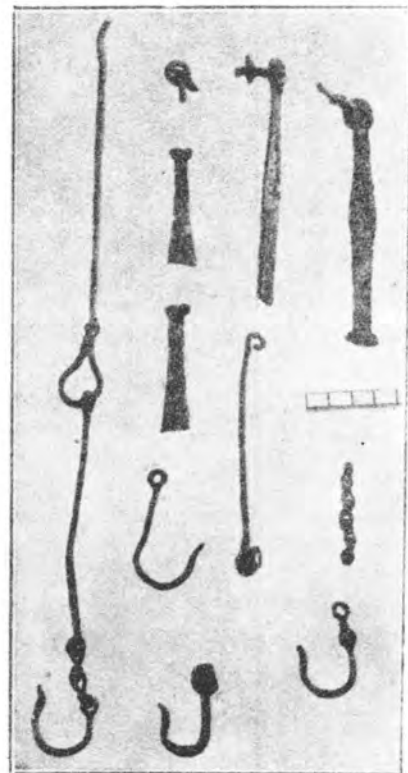
Εἰκ. 30. Χαλκοῦς ζυγός.

σιμοποιεῖτο ἐκάστοτε τὸ ἐκ μιᾶς συμπίεσεως ἐξαρτώμενον ἐξάρτημα (Ol. Bronzen σ. 190 ἀριθ. 1199). Ἡύρέθη ἐν τῷ ναῷ Γ.

19 (εἰκ. 31,1· μ. 0,147). Κατασκευάσμα πρὸς ἐξάρτησιν ἀντικειμένων ἐκ κρίκου, δύο ἐλασμάτων καὶ ἀγκίστρου συγκείμενον. Εἶναι πιθανῶς τὸ ἐκ τοῦ ἄκρου

Εἰκ. 31. Χαλκᾶ ἐξαρτήματα ζυγοῦ (:).

Εἰκ. 32. Χαλκᾶ ἐξαρτήματα ζυγοῦ (:)

τοῦ δευτέρου τμήματος ζυγοῦ ἐξαρτώμενον ἐξάρτημα, οὗ τὸ ἀγκίστρον ἀνεῖχε τὸ ζυγιστέον ἀντικείμενον. Ἀπεκαλύφθη ἐν τῷ ναῷ Γ.

20 (εἰκ. 31,2· μ. 0,13). Παρεμφερές διμερές κατασκευάσμα, οὗ τὸ ἄκρον τοῦ ἐτέρου μέρους ἀνέχει σταθερῶς παχὺν σιδηροῦν κρίκον.

21 (εἰκ. 32· μ. 0,33). Κατασκευάσματα ἐξ ἀλύσεων καὶ ἐλασμάτων συγκείμενα καὶ ἀνέχοντα ἄγκιστρον. Εἶναι παρεμφερῆ ἴσως πρὸς τὰ ἐν 19 μέρη ζυγοῦ (ΟΙ. Βronzen σ. 190 ἀριθ. 1200). Ἡύρέθη ἐν τῷ ναῷ Γ.

22 (μ. 0,071). Μικρὸς βοῦς μεθ' ἱκανῆς πραγματικότητος διαπεπλασμένος (ΟΙ. Βronzen ἀριθ. 960).

Εἰκ. 33. Χαλκοῦς κωδωνίσκος.

23 (μ. 0,061). Μικρὸς ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερυγῶν, ὧν αἱ λεπτομέρειαι ἐκδηλοῦνται δι' ἐγχαράκτων γραμμῶν.

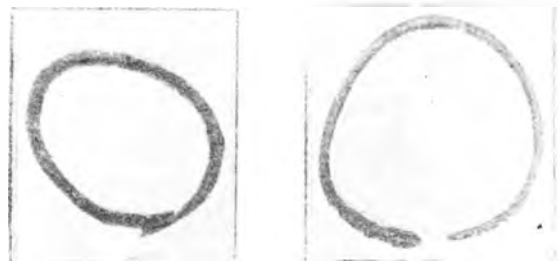
24 (μ. 0,045). Μικραὶ προτομαὶ λεόντων ἐπὶ τῶν παρειῶν τοῦ σκεύους προσηλωθεῖσαι. Λεῖψανον τοῦ τοιχώματος τοῦ σκεύους ἐσώθη προσηλωμένον ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῆς προτομῆς.

25 (εἰκ. 33· ὕψους 0,067). Κωδωνίσκος μετὰ τεσσάρων ἀποφύσεων ὑπὸ τὴν βάσιν καὶ λαβῆς ἐκ λεπτοῦ κυρτοῦ ἐλάσματος ἐπὶ τῆς κορυφῆς προσκεκολλημένης. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὑπάρχει καὶ κάθετος ὀπὴ πρὸς συγκόλλησιν τοῦ πλήκτρου. Τὰ παχέα τοιχώματα ἀποκλείοντα πάντα πραγματικὸν προορισμὸν ὑποδεικνύουσιν ὅτι μόνον ἀφιερωματικὸν σκοπὸν εἶχεν ὁ κώδων (ΟΙ. Βronzen σ. 187 ἀρ. 1170 καὶ ἀλλαχοῦ).

Εἰκ. 34. Σκεύους χαλκοῦν ἐξάρτημα.

26 (εἰκῶν 34· μ. 0,305). Στρογγύλον ἔλασμα κυματοειδῶς κυρτούμενον καὶ τὸ μὲν εἰς ὠραῖον κάλυκα ἀπολήγον, τὸ δὲ εἰς ὄξυ πρὸς ἔμπηξιν εἰς μέρος τι τοῦ σκεύους. Ἐπὶ τῆς κυρτῆς ράχews ὑπάρχει ἀπόφυσις δεικνύουσα ὅτι ἐνταῦθα ἐφήπτετο ἴσως ἕτερον μέρος τοῦ σκεύους.

Εἰκ. 35 καὶ 36. Χαλκᾶ ψέλια.

27 (εἰκ. 35, 36). Δύο ψέλια ἐκ συσπειρουμένου ἐλλειψοειδοῦς ἢ στρογγύλου ἐλάσματος περατουμένου εἰς κεφαλὰς ὄψεων (ΟΙ. Βronzen σελ. 185, 1165).

28 (εἰκ. 37· μ. 0,037). Μεγάλῃ κεφαλῇ ἤλου ἢ περόνης (;) συγκειμένη ἐκ δίσκου ραβδωτοῦ τὴν περιφέρειαν καὶ ἐκ καθέτου ἐπ' αὐτοῦ ἐλάσματος

διαπερῶντος φακοειδῆ ραβδωτὴν μᾶζαν. Κάτωθεν τοῦ δίσκου ὑπάρχει ἑτέρα σφαιροειδῆς ἀπόφυσις. Παρόμοια ἠύρέθησαν πολλαχοῦ (ΟΙ. Βronzen σ. 66, ἀριθ. 484-89 καὶ ἄλλα).

29 (είκ. 38,2-5· μ. 0,088). Συσπειρούμενα έλλειψοειδή τήν τομήν ελάσματα εις ὄξυ ἀπολήγοντα. Είναι λείψανα βοστρύχων κεφαλῆς, ὧν αἱ τρίχες ἐξεδηλώθησαν δι' ἐγχαράκτων λεπτῶν γραμμῶν ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς τοῦ ελάσματος (ΟΙ. Bronzen ἀριθ. 29).

Εἰκ. 37.
Περὸννης χαλκῆ
κεφαλῆ.

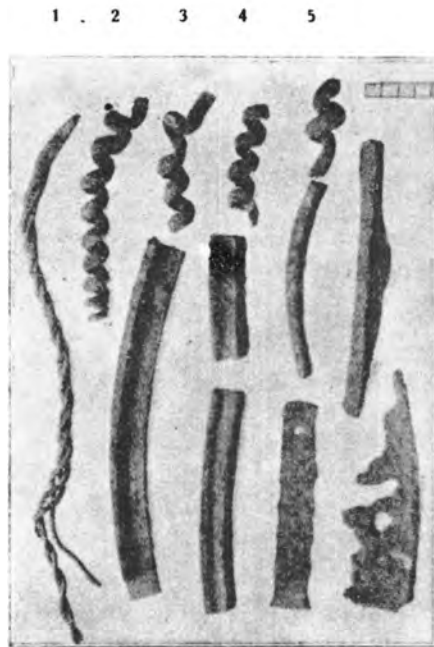
30 (είκ. 27,1,2). Δύο μέρη γιγγλύμων, διασφύζοντα τοὺς ἦλους, δι' ὧν ἐστερεοῦντο ἐπὶ κιβωτιδίων (μ. 0,058).

31 (είκ. 27,6· μ. 0,026). Ἄστραγάλιον (ΟΙ. Bronzen σ. 191).

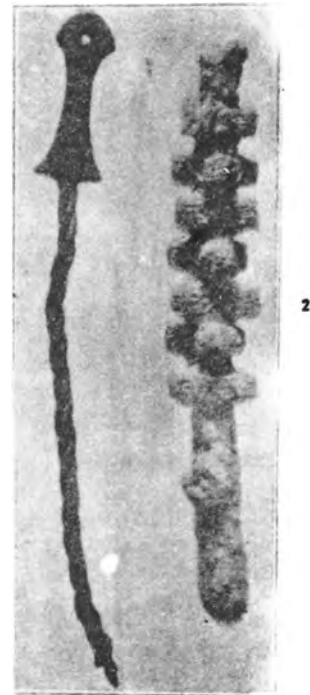
32 (είκ. 27,8). Ἐλλειψοειδῆς τήν τομήν δακτύλιος μετ' ἀποφύσεως ἐξειργασμένης ὡς τὸ ἄκρον κλειδός. Ἦτο κλειδίον μικρῶν κλείθρων, ὃ φερόμενον ἐν τῷ δακτύλῳ ἐφυλάσσετο ἀσφαλέστερον (ΟΙ. Bronzen σ. 190 ἀρ. 1206. Πρακ. Ἄρ. Ἐτ. 1914 σ. 96 εἰκ. 12,2).

33 (είκ. 27). Λείψανα σκευῶν (4, 5 καὶ εἰκ. 38 δεξιᾶ), τὰ ἄκρα περιβλήματα (;) ράβδων (3, 9), δακτύλιος (7).

34 (είκ. 39,1· 38,1· μ. 0,33). Τρία σπειροειδῶς συμπλεκόμενα λεπτὰ στρογγύλα

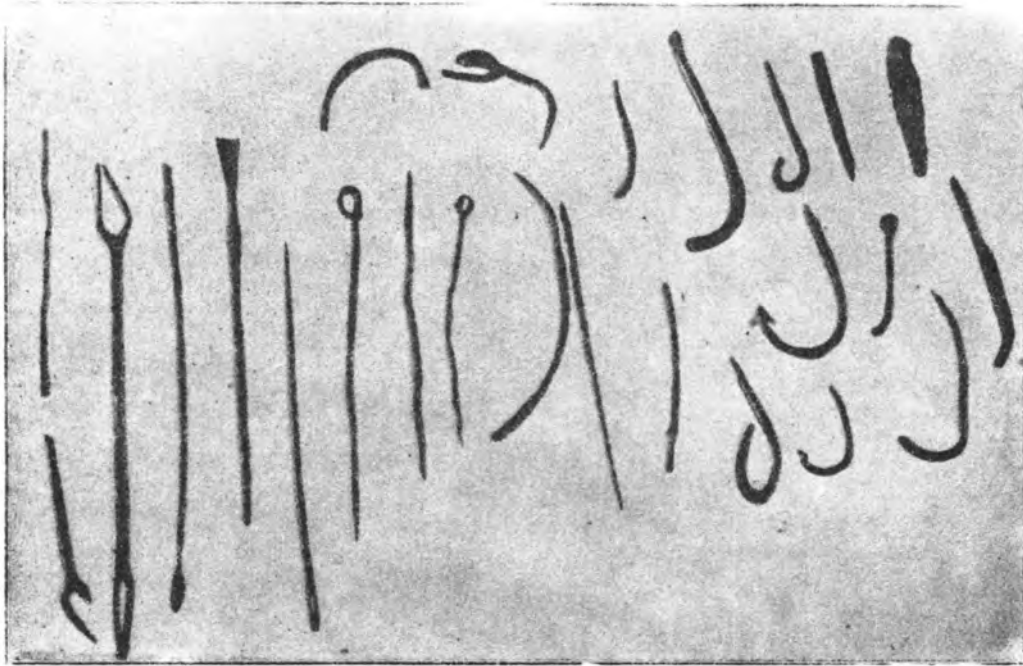
Εἰκ. 38. Κόμης χαλκᾶ λείψανα (2-5)
καὶ ἄλλα χαλκᾶ.

Εἰκ. 39. Κάδου χαλκῆ λαβὴ καὶ
χαλκῆς κορύννης (;) ἄκρον.

ελάσματα ἐκφύονται ἐκ πεπιεσμένου ἐκ δύο πλευρῶν τεμαχίου, κυρτουμένου ἄνω καὶ πλαγίως συγκύρτους πλευρᾶς σχηματίζοντος. Είναι πιθανῶς μέρος λαβῆς κάδου, ἐξ οὗ θὰ ἐξηρτᾶτο διὰ κρίκων διαπερώντων τήν ἄνω ὑπάρχουσαν ὀπήν.

35 (εἰκ. 39,2· μ. 0,13). Ἀποκρουσθεῖσα ἄνω στρογγύλη ράβδος μεθ' ἑπτὰ ἐπαλλήλων ὀριζοντίων σειρῶν ἐκ τεσσάρων σταυροειδῶς διατεταγμένων σκελῶν. Τὸ σκέλος ἐκάστου σταυροῦ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν μεταξὺ δύο σκελῶν γωνίαν τῆς ὑποκειμένης σειρᾶς, περὶ δὲ ἕκαστον σκέλος περιελίσσεται λεπτὸν ἔλασμα ἀνερχόμενον ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίας σειρᾶς. Ὑπὸ τὴν πρώτην σειρὰν ἐκφύεται μικρὰ ἀπόφυσις, τέρμα ἴσως ἀποκοπείσης ράβδου ἢ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Εἰκ. 40. Χαλκᾶ διάφορα.

ἀποφύσεως καθέτως πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν προσκολληθείσης. Πρόκειται περὶ λειψάνου σκεύους ἢ ἐπίπλου;¹

36 (εἰκ. 40,1,2· μ. 0,146). Σχαλῖς, ὄργανον δηλαδή πρὸς πλοκὴν δικτύων, οὗ τὰ ἄκρα διχαζόμενα ἀποτελοῦσι δύο ἀποκλίνοντας καὶ εἶτα συγκλίνοντας βραχίονας (Ol. Bronzen σ. 182, 1130).

37 (εἰκ. 40,3,4). Λεῖψανα ὠτογλυφίδων ἢ σχετικῶν καλλωπιστικῶν ἀντικει-

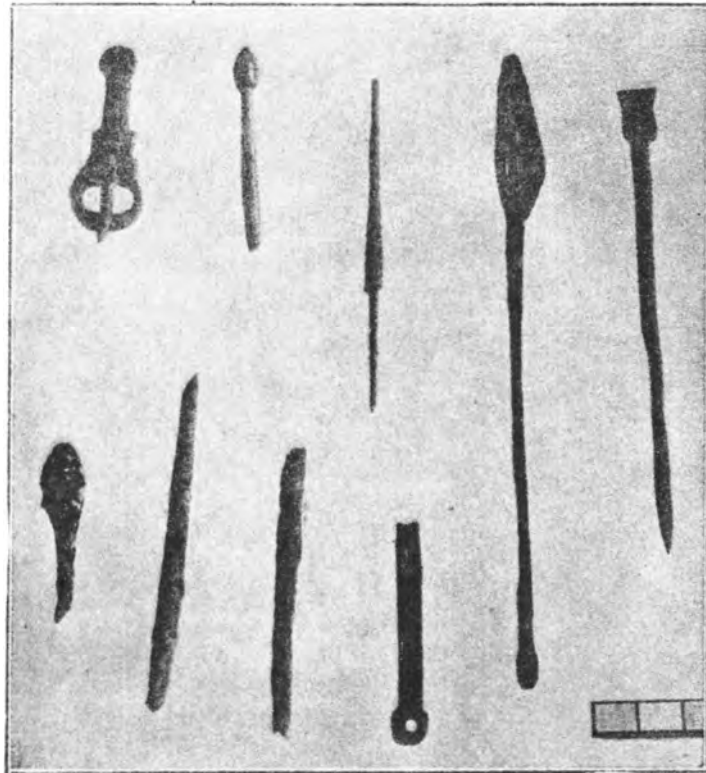
¹ Τὸ τεμάχιον τοῦτο παρουσιάζει ἀναλογίαν πρὸς σιδηρᾶν κορύνην ἐν Παρισίοις (Daremberg - Saglio, d. d. ant. I, ἐ. λ. clava σ. 1237 κέ. εἰκ. 1583. Sitzungsberichte d. Wiener Ak. 1881 pl. VI), ἧς τὸ ἄκρον φέρει διασταυρουμένης ὀξείας αἰχμᾶς. Κατὰ τοῦτο θὰ ἔλεγέ τις ὅτι καὶ τὸ ἡμέτερον θραῦμα θὰ εἶναι τὸ ἄκρον ὀλογάλλου λεπτοῦ ροπαλοῦ.

μένων (Bronzen, σ. 181, ἀριθ. 1111-13) καὶ μῆλαι πρὸς ἐπάλειψιν ἢ σχετικὰ (εἰκ. 41 τὰ δύο ἐν δεξιᾷ· μ. 0,114 καὶ 0,152. Ol. Bronzen ἀριθ. 1114-22).

38 (εἰκ. 40,5,7,9,10). Βελόνας (Ol. Bronzen σ. 182 ἀριθ. 1128-9).

39 (εἰκ. 40,6,8). Κοινὰ περόνας πιθανῶς (Ἀρχαιολογ. Δελτ. 1914 παρ. 32 εἰκ. 386).

40 (εἰκ. 40). Ἄγκιστρα (δεξιὰ) καὶ χαλκοῦς κοχλίας (δεξιὰ ἄνω).

Εἰκ. 41. Καλλοπισμοῦ χαλκᾶ ἀντικείμενα.

41 (εἰκ. 40 ἄνω ἐν τῷ μέσῳ). Θραῦμα πιθανῶς πόρπης (Ol. Bronzen σ. 183, ἀριθ. 1136).

Τὰ μικρὰ ταῦτα ἀντικείμενα εἶναι ἴσως καὶ ἀφιερώματα, ἀλλὰ καὶ εἰς πραγματικὴν χρῆσιν θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο, ἀπολεσθέντα δὲ ἐν τῷ ἱερῷ ἀνευρέθησαν παρ' ἡμῶν.

42 (εἰκ. 42· μ. 0,108). Τετράπλευρος βᾶσις ἀγαλματίου μετὰ δύο ἐπιμήκων ὀπῶν πρὸς στερέωσιν τῶν ποδῶν τούτου. Εἶναι λεπτὸν ἔλασμα, οὗ τὰ κράσπεδα γωνιωθέντα ἐσχημάτισαν τὰς καθέτους πλευρὰς τῆς βάσεως μετὰ τεσσάρων στηριγμάτων κατὰ τὰς γωνίας (Πβλ. καὶ τὴν παρομοίαν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ βᾶσιν 6948).

43 (εἰκ. 43· δ. 0,09). Δισκοειδῆς βάσις ἀγαλματίου μετὰ δύο ὀπῶν πρὸς στερέωσιν τῶν ποδῶν τούτου.

44 (εἰκ. 44). Ἴηλοι διάφοροι.

Σ Ι Δ Η Ρ Α

Πλὴν τῶν χαλκῶν λογγῶν ἢ ξιφῶν ὑπῆρχον ἐν τῷ ναῷ Β καὶ πλεῖστα ὄπλα καὶ ἄλλα σιδηρᾶ ἀντικείμενα, ἀλλ' ἐκ τῆς φύσεως τοῦ μετάλλου ὑφισταμένου τὴν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν τῆς ὀξειδώσεως περιεσώθησαν μόνον πολλὰ διαβεβρωμένα θραύματα, ἐξ ὧν ἀπεικονίσασμεν τὰ διαφυλάξαντα τὴν προτέραν μορφήν ἢ ἴχνη ὅπωςδήποτε αὐτῆς (πβλ. καὶ ΟΙ. Βronzen σ. 173).

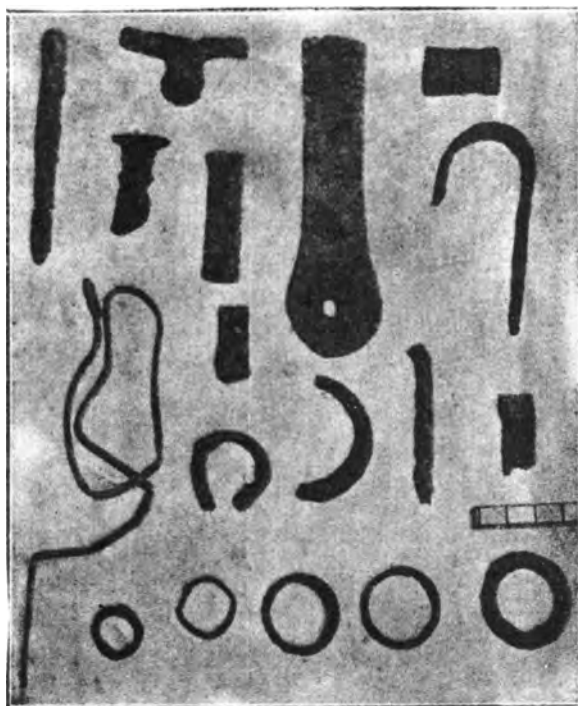
45 (εἰκ. 45,1-7). Ἐκ τῆς ὀξειδώσεως καὶ διαβρώσεως καθίσταται δυσχερὲς νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς ἂν ταῦτα εἶναι πάντα ξίφη ἢ λόγχοι. Ἔχουσι συνήθως τὴν ἀμφίστομον λεπτὴν αἰχμὴν τῶν ἐπιμήκων φυλλομόρφων χαλκῶν λογγῶν μετ' ἑλαφρῶς ἐξωγκωμένης ράχεως (2-7). Τινὲς (3) ἀπολήγουσι κατὰ τὸ ἀντίθετον πρὸς τὴν αἰχμὴν ἄκρον εἰς σωλῆνα, ἄλλαι δὲ (7) εἰς πλήρη ράβδον.

Αἱ τελευταῖαι θὰ εἶχον ἀντὶ τοῦ ξυλίνου δόρατος ὀλοσίδηρον ράβδον, δηλαδὴ αἰχμὴν, δόρυ καὶ στυράκιον ἐξ ἑνὸς τεμαχίου σιδήρου.

Λιότι ηὔρέθησαν μετ' αὐτῶν καὶ πολλὰ τμήματα πλήρων ράβδων, ἅτινα ἔχοντα ἱκανὸν μῆκος θὰ εἶναι ἀσφαλῶς θραύματα σιδηρῶν δοράτων τοῦ εἴδους 7.

Τὰ ἀπολήγοντα εἰς σωλῆνα τεμάχια θὰ ἐδέχοντο, ὡς αἱ χαλκαὶ λόγχοι ξύλινον δόρυ. Δυνατὸν ὅμως ταῦτα νὰ εἶναι καὶ θραύματα ξιφῶν. Διότι τὰ δύο τεμάχια 2 καὶ 4 (κάτω), διακρινόμενα σαφῶς ὡς τμήματα λαβῶν ξίφους ἔχουσι τὸ μεταξὺ τῆς κυρίως λαβῆς καὶ τοῦ ξίφους τμήμα σωληνοειδές.

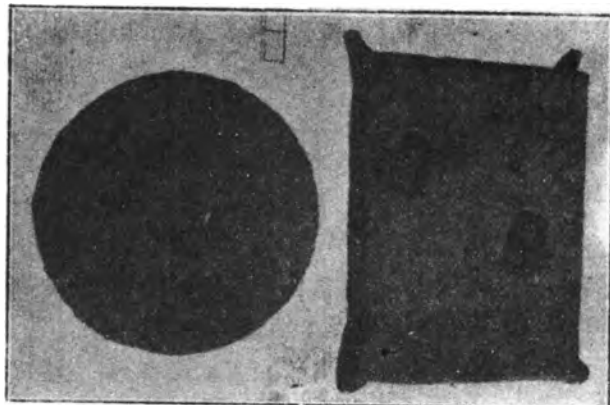
Τὸ ξίφος 4 θὰ εἶχε λαβὴν παραμοίαν πρὸς τὴν ἐξ Ὀλυμπίας ἀριθ. 1098 (ΟΙ. Βronzen σ. 179), διότι διασφῆζει τὸ πρὸς τὴν λαβὴν διασταυρούμενον ἐγκάρ-

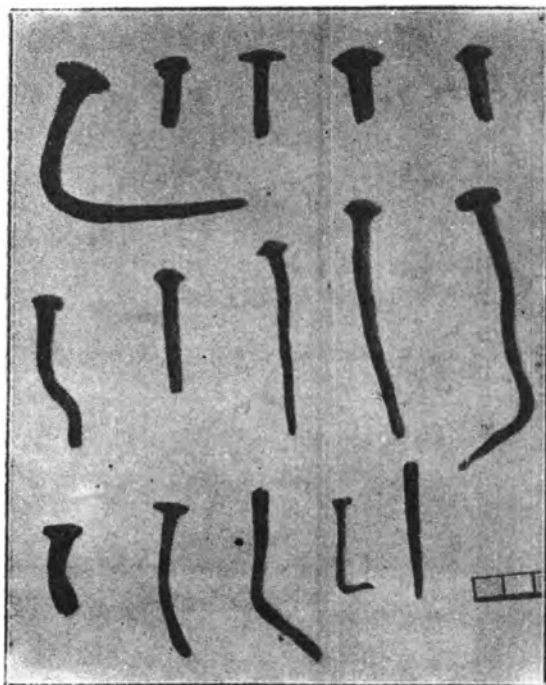
Εἰκ. 42. Χαλκᾶ διάφορα.

σιον σκέλος και τμήμα σωλήνος ὑπὸ τοῦτο. Ἡ δὲ λαβὴ τοῦ ξίφους ἢ ἐγχειριδίου 2 φαίνεται ὅτι ἦτο παρομοία πρὸς τὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ τύπου 533 ἢ πρὸς τὴν χαλκὴν λαβὴν 529-532 (ΟΙ. Bronzen σ. 73), αἵτινες πλατυνθεῖσαι διὰ σφυρηλατήσεως ἐπενεδύθησαν διὰ δύο τεμαχίων ὁστοῦ ἢ ξύλου προσηλωθέντων ἐκατέρωθεν τῆς λαβῆς. Δεῖψανον τοιαύτης λαβῆς μετὰ προσηλωμένου ἔτι ὁστοῦ ἠύρεθη μετὰ τῶν ἄλλων σιδηρῶν εὐρημάτων.

Οἱ σωλήνες τῶν ξιφῶν ἢ λογγῶν παρήχθησαν διὰ σφυρηλατήσεως τοῦ ὑπὸ τὴν αἰχμὴν τμήματος σιδήρου μέχρι συμπίεσεως καὶ ἐκπλατύνσεως αὐτοῦ εἰς εὐθὴ ἔλασμα καὶ κυρτώσεως εἶτα τοῦτου μέχρι

Εἰκ. 43. Ἀγαλατιῶν χαλκαῖ βάσεις.

Εἰκ. 44. Χαλκοῖ ἦλοι.

ἐνώσεων ἀπλῶς τῶν ἄκρων ἢ καὶ συγκολλήσεως. Πλεῖστα δὲ θραύματα τῶν σωλήνων τούτων ἀνευρέθησαν ὁμοῦ.

Τὸ τεμάχιον 1 παρεκκλίνει τῆς συνήθους μορφῆς, ὄν στενόν, ὃξὺ καὶ μετὰ ράγσεως ἱκανῶς ἐξεχούσης. Ἔχει πῶς μορφὴν ἐγχειριδίου.

46 (εἰκ. 46,1· μῆκ. 0,448). Μακρὰ μονόστομος μάχαιρα μετὰ παχείας ὀλίγον καὶ ἐλάχιστα κυρτῆς ραχίδος καὶ καμπυλοειδοῦς πῶς τομέως. Εἶναι τεθραυμένη ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἀπεκρούσθησαν ἡ αἰχμὴ καὶ ἡ λαβὴ (πβλ. καὶ ΟΙ. Bronzen σ. 178,1099).

47 (εἰκ. 46,2· μῆκ. 0,25). Τεθραυμένη εἰς δύο τεμάχια σκαπάνη. Ὁ τομεύς, οὗ ἡ λέπτυνσις καὶ ἐκπλατύνσις ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐν τῷ μέσῳ περιπου ἐλλειψιοειδοῦς ὁπῆς εἶναι κάθε-

τος πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ράβδου, αἱ δὲ πλευραὶ συγκλίνουσαι ἀπὸ τοῦ τομέως καμπυλοειδῶς ἀπολήγουσιν εἰς τὸ ὑπεράνω τῆς ράβδου, λεπτὸν πῶς καὶ πεπλα-

τυσμένον ἕτερον ἄκρον, σχηματίσαν ἴσως δεύτερον τομέα κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν. Ἡ ἄνω ἄκρα ἀπεκρούσθη.

48 (εἰκ. 46,3· μῆκ. 0,365). Μονόστομος ὀξύτατος πέλεκυς ἢ ἀξίνη. Τὰ δύο ἑκατέρωθεν τῆς ὀπῆς ἄκρα σχηματίζουσι τὴν πρὸς τὴν ράβδον ἐσωτερικὴν πλευρὰν ὡς συνεχῆ πρὸς τὰ ἔσω κυρτουμένην γραμμὴν, ἣ δ' ἀντίστοιχος πλευρὰ ἀποκλίνουσα ὀλίγον ἐκ τῶν ἄνω ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν κύρτωσιν μέχρι τῆς ὀπῆς, ἐντεῦθεν παρεκκλίνουσα ζωηρῶς σχηματίζει τὴν ὡσαύτως ἀλλὰ λιαν κυρτὴν ράχιν τοῦ πεπλατυσμένου τομέως ἔχοντος τὴν διεύθυνσιν τῆς ράβδου. Τὸ ἄνω μέρος εἶναι ὀρθογώνιον τὴν τομὴν, πλατύτερον κατὰ τὴν ἀντίθετον πρὸς τὸν τομέα διεύθυνσιν καὶ εἰς ὀξὺ πῶς καὶ αὐτὸ ἀπολήγον. Ἡὐρέθη μετὰ χαλκοῦ λέβητος παρὰ μεταγενέστερον κτίσμα μετὰ τῶν ναῶν Α καὶ Γ.

1 2 3 4 5 6 7

Εἰκ. 45. Σιδηρῶν ξιφῶν θραύματα.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων ἀνευρέθησαν καὶ πλεῖστα παραμεμορφωμένα λείψανα ἑτέρων σιδηρῶν ἀντικειμένων ἀγνώστου πλέον μορφῆς, καὶ πολλοὶ ἥλοι, σύνδεσμός τις σχήματος |—| (2) μέρος γιγγλίου (1), ὄχευς (3) καὶ διάφορα ἄλλα λείψανα σκευῶν (εἰκ. 47).

Π Η Λ Ι Ν Α

49 (εἰκ. 48,1· παρένθ. πίν. 3 ὕψ. 0,06). Τὸ ἀπὸ τοῦ στήθους μέρος χειροποιήτου ἀρχαϊκωτάτου εἰδωλίου μετὰ διεστηκότων ὡς πρὸς ἵππευσιν σκελῶν. Ὁ πηλὸς εἶναι ὑπέρυθρος μετ' ἴχνους μέλανος χρώματος ἐπ' αὐτοῦ (Ol. Bronzen σ. 43 ὁ ἀριθ. 279 ὁμοιάζει πῶς, τὸ 277 σώζει ἴχνη τοῦ χρώματος. Annual Br. Sc. Ath. 1907-8 σ. 53 εἰκ. 2e).

1 2 3

Εἰκ. 46. Σιδηρὰ μάχαιρα (1) καὶ σκαπάνη (2), σιδηρὰ ἀξίνη (3).

50 (εἰκ. 48,2· παρένθ. πίν. 3 ὕψ. 0,063). Ὅμοίως τέχνης γυναικεῖον εἰδῶλιον εἰκονιζόμενον μετὰ χιτῶνος πιθανῶς καὶ προτεταμένων τῶν βραχιόνων

Ἰχνη βαθέος ἐρυθροῦ χρώματος (Annual Br. Sc. Ath. ἔ. ἄ. σ. 50 εἰκ. 1g, σ. 53 εἰκ. 2f, 1908-9 σ. 122 εἰκ. 4,62).

51 (εἰκ. 48,3· παρένθ. πίν. 3 μῆκ. 0,09). Μικρὸς βοῦς ὁμοίας τέχνης ἀποκεκρουσμένους ἔχων τοὺς ὀπισθίους πόδας καὶ τὴν οὐράν. Κίτρινον γάνωμα ἐπὶ τοῦ πηλοῦ, μετὰ λεπτομερειῶν ἐκδηλωθεισῶν διὰ μέλανος χρώματος. Τούτου σώζονται ἴχνη ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἔμπροσθίου καὶ ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου δεξιῦ ποδός, ἐπὶ

Εἰκ. 47. Σιδηροὶ ἦλοι καὶ ἄλλα.

εἶναι κοῖλα, ὁ δὲ πηλὸς ὑποκίτρινος μετ' ἴχνους ἐξαλειφθείσης ἐγχρώμου διακοσμῆσεως. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἄμορφος διάπλασις τῶν κεράτων καὶ ἡ πολὺ ταπεινὴ θέσις τῶν ὠτων. Ἡύρέθησαν μετὰ τῶν 49,50 ΒΑ. τοῦ ναοῦ Β παρὰ τὸν βόθρον, φαίνονται δὲ τῆς αὐτῆς πρὸς τοῦτο τέχνης ἔχοντα ὁμοιότητά τινα πρὸς τὰ ἐκ τῆς Ὀρθείας Ἀρτέμιδος βούκρανα καὶ τεχνικὴν ἀναλογίαν πρὸς τὰς αὐτόθι εὐρεθείσας πηλίνας προσωπίδας.

53 (εἰκ. 50,3,4). Δύο ἐκ τῶν γνωστῶν πολλαχοῦ ἀνευρισκομένων πηλίνων πυραμίδων μετ' ὀπῆς ἄνω πρὸς ἀνάρτησιν. Τὸ δεύτερον φέρει καὶ δύο καθέτους ἐγχαράκτους γραμμάς.

Περὶ τῆς σημασίας τῶν ἀφιερωμάτων τούτων πολλὰ ἐγράφησαν ἄνευ ἐπι-

δὲ τῆς κεφαλῆς οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ κέρατα ἦσαν διὰ τοῦ αὐτοῦ χρώματος γεγραμμένοι (ΟΙ. Βronzen ἀριθ. 278. Annual Br. Sc. Ath. ἔ. ἄ. 1907-8 σ. 50 εἰκ. 1a).

Ἡ ποιότης τοῦ πηλοῦ καὶ ἡ διάταξις τῶν χρωμάτων τοῦ τελευταίου, ἴσως δὲ καὶ τῶν πρώτων, εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὴν τεχνικὴν ἐξεργασίαν τῶν ἀπὸ τοῦ Η' ἢ Ζ' αἰῶνος Λακωνικῶν ἢ Κυρηναϊκῶν λεγομένων ἀγγείων, τῶν φερόντων ἐπὶ τοῦ ὑποκίτρινου γανώματος τὴν διὰ τῶν εἰρημένων χρωμάτων διακόσμησιν.

52 (εἰκ. 49,1,2· παρένθ. πίν. 3 ὕψος 0,095). Δύο βούκρανα μετὰ δύο ὀπῶν ἄνω πρὸς ἀνάρτησιν. Τοῦ δευτέρου ἀπεκρούσθησαν τὰ κέρατα μετὰ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ κρανίου καὶ τὰ ὠτα. Ἐσωτερικῶς

τεύξεως ἱκανοποιητικῆς ἐρμηνείας. Ἐκ πασῶν τούτων θεωρῶ καὶ ἐγὼ ὡς μᾶλλον ἀπορριπτέαν τὴν παλαιότεραν ἐρμηνείαν, καθ' ἣν αἱ πυραμίδες ἐθεωρήθησαν σταθμὰ (Ol. Bronzen σ. 206 ἀριθ. 1331). Διότι οὐδεμίαν παρουσιάζουσιν αὐταὶ ἀναλογίαν βάρους πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς μετρικόν τινα κανόνα (Waldstein The Arg. Heraeum σ. 15, σημ. 10 καὶ σ. 43 ἀριθ. 283-84 εἰκ. 89, 90, ἔνθα χαρακτηρίζονται ὡς βάρη ἰστοῦ. Pottier-Reinach Necropole de Myrina σ. 248, ὅπου θεωροῦνται δίπτυρα).

54 (εἰκ. 50,2). Κύλινδρος συνεσταλμένος ἐν τῷ μέσῳ (Ol. Bronzen σ. 206 ἀριθ. 1330, καὶ ἀνάλογα σχήματα 1327-29). Ὅμοια εὐρίσκονται καὶ λίθινα (πβλ. ἀριθ. 7253 Ἐθν. Μουσ. Ἀθηνῶν). Ἡ σημασία ἄγνωστος¹.

55. Μικρὸν τεμάχιον (εἰκ. 50,1) ὁμοιάζων πρὸς χειροποίητον ἄμορφον πόδα. Ἀφιέρωμα ἢ ἀπολεσθὲν τεμάχιον παιδιᾶς; Ναϊδιόμορφον τεθραυμένον ἀφιέρωμα καὶ τεθραυμέναι λυχνίαι, σφονδύλια καὶ καλύμματα πίθων.

ΑΓΓΕΙΑ (εἰκ. 51, παρὲνθ. πίν. 3).

56 (εἰκ. 51,1). Μικρὸς ἀρύβαλλος ἐκ τῶν χαρακτηριζομένων ὑπὸ τῶν Ἀγγλων ὡς ἀνατολιζόντων (Annual Br. Sc. Ath. ἔ. ἄ. 1906-7 σ. 129 A, I εἰκ. 7α). Ὁ πηλὸς εἶναι ἐρυθρῶς καὶ τὸ γάνωμα βαθὺ κυανοῦν. Ἐπὶ τοῦ χεῖλους τοῦ στομίου προσετέθη βαθὺ ἐρυθρὸν χρῶμα, ἐπὶ δὲ τῆς κοιλίας διασφύζεται ταινία τοῦ αὐτοῦ χρώματος. Μετὰ τούτου ἠύρεθη καὶ θραῦμα ὁμοίου ἀρυβάλλου, οὗ ὁ πηλὸς εἶναι φαιόχρους.

Εἶναι τὰ μιμούμενα τὸ στιλπνὸν βαθὺ χρῶμα τῶν χαλκῶν μικρὰ ἀγγεῖα, εὐρισκόμενα καὶ ἐν Σπάρτῃ καὶ ἐν Γυθείῳ καὶ ἀλλαχοῦ (Annual σ. 129, σημ. 1, 2), ἀναγόμενα δὲ εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Η' εἰς τὸν Ζ' αἰῶνα πιθανῶς περίοδον.

57 (εἰκ. 51,7). Μικρὸν ἀποκεκρουσμένον ἄνω ἀγγεῖον σχηματὸς πως ταπεινοῦ ἀρυβάλλου. Ὁ πηλὸς εἶναι ἐρυθρῶς, τὸ δὲ γάνωμα ὑπόλευκον, ἐφ' οὗ γραμμικὴ ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ τῆς κοιλίας διακόσμησις διὰ μέλανος καὶ βαθέος ἐρυθροῦ χρώματος. Φαίνεται ἐκ τῶν μεταγενεστέρων Λακωνικῶν.

58 (εἰκ. 51,3). Μικρὸς ἀρύβαλλος μετὰ ἐκτύπου βάσεως, ἄνω δὲ ὀλίγον

Εἰκ. 50. Πήλινα διάφορα.

¹ Πλείστα τοιαῦτα ἠύρεθησαν καὶ ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τοῦ Λεπρέου.

ἀποκεκρουσμένος. Ὁ πηλὸς εἶναι μᾶλλον ὠχρὸς πράσινος ἢ κίτρινος μετὰ ὑποκιτρίνου γανώματος. Ἐπὶ τοῦ χεῖλους ὑπάρχουσι συγκεντρικοὶ κύκλοι μέλανες καὶ ἐρυθροποῖ πως, ἐπὶ δὲ τῆς λαβῆς διασταυρούμεναι ὡς Χ γραμμαὶ ἐντὸς πλαισίου καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ παρὰ τὴν βάσιν ταινίαι ἐκ τοῦ αὐτοῦ χρώματος. Ἐπὶ τοῦ πυθμένος εἶναι κύκλος ἐκ στιγμῶν περὶ δύο ἐτέρους γραμμικοὺς περιέχοντας στρογγύλας κηλίδας, ἐντὸς δὲ τούτων κεντρικὴ κηλὶς περιβαλλομένη ὑπὸ στιγμῶν. Τὸ κόσμημα τοῦτο ἀπαντᾶται ἐπὶ τῶν Λακωνικῶν τῆς Ὀρθείας Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Μενελαίου ἀγγείων, ἐπὶ τῶν παρειῶν δηλαδὴ τοῦ σκεύους ὑπάρχουσι δύο γραμμαὶ περιέχουσαι κηλίδας περιεχόμεναι καὶ αὐταὶ ὑπὸ δύο ἐτέρων ἐκ στιγμῶν γραμμῶν (Annual Br. Sc. Ath. 1908-9 σ. 23 εἰκ. 1c [I], σ. 155 εἰκ. 18a)

59 Θραῦμα (εἰκ. 51,5) ὁμοίου ἀρυβάλλου μετὰ διακοσμήσεως ἐκ τετραγωνιδίων ἐν τῷ πυθμένι, ὁμοίας πρὸς ἄλλας ἐπὶ τῶν λακωνικῶν τῆς Σπάρτης ἀπαντώσας (Annual 1907-8 σ. 82 εἰκ. 7d, σ. 42 εἰκ. 8n).

60 (εἰκ. 51,9). Θραῦμα φιάλης ἢ κύλικος ἐξ ἀνοικτοῦ ἐρυθροποῦ πηλοῦ μετὰ ὑποκιτρίνου γανώματος ἔξω, μέλανος δὲ ἔσω. Παρὰ τὴν βάσιν ἐγράφησαν ταινίαι περιέχουσαι ἀκτινοειδῶς ἀποκλίνοντα λεπτὰ φύλλα. Ἡ ἐξωτερικὴ διακόσμησις εἶναι γεγραμμὴ δι' ἀποχρώσεως μέλανος καὶ ἰώδους. Πλὴν τῶν πολλῶν ἐκ Σπάρτης ἠύρεθησαν τῶν αὐτῶν ἀγγείων λείψανα καὶ ἀλλαχοῦ (Ol. Bronzen, σ. 202 ἀριθ. 1302. Furtwängler, Aegina σ. 457 ἀρ. 246 πίν. 128,24· 129,1).

Οἱ ἀρύβαλλοι 58,59 καὶ τὸ θραῦμα 60 ἔχουσιν ὡς βάσιν τὴν ἰδιάζουσαν τοῖς ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ὀρθείας Ἀρτέμιδος ἐν Σπάρτῃ καὶ ἀλλαχοῦ ἀνακαλυφθεῖσιν ἀγγείοις τεχνοτροπίαν, δηλαδὴ τὴν ἐπὶ ὑπολεύκου ἢ ὑποκιτρίνου ἐδάφους διακόσμησιν. Τὰ ἀγγεῖα τῆς τεχνοτροπίας ταύτης εἶναι ἄφθονα ἐν Σπάρτῃ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐκρίθησαν ἄξια καὶ τῆς ὀνομασίας τῶν Λακωνικῶν, ἐθεωρήθη δὲ καὶ ἡ Σπάρτη τὸ μοναδικὸν κέντρον κατασκευῆς αὐτῶν. Ἡ γνώμη αὕτη (Annual ἔ. ἄ.) στηρίζεται ἐπὶ παραγνωρίσεως τῆς πραγματικῆς δυνάμεως τοῦ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους Λακωνικοῦ ἐργαστηρίου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς μή, ὡς φρονῶ, συστηματικῆς ἐξερευνήσεως τῆς ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Σπάρτης ἀτακτοποιήτου εἰσέτι μεγάλης παρακαταθήκης.

Ἐν Σπάρτῃ εἰς μόνος ἀρύβαλλος ἠύρεθη τῆς τεχνοτροπίας καὶ τοῦ σχήματος τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ ἐν τῷ Μενελαίῳ. Ὅμοιος μέχρι τῆς ταινιομόρφου παχείας λαβῆς πρὸς τὸν ἡμέτερον, πλὴν τῆς ἐκτύπου βάσεως, ἣτις ἐλλεῖπει ἐν ἐκείνῳ, διαφέρει ὁμως κατὰ τὴν πλουσιωτέραν διακόσμησιν καὶ κατὰ τὴν ἀβεβαιωτέραν ἐν γένει ἐκτέλεσιν (Annual 1908-9 σ. 155 εἰκ. 18a), ἣτις εἶναι ἡ χαρακτηρίζουσα τὴν Λακωνικὴν κεραμευτικὴν καὶ πᾶσαν ἐν γένει Λακωνικὴν τεχνικὴν παραγωγὴν. Τὰ μικρὰ ταῦτα ἀγγεῖα μιμοῦνται ἀσφαλῶς τὰ γνήσια

πρωτοκορινθιακά, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ ἀποδώσωσι τὴν λεπτὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ἐλαφρότητα αὐτῶν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐπίδρασις τῆς Κορίνθου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ περιορισθῇ ἐν μόνῳ τῷ Λακωνικῷ ἐργαστηρίῳ, φρονῶ ὅτι πανταχοῦ κατεσκευάσθησαν ἀγγεῖα ἔχοντα ὡς βάσιν τὴν πρωτοκορινθιακὴν τεχντροπίαν καὶ ἐπίδρασιν (Furtwängler, Aegina σ. 448).

Τὰ ἐκ Λογγᾶς ἀγγεῖα θὰ κατεσκευάσθησαν ἐπὶ τόπου, διότι ἐνταῦθα που ὑπάρχουσιν ἀπὸ χρόνων ἀμνημονεύτων πλεῖστα κεραμεῖα, ἠύρέθησαν δὲ καὶ λείψανα ἀρχαίων τοιούτων παρὰ τὸ πρὸς νότον χωρίον Βουνάρια.

61 (εἰκ. 51,4). Μικροσκοπικὸς ἀρύβαλλος, μετὰ τριῶν λευκῶν ὀριζοντίων γραμμῶν ἐπὶ μέλανος γανώματος. Ὁ πηλὸς εἶναι ἐρυθρός. Κατασκευὴ μεταγενεστέρων χρόνων.

62 (εἰκ. 51,2,6). Ἀρύβαλλοι ἔχοντες ἀπλοῦν μέλαν γάνωμα ἐπὶ ἐρυθρωποῦ πηλοῦ. Ὁ πρῶτος ἠύρέθη εἰς τεμάχια.

63 (εἰκ. 51,8). Τῆς αὐτῆς τεχντροπίας μόνωτος κύαθος μετὰ στυλποῦ μέλανος γανώματος. Ἡ λαβὴ ἀπεκρούσθη μετὰ μέρους τοῦ χεῖλους.

Πλὴν τῶν ἀγγείων τούτων ἀνευρέθησαν ἄπειρα μικροσκοπικὰ θρύμματα ἀγγείων μετὰ μέλανος γανώματος, ἄλλα δὲ ἄνευ γανώματος, τινὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν Λακωνικῶν καὶ ἄλλα μετὰ ἐγχαράκτου φυτομόρφου διακοσμήσεως νεωτέρων χρόνων.

ΧΑΛΚΑ ΑΓΓΑΜΑΤΙΑ

64 (εἰκ. 52,1,2,3 παρένθ. πίν. 4). *Κουρίδιον ἀρχαϊκώτατον*, οὗ ἀπεκρούσθησαν οἱ ἄκροι πόδες καὶ μέρος τοῦ ἀριστεροῦ πῆχεως.

Ἐδράζεται ὡς συνήθως ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ποδῶν καὶ δι' ὀλοκλήρου τοῦ πέλματος προτεῖνον ὀλίγον τὸν ἀριστερόν, τὰς δὲ χεῖρας καμπτομένας ἐν τῷ ἀγκῶνι φέρει ἔμπροσθεν, ὑψηλότερον τὴν ἀριστεράν.

Ἡ κόμη κατέρχεται ὀπισθεν εἰς συνεχῆ μᾶζαν, ἐξ ἧς ἀποχωρίζονται κάτωθεν τῶν ὠτων ἀνά δύο βόστρυχοι, πίπτοντες ἔμπροσθεν μέχρι τῶν μαστῶν, καὶ ἕτερος μικρὸς πρὸ τῶν ὠτων καταπίπτων, ὑπὲρ δὲ τὸ μέτωπον ἀπολήγει εἰς ἐλαφρὰν ἐξόγκωσιν. Αἱ τρίχες ἐκδηλοῦνται δι' ἐγχαράκτων ἀπὸ τοῦ ἐξογκώματος κατὰ μῆκος γραμμῶν καὶ ἐγκαρσίων ἀβαθῶν αὐλακώσεων, δι' αὐλακώσεων δὲ ἐπὶ τῶν βοστρύχων, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐξογκώματος δι' ἀποκλινουσῶν ἀπὸ τοῦ κέντρου ἐγχαράκτων γραμμῶν.

Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι ἀβαθεῖς καὶ ἀνόμοιοι, ἀλλ' ἡ περὶ αὐτοὺς περιοχὴ πλησιάζει πρὸς τὴν πραγματικὴν διαμόρφωσιν, ἐξεδηλώθησαν δὲ δι' ἐγχαράκτων κύκλων καὶ αἱ κόραι.

Τὰ χεῖλη εἶναι ἰσχυρὰ καὶ συνηνωμένα, ἡ δὲ σχισμὴ τοῦ στόματος εὐθεία, ἐξ οὗ ἔλλείπει τὸ χαρακτηριστικὸν μειδίαμα.

Ἡ ρίς εἶναι ἄκαμπτος καὶ σκληρὰ, μίαν γραμμὴν μετὰ τοῦ μετώπου ἀποτελοῦσα, ἡ προσωπικὴ γωνία λίαν ἀμβλεῖα, ὁ πώγων ὀξὺς καὶ προτεταμένος, τὸ περίγραμμα τοῦ κρανίου γωνιώδες καὶ τὸ πρόσωπον πλατὺ καὶ στενούμενον πρὸς τὰ κάτω.

Ἡ ὄσφυς δυσανάλογος πρὸς τὰ ἄνω κειμένη εἶναι ὑπερβολικῶς συνεσταλμένη, οὕσα καὶ τοῦ πλάτους τοῦ προσώπου στενωτέρα, τὰ δὲ ἰσχία καὶ οἱ γλουτοὶ ἰκανῶς προτεταμένοι.

Ἡ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ γραμμὴ τοῦ στήθους ἐξῆλθεν ἤδη τῆς πρωτογενοῦς εὐθυγραμμίας κυρτουμένη ἀρκούντως κατὰ τὴν μαστοφόρον χώραν, ἵνα ἐντεῦθεν ὅμως εὐθυγράμμως σχεδὸν κατέλθῃ μέχρι τῆς περὶ τὴν κοιλίαν περιοχῆς. Οἱ μαζικοὶ μῦς ἐξηδηλώθησάν πως πλαστικῶς, αἱ δὲ θηλαὶ διὰ κύκλων ἐκ στιγμῶν, καὶ δι' αὐλακώσεων τὸ πλευρικὸν τόξον καὶ ἡ λευκὴ γραμμὴ μετὰ τριῶν ἐπικαρσίων ἐγγραφῶν. Μικρὰ κοιλότης ἐκδηλοῖ τὸν ὀμφαλόν, καὶ ἀνομοίως κυρταὶ γωνιώδεις αὐλακώσεις τὴν ὑπὸ τὴν κοιλίαν μετάβασιν πρὸς τοὺς μηρούς, τὸν κενεῶνα.

Ἡ γραμμὴ τῆς ράχως διαγράφει ὑπερβολικῶς κυρτὸν περίγραμμα, ἀλλ' εἶναι ἐντελῶς ἐπίπεδος ἐπιφάνεια ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνατομικῆς ἐκδηλώσεως. Ἐπίπεδος εἶναι καὶ ἡ πλαγία ἐπιφάνεια τῶν μηρῶν, τῶν παρειῶν, γωνιώδης δὲ τὸ πλεῖστον πᾶσα ἀπὸ ἐπιφανείας εἰς ἑτέραν μετάβασιν. Ἐκ τῶν πλαγίων ὀρώμενον τὸ σῶμα εἶναι ὡς πεπιεσμένον καὶ ἡ μεγίστη ἐγκαρσία ἕκτασις αὐτοῦ εἶναι ἐλάχιστων τῆς ὑπερβολικῶς μεγάλης καὶ δυσειδοῦς κεφαλῆς.

Ὁ χαλκὸς εἶναι ἐξωτερικῶς βαθὺς πράσινος, ἀλλὰ μικρὰ τις ὀξείδωσις μετέβαλε κατὰ τι τὸ χρῶμα καὶ ἔφθειρεν ὀλίγον τὴν ἐπιδερμίδα.

Ἡ ὑπὲρ τὸ μέτωπον διάπλασις τῆς κόμης ὑπομνησκει πως τὸν Μοσχοφόρον τῆς Ἀκροπόλεως (**Διονάρδος**, Μνημεῖα τῆς Ἑλλ. σ. 49-50 πίν. 13, 13^Α, ΑΕ 1895 σ. 75 πίν. 6), οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ στήθους καταλίπτοντες καὶ ἀποκλίνοντες δύο βόστρυχοι τὸ ἐν τῷ Ἑθ. Μουσεῖῳ χαλκοῦν ἀγαλμάτιον 7467 (**De Ridder**, Bronzes d. l. s. arch. σ. 156 ἀριθ. 861. **Stais**, marbres et bronzes σ. 257). Ὁ ἐπὶ τῆς παρειᾶς βόστρυχος ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ Δελφῶν χαλκοῦ ἀγαλματίου 1663 (**Fouilles**, d. D. Ε' πίν. Α' σ. 35, ἀριθ. 39. **Reinach**, rep. d. l. st. Γ' σ. 24,1. **Deonna**, l. Ap. arch. σ. 27, ἀριθ. 87, καὶ ἐπὶ τινος ἐκ Δελφῶν κούρου (**Deonna** ἔ. ἄ. σ. 163 ἀριθ. 36 εἰκ. 46), ἡ δὲ ἐλάχιστα στενουμένη ὀπισθεν κόμη ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ Ἑθν. Μουσ. Ἀθηνῶν 7533 (**De Ridder** ἔ. ἄ. σ. 145 ἀριθ. 820. **Deonna** ἔ. ἄ. σ. 269 εἰκ. 189-190) καὶ αἱ ἐγκάρσιοι ραβδώσεις τῶν βοστρύχων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως χαλκοῦ ἀγαλματίου 6588 (Ἑθν. Μουσ.

De Ridder ἔ. ἄ. σ. 250 ἀριθ. 705. Deonna ἔ. ἄ. σ. 276 ἀριθ. 79 εἰκ. 187-88).

Ὅμοίαν στάσιν τῶν χειρῶν ἔχει καὶ χαλκοῦν ἀγαλμάτιον ἐν Παρισίοις (Babelon-Blanchet, Cat. d. bronzes d. l. bibl. nat. 44 ἀριθ. 96. Καὶ τὸ 922, σ. 406 περίπου. Πβλ. καὶ De Ridder ἔ. ἄ. πίν. Α' 1 σ. 267 ἀριθ. 737).

Ἐκ τῆς ἐπὶ ἐπιπέδου ἐπιφανείας ἐγχαράκτου κατενώπιον μορφῆς προέκυψεν ἡ ἥρεμος κατενώπιον πλαστικὴ μορφή ἔχουσα τοὺς πόδας συνηνωμένους καὶ τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ σώματος καθηκούσας. Βαθμηδὸν αἱ χεῖρες ἀποσπῶνται τοῦ σώματος καμπτόμεναι ἐπὶ μάλλαν ἐν τῷ ἀγκῶνι μέχρι τῆς ὀρθῆς γωνίας, οἱ δὲ πόδες ἀποχωρίζονται, τοῦ ἀριστεροῦ φερομένου σταθερῶς πρὸς τὰ ἔμπρός.

Παρὰ τὴν φυσιολογικὴν ταύτην ἀνέλιξιν εἶναι δυνατὸν τεχνῖται τινὲς νεώτεροι νὰ ἐνέμειναν πλέον ἢ ἄλλοι προσηλωμένοι πρὸς τὴν ἀρχαϊκωτέραν ἔξιν, ἐκ τούτου δὲ δὲν πρέπει νὰ λαμβάνηται ὡς βάσις χρονολογήσεως μόνον ἡ στάσις τῶν χειρῶν. Διότι ἐν τοῖς χαλκοῖς ἢ ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπόσπασις τῶν χειρῶν καὶ ἡ κάμψις εἶναι εὐχερεστέρα ἔνεκα τῆς ὑπὸ τοῦ μετάλλου παρεχομένης μεῖζονος ἐλευθερίας καὶ τῆς διαφόρου τεχνικῆς βάσεως. Ἡ δὲ ἀπόσπασις αὕτη ἐξικνεῖται πολλάκις ὡς ἐν τῷ προκειμένῳ ἀγαλματίῳ μέχρι ὑπερβολῆς, καταλείπουσα χάσμα τι ὑπὸ τὰς μασχάλας.

Ἡ ὡς ἄνω κάμψις τῶν χειρῶν εἶναι ἀντανάκλασις πάντως ἐνὸς ἐπὶ τὰ πρόσω σταθμοῦ τῆς τέχνης, εἶναι δὲ ἡ στάσις περίπου τοῦ ὑπὸ τοῦ Τεκταίου καὶ τοῦ Ἀγγελίωνος τοῖς Δηλίοις κατασκευασθέντος Ἀπόλλωνος (Παυσαν. 9, 35, 3), ἣν καὶ ἐτήρησέ πως βραδύτερον καὶ ὁ Κάναχος ἐν τῷ Μιλησίῳ καὶ τῷ Ἰσμηνίῳ Ἀπόλλωνι (Παυσαν. 9, 10, 2). Ἡ κίνησις ὁμοῦς πρὸς ζωηροτέραν διάπλασιν τῆς πλαστικῆς μορφῆς θὰ ἤρχισεν καὶ πρὸ τῶν δύο πρώτων τεχνιτῶν, ἀλλὰ θὰ ἔλαβεν ὑπὸ τούτων τὴν σταθερὰν πρὸς εὐρυτέραν διάδοσιν μορφῆν. Κατὰ ταῦτα τὸ χαλκοῦν ἡμῶν ἀγαλμάτιον δύναται καὶ προγενέστερον νὰ εἶναι τοῦ Δηλίου Ἀπόλλωνος ἀναγόμενον πάντως εἰς τὸ δεύτερον τέταρτον τοῦ F' π. X. αἰῶνος.

Ἐὰν ὡς βάσιν πρὸς καθορισμὸν τῆς προελεύσεως τῶν ἀρχαϊκῶν κούρων λάβωμεν τὸν ἐκ Δελφῶν τύπον τοῦ Πολυμήδους, οὐδὲν ἕτερον ἢ ἐλάχιστα δύνανται νὰ καταταχθῶσι τῷ ἐργαστηρίῳ τῆς Πελοποννήσου. Δὲν εἶναι ὅμως πάντα τὰ ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἔργα ὁμοία πρὸς τὸν κούρον τοῦτον εἰμὴ ἐν ταῖς γενικωτάταις ἀρχαῖς, διαφέρουσι δὲ κατὰ τὰ ἄλλα πολύ. Τὸ δὲ ἡμέτερον οὐδεμίαν ἔχει πρὸς τοῦτο ὁμοιότητα, ἀλλ' ἔχει ἀναλογίας τινὰς πρὸς τὰ ἐκ Κερκύρας πώρινα (ΠΑΕ 1911, 164 κέ.) ἢ ἀπὸ τοῦ πώγωνος μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς ἀπόσπασις περιέχεται δις ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ πώγωνος μέχρι τῆς ἠθῆς ἀποστάσει (πβλ. Λία τῆς γιγαντομαχίας καὶ τὰ ἄλλα ἐν ΠΑΕ σ. 167 εἰκ. 2), δηλαδὴ ἡ τοῦ ἄνω ἡμίσεως τοῦ σώματος διαμόρφωσις εἶναι ἐν ἀμφοτέροις δυσαναλόγως μικρά.

Πρὸς τὸν γίγαντα δὲ τῆς γιγαντομαχίας ὁμοιάζει πως καὶ κατὰ τὸ στενούμενον πρὸς τὰ κάτω ὡς τρίγωνον πρόσωπον. Τοῦτο δὲ παρατηρεῖται καὶ ἐν ὀστεῖνοις τισὶ τῆς Σπάρτης τοῖς μαρτυροῦσιν ἐπίδρασιν τινα τῆς Αἰγύπτου (Annual Br. Sc. Ath. 1906 - 7 σ. 106 εἰκ. 32. Ἀρχ. Ἐφ. 1914 σ. 27 εἰκ. 11 καὶ 27).

Ἐκ πάντων τῶν λόγων τούτων νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὸν τόπον τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀγαλματίου πέραν τῆς Πελοποννήσου.

65 (πίν. Α). *Βαρέως ὀπλισμένος δπλίτης*, οὗ ἀπεκρούσθησαν οἱ ἄκροι πόδες καὶ ἡ ἀριστερὰ ἄκρα χεῖρ. Εἶναι ἡ πληρεστέρα μέχρι τοῦδε εὑρεθεῖσα πλαστικὴ μορφή δπλίτου φέροντος κορινθιακὸν κράνος, θώρακα, περιβραχιόνιον καὶ περιπήχιον ἐν τῇ δεξιᾷ, περιμηρίδια καὶ κνημίδας. Διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐκράτει ἀσπίδα, ἧς μόνον τὸ ὄχανον περιεσώθη περὶ τὸν πῆχυν, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς δόρου ἢ ἀκόντιον, οὗτινος ἔμεινε τὸ ὑπὸ τῆς χειρὸς κρατούμενον τμήμα.

Ἔχει τὴν αὐτὴν περίπου στάσιν τοῦ προηγουμένου κουριδίου, μόνον δὲ ὁ ἀριστερὸς πῆχυς εἶναι ἐνταῦθα ἀκριβῶς ὀριζόντιος, ὀρθὴν γωνίαν σχηματίζων μετὰ τοῦ βραχιόνος, καὶ ὁ ἀγκὼν τῆς δεξιᾶς φέρεται μᾶλλον πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐξ οὗ καὶ ὁ βραχίον ἀντὶ νὰ καταπίπτει κατακόρυφος ὡς ἐν τῇ μορφῇ 64 βαίνει λοξῶς πρὸς τὰ ὀπίσω. Οἱ βραχίονες κανονικώτερον διαπλασθέντες δὲν ἀφίστανται τοῦ σώματος, περιεχόμενοι ὑπὸ δύο παραλλήλων σχεδὸν ἐπιπέδων, οἱ δὲ πόδες εἶναι περισσότερον συνηνωμένοι. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ χώματος πίεσεως ἢ συνένωσις αὕτη ἐγένετο στενωτέρα, κυρτωθεισῶν τῶν κνημῶν

Ἡ πλαστικὴ διαμόρφωσις εἰ καὶ εἰσέτι ξηρὰ καὶ ἄκαμπτος εἶναι μᾶλλον ἀνεπτυγμένη τῆς τοῦ προηγουμένου, μάλιστα τοῦ προσώπου, τῶν βραχιόνων καὶ τῶν δακτύλων, ἡ δὲ ὀσφὺς μᾶλλον διεσταλμένη καὶ τὰ ἰσχία ἤττον προβεβλημένα.

Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι ἔτι ἀβαθεῖς, ἀλλὰ τὰ βλέφαρα ἀρκούντως ἀνεπτυγμένα, ἡ δὲ περὶ αὐτὰ καὶ περὶ τὴν ρῖνα περιοχὴ διαμορφοῦται ἀπαλῶς ἤδη καὶ ἀληθέστερον. Αἱ κόραι ἐξεδηλώθησαν διὰ κύκλων, διαφαίνεται δὲ καὶ ἡ ἐγκανθίς.

Τὰ χεῖλη ἀνασπῶνται κατὰ τὰ ἄκρα, προκαλουμένου τοῦ χαρακτηριστικοῦ μειδιάματος, ἀλλὰ δὲν κλείονται ἐντελῶς, τὸ δὲ σιαγόνιον εἶναι ἀπαλὸν καὶ ἐλάχιστα προβεβλημένον καί, ἐπειδὴ φέρει γένειον, φαίνεται ὅξυ πως.

Αἱ τρίχες τοῦ γενείου καὶ τοῦ μικροῦ ἐπὶ τοῦ ἄνω χείλους μύστακος ἐδηλώθησαν δι' ἐγχαράκτων λεπτῶν γραμμῶν, καθέτων πως ἐν τῷ πρώτῳ, ἀποκλινοῦσῶν ἀπὸ τοῦ κέντρου ἐν τῷ δευτέρῳ.

Ἔχει μακρὰν κόμην πίπτουσαν ὀπισθεν εἰς μᾶζαν καὶ χωριζομένην κατ' ἀποστάσεις διὰ διπλῶν κατὰ μῆκος ἐγχαράκτων γραμμῶν πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν τριχῶν ἢ τῶν βοστρύχων.

Τὸ κράνος καλύπτει τὰς παρειὰς μέχρι τῶν χαλινῶν τῶν χειλῶν, καὶ τὴν ράχιν τῆς ρινός, καταλείπον ἐλευθέραν τὴν περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς περιοχὴν καὶ

ἄνοιγμα περὶ τὸ στόμα στενούμενον πρὸς τὰ κάτω. Τὸ κράσπεδον περιθέει ἐγγάρακτος γραμμῇ, ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς ἐκφύεται ἀπὸ τῆς γραμμῆς τοῦ μετώπου μέχρι πον τοῦ κατ' ἰνίον ὁστοῦ διμερῆς βάσις πρὸς στερέωσιν τοῦ λόφου, ἣς τὸ κάτω μέρος κοσμεῖται διὰ ζητοειδῶν, τ' δὲ ἄνω διὰ σειρᾶς τριγωνοειδῶς ἐνουμένων ἐγκαράκτων γραμμῶν. Αἱ δὲ τρίχες τοῦ λόφου ἐξεδηλώθησαν δι' ἐγκαράκτων γραμμῶν ἀκτινοειδῶς ἀποκλινουσῶν ἐπὶ τῆς βάσεως καὶ ἐντεῦθεν στρεφόμενων πρὸς τὰ κάτω, τῆς μάζης τοῦ λοφου σμικρυνομένης βαθμηδὸν μέχρι τῆς ράχεως.

Ὁ θώραξ νοεῖται ἐκ τοῦ ὀπισθίου καὶ τοῦ ἐμπροσθίου τμήματος, τῶν γυάλων, προσαρμοζομένων κατὰ τὰ πλευρὰ καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ συναπτομένων δι' ὀρέων καὶ περονῶν (Παυσαν. 10, 26, 5. Ol. Bronzen σ. 153 κέ. ἀριθ. 979-84). Τῆς λεπτομερείας ταύτης οὐδὲν ἐν τῷ ἀγαλματίῳ διακρίνεται ἐπὶ τῶν πλαγίων, μόνον ἐπὶ τῶν ὤμων ἐπικάθηται τὸ ὀπίσθιον μέρος ἐπὶ τοῦ προσθίου, προσενοῦμενα δι' ἡλου εἰς ἐκδήλωσιν τῆς νοουμένης διὰ περόνης καὶ ὀρέων προσαρμογῆς.

Τὸ ὀπίσθιον τμήμα τοῦ θώρακος εἶναι ἀπλοῦν, κεκοσμημένον δὲ τὸ ἐμπροσθεν, ἀμφοτέρωθεν δὲ ἀκολουθοῦσι τὴν διαμόρφωσιν τοῦ σώματος. Ἀπλῆ ἐγγάρακτος γραμμῇ περιθέει τὸ τέρμα τοῦ προσθίου τμήματος καὶ τὸ κατὰ τοὺς βραχίονας κράσπεδον τοῦ ὀπισθίου, διπλῆ δὲ τὸ τοῦ προσθίου καὶ περὶ τὸν τράχηλον τέρμα.

ὑπὸ τὰς μασχάλας ἀρχόμεναι περιελίσσονται ἔμπροσθεν περὶ τοὺς μαζικοὺς μῦς δύο ἑλικες διὰ πλαστικῆς γραμμῆς ἐκδηλωθεῖσαι. Κάτωθεν τῶν ἐλικῶν τούτων παχεῖα κυρτὴ πλαστικὴ γραμμῇ περιεχομένη ὑπὸ δύο λεπτοτέρων ἀκολουθεῖ τὸ πλευρικὸν τόξον, τερματιζομένη ἐκατέρωθεν σπειροειδῶς. Τρεῖς δὲ ἐπάλληλοι αὐλακώσεις ἐντὸς τοῦ τόξου τούτου ἐκδηλοῦσι τὰς ἐγγραφὰς καὶ μικρὰ πρόστυπος κυκλικὴ ἐξοχὴ τὸν ὀμφαλόν. Τὴν ὀσφὺν περιθέει ἔμπροσθεν λεπτὴ πρόστυπος γραμμῇ.

ὑπὸ τὸν θώρακα φορεῖ βραχὺν ἀχειρίδωτον χιτῶνα ἀπολήγοντα εἰς ἐγγάρακτους κροσσοὺς καὶ ἐγγάρακτον μαίανδρον ἐπὶ τούτων.

Τὸ περιβραχιόνιον καὶ τὰ λοιπὰ καλύμματα τοῦ πήχεως τῶν μηρῶν καὶ τῶν κνημῶν ἦσαν συνήθως ἐκ λεπτοῦ ἐλάσματος κατεσκευασμένα, ἔχοντος ἱκανὴν ἐλαστικότητα, ὥστε διαστελλόμενα ὑπὸ τῶν χειρῶν νὰ ἐπιτίθενται ἐπὶ τῶν καλυπτέων μερῶν τοῦ σώματος καὶ εἶτα ἀφιέμενα νὰ προσαρμόζονται ἀπλῶς κρατούμενα ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς ἐλαστικότητος παρεχομένης πίεσεως (Ol. Bronzen σ. 160-161). Ἡ λεπτομέρεια αὕτη διακρίνεται ἐν τῷ ἀγαλματίῳ διαφανομένου ὀπισθεν τοῦ ἀνοίγματος.

Τὸ κράσπεδον τῶν περιμηριδίων περιθέεται ὑπὸ διπλῆς ἐγκαράκτου γραμμῆς, ὑπὸ ἀπλῆς δὲ τὸ τέρμα τῶν λοιπῶν. Κατὰ τὰ πλάγια ὅμως ἡ γραμμὴ τῶν

πρώτων διακόπτεται άνελισσομένη έκατέρωθεν εϊς δύο έλικας όρθίας και δια τής ράχεως προσκειμένες.

Τὰ έν Όλυμπία εύρεθέντα περιβραχιόνια άπολήγουσι κατά τόν άγκώνα εϊς πλαστικήν μορφήν καλύπτουσαν και κατά τήν κάμψιν τής χειρός τόν άγκώνα. Έν τῷ άγαλματίῳ τὰ δύο καλύμματα τής χειρός τερματίζονται άπλῶς έν τῷ άγκῶνι, ὡστε νά μένη οὔτος άκάλυπτος κατά τήν κάμψιν. Αί κνημίδες ὁμως καλύπτουσι τήν έπιγονατίδα, τερματιζόμεναι άνευ οὔδεμιᾶς πλαστικής διακοσμήσεως (πβλ. και ΟΙ. Bronzen σ. 161 άριθ. 1001 πίν. LX a-c και σ. 159 κέ. άριθ. 988-95).

Αί έλικες τοῦ θώρακος άπαντῶσιν άπλαϊ ἢ ὡς έλικες άνθεμίου και έπί τῶν θωρακοφόρων όπλιτῶν τῶν έπί τῶν άγγείων (Cat. Br. Mus. Β' σ. 68 εϊκ. 41, Β 59 πίν. Β' σ. 9 εϊκ. 19, σ. 137 Β 208 και άλλα) και έπί τοῦ ύπ' άριθ. 13699 χαλκοῦ άγαλματίου τοῦ Έθν. Μουσείου, τὸ δέ πλευρικὸν τόξον εκδηλοῦται ὡσαύτως δι' έγχαράκτων γραμμῶν έν τῷ τελευταίῳ και δια γραμμῆς έπί τῶν άγγείων (B. Mus. σ. 19 εϊκ. 28, σ. 224 Β 426 και άλλα). Έν τῷ έπί τοῦ εκ Σπάρτης πίθου (Annual Br. Sc. Ath. XII, 1905-6 πίν. IX) εϊναι τοῦτο ὁμοιον ὡς έν τῷ άγαλματίῳ, δηλαδή συσπειροῦται κατά τὰ άκρα.

Αί μορφαί τοῦ εκ Σπάρτης πίθου, ὁμοιάζουσαι έν πολλοῖς πρὸς τόν προκειμενον όπλίτην, φέρουσι και περιμηρίδια ὡς και πολλαί μορφαί άλλων άγγείων (Br. Mus. Β' Β 48, 172, 176 κτλ. Furtwängler, Berl. Vas. 595, 796 Β), περιπήχυον δέ έν τῇ δεξιᾷ και εύρὸν δακτύλιον άντι περιβραχιονίου φέρει χαλκοῦν εκ νοτίου Ίταλίας άγαλμάτιον έν Βερολίῳ (Friederichs, Klein - Kunst 2164). Τέλος δέ τὸ έν Κερκύρα άποκαλυφθέν έσχάτως πώρινον τμήμα ζώφόρου δεικνύει όπλίτην μετά ὁμοίων πρὸς τὰ έν τῷ άγαλματίῳ καλύμματα τοῦ δεξιῦ βραχιόνος, αλλά και μεθ' ὁμοίου κράνουσ και άπλοῦ ὀπισθεν θώρακος, έν ᾧ διακρίνονται και αί δύο έγχαράκτοι γραμμαί τοῦ περι τόν τράχηλον κρασπέδου (Άρχ. Δελτ. 1915 παρ. σ. 79).

Η ὁμοιότης τοῦ τελευταίου γλυπτοῦ πρὸς τὸ άγαλμάτιον επέκτείνεται έτι περαιτέρω και ὁ λόφος και τὸ περιγράμμα τοῦ κράνουσ, τὰ περιβλήματα τής χειρός και τὸ περιγράμμα αὐτῆς, ἢ άπό τής μασχάλης μέχρι τής ὀσφύος σχεδὸν εύθεῖα γραμμῆ τοῦ θώρακος εϊναι έν άμφοτέροις ὁμοια.

Η έγχαράκτος δέ γραμμῆ τοῦ κρασπέδου τοῦ όπλισμοῦ τοῦ χαλκοῦ όπλίτου εϊναι χαρακτηριστική διακοσμητική λεπτομέρεια τῶν εκ Σπάρτης ὀστεινῶν (Άρχ. Έφ. 1914 σ. 27 εϊκ. 5) και κατά έπίδρασιν τής ὀστογλυφικῆς έξετελέσθησαν ὁ έγχαράκτος μαίανδρος και οἱ κροσσοί τοῦ χιτῶνος και ἡ έγχαράκτος και ἡ πρόστυπος διακόσμησις τῶν περιμηριδίων και τοῦ θώρακος (Άρχ. Έφ. εϊκ. 7, εϊκ. 13. Annual Br. Sc. Ath. 1906-7 σ. 328 εϊκ. 5 c κτλ.). Η τελευταία λεπτο-

μέρεια ἤθελεν ἐκτελεσθῆ κοίλη καὶ ἐν τῷ ὀστῶ (Ἀρχ. Ἐφ. ἔ. ἄ. εἰκ. 5) καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ, ἐν ἣ ἐχύθη ὁ ὀπλίτης οὕτω ἐξετελέσθη, ὥστε καὶ αὕτη τῇ αὐτῇ γενικῇ ἀρχῇ ὑπείκει καὶ δεικνύει τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὀστογλύφου.

Πάντα ταῦτα ὑποδεικνύουσιν ὅτι τὸ ἀγαλμάτιον κατεσκευάσθη ἐν ἐργαστηρίῳ διατελοῦντι ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τῆς Κορίνθου καὶ τῆς ἐπὶ τῆς λάρνακος τοῦ Κυψέλου ξυλογλυφικῆς, ἐξ ἧς ἐπηρεάσθησαν τὸ πλεῖστον τῶν ἐπὶ τῶν μελανομόρφων ἀγγείων παραστάσεων (πρβ. Ἀρχ. Ἐφ. ἔ. ἄ. σ. 25 κέ.). Πρὸς τὴν πηγὴν ταύτην φέρουσι καὶ αἱ διαστάσεις τῶν καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ σύνολον ἐν τῷ ἀγαλματίῳ καὶ τὸ ἐν γένει πνεῦμα τῆς παραστάσεως καὶ τῆς ἐσωτερικῆς μορφῆς, συγγενειάζοντα πρὸς τὰ ἐκ Κερκύρας πώρινα καὶ τὸν αὐτόθι ὀπλίτην μάλιστα. Ἀρκεῖ νὰ συγκρίνωμεν τὸ δυσαναλόγως σμικρὸν τοῦ ἄνω σώματος πρὸς τὸ κάτω καὶ τὴν μεγάλην πῶς κεφαλὴν, ἵνα διαισθανθῶμεν τὴν συγγένειαν καὶ τὴν σύγχρονόν πῶς κατασκευὴν.

Τὸ ἀγαλμάτιον ἠύρεθη ὑπὸ χωρικῆς νοτιῶς τοῦ ναοῦ Γ πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς, διεσώθη δὲ κατασχεθὲν ὑπὸ τῆς εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς τῇ ἐνεργείᾳ ἐμοῦ καὶ ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ Ἐθν. Μουσείῳ (ἀριθ. 14789). Ὁ χαλκὸς ἦτο ἐξωτερικῶς βαθῶς πράσινος πρὸ τοῦ καθαρισμοῦ.

66 (εἰκ. 53,1,2· παρένθ. πίν. 5, ὕψ. 0,089). *Δίαν μικρὸν κουρίδιον* ἐδραζόμενον ἔτι ἐπὶ τῶν πλήρων πελμάτων, ἀλλὰ προτεῖνον ὀλίγον τὸν δεξιὸν ἀντὶ τοῦ μέχρι τοῦδε ἀριστεροῦ ποδός. Τὰς χεῖρας ἐλαφρῶς κεκαμμένας καὶ κυρτὰς πρὸς τὰ ἔσω φέρει ἔμπροσθεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς, ἀνοικτὴν ἔχον τὴν δεξιάν, κλειστήν δὲ τὴν ἀριστεράν ἄκραν χεῖρα. Ἰσταται δὲ ἐπὶ μικρᾶς τετραπλεύρου βάσεως.

Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι εἰσέτι ἀβαθεῖς, οἱ χαλινοὶ τῶν χειλέων ἀνασπῶνται πῶς, ὁ πῶγων εἶναι προτεταμένος καὶ εὐρύς, τὸ πρόσωπον γωνιῶδες καὶ ὑπερμέγεθες, οἱ ὄμοι εὐρύτατοι καὶ τετράγωνοι, τὰ ἰσχία στενὰ καὶ ἡ ὀσφυς ἀνάλογος.

Φέρει μικρὰν κόμην καλύπτουσαν καὶ τὰ ὄτα καὶ εἰς μικρὸν ὑπὲρ τὸ μέτωπον ἐξόγκωμα ἀπολήγουσαν, αἱ δὲ τρίχες ἐξεδηλώθησαν διὰ λεπτῶν ἐγχαράκτων γραμμῶν ἀπὸ τῆς κορυφῆς μέχρι τῶν ἄκρων διηκουσῶν. Εἶναι ἡ κόμη περίπου τοῦ ἀγαλματίου ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως (De Ridder, ἔ. ἄ. πίν. Α', 1).

Ἡ ἀνατομικὴ διαμόρφωσις τοῦ σώματος εἶναι ἐπιτολαία καὶ ἀκανόνιστος, χειρωνακτικῶς ἐνιαχοῦ ἐκπεφρασμένη. Χαλκὸς βαθῶς πράσινος.

Τὸ ἀγαλμάτιον προέρχεται ἐκ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἤρξατο ἡ πρὸς τὸν παλαιότερον τύπον ἀντίδρασις τοῦ προβάλλοντος σταθερῶς τὸν ἀριστερὸν πόδα ἐν ἡρεμίᾳ γυμνοῦ καὶ ἀκριβῶς κατενώπιον βλέποντος, κλειστὰς δὲ ἔχοντος καὶ τὰς χεῖρας. Ἡ νεωτερίζουσα ἀντίδρασις ἐξεδηλώθη διὰ τῆς ἐλαφρᾶς προβολῆς τοῦ δεξιοῦ, τοῦ ἀνοίγματος τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ τῆς ἀνεπαισθήτου πρὸς τὰ δεξιὰ στροφῆς τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς μικρᾶς ἐξυψώσεως τοῦ ἀριστεροῦ ὄμου.

Ἡ ἀντίδρασις αὕτη ἐκδηλοῦται ζωηρότερον ἐπὶ τοῦ ἐπομένου νεωτέρου κατὰ τι, ἀλλ' ἔτι χειρωνακτικώτερον ἐξεργασθέντος *ἀγαλματίου ἀνδρικήσ ἢ νεανικήσ μορφῆσ*.

67 (εἰκ. 54, παρένθ. πίν. 6, ὕψ. 0,14). Ἐδράζεται καὶ τοῦτο ἐπὶ τῶν πλήρων πελμάτων, ἀλλὰ φέρει τὸν δεξιὸν πόδα περισσότερον πρὸς τὰ ἔμπρός. Ἡ κεφαλὴ στρέφεται πρὸς τὰ δεξιὰ κλίνουσα ἐλαφρῶς πρὸς τὰ κάτω. Ἡ ἀριστερὰ ὀλίγον ἀφισταμένη τοῦ σώματος κρέμαται ἐλάχιστα κεκαμμένη, ἡ δὲ δεξιὰ φέρει τὸν πῆχυν πρὸς τὴν κοιλίαν, ἀνοικτὴν ἔχοντα τὴν παλάμην.

Ἡ κόμμωσις πλησιάζει πρὸς τὸν τύπον συγχρόνων μορφῶν (πβλ. τὸν ἐκ τῆσ Ἀκροπόλεωσ ἔφηβον, Joubin Sculpture Grecque σ. 65 εἰκ. 6), ἀναστρεφομένη κατὰ τὴν βάσιν.

Ἔχει τοὺς αὐτοὺς ὀριζοντίους καὶ ἔτι εὐρύτερους ὤμους τοῦ προηγουμένου καὶ τὰσ αὐτάσ πως ἀναλογίασ διαστάσεων, τῆσ κεφαλῆσ δις περιεχομένησ ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ πώγωνοσ μέχρι τῆσ ἡθῆσ ἀποστάσει, ἔχει τὰσ βαρείασ δηλονότι καὶ συγκεντρουμένασ διαστάσεισ τῶν ἐκ τῆσ Πελοποννήσου ἔργων.

Ἡ ἐπίδερμις τοῦ χαλκοῦ εἶναι βαθυτάτου πρασίνου χρώματοσ.

Ἐὰν τὸ ἀριστερὸν σκέλοσ ἐκάμπτετο μᾶλλον ἢ ἦττον ἐν τῷ γόνατι ἢ ἐφέρετο πρὸς τὰ πλάγια καὶ περισσότερον ἔμπρός, τοῦ κορμοῦ ρυθμιζομένου καταλλήλωσ, θὰ ἐφθάνομεν εἰς τὴν μορφὴν ἐκείνην, ἣν ἡδραίωσεν ἡ πολυκλείτειοσ σχολή. Ἐὰν δὲ ἐκάμπτετο ὀλίγον τὸ δεξιὸν σκέλοσ τῆσ προηγουμένησ μορφῆσ (66) θὰ μετεβαίνομεν διὰ διαδοχικῶν σταθμῶν εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἔργων, ἐξ ἧσ προέκυψαν αἱ τῇ Ἀττικῇ ἀποδιδόμεναι ἡρεμοὶ γυμναὶ ἀνδρικαὶ μορφαί, καὶ εἰς ἐκείνην, ἐξ ἧσ προῆλθον ὁ τύποσ τοῦ ἐκ Μαντουῆσ γυμνοῦ καὶ τῶν τούτω σχετικῶν.

Παρὰ τὴν εὐτελεῆ λοιπὸν ἐκτέλεσειν τὰ μικρὰ ταῦτα ἀγαλμάτια παρέχουσιν οὐχὶ μικρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν στάσειν αὐτῶν. Διότι ἀποδεικνύουσι τῷ καθαρῶσ διαβλέποντι ὅτι πρὸ τῆσ ἔδραϊώσεωσ καὶ τῆσ τελικῆσ διαμορφώσεωσ ὠρισμένων γλυπτῶν τύπων ὑπὸ περιωνύμων ἐργαστηρίων προηγήθη σειρὰ ὄλη προσπαθειῶν ἀσήμων τεχνιτῶν, οἵτινεσ παρέσχον κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνοσ τὴν πρώτην, φέρ' εἰπεῖν, ὕλην, ἣν ἐτακτοποίησαν καὶ ἐξεργάσθησαν τὰ μεγάλα ἐργαστήρια. Τὸ δὲ προκείμενον χειρωνακτικὸν ἀγαλμάτιον δεικνύει τὴν ὁδόν, ἐξ ἧσ προέκυψεν ὁ Δορυφόροσ καὶ ὁ Διαδούμενοσ καὶ τὰ ἄλλα τῆσ σχολῆσ τοῦ Πολυκλείτου.

Παραλλήλωσ δὲ πρὸς τὴν σειρὰν ταύτην ἔβαινε καὶ ἡ ἑτέρα, ἐν ἣ κατατάσσεται καὶ τὸ ἐν Λιγουριῷ τῆσ Ἀργολίδοσ εὐρεθὲν χαλκοῦν ἀγαλμάτιον, ὃπερ ὁ Furtwängler ἐθεώρησε καὶ ὡσ ἓνα τῶν σταθμῶν τῆσ ἐκ τούτου προκυψάσεσ πολυκλείτειου σειρᾶσ (Wink. Progr. 50 σ. 128 κέ. εἰκ. σ. 137 καὶ πίν. Α'). Ἡ γνώμη αὕτη πρέπει, νομίζω, νὰ τροποποιηθῇ κατὰ τὰ ἀνωτέρω διὰ βραχέων ἀναφερόμενα.

68 (εἰκ. 55, 1, 3, παρὲνθ. πίν. 5, ὕψ. 0,134). *Μικρὰ ἀνδρική ἢ νεανική μορφή* ἐν στάσει ἀναλόγῳ πρὸς τὴν ἐν τῷ ἐκ Λυγουριοῦ ἀναφερομένῳ ἀγαλματίῳ στάσει τῶν ποδῶν, οἵτινες ἀπεκρούσθησαν κάτω. Διατηρεῖ ὅμως ἀρχαϊκωτέραν ὄψιν, τοῦ προσώπου βλέποντος ἀκινήτου κατενώπιον, τοῦ δὲ κορμοῦ οὐδεμίαν παρέχοντος διάσπασιν τῆς συμμετρικῶς ἔτι χωριζούσης μέσης κατακορύφου γραμμῆς. Οἱ ὠμοὶ εἶναι εὐρύτεροι καὶ κυρτότεροι, τὰ δὲ ἰσχία μᾶλλον συνεσταλμένα καὶ αἱ χεῖρες κινουῦνται ἔτι ἐντὸς δύο παραλλήλων ἐπιπέδων.

Ἡ στάσις τοῦ σώματος καὶ αἱ διαστάσεις, ἡ ἐπιπολαία ἀνατομικὴ διάπλασις καὶ ἡ ὅλη ἄψυχος ἔκφρασις καὶ μορφή πλησιάζουσι μᾶλλον πρὸς τὸν τύπον τοῦ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ἐφήβου, τοῦ ἐφήβου τοῦ Ἀκράγαντος (Arndt Einzel - Verkauf 759), τοῦ χαλκοῦ Sciarra (Joubin Sculpture Grecque σ. 73 εἰκ. 8. Collignon Sculpture Grecque A' εἰκ. 161) κτλ. Ἡ δὲ κατατομὴ τῆς κεφαλῆς ἔχει καταπληκτικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν κατατομὴν τοῦ ἐκ Δελφῶν ἠνιόχου. Ἐχει περίπου τὴν αὐτὴν στενὴν καὶ ἐπιμήκη μορφήν, τὴν ἀπὸ τοῦ μετώπου εἰς τὴν ρίνα κυματοειδῆ πῶς γραμμὴν, τὸ στρογγύλον, ὀξύτερον ἐνταῦθα, κρανίον καὶ ὁμοίαν πῶς ἔξεργασίαν τῶν τριχῶν τῆς κόμης. Πρὸς τοῦτο καὶ πρὸς τὸ χαλκοῦν Sciarra ἔχει ὁμοίαν τὴν στάσει τῆς καμπτομένης καὶ ἔμπροσθεν ὀριζοντίως φερομένης δεξιᾶς χειρὸς, πρὸς τὸ δεύτερον δὲ τὸ μᾶλλον στρογγύλον ἢ ὠοειδὲς περίγραμμα τοῦ προσώπου.

Ἡ παλάμη τῆς προτεινομένης ταπεινότερον ἀριστερᾶς χειρὸς εἶναι κεκλεισμένη καταλείπουσα στρογγύλην ὀπὴν πρὸς ἔνδειξιν τοῦ κοίλου, δὲν γνωρίζομεν ὅμως, ἂν τὴν αὐτὴν ἀρχαῖζουσαν ἔτι μορφήν εἶχε καὶ ἡ ἀποκρουσθεῖσα ἄκρα δεξιὰ χεῖρ. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἄσημος καὶ ὀλίγον ἱκανὸς τεχνίτης προσεπάθησε νὰ ἀποδώσῃ τὴν στάσει τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν χειρῶν τοῦ ἠνιόχου τῶν Δελφῶν ἐμμεῖνας ἔτι ἐξ ἀδυναμίας ἐν τῇ ἰσχυρότερῳ ἀρχαῖζούσῃ ἔξει, διατηρήσας δηλαδὴ τὸ πεπιεσμένον τοῦ κορμοῦ, τὴν μεγάλην προβολὴν τῶν γλουτῶν καὶ τὴν συστολὴν τῆς ὀσφύος, μάλιστα ἐκ τῶν πλαγίων, τὴν ἀβαθῆ μορφήν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τὴν ἥκιστα ἀληθῆ καὶ σκληρὰν μορφήν πάσης λεπτομερείας τοῦ προσώπου, τὴν ἔλλειψιν πάσης ἀνατομικῆς λεπτότητος, τὴν διὰ καμπύλων πῶς καὶ ὀμαλῶν γραμμῶν ἐκδηλουμένην ἐπιφάνειαν.

Τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο καὶ τὰ δύο προηγούμενα δεικνύουσιν τὴν ἀρχομένου τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος γεννηθεῖσαν ἀντίδρασιν πρὸς τὸν παλαιὸν τύπον καὶ τὴν ἐκ τοῦ πρώτου (66) λογικὴν πορείαν τῶν δύο διακλαδώσεων, ὧν τὰ δύο δευτέρα εἶναι ἀνὰ εἰς σταθμός. Δὲν δύναται ὅμως νὰ ὀρίσῃ τις τὴν πραγματικὴν σχετικὴν ἡλικίαν, διότι πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν μείζονα ἢ ἐλάσσονα ἱκανότητα τοῦ τεχνίτου, μὴ δυναμένου ἢ νὰ ἐμμεῖνῃ ἐξ ἀγνοίας πλέον ἄλλου ἱκανωτέρου ἐν τῇ παλαιότερᾳ ἔξει.

Ἡ σχέσις τῆς κεφαλῆς πρὸς τὸ σῶμα διαφέρει τῆς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἀγαλματίοις, χωρούσης τῆς κεφαλῆς ἐπὶ μᾶλλον ἐν τῇ ρηθείῳ ἀποστάσει, τὸ δὲ χρῶμα τοῦ χαλκοῦ εἶναι μᾶλλον ἀνοικτόν.

69 (εἰκ. 56, ὄλ. ὕψ. 0,73). **Ἀκέφαλος νεανική μορφή** ἐπαναλαμβάνουσα περίπου τὴν στάσιν τοῦ ἐν Φλωρεντία Idolino. Ὁ πῆχυς ὁμως τῆς δεξιᾶς χειρὸς φέρεται ὑψηλότερον, ἢ δ' ἀριστερὰ χεῖρ εἶναι σχεδὸν ἄκαμπτος, τῶν δακτύλων

μόνον στρεφομένων πρὸς τὸ σῶμα καὶ οὐχὶ τοῦ καρποῦ, καὶ τὸ ἀριστερὸν σκέλος κάμπτεται καὶ προβάλλεται ἐπὶ μᾶλλον, ἥσσον ἀφιστάμενον τοῦ ἐτέρου σκέλους.

Εἰκ. 56. Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον.

Ἐκ τῆς ρυθμίσεως ταύτης ὁ γλουτὸς τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς προβάλλει ἐπὶ μᾶλλον ἐν τῷ προκειμένῳ ἀγαλματίῳ καὶ ὁ ὤμος ὑψοῦται πλειότερον, ἢ ἰσορρόπησις ὁμως τοῦ σώματος φαίνεται σταθερωτέρα, ἀλλὰ θεατρικωτέρα.

Ἀπὸ ἀνατομικῆς ἀπόψεως τελειότερον εἶναι τὸ ἄνω τοῦ κάτω μέρους τοῦ σώματος, μᾶζαν σχεδὸν ἄμορφον παρουσιάζοντος τοῦ δευτέρου ἐν ταῖς κνήμαις μάλιστα καὶ τοῖς ἄκροις ποσὶ.

Μετὰ τῆς κεφαλῆς ἀπεκρούσθη καὶ ὁ καρπὸς τῆς δεξιᾶς. Κάτωθεν τοῦ ἀριστεροῦ πέλματος ἐκφύεται ὀρθογώνιος ἀπόφυσις (ὡς ἐν τῷ ἀγαλματίῳ 67), διαπερωμένη ὑπὸ ἐγκαρσίας ὀπῆς, εἰς ἣν, βυθιζομένης τῆς ἀποφύσεως ἐν τῇ βάσει, εἰσῆρχετο ἥλος στερεῶν τὸν πόδα πρὸς ταύτην. Ἡ τεχνικὴ αὕτη ἕξις εἶναι συνήθης ἐν τῇ Ἑλληνικῇ τέχνῃ.

Ὁ ἕτερος πούς ἐστερεοῦτο δι' ἡλίου ἀπλῶς ἐπὶ τῆς βάσεως. Ἡ ἐπιδερμὶς τοῦ χαλκοῦ ἔχει στιλπνὸν βαθὺ πράσινον χρῶμα.

70 (εἰκ. 57,1,2 παρ. 6). **Γυναικεία μορφή** μετὰ ἐξωσμένου χιτῶνος παίζουσα λύραν. Παρουσιάζει δηλονότι τὴν στάσιν τῶν παιζουσῶν τὸ ὄργανον τοῦτο χειρῶν, ἀλλ' οὐδὲν διασώζει τῆς λύρας, ἥτις θὰ ἦτο ἐστερεωμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς διὰ τῆς ὀπῆς τῆς διερχομένης διὰ τοῦ καρποῦ. Ἡ μορφή παρίσταται καθημένη, διὰ μιᾶς δὲ ἀυλακώσεως ὑπὸ τὴν ἔδραν ἐστερεοῦτο ἐπὶ στρογγύλου μέρους, σκεύους πιθανῶς, προσηλουμένη δι' ὀπῆς ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ χιτῶνος ὑπαρχούσης. Εἶναι ἐπιπολαία μεταγενεστέρα ἐργασία, ἐβλάβη δὲ τὸ ἀγαλμάτιον καὶ ἐκ τῆς ὀξειδώσεως. Ὁ χαλκὸς ἔχει ἐξωτερικῶς βαθὺ πράσινον χρῶμα.

71 (εἰκ. 58, ὕψ. προσώπου 0,028). **Μικρὰ ἀρχαϊκὴ κεφαλὴ** τοῦ τύπου τῶν Κορῶν τῆς Ἀκροπόλεως, μετὰ μακρᾶς κόμης καὶ βοστρύχων ἐκατέρωθεν ὑπὸ τὰ ὦτα καὶ στεφάνης. Ἡ κεφαλὴ εἶναι λείψανον ἀγαλματίου κατασκευασθεῖσα χωριστῆ καὶ προσκολληθεῖσα εἰτα ἐπὶ τούτου. Ἐβλάβη ἀρκούντως ἐκ τῆς ὀξειδώσεως. Χρῶμα ἀνοικτὸν πράσινον.

72 (εἰκ. 59,1, παρὲνθ. πίν. 4 μῆκ. πήχεως μέχρι δακτύλων 0,115). **Ἡ δεξιὰ χεὶρ ἀγαλματίου** κρατοῦσα ὄφιν ἐκ τῆς κεφαλῆς. Ἡ χεὶρ καμπτομένη μέχρι ὀξείας γωνίας ἔφερεν ἔμπροσθεν τὸν πῆχυν κατὰ παλαιότεραν ἔτι ἀνάμνησιν. Εἶναι λείψανον ἀγαλματίου τοῦ Ἀπόλλωνος ὡς Πυθίου ἢ Ἰατροῦ (;). Τὴν τελευταίαν ιδιότητα εἶχεν ἐνταῦθα ὁ θεὸς (Πausan. 4, 34, 7).

73 (εἰκ. 59,2, παρὲνθ. πίν. 4 μῆκ. πήχεως 0,205). **Ἡ δεξιὰ χεὶρ ἀγάλματος** διπλασίου περιῖπου μεγέθους τοῦ προηγουμένου. Καὶ ἡ χεὶρ αὕτη κάμπτεται κατ' ἀμβλείαν γωνίαν κλείουσα τὴν παλάμην, ἀλλὰ προτείνουσα τὸν δείκτην. Ἡ ἐπιδερμὶς τοῦ χαλκοῦ ἀμφοτέρων ἔχει χρῶμα βαθὺ πράσινον.

74 (εἰκ. 60, ὕψ. προσώπου μέχρι κορυφῆς 0,11). **Βεβλαμμένη μαρμαρίνη κεφαλὴ** τοῦ τύπου τῆς Κνιδίας Ἀφροδίτης, φέρουσα ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὀπὰς πρὸς στερέωσιν μεταλλίνης διακοσμήσεως ἢ δεσμῶν.

Εἰκ. 58. Ἀγαλματίου χαλκοῦ κεφαλὴ.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

75 (εἰκ. 61,1-4 παρὲνθ. πίν. 7). α'. Τρία θραύματα θωρακίων ἢ μεταγενεστέρων στηλῶν διασφύζοντα γράμματα τῶν μεταγενεστέρων Ρωμαϊκῶν χρόνων. Τὸ πρῶτον διασφύζει τὰ τελευταῖα τέσσαρα γράμματα λέξεως καὶ τὸ κατακόρυφον σκέλος τοῦ πρώτου γράμματος ἐπομένης λέξεως χωριζομένης ἀπὸ τῆς ἐτέρας διὰ δύο στιγμῶν (... ΔΚΩΝ:Ι...). Τὸ δεύτερον πέντε γράμματα (... ΜΕΝΟΥΣ) καὶ πέντε τὸ τρίτον (... ΛΤΔΥΤ...). Τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ τρίτου θραύματος δὲν διακρίνεται καλῶς ἂν εἶναι τ ἢ ε. Ἐκ τῶν λαξεύσεων τῶν δύο τελευταίων τεμαχίων ἐξάγεται ὅτι ταῦτα ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ἐν δευτέρῳ χρήσει.

β'. Θραῦμα πλακὸς διασφύζον εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας στίχους τὰ γράμματα:

+	Υ	Π	Σ
Ο	Ρ	Γ	\
Π	-		
Σ			

Τῶν τελευταίων ἐκ δεξιῶν γραμμάτων καὶ τοῦ κατωτάτου ἴχνη μόνον σφύζονται μὴ εὐκρινῶς διακρινόμενα. Μέγεθος ἔχουσι τὰ θραύματα 0,28, 0,20, 0,17.

76 (εἰκ. 62,1 παρ. 7). Θραῦμα ἐκ τοῦ στομίου ἀγγείου φέροντος ἐπὶ τοῦ χεῖλους δι' ἐλευθέρας χειρὸς χαραχθεῖσαν ἐπιγραφὴν, ἧς ἐσώθησαν τὰ γράμματα: . . . - Α Λ Ι Α Σ (... σαλίας;). Ἐκ τοῦ πρώτου γράμματος ἐσώθη δριζόντιον σκέλος ἴσως ἀρχαῖζοντος ἔτι τριμεροῦς σ. Φαίνεται θραῦμα παλαιότερου ἐρυθρομόρφου ἀγγείου.

77 (εἰκ. 62,2 παρ. 7). Ἄλλο θραῦμα ὁμοίου μέρους φέροντος ἐπὶ τοῦ χεῖλους τὰ γράμματα . . . . **ασιλα**. Τὸ σ εἶναι ἤδη τετρασκελὲς καὶ τὰ γράμματα καλῶς ἐγκεχαραγμένα καὶ καλῆς μορφῆς. Τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων εἶναι 0,018.

78 (εἰκ. 62,3 παρ. 7). Παρόμοιον θραῦμα φέρον ἐγγάρακτον τὴν λέξιν ΘΑΙΡΑΝΤΙΟΣ (= Αἰράντιος). Φαίνεται ὅτι ὁ χαράξας τὴν λέξιν τεχνίτης ἤθελε νὰ γράψῃ τὸ ἔθνικόν τινὸς ἐκ τῆς Ἄραντίας (Παυσαν. 2, 12, 14), χώρας ἢ πόλεως ἐν τῇ Φλιασίᾳ ὑπὸ τοῦ αὐτόχθονος Ἄραντος οἰκισθείσης (πβλ. καὶ Crusius ἐν Roscher's Lex. ἑ. λ. Ἄρας σ. 470. Curtius, Pelop. 2, σ. 470 κέ. . . Bursian G. v. Gr. 2, σ. 33. Στεφ. Βυζαν. ἑ. λ. Ἄραντία). Ἐξ ἀμαθείας λοιπὸν σχετίσας τὸ ἔθνικόν πρὸς τὸ **αἰρέω**, ἐσχημάτισε τὸ Αἰράντιος ἀντὶ τοῦ Ἄράντιος. Τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων εἶναι 0,02.

79 (εἰκ. 28). Ἡ ἐπὶ τοῦ στυρακίου 15 (ἀνωτ. σελ. 90) ἐγγάρακτος ἀφιέρωσις:

Ἀπέλλωνος ἱαρόν. Διὰ τὸ σ μεταχειρίζεται ὁ χαράξας δις τὴν τετράπλευρον μορφήν □, διὰ δὲ τὸ ω τὸ κυκλικὸν σχῆμα ○. Ἐὰν λοιπὸν ἤθελε νὰ γράψῃ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ ὡς Ἀπόλλωνος, θὰ ἔγραφε, νομίζω, καὶ τὸ πρῶτον σ διὰ τοῦ τετραπλεύρου □. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον φρονῶ ὅτι τὸ Θ χρησιμοποιεῖται ἐνταῦθα καὶ ὡς ε καὶ ὅτι τοῦ ὀνόματος τοῦ θεοῦ ἔχομεν καὶ ἐνταῦθα τὴν Δωρικὴν μορφήν **Ἀπέλλωνος**. Ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐξεργασίας αὐτῶν εἰκάζω ὅτι τὸ στυράκιον κατεσκευάσθη περὶ τὸ τέλος τοῦ F' π. X. αἰῶνος ἢ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπομένου.

80 (εἰκ. 24,1,2,3,4). Ἡ ἐπὶ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τῆς αἰχμῆς 11 (ἀνωτ. σελ. 88) χαραχθεῖσα ἀφιέρωσις ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ βαίνουσα:

Μεθάν[ιοι]
ἀνέθε[ν]
Ἄθάναι [ἐκ]
λαῖδο[ς].

Ἐκ τοῦ τελευταίου γράμματος τοῦ πρώτου στίχου σφύζεται τὸ ἕτερον τῶν παραλλήλων σκελῶν τοῦ ν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ σφζομένου ἴχνους τοῦ λοξοῦ μέσου σκέλους, τοῦ γράμματος τούτου βεβαίως.

Τὸ ἔθνικὸν *Μεθάνιοι* (=Μεθώνιοι) εὑρηται ἐν ἐπιγραφῇ ἐπὶ ὁμοίου ἔγχους ἐν Ὀλυμπίᾳ εὐρεθέντος (*Olymp. Inschriften* σ. 362 - 3 ἀρ. 247. *W. Prellwitz* ἐν *Collitz Sammlung Gr. Dialektinschriften* III 179 ἀρ. 3369. *Ausgrab. I, XXXII - III* σ. 17). Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων εἶναι καταπληκτικῶς ὁμοιον, ὡς δύναμαι νὰ ἀντιληφθῶ ἐκ τοῦ σχεδιογραφήματος καὶ τῆς περιγραφῆς, εἰκάζω ὅτι καὶ τὸ ἐκ Λογγᾶς ἔγχος εἶναι ἀφίερωμα τῶν αὐτῶν Μεθανίων τῆς Τροϊζηνίας (Παυσ. 2, 34, 1), περὶ ὧν ἴδε καὶ τὸ ἀναφερόμενον τῆς Ὀλυμπίας ἔργον (*Inscr.* σ. 362 - 3 ἀρ. 247).

Δαῖς - ἴδος εἶναι ἡ Δωρικὴ μορφή τῆς Ἰωνικῆς *Δηῖς - δος* (Αἰσχύλ. Ἐπτὰ ἐ. Θ. 313. Βακχυλ. *ΙΕ'*, 17 Bl.) = λείας· ἐκ τούτου καὶ ἐκ τῆς ἀναλογίας προκύπτει ὅτι τὸ ἔλλειπον γράμμα τῆς τελευταίας σειρᾶς θὰ εἶναι τὸ *ς*, συμπληρουμένου δὲ καὶ τοῦ τρίτου στίχου διὰ τῆς αἰτιολογικῆς προθέσεως *ἐκ* (πβλ. καὶ *A. G. Bather*, *Journ. Hell. Stud.* 1892 - 3 σ. 128 ἀριθ. 48) θὰ προέκυπτε πλήρης ἡ ἀφίερωσις ὡς συμπληροῦται ἄνω. Ὡς φαίνεται δὲ ἐκ τοῦ δημοσιευομένου ἀπεικάσματος 24,4 ὑπῆρχε χῶρος ἱκανὸς ἐπὶ τοῦ θραυσθέντος ἔγχους, ὅπως περιλάβῃ καὶ πλειότερα ἔτι γράμματα.

81 (εἰκ. 63· ἄνω πλάτος 0,36, κάτω 0,26). Ἐνεπίγραφος μαρμαρίνη πλάξ εὐρεθεῖσα ἐν τῷ ναῷ Α ἐντετειχισμένη. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας ὑπάρχουσι λαξεύσεις μετὰ λειψάνων μολύβδου καὶ χαλκοῦ, ἐφ' ὧν ἐστερεοῦτο ἡ κρατοῦσα κράνος βάσις. Ἐπὶ τῆς μιᾶς πλατείας ὄψεως τοῦ ἄνω ἐξέχοντος κύκλω μέρους εὐρίσκειται ἐγκεχαραγμένη ἡ ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφή:

Ἀ]πόλλων[ι
κ]όρουθα
ἀν]έθεκε
τάνδ]ε Ἐνυάλι[
5νον] Θεάριον
Πραξίας.

Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ λίθου φθαρεῖσα ὀλίγον δυσχεραίνει τὴν διάκρισιν τῶν γραμμάτων, ἀλλ' ἐπισταμένη παρατήρησις διακρίνει τὴν πορείαν αὐτῶν. Τὸ τελευταῖον δὲ γράμμα τοῦ πρώτου στίχου δὲν σφύζεται ὀλόκληρον, φαίνονται ὁμοῦς τὰ δύο σκέλη τοῦ *ν*. Ἐφθαρμένον ὡσαύτως εἶναι τὸ δεύτερον γράμμα τοῦ τετάρτου στίχου, ἀλλὰ διακρίνεται μετὰ προσοχῆς παρατηρούμενον ὡς *ε*. Τοῦ πρώτου γράμματος τοῦ πέμπτου στίχου καὶ τῶν δύο τελευταίων τοῦ ἐπομένου ἵχνη μόνον σφύζονται, ὥστε δὲν δυνάμεθα ἀκριβῶς νὰ γνωρίσωμεν τὴν μορφήν τοῦ *σ*.

Ἡ μεταξὺ τῶν γραμμάτων ἀπόστασις δὲν εἶναι πανταχοῦ ἴση, ἀλλὰ ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν εἶναι ὅπωςδῆποτε κανονικὴ ἤδη. Τὸ *θ* ἔχει τὴν μέσην στιγμὴν, καὶ

τὰ λοιπὰ γράμματα, πλὴν τοῦ *ν*, ἔχουσι τὴν κατακόρυφον ἤδη μορφήν καὶ τὸ *ε* τὴν ὀρθογώνιον, τὸ δὲ *ρ* τὴν ἔτι ἀρχαίζουσαν μορφήν *ρ*.

Ἐκ τῶν δύο ἐπιθέτων τὸ *θεάριον* σφύζεται ἀκέραιον, ὥστε σαφῶς ἐξάγεται ὅτι ἀναφέρεται καὶ τοῦτο καὶ τὸ *ἐννάλιον* εἰς τὴν κόρυθα. Ὅτι δὲ τὸ τελευταῖον συμπληροῦται ἀκριβῶς, εἶναι κατ' ἐμὲ ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως. Ἀλλὰ τὸ *θεάριον* (ἀντὶ τοῦ μὴ ὑπάρχοντος ἀπικτοῦ *θεώριον*) εἶναι Δωρικὴ ἐπίκλησις τοῦ ἐν Τροιζῆνι οὕτω λατρευομένου Ἀπόλλωνος (Παυσαν. 2, 31, 6), τὸ δὲ *ἐννάλιος* τὸ γνωστὸν ἐπίθετον τοῦ Ἄρεως ἢ τὸ ὄνομα τῆς αὐτοτελοῦς πολεμικῆς θεότητος, τοῦ Ἐνναλίου.

Δύο λοιπὸν ἐπίθετα ἀποδιδόμενα συνήθως ὠρισμένοις θεοῖς μεταπίπτουσιν εἰς τὴν γενικωτέραν σημασίαν τοῦ ἐπιθέτου καὶ ἀποδίδονται τῇ κόρυθι, ἥτις ὁμοῦς διὰ τῆς ἀφιερώσεως ἐγένετο κτῆμα τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐν τῇ ἀντιλήψει τοῦ ἀφιερουίντος, ἐκ Τροιζῆνος πιθανῶς, ἡ κόρυς δὲν θεωρεῖται μόνον κτῆμα, ἀλλὰ καὶ μέρος τῆς οὐσίας τοῦ Θεαρίου Ἀπόλλωνος. Κατὰ δὲ λογικὸν συμπέρασμα καὶ ἢ ἐκ τοῦ ἐπὶ τοῦ ὄλου, τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ ἀναφερομένου ἐπιθέτου ἔννοια ἀνταντακλᾶ καὶ ἐπὶ τοῦ μέρους, ὅπερ καὶ αὐτὸ εἶναι αὐτὴ αὕτη ἢ οὐσία. Δηλονότι *Θεάριος* εἶναι ὁ θεὸς καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ, κατ' ἀκολουθίαν *Ἐννάλιος* εἶναι τὸ μέρος τοῦ ὄπισμου αὐτοῦ, ἢ κόρυς, καὶ *Ἐννάλιος* ὁ θεός¹.

Τὸ συμπέρασμα τοῦτο εἶναι σημαντικόν, διότι διαβλέπομεν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ὅτι ἐν τῷ προκειμένῳ ἱερῷ ὁ Ἀπόλλων ἐλατρεύετο ὡς ἐν Ἀμύκλαις καὶ ὑπὸ τὴν παναρχαιοτάτην ιδιότητα τοῦ πολεμικοῦ θεοῦ.

Τὸ δὲ ἐπίθετον *ἐννάλιος* ἀποσπώμενον ἐκ τῆς μέγρι τοῦδε στενῆς αὐτοῦ χρήσεως γενικεύεται καὶ ἀποδίδεται καὶ τῇ ἀναλόγῳ πρὸς τὸν Ἄρην πολεμικῆ φύσει τοῦ Ἀπόλλωνος, πηγαζούση ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ αὐτοῦ ιδιότητες ἐκ τῆς περιληπτικῆς ἠλιακῆς φύσεως τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὡς ὁ ἥλιος δηλονότι ἐπισκοπεῖ τὰ πάντα, ἔχει ἐξυγιαντικὴν ἢ ἐπιβλαβὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν τῆς φύσεως καὶ παλαίει πρὸς τὰ ἀντιδρῶντα στοιχεῖα ταύτης κτλ. Προκύπτει λοιπὸν ὁ Θεάριος Ἀπόλλων, ὁ Ἐννάλιος, ὁ Ἰατρὸς κτλ., ἦν τελευταίαν ιδιότητα εἶχεν ὁ θεὸς καὶ ἐν Λογγᾷ (Παυσαν. 4, 34, 7).

Ἡ πολεμικὴ ιδιότης τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνάγεται κυρίως εἰς τοὺς παλαιοτά-

¹ Ἀμφιβάλλον τις περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ *σ* τοῦ ἔκτου στίχου θὰ συνεπλήρου ἴσως, βεβιασμένως πως κατ' ἐμὲ, καὶ οὕτω·

Ἄπ|όλλον[ι
κ|όρυθα
ἀν|έθεκε
τάνδ]ε Ἐννάλι
5 ος| Θεαρίον
ος| Πραξία.

τους ἐκείνους χρόνους, καθ' οὓς δὲν εἶχεν εἰσέτι προκύψει ἡ λατρεία τοῦ Ἄρεως. Ἐπειδὴ δὲ παναρχαιότατον εἶναι τὸ ἀναφερόμενον ἱερόν, φυσικὸν ἦτο ἐν τῇ πρώτῃ τούτου ἐγκαταστάσει νὰ εἰσαχθῇ ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος κατὰ τὴν προέχουσαν τότε πολεμικὴν ιδιότητα.

82 (εἰκ. 1, παρ. ἐνθ. πίν. 7). Ἡ ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ ναῷ Α εὐρεθέντος κίονος ἐπιγραφή:

Φιλοκράτης
 Φιλωνίδα
 καὶ Τιμοκράτις
 Ἀγαθία
 Ἀπόλλωνι
 Κορύνθῳ
 ἐπὶ ἱερέος Ἀγάθο(υ).

Τὸ ὄνομα τῆς Τιμοκράτιδος τοῦ Ἀγαθία ἐχαράχθη μεταγενεστέρως, ἀπολαξευθέντος ἐτέρου ὀνόματος. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε χῶρος τὰ γράμματα ἔλαβον σμικροτέρα μορφήν. Τὸ κάτω μέρος τοῦ κίονος ἀπεκρούσθη, ἐκ τῆς θέσεως δὲ ἧς ἐπιγραφῆς ἐξάγεται ὅτι τὸ ἀποκρουσθὲν τμήμα ἦτο ἴσον πρὸς τὸ ὑπάρχον θραῦμα ἢ μείζον αὐτοῦ. Φαίνεται δὲ ὅτι τοῦτο ἦτο εἰς τῶν Ἰωνικῶν κίωνων τοῦ ναοῦ Α, ἢ δὲ ἀφιέρωσις ἔχει σχέσιν πρὸς δύο διαδοχικὰς ἐπισκευὰς τοῦ ναοῦ ἐν τῷ Β' μ. Χ. αἰῶνι.

Ἡ σπουδαιότης τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης προκύπτει ἐκ τοῦ λόγου ὅτι καθωρίσθη καὶ ἡ ἀκριβὴς τοποθεσία τοῦ ἱεροῦ, διευκρινίσθη ἡ λατρευομένη ἐνταῦθα θεότης καὶ ἠδραιώθη τὸ πραγματικὸν ἐπίθετον τοῦ θεοῦ. Διότι, ἂν καὶ ὑπῆρχε παραδεδομένη ἡ μορφή τῆς τοῦ **Κορύνθου** ἐπικλήσεως, ἐκυμαίνετο αὕτη ἐν ταῖς διαφόροις ἐκδόσεσιν μεταξὺ τῶν μορφῶν τοῦ Κορίνθου, τοῦ Κορύνθου, τοῦ Κορύδου ἢ τοῦ Κορύθου (Hitzig - Blümner P.G. d. II, 1 σ. 90, 7. Wernicke ἐν Pauly - Wissowa II σ. 57 ἐ. λ. Κόρυθος. Curtius Pelopon. 167, 195, 41). Ἐκ δὲ τῆς προηγουμένης ἐπιγραφῆς ἐξάγεται ὅτι τὸ ἐπίθετον **Κόρυνθος** παρήχθη ἐκ τοῦ **κόρυς -υθος** χαρακτηρίζει δηλονότι τὸ ἐπίθετον τὴν πολεμικὴν ιδιότητα τοῦ Ἀπόλλωνος (Robert ἐν Preller. Myth. I, 274, 3.277. Bruchmann, De Apolline et Graeca Minerva deis medicis, Vratisl. 1885).

Ἐν συμπεράσματι προκύπτει ὅτι ἐκ τῶν πρώτων αἰώνων τῆς Α' π. Χ. χιλιετηρίδος ἰδρύθη ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Αἰλείας, τῆς ἀπὸ τῶν Βοιωτικῶν χρόνων παλαιᾶς Κορώνης (νῦν Πεταλιδίου), ἱερόν τῷ Ἀπόλλωνι Κορύνθῳ, οὗτινος ὁ παλαιότατος ναὸς ἦτο ὁ Δ, εἶτα ὁ Ε καὶ ὁ Β. Μεσοῦντος τοῦ F' π. Χ. αἰῶνος ὠκοδομήθη ὁ μείζων περὶτερος ναὸς Γ καὶ, τούτου ἴσως καταστραφέντος, ὁ ναὸς Α πιθανῶς ἐν τοῖς Μακεδονικοῖς χρόνοις, ὅστις καὶ διετηρήθη μέχρι τῶν μετα-

γενεστέρων Ρωμαϊκῶν χρόνων, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς προηγουμένης ἐπιγραφῆς καὶ ἐξ εὐρεθέντων νομισμάτων τοῦ Γορδιανοῦ τοῦ Γ' (238 μ. Χ.) καὶ τοῦ Κωνσταντίου (337 μ. Χ.).

Ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις ὁ Ἄπόλλων ὡς θεὸς πολεμικὸς εἶχε μορφήν ἀνάλογον πρὸς τὸν Ἀμυκλαῖον Ἄπόλλωνα, ὑπῆρχον δὲ καὶ δύο ἀγάλματα αὐτοῦ ἐν τῷ ἱερῷ ξοανόμορφα, τὸ μὲν λίθινον, τὸ δὲ χαλκοῦν (Παυσαν. 4, 34, 7). Ἄλλ' ὁ θεὸς ἐλατρεύετο καὶ ὡς ἰατρός, δηλονότι τὸ ἱερὸν ἦτο καὶ θεραπευτήριον. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κυρίως ἐξελέγη καὶ ἡ ἀπομεμακρυσμένη καὶ ἡ ὑγιεινὴ αὕτη τοποθεσία, ἥτις ἐπὶ περιόπτου θέσεως παρὰ τὴν θάλασσαν εὐρισκομένη, περιβαλλομένη δὲ ὑπὸ ἀφθόνου φυτείας καὶ ἀφθόνων πηγῶν ἀπετέλει τερπνοτάτην διαμονὴν ἐν παντὶ χρόνῳ.

Ἀθήνησιν ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ 1916.

ΦΡΙΔΕΡΙΚΟΣ ΒΕΡΣΑΚΗΣ

ΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΡΕΙΟΝ ΠΑΓΟΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΝΑΟΥ

Εἰς τὴν ΒΑ. τοῦ Ἀρείου Πάγου πλευρὰν διεκρίνοντο ἐρείπια Χριστιανικοῦ Ναοῦ, ἀποδιδομένον εἰς τὸν Ἅγιον Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην.

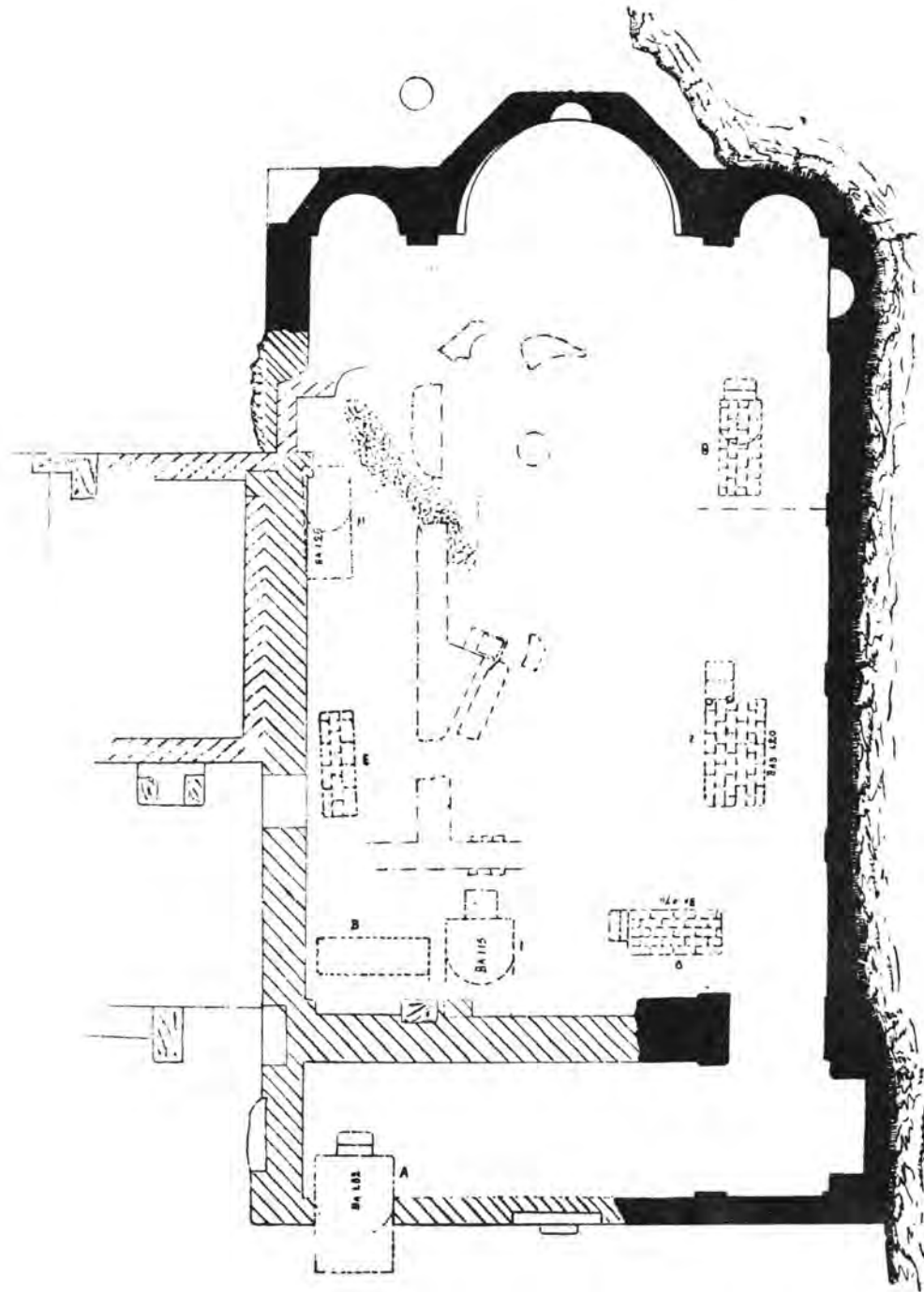
Πρῶτος, ὅστις ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τὰ ἐρείπια ταῦτα ἦτο ὁ ἀποθανὼν Γ. Λαμπάκης· περιορίσθη ὁμοῦ καὶ αὐτὸς καὶ ὁ ἀντιφρονῶν καθηγητὴς Κ. Ζησίου εἰς τὸ ζήτημα: ἂν ὁ Ναὸς ἀνήκει εἰς τὸν Ἅγ. Διονύσιον (Λαμπάκης), ἢ εἶνε Ναὸς ἐπ' ὀνόματι ἑτέρου Ἁγίου τιμώμενος, ὅποτε ὁ ὑπὸ περιηγητῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀναφερόμενος Ναὸς τοῦ Ἀρεοπαγίτου ἔπρεπε ν' ἀναζητηθῆ βορειότερον καὶ νὰ ταυτισθῆ μετὰ τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τιμωμένου σήμερον ναῖσκου, παρ' ᾧ εὔρηται καὶ ὁ λεγόμενος Σταυρὸς τοῦ Ἁγ. Παύλου ὁ ἐπὶ βράχου τῆς ΒΔ. πλευρᾶς τοῦ Ἀρείου Πάγου λελαξευμένος (Ζησίου) ¹.

Ἡ σπουδαιότης, ἣν κέκτηται διὰ τὰς μεσαιωνικὰς Ἀθήνας ὁ Ἅρειος Πάγος μ' ἔπεισε νὰ ἐξερευνήσω τὸν ἀνωτέρω χῶρον.

Ἡ ἐνεργηθεῖσα μικρὰ σκαφικὴ ἔρευνα — ἀπὸ 15 - 21^{ης} Δεκεμβρίου π. ἔ. — ἀπεκάλυψεν ὀλόκληρον τὸν μόλις πρότερον διακρινόμενον Ναόν, παραμορφωμένον κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ τῶν κατὰ καιροὺς προσθηκῶν, μεταγενεστέρων κτισμάτων συνεχομένων κατὰ τὴν Β. πλευρὰν καὶ ὀκτὼ τάφων, οἵτινες καταλαμ-

¹ Τὴν ἀνωτέρω συζήτησιν καὶ βιβλιογραφίαν βλέπε ἐν τῷ Β' τόμῳ τῆς «Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων ἐπι Τουρκοκρατίας» ὑπὸ Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Ἀθήναι, 1890, σελ. 300 κ. ἔ., ἐνθα ἐκτίθεται καὶ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μαρτυρίας τοῦ Spon γνώμη τοῦ Σ., καθ' ἣν τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἦσαν δύο Ναοὶ συνεχόμενοι: ὁ μέγας — τὰ σημερινὰ δηλ. ἐρείπια, ἅτινα καὶ τότε (τῷ 1672) ἦσαν τοιαῦτα — καὶ πλησίον τῆς ἡρειτωμένης Ἐκκλησίας ἑτέρα μικρά, ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἅγ. Διονύσιον καὶ χρησιμεύουσα ὡς εὐκτήριον τοῦ Μητροπολίτου, οὗτινος τὸ οἶκημα εὗρίσκετο, κατὰ τὰς αὐτὰς μαρτυρίας, παρὰ τοὺς δύο τούτους Ναοὺς· τὰ περὶ μητροπολιτικοῦ οἰκήματος ἴδε ἀπὸ τοῦ ἐν σελ. 170, τὴν δὲ ὑπὸ τοῦ Spon τῷ 1674 δημοσιευθεῖσαν ἐπιστολιμαίαν τῶν Ἀθηναίων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος περιγραφὴν τοῦ Babin βλ. ἐν μεταφρ. εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Καμπούρογλου ἐκδοθέντα «Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων» τόμ. Α' σελ. 198· πρβλ. ἀπὸ τοῦ, τόμ. Β' σελ. 87 καὶ περιγραφὴν τοῦ συγχρόνου τῷ Spon περιηγητοῦ de la Guilletière (ἢ Guillet), ἐνθα λέγεται «ἐπειδὴ παρὰ τὴν ἀρχιεπισκοπικὴν οἰκίαν ὑπάρχει μικρὸν παρεκκλήσιον τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ὃπερ βράχος καταπεσὼν κατηρέϊψε, καθ' ἑκάστην (οἱ Ἀθηναῖοι) καθικετεύουσι τοὺς ἡμετέρους ἱεραποστόλους πρὸς ἀνοικοδόμησιν κλπ.». Ἀξιοσημείωτον εἶνε ὅτι πάντες ὁμιλοῦσι περὶ ἀρχιεπισκοπικῆς οἰκίας καὶ Ναοῦ, ὃν ὁ Guilletière μόνον λέγει μικρὸν καὶ τὸν ὅποιον ὁ Babin νομίζει ὅτι «ἴδρυται ἐπὶ τῶν ἀρχαίων θεμελίων τῆς οἰκίας τοῦ Ἀρεοπαγίτου, συνεχόμενον μετὰ τῶν ἐρειπίων ἀρχαιοτάτης Ἐκκλησίας, ἧς τὰ ἐρείπια καὶ οἱ τοῖχοι φαίνονται ἀκόμη — τῷ 1672 — περικεκοσμημένοι διὰ διαφόρων γραφῶν καὶ παρ' ἣν εὔρηται φρέαρ, ἐν ᾧ βεβαιούται ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔμεινε κεκρυμμένος ἐπὶ 24 ὥρας ἐν τινι διωγμῷ, ὃν οἱ ἐχθροὶ του ἐκίνησαν κατ' αὐτοῦ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Διονυσίου».

βάνουσι τὸ ἔδαφος τοῦ Ναοῦ, ὡς διακρίνει τις εἰς τὴν παρατιθεμένην γενικὴν

Εἰκ. 2. Κάτοψις τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀρεοπαγίτου.

ἄποψιν τῶν ἐρειπίων (εἰκ. 1 παρ. πίν. 1) καὶ τὴν σχεδιασθεῖσαν_κάτοψιν αὐτῶν (εἰκ. 2).

Α' ΕΡΕΙΠΙΑ, ΑΡΧΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

1. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΣΩΖΟΜΕΝΩΝ ΕΡΕΙΠΙΩΝ

Ἡ γενικὴ ἄποψις τῶν ἐρειπίων¹ παρουσιάζει ὀρθογώνιον οἰκοδόμημα μῆκους 21,80 καὶ πλάτους 10,70 μ. Ἡ Α. πλευρὰ, ἣς μόνον τὰ θεμέλια ἀνευρέθησαν, ἔχει τὴν Ἀψίδα ἐν τῷ μέσῳ, τρίπλευρον ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς κυκλικὴν καὶ στηρίζεται κατὰ τὸ δεξιὸν αὐτῆς ἄκρον ἐπὶ τοῦ βράχου (εἰκ. 3 παρ. 1), ἐν ᾧ κατὰ τὸ ἀριστερὸν ἀφίεται ἀπὸ τῶν θεμελίων τριγωνικὸν κενόν, ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ ὁποῦ προφανῶς ἤρχιζεν ἀνυψούμενος ὁ τοῖχος ὁ συνδέων τὴν Α. μετὰ τῆς Β. πλευρᾶς τοῦ Ναοῦ· ἐσωτερικῶς τὸ ἡμικύκλιον τῆς Ἀψίδος (διαμ. 4,45 μ.) βαίνει ἐπὶ προεξεχούσης κατὰ τι ἀπὸ τῶν θεμελίων ζώνης, ἣτις χρησιμεύει ὡς βᾶσις, ἀνοίγεται δ' ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἡμικυκλίου καὶ ἐπὶ τοῦ πάχους τοῦ τοίχου ἑτέρα μικρὰ Ἀψίς, ἣς τὸ κάτω μέρος διεσώθη, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὀρίας ὑπῆρχε πιθανώτατα τὸ κεντρικὸν παράθυρον τοῦ Ἱεροῦ. Ἐκατέρωθεν τῆς μεγάλης Ἀψίδος καθ' ὅμοιον τρόπον ἀνοίγονται ἐπὶ τοῦ πάχους τοῦ τοίχου ἡ Πρόθεσις καὶ τὸ Διακονικόν, οἱ δὲ τοῖχοι οἱ διαχωρίζοντες τὰς τρεῖς Ἀψίδας ἀπολήγουσιν εἰς παραστάδα (βλ. κάτοψιν τοῦ Ναοῦ).

Ἡ Ν. πλευρὰ τοῦ Ναοῦ, ἡ μόνη διατηρηθεῖσα εἰς ὕψος 3,65 μ., βαίνει ὀλόκληρος ἐπὶ τοῦ βράχου (εἰκ. 3) καὶ ἔχει εἰς ἴσα ἀπ' ἀλλήλων διαστήματα παραστάδας 0,08 μ. ἐξεχούσας τοῦ τοίχου τοῦ Ναοῦ. Εἰς τὸ παρὰ τὸ Διακονικὸν μέρος καὶ εἰς ὕψος 1,15 μ. ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀνοίγεται μικρὰ Ἀψίς, χρησιμεύουσα καὶ αὕτη πιθανῶς ὡς Σκευοφυλάκιον.

Ἐκ τῶν δύο ἄλλων πλευρῶν τοῦ Ναοῦ τὰ θεμέλια μόνον διατηρήθησαν οὕτως ἐκ τῆς Δ. πλευρᾶς διατηρήθη ἡ ἀπὸ τοῦ βράχου μέχρι τοῦ ἀνευρεθέντος

¹ Τὴν πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν ἄποψιν τῶν ἐρειπίων βλέπε ἐν τῷ Δ' Δελτίῳ τῆς Χριστ. Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας, σελ. 101· πρὸβλ. καὶ Δελτίον ζ' σελ. 5-7 καὶ Ζ' σελ. 42 καὶ σημ. 1, ὅπου μάλιστα πλὴν τῆς βιβλιογραφίας κλπ. δίδεται ὑπὸ τοῦ Λαμπάκη καὶ ἡ κάτοψις τοῦ Ναοῦ πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν· ἡ φωτογραφία τοῦ Λαμπάκη ἀνεδημοσιεύθη καὶ ἐν Cabrol, Dict. d'archéol. chret., εἰκ. 1081 ἐν σελ. 3065. Ὁ Ναὸς τοῦ Ἀρεοπαγίτου σημειοῦται καὶ εἰς τὸν χάρτην τῶν μεσαιωνικῶν Ἀθηνῶν τοῦ Mommsen (βλ. Pl. II N° 42 ἐν Athenae christianaee, Leipzig, 1868· πρὸβλ. αὐτόθι τὰ περὶ τοῦ Ναοῦ ἐν σελ. 42-46) καὶ εἰς τὸν χάρτην τοῦ Judeich (Topographie von Athen, Leipzig 1905, Plan 1), ἔνθα μάλιστα δίδεται ἐν μικρογραφίᾳ ὅλος αὐθαίρετος κάτοψις αὐτοῦ. Ἐκ τῶν διασωθέντων σχεδιαγραμμάτων τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 17' καὶ 12' αἰῶνος, τῶν δημοσιευθέντων ὑπὸ Laborde (Athènes aux XV - XVIII siècles, Paris, 1854, τόμοι 2) ἐπὶ τοῦ Πίν. τοῦ Verneda τῆς σελ. 176 (Β' τόμου) διακρίνονται δύο οἰκῆματα ἐπὶ τῆς θέσεως (:) τοῦ ἡμετέρου Ναοῦ, ἐξ ὧν τὸ μεγαλύτερον προσομοιάζει πᾶς μὲ δρομικὸν Ναὸν καὶ ἔχει εἰδὸς τι κωδωνοστασίου· ἡ ἀμφισθητουμένη ὁμοίως θέσις τῶν οἰκημάτων τούτων δὲν ἐπιτρέπει νὰ βασισθῶμεν ἐπ' αὐτῶν· τὸ αὐτὸ παρατηροῦμεν καὶ διὰ τὰ σχεδιαγραμματα τοῦ αὐτοῦ τόμου ἐν σελ. 23 — N° 21 — (τοῦ Spon) καὶ ἐν σελ. 180 (M). Παρὰ Laborde αἱ περὶ Ναοῦ μαρτυρίαι ἐκτίθενται ἐν σελ. 17 σημ. (Spon) καὶ σελ. 227 σημ. (Guillet)· πρὸβλ. καὶ περὶ φρέατος ἐν σελ. 112 σημ. Διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀνωτέρω μαρτυριῶν δὲν πρέπει νὰ λησμονῆ τις ὅτι ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐγένετο σύγκρισις τοῦ Ἀρείου Πάγου πρὸς τὴν Πνύκα.

κατωφλίου τοῦ Ναοῦ βάσις τοῦ τοίχου, ἔχοντος κατὰ τὸ μέσον ἴχνη παραστάτου, ἀριστερὰ δὲ τούτου τὰ θεμέλια τοῦ ὑπολοίπου τοίχου, ἐφ' οὗ διακρίνεται τὸ κατώφλιον, ἥτοι ἐπιμήκης μαρμάρινος λίθος, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἀνευρέθη μικρότερος ὅμοιος λίθος, δι' οὗ ἐσχηματίζοντο αἱ ἄγουσαι εἰς τὸν Ναὸν δύο βαθμίδες.

Ἐκ τῆς Β. πλευρᾶς τοῦ Ναοῦ μόνον τὸ παρὰ τὴν Πρόθεσιν τμήμα τῶν θεμελίων διεσώθη, τοῦ λοιποῦ τοίχου παραμορφωθέντος τοσοῦτον ἕνεκα τῶν παραλλήλως πρὸς αὐτὸν καὶ ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τοῦ Ναοῦ κτισθέντων τάφων καὶ μάλιστα ἕνεκεν ἄλλων συνεχομένων ἐξωτερικῶς κτισμάτων, ὥστε ν' ἀποβαίνει δύσκολος ἡ ἀνεύρεσις τῆς ἀρχικῆς του μορφῆς· οὐδεμία ὁμως ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ἀρχικῶς θὰ παρουσίαζεν ὁμοίαν ὄψιν πρὸς τὴν Ν. πλευρὰν, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι ἠνοίγετο κατὰ τὸ μέσον περιήτου τῆς πλευρᾶς ταύτης θύρα, ὡς ἐκ διατηρηθέντος ἀνοίγματος δύναται τις ἀσφαλῶς νὰ συμπεράνη.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀποκαλυφθέντων βάσεων τοίχων, συνεχομένων πρὸς τὴν πλευρὰν ταύτην τοῦ Ναοῦ, γίνεται φανερόν ὅτι τὸ πλεῖστον τῆς Β. πλευρᾶς συνείχετο πρὸς κτίσμα καθέτως πρὸς τὸν Ναὸν βαῖνον καὶ διηρημένον διὰ τοίχου εἰς δύο διαμερίσματα· πρὸς τοῦτο μάλιστα φαίνεται συνεχόμενον ἕτερον μαγαλύτερον οἶκημα ἐστραμμένον πρὸς τὰ ΒΔ. τοῦ Ναοῦ, οὗτινος διεκρίθησαν κατὰ τὴν ἐνεργηθεῖσαν δοκιμαστικὴν ἔρευναν θεμέλια τοίχων καὶ ἐπιμελῶς ἐπεστρωμένον δάπεδον. Τὸ συνεχόμενον πρὸς τὴν Β. πλευρὰν κτίσμα ἔχει ἐπίστρωσιν δι' ἀσβέστου καὶ ἄμμου καὶ φαίνεται μεταγενεσττέρα προσθήκη, ὡς δύναται τις νὰ διακρίνη ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς τοιχοδομίας τοῦ μεσοτοίχου· ἡ ἐκκαθάρισις τοῦ μέρους τούτου, δι' ἣν παρεμερίσθησαν τμήματα τοίχων τῆς Β. πλευρᾶς εἰς μεταγενεστέρους χρόνους καταπεσόντα, ἀπέδειξεν ὅτι ἐπὶ τοῦ μέρους ἐκείνου ὑπῆρχεν ἀρχικῶς ἀντηρὶς πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Β. τοίχου τοῦ Ναοῦ, ἧς τὸ ὑλικὸν μετεχειρίσθησαν κατὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ συνεχομένου κτίσματος· ἐπὶ τοῦ δευτέρου στενωτέρου διαμερίσματος τῆς προσθήκης ἀνευρέθη τάφος πεπληρωμένος ὀστέων¹.

Ὁ χώρος, ὁ μεταξὺ τῶν τεσσάρων περιγραφέντων τοίχων τοῦ Ναοῦ, φαίνεται διαιρούμενος εἰς δύο διαμερίσματα δι' ὀριζοντίου τοίχου πάχους 0,65 μ., οὗτινος ἀριστερὰ μὲν διετηρήθησαν τὰ θεμέλια, δεξιὰ δὲ βράχος λελαξευμένος (ὑψ. βράχου 1,30 μ.), παρὰ τὴν βάσιν τοῦ ὁποίου διακρίνονται εἰς ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς ἴχνη τῶν ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου ἐκτισμένων παραστάδων προ-

¹ Πάντα τ' ἀνωτέρω περιγραφέντα δεικνύουσιν, ὅτι ἐκεῖ πρέπει ν' ἀναζητήσῃ τις τὰ ὑπὸ περιηγητῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος μαρτυρούμενα κτίσματα, ἥτοι τὸ συνεχόμενον πρὸς τὸν ἠρειπωμένον Ναὸν μικρὸν παρεκκλήσιον τὸ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγ. Διονυσίου καὶ τὸ πρὸς ἀμφοτέρα συνεχόμενον μητροπολιτικὸν οἶκημα, τὸ κείμενον ΒΔ. τῶν ἐρειπίων τοῦ μεγάλου Ναοῦ.

φανῶς διὰ τοῦ τοιούτου τοίχου ἐσηματίζετο ὁ **Νάρθηξ** τοῦ Ναοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου εἰσήρχετό τις διὰ τριῶν θυρῶν, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ διατηρηθέντος εἰσέτι δεξιὰ μεταξὺ τοῦ βράχου καὶ τοῦ Ν. τοίχου ἀνοίγματος. Ὁ Νάρθηξ οὗτος εἶνε κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν ἐπιμηκέστερος τοῦ λοιποῦ Ναοῦ, εἰσχωρῶν 0,60 μ. ἐπὶ τοῦ Ν. τοίχου ἀριστερὰ δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν ὄψιν, ἄδηλον δὲ ἂν ἀρχικῶς ἀμφοτέραι αἱ πλευραὶ ἦσαν συμμετρικαί.

Ὁ λοιπὸς χώρος τοῦ Ναοῦ παρουσιάζει παράδοξον σύμπλεγμα τοίχων σαφῶς διακρίνονται βάσεις τοίχου βαίνοντος παραλλήλως πρὸς τὸν Νάρθηκα καὶ συνεχομένου πρὸς ἑτέρας βάσεις καθέτου πρὸς αὐτὸν τοίχου· φυσικὸν δὲ εἶνε νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι πρόκειται περὶ δευτέρου διαμερίσματος τοῦ Ναοῦ ἢ **ἐσωτερικοῦ Νάρθηκος**, οὗτινος τὰ πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος θεμέλια ἐξηφανίσθησαν, ὡς εὕρισκόμενα μεταξὺ τῶν δύο τάφων, πρὸς κατασκευὴν τῶν ὁποίων ὡς ἔτοιμον ὑλικὸν ἐχρησίμωσαν. Ἄν οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἔχομεν πρὸ ἡμῶν **Ναὸν μὲ διπλοῦν Νάρθηκα**, ὅπερ νομίζω καὶ σύμφωνον πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος.

Μετὰ τὸν ἐσωτερικὸν τοῦτον Νάρθηκα ἀκολουθεῖ ὁ **κυρίως Ναός**. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου διασφύζονται μόνον ἀριστερὰ καὶ παραλλήλως πρὸς τὰς μεγάλας τοῦ Ναοῦ πλευρὰς βάσεις τοίχου, πλατυνομένου κατὰ τὸ πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν Νάρθηκα ἄκρον καὶ σχηματίζοντος μετὰ τῶν ἀπέναντι τούτου μόλις σφυζομένων θεμελίων ἑτέρου τοίχου **ὄχετόν** διὰ πλίνθων κατεσκευασμένον (εἰκ. 2)· ὁ ὄχετός οὗτος λαμβάνει τὴν ἀρχὴν του ἀπὸ τοῦ ἄνωθεν τῶν τοίχων τούτων χώρου, ἐπεστρωμένον διὰ μεγάλων πλίνθων ἢ ἀρχαίων κεραμίδων (πλάτ. πλίνθου 0,40 μ.), δὲν φαίνεται δὲ νὰ καταλήγῃ που. Ὁ ἐσωτερικὸς οὗτος τοίχος τοῦ κυρίως Ναοῦ διακόπτεται κατὰ διαστήματα, ὡς διακρίνει τις ἐν τῇ κατόψει, ἔνθα κάτωθεν τῶν βάσεων, δι' ὧν σχηματίζεται ὁ ὄχετός, φαίνεται ἡ ἀρχὴ τῶν θεμελίων τοῦ καθέτως πρὸς τὴν ὀριζοντίαν πλευρὰν τοῦ ἐσωτερικοῦ Νάρθηκος βαίνοντος τοίχου.

Ἡ ἐσκαφὴ τοῦ χώρου, τοῦ εὕρισκομένου δεξιὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τούτου τοίχου, ἀπεκάλυψε καὶ τρεῖς βάσεις τοίχων βαίνοντων τοξοειδῶς, ἐξ ὧν αἱ μὲν δύο εὕρισκονται ἀπέναντι τοῦ διαχωρίζοντος τὴν Πρόθεσιν τῆς μεγάλης Ἀψίδος τοίχου, ἡ δὲ τρίτη δεξιὰ τοῦ ὄχετοῦ· εἰς ἀπόστασιν δὲ 1,80 μ. ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοίχου ἀνευρέθη ἡ βᾶσις καὶ τεμάχια μεγάλου πηλίνου πίθου.

Τῆς **ἐπιστροφῆσεως** τοῦ ἐδάφους τοῦ ναοῦ διετηρήθησαν λείψανα εἰς δύο μέρη, ἧτοι ἐπὶ τοῦ Β. ἄκρου τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους καὶ εἰς ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς τῶν θεμελίων τοῦ διαχωρίζοντος τὸν κυρίως Ναὸν ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ Νάρθηκος ὀριζοντίου τοίχου. Τὸ διασωθὲν τμήμα τῆς ἐπιστροφῆσεως τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους καλύπτεται διὰ στενῶν ἐπιμήκων τεμαχίων ἐκ πλίνθων ἢ κεραμίδων, συμ-

μετρικῶς πρὸς ἄλληλα τοποθετουμένων, καὶ δύναται νὰ καταταχθῇ εἰς τὸ β' εἶδος ἐπιστρώσεως (opus sectile): τὸ δὲ ἐκατέρωθεν τοῦ τοίχου τοῦ ἐσωτερικοῦ Νάρθηκος διασωθὲν μέρος ἐπιστρώσεως εἶνε τετράγωνοι μικραὶ ὁμοιομεγέθεις πλάκες ἐκ λευκοῦ μαρμάρου (opus tessellatum). Ἐκ τῆς βαθύτερον εὐρισκομένης πρώτης ἐπιστρώσεως δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἡ δευτέρα εἶνε ἀπόδειξις ἀνακαινίσεως τοῦ Ναοῦ.

Τέλος ἀνατολικῶς τοῦ Ναοῦ καὶ ἀριστερᾶ τῆς μεγάλης Ἀψίδος ὑπάρχει βαθὺ φρέαρ εὐρυνόμενον πρὸς τὰ κάτω, ὡς ἀπέδειξεν ἡ ἐκκαθάρισις αὐτοῦ καὶ οὐτινος ἡ κατασκευὴ μαρτυρεῖ ὅτι ὑπῆρχεν εἰς ἀρχαιοτέρους τοῦ Ναοῦ χρόνους ¹.

2. ΑΝΑΠΛΩΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΚΟΥ ΚΤΙΣΜΑΤΟΣ

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω γενομένης περιγραφῆς τῶν σφζομένων ἐρειπίων κατεδείχθη, ὅτι πρόκειται περὶ Ναοῦ ἔχοντος διπλοῦν Νάρθηκα ἤδη γενῶνται τὸ ζήτημα πῶς δυνάμεθα τὰς ἐπὶ τοῦ κυρίως Ναοῦ εὐρεθείσας βάσεις τῶν τοίχων νὰ ἐρμηνεύσωμεν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διασωθέντων σημείων ν' ἀναπαραστήσωμεν τὴν ἀρχικὴν μορφήν τοῦ Ναοῦ.

Νομίζω, ὅτι, δι' ὃν λόγον ἐξέλιπον αἱ βάσεις τοῦ δεξιῦ ἄκρου τοῦ τοίχου τοῦ ἐσωτερικοῦ Νάρθηκος, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐξέλιπε καὶ ὁ ἀντίστοιχος τοῦ διασωθέντος δεξιὸς ἐσωτερικὸς τοῖχος· εἶχε δηλ. ἀρχικῶς ὁ ἐσωτερικὸς χώρος τοῦ κυρίως Ναοῦ δύο παραλλήλους τοίχους εἴτε ὡς βάσεις τῶν κίωνων ἢ ὀρθοστατῶν, δι' ὧν ἐσχηματίζοντο τὰ τόξα τὰ διαχωρίζοντα τὰ κλίτη χρησιμεύοντας, εἴτε καὶ ἀνυψουμένους ἐκατέρωθεν καὶ ὑποβασιάζοντας τρεῖς κυλινδρικοὺς θόλους ἢ καμάρας (Tonnenengewölben), ἤτοι τοὺς δύο μικροτέρους τῶν στενῶν κλιτῶν καὶ τὴν μεγάλην θολωτὴν στέγην τοῦ μέσου κλίτους· ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τούτων τοίχων ἐσχηματίζοντο ἀνοίγματα ἢ θυρίδες, δι' ὧν συνεκοινῶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ μεγάλη Ἀψὶς πρὸς τὴν Πρόθεσιν καὶ τὸ Διακονικὸν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ τρία κλίτη πρὸς ἄλληλα ².

¹ Παρὰ τὸ φρέαρ τοῦτο ὑπάρχει καὶ ἕτερον μὴ ἐκκαθαρισθὲν εἰσέτι, τὸ στόμιον τοῦ ὁποίου εἶνε δι' ἀργῶν λίθων κατεσκευασμένον καὶ φαίνεται νεωτέρων χρόνων. Τὸ πρῶτον ἀρχαῖον φρέαρ εἶνε πιθανώτατα ἐκεῖνο, περὶ οὗ ὑπῆρχεν ἡ παράδοσις ἐν Ἀθήναις, κατὰ τὴν ἀνωτέρω παρατεθείσαν μαρτυρίαν τοῦ Spon, ὅτι ἐκρύβη ἐν αὐτῷ ἐπὶ 24 ὥρας ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (πρὸβλ. ἡμετέραν ἐπιτομήν περὶ τοῦ φρέατος τούτου συζήτησιν ἐν Δελτίῳ Ζ' τῆς Χριστ. Ἀρχαιολογ. Ἑταιρείας σελ. 43 σημ. 1).

² Δὲν ἀποκλείεται καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἡ μονοτονία τῶν ἐσωτερικῶν τοίχων διεκόπτετο καὶ διὰ κίωνων, ὡς γίνεται λ. χ. ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ Βασιλικῇ τῆς Καλαμπάκας (πρὸβλ. κάτωθι, κατὰ Λαμπάκη, παρὰ τῷ Wulff, *Altchr. und Byz. Kunst*, II, σελ. 478): τὴν ὑπόθεσιν μάλιστα ταύτην ἐνισχύει καὶ ἡ ἀνεύρεσις ὑπὸ τὸ ἔδαφος τοῦ Ναοῦ συντριμμάτων ἐκ κορμῶν ἀρχαίων καὶ χριστιανικῶν κίωνων καὶ ἰδίως μεγάλου κορμοῦ στρογγύλου κίονος καὶ ἀρχαίων τεθραυσμένων κιονοκράνων, ἅτινα κατωτέρω παραθέτομεν. Ἐκ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὀρμώμενοι τοποθετοῦμεν κίονας ἐν τῇ κατωτέρᾳ εἰκ. 5, χωρὶς ν' ἀξιῶμεν βεβαίως ὅτι τοιαύτην ἀκριβῶς εἶχον διάταξιν.

Οὕτως ἔχομεν πρὸς ἡμῶν *Ναὸν δρομικὸν ἢ Βασιλικήν*, διαιρούμενον εἴτε διὰ σειρᾶς κίωνων ἢ ὀρθοστατῶν εἴτε διὰ μεσοτοιχῶν εἰς τρία κλίτη· ὅτι δὲ μόνον ὡς δρομικὸς Ναὸς διὰ κυλινδρικών θόλων στεγαζόμενος ὁ ἡμέτερος Ναὸς νὰ ἐννοηθῆ δύναται καὶ οὐχὶ ὡς τρουλλωτὸς Ναὸς ἀποδεικνύουσιν αἱ ἐπὶ τοῦ Ν. τοίχου εἰς ὕψος 3.65 μ. διασωθεῖσαι παραστάδες, αἵτινες εἶνε πᾶσαι ἰσομεγέθεις, ὅπερ δὲν θὰ συνέβαινεν ἂν φαντασθῶμεν τὸν Ναὸν μετὰ τρουλλῶν, καθόσον τότε κατ' ἀνάγκην οὐ μόνον αἱ δύο ἐν τῷ μέσῳ κείμεναι θὰ ἦσαν παγύτε-

Εἰκ. 4. Κατόψεις τῶν Ναῶν Παντανάσσης (ἀριστερὰ) καὶ Ἁγ. Φιλίππου (δεξιὰ) καὶ ἄποψις ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Παντανάσσης σχεδιασθέντα ὑπὸ Couchaud τῷ 1840.

ραι καὶ στερεώτεραι ὡς δεχόμεναι τὴν ὄθησιν, ἣν θὰ ἔδιδεν ὁ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ναοῦ τρουλλός, ἀλλὰ καὶ θ' ἀπεῖχον κατὰ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων.

Ναοὺς ὁμοίου τύπου ἔχομεν ἐν Ἀθήναις: τὸν Ναὸν τῆς Παντανάσσης ἢ τὸ καλούμενον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας «Μεγάλον Μοναστήριον» ἐν τῇ πλατείᾳ Μοναστηρακίου, καὶ τὴν Βασιλικὴν τοῦ Ἁγίου Φιλίππου παρὰ τὸ Θησεῖον.

Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Couchaud¹ διδομένη κατόψει τοῦ πρώτου Ναοῦ (εἰκ. 4) παρατηροῦμεν εἰς ἀμφοτέρας τὰς μακρὰς πλευρὰς τὰς αὐτὰς παραστάδας, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμέτερου Ναοῦ· μετὰ τῆς κατόψεως παρατίθεται ἐν τῇ αὐτῇ εἰκόνι καὶ ἡ ἄποψις τῆς Ἀψίδος τῆς Παντανάσσης, ἣτις ἔχει ἀκριβῶς ὁμοίαν διάταξιν ἐξωτερικῶς πρὸς τὴν Ἀψίδα τοῦ ἡμέτερου Ναοῦ (πρὸβλ. εἰκ. 3), διακρίνεται δὲ καὶ ἡ κυλινδροειδῶς ἀπλουμένη στέγη τοῦ μέσου κλίτους, ἡ ἀπολήγουσα

¹ Βλ. Couchaud, Choix d'églises byzantines en Grèce, Paris, 1842, pl. 2 καὶ 4.

ἐκατέρωθεν εἰς γωνίας, αἵτινες ἐσωτερικῶς λαμβάνουσι τὸ σχῆμα μικρῶν σφαιρικῶν κογχῶν (Trochren), αἵτινες τόσην κομψότητα εἰς τὴν στέγην τῶν Ναῶν τοῦ τύπου τούτου προσδίδουσιν ὁμοίως ἀναλογίας παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὴν δευτέραν Βασιλικὴν τῶν Ἀθηνῶν, τὸν Ἁγ. Φίλιππον, ἣς τὴν κάτοψιν παραθέτομεν ἐν τῇ αὐτῇ εἰκόνι (δεξιᾷ) ἐκ τοῦ ἰδίου Couchaud· ἐνταῦθα βλέπομεν κυρίως ἀναλογίαν τινὰ ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας τῶν εἰς παραστάδας ἀποληγόντων τοίχων, οἵτινες διαχωρίζουσι τὴν μεγάλην Ἀψίδα ἀπὸ τῆς Προθέσεως καὶ τοῦ Διακονικοῦ καὶ τῶν ἐσωτερικῶν τοίχων τοῦ κυρίως Ναοῦ, οἵτινες εὐρίσκονται εἰς τὴν αὐτὴν περίπου ἀπόστασιν, εἰς ἣν καὶ οἱ ὅμοιοι τοῖχοι τοῦ ἡμετέρου Ναοῦ¹.

Αἱ δύο αὗται Βασιλικαὶ τῶν Ἀθηνῶν, αἵτινες δι' ἀνακαινίσεων ἔχουσι σήμερον παραμορφωθῆ, δύναται νὰ βοηθήσωσιν ἡμᾶς εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀρείου Πάγου, οὕτινος εἶνε ἴσως μιμήσεις.

Πολλὴν δυσκολίαν παρέχει ἡ ἐρμηνεία τῶν τοξοειδῶς βαινόντων τοίχων καὶ ἡ χρησιμότης, ἣν ἠδύνατο νὰ ἔχη ὁ ὀχετὸς καὶ ὁ εὐρεθεὶς ἐν τῷ μέσῳ πίθος.

Αἱ τοξοειδεῖς βάσεις δὲν δύναται ἄλλως νὰ ἐξηγηθῶσιν εἰμὴ ὡς λείψανα τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ναοῦ Ἐμβωνος· ἐκ τῶν διασωθέντων σημείων δὲν δύναται τις βεβαίως ν' ἀποκαταστήσῃ τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ σχῆμα, πάντως ὅμως θὰ κατελάμβανε τὸ ἀπὸ τῶν δύο ἀνατολικῶς κειμένων τοξοειδῶν βάσεων μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ ὀχετοῦ τμήμα τοῦ μέσου κλίτους τοῦ κυρίως Ναοῦ, ἔχων εἰς ἀμφοτέρα τὰ ἄκρα ἡμικυκλικὰς βαθμίδας, λείψανα τῶν ὁποίων εἶνε αἱ διασωθεῖσαι βάσεις τοιαύτην τοῦλάχιστον διάταξιν (πλὴν τοῦ σχήματος τῶν βαθμίδων), παρουσιάζει καὶ ὁ μόνος ἐν Ἑλλάδι διασωθεὶς ἄμβων τοῦ Ναοῦ τῆς Καλαμπάκας, ὁ δυνάμενος νὰ βοηθήσῃ ἡμᾶς διὰ τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ πιθανώτατα μεγαλύτερου καὶ πολὺ μεγαλύτερον χώρον καταλαμβάνοντος Ἐμβωνος τοῦ ἡμετέρου Ναοῦ².

¹ Ὁμοίου τύπου εἶνε καὶ ὁ μικρὸς Ναὸς τοῦ ἐνταῦθα Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου, ὁ ἀνακαινισθεὶς μὲν τῷ 1858, διατηρήσας ὅμως πιστότατα τὸ σχῆμα πολὺ παλαιότερου κτίσματος. Εἶνε ρυθμὸς, ὅστις εἶχε, φαίνεται, ἐν Ἀθήναις μεγάλην διάδοσιν κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς πρώτης χιλιετηρίδος, ὅτε ἤρχισαν ἰδρῶμενοι ἐν Ἀθήναις ἴδιοι χριστιανικοὶ Ναοί.

² Τὴν ὑπόθεσιν, ἣν ποιούμεθα ἐνταῦθα περὶ τῆς ὑπάρξεως Ἐμβωνος ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἀρείου Πάγου, στηρίζομεν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ὑπαρξίν ὀχετοῦ, ὃν βλέπομεν ὑπὸ τὸν Ἐμβωνα καὶ ἑτέρου ἀρχαιοτάτου Ναοῦ τῆς Νικοπόλεως (ἴδε κατωτ.) καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸ ὅτι εἶνε ἀδύνατον ἄλλως νὰ ἐρμηνευθῶσιν αἱ ἀνευρεθεῖσαι τοξοειδεῖς βάσεις· μεταγενέστεροι τοῖχοι δὲν εἶνε, διότι εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἀνευρεθείσης πρώτης ἐπιστροφῆς τοῦ ἐδάφους, ὡς βαθμίδες δὲ Ἐμβωνος λαμβανόμενοι παρουσιάζουσι μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὰς βαθμίδας τοῦ Ἐμβωνος τοῦ Ναοῦ τῆς Καλαμπάκας (βλ. εἰκόνα τοῦ Ἐμβωνος τούτου ἐν Δελτίῳ Γ' τῆς ΧΑΕ σελ. 12 καὶ ἐν Wulff, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 478). Ἐν τῇ ἀναπαράστασει (εἰκ. 5) παρελείψαμεν νὰ συμπληρώσωμεν τὴν πρώτην βάση, καθόσον ἐκλαμβάνομεν ταύτην ὡς τὸ δεξιὸν στήριγμα τῆς ὅλης κλίμακος τοῦ Ἐμβωνος, οὕτινος ὅμως τὸ σχῆμα ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος μικροῦ τοίχου εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῶμεν. Σύγκρισις πρὸς τοὺς διασωθέντας ἑτέρους Ἐμβωνας Θεσσαλονίκης, Μεδιολάνων, Ραβέννας, Ρώμης κλπ. δὲν ἔχει θέσιν ἐνταῦθα.

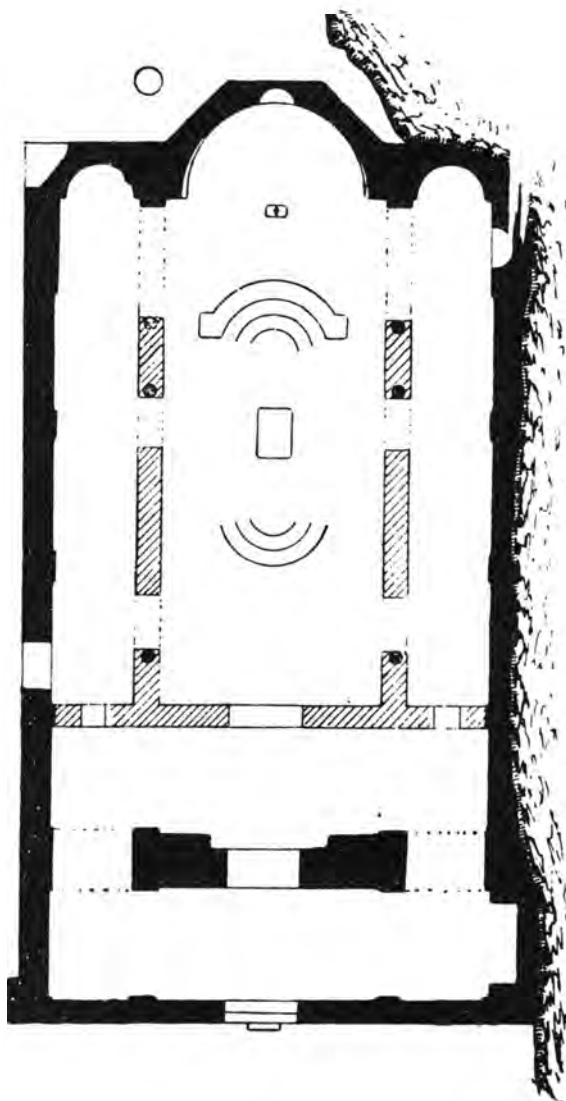
Κάτωθεν τοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ ἔβαιναν ὁ Ἄμβων ὑπῆρχε *χωνευτήριο* ἢ μέρος ἔνθα ἐχύνοντο τὰ ἡγιασμένα ὕδατα (Βαπτίσματος, Ἁγιασμοῦ κλπ.), ὡς σήμερον ὑπάρχει τοιοῦτον ἐν ταῖς ἡμετέραις Ἐκκλησίαις ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ· ὅτι δὲ κάτωθεν τοῦ Ἄμβωνος ὑπῆρχε τοιοῦτον χωνευτήριο καὶ ὀχετὸς εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους δεικνύει ἢ ὑπαρξίς ὁμοίου ὑπὸ τὸν Ἄμβωνα παλαιοτάτου Χριστιανικοῦ Ναοῦ τῆς Νικοπόλεως, κειμένου παρὰ τὸ Ὠδεῖον τῆς νεκροπόλεως ταύτης τῆς Ἡπείρου¹.

Τὸν εὐρεθέντα πίθον ἢ πρέπει νὰ συνδέσῃ τις μὲ τὸ χωνευτήριο ἢ νὰ παραδεχθῇ ὡς τεθέντα ἐκεῖ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἄγνωστον διὰ τίνα αἰτίαν, ὅπερ νομίζω καὶ πιθανώτερον.

Κατὰ ταῦτα τὸ ἀρχικὸν κτίριον δύναται ν' ἀποκατασταθῇ ὡς Βασιλικὴ ἢ δρομικὸς Ναὸς μετ' Ἄμβωνος βυζαντινῶν χρόνων, κατὰ τὸ παρατιθέμενον σχεδιάγραμμα (εἰκ. 5).

3. ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

Μετὰ τὴν περιγραφὴν τῶν ἐρειπίων καὶ τὴν ἀναπαράστασιν τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τοῦ Ναοῦ ὑπολείπεται νὰ ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα: εἰς ποίους χρόνους δυνάμεθα τὴν κτίσιν τοῦ Ναοῦ τούτου ν' ἀναγάγωμεν. Ἡ ὑπαρξίς Ἄμβωνος καὶ ὁ ρυθμὸς τοῦ Ναοῦ οὐδὲν μαρτυροῦσι, καθόσον μέχρι τοῦ ΙΔ' ἀκόμη αἰῶνος βλέπομεν διατηρουμένην τὴν χρῆσιν τοῦ Ἄμβωνος², τὸ αὐτὸ δὲ παρατηροῦμεν καὶ διὰ τὸν ρυθμὸν τῶν δρομι-

Εἰκ. 5. Ἀρχικὴ μορφή τοῦ Ναοῦ.

(Ἀποκατάστασις ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σημερινῶν ἐρειπίων καὶ τῶν ὁμοίου σχήματος Ἀθηναϊκῶν Βασιλικῶν).

¹ Βλέπε κάτωθιν Ναοῦ ἐν ΑΕ., 1914, σελ. 256.

² Πρὸς τὸν ἀνωτέρω προσσχθέντα Ἄμβωνα τῆς Βασιλικῆς τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ παρὰ τὰ Μετέωρα Καλαμπάκας, τῆς ἰδρυθείσης τὸν ΙΔ' αἰῶνα.

κῶν Ναῶν, συνήθη μέχρι τῶν χρόνων τῆς Ἀλώσεως εἰς μικροτέρας ἐπαρχιακάς Ἐκκλησίας¹.

Τὰ μόνα ἄρα ἀπομένοντα εἰς ἡμᾶς διὰ τὴν χρονολογίαν στοιχεῖα εἶνε ἡ τοιχοδομία τοῦ Ναοῦ, τὰ ὀλίγα διασωθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, ἢ πρὸς τὸν Ἁγ. Διονύσιον τιμῆ τῶν Ἀθηναίων καὶ αἱ περὶ τοῦ Ναοῦ του μεταγενέστεραι παραδόσεις.

Ἡ **τοιχοδομία** τοῦ Ναοῦ εἶνε ἐντελῶς διάφορος τῆς τοιχοδομίας τῶν ἐν Ἀθήναις γνωστῶν βυζαντινῶν Ναῶν τοῦ IB' αἰῶνος· εἰς πάντας τούτους βλέπομεν τὴν ἐπάλληλον διαδοχὴν ὀριζοντίων καὶ καθέτων δόμων ἐκ λίθου καὶ πλίνθων, ἢν δὲν παρατηροῦμεν εἰς τὸν ἡμέτερον Ναόν· ἐνταῦθα πλὴν τοῦ ἀρχαίου ὕλικου² βλέπομεν ἀκανονίστως τεθειμένας μεταξὺ τῶν λίθων πλίνθους, διακρινόμενας τῶν ἐπὶ Ναῶν τοῦ IB' αἰῶνος ὁμοίων κατὰ τὸ πάχος³ καὶ τὴν ἀρχαιότερον ὄψιν των, οἷαν παρατηρεῖ τις εἰς μνημεῖα τῶν χρόνων τῆς λεγομένης μεταβατικῆς περιόδου ἀπὸ τῆς ἀρχαιότερας Χριστιανικῆς εἰς τὴν κυρίως Βυζαντινὴν τέχνην (Z' καὶ H' αἰῶνα)· ἢ ὑπαρξίς δὲ δύο ἐτέρων Βασιλικῶν ἐν Ἀθήναις, τοῦ Ἁγ. Φιλίππου καὶ τῆς Παντανάσσης, αἵτινες διασφύζουσι τὰς ἀνωτέρω παρατεθείσας ὁμοιότητας πρὸς τὸν ἡμέτερον Ναόν καὶ ἔχουσι ὁμοίαν περίπου τοιχοδομίαν, ὑπὸ ἀκαλαίσθητον σήμερον ἐπίχρισμα καλυπτομένην, μαρτυρεῖ ἢ ὅτι εἶνε καὶ οἱ τρεῖς Ναοὶ σύγχρονοι ἢ ὅτι ὁ ἡμέτερος ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον διὰ τοὺς δύο ἄλλους. Τοὺς ἀνωτέρω Ναοὺς, ἐξ εὐστόχου ἀναλογίας χρονολογημένου κτίσματος τοῦ 871, τῆς κατεδαφισθείσης δηλ. Βασιλικῆς τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου Μαγκούτη, ἣς τὰ ἐρεῖλια περιέγραψεν ὁ Couchaud⁴, δέχονται σήμερον ὡς κτίσματα τοῦ H' ἢ ἀρχῶν τοῦ Θ' αἰῶνος⁵. ἂν δὲ δεχθῶμεν, ὅπερ φαίνεται καὶ πιθανώτατον, ὡς πρότυπον τὸν ἡμέτερον Ναόν, δυνάμεθα νὰ ἀναβιβάσωμεν τὴν κτίσιν αὐτοῦ εἰς τὰ τέλη τοῦ Z' ἢ ἀρχὰς τοῦ H' αἰῶνος.

Ἄλλὰ καὶ τὰ ἀνευρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη καὶ **τ' ἀνάγλυπτα** ἐπ' αὐτῶν κοσμήματα ἄγουσιν εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα.

¹ Βλέπε τὰ περὶ Βασιλικῶν κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἐν Wulff, ἐνθ' ἀνωτ. II, σελ. 477 κ. ἑ.

² Πρὸβλ. εἰκ. 3, ἐνθα διακρίνονται ἐπὶ τῶν θεμελιῶν τῆς Ἀψίδος μεγάλοι πώρινοι τετραγωνικοὶ λίθοι ἐξ ἀρχαίων μνημείων εἰλημμένοι· ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν ἀρχαίου ὕλικου ὁ ἡμέτερος Ναὸς ἔχει ἀναλογίαν τινὰ πρὸς τὴν λεγομένην μικρὰν Μητρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, ἂν καὶ ἡ διάταξις τῶν λίθων ἐπὶ τοῦ β' τούτου μνημείου προδίδει μεταγενεστέρους τοῦ ἡμετέρου Ναοῦ χρόνους· ἢ εὐλογος ἀντίρρησις ὅτι δὲν διεσώθη ὑψηλὸς τοῖχος διὰ τὰ διακρίνη τις ἀσφαλῶς τὰ τῆς τοιχοδομίας καὶ ὅτι εἰς τὸ διασωθὲν ὕψος καὶ οἱ λοιποὶ Ναοὶ τῶν Ἀθηνῶν παρουσιάζουσιν ὁμοίαν τοιχοδομίαν, δὲν δύναται νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψει, καθόσον ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου Ναοῦ παρατηρεῖται καλλιτεχνικωτέρα πως κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ τὴν συναρμογὴν τῶν λίθων ἢ χρῆσις τοῦ ἀρχαίου ὕλικου.

³ Τὸ πάχος τῶν πλίνθων τοῦ ἡμετέρου Ναοῦ εἶτε 0,04-0,05 μ. ἀπέναντι 0,03 μ. πάχους τῶν ἐπὶ τῶν τοίχων πλίνθων τῶν Ναῶν Καπνικαρέας, Ἁγ. Θεοδώρων κλπ.

⁴ Couchaud, ἐνθ' ἀνωτ., Pl. V καὶ VI.

⁵ Βλέπε Wulff, Altchr. und Byzant. Kunst, II, σ. 477.

Ὑπὸ τὸ ἔδαφος τοῦ Ναοῦ ἀνευρέθησαν πρῶτον παλαιὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, ἧτοι συντρίμματα ἐξ ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν ραβδωτῶν καὶ στρογγύλων κορμῶν κιόνων προερχόμενα καὶ τεθραυσμένα κιονόκρανα, ὧν δύο, τὰ σπουδαιότερα, τὸ ἀριστερὰ ἰωνικὸν καὶ δεξιὰ μέγα κιονόκρανον, ἔχον μεταξὺ τῶν ἐλίκων ἀνθέμιον, παραθέτω ἐνταῦθα (εἰκ. 6). Ἡ εὐρεσις τούτων ἀποδεικνύει ὅτι ἐγένετο μεγάλη χρῆσις ἀρχαίου ὑλικοῦ πρὸς διακόσμησιν τοῦ Ναοῦ, ὅπερ δεικνύει πλησιεστέραν ὅπωςδῆποτε πρὸς τὴν ἀρχαιότητα ἐποχὴν.

Εἰκ. 6.

Γλυπτὰ χριστιανικῶν χρόνων ἀνευρέθησαν σχετικῶς ἐλάχιστα καὶ τὰ χαρακτηριστικώτερα τούτων παραθέτω ἐν εἰκ. 7 καὶ 8.

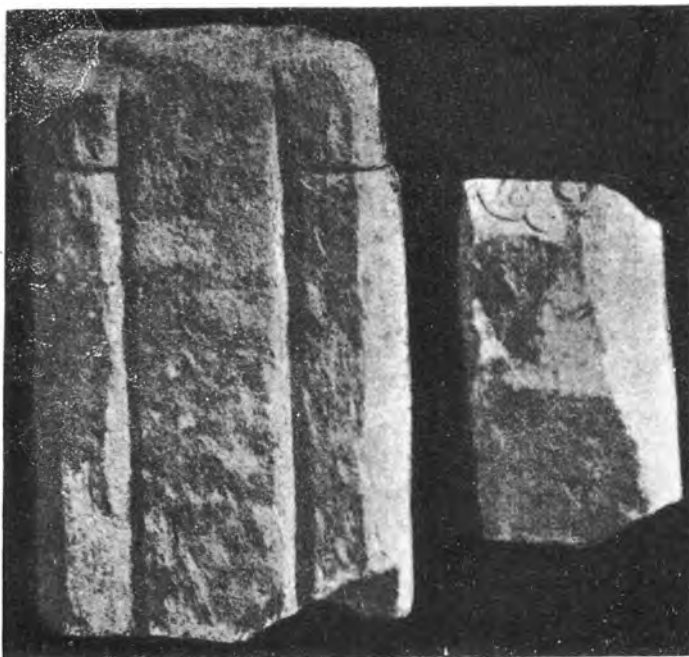
Εἰκ. 7. Τεμάχια γλυπτῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν ἐν τῷ Ναῷ κατὰ τὴν σκαφὴν εὐρεθέντα.

Εἰς τὴν κάτω σειρὰν τῆς εἰκ. 7 διακρίνονται τρία τμήματα κιονίσκων, ἧτοι τοῦ ἐν τῷ μέσῳ πολυγωνικοῦ κορμοῦ καὶ δύο ἐκατέρωθεν τεθραυσμένων κιονοκράνων, κοσμουμένων τοῦ μὲν στρογγύλου ἀριστερὰ διὰ λογχοειδῶν φύλλων ὑδροβίου φυτοῦ (feuilles d'eau), τοῦ δὲ τετραγώνου δεξιὰ διὰ κλήματος διαθέοντος ἑλικοειδῶς τὴν κάτω

ζώνην καὶ ἀπολήγοντος ἐκατέρωθεν εἰς ἐναλλασσόμενα φύλλα καὶ καρπούς ἀμπέλου. Εἰς τὴν ἄνω σειρὰν διακρίνεται ἀριστερὰ μὲν τμήμα ἐπιμήκους ταινίας κοσμουμένης ἐν τῷ μέσῳ δι' ἀστραγάλου παραδόξου μεταγενεστέρου μετασχη-

ματισμοῦ, δεξιὰ δὲ τμήμα ἀναγλύπτου κοσμήματος χωριζομένου διὰ τριπλῆς ἐν τῷ μέσῳ ταινίας καὶ ἔχοντος ἄνω μὲν ἔλικα ἀπολήγουσαν εἰς τρίφυλλον ἀκανθοειδὲς κόσμημα, κάτω δὲ εἶδος ρόδακος ἢ ἀκτινωτοῦ κοσμήματος καλυπτομένου κατὰ τὸ ἥμισυ ὑπὸ τῆς ταινίας καὶ ἔχοντος ἐν τῷ μέσῳ βαθεῖαν ὀπήν.

Τὰ γλυπτὰ τῆς εἰκόνας ταύτης δύνανται ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν μαρμαρίνον Ἄμβωνα ἢ εἰς ἀρχαίας χριστιανικῆς μορφῆς Τέμπλον. Τὰ διακοσμητικὰ τῶν θέματα καὶ ἰδίως ὁ ἀστράγαλος — μεθ' ὅλον τὸν ἐκφυλισμὸν του — πείθουσιν

Εἰκ. 8.

ὅτι ἐγένοντο εἰς χρόνους πλησιεστέρους πρὸς τὴν ἀρχαιότητα, τὰ δὲ ὑδροβια φύλλα, οἱ καρποὶ ἀμπέλου καὶ τ' ἀκανθοειδῆ κοσμήματα, τὰ συμμετρικῶς διὰ ταινιῶν χωριζόμενα, εἶνε δείγματα τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἀρχαίας παραδόσεως καὶ τέχνης· ἄλλως τε ἐν Ἀθήναις ἔχομεν διὰ τὴν χριστιανικὴν γλυπτικὴν δύο περιόδους σαφῶς διακρινομένας ἀπ' ἀλλήλων: τὸν Ε'-Η' αἰῶνα καὶ τὸν Ι' ἕως τέλους τοῦ ΙΒ' αἰῶνος· καὶ ἡ μὲν πρώτη περίοδος ἴσταται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀρ-

χαίας τέχνης, ἡ δὲ δευτέρα ὑπὸ τὴν προβληματικὴν εἰσέτι ἐπίδρασιν τῆς ἀραβικῆς¹. Εἰς τὸν ἡμέτερον Ναὸν ἀνευρέθησαν καὶ τῆς β' περιόδου ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, ὡς εἶνε δύο τεμάχια (εἰκ. 8), ἐξ ὧν τὸ μὲν ἀριστερὰ εἶνε συνήθης

¹ Πρὸβλ. περὶ τῆς βυζαντικῆς γλυπτικῆς τὴν ἐσχάτως ἐκδοθεῖσαν μελέτην τοῦ Brehier, *Nouvelles recherches sur l'histoire de la sculpture byzantine* ἐν *Nouv. archives des Missions scient., Nouv. Serie*, 1913, Fasc. 9, ἐνθα καὶ περὶ τῶν συνθέτων κιονοκράνων τῶν κοσμουμένων δι' ἀκάνθου καὶ feuilles d'eau εἰς διάφορα μνημεῖα τῶν Ἀθηναίων εὐρισκομένων (Ἀγ. Ἀποστόλους, Δαφνίον κλπ.) γίνεται λόγος, ἅτινα ἀνάγονται ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν Ε' αἰῶνα, κατὰ τὸν Millet· ἡ κατασκευὴ ὅμως τοιούτων κιονοκράνων, νομίζομεν ὅτι εἶνε καθαρὰ μίμησις Ἑλληνιστικῆς τέχνης τοιούτων, ὡς ἀποδεικνύουσι μεταξὺ ἄλλων καὶ δύο κιονόκρανα ἀνέκδοτα ἐν τῇ Στοᾷ Ἀττάλου ὑπάρχοντα, ἐξακολουθεῖ δὲ ἡ κατασκευὴ τοιούτων μέχρι τοῦ Ζ' αἰῶνος. Τὸ ἡμέτερον εἶνε γεγλυμένον ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐν εἴδει ἔλικος ἰωνικοῦ κιονοκράνου καὶ ἀπολήγει εἰς εἶδος τι ὀφθαλμοῦ· εἶνε δὲ ὄντος κατεσκευασμένον καὶ δύνανται ἄριστα νὰ ἐκληφθῇ καὶ ὡς τμήμα ἔλικος

διπλοῦς κιονίσκος διλόβου παραθύρου τοῦ ἱεροῦ ἢ πλευρᾶς τινος τοῦ Ναοῦ¹, τὸ δὲ δεξιὰ ὁμοίως σύνηθες ἐπίθημα (imposte) κιονίσκου διασῶζον κατὰ τὴν μίαν πλευρὰν ἑλλιπὲς τρίφυλλον ἀκανθωτὸν κόσμημα συνήθους τεχνοτροπίας τῆς β' περιόδου· ἡ εὗρεσις τούτων, συνδυαζομένη πρὸς ὅσα ἀνωτέρω περὶ τῶν δύο ἐπιστρώσεων τοῦ ἐδάφους εἴπομεν, μαρτυρεῖ ἀνακαίνισίν τινα τοῦ Ναοῦ, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.

Πρὸς τὴν χρονολογίαν τέλος, ἦν ἀποδίδομεν εἰς τὸν Ναὸν τοῦτον, συμφωνοῦσι καὶ αἱ περὶ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου καὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις ὑπάρχοντος Ναοῦ του *μαρτυρίαι*.

Τὸν Ἅγιον Διονύσιον ἤρχισαν τιμῶντες οἱ Ἀθηναῖοι — ὡς καὶ πᾶσαι αἱ χριστιανικαὶ κοινότητες — κυρίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐνεφανίσθησαν ἐν τῇ χριστιανικῇ φιλολογίᾳ τὰ εἰς τὸν Ἀρεοπαγίτην ἀποδοθέντα συγγράμματα «περὶ μυστικῆς θεολογίας»² ταῦτα ἐγένοντο τὸ πρῶτον γνωστὰ τῷ 531 κατὰ τὰς μονοφυστικὰς ἔριδας, εἶτα δὲ σχολιασθέντα φέρονται ἐν μεγίστῃ τιμῇ ὑπὸ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ († 662)³ καὶ χρησιμεύουσιν ὡς ἀποδείξεις τῶν περὶ φύσεων τοῦ Χριστοῦ συζητήσεων ἐν τῇ 5' Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ (680), ἐν ἣ ἔλαβε μέρος καὶ ὁ τότε Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Ἰωάννης⁴. φαίνεται δ' ὅτι τοπικὴ φιλοτιμία ὤθησε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν ἴδρυσιν μεγαλοπρεποῦς Ναοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀρεοπαγίτου, δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον νὰ συντελέσει πρὸς τοῦτο καὶ χορηγία τις τῆς αὐλῆς τοῦ Βυζαντίου, ἀφ' οὔ μάλιστα τότε συμπίπτει καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ Κώνσταντος Β' εἰς Ἀθήνας καὶ ἡ ἐνταῦθα διαχείμασις αὐτοῦ (τῷ 663) πρὸ τῆς κατὰ τῶν Ἀράβων τῆς Σικελίας ἐκστρατείας.

Δυστυχῶς δὲν ὑπάρχουσι περὶ τοῦ Ναοῦ μαρτυρίαι σύγχρονοι· μόλις εἰς τὴν βουλλαν τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' τῷ 1209 ἀναφέρεται τὸ πρῶτον ὁ Ναὸς τοῦ Ἀρεοπαγίτου⁵ καὶ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἔχομεν τὰς ἀνωτέρω παρα-

ἰωνικοῦ κιονοκράνου, καθόσον τὰ κιονίδια ταῦτα ἔχουσιν αἰείποτε διακοσμητικὸν χαρακτῆρα, τιθέμενα μάλιστα ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου Τέμπλου πολλάκις ἄνευ οὐδενὸς ἐπιθήματος (βλ. Wulff, Hosios Lukas, Die Baukunst, εἰκ. 6, σελ. 9).

¹ Πρὸβλ. μονογραφίαν Strzygowski περὶ Καισαριανῆς, ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. τοῦ 1902. σελ. 71.

² Οὐδεμία ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρχη ὅτι τότε ἤρχισαν οἱ Ἀθηναῖοι τιμῶντες τὸν πρῶτον αὐτῶν ἐπίσκοπον, ὅστις, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, «ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου προτραπείς ἐπὶ τὴν πίστιν. . . πρῶτος τῆς Ἀθήνησι παροικίας τὴν ἐπισκοπὴν ἐγκεχείριστο» (Εὐσεβ. Ἐκκλ. ἱστ. Βιβλ. Δ' κεφ. 23, ἐκδ. Schwartz σελ. 158) ἢ παράδοσις περὶ Ἱεροθέου, ὡς πρώτου ἐπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ ὡς διδασκάλου τοῦ Διονυσίου εἶνε προφανῶς μεταγενεστέρα, ἢ δοθεῖσα ὁμῶς ὑπὸ Γ. Δέρβου ἐρμηνεία (ἐν πρυταν. λόγῳ, 1913 σελ. 10 κ. ἐ.) εἶνε ὁμολογουμένως λίαν ἀσθαίρετος.

³ Πρὸβλ. Bardenhewer, Patrologie, 1910* σελ. 163 κ. ἐ.

⁴ Βλέπε Γρηγοροβίου, Ἱστορία τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, κατὰ μετάφρ. Λάμπρου, σελ. 168 καὶ Migne, P. L. τόμ. 215, σελ. 1560.

⁵ Πρὸβλ. Γρηγοροβίου, αὐτόθι, σελ. 409.

τεθείσας μαρτυρίας τοῦ Σρον και ἄλλων περιηγητῶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Πάπα ὁ Ναὸς ἀναγράφεται ὡς Ἐκκλησία ἀξία λόγου, ἐν ᾧ εἰς τὰς μεταγενεστέρας μαρτυρίας γίνεται λόγος περὶ μικροῦ Ναοῦ, συνεχομένου μετὰ τῶν ἑρειπίων ἀρχαιοτάτης Ἐκκλησίας και παρὰ τὴν ἀρχιεπισκοπικὴν οἰκίαν κειμένου. Ἡ ἀνωτέρω γενομένη περιγραφή τῶν ἑρειπίων, νομίζομεν, ὅτι οὐδεμίαν καταλείπει ἀμφιβολίαν ὅτι οἱ περιηγηταὶ τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος εὗρον ἠρειπωμένον τὸν μέγαν Ναὸν τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ὅτι εἶδον μικρὸν παρεκκλήσιον, ὅπερ πιθανώτατα ἦτο τὸ συνεχόμενον πρὸς τὴν Β. πλευρὰν κτίσμα τὸ ἰδρυθὲν ἴσως και τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀρεοπαγίτου μετὰ τὴν ἑρείπωσιν τοῦ μεγάλου Ναοῦ και ὅτι τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν οἶκημα ἔκειτο πρὸς τὰ ΒΔ. τῶν ἑρειπίων τούτων.

Ἡ κατερείπωσις τοῦ μεγάλου Ναοῦ ἐγένετο πάντως κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Φραγκοκρατίας ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς Τουρκοκρατίας· ἂν σεισμός ἢ ἄλλη τις αἰτία συνετέλεσε πρὸς τοῦτο δὲν δύναται τις βεβαίως μετὰ πιθανότητος νὰ δισχυρισθῇ, ἐν ὅσῳ ἐλλείπουσι γνησίως μεμαρτυρημένα παραδόσεις και ἡ πῶσις τοῦ βράχου τοῦ Ἀρείου Πάγου προδίδει πολὺ ἀρχαιότεραν ἐποχὴν τῆς ἐποχῆς ἣν ἀποδίδουσιν εἰς ταύτην τὰ περίφημα Ἀναργύρεια καλούμενα ἀποσπάσματα¹.

Συμπέρασμα:

Ἐκ τῆς περιγραφῆς ἄρα τῶν ἑρειπίων και τῶν ἀνωτέρω παρατεθεισῶν ἀποδείξεων συνάγεται, ὅτι τὰ πρὸς τὰ ΒΑ. τοῦ Ἀρείου Πάγου ἑρείπια εἶνε αὐτὸς ὁ Ναὸς τοῦ Ἀρεοπαγίτου, και ὅτι ὁ δρομικὸς οὗτος Ναὸς ἰδρύθη πιθανώτατα τὸν Ζ΄ ἢ ἀρχὰς τοῦ Η΄ αἰῶνος, ὡς ἡ τοιχοδομία, ἡ σύγκρισις αὐτοῦ πρὸς τὰς δύο ἀρχαιότερας Βασιλικὰς τῶν Ἀθηνῶν, ἡ ἐξέτασις τῶν ἀνευρεθέντων γλυπτῶν και αἱ περὶ τοῦ Ναοῦ και τοῦ Ἀγ. Διονυσίου καθόλου παραδόσεις ἀποδεικνύουσιν. Ὁ Ναὸς κατὰ τὸν Γ΄ ἢ ΙΑ΄ αἰῶνα ἀνεκαινίσθη, ὡς ἡ διασωθεῖσα μικρὰ ἐπίστρωσις τοῦ ἐδάφους και γλυπτὰ τινα δεικνύουσιν και ὅτι κατὰ

¹ Βλέπε τὴν περὶ τῶν ἀποσπασμάτων τούτων, τῶν ἐκδοθέντων ὑπὸ Πιττάκη, συζήτησιν και βιβλιογραφίαν ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῶν Ἀθηναίων» ὑπὸ Καμπούρογλου, τόμ. Α΄ σελ. 61 κ. ἐ. Ἡ μαρτυρία, καθ' ἣν «τῷ ἔτει τούτῳ (τῷ 1601 ἢ ὡς ἄλλως συμπληροῦται τῷ 1651 ἢ 1701) σεισμός μέγας ἐγένετο και ἅπαντες οἱ οἰκοὶ ἐσειίσθησαν και ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀγ. Διονυσίου εἰς δύο ἐσχίσθη και ὁ τοῦ ἀρχιερέως οἶκος κλόνῳ μέγα και λίθῳ ἐκ τοῦ βράχου προσβληθεὶς τὸ ἀνώγειον ἐκρημνίσθη κλπ.», ἦν και ὁ Mommsen μετεχειρίσθη (ἐν *Athenae christianae*, σελ. 44) και ἂν ληφθῇ ὡς γνησία, δὲν ἀποδεικνύει τίς τῶν δύο Ναῶν «ἐσχίσθη εἰς δύο», ἢ δὲ ἀναφερομένη ὡς «κρημνισθεῖσα κατὰ τὸ ἀνώγειον» ἀρχιερατικὴ οἰκία ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ και εἰς τὰς δύο ἐποχὰς, ἀφ' οὔ εἶνε σχεδὸν βέβαιον, ὅτι μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Μητροπολίτου ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων, ὁ ὀρθόδοξος Μητροπολίτης εἶχε τὸ οἶκημα «παρὰ τὰ πρὸς Β. τοῦ Ἀρείου Πάγου ἑρείπια τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀρεοπαγίτου» (βλέπε Νερούτσον, εἰς «Μνημεῖα Ἀθηνῶν» Καμπούρογλου, τόμ. Β΄ σελ. 178) μέχρι τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας και μάλιστα μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τῶν Βενετῶν τῷ 1687.

τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Φραγκοκρατίας ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς Τουρκοκρατίας κατεστράφη, ἔνεκα ἀγνώστου εἰς ἡμᾶς αἰτίας, τότε δὲ παρὰ τὰ ἐρείπια τούτου ἰδρύθη παρεκκλήσιον ἐπίσης ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγ. Διονυσίου τιμώμενον καὶ κείμενον παρὰ τὸν καὶ πρότερον ἴσως ΒΔ. τοῦ Ναοῦ κείμενον ἀρχιεπισκοπικὸν οἶκον.

Β' ΟΙ ΥΠΟ ΤΟ ΕΔΑΦΟΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΑΦΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΕΝ ΑΥΤΟΙΣ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Ι. ΤΑ ΦΟΙ

Ἡ ἐξσκαφὴ τοῦ ἐδάφους τοῦ Ναοῦ ἀπεκάλυψε πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἐρμηνευθέντων θεμελίων τῶν ἐσωτερικῶν τοίχων, τοῦ ὀχετοῦ καὶ ἄλλων καὶ ὀκτώ

Εἰκ. 9. Ἡ καμάρα τοῦ τάφου Η.

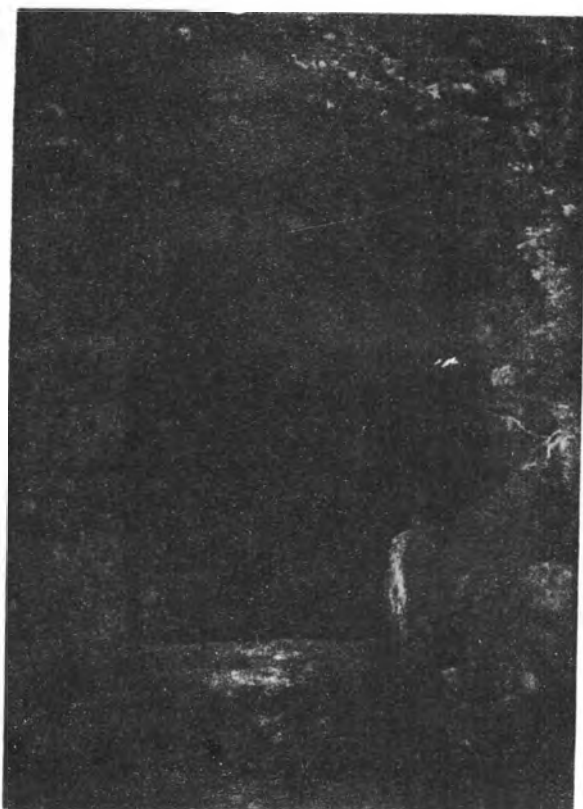
τάφους, ἐκτισμένους εἰς τὰ διάφορα τοῦ Ναοῦ μέρη¹, ἐξ ὧν οἱ μὲν τέσσαρες ἔχουσι θολωτὸν στέγασμα ἢ καμάραν, διατηρηθεῖσαν ἀκεραίαν εἰς ἓνα μόνον τάφον (εἰκ. 9, τάφος Η), οἱ δὲ λοιποὶ εἶνε κοινοὶ τετράγωνοι τάφοι, οὓς ἐκάλυπτε πιθανώτατα ἐπιμήκης πλάξ, ὡς εὗρέθη τοιαύτη εἰς τὸν τάφον Ε.

Τὸ βᾶθος των ποικίλλει ἀπὸ 1,32-0,60 μ., ὡς σημειοῦται ἐν τῇ κατόψει· εἶνε ἐπιμελῶς ἐκτισμένοι διὰ λίθων καὶ πλίνθων ἢ μόνον διὰ πλίνθων (Τάφοι:

¹ Βλέπε κάτωσιν τοῦ Ναοῦ (εἰκ. 2), ἐν ἧ σημειοῦνται οἱ ὀκτὼ τάφοι διὰ κεφαλαίων γραμμάτων καὶ δηλοῦνται διὰ τόξου τίνες τῶν τάφων ἔχουσι καμάραν· ὁμοίως σημειοῦνται οἱ ἔχοντες διὰ πλίνθων ἐπιστρῶσιν τάφοι.

B, Δ, E), και εις τούς πλείστους ἐξ αὐτῶν ὑπάρχει μικρὰ κλίμαξ ἐκ μιᾶς ἢ δύο βαθμίδων, δι' ὧν κατέρχεται τις εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ τάφου. Τὸ ἔδαφος τοῦτο ἢ εἶνε φυσικὸν ἢ εἶνε ἐπεστρωμένον ἐπιμελῶς διὰ πλίνθων βυζαντινῆς ἐποχῆς ἐν τοῖς τάφοις Δ, E, Z καὶ Θ· εἰς τὸν τάφον Z τὸ ἀπὸ τοῦ ἔδαφους μέχρι τῆς β' βαθμίδος μέρος τῆς εἰσόδου κοσμεῖται ὑπὸ δύο κιονίσκων, προφανῶς ἐξ ὑλικοῦ τοῦ Ναοῦ εἰλημμένων.

Ἡ διάταξις των εἶνε μὲν ἐν πολλοῖς ἀσύμμετρος καθ' ἑαυτήν, τοποθετοῦν-

Εἰκ. 10. Τὸ Κοιμητήριον τοῦ ἐξωτερικοῦ Νάρθηκος.

ταὶ ὁμοῦ οἱ τάφοι εἰς ὠρισμένα τοῦ Ναοῦ μέρη, ἤτοι ὁ μέγιστος τούτων ὑπὸ τὸν ἐξωτερικὸν Νάρθηκα, τρεῖς ὑπὸ τὸν ἐσωτερικὸν καὶ ἀνά δύο εἰς τὰ πλάγια κλίτη τοῦ Ναοῦ· κάτω τοῦ μέσου κλίτους οὐδεὶς τάφος εὐρέθη.

Ἡ χρησιμοποίησις τῶν τάφων τούτων δὲν φαίνεται νὰ ἦτο ὁμοία· τὸν μὲν μέγαν τάφον τοῦ ἐξωτερικοῦ Νάρθηκος ἐχρησιμοποίησαν πιθανώτατα ὡς Κοιμητήριον, ὅπου ἀπέθετον τὰ ὀστέα, τὸν μεσαῖον τάφον τοῦ ἐσωτερικοῦ Νάρθηκος (τάφος Γ) καὶ δύο τῶν κλιτῶν (τάφος Z καὶ H) διὰ ταφὴν πλειόνων τοῦ ἐνὸς τοὺς δὲ ἄλλους τάφους (B, E, Δ καὶ Θ) διὰ ταφὴν ἐνὸς μόνου σώματος.

Ὁ ἐπιμελέστερον ἐκτισμένος τάφος εἶνε τὸ Κοιμητήριον τοῦ Νάρθηκος (εἰκ. 10)· καμαρωτὴ στέγη, ἥς ἴχνη μόνον κατὰ τὰ πλάγια μέρη διεσώθησαν, ἐστέγαζε τοῦτον, εἰς ἀμφοτέρας δὲ τὰς μακρὰς πλευρὰς παρατηρεῖ τις ἀνά τρεῖς συμμετρικὰς ὀπάς, ὧν μία διακρίνεται ἀριστερὰ τῆς εἰκόνας 10, δι' ἐπιχρίσματος ἐπιμελῶς κατεσκευασμένης καὶ προωρισμένης ἵσως ἵνα τοποθετῶνται ἐκεῖ λύχνοι, οὓς ἤναπτον κατὰ τὴν ἀνακομιδὴν τῶν ὀστέων καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Κοιμητηρίου ἐναπόθεσίν των· τοιαῦται ὀπαὶ εἰς οὐδένα τῶν ἄλλων τάφων διακρίνονται. Τοῦ Κοιμητηρίου τούτου αἱ μακρὰι πλευρὰι εἶνε διὰ πελεκητῶν λίθων ἐπιμελῶς ἐκτισμέναι, χρῆσις δὲ πλίνθων γίνεται μόνον διὰ τὴν καμαρωτὴν στέγην, τὸ σχῆμα τῆς ὁποίας δύναται τις

νὰ φαντασθῆ, ἂν παραβάλλῃ τὴν ὁμοίαν καμάραν τοῦ τάφου Η, ἣν ἀνωτέρω ἐν εἰκόνι 9 παρεθέσαμεν.

Κατὰ τὴν ἐνεργηθεῖσαν ἐσκαφὴν εὐρέθησαν πάντες οἱ τάφοι πεπληρωμένοι ὀστέων καὶ μάλιστα κρανίων· μετὰ τῶν ὀστέων δὲ τούτων ἀνευρέθησαν πολλὰ θραύσματα ἀγγείων διαφόρων ἐποχῶν καὶ τρεῖς ἐπιγραφαί, περὶ τῶν ὁποίων κατωτέρω θὰ ὁμιλήσωμεν.

Γεννᾶται ἤδη τὸ ἐρώτημα: πῶς δυνάμεθα τοὺς τάφους τούτους νὰ ἐρμηνεύσωμεν. Ἡ ὕλη, δι' ἧς εἶνε ἐκτισμένοι καὶ ἰδίως αἱ πλίνθοι εἶνε μὲν διαφόρων ἐποχῶν ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τούτων καὶ μάλιστα αἱ ἐπιστροφῆς τοῦ ἐδάφους ἔχουσι τὰ συνήθη δρεπανοειδῆ σχήματα τὰ παρατηρούμενα εἰς κεράμους τῶν Βυζαντινῶν Ναῶν τῶν λεγομένων δύο τελευταίων περιόδων τῆς βυζαντινῆς τέχνης ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς· τοιοῦτοι μάλιστα τεθραυσμένοι κέραμοι, ἔχοντες ὅμοια σχήματα τῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν τάφων πλίνθων, εὐρέθησαν πολλοὶ ὑπὸ τὸ ἔδαφος τοῦ Ναοῦ, μαρτυροῦντες καὶ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ Ναοῦ, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν. Ὅτι ὅμως παρατηρεῖται εἰς τοὺς διὰ πλίνθων ἐπεστρωμένους τάφους δὲν παρατηρεῖται καὶ εἰς τοὺς τρεῖς ἄλλους καμαρωτοὺς· ἐκεῖ αἱ πλίνθοι, δι' ὧν σχηματίζονται αἱ καμάραι, εἶνε παχύτεραι καὶ σχεδὸν ὅμοιαι μεταξύ των καὶ πρὸς τὰς ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς Ν. πλευρᾶς ἐκτισμένας, διακρίνονται δὲ καὶ ἔχουσι κιτρίνου ἀσβεστοκονιάματος· δὲν ἀπέχει δ' ἴσως τῆς ἀληθείας ἢ ὑπόθεσις, ὅτι οἱ δεύτεροι εἶνε ἀρχαιότεροι τῶν πρώτων, δυνάμενοι νὰ χρονολογηθῶσιν ὡς τάφοι σύγχρονοι ἢ ὀλίγῳ μεταγενέστεροι τοῦ ἀρχικοῦ Ναοῦ, οἱ δὲ διὰ πλίνθων ἐπεστρωμένοι ὡς τάφοι ἐπὶ Φραγκοκρατίας ἢ καὶ ὀλίγῳ πρότερον κατασκευασθέντες ¹.

Πάντες οἱ τάφοι διασφύζουσι τὰ ἔχουσι τῆς συλήσεως κατὰ τοὺς Τουρκικοὺς χρόνους, φαίνεται δ' ὅτι ἐχρησιμοποίηθησαν τότε ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ὡς Κοινοτάφια κατὰ τινὰ σφαγὴν ἢ νόσον ἐνσκήψασαν ἐν Ἀθήναις ², ἐκ τούτου δ' ἐξηγεῖται τὸ πλῆθος τῶν εὐρεθέντων ἐντὸς αὐτῶν ὀστέων καὶ κρανίων· εἶνε δὲ περιττὸν νὰ σημειωθῆ ἐνταῦθα ὅτι ἡ συνήθεια τῆς ταφῆς ἐντὸς ἐνοριακῶν ἢ ἰδιοκτητῶν Ναῶν εἶνε ἀρχαιοτάτη καὶ ἐξηκολούθησε μέχρι τῶν χρόνων τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ὅτε ὠρίσθησαν τὰ Νεκροταφεῖα.

¹ Εἰς τὴν ἄνω διδομένην ἐρμηνείαν φαίνεται ἀντιτιθέμενον τὸ ὅτι ἡ καμάραι εἰς τοὺς δύο τάφους (τάφ. Α καὶ Η) ὑψοῦται ὑπὲρ τὸ ἀνευρεθὲν ἔδαφος τοῦ Ναοῦ· τοῦτο ὅμως ἠδύνατο νὰ συμβῆ, καθόσον ὁ μὲν τάφος Α ἐχρησίμευεν ὡς Κοιμητήριον καὶ ἐπομένως μέρος, εἰς ὃ συχνάκις κατήρχοντο, ὁ δὲ τάφος Η, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῆς ἐπιμελέστερον τῶν ἄλλων τάφων κατασκευῆς του, ἦτο ἴσως τάφος ἐπισήμου ἐνὸς ἱερατικοῦ προσώπου· πάντες οἱ λοιποὶ τάφοι εὐρίσκονται ὑπὸ τὸ ἔδαφος τοῦ Ναοῦ.

² Πρὸς ἐν «Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων» ὑπὸ Καμπούρογλου τόμ. Α' σελ. 89, περὶ «λοιμικῆς νόσου» τοῦ 1523, περὶ «θανατικοῦ ἐνσκήψαντος ἐν Ἀθήναις» τῆ 1789 ἐν σελ. 310, ἐξ ἀνακοινώσεων τοῦ Κ. Ζησίου, χαραγμάτων, ἐπιγραφῶν κλπ.

2. ΤΑ ΕΝ ΤΟΙΣ ΤΑΦΟΙΣ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

α'. Ἀγγεῖα.

Ἐντὸς τῶν τάφων μετὰ τῶν ὀστέων καὶ τῶν χωμάτων ἀναμεμιγμένα ἀνευρέθησαν καὶ θραύσματα ἀγγείων διαφόρων ἐποχῶν, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων φέρουσι γάνωσιν κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν τῶν ὄψιν, τινὰ δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν τὰ τεμάχια ταῦτα συγκολληθέντα ἀπήρτισαν μικρὰν σειρὰν ἀγγείων, ὡς παρατίθενται ἐν εἰκ. 11-13 παρένθ. πίν. 2.

Ἐκ τούτων τὰ δύο πρῶτα ἀγγεῖα τ' ἀριστερὰ τῆς εἰκόνης 11 καὶ ἐν τῇ κάτω σειρᾷ κείμενα δύνανται ν' ἀναχθῶσιν εἰς βυζαντινοὺς χρόνους. Εἰς τὸ διασωθὲν μέρος τοῦ πρώτου ὑπάρχει ἐπὶ λευκοκιτρίνου ἐδάφους κόσμημα κυανοῦν, ἀποτελούμενον ἐκ μεγάλου κύκλου, ἡ περιφέρεια τοῦ ὁποῦ κοσμεῖται διὰ γραμμικοῦ κοσμήματος, τὸ δὲ μέσον πληροῦται δι' εἶδους τινὸς ρόδακος, σχηματιζομένου ἐκ κύκλου, φέροντος ἐξωτερικῶς μικρὰς ἡμικυκλικὰς ἀποφύσεις, ἐσωτερικῶς δὲ σχηματίζοντος διὰ καθέτων καὶ ὀριζοντίων γραμμῶν μικρὰ τετράγωνα πληρούμενα διὰ πρασίνων στιγμῶν τὸ ὅλον κόσμημα διαθέει ἐξωτερικῶς ἐλικοειδῆς γραμμὴ συστρεφομένη περὶ τὸ μέσον εἰς ῥοειδῆ κυκλικὸν ἐλιγμόν, πληρούμενον δι' ἐρυθροῦ φύλλου κισσοῦ¹.

Τὸ ἐν τῷ μέσῳ τῆς εἰκόνης 11 ἀγγεῖον, τὸ μόνον σχεδὸν ἀκέραιον ἀνευρεθὲν ἔχει τὸν αὐτὸν χρωματισμὸν τοῦ ἐδάφους καὶ κοσμεῖται ὀλόκληρον — ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῆς βάσεως — ὑπὸ ἀπλοῦ κοσμήματος, ἀποτελουμένου ἀπὸ παχείας καθέτους καὶ παραλλήλως κειμένας ταινίας, χρώματος καστανοῦ, καὶ λεπτὰς κυανᾶς τεθλασμένας γραμμὰς² τὴν βάσιν περιβάλλει διπλῆ ὁμοίου χρώματος γραμμὴ, ἐφ' ἧς καταλήγει τὸ ὅλον κόσμημα³.

Τὸ τρίτον ἀγγεῖον τῆς κάτω σειρᾶς, τὸ ἔχον σχῆμα κομψότερον τῶν δύο

¹ Τὴν εἰς μικρὰ τετράγωνα διαίρεσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ κύκλου, ὁμοίου σχεδὸν διακοσμητικοῦ θέματος, παρατηροῦμεν καὶ ἐπὶ ἄλλων βυζαντινῶν ἀγγείων (βλέπε Catalogue des poteries byzantines et anatoliennes du Musée de Constantinople, 1910, N° 25 καὶ 148. εἰκ. 5 καὶ 42), τὸ δὲ φύλλον κισσοῦ, τὸ ἔχον τοσαύτην, διάδοσιν ἐν τῇ χριστιανικῇ καὶ βυζαντινῇ τέχνῃ ἔχει ἴσως τὴν ἀρχὴν ἀπὸ ὁμοίων ἐπὶ ἀρχαίων ἀγγείων διακοσμήσεων (πρὸβλ. Walters, History of ancient pottery, London 1905, σελ. 122 εἰκ. 155-156). Περὶ τῶν μεταγενεστέρων ἀγγείων πρὸβλ. καὶ τὰς ἐργασίας τῶν Wace καὶ Dawkins περὶ Λακωνίας ἐν The Annual of the British School at Athens N° XIII σελ. 156, XVI σελ. 72 καὶ ἄλλ.

² Τὸ ὁμοίως ἀπὸ ἀρχαιοτέρας ἐπὶ ἀγγείων χρήσεως τοῦ διακοσμητικοῦ τούτου θέματος (βλ. Walters, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 214) ἔχον τὴν ἀρχὴν, παρατηροῦμεν καὶ ἐπὶ βυζαντινῶν ἀγγείων, ὅπου ὁμως ἡ γωνία ἀποβάλλει πῶς τὸ εἰς ὄξυ ἀπολήγον σχῆμά της χωρὶς ὁμως ν' ἀποβαίνει καμπύλη γραμμὴ (βλ. Catalogue des poteries byz. ἐνθ' ἄνωτ. N° 23, εἰκ. 4).

³ Ὅμοίως τεχνολογίας καὶ ἐποχῆς πρὸς τὰ δύο ἀνωτέρω ἀγγεῖα εἶνε καὶ θραῦσμα εὑρεθὲν ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως (ἐν τῇ εἰκ. 11 μετὰ τῶν δύο ἀριστερὰ ἐν τῇ εἰκόνι κειμένων ἀγγείων διακρινόμενον), ἔνθα ὑπάρχει ρόδαξ ἐπιμελῶς διαγραφόμενος καὶ κοσμούμενος διὰ στιγμῶν.

πρώτων, φέρει γάνωσιν εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὄψεις, στερεῖται οἰουδήποτε κοσμήματος καὶ εἶνε ἐξωτερικῶς μὲν κυανοπράσινον στακτόχρουν, ἐσωτερικῶς δὲ λευκόν.

Τὸ ἄνωθεν τέλος τοῦ πρώτου περιγραφέντος ἀγγείου εἶνε ὁμοίως ἄνευ κοσμημάτων καὶ φέρει μόνον ἐξωτερικῶς γάνωσιν πρασίνου χρώματος· τὸ σχῆμά του εἶνε ἐκ τῶν συνήθων τουρκικῆς κατασκευῆς ἀγγείων.

Πλὴν τῶν φερόντων γάνωσιν ἀγγείων ἀνευρέθησαν καὶ πολλὰ θραύσματα ἐκ πηλίνων ἀγγείων προερχόμενα, ἀπλᾶ ἢ φέροντα ἐγκεχαραγμένα κοσμήματα, τὸ κυριώτερον τῶν ὁποίων παραθέτω εἰς τὴν εἰκ. 12. Διεσώθη μέρος τοῦ λαιμοῦ, φέροντος γύρωθεν ἐξ προεξεχούσας ζώνας, ἐξ ὧν ἡ μὲν πλατυτέρα ἐν τῷ μέσῳ ἔχει γραμμικὸν κόσμημα ἐκ μικρῶν καθέτων καὶ παραλλήλως κεχαραγμένων εὐθειῶν αἱ δὲ δύο παρὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ φέρουσι κυματοειδῆ γραμμὴν, καὶ μέρος τῆς κοιλίας τοῦ ἀγγείου, ἔνθα παρίσταται κεφαλὴ ἵππου καὶ ἄριστερὰ εἶδος φοινικοειδοῦς δένδρου ἢ ἴσως πτέρυξ τοῦ φανταστικοῦ ζφου.

Ἡ λεπτομερὴς ἔρευνα τῶν τάφων ἀπέδωκε πλὴν τῶν ἀγγείων καὶ θραύσματα ἐκ πινακίων, ἢ διακόσμησις τῶν ὁποίων εἶνε ἀξιολογωτάτη.

Τὸ κυριώτερον συγκολληθὲν πινάκιον, γνησίως βυζαντινῆς τέχνης καὶ ἴσως ἀρχαιότερον ὄλων τῶν εὐρεθέντων ἀγγείων, παρουσιάζει ἡ εἰκ. 13· εἶνε πινάκιον φέρον γάνωσιν εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὄψεις καὶ διατηρεῖ ἄριστα τὸν σμαράγδινον χρωματισμόν του· ἐσωτερικῶς πληροῖ τὸ ἀγγεῖον συμμετρικώτατον ἐλικοειδὲς κόσμημα μεταξὺ διπλῆς γραμμῆς κείμενον καὶ ἀπολήγον εἰς τρίφυλλον, οὐτινος τὰ δύο πλάγια φύλλα κυρτοῦνται ἐν εἴδει ἐλίκων· ἡ λοιπὴ ἐπιφάνεια τοῦ χώρου ἔνθα ὑπάρχει τὸ κόσμημα πληροῦται διὰ φύλλων ἐκ τῆς ἑλικος φυομένων εἰς σχῆμα ὅμοιον πρὸς τὸ μέσον φύλλον τοῦ κυρίου τριφύλλου κοσμήματος· ἐξωτερικῶς, πλὴν τῆς γανώσεως, οὐδὲν κόσμημα ὑπάρχει¹.

Ἡ χρονολόγησις τῶν ἀγγείων τούτων εἶνε δυσκολωτάτη, καθόσον μέχρι σήμερον ὁ κλάδος οὗτος τῆς βυζαντινῆς τέχνης εἶνε ἐντελῶς ἀνεξέταστος. Ἡ παρατηρουμένη εἰς τὰς διακοσμήσεις τῶν βυζαντινῶν κατωτέρα καὶ καθαρῶς βιομηχανικὴ τεχνικὴ ἐκτέλεσις εἶνε εὐνόητος, καθόσον μεγίστην θέσιν καὶ καλ-

¹ Τὸ ἐλικοειδὲς τοῦτο κόσμημα (Ranke) καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ φυόμενα τρίφυλλα, τὰ πληροῦντα τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου εἶνε συνήθεις διακοσμητικὸν θέμα τῆς βυζαντινῆς τέχνης καὶ ἐπὶ ἀναγλύφων ἐκτελούμενον. διεμορφώθη δὲ ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος καὶ ἔχει ὡς γνωρίσμα, ἢ τὴν διαπλάτυνσιν τοῦ στελέγους τῆς ἑλικος καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἀρχαίου τριφύλλου τῆς Συροπαλαιστινιακῆς τέχνης (Dreiblattmotiv), (πρβλ. Wulff, *Altchr. und Byz. Kunst*, II σελ. 506), διεδόθη δὲ συγχρόνως καὶ εἰς τὴν ἀραβικὴν τέχνην (σαρακηνὸν ἀνθεμίον), διὸ καὶ βλέπομεν τοῦτο εἰς τὰ κακῶς λεγόμενα ρόδια πινακία (βλ. C. Migeon, *Manuel d'art musulman*, Paris, 1907, σελ. 301 κ. ἑ., πρβλ. καὶ εἰκ. 229 καὶ 230 ὅπου ὑπάρχουσι καὶ ἕτεροι μορφαὶ τῶν μετὰ τῆς ἑλικος σαρακηνῶν ἀνθεμίων), ἀπὸ τῶν ὁποίων ὁμοίως τὸ ἡμέτερον οὐσιωδῶς διαφέρει. Ὅμοιον πῶς κόσμημα πρὸς τὸ τοῦ εὐρεθέντος πινακίου, ἔχον πλὴν τοῦ τριφύλλου καὶ σταυροῦς, βλέπε εἰς ἀργυροῦν δίσκον τῆς Κύπρου, ἐν Dalton, *Byz. art and archaeology*, 1911, εἰκ. 438^a.

λιτεχνικήν ἀξίαν εἶχον ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη, γνωστὴ δ' εἶνε ἡ παρατήρησις τοῦ Νικηφόρου Γρηγορᾶ, ὅτι ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Καντακουζηνοῦ († 1359) «τοσαύτη πενία κατείχεται τὰ βασίλεια, ὥστε οὐδὲν ἦν τῶν τρυβλίων καὶ ἐκπωμάτων ἐκεῖ χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν, ἀλλ' ἔνια μὲν κατιτέρινα, τὰ δ' ἄλλα πάντα κεραμεᾶ καὶ ὀστράκινα»¹. ἐν τῇ λατρεία οὐδέποτε σχεδὸν ἐγένετο χρῆσις πηλίνων ἀγγείων, ἢ ἔλλειψις δὲ ὑλικοῦ πρὸς σύγκρισιν πολλὴν δυσκολίαν εἰς τὸν ἐξετάζοντα ταῦτα παρέχει. Διὸ καὶ ὡς πρὸς τ' ἀνευρεθέντα ἐν τοῖς τάφοις τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀγγεῖα γενικῶς δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι, ἐκ τῆς κατασκευῆς των, τῶν ἐν αὐτοῖς διακοσμητικῶν θεμάτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς γανώσεως, δύναται νὰ διακριθῶσιν εἰς ἀγγεῖα βυζαντινῶν χρόνων (τὰ δύο πρῶτα καὶ τὸ πινάκιον τῆς εἰκ. 13), Φραγκικῶν ἢ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Βενετικῆς ἀγγειοπλαστικῆς ἰσταμένων (τὸ δεξιὰ τῆς εἰκ. 11) καὶ καθαρῶς τουρκικῶν χρόνων (τὸ ἄνωθεν τοῦ πρώτου κατ' τὸ πῆλινον τῆς εἰκ. 12).

Τὸν λόγον τῆς εὐρέσεως ἀγγείων καὶ τῶν τριῶν ἐποχῶν ἐν τοῖς τάφοις εἵπομεν ἀνωτέρω· τοὺς τάφους δεχόμεθα ὡς συληθέντας κατὰ τοὺς τουρκικοὺς χρόνους καὶ χρησιμοποιοιθέντας ἴσως ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ὡς κοινοτάφια, τὸν δὲ λόγον τῆς ὑπάρξεως ἀγγείων ἐντὸς χριστιανικῶν τάφων καὶ τῶν τριῶν πάλιν ἐποχῶν πρέπει ἴσως ν' ἀναζητήσωμεν εἰς τὰ τελούμενα κατὰ τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν, ἐπικρατοῦντα δ' ἑνιαχοῦ μέχρι σήμερον².

β'. Ἐπιγραφαί.

Σημασίαν σπουδαιοτάτην διὰ τὴν τοπογραφίαν καὶ ἱστορίαν καθόλου τῶν Ἀθηνῶν ἐνέχουσιν αἱ τρεῖς ἀνευρεθεῖσαι ἐντὸς τῶν τάφων τούτων ἐπιγραφαί, αἵτινες οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὸν ἡμέτερον Ναὸν φαίνονται νὰ ἔχωσι, διὸ καὶ δὲν μετεχειρίσθημεν ταύτας εἰς τὰ περὶ χρονολογίας τοῦ Ναοῦ.

¹ Βλέπε ἐν Ἱστορίᾳ Νικηφ. Γρηγορᾶ. XV, 11, ἐκδ. Βόννης, τόμ. Β' σελ. 788.

² Ὡς γνωστόν, ἀπὸ τῆς οἰκίας τοῦ τεθνεώτος φέρεται μέχρι τοῦ τάφου ἀγγεῖον πεπληρωμένον ὕδατος ἢ οἴνου καὶ κατὰ τὴν ὑπὸ τὴν γῆν ἐναπόθεσιν τοῦ σώματος ὁ ἱερεὺς θραύει τοῦτο, θέτει τεμάχιον ἐξ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ στόματος τοῦ νεκροῦ καὶ ραίνων τὸν ἐνταφιαζόμενον διὰ πηλοῦ, σχηματιζομένου πρότερον ἐπὶ τοῦ χεῖλους τοῦ τάφου διὰ τῆς ἐπιχύσεως τοῦ περιεχομένου τοῦ ἀγγείου ἐπὶ τοῦ ναποῦ χώματος, ἐπιλέγει: «γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει» τὸν ἱερέα μιμοῦνται οἱ συνοδεύοντες τὸν νεκρὸν, ρίπτοντες ἐντὸς τοῦ τάφου τὰ τεμάχια τοῦ θραυσθέντος ἀγγείου. Ἀλλαχοῦ πάλιν τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχει συνήθεια, κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ ἐφόρου Α. Κεραμοπούλου, νὰ μεταφέρωνται ἐκ τοῦ οἴκου ὑπὸ τῶν συγγενῶν ἐντὸς πινακίων τροφίμα, δι' ὧν γίνεται καὶ ἐστίασις, συνήθεια, ἣτις πλὴν τῆς ἀρχαίας τῆς καταγωγῆς, διασώζεται ὑπὸ μορφῆν συμποσίου καὶ ἐν τῇ τέχνῃ τῶν κατακομβῶν. Τὰς συνθηκῆς ἀναφέρω ὡς ὑποθέσεις ἐξηγούσας σαφέστερον τὴν ὑπαρξίν τεθραυσμένων ἀγγείων ἐντὸς τάφων βυζαντινῆς καὶ μεταγενεστέρας ἀκόμη ἐποχῆς, χωρὶς, ἐννοεῖται, νὰ θεωρῶ αὐτάς καὶ ὡς τὰς μόνας ὑποθέσεις τὰς ἐξηγούσας τὴν ὑπαρξίν τῶν ἀγγείων.

Ἡ σπουδαιότερα τούτων εἶνε ἡ εὐρεθεῖσα ἐντὸς τοῦ τάφου Δ (εἰκ. 14)

Εἶνε πλάξ λευκοῦ μαρμάρου, τεθραυσμένη εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἄνω γωνίας (μέγιστον ὕψος 0,30 μ., πλάτ. 0,52 καὶ πάχος 0,08 μ.), ἔχει δὲ γράμματα ἀνισομεγέθη, ἀνορθογράφως κεχαραγμένας λέξεις καὶ σύντμησιν τοῦ κυρίου ὀνόματος. Διατηρουμένης τῆς ὀρθογραφίας, δύναται αὕτη νὰ συμπληρωθῇ ὡς ἑξῆς:

Εἰκ. 14. Ἡ ἐπιγραφή τοῦ Συγκέλλου καὶ Ρέκτορος Λέοντος.

οὔτος) Ο ΠΗΡΙ (ος ἐκτίσθη
ΠΑΡΑ ΛΕ(οντος)C ΤΟΥ ΑΙ(ιω)Ι(α
Τ(ου) ΥΜΟΝ ΔΕCΠΟΤΟΥ ΑΘΗΝῸ(ν
ΚΕ CΗΝΓ(κε)ΛΟΥ ΤΟΥ ΡΕΚΤΟΡΟC

ἦτοι

Οὔτος ὁ Πύργος ἐκτίσθη
παρὰ Λέοντος τοῦ ἀγιωτά-
του ἡμῶν Δεσπότης Ἀθηνῶν
καὶ συγκέλλου τοῦ ρέκτορος.

Πρόκειται πιθανώτατα περὶ ἐπιγραφῆς ἐντοιχισμένης ἐπὶ τινος πύργου τῆς Ἀκροπόλεως ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ αὐτῆς τείχους, μετακομισθείσης δὲ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἐπὶ τῆς θέσεως, ἔνθα εὐρέθη; ἄγνωστον διὰ τίνα αἰτίαν¹.

¹ Τὴν συνήθειαν τῆς ἐντοιχίσεως ἐπιγραφῶν ἵνα διαωνίζηται τὸ ὄνομα τῶν ἰδρυτῶν πύργων τειχῶν πρβλ. ἐν C. I. Gr. IV, N° 8665, 8669, 8670, 8671 κ.λ.π., ἔνθα παρατίθενται αἱ ἐπιγραφαὶ πύργων τῶν τειχῶν Κωνσταντινουπόλεως, Νικαίας καὶ ἄλλων. Ἡ τοιαύτη χρῆσις εἶνε ἀρχαιοτάτη· πρβλ. CIA .N° 270ii· 347 d, r, 834 κ.λ.π. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι ἡ λέξις πύργος ἐλαμβάνετο καὶ εἰς τὴν

Τὸ συντετριμμένον ὄνομα τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ Πύργου (στ. 2) καὶ τοὺς ἐν τῷ στ. 4 τίτλους *CHNGΛΟΥ* ἀντὶ Συγκέλλου καὶ τοῦ σπανιότατα εὐρισκομένου: *ΡΕΚΤΟΡΟΣ*. ἔξηγεῖ εἰς ἡμᾶς ἐτέρα ἐπιγραφή, ἣν παραθέτομεν ἐνταῦθα ἀντὶ πάσης ἄλλης ἐρμηνείας (εἰκ. 15).

Εἶνε ἐν τῶν περιφρήμων χαραγμάτων ἐπὶ ραβδώσεων κίονος τοῦ Παρθενῶνος, τῶν ἐκδοθέντων ὑπὸ τοῦ ρώσσου ἀρχιμανδρίτου Ἀντωνίνου¹ ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἢ ἀναγινωσκομένη:

ΕΤΕΛΕΙΩΘΕΝ ΚΑΘ' ΑΓΙΩΝ
 ΗΜΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΕΛΛΟΥ
 ΚΑΙ ΛΕΩΝ Ο ΡΕΚΤΩΡ ΜΗΝΙ . . . .
 ΕΙΣ ΤΑ Ι' (ἔτη τῆς ἀρχιερατείας του;) Ἰνδικτ. Ζ'
 ἔτους ϚΦΟΖ' (ἦτοι 6577 ἀπὸ κτίσεως Κό-

σμου = 1069 μ. Χ.),

Εἰκ. 15. Ἐν τῶν χαραγμάτων ἐπὶ
 ραβδώσεως κίονος τοῦ Παρθενῶνος.

ἔχει στενωτάτην σχέσιν πρὸς τὴν ἡμετέραν, ἐρμηνεύει δὲ καὶ τὴν ἔννοϊαν τῶν λέξεων τοῦ 3 στ.

ΔΕΣΠΟΤΟΥ ΑΘΗΝΩΝ. λαμβανομένων ἀντὶ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν.

Περὶ τοῦ Λέοντος τούτου τοῦ μητροπολιτεύσαντος ἐν Ἀθήναις ἴσως ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ἀποθανόντος τῷ 1069, δὲν γνωρίζομεν ἄλλο τι, εἰμὴ ὅτι πρὶν γίνῃ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν εἶχε χρηματίσει Σύγκελλος καὶ Ρέκτωρ, τοὺς τίτλους δὲ τούτους διετήρησε καὶ ὡς Ἀρχιεπίσκοπος.

Σύγκελλος ἦτο, ὡς γνωστόν, ἀξίωμα κατ' ἀρχὰς πολιτικόν, διδόμενον ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς διακεκριμένους κληρικοὺς² καὶ ὁ τίτλος οὗτος ἀνεγνώριζε τὸν φέροντα ἀντιπρόσωπον τοῦ Πατριάρχου· εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἀποβαίνει ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα, ἀναφαίνεται δὲ καὶ ὁ τίτλος Πρωτοσύγκελλος καὶ μέγας Πρωτοσύγκελλος καὶ τοῦτον φέρει ὁ ἀντιπροσωπεύων τὸν Πατριάρχην μέχρι σήμερον³.

σημασίαν τοῦ διορώφου οἰκήματος, ὡς δηλοῦται ἐκ μοναστηριακῶν καὶ ἰδιωτικῶν Ἀθηναϊκῶν ἐγγράφων· τοιαύτη ὅμως σημασία δὲν εἶνε δυνατόν ν' ἀποδοθῇ ἐνταῦθα, ὡς ἐκ τῶν χρόνων, εἰς οὓς ἀνάγεται ἡ ἐπιγραφή· οὔτε πάλιν εἶνε δυνατόν νὰ πρόκειται ἐνταῦθα περὶ πύργου τινός παρὰ τὸν Ναὸν κειμένου, ἀφ' οὗ ὑπ' οὐδενός μαρτυρεῖται τοιοῦτόν τι, καθόσον τοῦλάχιστον γνωρίζω, ἐκτός ἂν ὑποτεθῇ περὶ Κωδωνοστασίου τινός τοῦ Ναοῦ, ὅπερ ὅμως νομίζω ἀπίθανον.

¹ Ἀρχιμ. Ἀντωνίνου, περὶ τῶν ἀρχαίων χριστιαν. ἐπιγραφῶν ἐν Ἀθήναις. Πετρούπολις, 1874 (ρωσ.).

² Βλέπε ἐν Σ. Βυζαντίου, Κωνσταντινούπολις, τόμ. Γ' σελ. 525, ἐνθα παρατίθεται καὶ τὸ χωρίον τοῦ Σκυλίτη περὶ Ρωμανοῦ Ἀργυροῦ, ὅστις «ἐτίμησε Συγκέλλους Μητροπολίτας τρεῖς: τὸν Ἐφέσου Κυριακόν, ὡς τοῦ Πατριάρχου ὁμαιοῖνα, Δημήτριον τὸν Κυζίκου, ὡς λίαν αὐτῷ καὶ πρὸ τῆς βασιλείας πεφιλημένον, καὶ Μιχαὴλ τὸν τῶν Εὐχαΐτων καθ' αἷμα τοῦτον ἐγγίζοντα»· πρβλ. καὶ ἐπιστολὰς Ψελλοῦ πρὸς τὸν «μέγαν Ἀμισαείας καὶ σύγκελλον» καὶ «τὸν Μητροπολίτην Κυζίκου τὸν σύγκελλον» ἐν Σάθα, Μεσ. Βιβλιογρ. τόμ. Ε' σελ. 269 καὶ 456.

³ Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ καθηγητοῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου τὸ σύγκελλος ὡς ἐκκλησιαστικόν

Τὸ δὲ **Ρέκτωρ** εἶνε ἐκ τῶν σπανιώτατα ἀπαντωμένων βυζαντινῶν τίτλων¹ εἰς ἄρχοντας ἴσως² ἢ καὶ κληρικούς³ ἀπονεμόμενον, οὐδεμίαν δὲ φαίνεται νὰ ἔχη σχέσιν πρὸς τὸν λατινικὸν τίτλον Rector, τὸν δηλοῦντα τὸν ἡγούμενον λατινικοῦ μοναστηρίου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ οἱ σημερινοὶ Πρυτάνεις εὐρωπαϊκῶν Πανεπιστημίων ἔλαβον τὸ ὄνομα, ὡς οἱ διάδοχοι τῶν διευθυντῶν τῶν κατὰ τὸν μεσαῖωνα εἰς ἀνωτέρας σχολὰς μεταβεβλημένων μοναστηρίων⁴.

Ὁ Μητροπολίτης τῶν Ἀθηνῶν Λέων⁵, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς, διεδραμάτισε, φαίνεται, σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ καὶ πολιτικῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἀθηνῶν, ἀφ' οὗ ἐπεμελήθη καὶ τῆς ἰδρύσεως πύργου πρὸς τελεσφορωτέραν ἄμυναν τοῦ φρουρίου διηύθυνε τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀθηνῶν, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Κωνσταντινούπολις ἀπὸ τοῦ θανάτου ἤδη τοῦ Βουλγαροκτόνου μέχρι τῆς ἀναρρήσεως Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἦτο τὸ θέατρον μηχανορραφιῶν καὶ αἱματηρῶν δυναστικῶν στάσεων καὶ ἐρίδων, αἵτινες ἐτάρασσον ὀλόκληρον τὸ Κράτος καὶ προεκάλουν τὰς ἐπιδρομὰς ποικιλιονύμων ἐχθρῶν⁶, αἱ δὲ Ἀθηναὶ καὶ καθόλου ἡ Ἑλλάς ὑπὸ τοῦ διαβοήτου διὰ τὰς ληστρικὰς του πράξεις Νικηφορίτη κυβερνωμένη ἀπεγυμνοῦτο ὑπὸ «τοῦ ληστρικοῦ συντάγματος τῶν φορολόγων»⁷.

Ἄν τις δὲ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὄσα ὁμοίως μετὰ μίαν ἑκατονταετηρίδα συνέβαινον ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Μιχαὴλ Ἀκομινάτου, παρ' οὗ ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον βεβαίως τὴν τοιαύτην κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος μανθάνομεν, δύναται νὰ συμπεράνῃ ὅτι τὰς τύχας τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν διηύθυνον αὐτοὶ οἱ ἐπίσκοποι.

ἀξίωμα εὔρηται ἐν ἐκκλησιαστικοῖς ἐγγράφοις ἤδη ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος· πάντως ὁμοῦς τῇ ἐγκρίσει τοῦ Ἀυτοκράτορος τὸ ἀξίωμα ἐδίδοτο, ἀφ' οὗ βλέπομεν καὶ Ἰω. τὸν Παλαιολόγον τιμῶντα τὸν ἡγούμενον τοῦ Προδρόμου διὰ τοῦ «ὀφφικίου τοῦ μεγάλου Πρωτοσυγγέλλου» (πρβλ. Βυζάντιον, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 526).

¹ Βλέπε Σουΐδαν, «Ρέκτωρ, εἶδος ἀξιώματος». Παρὰ Βυζαντινοῖς γράφεται σινηθέστερον ραίκτωρ.

² Πρβλ. ἐν Du Cange, Γλώσσας, ἐν αἷς τὸ ρέκτωρ ἐρμηνεύεται ὡς ἰθυτής, ὀρθωτής, ἄρχων ἐπαρχίας.

³ Βλέπε Πορφυρογέννητον ἐν Du Cange «οὗτος οὖν δι' ὑπομνήσεως τοῦ κληρικοῦ Ἰωάννου κατὰ σύγχωρον θεοῦ ραίκτωρος γεγονότος».

⁴ Τὸ Ρέκτωρ ὁ ἐκδώσας τὰς ἐπιγραφὰς ρώσος Ἀντωνίνος (ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 46) ἐκλαμβάνει ὡς ἐπίθετον τοῦ Λέοντος, ἐπειδὴ ὁμοῦς παρατίθεται πρὸς τὸ Σύγγελλος νομιζομεν ὅτι ἡ ἐκδοχὴ τῆς λέξεως ὡς ἀξιώματος εἶνε προτιμωτέρα· ἄλλως τε καὶ ὡς ἐπίθετον ἂν ἐκληφθῆ πάντως ἔχει τὴν καταγωγὴν του πάλιν ἀπὸ ἀξιώματος.

⁵ Εἰς τοὺς ἐπισκοπικούς καταλόγους τῶν Ἀθηνῶν φέρονται δύο Λέοντες, ἀμφότεροι μάλιστα ἔχοντες καὶ τὸν τίτλον τοῦ Συγγέλλου· ὁ ἡμέτερος ὁ καὶ ὡς Ρέκτωρ γνωστός εἶνε Λέων ὁ Β' (πρβλ. Παναρ. Κωνσταντινίδου, Κατάλογον τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν, ἐν τῷ περιοδικῷ «Σωτήρ» ἔτος Α' 1878 σελ. 175, καὶ ἰδίως τὸν συστηματικώτερον ἐκδοθέντα Πίνακα τῶν γνωστῶν Ἐπισκόπων κλπ. Ἀθηνῶν, ὑπὸ Δ. Γρ. Καμπούρογλου, αἴθ. ἀριθ. 38 καὶ 39).

⁶ Περὶ τοῦ πραιτορος Πελοποννήσου καὶ Ἑλλάδος Νικηφορίτη καὶ τῆς αὐθαιρέτου διοικήσεως τῶν στρατηγῶν βλέπε Γρηγοροβίου, Ἱστορίαν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, κατὰ μετάφρ. Λάμπρου σελ. 247 κ. ἑ.

⁷ Πρβλ. Πρόλογον τῆς ἐκδόσεως τῶν ἱστορικῶν λόγων καὶ ἐπιστολῶν τοῦ συγχρόνου πρὸς τὸν Λέοντα τῆς ἐπιγραφῆς Μιχ. Ψελλοῦ, ὑπὸ Σάθα, ἐν Μεσαιων. Βιβλιοθ. τόμ. Ε' σελ. 10' κ. ἑ.

πολλάκις ἀντιτιθέμενοι εἰς τὰς πλεονεκτικὰς τῶν βυζαντινῶν ὑπαλλήλων διαθέσεις ἢ μόνοι ὑπερασπιζόμενοι ἀπὸ διαφορῶν ἐπιδρομῶν τὴν πόλιν καὶ προνοοῦντες διὰ τὴν ἄμυναν αὐτῆς¹· αἱ Ἀθηναὶ ἠτύχησαν νὰ ἔχωσι κατὰ καιροὺς εὐγενεῖς ἐκκλησιαστικοὺς ἀρχηγούς, ὡς ὁ Ἀκομινᾶτος καὶ ὁ ἡμέτερος Λέων, ὅστις ἐκ τῶν ἀξιωματῶν, ἅτινα ἔφερε ἦτο καὶ πρὸ τῆς ἀρχιερατείας του ἐξέχον πρόσωπον ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Βυζαντίου. Ἡ εὐρεθεῖσα ἐπιγραφή, δι' ἧς μαρτυρεῖται ὡς ἰδρυτῆς πύργου ὁ Λέων, εἶνε τρανωτάτη ἀπόδειξις τῆς δυνάμεως καὶ

τῆς ἀξίας, ἣν οἱ ἐπίσκοποι Ἀθηνῶν εἶχον κατὰ τὸν ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνα.

Δευτέραν χριστιανικὴν ἐπιγραφὴν εὑρον ἐν τῷ τάφῳ Α (εἰκ. 16).

Εἶνε τμῆμα πλακῶς λίθου ὑποφαίου, ἐλλειπτῆς ἄνω, διασφύζουσα κατὰ τὸ μέσον τῆς πρώτης σειρᾶς τὴν βάσιν Σταυροῦ, ἔχει δ' ἐν τέλει κεχαραγμένον φύλλον κισσοῦ ἐκ τῶν συνήθως ἀντὶ στίξεως εἰς ἐπιτύμβιους ἐπιγραφὰς εὐρισκομένων (ὕψος πλακῶς: 0,34, πλάτ. 0,27 καὶ πάχ. 0,06 μ.). Δύναται ν' ἀναγνωσθῇ οὕτω:

(Κοιμη + τήριον)
ΑΝΔΡΕΑ ΜΙΑ(:)
ΚΑΙ ΘΕΟΔΩΡΑC
ΤΗΣ ΤΟΥΤΟΥ Μ(Η
ΤΡΟC

Εἰκ. 16. Ἐπιγραφή ἀρχαίων χριστιαν. χρόνων.

Ἡ ἐπιγραφή εἶνε ἐπιτύμβιος πλάξ ἀρχαίων χριστιανικῶν χρόνων, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς ἐπιμελείας τῶν γραμμάτων, ἅτινα εἶνε βαθέως κεχαραγμένα καὶ συμμετρικά· τὴν ἀρχαιότητα μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐν τέλει στίξις.

Ἐπιπέρι τοῦ τεθραυσμένου ἄνω μέρους τῆς πλακῶς ἠδύνατο μεταξὺ τῶν κεραιῶν τοῦ σταυροῦ νὰ ὑπάρχη ἡ συνήθης εἰς τὰς ἐπιταφίους ἐπιγραφὰς τῆς Ἀττικῆς λέξις: Κοιμητήριον: δηλοῦται ἐξ ἄλλων ὁμοίων ἐπιγραφῶν τῶν Ἀθηνῶν².

Τὸ ὄνομα Ἀνδρέας εἶνε ὁμοίως σύνηθες ἐν χριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς τῆς

¹ Βλέπε Γρηγοροβίου Ἱστορίαν Ἀθηνῶν, σελ. 337 κ. ἑ.

² Τὴν λέξιν Κοιμητήριον εὐρίσκομεν ἢ μεταξὺ τῶν κεραιῶν τοῦ Σταυροῦ ἢ προτάσσεται αὐτῆς ὁ σταυρός ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ ἢ τίθεται εἰς ἡ καὶ πλείονες σταυροὶ ἄνω· πρὸβλ. C. I. Gr. IV, N° 9310-9316, Κουμανούδη, Ἀττικῆς ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι, N° 3543, 3545, 3611 κ. ἑ., Bayet, De titulis Atticae chr. N° 17 κ. ἑ. καὶ Κ. Κωνσταντοπούλου, ἐν Ἀρμονίᾳ, 1900, σελ. 21 κ. ἑ.

Ἄττικῆς¹ ἢ δὲ παρακειμένη ἑλλιπῆς λέξις ἦτο πάντως ἐπίθετον τοῦ Ἄνδρέου, δυσκόλως δυναμένη νὰ συμπληρωθῇ².

Τέλος παρὰ τὸν αὐτὸν τάφον Α ἀνευρέθη καὶ ἐπιγραφή ἑλληνικῶν χρόνων, ἣν ἀπλῶς παραθέτω ἐνταῦθα (εἰκ. 17).

Ἡ ἐπιγραφή ἔχει οὕτως:

Θ) ΕΟΔΩΡΟΥ
ΑΠΟΛΛΩΝΙ ΠΑΤΡΩΙ
ΑΝΕΘΗΚΕΝ

Εἰκ. 17. Ἀρχαία ἑλληνικὴ ἐπιγραφή.

Εἶνε ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου (ὕψος 0,15, πλάτ. 0,35, πᾶχ. 0,19) τεθραυσμένη ἄνω καὶ προέρχεται προφανῶς ἐκ τοῦ Ναοῦ

τοῦ **πατρῶν Ἀπόλλωνος**, ὃν ὁ Πausanias (I 34)³ τοποθετεῖ ἐν τῇ Ἀγορᾷ μεταξὺ τῆς Στοᾶς τοῦ Διὸς Ἐλευθερίου καὶ τοῦ Μητρόου⁴. Ἡ ἐπιγραφή ἄρα εὐνόητον εἶνε ὅτι μετεφέρθη ἐκ τοῦ οὐ μακρὰν τῆς θέσεως ἐν ἣ εὐρέθη χώρου, ἔνθα ὁ Ναὸς τοῦ πατρῶν Ἀπόλλωνος, ὡς οἰκοδομήσιμος ὕλη.

ΓΕΩΡΓ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

¹ Πρὸβλ. C. I. Gr. IV, N° 9404, Κουμανούδη, ἐνθ' ἄνωτ. N° 3545, 3582 κλπ.

² Πολλάκις δηλοῦται καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ τεθνεῶτος, ὡς συρικαρίου, μυλωναρίου κλπ. ἢ ἡμετέρα ὅμως ἐπιγραφή ἀπαιτεῖ τὴν συμπλήρωσιν μόνον 2-3 γραμμάτων, διὸ καὶ ὡς ἐπίθετον ἢ ὡς δηλωτικὸν ἐπαγγέλματος πρέπει ἢ λέξις νὰ ἐρμηνευθῇ.

³ Βλέπε ἔκδ. Πausanίου ὑπὸ Hitzig. 1896, σελ. 7, πρὸβλ. καὶ σημ. ἐν σελ. 142, ἔνθα ἐκτίθεται τὸ περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ναοῦ τοῦ πατρῶν Ἀπόλλωνος πρόβλημα.

⁴ Πρὸβλ. Judeich, Topographie von Athen, 1905, σελ. 307 κ. ἑ.

ΒΕΡΟΙΑΣ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ

ΥΠΟ ΑΝΑΣΤ. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΥ

Τὰς κατωτέρω δημοσιευομένας τριάκοντα δύο ἐπιγραφὰς ἀνεῦρον ἐν Βεροίᾳ καὶ τισὶ τῶν πέριξ χωρίων (Ράχωβα, Ἀσώματος, Μπραϊνάταις, Βόσσοβα) κατὰ τὸ διάστημα τῆς αὐτόθι παραμονῆς μου ὡς ἐπιστράτου (Ὀκτ. 1915 ~ Φεβρ. 1916). Τῶν ἐπιγραφῶν τούτων μία μὲν ἀνήκει εἰς τὰ τέλη τοῦ 3^{ου} π. Χ. αἰῶνος (ὑπ' ἀρ. 1), εἴκοσιν ἕξ δὲ εἰς τοὺς πέντε πρώτους μετὰ Χρ. αἰῶνας καὶ πέντε εἶναι ἀσφαλῶς βυζαντιναί. Ὡς πρὸς δὲ τὴν ὕλην μία (ὑπ' ἀρ. 1) εἶναι ἀναθηματικὴ, δύο ἀπελευθερωτικαὶ (2, 3), πέντε τιμητικαὶ (4, 8: 12, 14, 15), δύο ἄλλαι ἀναγράφουσι πιθανῶς ἐκκλησιαστικὰ ρητὰ (29, 30), αἱ δὲ λοιπαὶ πᾶσαι εἶναι ἐπιτύμβιοι.

Ἄριθ. 1.

Βέροια. Λίθος μαρμάρινος, ὀρθογώνιος ὕψ. 0.50, πλάτ. 0.71, πάχ. 0.21 μ. Εὐρέθη τῷ 1912 κατὰ τὴν κατεδάφισιν οἰκίσκων τινῶν πρὸς βορρᾶν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου. Ἄνω καὶ κάτω, κατὰ τὴν κυρίαν ὄψιν καὶ τὰς στενὰς πλευράς, ἔφερε ποτε κυμάτια, ἀπολαξευθέντα κατὰ τὴν μεταγενεστέραν τοῦ λίθου χρῆσιν. Ὁ λίθος οὗτος θὰ ἀνῆκε βεβαίως μὲ τῶν πλευρῶν ὀρθογωνίου βάθρου (βωμοῦ;). Τοῦτο συνάγεται ἀσφαλῶς ἔκ τε τῆς ὑπάρξεως δύο μὲν πιόμορφων τόρμων συνδέσμων ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας του, ἀναθυρώσεως δὲ παρὰ τὰς τρεῖς ἀκμὰς τῆς ὀπισθίου αὐτοῦ ὄψεως. Καὶ ἂν μὲν τὸ εἰρημένον βάθρον ὑπεβάσταζε τὴν πλίνθον ἀναθήματος ἢ τὴν ἐσχάραν βωμοῦ ἀγνοοῦμεν τίς ὁμῶς ἦτο ὁ ἀναθεὶς καὶ εἰς τίνα θεότητα ἀνέθηκε μανθάνομεν ἕξ ἐπιγραφῆς, χαρᾶχθείσης ὀλίγον κάτωθεν τοῦ στέφοντος κυματίου (Εἰκ. 1).

ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΗΣ ΔΕΞΙΛΑΟΥ ΙΕΡΕΥΣ
ΑΤΑΡΓΑΤΕΙ ΣΩΤΕΙΡΑΙ

Εἰκ. 1.

Ἀπολλωνίδης Δεξιλάου ἱερεὺς
Ἀταργάτει Σωτείραι.

Ὑψ. γραμ. 0.018. Λιάστ. 0.015. Κενὰ μετὰ τῶν λέξεων 0.027, 0.045, 0.036.
Ἡ ἐπιμελὴς χάραξις καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, ἢ σμικρότης τοῦ ○

καὶ Ω ἐν σχέσει πρὸς τὰ λοιπὰ γράμματα, ἐπὶ δὲ τούτοις αὐτὸ τὸ τοῦ ἀναθέτου ὄνομα ἐλέγχουσι σαφῶς ἑλληνιστικούς χρόνους καὶ δὴ τέλος τοῦ 3^{ου} π. Χ. αἰῶνος. Τὸ παρὰ συγγραφεῦσι σύνθηες Μακεδονικὸν ὄνομα Ἄπολλωνίδης ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφαῖς μόνον παρὰ Δήμιτσα Μακεδ. 139, *Δεξίλαος* δὲ δὲν εὑρίσκειται ἐν Μάκεδον. ἐπιγραφαῖς. Ἡ δοτικὴ Ἄταργάτει δυνατόν νὰ εἶναι καὶ πρωτόκλιτος¹, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἢ διὰ τοῦ εἰ γραφῆ τῆς δοτικῆς ἦτο ἐπικρατεστέρα τῆς διὰ τοῦ *η* (Meisterhans-Schwyzzer Gramm. d. att. Inschr.³ σ. 39 § 10).

Λατρεία Ἄταργάτιος ἐν Μακεδονίᾳ δὲν ἀναφέρεται ἐν τῇ τοῦ Werner Baege² συναγωγῇ τῶν Μακεδονικῶν ἱερῶν καὶ λατρειῶν. Ὡς δ' ὁ γραφικὸς χαρακτήρ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς μαρτυρεῖ, ἡ νέα αὕτη λατρεία θὰ εἰσῆχθη ἐκ Συρίας³ εἰς Μακεδονίαν κατὰ τὸν ἀπὸ τῶν Διαδόχων καὶ ἔξης ἐπικρατήσαντα θρησκευτικὸν συγκρητισμὸν, πάντως δ' ὁμῶς ἐνωρίτερον τῆς εἰσαγωγῆς τῶν Αἰγυπτίων θεοτήτων⁴.

Ἐν δὲ τῇ Βεροίᾳ ἡ λατρεία τῆς Ἄταργάτιος διετηρήθη ἐπὶ πέντε τοῦλάχιστον αἰῶνας, ὡς γίννεται δῆλον ἐκ τῶν ἐπομένων δύο χρονολογημένων ἐπιγραφῶν, ὧν ἡ μὲν ὑπ' ἀριθ. 2 ἐχαράχθη εὐθὺς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Ἄπολλωνίδου, ἡ δὲ ὑπ' ἀριθ. 3 ἐπὶ τῆς δεξιᾶς στενῆς πλευρᾶς τοῦ αὐτοῦ λίθου.

Ἄριθ. 2.

ΕΤΟΥΣ Α Ο Ξ Σ Ε Β Α Σ Τ Ο Υ Τ Ο Υ Κ Α Ι Ζ Π Τ Π Α
 Ν Η Μ Ο Υ Ζ Ι Κ Ο Ρ Ν Η Λ Ι Α Δ Ι Ο Ν Υ Σ Ι Α Ε Χ Ο
 Σ Α Τ Ε Κ Ν Ω Ν Δ Ι Κ Α Ι Ο Ν Ε Σ Τ Η Λ Ο Γ Ρ Α Φ Η Σ /
 Τ Η Θ Ε Ω Σ Υ Ρ Ι Α Π Α Ρ Θ Ε Ν Ω Κ Ο Ρ Ἀ Σ Ι Ο Ν Μ Ο Υ Ο
 Ν Ο Μ Α Τ Ι Σ Ω Τ Η Ρ Ι Α Ν Ω Σ Ε Τ Ω Ν Τ Η Α Κ Ο Ν Τ Α Ο Ι
 Κ Ο Γ Ε Ν Ε Σ

Εικ. 2.

Ἔτους ΑΟΞ Σεβαστοῦ τοῦ καὶ ΖΠΤ', Πα-
 νήμου ζι', Κορνηλία Διονυσία, ἔχου-
 σα τέκνων δίκαιον, ἔστηλογράφησα
 τῇ θεῷ Συρίᾳ Παρθένῳ κοράσιόν μου δ-
 5 νόματι Σωτηρίαν, ὡς ἐτῶν τριάκοντα, οἰ-
 κογενές.

¹ Ὁ πρωτόκλιτος τύπος Ἄταργάτη ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφῇ Ρωμ. χρόνων Le Bas-Waddington 1890.

² De Macedonia sacris 1913.

³ Λατρείαν Ἀφροδίτης Συρίας ἐν Αἰτωλίᾳ μνημονεύουσιν ἐπιγραφαι ἐκ Φιστύου (I. G. S. III 417, ΠΑΕ 1908 σ. 95 ἐ.). Στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ὁ Bazin (Arch. M. S. 1864, 369) καθώρισεν ὡς χρόνον εἰσαγωγῆς τῆς Συρίας θεοῦ εἰς Αἰτωλίαν τὰς ἀρχὰς τοῦ 2^{ου} π. Χ. αἰῶνος. Ἐτι ἐνωρίτερον, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, χρονολογεῖ τὴν εἰς Ἑλλάδα εἰσαγωγὴν τῶν ἀνατολικῶν θρησκειῶν ὁ Woodhouse ἐν Aetolia, 201. Περὶ τῆς ἐν γένει λατρείας τῆς Ἄταργάτιος ὄρα Cumont ἐν Pauly-Wiss. RE 2, 1896.

⁴ Περὶ τούτων πλείονα παρὰ Lafaye: Histoire du culte des divinités Alex. hors de l'Égypte 1884 καὶ Perdrizet ἐν BCH XVIII (1894) 417 ἐ.

Ὑψ. γραμ. 0.026.

Διὰ τῆς ἄνω ἐπιγραφῆς ἡ Κορνηλία Διονυσία, δυνάμει τοῦ «δικαίου τῶν τέκνων», ὁ ἐκέκτητο, ἀπελευθεροῖ δι' ἀφιερώσεως εἰς τὴν Συρίαν Παρθένον (= Ἀτάργατιν)¹ τὴν τριακονταετῆ που αὐτῆς δούλην Σωτηρίαν.

Ἐν Μακεδονίᾳ τῇ τε ἐλευθέρᾳ καὶ τῇ Ρωμαϊκῇ ἀποκλειστικὸς ἐν χρήσει τρόπος ἀπελευθερώσεως, μέχρι καὶ τοῦ 4^{ου} μ. Χ. αἰῶνος, ἦτο ὁ διὰ τῆς ἀφιερώσεως τοῦ ἀπελευθερουμένου εἰς τινα θεότητα (Thalheim ἐν P. Wiss. RE 7, 98). Εἶναι δ' ὁ τρόπος οὗτος ἐν γένει καὶ ὁ ἀρχαιότατος (πρβλ. Calderini, *Manomissione in Grecia* σ. 96). Καὶ δὲν ἀναφέρεται μὲν ρητῶς ἐνταῦθα, ὡς ἀλλαγῶν, ἀφιέρωσις, ἀλλὰ ταύτην ἀναμφιβόλως τὴν σημασίαν θὰ ἐκτίσατο σὺν τῇ χρήσει τῶ ἀπαντῶν ἐνταῦθα ρῆμα «**ἐστηλογράφησα**»² δοτικῇ χαριστικῇ συνταχθὲν καὶ ὑποκαταστήσαν, βεβαίως χάριν βραχυλογίας, τὴν τυπικὴν φράσιν «ἐχαρισάμην καὶ ἐστηλογράφησα», ἣν εὐρίσκομεν ἐν ἐπιγραφῇ Ἐδέσσης, δημοσιευθεῖση ὑπὸ Π. Ν. Παπαγεωργίου ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. XII, 71 = R. É. G. 1899, 169 ἑ.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸν χρόνον καθ' ὃν ἐχαράχθη ἡ ἐπιγραφή, οὗτος παρέχεται κατὰ τε τὴν ἀπὸ τῆς ἐν Ἀκτίῳ νίκης τοῦ Αὐγούστου (Σεπτ. 31 π. Χ.) χρονολογικὴν ἀφειρησίαν, **ἔτους ΑΟΞ Σεβαστοῦ**, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ὀριστικῆς κατακτήσεως τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων (148 π. Χ.), **ΖΠΤ'**. Ἀντιστοιχοῦσι δ' ἀμφοτέρω οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι πρὸς τὸ ἔτος 239 μ. Χ.³

Τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Σωτηρίας ἐνήργησεν ἡ Ρωμαία πάντως Κορνηλία Διονυσία «**ἔχουσα τέκνων δίκαιον**». Ἡ ἔκφρασις αὕτη εἶναι ἡ ἀκριβὴς μετάφρασις τοῦ «*jus (trium) liberorum habens*» τῶν λατινικῶν ἐπιγραφῶν C. I. L. VI, 2 10246, 10247 VIII 4573. Κατὰ τὸν Γάϊον (*Inst.* I 194, III 44), δυνάμει τοῦ *jus trium liberorum*, Ρωμαία δέσποινα, μήτηρ τριῶν γνησίων ἢ εἰσποιήτων τέκνων, ἀπηλλάσσετο τῆς κατὰ νόμον κηδεμονίας, «*χρηματίζουσα χωρὶς κυρίου*», καθὰ ἐν τοῖς παπύροις⁴ λέγεται.

Ἐτελέσθη δ' ἡ ἀπελευθέρωσις τῇ 17^ῃ τοῦ μηνὸς **Πανήμου**, ὅστις, κατὰ Σουίδαν ἐν λ., εἶναι «*μὴν Μακεδονικὸς*» ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν ἀττικὸν Σκι-

¹ Πρβλ. Πaus. VII 26 7, Στράβ. XVI, 2 27.

² Τὸ ρῆμα στηλογραφῶ ἀπαντᾷ παρὰ μεταγενεστέρους συγγραφεῦσι σημαῖνον ἐγγράφω ἐπὶ στήλης. ζφγραφῶ, ἐν γένει περιγράφω. Φιλ. I 477. 28. Εὐμαθ. Ἰσμ. 442. Ἡσύχ. ἐν λ. στηλίτης, Εὐστάθ. 278. 76 Θεοδώρητ. ἐν Ψαλμ. 15. Κωνστ. Μανασσῆς Χρον. 4789.

Πλὴν τῆς μνημονευθεῖσης ἐπιγραφῆς στηλογραφίαν ἀναφέρουσι καὶ αἱ ἐξ Ὑπάτης ἐπιγραφαὶ Le Bas Wadd. 1131 καὶ 1134 = BCH 1891, 334.

³ Περὶ τῆς Μακεδονικῆς χρονολογίας κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους ἰδὲ Kubitschek ἐν Arch. Epigr. Mitt. aus Ö. U. 1890 σ. 120 ἑ. καὶ P. W-RE 1636.

⁴ B. G. U. 94. 96. 131. 717. 863. 920 C. P. R. 3. 9. 63. 140. 176. 227 Pap. Lond. II 1716, Pap. Grenf. II 85 Pap. Lips. 3 I3. 7 II6,4,8. 5 II8.5 29, 2. Arch. für Papyrusforsch. I 299, 17.

Ἡ αὕτη ἔκφρασις εὐρεθαι καὶ ἐν δυσὶν ἐπιγραφαῖς Ἐδέσσης (Ἀθηνᾶς XII, 71).

ροφοριῶνα. Ἐν τούτοις τὸ αὐτὸ ὄνομα ἀπάντᾳ συχνάκις καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι (Hofmann die Makedonen σ. 103).

Παρατηρητέον ἐν τέλει, ὅτι ἡ τριακονταετῆς Σωτηρία¹ χαρακτηρίζεται ἐνταῦθα, καθὰ καὶ πολλαχοῦ, τυπικῶς ὡς **κοράσιον** προστιθεμένου καὶ τοῦ νομικῶς ἀναγκαίου ἐπιθέτου **οἰκογενῆς** (= ὁ ἐν τῷ οἴκῳ γεννηθεὶς, verna Πλάτ. Μέν. 82 Β, Πολύβ. 40. 2. 3).

Ἄριθ. 3. (Εἰκ. 3).

Ἔτους Γϩϸ Σεβ[ασ-
τοῦ καὶ θεοῦ Ἐανδ[ι-
κοῦ λ' Ἀππία Παννου-
χίς, ἔχουσα τέκνων
5 δίκαιον, ἔστηλο[γρά-
φησα τῇ θεῷ Συ[ρ-
ία Παρθένῳ πα[ι-
δάριον ὄνομα-
τι Πάννουχον,
10 ὡς ἑτῶν δεκαοκτώ,
τὸ γεννηθὲν ἐκ πα[ι-
δίσκης μου Νυμφοδώρας

Εἰκ. 3.

Ἔψ. γρ. 0.023.

Ὁ ρυθμὸς τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι μείγμα μεγαλογραμμάτου καὶ μικρογραμμάτου (λ, ρ, ω). Τὸ προοίμιον εἶναι περίπου ὅμοιον τῷ τῆς προηγούμενης ἐπιγραφῆς, ἣτις θὰ ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον, ἀφ' οὗ ἄλλως καὶ τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἐν ἀμφοτέραις παραπλήσιον. Ἐνταῦθα ἡ Ρωμαία Ἀππία Παννουχίς, δυνάμει τοῦ «δικαίου τῶν τέκνων», ἀπελευθεροῖ, δι' ἀφιερώσεως εἰς τὴν Ἀτάργατιν, τὸν δεκαοκταετῆ που Πάννουχον, υἱὸν τῆς δούλης τῆς Νυμφοδώρας. Κατὰ τὰ λεχθέντα ἐν σελ. 146 τὸ Γϩϸ (= 293) τῆς ἐπιγραφῆς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 261 μ. Χ.

Παρατηρητέον ὅτι ἐνταῦθα ἡ μὲν χρονολογία παρέχεται μόνον ἀπὸ τῆς ἐν Ἀκτίῳ νίκης τοῦ Αὐγούστου, ὅστις ἀποκαλεῖται ἐνταῦθα Σεβαστὸς καὶ θεός. Ἐγράφη δὲ τὸ θεοῦ ἐπιμητικῶς ΘΥ, ὡς ἐν ταῖς χριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς.

Ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ Πάννουχου ἐτελέσθη **Ἐανδικοῦ λ'**. Κατὰ Ἰωάννην τὸν Λυδὸν (ἐν τῷ περὶ μηνῶν) «Μάρτιος... Ἐανδικὸς παρὰ Μακεδόσιν». Ἀφ' ἑτέρου ὁμῶς κατ' Εὐσέβιον (Περὶ Παλαιστίνων μαρτύρων, προοίμ. 4 καὶ 7) «Ἐανδικοῦ μηνὸς δευτέρα εἴη ἂν (ἡ) πρὸ τεσσάρων Νοννῶν Ἀπριλλίων». Ὅθεν

¹ Τὸ ὄνομα Σωτηρία φέρουσι συνηθέστατα ἐν παρομοίαις ἐπιγραφαῖς δούλαι π. χ. Bannack Delphische Inschr. 2151, BCH 1898, 30, Ἄρχ. Ἐφημ. 1904 στ. 115.

ἡ 1^η τοῦ μηνὸς Ξανδικοῦ ἀντεστοίχει πρὸς τὴν 1^η Ἀπριλίου, ὅπερ δὲν φαίνεται ὀρθόν, καθόσον ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Θεσσαλονίκης, δημοσιευθείσης ὑπὸ Heuzey, Mission 276 = Δήμ. 365, ἐξάγεται ἀσφαλῶς, ὅτι ἡ 1^η Ξανδικοῦ ἀντεστοίχει πρὸς τὴν 12^η Μαρτίου. Τὸ ὄνομα Ξανδικὸς μέχρι τοῦδε ἀνερευμένον (Χατζιδάκις ἐν Ἐπετηρ. Ἐθν. Πανεπ. 1911 σ. 105).

Ὡς πρὸς τὰ ὀνόματα *Παννυχίς*, *Πάννυχος* καὶ *Νυμφοδώρα* παρατηρῶ, ὅτι δὲν ἀπαντῶσιν ἐν Μακεδονικαῖς ἐπιγραφαῖς (τούλάχιστον παρὰ Δήμιτσα). Τὸ πρῶτον εἶναι σύνηθες ὄνομα ἑταιρῶν (Πρβλ. Pape - Benseler G. E. ἐν λέξει).

Παιδάριον καὶ *παιδίση* εἶναι τυπικὰ ἐπίθετα τῶν ἀπελευθερουμένων, ἄσχετα πρὸς τὴν ἡλικίαν.

Ἐν στίχῳ 10^ῳ ἀντὶ ὀκτῶ ἐγράφη *ὀλτό*, προφανῶς κατὰ λάθος τοῦ χαρακτοῦ.

Ἄριθ. 4.

Ὑπὸ τὴν Ἁγ. Τράπεζαν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος. Πλάξ μαρμαρίνη $0.97 \times 0.64 \times 0.07$. Ἐντὸς πλαισίου πλάτους 0.075 ἡ ἐπιγραφή: (Εἰκ. 4).

Εἰκ. 4.

Τὸν διὰ βίου ἀρχιερῆ τῶν Σεβαστῶν καὶ ἀγωνοθέτην τοῦ κοινοῦ Μακεδόνων Κ. Ποπίλιον Πύθωνα πρεσβεύσαντα ὑπὲρ τῆς πατρίδος Βεροῖ-
5 ας ἐπὶ θεὸν Νέρουαν ὑπὲρ τοῦ μόνην αὐτὴν ἔχειν τὴν νεωκορίαν τῶν Σεβαστῶν καὶ τὸ τῆς μητροπόλεως ἀξίωμα, καὶ ἐπιτυχόντα, καὶ δόντα ἐν τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης χρόνῳ τὸ ἐπικε-
10 φάλιον ὑπὲρ τῆς ἐπαρχίας, καὶ ὁδοὺς ἐκ τῶν ἰδίων ἐπισκευάσαντα, καὶ καταναγείλαντα, καὶ ἀπάγοντα εἰς Ἀκτίους ἀγῶνας ταλαντιαίους, θυμελικούς καὶ γυμνικούς, δόν-
15 τα θηριομαχίας διὰ παντοίων ζώων ἐντοπίων καὶ ξενικῶν, καὶ μονομαχίας, ποιησάμενον δὲ κὶ σείτων παραπράσεις, κὶ σιτευωνήσαντα ἐν καιροῖς ἀνανκίους, κὶ διαδόμασιν παρ' ὅλον τὸν τῆς ἀρχαιρω-
20 σύνης χρόνον πανδήμοις [κ]ατὰ πᾶσαν σύνοδον ὑποδεξάμενον τὴν ἐπαρχίαν, καὶ γυμνασιαρχίας κοινῇ πᾶσιν ἑαυτὸν εὐχρηστον ἐν παντὶ χρόνῳ παρασχόμενον, κὶ κατ' ἰδίαν προσηνῆ πολείτην φυλῆ Πευκαστι-
25 κῆ τὸν εὐεργέτην. Ἐπεμελήθη Διοσκουρίδης Ἀλεξάνδρου.

Ψ. γραμ. 0.023. Διάστ. 0.015. Συμπλοκαὶ (Εἰκ. 5).

Κ ΝΗ Π Χ ΝΕ Ν Κ Π Π Η Ε Ν Η Ν Η Μ Π Ν Ε Η Ν Η

Εἰκ. 5.

Στ. 1 καὶ 2. Τὸν διὰ βίου ἀρχιερεῖ τῶν Σεβαστῶν. Περὶ τοῦ συνηρημένου τύπου ἀρχιερεῖ ὄρα Χατζιδάκιν Ἐκαδ. Ἀναγν. II 362. Περὶ δὲ τῶν ἀξιωματῶν ἐν τῷ ἀνατολικῷ τμήματι τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους Marquardt Stnw. I², 213· Liebenam Städteverwaltung im röm. Kaiserreiche 358 καὶ Pauly - Wiss. RE ἐν λέξει ἀρχιερεὺς.

Στ. 2. Τοῦ κοινοῦ Μακεδόνων. Τὸ κοινὸν Μακεδόνων ἀναφέρεται καὶ ἐν δυσὶν ἐτέραις ἐπιγραφαῖς Βεροίας Delacoulonche Berceau de la puissance Macédonienne 35, 44. C. I.G 2007. Syll.³ 262 = BCH 1911, 441 καὶ ἐπὶ νομισμάτων ἀπὸ Δομιτιανοῦ καὶ ἔξῃς. Eckel II 64, 110 Mionnet I 554 - 562 Suppl. III σ. 8, 14, 223, 231 Head Catalogue of greek coins Maced. σ. 22. Gäbler Die Ant. Münzen Nordgriechenlands 1906 σ. 80 ἔ. Κατὰ τὸν Beloch (Griech. Gesch. III 388) τὸ κοινὸν τῶν Μακεδόνων θὰ συνεκροτήθη κατὰ τὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πτολεμαίου Κεραυνοῦ ἐπελθοῦσαν ἀναρχίαν, τοῦθ' ὅπερ ὁμοίως ἀντικρούει ὁ W. W. Tarn (Antigonos Gonatas 181 σημ. 45).

Στ. 3. Ὁ Κ. Ποπίλλιος Πύθων ἐτιμήθη ἐν Βεροία καὶ δι' ἄλλων δύο ἐπιγραφῶν (Delacoulonche ἔ. ἀ. 35, 37 = Δήμ. 60, 51). Ἐκ τῆς μιᾶς δὲ τούτων μανθάνομεν, ὅτι τὸ πλήρες ὄνομα τοῦ τιμωμένου ἦτο Κόϊντος Ποπίλλιος Πρόκλος Ἰουλιανὸς Πύθων.

Στ. 5. Ἐπὶ θεὸν Νέρουαν. Ἐκ τῆς φράσεως ταύτης ἐξάγεται ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή εἶναι μεταγενεστέρα τοῦ 96 μ. Χ.· ὅτι δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Νέρουας συνεχώρησε τῇ Βεροία τὸ τῆς μητροπόλεως ἀξίωμα ἐγνωρίζομεν καὶ ἐξ ἐτέρας ἐπιγραφῆς Delacoulonche 44 = Δήμ. 55.

Στ. 6. Τὴν νεωκορίαν τῶν Σεβαστῶν. Νεωκόρος καὶ μητρόπολις ὀνομάζεται ἡ Βέροια καὶ ἐν μεταγενεστέρα ἐπιγραφῇ (251 μ. Χ.) δημοσιευθεῖση ὑπὸ Woodward ἐν BSA XVIII 148, καὶ ἐπὶ νομισμάτων Gäbler, die Ant. Münzen Nordgriech. 23.

Στ. 9 - 10. Ἐπικεφάλιον. Παρὰ [Ψευδ] Ἀριστοτέλει II, 1, 4 καὶ Κικέρωνι Ad. Att. V, 16 ἀπαντᾷ ἡ λέξις ἐπικεφάλαιον σημαίνουσα τὴν ἐκ τῆς σατραπείας πρόσδοτον. Ἐν παπύροις ἀπαντᾷ ὑπὸ τὸν αὐτὸν καὶ ἐνταῦθα τύπον *ἐπικεφάλιον* Wilcken, Gr. Ostr. 449. Εὑρηται δ' ἡ λέξις αὕτη ὁμοίως καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Μυσίας BCH XVII, 554 καὶ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸν κεφαλικὸν φόρον.

Στ. 11. Ὀδοὺς ἐκ τῶν ἰδίων ἐπισκευάσαντα. Συχνότατη εἶναι ἡ ὑπὸ

ιδιωτῶν ἰδίᾳ δαπάνῃ ἀνάληψις ἐκτελέσεως ἔργων ὁδοποιίας (πρὸβλ. Liebenam Stnw. im röm. Kaiserreiche 1900 σ. 151).

Στ. 12. Ἀπάγοντα. Περίεργος ἢ χρῆσις τῆς μετοχῆς τοῦ ἐνεστώτος ἀντὶ τῆς τοῦ ἀορίστου, ἦν ἀνέμενέ τις ἐνταῦθα (κατανγείλαντα, δόντα, ποιησάμενον κλπ.).

Στ. 13. Εἰς Ἀκτίους ἀγῶνας. Ἀγνωστον ἂν πρόκειται περὶ τῶν ἐν Ρώμῃ ἢ τῶν ἐν Ἀκτίῳ ἢ ἀλλαχοῦ τελουμένων Ἀκτίων¹.

Στ. 17. Σείτων παραπράσεις — ἀγορὰς σίτου εἰς ὑψηλὴν τιμὴν καὶ μεταπωλήσεις αὐτοῦ πρὸς τὸ Δημόσιον εἰς τιμὴν μικροτέραν ἐπὶ ζημία τοῦ προμηθευτοῦ. Ἡ λέξις παραπράσις εὔρηται καὶ ἐν τρισὶν ἑτέραις ἐπιγραφαῖς BCH XI 307. Μουσεῖον καὶ Βιβλ. τῆς Εὐαγγ. Σχολ. 1876-78 σ. 95 καὶ BCH 1904, 428. Περὶ τῆς σημασίας ὄρα Wilhelm ἐν Arch. Epigr. Mitt. aus Ö. U. XX, 75 ἔ.

Στ. 17. Κι — ἀνανκίσις (ἐπικεφάλιον κλπ.). Ἀντὶ τοῦ **αι** ἐτέθη (εἰς τὸ **και** οὐχὶ πάντοτε) συμφώνως τῇ Μακεδονικῇ προφορᾷ **ι**.

Στ. 24 φυλὴ Πευκαστική. Ἡ φυλὴ αὕτη εἶναι ἄλλοθεν ἀμαρτύρητος. Μέχρι τοῦδε ἐγνωρίζομεν μόνον τὸ Μακεδονικώτατον ὄνομα Πευκέστης², ὅπερ ὁ Fick εἶχεν εἰκάσει ὡς ἔθνικὸν Gr. Pers.² 337. Ἡ εἰκασία δ' αὕτη τοῦ Fick ἐπεκυρώθη δι' Ἀκαρνανικοῦ ψηφίσματος I. G IX 1. 484, ἐν ᾧ ἀναφέρεται τις Κλεοφάνης... πῆτου Χάων Πευκεστός. Κατὰ δὲ τὸν Dittenberger τὸ Πευκεστός τοῦτο δὲν εἶναι, ὡς ἐνομιζέτο, ὄνομα κύριον ἀλλ' ἔθνικόν, ἔχον πρὸς τὸ Πευκέστας ὡς τὸ Ὄρεστοὶ πρὸς τὸ Ὄρέσαι. Κατὰ ταῦτα καὶ φυλὴ Πευκαστική = φυλὴ Πευκαστῶν ἢ Πευκεστῶν. Ἡ ἡμετέρα λοιπὸν ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ὑπὸ Πευκαστῶν (συγγενῶν τῶν Χαόνων) οἰκούντων ἐν Βεροῖα, πρὸς τιμὴν τοῦ Κ. Ποπιλλίου Πύθωνος εὐεργετήσαντος πολλαχῶς τὴν ἐπαρχίαν.

Στ. 25. Διοσκουρίδης. Περὶ τῆς μεγάλης χρήσεως τοῦ ὀνόματος τούτου ἐν Μακεδονίᾳ ὄρα Predrizet ἐν Cultes et Mythes σ. 83.

Παρατηρητέα ἐν τέλει τὰ περίεργα σχήματα τοῦ **ε** καὶ **σ** (Εἰκ. 6), ἅτινα ἀπαντῶσι καὶ ἐν τῇ ὑπὸ Woodward BSA XVIII 147 δημοσιευθείσῃ ἐπιγραφῇ, ἐνθα,

$\Sigma = \epsilon \quad \Sigma = \epsilon$ ὅτι προῦκειται λάθος τοῦ χαρακτοῦ. Ἀλλὰ ἡ ἐπανειλημμένη χρῆ-

Εἰκ. 6. σις τοῦ αὐτοῦ σχήματος ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ πείθει, ὅτι οὕτως ἐγράφετο τὸ **σ** ἀρχομένου τοῦ 2^{ου} μ. Χ. αἰῶνος, τοῦλάχιστον ἐν Βεροῖα. Τὸ νέον δὲ τοῦτο σχῆμα τοῦ **Σ** δὲν περιλαμβάνεται ἐν τῷ

πίνακι τοῦ Larfeld Gr. Epigr.³ 273.

¹ Περὶ Ἀκτίων ὄρα Saglio ἐν Daremb. - Saglio Dict. d. Ant. ἐν λέξει Actia.

² Ἀρχ. Ἀναθ. III 5, 5 VI, 9, 3. VI, 28, 3. Ἰνδ. 18, 6 Ἀθην. Δειπν. XIV 614 Πλουτ. Εὐμ. 13. Ἀλέξ. 41 Διόδ. Σικ. 17, 99 Δέξιππος π. Φωτίῳ κώδ. 82 Πολύαιν. 4, 6, 13. 8, 3. Τὸ ὄνομα Πευκέστης ἀπαντᾷ καὶ ἐν Μακεδονικῇ ἐπιγραφῇ δημοσιευθείσῃ ὑπὸ Predrizet ἐν BCH 1894, 433. IG IX 1, 4483.

Ἄριθ. 5.

Βάθρον μαρμάρινον ἐπιτύμβιον ὕψ. 1.08, πλ. βάσ. 0.44, κορυμ. 0.41×0.32, ἄνω καὶ ὀπισθεν ἀκατέρωστον. Ἐπὶ τῆς προσόψεως καὶ κατὰ τὰ πλάγια ἀκρωτήρια κατὰ τὰ ἄνω ἄκρα, ἐν δὲ τῷ μεταξύ στρογγύλος δίσκος. Εὐρέθη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἐπισκοπικοῦ ἔναντι τῆς ἐκκλησίας Ἁγ. Ἀντωνίου. Φέρει ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τὴν κάτωθι ἐπιγραφὴν καταλαμβάνουσαν καὶ αὐτὰ τὰ κυμάτια τῆς στέψεως καὶ τῆς βράσεως (Εἰκ. 7).

- Τὴν περικαλλέα Παρ-
 θενόπην κλυτὸν
 εἶδος ἔχουσαν
 δέξατο Φερσε-
 5 φόνη χῶρον
 ἐς εὐσεβέων.
 ὦ Φθόνε καὶ Πλου-
 τεῦ, συλήσας χρύ-
 σεον ἄνθος
 10 καὶ κείρας γονέων
 ἐλπίδας ἐσθλοτάτας!
 Εἴ τοι καὶ τέθνηκεν.
 (ἀ)πιστεῖη γὰρ ἔχει με)
 πῶς θείας μορφῆς
 15 ἦψατο μοῖρα πικρά;
 οὐ γὰρ καὶ μέτρον ἦ[λι-
 κ]ίας ἐπὶ γῆρας ἀνῆλθε
 εἴχες ἐλεῖν ψυχὴν,
 ἦνπερ ἄωρον ἔχεις.
 20 Πάντων γὰρ τέκνον ἦν,
 πάντες φιλέεσκον ὁμοῖα
 Παρθενόπην, Ἄιδη,
 νῦν σὺ μόνος κατέχεις!
 Ἀχιλλεὺς Παρθενόπ[η]
 25 τῇ θυγατρὶ μνείας [χάριν.

Εἰκ. 7.

Ὑψ. γρ. 0.027.

Τὸ ἀνωτέρω ἐπιτάφιον ἐπίγραμμα χαραχθέν, ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ὕφους φαίνεται κατὰ τὸν 2^{ον} μ. Χ. αἰῶνα, ἀποτελεῖται ἐκ πέντε ἐλεγειακῶν διστίχων καὶ ἑνὸς πεζοῦ στίχου, ὧδε:

Τὴν περικαλλέα Παρθενόπην, κλυτὸν εἶδος ἔχουσαν
 — — — — —
 δέξατο Φερσεφόνη χῶρον ἐς εὐσεβέων
 — — — — —
 ὦ Φθόνε καὶ Πλουτεῦ συλήσας χρύσειον ἄνθος,
 — — — — —
 καὶ κείρας γονέων ἐλπίδας ἐσθλοτάτας!
 — — — — —

- 5 εἶ τοι καὶ τέθνηκεν (ἀπιστεῖτή γὰρ ἔχει με)
 —
 πῶς θείας μορφῆς ἤψατο μοῖρα πικρά;
 — — — — — || —
 οὐ γὰρ καὶ μέτρον ἡλικίας ἐπὶ γῆρας ἀνῆλθε,
 —
 εἶχες εἰλεῖν ψυχὴν, ἦνπερ ἄωρον ἔχεις;
 — — — — — || —
 πάντων γὰρ τέκνον ἦν, πάντες φιλέεσκον ὁμοῖα
 —
- 10 Παρθενόπην, Ἄϊδη, νῦν σὺ μόνος κατέχεις.
 — — — — — || —
 Ἀχιλλεὺς Παρθενόπῃ τῇ θυγατρὶ μνεῖας [χάριν.

Ἐν τῷ τέλει τοῦ 9^{ου} στίχου ὁ λίθος παρέχει, προφανῶς λόγῳ ἐλλείψεως χώρου ἀπλῶς *ομοι*, συνεπλήρωσα δ' ὁμῶς *ὁμοῖα*, διότι μόνον οὕτω εὐοδοῦται τὸ μέτρον. Τὸ δὲ ε τοῦ τέκνον δύναται νὰ ληφθῇ καὶ ὡς βραχὺ, καθόσον ὑπάρχουσι παραδείγματα, καθ' ἃ ἡ συμπλοκὴ δύο συμφώνων ἀνέχεται, χάριν εὐοδοσεως τοῦ μέτρου, ὡς βραχὺ τὸ προηγούμενον βραχὺ φωνῆν ἐπὶ λέξεων οἰαι ἀδροτήτα κλπ. Havet, Metrique grecque σ. 39 πρβλ. καὶ ἀνωτέρω ἐν στ. 7 μέτρον.

Στ. 1. Τὸ ὄνομα *Παρθενόπῃ* εἶναι ἄγνωστον ἐν τῇ Μακεδονικῇ ὀνοματολογίᾳ.

Στ. 3. Ἐν τοῖς τοῦ Kaibel ἐπιγράμμασι δὲν ἀπαντᾷ ἐπὶ κλησις πρὸς τὸν *Φθόνον*.

Στ. 3. *Χρῦσεον ἄνθος* πρβλ. κουρήμιον ἄνθος Ὀμ. Ὑμν. εἰς Δήμ. 108.

Στ. 7. Ἦνπερ ἄωρον ἔχεις. Προετίμησα τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην τῆς ἦν *περάωρον ἔχεις* διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ σύνθετον περάωρος (= παρῆλιξ) τυγχάνει λέξις ἀθησαύριστος, ἐν ᾧ ἀφ' ἐτέρου ἡ ἔννοια εὐοδοῦται τελείως ἐὰν τὸ ἄωρος θεωρήσωμεν ἐκ τοῦ αἰίρω παραγόμενον, ὅτε θὰ ἐσήμαινε μετέωρος¹. Ὅθεν ἐρμηνεύω τὸν στίχον ὧδε: Διότι ἡδύνασο νὰ λάβῃς τὴν ψυχὴν ἐκείνου, τοῦ ὁποίου ἡ ἡλικία ἀνελθοῦσα ἔφθασε τὸ γῆρας καὶ τὴν ὁποῖαν ἄλλως ψυχὴν κρατεῖς μετέωρον (κρεμαμένην ἀπὸ νήματος).

Στ. 11. Ἀχιλλεὺς εὔρηται καὶ παρὰ Δήμιτοα 374.

Ἄριθ. 6.

Ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Βάθρον ἐπιτύμβιον ὕψ. 0.95 τομῆς 0.38 × 0.38, χρη-

¹ Πρβλ. Ὀδ. μ 89 ἔνθα οἱ κρεμάμενοι πόδες τῆς Σκύλλης ὀνομάζονται ἄωροι.

σιμοποιηθὲν βραδύτερον ὡς σκάφη. Ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν πλευρῶν φέρει τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν. Ὑψος γραμ. 0.03 (Εἰκ. 8).

Αἰλίας Φίλου
μενῆς ἰδίας γυ
νεκὸς κευθυ
κέθυγατρὸς ὄν
5 ἥσιμος ἔθηκα
μνήμης χά-
ριιν.

Εἰκ. 8.

Στ. 2. Φιλουμενὴ εὑρηται καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Θεσσαλονίκης BCH 1913 σελ. 110.

Ἐνταῦθα ὑπονοητέον ὡς ὑποκείμενον μὲν τὸ μνήμα, ὡς ἀντικείμενον δὲ τὸ σῶμα ἂν μὴ πρό-
κηται λάθος τοῦ χαρακτοῦ προθεμένου νὰ γράψῃ κὲ θυγατρὸς.

Ἄριθ. 7.

Ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Πλάξ ἀνάγλυπτος ἐπιτύμβιος (διαστ. 0.31 × 0.48 × 0.05), εἰκονίζουσα νεκροδείπνον. Ἐν τῷ βάθει καὶ ταῖς πτυχαῖς τοῦ ἱματίου τοῦ ἀνδρὸς ζωηρὰ ἔχνη χρωμάτων ἐρυθροῦ καὶ πρασίνου. Ἔργασία κακὴ ρωμαϊκῶν χρόνων. Κάτωθεν τῆς εἰκόνης ἡ ἐπιγραφὴ:

Ἡράκλεια Παράτω τῷ ἀν-
δρὶ ἐκ τῶν ἑαυτοῦ μνεί-
ας χάριν.

Ἡράκλεια ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τὸν τύπον Ἡράκλεια (Δήμ. 246, 405 BSA XVIII, 183). Ἐνταῦθα περιέργως ἐξέπεσε τὸ ὑποτακτικὸν τῆς διφθόγγου ι.

Παράτος = Paratus μόνον ἐν CIG 3,3846. Παράνος δὲ ἅπαξ παρὰ Δήμ. 216.

Ἄριθ. 8.

Βάθρον ἐπιτύμβιον κυβοειδές, μαρμάρινον, ἡμικεχωσμένον ἐν τῇ γῆ τοῦ προαυλίου τῆς ἐκκλησίας Κυριωτίσσης. Διαστ. 0.57 × 0.55. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν (ὑψ. γρ. 0.02).

Β[άστ]ον Ἀπολλοδώρου
Ἀλέξ[α]νδρον Ἀπολλοδ[ώ]ρου
Ἀπολλόδωρος ὁ ἀδελφ[ός].

Ἡ συμπλήρωσις εἶναι ἀσφαλῆς καθόσον τοὺς ἀδελφοὺς Βάστον Ἀπολλοδώρου καὶ Ἀλέξανδρον Ἀπολλοδώρου γνωρίζομεν ἐξ ἑτέρας ἐπιγραφῆς Δήμ. 60, ἐν ἣ ὀρθῶς ὁ Woodward (BSA XVIII 164) ἀντὶ Σεβαστοῦ ἀνέγνω Βάστον.

Ἡ ἐπιγραφή εἶναι τοῦ 1^{ου} μ. Χ. αἰῶνος.

Ἄριθ. 9.

Ἐν τῇ αὐλῇ τῆς αὐτῆς ὡς ἄνω ἐκκλησίας.

Πλακὸς ἐπιτυμβίου τὸ ἄνω ἥμισυ, φέρον λαξευτὸν ἀετωμάτιον μετ' ἀκρωτηρίων. Πλ. 0.30 π. 0.80 μ. σ. ὕψ. 0.32 μ.

Εὐθὺς ὑπὸ τὸ ἀέτωμα ἢ ἐπιγραφή

Νε|ικηφορὶς Κάλωνε|ι τ[ῶ]
ιδίῳ ἀνδρὶ μινίας χάριν.

Ὑψ. γρ. 0.15.

Ἀμφότερα τὰ ὀνόματα **Νικηφορὶς** καὶ **Κάλων** εἶναι ἄγνωστα τῇ Μακεδονικῇ ὀνοματολογίᾳ.

Ἄριθ. 10.

Ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Στήλη αἰετοῦχος (Εἰκ. 9) φέρουσα ἐν εἰσέχοντι πλαισίῳ παράστασιν γυναικὸς ἐν ἱματίῳ καθημένης ἀριστερὰ κατὰ κρόταφον. Πρὸς τὴν γυναῖκα προσέρχεται παιδίσκη κομίζουσα κίστην κοσμημάτων, ἐν ᾧ ὀπισθεν ἐλίσσεται περὶ δένδρον ὁ χθόνιος ὄφις. Δεξιὰ, βλέπουσαι κατ' ἐνώπιον, ἴστανται τρεῖς μορφαί, ὧν ἡ μία ἐν τῷ μέσῳ γυναικεῖα. Ἐν τῷ βάθει ἕτεροι τρεῖς μορφαί γυναικεῖαι πᾶσαι κατὰ δεξιὸν κρόταφον ἐλαφρῶς ἔκτυποι, παριστῶσαι πιθανῶς θεραπευρίδας. Τέχνη οὐχὶ κακῆ. Σώματα ραδινα ἐνθυμίζοντα Λυσίππειον τεχντροπίαν.

Ἐν τῇ μεταξὺ ἀετώματος καὶ πλαισίου ταινία, ἄνωθεν μὲν τῆς καθημένης ἢ ἐπιγραφῆ

Εὐρυδίκη
Βιδοίου.

Ἄνωθεν δὲ τοῦ πρώτου ἀριστερὰ ἀνδρὸς

Ἀντίγονος
Ἄγνωτος.

Εἰκ. 9.

Ἐπὲρ δὲ τὴν ὀρθὴν γυναῖκα

Μελίτα.

Τέλος κάτωθεν τῆς δλης παραστάσεως

*Ἡρώες.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἀνήκει πιθανῶς εἰς τὸν 1^{ον} π. Χ. ἢ τὸν 1^{ον} μ. Χ. αἰῶνα.

Τὸ ὄνομα **Βιδοῖτος** (ἢ — **της**), ἐπιγραφικῶς ἀμαρτύρητον, ἀπαντᾷ δις ὑπὸ τὸν τύπον Βιτοῖτος παρ' Ἀππιανῶ Κελτ. 12, ὡς ὄνομα τοῦ βασιλέως τῶν Ἀλλοβρόγων καὶ αὐτ. Μιθρ. 111 ὡς τὸ τοῦ δολοφόνου τοῦ Μιθριδάτου.

***Ἄγων** καὶ ὁ κτίστης τῆς Ἀμφιπόλεως Θουκυδ. 2,58. 8,68 Λυσ. 12,65 Ἀριστ. παρὰ Πλουτ. Νικ. 2.

Μένων συχνὸν ἐν Μακεδονίᾳ Δήμ. 42, 54, 378, 379.

Μελιτῶ δέ τις Ὀλυνθία εἶναι γνωστὴ ἐξ Ἀττικῆς (Κουμανούδη Ἀττικαὶ Ἐπιγραφαὶ 2290).

Ἀριθ. 11.

Ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ Βακαρὲ Μεδρσεὲ Τζαμίου.

Πλάξ ἐνφοδομημένη διαστ. 0.91 × 0.67 ὕψ. γρ. 0.05.

Αὔρηλία Ροδογύνη
Κεστρωνιανῶ
Καλογεννήτῳ
τῆῳ γλυκυτάτῳ τέκνῳ.

Τὸ περσικὸν ὄνομα **Ροδογύνη** δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ ἐν Μακεδονικῇ ἐπιγραφῇ (παρὰ Kaibel Ep. G. 689). **Καλογεννήτος** δὲ εἶναι τελείως ἄγνωστον.

Ἀριθ. 12.

Ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Ἀπόκομμα τιμητικοῦ, μαρμαρίνου, ἐνεπιγράφου, κυκλικοῦ βάρθρου. Διαστ. ὕψ. 0.51 τόξ. 0.45. Ὁ λίθος φέρει ἄνω λείψανον βάσεως ἰωνικοῦ κίονος (Εἰκ. 10).

Εἰκ. 10

Ἡ ἐπιγραφὴ λέγει:

.. Ἰούλιος α . . .
.. Βῆτος νε . . .
ε Ἰουλίῳ
Βῆτῳ τῷ πατρὶ
νεκλήσαντι . .

*Υψ. γρ. 0.06 μ.

Βῆτος δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ ἐλληνιστί. Λατινιστὶ εὔρηται περιέργως ὑπὸ τὸν τύπον Bitus (Δήμ. 606)

ἀντὶ τοῦ ἀναμενομένου Betus.

Ἄριθ. 13.

Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ι. Ντόνα. Στήλης μαρμαρίνης αἰετούχου ἄνω ἥμισυ. Διάστ. $0.39 \times 0.26 \times 0.05$. Ἡ ἐπιγραφή λέγει:

Καικίλις ἄρτοκόπος
 κλειμαι νέκυσ ἐνθάδ' ὁ
 τλήμων, Πεισαῖα
 στάδια δωδεκά-
 5 κισ κατιδῶν
 μοίρα δὲ καὶ νούσφ
 ἦ ὦ
 καμῶν] κτλ.

Περὶ τοῦ συγκεκριμένου **Καικίλις** ἀντὶ τοῦ Καικίλιος ἰδὲ Χατζιδάκιν Ἀκαδ. Ἐναγν. II 517. Περὶ δὲ τῆς λέξεως **ἄρτοκόπου** ὄρα Rutherford N. Φρόν. 303.

Πεισαῖα στάδια εἶναι προφανῶς οἱ ἐν Ὀλυμπία ἀγῶνες. Ὀνομάζει δ' αὐτοὺς ἡ ἐπιγραφή οὕτω πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τῶν πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν αὐτῇ μάλιστα τῇ Βεροῖα τελουμένων Ὀλυμπίων (IG III 129, IG ad res romanas pertinentes III 1012). Ἄλλως ὁ Βεροῖαιος πιθανώτατα Καικίλις δὲν θὰ ἐκαυχᾶτο, ὅτι δωδεκάκισ κατεῖδε τοὺς ἐν Βεροῖα ἀγῶνας.

Οἱ πρῶτοι πέντε στοῖχοι ἀποτελοῦσι προφανῶς ἐλεγεῖον.

Ἄριθ. 14.

Παρὰ τὴν ἀνατολικὴν κοίτην τοῦ Τριποτάμου, πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως.

Βάθρον μαρμάρινον, ἐνεπίγραφον, τοῦ συνήθους ρωμαϊκοῦ τύπου ὕψ. 1.30 τομῆς 0.41×0.41 μ.

Ἐπὶ τῆς προσθίου ὄψεως ἐν κυματοφόρῳ πλαισίῳ ἡ ἐπιγραφή (Εἰκ. 11).

Εἰκ. 11.

Ἀγαθῇ τύχῃ.

Τὸν μέγιστον καὶ ἐπιφανέστατον

5 Καίσαρα Πούβλιον Λικίνιον Ἐγνάτιον Σαλωνεῖνον Οὐαλεριανὸν ἢ μητρόπολις καὶ δὲ νεωκόρος Βερόια.

10

Ὑψ. γρ. 0.028.

Τὸ βάθρον τοῦτο θὰ ἴδρυτο βεβαίως ἔμπροσθεν μεγαλυτέρου βάθρου, φέροντος τὸν ἀνδριάντα τοῦ Οὐαλεριανοῦ (253 - 259 μ. Χ.). Ἐπειδὴ δ' ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ δὲν ἀναφέρεται τὸ ἐπίθετον

τοῦ αὐτοκράτορος Γερμανικός, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Οὐαλεριανὸς τῷ 256/257, συμπεραίνομεν ὅτι ὁ ἀνδριάς καὶ ἄρα ἡ ἐπιγραφή ἰδρῦθη πρὸ τοῦ ἔτους τούτου. Τὰ ἐπίθετα Ἐγνάτιος καὶ Σαλωνεῖνος γνωστὰ καὶ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν IG 3182, 1621.

Στ. 5 - 6. Ἡ Βεροία καλεῖται **δὶς νεωκόρος** ἐπὶ νομισμάτων κοπέντων κατὰ τὸν πανηγυρισμὸν τῶν πρώτων Ὀλυμπίων τῷ 242 μ. Χ. ἐπὶ Γορδιανοῦ. Ὅμοια νομίσματα ἐκόπησαν τῷ 244 καὶ 246 πρὸς βλ. Head Hist. Num.² 243, Gäbler, Die Antik. Münz. Nordgriechenlands 1906, 23.

Ἀριθ. 15.

Ἐπὶ λίθου κυματοφόρου ὕψ. 0.30, πλάτ. 0.26, μήκ. 1.08 ἀποτελέσαντος ἴσως ποτὲ τὸ ὑπέρθυρον πύλης, ἐντοιχισθέντος δ' εἶτα ἐν τῷ παρὰ τὸ Διοικητήριον πύργῳ:

Ἡ τῶν Βεροιαίων μητρόπολις καὶ δὶς νεωκόρος
 ⚭ ΑΥ. .

Ὑψος γραμμάτων 0.03. Τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος.

Ἀριθ. 16.

Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ γυναικείου τουρκικοῦ μοναστηρίου Τοπάλ Ἰσίν. Μετεκομίσθη κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἐνοίκων ἐκ τοῦ «κάστρου». Πλακὸς μαρμαρίνης ἐνεπιγράφου κάτω ἀριστερὸν ἀπότμημα. Διαστ. σφζ. 0.75 × 0.60 × 0.05. Ἐντὸς κυματοφόρου πλαισίου ἡ ἐπιγραφή

Κατὰ τὸ δόξαν τῇ συγκλήτῃ
 τῷ Βεροιαίων
 Μ. Π ο π ί λ λ ι ο ν Σωσι-
 γένην . . . . . χάριν.

Ἡ ἀνάγνωσις **συγκλήτῳ** δικαιολογεῖται τελείως ἐκ τῶν ὑπαρχόντων λειψάνων τῶν γραμμάτων τῆς 1^{ης} σειρᾶς. Ἴσως ἡ λέξις σύγκλητος ἦτο ἄλλη ἔκφρασις ἀντὶ τοῦ γνωστοῦ ἐν Βεροία (C. I. G 1999) συνεδρίου.

Ἀριθ. 17.

Ἐν τῷ πρὸς Νότον τῆς πόλεως τουρκικῶ νεκροταφείῳ. Κίονος ραβδωτοῦ (20 ραβδ.) τὸ κάτω ἀρραβδωτον τρίτον. Ὑψ. ὄρατὸν 0.89, διάμ. 0.37. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν

Σέξτος
 Ἄντωνί-
 νου ππο
 καὶ Τορπιλία
 ἡ γυνὴ αὐτ[οῦ].

Ύψ. γρ. 0.03.

Τορπιλία εἶναι ἄγνωστον τὸ ἀρσενικὸν Τουρπίλιος εὑρηται ἑλληνιστὶ μὲν ἐν ἐπιγραφῇ Σερρῶν Δήμ. 821, λατινιστὶ δὲ Turpilus ἐν Φιλίπποις BCH 1884, 47 καὶ Προσοτζάνη Δήμ. 1106.

Ἀριθ. 18.

Ἐν τῷ αὐτῷ ὡς ἄνω νεκροταφείῳ. Πλακὸς μαρμαρίνης αἰετούχου ἄνω δεξιὸν ἀπόκομμα διασφῶζον κάτωθεν τοῦ ἀετώματος τὴν ἐπιγραφὴν

Μ | γ α σ ε ο υ .

Τὸ πλάτος τῆς πλακὸς θὰ ἦτο 0.32 Μ. σ. ὕψ. 0.17. Ύψ. γρ. 0.016. Τὸ ὄνομα *Μνασέας* δὲν ἀπαντᾷ ἐν Μακεδονικαῖς ἐπιγραφαῖς.

Ἀριθ. 19.

Ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Παμπούκα ἢ Κατιοτζῆ, νῦν ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Πλάξ μαρμαρίνη $0.33 \times 0.65 \times 0.035$ μ. κοσμουμένη ἄνω μὲν δι' ἀετώματος, κάτω δὲ διὰ σπειρομαϊάνδρου. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν (Εἰκ. 12).

Εἰκ. 12.

Πειεῖς εἰδεία γυ-
νεκὴ Εὐμηκεί-
ω ἐποίησα ταύ-
την τὴν σιλλί-
δαν μνήμης
χάρειν. Χαίραι-
τε παροδεῖτε.

5

Πιερεῖς, συγκεκομμένος τύπος τοῦ Πιερίων (Δήμ. 62, 125) εὑρηται καὶ ἐν Θάσῳ ὑπὸ τὰς μορφὰς Πιερεῖς (IG XII, 8, 487) καὶ Πιερίς (BCH 1913, 95). Περὶ τῆς ἐναλλαγῆς τοῦ εἰ καὶ ι καὶ τοῦ αἰ πρὸς τὸ ε κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ὄρα Meisterhaus-Schwyzzer Gram. σελ. 34 σημ. 185, Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Γ' 306-8 καὶ Χατζιδάκιν Ἀκαδ. Ἀναγν. I 407.

Ἀριθ. 20.

Πλάξ μαρμαρίνη ἐντετοιχισμένη ἐν τῷ βυζαντινῷ τείχει κατὰ τὸν Μπαμπᾶ-Τεκέν. Ύψ. 0.67 μ. σ. πλ. 0.35. Ἡ ἐπιγραφὴ λέγει:

ΙΣΗΣ

ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν
τέκνων

Ύψ. γραμμ. 0.03 μ.

Ἀριθ. 21.

Ἐν τῷ *Γυμνασίῳ*. Ἐπὶ μαρμαρίνου κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς ἀποκεκρου-
μένου $0.63 \times 0.34 \times 0.18$. Ύψ. γρ. 0.035.

Ἐπ . . . Παν . . .
Ἀφροδείτη
Μητροδώρε Αἰ-
λιανοῦ υἱὲ εὐτύχει
ἀλιθῶς

Αἱ τρεῖς τελευταῖαι γραμμαὶ ἐγράφησαν δι' ἄλλης χειρός.

Μητροδώρος ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς Θάσου Δήμ. 78, 118.

Ἀριθ. 22.

Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Νιζὲτ Μαχμούτ. Ἐπιτύμβιον μνημεῖον τοῦ γνωστοῦ ρω-
μαιομακεδονικοῦ τύπου, τομῆς 0.365×0.38 , ὕψ. γρ. 0.04. Ἡ ἐπιγραφή λέγει:

Ἐπιγόνῃ
Παράμονον
τὸν υἱὸν
τελευτήσαν
5 ταν ἐν ἀποδη-
μία μνήμης
χάριν.

Ἐπιγόνῃ καὶ παρὰ Δήμ. 77, 409. 694, 695.

Ἀριθ. 23.

Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ οὐδῷ τῆς ἐκκλησίας Ἁγ. Ἄννης. Μαρμαρίνη πλάξ ἀπο-
κεκρουμένη ἀριστερά, στεφομένη δ' ὑπὸ ἀετωματίου. Διαστ. 0.30×0.26 .

. . . Κανικλ
εἰψ τῷ συν-
θίψ μνίας
χάριν].

Κανίκλειος εὑρηται καὶ παρὰ Δήμ. 667.

Τὸ κανίκλειον παρὰ βυζαντινοὺς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν σημερινὴν καγκελλαρίαν. «Ὁ ἐπὶ τοῦ κανικλείου» = ὁ καγκελλάριος ὄρα Krumbacher Ἱστ. τῆς βυζ. λογοτεχν. μετ. Σωτ. Τόμ. 2 σ. 143 σημ. 1.

Ἄριθ. 24.

Χωρίον Ἀσώματος. Ἐν τῷ ἱερῷ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου, ὡς μεσοχώρισμα τοῦ παραθύρου τῆς κόγχης. Πλάξ φέρουσα ἄνω ἀνάγλυπτον παραστασιν δεξιὰ μὲν γυναικὸς πεπλοφόρου, ἐν τῷ μέσῳ δὲ παιδίου, ἀριστερὰ δ' ἐτέρας μορφῆς δυσδιακρίτου. Κάτωθεν ἡ ἐπιγραφή

Ἀκὴ Ὀνησιφόρῳ τῷ
ἀνδρὶ μνείας χάριν.

┌| ϙ. Διάστ. $0.62 \times 0.38 \times 0.07$. Ὑψ. γρ. 0.028 μ.

Ἀκὴ ἄγνωστον μέχρι τοῦδε. Ὀνησιφόρος καὶ παρὰ Δήμιτσα 618, 714, BCH 1913, 94.

Ἄριθ. 25.

Χωρίον Ράχωβα. Πρὸ τῆς νοτίας πύλης τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου. Ἄνω τμήμα ἐπιτυμβίου μνημείου, εἰκονίζον ἀέτωμα μετὰ γλυπτῶν ἀκρωτηρίων πλ. 0.98, ὕψ. 0.21, πάχ. 0.41. Ἐντὸς τοῦ τυμπάνου ἡ ἐπιγραφή

ΗΡΩΣ Ε
ΟΥ Π. ΛΙΝΝΑ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

Ὑψ. γρ. ἄνω σειρᾶς 0.027, ὕψ. γρ. κάτω σειρᾶς 0.02.

Ἄριθ. 26.

Χωρίον Μπραϊνάταις. Ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας βᾶθρον μαρμαρίνον ἐπιτύμβιον τοῦ συνήθους τύπου, κεχωσμένον ἐν τῇ γῆ. Διαστ. $0.80 \times 0.44 \times 0.35$. Φέρει τὴν ἐπιγραφήν

Ποπλίκιος
Ἑρμείας
Κάστορι
τῷ ἀπε-
λευθέρωι.

Τὸ ὄνομα *Ποπλίκιος* ἀπαντᾷ ἅπαξ μόνον ἐν ἐπιγραφῇ Βεροίας Δήμ. 73. Τὸ ἀντίστοιχον λατινικὸν Publicius Δήμ. 934, 935. Ἑρμείας ἅπαξ μόνον ἐν

ἐπιγραφῇ Βεροίας (Δήμ. 57). **Κάστωρ** δὲ μόνον ἐν ἐπιγραφῇ Λίου (Γ. Οἰκονόμος Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας σελ. 20).

Ἀριθ. 27.

Χωρίον Βόσοβα. Πλάξ αἰετοῦχος δίγα τεθραυμένη φέρουσα ἐν δυσὶν ἐπαλλήλοις πλαισίοις ἀνὰ πέντε μορφὰς ἐν ἱματίοις ἰσταμένας καὶ βλεπούσας κατ' ἐνώπιον. Ἐν τῷ ἄνω, μεταξύ τῶν δύο ἄκρων δεξιῶν, ἐπὶ μικροῦ ὑψώματος παιδίον. Τέχνη κακὴ τῶν ἐσχάτων ρωμαϊκῶν χρόνων. Διαστ. $0.51 \times 0.85 \times 0.06$. Κάτωθεν τοῦ ἀετώματος ἡ ἐπιγραφὴ

Εὐπορία Ἄγαθόφορον μνήμ-
ης χάριν
Καὶ ἐν τῷ πεδίῳ ἤρωα.

Ἐν δὲ τῇ χωριζούσῃ τὰ δύο πλαίσια ταινία

Καὶ τὸν εἶοδιν ἄνδρα κέ τὰ τέκ-
να ζῶντα.

Τὸν εἶοδιν (= τὸν εἶδιον) κατὰ λάθος τοῦ χαρακτοῦ.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΒΕΡΟΙΑΣ

Ἀριθ. 28.

Ἐν τῇ ἀλλῇ τοῦ Ἀφούζ Μουσταφᾶ. Πλάξ μαρμαρινὴ διαστ. $0.35 \times 0.35 \times 0.04$.

Τῷ γλυκντάτῳ
ἀνδρὶ Μαξίμῳ
Ἰσιδώρα ἐποίη-
σεν ταύτην τὴν
στιλίδα μνήμης χά-
ριν ἵ τις δε τολμῇ
ἀνίξεν δώσι Κυρίῳ
λόγον.

|-| ω λ. Ὑψ. γρ. 0.02-0.03.

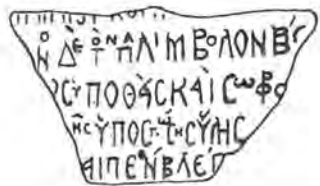
Μάξιμος καὶ παρὰ Δήμ. 211.

Ἰσιδώρα ἀσύνηθες ἐν Μακεδονικαῖς ἐπιγραφαῖς. Ἰσίδωρος σύνηθες Δήμ. 464, 814, 821.

Ἀριθ. 29.

Ἐν τῷ μιναρῆ τοῦ πρόην τζαμίου Καζακτζή (νῦν Ἀγ. Παρασκευῆς) ὡς ἀνώφλιον τοῦ παραθύρου. Λίθος μελαψὸς ἐφ' οὗ αἱ κάτωθι ἐπιγραφαί. Διακρίνεται σαφέστατα καὶ ἡ χαράκωσις (Εἰκ. 13). Σφζόμεναι διαστάσεις 0.24×0.23 .

Γράμματα τοῦ 12^{ου} πιθανῶς αἰῶνος.

Εἰκ. 13.

...
 ...ον δὲ τὸν παλίμβολον βίο[ν]
 ...σὺ ποθεῖς καὶ σωφρο[ν]
 ...τῆς ὑποσπώσης ὑλης
 ...καὶ πένθει βλέπ[ων]

Ὑψος γράμματος K = 0.04.

Ἀριθ. 30.

Ἐπὶ λίθου μελαποῦ, ὑπερθύρου ἑτέρου παραθύρου ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἡ προηγούμενη ἐπιγραφὴ τζαμίῳ (Εἰκ. 14). Σφζόμεναι διαστάσεις 0.24×0.25 .

...
 ...ον μετ[ε]
 ...χρόνος ἤλιε κτ[ε]
 ...ων πλην τοῦ τ[ε]
 ...τοῦ δεῦρο η[τ]

Εἰκ. 14.

Ὑψος γραμ. 0.046.

Ἀμφότεραι αἱ ἐπιγραφαί ἀναγράφουσι πιθανῶς ἐκκλησιαστικὰ ρητά.

Ἀριθ. 31.

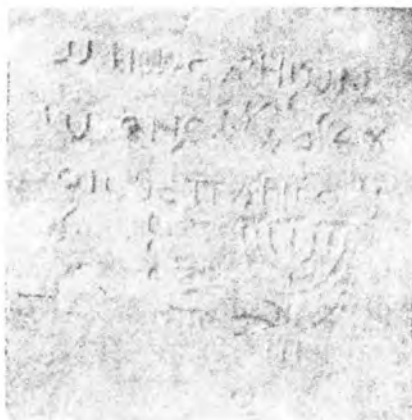
Ὡς κατώφλιον τῆς Ὁραίας Πύλης τῆς ἐκκλησίας Ἀγ. Θεοδώρου. Διαστ. 0.58×0.82 . Ὑψ. γρ. 0.03.

† Χ Μ Γ Θεῖον δῶρημα ἀγνήας διδάσκα-
 λος τὸν μακαρισμὸν ΚΥ κτησαμένη
 μήτηρ παρθένων εὐσεβῶν [καθηγεμὸν
 λέγω ση Μυγδονίης] ἐκ γρατισήμης ρίζης ὁσίης
 5 κλάδων ε[ὐ]γενεστάτων Θεοδώρα τοῦνομ[α,
 ἀειπάρθενος, τὸ πνεῦμα] παροφθεμένη τῷ Θω
 κ[αί] Δεσπότη, τύμβῳ τὸ σῶμα φρουρεῖν καταλί-
 ψασα, τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ποιεῖτε ἰκεσίας.

Χ Μ Γ = Χριστὲ μεθ' ἡμῶν γενοῦ.

Ἄριθ. 32.

Ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Πλάξ μαρμαρινὴ διαστ. $0.30 \times 0.55 \times 0.07$ μ. (Εἰκ. 15).

Εἰκ. 15.

Μημούρηων
Ἰωάνο[υ] καὶ Ἀδρέου
ιοῦ Παριγορί
ου.

Κάτωθεν ἐλαφρῶς ἀνάγλυπτα κλῶνες καὶ ἐπτάφωτος λυχνία παρομοία πρὸς τὴν τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ, τὴν ἐπὶ τοῦ τόξου τοῦ Τίτου εἰκονιζομένην ὄρα προχ. Springer Michaelis Kunstgesch. 1910 σελ. 490 εἰκ. 898.

Ἐν Ἀθήναις μηνὶ Μαρτίῳ 1916.

ΑΝ. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

ΤΡΙΑ ΜΙΝΩΪΚΑ ΕΙΔΩΛΙΑ

Α'. Πρὸ πολλῶν ἐτῶν, περὶ τὸ 1898, ὁ Χρῖστος Ἀποστολάκης σκάπτων τὸν ἀγρὸν τοῦ παρὰ τὸ χωρίον Μεγάλῃ Βρύση τῆς ἐπαρχίας Μονοφατισίου εὗρηκε μεταξὺ γαστρίων καὶ μικρὸν εἰδώλιον πράσινον πέτρινον, ὅπερ ἐφύλαξεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ, μόλις δὲ πέρυσιν ἐνόμισεν τοῦ κόπου ἀντάξιον, νὰ μοὶ τὸ παρουσιάσῃ εἰς τὸ Μουσεῖον, διὰ νὰ τοῦ εἶπω τί ἀξίζει.

Ἐκ πρώτης ὄψεως μοὶ ἐφάνη τοῦτο νόθον, ἐπίσης καὶ εἰς τὸν κ. Ξανθοῦ-δίδην. Ὁ κ. Evans εὗρισκόμενος τότε ἐν Ἡρακλείῳ καὶ ἰδὼν τὸ εἰδώλιον ἐφάνη πολὺ ἐπιφυλακτικὸς. Ἐξετάσας ὅμως ἀκριβέστερον τὸ εἰδώλιον καὶ βεβαιωθεὶς, ὅτι τοῦτο εἶναι κατεσκευασμένον ἐκ σκληροτάτου λίθου καὶ σκεφθεὶς, ὅτι δυσκόλως ὁ παραχαράκτης θὰ κατέφευγεν εἰς τοιαύτην δυσκατέργαστον ὕλην, ἐξήτασα πάλιν τὸν χωρικὸν καὶ ἐπέισθην, ὅτι μοὶ ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν, ὅτι τὸ εὗρηκεν εἰς τὰ χῶματα σκάπτων καὶ ὅτι δὲν εἶχε πρόθεσιν νὰ μὲ ἀπατήσῃ, διότι προθύμως ἐδέχθη νὰ τὸ ἀφίσῃ εἰς τὸ Μουσεῖον ἀντὶ μόνον πέντε δραχμῶν νὰ λάβῃ δὲ δέκα ἐπὶ πλέον δραχμάς, ἀφοῦ μεταβῶ εἰς τὸ χωρίον τοῦ καὶ μοὶ δείξῃ τὸν τόπον ὅπου εὔρε τοῦτο.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας μετέβην εἰς τὸ χωρίον τοῦ, ὅπου μοῦ ἔδειξε τὸν τόπον, ἔνθα εὔρε τὸ εἰδώλιον. Ἀμέσως ἐπέισθην, ὅτι ἀληθῶς ἐκεῖ ἦτο τὸπος Μινωϊκός, διότι ὁ ἀγρὸς ἦτο κατεσπαρμένος ἀπὸ γαστρία Μινωϊκά. Μοὶ ἐπέδειξε δὲ ὁ χωρικὸς καὶ τὸ κατώτερον τριτημόριον πίθου Μινωϊκοῦ, ὃν εὔρεν ἐκεῖ καὶ μετέφερεν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς οἰκίας τοῦ, μεταχειριζόμενος αὐτὸν ἀκόμη διὰ νὰ ποτίξῃ τὰ κτήνη τοῦ. Ἐξετάσας δὲ καὶ ἄλλους χωρικοὺς, ἃν ἤκουσαν, ὅτι ὁ συγχωριὸς τῶν Χρῖστος Ἀποστολάκης εὔρε τοιοῦτον ἀρχαῖον, ἔμαθον παρ' ἐνὸς τούτων, ὅτι ἦτο παρὼν ἐργαζόμενος ἐπὶ ἡμερομισθίῳ, ὅταν εὔρον ἓνα **πράσινο κοπελάκι**. Μόνον τὸ μέγεθος αὐτοῦ μοὶ παριστάνετο διπλάσιον καὶ πλέον περιῖπου, ἀλλὰ τοιαῦται ὑπερβολαὶ παρὰ χωρικῶν ἀκούμεναι οὐδένα ἐκπλήττουσι.

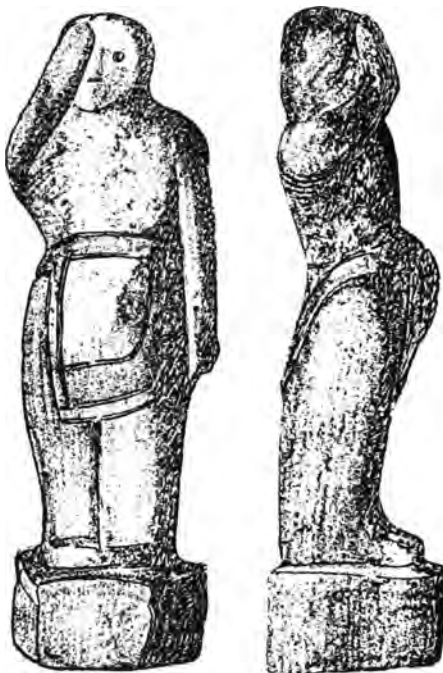
Μετὰ τὰς ἐρεῦνας ταύτας ἐπέισθην τελείως περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ εἰδωλίου. Οὐχ ἦττον, ὅταν μετὰ καιρὸν εὗρίσκετο ὁ κύριος Gillieron πατὴρ εἰς Ἡρακλεῖον ἐργαζόμενος εἰς τὸ Μουσεῖον, παρεκάλεσα καὶ τοῦτον νὰ ἐξετάσῃ τὸ ἐν λόγῳ εἰδώλιον καὶ μοὶ εἶπη τὴν γνώμην τοῦ περὶ τῆς γνησιότητος αὐτοῦ.

Ὁ κ. Gillieron ἀπεφάνθη ἀδιστακτικῶς, ὅτι εἶναι τοῦτο γνήσιον μοὶ ὑπέδειξε δὲ καὶ εἰς τὴν ὀπισθίαν πλευρὰν τῆς πλίνθου σημεῖα σαφῆ προιονίσματος διὰ πριόνου χωρὶς ὀδόντας, δι' οὗ τὸ τεμάχιον τοῦ λίθου, δι' οὗ κατεσκευάσθη τὸ

ειδώλιον ἀπεκόπη ἐξ ἄλλου μεγαλυτέρου. Τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἐργασίας μετεχειρίζοντο μὲν οἱ ἀρχαῖοι, εἰς οὐδενὸς ὅμως συγχρόνου παραχαράκτου τὸν νοῦν εἶναι πιθανόν, ὅτι θὰ ἤρχετο ἡ ἰδέα νὰ ἀποκόψη τὸν λίθον διὰ τοιούτου τρόπου. Πιστεύομεν ἄρα ἡμεῖς ἀσφαλῶς γνήσιον τὸ εἶδώλιον καὶ ὡς τοιοῦτο δημοσιεύομεν αὐτό.

Ὁ λίθος ἐξ οὗ εἶναι κατεσκευασμένον τὸ εἶδώλιον δὲν εὑρίσκεται ἐν Κρήτῃ, ἐφ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω. Εἶναι ἀνοικτοῦ πρασίνου χρώματος μὲ λευκὰς κηλίδας, ἔχει δηλονότι ὄψιν ὀφιοειδῆ εἶναι σκληρότατος καὶ δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὰ ὀξέα.

Τὸ εἶδώλιον (εἰκ. 1) παριστάνει ἄνδρα ἰστάμενον ἐπὶ βάσεως, ἐφ' ἧς πατεῖ δι' ἀμφοτέρων τῶν ποδῶν παραλλήλων. Τὴν δεξιὰν φέρει πρὸ τοῦ προσώπου καλύπτουσαν τὸν ὁμώνυμον ὀφθαλμὸν καὶ τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ προσώπου, τὴν ἀριστερὰν ἔχει καθειμένην παρὰ τὸν ἀντίστοιχον μηρόν, ὁ κορμὸς εὐθυτενῆς καὶ ὀλίγον πρὸς τὰ ὀπίσω λορδούμενος. Ἡ κοιλία προβάλλει μετρίως, ἡ κεφαλὴ ἐκφύεται ἀμέσως ἐκ τοῦ θώρακος μεταξὺ τῶν ὤμων, ἐλλείποντος τελείως τοῦ λαιμοῦ. Ὁ ὀφθαλμὸς καὶ τὸ στόμα δηλοῦνται διὰ χαραγμάτων ἀβαθῶν. Ἐπίσης καὶ ἡ κόμη δηλοῦται ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς δι' ὁμοίων χαρακτῶν γραμμῶν παραλλήλως διηκουσῶν ἀπὸ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ μετώπου

Εἰκ. 1. Λίθινον Μεσομινωϊκὸν εἶδώλιον.

πρὸς τὴν κορυφὴν καὶ τὸ ἰνίον, ὅπου τελειώνουσι. Ἡ τοιαύτη κόμωσις διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς συνήθους μινωϊκῆς, ἣν θὰ ἴδωμεν καὶ εἰς τὰ δύο ἐπόμενα εἶδώλια. Δέον ὅμως, νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει, ὅτι ὁ τεχνίτης μὴ δυνηθεὶς διὰ τὴν σκληρότητα τοῦ λίθου νὰ παραστήσῃ ἀκριβῶς τὴν κόμην παρέστησε ταύτην ὡς ἠδύνατο. Εἰς τὸν αὐτὸν λόγον ὀφείλεται, ὅτι οὐσιωδέσταται λεπτομέρειαι ἐλλείπουσι καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος. Εἰς τὰς χεῖρας καὶ πόδας οὐδόλως ὑποδηλοῦνται δάκτυλοι οὔτε ἄρθρα. Ἡ δεξιὰ χεὶρ φαίνεται πολὺ μικροτέρα τῆς ἀριστερᾶς. Οἱ πόδες χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων δι' ἀπλῆς γραμμῆς μετὰ δυσκολίας χαραχθείσης μεταξὺ αὐτῶν. Καὶ αὐτὸ τὸ πρόσωπον οὐδεμίαν ἔχει πλαστικότητα, οὐδὲ προβάλλει ἡ ρίς, τοῦ στόματος καὶ τοῦ ἀκαλύπτου ὀφθαλμοῦ δηλουμένων διὰ χαραγμάτων ἐπιπολαίων, τῶν δὲ ὠτων μηδαμῶς. Ὡς ἔνδυμα φέρει τὸ σύνθητες μινωϊκὸν περιζώμα, ὅπερ περιδεόμενον διὰ ζώνης περὶ τὴν

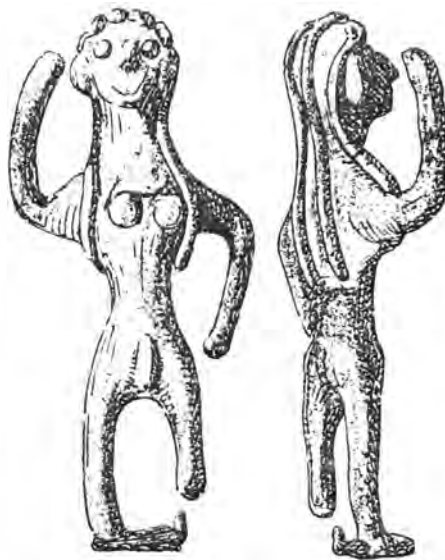
ὄσφυν κατέρχεται μέχρι τῶν γονάτων, καλύπτον ὄπισθεν τοὺς γλουτούς, πλαγίως δὲ μέρος τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ καὶ τὴν κοιλίαν. Ἐμπροσθεν τὸ κράσπεδον φαίνεται τριγωνικόν, ὄπισθεν δὲ ἀποστρογγυλοῦται πρὸς τὰ κάτω. Διπλαῖ χαρακτηρίζονται περιγράφουσι τὸ περίζωμα, δηλοῦσαι τὴν ὤψιν αὐτοῦ. Τὸ μεταξὺ τῶν διπλῶν γραμμῶν στενὸν διάστημα προσεπάθησεν ὁ τεχνίτης νὰ γλύψῃ κυρτόν. Ἄλλη δὲ γραμμὴ ἀπλὴ πρὸ τῆς κοιλίας δηλοῖ μικρότερον πτύγμα ὑφάσματος κορεμάμενον ἀπὸ τῆς ζώνης ἐπὶ τοῦ περιζώματος. Πιθανότατόν μοι φαίνεται, ὅτι τὸ πτύγμα τοῦτο ἐσκέπαζε τὸ μαρσίπιον, περὶ οὗ ὁμιλοῦμεν κατωτέρω. Εἰς τὴν κοιλίαν φαίνεται, ὅτι πρῶγμα τι προωθεῖ τὸ περίζωμα. Ἡ τοιαύτη προβολὴ τοῦ περιζώματος δὲν λείπει σχεδὸν ἐξ οὐδενὸς μινωικοῦ εἰδωλίου καὶ ἐξηγεῖται, ὡς δηλοῦν μαρσίπιον. Ὑψος τοῦ ὄλου εἰδωλίου μετὰ τῆς βάσεως 0,082.

Ἀποβλέποντες εἰς τὰ γαστρία, ἅτινα εὗρέθησαν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ὀφείλομεν νὰ κατατάξωμεν τοῦτο τουλάχιστον εἰς μεσομινωϊκὴν γ'. περίοδον. Εἰς τεχνικὰς ἀτελείας καὶ τὸ συνεπτυγμένον τῆς ἐργασίας δὲν ἀποδίδομεν μεγάλην σημασίαν· διότι ἡ σκληρότης τῆς ὕλης παρεῖχεν εἰς τὸν τεχνίτην δυσκολίας ἀνυπερβλήτους. Ἄν λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὸ σχῆμα τοῦ περιζώματος βλέπομεν, ὅτι τοῦτο εἶναι ὁμοιότατον πρὸς τὸ περίζωμα τοῦ ἐκ Τυλίσου εἰδωλίου (Α.Ε. σελ. 223 καὶ πίν. 17) καὶ θὰ ἐδικαιούμεθα ἐπομένως νὰ ἀποδώσωμεν καὶ τὸ προκείμενον εἰδῶλιον εἰς τὴν ὑστερομινωϊκὴν α'. περίοδον. Δὲν ἀπέχουσι δὲ πολὺ χρονικῶς ἀλλήλων αἱ δύο αὐταὶ ἐποχαί, ὡς ἐλπίζω νὰ ἀποδείξω ἐν καιρῷ.

Β'. Εἰδῶλιον ὀρειγάλκινον (εἰκ. 2) εὗρεθὲν τυχαίως εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ Ἐμμανουὴλ Παντελάκι εἰς Μάλια, δύο ἢ τρεῖς ἑκατοστὰς μέτρων μακρὰν τῆς θέσεως Ἄζυμο, ὅπου ἐνηργήσαμεν πέρυσιν ἀνασκαφάς, εὗρόντες μέγα μινωϊκὸν οἰκοδόμημα καὶ ἐλπίζομεν νὰ συνεχίσωμεν ταύτας. Ὅλη ἡ ἐπιφάνεια τοῦ εἰδωλίου καλύπτεται ὑπὸ ὥραίας ἀνοικτοπρασίνου ὀξειδώσεως. Εἶναι δὲ κατεσκευασμένον διὰ τήξεως τοῦ μετάλλου καὶ ἐγγύσεως αὐτοῦ ἐντὸς τύπου. Μετὰ τὴν στερεοποίησιν καὶ ἐξαγωγήν τοῦ εἰδωλίου ἐκ τῆς μήτρας ἀφηρέθησαν διὰ ῥίνης αἱ συνήθως ἀπομένουσαι τραχύτητες.

Ὁ τεχνίτης ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ μορφὴν ἀνδρός· μολονότι οἱ ὑπερμέτρως δι' ἀνδρα δεδηλωμένοι μαστοὶ παρέχουσι τὴν ἐντύπωσιν γυναικειᾶς μᾶλλον μορφῆς. Ἔως τώρα ὅμως οὐδὲν μινωϊκὸν γυναικεῖον εἰδῶλιον γνωρίζω, ἐγὼ τουλάχιστον, γυμνὸν ἢ μὲ βραχὺν περίζωμα, ἀλλὰ τὸναντίον πάντα περιβάλλονται τὸ γνωστὸν κωδονοειδὲς μυκηναϊκὸν ἔνδυμα. Ὀλίγα μαρμάρινα γυναικεῖα εἰδῶλια εὗρισκόμενα εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου δὲν ἀποτελοῦσιν ἐξαιρέσιν, διότι εἶναι ταῦτα νησιωτικὰ καὶ οὐχὶ Κρητικά. Ὁ κορμὸς φαίνεται δυσαναλόγως μέγας ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἀτροφικὰ σκέλη, ὧν τὸ ἀριστερὸν φαίνεται καὶ ἐλλιπὲς κατα-

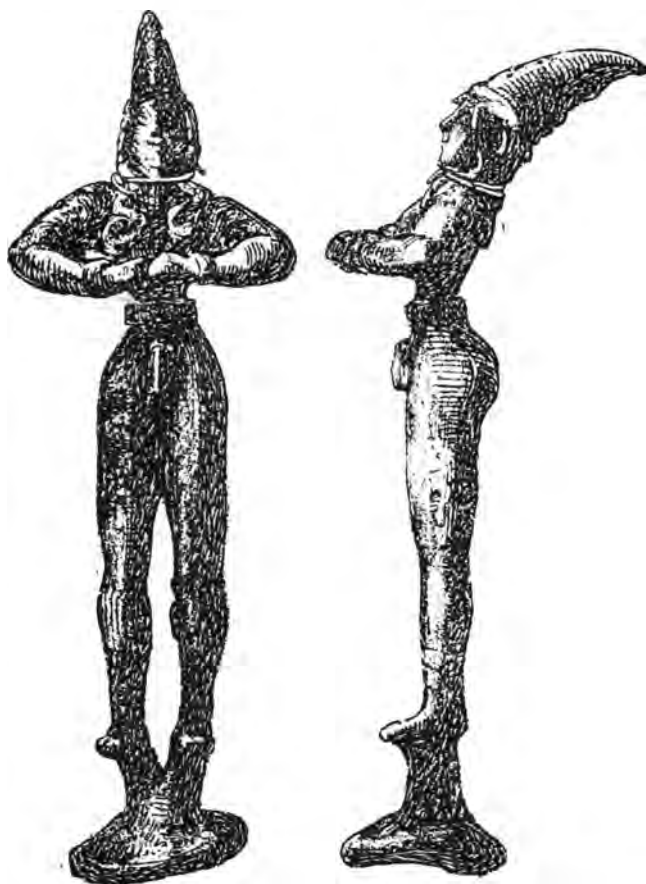
στραφέν ἐκ κατιώσεως. Οὐδὲν σημεῖον ἐνδύματος διακρίνεται. Ἡ κατὰ τὸ κατώτερον ὄμως μέρος τῆς κοιλίας προεξοχὴ πιστεύομεν, ὅτι θέλει νὰ δηλώσῃ οὐχὶ φαλλόν, ἀλλὰ τὸ συνήθως εἰς ὅλα τὰ μινωϊκὰ ειδώλια ἀπαντώμενον μαρσίπιον, ὅπερ ἀνεφέραμεν πρὸ μικροῦ εἰς τὸ προηγούμενον ειδώλιον καὶ θὰ ἴδωμεν καὶ εἰς τὸ ἐπόμενον. — Αἱ χεῖρες ἔχουσι τὸ σχῆμα, ὅπερ εἶδομεν καὶ εἰς τὸ ειδώλιον Α. Ἡ δεξιὰ εἶναι ὑψωμένη πρὸ τοῦ προσώπου, ἡ δὲ ἀριστερὰ καθειμένη πρὸ τοῦ ὁμωνύμου μηροῦ. Στεροῦνται καὶ ἐνταῦθα τὰ μέλη πλαστικότητος παριστάμενα ὡς ἀπλοὶ κυλινδρῖσκοι, οὐδὲ δηλοῦνται παντελῶς οἱ δάκτυλοι. Εἰς τὸ ειδώλιον Α αἱ χεῖρες δὲν χωρίζονται τοῦ σώματος, διότι ἡ σκληρότης καὶ τὸ δύσκαμπτον τῆς ὕλης δὲν ἐπέτρεπε τοῦτο εἰς τὸν τεχνίτην. — Εἰς τὸ ὀρειχάλκινον ὄμως τοῦτο ειδώλιον ἐδυνήθη οὗτος νὰ δώσῃ εἰς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας φυσικωτέραν στάσιν. — Οἱ πόδες πατοῦσι ἐπὶ πλινθίου λεπτοῦ τετραγώνου. Τὸ πρόσωπον ἔχει διαπλασθῆ μὲ πολὺ προέχον πηγούνιον καὶ ὑπερμέτρως μεγάλην ῥίνα. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ δηλοῦνται διὰ προβάλλοντος στρογγύλου φυματίου ἢ δισκαρίου, ὡς συμβαίνει εἰς πολλὰ σύγχρονα πηλῖνα ειδώλια. — Τὰ ὠτὰ εἰσιν ἐπίσης ὑπερμεγέθη, ἀλλὰ φαίνονται ὡς ἀπλαῖ προεξοχαὶ χωρὶς καμμίαν λεπτομέρειαν. Πολλὴν ἐπιμέλειαν κατέβαλεν ὁ τεχνίτης, διὰ νὰ παραστήσῃ ἀκριβῶς τὴν κόμην. Ὑπὲρ τὸ μέτωπον φαίνεται σειρὰ ἐλικοειδῶν βοστρυχιδίων, ὅπισθεν δὲ τούτων ἐκφύονται τέσσαρες μακρότατοι πλόκαμοι, ὧν δύο, εἰς ἑκατέρωθεν, καταβαίνουν πρὸ τοῦ ἀντιστοίχου ὤμου χωροῦσιν ὑπὸ τὴν μασχάλην καὶ στρεφόμενοι πρὸς τὰ ὀπίσω συννεοῦται πρὸς ἀλλήλους. — Οἱ δύο ἄλλοι πλόκαμοι ἀπὸ τῆς κορυφῆς διευθυνόμενοι πρὸς τὰ ὀπίσω κατέρχονται πρὸς τὴν ὀσφύν, ὅπου καταλήγουσι. — Καὶ εἰς τοὺς τέσσαρας πλοκάμους παρατηροῦνται ἐλαφρά, ἀβαθέστατα ἐγκάρσια διὰ ῥίνης χαράγματα. Ἴσως διὰ τούτων ἠθέλησεν ὁ τεχνίτης νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἦσαν πλεκτοί. — Εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον ἡ λεπτότης, αὐτῶν καὶ ἡ ἀκριβὴς αὐτῶν σχοινοειδῆς ὄψις δίδει τὴν ἰδέαν, ὅτι πρόκειται περὶ ἀληθῶν πλεξίδων, ἃς συνηθίζουσι σήμερον τὰ μικρὰ κοράσια.

Εἰκ. 2. Ὀρειχάλκινον Μινωϊκὸν ειδώλιον.

Ἡ ἐν γένει ὄψις τοῦ ειδωλίου καὶ ἡ τεχνικὴ ἐκτέλεσις μὲ πείθει, ὅτι τὸ ειδώλιον κατεσκευάσθη περὶ τὰ μέσα ἢ τὸ τέλος τῆς ὑστερομινωϊκῆς α' περιόδου.

Γ'. Καὶ τὸ εἰδώλιον τοῦτο (εἰκ. 3) εἶναι κατεσκευασμένον ἐξ ὄρειχάλκου χυθέντος ἐν ρευστῇ καταστάσει ἐντὸς μήτρας. Τὰ συνήθη περισσεύματα τοῦ μετάλλου δὲν ἐκαθαρίσθησαν ἐντελῶς διὰ ῥινίσεως. Ἰδίως μεταξὺ τοῦ ἀριστεροῦ ἀντιβραχίου καὶ τοῦ ὁμωνύμου βραχίονος σφίζεται δλόκληρον πέταλον μετάλλου, ὃπερ ὄφειλε νὰ ἀπορρινισθῇ. — Ἡ ἐπιφάνεια ἔχει πάθει πολλαχοῦ διαβρωθεῖσα ὑπὸ τῆς ὀξειδώσεως.

Εἰκ. 3. Ὀρειχάλκινον Μινωϊκὸν εἰδώλιον.

Τὸ εἰδώλιον εὐρέθη ὑπὸ ἐργατῶν εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ Νικολάου Φραντζεσκάκη κείμενον ἐν χιλιόμετρον πρὸς ἀνατολὰς ἔξω τῆς πόλεως Ἡρακλείου. Οἱ πέριξ ἐκεῖ ἀγροὶ μέχρι τοῦ χείλους τῆς θαλάσσης φαίνονται κατεσπαρμένοι ἀπὸ θραύσματα πηλίνων ἀγγείων μινωϊκῶν χρόνων. Εὐρέθησαν δὲ καὶ δύο ἢ τρεῖς τάφοι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ σεσυλημένοι.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ προηγούμενα τὸ εἰδώλιον τοῦτο ἔχει τὰ σκέλη δυσαναλόγως μακρά, οἱ δὲ πόδες παράλληλοι πατοῦσιν ἐπὶ ὑψώματος δύο κλαδοειδῶν κυλινδρῶν ὑψουμένων ὑπὲρ τὴν κωνικὴν πλίνθον. Ἴσως σημαίνει ἡ τοιαύτη

ἐφ' ὑψηλοῦ στάσις, ὅτι πρόκειται οὐχὶ περὶ ἀνθρώπου ἀλλὰ περὶ θεοῦ ἢ δαίμονος; Βέβαιον εἶναι, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν ἐν τῷ Κρητικῷ Μουσείῳ εἰδωλίων ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν φαίνονται εἰκονίζοντα ἀνθρώπους καὶ οὐχὶ ὑπερφυσικά ὄντα. Τὰ πλεῖστα τούτων ἔχουσι σχῆμα σεβίζοντος. Τοιοῦτο δὲ σχῆμα πρέπει μᾶλλον εἰς ἀνθρώπους ἐπικαλουμένους τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ ἢ εἰς τὸν θεὸν αὐτόν. Εἰς τὸ προκείμενον ὅμως εἰδώλιον τὸ σχῆμα τῶν χειρῶν εἶναι ὅλιως ἀσύνηθες, πρωτοφανὲς δι' ἐμὲ καὶ δὲν δύναται τις νὰ ἀποφανθῇ ἀσφαλῶς τίνα ἔννοιαν ἔχει.

Ἡ ὅλη μορφή παρίσταται λαμπρά, λεπτοφυῆς μὲ σκέλη μακρότατα, ὄσφυν περιεσφυγμένην καθ' ὑπερβολήν, ὡς συνηθίζεται εἰς τὰς μινωϊκὰς καὶ μυκηναϊκὰς παραστάσεις. Αἱ χεῖρες ἔχουσι διαπλασθῇ μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν. Διακρίνον-

ται σαφῶς οἱ ὦμοι, οἱ ἀγκῶνες, οἱ καρποί, αἱ πυγμαί. Αἱ δύο χεῖρες καμπτόμεναι κατ' ὀρθὴν σχεδὸν γωνίαν εἰς τοὺς ἀγκῶνας καὶ προτεινόμεναι ὀλίγον πρὸς τὰ ἔμπρως, παρουσιάζουσι συνεσφιγμένας τὰς πυγμὰς καὶ συνενουμένας ἀλλήλαις πρὸ τοῦ στήθους.

Καὶ ἡ τῶν σκελῶν καὶ ποδῶν διάπλασις εἶναι ἐπίσης ἀκριβής. Ὁ θώραξ φαίνεται σχεδὸν τριγωνικὸς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν περίσφιγξιν τῆς ὀσφύος. Τοῦ προσώπου τὰ χαρακτηριστικὰ λεπτότατα, καὶ εἶναι ἄξιον πολλῆς προσοχῆς πῶς ὁ τεχνίτης, εἰς τόσῳ μικρὸν ἔργον, κατώρθωσε νὰ ἐμφυσήσῃ εἰς τὸ πρόσωπον ζωὴν καὶ χάριν.

Σανδάλια μὴ καταφανῆ ἔνεκα τῆς κατιώσεως περιδέονται διὰ ταινιῶν περὶ τὰς κνήμας μέχρι σχεδὸν τῶν γονάτων. Οἱ μηροὶ μένουσι γυμνοί. Περὶ τὴν ὀσφὺν δακτυλιοειδῆς ζώνη, ἣτις φαίνεται μεταλλικὴ, ὡς εἰς τὰς παραστάσεις ἐφρήθων εἰς τὰς τοιχογραφίας Κνωσοῦ. Ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου μέρους τῆς ζώνης κατέρχεται τριγωνικὸν ὕφασμα μεταξὺ τῶν γλουτῶν, ὅπου κρύπτεται ἡ κορυφή του. Ἐμπροσθεν δὲν φαίνεται διόλου τὸ περίζωμα, ἴσως ἀφανισθὲν ἐκ τῆς ὀξειδώσεως. Ὅμοιον περίζωμα ἔχει τὸ ἐντὸς θολωτοῦ τάφου ἐν Κάμπῳ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Τσουντα εὑρεθὲν (Α. Ε. 1891 σελ. 150-191 καὶ Τσουντα Μυκῆναι πίν. 11). Δηλοῦται ὁμως σαφῶς τὸ σύνηθες ἐξόγκωμα ἐπὶ τῆς κοιλίας, περὶ τοῦ ὁποίου εἶπομεν πρὸ μικροῦ, ὅτι ὑποθέτομεν μαρσίπιον. Περὶ τοὺς καρπούς φέρει ἀνὰ ἓν ψέλιον. Περὶ τὸν λαιμὸν ἔχει περιειλιγμένον δις λεπτὸν σύρμα χρυσοῦν περιαιρετόν, ἀντὶ περιδεραιίου. Ἡ κόμωσις συνίσταται ἐκ δύο πλοκάμων, ὧν ἑκάτερος προβάλλων ὑπὸ τὸ κράνος παρὰ τὸν κρόταφον κατέρχεται κυματοειδῶς πρὸ τοῦ ὤμου καὶ τοῦ στήθους μέχρι τῶν μαστῶν. Ὅπισθεν δὲ ἡ κόμη δὲν ἀποτελεῖ βοστρύχους, ἀλλὰ προβάλλουσα πάλιν ὑπὸ τὸ κράνος ἐπὶ τοῦ ἰνίου κατέρχεται ἐκτενισμένη εἰς πλατεῖαν μάζαν μεταξὺ τῶν ὠμοπλατῶν μέχρι τοῦ κάτω αὐτῆς ἄκρου. Κάθετα λεπτὰ χαράγματα ὑποδηλοῦσι τὰς τρίχας, δύο δὲ ὀριζόντιοι ἀβαθεῖς αὐλακες, τοὺς κυματισμοὺς τῆς κόμης. Παράδοξον φαίνεται τὸ κράνος, καὶ πρωτοφανὲς εἰς ειδώλια. Ἐχει σχῆμα τριγωνικόν, ἡ ὀξεία κορυφή του κλίνει ἰσχυρῶς πρὸς τὰ ὀπίσω, ἡ ἔμπροσθία πλευρὰ τοῦ τριγώνου εἶναι κυρτὴ καὶ ἀπλῆ, ἡ δὲ ὀπισθία κοίλη, κοσμουμένη διὰ θυσάνων ἢ φύλλων. Ἄν εἶχε καὶ εἰς τὴν κορυφὴν θύσανον δὲν φαίνεται. Τουλάχιστον οὐδεμία ὀπή ὑπάρχει ἐκεῖ, ἀφ' ἧς θὰ ἐκρέματο ὁ θύσανος. Τὸ χεῖλος τοῦ κράνου φαίνεται κοσμουμένον διὰ ταινίας παχείας. Ἐν Κνωσῷ εὑρέθησαν σφραγίσματα μὲ παραστάσεις ὀπλιτῶν, ὧν τὸ κράνος ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸ τοῦ ἡμετέρου ειδωλίου (ἴδε Β. S. A. VIII σελ. 77 εἰκ. 41). Ἡ διαφορὰ μόνον εἶναι, ὅτι τὸ τοῦ Κνωσίου ὀπλίτου κράνος ἔχει εἰς τὸ ὄξυ αὐτοῦ ἄκρον πτερόν ἢ θύσανον. Ἄλλο σφράγισμα ἐπίσης ἐκ Κνωσοῦ (Β. S. A. ἔ. ἁ. σελ. 59) ἔχει παράστασιν θεότητος γυναικείας φερουσίης

κράνος ἀπαράλλακτον πρὸς τὸ τοῦ ἡμετέρου εἰδωλίου. Ἐπίσης ὅμοιον καὶ μάλιστα πρὸς τὸ Κνώσιον μοῦ φαίνεται τὸ κράνος τοῦ σφενδονιστοῦ εἰς τὸ κάτω ἄκρον τοῦ ἐκ Μυκηνηῶν τεμαχίου ἀργυροῦ ῥυτοῦ (ἴδε Α. Ε. 1891 πίν. 22).

Χρονολογικῶς τὸ εἰδῶλιον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν νεωτέρων ἀνακτόρων Κνωσοῦ, ὡς μαρτυροῦσι τοῦτο καὶ οἱ τεχνικοὶ χαρακτῆρες καὶ ἡ ὁμοιότης τοῦ κράνου, τῆς ὑποδύσεως καὶ τῆς ἐσθήτος ἐν γένει πρὸς τὰς τῶν ἐκ Κνωσοῦ εὐρημάτων, πλὴν τοῦ περιζώματος. Τὴν τοιαύτην χρονολογικὴν κατάταξιν προσεπικυροῦσι καὶ τὰ θραύσματα τῶν ἀγγείων, ἅτινα εὐρίσκονται ἐκεῖ, ὅπου εὐρέθη τοῦτο. Ἀνήκει τουτέστιν εἰς τὰς ἀρχὰς ἢ τὰ μέσα τῆς ὑστερομινωϊκῆς περιόδου. — Εἶναι ἴσως κατὰ τι νεώτερον τῶν προηγουμένων δύο. Δὲν πιστεύομεν ὅμως, ὅτι τὰ χωρίζει μέγα χρονικὸν διάστημα, ἀλλ' ὅτι αἱ τεχνικαὶ διαφοραὶ ὀφείλονται τοῦ μὲν πρώτου εἰς τὸ δυσκατέργαστον τῆς πρώτης ὕλης, τοῦ δὲ δευτέρου εἰς τὸ ἐργαστήριον, διότι δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ποτέ, ὅτι εἰς πᾶσαν ἐποχὴν ὑπῆρχον καὶ ἕξοχοι καὶ μέτριοι τεχνῖται.

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 22 Ἰουνίου 1916.

ΙΩΣΗΦ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΤΑΦΟΣ ΔΑΜΑΝΙΩΝ

Ὁ κατωτέρω δημοσιευόμενος τάφος εὑρηται παρὰ τὸ μικρὸν χωρίον Δαμάνια κείμενον τέσσαρα περίπου χιλιόμετρα ΝΔ. τῆς μεγάλης Μονῆς Ἁγ. Γεωργίου Ἐπανωσήφῃ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μονοφατσίῳ Κρήτης.

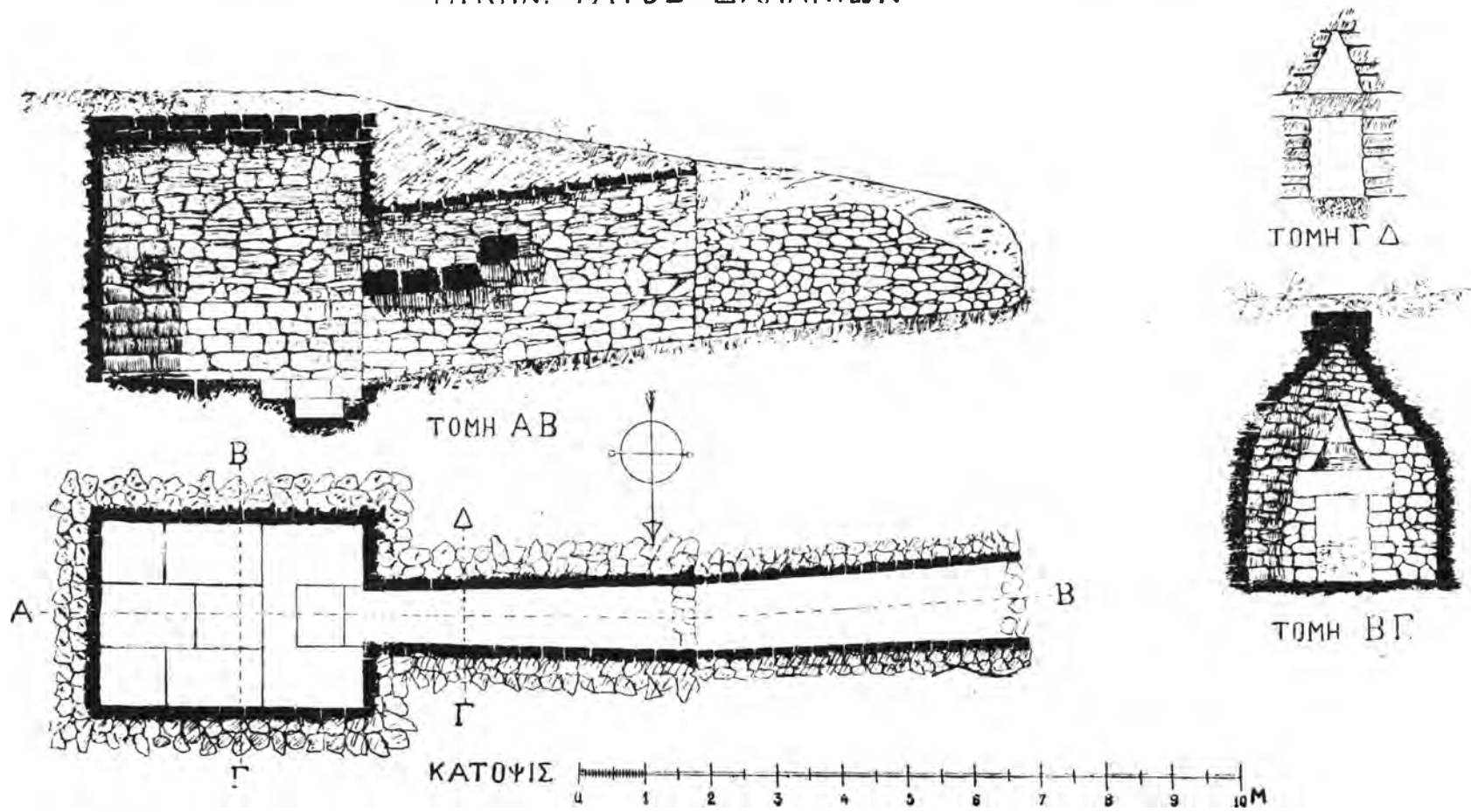
Ὁ τάφος ἀνεκαλύφθη τυχαίως κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 ὑπὸ τοῦ ιδιοκτῆτου τοῦ ἀγροῦ Σαλῆ Κοκοράκι ἐν ᾧ δηλ. ἡροτρία τὸν ἀγρὸν του κείμενον παρὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ χωρίου εἰς θέσιν «Κουρήναν», τὸ ἄροτρον προσέκρουσεν εἰς μέγαν λίθον· ὁ χωρικός ἀπέσπασε τοῦτον καὶ ἓνα ἢ δύο ἄλλους παρακειμένους, καὶ ἐκ τῆς οὕτω σχηματισθείσης ὁπῆς παρατήρησε κάτω κτίσμα στενὸν καὶ ἐπίμηκες ἔχον ἄφθονον ὕδωρ· ἦτο ὁ ἐσωτερικὸς δρόμος τοῦ τάφου· ἐπειδὴ τὸ χωρίον πάσχει ἐκ λειψυδρίας κατὰ τὸ θέρος, οἱ Μουσουλμάνοι κάτοικοι αὐτοῦ νομίσαντες, ὅτι εὔρον παλαιὸν ὑδραγωγεῖον ἀπέσπασαν καὶ ἄλλους λίθους σκεπαστήρας ὀλίγα μέτρα ἀνατολικώτερον, καὶ οὕτως εὔρον καὶ τὸν νεκρικὸν θάλαμον ἔχοντα ἐπίσης ὕδωρ μέχρι ἄρκετοῦ ὕψους, μὴ δώσαντες δὲ προσοχὴν εἰς τὰς ἐν αὐτῷ πηλίνας λάρνακας, τὸν προσορισμὸν τῶν ὁποίων δὲν ἐγνώριζον, ἐξηκολούθησαν ὑδρευόμενοι ἐξ αὐτοῦ καθ' ὅλον τὸ θέρος μέχρι τοῦ Αὐγούστου, ὅτε λαβὼν τὴν ἐγκρισιν τοῦ Σεβ. Ὑπουργείου μετέβην πρὸς σκαφήν καὶ καθαρισμὸν τοῦ τάφου.

Τὴν ἐργασίαν ἤρχισα διὰ τῆς σκαφῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ δρόμου καὶ τῆς ἐξαντλήσεως τοῦ ὕδατος ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ δρόμου καὶ τοῦ θαλάμου, τοῦτο δὲ ἀπῆλθισεν καὶ τὴν περισσοτέραν ἐργασίαν, διότι ὁ νεκρικὸς θάλαμος καὶ ὁ σκεπαστὸς δρόμος εὐρέθησαν κατὰ τὰ ἄλλα πλὴν τοῦ ὕδατος κενοί, καὶ δὲν ἀπητεῖτο δι' αὐτὰ εἰμὴ ἢ ἐξάντλησις τοῦ ὕδατος καὶ ὁ καθαρισμὸς ἐκ τῆς ἐν τῷ πυθμένι παχείας ἰλύος.

Τὸ ἔργον ἐπερατώθη ἐντὸς πέντε ἡμερῶν. Εἰς τὴν ἐπισυνημμένην εἰκόνα βλέπει τις τὴν κάτοψιν καὶ τὰς τομὰς τοῦ τε νεκρικοῦ θαλάμου καὶ δρόμου κατὰ μῆκος καὶ πλάτος (εἰκ. 1).

Ὁ τάφος συνίσταται ἐκ δρόμου ἔχοντος διεύθυνσιν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐκ τετραγώνου νεκρικοῦ θαλάμου, εἰς ὃν φέρει ὁ δρόμος· οὗτος εἶναι ἐλαφρῶς κατωφερικός ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω, ἐγένετο δὲ τοῦτο, ἵνα εἰσχωρήσωσι βαθύτερον εἰς τὸ ἔδαφος καὶ κατασκευάσωσι τὸν τε δρόμον καὶ τὸν θάλαμον ὑπογείως, ὅπως εἶναι καὶ σήμερον, καὶ ὅπως φαίνεται καὶ ἐν τῷ σχεδίῳ (τομὴ AB)· πρὸς τοῦτο ἐξέλεξαν καὶ ἔδαφος ἐπικλινὲς ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμῶν.

ΜΥΚΗΝ. ΤΑΦΟΣ ΔΑΜΑΝΙΩΝ

Εικ. 1. Μυκηναϊκός τάφος Δαμανίων.

Ὁ δρόμος εἶναι κτιστός καὶ ἔχει ὀλικὸν μῆκος δέκα μέτρων, διαιρεῖται δὲ εἰς δύο ἴσα μέρη· τὸ πρῶτον τμήμα τὸ ἐξωτερικὸν μήκους πέντε μέτρων κτισθὲν ἰδιαιτέρως δὲν εὐρίσκεται εἰς εὐθυγραμμίαν μετὰ τοῦ δευτέρου τμήματος τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἀλλ' ἀποκλίνει μικρὸν πρὸς μεσημβρίαν (ιδ. κάτοψιν), ἥτο δὲ ἀσκέπαστον πληρούμενον μόνον χώματος μεθ' ἐκάστην ταφήν. Τὸ πλάτος τοῦ ἐξωτερικοῦ τούτου δρόμου εἶναι κατὰ τὸ ἐξώτατον σημεῖον 1,12, στενοῦται ὁμως βαθμηδὸν ὥστε κατὰ τὸ σημεῖον, καθ' ὃ ἐφάπτεται τοῦ ἐσωτερικοῦ δρόμου, ἔχει πλάτος 1 μέτρον. Οἱ τοῖχοι τοῦ ἐξωτερικοῦ δρόμου εἶναι ἐκτισμένοι διὰ μικρῶν λογάδων λίθων καὶ λιθαρίων καὶ πηλοῦ, καὶ ἔνεκα τοῦ μικροῦ πάχους δὲν ἀντέσχον εἰς τὴν πίεσιν τῶν ὀπισθεν χωμάτων, καὶ ἐνιαχοῦ ὑπεχώρησαν καὶ κατέρρευσαν μάλιστα εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ἄκρον, ὡς φαίνονται καὶ ἐν τῷ πίνακι (τομὴ ΑΒ). Εἰς τὸ ἐξώτατον σημεῖον τοῦ δρόμου εὗρον κατὰ τὸν καθαρισμὸν λίθους τινὰς ἐσκορπισμένους, οἵτινες προφανῶς προέρχονται ἐκ τοιχείου ἀποφρακτικοῦ τοῦ ἐξωτερικοῦ δρόμου (ιδ. κάτοψιν κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν ἄκρον τοῦ δρόμου παρὰ τὸ γράμμα Β). Τὸ ἐξωτερικὸν τοῦτο τμήμα τοῦ δρόμου εὗρον, ὡς ἦτο φυσικόν, πλήρες χωμάτων, τὰ ὅποια ἀφήρεσα, ἵνα εἰσχωρήσω εἰς τὸ ἐνδότερον τμήμα τοῦ δρόμου τὸ σκεπαστόν.

Εἰς τὸ σημεῖον, καθ' ὃ ἐνοῦνται τὰ δύο τμήματα τοῦ δρόμου, εὗρον τοῖχον στερεὸν φράσσοντα καλῶς τὴν εἴσοδον καὶ ἐκτισμένον κατὰ τὸ πλεῖστον δι' ἐπιμήκων περαστῶν λίθων καὶ πηλοῦ, ἐγένετο δὲ ἀνάγκη νὰ διαλύσω τὸ φράγμα τοῦτο, ἵνα εἰσχωρήσω εἰς τὸν ἐσωτερικὸν δρόμον καὶ δι' αὐτοῦ εἰς τὸν νεκρικὸν θάλαμον.

Τὸ ἄθικτον τοῦτο διάφραγμα παρεῖχε τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὁ σημαντικὸς τάφος ἦτο ἀσύλητος, καὶ οὐδεὶς εἶχεν εἰσδύσει εἰς τὸν τάφον μετὰ τὴν τελευταίαν ἐν αὐτῷ ταφήν μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἀνεκάλυψαν αὐτὸν οἱ Ὀθωμανοὶ κάτοικοι τοῦ χωρίου Δαμάνια.

Τὸ ἐσωτερικὸν τμήμα τοῦ τάφου ἦτο σκεπαστόν, ὡς εἶπομεν. Οἱ δύο δηλαδὴ τοῖχοι ἐκτισμένοι διὰ μεγάλων λίθων καὶ πλακῶν οὐχὶ εἰργασμένων συγκλίνουσιν, ἐφ' ὅσον προχωροῦσι πρὸς τὰ ἄνω προεκβαλλομένων τῶν λίθων κανονικῶς κατὰ τὸν γνωστὸν πρωτόγονον τρόπον (*en encorbeillement*), μέχρι τῆς κορυφῆς, ὅπου τὸ μικρὸν χάσμα σκεπάζεται διὰ σειρᾶς πλακωτῶν λίθων, καὶ ἀποτελεῖται οὕτως σήραγξ ὑπόγειος, ὁμοιάζουσα περίπου πρὸς τὰς γνωστὰς ὑπογείους σήραγγας τῶν τειχῶν τῆς Τίρυνθος. Ἡ σήραγξ αὕτη διαιρεῖται εἰς δύο μέρη· τὸ ἐσωτερικὸν δηλ. τμήμα μήκους 2,40 καὶ πλάτους 0,75 διακόπτεται κατὰ τὸ μέσον περιπυ τοῦ ὕψους ὑπὸ τεσσάρων πελωρίων πλακῶν ἐν εἴδει ὑπερθύρων, καὶ οὕτως ἀποτελεῖται εἶδος προπύλου τοῦ τάφου, ὡς φαίνεται εἰς τὴν τομὴν ΓΔ. Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων πλακῶν ἡ πρώτη ἐκ τῶν ἔξω εὗρηται 0,30 ὑψηλότερον τῶν

τριῶν ἄλλων, καὶ ἀποτελεῖ τὸ κυρίως ὑπέρθυρον τοῦ προπύλου (ιδ. τομὰς ΑΒ καὶ ΒΓ).

Ἐκ τοῦ δρόμου τούτου καὶ τοῦ προπύλου εἰσερχόμεθα εἰς τὸν νεκρικὸν θάλαμον. Οὗτος ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιον μήκους 4 μέτρων, πλάτους 2,80 καὶ ὕψους μέχρι τοῦ ἄνω μέρους τῶν σκεπαστήρων πλακῶν 4 περίπου μέτρων. Εἶναι καὶ αὐτὸς κτιστὸς διὰ μεγάλων καὶ μικροτέρων πλακωτῶν λίθων. Οἱ δύο μακρότεροι παράλληλοι τοῖχοι μέχρι μὲν ὕψους ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἑνὸς μέτρου ὑψοῦνται καθέτως, ἀπὸ τοῦ μέτρου ὅμως καὶ ἄνω ἄρχονται συγκλίνοντες πρὸς τὰ ἔσω διὰ τῆς βαθμιαίας προεξοχῆς τῶν ἀεὶ ὑπερκειμένων λίθων κατὰ τὸ γνωστὸν Μυκηναϊκὸν σύστημα (en encorbeillement) ὥστε εἰς ὕψος 3,50 περίπου μέτρων ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τοῦ θαλάμου οἱ δύο τοῖχοι σχεδὸν ἐφάπτονται ἀλλήλων καὶ σκεπάζονται ἄνω διὰ πλακῶν· οἱ δύο ὅμως στενώτεροι τοῖχοι (ὁ ἀνατολικὸς καὶ δυτικὸς) τοῦ θαλάμου εἶναι ἐκτισμένοι κάθετοι κάτωθεν ἕως ἄνω, στενοῦνται δὲ μόνον κατ' ἀνάγκην, ἐφ' ὅσον προχωροῦσι πρὸς τὰ ἄνω, ἵνα καλύψωσι τὸ κενὸν τὸ ὁποῖον ἀφίνουσι οἱ δύο μικρότεροι (ιδ. τομὴν ΒΓ). Ὅμοιαν διάταξιν εἶχεν ὁ θάλαμος τοῦ λεγομένου Βασιλικοῦ τάφου Κνωσοῦ εἰς τὰ Σόπατα¹. Τὸ κάθετον μέρος τῶν παραλλήλων τοίχων, ἦτοι τὸ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι ὕψους ἑνὸς μέτρου εἶναι ἐκτισμένον διὰ μεγαλυτέρων καὶ κανονικωτέρων λίθων ἀποτελούντων σχεδὸν ἰσοδομικὸν σύστημα, ἐν ᾧ τὸ ἀπὸ τοῦ μέτρου καὶ ἄνω εἶναι ἐκτισμένον καὶ διὰ μικροτέρων κατὰ τὸ πλεῖστον λίθων καὶ μᾶλλον ἀκανονίστων (ιδ. τομὴν ΑΒ).

Τὸ δάπεδον τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου εἶναι ἐστρωμένον διὰ πελωρίων πλακῶν διατηρουμένων κάλλιστα κατὰ χώραν, διαιρεῖται δὲ εἰς δύο ἄνισα τμήματα, ὧν τὸ ἐσώτερον τὸ καὶ μεγαλύτερον ὑπερέχει τοῦ ἄλλου κατὰ 0,26 (ιδ. κάτοψιν καὶ τομὴν ΑΒ). Τὸ ἐσώτερον τμήμα ἦτο τὸ κύριον μέρος τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου τὸ προωρισμένον νὰ δέχεται τοὺς νεκρούς, πράγματι δ' ἐν τούτῳ εὐρίσκοντο καὶ αἱ τρεῖς πῆλιναί λάρνακες καὶ τὰ ὀλίγα σφζόμενα λείψανα τῶν ὀστέων. Τὸ ἄλλο τμήμα τοῦ θαλάμου τὸ παρὰ τὴν εἴσοδον τὸ χαμηλότερον κείμενον εἶναι καὶ τοῦτο πλακόστρωτον, φαίνεται δέ, ὅτι κατεσκευάσθη οὕτως, ἵνα συνάγωνται ἐν αὐτῷ τὰ εἰσχωροῦντα εἰς τὸν τάφον ὄμβρια ὕδατα ἢ ἀναβλύζοντα ἐν αὐτῷ. Πιθανῶς κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ τάφου ἢ ἀργότερον παρετήρησαν, ὅτι συνήγοντο ἐν τῷ τάφῳ ὕδατα, καὶ διὰ τοῦτο ἔδωκαν τὴν διάταξιν ταύτην εἰς τὸ δάπεδον τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου. Τοῦτο ἴσως παρεκίνησεν αὐτοὺς νὰ κατασκευάσωσι

¹ A. Evans, *The Prehistoric Tombs of Knossos*, London 1906 σελ. 136 ἔξ. Ὅμοιος ἀλλὰ κατεστρωμένον κατὰ τὸ πλεῖστον κτιστὸς τάφος εὐρέθη καὶ ἀνεσκάφη ὑπὸ τοῦ κ. Evans βορειότερον τοῦ Βασιλικοῦ ἰδ. Sir A. Evans, *The Tomb of the Double Axes etc.* London 1914 σελ. 1, 5-9 εἰκ. 9, 12 Πίναξ I.

καὶ τὸν ἀμέσως κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ θαλάμου ὀρθογώνιον κτιστὸν λάκκον (ιδ. κάτοψιν καὶ τομὴν ΑΒ), ἵνα συλλέγωνται ἐν αὐτῷ τὰ ὕδατα καὶ μὴ καλύπτωσι τὸ ἔδαφος τοῦ τάφου (τοῦλάχιστον τὸ ὑψηλότερον τμήμα)· καὶ δύναται μὲν τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ὁ λάκκος αὐτὸς κατεσκευάσθη δι' ἄλλον σκοπὸν, ἦτοι ὡς βόθρος χοῶν καὶ ἐναγισμάτων εἰς τοὺς νεκρούς, ὅπως παρατηρήθη εἰς τὸν τάφον Μουλιανῶν¹ καὶ εἰς τὸ στόμιον τῆς θόλου Βαφειοῦ², ἀλλὰ τότε πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα δὲν εἶχε παρουσιασθῆ ὁ κίνδυνος τῆς εἰσροῆς τῶν ὑδάτων ἐν τῷ τάφῳ, πρᾶγμα οὐχὶ πιθανόν, ὡς φρονῶ, ἀφ' οὗ σήμερον καὶ μάλιστα κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη τῆς λειψυδρίας ὁ τάφος συλλέγει τόσα ὕδατα, ὥστε οἱ χωρικοὶ καὶ καθ' ὄλον τὸ θέρος ἀντλοῦντες δὲν κατορθώνουσι νὰ τὸ ἐξαντλήσωσι τελείως.

Ὁ νεκρικὸς θάλαμος κατὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἀνοιγμα τὸ ἔαρ τοῦ 1915 περιεῖχε τρεῖς κιβωτοειδεῖς πηλίνας λάρνακας μετὰ τῶν ἀετοειδῶν καλυμμάτων ἰσταμένας ἀκόμη κατὰ χώραν· ἀφ' οὗ ὅμως ἤρχισαν οἱ χωρικοὶ νὰ ἀντλῶσιν ἄνωθεν ἐκ τῆς σχηματισθείσης ὀπῆς τὸ ὕδωρ διὰ μεταλλικῶν κάδων ἐτάραξαν καὶ ἀνέτρεψαν τὰς δύο ἐξ αὐτῶν καὶ τὰς ἔθραυσαν, πιθανώτατα δέ, μολονότι οἱ χωρικοὶ ἐκ φόβου τὸ ἀρνοῦνται, καὶ κατῆλθον ἐκεῖθεν εἴτε ἐκ τῆς ἄλλης ὀπῆς τῆς ἐν τῷ κλειστῷ δρόμῳ καὶ ἠρεύνησαν τὰς λάρνακας ζητοῦντες θησαυρόν. ὥστε, ὅτε ἐγὼ κατὰ τὸν Αὐγουστον εἰσῆλθον εἰς τὸν θάλαμον ἐκ τοῦ καθαρισθέντος καὶ ἀνοιχθέντος δρόμου, εὔρον τὰς δύο λάρνακας εἰς τεμάχια ἡμισεσηπτότα ἐκ τῆς ὑγρασίας, μόνον δὲ ἡ τρίτη, ἡ καὶ μικροτέρα, διετηρεῖτο εἰσέτι κατὰ χώραν ἔχουσα καὶ τὸ ἀετοειδές της σκέπασμα. Αἱ λάρνακες ἦσαν τοῦ συνηθεστάτου ἐν Κρήτῃ ὀρθογωνίου κιβωτοειδοῦς σχήματος, ἐστεροῦντο δὲ καὶ διακοσμήσεως γραπτῆς ἢ ἄλλης· μόνον ἡ ἐτέρα τῶν δύο μεγαλυτέρων ἔφερον ἀπλᾶς καστανόχρους ταινίας καὶ σπείρας εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν· ἐθεώρησα διὰ τοῦτο περιττὴν καὶ τὴν συγκόλλησιν καὶ μεταφορὰν αὐτῶν ἐκεῖθεν, ἀφ' οὗ οὐδὲν νέον ἔχουσι νὰ προσθέσωσιν εἰς τὰ μέχρι τοῦδε ἐγνωσμένα καὶ παρατηρηθέντα τῶν πολυαριθμῶν ἄλλων πηλίνων λαρνάκων τῆς Κρήτης. Αἱ τρεῖς λάρνακες περιεῖχον βεβαίως τοὺς σκελετοὺς τῶν νεκρῶν· ἔνεκα ὅμως τῆς διαρκοῦς ὑγρασίας, ἐν ἣ εὐρίσκετο ὁ τάφος τὰ ὄστᾶ ἐσάπησαν καὶ ἠφανίσθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον συναναμιγέντα μετὰ τῆς ἰλύος εἰς τὸν πυθμένα τῶν λαρνάκων καὶ εἰς τὸ πηλόστρωτον ἔδαφος τοῦ θαλάμου· ὀλίγα τεμάχια ὄστων ἀνθρωπίνων ἡμισεσηπτότων παρατήρησα εἰς τὸν πυθμένα τῆς ἐτέρας τῶν λαρνάκων καὶ ἄλλα ἐντὸς τῆς ἰλύος τοῦ δαπέδου.

¹ Ἀρχαιολ. Ἐφημερ. 1904 σελ. 23-24 εἰκ. 5 α, 5 β.

² Χρ. Τσοῦντα. Ἐρευναὶ ἐν τῇ Λακωνικῇ καὶ ὁ τάφος τοῦ Βαφειοῦ ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1889 σελ. 140 εἰκ. ἐν σελ. 138.

Κτερισμάτων έστερείτο ό τάφος άλλων πλὴν τῶν κατωτέρω περιγραφομένων τριῶν ἀγγείων. Τὸ πρῶγμα φαίνεται παράδοξον, ἀφ' οὗ ό τάφος εἶναι ἀρκετὰ σημαντικός ὑπὸ οἰκοδομικὴν ἔποψιν, καὶ ἀφ' οὗ, ὡς εἶπον, εὐρέθη ἐπιμελῶς πεφραγμένος καὶ ἐφαίνεται ἀσύλητος, μέχρι τῆς σήμερον, καθ' ἣν τὸν ἀνεκάλυψαν οἱ Δαμανιανοὶ χωρικοί, ἐπέισθην δέ, ὅτι καὶ οὗτοι, καὶ ἂν κατῆλθον εἰς τὸν τάφον, δὲν εὐρόν τι σημαντικόν, οὔτε ἦτο εὐκολον νὰ τὸ ἀνεύρωσιν ἔνεκα τοῦ ἀφθόνου ὕδατος καὶ τῆς ἰλύος. Μένει ἄρα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι οἱ τελευταῖοι κάτοχοι τοῦ τάφου εἶχον ἀφαιρέσει τὰ κτερίσματα τῶν προγενεστέρων νεκρῶν πρὶν κλείσωσιν ὀριστικῶς τὸν τάφον, ἢ ὅπερ καὶ πιθανώτερον, οἱ ταφέντες ἐν τῷ τάφῳ νεκροὶ δὲν ἠξιώθησαν άλλων κτερισμάτων πλὴν εὐτελῶν τινων ἀγγείων, πρῶγμα τὸ ὁποῖον παρατηρήθη καὶ εἰς τοὺς πλείστους άλλους τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς Κρητικὸς τάφος τοὺς περιέχοντας πηλίνας λάονακας καὶ δὴ πενιχράς, οἷαι αἱ εὐρεθεῖσαι καὶ ἐν τούτῳ¹. Κατὰ τὸ τέλος τῆς Ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς ἢ πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῶν Κρητῶν δὲν ἦτο πλέον ἀνθηρά, ὡς πρότερον, ἢ ὅτι αἱ περὶ τοὺς νεκροὺς ιδέαι εἶχον οὐσιωδῶς μεταβληθῆ ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον, ἢ καὶ ἀμφοτέρω. Πιθανὸν νὰ εἶχον ἀποτεθῆ μετὰ τῶν νεκρῶν τούτων καὶ τινὰ μικρότερα κοσμήματα, ψῆφοι περιδεραίων λ. χ. ἢ γαλόπετρά τις (ὅπως εὐρίσκονται ἐνίοτε εἰς ὁμοίους τάφους) ἀπολεσθέντα καὶ μὴ εὐρεθέντα εἰς τὸ παχὺ καὶ δυσδιάλυτον στρώμα τῆς ἰλύος τοῦ δαπέδου, μολονότι ἐξήγαγον ταύτην ἐκτὸς τοῦ τάφου καὶ τὴν ἠρεύνησα. Μεταλλικοῦ ἀντικειμένου οὐδὲ ἔχνος παρατηρήθη ἐν τῷ τάφῳ ἂν ὑπῆρχε τοιοῦτον, θὰ ἦτο πολὺ δύσκολον νὰ διαφύγη τὴν παρατήρησίν μου.

Τὰ ἐν τῷ νεκρικῷ θαλάμῳ εὐρεθέντα τρία ἀγγεῖα εἶναι τὰ ἐξῆς (εἰκ. 2).

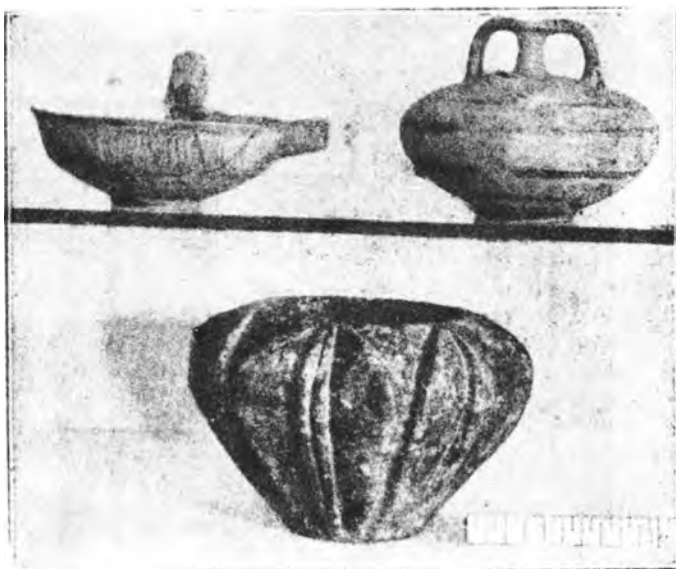
1) Μικρὸς χαμηλὸς στεγανόστομος ἀμφορεὺς (Bügelkanne) ἔχων ὕψος 0,10, πλάτος κατὰ τὸ μέσον τῆς κοιλίας 0,14· ὁ κρουνὸς αὐτοῦ εἶναι ἀποκεκρουσμένος· εἶναι κατεσκευασμένος ἐκ πηλοῦ λευκοκιτρίνου καθαρωτάτου, ἢ ἐπιφάνειά του ἐξ ὁμοίου λεπτοτάτου πηλοῦ εἶχε στιλβωθῆ μηχανικῶς διὰ τριβῆς καὶ ἦτο στιλπνοτάτη, ἀλλ' ἔχει ἤδη ἀπολεπισθῆ καὶ καταπέσει κατὰ τὸ πλείστον· ἐπὶ τῆς στιλπνῆς ταύτης ἐπιφανείας ἐποιήθησαν δι' ἐρυθροῦ σχεδὸν πορτοκαλλόχρου λάμποντος χρώματος πέντε ζῶναι ταινιωταί, ἄνω δὲ καὶ γραμμικά τινὰ θέματα ἐκπεσόντα κατὰ τὸ πλείστον.

2) Φιάλη μικρὰ ἔχουσα λαβὴν ὑπερέχουσαν τοῦ χείλους καὶ πρόχυσιν στενὴν ἀύλακωτὴν ὀριζοντίαν καὶ προπετῆ. Ὁ πηλὸς εἶναι μὲν καθαρὸς ἀλλὰ διάφορος τοῦ προηγουμένου καὶ οὐχὶ τόσο λευκός. Τὸ ὕψος τῆς φιάλης εἶναι

¹ Τὴν παρατήρησιν ταύτην ἔκαμα καὶ ἄλλοτε ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1904 σελ. 16-17, καὶ ἡ κατόπιν δέ πείρα ἐκ τῆς ἐν Κρήτῃ ὑπηρεσίας ἐπεθεβαίωσε πολλαχοῦ τὸ πρῶγμα.

0,05, ἡ δὲ διάμετρος ἄνω 0,135. Καὶ αὕτη ἔχει τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν ἐπιμελῶς ἐστιλβωμένην, διακρίνονται δὲ καὶ τὰ ἴχνη, τὰ ὅποια ἀφῆκε τὸ στιλβωτήριον κατὰ τὴν ἐργασίαν· ἐκοσμεῖτο διὰ μελαινῶν ζωνῶν, ἡ δὲ ἄνω χώρα περὶ τὸ χεῖλος εἶχε καὶ κυματοειδεῖς παραλλήλους διακοσμητικὰς γραμμιάς· τὸ ἐσωτερικὸν ἐκοσμεῖτο διὰ μελαίνης πλατείας σπείρας καταλαμβανούσης ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν. Πλὴν τῶν δύο τούτων εἶχον τεθῆ ἐντὸς τοῦ τάφου καὶ ἓν ἢ δύο ἀκόμη πῆλινα ἀγγεῖα, ὧν εὐρέθησαν ἐντὸς τοῦ πηλοῦ ἀσήμαντά τινα τεμάχια.

3) Ἰγδιόσημον δοχεῖον ἐκ κυανωποῦ στεατίτου λίθου ἔχει ὕψος 0,12, πλάτος κατὰ τὸ μέσον τῆς κοιλίας 0,20 καὶ διάμετρον ἀνοιγματος ἄνω 0,11. Εἶναι τὸ συνηθέστατον σχῆμα τῶν κτερισματικῶν λιθίνων ἀγγείων τῆς Μινωϊκῆς καὶ Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ἔχει μάλιστα τοῦτο τὸ ἰδιάζον, ὅτι ἀρχόμενον, ὡς φαίνεται ἀπὸ τῆς Πρωτομινωϊκῆς ἐποχῆς, ἀφ' οὗ ἔν μὲν εὐρον ἐγὼ ἐν Κουμάσα¹, πλείονα δὲ ὁ κ. Seager ἐν Ψείρα², ἐξακολουθεῖ μέχρι τῶν τελευταίων Μινωϊκῶν καὶ Μυκηναϊκῶν χρόνων εὐρισκόμενον καὶ ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν ταῖς νήσοις³,

Εἰκ. 2. Ἀγγεῖα τάφου Δαμανίων.

καὶ ἐν ᾧ τὰ ἄλλα λίθινα κτερισματικὰ ἀγγεῖα γίνονται ὅλον ἐν σπανιώτερον, ἐφ' ὅσον κατερχόμεθα χρονολογικῶς, τοῦτο διειρηθή καὶ μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Τὸ ἀγγεῖον διακοσμεῖται κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν ὑπὸ ἑξ ἀναγλύπτων μεγάλων φύλλων ὁμοιοζόντων πρὸς πέταλα κάλυκος ἀνοιγομένου ἄνθους, δι' ὃ ἐκλήθη ὑπὸ τῶν περιγραφάντων τὸ σχῆμα τοῦτο Ἄγγλων ἀρχαιολόγων blossom bowl (ἀνθεμοειδές). Τὰ πέταλα τοῦ ἡμετέρου

¹ Ἐν τῷ Θόλῳ Ε ἀριθ. λιθίνων Μουσείου 687.

² R. B. Seager, Excavations at Pseira εἰς τὸ University of Pennsylvania, Museum, Anthropological Publications vol III N. 1 Philadelphia 1910 σελ. 35 εἰκ. 15.

³ Πρὸς δὲ Mackenzie εἰς τὸ Brit. Sch. Ann. IV 34, Phylakopi σελ. 196-198. Α. Evans Cretan Pictographs σελ. 123 εἰκ. 123. Καὶ ἐκ Ζάκρου καὶ Παλαικάστρου καὶ Κνωσοῦ καὶ τελευταῖον ἐκ τάφων Γουρνῶν προέρχονται πολυάριθμα ἐντελῶς ὅμοια ἀγγεῖα εἴτε ἐκ τάφων εἴτε ἐξ οἰκιῶν.

ἀγγείου εἶναι ἐσχηματοποιημένα, καὶ φέρουσιν ἕκαστον κατὰ μῆκος εἰς τὸ μέσον δίδυμον ἀνάγλυπτον ράχιν.

Αἱ πῆλιναι λάρνακες καὶ τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα τρία ἀγγεῖα δίδουσιν ἀσφαλῶς τὴν ἐποχὴν τοῦ τάφου Δαμανίων συμφωνοῦσαν ἄλλως καὶ πρὸς τὸ οἰκοδομικὸν αὐτοῦ σύστημα. Ἄδιστακτως δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ τάφος ἀνήκει εἰς τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς Ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς, ἢ τὴν ἄλλως Μυκηναϊκὴν λεγομένην ἐποχὴν, ἣτοι κατὰ τὸν 14 ἢ τὸν 13 αἰῶνα, ἂν ἀκολουθήσωμεν τὴν συνήθη καὶ σχεδὸν γενικῶς παραδεκτὴν γενομένην χρονολογικὴν κατάταξιν.

Ὁ τάφος Δαμανίων ἄρα ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ὁ Μινωϊκὸς πολιτισμὸς εὗρίσκειτο πλέον ἐν παρακμῇ ἐν Κρήτῃ παρευδοκιμηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἑπειρωτικοῦ Μυκηναϊκοῦ ἢ Ἀχαιικοῦ πολιτισμοῦ· εὗρισκόμεθα εἰς τὴν παραμονὴν τῆς καταλύσεως τοῦ νησιωτικοῦ κράτους καὶ πολιτισμοῦ καὶ μικρὸν ἴσως πρὸ τῆς δωρικῆς τῆς νήσου κατακτήσεως.

Ἡ μεγαλυτέρα σημασία τοῦ τάφου Δαμανίων ἔγκειται εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν του κατασκευὴν εἶναι μετὰ τὸν Βασιλικὸν τάφον Κνωσοῦ ὁ σημαντικώτερος τῶν κτιστῶν Μυκηναϊκῶν τάφων τῆς Κρήτης, ὅμοιον δὲ ἔχει μόνον τὸν πρὸ ἐτῶν εὗρεθέντα καὶ μὴ δημοσιευθέντα παρὰ τὸ χωρίον Μάλεμε τῆς Κυδωνίας. Οἱ ἄλλοι κτιστοὶ Ὑστερομινωϊκοὶ τάφοι τῆς Κρήτης π. χ. τῶν Μουλιανῶν¹, τῆς Πραισοῦ², Ἐργάνου, Παναγιᾶς, Κουρτῶν³, ὑπολείπονται πολὺ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν οἰκονομίαν. Ἄξια παρατηρήσεως εἶναι ἰδίως ἡ διάταξις τοῦ δρόμου καὶ ἡ ἀψιδωτὴ αὐτοῦ στέγασις, ἧς παράδειγμα ἄλλο δὲν γνωρίζω οὔτε ἐν Κρήτῃ οὔτε ἀλλοῦ, διότι συγκλίνουσι μὲν τὰ τοιχώματα πολλῶν δρόμων ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς **λαξευτοὺς** θαλαμοειδεῖς τάφους καὶ οὐδ' οὗτοι δὲ οὐδαμοῦ ἐνοῦνται, ὥστε νὰ ἀποτελέσωσιν ἀληθῆ σήραγγα ἀψιδωτὴν, ὅπως ἢ τοῦ ἡμετέρου τάφου. Εἰς τὸν Βασιλικὸν τάφον Κνωσοῦ (Σόπατα)⁴ συγκλίνουσιν οἱ τοῖχοι τοῦ προτύλου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ δύο καθέτων κογχῶν, ἀλλ' ἀφίστανται ἀλλήλων ἀφίνοντες χάσμα πλέον τοῦ ἡμίσεος μέτρου καλυπτόμενον ὑπὸ πλακῶν στεγαστήρων. Καὶ ἡ διάταξις τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου τοῦ ἡμετέρου τάφου ὁμοιάζει πρὸς τὸν ἀντίστοιχον τοῦ τάφου Κνωσοῦ ἔχοντος ἐπίσης τοὺς μακροὺς τοίχους συγκλίνοντας καὶ τοὺς βραχεῖς καθέτους.

Ἐν Ἡρακλείῳ κατὰ μῆνα Αὔγουστον 1916.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

¹ Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1904 ἐνθα ἀνωτέρω.

² Annual of Brit. Sch. VIII σελ. 245-247 εἰς. 14.

³ Halbherr, Three Cretan Necropoleis εἰς τὸ Amer. Journal of Archeology vol. V (1901) σ. 259-293.

⁴ A. Evans, The Prehistoric Tombs of Cnossos, London 1906 σελ. 136 ἐξ.

ΕΡΕΥΝΑΙ ΕΝ ΘΕΡΜΩ

Ἄπο τοῦ Σεπτεμβρίου μέχρι τῶν μέσων τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1915 ἐνηργήθησαν ἀνασκαφαὶ ἐν Θέρμῳ καὶ ἄλλαι ἐργασίαι, αἵτινες προήγαγον ἱκανὰ ἐκ τῶν ζητημάτων, τῶν σχετικῶν μὲ τὸν προϊστορικὸν συνοικισμὸν καὶ τὰ πηλίνα

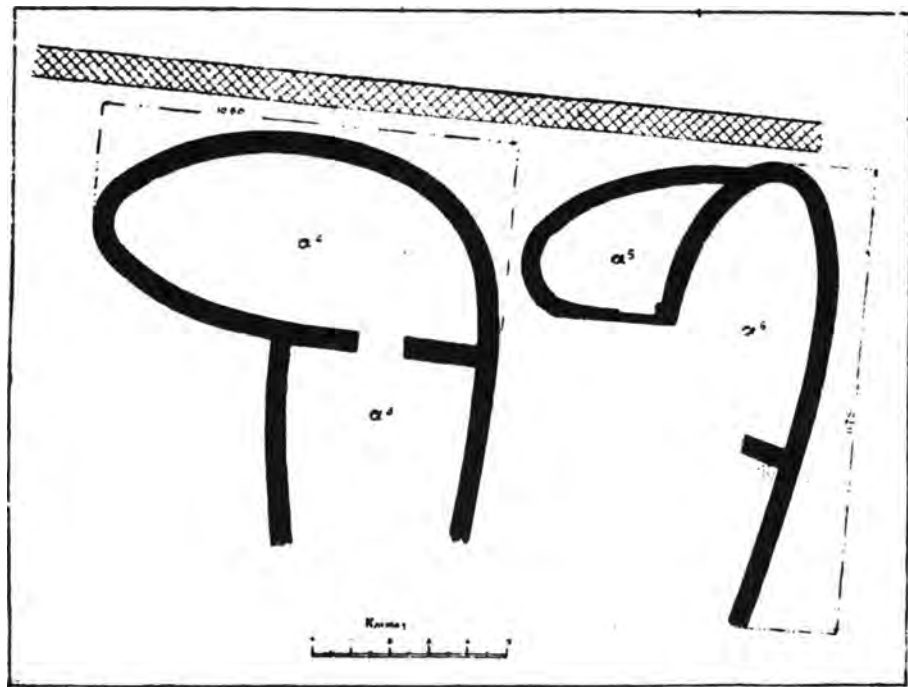

Εἰκ. 1. Μέρος τοῦ διπλοῦ οἰκήματος α'.

ἀρχιτεκτονικὰ τῶν ναῶν. Ἐγένοντο δὲ καὶ εὐρήματα, ἐνθουμίζοντα τὸν κατὰ τῶν Γαλατῶν θρίαμβον τῶν Αἰτωλῶν τοῦ 279 π. Χ.

Κατ' ἀρχὰς ἀπεκαλύφθη μέγα μέρος τοῦ διπλοῦ οἰκήματος ἐν τῷ χώρῳ α⁴ τοῦ σχεδίου ἐν ΑΔ, 1915, 231. Ἡ ἀνασκαφὴ ἦτο ἐδῶ ἐξαιρετικῶς δύσκολος, διότι ἦτο ἀνάγκη νὰ καθαιρεθῇ ὁ νεώτερος, 3 μ. ὑψηλός, τοῖχος, ὁ ἀνέχων τὸ αὐλάκιον τοῦ ποτιστικοῦ νεροῦ καὶ νὰ ἐπανακτισθῇ ἀμέσως διὰ τὰς ἀνησυχίας τῶν ιδιοκτητῶν. Ἄλλας δυσχερείας προσέθετον αἱ βροχαί. Διὰ τοῦτο δὲν ἔγινε δυνατὸν νὰ φωτογραφηθοῦν πάντες οἱ τοῖχοι καὶ ὁ ἀναγνώστης παρακαλεῖται νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὴν εἰκόνα 1, παρέχουσιν μέρος μόνον τῶν ἀποκαλυφθέντων καὶ τὸ σχέδιον εἰκ. 2 (α⁴). Διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ἐβεβαιώθη ἡ γνώμη, ΑΛ, 1915, 241, ὅτι οἱ καμπύλοι τοῖχοι τοῦ χώρου α⁴ ἀπετέλουν διπλοῦν οἶκημα, συνιστάμενον ἐκ δύο ἐλλειψοειδῶν καταλλήλως συγχωνευομένων.

Κατὰ τὴν πρόοδον τῶν ἀνασκαφῶν ἀπεκαλύφθη καὶ ἕτερον διπλοῦν οἶκημα, κείμενον ἐγγὺς καὶ ἀνατολικῶς τοῦ πρώτου κατὰ τὴν πρὸς τὸ βουνὸν τοῦ Μεγαλάκκου ἀνάβασιν. Ἴδὲ εἰκ. 3 καὶ σχέδιον εἰκ. 2 (α⁵ καὶ α⁶). Ἐνταῦθα παρέστη ἀνάγκη νὰ διαλυθῶσιν οἱ τοῖχοι οἰκημάτων, χρόνων ἐλληνιστικῶν ἢ ῥωμαϊκῶν, ὡς καὶ οἱ τοῖχοι τῶν τριῶν πλευρῶν τοῦ ναοῦ, χρόνων ὑστέρων, ὃν ἐκ τῆς πλυσίον εὐρεθείσης ἐπιγραφῆς (ΑΔ, 1915, 56 καὶ 282) ὀνομάζω προσωρινῶς ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος Λυσείου. Ἡ καταστροφή τῶν τοίχων ἦτο σκόπιμος. Διότι διε-

Εἰκ. 2. Διπλᾶ προϊστορικὰ οἰκήματα.

τήρουν ἀνοικείως σπουδαῖον πῆλινον ὑλικὸν ἐντετειχισμένον, τεμάχια μετοπῶν ἐκ τῶν λεπτοτέρων τῶν μὴ ἀνηκουσῶν εἰς τὸν Θέρμιον, γείσα καὶ ὑδρορροῆς, εὐρήματα πλουτίσαντα σημαντικῶς τὴν συλλογὴν τοῦ Μουσείου. Ἐννοεῖται, ὅτι πάντες οἱ καταλυθέντες τοῖχοι ἐμετρήθησαν καὶ ἐσχεδιάσθησαν πρότερον. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἐκ τοῦ ναοῦ διετηρήθησαν ἄθικτοι ἡ νοτία πλευρὰ τοῦ σηκοῦ μὲ τὰς σημαντικὰς δύο θύρας καὶ ἡ ἔμπροσθεν διπλῆ σειρὰ τῶν κιόνων. Ἀλλὰ καὶ μόνον τὸ κέρδος τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ διπλοῦ προϊστορικοῦ οἰκήματος ἦτο ἱκανὴ ἀποζημίωσις.

Τὸ διπλοῦν οἶκημα α⁴ δὲν κατωρθώθη νὰ ἀποκαλυφθῇ ἐντελῶς κατὰ τὸ νότιον πέρας. Ἡ δυτικὴ πλευρὰ δὲν διετηρεῖτο κατὰ τὴν προσδοκωμένην συνέχειαν, ἡ δὲ ἀνατολικὴ κατέστη ἀδύνατον διὰ τὰς βροχὰς νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν περι-

τὰ 4 μ. ἐκεῖ ὑψουμένων χωμάτων καὶ πετρῶν. Ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἐπιδιωχθῆ ἐπιμόνως εἰς προσεχῆ ἀνασκαφήν, διότι ἐνταῦθα πρέπει νὰ περιμένωμεν τὴν εἴσοδον τοῦ οἰκήματος, ζήτημα, ὅπερ δὲν διελευκάνθη εἰσέτι ἀρκούντως ἐπὶ τῶν παρομοίων κτιρίων τοῦ τόπου. Ἀτελέστερον ἀπέμεινε τὸ σχέδιον τοῦ ἐτέρου οἰκήματος. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ εἶναι ἠφανισμένη πρὸς νότον, ἐκ δὲ τῆς δυτικῆς δὲν φαίνεται τίποτε, ἐπειδὴ καὶ ἐνταῦθα, ὅπως ὑπεράνω σχεδὸν πάντων τῶν ἔλλειψοειδῶν, ἐκτίσθη κατὰ τὴν γεωμετρικὴν ἐποχὴν οἶκημα μὲ τοίχους εὐθυγράμμους, εἰς ὃ ὀφείλεται ἢ καταστροφὴ τοῦ κάτω καμπύλου τοίχου. Ἀλλ' ἴσως

Εἰκ. 3. Διπλοῦν οἶκημα α' καὶ α

μετ' ἐπιμονωτέραν ἔρευναν καὶ καθαρισμὸν τελειότερον εὐρεθῶσί που μερικὰ ἴγνη, ἐξ ὧν νὰ γίνῃ δυνατὴ ἡ ἀναπαράστασις τοῦ ὅλου. Τοῦτο θὰ γίνῃ κατὰ τὴν τελικὴν δημοσίευσιν τῶν προϊστορικῶν οἰκημάτων τοῦ Θέρμου, ὅτε θὰ συναφθῶσι καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ἔλλειψοειδῶν γεωμετρικὰ κτίσματα. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν θὰ θιγθῶσι τὰ εἰσέτι σκοτεινὰ ζητήματα καὶ θὰ ἐκτεθῶσι μόνον τὰ βέβαια καὶ σαφῆ ἀποτελέσματα τῆς ἀνασκαφῆς.

Ὅπως ἐκ τοῦ σχεδίου εἰκ. 2 φαίνεται, τὸ διπλοῦν οἶκημα α' ἀπετελέσθη ἐκ δύο ἔλλειψοειδῶν περίπου ἰσομεγέθων καὶ ὁμοίων, συνδεομένων κατὰ τὸ ἕτερον πέρασ τῆς ἑλλείψεως. Ἡ εἴσοδος μετὰ ταῦτα ἔδει νὰ τεθῆ εἰς τὰς πρὸς νότον βλέπουσας πλευράς, διότι οὕτω θὰ ἐπροφυλάσσετο ἀπὸ τοῦ βορρᾶ. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τριῶν τοῦλάχιστον καλῶς διασωθειῶν ἐν Θέρμῳ θυρῶν παρατηρήθη, ὅτι τὸ κατώφλιον σημειώνεται δι' ἀποκοπῆς μέρους τοῦ τοίχου ἢ ὀλοκλήρου τοῦ πάχους

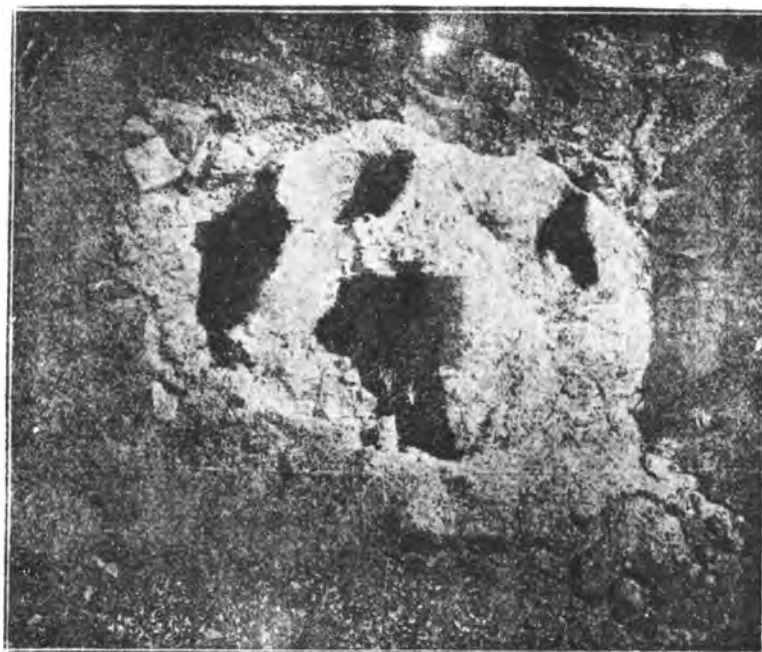
αὐτοῦ, οὐδὲν δὲ τοιοῦτον φαίνεται ἐπὶ τῶν ἀποκαλυφθέντων τοίχων, συνάγεται μετ' ἀσφαλείας, ὅτι ἡ εἴσοδος θὰ ἔκειτο εἰς τὸ πρὸς νότον ἀνεξερεύνητον ἔτι πέρασ. Οὕτω τὸ διπλοῦν οἶκημα ἀπετέλει γαμμοειδὲς σχῆμα ἐστραμμένον πρὸς δυσμὰς. Ἐκ τῶν δύο κεραιῶν τοῦ Γ ἢ πρὸς νότον διευθυνομένη θὰ ἦτο κατὰ τι μακροτέρα, ἂν κρίνωμεν ἐκ τοῦ μείζονος πλάτους. Τὰ δύο οἰκήματα ἐχωρίζοντο διὰ τοῦ μεταξὺ εὐθύγραμμου τοίχου καὶ συνεκοινώνουν διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ θύρας, σημειουμένης διὰ τῆς ἐπὶ ἓν μέτρον παρατηρηθείσης ἀπουσίας παντὸς λίθου καὶ τοῦ ἀπλοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἐκατέρωθεν παραστάδων.

Τὸ ἕτερον διπλοῦν οἶκημα δὲν εἶναι ὅμοιον. Ἀποτελεῖται ἐξ ἀνίσων μερῶν. Τὸ μεγαλύτερον δὲν διατηρεῖται καλῶς, ἀλλ' εἶναι φανερόν, ὅτι εἶχε τὴν εἴσοδον—εἶναι φυσικὰ ἄγνωστον, ἂν εἶχε καὶ ἑτέραν κατὰ τὸ ἀνεξερεύνητον μέρος—κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν, εἴσοδον προφυλασσομένην ἀπὸ τοῦ βορρᾶ διὰ τοῦ μικροτέρου ἑλλειψοειδοῦς, οὗ ὁ νότιος τοῖχος ἀποβάλλει τὸ καμπύλον σχῆμα, ἵνα συμμορφωθῇ ἀκριβῶς πρὸς τὴν εἴσοδον. Ὁ αὐτὸς τοῖχος εἶναι στενωτέρως ἐπὶ ἓν μέτρον εὐθὺς παρὰ τὸν τοῖχον τοῦ μείζονος ἑλλειψοειδοῦς διὰ τὴν ἐκεῖ ὑπάρχουσαν θύραν. Τηρεῖται οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ γαμμοειδὲς σχῆμα, ἀλλ' ἐνῶ ἐπὶ τοῦ α⁴ τὰ μέρη εἶναι ἰσοδύναμα καὶ συνδέονται τρόπον τινὰ ὀργανικῶς, ἐπὶ τούτου τὸ μικρότερον εἶναι ὑποτεταγμένον καὶ ἡ σύνδεσις εἶναι ἐξωτερικὴ. Ἡ τελευταία ἔνωσις εἶναι ἀπλουστέρα καὶ βεβαίως παλαιότερα, ἐνῶ τὸ ἄλλο σύμπλεγμα εἶναι πολὺ περισσότερον ἀνεπτυγμένον. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι πρόκειται περὶ διαφόρων ἐποχῶν. Εὐνόητον εἶναι, ὅτι ὁ παλαιότερος τρόπος διετηρήθη ἐπὶ τοῦ α⁵ καὶ α⁶, διότι ἦτο φυσικὸν τὸ μικρότερον κτίριον νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὸ μεγαλύτερον. Ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν ὁ βορείως καὶ παραπλεύρως ἐκτεινόμενος τοῖχος, περιλαμβάνων καὶ τὰ δύο οἰκήματα, εἶναι ἱκανῆ ἔνδειξις, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ σημαντικῆς διαφορᾶς χρόνου.

Οἱ τοῖχοι τοῦ βορείου διαμερίσματος α⁴ διετηρήθησαν εἰς μέγιστον ὕψος 0,70. Ἐνταῦθα ἐβεβαιώθη λαμπρῶς τὸ ἐπὶ τῶν ἄλλων προϊστορικῶν κτισμάτων τοῦ Θέρμου παρατηρηθὲν παράδοξον φαινόμενον, ΑΔ, 1915, 277, καθ' ὃ οἱ ἐν κατόψει καμπύλοι τοῖχοι, ὅταν ὀρθοῦνται, κλίνουν πρὸς τὰ ἐντός, ἐνῶ οἱ αὐτοί, ὅταν ἀποβαίνουν εὐθύγραμμοι, ὑφoῦνται κατακορύφως. Διότι καὶ αἱ δύο πλευραὶ τοῦ βορείου καμπύλου τοίχου δεικνύουν εἰς ὕψος 0,45 κλίσιν 0,08 καὶ εἰς τὸ ὕψος 0,60 καὶ 0,70 κλίσιν 0,10, ἐνῶ ἐκατέρωθεν τοῦ χωρίζοντος τοίχου κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν, ὅπου ὁ μὲν ἐξωτερικὸς τοῖχος πλησιάζει νὰ ἀποθῆ, ὁ δὲ ἐσωτερικὸς εἶναι ἀκριβῶς εὐθύγραμμος καὶ εἰς τὸ ὕψος τῶν 0,70 οὐδεμία παρατηρεῖται κλίσις. Ἡ κλίσις παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ τοῦ α⁵ καὶ α⁶. Ἐπὶ τοῦ τελευταίου εἰς ὕψος 1 μ. ἡ κλίσις εἶναι 0,15 καὶ εἰς 0,80 εἶναι 0,10, ἀλλ' εὐθύ-

γραμμοὶ τοῖχοι, ἐφ' ὧν νὰ παρατηρηθῆ τὸ ἀντίθετον φαινόμενον, ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχουν. Τὸ φαινόμενον οὐδέποτε εἶναι δυνατόν νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς ἀποτελέσμα τυχαῖον, προελθὸν ἐκ συμπτωματικῆς πίεσεως ἢ φθορᾶς τῶν τοίχων, ἀφοῦ ἐπαναλαμβάνεται κανονικῶς ἐπὶ πολλῶν κτιρίων. Ἐν τῷ ΑΔ ἔ. ἀ. προσεπάθησα νὰ ἐρμηνεύσω τὴν τεχνικὴν ταύτην λεπτομέρειαν ὡς χρήσιμον διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς ἀνωτέρας ξυλοπηλίνης θολοειδοῦς κατασκευῆς. Πιστεύω καὶ τώρα εἰς τὴν αὐτὴν ἐρμηνείαν. Ἄλλ' ἢ πλατυτέρα ταύτης ἀνάπτυξις θὰ ἀναβληθῆ, μέχρις ὅτου κατορθωθῆ νὰ συνοδεύουν τὴν ξηρὰν περιγραφὴν καὶ αἱ διαφωτίζουσαι εἰκόνας ἀναπτύξεως.

Ὅτι τὸ διπλοῦν κτίσμα α⁴ ἐχρησίμευσεν ὡς κατοικία ἔδειξαν τὰ ἐπὶ δύο τοῦλάχιστον θέσεων τοῦ νοτίου διαμερίσματος παρατηρηθέντα ἴχνη ἐστιῶν καὶ παρὰ ταύτας συντρίμματα πηλίνων χυτροπόδων (πρβλ. ΑΔ, 1915, 235), ἐν δὲ τῷ βορείῳ ἢ ὑπαρξίς μεγάλου πί-

Εἰκ. 4. Πήλινοσ χυτρόποδοσ.

θου. Ἐνδείξεις λατρείας, ὡς ἢ τῆς διαφυλάξεωσ τῆσ τέφρασ ἢ τῶν καέντων ὄστων, δὲν ἐσημειώθησαν. Ἐν α⁶ παρὰ τοιχάριον ἐγκάρσιον ἀπεκαλύφθη καλῶσ διατηρούμενοσ χυτρόποδοσ ἐν τῷ μέσῳ πολλῆσ τέφρασ (εἰκ. 4). Ὁ χυτρόποδοσ οὔτοσ δεικνύει κάτω κυκλικὸν περιχέλωμα, ἐξ οὔ ἐκφύονται τέσσαρεσ ἀνωμάλωσ κυλινδρικοὶ πόδοσ, συννεοῦμενοὶ ἄνω καὶ ἀποτελοῦντεσ χοανοειδῆ ὀπήν. Ἐκ τούτου καὶ ἐκ τῆσ ὑπὸ τοῦ τεχνίτου συγκολλήσεωσ τῶν μερῶν τοῦ ἐν α¹ περισωθέντοσ χυτρόποδοσ (εἰκ. 5) ἐδείχθη, ὅτι τὰ μαγειρικὰ ταῦτα σκεῦη εἶχον 4 καὶ οὐχὶ 3 πόδασ, ὡσ ἐν ΑΔ, 1915, 235 ὑπετέθη. Προσέτι ἢ πέρυσι νομισθεῖσα λαβὴ τοῦ πυραύνου ἐδείχθη, ὅτι ἀποτελεῖ ἴδιον μαγειρικὸν σκεῦοσ, ὁμοιον πρὸσ τὸν ὀνομασθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Τσουντα *κρατευτήν* (Προῖστορικαὶ Ἀκροπόλεισ 223), τὸ ὑπόβαθρον τῶν ὀβελῶν κατὰ τὴν ὀπησιν κρεάτων. Χυτρόποδοσ πήλινοὶ ὀπτημένοι, μὲ τέσσαρεσ ἐπιμήκεισ ὀπάσ, εἶναι γνωστοὶ καὶ ἐκ

τῆς ἐποχῆς τῆς λεγομένης τοῦ ἀνακτορικοῦ ῥυθμοῦ. Ἐνα τοιοῦτον παρατήρησα ἐν τῷ Μουσεῖῳ τοῦ Ἡρακλείου παρόμοιον πρὸς τοὺς τῶν γεωμετρικῶν καὶ ἱστορικῶν χρόνων. Ἄλλ' οἱ χυτρόποδες τοῦ Θέρμου, δὲν γνωρίζω ἂν καὶ ἄλλο-

Εἰκ. 5. Ἀναπαράστασις πηλίνου χυτρόποδος.

θεν εἶναι γνωστοί, εἶναι πρωτογενεοὺς τρόπου, δὲν ὠπτήθησαν ἐντὸς καμίνου, ἀλλὰ, χονδροειδεῖς ὡς εἶναι, ἐξηράνθησαν μόνον εἰς τὸν ἥλιον καὶ εἶτα ἐσκληρύνθησαν διὰ τῆς ἐπὶ τῆς ἐστίας χρήσεως, ὡς αἱ σημεριναὶ **μπογάνες**· ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν τῶν οἰκημάτων ἐκερδίσαμεν ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν σαφεῖς ἐνδείξεις. Ἐπὶ τοῦ κατωτάτου στρώματος τοῦ ἀμέσως ὑπὲρ τὸ φυσικὸν ἔδαφος ἀποτεθέντος ἐν α⁶ εὐρέθησαν τὰ προδήλως ὑστερομυκηναϊκὰ ὄστρακα εἰκ. 6. Τὸ τεμάχιον μὲ τὴν λαβὴν ἀνήκει εἰς ὑπίποδα κύλικα, τὰ ἄλλα τεμάχια εἰς ἀρτοποιεῖδες ἀγγεῖον καὶ εἰς ποτήριον μὲ

ἐξέχοντα δακτύλιον. Παραπλήσιον ποτήριον, ἀσφαλῶς συμπληρωθὲν, εἶναι καὶ τὸ τῆς εἰκ. 7. Τὰ σχήματα τῆς ὑπίποδος κύλικος ὡς καὶ τὸ τοῦ ἀρτοποιεῖδος ἀγγεῖου εἶναι συνηθέστατα εἰς τοὺς ὑστερομυκηναϊκοὺς χρόνους. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου ἢ ἐπὶ πάντων τῶν ὀστράκων τούτων, ὡς καὶ τοῦ ποτηρίου, πένιχρά καὶ τυπικὴ διακόσμησις εἶναι ἐνδείξεις ἀναμφισβήτητοι τῆς ὑστέρως ταύτης ἐποχῆς.

Ἡ ἀσφαλῆς χρονολόγησις τῶν οἰκιῶν α⁵, α⁶ καὶ α⁴ δὲν εἶναι τὸ μόνον συμπέρασμα, ὅπερ ἐπιτρέπεται νὰ ἐξαγάγω-

Εἰκ. 6. Ὑστερομυκηναϊκὰ ὄστρακα ἐκ τοῦ οἰκήματος α⁶.

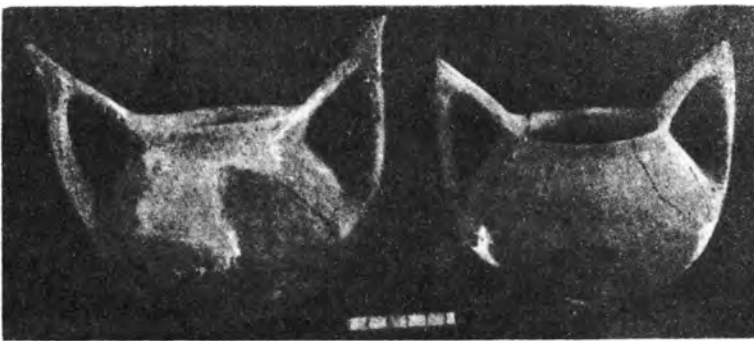
μεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω πηλίνων εὐρημάτων. Δὲν περιλαμβάνονται ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ μανδροτοιχοῦ μόνον αἱ πέρυσι ἀποκαλυφθεῖσαι οἰκίαι ἀλλὰ καὶ αἱ δυτικώτερον κείμεναι α¹, α³ καὶ τὸ ὄνομασθὲν μέγαρον Α. Μετὰ πρόσφατον ταξείδιον

εἰς Κρήτην εὐρίσκω τώρα, ὅτι ἀδίκως ἀπέδωκα ἐν ΑΔ, 1915, 270 κέ. τὰ κρητομυκηναϊκὰ ἀγγεῖα τῆς οἰκίας α¹ εἰς ἐποχὴν παλαιότεραν τῆς ὑστερομυκηναϊκῆς. Διότι οὐδὲν ἐκ τῶν ἱκανῶς πολυαριθμῶν ὄστράκων παρουσιάζει ἢ τὴν δυνατὴν λάμπιν τοῦ βερνικίου ἢ ἴχνος χαρακτηριστικῆς διακοσμῆσεως, τοῦναντίον δὲ πάντα ἔχουσι τὸν χαρακτῆρα βιομηχανικῆς παραγωγῆς καὶ διακόσμησιν πενιχράν, οἷα π. χ. εἶναι ἢ μεταξὺ ὀριζοντίων κυματοειδῆς γραμμῆ. Κατὰ ταῦτα δὲν διστάζομεν πλέον νὰ καταβῶμεν διὰ τὰ ἐν λόγῳ προϊστορικὰ οἰκήματα εἰς τοὺς ὑστερομυκηναϊκοὺς χρόνους, μετὰ τὸ 1350 π. Χ. δηλ., ἢ διὰ νὰ ἐκφρασθῶμεν ἀκριβέστερον εἰς τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς 2^ας χιλιετηρίδος.

Ἐντὸς τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν α⁴ καὶ α⁵ α⁶ συνελέχθησαν πολυάριθμα ὄστρακα, ἐξ ὧν ἀπετελέσθησαν περὶ τὰ 15 πλήρη ἢ σχεδὸν πλήρη ἀγγεῖα. Ἀνήκουν εἰς τὴν τάξιν τῶν πραιοφαιίων ἢ τῶν μετ' ἐρυθροῦ πηλοῦ ἀγγείων καὶ δὲν παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον ἢ νεώτερον σχῆμα ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ εἰκόνι 8 ἀπεικονιζομένων, εὐρεθέντων μετὰ συντριμμάτων τριῶν ἄλλων ὁμοίων ἐν α⁵.

Εἰκ. 7. Ὑστερομυκηναϊκὸν ποτήριον ἐκ τοῦ οἰκήματος α⁶.

Εἰκ. 8. Ἰδιόρρυθμοὶ σκύφοι.

Ὅμοιον σχῆμα δὲν γνωρίζω ἄλλοθεν, ἀλλὰ παραπλήσιον. Ἐν τῷ μικρῷ Μουσείῳ τοῦ Νιδρίου τῆς Λευκάδος ὑπάρχει παρεμφερὲς ἀγγεῖον, μονόχρωμον ἐκ πηλοῦ ὠχρολεύκου, μὲ λαβὰς ὀλιγώτερον κομφάς, προερχόμενον ἐκ τοῦ ἐπὶ τοῦ Σκά-

ροῦ τύμβου, οὗ ἢ ἡλικία δὲν εἶναι νεωτέρα τῆς 6' χιλιετηρίδος.

ΚΑΜΙΝΟΣ ΑΓΓΕΙΩΝ

Ἐκτὸς τῶν δύο διπλῶν οἰκημάτων ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ ἀπεκαλύψαμεν 8 μ. βορείως τοῦ α⁶ ἱκανὰ ἴχνη κεραμευτικῆς καμίνου (εἰκ. 9). Δὲν εἶναι κυκλική, ὡς

ἦτο σύνηθες (πρβλ. ΑΜ, 1907, 177); ἀλλ' ἡ κάτοψις αὐτῆς ἀπετέλει τραπέζιον, οὗ ἡ μὲν μακρὰ πλευρὰ μετρεῖ 5,60 καὶ ἐκ τῶν μικρῶν ἡ μὲν κατὰ τὸ στόμιον 1,90 ἡ δὲ κατὰ τὸ ἕτερον πέρασ 2,50. Ἐν τῷ μέσῳ διατηρεῖται ἐπίμηκες βάθρον κατεσκευασμένον ἐκ πλίνθων καὶ πηλοῦ χρήσιμον πρὸς στερέωσιν τοῦ μετὰ κυλινδρικῶν ὀπῶν πηλίνου πατώματος. Κατὰ τὸ στόμιον τὸ βάθρον ταπεινοῦται καὶ ἀποβαίνει κυλινδρικόν, ἴσως διὰ νὰ διευκολύνωνται οἱ συνδανλίζοντες. Ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐδῶ οἱ ἐργάται ἦσαν καλοὶ γινώσται τῶν λεπτομερειῶν τῆς κατασκευῆς, καὶ ἐκάλουν ὁμοφώνως τὸ μὲν βάθρον

Εἰκ. 9. Λείψανα κεραμευτικῆς καμίνου.

παππᾶν, τὰς δὲ ἐπὶ τοῦ ὀπηθέντος πηλοῦ κυλινδρικός ὀπὰς *ντουφέκια*. Ἡ κάμιнос ἐχρησίμευσεν ὠρισμένως εἰς ὀπησιν ἀγγείων. Διότι εἰς τὸ πρὸς ἀνατολὰς ἐπίτηδες καταστραφέν στρῶμα ἀνθράκων καὶ τέφρας, τὸ ὁποῖον εἶναι παλαιότερον τῆς τελευταίας χρήσεως τῆς καμίνου, εὐρέθη μεγάλη πληθὺς ὀστράκων ἀγγείων, τὰ ὁποῖα μόνον διὰ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι συνετριβήσαν κατὰ τὴν ὀπησιν, ἐξηγοῦνται. Ὅτι ἐψήνοντο ἐδῶ ἀγγεῖα μαρτυροῦν καὶ πολυάριθμα ὀρθογώνια πῆλινα ὑπόβαθρα εὐρεθέντα πέριξ τῆς καμίνου, τὰ ὁποῖα ἢ ὀνοματολογικῆ δεινότης τοῦ φύλακος Λάμπρου ἐκάλεσε *σαπούνια*. Τὰ ὑπόβαθρα ἐχρησίμευον, ἵνα ἀνέχωσι τὰ ἀγγεῖα καὶ ἀπομακρύνουν αὐτὰ ἀπὸ τὰς διὰ τῶν ὀπῶν ἐξακοντιζόμενας φλόγας (ιδεῖ ΑΜ, ἐνθ. ἀν.). Εἶναι δὲ ἡ κάμιнос χρόνων

—τόσον μόνον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν— παλαιότερων τῶν ἀλεξανδρινῶν, διότι τὰ εὐρεθέντα ὀστρακα ἀνήκουν εἰς μονόχρωμα ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται μὲν καὶ εἰς τὴν παλαιοτάτην ἐποχὴν τοῦ Θέρμου, ἀλλὰ διατηροῦνται τόσο ἐπιμόνως, ὥστε νὰ συμβαίη πανταχοῦ, ὅπου ἐσκάψαμεν, νὰ ἀπαντῶσιν ὡς οἱ ἄμεσοι πρόδρομοι τῶν ἐλληνιστικῶν ἀγγείων.

ΠΗΛΙΝΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΙΧΩΝ ΤΟΥ ΛΥΣΕΙΟΥ

Περὶ τῶν πολυαρίθμων πηλίνων ἀρχιτεκτονικῶν, τῶν συλλεγέντων ἐκ τῆς διαλύσεως τῶν μεταγενεστέρων τοίχων τοῦ Λυσείου, θὰ πραγματευθῶ συντομώτατα, διότι οὐδεμία εἰκὼν ἢ σχεδιάσμα ἐνὸς ἐκ τούτων εἶναι δυνατόν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ παρατεθῇ. Ἀναφέρω μόνον, ὅτι ἐπὶ τῶν ὑπερπεντήκοντα τεμαχίων μετοπῶν εἰκονίζονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λέοντες, κύνες, σπανιώτερον γυναικεῖαι

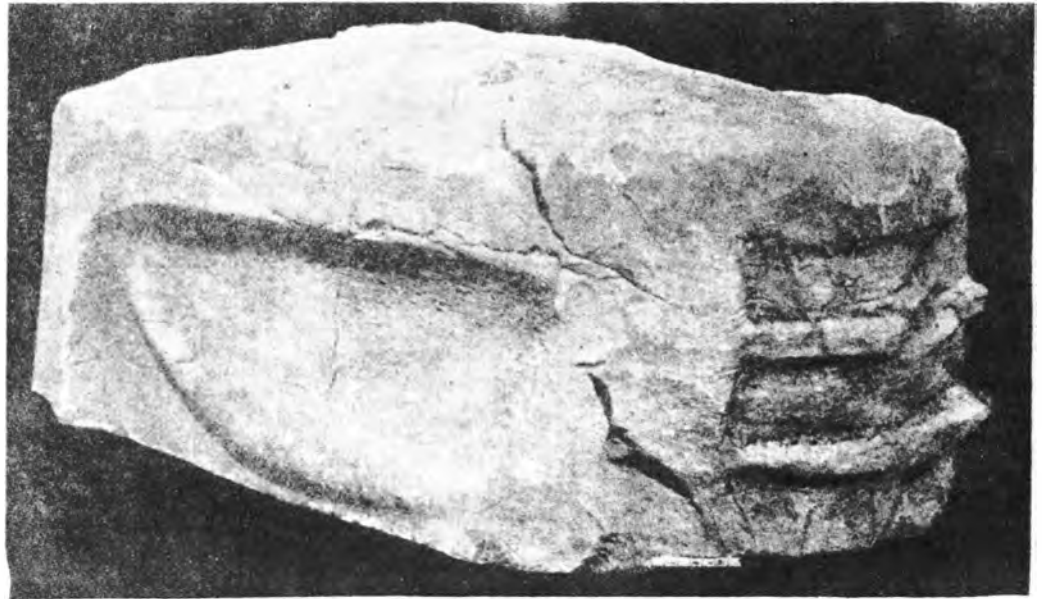
μορφαὶ καὶ ἐνίοτε μόνον μεγάλοι ῥόδακες. Ἐπὶ ἐνὸς τεμαχίου, συνανήκοντος πιθανώτατα εἰς θραῦσμα ἄλλο παριστῶν Κένταυρον, ἀναγινώσκονται σαφῶς τὰ κορινθιακὰ γράμματα ο λ ο (Ο Λ Ο), ἐπειδὴ δὲ ἐν ἀρχῇ μὲν ὑπελείφθη ἴχνος γράμματος περιφερικοῦ, ἐν τέλει δὲ τὸ ἥμισυ τοῦ κορινθιακοῦ σ, νομίζω ὅτι ἡ ἀνάγνωσις **Φόλος**, ὁ ξενίσας τὸν Ἡρακλέα Κένταυρος, εἶναι ἀσφαλῆς. Συχνότατον ὑλικὸν τῶν τοίχων τοῦ Λυσείου ἦσαν τεμάχια μεγάλων πηλίνων γείσων τοῦ εἶδους, ὅπερ ὁ Kawerau ἀπέδωκεν εἰς τὸν μέγαν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος (Ant. Denkmäler 2, 5 Heft). Ἀλλὰ τοῦτο ἐδείχθη, ὅτι εἶναι ἀδύνατον. Διότι κατέχομεν ἐνδείξεις, ὅτι πάντα τὰ γείσα τοῦ εἶδους εὐρέθησαν μόνον ἐν τῷ χώρῳ καὶ μάλιστα ἐν τοῖς τοίχοις τοῦ Λυσείου, ἀντιθέτως δὲ οὐδὲν σύντριμμα κεραμίδος τοῦ Θερμίου ἢ ἐκ τῶν μετοπῶν τοῦ αὐτοῦ ναοῦ μετεκομίσθη ἐκεῖ ἐπάνω. Προστίθεται ἄρα καὶ ἄλλη ἐνδειξις, ὅτι ἡ ἀναπαράστασις τοῦ Kawerau δὲν εἶναι ἢ ὀρθή καὶ ὅτι πολὺ σπεύδουν ἐνίοτε οἱ ἀρχαιολόγοι προκειμένου περὶ τῶν ἀρχαϊκῶν κεραμώσεων, παντάπασι δὲ σχεδὸν παραμελοῦν τὸ ἐκ τῶν χωμάτων παρεχόμενον ὑλικόν.

Ἐπειδὴ τὰ πῆλινα ἀρχιτεκτονικὰ εὐρίσκονται τεθραυσμένα καὶ οὐχὶ εἰς ἀνάλογον ποσότητα συντριμμάτων δι' ἕκαστον εἶδος, εἶναι ἀνάγκη μακρᾶς ὑπομονητικῆς ἐργασίας, ὥστε νὰ εὐρεθῶσι τὰ συνανήκοντα θραύσματα πρὸς ἀποτελεσιν ἐνὸς ὅλου καὶ ἐξακριβώσιν τοῦ τί θὰ ἀποδοθῇ εἰς ἕν οἰκοδόμημα καὶ τί εἰς ἄλλο. Οὕτω μέχρι πέρυσι διετέλουν ἐν τῇ πλάνῃ καὶ μετὰ τετραετεῖς ἐρεῦνας ἐν Θέρμῳ, ὅτι δύο διάφοροι κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὸ κόσμημα τοῦ μετώπου ἀκροκέραμοι καλυπτῆρες, ὁ ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημ. τοῦ 1900 σ. 193-4 εἰκ. 5 καὶ ὁ ἐν RM, 1915, 73 εἰκ. 31, ἀνήκον εἰς δύο διαφόρους κεραμώσεις. Ἀλλ' ἡ συλλογὴ πλουσιωτέρου ὑλικοῦ συντριμμάτων καὶ ὁ ἀπαρτισμὸς ὀλοκλήρων καλυπτῆρων καὶ τῶν δύο εἰδῶν ἐδίδαξε τοῦτο τὸ σπουδαῖον καὶ ἀπροσδόκητον, ὅτι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν στέγην ἐκάλυπτον κατὰ μοναδικὸν μέχρι τοῦδε τρόπον αἱ διάφοροι κεραμίδες. Ἀπὸ τῆς κορυφαίας κατήρχοντο ἐναλλασσόμεναι σειραὶ καλυπτῆρων, κατὰ τὴν ὑδρορρόην δὲ οἱ μὲν μετὰ ἀετοσχήμου μετώπου καλυπτῆρες ἐκόσμου τὸ ἄκρον κράσπεδον τῆς στέγης, οἱ δὲ μετὰ τοῦ περιφερικοῦ μετώπου καθυστέρουν κατὰ τὸ μῆκος τοῦ τελευταίου στρωτῆρος καὶ ἀπετέλουν οὕτω δευτέραν γραμμὴν ἀκροκεράμων φαινομένων κατὰ τὰ μεταξὺ κενὰ διαστήματα.

Τὰ περὶ τῆς ἰδιορρύθμου ταύτης στέγης ἐξέθηκα καὶ ὡς δεῖγμα τῆς ἐν τῷ Μουσεῖῳ τελουμένης ἐργασίας, ἣτις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παύσῃ, ἐφόσον εἰσρέει εἰς τὰς συλλογὰς νεώτερον ὑλικόν, ἢ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς θαυμασίας εὐρέσεως μικροτάτου θραύσματος ἢ συγκρότησις μεγαλύτερου συνόλου. Ἀκόμη ἐδῶ ἀναφέρω τὸν ἀπαρτισμὸν σχεδὸν ὀλοκλήρου μετώπης τοῦ μεγάλου ναοῦ κοσμου-

μένης διὰ τῆς αὐτῆς εἰκόνας τοῦ κυνηγοῦ, ὃν παρέχει ἡ ἐν Ἀθήναις μετόπη (ΑΕ, 1903 πίν. 3). Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὰ θέματα τῶν Κορινθίων διακοσμητῶν δὲν ἦσαν πολυάριθμα, ὥστε ἐκάστη μετόπη νὰ παρουσιάζῃ πάντοτε ἰδιαιτέραν εἰκόνα. Ἐπὶ ἄλλου τεμαχίου ἀνεγνωρίσθη κατόπιν πολλῶν προσπαθειῶν καθαρισμοῦ γυνὴ καθημένη ὡς ἡ Χελιδών, καὶ ἀνεγνώσθησαν παραπλεύρως τὰ κορινθιακὰ γράμματα ρ β ⊕ λε(ι)θ, τὰ ὁποῖα ὑπενθυμίζουν τὴν Εἰλείθυιαν.

Ἐπανερχόμενος εἰς τὰς ἀνασκαφὰς σημειῶνω ἐν τέλει τὸ ὠραιότερον καὶ ἐκπληκτικώτερον εὑρημα τοῦ 1915. Εἶναι τοῦτο πέντε, ἐξ ὧν τὰ δύο εὐμεγέθη

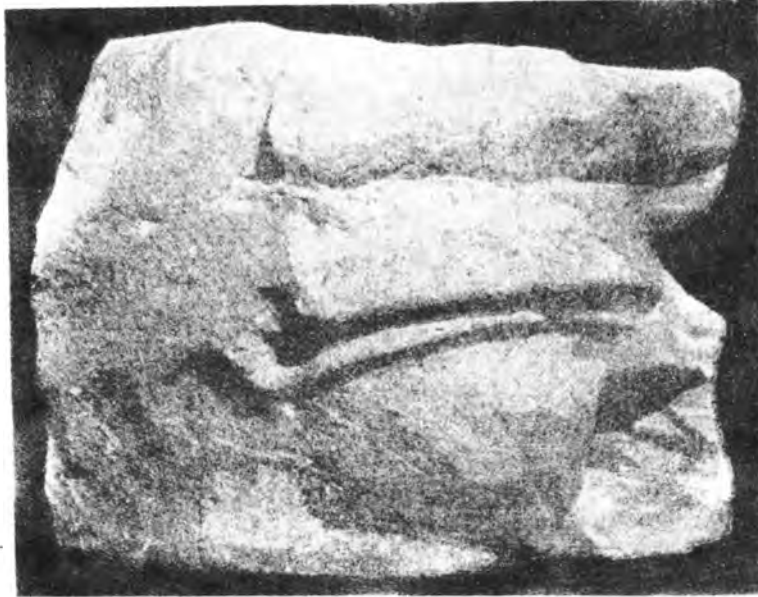

Εἰκ. 10. Τεμάχιον λιθίνου τροπαίου.

(εἰκ. 10 καὶ 11), τεμάχια λιθίνου τροπαίου, ὅπερ ἐκ τῶν εἰκονιζομένων γαλατικῶν θυρεῶν ἀναμφισβητήτως ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν κατὰ τῶν Γαλατῶν θρίαμβον τοῦ 279 π. Χ. Γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Πausanίου (10, 18, 7), ὅτι μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀναθημάτων τῶν Αἰτωλῶν ἀνετέθη ἐν Δελφοῖς καὶ τρόπαιον, ἐφ' οὗ ἴστατο, ἡ ἐκάθητο, ἡ Αἰτωλία ὀπλισμένη. Τὴν εἶδσιν δὲ ταύτην ἐπικυρώνουν ὄχι μόνον τὰ νομίσματα τῶν Αἰτωλῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ λίθινον τρόπαιον, τοῦ ὁποίου δύο μεγάλα τεμάχια ἀνεγνωρίσθησαν καὶ ἐμελετήθησαν λαμπρῶς ὑπὸ τοῦ νῦν ἥρωος τοῦ πολέμου Α. Reinach ἐν Διεθν. Ἐφημ. τῆς Νομ. Ἀρχαιολ. 1911, 177 κέ. Βεβαίως οἱ Αἰτωλοὶ ὄφειλον μεγάλην εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν Ἀπόλλωνα τῶν Δελφῶν, ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ πολιτικὸν συμφέρον αὐτῶν ἦτο νὰ φαίνωνται ἐν τῷ πανελληνίῳ κέντρῳ, ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερα μνημεῖα τοῦ αἰτωλικοῦ θριαμβοῦ. Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα δὲν ἔπρεπε νὰ λησμονηθῇ ὁ πάτριος

θεὸς καὶ ἰδοὺ ὅτι τὰ εὐρήματα ἡμῶν παρεμφερῆ πρὸς τὰ δελφικὰ δηλοῦσιν. ὅτι οἱ Αἰτωλοὶ ἀνέθηκαν καὶ ἐν Θέρμῳ τοιοῦτο τροπαῖον.

Τὰ εἰκονιζόμενα τεμάχια — τοῦ μεγαλυτέρου τὸ μέγ. μῆκος 1,20 — εἶχον εὐρεθῆ κατὰ τὰς παλαιότερας ἀνασκαφάς, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν κατενοήθη ἡ σημασία των εἶχον ἐγκαταλειφθῆ εἰς τὸν τόπον τῆς εὐρέσεως, κατὰ τὸ μέσον τῆς πρὸς νότον τοῦ μεγάλου ναοῦ μεγάλης ἀνατολικῆς στοᾶς καὶ καλυφθέντα ὑπὸ βάτων καὶ χόρτων παρέμειναν ἔκτοτε ἀφανῆ. Ἀπεκαλύφθησαν πάλιν, ὅτε ἐπεχείρησα τὸν καθαρισμὸν καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς στοᾶς ἀπὸ τῶν γιγαντωθέντων βάτων καὶ θάμνων. Ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τροπαίου ἦτο προφανές. Ἀκολουθῶς ἀγνοῶν τὸ δελφικὸν ἥλιον, ὅτι ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν συντριμμάτα τοῦ γαλατικοῦ τροπαίου, πρὸ πάντων διότι τὸ κράνος τοῦ μικροτέρου τεμαχίου μὲ ἐνθυμίζει τὸ κράνος τοῦ ἐκ Δήλου Γαλάτου τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου. Ἐπειδὴ ἦτο φανερόν ἐπίσης, ὅτι τὰ

Εἰκ. 11. Τεμάχιον λιθίνου τροπαίου.

δύο τεμάχια δὲν ἀπετέλουν τὸ ὅλον, ἐπεδόθη συντόμως εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῶν πέριξ χωμάτων, ἐξ ὧν μέρος μόνον εἶχε σκαφῆ παλαιότερον. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο, ὅτι εὐρέθησαν 3 ἄλλα μικρότερα τεμάχια. Ἄλλ' αἱ ἐπακολουθήσασαι βροχαὶ καὶ τὰ ἀφθόνως ἐκεῖ ἀναβλύζοντα ὕδατα ἀνέβαλον τὴν ἔρευναν δι' εὐθετώτερον καιρὸν.

Περὶ τοῦ τροπαίου ἐπέισθην ἐντελῶς, ὅτε βραδύτερον ἐν Ἀθήναις καὶ εἰτα ἐν Δελφοῖς πρὸ τοῦ πρωτοτύπου ἠδυνήθην νὰ μελετήσω τὸ δελφικὸν ἀνάθημα. Οἱ ἐπάλληλοι γαλατικοὶ θυρεοί, αἱ γνωσταὶ ἔλλειψοειδεις ἀσπίδες, ὁ κροσσωτὸς μανδύας, ἡ περικνημὶς καὶ τὸ κράνος ἐμφανίζονται ὁμοίως. Αἱ ὑπάρχουσαι διαφοραὶ, ὡς ἡ διάφορος διάταξις τῶν ἀσπίδων καὶ ἡ καλυτέρα ἐργασία τοῦ ἐν Θέρμῳ τροπαίου οὐδὲν σημαίνουσι. Ἄλλ' ἡ λεπτομερὴς ἐξέτασις τοῦ ἱστορικοῦ ὠραίου εὐρήματος καὶ ἡ παραβολὴ πρὸς τὸ δελφικὸν θὰ γίνῃ, ὅταν συλλεγομένων πάντων τῶν δυνατῶν νὰ εὐρεθῶσι συντριμμάτων ἐπιτευχθῆ κατὰ τινὰ τρόπον ἢ ἀναπαράστασις τοῦ τροπαίου.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ ΕΝ ΧΙΩ, 2

(Ἴδὲ Ἀρχαιολ. Δελτίον 1915 σελ. 64-93).

Ὀλίγον μόνον διήρκεσε τῷ 1915 ἡ ἐργασία μου ἐν Χίῳ, περὶ τὰς τρεῖς ἑβδομάδας, ὧν τὸ πλεῖστον κατηναλώθη εἰς τὴν συνέχισιν τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἱεροῦ τοῦ Φαναίου Ἀπόλλωνος. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης παρὰ πᾶσαν τὴν βραχύτητα δὲν ἦσαν ἀνάξια λόγου, ὡς θὰ φανῆ ἐκ τῆς δημοσιευομένης ἔνταῦθα προχείρου περὶ τούτων ἐκθέσεως.

Κώλυμα εἰς τὴν ἐν Φανῶ ἐργασίαν μου ἦτο καὶ πάλιν, ὅτι δὲν κατωρθώθη νὰ γίνῃ εἰσέτι ἡ ἀπαλλοτριώσις τοῦ χώρου, μόνον δ' εἰς τὴν καλὴν θέλησιν δύο χωρικῶν παραχωρησάντων μοι πρὸς ἀνασκαφὴν τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν καὶ πρὸ τῆς ἀπαλλοτριώσεως ὀφείλεται, ὅτι δὲν ἐματαιώθη τελείως τὸ ἔργον μου ἐκεῖ.

Ἡ ἀνασκαφὴ καὶ τῷ 1915 σκοπὸν εἶχεν, ὡς κατὰ τὸ 1914, τὴν περαιτέρω ἀποκάλυψιν τοῦ ἐκ μεγάλων ἐπιμελῶς εἰργασμένων λίθων ἐξωτερικοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ (Ἀρχ. Δελτ. 1915 σ. 74-75, εἰκ. 10 καὶ 11), καὶ τοῦ ἐκ μικρῶν ἀκατεργάστων λίθων ἐσωτερικοῦ ἀναλημματικοῦ τοίχου (ἀρχαιότερου περιβόλου; Ἀρχ. Δελτ. 1915 σ. 78, εἰκ. 14). Ἀπεκαλύφθη οὕτω, ἐν ἧ θέσει εἶχε γίνῃ καὶ κατὰ τὸ 1914 ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀναλημματικοῦ τοίχου πρὸς Δυσμᾶς τοῦ Βυζαντιακοῦ ναοῦ, μέρος τῆς πρὸς Νότον συνεχείας τοῦ τοίχου τούτου, καὶ ἐξητάσθη μέχρι τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ὁ προκείμενος τοῦ τοίχου χώρος μέχρι ἀποστάσεως 2 περίπου μέτρων ἀπὸ τούτου.

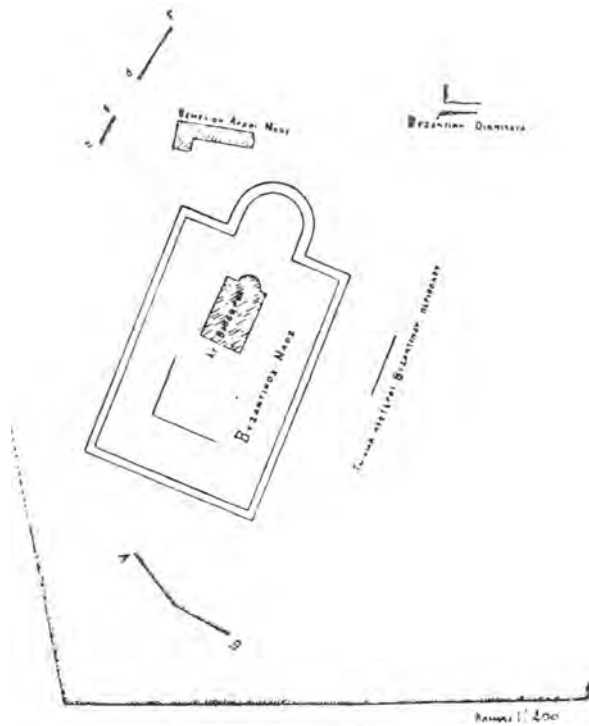
Τὸ ἀποκεκαλυμμένον μέρος τοῦ τοίχου ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἔχει ἤδη μῆκος περίπου 18 μέτρων, τὸ δὲ σφζόμενον ὕψος αὐτοῦ φθάνει μέχρι 3.50. Ὡς φαίνεται καὶ ἐν τῇ εἰκ. 1 (παρ. πίν. 1) ὁ τοῖχος οὗτος καμπυλοῦται, περιέβαλλε δὲ πιθανώτατα σχεδὸν ἐν κύκλῳ τὸν φέροντα τὸ ἱερὸν λοφίσκον. Ἄλλα δύο μικρὰ τμήματα αὐτοῦ ἀπεκαλύφθησαν βορειανατολικῶς τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησίας, καὶ τοῦ ἀποκαλυφθέντος τῷ 1914 θεμελίου τοῦ ἀρχαίου ναοῦ (εἰκ. 2, παρ. πίν. 1). Ἐν τῷ παρατιθεμένῳ (εἰκ. 3) προχειροτάτῳ σχεδιογράμματι σημειοῦνται διὰ τοῦ ΑΒ, γδ, εζ τὰ ἀποκεκαλυμμένα τμήματα τοῦ τοίχου.

Ὡς ἔγραψα ἤδη (Ἀρχ. Δελτ. 1915 σελ. 79) ὁ τοῖχος εἶνε ἐκτισμένος διὰ λίθων ἀκατεργάστων μετρίου μεγέθους, δι' ὧν σχηματίζεται ὀπωσοδήποτε ὁμαλὴ ἢ ἐξωτερικὴ ὕψις· τὸ ὀπίσθιον τοῦ τοίχου δὲν ἐξητάσθη εἰσέτι. Τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ ὡς ἀναλήμματος ἐνισχύει ἡ βαθμιδωτὴ κατασκευή, διότι, ὡς βλέπει τις

καὶ ἐν Ἀρχ. Δελτ. 1915 σελ. 78, εἰκ. 14 καὶ ἐνταῦθα ἐν εἰκ. 1, 0.80 χαμηλότερον τοῦ σφζομένου ὑψηλοτέρου σημείου κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τοῦ ἀποκαλυφθέντος τμήματος τοῦ τοίχου προβάλλεται οὗτος κατὰ 0.25 περίπου, 1.00 δὲ περίπου χαμηλότερον προβάλλεται ἔτι μᾶλλον ὁ τοῖχος σχηματιζομένης βαθμῆδος πλάτους 0.50· καὶ ἄλλη δὲ βαθμὶς σχηματίζεται παρὰ τὴν βάσιν τοῦ τοίχου¹.

Ἡ ἐπίχωσις πρὸ τοῦ τοίχου τούτου εἶνε τεχνητή, ἐγένετο δηλαδή διὰ τῆς σωρεύσεως χώματος ἐπίτηδες μεταφερθέντος. Φαίνεται τοῦτο ἐκ τῶν διαφόρων σαφῶς διακρινομένων στρωμάτων σχηματισθέντων μετ' ἀποτόμου κλίσεως πρὸ τοῦ τοίχου διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ ὕψους αὐτοῦ πιθανώτατα καταρρίψεως τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ σωρευομένων χωμάτων· ἀποτελεῖται δ' ἡ ἐπίχωσις ἐν μεγάλῳ μέρει ἐκ τῆς λατύπης λίθων καὶ μαρμάρων οἰκοδομῆς, τοῦ ναοῦ πάντως.

Ἐκ τῶν ὀλίγων εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1914 εἶχον ἐξαγάγει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐπίχωσις πρὸ τοῦ ἀναλημματικοῦ τούτου τοίχου περιεῖχε μόνον γεωμετρικὰ πράγματα, ἤθελον δ' ἐκ τούτου καὶ τοῦ τοίχου τὴν ἡλικίαν νὰ συμπεράνω. Τὰ συμπεράσματά μου διεψεύσθησαν διὰ τῆς νέας ἀνασκαφῆς, διότι τὰ κατω-

Εἰκ. 3. Πρὸχειρον σχεδιάγραμ. ἱεροῦ Φαναίου Ἀπόλλωνος.

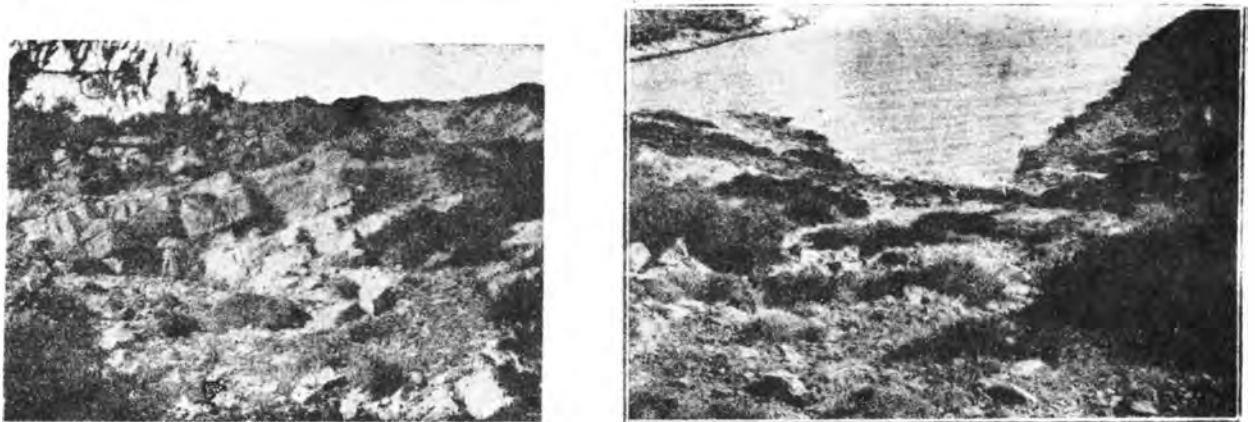
τέρω δημοσιευόμενα νέα εὐρήματα προερχόμενα σχεδὸν πάντα ἐκ τῆς πρὸ τοῦ τοίχου τούτου ἐπιχώσεως, ἅτινα κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν εἶνε ἀρχαιότερα τῆς 6^{ης} ἑκατονταετηρίδος, εὐρίσκοντο μέχρι τῶν κατωτάτων στρωμάτων.

Καὶ παρὰ τὸν δυτικὸν τοῖχον τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβόλου ἔγεινε μικρὰ σκαφή, ἀνεκαλύφθησαν δ' ἐπὶ ἱκανῆς ἀποστάσεως δύο ἔτι σειραὶ λίθων χαμηλότερον τῆς εὐθυντηρίας (πρὸβλ. εἰκ. 4, παρ. πίν. 1 πρὸς Ἀρχ. Δελτ. 1915 σ. 75 εἰκ. 11). Εἶνε οὗτοι σχεδὸν ἰσομεγέθεις πρὸς τοὺς λοιποὺς ὄρατοὺς λίθους τοῦ τοίχου, ἀλλ' εἶνε πολὺ ὀλιγώτερον τούτων κατειργασμένοι, καὶ διατηροῦσιν ἐμπρὸς ὀγκῶδες ἔξερ-

¹ Ἡ περιγραφή τοῦ τοίχου ἐν Ἀρχ. Δελτ. 1915 σ. 79 εἶνε ἀτελής, διότι τότε ἡ ἀνασκαφή δὲν εἶχε φθάσει μέχρι τοῦ στερεοῦ.

γον, ἐνῶ κατὰ τὰ πλάγια αἱ ἐπιφάνειαι εἶνε σχεδὸν ὅπως ἐξήχθησαν ἐκ τοῦ λατομείου. Οἱ λίθοι τοῦ περιβόλου τούτου ἐλήφθησαν ἐκ τινος λατομείου (*πελεκα-νιά*) παρὰ τὴν θέσιν Ἁγία Κυριακὴ περὶ τὰ 20' νοτιοδυτικῶς τοῦ ναοῦ, ὑπερκειμένου περὶ τὰ 100 μέτρα τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ὄρμου τῆς Φανᾶς· ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῆς παρατιθεμένης εἰκόνας τοῦ λατομείου (εἰκ. 5) ἢ ἐξαγωγή τῶν λίθων δὲν ἦτο πολὺ δύσκολος, ἐλατομοῦντο δ' οὗτοι σχεδὸν ἔτοιμοι πρὸς χρῆσιν ἐκ τῶν ἰσοπαχῶς σχεδὸν κεχωρισμένων στρωμάτων τοῦ βράχου. Ἡ μεταφορὰ ἐγένετο διὰ θαλάσσης κυλιόμενων τῶν λίθων μέχρι τῆς πλησιεστέρας ἀκτῆς, ὅθεν ἦτο εὐκόλον διὰ σχεδιῶν νὰ μεταφέρωνται εἰς Φανάν.

Μικρὸς λάκκος μόνον ἠνοίχθη τῇ ὑποδείξει χωρικοῦ τινος καὶ παρὰ τὴν

Εἰκ. 5. Ἀρχαῖον λατομεῖον.

βορειανατολικὴν γωνίαν τοῦ τοίχου τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησίας, ἀπεδείχθη δ' ἡ θέσις ἀληθῆς πολύτιμος κρύπτη ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τοῦ ναοῦ σωρευθέντων ἄγνωστον πότε καὶ διὰ ποῖον λόγον ἐκεῖ. Ἀναβάλλοντες πάντα περὶ τῶν εὑρεθέντων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν λόγον μέχρι πληρεστέρας σχεδιάσεως καὶ μᾶλλον ἐπισταμένης μελέτης τούτων ἀρκούμεθα ἐνταῦθα νὰ δημοσιεύσωμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος μόνον εἰκόνα (εἰκ. 6) τοῦ μεγαλειότερου τῶν εὑρεθέντων τεμαχίων τοῦ κιονοκράνου τοῦ ναοῦ, ἐξ οὗ λαμβανομένης ὑπ' ὄψει καὶ τῆς δημοσιευθείσης ἤδη (Ἄρχ. Δελτ. 1915 σ. 81 εἰκ. 20) βάσεως κίονος γίνεται καταφανὴς ἡ ἀρχαϊκότης τοῦ ναοῦ.

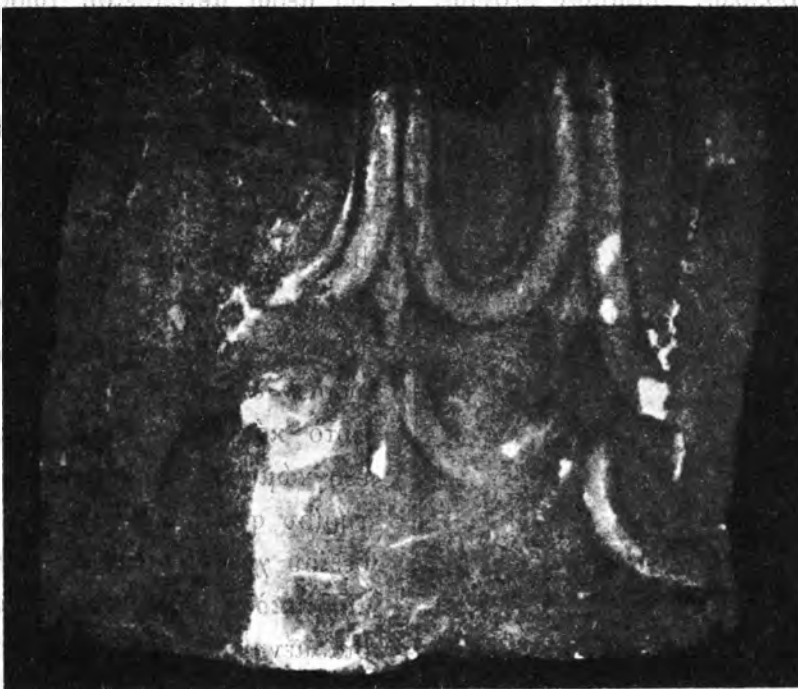
ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Τὰ εὐρήματα ἀποτελοῦνται ἐκ τεμαχίων πηλίνων ἀγγείων, ἐκ διαφόρων χαλκῶν πραγμάτων, ἐνὸς ἀργυροῦ περικεχρυσωμένου ἐν μέρει ἀγαματίου, ὀλίγων σκαραβαίων καὶ σκαραβαιοειδῶν ἐκ πορσελάνης αἰγυπτιακῆς ἢ

δοτοῦ, καὶ τινῶν ψηφίδων ἐξ ἠλέκτρου ὡς καὶ τεμαχίων ἀκατεργάστου ἠλέκτρου.

Τὰ πολυπληθέστερα καὶ σπουδαιότερα τῶν εὐρημάτων εἶνε τὰ **τεμάχια τῶν ἀγγείων**. Δυστυχῶς, μολονότι πολλῶν ἀγγείων δυνάμεθα νὰ ἀναπαραστήσωμεν τὴν μορφήν, δὲν ἔγεινεν ἐντούτοις δυνατόν ἐκ τῶν σωθέντων τεμαχίων νὰ καταρτισθῇ οὐδὲ ἓν ὁλόκληρον ἀγγεῖον ἀλλὰ καὶ οὕτω ἡ ἀρχαιολογικὴ ἀξία τούτων εἶνε μεγίστη.

Ὡς εἶνε φυσικὸν ἐν τῇ ἰωνικῇ νήσῳ, τὰ δυνάμενα νὰ χαρακτηρισθῶσιν

Εἰκ. 6α. Ἀρχαῖον κιονόκρανον ναοῦ Φαναίου Ἀπολλῶνος.

ἀσφαλῶς ἐκ τῶν τεμαχίων ἀνήκουσιν εἰς τὰς τάξεις τῶν **Ἰωνικῶν** ἀγγείων, προέχουσι δ' ἐκ τούτων πάλιν τὰ λεγόμενα **Ναυκρατικά**.

Εἰκ. 7, παρ. πίν. 2. Μέγα μέρος ὑψηλοῦ ποτηρίου τῆς γνωστῆς μορφῆς, ἣτις ἀποτελεῖται ἐκ λίαν εὐρέος, λεπτοτάτου χωνιοειδοῦς σώματος ἐξωγκωμένου ἐλαφρῶς παρὰ τὴν βάσιν, ἐνθα ὑπάρχει ἀντιστοίχως ἐκατέρωθεν τοξοειδῆς ὀριζόντιος λαβή, καὶ φερομένου ἐπὶ ὑψηλοῦ, κωνικοῦ ποδός. Πλήρη δείγματα εἰκονίζονται ἐν Salzmann, Kam. πίν. 38 J. Hell. St. 1909 πίν. XXV, Kinch, Vroulia πίν. 46,4. Ὁ πηλὸς εἶνε, ὅπως συνήθως καὶ εἰς τὰ ἀλλαχοῦ εὐρεθέντα ὁμοειδῆ ἀγγεῖα, φαιόχρους τείνων ἐλαφρῶς πρὸς τὸ ὠχρέρυθρον, λίαν καθαρὸς καὶ ὁμοιογενής, ἀπαξ μόνον παρουσιάζων ἐν τινι σημείῳ θραύσεως λευκὸν τι μόριον. Τὸ ἄλειμμα τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας διατηρεῖ τὸ στιλπνὸν λευκὸν χροῖμα,

ἐπὶ τούτου δ' εἶνε ἐζωγραφημένη διὰ γανώματος ἔχοντος χρώμα κρεάτινον ἐρυθρὸν μέχρι ἐρυθροκιτρίνου ἢ διακόσμησις. Διὰ τοῦ αὐτοῦ γανώματος εἶνε ἠλειμμένη καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῶν λαβῶν.

Μεταξὺ τῶν δύο λαβῶν, ἐπὶ τοῦ χαμηλοτέρου ἐξωγκωμένου μέρους τοῦ ποτηρίου εἰκονίζεται οἰονεὶ ζώνη ἀποτελουμένη ἐκ δύο παραλλήλων περιφερικῶν γραμμῶν, ὧν ἡ μὲν περιθέει τὸ ἀγγεῖον ἀκριβῶς ἀνωθεν τῶν λαβῶν, ἡ δ' ἀκριβῶς κάτωθεν τούτων ἐντὸς τῆς ζώνης ὑπάρχει κόσμημα ἀποτελούμενον ἐκ σειρᾶς καθέτων παραλλήλων γραμμῶν ἐχόντων ἐν τῷ μέσῳ μετοποειδῆ χῶρον, ἐν ᾧ

Εἰκ. 6 β.

μόνον μία ὀριζοντία παχειά, τεθλασμένη προιονοειδῆς γραμμὴ ὑπάρχει. Τὸ κόσμημα τοῦτο εἶνε σχεδὸν τυπικὸν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ τῶν ὁμοίων ποτηρίων (ιδεὲ Kinch, Vroulia πίν. 28, πίν. 46, 4, Salzmann Kamiros πίν. 38), εὑρέθησαν δ' ἐν τῇ ἀνασκαφῇ πλείονα τεμάχια διαφόρων ἄλλων ποτηρίων ἔχοντα τὸ αὐτὸ κόσμημα. Τὸ ἀνωτέρω τοῦ ἐξογκώματος ὑψηλὸν μέρος τοῦ ποτηρίου φέρει ὡς κόσμημα δι' ἐπιδεξιῦ χειρὸς κατὰ τὸν λεγόμενον **Ροδιακὸν** ἢ **Μιλήσιον** τρόπον ἐσχεδιασμένην σφιγγα καθήμενην ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου, καὶ ὑψοῦσαν ἐντόνωσ

τὸ πρόσθιον τοῦ κορμοῦ. Εἶνε ἐζωγραφημένη διὰ τοῦ αὐτοῦ, δι' οὗ καὶ τὸ ἀνωτέρω περιγραφὴν κόσμημα, γανώματος, ὅπερ, ἔνθα μὲν ἐτέθη κατὰ μεγάλας ἐπιφανείας, ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς σφιγγός, ἔχει ἐρυθρὸν κρεάτινον χρώμα, ἔνθα δὲ μόνον κατὰ γραμμὰς, εἰς τὸ περίγραμμα τοῦ προσώπου, καὶ τὰς γραμμὰς τῆς πτέρυγος ἔχει χρώμα ἀνοικτότερον, μᾶλλον κιτρινέρυθρον, φθάνει δ' ὅμως καὶ μέχρι τοῦ μέλανος ὅπου ἔχει ἐπιτεθῆ πυκνότερον, ὡς π. χ. εἰς τὸ τέλος τῶν γραμμῶν, ἔνθα ἀναπαυομένου τοῦ χρωστήρος κατέπιπτεν τὸ γάνωμα ἀφθονώτερον. Ἡ κόμη τῆς σφιγγός συγκρατουμένη διὰ ταινίας περὶ τὸ κρανίον κατέπιπτεν ὡς μία συμπαγῆς μᾶζα ἐπὶ τοῦ νότου ἄνευ δηλώσεως πλοκάμων, ἢ οἰασδήποτε διαιρέσεως· ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς ἐκτείνεται ἀπὸ ταύτης φυόμενον τὸ γνωστόν, ἰδιάζον εἰς τὰ ναυκρατικὰ ἀγγεῖα σπειροειδῆς κόσμημα (Prinz, Funde aus Naukratis σ. 90). Τὸ πρόσωπον τῆς σφιγγός δὲν σφίζεται, ἀλλ' ὅποιον θὰ ἦτο τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ συναπεικονιζομένου ἐπὶ τῆς εἰκ. 7 τεμαχίου, ὅπερ

ἔξ ὁμοιομόρφου ποτηρίου προερχόμενον δὲν φαίνεται ὅμως νὰ ἀνήκη εἰς τὸ αὐτὸ ἀγγεῖον, διότι καὶ τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ αὐτοῦ διαφέρει κατὰ τι, ὄν ἐλαφρῶς φαιότερον, καὶ αἱ διαστάσεις τῆς εἰκονιζομένης κεφαλῆς εἶνε ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ σφζόμενα μέρη τῆς κεφαλῆς τῆς σφιγγὸς τοῦ ἀγγείου ἡμῶν μεγαλύτεραι, καὶ πρὸς τούτοις αἱ κοσμοῦσαι τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀγγείου λευκαὶ γραμμαὶ, περὶ ὧν θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω, εἶνε διαφόρως τεθειμένα.

Οὐδὲν κόσμημα πρὸς πλήρωσιν τοῦ κενοῦ χώρου ἐχρησιμοποιήθη.

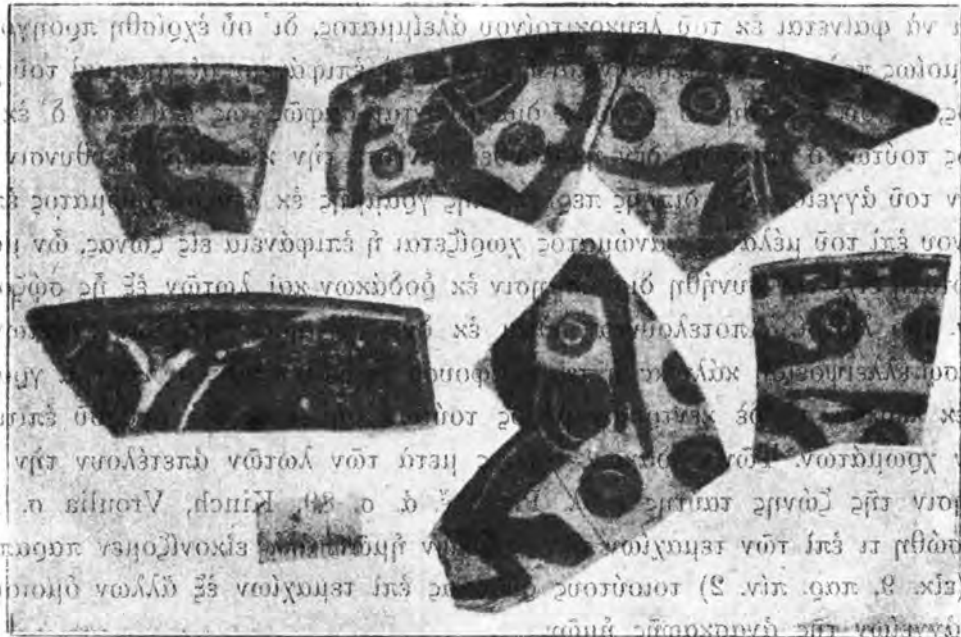
Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀγγείου εἰκ. 8 παρ. πίν. 2 καλύπτεται διὰ πυκνοῦ στρώματος στιλπνοῦ, μέλανος γανώματος, ὅπερ μόνον μικρὰν λωρίδα παρὰ τὸ χεῖλος ἀφίνει νὰ φαίνεται ἐκ τοῦ λευκοκιτρίνου ἀλείμματος, δι' οὗ ἐχρίσθη προηγουμένως ὁμοίως πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια· αἱ γραμμαὶ τοῦ χρωστικῆς, δι' οὗ ἐπετέθη τὸ γάνωμα διακρίνονται σαφῶς, ὡς φαίνεται δ' ἐκ τῆς θέσεως τούτων ὁ χρωστήρ δὲν ἠκολούθει πάντοτε τὴν κυκλικὴν διεύθυνσιν τῶν τοίχων τοῦ ἀγγείου. Διὰ διπλῆς περιφερικῆς γραμμῆς ἐκ λευκοῦ χρώματος ἐπιτεθειμένου ἐπὶ τοῦ μέλανος γανώματος χωρίζεται ἡ ἐπιφάνεια εἰς ζώνας, ὧν μόνον ἡ ἀνωτάτη εἶχε τὴν συνήθη διακόσμησιν ἐκ ῥοδάκων καὶ λωτῶν, ἐξ ἧς σφζονται μόνον δύο λωτοὶ. Ἀποτελοῦνται οὗτοι ἐκ δύο αἰχμηρῶν φύλλων ἐχόντων ἐν τῷ μέσῳ ἑλλειψοειδῆ κάλυκα· ἡ περιγράφουσα τὰ φύλλα καὶ τὸν κάλυκα γραμμὴ εἶνε ἐκ λευκοῦ, τὸ δὲ κεντρικὸν μέρος τούτων δηλοῦται δι' ἐρυθροῦ ἐπιτεθειμένων χρωμάτων. Τῶν ῥοδάκων, οἵτινες μετὰ τῶν λωτῶν ἀπετέλουν τὴν διακόσμησιν τῆς ζώνης ταύτης (πβλ. Prinz ἔ. ἀ. σ. 89, Kinch, Vroulia σ. 150) δὲν ἐσώθη τι ἐπὶ τῶν τεμαχίων τῶν ἀγγείων ἡμῶν, ἀλλ' εἰκονίζομεν παραπλεύρως (εἰκ. 9, παρ. πίν. 2) τοιούτους ῥοδάκας ἐπὶ τεμαχίων ἐξ ἄλλων ὁμοιομόρφων ἀγγείων τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν.

Τὸ ἀγγεῖον ἡμῶν εἶνε ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης ομάδος (A κατὰ Prinz ἔ. ἀ. σ. 87) τῶν Ναυκρατικῶν ἀγγείων συμφωνοῦν πρὸ πάντων πρὸς τὸ ἐν Λούβρω ποτήριον (Salzmann Kamiros ἔ. ἀ.), οὗτινος ὅμως ὑπερτερεῖ κατὰ τὴν δεξιότητα τῆς σχεδιάσεως τῆς σφιγγός.

Εἰκ. 10, παρ. πίν. 2. Δύο τεμάχια ἐξ ὁμοίου πρὸς τὸ προηγούμενον ποτηρίου. Πηλὸς καὶ ἄλειμμα ἐπιφανείας ὡς καὶ τοῦ προηγουμένου. Ἐπὶ τοῦ ἐνὸς τεμαχίου σφζεται τὸ πλεῖστον μέρος ζωηρῶς ὀρχουμένης γυμνῆς μορφῆς γερούσης μόνον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὄξυν πιλίσκον (ὅμοιον πιλίσκον φέρει ἡ εἰκὼν ἐν Ann. of Br. Sch. 1898-9 VI, 4) κεκοσμημένον διὰ καθέτων γραμμῶν, καὶ διαγωνίως ἐπὶ τοῦ στήθους ταινίαν. Ἰστατο αὕτη ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς καὶ ὕψου ῥυθμικῶς τὸν ἀριστερόν, ἐνῶ συνέστρεφε τὸ ἄνω σῶμα πρὸς ἀντίθετον τῆς τοῦ κάτω σώματος διεύθυνσιν χειρονομοῦσα ἐν ῥυθμῷ, καὶ καταλλήλως πρὸς ἰσορροπίαν ἐκατέρωθεν τοῦ σώματος διὰ τῶν βραχιόνων, ὧν ὁ μὲν ἦτο ὑψωμένος, ὁ δ' ἔτε-

ρες καθειμένους (μέρος τούτου φαίνεται παρά τον γλουτόν). Πανομοιότυπος σχεδόν προς την στάσιν της εικόνας ήμων, ἀλλ' οὐχὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐλευθερίας ἐσχεδιασμένη εἶνε ἐπὶ τοῦ τεμαχίου ἐκ Ναυκρατίας Naucratis I, V, 342 φ 259 φ.

Ἡ εἰκὼν τοῦ ποτηρίου ήμων εἶνε ἐξωγραφημένη κατὰ τὸν τρόπον τῶν μελανόμορφων ἀγγείων διὰ γανώματος ἔχοντος χροῶμα ἐρυθρόν, μετὰ χαραγμάτων πρὸς δήλωσιν τῶν λεπτομερειῶν. Κοινὴν μετὰ τοῦ προηγουμένως περιγραφέντος ποτηρίου, καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ παλαιότερα μελανόμορφα ἀγγεῖα, εἰς

Εἰκ. 11. Τεμάχια «Ναυκρατικῶν» ποτηρίων.

ὄν τὴν τάξιν ἀνήκει κατὰ τὴν τέχνην, ἔχει τὸ τεμάχιον ήμων τὴν ἑλλειψιν πάντως ἄλλου πληρωτικῶ τοῦ χώρου κοσμημάτων. Ἡ ἐσωτερικὴ ὄψις τοῦ τεμαχίου σφίξει λείψανον τῆς ἐκ ῥοδάκων καὶ λωπῶν συνήθους διακοσμῆσεως. Ἐπὶ τοῦ μικροτέρου τεμαχίου τῆς αὐτῆς εἰκ. 10 σφίζεται μόνον τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ στήθους μετὰ τοῦ βραχίονος ἴσως ὁμοίως χορευούσης μορφῆς. εἶνε καὶ αὐτὴ δι' ἐρυθροῦ γανώματος γεγραμμένη, ἀλλὰ δὲν εἶνε βέβαιον, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ποτηρίου προέρχεται.

Εἰκ. 11, 1-3. Τεμάχια ποτηρίου τῆς αὐτῆς πρὸς τὰ προηγουμένα μορφῆς Πηλός καὶ λωπῆ τεχνικὴ ἐξεργασία ὁμοία. Ἡ παράστασις γεγραμμένη διὰ ἑμῆ λανος ἐλαφρῶς ὑποκιτρινίζοντος διὰ τὰ ἀραιὸν τῆς ἐπιθέσεως γανώματος. Παρί

Εικ. 13, παρ. πίν. 2. Τεμάχιον ἄλλου ποτηρίου μετὰ μορφῆς ὀρχουμένης κατὰ τὸν ἤδη ἐπὶ τῆς εἰκ. 11 περιγραφέντα τρόπον κάτωθεν τῆς μορφῆς ῥόδαξ, καὶ περὶ τὸ χεῖλος ἢ σειρὰ τῶν μελαινῶν κηλίδων. Ἐπὶ τοῦ μέλανος γανώματος τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας σφίζεται ἐν ἐρυθρὸν μεμονωμένον φύλλον ἄνευ τοῦ λευκοῦ περιγράμματος. Ἡ ἀμέλεια εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς εἰκόνος τῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως καὶ ἡ μεγίστη ἀπλοποίησις τοῦ κοσμήματος τοῦ ἐσωτερικοῦ, καὶ ποιά τις ἀμέλεια καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀγγείου, οὗ οἱ τοῖχοι δὲν εἶνε πλέον τόσον λεπτοί, δεικνύει ἐκφυλισμὸν τῆς ἐργασίας καὶ παρακμὴν ἴσως τῆς παραγωγῆς, μολονότι ἡ ποιότης τοῦ πηλοῦ, τοῦ ἀλείμματος καὶ τοῦ γανώματος παραμένει ἀμετάβλητος.

Τὰ ποτήρια τῶν εἰκ. 10-13 δεικνύουσι διὰ τοῦ τρόπου τῆς σκιαγραφικῆς διὰ γανώματος μετ' ἐγχαράκτων λεπτομερειῶν ζωγραφίσεως τῶν εἰκόνων

Εικ. 14. Πόδες «Ναυκρατικῶν» κυαθίσκων.

τὴν ἰδιοποίησιν τῆς τεχνοτροπίας τῶν μελανομόρφων κορινθιακῶν ἀγγείων ὑπὸ τῶν κεραμέων τῶν «Ναυκρατικῶν» ἀγγείων (πβλ. Prinz. ἔ.ἀ.), ἃν δὲ ληφθῆ ὑπ' ὄψει,

ὅτι ἐπὶ τοῦ τεμαχίου τῆς εἰκόνος 10 παραλείπονται ἀκόμη τὰ χαρακτηρίζοντα πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν «Κορινθιακὴν» τεχνοτροπίαν πληρωτικὰ τοῦ κενοῦ χώρου κοσμήματα, δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι ἔχομεν τρόπον τινὰ ἐν τούτῳ σταθμὸν πρὸ τῆς παντελοῦς ἐφαρμογῆς τῆς νέας τεχνοτροπίας εἰς τὰ «Ναυκρατικά» ἀγγεῖα.

Εικ. 14. Ἐξ πόδες κωνικοὶ ποτηρίων ὁμοίων πρὸς τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα, τινὲς τῶν ὁποίων ἔχουσι καὶ λείψανον τοῦ ῥοδακοειδοῦς κοσμήματος (Kinch Vroulia ἔ. ἀ.), ὅπερ ἦτο ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν ποτηρίων. Ἔχουσι πάντες τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν κεκαλυμμένην διὰ γανώματος μελανοποῦ, ἢ ἐρυθροποῦ τεθειμένου ἐπὶ τοῦ λευκοῦ χρίσματος· ἡ ἐσωτερικὴ ὄψις οὐδὲν φέρει χρίσμα. Ὁ πηλὸς τῶν μὲν δύο εἶνε φαιόχρους, τῶν δὲ λοιπῶν ἐρυθροῦ.

Εικ. 15. Τεμάχια «Ναυκρατικῶν» κυαθίσκων ὁμοίων πρὸς τοὺς ἐν Αἰγίνῃ παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀφαίας εὑρεθέντας (Aegina πίν. 120, 103 σ. 456). Δυστυχῶς οὐδεὶς ἄρτιος ἦτο δυνατὸν νὰ καταρτισθῆ. Ὁ πηλὸς εἶνε ὅμοιος περίπου πρὸς τὸν τῶν ἀνωτέρω ποτηρίων, φαιόχρους ἢ ἐρυθροπός, ὁμοία δ' εἶνε καὶ ἡ λοιπὴ τεχνικὴ ἐξεργασία· ἔχουσι δηλαδὴ καὶ οἱ κυαθίσκοι τὴν μὲν ἐξωτερικὴν

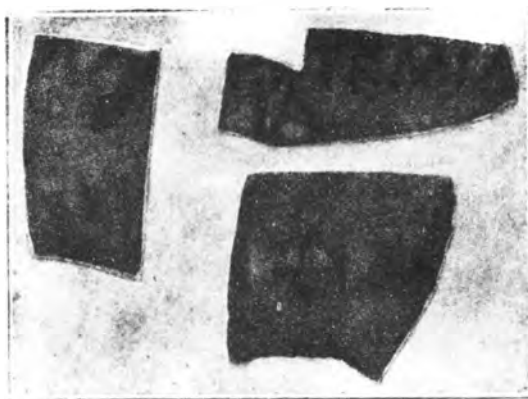
ἐπιφάνειαν ἠλειμμένην διὰ τοῦ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐστιλβωμένου λευκοῦ χρίσματος. ἐν δὲ τῷ ἐσωτερικῷ τὴν διὰ τοῦ λευκοῦ χρίσματος ἠλειμμένην ἐπιφάνειαν τοῦ πηλοῦ κεκαλυμμένην διὰ γανώματος μέλανος ἢ ἐρυθροῦ· ἢ λευκῆ ἐξωτερικῆ ἐπι-

Εἰκ. 15. Τεμάχια «Ναυκρατικῶν» κυθίσκων.

φάνεια διακόπτεται διὰ περιφερικῶν γραμμῶν ἐκ μέλανος ἢ ἐρυθροῦ γανώματος, ἀντιθέτως δ' ἢ μέλαινα ἐπιφάνεια τοῦ ἐσωτερικοῦ διὰ λευκῶν περιφερικῶν γραμμῶν, αἵτινες ὅμως δὲν εἶνε γεγραμμέναι ὡς αἱ τῶν ποτηρίων διὰ λευκοῦ χρώματος, ἀλλὰ σχηματίζονται ἀφεθέτως ἄνευ γανώματος τοῦ ἀναλόγου χώρου οὕτως, ὥστε νὰ φαίνεται τὸ λευκὸν χρίσμα. Μέγας ἀριθμὸς τεμαχίων ἀνηκόντων εἰς πλείστους κυθίσκους εὑρέθησαν. Εἰς μόνος ἔχει ἀμφοτέρας τὰς ἐπιφανείας λευκάς.

Εἰς τὸ παρὰ τὸ χεῖλος μέρος ὁμοίου κυθίσκου ἀνήκει τὸ μικρὸν τεμάχιον εἰκ. 16, ὃπερ φέρει λείψανα τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς... *Τῆρητέμιδ[ι]...ια* γεγραμμένης δι' ἠραιωμένου μέλανος γανώματος, εἰς ἄλλον δ' ὁμοιον κυθίσκον ἀνήκει καὶ τὸ ἕτερον τεμάχιον τῆς αὐτῆς εἰκόνας μετὰ λειψάνου ὁμοίως διὰ γανώματος γεγραμμένης ἐπιγραφῆς *Ἀπόλλω;]νι*, ὡς καὶ τὸ τρίτον τεμάχιον μετὰ τῆς κεχαραγμένης ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερὰ διευθυνομένης ἐπιγραφῆς *Κλε*.

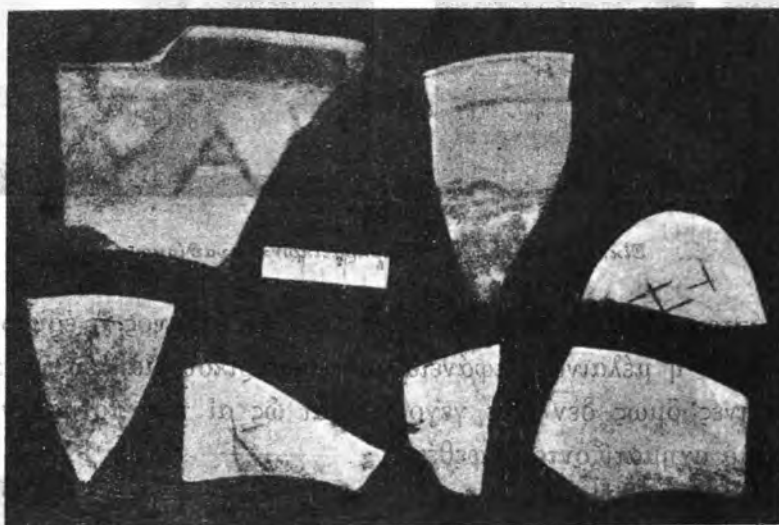

Εἰκ. 16. Ἐνεπίγραφα τεμάχια «Ναυκρατικῶν» κυθίσκων.

Καὶ τὰ πλείονα τεμάχια ἐπὶ τῆς *εἰκ. 17*, ἅτινα ἔχουσιν ἐγγάρακτα διάφορα γράμματα ἢ λείψανα ἐπιγραφῶν προέρχονται ἐξ ὁμοιομόρφων κυαθίσκων.

Τῆς ἐτέρας μορφῆς τῶν ἐν Αἰγίνῃ εὑρεθέντων «Ναυκρατικῶν» κυαθίσκων (Aegina πίν. 120, 104) ἐν μόνον τεμάχιον *εἰκ. 15* τὸ δεύτερον ἐκ δεξιῶν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν τεμαχίων τῶν Φανῶν ἐκαλύπτετο ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς διὰ μέλανος, ἀλαμποῦς σχεδὸν γανώματος· ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς δ' ἐπιφανείας σφύζεται ἐλάχιστον μέρος τοῦ γανώματος καὶ τῆς λευκῆς περιφερικῆς γραμμῆς.

Ἡ χρῆσις τοῦ λευκοῦ ἀλείμματος ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας καὶ τῆς διὰ μέλανος γανώματος ἐπικαλύψεως τῆς ὁμοίως λευκῶς ἠλειμμένης ἐσωτερι-

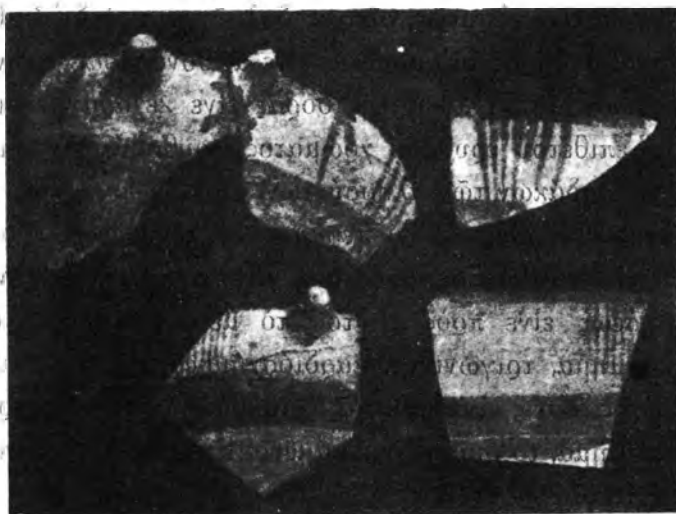

Εἰκ. 17. Ἐνεπίγραφα τεμάχια ἀγγείων.

κῆς ἐπιφανείας ἀποτελεῖ ἐν τῶν κυριωτάτων χαρακτηριστικῶν τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων ἀγγείων. Ὡς εἰργασμένον καθ' ὅμοιον τρόπον ἀναφέρομεν ἐνταῦθα καὶ ἐν ἑκ τῶν ἐλάχιστων εὑρεθέντων ἐν τῇ ἀνασκαφῇ ἡμῶν τεμαχίων γεωμετρικῶν ἀγγείων. Ἡ μορφή τοῦ ἀγγείου, εἰς ὃ ἀνῆκεν, δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ (ὑψ. τεμαχίου καὶ πλάτ. 0.06 περίπου). Ἐπὶ τῆς λευκῆς ἀλοιφῆς τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας ὑπάρχει μικρὸν λείψανον τῆς εἰκόνας, τὸ ἄνω μέρος γεωμετρικοῦ πολεμιστοῦ προτείνοντος πρὸς δεξιὰ μικρὰν πελτοειδῆ ἀσπίδα· ἀνωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ πιθανώτατα ἄκρα λόγχης. Κάτωθεν αὐτοῦ ἴσως ἡ καμπύλη πρύμνη πλοίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἴστατο ὁ πολεμιστής. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ τεμαχίου εἶνε ὅλη κεκαλυμμένη διὰ γανώματος τεθειμένου ἐπὶ λευκοῦ ἀλείμματος.

Ὁ Prinz ἔ. ἀ. σελ. 98 καὶ ὁ Edgar ἐν BSA, V, 53 χαρακτηρίζουσιν ὡς ἔργα «Ναυκρατικῆς» κεραμεικῆς καὶ τοὺς πλατυκοίλους ἄνευ ἰδιαιτέρου χεῖλους

σχύφους (Naucratis II, πίν. X, 11), οἵτινες ἐν ἀφθονίᾳ εὑρέθησαν ἐν Ρόδῳ (Kinch Vroulia σελ. 134 κέ., καὶ πλείστα δείγματα ἐπὶ τῶν πινάκων), ὧν κύριον γνῶρισμα εἶνε ἡ κόσμησις τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας διὰ γραμμῶν γεγραμμένων διὰ γανώματος μελανοποῦ ἐπὶ ἐδάφους λευκοκιτρίνου, ἐνῶ ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια εἶνε κεκαλυμμένη διὰ μέλανος γανώματος, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐπάρχουσι κοσμηματικαὶ γραμμαὶ δι' ἐπιτεθειμένου χρώματος. Καὶ τοιούτων σκύφων τεμάχια εἶδρον ἐν τῇ ἀνασκαφῇ μου (εἰκ. 18), ἀλλ' ἐνῶ ὁ πηλὸς δὲν διαφέρει σχεδὸν ἀπὸ τῶν περιγραφέντων ἀνωτέρω «Ναυκρατικῶν» ἀγγείων, αἱ λεπτομέρειαι τῆς λοιπῆς τεχνικῆς ἐξεργασίας διαφέρουσιν οὐσιωδῶς, διότι λείπει ἀπὸ τούτων τὸ λευκὸν στικτὸν ἀλείμμα τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας, καὶ τὸ γάνωμα ἐν τῇ ἐσωτερικῇ εἶνε ἐπιτεθειμένον ἐπὶ τοῦ πηλοῦ ἀμέσως καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ λευκοῦ ἀλείμματος, δι' οὗ ἐχρίετο προηγουμένως παρὰ τοῖς «Ναυκρατικοῖς» ἀγγείοις καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια. Κοινὸν ἔχουσιν οἱ σκύφοι οὗτοι μετὰ τῶν «Ναυκρατικῶν» ποτηρίων τὸ χαρακτηριστικὸν κόσμημα τῶν χωρίζοντων μετοπειδῆ διαστήματα ὁμάδων καθέτων ἀκτινοειδῶν γραμμῶν (ιδεὲ ἀνωτέρω σελ. 194).

Εἰκ. 18. Τεμάχια «Ναυκρατικῶν» σκύφων.

Εἰκ. 19, παρ. πίν. 3. Τεμάχιον «Ναυκρατικῆς» ἀβαθοῦς κύλικος, παραλληλίστου καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα πρὸς τὴν λοπάδα Naucratis I πίν. X, 8 (πβλ. καὶ Kinch Vroulia σελ. 218 εἰκ. 106). Εἶχεν εὐρύ, ὀλίγον ἀποκλίνον πρὸς τὰ ἔξω χεῖλος καὶ ἐλαφρῶς κεκαμπυλωμένην κοιλίαν. Ὁ πηλὸς εἶναι σκληρὸς καὶ συμπαγῆς, κάλλιστα καθαρισμένος τὸ μέσον μέρος αὐτοῦ, ἐνθα δὲν ἦτο ἡ ὀπτησις ἐξ ἴσου ἰσχυρά, εἶνε φαιόν, ἐνῶ κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιφανείας εἶνε ἐρυθρόχρους ἀμφότεραι αἱ ἐπιφάνειαι εἶνε ἐπιεχρισμέναι διὰ λευκοῦ ἀλείμματος κατὰ πάντα ὁμοίου πρὸς τὸ τῶν περιγραφέντων ἤδη ἀγγείων. Μολονότι ὀλίγον μέρος τῆς παραστάσεως σώζεται, εἶνε ἐν τούτοις φανερόν, ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν ὑπὸ P112 (ἔ. ἀ. σ. 92) χαρακτηρηθεῖσαν ὡς δευτέραν ὁμάδα (B) τῶν «Ναυκρατικῶν» ἀγγείων. Πλὴν τῆς λοιπῆς τεχνικῆς ἐξεργασίας ἀρκεῖ ὅπως πείσῃ περὶ τούτου ἀπλῆ παραβολὴ τῆς εἰκόνης πρὸς τὴν παράστασιν Naucratis I, πίν. VIII, 1.

Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια ἐκοσμεῖτο ἀπλῶς διὰ παραλλήλων περιφερικῶν γραμμῶν μέλανος γανώματος, δι' οὗ ἦτο βεβαμμένη καὶ ὅλη ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ χεῖλους. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια ἦτο ποικιλώτερον κεκοσμημένη· τὸ χεῖλος ἐκόσμη ἀπλὴ μαιανδρική γραμμὴ· ἡ κορυφὴ τοῦ δίσκου τῆς κύλικος περιεβάλλετο διὰ ταινίας φερύσης κόσμημα ἐκ σειρᾶς παραλλήλων ὀρθογωνικῶν πλακιδίων, ἐκ δὲ τῆς κυρίας παραστάσεως σφύζονται μόνον τὰ ὀπίσθια δύο θηρίων, λέοντος καὶ πάνθηρος. Ἐπὶ τοῦ λέοντος, ἀριστερά, ὀλίγαι μόνον λεπτομέρειαι χωρίζονται διὰ κεχαραγμένων γραμμῶν, ἡ κοιλία καὶ οἱ μύες κατὰ μῆκος τῶν γλουτῶν, οἵτινες δηλοῦνται καὶ δι' ἐπιθέτου ἐρυθροῦ χρώματος. Ἐπὶ τοῦ πάνθηρος αἱ χαράξεις εἶνε ἀφθονότεραι· πλὴν τῶν μυῶν τῶν μηρῶν, καὶ οἱ κύκλοι τῶν κηλίδων τῆς δορᾶς εἶνε κεχαραγμένοι, καὶ ταῦτα δὲ δηλοῦνται καὶ δι' ἐπιθέτου ἐρυθροῦ χρώματος· ἐρυθρὸν ἐπιτεθειμένον χρῶμα ὑπάρχει καὶ ἐπὶ τῶν ροδάκων τῶν πληρούντων, οὐχὶ ἀφθόνως ὡς ἐν τοῖς κορινθιακοῖς ἀγγείοις, τὸν κενὸν χῶρον. Τὸ περίγραμμα τῶν ζώων ἐγράφη προηγουμένως δι' ἀραιότερου γανώματος, ὅπερ δὲν γίνεται εἰς τὰ Κορινθιακὰ ἀγγεῖα, "Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε πρὸς τούτοις τὸ μεταξὺ τῶν δύο οὐρῶν τῶν ζώων κρεμάμενον κόσμημα, τριγωνικός, καρδιόσχημος σχεδόν, κάλυξ διὰ χαραγμάτων διηυκρινημένος, ὅστις ἀντικαθιστᾷ ἐνταῦθα τὸ σύνηθες τριπλῶς διηρημένον τριγωνικὸν κόσμημα, τὸ ὁμοίως κρεμάμενον ἐπὶ παραστάσεων ἄλλων «ῥοδιακῶν» καὶ «ναυκρατικῶν» ἀγγείων.

Εἰκ. 20-22, παρ. πίν. 3. Εἰς τὰ «Ναυκρατικὰ» ἀνήκει καὶ τὸ ἰδιόσημον ἀγγεῖον, οὗτινος τὰ ὀλίγα δυστυχῶς, σωθέντα τεμάχια εἰκονίζονται ἐπὶ τῶν εἰκόνων τούτων. "Ἄς παραβληθῇ π. χ. ὡς πρὸς τὸν ὅρθμον τῶν παραστάσεων πρὸς τὸ ἀγγεῖον Naucratis II πίν. VII, 2, καὶ ὡς πρὸς τὴν λαβὴν καὶ τὰς κοσμούσας τούτων κεφαλὰς πρὸς τὸ ἀγγεῖον αὐτόθι πίν. VI, 2 (πβλ. καὶ Prinz ἔ. ἀ. σελ. 135 εἰκῶν). Ὁ πηλὸς ὁμοιάζει πρὸς τὰ τῶν προηγουμένων ἀγγείων· εἶνε μᾶλλον φαιόχρους ἢ ἐρυθρίζων, καλύπτεται δ' ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ διὰ τῆς λευκῆς, ἐχούσης ἐνταῦθα κιτρινωπότερον χρῶμα, ἀλοιφῆς. Αἱ εἰκόνες καὶ τὰ κοσμήματα εἶνε διὰ γανώματος γεγραμμένα μετ' ἀφθόνων χαραγμάτων καὶ ἐπιτεθειμένου ἐρυθροῦ χρώματος· ῥόδακες διαφόρων μεγεθῶν μᾶλλον ἢ ἦττον ἀμελῶς γεγραμμένοι πληροῦσι τὰ κενά. Ἡ Κορινθιακὴ, τεχνικὴ ἐξεργασία ἐπικρατεῖ πλέον τελείως· εἶνε ἡ νεωτάτη τάξις τῶν «Ναυκρατικῶν» ἀγγείων (Prinz ἔ. ἀ. σ. 94)¹. Ἐκ τῶν ὀλίγων σωθέντων τεμαχίων δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀναπαρασταθῇ μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος ἡ μορφή τοῦ ἀγγείου. Ἐκ τοῦ τρόπου τῆς λαβῆς δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς καδίσκος. Εἶχε μακρὸν κυλινδρικόν, εὐρὸν σχετικῶς, λαιμόν, σφαιρι-

¹ 1167. καὶ τὰ χιακὰ τεμάχια Ἄρχ. Δελτ. 1915 σ. 89-90 εἰκ. 33-34.

κὴν πιθανώτατα κοιλίαν, ἣς ὁμως οὐδεμία ἐνδειξις σφύζεται, καὶ ὑψηλὸν κυλινδρικό-
κὸν πόδα εὐρυνόμενον ὀλίγον κάτω, καὶ λήγοντα εἰς βάσιν ἀρχιτεκτονικῶς πως,
παραπλησίως πρὸς βάσιν Ἴωνικοῦ κίονος διαμεμορφωμένην. Ὁ πούς (εἰκ. 22) εἶνε
κενός, καὶ ἔχει ἔσω τὸ κατώτερον μέρος κεκοσμημένον μέχρις ὕψ. 0.08 περίπου
διὰ ταινιῶν περιφερικῶν ἐναλλάξ διὰ τῆς ἀλοιφῆς καὶ τοῦ γανώματος ἐσχηματι-
σμένων, παρὰ δὲ τὴν βάσιν καὶ διὰ κοσμήματος ἐκ σειρᾶς παραλλήλων, ὀρθίων
φύλλων ἐντὸς περιφερικῆς ζώνης. Κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ λαιμοῦ σχηματίζεται
διὰ δακτυλιοειδοῦς ἐξογκώματος κάτω καὶ ὁμοίου περὶ τὸ χεῖλος εἶδος ζωοφόρου
χωριζομένης εἰς τρία μετοπειδῆ μέρη δι' ἐξεχουσῶν πλαστικῶν προτομῶν. Τὸ
χεῖλος προβάλλεται ὀριζοντιῶς πρὸς τὰ ἔσω, καὶ φράσσει τὸ ἄνοιγμα τοῦ κυλιν-
δρικοῦ λαιμοῦ ἀφίνον μόνον μικρὸν στρογγύλον στόμιον ἐν τῷ μέσῳ. Λαβὴ
τοξοειδῆς κάθετος ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς κορυφῆς τοῦ ἀγγείου φέρεται ἐπὶ δύο πλα-
στικῶν γυναικείων κεφαλῶν ἰδρυμένων ἀντιστοιχῶς ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἄκρου
καὶ τοῦ πρὸς τὰ ἔσω προέχοντος μέρους τοῦ χείλους· εἶνε πεπλεγμένη ἐκ τριῶν
ῥαβδιοειδῶν μερῶν, ἅτινα, ὡσεὶ πλόκαμοι, ἐκφύονται ἀπὸ τῶν γυναικείων κεφα-
λῶν. Ἐκατέρωθεν τῆς κορυφῆς τῆς λαβῆς ὑπάρχει πλαστικὴ κεφαλὴ κριοῦ.

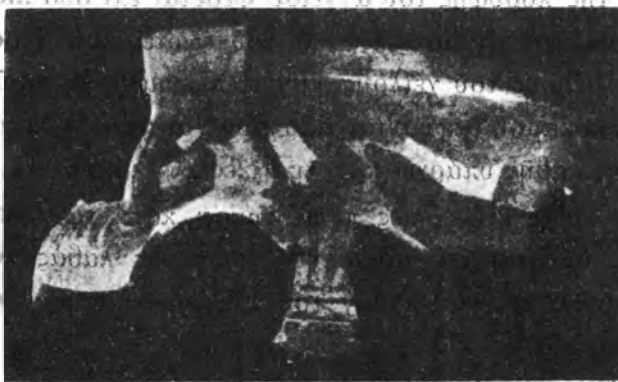
Ὁ σχηματισμὸς οὗτος τῆς λαβῆς εἶνε ὄλως πρωτότυπος· κατὰ τὰ λοιπὰ
πλὴν τῆς πλόκαμοειδοῦς πλοκῆς δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τὰς λαβὰς τοῦ
ἀγγείου Naucratis II πίν. VI, 2 (πβλ. καὶ τὴν λαβὴν τοῦ Κλαζομενίου ἀγγείου
Sieveking-Hackl Münch. Kat. πίν. 20).

Καὶ ἡ λαβὴ εἶχε τὸ λευκὸν ἄλειμμα, εἶνε δ' ὁ μὲν μεσαῖος «πλόκαμος» διὰ
γανώματος, οἱ δὲ δύο ἄλλοι διὰ σειρᾶς παραλλήλων ἐπιμήκων μελάνων πλακι-
δίων κεκαλυμμένοι τῶν κριοκεφαλῶν ἢ ἀλοιφῆ μετὰ τῆς γραπτῆς κοσμησεως
ἔχει ἀποπέση, ἐκ τοῦ σφουζουμένου δ' ὁμως ὀλίγου μέρους φαίνεται, ὅτι διὰ γανώ-
ματος ἐδηλοῦντο ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου ὡς καὶ αἱ ἀυλακώσεις τῶν
κεράτων.

Ὁ τύπος τῶν πλαστικῶν γυναικείων κεφαλῶν εἶνε καθ' ὅλα ὁμοιος πρὸς
τὰς μνημονευθείσας ἤδη κεφαλὰς τῶν «Ναυκρατικῶν» ἀγγείων. Καθ' ὅσον
μέρος σφύζονται, ἐνθυμίζουσιν αὐταὶ κεφαλὰς ἀρχαϊκῶν γυναικείων ἀγαλμάτων
(πβλ. π.χ. τὴν Κόρην τῆς Ἀκροπόλεως *Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος* πίν. XVI, 1). Τὰ
πρόσωπα τούτων ἔχουσι τὸ λευκὸν χροῶμα τῆς ἀλοιφῆς, οἱ δ' ὀφθαλμοί, πιθανῶς
δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ λεπτομέρειαι, ἐδηλοῦντο διὰ μέλανος ἠραιωμένου, ἢ κιτρινεύ-
θρου γανώματος. Τὴν κεφαλὴν ἔχουσι κεκαλυμμένην διὰ μέλανος πέπλου μετὰ
κροσσῶν κατὰ τὰ ἄκρα, οἵτινες περιβάλλουσι πλαισιωδῶς ἐκατέρωθεν τὸ πρό-
σωπον τὸν λαιμὸν ἐκόσμηι περιδέριον ἐκ στρογγύλων ψηφίδων.

Τῶν τριῶν μετοπῶν τῆς ἀνωτάτω τοῦ λαιμοῦ τοῦ ἀγγείου ζωοφόρου, τῆς
μῆς οὐδὲν τμήμα σφύζεται, ἐκ δὲ τῶν δύο ἄλλων, ἡ μία κατέχεται ὑπὸ παρασιτά-

σεως δύο καθημένων σφιγγῶν, ἃν ἡ δευτέρα διὰ τὸ ὀλίγον τοῦ χώρου εἶνε λίαν συνεσταλμένη. Αὗται καὶ πᾶσαι ἐν γένει αἱ γραφαὶ διακοσμήσεις τοῦ ἀγγείου εἶνε, ὡς εἴπομεν, ἐντελῶς κατὰ τὸν τρόπον τῶν «μελανομόρφων ἀγγείων» γεγραμμένοι πλείσται χαράξεις δηλοῦσι τὰς ἐσωτερικὰς λεπτομερείας τοῦ διὰ μελαίνης σκιάς, τρόπον τινά, δεληλωμένου σώματος. Ἡ κόμη, καὶ τινὰ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος δηλοῦνται δι' ἐρυθροῦ ἐπιθεμιμένου χρώματος, ἔχουσι δὲ αἱ σφιγγες καὶ τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν «Ναυκρατικῶν» σφιγγῶν σπειροειδῆς κόσμημα τοῦ ὀπισθίου τῆς κεφαλῆς. Ἐντὸς τῆς δευτέρας μετόπης, μικροτέρας οὔσης, εἶνε γεγραμμένον περίεργον Γοργόνειον διὰ γραμμῶν ἀραιῶν γανώματος ἀνευ τινὸς χαράγματος ἀπὸ τοῦ λίαν ἀτέχνως ἐσχεδιασμένου στόματος κρέματα ἢ μέλαινα γλῶσσα, ἀπὸ δὲ τῆς κεφαλῆς φαίνεται, ὅτι ἐκφύεται ἐκατέρωθεν εἰς μικρὸς ὄφεις

Εἰκ. 23. Τεμάχιον μεγάλου δείου.

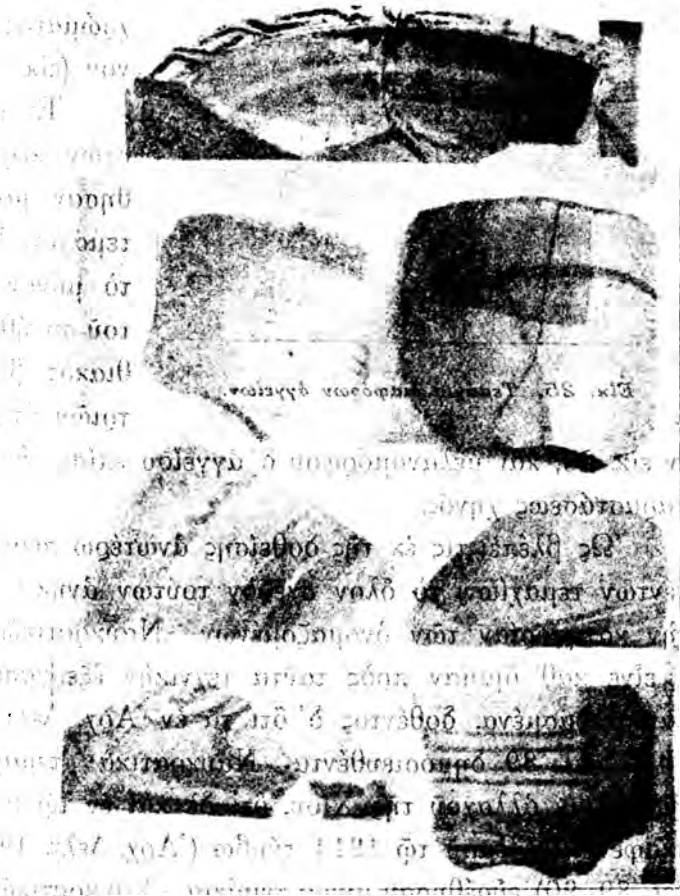
(πβλ. τὸ Γοργόνειον ἐπὶ τοῦ ἐκ Λάφνης ἀγγείου ἐν Nebesheh and Deffeneli πίν. XXVI, 10). Τὰ λοιπὰ τοῦ λαιμοῦ ὡς καὶ ὁ ποὺς εἶνε διηρημένα διὰ περιφερικῶν γραμμῶν, καὶ κοσμημάτων, ὡς ἀπλοῦ μαιάνδρου, ἢ σειρᾶς ζητοειδῶν γραμμῶν, ἢ ὀρθίων ἐπιμήκων πλακιδίων εἰς στενὰς ζώνας, αἵτινες φέρουσι παραστάσεις ἐναλλάξ σφιγγῶν καὶ λεόντων. Καὶ οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶνε ὁμοίως πρὸς τὰς σφιγγὰς κατὰ τὴν τέχνην τῶν μελανομόρφων ἀγγείων γεγραμμένοι, ἀλλ' ὁ τύπος καὶ τούτων εὑρηται ἐπὶ ἀγγείων τῆς Ναυκράτιος, ὡς εἶνε π. χ. τὸ μνημονευθὲν ἤδη ἀνωτέρω Naucratis II πίν. VI, 2. Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα πρὸς τοῖς ἄλλοις εἶνε ἡ ἐν εἴδει περιδεραιῶν διὰ χαρακτῶν τριγῶνων πλήρων ἐπιθεμιμένου ἐρυθροῦ χρώματος δήλωσις τῆς χαιτῆς ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ λαιμοῦ (πβλ. καὶ Ἀρχ. Δελτ. 1915 σ. 89 εἰκ. 33). Καὶ ἐπὶ τοῦ προβεβλημένου μέρους τοῦ χείλους, ὅπερ, ὡς εἴπομεν, καλύπτει κατὰ μέγα μέρος τὸ στόμιον, εἶνε ἐκατέρωθεν γεγραμμένος ὁμοιος λέων, ἐν χώρῳ οὐ αἱ γωνίαι πληροῦνται διὰ τεταρτημορίου ῥόδακος.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ εὑρεθέντων τεμαχίων ἀγγείων τὰ πλείστα εἶνε δι' ὁμοίας περίπου πρὸς τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα τεχνικῆς ἐξεργασίας κατεσκευασμένα. Ἐχουσι δηλαδή πάντα τὴν ἐξωτερικὴν, πλείονα δὲ ἀνήκοντα εἰς λίαν εὐρύστομα ἀγγεῖα καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν κεχοισμένην διὰ τῆς λευκῆς ἀλοιφῆς, καὶ ἐπὶ ταύτης διὰ γανώματος μᾶλλον ἢ ἥττον σιλ-

πνοῦ γεγραμμένα κοσμήματα ἀπλᾶ γραμμικά· ὁ πηλὸς εἶνε ἐρυθρὸς κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἔχει πλείονα λευκὰ μόρια.

Τὸ μεγαλύτερον ἐκ πολλῶν τεμαχίων καταρτισθὲν μέρος τοιούτου ἀγγείου εἰκονίζεται ἐν εἰκ. 23. Ἀνήκει εἰς μέγαν δεῖνον μετὰ λαβῶν παρασταδοειδῶν (a coloinnette) φερομένων ἐπὶ τοξοειδοῦς ὑποστηρίγματος (πβλ. Furtwängler Aegina πίν. 121, 49 σελ. 458).

Τὸ γάνωμα ἔχει στιλπνόν, ἑν-
τονον ἐρυθρὸν χρωμα. Τὸ ἄνω
μέρος τοῦ λίαν εὐρέος χεί-
λους καλύπτεται ὑπὸ δικτυω-
τοῦ ἐκ ῥόμβων πλέγματος, τὸ
ἐξωτερικὸν μέρος τοῦ χείλους
ὑπὸ σειρᾶς συνεχομένων τρι-
γώνων, ὧν ἡ κορυφή ἐκτείνε-
ται λίαν πρὸς τὰ ἄνω τεθλα-
σμένη γραμμὴ κοσμεῖ ἐξ ὀλο-
κλήρου τὸν λαιμόν, ἐπὶ δὲ τοῦ
ἀνωτάτου μέρους τῆς κοιλίας
ὑπάρχουσι δύο παράλληλοι σει-
ραι ἀντιθέτως διευθυνομένων
μεμονωμένων φύλλων, κό-
σμημα ἀπαντῶν ὁμοίως καὶ εἰς
τὰ Σάμια (Fikellura) ἀγγεῖα
(ιδὲ Boehlau Aus Jonischen
u. Italischen Nekrop. πίν. 3, 1)
ἢ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς
κοσμεῖται δι' ὁμοίων φύλλων,
ἐνῶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια ταύ-
της ἔχει ἄλλο ἐκ συνδυασμοῦ
γραμμῶν ἀποτελούμενον κόσμημα. Ἡ τε ἐσωτερικὴ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια
ἔχουσι τὴν λευκὴν ἀλοιφήν, ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ δὲ ὑπάρχουσι καὶ ἐσωτερικῶς πλα-
τεῖαι, παράλληλοι ἐκ γανώματος κοσμητικαὶ ταινίαι.

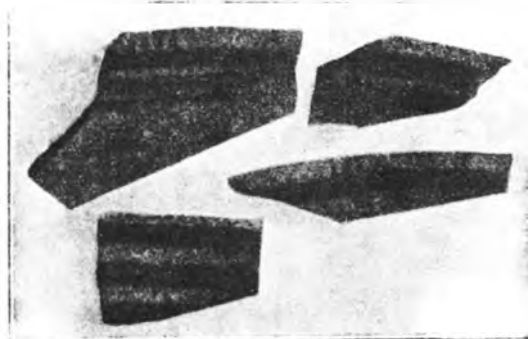

Εἰκ. 24. Τεμάχια διαφόρων ἀγγείων.

Ἄλλα τεμάχια ὁμοίας τεχνικῆς κατασκευῆς παρίστανται ἐπὶ τῶν εἰκόνων 24-25. Ἀνήκουσιν εἰς μικρότερα ἀγγεῖα, κύλικας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Τὸ πρῶτον τεμάχιον τῆς εἰκ. 24 ἀνήκει εἰς πινάκιον ὅμοιον περὶ τοῦ πρὸς Boehlau ἔ. ἀ. Τ. Χ, 12· ἔχει δύο μικρὰς ὀπὰς πρὸς ἀνάρτησιν ἐπὶ τοῦ χείλους. Ἐπὶ τοῦ πρώτου τεμαχίου τῆς κάτω σειρᾶς τῆς εἰκόνος 25 ἐπεδιώχθη πολυχρωμικὴ ἐντύπωσις διὰ

τῆς χρήσεως ἐναλλάξ μέλανος καὶ ἐρυθροῦ γανώματος. Εἰς λαιμοὺς ὑδριῶν ἀνήκουσι τὰ πλείονα τεμάχια τῆς εἰκόνας 24.

Ὀλίγα μόνον τεμάχια ἀγγείων ἄνευ τοῦ λευκοῦ ἀλείμματος μετ' ὀλίγων γραμμικῶν κοσμημάτων διὰ γανώματος εὐρέθησαν. Ἐν τεμάχιον ἐκ τοῦ λαιμοῦ ὑδρίας κατὰ τοιαύτην τέχνην κατεσκευασμένον φέρει τὸ λείψανον τῆς ἐπιγραφῆς ΝΑΙ (Φα) ναί [ου;) δι' ἐρυθροῦ χρώματος (οὐχὶ γανώματος) γεγραμμένον (εἰκ. 17 ἄνωτ. σελ. 200).

Εἰκ. 25. Τεμάχια διαφόρων ἀγγείων.

Ἐκ τεμαχίων ἀγγείων ἄλλων γνωστῶν κεραμεικῶν τεχνοτροπιῶν εὐρέθησαν μόνον ἐλάχιστα δείγματα. Ἐν τεμάχιον Ροδιακοῦ (Μιλησίου) ἀγγείου, τὸ μόνον εὐρεθέν, παριστᾷ αἰγαγρον τοῦ συνήθους τύπου. Εἰς κοινὸς Κορινθιακὸς βομβυλῖος μετὰ παραστάσεως τριῶν ἀτέχνων πολεμιστῶν εἰκονίζεται

ἐν εἰκ. 26, καὶ μελανομόρφου δ' ἀγγείου ἐπίσης ἐν μόνον τεμάχιον εὐρέθη μετὰ παραστάσεως χηνός.

Ὡς βλέπει τις ἐκ τῆς δοθείσης ἀνωτέρω περιγραφῆς τῶν ἐν Φάναις εὐρεθέντων τεμαχίων, τὸ ὅλον σχεδὸν τούτων ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὀνομαζομένων «Ναυκρατικῶν», ἢ εἶνε καθ' ὁμοίαν πρὸς ταῦτα τεχνικὴν ἐξεργασίαν κατεσκευασμένα, δοθέντος δ' ὅτι τὰ ἐν Ἀρχ. Δελτίον 1915 σελ. 89 δημοσιευθέντα «Ναυκρατικὰ» τεμάχια εὐρέθησαν ἀλλαχοῦ τῆς Χίου, ὅτι δὲ καὶ ἐν τῷ ἀνασκαφέντι ὑπ' ἐμοῦ τῷ 1914 τύμβῳ (Ἀρχ. Δελτ. 1915 σελ. 89-90) εὐρέθησαν μικρὰ τεμάχια «Ναυκρατικῶν» κινθίσκων μὴ ἀναγνωρισθέντα δυστυχῶς τότε ὑπ' ἐμοῦ, ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὰ «Ναυκρατικὰ» ἦσαν κατὰ τὴν 6^η ἑκατονταετηρίδα, εἰς ἣν, ὡς ἀποδεικνύεται (Prinz ἔνθ. ἀ. σελ. 91) ἀνήκουσι χρονολογικῶς ταῦτα, τὸ κρατοῦν εἶδος ἀγγείων ἐν Χίῳ.

Εἰκ. 26. Κορινθιακ. βομβυλῖος.

Ἡ Χίος ἦτο τόπος παραγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς κεραμεικῶν προϊόντων (Στράβ. 317), ἦτο δ' ἀκριβῶς καθ' οὓς χρόνους ὑπῆρχον τὰ «Ναυκρατικὰ» ἀγγεία, καὶ κέντρον μέγα ἀσκήσεως καὶ διαδόσεως τῆς τέχνης· λοιπὸν θὰ ἦτο λίαν περιεργον, ἂν οἱ Χῖοι ἐστεροῦντο ἰδίας παραγωγῆς καλλιτέχνων κεράμων, εἰσηγον δὲ τὰ πολυτελέστερα ἀγγεία μόνον ἔξωθεν. Ἡ σκέψις αὕτη μὲ παρακινεῖ νὰ πι-

στεύσω, καὶ ἐλπίζω, ὅτι διὰ τῆς ἐξακολουθήσεως τῆς ἀνασκαφῆς ἐν Φανᾷ καὶ ἄλλοις τόποις τῆς Χίου θὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι ἐκεῖ, ἢ τοῦλάχιστον καὶ ἐκεῖ, κατασκευάζοντο τὰ «Ναυκρατικά» ἀγγεῖα, παρὰ τὸ δυνατόν ἄλλως τῆς εἰσαγωγῆς μεγάλου ποσοῦ καὶ καλλιτεχνημάτων ὑπὸ τῶν κατ' ἐξοχὴν ἐμπόρων Χίων ἔξωθεν, καὶ μάλιστα ἐκ «Ναυκράτιος», πρὸς ἣν συνεδέοντο καὶ ὡς συνιδρυταὶ ταύτης (Ἡροδ. II, 178). Καὶ ἐπιγραφαὶ Χίων ἀφιερωτικαὶ εὑρεθεῖσαι ἐν «Ναυκράτει» μαρτυροῦσι πλὴν ἄλλων περὶ τῆς ἐξακολουθήσεως τῆς μετὰ ταύτης ἐπικουρωνίας τῶν Χίων (Naucr. I. Ann. Br. Sch. V σ. 55 ἀρ. 51, 60 κ. ἄ.).

Ἡ ἐπὶ τοῦ κυαθίσκου τῆς εἰκ. 16 (ἀνωτ. σ. 199) κεχαραγμένη ἰωνικὴ ἐπιγραφή *Τήροτέμιδι* ὁμοιάζουσα κατὰ τὸν τύπον τελείως πρὸς τὰς ὁμοίας ἐκ Ναυκράτιος (πβλ. Τήφροδίτει Naucr. II πίν. 21, 748, 753 Griech. Dial. Inchr. 3² ἀριθ. 5761-62) ἐγράφη πρὸ τῆς ὀπτήσεως τοῦ ἀγγείου, δεικνύει δ' ὅτι τοῦτο προωρίζετο πιθανώτατα ἐκ κατασκευῆς διὰ τὸ ἱερόν, ἐν ᾧ εὑρέθη, ἀφοῦ ἡ Ἄρτεμις συνελατρεύετο σχεδὸν πανταχοῦ μετὰ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦτο δύναται ἀκόμη νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν ἀγγείων ἐν Χίῳ· ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ δὲ μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὅτι οἱ «Ναυκρατικοὶ» κυαθίσκοι, οἱ ἐν σχετικῶς μεγάλῳ ἀριθμῷ εὑρεθέντες ἐν Αἰγίνῃ (Aegina πίν. 120, 103) ἀφθονοῦσιν ἐν Χίῳ, ἐνῶ εἶνε λίαν σπάνιοι ἐν Ναυκράτει, ἢ δ' εἰσαγωγή τούτων εἰς Αἰγίναν ἠδύνατο νὰ γίνῃ πολὺ εὐκολώτερον ἐκ Χίου ἢ ἐκ Ναυκράτιος. Τὰ ἐν Ναυκράτει εὑρεθέντα ἀγγεῖα ἠδύνατο κάλλιστα νὰ κατασκευάζωνται ὑπὸ τεχνιτῶν Χίων ἐγκατεστημένων ἐν Ναυκράτει.

Μόνον ὑπὸ τύπον πολὺ πιθανῶν συμπερασμάτων ἐκφέρω ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰς ἀνωτέρω γνώμας, ὧν τὴν ἐπικύρωσιν προσδοκῶ, ὡς εἶπον ἤδη, ἐκ τῆς ἀναγκαιοτάτης ἐξακολουθήσεως τῶν ἐν Χίῳ ἀνασκαφῶν.

Εἰσαγωγή μικρῶν τεχνουργημάτων ἐγένετο πάντως ἐκ Ναυκράτιος εἰς Χίον· μαρτυρεῖ τοῦτο ἡ εὔρεσις τῶν κατωτέρω *ἐκ πορσελάνης* πραγμάτων, ὧν ἡ κατασκευὴ ἐν Ναυκράτει εἶνε ἀποδεδειγμένη (Naucr. I σ. 36, Prinz ἔ. ἄ. σ. 100 ἔ.), ὡς καὶ τὸ ἐν τῇ ἀνασκαφῇ μου τοῦ 1914 εὑρεθὲν πορσελάνινον εἰδώλιον (Ἄρχ. Δελτ. 1915 σ. 79 εἰκ. 17) ὃν ἀπολύτως ὅμοιον πρὸς Naucratis I πίν. II, 17.

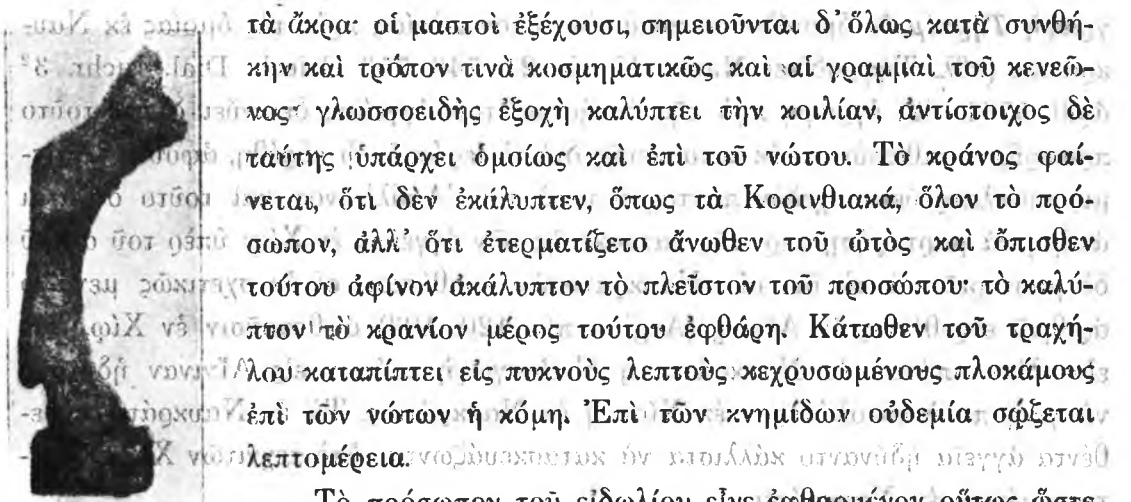
Εἰκ. 27, 4, παρ. πίν. 5. Σκαραβαῖος ἐκ κυανῆς πορσελάνης ἔχων ὡς φραγίδα λέοντα, βαδίζοντα πρὸς δεξιὰ, ἄνωθεν τοῦ ὁποῦ ἱερογλυφικὸν σημεῖον. Ὅμοιος Naucratis I, XXXVII, 34 ἔ.

Εἰκ. 27, 1, παρ. πίν. 5. Σκαραβαῖος ἐκ κιτρίνης πορσελάνης. Σφραγὶς ἐκ σφιγγὸς βασιλικῆς, αἰγυπτιακῆς καθημένης, ἥς ἄνωθεν καὶ ἔμπροσθεν ἱερογλυφικὰ σημεῖα (πβλ. Naucratis I, XXXVII, 32).

Εἰκ. 27, 2-3, παρ. πίν. 5. Διάτρητος μικρὰ κεφαλὴ κριοῦ ἐκ κυανῆς πορσελάνης ἔχουσα ὡς σφραγίδα σφίγγα ἐλληνικοῦ τύπου πρὸς δεξιὰ, ἥς ἔμπροσθεν

σπείρα, και ὀπισθεν κύμβολον ἱερογλυφικόν. Ὅμοια κεφαλὴ κριοῦ εὐρέθη και κατά τὴν ἀνασκαφὴν μου τοῦ 1914 (Ἄρχ. Δελτ. 1915 σ. 79). Παραπλήσια κεφαλαὶ κριοῦ ἐκ Ναυκρατίος εἰκονίζονται ἐν Naucratis I, XXXVII, 135 ἐ.

Τὸ σπουδαιότερον τῶν **μεταλλίνων** εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς μου εἶνε τὸ ἀργυρεῦν εἰδώλιον τῆς **εἰκ. 28**, παρ. πίν. 4 (ὑψ. 0.065). Ἔχει τὸν ὄπλισμόν, θώρακα, κράνος, κνημίδας, και τὴν κόμη, εἶχε δ' ἴσως και τὸ πρόσωπον ἐκ λεπτοτάτου ἐλάσματος χρυσοῦ ἐπικεκολλημένου ἐπὶ τοῦ ἀργυροῦ σώματος, ἐφ' οὗ, ὡς φαίνεται, εἶχον προσχηματισθῆναι μορφαὶ τούτων. Ὁ θώραξ συγκρατεῖται διὰ πλατείας μίτρας ἐπὶ τῆς ὀσφύος, ἔχει δὲ περὶ τὸν λαιμὸν και ἐπὶ τῶν ὤμων παχέα

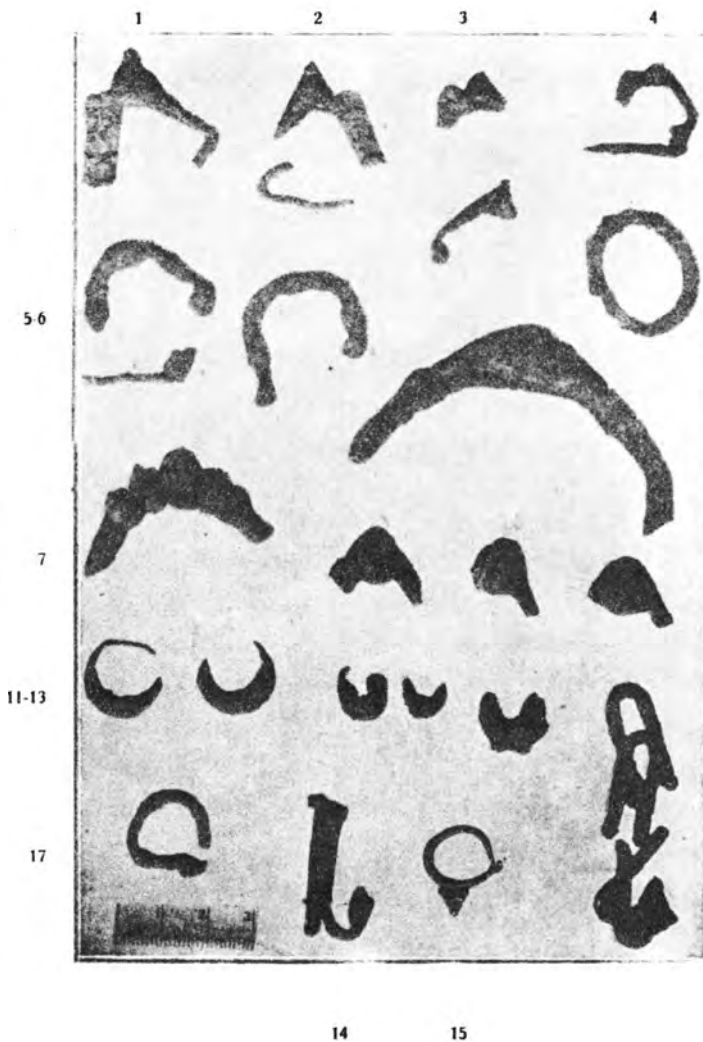

Εἰκ. 31. Χαλκοῦν σκέλος βοός.

Τὸ πρόσωπον τοῦ εἰδωλίου εἶνε ἐφθαρμένον οὕτως ὥστε δὲν διακρίνεται ὁ τύπος αὐτοῦ ἐπὶ μέρους τῆς δεξιᾶς παρεῖας σφίζεται χρύσωσις. Οἱ βραχίονες ἦσαν ἰδιαιτέρως προσηρομένοι, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν θπὸ τοὺς ὤμους ἐμβόλων, ἦσαν δ' ἐλευθέρως κεινημένοι. Τὸ αἰδοῖον εἶνε ἀποτετριμμένον οἱ ἄκροι πόδες εἶνε παραδόξως παραμμορφωμένοι. Μολονότι τὰ σκέλη προφανῶς δὲν διετήρησαν ἐντελῶς τὴν ἀρχικὴν στάσιν, ἐν τούτοις εἶνε φανερόν, ὅτι τὸ ἀριστερόν ἦτο ἱκανῶς προβεβλημένον.

Μεθ' ὅλην τὴν ἐλευθέραν κίνησιν τῶν χειρῶν και τῶν ποδῶν μαρτυρεῖται ἐν τούτοις ἐπαρκῶς διὰ τῆς τριγωνικῆς μορφῆς τοῦ στήθους, τῆς ἀτελείας τῆς διαπλάσεως τῆς κοιλίας, τοῦ σχηματισμοῦ τῶν μηρῶν και τῆς μορφῆς τῆς κόμης, ὅτι τὸ ἀγαλμάτιον ἡμῶν ἀνήκει εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἀρχαϊκῶν ἀγαλμάτων τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τῆς 6ης ἑκατονταετηρίδος σχετιζόμενον τὰ μάλιστα πρὸς τοὺς μᾶλλον ἀνεπτυγμένους Κούρους τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος (Deonna Les Apollons grecs σ. 130 ἐξ.), ὅτι δὲ μόνον ἔνεκα τῆς ἐκ μετάλλου κατασκευῆς παρουσιάζεται πῶς ἐλαστικώτερον και εὐκίνητοτερον τούτων. Διὰ μικρᾶς παραβολῆς πρὸς τὸν ὁμοίως χαλκοῦν Ἀπόλλωνα τοῦ Ριουμπίνο καταφαίνεται, πολλαχῶς ἢ μεγαλύτερα ἀγαθότητος τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν.

Εἰκ. 29, παρ. πίν. 4. Προτομή μετὰ τῶν προσθίων ποδῶν ἵππου χαλκῆ, πλήρης (ῦψ. 0.11, πλ. βάσ. 0.076), λήγουσα κατὰ μῆκος κάτω εἰς κοιλότητα αὐλοκοειδῆ ἔλαφρῶς τοξοειδῶς κεκαμμένην, δι' οὗ μαρτυρεῖται, ὅτι ἡ προτομή ἐχρησίμευεν ὡς κόσμημα ἐπιτεθειμένη ἐπὶ τοῦ χεῖλους λέβητος πιθανῶς· τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν, οἵτινες εἶνε ὑπερμέτρως μικροὶ καὶ λεπτοί, καὶ παρὰ φύσιν τεθειμένοι ἐθραύσθησαν. Ἡ κεφαλὴ εἶνε ἐστραμμένη ἔλαφρῶς πρὸς ἀριστερά. Τὸ στόμα καὶ οἱ μυκτῆρες δηλοῦνται δι' ἀβαθοῦς ἐγκοπῆς, οἱ δ' ὀφθαλμοί, αἱ τρίχες τῆς βραχέως τετμημένης χαίτης καὶ ὁ πλούσιος χαλινὸς δηλοῦνται διὰ χαραγμάτων· κεχαραγμένη δ' ἐπίσης εἶνε καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ λαιμοῦ φερομένη ζεύγλη, ὡς καὶ τὰ ταύτην κοσμοῦντα κροσσοειδῆ ἐξαρτήματα, οἷα εἶνε πάντως τὰ κάτωθεν ταύτης εἰκονιζόμενα ἀπὸ τῶν ἄκρων τοξοειδῶν γραμμῶν ἐξαρτώμενα σφαιρίδια (πβλ. τὴν κόσμησιν τῆς ζεύγλης διὰ κροσσῶν ἐν τῷ ἀγγείῳ Daremberg-Saglio Dict. ἐν λ. currus εἰκ. 2209).

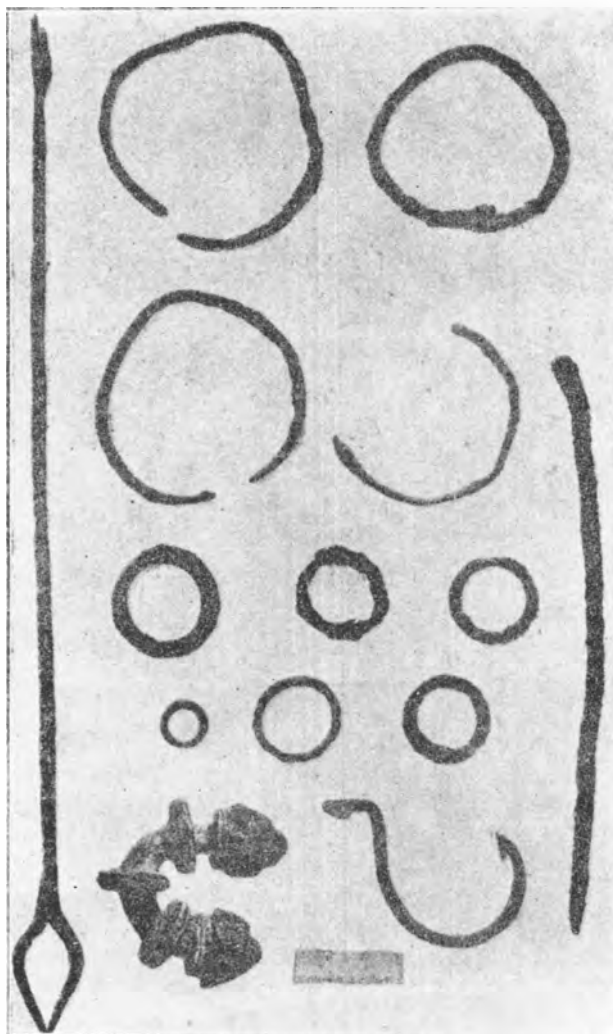

Εἰκ. 32. Χαλκαῖ πόρπαι καὶ ἄλλα κοσμήματα.

Ἡ σχηματισμὸς τῆς προτομῆς ὡς καὶ ἡ διὰ χαραγμάτων δήλωσις τῶν λεπτομερειῶν ἐπὶ ταύτης μόνον πρὸς μελανόμορφα ἀγγεῖα ἔχει ἀναλογίας· πβλ. π. χ. ἵνα μείνωμεν ἐν τῷ κύκλῳ τῶν στενῶς ἰωνικῶν παραστάσεων τοὺς ἵππους ἐπὶ τοῦ ἀγγείου Naucratis II, IX, 7.

Εἰκ. 30, παρ. πίν. 5. Ἐκ τῆς πρὸ τοῦ ΝΔ. τοίχου τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβόλου ἐπιχώσεως. Περίεργον χαλκοῦν σκεῦος (μῆκ. 0.055, πλάτ. 0.05· ὕψος ἀπὸ κορυφῆς δισκοειδοῦς ἀποφύσεως μέχρις ἄκρου ποδὸς 0.03) ἀποτελούμενον ἐκ

τοξοειδοῦς ῥάβδου, ἣς τὰ ἄκρα καταλήγουσιν εἰς ὀγκώδη κεφαλὴν κριοῦ. Ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τόξου τῆς ῥάβδου καὶ ὀλίγον μακρὰν ἐκατέρωθεν ταύτης ὑπάρχουσι τρεῖς μεγάλοι καὶ σχετικῶς παχεῖς δίσκοι, ὧν ὁ μεσαῖος ἐχρησίμευε πιθανῶς ὡς λαβὴ (πβλ. εἰκ. 34 κάτω). Τὸ σκεῦος φέρεται ἐπὶ τριῶν μικρῶν ποδῶν,

Εἰκ. 34. Ψέλια, κρεῖκοι καὶ λοιπὰ χαλκᾶ.

ὧν ὁ εἷς εὔρηται κάτωθεν τῆς μεσαίας δισκοειδοῦς ἀποφύσεως, καὶ οἱ ἄλλοι δύο κάτωθεν ἐκατέρας κεφαλῆς κριοῦ. Οἱ δύο πόδες εἶνε ἐν μέρει ἔλλειπεις, ὁ τρίτος ἔχει ὕψος 0.009.

Εἰκ. 31. Ὅπισθιον σκέλος βοῦς (ὕψος 0.11) πατοῦν ἐπὶ τετραγωνικῆς πλινθίδος, πιθανώτατα λείψανον ἀγαλματίου βοῦς.

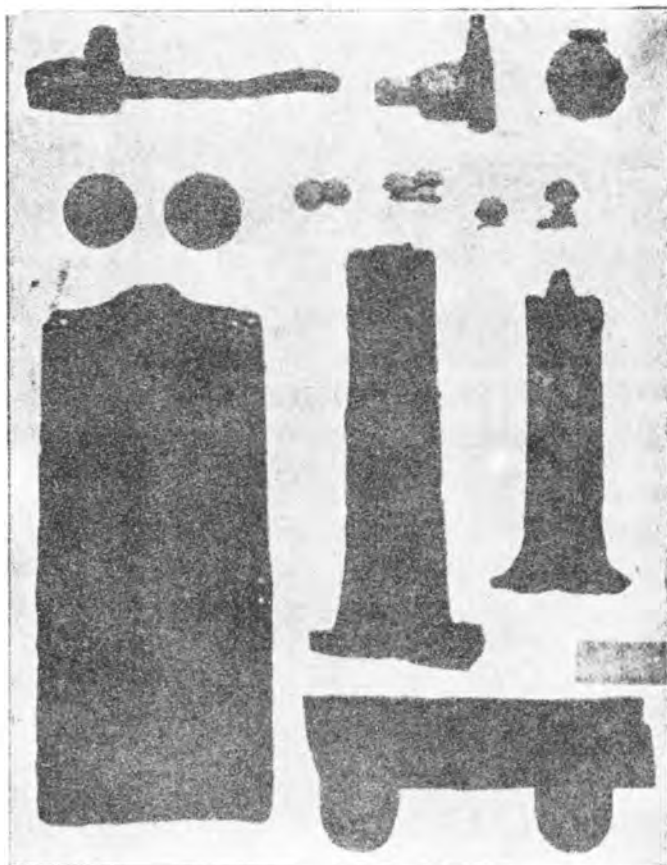
Εἰκ. 32. Πόρπαι καὶ ἄλλα χαλκᾶ κοσμήματα πλὴν τῶν ἀριθ. 16 καὶ 14, ἀργυρῶν καὶ 15 χρυσοῦ. Τῶν ἀριθ. 1 - 4 ὅμοιον περιπου δεῖγμα ἀρτίως διατηρούμενον εἶνε ἢ ἐκ Βρουλιᾶ τῆς Ρόδου πόρπη ἐν Kinch, Vroulia πίναξ 31,9. Τὸ τόξον τούτων εἶνε σχεδὸν τριγωνικόν, καὶ τὸ μὲν ἐν σκέλος τούτου ἀποτελεῖται ἐκ ῥοθδίου παχνομένου πρὸς τὴν κορυφήν, ἣτις σχηματίζεται ὡς σφαιροειδὲς ἐξόγκωμα, ἐφ' οὗ ἕτερα, λεπτοτέρα καλυκοειδῆς ἀπόφυσις, τὸ δ' ἕτερον σκέλος ἀρχόμενον ἀμέσως ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ ἐξογκώματος τῆς κορυφῆς ἀποτελεῖται ἐκ πλατέος, μακροῦ ἐλάσματος κεκαμμένου σωληνοειδῶς κατὰ τὸ ἄκρον, ὅπως δέχεται τὸ ἄκρον τῆς βελόνης· αὕτη ἀπετέλει συνέχειαν τοῦ ἕτερου ῥαβδοειδοῦς σκέλους τῆς πόρπης, καὶ ἡ ἐκάμπτετο μόνον ἀπλῶς (ἀριθ. 1) κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, ἢ εἰλίσσεται πολλαπλῶς πρὶν λάβῃ τὴν ὀριζοντίαν διεύθυνσιν (ἀριθ. 4). Αἱ λοιπαὶ πόρπαι παρουσιάζουσι διάφορα εἶδη τῶν συνήθων σχημάτων τῶν τοξοειδῶν πορπῶν· ὁμοίως πρὸς ἀριθ. 5 καὶ 6 ἰδὲ ἐν Boehlau ἔ. ἀ.

πίν. XV, 11-12 σελ. 162, ὡς πρὸς δὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 7 τοξοειδῆ πόρπην μετὰ πλειόνων σφαιροειδῶν ἐξογκωμάτων πβλ. Furtwängler Aegina Taf. 116, 20-21· καὶ τὸ σχῆμα 8-10 εἶνε σύνηθες ἐν Αἰγίνῃ (Aegina Taf. 115).

Ὅμοια πρὸς τὰ χαλκᾶ ἐνώτια ἀριθ. 11-13 εὐρέθησαν ἀργυρᾶ ἐν τάφῳ τινι ἐν Σάμφ μετ' ἀγγείων τοῦ 6^{ου} αἰῶνος (Boehlau ἔνθα ἀνωτ. πίν. XV, 13).

Διὰ τὸ ἀργυροῦν ἐνώτιον 14 καὶ τὸ χρυσοῦν 15 πβλ. Hadaczek Ohrschmuck. Ἄρ. 17 εἶνε χαλκοῦς συσφιγκτήρ.

Εἰκ. 33, παρ. πίν. 5 (ἀριθ. 16 ἐπὶ εἰκ. 34) εἶνε δακτύλιος (0.028 × 0.024) κατωμένος οὕτως ὥστε νὰ μὴ διακρίνηται πλέον καλῶς ὁ σχηματισμὸς του. Ἀπετελεῖτο, ὡς φαίνεται, ἐξ ἀπλοῦ ἀργυροῦ κρῖκου παχύτερου ὀλίγον ἐν τῷ μέσῳ, ὅστις συνεκράτει ἐπιμήκη, ἐλλειψοειδῆ περίπου σφενδόνην ἐκ χρυσοῦ μετ' ἀργύρου κεκραμένου, ἐφ' ἧς εἶνε γεγλυμμένος λίαν ἔντεχνος θαλάσσιος ἵππος. Σειρὰ στιγμῶν, ὑφ' ἧς γραμμῆ, συνοδεύει τὰς μακρὰς κεκοιλωμένας πλευρὰς τῆς σφενδόνης ἀνωθεν καὶ κάτωθεν τοῦ ἵππου. (Διὰ τὴν

Εἰκ. 35. Ἐπενδύσεις, μέρη σκευῶν καὶ διάφορα χαλκᾶ.

παράστασιν τοῦ θαλασίου ἵππου πβλ. ὁμοίας παραστάσεις ἐπὶ μελανομόρφων ἀγγείων ὡς π. χ. Sieveking-Hackl Münch. Vasenk. σ. 146 εἰκ. 183).

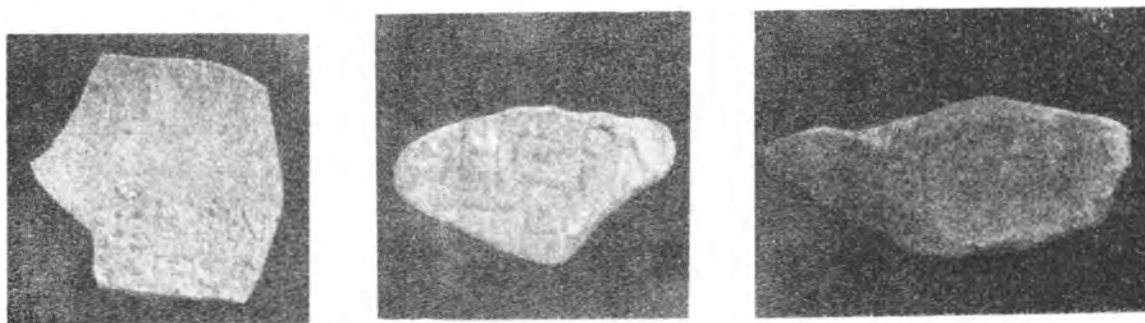
Ὡς ἀποτελοῦσαι μέρη πολυτίμων ὀπωσθήποτε κοσμημάτων μνημονεύονται ἐκ τῶν εὐρημάτων ἐνταῦθα καὶ δύο ηὐλακωμένα σφαιροειδεῖς περίπου χάνδραι ἐξ ἠλέκτρον. Εὐρέθησαν δ' ἐπίσης καὶ δύο μεγάλα ὀπωσθήποτε τεμάχια ἀκατεργάστου, ὡς φαίνεται, ἠλέκτρον, ἕτινα μόνον ἴσως διὰ τὴν τιμὴν τοῦ ὑλικοῦ ἀφιερώθησαν εἰς τὸ ἱερόν.

Εἰκ. 34. Ψέλια ἀπλᾶ χαλκᾶ, κρῖκοι χαλκοῖ, σιδηροῦς δακτύλιος μετ' ἐφθα-

μένης σφενδόνης, ἄγγιστρον χαλκοῦν, χαλκῆ βελόνη καὶ ἄλλη χαλκῆ βελόνη πρὸς πλοκὴν τῶν δικτύων. Τὸ ἐν τῇ κατωτάτῃ σειρᾷ σκεῦος περιγράφη ἤδη ἀνωτέρω (ιδὲ εἰκ. 34).

Εἰκ. 35. Ἐπενδύσεις καὶ ἄλλα μέρη σκευῶν χαλκᾶ, πλὴν τοῦ δεξιᾶ τῆς κατωτάτης σειρᾶς ἀργυροῦ. Ἀριθ. 1 εἶνε μικρὸν βομβυλιοειδὲς ἀγγεῖον, ἴσως ἐξαρτημάτιον. Ἀριθ. 2 εἶνε μικροὶ ἦλοι.

Ἐξ **ἐπιγραφῶν** ἐπὶ λίθων μόνον τὰ τρία μικρὰ τεμάχια, ἅτινα δημοσιεύονται ἐπὶ τῆς εἰκ. 36 εὐρέθησαν μεταξὺ τῶν κατεχόντων πᾶσαν σχεδὸν τὴν

Εἰκ. 36. Τεμάχια ἐπιγραφῶν.

ἐπιφάνειαν τοῦ λόφου τοῦ ἱεροῦ μικρῶν θραυμάτων λίθων καὶ μαρμάρων. Εἶνε θραύματα μαρμαρίνων κίωνων τοῦ ναοῦ μετὰ λειψάνων **ἐνθυμημάτων** ὁμοίων πρὸς τὰ δημοσιευθέντα ἤδη ἐν Ἀρχ. Δελτ. 1915 σ. 84. Ἡ τυπικὴ λέξις **ἐμνήσθη** ἀναγνωρίζεται ἀσφαλῶς διὰ τῶν ὀλίγων ὑπολειφθέντων γραμμμάτων.

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΑΛΛΑΧΟΘΕΝ ΤΗΣ ΧΙΟΥ ΠΕΡΙΣΥΛΛΕΓΕΙΣΑΙ

Εἰκ. 37, παρ. πίν. 5. Μαρμάρινον ἀνάγλυφον ἰσπέως. Εὐρέθη ἐν ἰδιωτικῇ σκαφῇ ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἐν τῇ πλατεῖᾳ Βουνακίου στρατιωτικοῦ νοσοκομείου, ἔνθα εἶχε ποτε, ὡς φαίνεται, χρησιμοποιηθῆ ὡς οἰκοδομικὸν ὑλικόν. Εἶνε πλάξ λεπτή, ἔλλιπής κάτω καὶ κατὰ τὴν δεξιὰν γωνίαν ἄνω, ἔχουσα ἄνω τὸ μέγιστον πάχος 0.07, ἀλλὰ προφανῶς ἤτο ποτε παχύτερα, ἐλεπτύνθη δὲ ἀποκοπείσης τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας κατὰ τὴν δευτέραν χρήσιν. Ὑψ. 0.555, πλάτ. 0.82. Τὸ ἀνάγλυφον εὔρηται ἐντὸς τετραγωνικοῦ πλαισίου, τοῦ ὁποίου ἡ ἄνω ταινία εἶνε πολὺ πλατυτέρα (πλάτ. 0.09, ἐνῶ ἀριστερὰ μόνον 0.05): δεξιὰ τὸ πλαίσιον εἶνε ἀποκεκρουμένον. Ἰσπεὺς φέρων πέτασον καὶ γλαμύδιον καλύπτιον ὄλον σχεδὸν τὸ δρατὸν ἄνω μέρος τοῦ σώματος, κολπούμενον ἐλαφρῶς ὀπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος καὶ καταπίπτον εἰς πολλαπλᾶς πτυχὰς ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ, ἰσπεύει

κρατῶν ἰσχυρῶς τεταμένον τὸν διὰ χρώματος πιθανώτατά ποτε δεδηλωμένον χαλινόν, βραχύσωμον καὶ ῥωμαλέον ἵππον βαίνοντα ἐν ὑπερηφάνῳ βήματι πομπῆς πρὸς ἀριστερά. Τοῦ ἵππου οἱ πόδες καὶ τὸ ἄκρον τῆς οὐρᾶς λείπouσι, εἶνε δὲ καὶ πολλαχῶς κατὰ τὰ ἄλλα ἐφθαρμένον τὸ ἀνάγλυφον, ἰδίως εἶνε τὰ μάλιστα ἀποτετριμμένη ἢ κεφαλή τοῦ ἰπέως. Διὰ τοῦ βραχέως καὶ ῥωμαλέου σώματος αὐτοῦ καὶ τοῦ βραχέως καὶ λίαν ἰσχυροῦ λαιμοῦ ὁ ἵππος ἐνθυμίζει τὰ μάλιστα τοὺς ἵππους τῆς Δελφικῆς ζωφόρου τοῦ θησαυροῦ τῶν Κνιδίων ὧν ὀλίγῳ μᾶλλον προηγμένος τούτων.

Διὰ τοῦ σχηματισμοῦ ἰδίᾳ τοῦ σώματος τοῦ ἰπέως μαρτυρεῖται, ὅτι τὸ ἀνάγλυφον δὲν ἔχει ὑπερβῆ εἰσέτι ἐξ ὀλοκλήρου τοὺς χρόνους τῆς ἀρχαιότητος, δὲν ἀπατώμεθα δὲ πιστεύω, ἂν δεχθῶμεν ὡς χρόνον κατασκευῆς αὐτοῦ τὸ δεῦτερον τέταρτον τῆς 5^{ης} π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ὡς ἔργον τῆς προηγμένης Χιακῆς ἀρχαιότητος εἶνε μεθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν μεγάλην φθορὰν ἱκανῶς πολύτιμον εὔρημα.

Εἰκ. 38, παρ. πίν. 5. Μαρμάρινον βωμίδιον ἔχον ἱκανῶς ἐξέχουσαν βάσιν καὶ κορυφήν, ὕψ. 0.17 καὶ πλάτ. κάτω 0.12. Ἐκομίσθη εἰς τὴν συλλογὴν Χίου ἐκ Καρδαμύλων. Φέρει διὰ γραμμάτων τῆς 1^{ης} πιθανώτατα μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος τὴν ἐπιγραφὴν **Ἰολλᾶς Διονύσω Ἀκταίων.**

Ὅπισθεν τοῦ ὀνόματος Ἰολλᾶς (ιδὲ Bechtel-Fick Griech. Personen. σελ. 129) ὑπάρχει περιεργον σταυροειδές, τελικὸν πιθανῶς σημεῖον.

Ὁ ἀσυνήθης, κατὰ γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἐκφερόμενος προσδιορισμὸς τοῦ Διονύσου **Ἀκταίων** προὑποθέτει ἐν Χίῳ τόπον ὀνομαζόμενον **Ἀκτῆ**. Λατρεία τοῦ Διονύσου καὶ ἑορτὴ Διονύσια καὶ βωμὸς αὐτοῦ ἐν Χίῳ μνημονεύονται ἐν Αἰν. Τακτ. κεφ. 17.

Εἰκ. 39 α, β. Μολονότι καὶ τὸ ἀντίγραφον καὶ αἱ σημειώσεις μου περὶ τῆς δημοσιευομένης διὰ τῆς εἰκόνης ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ταχείας ἐπανόδου μου εἰς Χίον καὶ ἀναθεωρήσεως ἔμειναν ἀτελεῖς, δὲν ἔκρινα ἐν τούτοις ἄσκοπον, ἀφοῦ κατ' ἀνάγκην ἢ ἐκ νέου μετάθασίς μου εἰς Χίον ἀναβάλλεται ἐπ' ἀόριστον, νὰ δημοσιεύσω μετὰ τῶν λοιπῶν νέων Χιακῶν ἀρχαιοτήτων, αἵτινες καὶ αὗται ὀπωσοῦν προχείρως ἐνταῦθα δημοσιεύονται τὴν εἰκόνα καὶ τὸ ἀτελές ἀκόμη ἀντίγραφόν μου ἀναβάλλων, ἵνα ἐπεκτείνω τὸν λόγον περὶ τούτων, ὅταν δυνηθῶ νὰ συμπληρώσω τὰς ἐλλείψεις, περὶ ὧν ἤδη ὠμίλησα.

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε γεγραμμένη ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν μέλανος λίθου, ὃν ἢ πρόχειρος σημειώσίς μου χαρακτηρίζει ὡς τὸν συνήθη μέλανα Χιακὸν μαρμαρόλιθον. Ἐκομίσθη εἰς τὴν ὑπὸ τὸ Γυμνάσιον Χίου προσωρινὴν συλλογὴν ἀρχαιοτήτων διὰ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Γυμνασίου καὶ ἐπιμελητοῦ τῶν ἀρχαιοτήτων Χρ. Σαρκιάκη ἐκ τοῦ φρουρίου. Τὸ σφζόμενον μέρος τοῦ λίθου ἔχει ὕψ. 0.40, πλάτ. 0.53 καὶ πᾶχ. 0.27, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ δύο μεγάλων τμημάτων καλῶς προσαρμολογμένων.

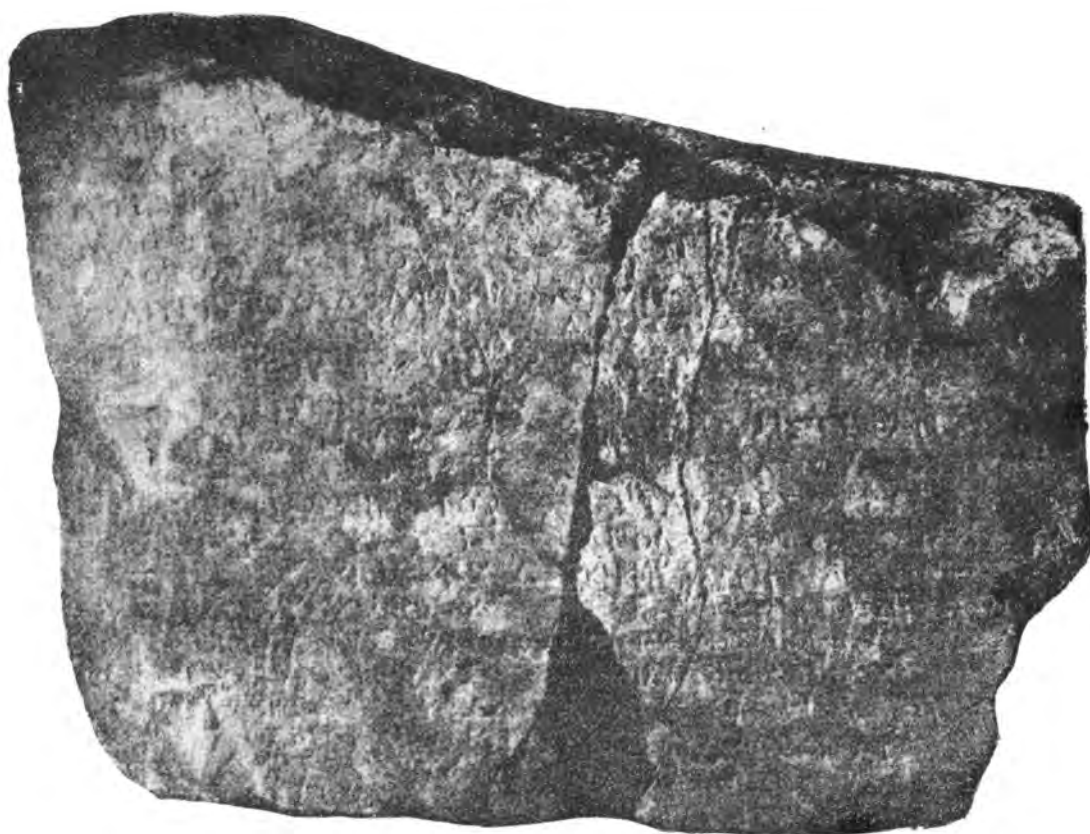
Ὡς δύναται τις νὰ εξαγάγη ἐκ τῆς ἀπλῆς ἀναγνώσεως τοῦ σφζομένου μέρους τῆς ἐπιγραφῆς, ἢ μὲν μία πλευρὰ τοῦ λίθου (α), ἢ στενωτέρα, φέρει ἀναγεγραμμένον ψήφισμα τῆς πόλεως περὶ συλλογῆς ἐράνων πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργου, οὗ ἴσως ἀνεγράφοντο καὶ οἱ ὄροι τῆς ἐκδόσεως εἰς ἐργολαβίαν, ὧν εἰς ἧτο καὶ ἢ ὑπὸ τοῦ ἐργολάβου ἀναγραφῆ τοῦ ψηφίσματος καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν συμβαλομένων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου ἐπὶ τῆς παραστάδος ἴσως τοῦ κτιρίου, ὑπὲρ οὗ ἐγένετο ὁ ἔρανος. Ἡ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ταύτης ἐπιγραφὴ εἶνε ἀρτία μόνον δεξιὰ ἀριστερὰ φαίνεται, ὅτι λείπει μικρὸν μόνον μέρος ταύτης. Ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς τοῦ λίθου εἶνε ἀναγεγραμμένος εἰς δύο στήλας κατάλογος ὀνομάτων μετ' ἀντιστοίχου ἀριθμητικοῦ, δηλαδὴ αὐτὸς ὁ κατάλογος τῶν συμβαλομένων περὶ οὗ ἀναφέρει τὸ ψήφισμα. Κατὰ ταῦτα ὁ λίθος εἶνε ἐκ τῆς ἐν τῷ ψηφίσματι μνημονευομένης παραστάδος. Ὅπως ἐπιτευχθῆ ἢ γενομένη ἀνάγνωσις ἠναγκάσθη νὰ ἐκκρούσω μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ ὑπομονῆς λεπτὸν στρώμα κρυσταλλώσεως, ὅπερ ἀπέκρυπτε σχεδὸν τελείως τὰ γράμματα. Ἐφ' ὅσον εἶνε δυνατὸν νὰ κρίνη τις μόνον ἐκ τῆς μορφῆς τῶν γραμμάτων, ἢ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 3ης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

Εἰκ. 39 α.

Πλευρὰ α.

ΙΑΚΑΙΜ . . . ΕΙ . . . Ι<
 . . . ομένοις ἐκ τῆς [ὑπ]οσχέσεως
 . . . καταχρῆσθαι μη[δὲ]ν ἢ εἰς τὰ
 ἔψηφισ[μ]ένα κατὰ τόδε τὸ ψηφισμ[α]
 5 . . . γ]ράψῃ ἢ πρυτανίς ΠΡΟ . ΗΙ
 . . . ἄλλο τι μετενεγκεῖν ἢ κατα
 . . . ποιήσῃ τίς τι παρὰ τόδε τ[ὸ]
 . . . τε γραφὴν ἢ προχθὲν ἀκυρο
 . . . ὄφει|λέτω τῆι πόλει δραχμὰς ΧΧ
 10 . . . ς καὶ ἕστω πρὸς τοῦτο
 . . . καθατέρω καὶ οἱ ΕΞΩΝΗΣΟΦ . .
 . . . ατα τῆι πόλει παρακαλεῖ
 . . . νδρες καὶ εἰς τὰς εἰθίνας
 . . . λογισμὸν ἀποδότωσαν
 15 . . . σιν πάντα ὁ δὲ ἐργολαβήσας
 . . . ΝΡΑΝΤΕΛΗ αὐτῶι τὰ ἔργα
 ἀναγρ]αψάτω εἰς τὴν παραστάδα
 . . . ψηφισμα τόδε καὶ τοὺς
 . . . ς καὶ δόντας πατρόθεν καὶ
 20 . . . υπέσχετο . . . ΝΑΛ . ΚΑΙ ΕΥ . .
 . . . ΑΤΑΤ . . . ὁ πολέμαρχ[ος]
 . . . . . ΩΝΚΛΕΙΕ . .
 . . . ΛΕΙΑΝΠΟΙ

Πλευρά β.

Εἰκ. 39 β.

- ΟΝΕΩ . . .
 Νουμήνιος Πομπύλου . . .
 Πάπυλος Φιλώτου
 Παρμενίων Σιδώνιος Δ
- 5) Καλλισθένης Λυκόφρονος ΔΔΔ . . .
 Θεόδωτος Ἀμύντου . . .
 καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ ρ
 . . . ιος Μείδωνος . . .
 καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ ρ
- 10) . . . τος Ἀντιμαχου Δ
 . . . οτος Σιμάλου
 καὶ ὑπὲρ τῶν υἱῶν ρ
 Καλλικράτης Ἐπικράτου
 καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ ρ
- 15) Εὔτυχος Εὐθυμάχου Δ
 Θεύτιμος Σίμωνος Δ
 Νουμήνιος Ὀνησικράτου Δ
 Αἰσχί;νης Ἀγαθοκλεῦς
 καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Δ
- 20) . . . σμος Χίωνος
 καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Δ
 . . . ΠΟΟ . . .
- Καλλίστρατος . . .
 Διονύσιος Μένωνος Δ
 ἌΓΓ ελῆς Παρμενίωνος
 καὶ ὑπὲρ τῶν υἱῶν ΔΔΔ
 . . . τ.ν καὶ Στέφανος
 Στεφάνου ΔΔ
 Ἀστᾶς Θέρσου καὶ
 Ἀπολλόδοτος Βασιλείδου Δ
 Κηφισοδάμας Μικίωνος
 καὶ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν Δ
 Διογένης Διογένου ΔΔ
 Μειδίας Μητίκλου Δ
 Μεινέδημος Πλάτωνος
 . . . . οδάμας Ἀρίστωνος . . .
 . . . ιας Νικομήδου
 . . . μένης Ἀ . . .

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Ἡ ἐνταῦθα δημοσιευομένη εἰκὼν προέρχεται ἐξ ἐκμαγείου τῆς ἀπολεσθείσης χαλκῆς σφραγίδος τῆς Νέας Μονῆς τῆς Χίου, ὅπερ μοι παρεδόθη ὑπὸ Κ. Ἀμάντου πολὺ ἀργά, ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ περιληφθῆ εἰς τὴν ἐν τῷ Παραρτήματι τοῦ παρόντος Δελτίου ἐργασίαν μου περὶ τῶν μνημείων τῆς Χίου.

Παρίστανται ἐκατέρωθεν Ναοῦ ἐν συμπλέγματι ἀνὰ τρία πρόσωπα ὁμοιομόρφως σχεδὸν ἐνδεδυμένα: τούτων τὰ δεξιὰ φέρουσι ἐνδυμα ἔχον πλατείας

Σφραγὶς Νέας Μονῆς Χίου (:).

χειρίδας, ἐπώμιον καὶ λῶρον, τ' ἀριστερὰ δὲ ἄνευ χειρίδων ἐνδυμα, ἐπώμιον καὶ λῶρον διπλούμενον κατὰ τὴν ὄσφυν καὶ συγκρατούμενον διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός· ὁ λῶρος εἰς ἀμφότερα τὰ συμπλέγματα κοσμεῖται διὰ μικρῶν κύκλων εἰς σχῆμα ρόδακος· αἱ κεφαλαὶ περιβάλλονται διὰ φωτοστεφάνου, φέρουσι δὲ στέμμα ἔχον τὸ σχῆμα σημερινῆς δεσποτικῆς μίτρας.

Δύο ἐκ τῶν προσώπων τούτων κρατοῦσι διὰ τῶν χειρῶν των μεγαλοπρεπῆ Ναὸν ἔχοντα τέσσαρας τροῦλλους, ἐξ ὧν διακρίνεται διὰ τὸ μέγεθος ὁ εἰς τὸ βάθος παριστώμενος ὑψηλὸς τροῦλλος τοῦ κυρίως Ναοῦ. Τὴν πρόσο-

ψιν τῆς βασταζομένης Ἐκκλησίας κοσμεῖ μεγαλοπρεπῆς θύρα μετὰ τυμπάνου. Ἄνωθεν τοῦ Ναοῦ καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἡμικυκλίου ζώνης παρίσταται ἡ Θεοτόκος βρεφοκρατοῦσα καὶ δεομένη, κάτωθεν δὲ τοῦ Ναοῦ εἰκονίζεται πλοῖον φέρον δύο ἰστούς καὶ κεκοσμημένον πλουσίως κατὰ τὴν πρύμνην. Τέλος ἄνωθεν τῶν προσώπων καὶ κάτωθεν τοῦ πλοίου ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή:

Οἱ κτήτορες τῆς Νέ[α]μονῆς Χίου.

Ἡ σφραγὶς διασφύζουσα τὴν εἰκόνα τῆς προσόψεως τοῦ καθολικοῦ τῆς Νέας Μονῆς, καὶ δυναμένη νὰ διευκρινήσῃ τὴν παράδοσιν περὶ τῶν κτιτόρων ταύτης θὰ εἶχε μεγάλην ἀξίαν, ἂν δὲν ὑπῆρχον ἀμφιβολίαι περὶ τῆς γνησιότητός της¹.

Ἐξ ὧν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν, παρίστανται τρεῖς αὐτοκράτορες δεξιὰ καὶ τρεῖς αὐτοκράτειραι ἀριστερὰ πιθανώτατα οἱ κτίτορες. Ὡς ἐκ τῆς μεταγενεστέρως μορφῆς τοῦ στέμματος καὶ τῆς ἐνδυμασίας, τοῦ σχήματος τοῦ πλοίου ὁμοιάζοντος μᾶλλον πρὸς φραγκικὴν γολέτταν, καὶ ἄλλων τινῶν τεκμηρίων δύναται νὰ ἀποδοθῆ ἡ εἰκὼν εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους, ἀλλὰ πρὸς ἀκριβῆ χρονολόγησιν ἀπαιτεῖται λεπτομερεστέρα πῶς ἔρευνα.

Γ. Α. Σ.

¹ Ὁ Κανελλάκης, οὗ ἰδιοκτησία ἤτο ποτε, πωληθεῖσα εἰς τὸν Ἰω. Λάμπρον ὑπ' αὐτοῦ ἡ σφραγὶς ἐκράτησεν ὡς λέγει, γύψινον ἐκμαγεῖον καὶ φωτογραφίαν ταύτης, ἀπλῆ ὁμως σύγκρισις τῆς φωτογραφίας πρὸς τὸ ἐκμαγεῖον καταδεικνύει σοβαρὰς μεταξὺ αὐτῶν διαφορὰς!

ΠΕΡΙ ΤΟ ΧΑΡΟΠΕΙΟΝ ΤΗΣ ΚΟΡΩΝΕΙΑΣ

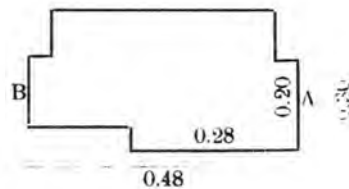
Ι. ΑΦΙΕΡΩΣΕΙΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΑΙ ΕΙΣ ΗΡΑΚΛΕΑ ΤΟΝ ΧΑΡΟΠΑ

Ἐν ἔρημικῷ βυζαντιάζοντι ἐκκλησιδίῳ τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς, ἐκτισμένῳ ἀπὸ τῆς Τουρκοκρατίας μεταξὺ τῶν χωρίων Σουληναρίου καὶ Κουτουμουλά, ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς βορείας κλιτύος τοῦ Τιλφουσίου καὶ ὄχι ὀλόκληρον ὥραν ΝΑ τῆς ἀρχαίας Κορωνείας, χρησιμεύει ὡς μέτωπον μεταξὺ τῶν δύο πυλίδων τοῦ ἱεροῦ βήματος μέγα τμήμα παραστάδος¹ ἀρχαίας λίθου ὑποκυάνου, τοῦ γνωστοῦ μαρμάρου «Γρανίτσας» ἢ «Λεβαδείας»: τὰς δύο πλαγίας αὐτῆς πλευρὰς καλύπτουσιν ἄνωθεν ἕως κάτω αἱ ἐπόμεναι ἐπιγραφαὶ Α-Β, ὧν τὴν παρουσίαν οὔτε ἄλλος ἐρευνητὴς φαίνεται ἀντιληφθεὶς ἕνεκα καὶ τοῦ δυσμενοῦς φωτισμοῦ, ὀπισθεν ἐκ τῆς μικρᾶς εἰσόδου προσπίπτοντος, καὶ τῆς μικρότητος τῶν γραμμιάτων, ἐκ περισσοῦ ἡμαυρωμένων καὶ ὑπὸ λεπτὸν κονίαμα καὶ στρώμα καπνίας κηρίων καὶ ἐλαίων, οὔτε ἡμεῖς ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτε διηρυνώμεν τὸν παρῆλθόντα χειμῶνα τὰ πέριξ, ἀλλὰ μόνον ἐν δευτέρῳ ἐξετάσει, ἐπιμείναντες δηλ. καὶ καθαρίσαντες τὸν λίθον.

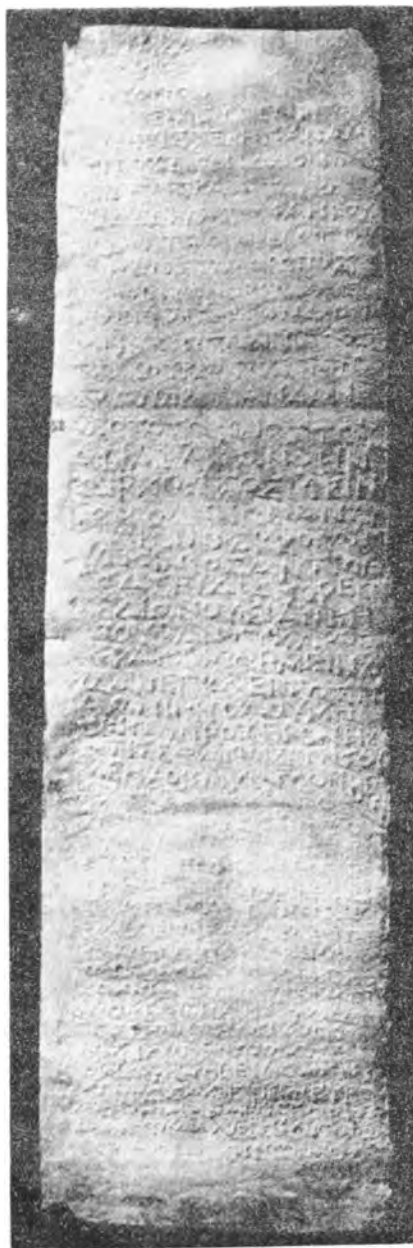
Ἐν τῷ δὲ Μουσείῳ Θηβῶν (ὑπ' ἀριθ. 1905-05 Β) εὐρίσκεται ἀπὸ τοῦ 1902 *παραστάς ἐντελῶς ὁμοία* (πάρσιος), ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου, πλάτ. 0,49, πάχους 0,29 μ., ὕψους ὀλίκοῦ (τριῶν ὀριζοντίως τεμαχίων) 1,47 μ. ἑλλιπῆς ἄνω καὶ κάτω, ἐπιγεγραμμένη ὡσαύτως τὰς δύο πλαγίας πλευρὰς, — ἐφ' ὅσον δὲν ἐπιλαμβάνει ἢ περὶ 0,10 μ. πάλιν ὀπισθεν ἑκατέρας ἐντομῆ τὴν Δ (ἀριστ.) πλευρὰν ἔχει πάλιν βραχύνει ἐμπρὸς (καὶ τῶν στίχων ὄλων πλείονα γράμματα ἀποκόψει) ὑστέρῳ χρησιμοποίησις καὶ τοῦ λίθου τούτου ὡς *κατωφλίου*, ἐξ ἧς καὶ παρ' ἑκάτερον ἄκρον κοιλότητες πολλαπλαῖ (ὄλμοι). Ἡ πλευρὰ Γ εἶχεν ἀγκῶνα κάτω, μεταξὺ στίχ. 65-72 ἀκατάγραφον διὰ τοῦτο, ἀποξεσθέντα δὲ κατὰ τὴν δευτέραν χοῆσιν. Ἐν τῷ εὐρετηρίῳ σημειοῦται ὅτι ἠγοράσθη παρὰ τινος Θηβαίου καὶ νοεῖται σιωπηλῶς ὡς καὶ ἐν Θήβαις εὐρημένη· ἀλλ' ἀπολύτως πεπεισμένοι ὅτι ἀρχῆθεν συνανῆκον² εἰς ἓν ἱερὸν μετὰ τῶν Α-Β, συνεκδίδομεν καὶ ταύτας κατὰ παραχώρησιν καὶ ἐν μέρει συνανάγνωσιν τοῦ φίλου προκατόχου ἡμῶν κ. Κεραμοπούλλου.

¹ Ὑψος ὀλίγον ὑπὲρ τὸ 1,50 μ. — Τὸ κάτω ἄκρον, ἐμπεληγμένον ὑπὸ τὰ κατώφλια τῶν πυλῶν, λήγει εἰς ἔμβολον ἀγραφον ἐπὶ ὕψος 0,20 μ. Ἡ ὀριζοντία τομῆ (μὲ τὰς σιγήθεις δηλ. ἐφ' ἑκατέρας τῶν πλαγίων πλευρῶν πρὸς τὰ ὀπίσω ἐντομίας τῶν παραστάδων) δεικνύει ὅτι καὶ ἀρχαίῳθεν ὁμοίαν ἐτέλει ὁ λίθος ὑπηρεσίαν μόνον ἢ προσθία ἐπιφάνεια ἔχει ἐκκοπὴ ὑστερογενῶς ἐπὶ πλάτος 0,20 μ. ἀριστερά, λοιπὸν καὶ μέρος γεγραμμένον τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς (Β), τρία ἕως πέντε γράμματα ἐκάστου στίχου, πρὸς χρησιμοποίησιν προφανῶς τοῦ λίθου ἀντὶ φιλίας. Ἡ προσθία ἐπιφάνεια, σήμερον ἄλλως καλυπτομένη ὑπὸ πυκνῶν πληγμάτων σφυρίου (πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἐπαλλήλων τοιχογραφικῶν κονιαμάτων), φαίνεται — ὅπου δήποτε ἀπεσχίσασμεν ταῦτα ὅτι ἀρχαίῳθεν ἦτο ἀνεπίγραφος ἢ μᾶλλον ἐφθαμμένη.

² Ὁ λίθος θὰ μετεκομίσθη χάριν κέρδους εἰς Θήβας τεμαχισθεὶς ἴσως πρὸς εὐκολίαν τῆς μεταφορᾶς εἰς τρία.

Α

Εικ. 1. Ἐπιγραφῆς Α στ. 37 - 83.

- α) [Μειδέ τις ἀντιποῖστ]ω (ἢ ἐφα-
 1 ψάστ]ω) [μειδὲ κατα-
 δο]υλιξάτω ἀλλ[υ
 μ]ειδενὶ Εὐάμερ[ο]ν
 μειδὲ τῶν Εὐάμέρω
 5 μειθὲν μειδοτή [π-
 αρευρέσι μειδὲ τῆς
 κ]λαρονόμυς Εἰροδό-
 τ]ω· εἰ (δ)έ τις κα κατα-
 δ]ουλιδδειτη Εὐάμ[ε-
 10 ρ]ον εἴ τῶν Εὐάμέρω,
 σουλείτω αὐτὸν ἅ
 ἰ]άρεια τῷ Χάροπος
 τ]ῷ Ἑρακλείος κῆ Βοι[ω-
 τ]ῶν ὁ βειλόμενος.
 15 Φίσ]τορες Ὀνάσιμος [Ἄ-
 σῶ]πωνος, Ὀφέλαν[δ-
 ρος] Αὐτηνέτω, Ὀλιού-
 μ]πιχος Γλαυκίνω, Σω-
 κρ]άτεις Κλίωνος.
 β') 20 Θιὸς τιούχα ἀγα-
 θ]ά. Μνασιξένω ἀρ-
 χοντος μεινὸς
 Θιουτῶ Ὀφέλειμος
 Νικίπω ἀντίθειτι
 25 τὰν Φιδίαν θαρά-
 πηναν Σούραν ἰα-
 ρὰν τῷ Ἑρακλῖ τῷ Χά-
 ροπι παρμείασαν
 αὐσαντῷ, ἄως κα
 30 δῶει, ἀνεγκλείτως·
 παρμεινάτω δὲ κῆ
 Φ]ίλωνι, ἔττε πᾶν κα
 γένειτη, Φετίων Φίκα-
 τι κῆ ἑνός· τὸν δὲ με-
 35 θ' οὔτα χρόνον λειτωρ-
 γ]ίτω Φίλωνι τὰς θιουσί-
 α]ς πάσας κῆ Νικίπυ
 τ]ὰ Ἀκρῆα ἐρπέτω δὲ [κ]ῆ
 [τ]ῶν <τῶν> ὁδὸν τὰν Βοιω-
 40 τ]ίαν ἐκάστω ἐνιαυτῷ

ΑΚΡΗΕΙΣΤΕΚΗΡΑΝΑΜΙ		Ἐκρήεις τε κῆ Πιναμί-
ΕΙΣΤΑΝΟΜΙΔΔΟΜΕΝΑ		εις τὰ νομιδδόμενα
ΕΙΔΕΤΙΣΚΑΚΑΤΑΔΟΥ		εἰ δέ τις κα καταδου-
ΛΙΔΔΕΙΤΗΣΟΥΡΑΝΚΟΥ		λίδδειτη Σούραν, κου-
ΡΙΑΕΣΤΩΑΙΑΡΕΙΑΤΩΗ	45	45 ρία ἔστω ἅ ἰάρεια τῷ Ἡ-
ΑΚΛΕΙΟΣΤΩΧΑΡΟΡΟΣ		ρ)ακλείος τῷ Χάροπος [κ-
ΗΒΟΙΩΤΩΝΟΒΕΙΛΟΜΕ		η] Βοιωτῶν ὁ βειλόμε-
ΝΟΣΦΙΣΤΟΡΕΣΑΝΔΡΩΝ		νος. Φίστορες ἄνδρων
ΜΝΑΣΙΠΠΩΝΙΚΙΠΡΟΣ		Μνασίππω, Νικίππος
ΡΟΛΙΟΥΚΡΑΤΙΟΣΘΙΩΝ	50	50 Πολιουκράτιος, Θίων
ΣΑΑΝΔΡΩΡΑΝΔΩΝ		Σαάνδρω, Πάνδων
γ) ΘΙΟΣΟΤΩΘΙΟΣΤΟΥ		γ) Θιοσότω]. — Θιός του-
ΑΝΑΓΑΘΑΝΦΗΝΙ		χ]αν ἀγαθάν· Φηνί-
ΟΑΡΧΟΝΤΟΣΜΕΙΝ		α]ο ἄρχοντος μειν[ό-
ΟΜΟΛΩΙΩΠΑΝΔΩ	55	55 σ] Ὀμολωίω Πάνδω-
ΔΙΩΝΟΣΚΗΟΛΟΥΜ		ν] Δίωνος κῆ Ὀλουμ-
ΧΑΜΙΝΙΟΣΑΝΤΙΘΕ		πίχα Μίνιος ἀντίθει-
ΤΑΣΦΙΔΙΑΣΘΡΕΠ		τι] τὰς Φιδίας θρεπ-
ΣΔΙΩΝΙΟΥΣΙΑΝΚΗ		τὰς Διωνιουσίαν κῆ
ΣΟΥΡΑΝΤΥΧΑΡΟΠΙ	60	60 Σούραν τῷ Χάροπι
ΗΡΑΚΛΙΠΑΡΜΕΙ		τῷ Ἡρακλί παρμει[νά-
ΣΑΝΕΝΚΛΕΙΤΩΣΠ		σας ἀνεγκλείτως Π-
ΔΩΝΙΚΗΟΛΟΥΜΠΙΧ		άν]δωνι κῆ Ὀλουμπίχ-
ΣΚΗΤΟΠΡΟΤΕΡΟΝΗΔ		η, ὡς κῆ τὸ πρότερον ἢ δ[έ
ΑΤΙΣΕΦΑΡΤΕΙΤΗΣΟΥ	65	65 κ]ά τις ἐφάρτειτη, σου-
ΙΕΝΒΟΙΩΤΩΝΤΟΝΒΕ		66 λει]μεν Βοιωτῶν τὸν βει-
δ) ΙΟΣΤΙΟΥΧΑΝΑΓΑΘΑ		85 λόμενον κῆ τὰν ἰά-
ΑΦΙΣ		ρευαν τῷ Ἡρακλε-
ΑΟΑΡΧΟΝΤΟΣ		ῖος] Φίστορες Ἐρμ-
ΕΙΝ		ῆ]ος Καλλίππω,
ΔΕΥΤΕΡΗΝΙΚΩΝΑΓΑΣΙ	70	Μελίτων Φιλοκ-
ΠΑΡΘΕΝΑΝΤΑΝΦΙΔΙ		90 λείος, Ἀριστίων
ΘΕΡΑΡΗΝΑΝΑΝΤΙΘΕΙ		Ὀμολωίω, Πούρ-
ΑΡΑΝΕΙΜΕΝΤΥΧΑΡΟΠΙ		92 ρι]χος Τίμωνος.
ΥΗΡΑΚΛΕΙΠΑΡΜΕΙΝΑΣ		δ) 67 Θ]ιός τουύχαν ἀγαθάν·
ΑΝΝΙΚΩΝΙΑΣΚΑΔΩΕΙ	75	Κ]αφισ[σί]αο ἄρχοντος
ΚΩΝΚΗΜΕΙΕΞΕΣΤΩΜΕΙ		μειν[ός] Ἄλαλκομενί-
ΝΙΠΑΡΘΕΝΑΚΑΤΑΔΟΥ		ω] δευτέρη Νίκων Ἀγασί-
ΞΕΣΤΗΕΙΔΕΜΕΙΚΟΥΡΙΑ		70 αο] Παρθέναν τὰν Φιδί-
ΣΤΩΑΙΑΡΕΙΑΣΟΥΛΩΣΑ		αν] θαράπηναν ἀντίθει-
ΒΟΙΩΤΩΝΟΒΕΙΛΟΜΕΝΟΣ	80	τι ἰαράν εἶμεν τῷ Χάροπι
ΙΣΤΟΡΕΣΑΛΕΞΩΝΕΥΡΟ		τῷ Ἡρακλεῖ παρμείνας-
ΑΧΩΤΙΜΑΝΔΡΟΣΚΑΦΙΣ		75 αν Νίκωνι, ἄς κα δώσει
ΡΙΛΩΤΕΙΣ		Νίκων κῆ μεῖ ἐξέστω μει-
Λ		θε]νι Παρθένα(ν;) καταδου-
ΝΙΚΩΝΟΣ		λίξεστη· εἰ δέ μεῖ, κουρία
ΙΕΝΟΝΚΗΤΑΝΙΑ	85	80 ε]στω ἅ ἰάρεια σουλῶσα
ΑΝΤΩΗΡΑΚΛΕ		κῆ] Βοιωτῶν ὁ βειλόμενος.
ΦΙΣΤΟΡΕΣΕΡΜ		Φ]ίστορες Ἀλέξων Εὐρο-
ΟΣΚΑΛΛΙΠΡΩ		μη]άχω, Τίμανδρος Καφισο-
ΕΛΙΤΩΝΦΙΛΟΚ		φίλω, Τεισ . . . . .
ΕΙΟΣΑΡΙΣΤΙΩΝ	90	84 [Φιλώτας:] Νίκωνος.
ΜΟΛΩΙΧΩΠΟΥΡ		
ΧΟΣΤΙΜΩΝΟΣ		

Είκ. 2. Ἐπιγραφή Β στ. 1-40
(ἐξ ἐκτύπου).

B

- ... [μει ποθίκουσα μειδὲ τῶν κλαρον-
ε) 1 ὀμ]ων ... (τοῦ δεῖνος)
μειθενί· οὐ[δὲ κατα-
δουλίξετη [Σω-
τειρίδα οὐθ[ίς· εἰ]
5 δὲ τίς κα κα[ταδον]-
λίδδειτη, κ[ουρία
ἔστω ἄ τε ἰ[ά]ρ[φ]εια τῶ
Χάροπος τῶ [Ἡρακλε-
ῖος σουλῶσα κ[ῆ ἄλ-
10 λος ὁ βειλόμε]νος
Κορωνεῖων κ[ῆ Βοιω-
τῶν ὡς ἱαρᾶς [ἰώσας
Σωτειρίδος κ[ῆ ἔλε-
υθέρας· ὁ δὲ κα[ταδ-
15 ο]υλιδδόμενος [ἔνο-
χος ἔστω τῇ [ἱερο-
φορίῃ· Φίστορες Ἄλε-
ξίω(ν) Φιλώταο, Π[ρουθί-
νας Φίλωνος, Φ[ίλων
20 Πουθίναο, Νί[κων Φι-
λώταο.
ε) Θιὸς τιούχαν [ἀγα-
θάν· Μικούλω ἄ[ρχον-
τος μεινός Ἄλ[αλκο-
25 μενίω Φιλόξεν]ος Ἄσ-
κλαπιοδώρω κ[ῆ Παρα-
μόνα Ἄσκλαπι[οδώρω
ἀντίθεντι τὰν [Φιδί-
αν θεράπη]ναν [Ἵμολω-
30 ἶδα κ[ῆ τὰ ἐξ οὐ]τ[ας
πάντα τῷ Χάροπ[ι τῷ Ἡ-
ρακ(λ)ῖ ἐ(λ)εύθερα [εἰμεν
παραμείνασαν Πα[ραμό-
νη, ἄως κα δώει, ἀν[εγκλεί-
35 τως· οὐδὲ ἀντιπ[οείσει]τη
Ἵμολωῖδος οὐθ[ίς οὐδὲ
καταδουλίξε]τη κα-
τ' οὐθ[ίνα τρ[όπο]ν· εἰ δὲ

Εἰκ. 3. Ἐπιγραφή Β στ. 30-69
(ἐξ ἐκτύπου).

μεί, σουλείτων | ἄ τε ἰά-
 40 ρεια κῆ Βοιωτῶν [ὁ βει-
 λόμενος· θρέ(ψ)](ι δὲ Ὀ-
 μολῶϊς Παρα[μó-
 ναν κῆ, ἐπ(ί)κα τελε[υτά-
 σει Παραμόνα, π[ρο]είσι
 45 τὰ νομ(ι)δδόμ[εν]α
 πάντα· Φίστορες [Φί-
 λων Πουθίνας, [Διό- ἢ Θιό-
 ζοτος Φίλωνος, [Ῥ]-
 λιούμπιχος | κῆ Εὐ-
 50 βωλος Φιλοξέ[νω].
 5) Θιός τιούχαν [ἀγα-
 θάν· Ποτάμ[ωνο-
 ς ἄρχοντος με[ιν]ός
 Θιουίω πέμπτη φθιν-
 55 ιούντος Ἀσκλαπίω
 ν Στρότωνος ἀ[ντί-
 θειτι τὸν Φίδιον Φ-
 εικέταν Σωτ[ειρι]δ-
 αν ἱερὸν εἶμεν [κῆ ἔλ-
 60 εὔθερον ἀπὸ τ[ῆ]σδε
 τᾶς ἀμέρας ἀ[νέ]π-
 αφον ἰόντα· εἰ δέ τις
 κα ἐφάπτεται, κουρ-
 ἰα ἔστω ἄ τε ἰά[ρ]εια
 65 σουλῶσα κῆ τῶ[ν] ἄλ-
 λων ὁ βειλόμενος
 ἀ]νουπόδικος ἰών· [εἰ δὲ
 τίς κα ἐφάπτεται εἰ
 καταδουλίδδειται, ἀ-
 70 ποτείσι Σωτειρίδ[α] ἀυ-
 γυρίω ἀττικῶ δρα[χμ]ά-
 ς χιλίας· Φίσ[το]ρες
 Εὐβωλος Φιλοξέ[νω],
 Πουθόδωρος Στ[ρό]τω-
 75 νος, Ἐρμων Μν[ά]σω-
 νος, Ἀγαθοκλ[ῆ]ς Ἐ-
 μπέδωνος

Εἰκ. 4. Ἐπιγρ. Λαροπικῆ Γ (ἐν Θήβαις,

Γ

η) [παρμείναντα . . . κῆ
 . . .], ἔ[τε κα ζώ-
 ωνθι, ἀνεκλε-
 ῖτως, εἶμεν ἐ-
 λείθερον ε(ῖ) δέ
 τις καταδου-
 5 λόδει[τ]η Προστ(ά-
 τει)ρον, προειστάσ-
 τω ᾧ ἰάρεια.

[δραχμὰ]ΣΕΚΑΤΟΝ

ΕΚΑΣΤΩΜΕΙΝΟΣ

θ) 10 Θι]ός τιούχη
 ᾶγ]αθή. Πασί-
 ω]νος ἄρχο-
 ντος μιν-
 ὸς Παμβοι-
 15 ω]τίω Πρόξε-
 ν]ος Καλλιφί-
 τω ἀντίθει-
 τ]ι τὸν Φίδιον
 Φ]εικέταν Ἄ-
 20 γ]άθωνα τῷ Χ-
 ᾶ]ροπι τῷ Ἡρ-
 α]κλί ἰαρόν εἶ-
 μ]εν κῆ ἐλευ-
 θ]ερον ο(ῦ) κατ-
 25 α]δουλίξετη
 δ]ὲ Ἀγάθωνα ο-
 ὕ]δεις· εἰ δὲ με-
 ῖ], κούρια ἔστ-
 ω σουλῶσα ᾧ ἰά-
 30 ρεια κῆ Βοιωτ-
 ῶ]ν τεῖ βειλ-
 ὸ]μενει· Φίσ-
 τορες Ὀνάσι-
 μος Δέξωνο-
 35 ς, Σωκλεῖς Λε-
 υ]κίδαο, Μνά-
 σ]ων Ἀριστοδ-
 ᾶ]μω, Ἀριστόδ-
 α]μος Μνάσων-

Εἰκ. 5. Τῆς αὐτῆς Γ στ. 1-20
(ἐξ ἐκτύπου).

40 ος.—Θιὸς τιούχα ἀγ-
α]θά· Ἄστιουκλείος ἀρχ-
ο]ντος μεινὸς Ἴπποδ-
ο]ομίου Δάμων Ἄπολ-
ο]δώρω κῆ Μνασίς Ἄπο-
45 λο]δώρω ἀντίθεν-
τι] τὰν (F)ιδίαν θεράπ-
ην]αν Ἐρμακάν τῷ Χάρ-
οπι] τῷ Ἡρακλεῖ εἰερά-
ν εἰμ]εν κῆ ἔλευθέραν π-
50 αρα]μείνασαν Δάμω-
νι κ]ῆ Μνασίδι ποιούσα[ν
Ἐρμ]αίαν πᾶν τὸ ἐπιπτα-
όμε]νον. Ἐπὶ δέ κα τελευ[τ-
άσει] Δάμων κῆ Μνασίς, ἀ-
55 πί]μεν Ἐρμαίαν μεί πο-
θί]κουσαν μειθενὶ μηθέν
Εἰ δ]έ κά τις καταδουλί]ζη
τη, κ]ουρία ἔστω ἅ τε ἱέρει-
α τῷ] Χάροπος τῷ Ἡρακλέ-
60 ος κῆ] ἄλλος ὁ βωλόμενος Βο-
ιωτ]ῶν ἀνυπεύθυνος ὢν
κῆ] ἀδάμιος· ὁ δὲ καταδο-
υλι]ζόμενος ἔνοχος ἔσ-
τω τῇ] ἱεροσο]υλίῃ.
65 Φίστορες[ς . . . . . Κάλλι-
π]πος . . . . . Κ]αλλ
ικ]λίδ[ου, ... Ἀλε-
ξ]ιώ[ν . . . . . Φ]ιλώτ-
ο]ν, Ἐπ[ι] . . . . . χάρ-
70 ει]ς Κ . . . . . αφισ-
ο]δώ . . . . . ρον,
Ἄ]ρι . . . . . στοιγεί-
των Θί]ωνος
Θ]εωρῶν Φί[στορας:] . . .

ΣΗΜ. Ἀρχὴ πιθανώτατά ποτε τῆς παρουσίας ὑπάρξασα φαίνεται — καὶ ἐκ τῆς ὁμοιοτητος (τοῦ C ἰδία) καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γραμμάτων ἐν ἐκάστῳ στίχῳ, ἀλλ' ἰδία ἐκ τῆς ταυτότητος τοῦ ἀπελευθερουμέ-
νου — ἢ ἐν BCH 1898, 271 ἐπιγραφή (ἐκ Μαμούρας, ἡμίσειαν μόλις ὥραν ΒΑ τῆς Κορωνείας), ἄφαντος ἀτυ-
χῶς ἤδη, ἦν μεταγράφομεν διὰ τοῦτο ἐνταῦθα, ἀφοῦ καὶ τίνα ἄλλως φαίνονται ἀναγνωστέα, ἀπὸ στ. 3 τῆς
κυρίας ἀρχῆς (προηγούμενα *μάρτυρες* προτεταγμένης ἀπελευθερώσεως, ὃν ὁ στ. 2 πιθανῶς *Νε]υμεί(ι)ος*).

η 8 Θιὸς τιούχα ἀ-
γαθὴ Ἄριστοδά-
5 μω ἀρχοντο-
ς μεινὸς Προσ-
τατειρίῳ ἐνδε-
κάτη Ἀγαθοκλ-
εῖ(ο)ς ἀντίθειτι
10 τὸν Φίδ(ι)ον θερεπ-
τὸν Προστάτει-
[ρον τῷ Χάρο]π-
[ι τῷ Ἡρακ]λ(ι) π[αρα-
μείναντα (αὐσαντῷ κῆ τῇ γουνησί. .)]

Δ

ια)	ΚΕΤΑ ΡΑΚΛΙΕΥΑΜΕ ΕΙΜΕΝΚΗΕΛΕ ΜΕΙΕΞΕΙΜΕΝ 5 ΔΟΥΛΙΞΑΣΘΦ ΚΑΤΑΜΕΙΘΕΝ ΕΙΔΕΚΑΤΙΣΚ ΛΙΔΔΕΙΤΗΣΘ # ΙΝΑΙΑΡΕΙΑ 10 ΟΒΕΙΛΟΜΕ ΣΩΣΙΚΛΕΙ ΠΟΥΡΡΙΧΟΣ ΘΙΟΚΛΙΔΑ ΤΙΜΩΝΑ	ια')	[... αντίθειτι τὸν Φίδιον Φε]- ι)κέ(τ)α ν τῷ Χάροπι τῷ Ἡ- ρακλί Εὐάμε ρον ἱερὸν εἶμεν κῆ ἐλε ύθερον· κῆ μεὶ ἐξεῖμεν μειδενὶ κατα- 5 δουλίξασθ(η) [Εὐάμερον κατὰ μειθέ να τρόπον. Εἰ δὲ κά τις κ αταδου- λίδδειτη, σο υλείτω αἰ- τὸ]ν ἅ ἱάρεια κῆ ἄλλος 10 ὁ βειλόμ ενος· Φίστορες Σωσικλείς . . . . . Πούρριχος [Τίμωνος ; Θιοκλίδα ς : . . . . . Τίμων Ἄ . . . . .
ιβ')	15 Θ # Ο Σ ΙΞΕΝΩΑ ΟΣΑΓΡΙ ΙΩΝΑ ΝΘΑΡ	ιβ')	15 Θιός [τιο ύχα ἀγαθὰ Μνασ- ιξένω ἄ ρχοντος μειν- ός Ἀγρι ωνίω . . . . . ιων ἀ ντίθειτι τὰν Φιδία- ν θαρ άτηναν . . . . . (Φθορὰ 25 περίπου στίχων)
ιγ')	ΔΩΕ ΑΡΜΟΔΙΑ ΕΝΙΔΕΚΑ ΕΙΡΟΔΟΤΣ 5 ΘΑΨΑΝΘΣ ΝΙΟΥΣΙΟ # ΤΑΝΘ # ΔΔΟΜΕ ΑΚΑΘΦΚΑΣΤΟ # Ε Τ # ΤΕΤΕΛΕΤΙ 10 ΜΕΙΕ # Σ # ΔΕΚΑ ΞΑΣΘΗ # ΩΝΙΟΥ ΝΑΣΙΜ # ΝΜΕΙΤΕ ΙΟΜΩΝΕΙΡΟΔΟΤ ΛΥΜ # ΘΕΝΙΚΑΤΑ 15 - ΤΡΟΠΟΝΑ # ΛΑΕΛ # ΩΗΔΕΤΙΣΥΛΙ ΙΔΔΕ # Η . . . ΙΑΤΩΧ # Ρ ΣΟΥΛ # ΙΩ . . . . . 20 ΑΣΩΩΚΗΤΩΝΑ ΜΕΝΟΣ # ΣΤΩΙΑ ΛΕΥΘΕΡΩΝΔΙΩΙ # ΑΣΙΜΩΚΗΩΝΚΑ ΚΤΕΙΣΩΝΘΗΦΙΣΤΟ 25 ΞΕΝΟΣΚΗΦΑΝΩΝΔΑ ΚΡΙΤΩΠΟΛΙΟΥΔΩ # ΣΤ ΗΝΕΤΩΑΛΕΞΙΑ	ιγ')	1 . . . [παραμείναντας ἀδσαντῷ, 1 [ἄως κα δώσει, κῆ τῇ γουνηκί Ἀρμοδία ἀνεγκλείτως. Ἐ πι δὲ κα τελευτάσωνθι Εἰροδότο ς κῆ Ἄρμοδία, 5 θαψάνθ ω Ὀνάσιμος κῆ Διω- νιοῦσιο ς κῆ ποιεισάνθω τὰ νο μι δδόμε να πάντ- α καθ' ἕκαστον ἐ νιαυτὸν τ[ῶς] τετελε ν[τα]όντεσι. 10 Μεί ἐ ξέσ τ[ω] δὲ κα ταδουλί- ξασθ η Διωνιού σιον εἰ Ὀ- νάσιμ οισν μεῖτε [τῶν κλαρο- ν]όμων Εἰροδότ ω μεῖτε ἄλ- 15 λυ μειθενὶ κατὰ [μειθέ- να τρόπον, ἀλλὰ ἐλ εύθεροι ἐνθ ω· ἢ δὲ τίς κα καταδουλί- ίδδει τη οὕτως, ἄτε ἱάρε- ια τῷ Χάρ σοπος τῷ Ἡρακλεῖο- ς] σουλ είτω [κῆ προῖστ- 20 ἴσθω, κῆ τῶν ἄ λλων ὁ βειλό- μενος [ώ]ς τῷ ἱα ρω ἰόντων ἐ- λειθέρων Διω νιουσίω κῆ Ὀ νασίμω κῆ ὦν κα [οὔτοι 25 κτείσωνθ]η· Φίστο ρες Πιρό- ξενος κῆ Φανών δας Καλλι- κρίτω, Πολιούδω ροισ Τ[ιμ- ασ]ηγήντω, Ἀλεξία ς ; . . .

Ὁ γραφικὸς χαρακτήρ ποικίλλει κατὰ τὰς διαφοροχρόνους προφανῶς ἀναγραφάς, ἐν ὧν εἰς 13 ἀνευχομένας (*ἐπὶ διαφορῶν ἐπωνύμων*), τὰς ἐξῆς· α') πλευρᾶς Α 1-19· β) Α 20-52· γ') Α 52-66 καὶ 85-92· δ') Α 67-84· ε') πλευρᾶς Β 1-21· ζ') Β 22-50· ζ') Β 51-82· η') Γ 1-7· θ') Γ 10-40· ι') Γ 40-73· ια') Δ 1-14· ιβ') Δ 15-19 καὶ ιγ') τὸ ὑπόλοιπον ἐπὶ τῆς Δ πλ. (στιχ. 1-27), Ἄλλ' οὐδὲ ἀντιστοιχεῖ πάντοτε ὁ χαρακτήρ πρὸς τὴν ἐπάλληλον τάξιν ἤδη ἐκ τῆς εἰκ. 1 σαφές ὅτι ἡ ζ' = Β 22-50 ἔχει πολὺ νεωτερικώτερα σχήματα γραμμάτων ὄχι μόνον τῆς προηγουμένης ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπομένων ὁμοπλεύρων καὶ ὅλως ἀπασῶν, ἦτοι Α, λ, Ε, C καὶ C, δις καὶ κ (στίχ. 35, 46 ἄλλως μόνον ἐν Γ 1 ἀπαντῶν) ἀντὶ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις σχεδὸν ὅλαις Α ἢ Α, Λ (σπανίως Α λ), Ε, Σ, Ν, ἔχει ἔτι τὰ ρ μικρότερα καὶ ἰσηλὰ κείμενα, τὰ δὲ τ τὸναντίον καταβαίνοντα καὶ ὑπὸ τὰς γραμμάς. Ὡσαύτως αἱ η' - θ' (Γ ἀρχῆ - στίχ. 40) ἔχουσι μορφὰς γραμμάτων νεοφανεῖς, ἀλλ' ἅμα καὶ ζωηρῶς ἐνθυμιζούσας τὴν ἐπισεσυρμένην γραφὴν τῶν χειρογράφων (ἰδίᾳ ἐν τῇ τάσει πρὸς καμπυλώσεις π. χ. C. [C = Π, C = Η, Υ = Υ κλπ.), ἔτι δὲ τὴν μόνην βραχυγραφίαν στ. 5-6 ΠΡΟCΤΙΡΟΝ = Προστ(άτει)ρον. Ἡ δὲ πλ. Γ' σφύζουσα ἔτι δύο ἀλλοτριούς αὐτῆς προδήλως στίχους (8-9) ἐκ παλαιότερας ἀπεξεσμένης ἐπιγραφῆς δεικνύει ὅτι πιθανώτατα καὶ ἡ ζ' ὁμοίως ἔχει ὕστερογενῶς ἐπεντεθῆ¹ ἀποξέσασα προϋπάρχουσαν. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν πλ. Α ἢ δ' (στ. 67-84) ἔχει ὄχι μόνον ἀνωμαλώτερα καὶ ἀσχημότερα, ἀλλὰ καὶ ὀλίγον νεωτερικώτερα σχήματα γραμμάτων ἢ ἡ γ', ἐνῶ ἡ τελευταία ἔχει καταφανῶς γραφὴ μετὰ τὴν δ' (ἦν προϋποθέτει) ἐν μέρει ἐν τῷ ὑπὲρ ταύτην κενῷ (στ. 52-66) καὶ ἐν μέρει μετ' αὐτὴν εἰς τὸ τέλος (στίχ. 85-92) ὥστε ἐνταῦθα πρόκειται εἰκαῖα ἐκλογή τοῦ χώρου, ὄχι ἀκριβῶς κατὰ σειρὰν ἐπιγραφόντων, ἀλλ' ἅμα καὶ χαρακτήρ γραφῆς ὄχι αὐστηρῶς ἀντίστοιχος πρὸς τοὺς χρόνους².

Τὸ κείμενον ἀποκαθίσταται καὶ κατὰ τὰς μικρὰς φθορὰς εὐκόλως· ἐν Α 38-39 δεχόμεθα μᾶλλον διπτογραφίαν [κ]Η|[τ]ᾶν<τὰν> ὀδὸν ἢ τὸ ἄλλως οὐχὶ πρωτοφανές [δ]Π|αν τὰν ὀδὸν, ἐνεκα κυρίως τῆς ἐπαισθητῆς χρείας τοῦ καί³.

Ἐν Β 16 συμπληροῦντες [ἱερο]φορίη δεχόμεθα τοῦτο συνώνυμον πρὸς τὸ ἱεροσυλία κατὰ τὸ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Λύμης (συγχρόνῳ περίπτου) BCH 1878, 98

¹ Ἡ ἐκ νέου τεθῆ, ὡς ἡ BCH 1896, 158 ἐκκοπεῖσα ἀνάθεσις.

² Καὶ ἀνάλογος πρὸς τοὺς ἐκάστοτε χαρακτῆρας, μᾶλλον ἢ ἦττον ἀπαιδεύτους· πρβλ. ἀνορθογραφίαις καὶ ἀβλεψίαις Γ 5, 24, 27, 52, πιθανῶς καὶ 46 ΕΙΔΙΑΝ ἀντὶ ΦΙΔ. καὶ 47 ΕΡΜΑΕΑΝ ἀντὶ -ΙΑΝ (ἄν καὶ τοῦτο δύναται καὶ νὰ θεωρηθῇ βοιωτικὸς ἀρχαϊσμός) καὶ Β 16.

³ Ἐν Β 43 ὁ χαρακτῆρ ἔχει διορθῶσει ὕστερον παραδρομὴν αὐτοῦ προσθέσας τὸ ΚΑ μικρὸν ὑπὲρ τὰ ΠΤ. ἀλλ' ὄχι καὶ τὸ Ι τοῦ ἐπί.

ιεροφωρεῖν, ἂν καὶ ἀσφαλὲς *φο* βλέπομεν ἐν τῇ ἡμετέρῳ¹. — Τὰ ἐν Β 41 *θρέψ[Ι]* καὶ ἰδίᾳ 43 *π[οείσΙ]* ἐπιτρέπει μόνα ὁ χῶρος· πρβλ. ἀποιεῖσΙ αὐτ. 70. — Ἐν Β 54 ὄντος *α* ἀπαξ *ἀσφλοῦς* τοῦ ἐν 55 *ιουντος* — ἐκτός ἐὰν τὸ Υ παραδρομὴ ἀντὶ *ἀπ[-έξ]ιόντος* —, ἀνετώτερον μὲν θὰ ἐχώρει τὸ *[ἀνι]ούντος* — σχηματισμὸς δηλ. αἰολικός, ὄχι ἀφάνταστος, ἀμεταβάτου σημασίας, κατὰ τὸ Κῶρον «μηνὸς *ἀνομένου*»², — ἀλλὰ δὲν ἀποκλείεται καὶ πιθανώτερον εἶναι αὐτὸ τὸ συμπληρωθὲν *[φθιν]ιούντος*, τύπος ἀρχαῖος μᾶλλον βοιωτικὸς ἢ βοιωτιάζων, τὸ πρῶτον ἐμφρανιζόμενος ἐνταῦθα. — Ἐν Β 30 κεῖται ἐκ πρώτης χειρὸς *ἐξ οὔ[τας]*, παραδιωρθωμένον ὅμως εἰς *αὐ[τᾶς]*³.

Γ 1. Εἰκάζομεν *ἔ[ττε κα]*, τὸ βοιωτικὸν γνωστὸν ἀντίστοιχον τοῦ λοκρικοῦ *ἔντε*, τοῦ ἀττικοῦ *ἔστ' ἄν* κλπ., ἀφοῦ κεῖται καὶ Α 32⁴. — Ἐν Γ 5 δὲν μετεγράψαμεν εἰς καταδουλ(ιδδ)ειτὴ τὸ ἀνύπαρκτον βέβαια ἐν τῇ λαλουμένη τέρῳ — *λόδειτῃ*, ὡς προελθὸν ἐκ τοῦ ἤδη κοινοῦ καὶ οἰκειοτέρου, φαίνεται, τῷ χαρακτὴ *καταδουλοῖ*, ὃ καὶ εἶχεν ἀρχίσει νὰ γράφῃ, ὅτ' ἐπέστησε τὴν προσοχὴν (γράψας ἤδη τὸ ο) εἰς τὸ ἐν τῷ χειρογράφῳ αὐτοῦ *ιδδειτῃ*. — Γ 64 ἀσφαλὲς ἐκ τῶν ἄνω ἄκρων τῶν ἀπεξεσμένων γραμμάτων τὸ *ιεροσουλίη*, βλέπομεν τελευταῖον ἐφιστῶντες ὀξυτέραν προσοχὴν εἰς τὰ ἴχνη.

Δ ια' 12 συνεπληρώσαμεν Πύρριχος [Τίμωνος] κατὰ τὸν Α 92 ἐ., ὡς καὶ ἐν Α 84 [Φιλώτας] Νίκωνος κατὰ τὸν Β 20 ἐ., ἀμφοτέρω πιθανὰ ἀπλῶς· ἀλλὰ ([Ἀγασίας] Νίκωνος κατὰ τὸν Α 70 ἀποκλείεται ὡς μάρτυς συγγενῆς). — Τέλος *Δ ιγ'* 9 ἴσως πιθανώτερα ἐκ τοῦ χώρου ἢ «αἰτωλική» δοτικὴ τετελευταόντης, εἰσηγμένη δὰ καὶ εἰς τὴν Βοιωτίαν: πρβλ. IG VII 2383, 15 χρεῖαν ἐχόντης (Χορσιῶν) καὶ REGr. 1912, 71, 5-6 ἰαόντης καὶ μεταφερόντης (Τανάγρας), ἦγυς (=αἶξιν) IG VII 3171, 39 (Ἵορχομενοῦ).

¹ Ἴσως νομισθὲν ἐκ τοῦ «ἄγειν καὶ φέρειν τὰ ἱερά», ἂν μὴ, τὸ ἀπλούστερον, ἀποδοτέον εἰς ἀβλεψίαν τοῦ χαρακτοῦ *[βουλο]φορία*, ἀντὶ τῶν γνωστῶν *δουλαγωγία* (π. χ. IG IX¹, 39, 9 καὶ 42, 13) καὶ *ουλαγωγεῖν-εἰσθαι*, κυκλομένον μέχρι καὶ τῶν Βασιλικῶν (XL VIII, 18-19, 23, 27, 30) δυσκολώτερον θὰ ἐξηγεῖτο ἐξ ὁμοίας φράσεως. Ἐνθυμούμενοι τὴν ἐν δελφικῇ ἐπιγραφῇ SGDI 1938, 21 ὑποχρέωσιν τοῦ ἀπελευθερουμένου *φοροφορεῖν* τῷ δεσπότη, καὶ τὰς ὁμοίας ἐν Λεβαδείᾳ IG VII 3083, 15 (*εἶσι φόρον* κλπ.), ἐν Χαιρωνείᾳ (αὐτ. 3376) *ἐξενεγκάτω τὸν ἔρανον*, τὸν ἀνειλημμένον δηλ. ὑπὸ τοῦ δεσπότη «μέχρι ἀποπληρωμῆς, ἐν Δελφοῖς SGD I 1731 «τὰς συμβολὰς ἐν τὰς φυλὰς διδούς», καὶ ἄλλας *φορὰς* καὶ *καταβολὰς*, περὶ ὧν Calderini la manomissione in Grecia 288 ἐ., εἶχομεν τὸ πρῶτον εἰκάσει *[φορο]φορίη*, ὑποθέτοντες ὅτι εἰς τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην (φοροφορεῖν), *μνημονευομένην ἐν τῇ ἐλλειπούσῃ ἀρχῇ τῆς ἐπιγραφῆς*, ὑποκαθίσταται οὕτως ὁ ἀναδουλῶν ἀλλὰ πλὴν τοῦ ἀπιθάνου τῆς σημασίας (*ἔνοχος* = *ὑπόχρεως*) ὁμολογοῦμεν ὅτι θὰ ἦτο καὶ ἀνεπαρκὴς ἢ ποινὴ, μᾶλλον οὐδὲ ποινὴ.

² Paton-Hicks: Inscr. ἀριθ. 37, 60 καὶ 39, 8.

³ Ἀλλὰ πρβλ. Α 35 τὸν *μεθ' Ὀδτα* χρόνον καὶ de Ridder BCH 1895, 160.

⁴ Τὸ *μονῆρες ἔττε καν* IG VII 3054, 7, συμπεφυρμένον μετὰ τὸ ἀττικὸν *ἄν*. Buttenwieser: Indog. Forsch. τόμ. 28 σ. 39.

Ἄλλο *γλωσσικὸς τύπος*, ἰκανῶς ἐν ἀπάσαις ὁμοιόμορφος, εἶναι ἡ (ὕστερα) βοιωτικὴ διάλεκτος, ἣν ἐγνωρίζομεν κατὰ τοὺς μακεδονικοὺς χρόνους λαλουμένην, σχεδὸν ἀμιγῆς, ἀφ' ἧς κυρίως παρεκκλίνει (τὰς πλείστας ἐπιδράσεις τῆς Κοινῆς ἐμφανίζουσα) ἡ πλευρὰ Γ, χωρὶς ὅμως νὰ κατισχύῃ μηδ' ἐν ταύτῃ ὅλως ἡ Κοινή. Σημειοῦμεν συνολικῶς τὰ χαρακτηριστικώτερα φαινόμενα καὶ ἰδίᾳ τὰ παρεκκλίσεις: 1) Τὸ ἀρχικὸν F διατηρεῖται ἐν ἀπάσαις καὶ ταῖς ὑστάταις ε'-ς' καὶ *η'-θ'* (B-Γ), ἐν τοῖς *Φίδιος*, *Φεικέτας*, *Φέτος* (ἀπαξ A 33), *Φίστορες*, ἀλλ' ὄχι πλέον ἐν τῷ *Ἀστιουκλεῖς* (Γ 41), ἐνῶ IG VII 3180 *Φαστιούλλει* κλπ. καὶ *πρόΦαστις* μάλιστα REG XII 69 στ. 7.

2) Ἡ πασίγνωστος καὶ ἀπὸ μακροῦ ἐν Βοιωτίᾳ συντετελεσμένη μονοφθογία τῶν διφθόγγων *ει*, *αι*, *οι*, προφερομένων καὶ γραφομένων *ι*, *η*, *υ*, ἐπίσης διήκει δι' ἀπασῶν: οὐθίς, *παρευεσί* (δοτ.) ἐπί *κα* (=ἐπειδάν), ἀποτείσι B 70 κλπ.¹ — *κή*, γένει*η*, *Αὐτήν*ετος, *ῆ* (=αἰ, εἰ) A 64. *Διγ'* 16, καθ' ἃ φυσικὰ καὶ πᾶσαι αἰ τοπικαὶ τῶν πρωτοκλίτων καὶ δευτεροκλίτων τῆ Παραμόνη B 39, τῆ [ἱερο]-φωρίη B 17, τῆ ἱερ[οσου]λίη Γ 64 κλπ. (πλὴν μόνου ἴσως τοῦ *Διβ'* 2 ἈρμοδίA, ἐὰν μὴ καὶ τοῦτο ὄνομ. [κή ἄ γοννά]A.), τῷ Ἡρ. τῷ Χάροπι, ἄλλυ, αὐσαντῷ A 29, τῷ κλαρονόμυς A 6-7 κλπ. Ἀλλὰ τὸ ἐκ τοῦ *οι* προελθὸν *υ* τοῦτο ἔχει χωρήσει προδήλως ἐν τῇ προφορᾷ πολὺ πλησίον τοῦ *ι* κλειστοῦ², διὸ καὶ ἐνίοτε (*σπανίως*) παρίσταται διὰ τοῦ *ει*: Ἀκρήεις καὶ Παναμίεις A 41, *τεῖ* βειλόμηνει (=τοῖ) Γ 30-31, ὡς δηλ. τὰ ἐν ὑστάταις βοιωτικαῖς ἐπιγραφαῖς ἤδη ἐγνωσμένα δείγματα τελείου <ἰωτακισμοῦ>, π. χ. VII 3180-81 *τεῖ* Δι — *τεῖ* Βασιλεῖ· πιθανῶς δι' *ει* ἐκφέρεται παντοῦ μόνον τὸ *Φεικέτας*³, τούναντίον ὅμως Βοιωτὸς ἀπανταχοῦ κατὰ τὴν γνωστὴν ἐξαίρεσιν. — Ἀντιστρόφως τὸ διγράμματον ἀλλ' ἀσφαλῶς μονόφθογον *ει* παριστᾷ καὶ ἐνταῦθα τὰ ἀρχῆθεν *ε* καὶ *εἰ* (καὶ τὰ ἐκ συναίρεσεως καὶ ΑΕ): *μεῖ*, *μειθίς* (μόνον Γ 56 καὶ *μηθὲν* καὶ *μειθενί*) *Σωτειρίς*, *Σωκράτεις*, ἀνέγκλειτος, *παρμείνας* κανονικῶς, ὑποτακτ. *δώει*, ἐφάπτει*τη* κλπ. (πλὴν Γ 57 *καταδουλίζη[τη]*), Ὀφέλειμος A 23⁴ — ἀλλ' ὁμαλῶς ποθίκω, ὡς γνωστὸν ἐκ τοῦ *ἰκω*, ὄχι τοῦ ἦκω· τὸ *ει* παριστᾷ ἤδη καὶ τὸν ἀπλοῦν φθόγγον *ι*, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ Γ: *προεισιτάσθω* Γ 5, *εἰερὰν* 48, *εἰδία* 46 (ἔστω καὶ παρεκ-

¹ Ἀλλὰ τὸ *Φέκατι* A 33 πανδώριον — καὶ ἀρχικόν. Solmsen: Laut -- u. Verslehre 252.

² Πρὸς τὴν (χαρακτηριστικὴν μέσης τινὸς προφορᾶς) ἀστάθειαν ἐν βοιωτικῷ ψηφίσματι (I' αἰῶνος π. X.) τῆς πρὸς Μαιάνδρῳ Μαγνησίας Inschr. ἀριθ. 25. 6 τὰν ἐκ προγόνων ἑκείνοτατα, ἀλλὰ στίχ. 17 τὰν τε *υ*εἰκίνοτατα (τὸ F παραλείπει ὡς ἄγνωστον αὐτῷ ὁ ἐγγώριος, φαίνεται, χαρακτῆς).

³ Ἐκ τοῦ ἀρχαιότερου *Φεικέτας*, ὃ π. χ. ἐν Ὀρχομενῷ κανονικῶς οὕτω VII 3198-3201· πρὸς τὴν *Φεικίαις* καὶ τὸ κομικὸν μάλιστα *διΦύκισις* 1719, 9. φυλάττον τὸν πάτριον μετὰ τοῦ F τύπον ὁμοῦ μετὰ τῆς ἐκ τῆς Κοινῆς ἐκθλίψεως (= διοικ -), ἐνθυμίζον δὲ τὰ νέα καὶ ἄλλως ἔχοντα *δικονῶ* -ία, Ἀθηνᾶς KH' 104.

⁴ Ἡρμηνευμένον πάλαι ἐκ τοῦ -*ημος* -*ημα* (ἃ καὶ αὐτὰ ὡς ὀνόματα κύρια· Ὀφέλημος Θηβαῖος Δελφ. ἐπιγραφή. Ὀφέλημα γυνὴ ἐκ Κορωνείας VII 2999)· ἰδὲ νῦν ἀντὶ ἄλλων Rüsch: Gram. d. Delph. Inschr. 62.2.

δοχή τυχόν χειρογράφου Fιδία). Οὕτω καὶ τὸ διαζευκτικὸν ἦ εἶναι εἶ A 10, παραλλήλως τῷ ὑποθετ. εἰ (ὅπερ ἔχει ἤδη παντοῦ εἰσαχθῆ ἐκ τῆς Κοινῆς πλὴν τῶν εἰρημένων A 64 καὶ Δ ιγ' 16). Ἐνῶ ὁμοῦς *Εἰρόδοτος* A 7 Δ ιγ' 4 ὁμαλῶς, ὁ Ἡρακλῆς αὐτὸς ἔχει παντοῦ τὸ Ἡ (*ἐπικόν* Meister: gr. Dial. I 219)¹. Παρὰ τὰ ὁμαλὰ (ἐκ τῶν εἰς -άω) σουλεῖμεν καὶ σουλείτω ἔχομεν ἅπαξ καὶ σουλείτων (ἀσφαλῆς B 39, κατὰ τὰ εἰς -έω;) ἀντὶ τοῦ συνήθους βοιωτ. σουλώνθω. — 3) Ἀντὶ τοῦ μονοφθόγγου φυσικὰ *ου*, τοῦ δεικνύοντος πασιγνώστως τὴν βοιωτ. προφορὰν τοῦ πανελληνίου *υ* (κούριος, ἀνουπόδικος B 67, Εὐρούμαχος A 81 - 2 — πλὴν μόν. B 71 ἀργυρίω, ἀττικοῦ καὶ τὴν ὀρθογραφίαν). ἔχομεν καὶ ἐνταῦθα τὸ *ιου* κατόπιν παντὸς *τ θ λ ν* κατὰ τὸν γνωστὸν βοιωτικὸν νόμον² λοιπὸν *τιούχα* παντοῦ (ἀκόμη καὶ Γ 10) πλὴν A 52, Ἀστιουκλείς Γ 41, Θεοῦσιος A 23, θιουσία A 36, Πολιουκράτεις A 50, Πολιούδωρος Δ τέλ., Ὀλιούμπιχος A 17. B 49 (ἀλλὰ καὶ Ὀλουμπίχα A 56. 63), Διωνιούσιος -ία A 59. Δ ιγ' 11 — μόνον Γ 61 ἀνυπεύθυνος ὦν τῆς Κοινῆς, ἐν ᾧ βοιωτ. ἀνεπίθιουνος *ἰών* BCH 19 (1895) 161 B. Ἐνταῦθα καὶ τὸ νέον *φθιν/ιούντος* B 54. — 4) Τὸ *ἄως* κανονικῶς παντοῦ, σύμφυρτον ἐκ τοῦ τῆς Κοινῆς *ἔως* καὶ τοῦ μόνον ἐν A 75 *ἄς* (ὃ τὸ πανδώριον καὶ ἀρχικὸν βοιώτιον· πρβλ. τὴν ἀρχαιοτέραν πολὺ ἐπιγρ. BCH 1901, 395, 5 - 6 = κατωτέρω σ. 261, 5 - 6 καὶ Ind. Forsch. Τόμ. 28 σ. 39). Τοῦναντίον παντοῦ *σουλάωσα* ἤδη. — 5) Τῶν γνωστῶν, ὁμαλῶν καὶ ἐδῶ, θίος, Θίων (A 50. Γ 73), Θιόζοτος A 50 ἐ., Φετίων, Πολιουκράτιος μόνη ἐξαιρέσις Δ ιβ' θεός. — Τῶν ὁμαλῶν βοιωτικῶς *ἰαρός*, *ἰάρεια* μόνη ἐξαιρέσις Γ 48 καὶ 57 (μὲ ε). — 6) Τοῦ *ω*, τοῦ κανονικῶς καὶ ἐνταῦθα ἀντιστοιχοῦντος πρὸς τὸ ἀττικὸν νόθον *ου* (Καλλίππω γεν., Γλαυκίνω κλπ., ἀκόμη καὶ λειτωργῖμεν A 35, ὡς γνωστὸν) ἐξαιρέσεις πάλιν μόνον ἐν Γ 44 Ἴπποδρομίου, 69 Φιλώτι[ο]υ καὶ 71 Καφισοδώρου. — 7) Τοῦ σταθεροῦ βοιωτικοῦ βειλόμενος παρέκκλισις μόνη Γ 60 βωλ. ἐκ τῶν δυσμικῶν ἰδιωμάτων. — 8) Ἀντὶ τῶν καταλήξεων *-σθη* (Δ ια' 5 καὶ ιγ' 11) καὶ *-σθων* ἐμφανίζονται πάλιν ἐκ δυτικῶν ἐπιδράσεων (αἰτωλικῶν ἢ δελφικῶν: ἰλαξάστω κλπ.) τὰ καταδουλίξεσθι³ A 78 καὶ προεισιτάστω Γ 7. — 9) Τῶν κανονικῶν *δῶει*, καταδουλίδδεσθη, νομιδδόμενα (ἀλλὰ μεθ' ἐνὸς *δ* ἀδάμιος ἀσφαλῆς Γ 62) κλπ. ἐξαιρέσιν ἀποτελεῖ καὶ πάλιν ἡ Γ (καταδουλίξη[τη] 57. 62, καθ' ἃ καὶ ἡ συμπλήρωσις ἡμῶν [ζῶω]νθι ἐν ἀρχῇ). Τὸ Θειόζοτος A 52 καὶ B 48, ὡς κύριον,

¹ Ἐξ οὗ φαινομένου ἠθέλησε νάντληση νέον ἐπιχείρημα τῆς θέσεως αὐτοῦ. ὅτι οὐχὶ Βοιώτιος ὁ Ἡρακλῆς ἀρχῆθεν, ὁ P. Friedländer Herakles 55 ἐ. Ἄλλ' ἰδὲ Gruppe Berl. Ph. W. 1908, 1281 ἐ. (εὐστόχως ἐνθυμίζοντα τὸ ἐπίσης διαρκές, «ἐπίσημον» Βοιωτός) καὶ νεωστὶ Beloch: Grie. Gesch.² 1² § 32 ἐ.

² Οὗ γνωστὴ εἶναι ἡ φωτεινὴ εἰς *προδιαλεκτικόν* ἤδη στρωμα ἀναγωγή ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ διδασκάλου ἡμῶν Γ. Χατζιδάκι (Kuhn's Ztschr. 34, 91 ἐ. ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ παράλληλα λακωνικά φαινόμενα.

³ Ὡς δηλ. καὶ ἐν Ὀρχομενῷ BCH 1895, 161 καταδουλίτασθι (πρβλ. Thumb. Ind. F. Τόμ. 31 σ. 225). παρὰ τὸ σύγχρονον (αὐτ. A) *-σθη* καὶ τὸ ε ὅλως ἀνώμαλον· ἴσως ἐνεστώς, τὸ δὲ Ξ ἐκ παραδρομῆς ἀντὶ Ζ.

ἦττον ἀξιόπιστον¹ καὶ ὡς πρὸς χρόνους. — 10) Τῆς κανονικῆς ἀποκοπῆς ἀντίθειτι, *παρμείνας* κλπ. (A 28, 61, 74) ἐξαίρεσις τὸ κοινὸν *παραμ.* B 33. — 11) Παρὰ τὴν βοιωτικὴν μετοχὴν *ἰών* A 67 (καθ' ἣν καὶ συμπλήρ. [ἰώσας] B 12) ἔχομεν κοινὸν *ῶν* Γ 61. — 12) Ὅτι βοιωτικὴ εἶναι ἡ ἀφομοίωσις *ῥΑράπηνα* A 25. 72. Δ ιβ' 19, καὶ ὄχι ὑπέρα κοινῆ (ὡς τὰ ἐν ἐπιγρ. Α' αἰῶνος μ. Χ. Κορμαν. Συναγ. λ. θαραπεύω), ὅτι τούναντίον τὰ *ῥΕράπηνα* B 29 καὶ Γ 46 εἶναι τῆς κοινῆς (ὁμοῦ δὲ καὶ τὰ ἐν IG VII πανταχοῦ θερ-) γίνεται πιθανὸν καὶ ἐκ τῶν *φαρΑ-τριῶν* τῆς Αὐλίδος AM 1906. 434.

13) Ὡς πρὸς τὴν *κλίσειν* τὸ κυριώτατον (καὶ ὄλων τῶν γλωσσικῶν ἀπλῶς) φαινόμενον τῶν ἐπιγραφῶν ἡμῶν εἶναι βεβαίως ὁ τύπος *φθιν]ιούντος*², προστιθέμενος τρίτος εἰς τὰ *γίνυτη* IG VII 1737, 5 καὶ *γινιούμενον* 3303, 6, τὰ ἐξαιρούμενα δικαίως (π. χ. Sadée: de Boeot. titul. dial. 24 ἐ.) ὡς χαρακτηριστικὰ τοῦ αἰολισμοῦ τῶν ἀρχαίων Βοιωτῶν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ θεσσαλικά ἀδελφὰ *«γινυμέναν ὀνάλαν»* κλπ. — Τοῦ Ἡρακλῆς ἔχομεν γενικὴν *-εῖος* A 13. 46. 86 βοιωτ., *-έος* δὲ Γ 59 καὶ πιθ. *-ῖος* μόνον B 8, δοτικὴν δὲ κανονικῶς μὲν Ἡρακλῆ A 27. 61. B 32. Γ 22. Δ 2, ἀλλὰ καὶ τὸ κοινὸν *-εῖ* A 87 καὶ μεθ' ὀλοκλήρου τῆς δοτικῆς κοινῆς *τῶ* Χάρ. *τῶ* Ἡρακλεῖ μόνον Γ 48. — Κατὰ τὸ κανονικὸν ἀντίθειτι ἀπαντᾷ σταθερῶς καὶ ἀντιθεντι ἤδη (κατ' ἐπίδρασιν καὶ τῶν δυτικῶν ιδιωμάτων;), ἀλλ' ἄπαξ παραμένει καὶ τὸ βοιωτικὸν *-νθι* (Γ ἀρχῆ, ὡς καὶ τὸ μέσον κτείσωνθῆ ἐν Δ ιγ' 24, καθ' ἃ καὶ ἡ συμπλήρωσις *ἐνθῶ* Δ ιγ' 16). — Κατὰ τὰ ὁμαλῶς παντοῦ εἰς *-μεν* βοιωτικά (καὶ τῶν θεματικῶν ῥημάτων) ἀπαρέμφατα (π. χ. σου[λεῖ]μεν A 65 ἐ.) ὄχι ἀπίθανον καὶ Γ 55 *ἀ[πελθέ]μεν* κατὰ τὸν διαθέσιμον χῶρον.

14) Δύο συντακτικὰ φαινόμενα ἰδιότυπα ἴσως δύνανται νὰ θεωρηθῶσι χαρακτηριστικὰ τῆς διαλέκτου πρῶτον ἡ ἀήθης βραχυλογία A 38-42 ἐρπέτω

¹ Ὁ Solmsen Rh. Mus. 1904. 498 ἐ. θεωρεῖ τὰ ἤδη ἀρχαῖα βοιωτικά Θεόζοτος κλ. ἀκριτῶς ἐν παραλληλισμῷ πρὸς τὰ σύγχρονα Θεόθ· κλπ. ὡς δείγματα καὶ αὐτὰ τῆς ἐν Βοιωτίᾳ ἀνέκαθεν συντήξεως καὶ *δυτικῶν* στοιχείων, ὡς καὶ τὰ δυσμοελληνικά, λέγει σ. 491, Στρατ., Βραχ· παρὰ τὰ κανονικά αἰολοβοιωτικά Στροτ· Βρόχ· — ἐνταῦθα μόνος ὁ Στροτίων B 56, τοῦ γνησίου βοιωτικοῦ αὐτοῦ κόμματος, ἀπαντᾷ. Ἄλλ' ἴσως αἱ ἐπιδράσεις ἐγγύτεραι ἐξ Ἀττικῆς εἰς τοὺς Στροτ· καὶ μόνον εἰς τοὺς Θεοζ· ἐπῆλθον δυσμόθεν (δόποθεν καὶ εἰς Ἀθήνας, ὀρθῶς Solms.) τότε, πάλαι· διότι εἰς τοὺς χρόνους τῶν ἡμετέρων ἐπιγραφῶν τὰ κύρια παντοῦ εἶναι παντοῖα ὁμοῦ καὶ πάντοθεν.

Καὶ ἂν ἀκομὴ ὑποτεθῆ ἐξ Ἀττικῆς ἐπέισακτος ὁ ὄρος *μηνός φθίνοντας* (ὡς τοῦ γνησίου βοιωτικοῦ μονολογίου ἀρχῆθεν ἐκφράζοντος τυχόν ὡς ἐν Ὁρχομενία ἐπιγραφῇ VII 3172 — τῇ περιφῆμῳ τῆς Νικαρέτας τοῦ λήγοντος Γ' αἰ. — τὰς ἡμέρας τοῦ φθίνοντος μηνός *«Φικίαστη κῆ ἐκτη»* κλπ. ἢ, ὡς ἐν Τανάργα, πετραδί *ἀπιόντος*), πάλιν ὁ αἰολικὸς τύπος *θᾶ ἐξῆ* πασιδήλως, ὥστε νάφομοίωσιν τὸν ἐπηλυν ὄρον. Τὴν δὲ ὑπαρξίν τοῦ αἰολ. ῥήματος *-νυ -μι* καθίστων ἤδη πιθανὴν ὄχι μὲν τὸ γλώσσημα τοῦ Ἡσυχ. *φθινύου-σιν*, ἀλλ' ἤδη τὸ ὄμνηρ. *φθινύ·θω* (πρβλ. G. Meyer: Gram.² § 492) καὶ τὸ πλῆθος αὐτὸ τῶν ἀθεμάτων μέσων τύπων (*φθίμην* κλπ.). πιθανότεραν μάλιστα τοῦ *γίνυμαι*, περὶ οὗ Hoffm. Gr. Dial. II 572.

τὰν ὀδὸν . . τὰ νομιδδόμενα (συστοίχως = κατὰ τὰ νομ.; Ἡ μὴ μεταβατικῶς = πορευομένη τὰν ὀδὸν κλπ. προσφερέτω τὰ ν. = *πορευέτω* τὰ νομ.; ἢ ὑποκείμενον τὰ νομ. = *πορευέσθω*); Ἐν δὲ Α 76 ἔ. «μὲ ἐξέστω μειθενὶ Παρθένα καταδουλίξεσθῆ» ἴσως ἢ ὀνομαστικὴ ἦτο συνειδητὴ ἐν τῷ γράφοντι ὡς ὑποκείμενον κατὰ τὰ προσωπικὰ (μὲ ἔστω ἐπὶ μειθενί, μὲ ποθικέτω μί, ὥστε . .).

Τὸ *περιεχόμενον* εἶναι εὐγνωστον· πρόκεινται δεκατριεῖς ἐν ὄλῳ *ἀπελευθερώσεις*, τελούμεναι πᾶσαι κατὰ τὸν γνωστὸν τύπον¹ τῆς *ἀφιερώσεως* τοῦ ἀπελευθερουμένου εἰς ἱερὸν — τοῦ Ἡρακλέος Χάροπος ἐνταῦθα· ἢ γενικὴ αὐτῶν διατύπωσις εἶναι μετὰ τὴν εὐφημον ἐπίκλησιν (Θεὸς τιούχα(ν) ἀγαθὰ(ν)) καὶ τὴν χρονολογίαν² (ἄρχοντας — τῆς Κορωνείας προφανῶς — δεῖνος καὶ μηνὸς δεῖνος): «ὁ δεῖνα (καὶ ἢ δ.) ἀντίθειπι τὸν Φίδιον Φεικέταν (θερπτόν, θαράπηναν) τῷ Ἡρακλί τῷ Χάροπι ἱερὸν εἶμεν κῆ ἐλεύθερον»· ἔπεται ἐν ταῖς περισσότεραις³ (β', γ', δ', ζ', η', ι', ιγ') ὁ ὅρος νὰ παραμείνη δουλεύων (ὡς κῆ τὸ πρότερον Α 64) ἀμέμπτως («ἀνεγκλείτως») ὁ ἀπελευθερούμενος παρὰ τῷ κυρίῳ (ἢ καὶ τῇ κυρίᾳ), ἕως οὗ ζῆ («ἄως κα δώσει», ὁ νοητέον καὶ περὶ τῆς Γ 50 ἔ.) — ἅπαξ μάλιστα καὶ παρὰ νεωτέρῳ ἀδελφῷ προσθέτως Α 31 ἔ. «ἔττε πᾶν κα γένειτη», δηλ. ἕως οὗ ἀποθάνῃ καὶ οὗτος, μόνον κατ' ἀνώτατον ὅρον ἐπὶ 21 ἔτη — ἅπαξ ὑποχρέωσις νὰ γηροκομήσῃ τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἀπελευθεροῦντος Β 41 — δις δὲ (Α 35 ἔ. Β 44 ἔ.) καὶ μετὰ θάνατον⁴ νὰ τελῶσι τὰ νομιζόμενα ἐπὶ νεκροῖς τοῖς κυρίοις, λεπτομερέστερον περὶ τῶν δύο κατ' ἔτος ἐορτῶν τῶν ψυχῶν (καὶ ἅπαξ *θυσιῶν* συναφῶν) Α 35-42. — Πρὸς δὲ ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας κατ' ἐπιχειροῦντος τυχὸν νάναδουλώσῃ τὸν ἐλευθερούμενον («εἰ δὲ τίς κα καταδουλίδδειτη» ἢ «ἐφάπτειτη», ὁ συνώνυμον Α 64 ἔ. Β 63. 68) ἅπαξ μὲν τάσσεται ὡς ποινικὴ ῥήτρα πρόστιμον 1000 δραχμῶν⁵ καταβαλλόμενον τῷ ἀπελευθερῶ, δις καθορίζεται τὸ ἔγκλημα τούτου ὡς ἱεροσυλία⁶ (Β 15. Γ 64), ἐν δὲ ταῖς

¹ Παλαιότερον τῆς ἐπ' ἐλευθερίᾳ *πράσεως*² ἀντὶ πολλῶν νῦν Calderini: manomissione in Grecia σελ. 100 ἔ.

² Δὲν φαίνεται προτιμώμενος οὐδεὶς τῶν μηνῶν ἀνά δύο ἀπελευθερώσεις τελοῦνται κατὰ τὸν Θυῖον (Α 23. Β 54) καὶ τὸν Ἀλαλκομένιον (Α 69. Β 25), ἀνά μίαν δὲ τὸν Ὀμολώϊον (Α 55), Προστατήριον Γ 7 ἢ 6, Παμβοιώτιον Γ 14, Ἴπποδρόμιον Γ 43 καὶ Ἀγριώνιον Δ ιβ' 17.

³ ἴσως καὶ ἐν ταῖς κολοβαῖς α' καὶ ε' μόνον ἐν τῇ ζ' (Β 60) ὁ δούλος καθίσταται ἄνευ «παραμονῆς» ἐλεύθερος ἀπ' αὐτῆς τῆς ἡμέρας τῆς ἀναγραφῆς.

⁴ «ἐπὶ κα τελευτάσει (-σωνθι)», καθ' ἃ ἀναγν. καὶ ἐν ἐπιγρ. Τιθόρας BCH 1912, 337 ἀρ. 44, 2 [ἐπεὶ δὲ κα *τελευτάσει* Σώτιμος, θ[αφάτω] κλπ. ἀντὶ τοῦ ἀδυνάτου] [ζώ]ση.

⁵ Ὅσαι καὶ ἐν τῇ μόνῃ μέχρι τοῦδε ἐκ Κορωνείας ἀπελευθερώσει IG VII 2872. 8· — μόνον ἐκεῖ τὸ πρόστιμον γινεται ἱερὸν τῷ Σεράπει, εἰς ὃν ἀφιερῶνται ὁ δούλος.

⁶ Χωρὶς καὶ νάναγράφονται ἴδιαι ποιναὶ τῆς «*ἱεροφωρίας*» ταύτης, φύσει μείζονες ἀπλοῦ πρόστιμον ἐν τῇ προαιρέσει τοῦ προσδιορίσαντος· *θανατικὴ* π. χ. ὀρίζεται κατὰ τῶν «ἀποβιαζομένων» δούλον κατα-

ἄλλαις πάσαις τάσσεται ἀπλῶς ὡς προστάτις ἀρχή, ἔχουσα (ἐκ τῶν νόμων βεβαίως) τὴν ἐξουσίαν νὰ καθιστᾷ σεβαστὴν τὴν ἐλευθερίαν¹ τῶν οὕτως ἀφιερωμένων, ἢ *ἰέρεια* τοῦ Χάροπος· μετ' αὐτὴν ὁμοῦς καὶ πᾶς ἀπλῶς Κορωνεὺς ἢ καὶ πᾶς Βοιωτὸς (A 13. 45. 65. 80. B 11. 40. Γ 32. 60. Βοιωτὸς βεβαίως νοητέος καὶ ὁ B 65 ἐν γένει «βουλόμενος») δικαιούται νὰ διεκδικῇ εἰς ἐλευθερίαν τὸν δουλαγωγούμενον τυχὸν ἐκ νέου. — Καὶ ἔπονται οἱ μάρτυρες (Φίστορες), τέσσαρες πάντοτε πλὴν ἐν Γ *η'*, ὅπου ἐλλείπουσιν ὅλως.

Ἄλλαι μικραὶ παραλλαγὰὶ ἀπὸ τοῦ γενικοῦ τύπου — ὄχι παγίου τελείως ἐδῶ, ὡς ἐν Χαιρωνείᾳ — μόλις ἀξίζουσι ἀναγραφὴν. Ἐνίοτε συμπεριλαμβάνονται εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ῥητῶς τὰ τέκνα, τὰ ὄντα ἢ γεννηθησόμενα A 5-6. 10. B 30 *κῆ τὰ ἐξ οὔτας πάντα*. Δ ιγ' 24 *κῆ ὧν κα* (τέκνων βεβ.) *κτείσωνθη*· ἄλλοτε χωρίζεται ὡς ἰδία ῥήτρα ἢ ἀπαγόρευσις πάσης ἐπὶ οἰαδήποτε προφάσει ἀναδουλώσεως ἐμφαντικῶς («μεὶ καταδουλιξάτω μεθὲν μειδοτὴ παρευρέσι»² A ἀρχῆ), κάποτε καὶ ῥητότερον τοῖς κληρονόμοις τοῦ ἀπελευθεροῦντος (A 6 ε. Δ ιβ' 12 ε.).

Δὲν προσθέτει μεγάλα πράγματα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Ἑλλάδι παρακμῆς τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλείας ἢ ἐκ Κορωνείας³ αἴτη ὁμάς ἀπελευθερωτικῶν ἐπιγραφῶν διηγήθησαν ἤδη αὐτὴν ζωηρῶς ὅμοιαι παμπληθεῖς, ὡς γνωστόν, καλύπτουσαι πᾶσαν σχεδὸν ἐπιφάνειαν πολυαριθμῶν ἱερῶν τῆς μέσης ἰδία ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Θεσσαλίας — τοίχους, παραστάδας⁴, βάσεις ἀνδριάντων,

φυγόντα εἰς τὸ ἐν Fayūm ἱερὸν CR. Acad. d. Inscr. 1908, 772 ε. ἰδία 777. — Ἐξέλιξιν βυζαντιακῆν ποινῶν ἀνδραποδισμοῦ, εὐλόγως ἐπὶ τὸ δεινότερον μετὰ Χριστόν. βλέπε προχειρῶς π. Ἀρμενοπούλω Γ', ἡ' 7 «οἱ ἀνδραποδίζοντες ἐλευθέρους δερόμενοι καὶ κουρευόμενοι χειροκοπέισθωσαν» καὶ πρβλ. Γ', ιγ', 4.

¹ *Κουρία ἔστω σουλῶσα* ἢ *σουλείτω* A 11. B 39 ἢ *σου[λεί]μεν* A 65 κλπ., ὧν πληρέστερον τὸ γνωστόν *σουλᾶν ἐπ' ἐλευθερίᾳ* Αἰσχίν. A' 62 καὶ δελφικὸν π. χ. SGDI 1938, 19 κ. ἄ. (ὀπόθεν ἴσως καὶ εἰς ἐπίγρ. Γόρτυνος Κρήτης Blass 4982) συνώνυμα πρὸς τὸ πασίγνωστον ἀττικὸν *ἀφαιρέσθαι εἰς ἐλευθερίαν*. Ἐνίοτε ἀπλῶς *κουρία ἔστω* A 44. Γ' 55 ε. ἀλλ' ὅτι καὶ ἐνταῦθα νοητέον ἀφαίρεσιν ἐπ' ἐλευθερία. βεβαίως τὸ προστιθέμενον Γ' 60 «ἀνυπεύθυνος ὧν καὶ ἀδάμιος» ἀπλῶς δὲ *προϊστάτω* ἐν Γ' 5-6, τὸ πασίγνωστον ἐκ τῶν φωκιῶν ἀπελευθερώσεων, ἀλλὰ καὶ εἰς Ὀρχομενίας εἰσηγμένον VII 3080 — 1. 3085 καὶ εἰς Θεσπικὴν 1780, 15 μετ' εὐρυτέρας διασαφήσεως «*προστατεῖμεν* καὶ ἐπιμέεσθαι ὅπως βεβαία εἰ αὐτοῖς ἢ ἐλευθερία», συνημμένον δὲ πρωθυστερῶς εἰς τὸ *σουλείτω* ἐν Δ ιγ' 19. — Φωκικὸν (δελφικὸν) τὸ *σουλῶ* τοῦτο ἀρχῆθεν θέλει ὁ Buttenwieser: Ind. Forsch. Tom. 28, 58, ὡς καὶ τὰ *καταδουλιξω-ισμός* αὐτ. σ. 51 καὶ 61 (πρόσθετες ἐνισχυτικὸν καὶ τὸ *ἀπελευθερισμός* τῆς φωκ. ἐπίγρ. IX' 109, 13), ὀρθῶς τονίζων (σ. 60) ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ *δοῦλος* ὄχι βοιωτικὸν ἀρχῆθεν (ἀλλὰ *Φυκέτας*).

² Ἡ φράσις (καὶ ἐν Ὀρχομενίᾳ ἀπελευθερώσει BCH 1895, 157 «παρευρέσει μηδεμιᾶ», ἀλλ' ἰδία δελφικὴ SGDI 1723 κ. ἄ. π.) παραμένει βεβαίως διὰ τὸ ἐκφραστικὸν αὐτῆς (= εὐρέσει πλαγίων προφάσεων ἐν ἀμαρτίας), ἀκόμη καὶ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα ἐν Pap. Ox. IV 203 στ. 14.

³ Ὅπόθεν μέχρι τοῦδε δύο μόνοι ἦσαν γνωσταί, ἢ IG VII 2872 καὶ ἢ BCH 1898, 271 ἡκρωτηριασμένη (ἀρχὴ τῆς ἡμετέρας Γ' πιθανώτατα).

⁴ Εἰς ταύτας ἄλλως ἐπεγράφετο γενικώτερον ὅτι δήποτε, ὡς ἐν προσώπῳ πρβλ. BCH 1898, 257, 14. Εἰ δέ τις τὴν ἐπιγραφὴν ἐκκόπη ἐκ τῆς *παραστάδος* (ἐπιτυμβίου μνημείου).

βωμούς¹ κλπ. — κατ' ἐξοχήν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Γ' καὶ ἐπὶ δύο τοὺς τελευταίους π. Χ. αἰῶνας· γνωστὰ δὲ ἄλλοθεν καὶ τὰ συνεργὰ τῆς παρακμῆς ταύτης αἷτια, ἡ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἔκπτωσις καὶ τὸ ἐξισωτικὸν ἐν γένει μετ' Ἀλέξανδρον ρεῦμα, κατόπιν καὶ θεωρητικῶν προσβολῶν τοῦ θεσμοῦ μακροχρονίων (ἀπὸ τῶν Σοφιστῶν, ἀλλὰ κατ' ἐξοχήν ὑπὸ τῶν Στωϊκῶν· πρβλ. Calderini ἔ. ἀ. 33 ἔ. καὶ περὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων 45 ἔ. καὶ Wilamowitz Staat u. Gesellsch. d. Griech. 188 ἔ.). Εἰδικῶς δὲ περὶ τῆς Βοιωτίας ἔχομεν τὰ μνημειώδη τοῦ Πολυβίου Κ' 6 περὶ τοῦ τέλους τοῦ Γ' αἰῶνος π. Χ. ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ Β' «τὰ κοινὰ τῶν Βοιωτῶν εἰς τοσαύτην παρεγεγόνει καχεξίαν. ὥστε σχεδὸν εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν τὸ δίκαιον μὴ διεξήχθαι παρ' αὐτοῖς μήτε περὶ τῶν ἰδιωτικῶν συμβολαίων μήτε περὶ τῶν κοινῶν ἐγκλημάτων»· διὸ καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ δουλικοῦ θεσμοῦ ἐν χρόνοις τοιούτοις εὐκόλως ἐννοοῦμεν καὶ τὸ νέφος τῶν ἐνταῦθα ἀπελευθερωτικῶν ἐπιγραφῶν (105 ἐκ μόνης τῆς μικρᾶς Χαιρωνείας IG VII 3301-3405) θὰ θεωρῶμεν ὡς **ἐξαγορὰς** ἀπλᾶς τῆς ἐλευθερίας τῶν δούλων παρὰ δεσποτῶν πενομένων, κατοχυρουμένας διὰ τῆς ἀφιερώσεως εἰς τὴν προστασίαν τῶν ἐκασταχοῦ ἱερῶν καὶ τοῦ νομικοῦ κύρους μαρτύρων συνυπογραφομένων (ἂν καὶ ὄχι ἰδιοχείρως ἐνταῦθα, ὡς ἐν ταῖς δελφικαῖς κατὰ τὰ Κεραμοπούλλου ἐν Klio 1904, 22 ἔ.).

Καὶ ἄλλως ἰσχνὰ διδασκόμεθα νέα τῶν βοιωτικῶν νεκυσίων ἢ μνημοσύνων (ἢ «ἀλησμοσύνων», ὡς αἱ δελφικαὶ **ἀλλαθριάδες**) ἡγνοοῦμεν μέχρι τοῦδε τὸ ὄνομα, γνωρίζοντες μόνον χρόνους τελέσεως αὐτῶν ἐκ θεσπικῆς ἐπιγραφῆς BCH 1901, 362 καὶ Sächs. Ber. 1905, 282 (γῆν ἐν Μουσ. Θηβῶν ἀρ. 1209) «ἐν τῆς **Παναμίας** κῆ ἐν τῆς **Θούης** κῆ ἐν τῆς **Ἡρακλείης**» (ἐπιστεφανώμενα τὰ μνάματα) ἐνταῦθα μανθάνομεν πλὴν τῶν τελουμένων πάλιν «νομιδομένων» ἐν τοῖς Παναμίοις (πιθανῶς οὕτως ἤδη παμβοιωτικῶν) καὶ τὰ **Ἀκρῆα** (A 38. 41) ἐνιαύσια καὶ αὐτὰ· ἀλλὰ, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἰσοδυνάμου παραθέσεως «λειτωργίτω τὰς **θυσίας**, τὰ Ἀκρῆα», ὁ ὅρος δὲν δηλοῖ τοὺς ἐπὶ τοῖς νεκροῖς ἐναγισμοὺς (τὰ **ἐμπουργα** τῆς θεσπικῆς ἐπιγραφῆς), ἀλλὰ θυσίας τοῖς **θεοῖς**, ἴσως τοῦ γένους (πρβλ. VII 3083, 24 ἔ. «λειτωργίμεν ἐν τῆς **θυσίης τῶν θιῶν**»). Παρὰ ταῦτα ἐνήγιζον ἀληθῶς καὶ τοῖς νεκροῖς· διὸ θὰ ἐννοοῦμεν «**ἀγεύστους θυσίας**» (Πλουτ. Ἡθ. σελ. 124^c), ὀλοκαυτώματα δηλ. τῷ Φίλωνι κλπ. προσφερόμενα ὡς **ἡρωσιν** (ἀφοῦ καὶ περὶ ἡρώων λέγονται **θυσίαι** ἐπέτειοι κλ. Rohde: Psyche² I 234 ἔ. Nilsson: Gr. Feste 454 ἔ.), ἂν δὲν ἐχωρίζοντο τῶν θυσιῶν (35-8) τὰ

¹ Οὕτως ἐπὶ τῶν ἰσιακῶν τῆς Χαιρωνείας βωμῶν τοσαῦται — οὕτως ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Ἀρτέμιδος τοῦ ἀρκαδ. Ὁρχομενοῦ (AM. VI 304) κλπ.

ἐνιαύσια «*νομιδόμενα*» ἐπὶ τοῖς νεκροῖς προφανῶς (38-43) ὥστε ὁ ἀπελεύθερος α') θὰ θύῃ τὰς οἰκογενειακὰς θυσίας *τοῖς θεοῖς* (Φίλωνι κλπ. χαριστ. = ὑπὲρ τοῦ Φίλωνος) καὶ β') θὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς τάφους τὰ καθιερωμένα (χοάς, στεφάνους, πόπανα — καὶ ὀλοκαυτώματα πιθ., περὶ ὧν Rohde² 236 σημ. 2). Καὶ τὰ μὲν *Πανάμια* προφανῶς ἐκ τοῦ μηνός¹ ὀνομασμένα, τὰ δὲ *Ἀκραῖα* ἐκ τινος ἱεροῦ ἢ θεοῦ *Ἀκραίου* τῶν ὑπὸ Schöm.-Lips. II 195 ἔ. καὶ P. W. RE ἐν ἄρθρῳ Akraei κατειλεγμένων, εἰς ἃ πρόσθετος τὸ νόμισμα ἐκείνο «θεοὶ Ἀκραῖοι Μυτιληναίων» ἐκ τοῦ Farnell: Cults, Poseidon, Geogr. Reg.: Lesbos — καὶ πρὸς ὡς πρὸς τὴν παραγωγὴν ἐκ τῆς θέσεως τὰ ἡμέτερα «Παναγία τῆς Ῥάχης» — "Αγ. Γεώργιος τοῦ Βουνοῦ» κλπ., ἴσως καὶ Ζεὺς *Καραῖος* = ὕπατος (Μινυακὸν κατὰ Wilam. Kydathen. 134, √κάρη)· καὶ ἐν Κορίνθῳ ἱερὰ συγχρόνως *Ἥρας Ἀκραίας* καὶ *Βουναίας*² Πaus. Β' 24, 1. 4, 7. κλπ. Ἀλλὰ τίνες οἱ Ἀκραῖοι τῆς Κορωνείας, ἀδυνατεῖ νὰ εἰκασθῇ ἀσφαλῶς· βέβαια ὁ πιθανότατος φαίνεται ὁ Ζεὺς (καὶ φύσει! — πρὸς βλ. ἐξόχως γνωστὸν τὸν τοῦ Πηλίου), ἀλλὰ καὶ ἡ Ἥρα δυνατὴ («βασιλῆς» ἐν τῇ ὁμόρφῳ Λεβαδείᾳ IG VII 3097. 3217) καὶ ὁ Χάροψ *Ἡρακλῆς* αὐτὸς καὶ οἱ *Χθόνιοι* ἀκόμη δὲν θὰ ἦσαν ἀνεπίδεκτοι τῆς προσωνυμίας, ἀφοῦ καὶ ἐπιγραφὴ ἀνέκδοτος τῆς *Μωνογενείας* (Περσεφόνης) εὑρέθη παρὰ τὴν κορυφὴν τῆς Κορωνείας. — Πιθ. καὶ ταῦτα ἐτελοῦντο ἐν μηνὶ *Θυῖφ* μετὰ τῶν θεοπικῶν ἢ συνέπιπτον πρὸς τὰ θεοπικὰ Ἡράκλεια³.

Ὅτι ἡ A 39 «*Βοιωτία ὁδὸς*» ἦτο ἡ μεγάλη ἐπαρχιακὴ, ἢ καὶ εἰς Δελφοὺς καὶ εἰς Ἀθήνας ἄγουσα, ἣς ἐκατέρωθεν θὰ ἔθαπτον καὶ οἱ Κορωνεῖς κατὰ τὸ Πανελλήνιον ἔθος τοὺς ἐπιφανεστέρους τοῦλάχιστον νεκρούς, φανερόν (διότι ἀπίθανος μετὰ τὸ *ἐρπέτω* ἢ σημασία «κατὰ τὸν βοιωτικὸν τρόπον»).

Τοῦλάχιστον *ὀνόματα ἀρχόντων* τῆς Κορωνείας προστίθενται εἰς τὰ πρότερον μόνον γνωστὰ⁴ *Κλέων* (IG VII 2872) καὶ *Ἀριστόδαμος* (BCH 1898, 271 ἐκ Μαμούρας) ἱκανά, τὰ *Μνασίξενος* A 21 (πιθ. καὶ *Δία*⁵ 16), *Φηνίας* A 53, *Καφισίας* A 67, *Μίκουλος* B 23, *Ποτάμων* B 52, *Πασίων* Γ 11, *Ἀσιουκλεῖς* Γ 41· ἀλλὰ πολὺ πλείονα *πολιτῶν* ἀπλῶν αὐτῆς· ἐκ τούτων γνωστὰ ἤδη ὡς Κορωνέων ἦσαν *Ὀφέλανδρος Ἀττηνέτου*⁵ A 16, ἴσως υἱὸς ἢ πατὴρ τοῦ

¹ Περὶ οὗ πληρέστερον ἄλλων ὁ Hoffmann Maked. 103.

² Ἐξ ἀναλογίας τοῦ πρώτου καὶ ἡ κατάληξις, ὡς AE 1884, 24 ἀριθ. 64 ἐν Ἐπιδαύρῳ ὕπαταῖος Ἀπόλλων (= ὕπατος) κατὰ τὸν Ὑπακράϊον καὶ οὐδεμίαν Ὑπάτην.

³ Καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν *πλεονάκις* τοῦ ἔτους προσεφέροντο τοῖς νεκροῖς τὰ νομιζόμενα (τὰ ὄρια ἐκείνοτε).

⁴ Διότι ὁ VII 2860 Ἡσυχρών[δας] εἶναι μᾶλλον τοῦ *κοινοῦ* τῶν Βοιωτῶν ἀρχων, ἢ καὶ τὸ ὄνομα καὶ ἐν Κορωνείᾳ, ἀρ. 3207.

⁵ Πρὸς τὸν σχηματισμὸν πρὸς βλ. ἐκ Βοιωτίας (Ἀθηναίων) *Ἀττηκλέα* IG VII 4246.

ἐν IG VII 2872, 2 συμπληρωσίου ἤδη [Αὐτηνέ]του Ὀφελάνδρου, *Εἰρόδοτος* A 7 καὶ Λ γ' 13 (ἐν IG 3195, 26). *Ἀγαθοκλεῖς* B 76 (ἐν BCH 1898, 271 στ. 8 παρανεγνωσμένον ἴσως), οἱ *Κάλλιπποι* καὶ ὁ πιθ. *Ἐ[πι]χάρεις* A 88. Γ' 66 ἐ. (ἐν SGDI 2581, 209 = Ditt. Syll.³ 268 στ. 206)· ὁ δὲ *Ὀνάσιμος Δέξωνος* Γ 33-34 εἶναι πιθανότατα αὐτὸς ὁ νικῶν Σωτήρια ἐν Ἀκραιφία Κορωνεὺς σαλιγκτήης IG VII 2727· πρβλ. καὶ *Ὀν[άσιμον] Κο[ρωνέα]* ἀγωνοθετοῦντα Παιμιοῦτια, BCH 1901, 375 ἀριθ. 20, 10. — Τῶν δὲ λοιπῶν (κοινῶν τὸ πλεῖστον βοιωτικῶν ἢ καὶ πανελληνίων) μόνα πρωτοφανῆ εἶναι *Πάνδων* A 55. 62-63 (ὑποκόρισμα ἴσως *Πανδάρου*, οἷος Ὀρώπιος VII 237-240, ἐνῶ οἱ Λεβαδεῖς *Πάντωνες* 3085. 3140 καὶ ὁ Ἐρχομένιος 3195 βέβαια ἐκ *Παντηνέτων*, Παντάρων ἢ Παντακλέων τινῶν), *Μίν(ει) πιθ.* A 57, δμώνυμος Μινία IG VII 2720· πρβλ. Μινάδαν Λοκρῶν IX¹. 307 (ἀπίθ. σχέσις πρὸς ἔθνος Μιναιῶν), *Σάανδρος* A 5· πρβλ. Σάων, Σαυ-, ἀλλὰ συνηρημένον Σανδρίδας Ἐρχομένιος 3180 καὶ γυνὴ *Σανδρίς* ἐν στήλῃ Τιφῶν ἀνεκδότῳ), *Λευκίδας* Γ 34-5 (ἀλλὰ Λευκίνας συχνόν), *Φανώνδας* Δ ιβ' 25, *Τ[ιμασ]ήνητος* Δ ιβ' 27 (ἀλλὰ Τιμήνητος Ταναγρῆος VII 537) — ἐκτὸς ἂν συμπληρωτέος *Τ[ευμασ]ήνητος* ἐκ Ταναγραίων ἴσως κατὰ τὸν RE Gr. 1899, 102 A 73 Τευμασιγένῃ¹.

Εἰς δύο συγχρόνως ἀπελευθερώσεις ὑπογράφονται μάρτυρες *Ἀλεξίων Φιλώταο* B 17-18 καὶ Γ 66-67, *Φίλων Πουθίναιο* B 19-20 καὶ 46-47. *Εὐβωλος Φιλοξένω* B 50 καὶ 73· πιθανότατα δὲ καὶ *Πρόξενος Καλλικριτῶ* ὁ ἀπελευθερῶν ἐν Γ 15-17 εἶναι ὁ μάρτυς τῆς ἀπελευθερώσεως Λ ιβ' 25-26.

Ἐκ τούτων *κοινοὶ εἰς ἀμφοτέρους τοὺς λίθους* (καὶ τὸ ἀχώριστον αὐτῶν λοιπὸν κυροῦντες) εἶναι *ἀσφαλῶς* μὲν ὁ πρῶτος (Ἀλεξίων Φιλώταο-ου), πιθανῶς δὲ καὶ *Πούρριχος* A 91 ἐ. καὶ Δ ια' 12 καὶ ὁ *ἀρχων Μνασίξενος* A 21 καὶ Δ ια' 16 (συνυποστηρίζοντες ὡς δύο τὴν ταυτότητα ἀλλήλων).

Τὰς δὲ συναφείας ταύτας δὲν θὰ παρίδωμεν ἐν τῇ *χρονολογίῃ*, ἀφοῦ μάλιστα αἱ δύο ἄλλαι βάσεις δὲν συμβαδίζουσιν τελείως ἐκάστοτε, γραφικὸς χαρακτήρ καὶ διαλεκτικὴ βαθμὶς²: οὕτω δέ, ἐνῶ κατὰ ταύτην νεώταται φαίνονται αἱ τῆς πλ. Γ (ἔχι μόναι αἱ *η'-θ'*, αἱ *καὶ διὰ τὴν γραφὴν* δυνάμεναι νὰ

¹ Χωρίζομεν τὰ ὀνόματα τῶν ἀπελευθερουμένων α) Εὐάμερος· β) Σούρα· γ) Διωνισία καὶ Σούρα· δ) Παρθέναι· ε) Σωτειρίς· ς) Ὀμολοίς· ζ) Σωτειρίδας· η) Προστάτειρος· θ) Ἀγάθων· ι) Ἐρμαία· ια) Εὐάμερος· ιγ) Ὀνάσιμος καὶ Διωνισίσιος. Πλὴν δύο πιθανῶς *καὶ γένει* Σύρων ἢ ἐκ Σύρων (β'-γ') οἱ λοιποὶ φαίνονται οἰκογενεῖς («θρηπτοί» σποράδην): χαρακτηριστικὰ τὰ εὐφημα ὀνόματα. Ὁ *Προστάτειρος* βέβαια ἐκ τοῦ μηνὸς τῆς γενήσεως (ὡς καὶ τὴν Προστατηρίς, δούλη ἐκ «Κορωνείας τὸ γένος» ἐν δελφικῇ ἐπιγραφῇ SGDI 2288).

² Λιὸ καὶ ἀπιστία τις ἐπιβάλλεται πρὸς ἑκατέραν, χωριστὴν τυχὸν μάλιστα· οὕτω καὶ τὸ δι' ὄλων κοινὸν *Ραικέτας* π. χ. δὲν κατατιβάξει ἀμέσως αὐτὰς ὑπὸ τὰς Ὀρχομενίας, ἀνωτ. σελ.

θεωρηθῶσιν ἐκ πρώτης ὄψεως αἰῶνα νεώτεροι, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ Γ ι', ἣτις παρὰ τὰρχαιοπρεπέστερα σχήματα γραμμάτων ἔχει τὰς αὐτὰς καὶ ἐκείναι τῆς Κοινῆς ἐπιδράσεις), διάλεκτον αὐστηροτέραν πολὺ τηρεῖ ἢ πλευρὰ Β (καὶ αὐτὴ ἡ Β ζ', ἢ ἐμφανίζουσα ἤδη χρόνων αὐτοκρατορικῶν γράμματα Δ Λ Ε C □)· τούναντίον δὲ πάλιν ἡ Α, ἢ *ἔχουσα τὰ συντηρητικώτατα* (ιδίᾳ ἐν ἀρχῇ, Α α') *τῆς δλης σειρᾶς σχήματα* — ὁμοῦ μετὰ τῆς Δ καὶ τῶν δύο ἐξ ἀπεξεσμένης ἐπιγραφῆς στίχων ἐκείνων τῆς Γ (8-9) — ἅτινα θὰ ἠδύναντο καθ' ἑαυτὰ νά την ἀνήγον *καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος*, ἐν τούτοις ἔχει τοὺς πλείστους μετὰ τὴν Γ γλωσσικοὺς νεωτερισμοὺς (πρὸβλ. Ἁκρήεις 41=Γ 31-2· -στη Α 92=-στω Γ 7. Ἁρακλεῖ Α 87=Γ 48 κ. ἄ.). Ἄλλ' ἀφοῦ ἅπαξ ἢ ἐκ τῶν νεωτάτων Γ τάσσεται ὑπὸ τοῦ ἐν στ. 33-34 *Ἵννησίμου τοῦ Δέξωνος*¹, ὡς νικῶντος Σωτήρια *βραχὺ μετὰ τὸν Μιθραδατικὸν πόλεμον* (Ditt. εἰς IG VII 2727), εἰς τὸ α' ἡμισυ τοῦ Α' αἰῶνος π. Χ., αἱ λοιπαὶ (πλὴν τῆς Β ζ', ἴσως καὶ αἰῶνα ὄλον ὕστερον ἐπεγγεγραμμένης ἢ ἀντιγεγραμμένης πιστῶς ἄλλοθεν) εἶναι ἀρχαιότεραι κατὰ ποικίλας ἀποστάσεις, ἀλλ' ὄχι μεγάλας· διότι *συναρτῶνται*, εἶπομεν αἱ Γ (15-17) καὶ Δ (16' 25 ἐ.), αἱ Γ (66-7) καὶ Β (17 ἐ.), αἱ Α (91 ἐ.) καὶ Δ ια' (12) *διὰ κοινῶν προσώπων*, αἱ δὲ τελευταῖαι καὶ *διὰ κοινου ἄρχοντος* (Μνασιζένου Α 21 καὶ Δ ια' 16).

Ἄν δὲ ταῦτα πείθωσιν (ὡς πείθουσιν ἡμᾶς παρὰ τὴν ἀρχικὴν γνώμην ὅτι αἱ πλείσται θὰ εἶναι τῶν περὶ τὸ 200 χρόνων), ἀξιολογώτατον συμπέρασμα ἐπιβάλλεται ὅτι ἡ *διάλεκτος διάγει πλήρη ζωὴν ἐν τῇ γωνίᾳ ταύτῃ τῆς Κορωπαϊδος ἐντὸς ἀκόμη τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος*, τοῦλάχιστον εἰς τὰς ἀφιερώσεις, ὡς εἶχεν ἤδη παρατηρηθῆ καὶ ἐν Ὀρχομενίᾳ (ὑπὸ Holleaux: BCH 1892, 458) — καὶ ὑπὸ Dittenberger ἐν ἑτέρᾳ IG VII 3195, ἀλλ' ἀποδοθῆ εἰς ἐπιτήδευσιν ἀρχαῖσμοῦ ἑνὸς τινος ἄρχοντος: ὅτι ιδίᾳ τὸ F, παρὰ τὰ μέχρι τοῦδε παραδεκτά, ἐπιζῆ ἐπιμόνως ἐδῶ πολὺ κάτω τῶν ἀρχῶν τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος, *μέχρι ἴσως καὶ μ. Χ. ὀλίγον* (Β 46 ἔτι Fίστορες) — καὶ Ὀνάσιμος λοιπὸν οἴκοι (Γ 33) ὑπογράφεται ὁ ἐν ἐπισήμῳ ἐμφανίσει διεθνεστέρων φύσει ἀγώνων ἐξαττικίζόμενος Ὀνήσιμος (IG VII 2727) κλπ.

2. Ο ΧΑΡΟΨ

« Ἄλλος οὗτος Ἁρακλῆς »

(Ζηνοβ. Ε 48. Διογεν. Α 63).

Ὡς πρὸς τὰ πράγματα, ἀξιόλογον, ὅσον καὶ ἀπροσδόκητον, ἔχομεν ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν κέρδος· πρῶτον τὴν ἐμφάνισιν *ιερείας* Ἁρακλέους καὶ ἐν Κορωνείᾳ (περιβεβλημένης μάλιστα τὴν πᾶσαν ἐκ τοῦ ἀξιώματος προνομίαν), ἔτι δὲ μᾶλλον τὴν πίστωσιν *ιεροῦ Χάροπος Ἁρακλέους*, πλησίον ὁπωσδήποτε τῆς θέσεως,

¹ Ἀπίθανος ἔγγονος αὐτοῦ, ἀκριβῶς διὰ τὴν συνάρτησιν μὲ τὰς Δ καὶ Β, ὧν (καὶ ιδίᾳ τῆς Δ) ἀφάνταστος ὁ γραφικὸς χαρακτήρ τόσοσιν ὅψιμα.

ἐνθα μνημονεύει αὐτὸν ὁ Πausanias (Θ' 34, 5 ἀσαφῶς τέως ἂν ἱερὸν ἐνόει ἢ ἀπλοῦν ἄγαλμα): «ἐς δὲ τὸ ὄρος τὸ Λαφύστιον καὶ ἐς τοῦ Διὸς τοῦ Λαφυστίου τὸ τέμενός εἰσιν ἐκ Κορωνείας στάδιοι μάλιστα εἴκοσιν... Ἀνωτέρω δὲ ἐστὶν Ἡρακλῆς Χάροψ ἐπέκλησιν ἐνταῦθα δὲ οἱ Βοιωτοὶ λέγουσιν ἀναβῆναι τὸν Ἡρακλέα ἄγοντα τοῦ Ἄιδου τὸν κύνα».

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν ἱέρειαν, ἡ ἄλλοτε παράδοξος παρέκκλισις ἀπὸ τοῦ γενικοῦ νόμου τῶν *δμοφύλων* τῶν ἐκάστοτε θεῶν ἱερέων καὶ ἱερείων παρ' ἀρχαίους καὶ τὸ συνηθέστατα παρομαρτοῦν εἰς τὴν παρέκκλισιν φαινόμενον τῆς *δσίας ἀγαμίας* αὐτῶν καὶ ἀγνεύας (παρθενίας) ἔχει ἤδη ἀπλέτως διαφωτισθῆ ὑπὸ τῆς ἐν Arch. f. Relig.-Wiss. 1904, 70 ἐ. λαμπρῶς μονογραφίας τοῦ Farnell¹ καὶ τοῦ ἐπ' αὐτῇ περαιτέρω οἰκοδομοῦντος βιβλίου τοῦ Fehrle: die Kultische Keuschheit ὥστε πρὸς ἐριμηνεῖαν ἱερείων, προφητῶν κλπ., παρθενικῶν κατὰ τὸ πλεῖστον, δὲν τρέχομεν πλέον νὰ μαντεύσωμεν λείψανα προωγύγια *μητριαρχικῶν θεοσμῶν* (ἥκιστα πιθανῶν περὶ τοῦ πατριαρχικωτάτου τῶν ἡρώων καὶ ἄλλως συνεπαγομένων μᾶλλον *πολυανδρίαν* ἢ παρθενίαν), οὔτε πάντοτε νὰ ἐνίδωμεν τὴν ἰδιοφυῖαν τοῦ γυναικείου φύλου πρὸς τελετάς τινάς καὶ λατρείας, οὔτε τέλος παντοῦ νὰ ὑπονοῶμεν συνένωσιν ἐν ἐνὶ ἱερῶν δύο ἑτεροφύλων ἢ καὶ πλειόνων θεῶν (συννάων)² ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔχομεν νὰ ὑπονοῶμεν ἀπλῶς *ἱερὸν γάμον* ἢ *ἐνωσιν τοῦ θείου* μετὰ τοῦ ἐξ ἀνθρώπων προπόλου *ἱερῶν* (καὶ πάροχον τῆς λατρευούσης πόλει πάσης εὐκαρπίας), οἷα πασίγνωστος ἐτελετουργεῖτο ἡ ἐνωσις τοῦ Διονύσου μετὰ τῆς βασιλίσεως ἐν Ἀθήναις καὶ οἷα κατ' ἀρχὴν εἶναι ἡ σήμερον ἔτι παραμένουσα (ἐξηγενησμένη ἢ εἰς σύμβολον ἐξηγερωμένη) σχέσις μεταξὺ ἱερῶν «*νυμφῶν*» καὶ «*νυμφίων*» διὰ τοσούτων αἰῶνων³.

¹ Εἰς τὰς καταλεγόμενας ἱερείας θεῶν ἀρρενων, ὧν ἄς παρατεθῶσιν ἐκ τῆς Βοιωτίας Ποσειδῶνος «ἐμυλιῶ» ἐν Θήβαις IG VII 2465, καὶ πάλιν Χάροπος ἐν Θεσπιαῖς (πρὸβλ. κατωτ.), πρόσθετος τὴν Διονύσου *Θυλλοφόρου* Ditt. Syll.³ 598, — ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν *Ἡρινοφόρου*, ἀφοῦ ὄνομα πατρὸς μᾶλλον τοῦτο κατὰ Picard-Avezou, BCH 1914, 44 ἐ. — καὶ πάλιν Διονύσου ἐν ἐπιγρ. Πάρου IG XII², 726 καὶ Ἄρεως ἐν τῇ ἰων. Μητροπόλει Joseph Keil-Premmerstein III Reisebericht in Lydien (1914) σ. 165. Ὡς πρὸς τὰς ἱεροδούλους τοῦ Ἡρακλέους τῶν Ἐρυθρῶν ἐνθυμητέον τὸν παρὰ Στράβ. Θ' 404 ἀποικισμὸν τῆς πόλεως ἐκ τῶν βοιωτικῶν Ἐρυθρῶν.

² Ὡς ἢ ἐν Ἐλευσίνι ἱέρεια τοῦ Πλούτωνος, ἐπιγρ. AE 1895, 99 B, 3 ἕνεκα τῆς στενῆς συναφείας του μετὰ τῆς Δήμητρος Foucart: Myst. d'El. 220, ἢ ἐν Λαρίσῃ Δήμητρος καὶ Διονύσου IG IX², 573 καὶ ἢ ἐν Λικωνικῇ Ἡρακλέους καὶ πολλῶν ἄμα θεῶν V¹, 608, 4-5. 589, 9, οὕτω θά ἦτο νοητὴ *ἱέρεια Δήμητρος ἄμα καὶ Ἡρακλέους* (*Ἰδαίου Δακτύλου*) ἐν Σπάρτῃ Πaus. H' 31, 3 καὶ Μυκαλησσῶ Θ' 19, 5: Ἐν Κορωνείᾳ δ' ὁμοῦς βλέπομεν (IG VII 2876) *χωριστὴν ἱέρειαν* Δάματρος (Θεσμοφόρου), ὡς ἐνταῦθα μόνου Ἡρακλέους — ὡς ἀκριβῶς καὶ ἐν Θεσπιαῖς ἄλλη προδήλως ἦτο ἡ ἱέρεια τῆς Δήμητρος (Ἀχαΐας) IG VII 1867. 2148 καὶ ἄλλη ἢ τοῦ Ἡρακλέους: πρὸβλ. κατωτέρω.

³ Καὶ λοιπὸν ἀπλῶς χάριν τοῦ Θείου ἐπιφυλάσσεται καὶ ἡ λατρευτικὴ ἀγνεύα ἱερωμένων καὶ μὴ (πρὸβλ. Fehrle σ. 9 ἐ., 71 σημ. 9 κ. ἄ. π., περὶ δὲ χρόνων πλέον χριστιανικῶν ἰδίᾳ Πατρολ. Migne VI 968 «εὐροῖς

Ὅτι ὁμοία νοητέα καὶ περὶ Ἡρακλέους διακονουμένου ἐν Θεσπιαῖς ὑπὸ ἱερείας, ἔχει ἤδη ἐξαχθῆ κυρίως ἐκ τῶν λεγομένων τοῦ Πausανίου¹, σκανδαλισθέντος μάλιστα προφανῶς ἐν τῇ ὁσιότητι αὐτοῦ, ὥστε καὶ ἀπιστῶν δικαίως περὶ τῆς ταυτότητος τοῦ **τοιούτου** Ἡρακλέους πρὸς τὸν πανελλήνιον, τὸν εὐσεβῆ καὶ χρηστοθήτη Καλ

λίνικον, νὰ εἰκάσῃ καὶ ἐνταῦθα ἄλλον Ἡρακλέα, τὸν **Ἰδαῖον Δακτύλον**, λέγει. Ὅτι ὁμοίως οὗτος πιθανώτατα **Χάροψ** ἐπεκαλεῖτο **καὶ ἐκεῖ**, εἰκάσομεν ὅχι μόνον ἐκ τῆς ὁμοιότητος τοῦ καθεστῶτος τῆς ἱερείας ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ὁμόροις πόλεσιν, ἀλλὰ

Εἰκ. 6. Ἐπιγραφή ἱερείας Χάροπος Θεσπιῶν.

κυρίως ἐκ τῆς **Θεσπικῆς** ἐπιγραφῆς IG VII 1870², ἐν ἣ συμπληρωτέον ἀπλούστατα **τὸ μόνον δυνατόν** «ἱερείαν τοῦ **Χά[ρο]πος**, θυγατέρα [δεινός τοῦ] . . . Φερενίκου»· διότι δύο μόνα γράμματα χωροῦσιν εἰς τὸ ῥῆγμα, τοῦ δὲ ἐπομένου σφύζεται ἰκανὸν (Γ), ὥστε νὰ εἶναι Γ ἀσφαλές.

Ἄφοῦ δὲ πλην τοῦ Πausανίου (πολλαχοῦ) καὶ ὁ Διόδωρος παραδίδει Ἡρα

ἀν πολλοὺς τῶν παρ' ἡμῖν καὶ ἀνδρας καὶ γυναῖκας καταγράσαντας ἀγάμους ἐλπίδι τοῦ μᾶλλον συνέσεσθαι τῷ θεῷ — ὡς δηλ. ῥητῶς περὶ τῆς προμάντιδος τοῦ Ἀπόλλωνος τῶν Πατάρων ὁ Ἡρόδοτος A 182, ὅτι «κατακληῖται τὰς νύκτας ἔσω ἐν τῷ νηῷ», προειπῶν «οὐδαμῶν ἐς ὁμίλιαν ἀνδρῶν φοιτᾶν αὐτήν», καὶ «τὸν θεὸν ἀμπαύεσθαι ἐπὶ τῆς κλίνης». Ἀχώριστον δὲ καὶ τὸ εἰς τοσαῦτα θρησκευματα ἐμφυῆς ἢ εἰσβιασθὲν δόγμα τῆς παρθενίας καὶ μητροπαρθενίας.

¹ Θ' 27, 6 «καὶ Ἡρακλέους Θεσπιεῦσιν ἔστιν ἱερόν· **ἱεράται** δὲ αὐτοῦ **παρθένος**, **ἔστ' ἂν ἐπιλάβῃ τὸ χρεῶν αὐτήν**. Αἴτιον δὲ τούτου φασὶν εἶναι τοιόνδε· Ἡρακλέα ταῖς θυγατράσι Ν' οὐσαις ταῖς Θεστίου συγγενέσθαι πάσαις πλην μιᾶς ἐν τῇ αὐτῇ νυκτί· ταύτην δέ, οὐκ ἐβελήσασάν οἱ μυχθῆναι, **δικάσαι μένειν παρθένον πάντα τὸν βίον, ἱερωμένην αὐτῷ**». — Ἐγὼ δὲ . . . οὐκ ἔστιν ὅπως ἡγήσομαι πιστόν· πρὸς δὲ καὶ τιμωρούμενος ἄλλους ὑβρίζοντας καὶ μάλιστα ὅσοι θεῶν ἀσεβεῖς ἦσαν **οὐκ ἂν αὐτὸς γε κατεστήσατο αὐτοῦ νόον τε καὶ ἱερείαν ὡσπερ δὴ θεός**. Ἀλλὰ γὰρ ἐφαίνετό μοι τὸ ἱερόν ἀρχαιότερον ἢ κατὰ Ἡρακλέα εἶναι τὸν Ἀμφιτρώωνος καὶ Ἡρακλέους **τοῦ καλουμένου τῶν Ἰδαίων Δακτύλων** . . . ὅπου γε αὐτοὶ (οἱ Βοιωτοὶ) τῆς **Μυκαλησσίας Δήμητρος Ἡρακλεῖ τῷ Ἰδαίῳ** τὸ ἱερόν ἐπιτετράφθαι λέγουσιν» πρβλ. Θ' 19, 5 «**Δήμητρος Μυκαλησσίας ἱερόν**· κλείεσθαι δὲ αὐτὸ ἐπὶ νυκτι ἐκάστη καὶ αἰθῆς **ἀνοίγεσθαι ὑπὸ Ἡρακλέους**· τὸν δὲ **Ἡρακλέα εἶναι τῶν Ἰδαίων καλουμένων Δακτύλων**».

² Εἰκ. 6. Τὴν ἐπιγραφὴν, εἰς τὸ Μουσεῖον Θηβῶν πρὸ ἐτῶν κομισθεῖσαν εἰς δύο τεμᾶχια καταγεγραμμένα ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτοῦ ὑπ' ἀριθ. 1463 καὶ 1591 χωριστὰ — μάλιστα καὶ διαφοροχρόρα ἐνεκα διαφοροῦ προφανῶς τύχης — ἔχει συναρμόσει ἐκ νέου ὁ προκατόχος μου κ. Κεραμόπουλος. — Καὶ ἐν IG VII 1739, 4 δυνατὴ ἢ συμπλήρωσις «ὁ ἐμβὰς τὰν γὰν τῷ Ἡρακλεῖος τῷ ἱαρωῖ τῷ [Χάροπος καταβαλὶ τὰν ἔμβασιν]».

κλέα, «*Ἰδαίων*» δῆθεν, οἰκειότερον τοῦ Πανελληνίου πρὸς τὸ γυναικεῖον φύλον¹, γνωστὴ δὲ καὶ ἐν γένει ἡ ἰθυφαλλικὴ φύσις² τῶν Ἰδαίων Δακτύλων», θαρrouντως δυνάμεθα καὶ περὶ τοῦ Ἡρακλέους Χάροπος ὁμοίαν νὰ εἰκάσωμεν, ὡς καὶ περὶ τοῦ ἐν Ἐρύθραις Ἡρακλέους, τοῦ ἔχοντος Θράσσης ἱεροδούλου, *παρ' ἃς ἄλλη οὐδεμία γυνὴ εἰσήρχετο* εἰς τὸ ἱερόν³ (Πaus. Ζ' 5, 8).

Πρὸς τοιαύτην διαφαινομένην φύσιν τοῦ ἐν Θεσπιαῖς Ἡρακλέους Χάροπος, οὐ δηλ. ἐνεργεῖα εὐκαρποῦσι⁴ καὶ γῆ καὶ βοτὰ καὶ γυναῖκες⁵, θὰ συνεφώνει καὶ ὁ στενὸς αὐτοῦ σύνδεσμος αὐτόθι⁶ μετὰ τῆς Δήμητρος, μεθ' ἧς ἴσως συλλατρεύεται ὡς ἄλλος Διόνυσος ἢ Πλούτων τὸν σύνδεσμον⁷, ἐνδεικνύει ἀσφαλῆ καλὸν ἀνάγλυφον τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου ἀριθ. 2795, δημοσιευμένον ἐν Mél. Perrot σελ. 195 ἔ. καὶ εἰκ. 1 ὑπὸ τοῦ εὐρόντος αὐτὸ ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῶν Θεσπιῶν P. Jamiot, ἐν ᾧ παρίστανται ἰσοτίμως Ἡρακλῆς καὶ Δημήτηρ⁸.

Ἄλλ' ἄρα γε ταῦτα ἰσχύουσιν ἐξ ἀρχῆς περὶ τοῦ Χάροπος ἢ περὶ τοῦ

¹ Διόδ. Ε' 64 «Ἱστοροῦσιν αὐτῶν (τῶν Ἰδαίων Δακτύλων) ἓνα προσαγορευθῆναι *Ἡρακλέα*... σημεῖα δε... πολλὰς τῶν γυναικῶν ἔτι καὶ νῦν λαμβάνειν *ἐπιβάδας ἀπὸ τούτου τοῦ θεοῦ καὶ περιάμματα* ποιεῖν, ὡς γεγονότος αὐτοῦ γόητος καὶ τὰ περὶ τὰς τελετὰς ἐπιτετηδευκότος, ἃ δὴ πλείστον κεχωρίσθαι τῆς Ἡρακλέους συνηθείας τοῦ γεγονότος ἐξ Ἀλκμήνης».

² Πολὺ μᾶλλον ἢ ἡ ἱαματικὴ, ἣν ὑποθέτει ὡς ἀρχικὴν καὶ περὶ τοῦ Ἡρακλέους τούτου (σοβαρῶς κριτικοῦ θεωρουμένου ὑπ' αὐτοῦ) ὁ Gruppe Gr. Myth. 455 ἔ. Μόνον κάπως ὑπερβολικὰ ἐξαιρεται ὑπὸ Kaibel: Zötting. Gel. Nachr. 1901, 488 ἔ., πολὺ δ' ἔτι θαυματουργότερον ἀποδίδεται αὐτοῖς ἡ πατρότης παντοίων νεωτέρων δαιμόνων (Σατύρων, Σιληγῶν, Κενταύρων, Fratrum Arvalium ὑπὸ Milani: Studi e Mater. 2, 51 ἔ. 181 ἔ.).

³ Οὕτως ἐρμηνεύονται καὶ ἡ παροιμία (ἐκδ. Gaisford 304) «γυνὴ εἰς Ἡρακλέους οὐ φοιτᾷ» καὶ ἡ ἐπιωνυμία Ἡρ. *μισογύνου* ἐν Φωκίδι (Πλουτ. π. τ. μὴ χρόν τ. Πυθ. 20 = Ἡθ. 403 F), — ἐξ ἀντιστροφῆς ἀποτελέσματος μῖας κατὰ βάθος ἰδιότητος ὁμοίως (ἐκ *Θηλυκοῦ* παλαιότερον ἱερατεῖον) ἐξηγεῖ ὁ Fehrle καὶ τὰ περίεργα τῶν Κῶν: Πλουτ. Κεφ. Ἑλλ. 58 «ὁ τοῦ Ἡρακλέους ἱερεὺς ἐν Ἀντιμαχεῖα γυναικεῖαν ἐνδεδυμένος ἐσθῆτα κατάρχεται τῆς θυσίας» τὰ ἐφεξῆς «τὰς νύμφας οἱ γαμοῦντες — (τῶν γάμων ἐκεῖ τελοουμένων ἐν τῷ Ἡρακλείῳ) — δεξιούνται γυναικεῖαν στολὴν περιθέμενοι» συνήθως μὲν (καὶ Nilsson: Gr. Feste 452 ἔ.) νοοῦνται ὡς προφύλαξις ἐξαπατητικὴ «τῶν δαιμόνων» (ὡς τόσα ὅμοια ἔθιμα: Gruppe σελ. 903 σημ. 3) ἀλλ' ἴσως δὲν ἦτο τελείως ἐξωτικὸς ὁ δαίμων», ἀφοῦ τῷ Ἡρακλεῖ ἠτοίμαζον «ξενισμὸν» καὶ στρωμνὴν ἐπεφύλασσαν κενὴν» Ziehen Leg. sacr. 144 B 23 καὶ C 25.

Περὶ Ἡρακλέους ὡς ἀληθοῦς πλέον *προστάτου τοῦ γάμου* — καὶ «δεσμοῦ Ἡρακλείου» τῆς νυμφικῆς ζώνης — παρὰ Ῥωμαίοις ἰδὲ παρὰ Roscher: Myth. Lex. I² 2948.

⁴ Περὶ Ἡρακλέους *καρποδότου*, παρὰ Ῥωμαίους κυρίως, ἀλλὰ καὶ παρ' Ἑλλήσιν ἤδη (*Μήλωνος* Ἡρ.) πρὸβλ. Roscher Myth. Lex. I² 2157 καὶ 2963 ἔ. Kaibel ἔ. ἄ. καὶ κυρίως Harrison: Prolegom. 368. 371 καὶ τὰ ἀπὸ σελ. 366 περὶ τοῦ *ῥοπάλου ὡς θαλλοῦ μαγικοῦ* ἀρχικῶς (δαίμονος τῆς εὐφορίας), ὃ ἤδη Cook: JHS 1894. 115.

⁵ Ὡς καὶ ἐν Μεγάλῃ πόλει Πaus. Η' 31, 3 «ἔστι καὶ Ἡρακλῆς παρὰ τῇ Δήμητρι... τούτου τὸν Ἡρακλέα τῶν Ἰδαίων καλουμένων Δακτύλων Ὀνομάκριτός φησιν ἐν τοῖς ἔπεσιν» ἀλλὰ καὶ ἐν Μυκαλησσῶ, εἶδομεν. Πρὸβλ. Kaibel ἔ. ἄ. 506 ἔ.

⁶ Ἄν καὶ φαίνεται ἀντιστατοῦν τὸ γεγονός ὅτι ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ἔχει ἑκάτερος *ἱερεῖαν χωριστήν*, ἐν μὲν Κορωνεῖα ῥητῶς IG VII 2876 ἢ *Θεσμοφόρος*, ἐν δὲ Θεσπιαῖς (αὐτ. 1867) ἢ *Ἀχαία*.

Ἡρακλέους; τότε δὲ τίς ἢ ἀρχικὴ φύσις τοῦ Χάροπος; Καὶ ὁ μὴ Εὐθύδημος θὰ ἐρωτήσῃ εὐλόγως «ὁ Χάροψ Ἡρακλῆς ἢ ὁ Ἡρακλῆς Χάροψ;».

Ἦδη ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν μνημονεύεται ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐπιγραφαῖς δεκάκις μὲν ὁ Χάροψ ὁ Ἡρακλῆς¹, μόνον δὲ ἅπαξ ὡς «ὁ Ἡρακλῆς ὁ Χάροψ» εἶναι καταφανὲς ὅτι ὁ Χάροψ δὲν εἶναι οὐτ' ἐπίθετον ἀπλοῦν ἢ «ἐπίκλησις» τοῦ Ἡρακλέους — μολονότι καὶ οὕτω θὰ ἦτο σπουδαῖον, ἅτε πιστούμενον *ἐξ ἱεροῦ*, ἔνθα τὰ nomina sunt nomina ὡς ἀληθῶς, καὶ οὐχὶ ἐκ ποιητοῦ τινος — οὐτε ἀναπόσπαστον τοῦ Ἡρακλέους ἀνέκαθεν, οὐδὲ ἐτυμολογητέον λοιπὸν ἐξ ιδιότητος τινος τοῦ Ἡρακλέους, π. χ. τῆς *χαρᾶς* ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἐκ τοῦ Ἄδου ἐπανόδῳ, ὡς ἤθελεν ὁ O. Müller (Dorier I² 423) πολὺ μᾶλλον ἐμφανίζεται ὡς *δαίμων ἰδιαίτερος* ὁ Χάροψ, συνεξευγμένος μόνον ὡς ἀρχαιότερος καὶ ἀγνωστότερος μεθ' Ἡρακλέους νεωτέρου ἐπὶ ἡλῆδος² εἰς δισυπόστατον *Ἡρακλέα Χάροπα*, ἀκριβῶς ὅπως ὁ γείτων *Τροφώνιος Ζεὺς* καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι³, μάλιστα δὲ ὄχι ἀκόμη «ἀπερροφημένος» ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους⁴, ἀφοῦ καὶ *προτάσσεται* τὸ πλεῖστον.

Τὸ ἰδιοφυὲς τοῦ Χάροπος ἄλλως διαδηλοῦται καὶ ὑπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ τόπου καὶ τοῦ συναφοῦς πρὸ πάντων μύθου, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ὀνόματος, ἐξεταζομένου ἐτύμως καὶ ἐν σχέσει πρὸς ἀμφοτέρωτα εἶναι τόσον ἀρχαιοπρεπὲς τὸ ὄνομα τοῦ τόπου *Λαφύστιον* καὶ τοσοῦτον ὅμοιον πρὸς τὰς ἐξ ἀπηρχαιωμένων ἐν ἱστορικοῖς χρόνοις θείων ἐπιθέτων τοπωνυμίας ἐκεῖνας Ἀκακήσιον, Λώτιον, Κηρύκιον, Ταυρομένιον κλπ. (Gruppe: Gr. Myth. 750 ἐ. πρόσθετος *Θούριον* καὶ ἄλλα παρὰ Fick: Bezz. Beitr. 21, 248 ἐ.) καὶ τόσον ἐναργῶς ἐνδείκνυται ὑπ' αὐτοῦ *δαίμων λαφυστά(ς)*, ὥστε καὶ ὁ γείτων *Χάροψ*, ἔστω καὶ χωρὶς οἰκῶν τοῦ κυρίου «Λαφυστίου» θεοῦ ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἐπιγραφῆς, ἀνα-

¹ A 12. B 8. Γ' 59. Δ γ' 18 (τὸ Χάροπος τὸ Ἡρακλέος). — A 27. 60. B 31. Γ' 20. 48. Δ α' 3 (τὸ Χάροπι τὸ Ἡρακλί dot.). Ἀμέσως ἐναργῆς τὸ διφυὲς (ἢ ἡ θεοκρασία προκατόχου καὶ διαδόχου) ὅσον καὶ «τοῦ Διὸς τοῦ Τροφωνίου» IG VII 3077.

² Ὡς εἶχεν ἤδη φωτεινῶς προεικασεῖ ὁ καὶ τὸν ὄλον Ἡρακλέα ἐκ νέου ἀποκαλύψας ἡμῖν Wilamowitz εἰς Εὐρ. Ἡρακλέα Γ' σελ. 34 σημ. 671, σημειώσῃ περιεχούση δυνάμει σχεδὸν τὴν ἐπομένην μυθολογικὴν ἐκδοχὴν τοῦ Ἡρακλέους Χάροπος.

³ Π. χ. Ζεὺς Ἀρισταῖος, Ζεὺς Σωσίπολις ἐν Μαγνησίᾳ (ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ Πaus. Γ' 20, 2 ἀκόμη ἀπλῶς Σωσίπολις δαίμων. Ἴδὲ νῦν Harrison Proleg. 241 καὶ 154), Ἡρακλῆς Μάντικλος ἐν Μεσσήνῃ (Paus. Δ' 23. 10, δῆθεν ἐκ τοῦ ἰδρύσαντος). Ἄρτεμις Εἰλεῖθνια (οὕτως ἀείποτ' ἐν βοιωτικαῖς ἐπιγραφαῖς, ὄχι Εἰλ. ἀπλῆ). Ποσειδῶν Ἐρεχθεύς, Ἀπόλλων Πτώφος διάδοχος *ἥρωος* Πτώφου (BCH 1898 σελ. 244 ἐ.) καὶ Πύθιος Πύθωνος δαίμωνος κλπ. Πρβλ. Gruppe: Gr. Myth. 1093 ἐ.

⁴ Εἶναι ὅμως ἤδη μᾶλλον *Ἡρακλῆς* ὁ κύριος, ἀφοῦ καὶ *μόνος* ἀναγράφεται ἐν A 68. — Οὐδέτερος ἀναφέρεται B 57 ἐ. ἐξαρκούντος εἰς τὸν ἀφιερωτὴν τοῦ *ἀντίθετι*, ὡς ἀρκεῖ καὶ εἰς ἡμᾶς τοῦτο πρὸς πίστωσιν *ἱεροῦ* ἐνταῦθα. Τοῦναντίον ἐν τῇ Θεσπικῇ ἐπιγραφῇ VII 1870 (ἀνωτ. εἰκ. 6) λέγεται *ἀκόμη Χάροψ ἀπλοῦς* — καὶ μᾶλλον λοιπὸν *τούτου* ζητητέον τὴν ἰδιότητα, εἰς ἣν συνητήθη ἡ ἐτηλὺς λατρεία Ἡρακλέους ἐν τῷ Λαφυστίῳ.

γνωρίζεται εύκόλως ὡς ἀδελφὸς γνήσιος καὶ συνάρχαιος — «μινυακοῦ» στρώματος, ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ ἀγγειολόγος — ἢ καὶ τι πλέον, ὡς εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ποτε καὶ ἐνιαίου ἱεροῦ κάτοχος· εἶναι τοῦτο, ἐνθυμητέον καλῶς, κατὰ Πaus. Θ' 34, 5 *εἴσοδος τοῦ Ἄδου, «Χαρώνειον»* λοιπὸν ἢ «*Πλουτώνιον*», τὸ βοιωτικόν, ἐν τῶν πολλῶν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Μ. Ἀσίαν, χάσμα γῆς ἢ σπήλαιον ἢ πηγὴ μυστηριώδης τοῦλάχιστον¹ ἀφοῦ ἐνταῦθα κατὰ τοὺς Βοιωτοὺς ἀνήγαγεν ὁ Ἡρακλῆς τὸν Κέρβερον. Ἐν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις *λαφύσσωσιν* οἱ κύνες καὶ θῆρες μόνον, ἀλλὰ οἱ δαίμονες διῆλθον πασιγνώστως στάδιον *θηριομορφίας*, ὁ δὲ τοῦ Θανάτου καὶ ἐξαιρετικῶς ἀμύπολυ κατόπιν ἐξακολουθεῖ νὰ σπαράσῃ ἢ τρώγῃ τοὺς νεκρούς, ὡς κύων ἢ λέων *χάροψ* ἢ, ὅπερ τὸ αὐτό, *Χάρων* (καὶ μέχρι σήμερον παρ' ἡμῖν, ὡς Χάρος) — ὥστε τὸ *ἱερὸν* ἡμῶν, πρὶν γίνῃ Ἡράκλειον, ἦτο ἀληθῆς *Χαρώνειον* ἢ *Λαφύστιον*· τὸ δεύτερον ὄνομα ἐξηκολούθει νὰ φέρῃ δι' ὅλης τῆς ἀρχαιότητος ὁ τύπος — διῆθεν ἐκ *Διὸς Λαφυστίου*² Paus. Θ' 34, 5. Ἡ ἐφεξῆς ἐν συναφείᾳ ἀνάπτυξις τούτων, ὀλίγα προσθέτουσα εἰς τὰ ὑπ' ἄλλων ἐν ἄλλαις εὐκαιρίαις ἠκριθωμένα, δὲν ἔχει κἂν πρωτοτύπου μυθολογικῆς *ὑποθέσεως* ἀξίωσιν.

Τὴν ἀρχικὴν ταυτότητα τῶν ὀνομάτων *χαροπὸς - χάροψ - χάρων* ἔχει μὲν διεξέλθει ὁ Leo Meyer (Gr. Etym. III 302) παραβάλλον καιρίως τὰ παράλληλα *αἶθροψ - αἶθρων* καὶ ὁμοίως χρῶμα ἐνορῶν ἐν παντὶ *χαροπῶ* (κιτρινόφαιον ὠρισμένως), ὡς ἄλλως καὶ ὁ Siecke ἐν Götterattract. 144, παραβάλλον οὗτος τὰ Τρίοψ, Κύκλωψ, Κέκροψ, Πέλοψ, μέροψ καὶ *ῥωψιν* πελιδνωπὴν ὑπονοῶν, κυροῖ δὲ καὶ ἢ γνωστῆ χρῆσις αὐτῶν τὸν παρ' Ὀμήρῳ (λ 611), Ἡσιόδῳ καὶ ἄλλοις *χαροπὸν* λέοντα ὀνομάζουσι *χάρωνα* καὶ ὁ Εὐφορίων (Πλουτ. συμποσ. Ε' 677^α) καὶ ἔτι πρὸ αὐτοῦ οἱ Μακεδόνες ῥητῶς (Σχόλ. Λυκόφρ. 455), — ἴσως καὶ ἄλλοι κατὰ τὰ Ἡσυχ. λ. *χάρων* «ὁ λέων ἀπὸ τῆς χαροπότητος»· ἄλλος δὲ Ἀλεξανδρινὸς ποιητῆς καὶ σύγχρονος, ὁ Λυκόφρων, ἀποδίδει τὸ ἐπώνυμον *χάρων* εἰς δεινοὺς λεοντώδεις ἦρωας, τὸν Ἀχιλλέα, τὸν Ἡρακλέα, τὸν Κύκλωπα³, — προευ-

¹ Περί ὧν Preller-Rob. Gr. Myth. 8. 18. Waser: Charon etc. 61 ἐ. Gruppe 815 ἐ. Πολίτης Μελέ. 297 ἐ.

² Ἄλλ' ὅτι καὶ ὁ «Ζεὺς» οὗτος *ὑστερογενῶς* ἔχει κατάσχει τὴν θέσιν τοῦ σκοτεινοῦ προκατόχου, συνάγεται καὶ ἐκ τῶν ἐνταῦθα ἀναμνήσεων ἀνθρωποθυσιαῶν (τῶν τέκνων ὑπὸ τοῦ Ἀθάμαντος Paus. Θ' 34, 5) ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ μυστηριώδους τρόπου, καθ' ὃν περιφράζεται ὑπὸ Paus. ἐν Α' 24, 2 «θύσας ὁ Φοῖβος τὸν κριὸν ὄντι δὴ θεῶν, ὡς δὲ εἰκάσαι τῷ Λαφυστίῳ καλουμένῳ παρὰ τοῖς Ὀρχομενίοις». Ἐχει τόσους ἄλλους καθαιρέσει ὁ Ζεὺς ἀπὸ θρόνων παρὰ τὸν Κευθάνυμον τοῦτον καὶ τὸν Τροφώνιον! — Ἐνθυμητέον ὅτι ἐν τῷ πλησίον Ἰτωνίῳ ἦσαν κατὰ Paus. Θ' 34, 1 *Διὸς* καὶ Ἀθηνᾶς ἀγάλματα, ἀλλὰ κατὰ Στράβ. Θ' σ. 411 ῥητῶς «τῇ Ἀθηνᾷ συγκαθίδρυται ὁ Ἀιδης κατὰ τινὰ μυστικὴν αἰτίαν»· ὥστε ὁ *χθόνιος Ζεὺς* λατρεύεται συντόμως ἐδῶ· ὅτι τέλος προσεφέροντο καὶ τῷ ἀδελφῷ τῆς θεσσαλικῆς Ἄλου «*Διὶ Λαφυστίῳ*» ἀνθρωποθυσίαι ποτὲ κατὰ τὰ Ἡρ. Ζ' 197· ἰδὲ κυρίως Frazer Gold. Bough II 37. Παρίστατο δὲ ἴσως ἐν τῷ συμπλέγματι τοῦ Ἀγορακρίτου ἐκεῖνῳ ὁ χθόνιος Ζεὺς ὁμοίως τῷ παρὰ Farnell: cults I 105 πίν. 1c.

³ Ἀλεξ. 455 *χάρωνος* ὠμηστοῦ δορᾶ (Ἡρακλέους, ὃν καὶ *λέοντα* αὐτὸ τοῦτο καλεῖ 459)· αὐτ. 261 *αἰχμητὴν χάρωνα* τὸν Ἀχιλλέα. 660 *μονόγληνον χάρωνα* τὸν Κύκλωπα.

ρὸν πιθανώτατα καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Εὐφορ. τὰς προσηγορίας, ὡς καὶ τὴν ὄλην ἐν γένει τῆς λογίας αὐτῶν ποιήσεως εἰς τὸ ἀρχαῖον ἔπος. Ἄλλὰ τὸ *χαροπός* ἐξ ἄλλου γνωστὸν ὅτι καὶ ἐπὶ τὸν δεινὸν θεόν, τὸν Ἄσθην, μεταφέρεται (ὡς «δεινόφθαλμον»¹ ἢ «πυρόφθαλμον» κατὰ τὴν συνήθη ἑρμηνείαν τοῦ Curtius ἐκ *V ghar* = φλόξ) ἐν τῇ γνωστῇ ἐπιγραφῇ τῆς Κερκύρας IG IX¹ 868. Καὶ πάλιν ἐκ παραλλήλου εἶναι μὲν καὶ *κυνῶν* κοσμητικὸν ἐπίθετον γνωστὸν τὸ *χαροπός*², ἀλλὰ καὶ *Χάρων* ὄνομα φέρει κύων ἐν ἀγγειογραφίᾳ θήρας Καλυδονίου κάπρου SIG 8139. Κύων δὲ τέλος τοῦ Ἀκταίωνος φέρεται *Χάρων* μὲν παρ' Αἰσχύλῳ (Πολυδ. Ε' 47), *Χάρωψ* δὲ παρ' Ὑγίνῳ: Fab. 181.

Ἐξ ἄλλου τὸν δαίμονα τοῦ θανάτου καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων θὰ ἐφαντάσθησαν πάντως *κυνόμορφον*³ καὶ *λεοντόμορφον*⁴, ὡς σαρκοδόρον ζητῶς λέγουσιν οἱ «ἐξηγηταὶ» τῷ Πausanία I' 28, 7 τὸν ἐξωγραφημένον ἐν τῇ Νεκυίᾳ τῆς λέσχης τῶν Κνιδίων ὑπὸ τοῦ Πολυγνώτου *Εὐρύνομον*⁵ καὶ ὡς φαντάζονται μέχρι τῶν ὑσάτων χρόνων *λέαιναν καὶ κύνα* τὴν Ἐκίτην (π. χ. Πορφ. π. ἐγκρατ. 3, 17. 4, 16. Pap. Paris. V 1434 εἰνοδία *κύων μέλαινα* καὶ «λυσοῦπις σκυλάκη» Ὀρφ. Ἀργ. 978 κλπ.) καὶ τὴν συγγενῆ — ἐτύμως φόνισσαν — Ἄρτεμιν αὕτη ὄχι μόνον τοσάκις ὡς *θηρῶν πότνια* παρίσταται καὶ λέγεται οὐδ' ἔχει μόνον ἱερὸν ζῶον τὴν λέαιναν ἐν Ἀμπρακίᾳ⁶. ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο λέαινα ἀκούει Ἰλ. Φ 482 παρὰ τῆς Ἥρας

ἐπεὶ σε *λέοντα* γυναιξί

Ζεὺς θῆκεν καὶ ἔδωκε *κατακτάμεν ἦν κ' ἐθέλησθα*.

¹ Ἐνθ' τοῦ ἐρωτύλου ποιμένος τὰ ὄμματα, τὰ παρὰ Θεοκρ. Κ' 25 «χαροπώτερα πολλὸν Ἀθήνας» καὶ τὰ τοῦ *χαροπόου* Γανυμήδους αὐτ. IB' 35 φαίνονται ἀπλῶς ἤδη = φωτεινά, πλήρη λάμψεως. ἂν μὴ καὶ παρητυμολογημένα πρὸς τὴν *χαράν*, γελαστά.

² Π. χ. Λυρ. ἀπ. Bergk³ 101' καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Μυτιλήνης R. Arch. 1904, 505 περὶ κυνὸς παρισταμένου «ἔπεισι δ' ὀδί *χαροπός*».

³ Πρὸβλ. μετὰ τὰ θεμελιώδη τοῦ Roscher ἐν Sächs. Ber. 1896, 25 ἔ. καὶ ἔπειτα Myth. Lex. ἄρθ. Κυνον περὶ τοῦ κυνός, ὡς ἐμφανίσεως ἐν γένει χθονίων δυνάμεων, τὰ τελευταῖα τοῦ Malten ἐν Arch. Jb. 1914, 236 ἔ. Γνωστὸν ὅτι καὶ μέχρι σήμερον ἐν τῷ ἡμετέρῳ λαῷ δαιμονιζὸς εἶναι ὁ κύων καὶ ὡς κυνοειδῆ φαντάσματα πλανῶνται κατ' αὐτὸν εἰς τὰ νεκροταφεῖα αἱ ψυχαὶ Τούρκων καὶ ἀθαπτιστῶν. Πρὸβλ. Ν. Πολίτου Παραδόσεις ἀριθ. 586-89 καὶ σημ. καὶ παραπομπὰς εἰς ἀριθ. 586.

⁴ Θεμελιώδη τὰ τοῦ Usener: de Hæadis carni. Phocaico 33 ἔ. = νῦν Kl. Schriften 414 ἔ. παραβάλλοντος τὰ τῶν Σημιτῶν καὶ αὐτῆς τῆς Π. Γραφῆς περὶ τοῦ λέοντος ὡς δαίμονος τοῦ Ἄδου· ἀλλὰ πρὸβλ. καὶ μιθραϊκῶν μυστηρίων λεοντοκέφαλον δαίμονα, «συγγενῆ τῷ θεῷ τοῦ ζόφου Ahriman» Proceed. of soc. of bibl. arch. τόμ. 34, 4, πίν. 7 -- καὶ τὸν ἄλλως ὄχι ἀκόμη τελείως σαφῆ μυκηναϊκὸν παρὰ Α. Cook ἐν JHS 1894, 110 ἔ., οὐ εἰστοχος ἢ ὑπόμνησις καὶ *κρηνοφύλακος* λέοντος ἐν Ἀθήναις καὶ ὁ σχετισμὸς τῶν λεοντοκρούων κλ. πρὸς χθονίας δυνάμεις πιθανός. Πρὸβλ. νῦν καὶ τοὺς γλυπτοὺς Τίριονθος AD 1916 Παρ. 15.

⁵ Παρὰ τὸ μέγα ὄνομα ὁ «δαίμων τῶν ἐν Ἄδου ... τὰς σάρκας περιεσθίει τῶν νεκρῶν μόνον σφίσι ἀπολείπων τὰ ὄστα» = *αὐτὸς ὁ Θάνατος* κατὰ Robert: Nekyia 61.

⁶ Ἄντ. Λιβ. § 4, οὐ *αἴτιον ἐκ τῶν ὑσάτων* τὸ Αἴλ. π. Ἰστ. IB 40. ὅτι διήθεν διέσπασε τὸν τύραννον Φαῖλον. Λέων παρὰ τῇ Ἀρτέμιδι καὶ ἐν Θήβαις καὶ ἐν Θήρῳ Gruppe: Gr. Myth. 1277. 10.

Πρόβλ. τὴν ὁμοούσιον *Σκύλλαν*, τὰς *Ἐρινῦς* «κύνας» τοσάκις, τὴν *Ἄιδος κυνέην* — καὶ τὴν σχετικὴν τοῦ Τυρρηνικοῦ *λυκῆν* π. χ. ἐν εἰκ. Dar. - Sagl. 2772 καὶ 5828, τὸν πολλαχῶς χθόνιον *Διώνυσον ὡς λέοντα* Gruppe 462 σῆμ. 2 καὶ τοὺς ἀπείρους *ἐπιτυμβίους λέοντας*, ἐμβλήματα βέβαια χθονίων δαιμόνων (Collignon: strenua Helbig, 41 ἐ. καὶ Statues funér. 42 ἐ. 88 ἐ. 226 ἐ.) ὡς καὶ τὰς ὁμοίας *λεοντόσφιγγας* Ilberg παρὰ Roscher ἄρθ. Sphinx σελ. 1391, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ τύχης ἴσως μόνην σφριζομένην ἐπιτυμβίαν καταπάλαισιν τοῦ λέοντος βέβαια τοῦ θανάτου ἐν ἀναγλύφῳ καππαδοκιχοῦ τάφου τοῦ Terelik - Kalessi¹. — Διότι καὶ ὁ λέων ἐπέζη, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῶν διηγήσεων περὶ Νεμεαίου, Κιθαιρωνίου καὶ τόσων ἄλλων, πάντοτε ἐν τῇ *ἀναμνήσει* τοῦλάχιστον τῆς κυρίως Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα², ἐνῶ σήμερον εἰκότως μόνος δαιμονικὸς παραμένει ἐν τῷ ἡμετέρῳ λαῷ ὁ κύων. — Καὶ πῶς ἄλλως ἢ ὡς κυνόμορφον ἢ λεοντόμορφον θῆρα θὰ ἐνόει τὸν Ἄδην ἢ Κλυταιμῆστρα παρὰ Σοφ. Ἦλ. 542 λέγουσα

ἢ τῶν ἐμῶν Ἄδης τιν' ἕμερον τέκνων

ἢ τῶν ἐκείνης εἶχε δαίσασθαι πλέον;

ἢ ὁ Δημῶναξ τὸν Χάρωνα π. Λουκ. Δ. 45 «Χάρων μ' ἔδακεν» (ὄχι ὄλως ἀστείως, ἀλλὰ φυσικὰ *λαϊκῶς*³ λέγων), ὁ κωμ. Ἀντιφάνης «κατασπᾶ τοῦ σκέλους» (ὁ *Χάρων*, ἀκριβῶς ὡς ὁ Κέρβερος «ἐσθίει ὃν κε λάβῃσι πυλέων ἔκτοσθεν ἰόντα» Ἦσ. Θε. 779 — ἢ «λαμβάνει ὁδᾶξ» τοὺς ἀποθνήσκοντας Παλ. Ἀνθ. Ζ' 116 Stadtmüll. κλπ. κλπ. Ἴδὲ Waser: Charon περὶ τέλη. Ὡστε οὐ μόνον ὁ Κέρβερος μέχρι τέλους, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ποτε ὁ μεγαλῶνυμος καὶ διοειδῆς ἀναξ τῶν χθονίων (*Ἄιδης* = τῆς *αἴας* κύριος κατὰ τὴν φωτεινὴν ἐτυμολογίαν τοῦ Wackernagel) ὑπῆρξέ ποτε κύων, ἀπὸ λέοντος ἴσως, ἂν καὶ ἐν τῇ ἱστορικῇ βασιλείᾳ του διατηρεῖ μόνην τὴν *κυνῆν* πλέον, καὶ κύνα θυρωρὸν ἀνακτόρων ἀκριβῶς τὸν καθυστερημένον Κέρβερον (παρ' Ὀμ. ἀνώνυμον ἔτι «*κύνα στυγεροῦ Ἄιδας*»).

Προχειρῶς ἐν Springer - Michaelis: Altertum¹⁴ σελ. 79 εἰκ. 179. Καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ ἐν Σπάρτῃ δῆθεν τάφου τοῦ δακτύλου τοῦ Ἡρακλέους τοῦ ἀποβρωθέντος ὑπὸ τοῦ Νεμεαίου, παραδιδόμενος ὑπὸ Πτολ. Χέννου παρὰ Φωτίῳ (βιβλ. 147 Bekk.) «ἐφεστὸς λέων» ὁμοιον σκοπὸν θὰ εἶχεν ἀρχικῶς — καὶ παρήγαγεν αὐτὸς τὸν μῦθον ὡς αἴτιον.

² Καὶ πείθων δὲν πείθει τελειῶς ὁ Keller ἐν ant. Tierwelt I 35 ἐ. συμπεραίνων ἐκ τῆς πιστοποιήσεως μόνον προκατακλυσμαίων λειψάνων τοῦ λέοντος ἐν Ἑλλάδι ὅτι καὶ πρὸ Ὀμήρου ἤδη εἶχεν ὄλως ἐκλείπει ἐκ τῆς ἑλλ. χερσονήσου, ὅτι δὲ αἱ παρ' αὐτῷ θαυμασταὶ ἐκ τοῦ ζῴου παραβολαὶ ἀποδοτέαι εἰς τὴν μικρασιατικὴν τοῦ ἔπους κοιτίδα, — ἀφοῦ, λέγει εὐστόχως, καὶ ὡς ἱερὸν ζῴον τοῦ Διὸς δὲν ἐμφανίζεται ὁ λέων ὡς θὰ προσεδόκα τς καὶ ὡς εἶναι ὄντως τῆς Ῥέας· ἀλλὰ τότε πῶς δὲν ἀπορρίπτει οὐδὲ αὐτὸς τὴν γνωστὴν διήγησιν τοῦ Ἡροδ. Ζ' 125 περὶ λεόντων ἐν *Μακεδονίᾳ* ἐπιτεθέντων κατὰ τῶν καμήλων τοῦ Ξέρξου. ἐπικυρουμένην καὶ ὑπὸ Ἀριστοτέλους (ιστ. ζ. 7' 31, 519^a), καὶ μόνον δέχεται τούτους ὡς *τὰ τελευταῖα ἐν Ἑυρώπῃ λείψανα*, παρακολουθήσαντας» κλπ.: Πρόβλ. Wilam. εἰς Ἡρ. II 44 καὶ 49.

³ Ὡς κατ' οὐσίαν καὶ ἡμεῖς ὅτι τρώγει τοὺς νεκροὺς ὁ Χάρως. Ἴδὲ Πολίτου Μελέ. Β' 252.

Τὸ ὁμογενὲς μάλιστα *Χάρωνος* καὶ *Κερβέρον* ὁ Radermacher ἐνορᾷ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἐτύμῳ τῶν *χάρων - χάροψ* κλπ. ἐκ τοῦ | *χαρ* -άσω¹ παράγων καὶ διὰ τοὺς ὄξεις λοιπὸν ὀδόντας (ὡς καὶ τὸν *καρχαρίαν*) ἐξηγῶν πάντα ἐκεῖνα ὡς ἀπλῶς = *καρχαρόδοντας* κίνας κλπ. (Wiener Stud. 1912. 28 ἑ.), ἀφοῦ καὶ αὐτὸ τοῦτο τοῦ *Χάρωνος* ὄνομα φέρει πῶς ὁ Κέρβερος, σωθὲν ἐν ἐπικλήσει τινὶ πρὸς αὐτὸν μτγν. ἐκ τῆς Berl. Phil. W. 1912. 4:

στρυγνοῦ σκότους ἔδρασμα, *χάρχαρον* στόμα, (οὔτω γρ.)
σκύλλαξ δρακοντέλιξε, τρικαρανοστρεφῆς ².

Ὅπωςδῆποτε τὸ χάρων ἐπεκράτησε *βραδύτερον* νὰ σημάνη τὸν γνωστὸν *πορθμέα* τῶν ψυχῶν, ὃν εἶχε μὲν παραγάγει πάλαι ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ἐνιαίου ποτέ, δαίμονος τοῦ θανάτου ἢ λαϊκῆ πίστις³ καὶ ἐξαρτύσει τελειότερον τοῦ δυτικωτέρου συναδέλφου του *Νέσσου*⁴ πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν ὑπηρεσίαν ταύτην, ἀλλὰ υἰοθετήσασα καὶ ἡ ἐπίσημος ποίησις ἀπὸ τοῦ 7^{οῦ} αἰῶνος (ἢ Μινυὰς κατὰ Πaus. Γ' 28, 2 τὸ πρῶτον) ἀνήγαγε μετὰ τῆς τέχνης μέχρι τῶν κόλπων τῆς Λόξης καὶ τοῦ Λουκιανοῦ ὄχι μικρὸν συνυψώσαντος· ἐνῷ ὁ ἀδελφὸς Χάροψ παρέμενε φρυτοζῶων ἐν τῇ προβοιωτίῳ ἀκόμη θέσει καὶ καταστάσει φρουροῦ Λαφυστίου· τὸ πολὺ ὀψίμως ἀνθρωποειδοῦς. — τὸν δὲ ἔτι πρεσβύτερον *Ἀίδην* ἀναλαβοῦσα τύχη ἔτι λαμπροτέρα κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς ἀμείλιχον ἢ δ' ἀδάμαστον βασιλεία τῶν σκιῶν, βαθμηδὸν ὅμως εἰς φιλάνθρωπον ἀνακτα *Πλούτωνα* μετεμόρφωσεν (ἐν Ἀθήναις, ὡς γνωστὸν, ἀπὸ τῶν τραγικῶν).

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ ἐνέσκηπτε καὶ ἐνταῦθα, μετέωρον ἀπρόσκλητον καὶ ἀνεξόρκιστον, Ἡρακλῆς ὁ *Παλαίμων*⁵ μὲ ῥόπαλον καὶ λεοντῆν καὶ ὄρεξιν

¹ Ἡ κατάληξις *-οπός*, ὁμολογητέον, δὲν θὰ ἠναντιοῦτο ἤδη ὁ L. Meyer παρῆβαιε τὰ *ποδαπός*, *ἐχθοδοπός* κλπ.

² Ἐτι δὲ περαιτέρω χωρῶν ὁ Leaf (εἰς Ἰλ. Δ 222) παράγει καὶ αὐτὸ τὸ *χάρμη*, — πρὸς ὃ σχετίζει ἀκόμη ὁ Bechtel Lexil. Hom. 332 τὸ *χαροπός*: ὁ βίβημα φιλοπόλεμον ἔχων, λέων ἀλκι πεποιθώς — ὄχι ἐκ τοῦ *χαρ-ά*, ἀλλ' ἐκ τοῦ *χαρ-άσσειν*, ἐπειδὴ καὶ *ἐπιδορατίδα* μαρτυρεῖται σημαίνειν παρὰ Στρησιχόρφ καὶ τὰ *ἄγχαρος*, *σιδηρο(-χαλκο)χάρμας* ὄντως θὰ ἠρμηνεύοντο ἀπλούστερον ἐκ τινος *χαρμή* = χαραγμῆ, νύγμα καὶ ἔπειτα μάχη· τὸ δὲ N 82 *χάρμη γηθόσσυνοι*, τὴν σφιν θεὸς ἐμβίαλε θυμῷ θεωρεῖ ὡς ἐκ παρεπιμολογίας ἤδη. Ἰδίᾳ περὶ τοῦ μακεδονικοῦ *ἄγχαρον* τὴν λόγην ἄνω ἔχειν» Ἡσυχ. πρὸβλ. Hoffm. Maked. 87 ἑ.

³ Πρὸβλ. κυρίως τὰ πυκνά καὶ περιεκτικὰ τοῦ Wilamowitz εἰς Εὐρ. Ἦρ. Γ' 34, σημ. 67· ὅτι ὅμως καὶ ἡ μορφή τοῦ γηραιοῦ ψυχοπομποῦ *πορθμέως* ἦτο ἤδη κατὰ τὸν 7^{οῦ} αἰῶνα *λαϊκῆ*, κατέδειξεν ἡ ὑπὸ Furtwängler ἔπειτα δημοσιευθεῖσα ἀγγειογραφία Arch. f. Relig. - W. 1906, 197 ἑ. = vñv Kl. Schrift. II 126. — Καὶ τὸ ἔπος λοιπὸν υἰοθέτησεν ἀπλῶς ταύτην, προσθὲν ἴσως τὸ δάνειον ὄνομα *Χάρων* (πρὸβλ. Radermacher Wien. Stud. 1912, 31), ὅπερ ὅμως ἐξηκολούθησεν ὄχι μόνον παρὰ Τυρρηνοῖς (Waser 72 ἑ. = Charum) ἀλλὰ καὶ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ λαῷ μέχρι σήμερον νὰ δηλοῖ αὐτὸν τὸν ἀρχικὸν *θάνατον*· πρὸβλ. Σουῖδ. λ. *Χάρων* ὁ θάνατος· καὶ τὴν θεμελιώδη περὶ τοῦ νεοελλ. Χάρου μελέτην Πολίτου (Μελ. Β' τόμ.).

⁴ *Νέκ-τος* = νεκροστόλος; κατὰ Gruppe Gr. Myth. 117.

⁵ Τὴν παραδεδομένην ἐπωνυμίαν (Gerh. Auserl. Vas. II 105, 67) ἐκύρωσεν ἡ ἐπιγραφή τῆς *Κορωνείας* IG VII 2874 *Ἡρακλεῖ Παλαίμωνι* κλπ. (ἐν τῷ λίθῳ βλεπομέν καὶ τὸ Λ τοῦ Ἡρακλεῖ σφζόμενον). Ἡ ἐκ παραδόσεως τοσούτῳ ἀσφαλεστέρας, ὅσον καὶ περιεργότερα, ἐρμηνεῖα τοῦ Σχολ. εἰς Λυκόφρ. Ἀλεξ.

μάχιμον πρὸ πάντων, ἀκούραστον, ἀδιάκριτον κατὰ παντός «ἀνταίου· Βοιώτιος¹ καὶ αὐτὸς — ἢ καὶ πρωτοβοιώτιος — γνησίως, μάλιστα «κομιδῆ Βοιώτιος» τὰς μεθόδους κατὰ τὸν οἰκοθεν γνωρίζοντα Πλούταρχον², ἀπὸ τῶν θηβαϊκῶν ἔτι σπαργάνων δρακοντοπνίκτης καὶ ἐδῶ προπονημένος φροντίδι τῆς Ἀλιαρτίας Ἀλκμήνης ἐκ παίδων περὶ πᾶσαν παλαιστικὴν ὑπὸ τοῦ πλησιοχώρου Ἀρπαλύκου³, εἶχεν ἤδη καὶ ἀσκήσει αὐτήν (ὡς Ἀλκαῖος ἢ Ἀλκάθους) κατὰ τοῦ Κιθαιρωνίου λέοντος, ἔτι πρὸ τοῦ Νεμεαίου, — κατὰ τοῦ Τρίτωνος τῶν Ἀλαλκομενῶν⁴, πιθανῶς δὲ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Ἀνταίου⁵ ἐπὶ τόπου ὡσαύτως — ἀλλὰ

663 = M. Ἐτυμ. 511, 29 «διὰ τὸ παλαῖσαι τῷ Διὶ» (ιδεὶ 246 σημ. 2) προφυλάσσει καὶ ἀπὸ συγκλώσεως τοῦ ἀσυγκλώστου Μινυακοῦ Μελικέρτου, Παλαίμονος καὶ αὐτοῦ κλειζομένου ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιφανείᾳ, τῇ ἐκ θαλάσσης καὶ τῶν Ἰσθμίων: ιδεὶ νῦν Farnell JHS 1916, 36.

¹ Τὴν καλὴν καὶ τοσαῦτα διαφωτίσασαν μονογραφίαν τοῦ P. Friedländer: Herakles (Philolog. Untersuch. 19) θεωροῦμεν μετὰ τοῦ Beloch: Gr. Gesch.² I² § 32 ἔ. καὶ Gruppe: Berl. Phil. W. 1908, 1281 ἔ. ἀστοχοῦσαν βάσεως, ἐφ' ὅσον θὰ ἠρνεῖτο εἰς τὸν ἥρωα τὴν Βοιωτίαν ὡς ἰδιαιτέραν πατρίδα ἢ τοῦλάχιστον ὡς τὴν ἐτέραν τῶν κυριωτάτων πατρίδων ἐξ ἀρχῆς: ἀλλὰ καὶ αὐτὸς, συμπεραίνων σελ. 50 ἔ. καὶ ἰδίᾳ 56 σημ. ὅτι ἡ Βοιωτία ἔλαβε τὸν δωδέκαθλον ἐκ τοῦ Ῥοδίου ἔπος ἀντιδοῦσα τοὺς γονεῖς καὶ τὸν τόπον τῆς γεννήσεως, συνεπικυροῖ ὅτι εἶχεν ἤδη αὐτὸν ἡ Βοιωτία οἰκεῖον, ἀδιάφορον ἂν ὑπ' ἄλλα ὀνόματα (Ἀλκαίου ἢ Ἰολαίου) τὸ πρῶτον καὶ ἂν τρίαθλον ἢ πένταθλον, πρὸ τοῦ ἔπος (πρὶν δηλ. ἡ τεχνικὴ ποίησις «Πεισίων» καὶ «Πεισάνδρων» παγίωσι καὶ τὸν ἱερὸν ἐξ Ἀνατολῶν ἀριθ. 12), ὥστε νὰ τὸν δεχθῆ ὡς Θηβαίγενῆ καὶ τὸ ἔπος καὶ ἡ πανελλήνιος συνείδησις. Κατωτέρω ὑποτυποῦμεν καὶ ἄλλα ἐναντιούμενα.

² Π. τ. Δελφ. E 6 (προκειμένου περὶ τῆς βιαίας ἀρπαγῆς τοῦ τρίτοδος τοῦ Πυθίου).

³ Θεοκρ. ΚΑ' 110 ἔ.

Ἔοσα δ' ἀπὸ σκελῶν ἐδροστρόφοι Ἀργόθεν ἄνδρες
ἀλλήλους σφάλλοισι παλαίσμασιν, ὅσα τε πύκται
δεινοὶ ἐν ἱμάντεσσιν ἄ τ' ἐς γαῖαν προπεσόντες
παμμάχοι ἐξεύροντο παλαίσματα σύμφορα τέχνα,
πάντ' ἔμαθ' Ἑρμείας διδασκόμενος παρὰ παιδί
Ἀρπαλύκῳ Φανοτῆϊ.

Τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἐπύλλιον εἶναι ῥαψῶδιμα ἕστερον, συνθεθειμένον ἐπὶ τῇ βάσει μυθιστορήματος, οἶον ἡ Κύρου Παιδεία π. χ. — πιθανῶς Ἡροδότου τοῦ Ἡρακλεώτου κατὰ Wilam. εἰς Ἡρ.² I 100 ἔ. καὶ Textgesch. d. Bukol. 222, 240 — δὲν ἀναιρεῖ τὴν ἀρχαιότητα τῶν βοιωτικῶν παραδόσεων.

⁴ Ἄν ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως τῆς Κυρήνης ἀνείκαστον θὰ ἦτο τί ἤγαγε τὴν Τριτογενεῖαν, θεῶν κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικὴν, νὰ γεννηθῆ παρὰ Λιβυκῷ Τρίτωνι καὶ τὸν ὅμοιον ἥρωα νὰ καταπαλαίῃ ἐκεῖ πέραν οὐδὲν ἐνοχλοῦντα δαίμονα — ἀφίνοντες ἀμφοτέροι τὴν βοιωτικὴν λατρείαν καὶ δράσεως κοιτίδα καὶ τὸν ἐν αὐτῇ δὴ (καὶ Θεσσαλίᾳ: Σχολ. εἰς Ἀπολλ. Ῥόδ. A 109) Τρίτονα —, σαφές δὲ τάνάπαλιν καὶ ἐξ ἄλλων ὑπάρχει στοιχεῖον προδωρικὸν ἐν ταῖς ἀποικισταῖς τῆς Κυρήνης καὶ δὴ θεσσαλοβοιωτικόν: Malten: Kyr. 122 ἔ.), εὐδὴλον ἴσως ὅτι, ὡς εἶναι παραβλάστημα τῆς βοιωτικῆς τριτογενείας ἢ λιθυκῆ (Farnell: Cults I 267 ἔ. 288), οὕτω καὶ ὁ Τρίτων, ὁ προσπαλαίων τῷ Ἡρακλεῖ, ἦτο ἀρχῆθεν ὁ ἐνταῦθα παρὰ τὰς Ἀλαλκομενάς καὶ τὸ Ἰώνιον ταπεινὸς ἀντίστοιχος τοῦ Ἀχελώου — ὁ ἀκριβῶς διὰ τὸ ἄσημον τοῦ χειμάρρου λησμονηθεὶς καὶ ὡς σφετεριστὴς μάλιστα τῆς τιμῆς αὐτῆς νομισθεὶς ἕστερον (παρὰ Πaus. Θ' 33, 7 ὄχι σαφῶς, ὡς ὁ ἀρκαδικὸς H' 26, 6). Ἐκ Βοιωτίας μέτοικος ἐκεῖ, ὡς γνωστόν, καὶ ὁ (ταναγραϊκὸς) Ἄτλας. — Περὶ Τρίτωνος καὶ Τριτογενείας ὡς τῆς αὐτῆς τῆ Ἀλαλκομεναίᾳ ἰδεὶ κυρίως Escher: Triton 36 ἔ., περὶ δὲ «αἰολικοῦ» μεσογείου — καὶ δὴ μινυακοῦ — Τρίτωνος παρὰ τὸν ἰωνικὸν «ἄλιον» αὐτ. 82-84. Ἡ τελευταία ἐτυμολογία (κατὰ τὰ Berl. Ph. W. 1914, 1055) τῆς Τριτογενείας ὡς κόρης τοῦ Τριτογενοῦς Διός, τοῦ τρίτου δηλ. τῆ τάξει μετὰ Οὐρανὸν καὶ Κρόνον, προσκόπτει ἤδη εἰς τὸ ἀχώριστον ἀπὸ τοῦ Τρίτωνος καὶ πάλιν τούτου ἀπὸ τῆς (μητρὸς! Ἡσ. Θε. 931) Ἀμφιτρίτης.

⁵ Ἡ γνωστὴ ἐκ Πaus. Θ' 11, 6 πλαστικὴ παράστασις τῆς κατ' Ἀνταίου πάλης ἐν τῷ θηβαϊκῷ Ἡρακλεῖ (μόνη τῶν ναῶν ῥητῶς γνωστὴ) — ἀντὶ ἄλλων ἄθλων, πελοποννησιακῶν, παραλειπομένων — διατί ἀρὰ γε νάποδοθῆ ἁπλῶς εἰς τὸν Ἀθηναῖον τεχνίτην (ὡς Wilam. Her.² I 60 σημ. 109): Δὲν νομιζομεν ἀδύ-

ταχέως καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, εἰς ἣν εἶχεν ἀκράτητος ἐξέλθει, ἀφ' ὅτου ὤπλισε τὸν σιδάρεον βραχίονα» μὲ τὸ ῥόπαλον. **βάκτρον**

εὐπαγές, αὐτόφλοιον ἐπιρρεφές κοτίνοιο,
ἔμμητρον τὸ μὲν αὐτὸς ὑπὸ ζαθέω **Ἐλικῶνι**
εὐρῶν σὺν πυκινῆσιν ὀλοσχερές ἔσπασε ῥίζαις» (Θεοκρ. ΚΕ 209).

Τοῦτο εἶχεν ἐκ τοῦ συστάδην ἐφαρμόσει κατὰ παντὸς κακοῦ¹, πάσης κηρός² καὶ βέβαια τοὺς ὄχι λεπτοὺς μυῶνας ἅμα —· καὶ ὅτε ἀκόμη ἀνεκάλουν αὐτόν, ὡς γενικὸν ἀλεξίκακον, **κηραμύντην** καὶ **ιατρόν**³, ἀληθῶς αὐτὸς δὲν ἐγνώριζε φάρμακον ἄλλο «οὐτ' ἐγχεριστον οὐτ' ἐπίπαστον», ὡς δὲν ἐγνώριζον βεβαίως οὐδὲ οἱ πρόγονοι τῆς Ἀλκμήνης ἀλεξητήριον ἄλλο, οἱ πανάρχαιοι κορυνηται ἢ τὸ πολὺ καὶ τοξόται τοῦ Βοιοῦ ὄρου, ὧν τῆς πρωτογόνου ἀλκῆς ἐνσάρκωσις ἔμελλεν αὐτὸς νὰ «γεννηθῆ» ἐν Θήβαις⁴ οὐδ' εἶχεν ἄλλας μεθόδους ἐφαρμό-

νατον καὶ ὁ Ἄνταϊος, ὁ υἱὸς τῆς Γῆς, πρὶν ἐντοπισθῆ μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Κυρήνης (Studniczka : Kyrene 121 ἐ.) ὡς **Λίβυς** βασιλεὺς στεγάζων διὰ τῶν κρانيῶν τῶν ξένων ναοὺς κατὰ Πίνδ. Ἴστ. Γ' 70, νὰ ἦτο ποτε **βοιωτικῆ** λαϊκῆ μορφῆ τοῦ **ἀντιμάχου** τῆς ζωῆς καὶ τὸν ἴδιον φρικτὸν οἶκον κοσμοῦντος δι' ἀνθρωπίνων κρانيῶν χθονίου πάλιν **Ἄιδου**. Ἀφοῦ δὲ κατὰ Σχολ. Πινδ. Π. Θ' 183 ἤδη Πείσανδρος ὁ Καμιρεὺς ἐμνημόνευεν ὡς παλαιότερον τῆς κτίσεως τῆς Κυρήνης τὸν Ἄνταϊον **συνακμάσαντα Εὐφάμω** καὶ ὑπὸ Ἡρακλέους φονευθέντα», (ἕτερον δὲ ῥητῶς τὸν οἰκιστὴν), ἀτονεῖ ἴσως ἢ τοῦ Wilam. εἰς Ἡρ. στίχ. 389 καὶ Studniczka ἔ. ἀ. θεωρία (ὡς συναισθάνεται ὁ δευτέρος σελ. 124), καθ' ἣν ὁ Ἄνταϊος παρήχθη ἐκ τοῦ Κύκνου **ἐξ ἀρχῆς Λίβυς** ὡς μυθικὴ προσωποποίησις τοῦ ματαίου ἀνταγωνισμοῦ τοῦ ἐγχεριστοῦ στοιχείου πρὸς τοὺς ἀποίκους Ἑλληνας (ὅπερ ἄλλως ἤκαζεν ἡδη Ο. Müller : Dorier I 45. 2). Ἄλλ' ἂν πάντως πρέπει νὰ τεθῆ ὡς πρότυπον τοῦ Ἄνταϊοῦ καὶ ὄχι ἀρίσιον ἢ **ἀπότυπον** ὁ Κύκνος, ἐξ ἴσου δικαίως θάνετασέ τις Ἄνταϊον τοῦ βοιωτικοῦ **Ἰτωνίου** ὡς συνεχιστὴν τοῦ ἐν **Ἰτωνι** τῇ ἀρχαίᾳ Κύκνου (κατ' Ἀπολλόδ. Β' 7. 7, ἀλλὰ πιθανῶς Θεσσαλοῦ ἢ ἐν Πηλεῖ Σοφοκλέους Fr. Trag. Nauck 455), συμμεταναστεύσαντα εἰς Κυρήνην **μετὰ Εὐφάμω** καὶ τῶν «Μινυῶν» τούτου. Ὁ δὲ «καλὸς γείτων» τῶν ἰουρηναιῶν Ἄνταϊος (δῆθεν θεὸς ἰκετευόμενος, ἀντιαζόμενος : Studn.) θὰ ἦτο τὸναντίον τότε **τὸ ὑστερον** ἀνάπτυγμα ἐκ σχέσεων ὀψίμως φιλικῶν πρὸς τοὺς ἐγχεριστοὺς.

¹ Καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Ἄνταϊοῦ ὑψώνει τὸ ῥόπαλον ἴσως καὶ ὄχι ἀπλῶς τὴν δεξιάν ἐν μελανογράφῳ ἐξ Ἑρετρίας ἀγγείῳ : Παπαθασιλείου. Εἰδ. τάφ. πίν. ΙΘ' 1.

² Γνωστὴ παράστασις τοῦ **κηραμύντου** Ἡρακλέου· πλὴν ἄλλων καὶ ἐπὶ πελίκης **ἐκ Θίσβης** Arch. Anz. 1895, 37. Πρὸβλ. Roscher. Lex. Myth. I 2215. 2234 καὶ Harrison Proleg. 166 καὶ 174 εἰκ. 17 = τὸ σκελετῶδες Γῆρας (ἢ γήρας Κῆρ) καταχεριζόμενον διὰ τοῦ ῥοπάλου. Τὴν **ὑστέραν** μᾶλλον παρασημασίαν τοῦ ῥοπάλου ὡς κλάδου **μαγικοῦ**, **θαλλοφόρου** Ἡρακλέου, ἰδὲ ἀνεπτυγμένην κυρίως παρὰ Harrison : Themis 563 ἐ.

³ Ὁ ἐν **Υγιεῖ** Ἡρακλῆς, «παρ' οὗ ἰάματα εὐρασθαι τοῖς κάμνουσίν ἐστιν» Πaus. Θ' 24, 3 οὔτε Ἰδαῖος (κατὰ Gruppe) οὔτε ὄλωξ ξένος κατ' ἀνάγκην εἶναι· καὶ αὐταὶ αἱ κυριώνημοι προσηγορίαι Ἀθηνα **Νίκη**, Ἀθηνα **Υγίεια** ὀλίγον δικαιοῦσι τὰς περὶ ἐξωθεν ἐπαγωγῆς αὐτῶν γνώμας (τῆς Νίκης δῆθεν ἐξ Ὀλυμπίας, τῆς Υγιείας ἐξ Ἐπιδαύρου)· ἀλλ' εἰς **ιατρόν** δύναται πᾶς θεὸς ἢ ἥρωξ παντοῦ νὰ ἐξελιχθῆ — τίς **ἅγιος** δὲν «βρῦει ἰάματα»; — πολὺ μᾶλλον ὁ **ἀποτρόπαιος**, **ἀλεξίκακος** ἢ **Ἄλεξις** Ἡρακλῆς, οὗ λοιπὸν εὐνόητος καὶ ὁ πρὸς Ἀσκληπιὸν μεταγενέστερος ταυτισμός· πρὸβλ. ἐπιγρ. Ἐπιδαύρου IG IV 1091-92 καὶ παρ' Ἀρυστείδῃ E § 36 ἐπιφθὸν καὶ ἐπιφθὴν ἴσως ἅμα «τῇ παιάν Ἡράκλεος Ἀσκληπιέ». Καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὴν βακτηρίαν θέλει ἐξ ἴσου ἀλεξίκακον, ὅσον καὶ τοῦ Ἡρακλέου τὸ ῥόπαλον, ὁ Eitrem : Göttl. Zwillinge 95.

⁴ Ἄν ὁ Ἡρακλῆς — πρὸ τοῦ χωρισμοῦ βεβαίως τῶν **Παναχαιῶν** εἰς Ἴωνας, Βοιωτοὺς, Μακεδόνους, Ἀωριεῖς κλ. — συνελήφθη ὑπὸ τῆς λαϊκῆς φαντασίας ἐκ τοῦ θεοῦ πνεύματος εἰς τὰς φάραγγας τῆς Πίν-

οὐδὲ κατ' αὐτοῦ τοῦ **Θανάτου** ἢ **Ἄδου** ἐν Φεραῖς¹ ἢ Πύλῳ ἢ ὅπου ἀλλαχοῦ², οὐδὲ κατὰ τῶν ὀπουδήποτε λειτουργῶν τούτου³, οὐδὲ τοῦ γηραιοῦ Χάρου-

δου» (Wilam. εἰς Εὐρ. Ἡρ.² I 39). ἀλλὰ ἐτέχθη, κυφορηθεὶς ὑπ' Ἐκείνης ἐπὶ χρόνον ὄχι τριέσπερον ἀλλὰ μυριάσπερον, ἐν τῷ οὐχὶ πινδοβίῳ πλέον ἀλλ' ἤδη **βοιωτίῳ κλάθῳ** τοῦ συλλαβόντος ποτὲ παναχαϊκοῦ λαοῦ **ἐκ τῆς Ἀλκμήνης ἐν Θήβαις** κατὰ τὴν ἐπιφανεστέραν **ἱστορικὴν πανελληνίον συνείδησιν** ἀπὸ Ὁμ. Ἰλ. T 98 ε. (ἢ τῆς ἐμπνευσάσης τὴν παρεμβολὴν ἀρχαιοτάτης **βοιωτικῆς Ἡρακλείας** ἢ ἄλλου βοιωτικοῦ ἔπους, ἐξ οὗ καὶ ἡ Βοιωτία τῆς Ἰλιάδος, ἀδιάφορον). Ἡ δὲ ἐκ τοῦ Εὐρυσθέως ἐξάρτησις, ἢ ἐκ Τίρυνθος γενεαλογία τῶν γονέων καὶ τὰ περὶ γεννήσεως αὐτοῦ μάλιστα ἐν Τίρυνθι μονήρως ὑποδηλούμενα π. Διοδ. Δ' 9-23, ἂν μάλιστα ὄντως ταῦτα ἀποδοτέα εἰς τὸν **Θηβαῖον** Μάτρην ὡς πηγὴν, κυροῦσιν, ἐκκληρικώτερον ἴσως, τὴν γνωστὴν εὐκολίαν τοῦ **ἐμβολιασμοῦ** ποιήσεων εὐρέως κύρους (τοῦ **Ἀργεῖου ἔπους** ἐν τῷ προκειμένῳ) εἰς λαϊκὰς ἀρχαιοτέρας παραδόσεις, ὅταν μάλιστα συνάπτιονται καὶ φυλετικοὶ σκοποὶ (ἐνταῦθα ἢ γνωστὴ νομιμοποίησις τῶν Δωριέων διαδόχων τῶν Περσειδῶν) ἀλλὰ τὸν Μάτρην ἀπέδειξε μὲν πηγὴν τοῦ Διοδώρου ὡς πρὸς ταῦτα ὁ Holzer, ἀλλ' ὄχι καὶ ὡς τὴν μόνην.

Δέν μας λέγει τι νέον κυρίως ἢ ὑπὸ Ρομτῶν: Delphica III σελ. 48 δημοσιευθεῖσα ἀφαιρετικῆ ἐπιγραφή «Δελφοὶ μ' ἀνέθεν ΗΡΑΚΛΕΙ ΒΟΙΩΤΙΩ [I] — ἴσως εὐχαριστηρίον τῶν Δελφῶν ἀναθήματος ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ τοῦ Γαλατικοῦ κινδύνου ἀπαλλαγῇ (εἰς ἣν εἶχον συνεισφέρει οἱ Βοιωτοὶ μυρίους ὀπλίτας καὶ 500 ἵππους. Πaus. Γ' 20, 2). ἰδρυθέντος πιθανῶς πλησίον τοῦ προῖπάρχοντος ἡδὴ ἐπὶ τῷ ἱερῷ πολέμῳ ἀγάλματος Ἡρακλέους αὐτῶν τῶν Θηβαίων Γ. 13, 6, ἀφοῦ καὶ παρὰ τὴν κλίμακα τῆς Ἄλω εὐρέθη ἢ ἐπιγραφή ὄχι μακρὰν τοῦ θησαυροῦ τῶν Κορινθίων. ἐνθ' ἀνέκειτο τὸ Θηβαϊκὸν ἄγαλμα. Ἐν πολλαχόθεν εἶναι ἡμῖν γνωστὸν ὅτι παντοῦ σχεδὸν τῆς Βοιωτίας ὁ Ἡρακλῆς ἦτο πολιούχος ἡδὴ πάλαι. ὁμοιάζει πως ὁμως ἢ ἐπιγραφή πρὸς πηλόχρηστον φωνὴν ἐκ τοῦ πανελληνίου ἐκείνου θρησκευτικοῦ κέντρου συναπτηχοῦσαν τὰ τοῦ Πινδάρου (Ὁλ. Θ' 87 ε.).

κυφὸς ἀνὴρ τις, ὃς Ἡρακλεῖ στόμα μὴ περιβάλλει
μηδὲ **Διρκαίων** **ναμάτων** μίμναται, **τά νιν θρέψατο**.

Παναχαϊκὸν ἢ **πρωταχαϊκὸν** λέγοντες τὸ στρώμα, ἐνθα ἐβλάστησαν οἱ πρῶτοι περὶ Ἀλκαίῳ ἢ Ἡρακλέους μῦθοι ἀποροῦμεν πῶς τον ἐννοεῖ ὅλως **προαχαϊκόν, πελασγικόν** ἤτῳς, ὁ Ridgeway: Early age of Greece I 640 διὰ τὸν γνωστὸν ἐν τῇ Νεκρίᾳ τῆς Ὀδυσσεΐας ὀπλισμόν, ὡς εἶν τὸ τόξον ἢ τὸ δόρυ ἴσαν ἐθνολογικὰ κριτήρια, καὶ δὴ αὐτάρκη.

¹ Ἐν τῇ ἀπελευθερώσει τῆς Ἀλκίσιδος ἀναμφίβολον τῆς συμβόλης τὸ εἶδος: Εὐρ. Ἄλκ. 862:

κἄντερ λοχίσας αὐτὸν (τὸν **Θάνατον**) . . .
μάρψω, **κύκλον δὲ περιβάλω χερσῖν** ἑμαῖν,
οὐκ ἔστιν ὅστις αὐτὸν ἐξαιρήσεται
μογοῦντα πλευρά, πρὶν γυναῖκ' ἑμοὶ μεθῆ.

² **Παλαίμων** ὁ Ἡρακλῆς **διὰ τὸ παλαῖσαι τῷ Δεῖ**. Σχολ. Λυκ. Ἀλεξ. 663 = M. Ἐτυμ. 511, 29· αὐτόδηλον ὅτι τῷ **χθονίῳ**· διότι ἂν εἶχε σκιάν πιθανότητος πάλη αὐτοῦ κατὰ τοῦ **πατρὸς Διός**, θά περιεμένομεν τὸ παρόδοξον παρὰ Πaus. Ε' 8, 4 ἐν Ὀλυμπίᾳ, ὅπου ὄντως παρεδίδοντο ἀμφοτέροι παλαισταί — ἀλλ' ὄχι κατ' ἀλλήλων! Μικρὸν σημαίνει ὅτι κατ' ἄλλην **ἀλλαχοῦ** παράδοσιν τὸν Αἶδην κατέβαλεν ὄχι παλαίῳ ἀλλὰ τῷ τόξῳ καὶ «ὀδύνῃσιν ἔδωκεν» ἐν Ἰλ. Ε 395 συγχρόνως βέβαια πρὸς τὰ Θ 367 (ἐν «Πύλῳ», ὅπου δῆθεν καὶ τὸν Περικλύμενον. Ἰδὲ Robert: Ōdipus I 128). Ἐπίσης ἀδιάφορον ἂν μεταγενεστέρα μεταποίησις διχοτομικὴ ἐκ τῶν συνήθων πλάσσει **υἱὸν** Ἡρακλέους **Παλαίμονα** ἐκ τῆς Ἰφινός τοῦ Ἀνταίου Φερεκύδ. ἀπ. 33^c παρὰ Τζέτζη εἰς Λυκόφρ. 663· ἢ ἐξ ἄλλης κατ' Ἀπολλόδ. βιβλ. Β' 166 Wagn.· καὶ ἄλλον μάλιστα **Χάροπα** δῆθεν πατέρα τῆς Ἰσίδος Πλουτ. π. Ἰσ. Ὀσίφ. 29 = ἠθ. 362 B, ὡς καὶ **Ρόπαλον** ἄλλον! Πτολ. Χενν. Γ' 12.

³ Καὶ τὸν **Νεμειῶν λέοντα** ὁ Radermacher (das Jenseits im Myth. d. Hellenen 42 ε.) διαγινώσκει ὡς χθόνιον τὴν φύσιν δαίμονα — παρὰ Κερθέρῳ, Ἐχίδνῃ, Ὑδρᾷ Λερναίᾳ καὶ Χιμαίρᾳ τῇ τρικεφάλῳ καταλεγόμενον ὑπὸ Ἡσιόδου Θε. 327 ε., — ὡς ἐτι πρότερον ἔχουσι ταυτισθῆ ὑπὸ ἄλλων αἰ **Στυμφαλίδες ὄρνιθες** πρὸς τὰς Ἀρπυΐας καὶ Κῆρας τοῦ Θανάτου (Wilam. εἰς Ἡρ.² I 63 κ. ἄ.): πρβλ. καὶ τὰς **Κῆρας** θυμο-

νος ἐντελῶς ἐξαιρουμένον· διότι βεβαίως **Ἡρακλῆς** ἀγγαρεύων ἢ «ἐπιτάσσει» διὰ τοῦ ὑψωμένου ῥοπαλοῦ τὸ σκαφίδιον τοῦ πτωχοῦ ψυχοπομποῦ καὶ διὰ τῆς ἐτέρας κατακρατῶν αὐτό, μάτην ἐκκινήσαν, εἶναι ὁ ἐν συγχρόνῳ πρὸς τὰς ἡμετέρας ἐπιγραφὰς ἐπιτυμβίῳ ἀναγλύφῳ τῶν Ἀθηνῶν ΑΕ 1896 πίν. 5 ἐν μέσῳ¹

Καὶ ἂν δὲν ἔχομεν λοιπὸν ὅλον τὸν «ἱερὸν λόγον» τοῦ Χαροπείου, δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἀναλόγως καὶ βιαιότερον θὰ μετεχειρίσθῃ καὶ τὸν Χάροπα τελευταῖον εὐρὼν ἐνταῦθα τρομοκρατοῦντα Μινύας καὶ Καδμείους, καὶ ἄλλοις ἀνέκαθεν δεισιδαιμονεστέρους πρὸς τὰς χθονίας δυνάμεις². Οὐδεὶς κεραινὸς ἀπήλλαξε τὸν Χάροπα — ὡς ποτε τὸν ἀντεχόμενον τοῦ τρίποδός του Πύθιον — τῆς περιπτύξεως τοῦ κρατησιμάχου Βοιωτοῦ ἐν τῷ σκοτεινῷ σπηλαίῳ καὶ καρτερώτερος ἢ θειότερος **χαροπαλαιστής** τοῦ μεσαιωνικοῦ ἀπογόνου του Διγενῆ³, καταβαλὼν τὸ τέρας, καὶ τὸ κράτος του διὰ παντὸς λύσας καὶ ὡς Κέρβερον⁴ αὐτὸν ἢ τὸν «κύνα» του (κατὰ τὴν βαθμίδα τῆς ἐξελιξέως: Wilam. εἰς στ. 612) ἐφ' ὕβρει ἀλυσίδετον ἀναγαγὼν — **Ἀντιχάροψ** ἔκτοτε ἢ **Ἡρακλῆς Χάροψ** καινός, ὁ λυτρωτὴς ἀπὸ τοῦ κακοῦ, — «βασιλεύει τὸν Χάροπα ἐξεληλακῶς» ὀλίγον ὑψηλότερον τοῦ παραμείναντος ὑπ' ὄνομα σεβαστότερον **Διὸς** Λαφυστιῶν τεμένων, ὅπως παρέμεινε, φαίνεται, καὶ αὐτὸς ὡς **Παλαίμων** ἐντὸς τῆς Κορωνείας (ἀνωτ. σελ. 243 σημ. 5).

¹ Ἦτο ἄλλως καὶ αὐτὸς **λέων** πῶς ἤδη, ἄρα «Χάροψ» τὴν ὄψιν, **ἂν μὴ**

δόρους. Ἀἶδαο θεὰς **κύνες**, καλουμένας ἐξ ὁμοίας ἀπόψεως παρ' Ἀπολλ. Ρ. Δ' 1665. Καὶ τοὺς μυστηριώδεις **κύνες** καὶ **κυνήγεις**, τοὺς παρὰ τῷ πειραικῷ Ἀσκληπιῷ ΑΕ 1885, 86 θεωροῦσι δαίμονας **χθονίους** εἰκότως ὁ Wilam. Isyllos 100 ε. καὶ ὁ Ziehen: Leg. sacr. σελ. 71 ε. Ἴσως καὶ Ποσειδῶν Κυνάδας ὁμοίος τις.

² Σύμβολον βεβαίως ἐλπίδων ἀπολυτρώσεως τῆς νεκρᾶς, προσδοκώσης δηλ. νὰ ἐπαναχθῇ, ὡς Ἀλκίσις ἄλλη, ὑπὸ τοῦ Καλλινίκου καὶ κατὰ Θανάτου ἐκ τῶν πέραν τοῦ Ἀχέρωντος εἰς τὴν ἄλλην ὄχθη· ὅπου Πάν μὲ σύριγγα καὶ Νύμφη ἐμφαίνουσι τῆς ζωῆς τὰς ποθινὰς τέρψεις.

³ Ὅτι οἱ Βοιωτοὶ μᾶλλον ἄλλων ἦσαν περὶ τὰ χθόνια ἐπτοημένοι μαρτυροῦσι πλὴν τῆς ἐν Ἰωνίᾳ λατρείας χθονίου Διὸς καὶ ἄλλαι λατρεῖαι, οἷαι δαίμονος Μυκάλου, Ὀγγηστίου, Ὀγκας, Τροφανίου, Ἀμφιαράου, Ἀρείονος, Πραξιδικῶν: προχείρως Gruppe σελ. 77 ε., οὗ ὅμως ἀπίθανος ὁ ἐν σελ. 469 ἐξ Εὐβοίας ποθὲν ἐνταῦθα ἐντοπισμὸς τῆς ἀναγωγῆς τοῦ Κερβέρου. Διατὶ ὄχι καὶ ἐδῶ λαϊκῆ ἀνέκαθεν, ὁπόθεν συναπώκισθη καὶ εἰς τὴν ποντικὴν Ἡράκλειαν ὑπὸ Βοιωτῶν μετὰ Μεγαρέων; (Wilam. Her. I σελ. 31). **Ὀντως ἔπηλος** ὅλος ἐν Βοιωτίᾳ εἶναι ὁ **Περσεύς** παρὰ τὰ ψευδησ. ἀστ. Ἡρ. 216 ε. καὶ παρὰ τὴν ἐπὶ θηβαϊκοῦ ἀμφορέως BCH 1898 πίν. 4-5 παράστασιν αὐτοῦ φονεύοντος τὴν (κενταυροειδῆ, κατὰ τὸν Νέσσον ἴσως) Μέδουσαν (δέσποιναν καὶ αὐτὴν τῶν κάτω ποτῆ: De Ridder αὐτ. σελ. 451). Ὅτι δὲ καὶ ταῦτα καὶ ἡ ὅλη ἐνταῦθα ἡρωολατρεία θὰ εἶχον παναρχαίας ρίζας, φανερόν.

⁴ Ὅστις ὅμως ἀνθρωπικώτερος καὶ κατὰ τοῦτο, δὲν παλαίει καὶ πρὸς τὸν **Ἄγγελον**, ἐρχόμενον «νὰ πάρῃ τὴν ψυχὴν του», ἐνῶ ὁ Ἡρακλῆς δὲν διστάζει καὶ κατὰ τοῦ **Διὸς Χθονίου** νὰ παλαίσῃ καὶ κατ' ἄλλων ἅμα θεῶν τὸ **σκύταλον νὰ ζινάξῃ** (Πινδ. Ὀλ. Θ' 30 ε.): παράλληλος εἶναι ὁ συμφορητὸς ἐκατέρωθεν τῶν ἐπαλλήλων «βαθμίδων μυθολογικῆς ἀντιλήψεως». -- ὡς δὴ καὶ μέχρι σήμερον συγγέει ὁ λαὸς Χάρον καὶ Ἄγγελον (Πολίτης: Λαογρ. Α' 188). Ὅτι καὶ πᾶσα ἐπιθανατιῶν ἀγωνία παρ' ἡμῖν θεωρεῖται **χαροπαλαίμα** ἀπελι, ἰδὲ Πολίτου Μελέ. 274 ε.

⁵ Περὶ τοῦ Κερβέρου ὡς αὐτοῦ τοῦ σαρκοβόρου Θανάτου πρὸβλ. κυρίως A. Dietrich: Nekyia 49 ε.

τὴν *ὑπόστασιν*, ἔχαιρε τοῦλάχιστον φέρων ἐπὶ τὸ ἀνατολικώτερον τὴν ἔξωθεν τῆς Βοιωτίας ληφθεῖσαν *λεοντήν*¹ ἀπὸ τοῦ 7' π. Χ. αἰῶνος, ὥστε καὶ ὡς ἀληθῆς *λεοντοδαίμων*, χθόνιος ἐξ ἀρχῆς, νὰ νομισθῆ καὶ αὐτὸς π. γ. ὑπὸ Cook ἐν JHS 1894, 113 ἔ. καὶ Siecke: Götterattr. 226· ἡ εἰκασία θὰ εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτῆς τοῦτο μὲν τὸ θῆλυ πάρισον τοῦ Ἡρακλέους, τὴν Ἄρτεμιν, ἣτις δηλ., ὡς εἶδομεν, ὄχι μόνον λεοντοφόνος εἶναι, ὡς καὶ αὐτός, ἀλλὰ καὶ ἀντικρυς *λέαινα* ἐπονομάζεται, τοῦτο δὲ παραστάσεις τινάς, ἐνθα *φαίνεται* τοῦλάχιστον λεοντοκέφαλος ἀπλῶς καὶ ἄρα ὁμοίως πρὸς τὸν τυρρηνικὸν Ἄϊδην². Ἄλλ' ὄχι! Οὐτε ἡ γραπτὴ παράδοσις σφῆζει ἵχνος ἐρμηνείας τοιαύτης τῆς λεοντῆς³ οὐτ' ἐπιδέχεται ἡ φύσις τοῦ Ἡρακλέους χθονιότητα *τόσην*⁴ ἂν αἱ σχέσεις αὐτοῦ μετὰ Λιονύσου, Ἑρμοῦ καὶ Λήμητρος εἶναι ἀπαραγνώριστοί, ἂν αὐτὴ ἡ ἰδιότης του ὡς *ἥρωος* ἐνέχει ἀρχῆθ' ἐν τὸ *χθόνιον*⁵, κατὰδηλον καὶ ἐν τῇ ὀηθείᾳ προστάσια καρπῶν καὶ ὑδάτων ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐμφανίσει του ὡς *Ἑρμηρακλέους*, κυρίως ὁμοίως μένει πάντοτε τῆς ἐπὶ γῆς σφυζούσης ζωῆς ἀντιπρόσωπος, ὁ ἀληθῆς Ἡβίων -- καὶ ὑπὲρ τὸν Λιονύσον -- ὡς τῆς αἰωνίας Ἡβῆς πόσις. Καὶ ἡ ἐξομοίω-

¹ Ἴδὲ Furtwängler π. Roscher: ML I 2139 ἔ. Ἄν καὶ καταπολεμοῦνται ἐπ' ἀλλήλοις αἱ ὑποθέσεις τῶν (*ἀπ' εὐθείας* τοῦλάχιστον) ἐπιδράσεων τοῦ ἀσσυριακοῦ καὶ βαβυλωνιακοῦ λεοντομάχου ἥρωος Izdubar ἢ *Γιλγάμου*, τοῦ φοινικικοῦ Μελκάρθ καὶ τοῦ ταρσικοῦ Σανδῶν (αἱ *ἤδη ἀρχαῖαι*), τοῦ χεττιτικοῦ λεοντοφορήτου καὶ λεοντᾶς ἱεροῦντος θεοῦ τῶν μαχῶν, πολὺ δὲ μᾶλλον ἀπίθανος θὰ ἦτο ἐπίδρασις τοῦ αἰγυπτιακοῦ Σώσιος (ἢ τῶν Φαραῶνων, τοσάκις καὶ αὐτῶν παρισταμένων ὡς λεόντων καὶ καταπατούντων ἐχθρούς), ἀλλ' ἀσφαλῆς καὶ ἀκλόνητος μένει τοῦλάχιστον ἡ ἐπίδρασις τοῦ (προελλαδικοῦ) *Κυπριακοῦ Ἡρακλέους*. Πρὸβλ. Perrot-Chiriez III 577 ἔ. καὶ τελευταῖον Mon. Piot 1913 σελ. 6 ἔ., ἐνθα ὁ Dussaud καὶ *ἀνεξάρτητον τοῦ φοινικικοῦ* θεωρεῖ τοῦτον, πιθανώτερον σχετίζων πάλιν πρὸς τὸν Σανδῶν ἐν Civilis. préhist. de la Mer Egée 325 ἔ.), ἐνῶ ὁ Furtwängler ἔ. ἀ. 2144 δέχεται ἐπίδρασιν τοῦ ὁσαύτως λεοντομάχου Besa τῶν Φοινίκων, ὃν ἔχομεν καθαρὸν ἐν τῇ ἀσπίδι π. γ. ἐκείνῃ τοῦ Ἰδαίου ἀντροῦ. Ἡ δὲ τοῦ κυπριακοῦ ἐπίδρασις εἰνότητος διὰ Ῥόδου, τῆς συγκοινωνούσης μετὰ Κύπρου καὶ Ἑλλάδος, πατρίδος δὲ τοῦ *Πεισάνδρου*, τοῦ πρώτου μεμαρτυρημένως (Στράβ. ΙΕ' 688) περιβαλόντος καὶ λεοντῆν τὸν Ἡρακλέα -- *λεοντομάχον* ὁμοίως ἤδη φυσικὰ ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς μύθοις (βεβαίως ἀπὸ τῆς βορείας κοιτίδος ἀκόμη τῶν Παναχαϊῶν). Ἀλλὰ ἐπίδρασις ἔμμεσος καὶ αὐτοῦ τοῦ βαβυλωνιακοῦ Izdubar ὄχι ὅλως ἀδύνατος, ἀφοῦ οὐδέποτε ἐξέλιπον σχέσεις πρὸβλ. Cuyper, N. Jahrbh. 1911 ἀρχῆ. Jeremias π. Roscher ML II 822.

² Ἐν αἷς ὁμοίως κατ' ἀλήθειαν εἶναι πάλιν ὄλην λεοντῆν περιβεβλημένος, ἀλλὰ κατὰσαρα καὶ λανθάνουσαν ὑπὸ θώρακα (Furtw. A. Anz. 1893, 88 κατὰ τῶν τοῦ A. Körte A. Jb. 1892, 68) ὥστε κατ' οὐδένα λόγον ἡ λεοντῆ φαίνεται «Ἄϊδος κυνέη» ὡς ἤθελεν ὁ Siecke ἔ. ἀ., ἄλλως τε καὶ οὐδαμοῦ καθιστώσα ἀφανῆ (ὡς τὸν Περσέα ἢ τὴν Ἀθηνᾶν ἢ ἀληθινὴ Ἴλ. E 845). — Ἡ δὲ π. Λυκόφρ. Ἄλ. 33 ἐπονομίᾳ *τριέσπερος λέων* δὲν σημαίνει τι πλέον φυσικὰ τῆς ὀμηρικῆς *Φυμολέων*.

³ Ἦς ἀγνοοῦντες τὴν ἀνατολικὴν καταγωγὴν οἱ ἀρχαῖοι ὑπονοοῦσιν ἀπλῶς τὴν δορὰν τοῦ Νεμεαίου λεόντος (καὶ ἐν ἐπιγρ. ΑΔ 1915 παρ. 42) ἢ καὶ κάπου (Πτολεμ. Κένωφ Ε' 8. Ἐκδ. Χατζῆ σελ. 33) τὸ δέριμα τοῦ Γίγαντος Λέοντος «ἐπὶ μονομαχίας προκλήσει ὑφ' Ἡρακλέους ἀνηρημένον». Ὁ ἐπὶ ἄρματος λεόντων θριαμβευτῆς Ἡρακλῆς τοῦ τηλίνου ἀναγλύφου Campana πίν. 26 φυσικὰ στερεῖται μυθολογικῆς σημασίας πλέον.

⁴ Διανύομεν ἄλλως περιόδον (μετὰ τὴν αἰθερολόγον ἢ ἀστροφῶν) θετικῶς ἀπὸ πολλοῦ *χθονολογοῦσα*, ἐν ἣ τίνα θεόν, τίνα ἥρωα, τίνα δ' ἄνδρα δὲν ἐμάθομεν νὰ βλέπωμεν κατὰ ἓνα τινὰ τρόπον πρὸς τὴν ταμητήροα Χθόνα συναπτόμενον;

σις αὐτὴ πρὸς τὸν Χάροπα, ἢ *ὑστέρα*—ἀφ' ὅτου καταπαλαίσας τοῦτον ἀνέλαβε τὴν κληρονομίαν του — διηκολύνθη μὲν καὶ ὑπὸ τοῦ κοινῶν λεοντοειδοῦς, ἀλλὰ δὲν

Εἰκ. 7. Ὁ Χάροψ Ἡρακλῆς (Λεύκτρων) ἀνάγων τὸν Κέρβερον.

προέβη εἰς τύπον λεοντωδέστερον τοῦ πανταχοῦ γνωρίμου¹· τοῦλάχιστον οὕτως ἐμφανίζεται ἡμῖν καὶ ἐν τῷ *ἐκ Λεύκτρων* τῶν θεσπικῶν ἀναγλύφῳ τοῦ Μου-

¹ Τούναντίον ἡ λεοντὴ ἀντὶ *περιβλήματος*, οἷον εἶναι περὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀρχαίου Ἡρακλέους, γίνεται ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος καὶ ἐξῆς ἀπλοῦν *ἐπίβλημα* ἢ ἐξάρτημα (ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου).

σειού Θηβῶν (εἰκ. 7) ¹ ὁ ἀνάγων τὸν Κέρβερον *Χάροψ Ἡρακλῆς*, οὕτω καὶ ὁ τῆς Ἑλιμείας, ὁμοούσιος βεβαίως, *Ἡρακλῆς Κυναγίδας* ΑΒΕΙΙ 1912, 240 — ἀπλῶς «ἀναβεβλημένος τὴν λεοντὴν κατὰ τὸν λυσιίππειον τρόπον» — καὶ ὄχι ἄλλως θὰ παρίστατο πιθανῶς καὶ ὁ τῆς Πιερίας *Ἡρακλῆς Κυνάδας* (Heuzey Olympos ἐπιγρ. ἀρ. 44 = Δήμιτσα Μακεδ. Γ' ἀριθ. ἐπιγρ. 207). Οὐδ' ἔχομεν ἐνδειξιν ἀντίθετον περὶ τοῦ *Σπηλαίτου Ἡρακλέους* τοῦ παρὰ τὴν Λαοδίκειαν Θεμισωνίου ἢ τοῦ Βουραϊκοῦ, ἦν θὰ προσεδοκῶμεν ἐκ τῆς πλατείας τῶν κατ' αὐτοὺς μνείας παρὰ Πaus. Ι' 32, 5 καὶ Ζ' 25, 10. — Ἀπλῶς δὲ λεοντὴν ἔχει τέλος ἐξηρητημένην ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καὶ ἐν τῷ πολυτίμῳ τῶν Θηβῶν ² ἀναγλύφῳ, τῷ περιγραφομένῳ ὑπὸ G. Körte ἐν AM III 398 ἐ. ἀριθ. 180 IV 275 ἐ. ὀρθότερον δὲ ἡρμηνευμένῳ Furtw. ἐν Roscher: ML I 2188, ἐνθα ἰστιάμενος ἐνώπιον τοῦ ἡρώφου αὐτοῦ δέχεται τὸ κέρασ τῆς Ἀμαλθείας, πληρὴς μεταβιβαζόμενον αὐτῷ ὑπὸ πύρου ἤδη καὶ διηλλαγμένου Πλούτωνος (ἢ *Χθονίου Διός*, μὲ δόρυ — ἀρά γε Διὸς *Λαφυστίου*, τοῦ «παρέδρου», ἢ *Χάρμωνος*;). Σαφῆς ἡ σημασία ἤδη: ὁμοίως ἠδύνατο νὰ ἐδέχεται παρὰ Πισάτη τινὶ τεχνίτῃ καὶ ὁ Κρονίδης Ζεὺς τὸ νομιμοποιεῖν τὴν διαδοχὴν τοῦ σκῆπτρον παρὰ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ *καταπαλαισθέντος* Κρόνου (Πaus. Ε' 7, 10), ὡς καὶ ὁ ἴδιος Ἡρακλῆς ἔχει δεχθῆ τὸν κότινον τοῦ «καλλινίκου» παρὰ τοῦ πατρὸς Διὸς ἐν τῇ ἀγγειογραφίᾳ Panofka VII Winckelmannsprogr. πίν. 1, ἐνθα ἐπικαίρως ἡ ἐπιγραφὴ

¹ Ἀριθ. Καταλόγ. 461. Ἐκ τιτανολίθου· ὕψ. 0,47, πλάτ. 0,38, πάχ. 0,09· βάθος ἀναγλύφου ἀνώμαλον ἐτι ἐλήφθη τῷ 1895 ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ χωρίου Καπαρελλίου». Καὶ κατεφθαρμένη ἡ ἐπιφάνεια ἐνδεικνύει ἐπαρκῶς καὶ τὴν λεοντὴν, κρεμαμένην ὑπὸ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα τοῦ Ἡρακλέους βαδίζοντος πρὸς ἀριστερά, καὶ τὸ ῥοπαλον, καταβαίνον ἐμπρὸς λοξὸν ἐκ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ πρὸς τὸν πόδα, ἐκ δὲ τοῦ ὀπισθοῦ ἐπιπέδου προβαδίζοντα ὡς κίνα ἡμερωμένων τὸν *δικέφαλον* καὶ ὡς οἱ λέοντες στρογγυλοκέφαλον καὶ χαιτήντα Κέρβερον — χειραγωγούμενον, λαιμόδετον πιθανῶς, διὰ γραπτοῦ ποτε σχοινίου ἢ ἀλύσεως. Τμῆμα μικρὸν τῆς δεξιᾶς παραστάδος σφιζόμενον ἀποκλείει σπηλαίου ὑποδήλωσιν. Παρὰ τὴν πρώτην ἐντύπωσιν, τὴν ἐνεκα τῆς φθορᾶς κυρίως, ὅτι πρόκειται ἔργον μακεδονικῶν χρόνων, δύναται νὰ θεωρηθῆ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ε' ἢ τοῦ Δ' αἰῶνος χειρωνακτικὴ ἐργασία: τὸ *δικέφαλον* μάλιστα τοῦ Κερβέρου καταγεται ἀπὸ χρόνων. καθ' οὓς δὲν εἶχεν ἀκόμη παγιωθῆ ὁ (ἀπὸ τῶν τραγικῶν ὀριστικῶς) τρικέφαλος καὶ τρισωμος αὐτοῦ τύπος. Ἴσως ἀνάθημά ποτε λευκτρικοῦ Χαροπείου.

² Εἰκ. 8. Ἀρ. Καταλ. 111. Πρὸβλ. Frie. - Wo. 1153 καὶ τελευταῖον Frickenhaus AM 1911. 192 ἀριθ. 5.

³ Ἀμφίβολον ὅμως πλέον ἂν ὡς *Χάροψ* Ἴσοπλούτων ἢ ὡς γενικῶς δωρητῆς εὐφορίας θεὸς *φέρη* τὸ κέρασ ἤδη ἐν τῶσάταις παραστάσεσιν. [ὄν μία καὶ ἡ *βοιωτικὸς* κρατῆρος τοῦ Ἑθν. Ἀργαιολ. Μουσείου ἀριθ. 1386 = Collignon - Couve 1906 — βεβαίως τοῦ αὐτοῦ, ὃν εἶχεν ἴδει ἔξω που, ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὁ Furtwängler π. Roscher ML I 2189. Ἰδὲ τὰ περὶ τοῦ κέρατος παρὰ τούτῳ σελ. 2157 ἐ. καὶ περὶ τῶν ἐν γένει σχέσεων Ἡρακλέους πρὸς Χθονίους καὶ τοῦ μύθου περὶ *ἀντιδωρεῶς* τοῦ κέρατος εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος αὐτ. 5218 ἐ. — Γενικώτερον ἡρμηνευμένον τὸ κέρασ, καὶ τὸ τοῦ *Ἀχελφῶν*, ὃ συνεδύαζε καὶ ὁ Πίνδαρος μὲ τὸ Πλουτώγειον, ἰδὲ π. Wilam. εἰς Ἡρ. I 46.

Τὸ θηβαϊκὸν ἀνάγλυφον θὰ παρίστα μὲ τὸ καρπόκερας ὑποδοχὴν — «θεοξένια» — Ἡρακλέους παρὰ Πλούτωνι κατὰ τὰ διδακτικὰ τοῦ Ῥωμαίου (Tegeatische Reliefs) ἐν AM 1914, 292, ἂν μόνον οἱ ἀριστερὰ κίονες ἐδήλουν *Πλούτωνος* [πρότυλον καὶ ὄχι *Ἡρακλέους τετρακιδόνιον ἡρῶν*, καθ' ὃν φαίνεται ἀκριβῶσας τύπον ὁ Frickenhaus AM 1911 σελ. 128 ἐ. ἴσως ὑπῆρχε καὶ ἐκεῖνο δεξιὰ.

Πάρου = νῦν IG XII^b, 234 *ἱερεὺς Διὸς βασιλέως καὶ Ἡρακλέους καλλι-
νίκου*», συννάων καὶ ἐκεῖ βεβαίως.

Ἄλλὰ διὰ τοῦ ἄθλου τούτου *καλλίνικος*¹ καὶ κατὰ τοῦ θανάτου ὁ ἥρωσ

Εἰκ. 8. Ἐπίσημος ἀναγνωρισμὸς Ἡρακλέους ὑπὸ Πλούτωνος : (ἐγκαίνια Χαροπείου ;).

εἶχεν ἤδη γίνεαι λυτρωτῆς, ἄξιος τῆς ἀθανασίας, ἀντὶ δὲ τῶν τέως παντοῦ τῆς Ἑλλάδος ἠρώων καὶ ἐναγισμῶν δέχεται βαθμηδὸν *ναοὺς* καὶ *θυσίας*, ἄγνω-

¹ Κατ' ἐξοχὴν πρὸς λ. καλλίνικος ... καὶ εἶδος ὀρχήσεως ἐπὶ τῇ τοῦ Κερβερού ἀναγωγῇ· καὶ αἰλησις ὁμώνυμος παρ' Ἀθηναί. ID' 618^c, σχετικὴ βεβαίως.

στον ἀπὸ πότε ἀκριβῶς ἐκασταγοῦ, ἀλλὰ βεβαίως ἐνωρίτατα ἐν Θήβαις ¹ *ἐκ δὲ τούτων* φανταζόμεθα ἐπεισαγομένας καὶ τὰς *θείας* τούτου *τιμὰς* μετὰ τῆς ἡγεμονίας αὐτῶν ἀνὰ τὰς βιωτικὰς πόλεις, ἐνῶ μύθους *ἥρωος* παλαίμονος, ῥοπαλομάχου, νικητοῦ θηρῶν, ἀνδρῶν, «Γηγενῶν» θὰ εἶχον, ἐπαναλαμβάνομεν. ἔκπαλαι πᾶσαι καὶ οὕτω μόνον νοοῦμεν ἡμεῖς τὸ «ἔπηλυ» αὐτοῦ εἰς Θεσπιάς, Μυκαλησσόν, Ὑγητὸν κλπ. (Wilam. εἰς Ἡρ.² I 34), καὶ τὴν εἰσδυσιν εἰς Ὀρχομενὸν τοῦ «Μινυαμάχου» ὡς κατακτητοῦ καὶ λατρείας παρὰ τοῦ Μέλανος τὰς πηγὰς, ἐνῶ εἰς Θήβας μόνον ἔπηλυ δυνατὸν νὰ ὑπῆρξε τὸ ὄνομα *Ἡρακλῆς* αὐτὸ ἀπὸ τοῦ Ἄργου (ἀντὶ Ἀλκαιοῦ ἢ Ἰολάου)².

¹ Ἡ πίστις τοῦλάχιστον εἰς Ἡρακλέα θεϊότερον τῶν ἄλλων ἡρώων θανέτειλεν ἐν Θήβαις ἤδη πρὸ τοῦ μικρασιατικοῦ ἔπους, ἐν ᾧ πιθανολογεῖ ὁ Friedländer ἔ. ἀ. σελ. 164 ἔ. τὴν πρώτην θεοποίησιν τοῦ ἥρωος. πρὸ τῶν θηβαϊκῶν κατακτήσεων — μεθ' ἧς (κατὰ Wilam. ἔ. ἀ. 35 ἔ.) ὑψοῦται ὑπὸ Θηβῶν εἰς θεὸν ἀντικαθαιγιάζοντα τὰς ἀξιώσεις τῆς ἡγεμονίας τῶν — καὶ πρὸ τῶν Ἀθηναίων, τῶν ἀμφισβητουσῶν τὰ πρωτεῖα τῆς λατρείας αὐτοῦ ὡς θεοῦ (Διόδ. Α' 39· περὶ Μαραθῶνος εἰδικῶς Ἡρ. Α 15, 3. 32, 4), ἔστω καὶ ἂν ἐπέμεινε ἀκριβῶς ἐν τῇ κοιτίδι τῆς λατρείας συντηρητικώτερον ὁ ἀρχαῖος ἡρωϊκὸς τύπος (ιδὲ Nilsson 445 ἔ.). *Ἀθανασίαν* αὐτοῦ γνωρίζει ἤδη ὁ Ὀμηρὸς (λ 602 ἔ. ἐνῶ τὰ Σ 117 ἔ. «οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη Ἡρακλεῖος φύγε κῆρα κλπ.» ἀθετοῦνται ὑπὸ Lagroche. Fick καὶ τελευταῖον τοῦ Kammer ἐν aesthet. Kommentar ἐξ ἄλλης ἀπόψεως), καὶ ὁ Ἡσίοδος (Θε. 950 ἔ.). *Θυσίας* δὲ ἐν γένει εἰς αὐτόν, παραλλήλους μὲ ἐναγισμούς, ἤδη ὁ Ἡρόδοτος Β' 41 (πρὸβλ. Πaus. Β 10, 1) ὡς ἐν τοῖς νεωτάτοις τῶν παρ' Ἑλλησι θεῶν. Βωμοὺς δὲ ἐν Θήβαις στεφομένους αὐτῷ — παρὰ τὰ *ἔμπτυρα* τοῖς υἱοῖς — ὡς Ὀλυμπῶ ἀθανάτων συνοίκῳ, γαμβρῷ τῆς Ἥρας, ψάλλει ὁ Πίνδαρος ἤδη Ἰσθμ. 7' 76 ἔ. (Christ). Ἄλλ' οὐδὲν ἀπλούστερον ἢ νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐν Θήβαις ἀνεπτύχθη καὶ ὁ *πρῶτος ναός* του, ὡς ἐν Σπάρτῃ τὸ ἱερόν τοῦ Κάστορος Πaus. Γ' 13, 1, — παρὰ τὰς ὀψίμους ἐκεῖνας διαμψισθητέσεις Ὀπούντος καὶ Ἀθηναίων — καὶ δὴ ἀπὸ ἡρώου καὶ «οἴκου» γενάρχου —, τὸ κυριώτατον τῶν ἀρχαίων Ἡρακλείων, πανελληνίως γνωστον ἤδη περὶ τὸ 580 π. Χ. (Πaus. Γ' 7, 6 ἀφιέρωσιν ἀγάλματος ὑπ' Ἀρκιδίου Ἐχεμβρότου ἐπὶ αὐλφδικῇ νίκῃ) καὶ οἱ γνωστοὶ συναφεῖς ἀγῶνες (ἀρχικῶς ἴσως ἀθλα ἐπὶ Ἰολάφ)· εἶτα Ἡράκλεια, διατηρούμενα καὶ ὑπερμεσοῦντος τοῦ Γ' αἰῶνος μ. Χ. ΙΑ III 129, 18)· σαφῶς *νεῶν* λέγει αὐτὸ ὁ Πολύαινος Β' γ' 8 — με *ἱερέα*, ὄχι ἱερείαν — καὶ ὁ Ξενοφ. Ἑλλ. ζ' 4, 7 περιῖθον· ἐδῶ καὶ τυποῦται ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτὸς καὶ τὸ ῥόπαλον — καὶ ὅπως *πολιοῦχος* καθίσταται, ἐντεῦθεν δὲ καὶ βαθμιῶδὸν *παμβοιωτίος* (ἐνῶ πολιοῦχος οὐδαμοῦ τῆς Πελοποννήσου, ὡς ἄριστα τονίζει ὁ Beloch I² 78) — δι' ἣν εὐρύτητα λατρείας βλέπομεν αὐτόν καὶ ὡς *ἀρχῆθεν θεὸν* ἐνταῦθα ἐκλαμβανόμενον μεγαλοτόλμως ὑπὸ Ed. Meyer Gesch. d. Alt. II 166 ἔ. καὶ Beloch ἔ. ἀ. Πίστιν ἐν Θήβαις περὶ ἀθανασίας αὐτοῦ ἀρχαιοτατην υποδεικνύει ἐπίσης, ἔστω ἀρνητικῶς μόνον. ἢ καὶ ἐνταῦθα ἔλλειψις τάφου — παρὰ τοὺς τῶν παιδῶν — καὶ μύθον θανάτου αὐτοῦ, «ἀνακομιδῆς λειψάνων» ἢ ἀναλήψεως (οἷα ἢ τῆς Ἀλκμήνης· ιδὲ Pfister: Reliquien - Kult I 120 σημ. 429 καὶ 124 ἔ.), προσδοκητῶν ἐν τόπῳ γεννήσεως ἀκριβῶς· ὁ συλλογισμὸς ἐγκυρότερος τοῦλάχιστον τοῦ θρησκευτικῆ ἀδεία ποιητικοῦ τοῦ Καλλιμάχου, ὅστις, προκειμένου τάφου ἀπτοῦ τοῦ Διὸς ἐν Κρήτῃ, τῇ καὶ γεννησάσῃ, ἐπιμένει «Κρήτες αἰεὶ ψεύσται· καὶ γὰρ τάφον· ὃ ἄνα, σεῖο || Κρήτες ἔτεκτῆναντο· *σὺ δ' οὐ θάνες· ἔσσι γὰρ αἰεῖ!*» (ὕμν. Α 8 ἔ.). Ἄλλὰ τέλειος Ὀλύμπιος οὐδέποτε γίνεται (Harrison: Prol. 346 ἔ.), οὐδ' ἐν τῇ ἀττικῇ λατρείᾳ, φαίνεται (Frickenhaus: AM 1911, 126 ἔ.).

² Κατὰ ταῦτα καὶ τὸ ἡμέτερον Χαρόπειον γίνεται Ἡρακλείον ἱερόν *ὀριστικῶς* μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Θηβῶν ὑποταγὴν τοῦ Μινυαίου Ὀρχομενοῦ πιθανῶς, εἰς ὃν ἀνήκουσαι καὶ αἱ χῶραι Κορωνείας καὶ Ἀλιάριου εἶχον παραχωρηθῆ εἰς τοὺς κτίστας καὶ ἐπωνύμους αὐτῶν κατὰ Πaus. Θ' 34, 7 ὑπ' Ἀθάμαντος (ἀλλ' ἐκβιοιωτισθῆ ἀπὸ τῆς ἐποικίσεως τῶν Βοιωτῶν εἰς τὴν Μινυακὴν λεκάνην)· ἔκτοτε δηλ. καὶ ὁ Ἡρακλῆς ὅλος ἐκτοπίζει τὸν *μινυακὸν* Χάροπα. ὃν καὶ οἱ *Θεσπιεῖς* θὰ εἶχον, ὡς καὶ τὸν πανάρχαιόν των Ἐρωτα, ἤδη πρὸ τῆς ὑποταγῆς ὑπὸ Θήβας, ὁμόφυλοι πιθανῶς καὶ αὐτοὶ τῶν Μινυῶν καί, ὡς οἱ Γραῖοι, ἑτερόφυλοι τῶν Θηβαίων (Wilam. ἐν Hermes 1886, 103 ἔ.). Ἐννοεῖται, καὶ οἱ Μινυαὶ θὰ εἶχον ἀνεκαθεν μύθους Ἡρα-

Εἰς δὲ τὰ ἱερὰ πλέον τούτου τοῦ *λυτρωτοῦ*¹ Ἡρακλέους εὐνόητον ἦδη πῶς ἀφιεροῦσι καὶ ἐνταῦθα οἱ ἀπελευθεροῦντες τοὺς οἰκέτας² καὶ ἐν Μακεδονία οἱ ἀπελευθερούμενοι ἀναθήματα εὐχαριστήρια· πρβλ. τὴν ἤδη μνημονευθεῖσαν ἐπιγραφὴν τῆς Πιερίας Heuzey: Olympos ἀριθ. 44 «ὁ δεῖνα ἐλευθερωθεὶς *Ἡρακλεῖ Κυνάδα*», ὅπερ ἐπωνύμιον ἐννοοῦμεν ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὸν ΑΕΠ 1912, 240 (Ἐλιμιώτιδος) *κυναγίδα*³ ἀπλούστατα ὡς = *κερβεραγίδα*· πρόσθετος δὲ καὶ τὴν (ὡσαύτως ἐξ Ἐλιμείας) αὐτ. 241 «Ἡρακλεῖ Ἡδονὴ ἐλευθερωθεῖσα εὐχαριστήριον». Ὁρθῶς καὶ ὁ Bäge de Maced. sacrīs 192 ἐ. παρέβαλε τοῦ Ἄργου τοῦ «ἐν *Κυνάδρα ἐλευθέριον ὕδωρ*» ἐκ τοῦ Εὐσταθ. εἰς Ὀδ. γ 409 = σελ. 1747, 10, συνδυάσας πρὸς τὰ Ἑσυχ. «*Κυνάδης*: ἀπελεύθερος» καὶ λ. *ἐλεύθερον ὕδωρ ἐν Ἄργει ἀπὸ τῆς Κυνάδρας* (κατ' ἀνάγνωσιν αὐτοῦ τὰ χειρόγραφα *συναγείας*· ἴσως ἀρχῆθεν παντοῦ *Κυναδ(ε)ίας*) πίνουσι κρήνης οἱ ἐλευθερούμενοι τῶν οἰκετῶν· διὸ καὶ τὸν *Κέρβερον ταύτη διαδρᾶναι καὶ ἐλευθερωθῆναι*»⁴, (ἐνθα ὁ συλλογισμὸς ὀρθῶς ἀντιστροφόμενος): μόνον δὲ περιττὸς ἦτο ὁ σχετισμὸς πρὸς τὴν *ἀπελευθέρωσιν* καὶ Ἡρακλέους ἀπ' Ὀμφάλης. Οὐδὲ εἶναι ἀπίθανον νὰ ἐχρησίμευεν ἤδη ἀπὸ χρόνων προγενεστέρων ἔτι τῶν ἡμετέρων ἐπιγραφῶν ὡς *ἄσυλον* καταφευγόντων δούλων τὸ ἱερὸν τοῦ (Ἄντι)χάροπος Ἡρακλέους⁵ ὅπως δηλ. τὸ συνάδελφον ἐν Ἀθήναις Θησεῖον

κλέους, ἀφοῦ προδοιώτιοι μὲν ἀλλ' οὐδαμῶς προέλληνες (Fimmen N. Jbb. 1912, 537), μόνον δὲ ὁ θεῖος περιωπῆς ἦτο Βοιωτίας. *Χαροπαλαιστῆς καὶ ἐν Φεραῖς*, ὡς γνωστόν· ἀλλ' αὐταὶ Βοιωτοεῖδεις ἢ Μινακαί.

¹ *Σωτήρης* κατὰ Δί. Χρυσ. Α § 84, δῆθεν ὡς κολαστοῦ πονηρῶν, ἀνημέρων, ὑπερηφάνων, ἀλλὰ περὶ τὸ Λαφύστιον βέβαια καὶ ὡς καταργητοῦ τοῦ ὧμοῦ θανάτου — καὶ τῶν ἀνθρωποθυσιῶν. Βεβαίως δὲ ὡς *Σωτήρ* θεωρητός καὶ ὁ Ἡρακλῆς τῶν ἐπιτυμβίων παραστάσεων ἐν γένει (περὶ ὧν Pfuhl: A. Jahrb. 1905. 78 ἐ. 83 ἐ.), εἴτε δρῶν ἐπὶ σαρχοφάγων π. γ. καὶ ἀθλῶν σωτήρια (τοῦ Θησεῶς ἐξ Ἄδου κλπ.) εἴτε ἀπλῶς ὑπὸ τύπον *ἐρμού* παριστάμενος· ὄχι δὲ πάντοτε ὁ νεκρὸς ὡς Ἡρακλῆς» κατὰ τὰ Collignon: Stat. fun. 322.

² Ὡς δηλ. καὶ εἰς τοὺς ὡσαύτως φιλανθρωπικούς Σάραπιν καὶ Ἀσκληπιῶν πασιγνώστως· πρβλ. Calderini 112. 120 κλ. Μέχρι τοῦδε ἀνάθεσις τῷ Ἡρακλεῖ μόνη γνωστὴ ἐκ τῆς Αἰτωλικῆς Ἀρσινόης IG. IX' 400 καί, ὅλως διάφορος, ἢ ἐν Κῶ Ἡρακλεῖ Διομεδοντείῳ: Paton - Hicks ἀριθ. 36 (Calder. σελ. 112).

³ Ἡ προστασία τοῦ κληγίου Dar. Sagl. ἀρθ. venatio σελ. 681 ὁψιμος — καὶ ἀτελῶς πιστοῦται. Ἄλλως πρβλ. Ἡρακλέα *κυνάγην* (Τζέτζ. ἐν Gram. An. Ox. III 351. 7) παραλλήλως τῷ «*λεοντάγῃ*» (κατὰ τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Lobbeck *λεοντάγῃ ὄνα* ἐν Ἀνθ. Π. ζ' 351 Stadtmüller), ἐπωνυμίαν καλῶς ἐρμηνευθεῖσαν ἤδη ὑπὸ Ahrens: Philol. 19, 406 ἐ.

⁴ Καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡρακλέους *Κυνόσαργει* λίαν πιθανῶς ἐμάντευεν ὁ Göttling: Sächs. Ber. 1854. 19 ἐ. ἀρχικὴν σχέσιν πρὸς *Κέρβερον* πάλιν καὶ πρὸς τὸν *Κυνάδα* Ἡρακλέα ὁ M. Schmidt: Philol. 17, 549 παρὰ Wachsmuth: St. Athen I 461· δυσκολία ἔτι μείζων τῆς γραμματικῆς (= κύνος «ἐναργές», σῆμα: π. γ. = ἐνθα ὁ Κέρβερος ἐπεφάνη;) θὰ ἦτο μὲν καὶ ἐν τῇ ἐτυμολογίᾳ τοῦ Dettmer ἐκ √Φερκ- ἢ √Φεργ-, ἀλλὰ, ὁμολογητέον, *εἶναι* καὶ ἐν τῇ σχετικῇ παραδόσει (παρ' Ἑσυχ. καὶ Σουῖδ. λ. Κυνόσαργες, — τοῦ Παισο παρασιωπῶντος), πῶς δηλ. λησιμονηθείσης τῆς ἀρχικῆς περὶ Κερβέρου ἀντεπλάσθη ἢ περὶ κύνος λευκοῦ ὀδηγητοῦ τοῦ Διόμου ἐκέειν (ἦν ἀνευρίσκει καὶ ἐν παραστάσει μελανογράφου ἀγγείου ὁ C. Smith: JHS 1892, 117).

⁵ Ἄλλ' ἀστήρικτος θὰ ἦτο εἰκασία τελετῶν ἐνταῦθα λυτρώσεως διὰ μυστικῆς συζεύξεως μετὰ Ἡρακλέους, ὡς ἐτελεῖτο ἀλλαχού μετὰ Λιονύσου καὶ Ἐρμού: Gruppe 865 ἐ. Ἄτυχῇ ἐτυμολογικῶς ἀν μὴ

παιγνύστωρ ἢ ὡς τὸ ἐν Φλιοῦντι ἱερὸν τῆς Ἥθης (Παυσ. Β' 13, 4). Ὅπως δὴποτε **Ἡράκλειοι ἀπελεύθεροι** εἶναι κυρίως οἱ ἡμέτεροι καὶ ὄχι ἀκριβῶς **Χαρόπειοι** — ἢ **Χαρωνῖται**, ὡς ἦσαν οἱ τῶν ἀτελειώτων ἐκείνων διαθηκῶν τοῦ Καίσαρος! ¹.

Ἄλλὰ κατὰ τὴν προϊστορικὴν **μακρὰν νύκτα** τῆς κυφορίας του ἐν τοποῦτοις ἀπὸ τοῦ **παναχαϊκοῦ** ² ἀποσχισμένοις φύλοις ὁ ἥρωρ εἶχε προσλάβει εὐλόγως πολυσύνθετον τύπον ³: οὗ ἔτι μᾶλλον ἔπειτα κοσμηθέντος κατ' μεταπλασθέντος ὑπὸ τοῦ Ἄργειου (καὶ Ῥοδίου) ἔπους κατέστη σχεδὸν ἀδιαφανῆς πλέον ὁ ἀρχικός — ὁ καὶ βιωτικὸς περίπου στάσιμος — πυρήν· διορθᾶται ὁμως καὶ διὰ τοῦ νέφους τῶν ἐπικῶν στοιχείων ἢ **ἀρχέγονος**, ἔξω τῆς ἐπισήμου ποιήσεως (τῆς οὐδένα βιωτικὸν ἄθλον σφζούσης) **λαϊκὴ μορφὴ**: περὶ τὸν ἤδη προϊστορικὸν κορμὸν — ἥρωος καταπαλαιστοῦ καὶ ἀδρῶς ἐπικούρου κατὰ παντὸς κακοῦ — περιφύονται, ὡς συναρτήματα ἢ κληρονομία τῆς **ἠρωϊκῆς** φύσεως, χαρακτηριστικὰ δαίμονος χθονίου ἀπαραγνώριστα εἶναι δηλ. ἅμα καὶ δαίμων πάσης εὐφορίας, πρὸς ἣν συναφῆς ἢ «δακτυλικὴ» **φιλογυνία** αὐτοῦ ⁴, καὶ ἢ

πραγματικῶς, τὰ δεινὰ καὶ ἄρρητα τοῦ Kaihel περὶ Ἡρακλέους ὡς **Ἰδαίου κυναγέτου** ἐν Gött. Nachr. 1901, 506 ἑ., ὡς ἀστοχεῖ εἰσβιάζων καὶ τὸν οὕτως εὐνόητον **παραστάτην** ἐν Ὀλυμπίᾳ Ἡρακλέα εἰς τὰ ὁμοία του σελ. 490.

¹ Πλουτ. Ἄντων. § 15 (origini liberti).

² Τὸν ὄρον παραλαμβάνομεν ὡς πρόσφορον (παρὰ τὰ Wilam. Ἡρ. ² I 23) περὶ τοῦ **προϊστορικοῦ στελέχους** τῶν ἱστορικῶν **Πανελλήνων**, περὶ τῶν νεολιθικῶν «Πρωτοελλήνων», ἐκ τοῦ Kretschmer (Gercke-Norden: Bieleit. I 524). ἔξ οὗ στελέχους δηλ. ἐξεκρίθησαν Ἴωνες, Αἰολεῖς, Δωριεῖς — καὶ οἱ πιθανῶς μεταξὺ τῶν δύο τελευταίων κατ' εἰκασίαν τοῦ Solmsen Berl. Ph. W. 1907, 275 τακτέοι **Μακεδόνες** τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Ὅτι καὶ **μακεδονικὸς ἀρχῆθεν** ὁ Ἡρακλῆς, οὐχὶ δὲ ἑπακτός ἐξ Ἄργους κατὰ τὴν γρατοῦσαν] ἔρμηγειάν [καταχωμένην τὸν ὑστερογενῆ ζῆλον τῶν δυναστικῶν γενεαλογιῶν), δυσκόλως θάμψιθάλλη ὁ διελθὼν τὰ παρὰ Bäge σελ. 184-198 περὶ τῆς εὐρυτάτης ἐκεῖ λατρείας τοῦ ἥρωος ὑπὸ **ἰδίου μάλιστα ὄνομα** (**Ἀρητός**: Ἡσυχ., ἔστω καὶ σκοτεινὸν ἔτι μῆπως = **ἄρρητος** ὡς Ὁρφ. Ὑμν. IB' 4; ἀπαιθ. ἐκ φθορᾶς, πρὸ Ἡσυχίου. Ἡράκου = ἄκωνος) ὡς ἦτο μακεδονικὸς καὶ ὁ Ἄιδης ὑπὸ τὸ (**Πλουτέος**) καὶ **Κο(ί)ρανος** καὶ αἱ **Λαφύστια** ὑπὸ τὸ συνηθέστερον **Μιμαλλόνες** (Σχολ. Λυκόφρ. 1237) — ὥστε καὶ **θεῶ μεγίστω** αὐτῷ νὰ καταντῶσι νὰ εὐχῶνται ἐν ῥωμαϊκοῖς χρόνοις — ἐνθυμούμενος δὲ καὶ τοὺς πολιπληθεῖς νομισματικούς τύπους, τοὺς φέροντας αὐτὸν ἀπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'. Ἄλλὰ τοῦ **παναρχαίου** ἐκείνου στελέχους ἢ **πρώτη** πιθανῶς περὶ τὸν Ἀξιὸν καὶ Ἀλιάκμονα κοιτίς μόλις ἀρχίζει (ἢ οὐδὲ ἤρχισε) νὰ ἐρευνᾶται ἐν γένει ἀρχαιολογικῶς, καὶ δόξαι λοιπὸν ἀπλαῖ ἀκόμη καὶ ἀμφιγνωμία πολλὴ περὶ τῶν κατ' αὐτὸ εὐλόγως.

³ Μᾶλλον μετριάξει τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἡρακλέων ὁ Kik. de nat. de. III 42 εἰς ἔξ μόνους, ὧν tertius est ex Idaeis Digitis cui inferias adferunt, ἦτοι ὁ Χάροφ περίπου (δὲν ὑπολογίζει π. χ. τὸν Ἴωνικὸν Ἡρακλέα, τὸν Θεσέα, ἐκκριθέντα καὶ αὐτὸν ἢ ἀναδιπλωθέντα ἐκ τοῦ ἐνιαίου τῶν **Παναχαϊῶν**). Πρὸβλ. Pfister: Reliquien Kult im Alt. I 150: Ὁ Οὐάροφ γνωρίζει 43 ὄλους!

⁴ Ὡστε ἢ τρκνωσις ἐκείνη τῶν 50 υἱῶν ἐν μιᾷ νυκτί καὶ μόνη ἐκ τῶν ἰσραήθμων Θεσπιάδων δὲν συμβολίζει μόνον τὰ πρίνιν ἀκάμαντα ἰσχία τοῦ περὶ πᾶν ἐκτάκτου **γενάρχου**· οὐδὲ εὐθύνει «τὸν ἄγνωστον προκατόχον» τοῦ Ἡρακλέους ἐν Θεσπιαῖς ἢ φιλογυνία τούτου, ὡς θέλει ὁ Friedländer: Her. 52, ἀφοῦ ὁ **γνωσθεὶς ἤδη** προκατόχος, ὁ Χάροφ, ἦτο φύσει «ἀγύναιος ἅπαις τε».

ἐξέλιξίς εἰς λαϊκὸν ἴσως **πλουτοδότην** (κατὰ τὸν Χῖον BCH III 237, 22) ἅμα δὲ καὶ καθαρτῆς τῶν κηρῶν θαλλοφόρος, εἰσακούων εὐχάς, οἶον

ἐλθέ, μάκαρ, νούσων θελκτῆρια πάντα κομίζων,
ἐξέλασον δὲ κακὰς ἄτας κλάδον ἐν χερσὶ πάλλων (Ὅρφ. Ὑμν. IB' τέλ.).

καὶ ἤδη λοιπὸν τις ἰατρὸς καὶ **Ἀγαθὸς δαίμων** ἅμα τέλος δὲ καὶ λυτρωτῆς ἀπὸ τοῦ ὠμοτάτου τῶν Χθονίων τοῦ Θανάτου, ἰσόθεος. Πυρὴν ὅμως κύριος μένει πάντοτε ὁ ἀρχικὸς ἐκείνος, ἡ βιαία καὶ **φιλαθλος ἀλκή**, ἡ καθαιρουῖσα «ὑπερτάτα χερσὶ» πᾶσαν δύναμιν ἐναντίαν πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὴν τάξιν, θήρας, γηγενεῖς, κακοποιοὺς δαίμονας· καὶ τούτου βλάστημα ὄψιμον ὀψιτέλεστον, ὑπὸ τὴν θεραπείαν τοῦ ἔπους ἀναβαῖνον ἐν ἱστορικοῖς πλέον χρόνοις εἰς ὕψος οὐράνιον εἶναι τὸ **ἠθικῶς πελώριον** ἀνάστημα. οὗ σεβίζομεν καὶ μόνην τὴν παρὰ Wilam.² I 41 ἐ. εἰκόνα.

Καὶ λοιπὸν **βραδέως** γίνεται διὰ τῆς βοιωτικῆς καὶ διοικῆς (Ἀργείας, Ῥοδίας, Ἱμεραίας) ποιήσεως, ὅπερ **δὲν ἦτο ἀρχῆθεν**, πρότυπον μὲν καὶ ἐνσάρκωσις τοῦ ἀνδρικοῦ ἰδανικοῦ ἀμφοτέρων τῶν λαῶν -- ὁ **Βοιωτοδωριεὺς** λοιπὸν κατ' ἐξοχὴν, ὁ ἀρρενωπὸς καὶ φιλαγώνιος, ὁ ὑπὲρ τοῦ γένους καταναλίσκων τὴν ὑπαρξιν ἐν μόχθοις καὶ ἀγογγύστῳ αὐτοθυσίᾳ **ἀρχαγέτας** (καὶ «οἰκιστὰς» π. χ. Κρότωνος ἢ Ἡρακλείας Πόντου, καὶ πολιοῦχος βοιωτικῶν πόλεων κλπ.), ὁ εὐλόγως ἐπικοινωνοῦς κυρίως ἐν ταῖς μεγάλαις Θήβαις καὶ Ἄργει (ἢ «ἐπικώτερον· Τίρυνθι), ἐκατέρωθι «ξένος λόγῳ, μέτοικος» καὶ ὅμως ἐγγενῆς ἐν τῇ πρώτῃ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ οἰκείος ὡς ἀφετηρία ὑμνητῆς δράσεως, — ἀλλὰ ταχέως καὶ τελειότερον **πανελληνίως** πάλιν ὑπὸ τὴν νέαν του, πλήρη ἠθικοῦ μεγαλείου, ἐμφάνισιν ἤδη: ὡς ἀντίπροσώπου πλέον τῆς **ὅλης ἑλληνικῆς Ἀρετῆς**,

«ἣς πέρι παρθένου μορφᾶς
καὶ θανεῖν ζηλωτὸς ἐν Ἑλλάδι πότμος
κοὶ μόχθους τλῆναι μαλεροὺς ἀκάμαντας».

Εὐνόητον ὅτι καὶ ἐξηρημένος ἤδη εἰς τάξιν **θεοῦ** καὶ ἱερατεῖον ἀνδρικὸν (καὶ ἐν Θήβαις, εἶδομεν) ἀντιλαβὼν, ὅμως εἰς λαϊκά, **ἐπαρχιακά**, ἱερὰ διατηρεῖ παρὰ ταῦτα καὶ δι' αἰώνων πολλῶν στοιχεῖα τοῦ παναρχαίου δαίμονος (λυτρωτῶν π. χ. καὶ ὄλως ὑδάτων, σπηλαιῶν, ἢ φαλλικοῦ κλπ.), ὡς διατηρεῖ, καὶ ἐν τῷ πανελληνίῳ πανθέῳ (καὶ ὑπ' Ἀθηναίων ἐν τοῖς πρώτοις) εἰσdedεγμένος, ἀναμνήσεις τῆς ἀγροίκου καταγωγῆς¹ καὶ τῆς ἐκασταχοῦ ἀναχρώσεως μετὰ προκατόχων.

¹ Ἐν λησμονηταῖς συχνά ὅτι τὸ **φιλαθλον** ἦτο καὶ βοιωτικὸν κατ' ἐξοχὴν χαρακτηριστικόν. ἐξ ἄλλου προφανές ὅτι καὶ τὰ σκώμματα, ὧν τυγχάνει ἀκάκως παρὰ τῶν «πνευματικῶν» καὶ υπερλέπτων Ἀθηναίων ἐν τῇ κωμῳδίᾳ ὁ ὑπέρβαρος, βουθοῖνας, ἀκραταπότης, ἀγροίκος ἦρας, ἐλαμβάνοντο ἐκ τοῦ πραγματικοῦ προχείρω, ἐκ τῆς Βοιωτίας, τῆς ἠδικημένης Γασκωνίας ἢ Ὀλλανδίας· ταύτης ἀκριβῶς διὰ τὴν γειτονίαν τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, ὡς μᾶς τὴν ἀπεικόνισεν ὁ W. Roberts (Boeotians κλπ.).

‘Οπωσδήποτ’ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ ὄντως ὁ ἐθνικὸς θεῖος ἦρως ἐμφανίζεται «ἀπορροφῶν» καὶ αὐτὸν τὸν Πλούτωνα — ὡς *Χάροψ* ἀκριβῶς, ὅλως *τοπικὸς*¹ Βοιωτικὸς, περαιτέρω δέ, ὡς φαίνεται, ἄγνωστος· ἀφοῦ καὶ τὴν ἀναγωγὴν τοῦ Κερβέρου ἐνετόπισεν, ὡς γνωστόν, ἀλλαχοῦ τὸ *ἔπος*, κυρίως ἐν Ἐρμιόνη, τὴν δὲ πρὸς τοῦτο κατάβασιν τοῦ Ἡρακλέους ἐν *Ταινάρῳ* (καθ’ ἃ καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῷ σατυρικῷ δράματι Ἡρακλεῖ ἐπὶ Ταινάρῳ).

3. ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΧΑΡΟΠΕΙΟΥ

Ἡ *θέσις τοῦ Χαροπείου* δὲν φαίνεται εὐκόλως ἐξακριβώσιμος παρὰ τὸ ἐξαιρετικὸν διαφέρον, ὃ θὰ εἶχεν ἢ εὐρεσις ἔστω καὶ ὀλίγων λειψάνων τοιοῦτου ἱεροῦ λαϊκοῦ, τηροῦντος ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς δαιμονολατρίας Χάροπα μὲν ἰδιοφυῆ μέχρι τῆς θηβαϊκῆς ἀκμῆς, ἔκτοτε δὲ καινοποιημένον καθ’ ὃν τρόπον εἶδομεν μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων χρόνων τῆς ἑλληνικῆς πολυθείας. Καὶ παρ’ ὅσον

¹ Εὐρύτατα μὲν εἶναι διαδεδομένον τὸ κύριον ὄνομα *Χάροψ* (ἀπὸ τοῦ Η΄ π. Χ. αἰῶνος ἤδη περιφημὸς ὁ πρῶτος τῆς δεκαετοῦς ἐν Ἀθήναις ἀρχοντίας, υἱὸς Αἰσχύλου) καὶ τὰ συγγενῆ *Χαροπίνος* (ὁ γνωστότατος ὁ τῆς Δελφικῆς ἐπιγραφῆς νῦν IG XII^b 1444 · *Χαροπίνου* παῖδες ἀνέθεσαν τοῦ Παρίου· ἀλλὰ καὶ Μεσσήνιος V 1356· καὶ Ἀθηναῖοι καὶ *Βοιωτοὶ* ἰδίᾳ — πλὴν τῶν ἐν IG VII πρβλ. καὶ τὸν Χαιρωνέα IX¹ 12, 25), *Χαροπίας* ἅπαξ ἐν τῷ γνωστῷ ἀρχαίῳ θησαυρῷ τῶν Βοιωτῶν ἐν Δελφοῖς, Romtow: Delph. III, 30, 16, *Χαροπιδης* (Ἀθην. — ἰδὲ Kirchner Prosop. Att.) καὶ *Χαροπῆς* (εἰς τὰς ἐπιγραφὰς VII 3037 καὶ 3049 πρόσθετος BCH 1898, 253 (Ε΄ αἰῶνος) καὶ ἐν Μουσείῳ Χαιρωνείας ἀρ. 114 τοῦ Α΄ αἰ. μ. Χ. «Κυρία, χαῖρε, *Χαροπι* σεμνοτάτη), εὐρύτερον καὶ τῶν *Χάρων -ώνδας -ίδης*: Χάροπες Ἠπειρώται γνωστότατοι. — Ἀλλὰ τίς πιστεύει ταῦτα «θεοφόρα»; ὄχι μόνον τὸ αὐτούσιον *Χάροψ* ἀφάνταστον ὅτι ἐν χρόνοις οὕτω πρωίμοις θάπεδιδετο ἔκτος τοῦ δαίμονος καὶ εἰς ἄνδρας (ἀφοῦ καὶ Ἡρακλεῖα ὡς ὄνομα ἔχομεν μετὰ τὸν ἐξαιρετικὸν υἱὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου μόλις ἐκ τῶν ἐσχάτων τῆς ἀρχαιότητος χρόνων. Sittig: nom. theorb. 22), ἀλλὰ καὶ τὰ παρώνυμα δαίμονος τοιοῦτου θὰ ἔφευγον οἱ ἄνθρωποι «ὁμῶς *Αἰδαο* πύλησιν», ἀκριβῶς δι’ ὃν λόγον καὶ εἰς τὴν λατρείαν τοῦτου — πλὴν ἐν Ἡλίδι — ἀντεισέρονται θεοὶ ἰλαρώτεροι ἔκτοπιζοντες ἐκεῖνον, ὡς ὁ Ἡρακλῆς ἐνταῦθα· πρβλ. Farnell: Gr. Cults III 280. Διὰ δὲ τοῦτο οὔτε *Αἰδὸδώρον* οὔτε *Χαροπόδωρον* φαντάζεται τις, ἐνῶ *Ἡρακλεοδώρους* ἔχομεν· ὁ δὲ *Πανδοκόδωρος*, ὃν ὑπολαμβάνει ὁ Gruppe: Gr. Myth. 741 σημ. 5 ὡς δῶρον τοῦ *πανδόκου* πορθμέως ἢ τοῦ παγκοῖτα θαλάμου (πάντως ἀκούσιον!), εἶναι ἴσως ἐξ ἐπικλήσεως ἄλλου θεοῦ (Γῆς π. χ., ὡς ὁ *Γάδωρος* ὁ Λεπρεάτης. Dittenb. Syll.² 106, 22), ἢ καὶ τι πεζότερον. Λοιπὸν καὶ οἱ Χάροπες κ. ὁμ., ὡς καὶ οἱ Χάρωνες κλ., ἦσαν μᾶλλον *φαιδρωποὶ* ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ὀνομαζόντων (παρὰ τὰ ἀπιστεύτως ὑπὸ Beloch γεγραμμένα περὶ τοῦ νομοθέτου *Χαρώνδου* ὡς ἡλιακοῦ θεοῦ) — ἐκ τῆς *χαρᾶς* δηλ. (συνηγοροῦντα ἴσως καὶ ὑπὲρ ὀμμάτων ἢ ὄψεων χαρωπῶν καὶ ἐν τοῖς θηρίοις, ὄχι ὀδόντων). Ἴσως μάλιστα καὶ αὐτὸν τὸν Χάροπα οἱ Θεσπιεῖς παρητυμολόγουν ὡς φαιδροπρόσωπον (ὡς ἀντονομάζει Χαιρώνδην τὸν νομοθέτην ἀκατακρίτως ὁ Ἡρώνδας Μιμ. Β 48). Διὸ καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ ἀγγείων ἐπιγραφῶν τῶν φερουσῶν τὸ ὄνομα μόνη ἢ τοῦ Βοιωτικοῦ Gaz. Arch. 1888, 169 «Μεναιδάς ἐμ’ ἐποίησε *Χάροπι*» (τοῦ Ε΄ αἰῶνος) δύναται νὰ δηλοῖ τὸν δαίμονα μετὰ πιθανότητος (ἀπαράλλακτα ὡς ἢ ἐπὶ χεῖλους ἐρετρικοῦ ἀμφυρέως AE 1911, 35 σύγχρονος «... ὄρος τοῦ Ἡρακλεῖ ποίεσεν»), ἀλλ’ ἦκιστα πιθανῶς ἢ τοῦ ἀττικοῦ παρὰ Kretschmer; Vasensinschr. σελ. 179 ἀριθ. 157 + ΑΡΟΡΖ ἢ τοῦ Σικυωνίου Röhl: inscr. antiqu. 22 ὁ Χάροπος, ᾧ «ἔδωκεν» Ἐξηκτίας. Βεβαίως δὲ νεανίας εἶναι ὁ τοῦ Klein: Vasen mit Lieblingsinschr. σελ. 66 ΚΑΛΟΗ + ΑΔΟΦΗ παρὰ τὴν εἰς πειρασμὸν ἐμβάλλουσαν παράστασιν *Ἡρακλέους λεοντομάχου*: ὁμοίως ἄνδρες πλὴν τῶν ἐν Λεξικῷ Pape-Benseler εἶναι καὶ ὁ *Χάροψ* τῆς Ἰουλίδος IG XII^b 609, 253 καὶ ὁ Νάξιος *Χάροπος* αὐτ. 36, 7 καὶ ὁ Πάριος BCH 1882, 447, 75 — ὡς καὶ ὁ ἀρχαϊκώτατος Θηραῖος *Κῆρόν* IG XII^b 1410.

νομίζει ὁ Wilhelm ἐν Sitz. Ber. d. Wien. Akad. 1911, 18 δυσχερέστερος καταφαίνεται ἐν τοῖς πράγμασιν ὁ καθορισμὸς τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἐκείνῃ ὀρίων Λεβαθείας καὶ Κορωνείας *ὡς πρὸς τὸ συμπίπτον πιθανῶς σημεῖον αὐτῶν*, τὸ Λαφύστιον ἱερὸν ἡμῶν.

Ἡ Ἄγ. Παρασκευὴ ἐξ ἀρχῆς ἀποκλείεται διότι κατὰ τὴν ἐκτάκτως σαφεῖ¹ διὰ τῶν τόπων τούτων περιήγησιν τοῦ Πausανίου, χωροῦντος, ὡς γνωστόν, ἐκ Θηβῶν πρὸς Ὀρχομενὸν πεντήκοντα μὲν στάδια πέραν τῆς Ἀλιάφτου ἦτο ὑπὸ τὴν μύτην τοῦ ὁμωνύμου ὄρους ἡ πηγὴ *Τιλφοῦσα*, δηλ. ἡ τῆς ἐνδόξου ἀπὸ τοῦ Μεγάλου ἀγῶνος *Πέτρας*, πέραν δὲ ταύτης, δυτικῶς λοιπόν, ἐπαλλήλως αἱ *Ἀλαλκομεναὶ* (ἀσφαλῶς ἐκ τῶν ἐφετινῶν ἀνασκαφῶν περὶ τὴν Σκεπαστὴν Βρύσιν²; 20' ὑπὸ τὴν Ἄγιαν Παρασκευήν), ἡ Κορώνεια (ἐξ ἐπιγραφῶν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἀσφαλῶς τοποθετημένη ἐπὶ τοῦ λόφου *Λουτροῦ* τοῦ Ἄγ. Γεωργίου) καὶ *ἔτι περαιτέρω* ταύτης³ *εἴκοσι στάδια τὸ Λαφύστιον*, οὗ ἡ θέσις λαμβάνει τὴν μεγίστην δυνατὴν ἐνάργειαν διὰ τῶν 34, 6 τοῦ δὲ ὄρους τοῦ Λαφυστίου *πέραν ἐστὶν Ὀρχομενός*. Κατὰ ταῦτα ἡ Ἄγ. Παρασκευὴ κεῖται, ὡς ἀρχῆς ἐρρήθη, *ἐπὶ τοῦ Τιλφοῦσιου* (συνεχοῦς ἀκόμη ἐδῶ καὶ μέχρι τοῦ ἡψηλότερου ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἀρχαίου τείχους Παλαιοφήβας), ἐνῶ τὸ Λαφύστιον ἀνευ ἀμφιβολίας σχηματίζον τὴν ἀντίθετον πλευρὰν τῆς κοιλάδος τῆς Κορωνείας εἶναι ἡ ἐπιμήκης ὁδὸς τῆς *Γρανίτσας*, ἡ μεταξὺ Κορωνείας καὶ τοῦ (πρὸς Β) Ὀρχομενοῦ ὄντως (καὶ τῆς Λεβαθείας πρὸς Δ), ἣτις ἐκφυομένη δι' ἐντομῆς βαθείας ἀπὸ τοῦ Ἐλικῶνος κατατείνει ἐκ τῶν ΝΔ πρὸς τὰ ΒΑ ταπεινομένη διαρκῶς μέχρι τῶν ἐκβλύζοντων τὰς τέσσαρας γνωστὰς θερμὰς πηγὰς βραχωδῶν ὑπὲρ τὸν Ἄγιον Ἰωάννην τῆς Ῥάχης προπόδων, ἐξ ὧν ἀπλοῦνται μαλακοὶ γεώλοφοι πλέον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ὀρχομενοῦ, ἐκπνέοντες εἰς τὸ πεδίον.

Ἐκεῖ ἐξ ἀρχῆς περὶ τὰς θερμὰς πηγὰς⁴ ταύτας — ἀκριβῶς 20 στάδια ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τῆς Κορωνείας — ὠδήγει ἡμᾶς εἰς τοποθέτησιν τοῦ ἱεροῦ, πλην τῆς συνοδοιοπορίας τοῦ Πausανίου (ἐπιστρέφοντος ἐκ τοῦ νοτιωτάτου Λιβηθρίου, εἰς ὃ παρεξέβη μόνον 34, 4, πρὸς τὴν ὀλίγον κατωτέρω αὐτῶν, ὡς σήμερον, καὶ πάλαι βεβαίως διερχομένην δημοσίαν ὁδόν), καὶ αὐτὴ ἡ παρουσία τῶν *θερμῶν*.

¹ Μεθ' ἣν ἀκατανόητος εἶναι ἡ σειρά τῶν τοπογραφικῶν συγχύσεων παρὰ τῷ Stephani: Reise durch nördl. Griech. σελ. 73 f.

² Παρ' ἣν εὐρέθη, ὡς βεβαιούμεθα, καὶ *οὐχι* παρὰ τὴν Τιλφοῦσαν — τὴν ἀπέχουσαν 3 χμ. — ἡ ἐπιγραφὴ IG VII 2858, πιθανῶς λοιπὸν ποτε ἐν τῷ Ἀλαλκομεναίῳ κειμένη.

³ Ὅχι ὀπισθεν πλέον, ἐν τῇ Ἄγ. Παρασκευῇ! ἄλλως φυσικὸν ἦτο νὰ ἐμνημόνευεν αὐτὸ ὁ Πausανίας ἀμέσως μετὰ τὰς ἡμῶν σχεδὸν ἀπεχούσας Ἀλαλκομενάς.

⁴ Σήμερον «τὰ *θερμὰ*» ὁμοῦ πᾶσαι ἢ α' ἀπὸ Γρανίτσας Τροχωτός, ἢ β' τοῦ Ἄγ. Ἰωάννου, ἢ γ' Βρωουσοικεῖα, ἢ δ' Κεραμίδι: τὸ ὑποκείμενον εὐρύχωρον κτῆμα (Φίλωνος) *Καλάμι*.

αὐται ὡς γνωστόν, ἦσαν συνήθως ἱεραὶ τοῦ **Ἡρακλέους**¹, ἡ δὲ ἰσχυροτάτη τῶν προκειμένων, ὅσαξ ἀληθῆς ἀέναντος, παρέχει ὄντως καὶ ἔμφρασιν ἐξόδου ἐκ τῶν Χθονίων, ὅπως ἔχει μάλιστα σήμερον τὸ στόμιον ἐστεγασμένον εἰς σήραγγα ἡμικυλινδρικοῦ θόλου χτιστὴν μήκους 5-6 μ. ὑπ' αὐτὰ τὰ θεμέλια τοῦ (ἐκ χρόνων τουρκικῶν ἴσως, ὡς καὶ ἡ σήραγγ, ἀλλὰ τελείως ἀνακαινισμένου) ναοῦ τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου. Πρόσθετε ὅτι ὀλίγον χαμηλότερον πρὸς τὸ Καλάμι (μόλις 400 πον μ. βορ. τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου) λοφίσκος γεώδης ἀνέχων ἐκ τοῦ πρηνοῦς ὡς μαστός, λεγόμενος **Ληῶμα**², εἶναι κατεσπαρμένος, καὶ αὐτὸς καὶ τὰ περὶ αὐτόν, ὑπὸ μυκηναϊκῶν (ἰδίᾳ **μιννακῶν**) ὀστράκων ἀγγείων καὶ ὀλιγοτέρων ἱστορικῶν οἱ δὲ γεωργοῦντες ἐσκαπτουσι καὶ θεμέλια (μικρῶν μᾶλλον λίθων) καὶ ποτε πλησίον καὶ τάφους κεραμιδωτούς, ὡς λέγουσιν ὥστε πιθανώτατον ἀπὸ τῆς πρώτης ἐπισκέψεως ἐνομίσαμεν ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο ἐν ἱστορικοῖς χρόνοις τὸ Χαρόπειον καὶ τοῦ Λιὸς Λαφυστίου τὸ τέμενος **μετὰ τὸν προϊστορικὸν συνοικισμόν** (τὸν προσθετέον εἰς τοὺς πιστωθέντας ὑπὸ τῶν Βαυαρῶν ὑπὲρ τὴν βορείαν λεκάνην τῆς Κοπαΐδος). Ἄλλ' ἐνταῦθα τέλος ἐποδηγέται ἡμᾶς καὶ ἡ ὑπὲρ τὸ Ληῶμα 100 μ. ἐπὶ τῆς ὄφρυός τοῦ πρώτου ὑπὸ τοὺς βράχους τοῦ Λαφυστίου γεωργησίμου ἐπιπέδου (300 μ. ὑπὸ τὸν Ἁγ. Ἰωάννην) ἀβαθῆς **Σπηλαιὰ** — παρ' ἣν ἀκριβῶς (20 μ. δυτικῶς) καὶ παρὰ τὴν ἀτραπὸν τὴν ἀναβαίνουσαν ἐδῶ ἀπὸ τὸ Καλάμι καὶ τὸν σιδηροδρομ. σταθμὸν τῆς Ῥάχης, εἶχεν εὐρεθῆ πρὸ 15ετίας ὑπὸ χωρικῶν τοῦ Ἁγ. Δημητρίου (τοῦ τέως δήμου Ὀρχομενοῦ) λατομούντων πόρους ὁ πολύτιμος **ὄρος γῆς Κορωνέων καὶ Λεβαδέων**, ὁ δημοσιευθεὶς τὸ πρῶτον ἐν BCH 1902. 570 ἀλλὰ κάλλιστα καὶ πιθανώτατα συμπληρωμένος

¹ Πλὴν τῶν γνωστῶν Αἰδηφοῦ, Θερμοπυλῶν, Λίνδου, Ἱμέρας, Δρυοπίδος κατ' ἐξοχίην, πρβλ. γενικῶς τὰ Πουχ. ἢ **Ἡράκλεια λουτρά** καὶ Ἀριστείδ. Ε 35 (Dind. σελ. 62): «λουτρῶν τε τὰ ἥδιστα **Ἡράκλεια** ἐπωνυμίαν ἔχοντά ἐστι χωρὶς δὲ **πηγαὶ ποταμίων ὑδάτων** ἐπόνυμοι καὶ αἰταὶ τοῦ θεοῦ» ἀντὶ πολλῶν Furtwängler π. Roscher: ML Herakles 2237.

² Καλὴ παράδοσις τῶν ἐγχωρίων ἐρμηνεύει ἀμέσως τὸ ὄνομα (ληῶμα ἐνταῦθα = σωρὸς σιτηρῶν ἀλωνισιένων). Ἀτὰ δὲ τὰ παχὰ τὰ χωράφια τὰ εἶχε μιὰ φορὰ ἓνας τυφλὸς — καὶ τᾶδινε σὲ κολλήγους νά τα δουλεύουν ἓνας ὅμως ἀπο αὐτοὺς κάποτε, ἄνθρωπος ἄδικος, εἰς τὸ μοίρασματος σιταριοῦ ἀπάνω στ' ἄλωνι, ἐκαλογέμιζε τὸ κιλό πάντα καὶ τᾶδειαζε στὸ δικό του σωρό, στοῦ συντρόφου του τὸ μέρος ὅμως ἔχυνε μόν' ὅσο χοροῦσε ἀνάποδα τὸ κιλό, στὸ γῦρο, ἀποκάτ' ἀπὸ τὸν πάτο καὶ τον ἐρωτοῦσε κάθε φορὰ: «Βλέπεις, σύντροφε!» — Βλέπ' ὁ Θεός, ἀπαντοῦσε ὁ τυφλὸς ἀνύποπτα, ὡς τὸ τέλος, τότες ὅμως, νά! ὁ Θεός, τοῦ καὶ τῆντες ἔβλεπε, τοῦ κάνει ξάφνου χῶμα τὸ σωρό του. Ἔτσι γένηκε τὸ Ληῶμα». **Ἀπολιθώσεις** τῶν ἀρχαίων, ἐκ τῆς ὁμοιότητος πεπλασμένας (πρβλ. Λιγιάδας, Νιόβην, Ἄτλαντα, Αἴμον καὶ Ῥοδόπην καὶ ἄλλας, **ἐκ προσώπων** κατὰ κανόνα δηλ., ἀλλὰ καὶ ἐκ πλοίων, π. χ. τοῦ Φαιάκων ἐκείνου Ὀδ. ν 163 ἢ τοῦ Πομπύλου) ἰδὲ π. Gruppe: Gr. Myth. 995 f. Νέαν δὲ ὁμοίαν παράδοσιν περὶ **χώματος γῆς**, τοῦ παρὰ τὰ Μέγαρα, μόνον δι' ἄλλων **αἰτίου** ἐξηγοῦσαν διπλὴν ἐκεῖ μεταμόρφωσιν, ἰδὲ π. Πολίτη: Παραδόσεις ἀριθ. 297: ἦττον ὁμοιοῦσι αἰθ. 283 καὶ τὰ βουλιάγματα 59-67.

ὑπὸ Wilhelm ἐν Sitz. Ber. d. Wien. Akad. 1911, 13 ἔ. ¹. Ἠλπίσαμεν ὅτι ἐν ἓκ τῶν δύο, ἢ αἱ *παγαὶ* τοῦ 4 στίχου αὐτοῦ, ἢ ἀφετηρία τῆς ὄροθεσίας ἦσαν ὄντως, καθ' ἃ πιστεύει ὁ κ. Wilhelm, αἱ θερμαὶ αὐται, τότε δὲ (τῶν ὄριων ἀνερχομένων καθέτως τὴν ῥάχιν τῆς Γρανίτσας μέχρι τοῦ κατὰ κορυφὴν Προφ. Ἡλίου) ὁ ἐν στ. 6-7 *βωμὸς Διὸς* (πιθανῶς [*Λαφυστί*])^ω θὰ ἔκειτο κατὰ τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ ὄρους, περὶ τὴν ἔκφυσιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ Ἐλικῶνος, ἢ ἀντιστρόφως *παγαὶ* μὲν ἦσαν ἡ ΝΔώτατα τοῦ Λαφυστίου ἐν θέσει *Λέστες* παρὰ τὴν ἔκφυσιν ἐκείνην ὀλιγώτερον τῆς ἡμισείας ὥρας πρὸς Λ τῆς Μονῆς τῶν Ταξιαρχῶν μέχρι σήμερον σφζομένη πηγὴ, ἢ δὲ *Σπηλαιὰ* αὕτη καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἔτι πιθανώτερον θὰ ἐκυροῦντο ὡς θέσις βωμοῦ καὶ τεμένους τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Χαροπείου.

Ἄτυχῶς ἡ μὲν Σπηλαιὰ κατεφάνη ἀντὶ Χαρωνείου πεζὸν προῖον λατομιῶν (πύρου σαθροῦ μάλιστα) περὶ δὲ τὸν Ἄγ. Ἰωάννην καὶ τὰς θερμὰς πηγὰς οὐδὲ ἓνα εὐρίσκομεν ἀρχαῖον πελεκητὸν λίθον — καὶ ὄλως ἐκ μικρᾶς ἐφετινῆς ἐνταῦθα ἐρεῦνης ἀπεκομίσασμεν ἐντύπωσιν ἀρνητικὴν μᾶλλον. ἂν καὶ ἐκ τῆς οὕτω μακρὰν διαρρίψεως τῶν παραστάδων αὐτοῦ φανερὸν ὅτι τοῦ Χαροπείου ἐλάχιστα λείψανα καὶ μόνον θεμέλια δικαιούμεθα νὰ προσδοκῶμεν. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πηγῆς τῶν *Λεσιῶν* ἕτερα τοιαῦτα καὶ ἀπελπιστικώτερα βλέπομεν. ἐρημίαν ἀπόμερον πολλὴν καὶ, ὡς μόνον ἀρχαῖον λείψανον, ἡμῖς μεγάλῃς λεκάνῃς ὀμφαλωτῆς ἐκεῖ πλησίον παρὰ πρῖνον μονήρη, χονδροειδοῦς ἐκ τιτανολίθου, τῶν κοινῶν παρ' ἀρχαίας κρήνας. Μόνον δὲ ἡμίσειαν περίπου ὥραν ΝΑ ταύτης παρὰ τὰς ἐν τῷ Δ μυχῶ τῆς κοιλάδος τῆς Κορωνείας πηγὰς τοῦ Φαλάρου καὶ τὴν ἀμέσως ὑπ' αὐτὰς Μονὴν τῶν Ταξιαρχῶν, ἦν ἐπικαίρως ἐσκέφθη ὁ Wilhelm ὡς πιθανὴν θέσιν τοῦ Λαφυστίου βωμοῦ², πράγματι ἀφθονοῦσιν ἀρχαῖα λείψανα:

¹ Ὅμοια Ἐλικωνιάδος γὰς
πόλι Λεβαθεΐου ποτὶ
Κορωνῆας. ὡς| Βοιωτοὶ ὄριταγ

4 καὶ ἑτεριμάξαι|ν ἐς τὰμ παγῶν
τὰν θερμάων;| ὡς τὰ ἄκρα, ὡς ὅ-
διορ ῥέει, ἐπὶ τῶμ βωμὸν τῶ Δι-
ὸς τῶ Λαφυστίω (ἢ Ἐλικωνίω).

Εὐρέθη δὴθεν ἐν Γρανίτῃ, ἥτις ὄντως μόνον 20' διτικώτερον ἀπέχει· ἀλλὰ παρ' αὐτοπτῶν τῆς εὐρέσεως ὀδηγηθέντες ἐνταῦθα εἶδομεν ἀκόμη καὶ συνετάξαμεν τὰ τεμάχια τοῦ τεθραυσμένου τετραγώνου ἐκ λίθου τῆς Γρανίτσας βάθρου, εἰς οὗ, στερεομένου ἐν τῷ πύρῳ ποτε, κοιλότητα κυκλικὴν ἐν μέσῳ ἤτο ποτε ἐμπετηγμένος ὁ ὄρος καὶ περιμολυθδοχημένος ὡς ἐξ ἰχνῶν ἀκόμη κατὰ χώραν. Ὁ λίθος, κατασχεθεὶς τότε ὑπὸ τοῦ Σχολάρχου Λεβαθείας καὶ εἰς ταύτην μετακομισθεὶς εὐρηται σήμερον, ὡς καὶ πᾶσα ἡ συλλογὴ ἀρχαίων λίθων τῆς Λεβαθείας, ἐν τῷ Μουσεῖῳ Χαρωνείας ὑπ' ἀριθ. λιθ. 113.

² Φαίνεται δὲ συνελικουροῦσα καὶ ἡ ὁμοίότης τῶν *Ταξιαρχῶν* πρὸς τὸν Χάροπα ἐκ πρώτης ὄψεως· περὶ τῆς ἀντιτάξεως τῶν «κακοποιῶν — καὶ ἀνθρωποφάγων — *δαιμόνων*» πρὸς τοὺς *ἀγγέλους* κατὰ τοὺς ὑπάτους τῆς ἀρχαιότητος χρόνους ἰδὲ Bousset ἐν Archiv f. Relig. Wiss. 1915, 134 ἔ. (διὸ καὶ «ἀγγέλοις καταχθονίοις» αὐτ. καὶ *ἀγγέλους ταρταρούχους* ἀκόμη ἐν Pradel: Gri. Gebete κτ. 21, 11).

ὄχι μόνον ἡ ἐκκλησία τῶν Ταξιαρχῶν εἶναι ἐκτισμένη σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου διὰ λίθων ἐπιτυμβίων, ἡρπασμένων ἐκ πλησιοχώρου νεκροταφείου τῆς Κορωνείας (πολλῶν καὶ ἐνεπιγράφων ἀπὸ Δ' π. Χ. αἰῶνος καὶ ἑξῆς, ἐκδ. ἐν IG VII), ἀλλὰ καὶ οἰκοδόμημα μεταγενέστερον φαίνεται ἀσφαλῶς ὑπάρξαν ἐνταῦθα ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἐπὶ πολὺ πέρα κατεσπαρμένων μεγάλων εἰργασμένων λίθων, ἂν καὶ οὐδεὶς τοῖχος αὐτοῦ σφίζεται ὑπὲρ τὴν γῆν τοῦλάχιστον (εἰς *νεώτερον* δὲ τοῖχον κεῖνται, *ἐπάλληλοι* μάλιστα καὶ δυσαρμόστως, αἱ εἰς Ἀδριανὸν ἐπιγραφαὶ IG VII 2879 - 80). Ἐκ τοῦ τρόπου ὅμως, καθ' ὃν ἀναφέρει ὁ Πausanias Θ 34, 5 τὸν Φάλαρον ἐκ δὲ Λαφυστίου κατιόντι ἐς τῆς Ἰωνίας Ἀθηνᾶς τὸ ἱερὸν ποταμὸς ἐστὶ Φάλαρος, δυσπιστεῖ τις ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο Χαρόπειον καὶ Λαφύστιον ἱερόν¹. διότι ἀπλούστατα *πηγάξει* ἐνταῦθα ὁ Φάλαρος, παρ' αὐτὰ σχεδὸν τὰ εἰρήπια (οὐδὲ 100 μ. πλήρη δυτ.), ἡ δὲ πηγὴ αὕτη φύσει ἀναπόσπαστος βέβαια τοῦ οἰουδήποτ' ἐνταῦθα ἱεροῦ — δὲν θὰ παρεσιωπᾶτο ὑπὸ φράσιν νεφελώδη «κατιόντι . . . ποταμὸς ἐστίν». Ἀλλ' ἐπειδὴ «οὐδὲν οἶον» αὐτῇ ἡ σκαπάνη — ἐφέτος δὲ ἐκωλύομεθα ὑπὸ μᾶλλον ἐπειγούσης ἐρεῦνης (περὶ τὸ Ἀλαλκομεναῖον καὶ Ἰώνιον. ἐλπισθὲν) — ἄς ἐπιφυλάξωμεν αὐτῇ τὴν ὀριστικὴν ἀπάντησιν.

4. ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

α' Θεσπικὴ ἀπελευθέρωσις.

Ἐπανεκδίδομεν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τὴν ἐν σπουδῇ πρόφανως ἀνεγνωσμένην ἐν BCH 1901, 359 ἐ. ἀρχαιοτάτην τῶν θεσπικῶν ἀπελευθερώσεων ἀπὸ στίχ. 4, ὡς ἀναγινώσκομεν ἐπὶ τοῦ λίθου (νῦν ἐν Μουσείῳ Θηβῶν ἀριθ. 1208).

¹ Οὐδὲ φαίνεται δυνατόν νὰ κατήρχοντο ἐδῶ τὰ *ὄρια τῆς γῆς τῆς Λεβαδείας*, τόσον βαθέως ὑπὸ τὴν ἀντίθετον πλευρὰν τοῦ Λαφυστίου ὄρους, τοῦ φυσικοῦ πρὸς τὴν Κορώνειαν χωρίσματος, εἰς αὐτὴν τὴν κοίτην τοῦ Φαλάρου τῆς Κορωνείας· αὕτη θὰ ἔπρεπε τότε νὰ εἶναι (ιστορικῶς ἀστήρικτον!) περιοικίς ταπεινὴ τῆς Λεβαδείας. Ἐκτὸς ἂν τὰ ἐν στ. 5 κέ. τοῦ ὄρου «ὡς ὕδωρ (ἢ ὕδατα;) ῥέει» σημαίνουν «ὅπως χύνονται πρὸς τὸν ἐν τῷ βάθει βοιμόν κλπ. τὰ *ὄμβρια* ὕδατα *γύρωθεν*». δηλ. ἐκ τῶν κλιτύων τοῦ Λαφυστίου καὶ *Λιθηθρίου ἴσως*, διότι αἱ *παγαί*, σημειωτέον, δύνανται νὰ εἶναι καὶ ἡ Λιθηθρίας καὶ Πέτρα τοῦ Πausanias Θ 34, 4 αἱ ἀπέχουσαι 40 στάδια (νοτιῶς βεβαίως) τῆς Κορωνείας καὶ πιθανῶς αἱ αὐταὶ πρὸς τὴν διπλὴν, ἂν μὴ δῖμαστον πλέον σήμερον, πηγὴν *Πουρί* μακρὰν ὑπ' αὐτὰ τὰ ἔλατα τοῦ Ἑλικῶνος (= ἐδῶ Λιθηθρίου) ὑπὲρ τὸ ἐπὶ βράχων τούτου ἤδη ἐκτισμένον χωρίον Στεβενίκον· τότε τὰ *ὄρια*, ἐκ ταύτης ἀναχωροῦντα ἠκολούθουν τὰς κορυφογραμμὰς Λιθηθρίου καὶ Λαφυστίου, ἀφίοντα εἰς τὴν Κορώνειαν τὰ τοιχώματα τοῦ μυχοῦ τούτου τῆς Κοιταῖδος, καὶ κατέληγον εἰς τὸν περὶ τὰς *θερμὰς* πηγὰς βοιμόν κλπ. — Παρατηρητέον ὅμως ὅτι τοῦλάχιστον ἐν τῇ δελφικῇ ὄρθοσειᾷ BCH 1904, 108c, στίχ. 24· παρὰ τὴν ῥίζαν Κίρφου *ὡς ὕδωρ ῥεῖ*· δὲν εἶναι τὸ ὄμβριον.

- . . . παραμενέμεν
- 5 δὲ Φιλωνίδα^ν παρὰ Κάλλιπ^{ΟΝ} Α
Σ κα ζώε Κάλλιππος· ὅστις δὲ κα ἀδ-
ικέσε Φιλωνίδα^ν παρὰ τὰ Κάλλιπ-
πος ἐν τῇ στάλῃ γέγραφε, τόν τε Ἄσκλη-
πιὸν κῆ τὸς ἄλλως θεῶς ΕΠΤΙΝΗ·
- 10 Κῆ μὲ ΠΟΘικέμεν Φιλωνίδα^ο τῶν Καλλ-
ίπ^ω μεΘένα· Φιλωνίδα^ς [δ-
έ, ΚΑΘΑΠΕΡ ὁμώμοκε τὸν Ἄσκληπιόν,
ἐμμενέμεν τοῖς ὄρκυς· Φιλωνίδα-
ς δέ, ἐπὶ κἀποτρέχε, ἐλεύθερος
- 15 ἀποτρέχέτω λαβὼν τὰ σκεῦ-
α τὰ κατὰ τὴν τέχνην· δώσε|
δὲ κῆ Περσίδι ἑκατὸν δραχμάς·
Μάρτυρες· ὁ Ἄσκληπιός, ΠίΘ|ΕΙ
Ἄριστοκράτε^Ος, Καπίων ΚαλλιΣΤ
20 ΡΑΤΩ. Λακῶν Κράτε^Τος, Διονί-
σιος Καλλία^ο, Καλλίας Κλέωνος,
Σωκράτεις Λαμενέτω.

Στ. 9. Ἐκ τῶν μόνων δυνατῶν ἐπ(ι)τίντ ἢ ἐ(γ)τίντ ἢ ἐ(γ)τίνε προτι-
μητέον φαίνεται κατὰ τὰ ἀττικὰ ἐγτριβεῖ καὶ ἐπγ¹ πόλειως (παρὰ Λεονάρδω
ΑΔ 1915, 221) τὸ δεύτερον ἢ μᾶλλον τὸ τρίτον, ἂν καὶ ἡ ὄλη ἀρχαῖζουσα (ἐν
ἀρχομένῳ Γ' αἰῶνι κατὰ τὴν τοῦ Ε') ὀρθογραφία τῆς ἐπιγραφῆς ἴσως ἐπεδέ-
χεται ἅπαξ καὶ αὐτὸ τὸ γνωστὸν θεσπικὸν τ (Dittenb. εἰς IG VII 1888) ὅπως
δήποι' ἐκπλήττει καὶ τὸ ἐγ ἀντὶ τοῦ βοιωτ. ἐσ - καὶ (ὀλιγώτερον ἀληθῶς) ἡ σύν-
ταξις καὶ ἡ μελλοντικὴ σημασία τοῦ ἐνεστῶτος (= ἐκτεῖσει τοὺς θεούς, δίκην
δώσει τοῖς θεοῖς) πρβλ. «τῷ θεῷ μελήσει».

Στ. 10. = μηθένα ποθικέμεν Φιλωνίδα^ο· προφανῶς ἀναλογικὴ σύνταξις καὶ
σημασία κατὰ τὰ «ἐφάπτεσθαι, ἀντιποιεῖσθαι, ἀμφισβητεῖν ἢ μετέχειν τινός» ἀντὶ
τοῦ κανονικοῦ «μειθενὶ ποθικέμεν Φιλωνίδα^ν»· πρβλ. ἐξ ἐπιγραφῆς Χαίρωνείας
ἀριθ. Καταλ. 106, γ', ὡς φαίνεται ἀνεκδότου, «... ἀντίθενθι τὰν Φιδίαν θεράπηναν
Νίκη^ν τῷ Ἄσκληπιῷ κῆ τῇ Ὑγίῃ... κῆ μὲι ποθικέμεν αὐσαντᾶς μειθενί»·
Περικτὴ λοιπὸν ἦτο καὶ ἡ εἰκασία μὲ θιγέμεν (Herwerden: Rh. Mus. 1904, 144).

Στ. 18 ἐ. Ἐξ λοιπὸν ἐνταῦθα οἱ μάρτυρες, πρὸς τῷ θεῷ, ἕκαστος μετὰ
τοῦ πατρῶου ὀνόματος. Ὁ Πίθ^θει αὐτόδηλος ὑποκορισμὸς βοιωτικὸς, εἰς τῶν
παμπληθῶν, ἐξ ἀρχικοῦ ὀνόματος Πιθόλαος ἢ Πίθαρχος κ. ὄμ. ἢ ἐκ σχετικοῦ πρὸς
τὸν πίθον, οἷα τὰ Πίθακος IG VII 2770, Πίθουλλος 2830, Πιθιούλος 2820.

¹ Διάφορα εἶναι τὰ ἐγτριβῶσαι IG VII 3073, 169· ἐγλογισθέντα αὐτ. στ. 56 καὶ ἐγλεγέν BCH 1901, 366
Α 22, οὐδὲ στηρίζουν ὅλως τὸ ἐγτίνω. ἀφοῦ ἐκεῖνων αἱ ἐπιγραφαὶ ὁλόκληροι εἶναι γεγραμμένα ἐν γλώσσῃ
κοινῇ.

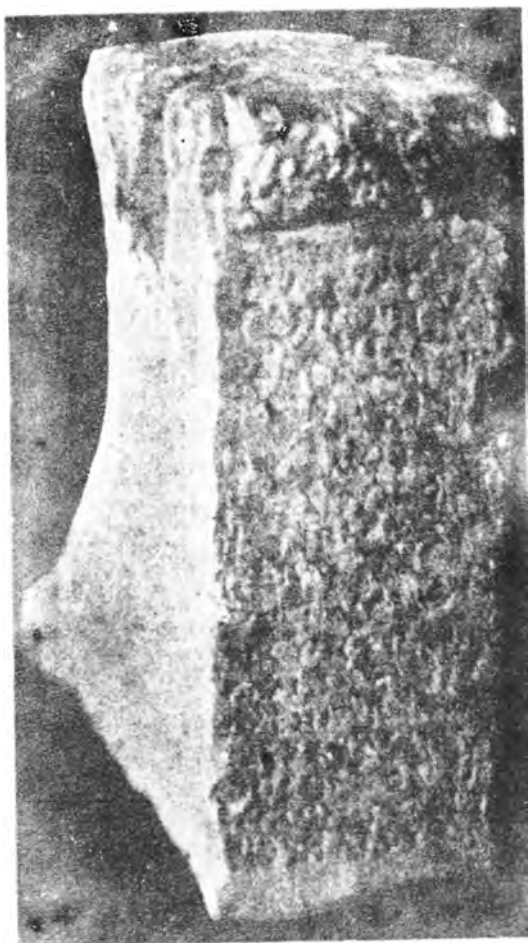
β' Ἐπιγραφαὶ ἀπελευθερωτικαὶ Θίσβης.

1) Ἐπὶ μεγάλου βάθρου τιτανολίθου, ἔχοντος ἐν τῇ ἄνω ἐπιφάνει ἄπλην, ὕψ. 0,95, πλάτ. 0,74, πάχ. 0,46 καὶ ἐγκεχωσμένου ἐν τῷ κήπῳ Ἡνάσαινα ἐντὸς τοῦ Κακοζίου. παρὰ τὴν Ἁγ. Κυριακὴν καὶ ἐν μέσῳ φανερώς θεμελίων.

ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ
ΠΑΡΑΜΟΝΟΣ ΔΑΜΩΝΟΣ ΚΑΙ
ΣΩΤΗΡΙΣ ΑΦΡΟΔΕΙΣΙΟΝ ΚΑΙ
ΣΩΤΗΡΙΧΟΣ ΠΑΡΑΜΟΝΟΥ
5 ΗΛΕΥΘΕΡΩΣ ΑΝΑΦΡΟΔΑΝΟ
ΙΚΕΤΗΝ ΑΝΑΚΗΡΥΣΣΟΝΤΟΣ #
ΡΑ # ΟΥΤΟΥ ΝΙΚΟΦΑΝΟΥΣ

Ἄρχοντος Φιλίππου
Παραμόνος Δάμωνος καὶ
Σωτηρὶς Ἀφροδεῖσι(ο) καὶ
Σωτήριχος Παραμόνου
5 ἠλευθέρωσαν Ἀφροδᾶν ο-
ικέτην ἀνακηρύσσοντος [Φ-
α]ρά[δ]ου τοῦ Νικοφάνους

2) Ἐπὶ τῆς στενῆς πλευρᾶς ὀρθογωνίου πλακοειδοῦς τιτανολίθου, ἴσως γωνιαίου ὀρθοστάτου ἢ ἄλλῳ οἰκοδομήματι, ἐν δὲ ν. χρόνοις χρησιμοποιηθέντος ἀντιδότης εἰς τι κωδωνοστάσιον τοῦ Χαραλάμπους τοῦ Κακοζίου Μουσεῖῳ Θηβῶν ὑπ' ἀριθ. 22 0,86 μ. πλάτ. (γεγραμμένης ἐπὶ 0,26, πάχ. 0,78 (κάτω).

Σωτήριχος Σώτωνος ἠ-
λευθέρωκα Εὐ-
καρπον, παρα-
μίναντα ἔμοι
5 καὶ τῇ γυναικὶ μ[ο]υ
Φιλίππα καὶ εἶναι
αὐτὸν ἐλεύθερον
μηδενὶ προσή-
κοντα κατὰ μ[η]-
10 δένα τρόπον.
Θ[α]ίς Παραμόν[ου]
ἠ]λευθέρωκ(α) Ἐ-
σμ]αιούπην(;) μ-
ηθενὶ προσήκο[υ]-
15 σαν κατὰ μηδέ-
ν(α) τρόπον ἐπ[ὶ]
ἄρχοντος
Νουβλίου.

Εἰκ. 9. Ἀπελευθέρωσις ἐκ Θίσβης (2).

Ἐνταῦθα εὐρισκόμεθα προφανῶς ἐν τῷ τελευταίῳ σταδίῳ τῆς ἀρχαίας δουλείας ἡ ἀπελευθέρωσις γίνεται (ὡς ποτ' ἐν ἀρχῇ [π. χ. «ὁ δεῖνα ἀφῆκε ἐλευθάρως· Ε' αἰῶνος IGA 552) δι' ἀπλῆς δηλώσεως τοῦ δεσπότη ἀναγραφομένης ἐν δημοσίῳ ἱερῷ ἢ καὶ ἄλλῳ ἴσως τόπῳ, ἄνευ κἄν μαρτύρων πλέον ὡς ἐν VII 2229 καὶ ποινικῶν ῥητρῶν, καὶ τὸ πολὺ μόνον ἀνακηρυσσομένης *ὑπὸ τοῦ κήρυκος* (1, 6 ἐ.): ἐνδείξεις πάντα καθημερινῶν καὶ ἀθρόων πλέον ἀπελευθερώσεων, ἐγκύριον, φαίνεται, καὶ ἄνευ πολλῶν τύπων ἐκ τῆς συνηθείας ἀπλῶς καὶ αὐτονοήτως. Μόνον ὁ *ἄρχων* προστίθεται, ἐν τέλει μάλιστα τῆς 2^ας (καὶ οὐδόλως ἐν τῷ μέσῳ!), τυπικὸς ἴσως καὶ αὐτὸς πλέον διότι βεβαίως κατὰ τὴν γραφὴν προδκεται περὶ Β' αἰῶνος μ. Χ., ἂν μὴ καὶ Γ' ὡς πρὸς τὴν 2^αν.

2. στ. 12. Κεῖται κυρίως *ἡλευθέρωκη*.

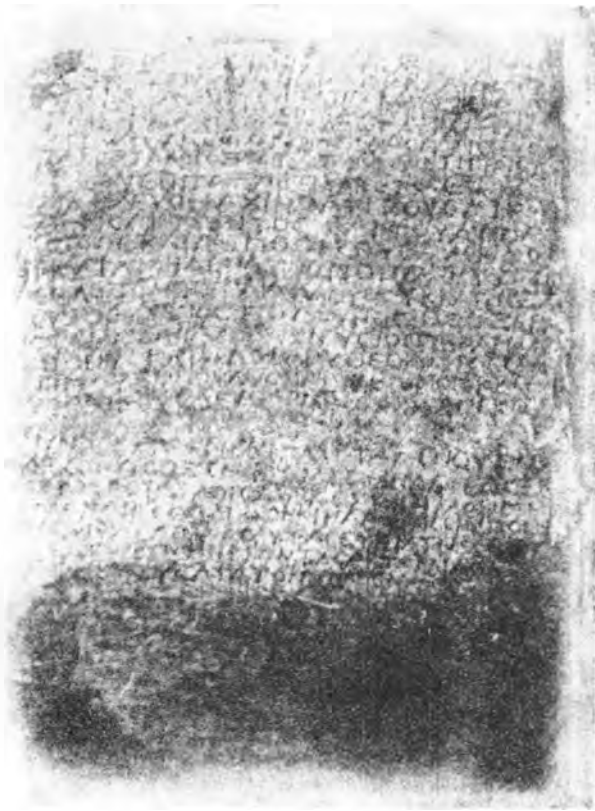
Τὸν [Φα]ράδακ συνελπρώσαμεν 1, 6-7 κατὰ τὸν IG VII 1856 καὶ 4149. 12. — Ὁ *Νούβλιος* τῆς 2^ας (τέλει) πρωτοφανῆς (ἴσως *Νωβιλίωρ* ποτὲ ἢ μᾶλλον (Π)ούβλιος ἐκ παραδρομῆς τοῦ χαρακτοῦ ἢ *Νουβαῖος*), ὡς καὶ τῆς δούλης στίχ. 13 τὸ βάρβαρον, φαίνεται ὄνομα (ἀλλὰ καὶ ἐφθαρμένον).

γ' Ἐπιγραφή ἀπελευθερωτικῆ Ὑαμπόλεως τῆς Φωκίδος.

Ἐπὶ πλακὸς ὀρθογωνίας κυανίζοντος τιτανολίθου ὕψους 0,42, πλάτ. 0,30, πᾶχ. 0,06 μ. Εἰκ. 10. Εὐρέθη προπέρυσιν ὑπὸ γεωργοῦ ἐκ Καλαποδίου κατὰ τὴν θέσιν Βάλτεται, περὶ ἣν ἀφθονα ἐρείπια³, τῆς ὥρας Α τοῦ χωρίου Καλαποδίου καὶ ἄλλο τόσον περίπου Β τῶν ἐρειπίων τῆς Ὑαμπόλεως¹ καὶ μετεκομίσθη εἰς τὴν μικρὰν Συλλογὴν ἀρχαίων τοῦ Ἑλλην. Σχολείου τῆς Ἀταλάντης. Ἡ ἀρχὴ ἐλλείπει διὰ κανονικὴν ἀποκοπὴν ἄνω ἢ εἰκῶν ἐκ φωτογραφίας τοῦ λίθου ἐπληρωσθέντος πρὸς ἔξαρσιν τῶν ἀμαυρῶν γραμμάτων.

(Ἐγγύτατα τοῦ τόπου τῆς εὐρέσεως βλέπομεν ἐν νεοκτίστῳ ὄλως ἐκκλησιδίῳ τοῦ Ἀγ. Δημητρίου ἐντετειχισμένον τεμάχιον ἐπιγραφῆς ἀναθηματικῆς εἰς τὸν Μέτελλον, βεβαίως τὸν Μακεδονικόν, καὶ ἐν τέλει σφζούσης καὶ ἀσφαλῆ λείψανα τεχνίτου καὶ ἄλλοθεν (JHS 1896, 307) γνωστοῦ ὡς ἐργασθέντος ἐν Ὑαμπόλει: [Ἐὐβουλίδης Εὐ]χειρος Ἀθηναίου ἐ[ποίησεν]· λόγος καὶ τοῦτο πρόσθετος πείθων περὶ τῆς πόλεως, ἐξ ἧς ἢ ἐπιγραφῆ).

¹ Ὡστε παρ' αὐτὰ τὰ ὄρια Φωκεῶν καὶ Ἐφῶν Λοκρῶν, οὓς θάνευσσε τις σπεύδων καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἐνός τῶν πολλῶν σπονδύλων μεγάλου πορφύρου δωρικοῦ ναοῦ, ἀτελῶς ἀνεσκαμμένον ἀπὸ ἐτῶν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Σωτηριάδου παρὰ τὸ Καλαπόδι ΗΟΙΟΙ (διὰ μεγαλῶν 0,13-0,18 μ. γραμμάτων χαρακτῶν). Ἀλλὰ *ἠοῖοι* νοοῦνται ἴσως οἱ ἀνατολικοὶ *κίονες*· καὶ τὸ ἐξ ἐπιγραφῆς ΚΛΕΩΝΙ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀποθεῖσης εἰς τὸ παρακείμενον ἐκκλησιδίον τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων τοποθετηθὲν ἐνταῦθα ὡς *Λοκρικὸν* πόλισμα Κλεωναί ΑΕΠ. 1907, 144 ἐ. ἦτο κόμη τῆς Ὑαμπόλεως· πρβλ. Πλουτ. Ἡθ. σελ. 244^d καὶ βδτε ἐν ἀρθ. Hyampolis παρὰ P. W. RE. Ὡστε οὕτως ἢ ἄλλως ἐξ Ὑαμπόλεως ἢ ἐπιγραφῆ· ἰδὲ καὶ κατωτ.

Εικ. 10. Ἀπελευθέρωσις ἐξ Ὑαμπόλεως.

.. διστη(;)δουλή ἄν (δ)ὲ [μῆ] παρά[σ]χη Εὐ-
 κρ[ά]τεια τὰ παιδιά, ἀποτισάτω ἑκάστω γ-
 ὦν] προγεγραμμένων δινάρια διακόσια
 εἰ δέ τις ἐφάπαιτο Εὐκρατίας καὶ ἄγοι ἐν δου-
 ῖα εἶαν ἦ] ἐν ἀπελευθέρωσιν καθ' ὃν δ[ή] ποκα τρό[π]-
 ον ἦ] παρ(ευρέ)σει, ἀ(π)οτισάτω τᾶ τε Ἀρτέμιδι
 καὶ τῷ Ἀπόλλωνι ἀργυρίου μνάς ποθιέρονς
 τριάκοντα καὶ ἐξέστω τῷ ἐθέλοντι προῖστα-
 σθα[ι συ]λέ(ω)ν ἐπὶ τῷ (ἦ)μίσει καὶ ἔστω Εὐκρά-
 10 τεια ἐλευθέρα χρηματίζουσα ἱερ-
 ᾶ τῆς Ἀρτέμιτος καὶ τοῦ Ἀπόλ-
 λωνος καὶ μὴ ποθήζουσα μηδεν-
 ἰ κατὰ μηδένα τρόπον. Μάρτυρο[ι]
 Τειμόξενος Φαιδί[μ]ου, Εὐκράτης Ξέ-
 15 νουος, Ἄξιος Πόδωνος, Θεόξεν-
 νος Σιμωνίδα, Διονύσιος Παραμόνο-
 υ, Διονύσιος Φιλοίνου, Θεόδωρος Σωσ-
 σίππου, Εὐ[β]ουλος Καλλίκωνος, Κλέων
 Πιθονίου, Ἐλευθέριος Ἀλκανίου
 20 Μηνὸς ἕκτου [π]έν[π]τα ἰσταμένοι, βού-
 λάρχος Θεόξενος Σιμωνίδα ἔδοξε
 τοῖς προβούλοις συνεχωρημένον
 εἶμεν Αἰρέσειδι Δορκίνα ἀνάθεσιν ποιή-
 σασθαι τὰς δούλας αὐτὰς Εὐκρατείας ἐλευ-
 25 θερώσεως ἐν τῷ ἱερῶν τὰς Ἀρτέμιδος τὰς
 Ἐλαφιβόλου κατὰ τὸν νόμον.

Ἐνταῦθα τηρεῖται πλήρες ἀκόμη τὸ ἀρχαῖον τυπικόν ἢ Εὐκρατεία, ἀπελευθερουμένη ὑπὸ τῆς δεσποίνης Αἰρέσειδος (στ. 23) ἀφιεροῦται εἰς ἱερὸν Ἀρτέμιδος Ἐλαφιβόλου καὶ Ἀπόλλωνος (στ. 10. 25 ἔ.) ὀρίζεται πρόστιμον κατὰ τοῦ τυχόν ἄγοντος αὐτήν εἰς δουλείαν ἢ εἰς ἀπελευθέρωσιν, καταβαλλόμενον («ποθιέρον» καὶ αὐτὸ) εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ (στ. 6-8), ἀλλὰ κατὰ τὸ ἦμισυ πληρωνόμενον εἰς τὸν διεκδικήσαντα αὐτήν εἰς ἐλευθερίαν¹. Ἀναγράφονται οἱ μάρτυρες, δέκα ὄλοι ἐνταῦθα, ἐν οἷς, τέταρτος² παραδόξως, καὶ ὁ βούλαρχος καὶ μετὰ τὴν κυρίως ἀπελευθερωτικὴν ἐπιγραφὴν ὑποτάσσεται (στ. 20-26), ὡς κατακλείς, ἢ ἀπόφασις τῆς βουλῆς ἢ ἐπιτρέπουσα εἰς τὴν Αἴρεσιν ἀνάθεσιν, ἐν ἀντιγράφῳ φυσικά, τὴν ἀπελευθέρωσιν εἰς τὸν ναὸν (πρβλ. Calder. 447). Ἐν τῇ ἐλλειπούσῃ ἀρχῇ διατάσσεται προφανῶς ἢ ἀπελευθερουμένη (μετὰ τὴν παρα-

¹ «Ἐπὶ τῷ ἦμισυ τοῦ ἐπιτίμιου», ὡς Fouilles d. Delph. III 120. 20 καὶ IG IX¹ 189. 12 ἔ. 66. 17 ἔ. κ. ἄ. «καὶ τὸ μὲν ἦμισον ἔστω τὰς Ἀθάνας, τὸ δὲ ἦμισον ἔστω τοῦ προσσιάντος».

² Ἴσως δὲν ἦτο βούλαρχος ἀκόμη κατὰ τὴν κυρίως ἀπελευθέρωσιν, — προσυνηθῆσαν πιθανῶς μὴνάς τινὰς πρὸ τῆς κυρώσεως τῆς βουλῆς.

μονὴν ἴσως τὴν συνήθη) νὰ παραδώσῃ εἰς ἕκαστον τέκνον τῆς δεσποίνης, ἀποθανούσης, ἀνὰ ἓν παιδίον ἀντιδουλεῦσον κατ' ἔθος φωκικὸν εἰδικῶς¹.

Καὶ τὸ μὲν ἱερὸν εἶναι ἀναμφιβόλως τὸ τῆς Ὑαμπόλειος, ἧς γνωστὰ τὰ μεγάλα **Ἐλαφηβόλια** καὶ «Λάφρια» ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς IG IX¹, 90 (καὶ τοῦ Πλουτάρχου Ἡθ. σελ. 244^B, 600^D, 1099^E) γνωστὴ δὲ καὶ ἡ παράλληλος λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος (IX¹ 89, 12 ἔ.), τοσοῦτον ἄλλως εὐλογος ἐκ τῆς γειτονίας τοῦ παλαιφάτου Ἀθαίου² ἄλλως θὰ ἤρκει καὶ ὁ τόπος τῆς εὐρέσεως μόνος καὶ ἡ ὁμοιότης τῆς ἀπελευθερωτικῆς (Σαράπει) ἐπιγραφῆς Ὑαμπόλειος 86. Πιστοῦται μάλιστα ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς τὸ ἤδη φυσικὸν καὶ προσδοκητὸν γεγονός, ὅτι οὐχὶ ἀπλῶς ἐορτὴν **ἐλαφηβόλια** ἀττικῆ μιμήσει ἤγον οἱ Ὑαμπολεῖς τῇ Ἀρτέμιδι, παρ' αὐτοῖς **Λαφρία** δῆθεν μόνον ἐπικαλουμένη, ὡς ἤθελεν ὁ Nilsson Griech. Feste 223, ἀλλὰ **ὡς ἐλαφηβόλον** ἐλάτρευον ταύτην, πιθανῶς ὄντως κατὰ τοὺς Ἀθηναίους. Τὸ δὲ πρόστιμον (30 μναὶ καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ 86, 15 Ὑαμπόλει καὶ 36, 16, 42, 12 Στείρει — ἀλλαχοῦ ποικίλλει ἀπὸ 10 μνῶν μέχρι ταλάντου) ἀξιόλογον ὅτι ἐπιβάλλεται ἐξ ἴσου καὶ τῷ τυχόν **εἰς ἀπελευθέρωσιν ἄγοντι** ἐκ νέου τὴν ἀπαξ ἐλευθέραν, ὡς δηλ. νῦν καὶ ἐν Fouilles d. Delph. III ἀριθ. ἐπιγραφῆς 120, 17 (Ἑλλατείας) ἀποτισάτω ὁ καταδουλιζόμενος **ἢ ἄγων ὡς ἀπελεύθερον** ποθίερον τῷ Ἀσκλαπιῷ καὶ τῇ πόλει μναῖς τριάκοντα· πρὸβλ. (Τιθορέας) IG IX¹ 190, 16 εἰ δέ τις ἐπιλάβοιτο Σωτηρίχας εἰς δουλείας χάριν **ἢ ἀπελευθερώσεως**, καὶ Dittenberger Syll.² 866· καλῶς ἐκεῖ ἡρμηνεύθη ἡ ῥήτρα ὡς σκοποῦσα νὰ προλάβῃ καταχρηστικὴν διεκδίκησιν «δικαίων ἀπελευθερικῶν», οὗ ἕνεκα αἱ ἀλλαχοῦ διατάξεις «οὐδενὸς ἔσται ἀπελευθέρα» ἢ «ἐφ' ᾧ τε ἔσται ἀπελευθέρα αὐτοῦ μόνον» (αὐτ. 868 VI).

Εἰς τὴν κύρωσιν τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ ἄδειαν ἀναθέσεως αὐτῆς εἰς τὸ ἱερὸν κλπ. ἐλλεῖπει περιέργως ἡ ἀλλαχοῦ συνήθης προσθήκη καὶ **δήμου ἢ ἐννόμου ἐκκλησίας** (Calderini: la manomiss. in Grec. 391 ἔ.), ἴσως διότι ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις ἔλειπεν ἤδη καὶ ἐν τῷ βίῳ, μόνον δὲ ἴσως κυρίαρχον σῶμα ἦτο

¹ Πρὸβλ. δελφικὰς ἀπελευθερώσεις BCH 1898, 107 ἀριθ. 96, στ. 13 κ. ἄ. καὶ πρὸ πάντων σελ. 103 ἀριθ. 96 στ. 26 ἔ. «Δότω δὲ Ἀγέλη τοῖς τέκνοις μου ἐκάστῳ παιδίον» καὶ Colin αὐτόθι σελ. 199· ἐκ δὲ Τιθορέας IG IX¹ 193 στ. 16 ἔ. «Θρησάτω δὲ Εὐφροσύνα παιδίον διετὲς καὶ παραδότην ἢ δηγάρια διακόσια», ὅσα δηλ. ἐπιβάλλονται καὶ τῇ Εὐκρατείῃ ἰνά καταβάλλῃ, ἐὰν δὲν **παρασχη** τὰ παιδιά· τὸ τελευταῖον ῥῆμα φαίνεται βέβαιον ἐν στ. 1, ὡς καὶ ὑπὸ Jardé - Laurent ἀναγινώσκεται ἐν ἑτέρῳ [τῆς Τιθορέας ἀπελευθερώσει BCH 1902, 337 ἀριθ. 44 στ. 4 /**παρασχη**έτω κλπ. ἀντὶ τοῦ συνήθους (παρα)δότω. Ἐν γένει περὶ τῆς ἀντιπαραδόσεως ἄλλων παιδίων Calderini ἔ. ἄ. σελ. 292 σημ. 2.

² Καὶ ἂν ὁμοῦς ἡ Ἀρτεμις μόνη ἢ κυριώτατα κατεῖχε τὸ ἱερὸν, φυσικωτάτη ἢ συναφιέρωσις τῷ ἀχωρίσῳ ἀπ' αἰῶνων ἀδελφῷ, ὡς βλέπομεν τὰνάπαλιν π. χ. ἐν Δελφοῖς SGDI 1810 «... ἀπέδοτο τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Πυθίῳ καὶ Ἀρτέμιδι σῶμα γυναικεῖον κλ.».

ἡ *βουλή*, ὡς καὶ μόνος ἴσως ἄρχων ὁ *βούλαρχος*: ἂν καὶ πιθανώτερον ὁ *κυρίως ἄρχων* (πρωταρχῶν, Φωκάρχης ἢ ὁμοιος) *ὑπῆρχεν* ἐν τῇ ἐλλειπούσῃ ἀρχῇ

Ἄλλ' ἀξιοσημείωτον καὶ ὅτι διατηρεῖται ὅλως κατὰ χρόνους τοσοῦτον ὁψί-
 μους ἐν Ἰαμπόλει θεσμὸς *βουλῆς*, ἧς μέλη μὲν εἶναι συνεδρευόντες πιθανώτατα
 ὡς μέρος τοῦ ὅλου «πρυτανεῦον», οἱ *πρόβουλοι*¹ στ. 22, οἱ αὐτοὶ προδήλως
 πρὸς τοὺς *βουλεύοντας* τῆς Ἐλατείας IG IX¹ 115 καὶ τοὺς παλαιότερους φωκι-
 ζοὺς «βρυτανεῦοντας» (Γ'-Β' αἰῶνος), πρόεδρος δὲ ὁ *βούλαρχος*, πιστούμενος
 οὕτω καὶ ἐν Ἰαμπόλει καὶ δὴ ἐν χρόνοις πάμπολυ μεταγενεστέροις πάσης ἐν-
 ταῦθα αἰτωλικῆς ἐξουσίας. Προφανῶς ἡ ἀρχὴ — αἰτωλικὴ ἀνέκαθεν (ἐν Στρατῶ
 π. γ. ἀπὸ Ε' αἰῶνος IG IX¹ 442, 9 καὶ addenda σελ. 211), ἔπειτα καὶ εἰς τὰ
 μετασχόντα τῆς συμπολιτείας φῦλα ἐπεκταθεῖσα — ἰδίᾳ τῶν εἰς *τέλη* ὀργανω-
 μένων περιφερειῶν, *Λοκρικοῦ τέλους*, ὡς *Στρατικοῦ* τέλους, Οἰταίων κλπ. —
 παραμένει καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς συμπολιτείας καὶ δὴ ὑπὸ τὴν ῥωμαϊκὴν
 ἔτι κυριαρχίαν, ὡς παραμένουν καὶ οἱ τύποι ἐν γένει τῶν ἐλευθέρων ἐλληνικῶν
 πολιτευμάτων, καὶ ἐνταῦθα, πιθανῶς μάλιστα ὡς προεδρία ἤδη βουλῆς *Ἰαμ-
 πόλεως* καὶ ὄχι *κοινοῦ Φωκέων* πλέον ἂν καὶ ἀνασυνιστᾶται, ὡς γνωστόν, καὶ
 τοῦτο μετὰ τὸ 146 (Παυσ. Ζ' 16, 10) καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχη μέχρι καὶ τοῦ
 Γ' μ. Χ. αἰῶνος (ἐν τῷ γενικωτέρῳ κοινῷ Βοιωτῶν ὁμοῦ καὶ Εὐβοέων, Φωκέων,
 Λοκρῶν, Λοκρίων: Hermann - Swoboda III 294)².

Ἄν καὶ ἄγνωστος εἶναι ὁ χρόνος τῆς πρώτης ἐν Ἰαμπόλει εἰσαγωγῆς τῶν
 Αἰγυπτίων θεῶν, εἰς οὓς (Σάραπιν) ἀφιεροῦται ἡ μόνη πρότερον γνωστὴ ἐξ
 Ἰαμπόλεως ἀπελευθέρωσις (IX¹. 193, 31 «ἰαρανθεσία», ἐκ τῶν χρόνων τοῦ
 Τραϊανοῦ), δὲν εἶναι δὲ καὶ τελείως ἀποδεδειγμένη ἢ ἄλλως πιθανωτάτη εἰκα-
 σία ὅτι αἱ εἰς ἱερὰ ἀναθέσεις ἀπελευθερουμένων ὠρμήθησαν κυρίως ἀπὸ τῶν
 αἰγυπτιακῶν, εἰς ἃ ἦτο ἀνέκαθεν οἰκείος ὁ θεσμὸς τῶν ἱεροδούλων³, ἀλλ' ὅμως
 πολὺ παλαιότερα δὲν εἶναι καὶ ἡ παρούσα πάντως *δὲν ἀναβαίνει πέραν τῶν
 χρόνων τοῦ Χριστοῦ* παρὰ τὴν ἔτι διατήρησιν τοῦ θεσμοῦ προδούλων κλπ.⁴
 Ἀπαγορεύει τοῦτο κυρίως ἡ γραφὴ καὶ γλῶσσα πλὴν τῶν χαρακτηριστικῶν
 σημάτων Ε C V Ω τῆς συγχύσεως σχεδὸν τῶν Η καὶ Π στ. 6 ἀηοτισάτο καὶ

¹ Περὶ τῶν δελφικῶν *προβούλων* ἰδὲ Pomtow ἐν Philol. Τόμ. 57, 54.

² Ὅποσδήποτε δὲν εἶναι ἀνάγκη νάποδοθῇ ἡ ἐπιγραφὴ εἰς τὴν γείτονα Ὀπουντιαν Λοκρίδα, ἀφοῦ καὶ
 ἐν *Δαυλείᾳ* γνωστὴ ἡ ἀρχὴ τῶν *βουλάρχων* IX¹ 63-66 ὡς καὶ ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ Λοκρίδι· πρβλ. Κεραμόπου-
 λον AE 1908, 168 καὶ 188. E. Bauer: Untersuch. z. Geogr. u. Gesch. d. NW Landsch. 50 ἔ. καὶ περὶ τῆς
 ἀρχῆς ἐν γένει μετὰ τὰ ἐν BCH 1901, 221 κτ. νῦν κυρίως τὰ σχετικά παρὰ Herm. - Swob.

³ Calderini: manomis. in Grec. 120.

⁴ Ἡ Ἰαμπόλις ἄλλως φαίνεται πως ἀκμάσασα μετ' Αὐγουστον, ἀκριβῶς ἐκ τῆς ὑπάρξεως «μεγάλων
 Καισαρίων καὶ μεγάλων Ἐλαφηβολίων τε καὶ Λαφρίων» IG IX¹ 20.

9 Πμίσει κλ., καὶ τὸ ἀνισομέγεθες καὶ ἀκατάστατον τῶν γραμμάτων δεικνύουν αὐτοκρατορικοὺς πλέον χρόνους· ἀλλὰ πολὺ ἔτι καταφανέστερον τύποι, οἷοι π. χ. **Εὐκράτεια** (στ. 4) παρὰ τὸ **Εὐκράτεια** (10. 24), **δινάρια** στ. 3 (ὡς καὶ IG IX¹ 192, 8· **δειν.** αὐτ. στ. 13. 194, 9. 14 κ. ἄ.), Ἄρτεμιδος στ. 25 καὶ — **Δι** 6 παρὰ τὸ Ἄρτεμιτος 11. Περιέργοι αἱ διπλογραφίαι **Θεόξεν-νος** στ. 15-16 καὶ **Σωσ-σίπ-πον** 17-18· ἀσφαλῆς φαίνεται ἐν στ. 9 ὁ σολοικισμὸς ἐξέστω τῶ ἐθέλοντι προῖστασθαι [συ]λέ(ω)ν¹. ἀφοῦ τὸ βέβαιον Ἄ ἀποκλείει τὴν πρόχειρον ἀνάγνωσιν [Φωκ]έον, ὁ δὲ χῶρος τὸ **Υαμπολέων**². Συμφυρμού περιέργου, τῆς στιγμῆς ἴσως, φαίνεται προῖδον ὁ τύπος **Αἰρέσειδι** 23, δηλ. = κανον. Αἰρέσειδι + Αἰρέσει³, ἄλλου δὲ ἡ φράσις «καθ' ὃν δὴ ποκα τρόπον ἢ **παρευρέσει**» στ. 5-6, συμφυρθεῖσα ἐκ τῆς τυπικῆς δοτικῆς **παρευρέσει μηδεμιᾶ**. Ἡ διάλεκτος ἔχει ἤδη σχεδὸν ὑποχωρήσει εἰς τὴν κοινὴν πλὴν ὀλίγων λειψάνων, οἷα π. χ. τὰ Ἄρτεμιτος, περὶ οὗ προβλ. τελευταῖον Στ. Λαγοῦμην εἰς ΑΕ 1911, 122 καὶ 222, ποθίερος 7, ποθήκω 12, -τᾶς -τᾶ πολλ., ὃν δὴ ποκα 5, μάρτυροι 13 (ὡς καὶ ἐν ταῖς ἀπελευθερωτικαῖς ἐπιγραφαῖς τῆς Ἑσπερίας Λοκρίδος σταθερῶς) ΑΜ 1906 ἀρχῆ ἢ ἐν μετ' αἰτιατικῆς «ἐν τὸ ἱερὸν» 23 προβλ. 4-5· μεταξὺ τῶν ἰδιοματικῶν καὶ τὸ στ. 15 **Ξένουνος**, ἐκ τῆς καταγωγῆς πιθανῶς τοῦ μάρτυρος (Θεσσαλίας δηλ.).

Περὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων, τῶν πλείστων κοινῶν, ἄξιον σημειώσεως νομίζομεν μόνον ὅτι **Δορκίνας** (στ. 23 μὲ κατάληξιν γνησίως μεσοελλαδικῆν) ἀπαντᾷ καὶ ὡς στρατηγὸς τῶν Αἰτωλῶν Ναυπάκτιος ἐν Ἀρχαιολ. Δελτίῳ 1915, 54 ἀριθ. 29-30. **Καλλίκων** (18) καὶ ἄρχων Χαϊρωνείας IG VII 3303, 3348 (ἐκ **Καλλικράτους** ἢ **-κλέους**). **Εὐκράτεια** καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Οἰανθείας IX¹ 345⁴· ὁ **Πόδων** στ. 15 (κατὰ τὰ Κεφάλων-Κέρων, Πόσθων κλπ.) φαίνεται ἀσφαλῆς, λοιπὸν καὶ περιττὸν νάναγνωσθῆ κατὰ τοὺς Στειρώτας IG IX¹ 35, 10=43, 9 ε. καὶ 40, 2 Πόλων, ἢ δὲ **Αἴρεσις** καὶ συχνή· π. χ. SGDI 2266 (Λελφ.) IG XII¹ 1302 (Θήρας) καὶ Ἀττικῆ III 2983. — ἰδίᾳ ὡς ὄνομα δούλης, ἦν κατὰ Lampertz Gr. Sklavennam. 44 **ἐκλέξας** τις ἠγόρασε καὶ ἐπαυχεῖ διὰ τοῦ ὀνόματος, ὡς δηλ. καὶ τὰ Ἐκλογῆ-Ἐγλεκτος (π. χ. BCH 24, 271 Θάσου). **Φίλοινον** εὐρίσχομεν μόνον τὸν ἐν ΑΜ 1912, 227 Παιανιέα καὶ τὸν Σίφνιον

¹ Προβλ. ἀρχαιότερον καὶ συχνότατον ἐν δελφικαῖς ἀπελευθερώσεσι σολοικισμὸν Fouill. d. Delph. III ἀριθ. 123, 6 «ἐφ' ᾧ τε ἐλευθέρῳ εἶμεν καὶ ἀνέφατος ποιοῦσα ἢ καὶ θέλη» κ. ἄ. πολλαχοῦ ὄνομ. ἀντὶ αἰτ. σχεδὸν σταθερῶς.

² Ἄλλως ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ὁ κάτοικος **Υαμπολόιος**. Ditt. εἰς IG VII 3055, 39 καὶ IX¹, 226, 18.

³ Ὁ πάλιν ὅμοιον πρὸς τὰ δελφικά **Εὐάμερις** SGDI 2156, 14, 2157, 3 καὶ **Νικοπόλει** — ἀντὶ — **ἰδι** αὐτ. 2031, 18· ὃν ἔνεκα ὁ Fick νομίζει **Εὐάμερις**, [Προστατήρις (-εως)] ἀλλ' ἐν ἐπιγραφαῖς βοιωτικαῖς ἔχομεν ἀσφαλῆ **Εὐάμεριδα** VII 3327 καὶ «ἐπὶ Προστατηρίδι» 1635. — **Διδορκίνας** κύριον δὲν φανταζόμεθα.

⁴ Περὶ τῆς γενέσεως ἐκ πατρωνιμικοῦ ἐπιθέτου Dittenb. αὐτ. καὶ ἰδίᾳ ἀριθ. 73 Λακράτεια **Λακράτεια**.

IG XII² 504 (Αὐρήλιον Φίλοινον), ἐνῶ *Οἰνόφιλοι* γνωστοί. *Ἀλκάνικον* ὁμῶς οὐδένα. ἐνῶ *Ἀλκαίνετοι* πολλοί, ἰδίᾳ ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ ἄλλα ἐκ τοῦ *Ἀλκ.*

Ὡς πρὸς τὴν ἡμερομηνίαν στ. 20, γνωστὸν ὅτι καὶ παρὰ Φωκεῦσι καὶ παρὰ Λοκροῖς οἱ μῆνες ὀνομάζοντο ἀπλῶς κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν τάξιν ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ δωδεκάτου, διαφέροντες μόνον ὅτι, ἐνῶ τῶν Φωκικῶν ὁ πρῶτος ἀντεστοίχει πρὸς τὸν δελφικὸν Ἡραῖον (καὶ τὸν βοιωτικὸν Ἀλαλκομένιον VII 3171^c 25), ὁ *Λοκρικὸς πρῶτος* ἀντεστοίχει πρὸς τὸν δελφικὸν Βουκάτιον καὶ τὸν ὁμοταγῆ τούτῳ αἰτωλικὸν Πάναμον κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς BCH 1898 σελ. 354 ἔ. ἀριθ. 16' καὶ 2 καὶ Fouill. d. Delph. III 2, ἀριθ. 214, καθ' ἃ προσθετέος καὶ αὐτὸς εἰς τὴν οἰκείαν κενὴν στήλην τοῦ πίνακος τοῦ Edm. Bauer: Untersuch. z. Geogr. u. Gesch. d. NW. Landsch. Griech. ἀπέναντι σελ. 58.

Ἄξιοσημείωτον τέλος ὅτι καὶ γυναῖκες ἤδη ἀπελευθεροῦσι τὰς δούλας, οὐχὶ πλέον ὡς σύζυγοι ἢ μητέρες ὡς τοσάκις (ὅτε συνήθως «συννευαρεστεῖ» καὶ ὁ ἀνὴρ ἢ ὁ υἱός)¹. ἄλλ' ἀπλῶς καὶ αὐτοδικαίως, φαίνεται, καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῇ ἐκ Θίσβης ἀνωτ. ἀριθ. 2. 11.

δ' Καὶ ἄλλη χαροπικὴ ἀπελευθέρωσις.

Προφθάνομεν νὰ ἐπιτάξωμεν ἐνταῦθα καὶ τὴν ἀκόλουθον τοῦ Χαροπείου προφανῶς ἐπιγραφῆν, ἣν παρελάβομεν εἰς Θήβας ἐκ Μαμούρας καὶ ταύτην, ἰδόντες ἐν τινὶ οἰκίᾳ κατὰ τὰς ἐν Ἀλαλκομεναῖς ἀνασκαφὰς τοῦ παρελθόντος Σεπτεμβρίου. Εἶναι τμήμα στήλης λίθου Γρανίτσας ἑλλιπὲς ἄνω καὶ κάτω καὶ ὀπισθεν ὕψ. 0,41, πλάτ. 0,42, πάχ. 0,12 - 13. Τῆς γεγραμμένης ἐπιφανείας μένει τὸ ἀριστερὸν ἡμισυ περίπου ἀναπόξεστον, τὸ δὲ λοιπὸν ἀποτετριμμένον ἀπελπιστικῶς ἢ παντελῶς.

Εὐρέθη ἐν ἀμπέλῳ βορείως τῆς Μαμούρας ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτῆτου Ἰω. Γκάγκαρη, ὡς λέγει — βεβαίως ὄχι κατὰ χώραν διὸ καὶ εἰς εὔρεσιν τοῦ Χαροπείου, ἐξ οὗ παλαιόθεν ἠρπάσθη, οὐδὲν βοηθεῖ². (Ἐνὰ τοὺς ἀμπελῶνας ἐκείνους εὐρίσκονται κατὰ διαλείμματα ὑπὸ τῶν καλλιεργούντων τάφοι, ἴσως δ' ἐξ ἐνὸς αὐτῶν ἐξήχθη καὶ ὁ παρὼν λίθος, ἂν καὶ δὲν ὁμολογεῖται ἐκ συνήθους κρυψινοίας ὑπὸ τοῦ εὐρόντος).

¹ Πρὸβλ. Calderini: *manomiss. in Grec.* 179 ἔ.

² Οὐδὲ κατ' ἐαυτὴν ὁμῶς ἀναιρεῖ τὴν ἀπὸ ἐτῶν καθιερωμένην τοποθέτησιν τοῦ Ἰτωνίου ἐν αὐτῇ τῇ Μαμούρᾳ (αὕτη ἀνῆρέθη πράγματι διὰ περυσινῶν ἡμῶν ἐνταῦθα δοκιμαστικῶν ἀνασκαφῶν, περὶ ὧν ἐν προσεχῇ τεύχει τοῦ ΑΔ): ὁ μόνος ἐξακριβωθεὶς *βυζαντιακὸς* κατὰ τὴν Μαμούραν συνοικισμὸς θὰ κατέφθειρεν ὄντως πλὴν τοῦ *γειτονικοῦ* πάντως Ἰτωνίου καὶ τὸ Χαρόπειον.

Εἰκ. 11. Χαροπικὴ ἀπελευθέρωσις Ε.

- στροτος Κλ. . . . . [Εὐα-
 μ]έρω
 Θεός· τύχη ἀγαθή· Εὐδάμω ἄρχοντος μηνὸς
 τη Δάμων Ξενοφ(ί)λου Λαρνυμεύς οἰκῶ(ν) ἐν Κο[ρωνεία ἀνατίθη-
 5   σι τὰ ἴδια σῶμα[τα Ἐ]λευθερίδα καὶ Ἄ(θαν) . . .
 καὶ Ἄλεξανδρον [καὶ] Προκλέα καὶ . . . τ . . .
 . . . . . αβους πάντων . . . . . παραμεί-
 ν]αντ[ας] ἀνεγκλήτως . . . . . (τοσοῦτων) ἐι-
 ῶν. Μὴ ἐξέστω [δὲ κατα]δου[λ]ώσ[ασθαι] ταῦτα τὰ σώ-
 10   ματα μηθενί. [Εἰ δέ τις ἐφάπτοιτο, συλείτω ἡιέρεια τοῦ Χά-
 ροπος τοῦ Ἡρ[ακλέ]ος καὶ . . . . . [Βοιωτῶν ὁ βουλόμε-
 ε]νος ἀπροστί[μη]τος· ὁ δὲ καταδουλούμενος ἔνοχος ἔσ-
 τω [τῆ]ι ἱεροσυλί[αι] καὶ ἀποτι[σι]σάτω . . . δραχμ-
 15   ὰς τρισχιλίας . . . . . [ιεράς τοῦ Ἡρακλέ-
 ος τοῦ Χάροπος . . . . . [κατὰ
 τὰ προ]ειρημέ[να] . . . . . νος δε . . . . . [κατα-
 βολὰν μέ]χι ἀ[ποτι(σ;)ωσι] δισχιλίας;
 α νέον ο ἔλα[β;σσ;]ον(;) . . . . . ἐ]κάστω ἐνι-
 αυτῶ κατὰ ὦν κ[α;] . . . . . σ . . . μ . . . σ(ωμά)των]
 20   τιο[ῖς;] δόξ[ασι;]. Ἄν δὲ κα . . . . . [τῶ ἱ-
 ερωί, ἄχυρος ἔστω [ἦ] (ἀ)νά[θεσις ἢ εἰς τὸ ἱερόν; - τοῦ Ἡρ-
 ακλέους τοῦ Χά[ρο]πος . . . . . [ὑ-
 πὲρ αὐτοῦ παρ[ὰ] ἀρχ . . . . .
 α εἰσενέγκη μ[νᾶν; . . . . . [κατ-
 25   α]βολήν, ἀποτισάτω ὁ μὴ ἐξ(;) . . . . . σ . . .
 . . . τοῖς εἰσενέγκασι ὑπο . . . . .
 τῶν πόλεων· πᾶν δέ με (. . . . . ἢ πανδημεί . . . . .)

Στ. 1-2. Προδήλως ὀνόματα μαρτύρων προηγουμένης ἀπελευθερώσεως.

Στ. 4-5. Συμπληροῦμεν [*ἀνατίθησι*] τὰ ἴδια σώματα κλπ., διότι, καὶ ἂν ἐδεχόμεθα [*οἰκόσιτα*] κλπ. (ἀντὶ τοῦ *οἰκογενῆ*), δὲν θὰ ἐχώρει ὅμως τὸ ῥῆμα (προτασσόμενον πάντοτε). Ἄλλὰ δυνατὸν καὶ [*ἀφήσι*] τὰ ἴδια σώματα κλπ., ὡς ἐν στείριτικῇ ἐπιγραφῇ IX¹ 34, 2 κ. ἄ.

Στ. 7. Τὰ περιμενόμενα ἐλευθέρους καὶ *ἀνεπάφους* (ἢ *ἀνεφάπτους* ἢ *ιερούς*) δὲν συμβιβάζονται πρὸς τὰ ἴχνη ταῦτα δίδουσι μᾶλλον «*καὶ λαβοῦσ(ι)*» ἢ «*κάβλάβους*», ὃ δὲν τολμῶμεν, ὡς ἀλλόκοτον, νὰ προσθέσωμεν εἰς τὸ ἐν στίχ. 12 καινὸν μὲν, ἀλλ' ἀσφαλὲς τοῦτο φαινόμενον, καὶ ὁμαλόν, «*ἀπροστίμητος*» (ἀντὶ τοῦ *ἀζήμιος* ἢ γενικῶς *ἀνυπεύθυνος*).

Στ. 20. Δυνατὸν ἐκ τῶν ἴχνων καὶ ὁ *ἔδοξ[ε]*· *πᾶν δέ κα...*

Στ. 21. Ἐν ἀρχῇ ἀνέγνωμεν «*ἄ ὦνὰ*» καὶ ὄντως Ω μᾶλλον ὁμοιάζει τὸ πρὸ τοῦ ρ γράμμα· πλὴν ὅμως τοῦ μᾶλλον ἀπιθάνου βιωτισμοῦ (τὸ πλάγιον σκέλος \ τοῦ τελικοῦ Δ ἀσφαλὲς) τὸ σύνολον δὲν ὁμοιάζει *πρᾶσιν ἐπ' ἐλευρία* (πρωτοφανῆ ἄλλως ἐδῶ) καὶ ἀκόμη, εἴπομεν, δὲν ἐγχωρεῖ «*ἀπέδοτο*» ἐν στ. 4. Τὴν συμπλήρωσιν ὑποστηρίζουσι τὰ ἐν IG IX¹ 39, 7 καὶ 42, 10 (Στείριος) καὶ 447-8 (Στράτου) «*ἀτελής ἔστω ἄ ἀνάθεσις*».

Στ. 25. Δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰ ἴχνη οὔτε τὸ *εἰσενέγκας* οὔτε *ἐξενέγκας* (ὡς Χαιρωνείας VII 3376).

Ἀπὸ στίχ. 16 κ. ἐ. ἐπεβάλλετο, φαίνεται, εἰσφορὰ τις ἢ *ἔρανος* εἰς τοὺς ἀπελευθερουμένους, πληρωτέος κατὰ δόσεις ἐνιαυσίας (*καταβολὰς* στ. 17 καὶ 25, ὡς ἐν Δελφοῖς SGDI 1754) κατὰ τὸν γνωστὸν περὶ τοὺς τελευταίους π. Χ. χρόνους κερδοσκοπικὸν ἐκφυλισμὸν τῶν ἀπελευθερώσεων (Reinach: ἄρθ. Ἐρανος παρὰ Dar. Sagl. — Calderini: *manomiss.* 288 ἐ.)· ἢ δὲ περὶ τὸ τέλος μνεῖα *τῶν πόλεων* (Κορωνείας καὶ Λαρυμνης ἴσως) δὲν φαίνεται μὲν νὰ ἐσχετίζετο πρὸς τὴν κατὰ νόμον ἀπελευθερικὴν πρόσδοτον («*τὸ γινόμενον ἐκ τοῦ νόμου*» τῶν θεσσαλικῶν), ἀλλ' ἀτυχῶς ἠκρωτηριασμένη ἴσως ἀπλῶς «*κατὰ τοὺς νόμους τῶν πόλεων*».

Ὅπως δὴ ποτ' ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς βλέπομεν ὅτι καὶ ἐπὶ στήλων ἰδίων ἀνεγράφοντο καὶ ὄχι πᾶσαι ὁμοίωτοι ἦσαν αἱ ἀπελευθερώσεις τοῦ Χαροπείου· φαίνεται δὲ καὶ ἐπιμελέστερον αὕτη κεχαραγμένη καὶ ἐν *γλώσση* λογιωτέρα, πολὺ ὀλιγώτερον διαλεκτικῇ¹ (πρὸβλ. κυρίως τὴν ἔλλειψιν τοῦ F ἐν τῷ *ἴδια* στ.

¹ Ἀκριβέστερον εἰπεῖν μὴνα λειψανα τῆς βιωτικῆς διαλέκτου μένουσι πλέον τὰ -στροτος στ. 1, Εὐαμῆρω. Εὐδάμω, ἴνιαντῶ (στ. 2. 3. 19), -βολὰς στ. 17 καὶ κατὰ ὦν κα (:) στ. 19.

5 καὶ τὸ ἀσφαλὲς καταδουλώσ. 9 κλπ.), χωρὶς βέβαια νὰ εἶναι διὰ τοῦτο καὶ νεωτέρα τῶν προηγουμένων, ὡς θὰ συνῆγεν ὁ Buttenwieser ἐξ ὧν θέτει ἐν Ind. Forsch. 28, 91.

Μορφὴν λοιπὸν γλωσσικὴν ἔχομεν ἐνταῦθα τὴν Γ' τῶν ὑπὸ Schweizer ἐν Γραμματικῇ τῶν Περγαμηνῶν ἐπιγραφῶν 25 ἔ. ἀκριβολόγως διεσταλμένων τεσσάρων **μεταβατικῶν** ἀπὸ διαλέκτου εἰς τὴν Κοινήν· δηλ. μᾶλλον μὲν **κοινήν** ἐν γένει, ἀλλὰ σφίζουσιν ἀκόμη τινὰ ἔχνη τῆς διαλέκτου, ἀσυναισθήτως εἰσαγόμενα ἐκ τῆς λαλουμένης· καὶ ἡ γνώμη λοιπὸν (τοῦ Buttenwieser ἔ. ἀ. 102-3) ὅτι ἐξαιρετικῶς εἰς τὴν Βοιωτίαν ἡ κοινὴ εἰσήλασεν ἀθρόα καὶ ἀποτόμως διὰ τὸ ὀργανικῶς διάφορον, δηθὲν ἄνευ μεταβατικῶν βαθμίδων, φαίνεται καὶ ἐντεῦθεν ἀυθαίρετος.

Τοῦναντίον τὴν Β' μορφὴν, τὴν ἐν **διαλέκτῳ** ἔτι ἀλλ' ἤδη καὶ διὰ στοιχείων τῆς Κοινῆς διηθησμένην, ἔχομεν ἐν ταῖς λοιπαῖς χαροπικαῖς εἰς ταύτας, οὐδεμίαν προτιθεμένων τῶν γραφόντων ἀλλοίωσιν τῆς λαϊκῆς **λαλουμένης**, ὑπεισέρχονται ἐλάχιστα, εἶδομεν, σχετικῶς στοιχεῖα¹ τῆς γραφομένης Κοινῆς, ἧτις ἤδη πρότερον εἶχεν ἐπικρατήσει² παρὰ τοῖς λογιωτέροις (καὶ τοῖς ἐπιτηδεύουσι παιδεύουσιν, οἳτοι π. γ. οἱ ἀναγραφεῖς τινῶν ἐν Χαίρωνείᾳ ἀπελευθερώσεων, περὶ ὧν πρὸβλ. Dittenberger εἰς IG VII 3092), ὡς δὲ φαίνεται ἐκ τῆς τελευταίας χαροπικῆς Ε. **καὶ ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις**. Αἰτί, ἵνα συγκεφαλαιώσωμεν τὴν ὀλικὴν ἡμῶν ἐντύπωσιν, μόνη ἡ Ε φαίνεται ἄρτιον, ἂν ὄχι καὶ πιστότατον, ἀντίγραφον τῆς ἐπισήμου ἐν τῷ **ἀρχείῳ** πρωτοτύπου ἀπελευθερώσεως — ἦν ἐπὶ τῇ προφορικῇ δηλώσει τοῦ ἀπελευθεροῦντος συνέτασεν ὁ ἄρχων — ἐνῶ αἱ προηγούμεναι χαροπικαὶ (Α - Δ) καὶ διὰ τὴν ἀκαταστασίαν τῆς γραφῆς καὶ διὰ τὸ ἀνώμαλον, εἶδομεν, τῆς δικονομικῆς διατυπώσεως (καὶ διὰ λαϊκωτέραν μορφὴν γλώσσης) ἦκιστα παρέχουσι φυσιογνωμίαν ἐπισήμων ἐγγράφων· πολὺ μᾶλλον φαίνονται καὶ αὗται³ **περιλήψεις** ἀπλαῖ (δημοσιευόμεναι, ἐκ μνήμης ἴσως τινές, ἢ **τοιχοκολλούμεναι** τρόπον τινά) φροντίδι **τῶν ἀπελευθέρων αὐτῶν**, ἢ διὰ γραφῶν ὀλίγων διαφερόντων εἰς μόρφωσιν, καὶ αὐτῶν διατυπύοντων ἴσως καὶ πολλὰς λεπτομερείας⁴.

¹ Εἰς ἡ προσθετὰ ἴσως ἔτι τὸ **ἀρχων** (ἀντὶ ἀρχός), τὸ **λειτουργεῖν** Α 35 καὶ τὰ **ἐξεῖμεν** ἐξέστω Α 76. Δ σγ' 14 ἀντὶ **ἐσσ**.

² Περὶ τῶν χρόνων ἐν γένει τῆς ἐπικρατήσεως τῆς Κοινῆς ὡς γραφομένης ἰδὲ τὰ γενικῶς ἀκριβῆ τοῦ Buttenwieser ἔ. ἀ. σελ. 100 ἔ., ὡς καὶ περὶ τῆς ἐπιβιώσεως τῆς διαλέκτου ὡς ὁμιλουμένης καὶ ἐν ταῖς ὀρηκεντικαῖς ἀφιερώσεσι σελ. 91· πρὸβλ. ἀνωτ. σελ. 235.

³ Ὡς αἱ δελφικαὶ **πράξεις** κατὰ Κεραμοπούλλον ΑΕ 1904, 132 ἔ., εὐρύτερον ἐν Κlio 1904, 18 ἔ. — καὶ Colin BCH 1898, 195 — καθ' ὧν δὲν πείθουσι ἀντιλεγόμενα τοῦ Buttenwieser σελ. 84 κ. ἀ.

⁴ Ἄν καὶ πάντως τὰ πάγια καὶ σταθερά, ὡς -Γίστορες Εὐκρέτας, καταδουλιδδομαι, ἱερὸν κλπ. ἔκειντο ἤδη ἐν τῷ ἀρχετύπῳ. Πρὸβλ. τὴν κερκυραϊκὴν διάλεκτον τηρουμένην ἐν τοῖς δημοσίοις ἀναθήμασι μέχρι καὶ τοῦ Ἄντ. Πίου Dittenberger εἰς IX' 730.

Ὅτι δὲ καὶ ἀπὸ πολλοῦ γραφομένης τῆς Κοινῆς ὑπὸ τῶν πεπαιδευμένων τὸ πολὺ πλῆθος θὰ ἔγραφεν ἐπὶ μακρὸν ἀκόμη ὡς καὶ ὠμίλει *καὶ προέφερε* κατ' ἰδίαν, λοιπὸν τὴν Βοιωτικὴν ἐδῶ διάλεκτον, κατ' αὐτὸν τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα ἢ καὶ ὕστερον, δὲν θαυμάζει ὁ ἐνθυμούμενος π. χ. τὰ τοῦ Πανσανίου Δ 27, 11 περὶ τῆς μεσσηνιακῆς ὡς ζώσης ἀκόμη ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὴν μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν αὐτῶν ἐπιμονὴν τοσούτων στοιχείων τῆς λακωνικῆς ἐν τῇ ζωῇ.

ε' Τεμάχιον ἀναθηματικῆς τῷ Χάροπι (;) ἐπιγραφῆς.

Ἐπὶ τμήματος τέλος ταπεινοῦ λιθίνου βάθρου, ἐλλιποῦς ἑκατέρωθεν, ὅπερ εὔρομεν εἰς ὀρόσημον ἀγροῦ νεωστὶ ἐμπεπηγμένον ἐν τῇ θέσει Ἀγόριανη (Ἀλαλομεναῖς) παρὰ τὴν «Σκεπαστὴν βρύσιν», ὕψους 0,11 μ. καὶ πλάτ. 0,16, ἀναγινώσκεται:

Τ Ι Ο Σ Τ \	... .. τος Τα (ἢ Τλ)-
Η Θ Ι Ο Κ \	... κ]ῆ Θιόκλ[ια
Ο Π Ι	τῷ Χάρ;]οπι.

Πρόκειται δηλ. πιθανώτατα περὶ ἀναθήματος εἰς τὸν Χάροπα, ἰκανῶς ἀρχαιότερου τῶν ἄλλων (Γ' αἰῶνος) ¹.

¹ *Εν Θήβαις 1916.*

ΝΙΚ. Γ. ΠΑΠΠΑΔΑΚΙΣ

¹ Ὅπως ἀργὰ εὐρίσκομεν τὴν πραγματείαν τοῦ L. Schröder: Herakles u. Indra (I-II) ἐν *Denkschriften d. Wien. Akad.* 1914, ὥστε μόνον θάμβος νὰ ὁμολογῶμεν ὅτι ἀπεκομίσαμεν ἐκ τῆς αὐτόθι ἀναγωγῆς τοῦ Κερθεραγίδου καὶ τοῦ ὄλου Ἡρακλέους εἰς στρῶμα ἰαπετικόν — καὶ δυσπιστίαν ἴσῃ ἐν γένει μὲν πρὸς τὸ ἴταμόν τῶν συνδιασμῶν, ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὰς ἀφθόλους ἀστρώας ἐρμηνείας.

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

(Πίνακες Α' — Ζ').

Τὸ Ἐθνικὸν Νομισματικὸν Μουσεῖον ἐπλουτίσθη πρό τινας διὰ τοῦ μεγίστου ἴσως, ἐπιστημονικῶς δὲ σπουδαιότητος, τῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ γενομένων ἐν Ἑλλάδι νομισματικῶν εὐρημάτων.

Τῇ 20 Μαΐου 1914 οἱ ἐκ Γρεβενῶν τῆς Μακεδονίας κτίσται καὶ πλινθοποιοὶ ἐργάται Δημ. Σαράντης, Βασιλ. Κουτσόπουλος, Κωνστ. Μπουκουβάλας, Στέργιος Κουτσόπουλος καὶ Γεώργιος Κουτσόπουλος, καταγινόμενοι εἰς ἐξόρυξιν χωμάτων πρὸς κατασκευὴν ὠμοπλίνθων ἐν θέσει «**Λάκκοι Σοφούλη**», περὶ τὰ 200 μέτρα ἔξω τοῦ χωρίου **Μύρου** (ἴδε Ν. Γεωργιάδου, *Θεσσαλία*. Ἀθῆναι 1880 σελ. 311) τῆς περιφερείας Καρδίτσης τῆς Θεσσαλίας **καὶ ἐπὶ μέρους ἀνήκοντος τῷ δημοσίῳ**, ἐξέθαψαν διὰ τῶν σκαπανῶν ἀγγεῖον πήλινον, σχεδὸν κατεστραμμένον, περιέχον — κατὰ τὸ ἀπὸ τῆς 24 Μαΐου 1914 πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πρῶτον τηλεγράφημα τοῦ εἰρηνοδίκου Καρδίτσης κ. Κόντη — «**χίλια ἑξακόσια τεσσαράκοντα ἑπτὰ (1647) ἀργυρᾶ νομίσματα ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς, φέροντα ἀποτυπώματα, προσωπογραφίας καὶ ἄλλας εἰκόνας ζώων, παραδοθέντα τῷ προέδρῳ καὶ τῷ δημοδιδασκάλῳ τῆς κοινότητος Μύρου καὶ παρὰ τούτων τῇ ἀστυνομικῇ ὑποδιευθύνσει Καρδίτσης**».

Κατὰ δὲ τὴν ἀπὸ τῆς 22 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀναφορὰν τοῦ μοιράρχου Καρδίτσης κ. Νικολ. Βογιατζῆ, τὸ ἐν λόγῳ ἀγγεῖον «**περιεῖχεν νομίσματα, ὧν τὴν ἀξίαν ἠγνόουν οἱ ἀνακαλύψαντες ἐργάται, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων πλεῖστα παρέλαβον οἱ παίζοντες κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν παῖδες τοῦ εἰρημένου χωρίου, καὶ τὸ ὅλον ἔθεσαν ἐντὸς ἐνὸς σακκιδίου καὶ τὰ ὁποῖα παρέλαβεν ὁ δημοδιδάσκαλος τοῦ χωρίου μετὰ τοῦ προέδρου τῆς κοινότητος Μύρου, ὡς καὶ τινα περισυλλεγέντα ἀπὸ τοὺς παῖδας καὶ ἅτινα παρέλαβεν ἐκεῖσε μεταβὰς δι' ἐμὲ ὁ ἐνωμοτάρχης Σαμαρᾶς Ἡλίας, ἐν ὄλῳ 1586 ἀρχαῖα νομίσματα παραδώσας ταῦτα τῇ ὑπηρεσίᾳ μας, ἦτοι**»¹:

1. — Ἐννεακόσια τεσσαράκοντα τρία (943) ἀργυρᾶ νομίσματα **Θηβῶν, στατήρες. Ἐμπροσθεν θηβαϊκῆ ἀσπίς καὶ ὀπισθεν ἀμφορεὺς μὲ διάφορα σύμβολα.**

¹ Ἡ ἀπονομή καὶ περιγραφή τοῦ ἀστυνομικοῦ τούτου καταλόγου ὀφείλονται, ὡς ἔμαθον, εἰς παρατυχόντα ἔμπορόν τινα ἀρχαιοτήτων.

- » 2. Ἐκατὸν ογδοήκοντα ἕξ (186) τεμάχια ἀργυρᾶ νομίσματα, στατῆρες Σικυῶνος. Ἐμπροσθεν δάφνη (γρ. στέφανος δάφνης) εἰς τὸ μέσον χελιδῶν (γρ. περιστερὰ), ὀπισθεν λέων (γρ. Χίμαιρα).
- » 3. — Διακόσια εἴκοσι ἓν (221) ἀργυρᾶ νομίσματα, στατῆρες Αἰγίνης. Ἐμπροσθεν χελώνη περιπατοῦσα, ὀπισθεν ἔγκοilon εἰς τέσσαρα διηρημένον.
- » 4. — Ἐκατὸν ἔνδεκα (111) ὅμοια, στατῆρες Αἰγίνης. Ἐμπροσθεν χελώνη λεπωτὴ (sic) βόσκουσα καὶ ὀπισθεν ἔγκοilon εἰς πέντε διηρημένον.
- » 5. — Ἐβδομήκοντα δύο (72) ὅμοιοι Θηβῶν στατῆρες. Ἐμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπίς καὶ ὀπισθεν κεφαλὴ Διονύσου, ἐστραμμένη δεξιὰ, πλήν ἐνός ἔμπροσθεν.
- » 6. — Δέκα πέντε (15) νομίσματα ἀργυρᾶ, Θηβῶν στατῆρες. Ἐμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπίς. Ὄπισθεν Ἡρακλῆς σπαράσσων (γρ. ἄγχων) ὄφεις.
- » 7. — Τρία (3) νομίσματα ἀργυρᾶ Θηβῶν. Ἐμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπίς καὶ ὀπισθεν Ἡρακλῆς τοξεύων.
- » 8. — Δύο (2) ἐπίσης Θηβῶν. Ἐμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπίς, ὀπισθεν Ἄρτεμις κατοπτριζομένη (γρ. Ἀθηνᾶ).
- » 9. — Ἐν (1) νόμισμα ἀργυροῦν, ἐπίσης Θηβῶν. Ἐμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπίς, ὀπισθεν ἵππος καλπάζων.
- » 10. — Ἐν (1) νόμισμα ἀργυροῦν Ἀργείων. Ἐμπροσθεν κεφαλὴ νύμφης με στέμμα (γρ. Ἥρας μετὰ στεφάνης) καὶ ὀπισθεν δελφίνες.
- » 11. — Τέσσαρα (4) νομίσματα ἀργυρᾶ Τανάγρας. Ἐμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπίς, ὀπισθεν ἵππος ἡμισυς ἐξερχόμενος (sic) ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ.
- » 12. — Εἴκοσι ἓν (21) ἀργυρᾶ νομίσματα Θηβῶν. Ἐμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπίς, ὀπισθεν ἔγκοilon διηρημένον εἰς τέσσαρα καὶ εἰς τὸ μέσον τὸ ψηφίον ⊕.
- » 13. — Ἐξ (6) θηβαϊκαὶ ἀργυραὶ δραχμαί. Ἐμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπίς καὶ ὀπισθεν ἔγκοilon διηρημένον εἰς τέσσαρα, ἧτοι ἐν ὄλῳ χίλια πεντακόσια ὀγδοήκοντα ἕξ (1586)».

Πανόμοιος κατάλογος ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κ. Ν. Βογιατζῆ παραδόσεως τῶν νομισμάτων τούτων τῷ κομίσαντι εἰς Ἀθήνας ἐνωμοτάρχῃ Δ. Σπηλιώτῃ μετὰ τῆς κατὰ ἑπτὰ νομίσματα ἐπὶ πλέον διαφορᾶς ἧτοι ἐν ὄλῳ 1593. Τὴν ἐπὶ πλέον διαφορὰν ἀποτελοῦσιν τὰ ἑξῆς:

Ἐν κεφαλαίῳ 1 ἀντὶ 943 σημειοῦνται 945 στατῆρες

2 186 188 »

Ἐν προσθέτῳ κεφαλαίῳ, ἀρ. 14, λογίζονται «τρία προσέτι ἀργυρᾶ νομίσματα ἕξ ὧν δύο θηβαϊκοὶ στατῆρες, ἔμπροσθεν θηβαϊκὴ ἀσπίς καὶ ὀπισθεν ἀμφορεὺς » με σύμβολον καὶ τοῦ τρίτου στατῆρος Σικυῶνος, ἔμπροσθεν δάφνη, εἰς τὸ μέσον χελιδῶν καὶ ὀπισθεν λέων περὶ ὧν ἡ ὑπ' ἀρ. 6897 ἐ. ἔ. ἀναφορὰ ἡμῶν».

Ἐπὶ τούτοις ἔστιν ἀναφορὰ κατὰ πεντήκοντα τέσσαρα νομίσματα ἐπὶ ἔλασσον

μεταξὺ τῆς πρώτης διὰ τοῦ τηλεγραφήματος τοῦ εἰρηνοδίκου Καρδίτης ἀγγελομένης παραδόσεως 1647 νομισμάτων τῷ προέδρῳ καὶ τῷ δημοδιδασκάλῳ τῆς Κοινότητος Μύρου καὶ παρὰ τούτου τῇ ἀστυνομικῇ ὑποδιευθύνσει Καρδίτης καὶ ἐκείνης τῶν 1593 ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἡλία Σαμαρᾶ καὶ Ν. Βογιατζῆ. Ἡ διαφορὰ αὕτη, ἐλαττωθεῖσα ἔτι κατὰ τρία νομίσματα, καὶ ἡ, ὡς βασίμως ἔμαθον, χρόνον τινα μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ εὐρήματος ἐμφάνισις ἐν Ἀθήναις, παρὰ τῷ μεγαλυτέρῳ τῶν τὴν Ἑλλάδα νῦν λυμαιομένων ἀρχαιοκαπήλων, μεγάλου ἀριθμοῦ ὁμοίων τῶν τοῦ εὐρήματος στατήρων, ἐνδεικνύουσιν ὅτι τὸ εὔρημα δὲν περιῆλθεν ἀκέραιον εἰς τὸ Κράτος. Οὐχ' ἦττον τὸ Νομισμ. Μουσεῖον λογίζεται εὐτυχὲς ὅτι κατορθώθη νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν κυριότητα αὐτοῦ τὸ πλεῖστον τοῦ εὐρήματος τούτου. Μεγάλαι κατ' ἀκολουθίαν χάριτες ὀφείλονται εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς ιδιώτας τοὺς συντελέσαντας πρὸς τοῦτο. Τὸ Κράτος ἔδωκε, συμφώνως τῷ νόμῳ, ἀνάλογον ἀμοιβὴν χρηματικὴν εἰς τοὺς ἀνακαλύψαντας τὰ νομίσματα ταῦτα ἐργάτας.

Τὰ οὕτω κομισθέντα εἰς Ἀθήνας νομίσματα παρεδόθησαν εἰς τὸν τμηματάρχην τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος, παρ' οὗ παρέλαβον ταῦτα ἐγὼ διὰ τοῦ ἀπὸ 18 Ἰουνίου 1914 πρωτοκόλλου ἐν ᾧ ἐσημειώθησαν — ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἀνωτέρω παρατεθέντα κατάλογον τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 12 Ἰουνίου μεταξὺ τοῦ ἀστυνομικοῦ ὑποδιευθυντοῦ Καρδίτης, μοιράρχου Νικ. Βογιατζῆ καὶ τοῦ ἐνομοιάρχου Δημ. Σπηλιώτου —, αἱ ἐξῆς παρατηρήσεις ἐφ' ὅσον ἐπέτρεπε τοῦτο τότε ἢ σφοδρὰ κατώσις τῶν νομισμάτων, ἢ δύσδιακρίτους τοὺς τύπους καὶ τὰς ἐπιγραφὰς αὐτῶν καθιστῶσα:

Κατ' ἀριθμὸν εὐρέθησαν καλῶς ἔχοντα, ἀλλ' ἐν ταῖς λεπτομερείαις τῆς ἀπαριθμήσεως αὐτῶν παρατηρήσαμεν τὰ ἐξῆς:

α') Τῶν ὑπ' ἀριθμὸν 1 ἐννεακοσίων τεσσαράκοντα πέντε νομισμάτων Θεβῶν, 2 μὲν φέρουσι κεφαλὴν Διονύσου, 1 τύπον δυσδιάκριτον, 1 εἶνε οὐχὶ Θεβῶν ἀλλ' Ἀλιάρτου (σπάνιον) μὲ Ποσειδῶνα τριαινίζοντα, 1 Αἰγίνης καὶ 2 Σικυῶνος, πάντα ἐπίσης δίδραγμα.

β') Τῶν ὑπ' ἀριθ. 2 ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ὀκτὼ νομισμάτων Σικυῶνος 6 εἶνε δραχμαὶ τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ ἓν δίδραχμον Θεβῶν μὲ τύπον ἀμφορέως.

γ') Τῶν ὑπ' ἀριθ. 3 διακοσίων εἴκοσιν ἐνὸς νομισμάτων Αἰγίνης, 2 εἶνε δραχμαί, οὐχὶ δίδραγμα, Αἰγίνης, 3 δίδραγμα Θεβῶν κοινῶν τύπων καὶ 2 δραχμαὶ Θεβῶν.

δ') Τῶν ὑπ' ἀριθ. 4 ἑκατὸν ἑνδεκα στατήρων Αἰγίνης τινὲς εἶνε τοῦ ἀρχαιοτέρου τύπου.

ε') Τῶν ὑπ' ἀριθ. 5 ἑβδομήκοντα δύο στατήρων Θεβῶν μὲ κεφαλὴν Διονύσου, δύο φέρουσι κεφαλὰς Ἡρακλέους (οὐχὶ Διονύσου) καὶ δὴ τὴν μὲν κατενώπιον τὴν δὲ πρὸς δεξιὰ (σπάνια ἀμφότερα).

» ζ') Τῶν ὑπ' ἀριθ. 6 δέκα πέντε, ἐν φέρει τύπον Ἡρακλέους κάμπτοντος τόξον.

» ζ') Τῶν ὑπ' ἀρ. 7 τριῶν, ἐν φέρει Ἡρακλέα κάμπτοντα τόξον, ἐν Ἡρακλέα μαχόμενον ῥοπάλῳ ὄρθιον, τὸ δὲ τρίτον εἶνε Ἀλιάρτου μὲ τύπον Ποσειδῶνος τριαινίζοντος (καὶ τὰ τρία σπάνια, ἀλλὰ μετρίας διατηρήσεως).

» η') Τὸ ὑπ' ἀριθ. 9 δὲν εἶναι Θηβῶν ἀλλ' Ὀρχομενοῦ.

» θ') Τῶν ὑπ' ἀριθ. 12 εἴκοσιν ἑνὸς νομισμάτων «Θηβῶν» ἐν, φέρον τροχὸν ὄπισθεν, φαίνεται συμμαχικὸν Θηβῶν (γρ. Τανάγρας) καὶ Χαλκίδος.

» Πρὸς δὲ παρεδόθησαν καὶ παρελήφθησαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ εὐρήματος προερχόμενα, ἀλλὰ μὴ καταγεγραμμένα ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ, τρία δίδραχμα, ἴητοι: δύο Βοιωτικὰ καὶ ἓν Σικυῶνος».

Αἱ κατ' ἀπονομήν καὶ περιγραφὴν διαφοραὶ αὗται μεγάλως ηὔξηθησαν, ἀνακαλυφθέντων μεταξὺ αὐτῶν καὶ πλείστων σπανίων νομισμάτων, εὐθὺς ὡς κατατεθέντα ἐν τῷ Ἐθνικῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκαθαρίσθησαν χημικῶς ἀπαλλαγέντα τῆς παχείας κατιώσεως αὐτῶν τῆς τοὺς τύπους καλυπτύσης καὶ δυσδιάκριτα αὐτὰ καθιστώσης.

Σύνοψιν γεωγραφικὴν καὶ χρονολογικὴν τοῦ σπουδαιοτάτου εὐρήματος τούτου ἐδημοσιεύσαμεν ἤδη ἐν τῷ παρόντι Ἀρχαιολ. Δελτίῳ (τόμ. I, 1915, τεῦχος 4^{ον} σελ. 87) ἀναδημοσιεύομεν δὲ ἀκριβέστερον ἐνταῦθα:

	I 600-550 π. X.	II 550-480 π. X.	III 480-457 π. X.	IV 456-446 π. X.	V 446-426 π. X.	VI 426-395 π. X.	VII 395-387 π. X.	VIII 382-374 π. X.	IX 374-338 π. X.	X 338-315 π. X.
ΒΟΙΩΤΙΑΣ										
ΑΛΙΑΡΤΟΣ	—	Ἀριθ. 1-4	—	—	—	—	—	5-6	—	—
ΟΡΧΟΜΕΝΟΣ	—	—	—	—	—	—	—	7-19	—	—
ΘΗΒΑΙ (καὶ Βοιωτῶν κοινῶ)	20	21-37	38	39-44	45-53	54-274	275-463	—	464-986	987-1063
ΤΑΝΑΓΡΑ	1064-1066	1067-1069	1070-1071	1072-1075	—	—	—	—	—	—
ΦΑΡΑΙ	—	1076-1078	—	—	—	—	—	—	—	—
	I 700-550 π. X.	II 550-480 π. X.	III 480-431 π. X.							
ΑΙΓΙΝΑ	1079-1178	1178-1295	—	1296-1404	—	—	—	—	—	—
ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΟΥ						421-400 π. X.				
ΑΡΓΟΣ	—	—	—	—	—	1405	—	—	—	—
ΣΙΚΥΩΝ	—	—	—	—	—	1406-1596	—	—	—	—

Σύνοψις νομισματικῆς θησαυροῦ Μύρου Καρδίτσας.

Ἡ ἐν τῇ συνόψει ταύτῃ γεωγραφικὴ καὶ χρονολογικὴ κατανομὴ τῶν νομισμάτων, ὡς καὶ ὁ κατάλογος ἡμῶν, ἐγένοντο συμφώνως πρὸς τὰς τρεῖς διαδοχικὰς συγγραφὰς τοῦ διασήμου Barclay V. Head, On the chronological sequence of the coins of Boeotia. London 1881.—BMCat. of Greek coins, Central Greece. London, 1884.—Historia Numorum. 2^a edition. Oxford 1911.

Νῦν δημοσιεύομεν ἐνταῦθα λεπτομερῆ περιγραφὴν ἐνὸς ἐκάστου τῶν νομισμάτων τοῦ θησαυροῦ τούτου μετ' ἀπεικονίσεως πασῶν σχεδὸν τῶν διαφορῶν αὐτῶν ἐπὶ ὀκτὼ φωτοτυπικῶν πινάκων Α'-Ζ'. Ἐν δὲ δευτέρῳ, ἐπομένῳ ἄρθρῳ, θέλομεν πραγματευθῆ περὶ τοῦ ὀρθοῦ ἢ μὴ τῶν λεπτομερειῶν τῆς κατατάξεως ταύτης, ἰδίᾳ δὲ περὶ τῶν πιθανῶν ἱστορικῶν λόγων οἵτινες ἔφερον εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς Θεσσαλίας τὸ μέγα πλῆθος τῶν Βοιωτικῶν καὶ ἄλλων, τοῦ αὐτοῦ πάντων σταθμητικοῦ κανόνος, συγχρόνων διδράχμων νομισμάτων τοῦ θησαυροῦ, διδράχμων εὐθὺς ἀμέσως ἐνθυμιζόντων ἡμῖν τοὺς **διδράχμους δπλίτας** τῆς ἀρχαιότητος (Θουκυδ. 3.14) καὶ ὑποδεικνυόντων ὅτι πρόκειται πιθανῶς περὶ τοῦ ταμείου στρατιωτικοῦ τινος σώματος συμμαχικῆς εἰς Θεσσαλίαν ἐκστρατείας.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΟΥ

ΕΚ ΜΥΡΟΥ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΘΗΣΑΥΡΟΥ

Β Ο Ι Ω Τ Ι Α

ΑΛΙΑΡΤΟΣ

Περίοδος II: 550 — 480 π. Χ.

1. *Α* 11,71.—*Ἄσπις βοιωτική* μετ' ἀκτίνων ἐπὶ τῆς στεφάνης. | **Π** ἐν τῷ κέντρῳ *ἔγκοιλου τετραγώνου* σχήματος ὀκτῶ πτερῶν ἀνεμομύλου πρὸς δεξ., ὧν τέσσαρα μὲν ἔγκοιλα, τέσσαρα δὲ ἀνάγλυπτα. Διατήρησις καλλίστη

Πίναξ Α', 1.

2. » 12,03.—*Ὅμοίως.* | **Ξ** Ὅμοίως. Ὅπῃ δοκιμαστική. » »
3. » 11,90.—*Ὅμοίως, ἀλλ' ἄνευ ἀκτίνων.* | » Αἱ πτέρυγες πρὸς ἀρ. » »

Πίναξ Α', 2.

4. » 11,68.—*Ὅμοίως.* | » , ἀλλ' αἱ πτέρυγες πρὸς δεξ. Δ. »

Περίοδος VIII: 387 — 374 π. Χ.

5. » 11,64.—*Ἄσπις βοιωτ. ἐφ' ἧς τριαίνα.* | **Α**RI-AR'-T-IO-N *Ποσειδῶν Ὀγχήσιος* γυμνὸς βαίνων βιαίως πρὸς δεξ. καὶ βάλων τῇ τριαίνῃ. Ἐξεργον. Πεδίον ἔγκοιλον περιφερές. Διατ. καλή

Πίναξ Α', 3.

6. » 11,32.—*Ὅμοίως, ἀλλ' ἐξ ἄλλης σφραγίδος.* | **Ε**κ τῆς αὐτῆς σφραγίδος. » μετρία

Πίναξ Α', 4.

ΟΡΧΟΜΕΝΟΣ

Περίοδος VIII: 387 — 374 π. Χ.

7. » 11,13.—*Ἄσπις βοιωτική.* | **Ε**ΡΧΟ κάτω. Ἴππος καλπῶν πρὸς δεξ. οὗ ἄνω μὲν *στάχυς*, κάτω δὲ [ΕΥ]ΔΩ[ΡΟ]. Πεδίον περιφερές ἔγκοιλον. Διατήρησις μετριωτάτη

Πίναξ Α', 5.

8. $\mathcal{R}$ 10,95.—Ἄσπις βοιωτική. | Ε-Ρ Ἄμφορεὺς κεκοσμημένος κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ ἥμισυ. Πεδίον ἔγκοilon περιφερές. Διατήρησις καλή

Πίναξ Α', 6.

9. » 11,83.—Ὅμοίως. Ἐν τῷ κέντρῳ ὑστεροσήμευ περιφερές ἐν Φ Ε | ΕΡ-ΧΟ Ἄμφορεὺς ὅμοιος, οὗ ἄνω μὲν ΕΝΔΟ. ἀριστερὰ δὲ στάχυς. Διατ. καλλίστη

Πίναξ Α', 7.

10. » 11,78.—Ὅμοιον, ἄνευ ὑστεροσήμευ. | Ὅμοίως. » μετρία
11. » 11,28.—Ὅμοίως. | » » κακή
12. » 11,64.—Ὅμοίως. | » ἄλλ' ὁ στάχυς εἰς τὰ δεξ. » καλή

Πίναξ Α', 8.

13. » 11,82.—Ὅμοίως. | Ὅμοίως ἄλλ' ἄνευ ὀνόμ. ἄρχοντος » καλλίστη

Πίναξ Α', 9.

14. » 11,16.—Ὅμοίως. | Ὅμοίως, » κακή
15. » 11,29.—Ὅμοίως, μετὰ στάχεως ὡς ἐπισήμευ. | » ἄλλὰ μετὰ ΕΥ ἄνω τοῦ ἀμφορέως καὶ ἄνευ στάχυος. Διατ. καλή

Πίναξ Α', 10.

16. » 10,67.—Ὅμοίως, ὁ στάχυς εἰκρινέστερ. | Ὅμοίως. Τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος δυσδιάκριτον. Διατ. καλή

Πίναξ Α', 11.

17. » 11,20.—Ὅμοίως, ἄνευ ἐπισήμευ. | ΕΡ-Χ[Ο] ὁμοίως. Ἄνευ ὀνόματος ἄρχοντος. Πέταλον ἐπίμηκες. Διατ. μετρία
18. » 11,27.—Ὅμοίως. | Ο-Χ | Ἄμφορεὺς, οὗ ἄνω μὲν ΕΝΔΟ, δεξιὰ Ε-Ρ | δὲ στάχυς. Διατ. καλή

Πίναξ Α', 12.

19. » 11,13.—Ὅμοίως. | Ὅμοίως. Διατ. μετρωτάτη

Θ Η Β Α Ι

Περίοδος I: 600—550 π. Χ.

20. » 4,98 (δραχμή).—Ἄσπις βοιωτική. | Τετραγώνον ἔγκοilon σχήματος πτερῶν ἀνεμομύλου πρὸς δ. οὗ τέσσαρα πτερὰ ἔγκοila καὶ τέσσαρα ἀνάγλυπτα.

Πίναξ Α', 13.

Περίοδος II: 550—480 π. Χ.

21. » 11,36.—Ὅμοίως, ἄλλὰ μετ' ἀκτίνων ἐπὶ τῆς στεφάνης. | ⊕ ἐν τῷ κέντρῳ τετραγώνου ἔγκοilon ὁμοίου τῷ προηγουμένῳ, οὗ ὅμως τὰ πτερὰ βαίνουν πρὸς ἄρ. Διατ. καλλίστη

Πίναξ Α', 14.

22.	Ρ	11,13.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως, ἀλλ' αἱ ἀκτῖνες πρὸς δ.	Διατ. καλή
23.		11,82.—	»	» Ἐξ ἄλλων σφραγίδων.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Α', 15.

24.	»	11,76.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως. Ἐγκοπὴ βαθεῖα δοκιμαστικὴ	»
25.	»	11,93.—	» ἵστερόσημον μικρὸν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος.	»	Δ. ἀρίστη
26.	»	11,41.—	» Δίς κοπέν.	»	Δ. καλή
27.	»	11,67.—	» Διατηρεῖ τὸ τῆς χύσεως δάκρυον.	»	»
28.	»	11,27.—	» —	»	»
29.	»	11,62.—	» —	»	»
30.	»	11,89.—	» —	»	Δ. καλλίστη
31.	»	12,07.—	» Ἀσπίς βοιωτικὴ ἄνευ ἀκτίνων.	»	»

Πίναξ Α', 16.

32.		11,45.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Δ. καλή
33.	»	11,83.—	» —	» ἀλλ' αἱ πτέρυγες πρὸς ἀρ.	»
34.	»	11,65.—	» , ἀλλὰ διπλασίον μεγέθους.	» Αἱ πτέρυγες σαφέστερον ἀλλήλων διακρινόμεναι	Δ. καλλίστη

Πίναξ Α', 17.

35.	»	11,47.—	Ὅμοίως, μικροῦ μεγέθους.	Ὅμοίως. Τὸ ⊕ μεγαλύτερον καὶ ἐφαπτόμενον τῶν πτερῶν τοῦ τετραγ.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Α', 18.

36.	»	5,38 (δραχμή).—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Δ. μετρία

Πίναξ Α', 19.

37.	»	11,80.—	Ὅμοίως.	ἀλλ' αἱ ἀναγλυπτοὶ πτέρυγες ἀποτελοῦνται ἐκ δύο παχέων ἀναγλύπτων γραμμῶν.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Α', 20.

Περίοδος III: 480—457 π. Χ.

38.	»	11,66.—	Ὅμοίως.	Ἐπιγραφον. Ἄμφορες ἀκόσμητος. Τετράγωνον ἔγκοιλον βαθύ.	Δ. καλή

Πίναξ Α', 21.

Περίοδος IV: 456—446 π. Χ.

39.	»	11,27.—	Ὅμοίως.	⊖ ⊕ Ὅμοίως	»

Πίναξ Α', 22.

40.	»	11,58.—	Ὅμοίως.	»	»

Πίναξ Α', 23.

41.	Ρ	11,97.—	Ὅμοίως.	⊕—Ε Ὅμοίως.	Δ. ἀρίστη
Πίναξ Α', 24.					
42.	»	12,07.—	Ὅμοίως.	»	Δ. καλλίστη
Πίναξ Α', 25.					
43.	»	11,28.—	Ὅμοίως.	»	Δ. καλή
44.	»	11,21.—	»	»	Μετ' ἐγκοπῆς.

Περίοδος V: 446—426 π. Χ.

45.	»	11,82.—	Ὅμοίως.	⊕ΘΙΑΞΘ ἀρ. ἐκ τῶν ἄνω. Ἡρακλῆς γυμνός, ἀγένειος, βαίνων πρὸς δ., τῇ ἀριστερᾷ ἐγείρων τρίποδα , τῇ δὲ δεξιᾷ μαχόμενος ῥοπαίῳ. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Δ. καλή

Πίναξ Α', 26.

46.	»	11,31.—	Ὅμοίως.	⊕ΕΒΑ ΙΟΣ ἄνω καὶ δεξιᾷ. Ἡρακλῆς ἔφηβος ἀγένειος δκλάζων πρὸς δ. καὶ προσαρμόζων χορδήν εἰς τόξον , ὅπερ συγκρατεῖ διὰ τῶν μηρῶν αὐτοῦ. Πρὸ αὐτοῦ ῥόπαλον. Τὸ ὅλον ἐν πεδίῳ ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ. Διατ. μετρία

Πίναξ Α', 27.

47.	»	10,74.—	Ὅμοίως.	Διατ. κακὴ
48.	»	11,52.—	»	⊕ΕΒΑ ΙΟΣ ἄνω. Παις Ἡρακλῆς ἐν γόνασιν ἄγχων τοὺς δύο δράκοντας . Τοῦ περὶ τὴν δεξιάν αὐτοῦ χεῖρα δράκοντος, νεκροῦ ἤδη, ἀφῆκε τὸν λαιμόν, καλῶν τῇ δεξιᾷ εἰς βοήθειαν. Τὸ ὅλον ἐν τετραγ. ἐγκοίλῳ. Δ. μετρία.

Πίναξ Α', 28.

49.	»	10,54.—	Ὅμοίως.	Διατ. κακὴ
50.	»	11,72.—	» Ὑστερόσημον μικρὸν ἀσαφές ἐπὶ τῆς ἀσπίδος.	⊕ΕΒΑΙΟΣ Ὅμοίως. Ἄλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἄνω τοῦ Ἡρακλέους μέγα φύλλον κισσοῦ . Διατ. μετριωτάτη

Πίναξ Α', 29.

51.	«	10,94.—	Ὅμοίως, ἀλλὰ μετ' ἐγκοπῆς.	⊕ΕΒΑΙΟΣ Ἄνιρ πωγωνοφόρος φέρων βραχὺν ἀχειρίδωτον ἀνεζωσμένον χιτῶνα, τρέχων ἢ ἐν γόνασιν πρὸς δεξιᾷ, στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ μαχόμενος διὰ θύρσου ὄν ἰψοῖ ἐν τῇ δεξιᾷ (Διόνυσος; Πενθεύς;). Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Διατ. κακὴ Πρβλ. Hirsch, Katal. XIII, Πίν. XXII, ἀρ. 1790.

Πίναξ Α', 30.

52. ρ 11,98.—'Ομοία ἀσπίς.

⊕ΕΒ[Α] ἀρ. *Θεά (Ἀθηνᾶ;)* καθημένη ἐπὶ θώκου μεθ' ὑποποδίου πρὸς ἀρ. καὶ ἀνέχουσα *ἐν τῇ ἀρ. κράνος*. Τὸ ὄλον ἐν τετραγ. ἐγκοίλῳ· ἀλλ' ἡ κεφαλὴ τῆς θεᾶς καὶ τὸ κράνος ἐκτὸς τῆς σφραγίδος. Διατ. καλὴ = BMC. Central Greece pl. 12, 10.

Πίναξ Α', 31.

53. » 11,95.—'Ομοίως.

⊕Ε ἀρ. Β-Α ἄνω. *Δήμητρα Ποινηῶν* καθημένη πρὸς ἀρ. *ἐπὶ τῆς Ἀγελάστου Πέτρας* καὶ ἔχουσα ἐν τῇ προτεταμένη δεξιᾷ φιάλην. Τὴν ἀριστερὰν στηριζομένη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τετράγωνον ἐγκοίλον. Διατ. καλὴ Ἴδε *Διεθν. Ἐφημ. Νομισμ. Ἀρχ.* Τόμ. XVI (1914) σελ. 205, Πιν. VI, 4.

Πίναξ Α', 32.

Περίοδος VI: 426-395 π. X.

54. » 10,92.—'Ομοίως.

⊕-Ε *Κεφαλὴ Ἡρακλέους* μετὰ γενείου ἐν λεοντῇ *πρὸς δ.* Τὸ ὄλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Διατ. καλὴ

Πίναξ Α', 33.

55. » 10,82.—'Ομοίως.

⊕-Ε Ὅμοίως, ἀλλὰ *κατενώπιον*. Διατ. καλὴ

Πίναξ Α', 34.56. » 11,92.—'Ασπίς βοιωτ. ἐφ' ἧς *ρόπαλον*.

⊙ ἀρ. *Κεφαλὴ κισσοστεφῆς Διονύσου* πρὸς δ. π Τὸ ὄλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Δ. καλὴ

Πίναξ Α', 35.

57. » 11,42.— Ὅμοία.

Ὅμοίως

58. » 11,72.— »

»

59. » 11,13.— »

»

60. » 11,66.— »

»

Δ. μετρία

61. » 11,20.— »

⊙-Ε Ὅμοίως.

Δ. καλὴ

Πίναξ Β', 1.

62. » 11,47.— »

»

63. » 11,75.— »

»

64. » 11,52.— »

»

65. » 11,26.— »

»

66. » 11,10.— »

»

67. » 10,95.— »

»

Πίναξ Β', 2.

68.	Ρ	10,97.—	Ἄσπις βοιωτ. ἐφ' ἧς ροπαλον	Ὅμοίως	Δ. μετρία
69.	»	11,35.—	»	», ἀλλὰ τὸ ἔγκοilon πεδῖον περιφερές.	Δ. καλή

Πίναξ Β', 3.

70.	»	12,08.—	Ὅμοία.	Ὅμοίως.	Δ. καλλίστη
71.	»	11,84.—	»	»	Δ. καλή
72.	»	11,57.—	»	»	»
73.	»	11,19.—	»	»	»
74.	»	11,31.—	»	»	»
75.	»	11,24.—	»	[⊙-Ε] Ὅμοίως.	Δ. μετρία
76.	»	11,88.—	Ὅμοία ἄσπις ἀλλ' ἄνευ τοῦ ροπαλον	⊙-Ε » (Μέχρι τοῦ ἀρ. 124 τὸ ἔγκοilon τετράγωνον δὲν εἶναι πάντοτε σαφές).	Δ. καλή

Πίναξ Β', 4.

77.	»	11,61.—	Ὅμοία.	Ὅμοίως.	Δ. καλή
78.	»	11,68.—	»	»	»
79.	»	10,99.—	»	»	»
80.	»	11,56.—	»	»	Δ. καλλίστη

Πίναξ Β', 5.

81.	»	11,04.—	»	Ὅμοίως.	Δ. μετρία
82.	»	11,85.—	»	»	Δ. καλλίστη
83.	»	11,30.—	»	»	Δ. καλή

Πίναξ Β', 6.

84.	»	11,50.—	»	Ὅμοίως.	»
85.	»	11,97.—	»	»	Δ. μετρία
86.	»	11,44.—	»	»	Δ. καλή

Πίναξ Β', 7.

87.	»	11,81.—	»	Ὅμοίως.	»
88.	»	11,78.—	»	»	»
89.	»	11,56.—	»	»	»
90.	»	11,77.—	»	»	»
91.	»	11,65.—	»	»	»
92.	»	11,97.—	»	»	»
93.	»	11,27.—	»	»	»
94.	»	11,77.—	»	»	»
95.	»	11,92.—	»	»	Δ. μετρία
96.	»	11,01.—	»	»	»
97.	»	11,48.—	»	»	»
98.	»	11,34.—	»	»	Δ. καλή
99.	»	11,33.—	»	»	»
100.	»	11,85.—	»	»	Δ. μετρία

101.	Ρ	11,56.—	Ὅμοια.	Ὅμοίως.	Δ. μετρία
102.	»	11,34.—	»	»	»
103.	»	11,42.—	»	»	»
104.	»	11,30.—	»	»	»
105.	»	11,69.—	»	»	»
106.	»	10,57.—	»	»	»
107.	»	11,22.—	»	»	»
108.	»	11,17.—	»	»	»
109.	»	11,95.—	»	»	»
Πίναξ Β', 8.					
110.	»	11,85.—	»	»	Δ. καλλίστη
Πίναξ Β', 9.					
111.	»	11,59.—	»	»	καὶ τὰ τρία ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος, ἧς τὸ ⊙ ἔχει ὑποστῆ βλάβην.
Πίναξ Β', 10.					
112.	»	11,82.—	»	⊙ ⊖ ἀρ. Ὅμοίως.	Δ. καλή
113.	»	11,60.—	»	»	»
Πίναξ Β', 11.					
114.	»	11,81.—	Ὅμοίως	»	»
115.	»	11,68.—	»	»	»
116.	»	11,69.—	»	»	»
117.	»	11,41.—	»	»	»
118.	»	11,80.—	»	»	»
119.	»	11,45.—	»	»	»
120.	»	11,74.—	»	⊙ ⊖ ἀρ. Ὅμοίως.	»
Πίναξ Β', 12.					
121.	»	11,88.—	»	»	»
122.	»	11,56.—	»	(:)	»
123.	»	10,95.—	»	»	»
124.	»	10,90.—	»	»	»
125.	»	12,06.—	»	Ὅμοίως ἄλλ' ἢ ἐπιγραφὴ ἀφανῆς	Δ. μετρία
126.	»	11,26.—	»	»	Δ. κακή
127.	»	11,89.—	Ὅμοίως.	⊖—⊙ Ἀμφορεύς, οὗ τὸ ἄνω μέρος κεκοσμημένον, τὸ ὅλον ἐν τετραγ. ἐγκοίλῳ.	Δ. καλλίστη
Πίναξ Β', 13.					
128.	»	11,89.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	»
Πίναξ Β', 14.					

129.	Ⓜ	11,88.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Δ. καλλίστη
130.	»	11,98.—	»	»	Δ. καλή
131.	»	11,61.—	»	»	Δ. μετρία
132.	»	11,17.—	»	»	Δ. κακή
133.	»	11,98.—	» , ἀλλὰ μὲ ρόπαλον ἐπὶ τῆς ἀσπίδος.	⊖—Ε Ὅμοίως.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Β', 15.

134.		11,81.—	Ὅμοίως	»	»
135.	»	12,00.—	»	»	»

Πίναξ Β', 16.

136.	»	11,88.—	Ὅμοίως	»	»
137.	»	11,99.—	»	»	»
138.	»	11,86.—	»	»	»
139.	»	11,99.—	»	»	»
140.	»	11,57.—	»	»	»

Πίναξ Β', 17.

141.	»	11,09.—	Ὅμοίως	»	Δ. καλή
142.	»	11,39.—	»	»	Δ. μετρία
143.	»	11,82.—	»	»	Δ. καλή
144.		11,80.—	»	»	»
145.	»	11,55.—	»	»	»
146.	»	11,54.—	»	»	Δ. μετρία
147.	»	11,92.—	»	»	»
148.	»	12,08.—	»	»	Δ. καλλίστη
149.		11,30.—	»	»	Δ. καλή
150.	»	11,57.—	»	»	»
151.	»	11,84.—	»	»	»
152.		12,01.—	»	»	»
153.	»	11,76.—	»	»	»
154.	»	12,17.—	»	»	Δ. καλλίστη
155.	»	11,74.—	»	»	Δ. καλή
156.	»	11,56.—	»	»	Δ. μετρία
157.	»	11,23.—	»	»	Δ. κακή
158.	»	11,09.—	»	»	»
159.	»	11,29.—	»	»	Δ. καλή
160.	»	11,96.—	Ὅμοίως, ἀλλ' ἄνευ ροπαλίου.	Ὅμοίως. Δοκιμαστικὴ ἐγκοπὴ. (μετὰ δακρύου χύσεως).	Δ. καλλίστη

Πίναξ Β', 18.

161.		12,06.—	Ὅμοίως,	Ὅμοίως.	»
162.	»	11,52.	»	»	»
163.	»	11,75.	»	»	Δ. καλή

164.	Ρ	11,77.	Ὅμοίως, ἀλλ' ἄνευ ροπαλού.	Ὅμοίως.	Δ. καλή
165.	»	11,87.	»	»	Δ. καλλίστη
166.	»	11,63.	»	»	Δ. καλή
167.	»	11,50.	»	»	»
168.	»	10,86.	»	»	»
169.	»	11,33.	»	»	Δ. καλλίστη
170.	»	11,72.	»	»	Δ. καλή
171.	»	11,07.	»	»	»
172.	»	12,13.	»	»	»
173.	»	10,84.	»	»	»

(Ἐπικεκομένον ἐπὶ ἀρχαιότερου νομίσματος φέροντος κεφαλὴν Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιὰ μετὰ κράνους δαφνοστεφοῦς ἀττικουργοῦς, ἴσως διδράχμου αἰγινιτικοῦ κανόνος τῆς πόλεως Φαρσάλου ἀνεκδότου δὲ μέχρι τοῦδε;)*.

Πίναξ Β', 19.

174.	»	11,41.—	Ὅμοίως,	Ὅμοίως (ἄνευ ἐπικοπῆς).	Δ. καλή
175.	»	11,86.	»	» Μετὰ φύλλων κισσοῦ ἀπὸ τῆς δεξ. λαβῆς τοῦ ἀμφορέως. Ἐγγάραξις (graffito) ρ.	Δ. καλλίστη
176.	»	9,97 (ὑπόχαλκον;).	Ὅμ.	»	Δ. καλή
177.	»	11,41.—	Ὅμοίως,	»	Δ. καλλίστη
178.	»	11,93.	»	»	Δ. καλή
179.	»	11,63.	»	»	Δ. καλλίστη
180.	»	11,99.	»	»	Δ. καλή
181.	»	11,79.	»	»	»
182.	»	12,01.	»	»	»
183.	»	10,68.	»	»	»
184.	»	11,15.	»	»	Δ. μετρία
185.	»	10,73.	»	»	»
186.	»	11,09.	»	»	»
187.	»	11,25.	»	»	»
188.	»	11,49.	»	»	»
189.	»	11,23.	»	»	»
190.	»	11,37.	»	»	»
191.	»	11,68.	»	»	»
192.	»	11,15.	»	»	»

* Ὁ διάσημος νομισματικὸς καὶ σεβαστὸς φίλός μου Fr. Imhoof-Blumer, πρὸς ὃν ἔγραψα τὴν εἰκασίαν μου ταύτην ὅτι ἴσως πρόκειται περὶ ἀνεκδότου νομίσματος τῆς Θεσσαλικῆς πόλεως Φαρσάλου ἀπήντησέ μοι τὰ ἑξῆς: Vous me soumettez les empreintes d'un didrachme béotien surfrappé pour me demander mon opinion sur la provenance de la monnaie primitive. Parmi les didrachmes du IVe siècle et antérieur à celui-ci, je ne pas pu découvrir de pièce à la tête d'Athéna qui corresponde au profil avec celle de votre pièce. Votre idée de Pharsalos me paraît, comme conjecture, acceptable. Comme plusieurs villes thessaliennes ont frappé des didrachmes à la dite époque, toujours très-rares, il est bien permis de supposer que de Pharsale il en existait aussi. Le regrette de devoir rester aussi à l'incertitude.

193.	Ρ	11,09.	Ὅμοίως, ἀλλ' ἄνευ ροπάλου.	Ὅμοίως.	Δ. μετρία
194.	»	12,10.	»	»	»
195.	»	10,89.	»	»	»
196.	»	10,60.	»	»	»
197.	»	10,72.	»	»	»
198.	»	10,78.	»	»	Δ. μετριωτάτη
199.	»	11,60.	»	»	»
200.	»	10,68.	»	»	»
201.	»	10,70.	»	»	»
202.	»	10,43.	»	»	»
203.	»	10,83.	»	»	»
204.	»	10,91.	»	»	Δ. κακή
205.	»	11,20.	»	»	»
206.	»	12,11.	»	Ὅμοίως ἀλλὰ μετὰ δύο φύλλον κισσοῦ κρεμα- μένων ἐκ τῶν λαβῶν τοῦ ἀμφ. Δ. ἀρίστη	

Πίναξ Β', 20.

207.	»	12,13.—	Ὅμοίως,	Ὅμοίως,	Δ. καλλίστη
208.	»	11,77.	»	»	Δ. καλή
209.	»	10,38.	»	» (πλατὸν πέταλον)	Δ. μετρία
210.	»	11,23.	»	»	»
211.	»	11,61.	»	»	»
212.	»	11,62.	»	Ὅμοίως ἀλλ' ἀντὶ τῶν δύο φύλλον δύο κλα- δίσκοι κισσοῦ ἐπὶ τῶν δύο λαβῶν τοῦ ἀμφορέως.	Δ. καλή

Πίναξ Β', 21.

213.	»	11,87.—	Ὅμοίως, μετὰ ροπάλου ἐπὶ τῆς ἀσπίδος.	Θ—Ε Ἀμφορέως ραβδωτὸς κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ μέρος, ἐν τετρ. ἐγκοίλῳ.	Δ. καλλίστη
------	---	---------	--	---	-------------

Πίναξ Β', 22.

214.	»	11,66.—	Ὅμοίως,	»	»
215.	»	11,78.	» (μεθ' ὑστεροσήμου).	»	»
216.	»	11,44.	»	Ὅμοίως.	Δ. καλή
217.	»	11,35.	»	»	»
218.	»	11,68.	»	» (μετὰ σταγόνος χύσεως).	Δ. μετρία
219.	»	11,27.	»	»	Δ. κακή
220.	»	11,45.	» ἄνευ ἐπισήμου.	Ὅμοίως ἀλλ' ἑκατέρωθεν τοῦ ποδὸς τοῦ ἀμφο- ρέως ἀνὰ ἓν μέγα φύλλον κισσοῦ.	Δ. καλή

Πίναξ Β', 23.

221.	»	11,31.—	Ὅμοίως, ἄνευ ἐπισήμου.	Ὅμοίως,	»
------	---	---------	------------------------	---------	---

Πίναξ Β', 24.

222. ρ 12,05.—Ὅμοίως, ἄνευ ἐπισήμου. | Θ—Ε ἀμφορεύς. Ἀπὸ τῆς ἀρ. λαβῆς αὐτοῦ κρέ-
μαται φύλλον κισσοῦ. Δ. καλλίστη

Πίναξ Β', 25.

223. 11,33.—Ὅμοίως, » | » Δ. καλή

Πίναξ Β', 26.

224.	10,73.—Ὅμοίως,	»	»	(ἐγκοπὴ)	»
225.	11,68.	»	»	»	Δ. καλλίστη
226.	11,89.	»	»	»	»
227.	12,08.	»	»	»	»
228.	11,70.	»	»	»	Δ. καλή
229.	11,64.	»	»	»	Δ. καλλίστη
230.	11,49.	»	»	»	Δ. καλή
231.	» 11,85.	»	»	»	»
232.	10,91.	»	»	»	»
233.	11,72.	»	»	»	»
234.	11,20.	»	»	»	»
235.	11,66.	»	»	»	»
236.	11,48.	»	»	»	»
237.	» 11,30.	»	»	»	»
238.	» 11,49.	»	»	»	»
239.	11,99.	»	»	»	»
240.	11,24.	»	»	»	Δ. μετρία
241.	11,38.	»	»	»	»
242.	11,14.	»	»	»	»
243.	11,74.	»	»	»	»
244.	» 9,63.	»	»	»	Δ. κακή
245.	» 11,23.	»	»	»	»
246.	» 11,57.	»	»	»	»

Ὅμοίως, ἀλλὰ τὸ φύλλον τοῦ κισσοῦ κρέμαται ἀπὸ τῆς δεξιᾶς λαβῆς. Δ. καλλίστη

Πίναξ Β', 27.

247. » 11,56.—Ὅμοίως, » | » »

Πίναξ Β', 28.

248.	» 11,78.—Ὅμοίως,	»	Ὅμοίως,	Δ. καλή
249.	» 12,02.	»	»	»
250.	11,00.	»	»	Δ. μετρία
251.	» 11,42.	»	» ἐγκοπὴ δοκιμαστικὴ (ὀπή)	»
252.	11,52.	»	»	Δ. καλή
253.	» 11,76.	»	»	»

Ὅμοίως, ἀλλ' ἀντὶ φύλλου κισσοῦ βότρυς εἰς τὸ ἀριστερόν μέρος τοῦ πεδίου. Δ. ἀρίστη

Πίναξ Β', 29.

254. ρ 11,89.—Ὅμοίως, ἄνευ ἐπισήμου. | Ὅμοίως, Δ. καλλίστη

Πίναξ Β', 30.

255. » 11,99.—Ὅμοίως, » | Ὅμοίως, »
 256. » 11,39. » » | » Δ. καλή
 257. » 11,02. » » | » Δ. κακή
 258. » 11,84. » » | » ἄλλ' ὁ βότρυς εἰς τὸ δεξιὸν
 μέρος τοῦ πεδίου. Δ. καλλίστη

Πίναξ Β', 31.

259. » 12,20.—Ὅμοίως, » | Ὅμοίως, Δ. καλή
 260. » 11,91. » » | »
 261. » 11,77. » » | »
 262. » 11,76. » » | »
 263. » 11,73. » » | »
 264. » 11,65. » » | »
 265. » 11,55. » » | » Δ. μετρία
 266. » 11,27. » » | » Δ. κακή
 267. » 10,78. » » | » Δ. καλή
 268. » 11,14. » » | » (δὺς κοπὲν) Δ. μετρία
 269. » 11,83. » » | Ὅμοίως, ἄλλ' ἀριστερὰ τόξον. Δ. ἀρίστη

Πίναξ Β', 32.

270. » 11,25.—Ὅμοίως, » | Ὅμοίως, Δ. καλλίστη
 271. » 10,99. » » | » Δ. καλή
 272. » 12,18. » » | ⊖—Ε—Β Ὅμοίως, ἄνευ συμβόλου. Τὸ τελευ-
 ταῖον γράμμα ὀριζοντίως ἄνω τοῦ
 στομίου τοῦ ἀμφορέως. Δ. καλλίστη

Πίναξ Β', 33.

273. » 12,15.—Ὅμοίως, » | Ὅμοίως, »
 274. » 11,78. » » | » Δ. καλή

Περίοδος VII: 395—387 π. Χ.

275. » 11,72.—Ἄσπις βοιωτική. | ⊕Ε κάτω. *Ἡρακλῆς παῖς* καθήμενος κατενώ-
 πιον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, βλέπων δὲ δεξιὰ καὶ
δι' ἐκάστης χειρὸς ἄγχων ἀνά ἓνα δρά-
κοντα. Ἄνω, ἀριστερὰ, τόξον. Πεδίον
 ἔγκοilon περιφερές. Δ. ἀρίστη

Πίναξ Β', 35.

276. » 11,43.—Ὅμοίως. | ⊖—Ε κάτω τοῦ αὐτοῦ τύπου. Ἄνευ συμβό-
 λου. Ὁ ἀριστερὸς ὄφης ἐλίσσεται δις περὶ
 τὴν κνήμην τοῦ ἥρωος. Δ. μετρία

Πίναξ Β', 34.

277. Φ 11,25.—Ὅμοίως.

278. » 10,34. »

Ὅμοίως. Ὁ ἀριστερὸς ὄφιν ἐλίσσεται ἅπαξ περὶ τὴν κνήμην.	Δ. καλή
»	Δ. μετρία

Πίναξ Γ', 1.

279. » 11,72.—Ὅμοίως.

Ὅμοίως.	Δ. καλή
---------	---------

Πίναξ Γ', 2.

280. » 11,16.—Ὅμοίως.

281. » 10,75.

Ὅμοίως. Ὁ ἀριστερὸς ὄφιν ἐλίσσεται ἅπαξ περὶ τὸ γόνυ.	Δ. καλή
»	»

Πίναξ Γ', 3.

282. » 11,21.—Ὅμοίως.

283. » 11,78. »

Ὅμοίως.	Δ. μετρία
» Ὁ ἀριστερὸς ὄφιν ὑπέγκειται τοῦ ἀρι- στεροῦ μηροῦ.	Δ. μετρία

Πίναξ Γ', 4.

284. 11,31.—Ὅμοίως.

285. » 10,53. »

286. » 11,70. »

Ὅμοίως. Ὁ ὄφιν μετὰ πλείστων ἐλιγμῶν Δ. μετρία	Δ. μετρία
»	Ὅλως ἐφθαρμένον
⊖—Ε Κεφαλὴ Διονύσου παγωνοφόρου κισσο- στεφῆς κατενώπιον . Πεδίον ἐγκοίλων περιφερέες*.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Γ', 5.

287. » 10,80.—Ὅμοίως.

⊖ ἄνω, Ε δεξιὰ κάτω. Ἄμφορεὺς ραβδωτὸς κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ ἡμισυ μέρος. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ κισσοῦ καὶ πεδίῳ ἐγκοίλων περιφερεῖ.	Δ. καλλίστη
---	-------------

Πίναξ Γ', 6.

288. » 12,32.—Ὅμοίως.

⊖—Ε Ἄμφορεὺς ὅμοιος. Τὸ ὅλον ἐν πεδίῳ ἐγκοίλων.	Δ. καλή
--	---------

Πίναξ Γ', 7.

289. » 12,25.—Ὅμοίως.

290. » 12,08. »

»	»	Δ. μετρία
»	(πέταλον ἐπίμηκες)	Δ. καλή

Πίναξ Γ', 8.

* Ἐνταῦθα ἀνήκουσι χρονολογικῶς καὶ πολλὰ τῶν ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 69-126 περιγραφέντων, ὡς ἐχόντων τὴν κεφαλὴν τοῦ Διονύσου ἐν πεδίῳ ἐγκοίλων περιφερεῖ.

291.	Ⓜ	11,88.—	Ὅμοιος.	⊙—Ε	Ἀμφορεὺς ὅμοιος (πέτ. ἐπίμ.)	Δ. καλή
292.	»	11,77.	»	»	»	»
293.	»	11,72.	»	»	»	»
294.	»	11,53.	»	»	»	»
295.	»	11,49.	»	»	»	»
296.	»	11,27.	»	»	»	»
297.	»	11,11.	»	Ὅμοιος.		Δ. μετρία
298.	»	11,12.	»	»		Δ. καλή
299.	»	11,73.	»	»		Δ. κακή
300.	»	11,70.	»	»	(ὁ τύπος ἐκτὸς τοῦ πετάλου κατὰ τὸ ἥμισυ)	Δ. καλή
301.	»	11,45.	»	»		Δ. κακή
302.	»	10,90.	»	»		»
303.	»	11,98.	»	Ξ—⊙	Ἀμφορεὺς ὅμοιος. Ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ λαβῆς κρέμανται δύο φύλλα κισσοῦ. Τὸ ὄλον ἐν πεδίῳ ἐγκοίλῳ περιφερεῖ.	Δ. ἀρίστη

Πίναξ Γ', 9.

304.	»	12,08.—	Ὅμοιος.	⊙—Ε	Ὅμοιος. Ἀλλὰ τῶν δύο φύλλων κισσοῦ τὸ μὲν κρέμαται ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς λαβῆς, τὸ δὲ ὑπέγκειται τοῦ στομίου τοῦ ἀμφορέως.	Δ. καλλίστη
------	---	---------	---------	-----	---	-------------

Πίναξ Γ', 10.

305.	»	11,14.—	Ὅμοιος.	Ὅμοιος.		Δ. καλή
306.	»	11,46.	»	Ὅμοιος. Ἀπὸ ἐκάστης λαβῆς κλαδίσκος κισσοῦ μετὰ δύο φύλλων καὶ καρποῦ.		Δ. καλή

Πίναξ Γ', 11.

307.	»	11,77.—	Ὅμοιος.	Ὅμοιος. Ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς λαβῆς κρέμαται ἐν φύλλῳ κισσοῦ.		Δ. καλή
308.	»	11,73.	»	»		»
309.	»	11,62.	»	»		Δ. καλλίστη

Πίναξ Γ', 12.

310.	»	11,59.—	Ὅμοιος.	Ὅμοιος.		»
311.	»	11,58.	»	»		Δ. καλή
312.	»	11,55.	»	»		»
313.	»	11,49.	»	»		»
314.	»	11,45.	»	»		»
315.	»	11,45.	»	»		»
316.	»	11,84.	»	»	(πέταλον ἐπίμηκες)	»
317.	»	11,29.	»	»		»

318. ρ 12,25.—Ὅμοίως.

319. 12,13. »

320. 12,13.—Ὅμοίως.

321. » 12,06. »

322. » 11,77. »

323. » 11,52. »

324. » 11,46. »

325. » 12,04. »

326. 12,02. »

327. 11,99. »

328. » 11,96. »

329. » 11,93. »

330. » 11,92. »

331. 11,91. »

332. 11,85. »

333. » 11,69. »

334. 11,69.—Ὅμοίως.

335. » 11,57. »

336. 11,56. »

337. 11,48. »

338. » 11,46. »

339. » 11,39. »

340. » 11,38. »

341. » 11,37. »

342. 11,20. »

343. 11,15. »

344. » 11,15. »

345. » 10,99. »

346. » 10,89. »

347. » 10,72. »

348. » 10,32. »

349. » 11,99. »

350. » 11,79.—Ὅμοίως.

351. » 10,78. »

352. » 11,09. »

353. » 12,21. »

Ὅμοίως. Ἄνω τοῦ στομίον τοῦ κρα-
τῆρος δύο φύλλα κισσοῦ. Δ. καλλίστη**Πίναξ Γ', 13.**

Ὅμοίως.

Δ. καλή

»

Δ. μετρία

»

»

Φύλλον κισσοῦ ἀπὸ τῆς δεξ. λαβῆς τοῦ
κρατῆρος. Πεδίον ἔγκοιλον. Δ. καλή

Ὅμοίως (μετὰ κλαδίσκου)

»

»

»

»

»

»

»

»

»

»

Πίναξ Γ', 14.

Ὅμοίως.

»

»

»

»

»

»

»

»

»

»

Δ. μετρία

Δ. κακή

Δ. μετρία

»

»

»

»

»

Ὅμοίως. Ἄρ. τοῦ κρατῆρος βότρως. Δ. καλή

Πίναξ Γ', 15.

Ὅμοίως.

»

Δ. μετρία

»

Δ. κακή

Ὅμοίως ἄλλ' ὁ βότρως δεξιὰ τοῦ ἀμφορέως.
Πεδίον ἔγκοιλον. Δ. καλλίστη

Δ. καλλίστη

Πίναξ Γ', 16.

354.	Ρ	12,18.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως,	Δ. καλή
355.	»	12,09.	»	»	»
356.	»	12,02.	»	»	»
357.	»	12,00.	»	»	»
358.	»	11,95.	»	»	»
359.	»	11,93.	»	»	»
360.	»	11,89.	»	»	»
361.	»	11,88.	»	»	»
362.	»	11,88.	»	»	»
363.	»	11,88.	»	»	»
364.	»	11,87.	»	»	»
365.	»	11,85.	»	»	»
366.	»	11,79.	»	»	»
367.	»	11,78.	»	»	»
368.	»	11,75.	»	»	»
369.	»	11,75.	»	»	»
370.	»	11,69.	»	»	»
371.	»	11,65.	»	»	»
372.	»	11,61.	»	»	Δ. κακή
373.	»	11,59.	»	»	Δ. καλή

Πίναξ Γ', 17.

374.		11,56.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως,	
375.	»	11,51.	»	»	(μετὰ σταγόνας χύσεως πετάλου)
376.	»	11,47.	»	»	»
377.	»	11,41.	»	»	»
378.	»	11,40.	»	»	Δ. μετρία
379.	»	11,36.	»	»	»
380.	»	11,29.	»	»	»
381.	»	11,24.	»	»	»
382.	»	11,19.	»	»	»
383.	»	11,18.	»	»	Δ. καλή
384.	»	11,16.	»	»	»
385.	»	11,12.	»	»	»
386.	»	11,11.	»	»	»
387.	»	11,02.	»	»	Δ. μετρία
388.	»	11,01.	»	»	»
389.	»	10,83.	»	»	»
390.	»	10,13.	»	»	Δ. κακή
391.	»	12,04.	»	Ὅμοίως ἄλλ' ὁ βότρυς μετὰ μίσχου μακροῦ ἑλικσιδοῦς	Δ. καλή
392.	»	12,04.	»	»	»
393.	»	11,96.	»	»	»
394.	»	11,95.	»	»	»

Πίναξ Γ', 18.

395.	»	11,92.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως,	Δ. καλή
396.	»	11,87.	»	»	»
397.	»	11,78.	»	»	»
398.	»	11,76.	»	»	»
399.	»	11,76.	»	»	»
400.	»	11,68.	»	»	»
401.	»	11,65.	»	»	»
402.	»	11,34.	»	»	»
403.	»	11,18.	»	»	»
404.	»	12,13.	»	Ὅμοίως ἄλλ' ὁ βότρυς μετὰ βραχέως καμπύ- λον μίσχου ἐξαρτώμενος ἀπὸ τῆς λαβῆς τοῦ ἀμφορέως.	Δ. καλή

Πίναξ Γ', 19.

405.	»	11,80.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως,	»
406.	»	11,66.	»	»	»
407.	»	11,62.	»	»	Τὸ σύμβολον ἐφαρμένον Δ. καλή
408.	»	11,38.	»	»	»
409.	»	10,93.	»	»	»
410.	»	10,83.	»	»	»
411.	»	12,29.	»	Ὅμοίως ἄλλ' ἄνω μὲν τοῦ κρατήρος φύλλον κισσοῦ, ἀρ. δ' αὐτοῦ οἰνοχόη.	Δ. καλή
412.	»	12,06.	»	»	Δ. ἀρίστη

Πίναξ Γ', 20.

413.	»	12,06.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	»
414.	»	12,02.	»	»	Δ. καλή
415.	»	12,02.	»	»	Δ. μετρία
416.	»	11,89.	»	»	Δ. καλή
417.	»	11,89.	»	»	Δ. μετρία
418.	»	11,83.	»	»	Δ. καλή
419.	»	11,64.	»	»	»
420.	»	11,29.	»	»	Δ. μετρία
421.	»	11,36.	»	»	Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερὰ ρόπαλον λεπτόν πλαγίως εἰκονιζόμενον Δ. καλή

Πίναξ Γ', 21.

422.	»	11,97.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως ἄλλὰ τὸ ρόπαλον παχὺ καὶ καθέτως τεθημένον.	»
423.	»	11,94.	»	»	»
424.	»	11,94.	»	»	»
425.	»	11,87.	»	»	Δ. καλλίστη

Πίναξ Γ', 22.

426.	Ρ	11,84.—	Ὅμοίως.	Δ. καλλίστη
427.	»	11,84.	»	Δ. καλή
428.	»	11,71.	»	»
429.	»	11,62.	»	»
430.	»	11,55.	»	»
431.	»	11,45.	»	Δ. μετρία
432.	»	11,45.	»	Δ. καλή

Πίναξ Γ', 23.

433.	»	11,45.—	Ὅμοίως.	Δ. μετρία
------	---	---------	---------	-----------

Πίναξ Γ', 24.

434.	»	11,32.—	Ὅμοίως.	Δ. καλή
435.	»	11,18.	»	»
436.	»	11,17.	»	»
437.	»	11,07.	»	»
438.	»	10,82.	»	Δ. μετρία
439.	»	10,03.	»	»
440.	»	12,03.	Ξ—Θ Ὅμοιος κρατήρ, οὗ ἄνω μὲν ρόπαλον , δεξιά δὲ κάνθαρος . Πεδίον ἔγκοιλον. Δ. καλή	Διατ. ἀρίστη
441.	»	11,73.	»	»

Πίναξ Γ', 25.

442.	»	11,53.—	Ὅμοίως.	Διατ. καλή
443.	»	11,82.	Θ—Ε Ὅμοιος κρατήρ, οὗ ἄνω μὲν ρόπαλον , ἀπὸ δὲ ἐκάστης λαβῆς κρέμαται φύλλον κισσοῦ .	Διατ. καλή

Πίναξ Γ', 26.

444.	»	11,27.—	Ὅμοιον· ἀλλ' ἄνευ τῶν δύο φύλλον. Δ. μετρία
------	---	---------	---

Πίναξ Γ', 27.

445.	»	11,61.—	Β Θ—Ε Ὅμοιος κρατήρ, οὗ ἄρ. τόξον .	Δ. μετρία
446.	»	11,59.	»	Διατ. καλή

Πίναξ Γ', 28.

447.	»	11,58.—	»	»
448.	»	11,53.	»	»
449.	»	10,80.	»	Διατ. μετρία
450.	»	11,86.	Θ—Ε Ὅμοίως. Ἐπίσης ἄρ. τόξον .	Δ. καλλίστη
451.	»	11,31.	»	»
452.	»	11,78.	»	»

Πίναξ Γ', 29.

453.	Α	11,88.—	Όμοίως.	Θ—Ε	Διατ. καλή
454.	»	11,82.	»	»	Διατ. μετρία
455.	»	11,81.	»	»	Διατ. κακή
456.	»	11,73.	»	»	Διατ. καλή
457.	»	11,35.	»	»	»
458.	»	11,18.	»	»	»
459.	»	10,98.	»	»	Διατ. κακή
460.	»	10,12.	»	»	Διατ. μετρία
461.	»	11,57.	»	Όμοίου τύπου άλλ' εφθαρμένου.	Διατ. κακή
462.	»	11,06.	»	»	»
463.	»	10,61.	»	»	»

Περίοδος ΙΧ: 379 — 333 π. Χ. *Άνευ έθνικοῦ.*

464.	»	12,23.—	Άσπίς βοιωτική.	ΔΜ—ΦΙ	Άμφορεύς όμοιος.	Διατ. καλλίστη
465.	»	12,20.	»	»	»	»
466.	»	12,19.	»	»	»	»

Πίναξ Γ', 30.

467.	»	12,19.—	Όμοίως.	Όμοίως.	»	
468.	»	12,19.	»	»	Διατ. καλή	
469.	»	12,17.	»	»	»	
470.	»	12,11.	»	»	Διατ. καλλίστη	
471.	»	12,09.	»	»	Διατ. καλή	
472.	»	12,05.	»	»	»	
473.	»	11,99.	»	»	Διατ. καλλίστη	
474.	»	11,89.	»	»	»	
475.	»	11,80.	»	»	Διατ. καλή	
476.	»	11,53.	»	»	»	
477.	»	11,50.	»	»	»	
478.	»	11,49.	»	»	»	
479.	»	11,45.	»	»	»	
480.	»	11,29.	»	»	Διατ. μετρία	
481.	»	11,29.	»	»	»	
482.	»	11,28.	»	»	»	
483.	»	11,10.	»	»	Διατ. καλή	
484.	»	11,10.	»	»	Διατ. κακή	
485.	»	12,22.	»	ΑΝ—ΔΡ	Όμοίως. Άνω στέφανος έλαιας.	Διατ. άρίστη
486.	»	12,20.	»	»	»	

Πίναξ Γ', 31.

487.	»	12,16.	»	Όμοίως.	»
488.	»	12,03.	»	»	Διατ. καλή

Πίναξ Γ', 32.

489.	Ⓜ	11,80.—	Ὅμοίως.	Διατ. ἀρίστη
490.	»	11,15.	»	Διατ. καλή
491.	»	11,14.	»	»
492.	»	10,90.	»	»
493.	»	10,46.	»	Διατ. μετρία
494.	»	10,41.	»	»
495.	»	10,07.	»	»
496.	»	11,85.	»	»
				Ὅμοίως, ἀλλ' ὁ ἀμφορεύς μεθ' ἑψηλοῦ ποδός καὶ ἄνευ στεφάνου ἄνω. Διατ. καλλίστη

Πίναξ Γ', 33.

497.	»	11,57.—	Ὅμοίως.	»	Διατ. καλή
498.	»	11,27.	»	»	»
499.	»	10,90.	»	»	Διατ. μετρία
500.	»	10,77.	»	»	»
501.	»	10,05.	»	»	Διατ. καλή
502.	»	11,86.	»	»	»
				⊖-⊕ (=Ἄντι...)	»

Πίναξ Γ', 34.

503.	»	11,86.—	Ὅμοίως.	»	»
504.	»	11,20.	»	»	»
505.	»	12,27.	»	»	»
				Α-Ν Ὅμοίως. Ἄνω αὐτοῦ ῥόπαλον.	»
				Τ-Ι	Διατ. καλλίστη
506.	»	12,23.	»	»	»
507.	»	12,22.	»	»	»
508.	»	12,22.	»	»	»
509.	»	12,19.	»	»	»
510.	»	12,01.	»	»	»
511.	»	11,99.	»	»	»
512.	»	11,92.	»	»	»

Πίναξ Δ', 1.

513.	»	11,92.—	Ὅμοίως.	»	»
514.	»	11,81.	»	»	»

Πίναξ Δ', 2.

515.	»	11,71.—	Ὅμοίως.	»	Διατ. μετρία
516.	»	11,52.	»	»	»
517.	»	11,38.	»	»	Διατ. καλή
518.	»	11,37.	»	»	»
519.	»	11,20.	»	»	»
520.	»	10,80.	»	»	»
				Τ-Ι (=Ἄντι...).	»
521.	»	12,09.	»	»	»
				Α-Ν Ὅμοίως ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.	»
522.	»	12,07.	»	»	»

523. *R* 12,00.—Ὅμοίως.
524. » 12,00. »

Ὅμοίως.

Διατ. καλλίστη

Πίναξ Δ', 3.

525. » 11,48.—Ὅμοίως.

Ὅμοίως.

Διατ. καλή

526. » 11,02. »

T-I
A-Υ Ὅμοίως.

Διατ. μετρία

527. » 11,57. »

»

Διατ. καλή

Πίναξ Δ', 4.

528. » 10,64.—Ὅμοίως.

Ὅμοίως.

529. » 11,60. »

FA-ΞΤ Ὅμοιος ἀμφορεύς. Ἄνω **βουκρά-
νιον.** Δ. καλή

Πίναξ Δ', 5.

530. » 11,11.—Ὅμοίως.

Ὅμοίως.

» Δ. μετρία

531. » 10,63. »

»

» Δ. κακή

532. » 12,18. »

»

Ἄνω κλαδίσκος κισσοῦ
μετὰ τεσσάρων φύλλων
καὶ καρποῦ. Δ. ἀρίστη

533. » 12,06. »

»

» » »

Πίναξ Δ', 6.

534. » 11,81.—Ὅμοίως.

Ὅμοίως.

535. » 11,29. »

»

» Δ. μετρία

536. » 11,24. »

»

» » »

537. » 12,11. »

»

ὅμοιος ἀλλὰ μετὰ **τριῶν
φύλλων καὶ καρποῦ.**
Δ. ἀρίστη

Πίναξ Δ', 7.

538. » 11,61.—Ὅμοίως.

Ὅμοίως.

539. » 11,21. »

»

540. » 12,86. »

»

Ἄνω **κόκκος κριθῆς.**
Δ. fleur
de coin

Πίναξ Δ', 8.

541. » 12,24.—Ὅμοίως.

Ὅμοίως.

542. » 12,20. »

»

» Δ. ἀρίστη

543. » 12,19. »

»

» Δ. καλή

544. » 12,15. »

»

» Δ. fleur de
coin

Πίναξ Δ', 9.

545.	Ρ	12,15.—	Ὅμοιος.	FA-ΞΤ	Ἄμφορεύς.	Ἄνω κόκκος κριθῆς.	
							Δ. καλλίστη
546.	»	12,14.	»	»	»	»	»
547.	»	12,14.	»	»	»	»	»
548.	»	12,14.	»	»	»	»	»
549.	»	12,12.	»	»	»	»	»
550.	»	12,11.	»	»	»	»	Δ. fleur de coin
551.	»	12,10.	»	»	»	»	Δ. καλλίστη
552.	»	12,09.	»	»	»	»	»
553.	»	12,09.	»	»	»	»	»
554.	»	12,08.	»	»	»	»	Δ. fleur de coin
555.	»	12,08.	»	»	»	»	Δ. καλλίστη
556.	»	12,05.	»	»	»	»	Δ. καλή
557.	»	12,05.	»	»	»	»	Δ. fleur de coin

Πίναξ Α', 10.

558.	»	12,00.—	Ὅμοιος.	Ὅμοιος.	»	»	Δ. καλή
559.	»	11,94.	»	»	»	»	Δ. καλλίστη
560.	»	11,93.	»	»	»	»	»
561.	»	11,78.	»	»	»	»	Δ. καλή
562.	»	11,78.	»	»	»	»	»
563.	»	11,73.	»	»	»	»	»
564.	»	11,71.	»	»	»	»	Δ. μετρία
565.	»	11,65.	»	»	»	»	»
566.	»	11,60.	»	»	»	»	Δ. καλή
567.	»	11,55.	»	»	»	»	»
568.	»	11,54.	»	»	»	»	Δ. μετρία
569.	»	11,50.	»	»	»	»	Δ. καλή
570.	»	11,44.	»	»	»	»	Δ. μετρία
571.	»	11,43.	»	»	»	»	Δ. καλή
572.	»	11,38.	»	»	»	»	»
573.	»	11,37.	»	»	»	»	»
574.	»	11,33.	»	»	»	»	Δ. μετρία
575.	»	11,24.	»	»	»	»	»
576.	»	11,20.	»	»	»	»	»
577.	»	11,19.	»	»	»	»	»
578.	»	11,15.	»	»	»	»	»
579.	»	11,12.	»	»	»	»	»
580.	»	11,03.	»	»	»	»	»
581.	»	10,98.	»	»	»	»	»
582.	»	10,94.	»	»	»	»	»
583.	»	10,92.	»	»	»	»	Δ. καλή
584.	»	10,84.	»	»	»	»	»

585. ρ 10,73. — Όμοίως.

586. » 9,78. »

587. » 12,38. »

588. » 12,34. »

589. » 12,30. »

FA-ΞΤ Άμφορεύς. Άνω κόκκος κριθής.

Δ. κακή

» » » »

ΔΑ-ΙΜ Όμοίως· άλλ' άνευ συμβόλου.

Δ. καλλίστη

» » »

» » Δ. fleur de
coin

Πίναξ Δ', 11.

590. » 12,30. — Όμοίως.

591. » 12,30. »

592. » 12,25. »

593. » 12,23. »

594. » 12,20. »

595. » 12,20. »

Όμοίως.

»

Δ. άρίστη

» »

Δ. καλλίστη

» »

»

» »

» »

» »

Δ. άρίστη

Πίναξ Δ', 12.

596. » 12,20. — Όμοίως.

597. » 12,10. »

598. » 12,02. »

599. » 12,00. »

600. » 11,95. »

601. » 11,85. »

602. » 11,80. »

603. » 11,87. »

604. » 11,77. »

605. » 11,70. »

606. » 11,70. »

607. » 11,63. »

608. » 11,60. »

609. » 11,57. »

610. » 11,52. »

611. » 11,52. »

612. » 11,50. »

613. » 11,46. »

614. » 11,37. »

615. » 11,28. »

616. » 11,27. »

617. » 11,23. »

618. » 11,28. »

619. » 11,08. »

Όμοίως.

»

Δ. fleur de
coin

» »

»

» »

Δ. καλή

» »

»

» »

Δ. άρίστη

» »

Δ. καλή

» »

»

» »

Δ. fleur de
coin

» »

Δ. καλή

» »

Δ. καλλίστη

» »

»

» »

Δ. καλή

» »

»

» »

Δ. μετρία

» »

»

» »

Δ. καλή

» »

»

» »

»

» »

Δ. μετρία

» »

»

» »

»

» »

»

» »

»

» »

Δ. καλή

620.	Ρ	12,27.—	Ὅμοίως.	ΔΑ-Μ	Ὅμοιος ἀμφορεύς, ἄνει συμβόλου. Δ. ἀρίστη
------	---	---------	---------	------	--

Πίναξ Δ', 13.

621.	»	12,46.—	Ὅμοίως.	ΔΑ-ΜΟ	Ὅμοιος ἀμφορεύς. Ἄνω αὐτοῦ ρόπαλον , ἀπὸ δὲ τῆς λαβῆς κλαδίσκος κισσοῦ μετὰ δύο φύλλων καὶ καρποῦ. Δ. καλλίστη
622.	«	12,30.—	Ὅμοίως.	»	»
623.	»	12,24.	»	»	»

Πίναξ Δ', 14.

624.	»	12,24.—	Ὅμοίως.	»	Δ. ἀρίστη
625.	»	12,04.	»	»	»

Πίναξ Δ', 15.

626.	»	12,03.—	Ὅμοίως.	»	Δ. καλλίστη
627.	»	11,93.	»	»	»
628.	»	11,70.	»	»	Δ. καλή
629.	»	11,74.	»	»	Δ. καλλίστη
630.	»	11,72.	»	»	»
631.	»	11,67.	»	»	»
632.	»	11,48.	»	»	Δ. καλή
633.	»	11,45.	»	»	»
634.	»	11,40.	»	»	Δ. μετρία
635.	»	11,38.	»	»	»
636.	»	11,37.	»	»	»
637.	»	11,35.	»	»	»
638.	»	11,28.	»	»	Δ. καλή
639.	»	11,26.	»	»	»
640.	»	11,03.	»	»	Δ. μετρία
641.	»	11,03.	»	»	Δ. κακή
642.	»	11,02.	»	»	»
643.	»	10,92.	»	»	»
644.	»	10,60.	»	»	»
645.	»	12,22.	»	»	» ἄλλ' ἄνω τοῦ ἀμφορέως στέφανος ἐλαίας . Δ. καλή
646.	»	12,12.	»	»	Δ. ἀρίστη
647.	»	12,12.	»	»	»

Πίναξ Δ', 16.

648.	»	12,12.—	Ὅμοίως.	»	Δ. καλή
649.	»	12,08.	»	»	Δ. κακή
650.	»	12,07.	»	»	Δ. καλή
651.	»	12,02.	»	»	»

652.	R	11,92.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως· ἀλλ' ἄνω τοῦ ἀμφορέως στέφανος ἐλαίας.	Δ. καλή
653.	»	11,90.	»	»	»
654.	»	11,61.	»	»	»
655.	»	11,30.	»	»	Δ. μετρία
656.	»	11,26.	»	»	»
657.	»	11,15.	»	»	»
658.	»	11,08.	»	»	Δ. κακή
659.	»	11,05.	»	»	»
660.	»	10,98.	»	»	»
661.	»	10,97.	»	»	Δ. μετρία
662.	»	10,82.	»	»	Δ. κακή
663.	»	10,74.	»	»	Δ. μετρία
664.	»	10,60.	»	»	Δ. κακή
665.	»	10,48.	»	»	»
666.	»	12,25.	»	ΔΑ—ΜΩ Ἄμφορεύς, οἱ ἄνω στέφανος δάφνης.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Δ', 17.

667.		12,22.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	»
668.		12,16.	»	»	Δ. καλή
669.		12,16.	»	»	»
670.	»	12,15.	»	»	Δ. ἀρίστη
671.	»	11,95.	»	»	Δ. καλή
672.	»	11,84.	»	»	»
673.	»	11,23.	»	»	»
674.	»	11,02.	»	»	»
675.	»	11,98.	»	»	»
				»	ἀλλ' ἄνω μὲν τοῦ ἀμφορέως ρόπαλον , ἀριστερὰ δὲ παρά τὴν λαθὴν κλαδίσκος κισσοῦ μετὰ δύο φύλλων καὶ καρποῦ.
676.	»	11,96.	»	»	Δ. ἀρίστη
677.	»	11,93.	»	»	»

Πίναξ Δ', 18.

678.		11,70.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	»	Δ. καλή
679.	»	11,92.	»	»	»	»
680.	»	11,21.	»	»	»	»
681.	»	11,39.	»	»	(ἔγγραφὴ Α)	Δ. μετρία
682.	»	11,32.	»	»	»	»
683.	»	11,41.	»	»	»	Δ. καλή
684.	»	11,40.	»	»	»	Δ. μετρία
685.	»	10,90.	»	»	»	Δ. καλή
686.	»	12,20.	»	Δ—ΙΩ Ἄμφορεύς. Ἄνευ συμβόλου.	»	Δ. ἀρίστη

Πίναξ Α', 19.

687.	Ρ	12,14.—	Ὅμοίως.	Δ-ΙΩ	Ἄμφορεύς. Ἄνευ συμβόλου.	Δ. καλή
688.	»	12,11.	»	»	» (μετ' ἐγκοπῆς).	Δ. μετρία
689.	»	11,70.	»	»	»	Δ. καλή
690.	»	11,62.	»	»	»	»
691.	»	11,34.	»	»	»	Δ. μετρία
692.	»	11,90.	»	ΔΙ-Ω	Ὅμοίως. Ἄνευ συμβόλου (ἐγγραφή ΑΧ).	Δ. καλλίστη
693.	»	11,85.	* (ἐγγραφή Α)	»	»	»

Πίναξ Δ', 20.

694.	»	11,80.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	»	Δ. καλή
695.	»	10,96.	»	»	»	Δ. κακή
696.	»	10,85.	»	»	»	Δ. μετρία
697.	»	10,65.	»	»	»	Δ. κακή
698.	»	12,20.	»	ΕΥ-ΓΙ	Ὅμοίως. Ἄνευ συμβόλου.	Δ. ἀρίστη
699.	»	12,15.	»	»	»	»

Πίναξ Δ', 21.

700.	»	11,96.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	»	Δ. καλή
701.	»	11,86.	»	»	»	»
702.	»	11,58.	»	»	»	Δ. μετρία
703.	»	11,58.	»	»	»	»
704.	»	11,50.	»	»	»	»
705.	»	11,30.	»	»	»	»
706.	»	12,38.	»	Ε ↓-Ε	Ὅμοιος ἀμφορεύς, οὗ ἄνω μὲν ρόπαλον , ἀπὸ ἐκάστης δὲ λαβῆς κρέμαται φύλλον κισσοῦ .	Δ. καλή
707.	»	11,18.	»	»	»	Δ. μετρία
708.	»	10,08.	»	»	»	Δ. καλή

Πίναξ Δ', 22.

709.	»	11,95.—	Ὅμοίως	Ε-ΧΕ	Ἄμφορεύς, οὗ ἄνω μὲν ρόπαλον , ἀπὸ ἐκάστης δὲ λαβῆς φύλλον κισσοῦ (ἐγγραφή Κ).	Δ. ἀρίστη
------	---	---------	--------	------	--	-----------

Πίναξ Δ', 23.

710.	»	11,85.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως,	ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.	Δ. καλή
711.	»	10,85.	»	»	»	Δ. κακή
712.	»	12,15.	»	ΘΕ-ΟΓ	Ἄμφορεύς (καλλιτέχνης). Ἄνω αὐτοῦ κηρύκειον δριζοντίως πρὸς ἄρ. Δ. fleur de coin	

Πίναξ Δ', 24.

713.	»	12,15.	— 'Ομοίως.	'Ομοίως.	Διατ. καλλίστη
714.		12,00.	»	»	»
715.		11,90.	»	»	»
716.		11,84.	»	»	Διατ. ἀρίστη
717.	»	11,84.	»	»	»
718.	»	11,32.	»	»	»
719.	»	10,92.	»	»	Διατ. μετρία
720.	»	12,20.	»	'Ομοίως, ἀλλὰ τὸ κηρύκειον μικροτέρου.	Διατ. ἀρίστη

Πίναξ Δ', 25.

721.		12,06	— 'Ομοίως.	'Ομοίως.	Διατ. καλλίστη
722.		11,98.	»	»	»
723.		11,95.	»	»	»
724.		11,82.	»	»	Διατ. καλή
725.		11,60.	»	»	Διατ. μετρία
726.		11,52.	»	»	»
727.		11,38.	»	»	Διατ. καλή
728.	»	11,35.	»	»	»
729.	»	11,33.	»	»	Διατ. μετρία
730.		11,10.	»	»	Διατ. ἀρίστη

Πίναξ Δ', 26.

731.		11,07.	— 'Ομοίως.	'Ομοίως.	Διατ. κακή
732.	»	10,76	»	»	»
733.		10,70.	»	»	»
734.		12,02.	»	'Ομοίως, ἀλλὰ τὸ κηρύκειον μέγα καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ κεκλιμένον.	Διατ. ἀρίστη

Πίναξ Δ', 27.

735.	»	11,65.	— 'Ομοίως.	'Ομοίως.	Διατ. μετρία
736.	»	11,62.	»	»	Διατ. καλή
737.	»	11,60.	»	»	Διατ. μετρία
738.	»	11,54.	»	»	Διατ. καλλίστη
739.	»	11,35.	»	»	Διατ. μετρία
740.	»	11,16.	»	»	Διατ. καλή
741.	»	11,05.	»	»	Διατ. μετρία
742.	»	12,14.	»	'Ομοίως, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.	Διατ. ἀρίστη

Πίναξ Δ', 28.

743.	»	11,35.	— 'Ομοίως.	'Ομοίως.	Διατ. μετρία
744.	»	11,20.	»	»	Διατ. κακή
745.	»	11,17.	»	»	»
746.	»	11,05.	»	»	»

747.	Ρ	11,01.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Διατ. κακή
748.	»	10,80.	»	»	»
749.	»	11,14.	»	ΗΙ-ΚΕ Ἄμφορεύς, οὗ ἄνω μὲν ρόπαλον κεκλιμένον πρὸς ἄρ., ἀπὸ δὲ ἐκάστης λαβῆς φύλλον κισσοῦ , καὶ δεξιὰ παρὰ τὸν πόδα κλαδίσκος ἐλαίας ἐκ δύο φύλλων καὶ καρποῦ.	Διατ. καλή

Πίναξ Δ', 29.

750.	»	12,15.—	Ὅμοίως.	ΗΙ-ΚΕ Ὅμοιος ἄμφορεύς, οὗ ἄνω μὲν ρόπαλον κεκλιμένον πρὸς ἀριστερά , ἀπὸ δὲ τῆς δεξιᾶς λαβῆς φύλλον κισσοῦ .	Δ. fleur de coin
------	---	---------	---------	--	------------------

Πίναξ Δ', 30.

751.	»	11,52.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Διατ. καλή
752.	»	11,90	»	»	»
753.	»	11,48.	»	»	Διατ. μετρία
754.	»	11,57.	»	»	Διατ. καλή
755.	»	11,46.	»	»	Διατ. μετρία
756.	»	11,41.	»	»	Διατ. καλή
757.	»	11,34.	»	»	»
758.	»	12,16.	»	(ὑστερόσημον σφαίρα Ἑλλίου;)	Ὅμοιον, ἀλλὰ τὸ ρόπαλον κεκλιμένον πρὸς δεξ. Διατ. καλλίστη

Πίναξ Ε', 1.

759.	»	12,04.—	Ὅμοίως.	Ὅμοιον.	»
760.	»	11,65.	»	»	Διατ. καλή
761.	»	11,17.	»	»	»
762.	»	11,02.	»	»	Διατ. κακή
763.	»	10,12.	»	Ὅμοίως, ἀλλὰ μετὰ δύο φύλλων κισσοῦ, κρεμαμένων ἀπὸ τῶν δύο λαβῶν.	Διατ. μετρία
764.	»	11,84.	»	(ἐγκοπὴ σχήματος μηνίσκου)	ΗΙ-ΚΕ Ὅμοιος ἄμφορεύς, οὗ ἄνω στέφανος δάφνης .
765.	»	11,70.	»	»	Διατ. καλή Διατ. καλλίστη

Πίναξ Ε', 2.

766.	»	11,45.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Διατ. καλή
767.	»	11,38.	»	»	»
768.	»	11,22.	»	»	Διατ. μετρία
769.	»	10,98.	»	»	»
770.	»	10,97.	»	»	Διατ. καλή
771.	»	11,34.	»	Ὅμοίως τοῖς ὑπ' ἄρ. 750-762 ἀλλ' ἀφανὲς τὸ ρόπαλον.	Διατ. μετρία

772.	Ρ	10,69.	— Όμοίως.
773.	»	10,52.	»
774.	»	12,04.	»
775.	»	12,00.	»
776.	»	11,82.	»

Όμοίως.	Διατ. μετρία
»	Διατ. κακή
ΗΙ←ΜΕ	Όμοιος, άνευ συμβόλου.
»	Διατ. καλή
»	»
»	Διατ. καλλίστη

Πίναξ Ε', 3.

777.	»	11,74.	— Όμοίως.
778.	»	11,62.	»
779.	»	11,59.	»
780.	»	11,42	»
781.	»	11,30.	»
782.	»	10,97.	»
783.	»	10,93.	»
784.	»	10,58.	»
785.	»	12,24.	»
786.	»	12,10.	»

Όμοίως.	»	Διατ. καλή
»	»	Διατ. καλλίστη
»	»	Διατ. καλή
»	»	»
»	»	Διατ. μετρία
»	»	»
»	»	Διατ. κακή
»	»	»
ΚΛ—ΕΕΣ	Όμοιος, άνευ συμβόλου. Έν τῷ πεδίῳ δεξιά θυμιατήριον.	Διατ. άρίστη
»	»	Δ. fleur de coin

Πίναξ Ε', 4.

787.	»	12,10.	— Όμοίως.
788.	»	11,49.	»
789.	»	10,96.	»
790.	»	12,28.	»
791.	»	12,17.	»

Όμοίως.	»	Διατ. άρίστη
»	»	Διατ. καλή
»	»	Διατ. κακή
ΚΛ—ΕΕ	Όμοιος άμφορεύς και σύμβολον.	Διατ. άρίστη
»	»	Δ. fleur de coin

Πίναξ Ε', 5.

792.	»	12,19.	— Όμοίως.
793.	»	11,73.	»
794.	»	11,72.	»
795.	»	11,65.	»
796.	»	11,60.	»
797.	»	11,55.	»
798.	»	11,48.	»
799.	»	11,45.	»
800.	»	11,06.	»
801.	»	10,66.	»
802.	»	10,78.	»
803.	»	12,03.	»

Όμοίως.	»	Δ. καλή (κατιωμένη)
»	»	Διατ. καλή
»	»	»
»	»	Διατ. άρίστη
»	»	Διατ. καλή
»	»	Διατ. μετρία
»	»	»
»	»	Διατ. καλλίστη
»	»	Διατ. μετρία
»	»	Διατ. κακή
Όμοίως	άλλ' άνω έχει ός σύμβολον στέφανον.	Διατ. καλή
ΚΛ—ΕΕΣ	Όμοιος άμφορεύς. Άνω στέφανος δάφνης.	Δ. fleur de coin

Πίναξ Ε', 6.

804.	Ρ	11,86.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Διατ. καλή
805.	»	11,79.	»	»	Διατ. μετρία
806.	»	11,62.	»	»	»
807.	»	10,92.	»	»	»
808.	»	11,32.	»	ΚΛ—ΕΣ Ὅμοιος ἀμφορεύς. Ἄνω αὐτοῦ δυσδιάκριτόν τι.	Διατ. μετρία

Πίναξ Ε', 7.

809.	»	12,20.	Ὅμοίως.	ΚΛ—ΙΩ Ὅμοιος ἀμφορεύς, ἄνευ συμβόλου.	Δ. fleur de coin
------	---	--------	---------	---------------------------------------	------------------

Πίναξ Ε', 8.

810.	»	12,18.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	
811.	»	12,17.	»	»	

Πίναξ Ε', 9.

812.	»	12,17.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	»
813.	»	12,16.	»	»	Διατ. ἀρίστη
814.	»	12,08.	»	»	Δ. fleur de coin
815.	»	12,05.	»	»	Διατ. καλή
816.	»	12,04.	»	»	»
817.	»	11,82.	»	»	Διατ. ἀρίστη
818.	»	11,78.	»	»	Δ. fleur de coin
819.	»	11,75.	»	»	Διατ. καλή
820.	»	11,73.	»	»	Διατ. ἀρίστη
821.	»	11,72.	»	»	»
822.	»	11,70.	»	» (δὺς κοπὲν)	Διατήρησις καλή
823.	»	11,65.	»	»	Διατ. καλή
824.	»	11,43.	»	»	Διατ. μετρία
825.	»	11,06.	»	»	»
826.	»	10,97.	»	»	Διατ. κακή
827.	»	10,72.	»	»	»
828.	»	12,29.	»	ΟΝ—ΑΣ Ἀμφορεύς ὅμοιος.	Δ. fleur de coin
829.	»	12,26.	»	»	»

Πίναξ Ε', 10.

830.	»	12,16.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Διατ. καλή
831.	»	12,15.	»	»	»
832.	»	12,00.	»	»	»
833.	»	11,99.	»	»	Διατ. ἀρίστη

Πίναξ Ε', 11.

834.	»	11,95.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Διατ. καλή
835.	»	11,80.	»	»	»

836.	Ρ	11,68.	Όμοίως.	Όμοίως.	Διατ. μετρία
837.	»	11,62.	»	»	»
838.	»	11,60.	»	»	Διατ. καλή
839.	»	11,55.	»	»	»
840.	»	11,42.	»	»	»
841.		11,30.	»	»	Διατ. κακή
842.	»	11,25.	»	»	»
843.	»	10,30.	»	»	»
844.	»	12,27.	»	ΠΕ-ΛΙ Ἄμφορες ὅμοιος.	Διατ. καλή
845.	»	12,25.	»	»	Δ. fleur de coin

Πίναξ Ε', 12.

846.	»	12,22.	Όμοίως.	Όμοίως.	Διατ. καλλίστη
847.	»	12,17.	»	»	Διατ. καλή
848.	»	12,14.	»	»	Διατ. καλλίστη
849.	»	12,10.	»	»	Διατ. καλή
850.	»	12,09.	»	»	Διατ. μετρία
851.		12,07.	»	»	Διατ. ἀρίστη
852.	»	12,07.	»	»	Διατ. καλή
853.	»	11,92.	»	»	»
854.	»	11,82.	»	»	»
855.		11,82.	»	»	Διατ. κακή
856.		11,60.	»	»	Διατ. μετρία
857.	»	11,58.	»	»	Διατ. καλή
858.	»	11,52.	»	»	Διατ. μετρία
859.	»	11,44.	»	»	»
860.		11,41.	»	»	Διατ. καλή
861.	»	11,35.	»	»	Διατ. κακή
862.	»	11,33.	»	»	Διατ. μετρία
863.		11,16.	»	»	Διατ. κακή
864.		11,15.	»	»	»
865.	»	11,14.	»	»	»
866.	»	10,98.	»	»	Διατ. μετρία
867.	»	10,96.	»	»	Διατ. κακή
868.	»	10,92.	»	»	»
869.	»	10,80.	»	»	»
870.	»	10,75.	»	»	»
871.	»	12,36.	»	ΠΟ-ΘΙ Ὅμοιος ἀμφορεύς.	Ἄνευ συμβόλου.
872.	»	12,23.	»	»	Διατ. καλή Διατ. ἀρίστη

Πίναξ Ε', 13.

873.		11,61.	Όμοίως.	Όμοίως.	Διατ. καλή
874.	»	11,60.	»	»	»
875.		11,36.	»	»	»

876.	Ρ	10,97.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Διατ. καλή
877.	»	12,22.	»	ΠΤ—ΟΙ Ἄμφορεύς. Ἄνευ συμβόλου. Πεδίον ἔγκοilon.	Διατ. καλή
878.	»	12,21.	»	»	Διατ. ἀρίστη
879.	»	12,21.	»	»	Διατ. καλή
880.	»	12,19.	»	»	Δ. fleur de coin

Πίναξ Ε', 14.

881.	»	12,17.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Διατ. καλή
882.	»	12,15.	»	»	Δ. fleur de coin

Πίναξ Ε', 15.

883.	»	12,10.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	
884.	»	12,08.	»	»	Διατ. καλλίστη
885.	»	12,02.	»	»	»
886.	»	11,99.	»	»	Διατ. ἀρίστη
887.	»	11,93.	»	»	Διατ. καλλίστη
888.	»	11,90.	»	»	Διατ. καλή
889.	»	11,90.	»	»	»
890.	»	11,87.	»	»	»
891.	»	11,85.	»	»	»
892.	»	11,79.	»	»	Διατ. καλλίστη
893.	»	11,76.	»	»	Διατ. καλή
894.	»	11,74.	»	»	Διατ. καλλίστη
895.	»	11,72.	»	»	»
896.	»	11,69.	»	»	»
897.	»	11,68.	»	»	Διατ. καλή
898.	»	11,62.	»	»	»
899.	»	11,53.	»	»	»
900.	»	11,51.	»	»	»
901.	»	11,50.	»	»	»
902.	»	11,47.	»	»	Διατ. μετρία
903.	»	11,45.	»	»	»
904.	»	11,40.	»	»	»
905.	»	11,40.	»	»	Διατ. καλλίστη
906.	»	11,37.	»	»	Διατ. μετρία
907.	»	11,34.	»	»	Διατ. κακή
908.	»	11,32.	»	»	Διατ. μετρία
909.	»	11,21.	»	»	»
910.	»	11,20.	»	»	Διατ. κακή
911.	»	11,17.	»	»	Διατ. μετρία
912.	»	11,14.	»	»	»
913.	»	11,10.	»	»	»
914.	»	11,70.	»	ΠΥ—ΟΙ Ἄμφορεύς ὁμοίος. Ἄνευ συμβόλου.	Διατ. ἀρίστη

Πίναξ Ε', 16.

915. *R* 11,80.—'Ομοίως.

916. » 11,74. »

'Ομοίως ἄλλ' ἄνω τοῦ ἀμφορέως, κλάδος ἀμπέλου. Διατ. καλή

Πίναξ E', 17.

917. » 11,37.—'Ομοίως.

918. » 12,25. »

919. » 12,19. »

920. » 12,05. »

921. » 11,96. »

'Ομοίως. »
T-I Ἀμφορεύς. Δεξιὰ κάτω *ρόπαλον ὀρθόν*. Διατ. καλή
M
» » »
» » » Διατ. ἀρίστη
» » » Διατ. καλή**Πίναξ E', 18.**

922. » 11,96.—'Ομοίως.

923. » 11,74. »

924. » 11,34. »

925. » 11,24. (ὀπὴ δοκιμαστική)

926. » 11,11. »

927. » 11,74. »

928. » 11,28. »

929. » 11,74. »

930. » 12,09. »

'Ομοίως. » Διατ. μετρία
» » »
» » » Διατ. κακή
» » » Διατ. καλή
» » » Διατ. μετρία
» » » Διατ. κακή
I-I Ὅμοιως. Ἄνω *ρόπαλον*. Ἀριστερὰ *φύλλον κισσοῦ* ἀπὸ τῆς λαβῆς. Δ. μετρία
M-I
T-I-MI Ὅμοιως. Ἀριστερὰ *φύλλον κισσοῦ*. Δ. καλλίστη**Πίναξ E', 19.**

931. » 12,07.—'Ομοίως.

932. » 12,05. »

933. » 11,80. »

934. » 11,34. »

935. » 11,34. »

936. » 11,12. »

937. » 10,96. »

938. » 11,11. »

939. » 12,30. »

940. » 11,85. »

'Ομοίως Δ. καλή
» »
» Δ. καλλίστη
» Δ. μετρία
» Δ. καλή
» Δ. μετρία
»
'Ομοίως. Δ.
T-I-MI Ὅμοιως. Δεξιὰ *ρόπαλον*. Δ. καλή
»**Πίναξ E', 20.**

941. » 11,48.—'Ομοίως.

942. » 12,30. »

'Ομοίως. »
'Ομοίως ἄλλὰ τὸ *ρόπαλον* εἰς τὸ ἀριστερόν Δ. καλή**Πίναξ E', 21.**

943.	ϱ	11,96.	— Ὅμοιος.	Ὅμοιος· ἀλλὰ τὸ ρόπαλον εἰς τὸ ἀριστερὸν (ὄπῃ δοκιμαστική). Δ. καλή
944.	»	11,80.	»	»
945.	»	11,60.	»	»
946.	»	11,54.	»	»
947.	»	11,50.	»	»
948.	»	11,25.	»	Δ. μετρία
949.	»	11,19.	»	»
950.	»	12,15.	»	ΟΡ—ΑΥ Ἄμφορεύς, οὗ ἄνω στέφανος κισσοῦ . Δ. καλή
951.	»	12,08.	»	Δ. καλλίστη
952.	»	11,07.	»	Δ. κακή
953.	»	12,01.	»	ΥΑ—ΡΟ Ἄμφορεύς, ἐν μέσῳ δύο στεφά- ρων κισσοῦ . Δ. καλή
954.	»	11,27.	»	»
955.	»	10,91.	»	»

Πίναξ Ε', 22.

956.	»	10,82.	— Ὅμοιος.	Ὅμοιος.
957.	»	12,27.	»	Ὅμοιος· ἀλλὰ μεθ' ἑνὸς στεφάνου κισσοῦ ἄνω τοῦ ἀμφορέως . Δ. καλλίστη
958.	»	12,07.	»	Δ. καλή
959.	»	11,87.	»	»

Πίναξ Ε', 23.

960.	»	11,25.	— Ὅμοιος.	Ὅμοιος.
961.	»	11,18.	»	Δ. καλή
962.	»	11,67.	»	Δ. μετρία
963.	»	11,78.	»	Ὅμοιος· ἀλλ' ὁ ἄνω τοῦ ἀμφορέως στέφανος εἶναι ἐκ δάφνης . Δ. καλλίστη

Πίναξ Ε', 24.

964.	»	11,73.	— Ὅμοιος.	Ὅμοιος.
965.	»	11,70.	»	Δ. καλή
966.	»	11,62.	»	»
967.	»	11,04.	»	»
968.	»	10,76.	»	Δ. κακή
969.	»	10,75.	»	Δ. μετρία
970.	»	10,66.	»	»
971.	»	10,39.	»	Δ. κακή
972.	»	9,26.	»	»
973.	»	11,37.	»	Δ. μετρία
974.	»	11,41.	»	» (τὸ σύμβολον ἐκτὸς τοῦ πετάλου) Δ. καλή
				ΧΑ—ΡΟ Ὅμοιος ἀμφορεύς. Ἄνω στέφανος μύριου . Δ. καλή

Πίναξ Ε', 25.

975.	Ρ	11,23.	—	Ὅμοιος.	Ὅμοιος.	Δ. μετρία
976.	»	11,07.	»	»	»	Δ. κακή
977.	»	10,80.	»	»	»	»
978.	»	11,47.	»	»	Ὅμοιου τύπου· ἀλλὰ μετ' <i>ἐφθαρμένου και ἀφανούς</i> ὀνόματος ἄρχοντος καὶ συμβόλου.	Διατ. κακή
979.		11,46.	»	»	»	»
980.	»	11,22.	»	»	»	»
981.	»	11,12.	»	»	»	»
982.	»	10,98.	»	»	»	»
983.	»	10,64.	»	»	(FA—ΣΤ; βουκράνιον;)	»
984.	»	10,51.	»	»	»	»
985.	»	10,50.	»	»	»	»
986.	»	10,41.	»	»	»	»

Περίοδος X: 338—315 π. X.

Τὰ φέροντα τὸ ἐθνικὸν τῶν Βοιωτῶν.

987.	»	11,32.	—	Ὅμοιος.	ΩΙ—ΟΘ Ἄμφορες, οὐ ἄνω βότρυς.	Δ. μετρία
988.	»	12,13.	»	»	ΒΟ—ΙΩ Ὅμοιος. Ὁ βότρυς κρέμαται ἀπὸ εὐθέως κλαδίσκου.	Δ. καλλίστη
989.	»	12,05.	»	»	»	»
990.	»	11,90.	»	»	»	»
991.	»	11,74.	»	»	»	»
992.	»	11,55.	»	»	»	»
993.	»	11,54.	»	»	»	»
994.	»	11,45.	»	»	»	»

Πίναξ Ε', 26.

995.	»	11,38.	—	Ὅμοιος.	Ὅμοιος.	»
996.	»	11,32.	»	»	»	Δ. καλή
997.	»	11,23.	»	»	»	»
998.	»	11,20.	»	»	»	»
999.	»	11,19.	»	»	»	»
1000.	»	11,12.	»	»	»	Δ. κακή
1001.	»	10,96.	»	»	»	Δ. μετρία
1002.	»	10,64.	»	»	»	»
1003.	»	12,10.	»	»	ΒΟ—ΙΩ Ὅμοιος, ἀλλ' ἄνω <i>δελφίς</i> πρὸς δεξιὰ.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Ε', 27.

1004.	»	12,10.	—	Ὅμοιος.	Ὅμοιος.	»
1005.	»	12,06.	»	»	(ὀπή δοκιμαστική)	»

Πίναξ Ε', 28.

1006.	Ρ	11,91.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως ἄλλ' ἄνω δελφίς πρὸς δεξιὰ. Δ. καλή
1007.	»	11,88.	»	» » Δ. καλλίστη
1008.	»	11,82.	»	» » Δ. καλή
1009.	»	11,70.	»	» » Δ. μετρία
1010.	»	10,99.	»	» » Δ. κακή
1011.	»	10,83.	»	» » Δ. κακή
1012.	»	12,26.	»	Ὅμοίως ἄλλ' ἄνω τοῦ ἀμφορέως ρόπαλον . Δ. ἀρίστη
1013.	»	12,19.	»	» » Δ. ἀρίστη

Πίναξ Ε', 29.

1014.	»	12,10.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως. » Δ. καλή
1015.	»	11,55.	»	» » Δ. καλλίστη
1016.	»	11,90.	»	» » Δ. μετρία
1017.	»	11,38.	»	» » Δ. κακή
1018.	»	11,28.	»	» » Δ. καλή
1019.	»	11,14.	»	» » Δ. μετρία
1020.	»	11,04.	»	» » Δ. κακή
1021.	»	10,76.	»	» » Δ. κακή
1022.	»	10,57.	»	» » Δ. ἀρίστη
1023.	»	12,08.	»	Ὅμοίως ἄλλ' ἄνω τοῦ ἀμφορέως βότρυς μετὰ κλαδίσκου τεθειμένου διαγωνίως ἐπὶ ρόπαλου . Δ. ἀρίστη

Πίναξ Ε', 30.

1024.	»	11,33.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως. Δ. καλή
1025.	»	10,90.	»	» Δ. μετρία
1026.	»	11,20.	»	» Δ. κακή
1027.	»	12,07.	»	Ὅμοίως ἄλλ' ὁ βότρυς ἄνευ κλαδίσκου διαγωνίως, τὸ δὲ ρόπαλον πρὸς ἀριστερὰ κεκλιμένον. Δ. ἀρίστη
1028.	»	12,00.	»	» Δ. καλή
1029.	»	11,37.	»	» Δ. καλή
1030.	»	12,32.	»	» ἄλλὰ τὸ ρόπαλον κεκλιμένον πρὸς δεξ. Δ. καλλίστη

Πίναξ ΣΤ', 1.

1031.	»	11,31.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως. » Δ. καλή
1032.	»	11,12.	»	» Δ. μετρία
1033.	»	12,26.	»	80-10 Ἄμφορεύς ὅμοιος, οὗ ἄνω τόξον μετὰ τὴν χορδὴν πρὸς τ' ἄνω. Δ. καλλίστη

Πίναξ ΣΤ', 2.

1034.	»	11,87.—	Ὅμοίως.	» » »
-------	---	---------	---------	-------

1035. **R** 12,42.—'Ομοίως.

BO-1Ω Ἄμφορες ὅμοιος· ἀλλ' ἔχων δλόκληρον τὸ σῶμα αὐτοῦ ραβδωτόν. Ἄνω τόξον ὅμοιον. Διατ. ἀρίστη

Πίναξ ΣΤ', 3.

1036. » 12,24.—'Ομοίως.

'Ομοίως. »

1037. » 12,09. »

» (δὶς κοπέν). Διατ. μετρία

1038. » 12,08. »

» Διατ. καλή

1039. » 11,75. »

» Διατ. κακή

1040. » 11,59. »

» Διατ. καλή

1041. » 11,40. »

» Διατ. κακή

1042. » 11,32. »

» Διατ. μετρία

1043. » 10,96.—'Ομοίως.

» »

1044. » 10,56. »

» Διατ. κακή

1045. » 11,70. »

'Ομοιον· ἀλλ' ὁ ἀμφορέως μόνον κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ ἡμισυ ραβδωτός (δὶς κοπέν). Διατ. καλή

1046. » 11,65. »

» »

Πίναξ ΣΤ', 4.

1047. » 11,30.—'Ομοίως

'Ομοίως. Διατ. κακή

1048. » 11,17. »

» Διατ. καλή

1049. » 10,72. »

» Διατ. κακή

1050. » 11,98. »

'Ομοίως· ἀλλ' ἄνω τοῦ ἀμφορέως **ρόπαλον καὶ τόξον.** Δ. καλλίστη**Πίναξ ΣΤ', 5.**

1051. » 11,29.—'Ομοίως.

'Ομοίως. Δ. καλή

1052. » 11,09. »

» Δ. μετρία

1053. » 10,73. »

» Δ. κακή

1054. » 10,60. »

» »

1055. » 12,24. »

'Ομοίως· ἀλλ' ἄνω τοῦ ἀμφορέως **τόξον μετὰ βέλους.** Δ. fleur de coin**Πίναξ ΣΤ', 6.**

1056. » 12,02.—'Ομοίως.

'Ομοίως. Διατ. καλλίστη

1057. » 12,01. »

» »

1058. » 11,88. »

» Διατ. καλή

1059. » 11,44. »

» »

1060. » 11,35. »

» Διατ. μετρία

1061. » 11,30. »

» Διατ. καλή

1062. » 11,15. »

» »

1063. » 11,10. »

» τὸ σύμβολον ἀφανές ἔνεκα φθορᾶς. Διατ. κακή

...

Τ Α Ν Α Γ Ρ Α

Περίοδος I: 600 — 550 π. Χ.

1064. **Α** 5,52.— Ἀσπίς βοιωτική, ἥς ἐξ ἐκάστης πλευρᾶς — και — | Τετράγωνον ἔγκοilon διηρημένον εἰς ὀκτώ τριγωνικά μέρη σχήματος πτερῶν ἀνεμομύλου πρὸς ἀρ., ὧν τὰ τέσσαρα ἔγκοila. Δ. καλή

Πίναξ ΣΤ', 7.

1065. » 5,03.— Ὅμοίως. | Ὅμοίως, ἀλλ' αἱ πτέρυγες πρὸς δεξιὰ. Δ. καλή

Πίναξ ΣΤ', 8.

1066. » 5,17. » | Ὅμοίως. »

Πίναξ ΣΤ', 9.

Περίοδος II: 550 — 480 π. Χ.

1067. 5,67.— Ὅμοίως. Δεξιὰ —. | Τετράγωνον ὁμοιον, ἀλλ' οὗ τὰ μὲν τέσσαρα ἀνάγλυπτα μέρη ἀποτελοῦσι σταυρὸν σιγριζόμενον ἐπὶ τῶν εὐθειῶν γραμμῶν, τὰ δὲ λοιπὰ τέσσαρα ἔγκοila κατέχουσι τὴς γωνίας τοῦ τετραγώνου. Ἐντὸς δύο ἐξ αὐτῶν τὰ γράμματα Τ καὶ Τ. Δ. καλλίστη

Πίναξ ΣΤ', 10.

1068. » 5,45.— Ὅμοία. | Ὅμοίως. »

Πίναξ ΣΤ', 11.

1069. » 5,72.— Ὅμοία. | Ὅμοίως (τὸ τετράγωνον διαφέρει ὄν παλαιότερον). Διαι. καλή

Πίναξ ΣΤ', 12.

Περίοδος III: 480 — 457 π. Χ.

1070. » 11,83.— — — Ὅμοίως. | ἐν τῷ κέντρῳ τετραγώνου σχήματος ὀκτώ πτερῶν ἀνεμομύλου πρὸς δεξιὰ ἦτοι τεσσάρων ἔγκοίλων καὶ τῶν λοιπῶν ἀναγλύπτων. Δ. καλλίστη

Πίναξ ΣΤ', 13.

1071. » 11,50.— Ἀσπίς βοιωτική. | Τ-Α ἐν μέσῳ τῶν κνημῶν τροχοῦ (χαλκιδικοῦ;) ἐκ τεσσάρων κνημῶν. Τὸ ὄλον ἐν πεδίῳ ἔγκοίλω. Δ. καλλίστη

Πίναξ ΣΤ', 14.

Περίοδος IV: 456—446 π. X.

1072. ρ 12,02.—'Ασπίς βοιωτική. | Τ-Α **ἄνω προτομῆς ἵππου** καλπάζοντος πρὸς δεξιὰ. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἔγκοιλον. Διατ. ἀρίστη

Πίναξ ΣΤ', 15.

1073. » 11,75.—'Ομοία. | 'Ομοίως. Διατ. καλή
1074. » 11,59 » (ὕστερ. ἐν ᾧ σφαιρα;) | 'Ομοίως, ἀλλ' ὁ ἵππος πρὸς ἀρ. Δ. καλλίστη

Πίναξ ΣΤ', 16.

1075. » 11,62.—'Ομοία (τὸ αὐτὸ ὕστερός.) | 'Ομοίως, ἀλλ' ὁ ἵππος πρὸς δ. καὶ φέρων μέγαν **σιέφανον** περὶ τὸ στήθος. Δ. καλλίστη

Πίναξ ΣΤ', 17.

Φ Α Ρ Α Ι

Περίοδος II: 550—480 π. X.

1076. » 11,85.—'Ασπίς βοιωτική. | Φ ἐν τῷ κέντρῳ ὁμοίου τετραγώνου. Δ καλή

Πίναξ ΣΤ', 18.

1077. » 11,75.—'Ομοία. | 'Ομοίως. » »

Πίναξ ΣΤ', 19.

1078. » 11,65.—Α Φ ἀσπίς βοιωτική. | Θ ἐν τῷ κέντρῳ διαφόρου πως τετραγώνου. Διατ. καλλίστη

Πίναξ ΣΤ', 20.

Α Ι Γ Ι Ν Α

Περίοδος I: 700—550 π. X.

1079. » 12,64.—**Χελώνη** μετὰ χελωνείου λείου ἔχοντος ἐν τῷ μέσῳ κάθετον σειρὰν σφαιριδίων. | **Τετράγωνον ἔγκοιλον** διαιρούμενον εἰς ὀκτὼ τριγωνικὰ μέρη ἔγκοιλα **ἀβαθῆ, ἀκονόγιστα** καὶ **δυσδιάκριτα** διὰ τεσσάρων γραμμῶν. Διατ. καλή
1080. 12,10.—'Ομοίως ὕστερὸς κλαδί- | ρόσημον σκος. » »
1081. » 12,00.—'Ομοίως, τρία ὕστερόσημα, ὧν τὸ ἐν μετὰ δελφίνῃ ἀρ. οὐ κάτω ω; τὸ ἕτερον μετ' ἀμφορέως οἴνου. | » »

Πίναξ ΣΤ', 21.

1082.	Ρ	11,96.—	Ὅμοίως δις κοπέν. Ὑστερόσημον κράνος;	Ὅμοίως.	(ὀπὴ δοκιμαστική)	Διατ. καλή
1083.	»	11,95.	» ὕστερ. δυσδιάκριτον.	»	»	»

Πίναξ ΣΤ', 22.

1084.	»	11,83.—	Ὅμοίως 2 ὕστερόσημα κεφαλή λέοντος καὶ ἀστήρ;	Ὅμοίως.		»
1085.	»	11,63.—	Ὅμοίως ὕστερόσημον;	»	(ὀπὴ δοκιμαστική)	»
1086.	»	11,38.	» » » ↑;	»	( )	»
1087.	»	11,31.	» » » ↓;	»	( )	»
1088.	»	11,26.	» » » ↓;	»	»	»

Πίναξ ΣΤ', 23.

1089.	»	11,08.—	Ὅμοίως ὕστερόσημον;	Ὅμοίως.		Διατ. κακή
1090.	»	12,23.—	Ὁ αὐτὸς τύπος		Τετράγωνον ἔγκοilon, οὗ ὅμως τρία τῶν τριγωνικῶν διαμερισμάτων εἶνε πλήρη, τὰ δὲ λοιπὰ πέντε βαθέως ἔγκοila.	Διατ. καλή
1091.	»	11,97.	»	Παρόμοιον.		»

Πίναξ ΣΤ', 24.

1092.	»	11,93.—	Ὅμοίως.	Παρόμοιον.		»
1093.	»	11,81.	»	»		»

Πίναξ ΣΤ', 25.

1094.	»	11,79.—	Ὅμοίως.	Παρόμοιον.		»
1095.	»	11,65.	» Ὑστερόσ. ἀσαφές.	»		»
1096.	»	11,64.	»	»		»
1097.	»	11,59.	»	»		»
1098.	»	11,55.	»	»	Δ. καλή/μετρία	»
1099.	»	11,46.	» Ὑστερόσ. ἀσαφές.	»		»
1100.	»	11,42.	»	»		»
1101.	»	11,33.	» Ὑστερόσ. ἀσαφές.	»		»
1102.	»	11,28.	»	»		»
1103.	»	11,16.	»	»		»
1104.	»	11,08.	»	»		»
1105.	»	11,70.	»	Ὅμοίως	ἀλλὰ δύο μόνον τῶν τριγωνικῶν διαμερισμάτων πλήρη, ἐν δὲ τῷ κέντρῳ ὀπὴ δοκιμαστική.	Διατ. καλή
1106.	»	12,18.	» Μετὰ 2 ὕστ. ἀσαφῶν.	Ὅμοίως	ἀλλὰ τῶν ὀκτώ τριγωνικῶν διαμερισμάτων τὰ τρία πλήρη.	Διατ. καλή
1107.	»	12,14.	»	»		»
1108.	»	12,10.	(δύο ὕστερ. κεφαλή λέοντος καὶ γλαυξ;)	»		»

1109.	Α	11,98.	» Μέγα ὑστερ. σφιγγὸς καὶ μικρὸν σφαίρας.		Ὅμοίως.	Διατ. καλή
-------	---	--------	--	--	---------	------------

Πίναξ ΣΤ', 26.

1110.	»	11,86.	—Ὅμοίως. Ὑστερόσ. ἀσαφές.		Ὅμοίως.	»
1111.	»	11,84.	» Δύο σφαιρικὰ ὑστ.		»	Ὅπῃ μεγάλη δοκιμαστική
1112.	»	11,83.	» Ὑστερόσ. τετράγωνον ἐν ᾧ γλαυῆ ἀρ.		»	»
1113.	»	11,78.	» Δύο ὑστερόσημα ἀνθεμίου καὶ ἔλικος.		»	»
1114.	»	11,76.	» Ὑστερ. κέρας, ἐγκοπὴ Χ, ὀπὴ δοκιμαστ.		»	»

Πίναξ ΣΤ', 27.

1115.	»	11,69.	—Ὅμοίως. Μέγα ὑστ. ἀσαφές.		Ὅμοίως.	»
1116.	»	11,67.	» »		»	Ὑστερ. σφαιρίδιον ἐν τῷ κέντρῳ.
1117.	»	11,63.	» Καρδιόσχημον ὑστ. ἐν ᾧ κεφαλὴ πτηνοῦ.		»	Ὅπῃ δοκιμαστική.
1118.	»	11,57.	» Ὑστερόσ. ἀσαφές.		»	»
1119.	»	11,48.	» Ὑστ. κάλυκος ῥόδου.		»	»

Πίναξ ΣΤ', 28.

1120.	»	11,48.	—Ὅμοίως. Ὑστερόσ. ἀσαφές.		Ὅμοίως.	Διατ. κακή
1121.	»	11,47.	» Δύο ὑστερ. ἀσαφῆ.		»	Ὅπῃ δοκιμαστική. Διατ. καλή
1122.	»	11,45.	» Ὑστ. δύο δελφίνων;		»	»
1123.	»	11,45.	» πλείονα ὑστ. ἀσαφῆ.		»	Ὅπῃ δοκιμαστική.
1124.	»	11,41.	» Ὑστερόσ. ἐν ᾧ Λ;		»	»
1125.	»	11,40.	» Ὑστ. τετράγ. ἀσαφές.		»	»
1126.	»	11,31.	» Ὑστερ. δελφίνος καὶ ἕτερον μετ' ἀγγείου παρ' ᾧ Π.		»	»
1127.	»	11,22.	» Ὑστερόσ. ἀσαφές.		Ὅμοίως.	Διατ. κακή
1128.	»	11,12.	» »		»	Διατ. καλή
1129.	»	11,06.	» »		»	Δ. καλή/μετρία
1130.	»	10,97.	» Ὑστερ. ἐν ᾧ φύλλον κισσοῦ.		»	Ὅπῃ δοκιμαστική.

Πίναξ ΣΤ', 29.

1131.	»	10,97.	—Ὅμοίως. Ὑστερόσ. ἀσαφές.		Ὅμοίως.	»
1132.	»	10,70.	» Ὑστερ. ἐν ᾧ σφαῖρα.		»	»
1133.	»	10,65.	» Ὑστερόσ. ἀσαφές.		»	»
1134.	»	10,44.	» »		»	»
1135.	»	10,39.	» Ὑστερ. ἐν ᾧ γλαυῆ.		»	»

Πίναξ ΣΤ', 30.

1136.	ϱ	10,36.—	Ὅμοιος. Ὑστ. ἐν ᾧ χελώνη.	Ὅμοιος.	Δ. καλή/μετρία
1137.	»	11,86.	»	»	ἀλλὰ τὰ τέσσαρα τρίγωνα ἔγκοιλι σχήματος πτεροῦ ἀνεμομύλου, τὰ δὲ λοιπὰ πλήρη καὶ ἐπίπεδα.
1138.	»	11,86.	»	»	»
1139.	»	11,78.	»	»	»
1140.	»	11,77.	»	»	»

Πίναξ ΣΤ', 31.

1141.	»	11,76.—	Ὅμοιος.	Ὅμοιος. Ἐγκοπὴ , ἐν δὲ τῷ κέντρῳ ρόδαξ ὑστερόσημος. Δ. καλή/μετρία	
1142.	»	11,76.	»	»	»
1143.	»	11,65.	»	»	»
1144.	»	11,64.	»	»	»
1145.	»	11,62.	»	»	»
1146.	»	11,58.	»	»	»
1147.	»	11,55.	»	»	»
1148.	»	11,55.	»	»	»
			Τρία ἐπάλληλα μι- κρὰ ὑστερόσημα μετὰ ἀγγείου κανθάρου, χε- λώνης καὶ δελφίνος;	»	Ἐν τῷ κέντρῳ ὑστερόσημον

Πίναξ ΣΤ', 32.

1149.	»	11,55.—	Ὅμοιος.	Ὅμοιος.	»
1150.	»	11,52.	»	»	»
1151.	»	11,46.	»	»	»
			Ῥόδαξ ὑστερόσημος καὶ φύλλον κισ- σοῦ ἔγκοιλον.	»	»
1152.	»	11,44.	»	»	»
1153.	»	11,43.	»	»	»
1154.	»	11,33.	»	»	»
1155.	»	11,36.	»	»	»
1156.	»	11,17.	»	»	»
1157.	»	11,00.	»	»	»
1158.	»	10,90.	»	»	»
1159.	»	10,80.	»	»	»
1160.	»	12,18.	»	»	»
			Γλαῦξ ὑστερόσημος.	»	»
1161.	»	11,85.	»	»	»
			Ὑστερόσημον Χ.	»	»

Πίναξ ΣΤ', 33.

1162.	»	11,70.—	Ὅμοιος. Ὑστερόσ. ἀσαφές.	Ὅμοιος.	Ὅπῃ δοκιμαστική.
-------	---	---------	--------------------------	---------	------------------

Πίναξ ΣΤ', 34.

1163.	Ρ	11,68.	—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Δ. μετρία/καλή
1164.	»	11,66.	»	Ὅπῃ δοκιμαστική.	» Ὅπῃ δοκιμαστική	»
1165.	»	11,60.	»	Δύο ὑστερ. ἀσαφῆ.	» Ὅπῃ δοκιμαστική	»
1166.	»	11,55.	»	Ὑστερόσ. ἀσαφές.	»	»
1167.	»	11,54.	»	»	»	»
1168.	»	11,53.	»	»	»	»
1169.	»	11,48.	»	Ὑστερόσ. χελώνης.	»	»
1170.	»	11,48.	»	Ἐγκοπὴ σχήματος ὀμφαλοῦ.	» Ὅπῃ δοκιμαστική	»

Πίναξ Ζ', 1.

1171.	»	11,45.	»	Ὑστερόσημον γλαυκὸς πρὸς ἀρ. μετὰ κλαδίσκου κατ' ἀντιγραφὴν τῶν χρυσῶν Ἀθηναϊκῶν νομισμάτων.	Ὅμοίως. Ὅπῃ δοκιμαστική	»
1172.	»	11,41.	—	Ὅμοίως. Ἐγκοπὴ σχήματος μήνης.	»	»
1173.	»	11,36.	»	Τρία ὑστερ. ἀσαφῆ.	»	»
1174.	»	11,33.	»	Ὑστερόσημον ἐν ᾧ λύρα καὶ ἐγκοπὴ σχήματος κανθάρου.	»	»

Πίναξ Ζ', 2.

1175.	»	11,19.	—	Ὅμοίως. Ὑστερ. ἀσαφές.	Ὅμοίως.	»
1176.	»	11,10.	»	»	»	»
1177.	»	11,03.	»	»	»	»

Περίοδος II: 550—480 π. Χ.

1178.	»	12,23.	—	Ὅμοίως, πετάλου ἀμυγδαλομόρφου.	Ὅμοίως τετράγωνον ἐγκοιλόν σχήματος 	Διατ. καλή
1179.	»	12,01.	»	Ὑστερόσ. ἀσαφές.	Ὅμοίως. Ὅπῃ τετράγωνος δοκιμαστική	»
1180.	»	11,99.	»	Ἐγκοπὴ μηνίσκου.	»	»
1181.	»	11,94.	»	»	»	»

Πίναξ Ζ', 3.

1182.	»	11,86.	—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως. Ἐγκοπὴ βαθεῖα δοκιμαστική	»
-------	---	--------	---	---------	-----------------------------------	---

Πίναξ Ζ', 4.

1183.	»	11,81.	»	Ὑστερόσημον Φ.	Ὅμοίως.	»
1184.	»	11,53.	»	Δύο ὑστερόσημα, σφαιρίδιον καὶ Ο.	»	»
1185.	»	11,31.	»	Ὑστ. σφαῖρα ἀκτινωτ.	»	»

Πίναξ Ζ', 5.

86.	Ρ	12,27.—	Ὅμοίως, ἀλλὰ τὸ πέταλον συνήθους σχήματος.	Ὅμοίως.	Δ. μετρία/καλή
1187.	»	12,22.	»	»	»
1188.	»	12,15.	»	»	Δύο ἐγκοπαι τριγωνικαὶ δοκιμα- στικαὶ καὶ γράμματα ἐγγεγραμμένα.

Πίναξ Ζ', 6.

1189.	»	12,12.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	»
1190.	»	12,09.	»	»	Ἐγκοπὴ δοκιμαστικὴ τετράγωνος.
1191.	»	12,06.	»	»	»
1192.	»	11,99.	»	»	»
1193.	»	11,88.	»	»	»

Πίναξ Ζ', 7.

1194.	»	11,88.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	»
1195.	»	11,88.	»	»	»
1196.	»	11,87.	»	»	»
1197.	»	11,84.	»	»	»

Πίναξ Ζ', 8.

1198.	»	11,84.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	»
1199.	»	11,83.	»	»	»
1200.	»	11,83.	»	»	Ἐγκοπὴ δοκιμαστικὴ τετράγωνος.
1201.	»	11,81.	»	»	»
1202.	»	11,79.	»	»	Ὅπῃ δοκιμαστικὴ.
1203.	»	11,73.	»	»	»
1204.	»	11,70.	»	»	Ὑστερόσημον σφαιρικόν.
1205.	»	11,68.	»	»	»
1206.	»	11,67.	»	»	»
1207.	»	11,67.	»	»	»

Πίναξ Ζ', 9.

1208.	»	11,65.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	»
1209.	»	11,63.	»	»	»
1210.	»	11,63.	»	»	»
1211.	»	11,63.	»	»	»
1212.	»	11,60.	»	»	»
1213.	»	11,58.	»	»	»
1214.	»	11,53.	»	»	»
1215.	»	11,52.	»	»	»
1216.	»	11,51.	»	»	»
1217.	»	11,51.	»	»	Ὅπῃ δοκιμαστικὴ.
1218.	»	11,47.	»	»	Ἐγκοπὴ δοκιμαστικὴ.
1219.	»	11,40.	»	»	»

1220.	Ρ	11,36.—	Ὅμοίως, ἀλλὰ τὸ πέταλον συνήθους σχήματος.	Ὅμοίως.	Δ. μετρία/καλή
1221.	»	11,36.	»	»	»
1222.	»	11,36.	»	»	»
1223.	»	11,36.	»	»	»

Πίναξ Ζ', 10.

1224.	»	11,30.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	»
1225.	»	11,28.	»	» Ὀπή δοκιμαστική.	»
1226.	»	11,25.	»	» Ὀπή δοκιμαστική.	»
1227.	»	11,23.	»	»	»
1228.	»	11,22.	»	»	»
1229.	»	11,21.	»	»	»
1230.	»	11,16.	»	»	»
1231.	»	11,02.	»	» Ὀπή δοκιμαστική.	»
1232.	»	10,77.	»	»	»
1233.	»	10,07.	»	»	»
1234.	»	11,90.	» Ὑστερόσημον ⊕	»	»

Πίναξ Ζ', 11.

1235.	»	12,14.—	Ὅμοίως.	Κ	Ὅμοίως.	»
1236.	»	10,76.	»		»	»
1237.	»	10,73.	»		» Ὀπή δοκιμαστική.	»
1238.	»	11,84.	»		»	»
1239.	»	11,70.	»	A	»	»
1240.	»	11,56.	»		»	»
1241.	»	11,82.	»		»	»
1242.	»	11,63.	»		»	»
1243.	»	11,40.	»		»	»
1244.	»	11,47.	»		»	»
1245.	»	11,14.	»		» Δύο ἐγκοπαί, μικρά καὶ μεγάλη.	»
1246.	»	11,98.	» Ὑστ. κεφαλὴ λέοντος ἀρ. ἐν τετραγωνιδίῳ.	»	»	»
1247.	»	11,65.	» Ὑστερ. Σφιγξ ὀκλά- ζουσα πρὸς δεξιὰ.	»	» Ὀπή δοκιμαστική.	»
1248.	»	11,14.	» Ὑστ. μυία ἢ μέλισσα.	»	»	»
1249.	»	10,82.	» Ὑστ. φύλλον κισσοῦ.	»	»	»

1250.	Ρ	11,66.—	Ὅμοίως. Ὑστερ. κάλυξ ῥόδου ἐν τετραγώνῳ.	Ὅμοίως.	Δ. μετρία/καλή
1251.	»	11,31.	» Ὑστ. καρπὸς σίδης.	»	»
1252.	»	11,63.	» Ὑστερόσημος σίδης;	»	»
1253.	»	11,51.	» Ὑστερ. ἀγγεῖον ρα- βδωτὸν μόνωτον.	»	Ὅπῃ δοκιμαστική.

Πίναξ Ζ', 12.

1254.	»	10,67.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	»
1255.	»	11,82.	» Ὑστ. σφαίρα ἀκτινωτή	»	»

Πίναξ Ζ', 13.

1256.	»	11,75.—	Ὅμοίως. Ὑστερ. κηρύκειον.	Ὅμοίως.	»
1257.	»	11,50.	» » »	»	Ὅπῃ δοκιμαστική.
1258.	»	11,70.	» Ὑστ. πεντάγραμμα.	»	»
1259.	»	12,14.	» » ἕλιξ σχήματος β.	»	»
1260.	»	11,88.	» » »	»	»
1261.	»	12,18.	» » Γρύψ;	»	»
1262.	»	12,00.	» Τέσσαρα ὕστερ. ἐπάλ- ληλα καὶ δυσδιάγνωστα.	»	»
1263.	»	11,98.—	Ὅμοίως. Δύο ὕστερ., κάλυξ ῥόδου καὶ κεφαλὴ βοός.	»	»
1264.	»	11,90.—	Ὅμοίως. Ὑστερόσημον δυσ- διάγνωστον.	»	Ὅπῃ.
1265.	»	11,90.—	Ὅμοίως. Τρία ὕστερόσημα ὧν ἓν ἔχει λύραν. ἕτερον μονόγραμμα;	»	»
1266.	»	11,88.—	Ὅμοίως. Ὅπῃ Σ, καὶ τρία ὕστερόσημα μετὰ Α. Χ καὶ σφαίρας.	»	Ὅπῃ δοκιμαστική.
1267.	»	11,86.—	Ὅμοίως. Ὑστερόσημον δυσδιάγνωστον.	»	Ὅπῃ.
1268.	»	11,85.	» Ὑστερόσημον δελφίν;	»	Ὅπῃ κέντρῳ ὕστερόσ. σφαίρα.
1269.	»	11,85.	» Ὑστ. φύλλον κισσοῦ;	»	»
1270.	»	11,83.	» » δυσδιάγνωστον.	»	»
1271.	»	11,76.	» » κλαδίσκος.	»	»
1272.	»	11,73.	» Πολλὰ ὕστερόσημα καὶ μήνη ἐγκεκομένη.	»	»
1273.	»	11,72.	» Ὅπῃ μηννοειδής.	»	»
1274.	»	11,71.	» Ὑστερόσημ. ἀσαφές.	»	»
1275.	»	11,71.	» » »	»	»
1276.	»	11,68.	» Ὑστερ. κεφαλὴ ἵππου καὶ ὅπῃ σχήματ. Κ.	»	»
1277.	»	11,66.	» Ὑστ. δυσδιάγνωστον.	»	»
1278.	»	11,65.	» » »	»	»

1279.	⊗	11,63.	—	Ὅμοιως. Ὑστ. δυσδιάγνωστ.	Ὅμοιως. Μικρὰ ὀπὴ δοκιμαστική. Δ. καλή/μετρία
1280.	»	11,63.		»	» Ὅπὴ δοκιμαστική.
1281.	»	11,61.		»	» Ὑστερόσημον ∇ (= Λεβαδέων).

Πίναξ Ζ', 14.

1282.	»	11,55.		Ὅμοιως.	Ὅμοιως.
1283.	»	11,53.		» Ὑστερ. χελώνη.	» Ὑστερόσημον Δ ἐν τῷ κέντρῳ.
1284.	»	11,52.		» Ὑστερ. ἀσαφές.	»
1285.	»	11,38.		»	» Ὅπὴ δοκιμαστική.
1286.	»	11,32.		»	»

Πίναξ Ζ', 15.

1287.	»	11,32.	—	Ὅμοιως.	Ὅμοιως. Δύο ὀπαι δοκιμαστικάι, στρογγύλη καὶ τετράγωνος.
1288.	»	11,32.		» Τρία ἐπάλληλα τετράγωνα ὑστερόσημα φύλλου σκῆς, κεφαλῆς ἀετοῦ καὶ;	»
1289.	»	11,22.	—	Ὅμοιως. Ὑστερόσ. ἀσαφές.	»
1290.	»	11,15.		» Ἐγκοπή τετράγωνος.	» Βαθεῖα δοκιμαστικὴ ὀπὴ
1291.	»	10,97.		» Ὑστερόσημ. ἀσαφές.	»
1292.	»	10,77.		»	»
1293.	»	5,94	(δραχμή).	— Ὅμοιως. Ὑστερόσημος μεγάλη σφαῖρα.	Τετράγωνον ἐγκοῖλον ἔχων τέσσαρα μέρη τριγωνικά καὶ τέσσαρα πλήρη σχεδὸν τριγωνικά. Δ. καλή

Πίναξ Ζ', 16.

1294.	»	5,88.		Ὅμοιως.	Τετράγωνον ἐγκοῖλον σχήματος Ἐγκοπή.
-------	---	-------	--	---------	--

Πίναξ Ζ', 17.

1295.	»	5,68.	—	Ὅμοιως.	Τετράγωνον ὁμοιον, ἀλλ' ἀρχαιότερον.
-------	---	-------	---	---------	--------------------------------------

Πίναξ Ζ', 18.

Περίοδος III: 480-431 π. Χ.

Ὅμοια, ἀλλὰ πλατυτέρου πετάλου καὶ τὰς γραμμὰς τοῦ τετραγώνου, ὄντος πολὺ μείζονος σχήματος, ἔχοντα σαφέστερον διαγεγραμμένας καὶ καθορισμένας.

1296.	⊗	12,12.	—	Ὅμοιως.	Δ. καλλίστη
-------	---	--------	---	---------	-------------

Πίναξ Ζ', 19.

1297.	»	11,82.	—	Ὅμοιως. Ἐγκοπή.	Ὅμοιως.
1298.	»	11,68.		»	Δ. μετρία
1299.	»	11,66.		»	Δ. καλλίστη

Πίναξ Ζ', 20.

1300.	Ρ	11,66.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Δ. καλλίστη
1301.	»	11,62.	»	»	Δ. καλή
1302.	»	11,34.	»	»	Δ. καλλίστη

Πίναξ Ζ', 21.

1303.	»	11,20.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως. Ὅπῃ δοκιμαστική.	Δ. μετρία
1304.	»	11,18.	»	»	Δ. καλή
1305.	»	12,20.	»	Δύο ὑστερόσημα περιέχοντα θαλάσσιον λέοντα καὶ δύο ὠτία.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Ζ', 22.

1306.	»	12,01.—	Ὅμοίως. Ὑστερόσημ. ἀσαφές. Ἐγγραφαὶ γραμμάτων.	Ὅμοίως.	Δ. καλή
1307.	»	11,82.	» Ὑστερ. ἀσαφές.	»	»
1308.	»	11,80.	»	Ὅμοίως. Ὑστερόσ. Λ; ἐν τῷ κέντρῳ.	»
1309.	»	11,68.	»	»	»
1310.	»	11,47.	»	»	»
1311.	»	11,43.	» Ὑστερόσημος κεφαλή ἀλέκτορος;	»	»
1312.	»	11,40.	» Ὑστερ. τρία μὲ φύλλον συκῆς, τροχὸν τετρακνημον καὶ λύραν;	» Ἐν τῷ κέντρῳ ὑστερόσ. Ο.	Δ. καλλίστη
1313.	»	10,99.	» Ὑστερόσ. ἀσαφές.	» Ὅπῃ δοκιμαστική.	Δ. μετρία

1314.	»	12,18.—	<i>Χελώνη φολιδωτή.</i>	<i>Τετράγωνον ἐγκοιλὸν ὁμοίον, ἀλλ' εὐθύτερον διηρημένον.</i>	Δ. καλλίστη
-------	---	---------	-------------------------	---	-------------

Πίναξ Ζ', 23.

1315.	»	12,17.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως. Ἐν τῷ κέντρῳ πολυγωνική δπῇ δοκιμαστική.	
-------	---	---------	---------	--	--

Πίναξ Ζ', 24.

1316.	»	12,12.—	Ὅμοίως. Ἐγγραφή $\text{M} \text{A} \text{B}$	Ὅμοίως. Λεῖψανα ἀρχαιοτ. τύπου.	Δ. καλή
1317.	»	12,10.	»	»	Δ. καλλίστη
1318.	»	12,09.	»	»	Δ. καλή
1319.	»	12,05.	»	»	»
1320.	»	11,99.	»	» Ὑστερόσημον σφαιρίδιον ἐν τῷ κέντρῳ.	»
1321.	»	11,99.	»	»	Δ. καλλίστη

Πίναξ Ζ', 25.

1322.	Ρ	11,98.	—'Ομοίως.	'Ομοίως. Έγκοπή και δπὴ δοκιμαστ.	Δ. καλή
1323.	»	11,90.	»	»	Δ. καλλίστη

Πίναξ Ζ', 26.

1324.	»	11,90.	—'Ομοίως.	'Ομοίως.	Δ. καλή
1325.	»	11,90.	»	» Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1326.	»	11,88.	»	»	»
1327.	»	11,87.	»	»	»
1328.	»	11,85.	»	»	»
1329.	»	11,85.	»	»	»
1330.	»	11,85.	»	»	»
1331.	»	11,85.	»	»	Δ. μετρία
1332.	»	11,83.	»	»	»
1333.	»	11,83.	»	»	»
1334.	»	11,82.	»	»	Δ. καλλίστη

Πίναξ Ζ', 27.

1335.	»	11,79.	—'Ομοίως.	'Ομοίως. Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
-------	---	--------	-----------	---------------------------	---

Πίναξ Ζ', 28.

1336.	»	11,79.	—'Ομοίως.	'Ομοίως.	Δ. μετρία
1337.	»	11,79.	»	»	»
1338.	»	11,79.	» Έγγραφή 18	»	Δ. καλή
1339.	»	11,76.	»	»	Δ. μετρία
1340.	»	11,75.	»	»	»
1341.	»	11,74.	»	»	»
1342.	»	11,74.	»	»	Δ. καλλίστη
1343.	»	11,71.	»	»	Δ. καλή
1344.	»	11,69.	»	»	Δ. μετρία
1345.	»	11,67.	»	»	»
1346.	»	11,66.	» Έκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος ἐξ ἧς καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 1357.	»	Δ. καλή
1347.	»	11,66.	»	»	Δ. μετρία
1348.	»	11,64.	»	» Έγκοπή δοκιμαστική.	Δ. καλή
1349.	»	11,63.	»	»	»
1350.	»	11,59.	»	»	»
1351.	»	11,57.	»	» Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1352.	»	11,54.	»	»	»
1353.	»	11,49.	»	»	»
1354.	»	11,48.	»	»	»
1355.	»	11,46.	»	»	Δ. μετρία
1356.	»	11,41.	»	»	»
1357.	»	11,31.	» (*Ιδε ἀρ. 1346).	»	»
1358.	»	11,26.	»	»	»

1359.	Ρ	11,22.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Δ. μετρία
1360.	»	11,21.	»	»	»

Πίναξ Ζ', 29.

1361.	»	11,15.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Δ. καλή
1362.	»	11,11.	»	»	»
1363.	»	11,07.	»	»	Δ. μετρία
1364.	»	10,14.	»	»	»
1365.	»	11,98.	»	Ὑστερόσημον τροχὸς ἐξάκνημος.	Δ. καλή
1366.	»	11,78.	»	»	»
1367.	»	12,13.	»	Τρία ὑστερόσημα ἐνέχοντα προτομήν κυνός, σφαιρίδιον καὶ τρία σφαιρίδια.	»
1368.	»	12,04.—	Ὅμοίως.	Ὑστερ. τεσσάρων τριγων. ἐγκοίλων.	»
1369.	»	12,01.	»	Δύο ὑστερόσημα: ἄνθος ρόδου καὶ δελφίς πρὸ ἀρ. οὐ κάτω Ξ.	Δ. καλλίστη
1370.	»	12,00.	»	Ὑστερόσημον σφαιρα ἄκτινωτή.	»
1371.	»	11,98.	»	Δύο ὑστερ.: ἀγγεῖον καὶ κεφαλὴ λέοντος;	»
1372.	»	11,95.	»	Ὑστερόσημον σίδης;	Δ. καλή
1373.	»	11,88.	»	»	»
1374.	»	11,85.	»	Ὑστ. τροχὸς ἐπτάν.	Δ. κακή
1375.	»	11,86.	»	»	Δ. καλή
1376.	»	11,85.	»	Ὑστερ. γλαυξ.	»
			»	Ὑστερ. γλαυξ.	»

Πίναξ Ζ', 30.

1377.	»	11,70.—	Ὅμοίως.	Ὑστερόσ. ἀγγεῖον εὐρύ, μόνωτον, ραβδωτὸν (ὡς ἐπὶ ἀριθ. 1253).	Ὅμοίως.
-------	---	---------	---------	---	---------

Πίναξ Ζ', 31.

1378.	»	11,69.—	Ὅμοίως.	Ὑστ. ἀσπίς βοιωτ.	Ὅμοίως.
1379.	»	11,52	»	Ὑστερόσημον	»
1380.	»	12,18.	»	Ὑστερ. ἀσαφές.	»
1381.	»	12,10.	»	»	»
1382.	»	11,91.	»	Πολλὰ ὑστερόσημα ὧν ἓν σφαῖρα ἄκτινωτή.	»
1383.	»	11,89.	»	Ὑστερ. ἀσαφές.	Δ. μετρία
1384.	»	11,88.	»	»	»

1385.	Ρ	11,87.	—	Ὅμοίως. Ὑστερόσ. ἀσαφές.	Ὅμοίως.	Δ. μετρία
1386.	»	11,82.	»	Ἐγκοπαὶ καὶ ὑστερόσημον δελφίνος.	» Ὀπή δοκιμαστική.	»
1387.	»	11,81.	»	Ὑστερ. ἀσαφές.	» Ὀπή δοκιμαστική.	»
1388.	»	11,77.	»	»	»	Δ. καλή
1389.	»	11,68.	»	»	»	»
1390.	»	11,65.	»	»	»	»
1391.	»	11,59.	»	»	»	»
1392.	»	11,53.	»	Ὑστερ. σφαιρίδιον.	»	»
1393.	»	11,52.	»	» ἀσαφές.	»	»
1394.	»	10,41.	»	» κέρας.	»	»
1395.	»	11,22.	»	» ἀσαφές.	»	Δ. μετρία
1396.	»	11,08.	»	Ὑστ. ὀπή δοκιμαστική.	»	»
1397.	»	10,86.	»	»	» Ὀπή δοκιμαστική.	»
1398.	»	10,48.	»	»	»	»

Πρὸ τοῦ 431 π. X.

1399.	»	11,47.	—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως, τῷ ὑπ' ἀρ. 1294 τετραγώνῳ, ἀλλ' ὅλως εὐθύγραμμον καὶ ἔχον Ξ ἐν τῷ κάτω ἀριστερᾷ τετραγώνῳ.	Δ. καλή.
-------	---	--------	---	---------	--	----------

Πίναξ Ζ', 32.

1400.	»	12,25.	—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως, ἀλλ' ἔχον Φ ἐν τῷ ἄνω δεξ. τετραγώνῳ.	
-------	---	--------	---	---------	--	--

Πίναξ Ζ', 33.

1401.	»	12,08.	—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως, ἀλλ' ἔχον Θ ἐν τῷ κάτω ἀρ. τετραγώνῳ.	
1402.	»	11,88.	»	»	»	»
1403.	»	12,00.	»	»	» ἄνω δεξ.	»

Πίναξ Ζ', 34.

1404.	»	11,42.	—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως, » » » » »	
-------	---	--------	---	---------	-------------------	--

ΑΡΓΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ

421—400 π. X.

1405.	Ρ	10,80.	—	Κεφαλή Ἴθρας μετὰ στεφάνης ἀνθεμωτῆς, ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, πρὸς δεξιὰ.	ΑΡΓ δεξ., ΙΩΝ ἀρ. Δύο δελφίνες, ὧν ὁ δεξ. πρὸς τὰ κάτω, ὁ δὲ ἀρ. πρὸς τ' ἄνω. Ἐν μέσῳ αὐτῶν τρίπους, οὗ ἄνω μὲν φύλλον κισσοῦ, κάτω δὲ ΔΙ καὶ δεύτερον φύλλον κισσοῦ.	Δ. μετριωτάτη Ὀπισθία ὄψις ἐξ ἧς σφραγίδος καὶ ἡ τοῦ παρὰ Hirsch Katal. XXI, 2007.
-------	---	--------	---	--	---	--

Πίναξ Ζ', 35.

ΣΙΚΥΩΝ
431—400 π. Χ.

1406.	Ρ	11,73.—	Χίμαιρα πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ ἐξέρῳ $\epsilon\epsilon$.	Περιστερὰ ἐν στεφάνῳ πρὸς ἄρ.	Δεξιὰ ἄνω Σ . Δ. καλλίστη
1407.	»	11,40.	»	Ὅμοίως.	Δ. καλή
1408.	»	11,41.	»	»	Τὸ ϵ δυσδιάκριτον.

Πίναξ Η', 1.

1409.	»	11,91.—	Ὅμοίως. Ὑπὸ τὴν Χίμαι- ραν $\epsilon\epsilon$.	Ὅμοίως.	Δεξιὰ ἄνω Α
1410	»	11,76.	»	»	»

Πίναξ Η', 2.

1411.		11,73.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	
1412.	»	11,26.	»	»	
1413.	»	10,25.	»	»	Δ. κακή
1414.	»	11,29.	»	»	Δεξιὰ ἄνω Σ Α
1415.	»	11,37.	»	»	Δ. καλή

Πίναξ Η', 3.

1416.	»	11,35.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	» Γ Δ. μετρία
1417.	»	11,59.	»	»	» Δ Δ. καλλίστη

Πίναξ Η', 4.

1418.	»	11,37.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Δ. καλή
1419.	»	11,26.	»	»	»

Πίναξ Η', 5.

1420.	»	10,82.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως (ὀπὴ δοκιμ.)	» ἦ Α Δ. μετρία
1421.	»	10,82.	»	»	» Δ. κακή
1422.	»	11,65.	»	»	Κάτω $\wedge$ -Ο Δ. καλή

Πίναξ Η', 6.

1423.	»	11,85.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Δεξιὰ ἄνω Σ
-------	---	---------	---------	---------	--------------------

Πίναξ Η', 7.

1424.	»	11,02.—	Ὅμοίως.	»	Δ. μετρία
1425.	»	10,91.	»	»	»
1426.	»	11,62.	»	»	Πέριξ Σ - $\overset{\wedge}{\text{O}}$ (=Σολ) Δ. καλή
1427.	»	11,04.	»	»	Σ - $\frac{\text{O}}{\text{T}}$ (=Σοτ) Δ. μετρία

Πίναξ Η', 9.

1428. $\mathcal{R}$ 11,77.—Όμοίως.

Όμοίως.

» $\sum_{\Gamma}^{\Upsilon} (= \Sigma \nu)$ Δ. καλή**Πίναξ Η', 8.**

1429. » 11,52.—Όμοίως.

Όμοίως.

"Ανω δεξιά Υ . Δ. καλλίστη1430. 11,86. » *βαδίζουσα ήρέμα.*

"Ανευ γραμματος. »

Πίναξ Η', 10.

1431. » 11,46.—Όμοίως. »

"Ομοιον.

Δ. μετρία

1432. » 11,05. » »

»

»

1433. » 12,05. » *έτοιμαζομένη
πρός επίθεσιν.*

»

Δ. άρίστη

Πίναξ Η', 11.

1434. » 11,60.—Όμοίως. »

"Ομοιον.

»

1435. » 11,57. » »

»

»

1436. » 12,01. » »

»

Δ. καλή

1437. » 11,85. » »

»

»

1438. » 11,68. » »

»

»

1439. » 11,65. » »

»

»

1440. » 11,59. » »

»

Δ. καλλίστη

1441. » 11,55. » »

»

»

1442. » 11,48. » »

»

Δ. καλή

1443. » 11,46. » »

»

»

1444. » 11,38. » »

»

»

1445. » 11,34. » »

»

»

1446. » 11,33. » »

»

»

1447. » 11,33. » »

»

»

1448. » 11,33. » »

»

»

1449. » 11,32. » »

»

»

1450. » 11,17. » »

»

»

1451. » 11,16. » »

»

»

1452. » 11,15. » »

»

»

1453. » 11,14. » »

»

»

1454. » 11,05. » »

»

»

1455. » 11,04. » »

»

»

1456. » 10,45. » »

»

Δ. μετρία

1457. » 10,94. » »

»

»

1458. » 10,79. » »

»

Δ. καλή

1459. » 10,75. » »

»

Δ. μετρία

1460. » 10,67. » »

»

»

1461. » 10,60. » »

»

»

1462. » 10,59. » »

»

Δ. κακή

1463. » 10,38. » »

»

Δ. μετρία

1464. » 10,32. » »

»

»

1465.	Ρ	10,29.—	Ὅμοίως. <i>ἐτοιμαζομένη πρὸς ἐπίθεσιν.</i>	Ὅμοιον	Δ. μετρία
1466.	»	10,25.	»	»	Δ. καλή
1467.	»	10,03.	»	»	Δ. μετρία
1468.	»	11,95.	<i>Ἡ χίμαιρα εἰς ζωηροτέραν ἔτι στάσιν.</i>	»	Δ. καλλίστη
1469.	»	11,23.	»	» Ὅπῃ δοκιμαστική.	Δ. καλή

Πίναξ Η', 12.

1470.	»	11,19.—	Ὅμοίως.	Ὅμοιον.	Δ. μετρία
1471.	»	10,74.	»	»	Δ. καλή
1472.	»	10,63.	»	»	»
1473.	»	10,50.	»	»	Δ. μετρία
1474.	»	10,35.	»	»	»
1475.	»	9,45.	»	»	Δ. κακή
1476.	»	11,78.	»	»	Δ. καλή
1477.	»	11,75.	»	»	»
1478.	»	11,73.	»	» Ὅπῃ δοκιμαστική.	»
1479.	»	11,67.	»	»	»
1480.	»	11,65.	»	»	»
1481.	»	11,65.	»	»	Δ. μετρία
1482.	»	11,35.	»	»	Δ. καλή
1483.	»	11,33.	»	»	Δ. μετρία
1484.	»	11,30.	»	»	»
1485.	»	11,26.	»	»	Δ. καλή
1486.	»	11,24.	»	»	»
1487.	»	11,18.	»	»	Δ. καλλίστη
1488.	»	11,14.	»	»	Δ. μετρία
1489.	»	11,11.	»	»	»
1490.	»	11,10.	» Ἐγγραφή Δ	»	»
1491.	»	11,03.	»	»	Δ. κακή
1492.	»	10,98.	»	»	»
1493.	»	10,96.	»	»	»
1494.	»	10,95.	»	»	Δ. μετρία
1495.	»	10,91.	»	»	»
1496.	»	10,90.	»	» Ὅπῃ δοκιμαστική.	»
1497.	»	10,86.	»	»	»
1498.	»	10,79.	»	» Ἐγγραφή ΑΙ.	»
1499.	»	10,76.	»	»	Δ. κακή
1500.	»	10,70.	»	» Πρὸ τῆς περισσευῆς σφαιροῖδον;	Δ. μετρία
1501.	»	10,64.	»	»	»
1502.	»	10,63.	»	»	»
1503.	»	10,60.	»	»	Δ. κακή
1504.	»	10,58.	»	»	Δ. μετρία

1505.	Ρ	10,55.	Ὅμοίως.	Ὅμοιον.	Δ. κακή
1506.	^	10,49.	»	»	»
1507.	»	10,48.	»	»	»
1508.	»	10,34.	»	»	»
1509.	»	10,31.	»	»	Δ. μετρία
1510.	»	10,28.	»	»	Δ. κακή
1511.	»	10,27.	»	»	Δ. μετρία
1512.	»	10,24.	»	» Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1513.	»	10,24.	»	»	Δ. κακή
1514.	»	10,10.	»	»	Δ. μετρία
1515.	»	10,07.	»	» Ὀπὴ δοκιμαστική.	»
1516.	»	10,01.	»	»	»

431—400 π. Χ.

1517.	5,71.	Περιστερά ἀνιπταμένη πρὸς ἀρ. Δεξιὰ παρὰ τὴν οὐρὰν αὐτῆς ξ ^Ε .	Περιστερά ἰπταμένη πρὸς ἀρι- στερά ἐν στεφάνῳ.	Δ. μετρία
-------	-------	---	---	-----------

Πίναξ Η', 13.

1518.	»	5,33.	Ὅμοίως.	»	Δ. καλή
1519.	»	5,30.	»	»	»
1520.	»	5,28.	»	»	»
1521.	»	5,18.	»	»	»

Πίναξ Η', 14.

1522.	»	4,78.	Ὅμοίως.	»	Δ. κακή
1523.	»	12,06.	»	Ὅμοίως, ἀλλὰ ἰπταμένη πρὸς δεξιὰ, ἐν στεφάνῳ.	»
1524.	»	11,62.	»	Ἄρ. ὀπισθεν Α. » Θ.	Δ. καλλίστη Δ. ἀρίστη

Πίναξ Η', 15.

1525.	»	11,17.	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	» οὐδέν.	Δ. καλή
1526.	»	11,07.	»	»	» Α.	Δ. μετρία
1527.	»	11,01.	»	»	»	Δ. καλή
1528.	»	10,87.	»	»	» Θ;	Δ. καλλίστη/μετρία
1529.	»	10,79.	»	»	» Α;	»
1530.	»	10,72.	»	»	» Α;	Δ. μετρία

Πίναξ Η', 16.

1531.	»	10,51.	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	» οὐδέν.	»
1532.	»	11,21.	Λέων, οὐχὶ Χίμαιρα, πρὸς δεξιὰ. Ἄνω αὐτοῦ τόξον.	Περιστερά. Πρὸς δεξιὰ παρὰ τὴν οὐρὰν	Σ Τ	Δ. μετρία
1533.	»	11,09.	»	»	»	Δ. καλή

1534. **Ρ** 11,91.—**Χιμαίρα ἐπὶ ἐξέργου** πρὸς δ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τῆς Χιμαίρας **ΞΕ**. Ἄνω ὄγκος τις ἐκ βλάβης τῆς σφραγίδος. Ὅμοίως. Παρὰ τὴν οὐρὰν κάτω **Ξ**. Δ. ἀρίστη

Πίναξ Η', 17.

1535. » 11,86.—Ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος. Ὅμοίως, ἀλλὰ παρὰ τὴν οὐρὰν ἄνω **Ξ**. Δ. καλλίστη

Πίναξ Η', 18.

1536. » 11,06. » Ὅμοιον, ἀλλ' ἄνευ; γράμματος. Δ. μετρία
 1537. » 10,72. » Ὅμοίως. »
 1538. » 11,83.—Ὅμοίως, ἀλλὰ κάτω τῆς Χιμαίρας **ΞΞ**. Ὅμοίως. Ἄνω τῆς οὐρᾶς **Θ**. Δ. καλλίστη

Πίναξ Η', 19.

1539. » 11,38. » Ὅμοίως. **Θ**. Δ. καλὴ
 1540. » 11,31. » Ἄνευ γράμματος. Δ. καλὴ/ἀρίστη

Πίναξ Η', 20.

1541. » 10,59. » Ὅμοίως. Δ. μετρία
 1542. » 11,78.—Ὅμοίως, ἀλλὰ τὸ **ΞΕ** ἄνω τῆς Χιμαίρας. Ἄνω τῆς οὐρᾶς **τόξον**. Δ. καλλίστη

Πίναξ Η', 21.

1543. » 11,76.—Ὅμοίως, τὸ **ΞΕ** κάτω τοῦ σώματος τῆς Χιμαίρας. Ὅμοίως. Δ. καλὴ
 1544. » 11,57. » » »
 1545. » 11,41. » » » Δ. μετρία
 1546. » 11,35. » » ἄνευ τόξου; »
 1547. » 10,88. » » τόξον Δ. κακὴ
 1548. » 10,52. » » »
 1549. » 10,32. » » »
 1550. » 10,28. » » »
 1551. » 10,21. » » »
 1552. » 12,05.—Ὅμοίως. Τὸ **ΞΕ** μεταξὺ τῶν σκελῶν. Περιστερὰ ἱπταμένη δεξιὰ ἐν στεφάνῳ. Δ. ἀρίστη

Πίναξ Η', 22.

1553. » 11,71. » Ὅμοίως. Δ. καλλίστη
 1554. » 11,51. » » Δ. καλὴ
 1555. » 11,40. » » »

1556.	Ρ	11,37.—	Ὅμοίως.	Τὸ ξΕ μεταξὺ τῶν σκελῶν.	Περιστερὰ ἱπταμένη δεξιὰ ἐν στεφάνῳ.	Δ. καλή, μετρία
1557.	»	11,17.	»	»	»	Δ. μετρία
1558.	»	11,16.	»	»	»	»
1559.		11,11.	»	»	»	Δ. καλλίστη/μετρία
1560.	»	11,10.	»	»	»	Δ. κακή
1561.		10,84.	»	»	»	»
1562.	»	10,51.	»	»	»	Δ. μετρία
1563.	»	10,34.	»	»	»	»
1564.		10,28.	»	»	»	»
1565.	»	11,40.	»	»	» Ἄνω τῆς οὐρᾶς φύλ. κισσοῦ.	Δ. καλή

Πίναξ Η', 23.

1566.	»	12,00.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Ἄνω τῆς οὐρᾶς Α.	Δ. καλλίστη
1567.	»	10,97.	»	»	»	Δ. μετρία
1568.	»	10,94.	»	»	»	Δ. καλλίστη

Πίναξ Η', 24.

1569.	»	11,68.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Πρὸ τῆς κεφαλῆς Ε.	»
-------	---	---------	---------	---------	--------------------	---

Πίναξ Η', 25.

1570.	»	10,68.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	»	Δ. μετρία
1571.	»	11,69.	»	»	Ἰσὺ τῆς οὐρᾶς Ζ.	Δ. καλλίστη

Πίναξ Η', 26.

1572.		10,83.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Παρά τὴν οὐρᾶν $\frac{Α}{Ξ}$	Δ. καλή
-------	--	---------	---------	---------	------------------------------	---------

Πίναξ Η', 27.

1573.	»	11,62.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	Ἄνω τῆς οὐρᾶς Θ.	»
1574.	»	11,15.	»	»	»	»
1575.	»	11,12.	»	»	»	»

Πίναξ Η', 28.

1576.	»	11,07.—	Ὅμοίως.	Ὅμοίως.	»	»
1577.	»	10,99.	»	»	»	»
1578.	»	10,95.	»	»	»	»
1579.	»	10,71.	»	»	»	Δ. κακή
1580.	»	10,14.	»	»	»	Δ. μετρία
1581.	»	10,11.	»	»	»	»
1582.	»	9,95.	»	»	»	Δ. κακή

1583. » 11,53.—Ὅμοίως. | Περιστερὰ πρὸς ἀρ. ἐν στεφάνῳ.
 Παρὰ τὴν οὐρὰν ἄνω Δ. Δ. καλλίστη

Πίναξ Η', 29.

1584. » 11,32.—Ὅμοίως. | Δ. καλὴ
 1585. » 10,69. » | » Ὑπὸ τὴν οὐρὰν ΕΑ. Δ. μετρία
 1586. » 10,40. » | » » Δ. καλὴ

Πίναξ Η', 30.

1587. » 11,51.—Ὅμοίως, τὸ ξΕ ἄνω τῆς | Ὅμοίως. Ἄνω τῆς οὐρᾶς Ε. Δ. μετρία
 χιμαίρης.
 1588. » 11,12. » |
 1589. » 10,77. » |
 1590. » 10,23. » |
 1591. » 11,70. » τὸ ξΕ μεταξύ τῶν | Ἄνω τῆς οὐρᾶς ΑΞ. Δ. καλὴ
 σκελῶν.
 1592. » 11,14. » | » Δ. μετρία
 1593. » 10,71. » | » Δ. κακὴ
 1594. » 10,67. » | »
 1595. » 10,80. » | »
 1596. » 10,61. » | »

Ἐν Ἀθήναις 1916.

Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ ΤΟΥ 1916

Α') Προσωπικόν. Διοίκησης. Διαιρεθείσης τῆς ἐπικρατείας διὰ τοῦ ἀπὸ 20 Φεβρουαρίου 1915 Β. Δ. εἰς δώδεκα ἀρχαιολογικὰς περιφερείας ἐτοποθετήθησαν οἱ ἔφοροι τῶν ἀρχαιοτήτων ὡς ἑξῆς¹.

Ἀντώνιος Κεραμόπουλος εἰς τὴν πρώτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν, ἣτις ἔχουσα ἔδραν τὰς Ἀθήνας, περιλαμβάνει τὴν Ἀττικὴν, Μεγαρίδα καὶ Αἴγιαν. Ὁ αὐτὸς ἔφορος διευθύνει καὶ τὸ μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως.

Νικόλαος Παπαδάκης ἐν Θήβαις, εἰς τὴν δευτέραν ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν περιλαμβάνουσαν τὴν Βοιωτίαν, Εὐβοίαν, Φθιώτιδα, Φωκίδα καὶ Εὐρυτανίαν.

Ἀπόστολος Ἀρβανιτόπουλος ἐν Βόλῳ εἰς τὴν τρίτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν περιλαμβάνουσαν τοὺς νομοὺς Λαρίσης καὶ Τρικκάλων, Ἐλασσῶνος, Μετσόβου, Γρεβενῶν καὶ Βορείων Σποράδων.

Γεώργιος Οἰκονόμος ἐν Θεσσαλονίκῃ εἰς τὴν τετάρτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν περιλαμβάνουσαν τοὺς νομοὺς Θεσσαλονίκης, Σερρῶν, Δράμας, Κοζάνης καὶ Φλωρίνης.

Νικόλαος Κυπαρίσσης ἐν Πάτραις εἰς τὴν πέμπτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν περιλαμβάνουσαν τὴν Ἀγαίαν - Ἥλιδα, Ζάκυνθον, Κεφαλληνίαν καὶ Ἰθάκην.

Φριδερίκος Βερσάκης ἐν Σπάρτῃ εἰς τὴν ἕκτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν περιλαμβάνουσαν τὴν Λακωνίαν, Μεσσηνίαν καὶ τὰ Κύθηρα.

Ἀλέξανδρος Φιλαδέλφους ἐν Κορίνθῳ εἰς τὴν ἑβδόμην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν περιλαμβάνουσαν τὴν Ἀργολίδα, Κορινθίαν καὶ Ἀρκαδίαν.

Κωνσταντῖνος Ρωμαῖος ἐν Πρεβέζῃ εἰς τὴν ὀγδόην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν περιλαμβάνουσαν τὴν Αἰτωλίαν, Ἀκαρνανίαν, Ἠπειρον (πλὴν Μετσόβου), Κέρκυραν καὶ Λευκάδα.

Ἰωσήφ Χατζιδάκης ἐν Ἡρακλείῳ εἰς τὴν ἐνάτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν περιλαμβάνουσαν τὴν Κνωσὸν καὶ τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου.

Στέφανος Σανθουδίδης ἐν Ἡρακλείῳ εἰς τὴν δεκάτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν τῆς Κρήτης (πλὴν τῆς Κνωσοῦ καὶ τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου).

Δημήτριος Σταυρόπουλος ἐν Μυκόνῳ εἰς τὴν ἑνδεκάτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν τῶν Κυκλάδων.

Δημήτριος Εὐαγγελίδης ἐν Σάμῳ εἰς τὴν δωδεκάτην ἀρχαιολογικὴν περιφέρειαν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου.

Διὰ Β. Δ. ἀνεγνωρίσθη συμφώνως πρὸς τὸ 7 ἄρθρον τοῦ 479 νόμου ὡς ἐπιμελητὴς β' τάξεως ἐν Σάμῳ ὁ καὶ πρῶν τοιοῦτος Βασίλ. Θεοφανίδης.

Ἐπιτυχῶν ἐν διαγωνισμῷ διωρίσθη ἔφορος τῶν Βυζαντινῶν καὶ μεσαιωνικῶν ἀρχαιοτήτων ὁ πτυχιούχος τῆς θεολογίας **Γ. Σωτηρίου**¹ σπουδάσας ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς τέχνης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης.

Κηρυχθείσης κατὰ Σεπτέμβριον γενικῆς ἐπιστρατεύσεως ἐκλήθησαν ὑπὸ τὰ ὄπλα καὶ ὑπῆρτησαν ἐπὶ ἑννέα μῆνας ἐν τῷ στρατῷ οἱ ἔφοροι Ἀπόστ. Ἀρβανιτόπουλος, Νικόλ. Κυπαρίσσης, Δημ. Εὐαγγελίδης καὶ Γ. Σωτηρίου. Ὁ ἔφορος Γ. Οἰκονόμος ἀφοῦ παρέμεινεν ἐπὶ τινὰς μῆνας ἐν τῷ στρατῷ ἐπανῆλθε εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ εἰς Θεσσαλονικὴν κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν προκληθεῖσαν δι' αἰτίσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας.

Τῷ 1915 ἐξεδόθησαν πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ψηφισθέντων τῷ 1914 νόμων περὶ ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας², ἥ χάριν ἄλλων ὑπηρεσιακῶν ἀναγκῶν τὰ ἀκόλουθα Βασιλικά Διατάγματα.

Περὶ ἐπεκτάσεως τῆς ἰσχύος τῶν ἀρχαιολογικῶν νόμων εἰς τὰς νέας χώρας.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸν νόμον 80 τοῦ 1913 «περὶ τροποποιήσεως τοῦ νόμου ΔΡΛΘ» προ-

¹ Διὰ τοῦ ἀπὸ 14 Φεβρ. 1916 Β. Δ. ἐτοποθετήθη ἐν Ἀθήναις, συνεστήθη δ' ἴδιον γραφεῖον τῆς ἐφορείας τῶν Βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων ἐν τῇ ὁδῷ Παναγῆ Σκουζέ 1, ἐντὸς τοῦ Παραρτήματος τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

² Ἴδε Ἀρχαιολ. Δελτίον I, 1915 Παράρτ. σ 1 κέ.

¹ Ἴδε καὶ Παράρτ. Ἀρχ. Δελτ., 1915 σελ. 7 σημ. 1.

τάσει τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀποφασίζομεν καὶ διατάσσομεν.

Ἡ ἰσχὺς τῶν ἀρχαιολογικῶν νόμων ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰς προσκτηθείσας νέας χώρας.

Εἰς τὸν Ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργὸν ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18 Μαρτίου 1915.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β.

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον.

Περὶ συνεδριῶν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ 3 ἄρθρον τοῦ νόμου ΓΨΛ' τοῦ 1910 «περὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους» ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ 1 ἄρθρου τοῦ νόμου 479 τοῦ 1914, προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ, διατάσσομεν τάδε:

Ἄρθρον 1.

Τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον συνεδριᾷ ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ τμήματι τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ἐξαιρετικῶς δ' ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, τακτικῶς μὲν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ μηνὸς συγκαλούμενον ἐν ἡμέρᾳ ὀριζομένῃ ὑπὸ τοῦ οἰκείου τμηματάρχου, ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τοῦ προέδρου, ἐκτάκτως δὲ τῇ προσκλήσει τοῦ Ὑπουργοῦ, ἢ τοῦ προέδρου, ὡςάκις ἤθελε ὑπ' αὐτῶν κριθῆ ἀναγκαῖον.

Αἱ προσκλήσεις τῶν μελῶν εἰς τὰς συνεδριάσεις συντάσσονται καὶ ἀποστέλλονται διὰ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος δύο τοῦλάχιστον ἡμέρας πρότερον.

Ἄρθρον 2.

Ἡ τάξις τῶν ἐν ταῖς συνεδριάσι συνεζητητέων θεμάτων καταρτίζεται ὑπὸ τοῦ γραμματέως μετὰ συνεννοήσιν πρὸς τὸν πρόεδρον.

Τὰ συνεζητητέα θέματα ἀναγράφονται κατὰ σειρὰν ἐν περιλήψει ἐπὶ τῶν προσκλητηρίων, μεταβολὴ δὲ τῆς σειρᾶς ταύτης ἢ προσθήκη νέου θέματος ἐπιτρέπεται μόνον ἀποφάσει τοῦ συμβουλίου ἐν καιρῷ τῆς συνεδρίας.

Ἄρθρον 3.

Τὸ συμβούλιον εἶνε ἐν ἀπαρτίᾳ, ὅταν παρίστανται ἐν τῇ συνεδρίᾳ πέντε τοῦλάχιστον τῶν μελῶν αὐτοῦ, λαμβάνονται δ' αἱ ἀποφάσεις κατὰ

πλειοψηφίαν, κρατούσης ἐν ἰσοψηφίᾳ τῆς ψήφου τοῦ προέδρου.

Τῶν συνεδριῶν προϊσταται ὁ πρόεδρος. Οὗτος διευθύνει τὰς συζητήσεις, παρέχει τὸν λόγον εἰς τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου, καλεῖ αὐτὰ ὀνομαστί, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ νεωτάτου, ἵνα εἴπωσι τὴν ἑαυτῶν γνώμην περὶ τοῦ ὑπὸ συζήτησιν θέματος, καὶ κηρύττει τὴν λήξιν τῶν συνεδριῶν.

Τὸν πρόεδρον ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀντικαθιστᾷ ὁ ἀρχαιότατος τῶν παρόντων καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἢ ἀπόντων καὶ τούτων, ὁ ἀρχαιότατος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἐκ τῶν λοιπῶν μελῶν.

Ἄρθρον 4.

Ἐν ταῖς τακτικαῖς συνεδριάσι ὁ τμηματάρχης τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος ἐκθέτει πρῶτον ἐν περιλήψει τὰς καθ' ἕκαστον μῆνα γενομένας ἐπιμελείας τοῦ ἀρχαιολογικοῦ καὶ ἀρχιτεκτονικοῦ τμήματος ἀνασκαφάς, δημοσιεύσεις καὶ ἀπεικονίσεις ἀρχαίων, καὶ τὰς πρὸς συντήρησιν καὶ ἀναστήλωσιν ἀρχαίων ἐργασίας, φροντίζων ὅπως ὑπάρχουσιν ἐν τῇ συνεδρίᾳ αἱ σχετικαὶ ἐκθέσεις τῶν ἀρμοδίων ὑπαλλήλων, εἰσηγείται δ' εἶτα τὰ συνεζητητέα θέματα.

Ἐν ταῖς ἐκτάκτοις συνεδριάσι τὰ συνεζητητέα θέματα εἰσηγείται ὁ πρόεδρος ἢ ὁ τμηματάρχης τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος, ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ ἢ τοῦ προέδρου.

Ἄρθρον 5.

Ὁ γραμματεὺς κρατεῖ τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριῶν τοῦ συμβουλίου, φροντίζει περὶ τῆς ἀκριβοῦς καταχωρίσεως αὐτῶν ἐν τῷ οἰκείῳ βιβλίῳ, καὶ ὑποβάλλει ἀντίγραφα αὐτῶν εἰς τὸν Ὑπουργὸν μεθ' ἑκάστην συνεδρίαν ἐντὸς πέντε ἡμερῶν.

Ἐν τοῖς πρακτικοῖς διατυπῶνται σαφῶς καὶ συντόμως μόνον αἱ γνωμοδοτήσεις, ἠτιολογημένα, ὡςάκις τοῦτο εἶνε ἀναγκαῖον, ἀπαγορεύεται δ' ἀπολύτως ἡ ἀναγραφὴ πάσης ἄλλης ἀσχέτου πρὸς τὰ συνεζητούμενα θέματα, ἢ ἐν γένει πρὸς τὰ ἔργα τοῦ συμβουλίου ἀνακοινώσεως ἢ συζητήσεως.

Οἱ μειοψηφοῦντες δικαιοῦνται νὰ ἀπαιτήσωσιν, ὅπως ἐν τοῖς πρακτικοῖς καταχωρισθῇ καὶ ἡ γνώμη αὐτῶν, ἠτιολογημένη ἢ μή.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς συνεδρίας αἱ πράξεις τοῦ συμβουλίου, ἀφοῦ ἀναγνωσθῶσιν ὑπὸ τοῦ γραμματέως, μονογραφοῦνται ὑπὸ τῶν παρόντων μελῶν, ἐν ἀρχῇ δὲ τῆς ἐπομένης συνεδρίας ἀναγινώσκονται ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ γραμματέως ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν πρακτικῶν καὶ ὑπογράφονται ὑπὸ τῶν παρασάντων ἐν τῇ προτέρᾳ συνεδρίᾳ μελῶν.

Ἄρθρον 6.

Τὸν γραμματέα ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀναπληροῖ τὸ νεώτατον τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου, καθ' ὑπόδειξιν τοῦ προέδρου. Ἄν δ' ὅμως κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ προέδρου ἢ παρουσία τοῦ γραμματέως ἐν τῇ συνεδρίᾳ εἶνε ἀναγκαία, ὁ πρόεδρος δύναται νὰ ἀναβάλῃ τὴν συνεδρίαν.

Ἄρθρον 7.

Ἀπαγορεύεται ἐπὶ ποινῇ πειθαρχικῇ ἢ ἀνακοίνωσις τῶν ἀποφασισθέντων ἢ λεχθέντων ἐν ταῖς συνεδρίαις, πλὴν τῶν χαρακτηριζομένων ὑπὸ τοῦ συμβουλίου ὡς ἀνακοινωσίμων.

Ἀντίγραφον πράξεως τοῦ συμβουλίου παρέχεται μόνον τῇ ἐγγράφῳ ἀδείᾳ τοῦ Ὑπουργοῦ, ἐκδιδομένη μετὰ προηγουμένην πρὸς αὐτὸν αἴτησιν.

Ἄρθρον 8.

Τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου ὀφείλουσι νὰ παρευρίσκωνται ἐν ταῖς συνεδρίαις, κωλυόμενα δὲ νὰ δικαιολογῶσι τὴν ἀπουσίαν αὐτῶν διὰ τοῦ προέδρου εἰς τὸν Ὑπουργόν, ὅστις ἐπιβάλλει εἰς τὸν ἀδικαιολογῆτως ἀπουσιάζοντα τὴν προσηκουσαν πειθαρχικὴν ποινὴν.

Εἰς τὸν αὐτὸν Ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργὸν ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Ἰανουαρίου 1915.

Περὶ τοῦ τρόπου τοῦ διαγωνισμοῦ τῶν ἐφόρων τῶν χριστιανικῶν, μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων μνημείων καὶ ἀρχαιοτήτων.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ 2 ἐδάφ. τοῦ 2 ἄρθρου τοῦ νόμου 479 τοῦ 1914 περὶ προσθηκῶν καὶ τροποποιήσεων εἰς τὸν νόμον ΓΨΛ' τοῦ 1910, προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ, διατάσσομεν τάδε:

Ἄρθρον 1.

Πρὸς πλήρωσιν κενῶν θέσεων ἐφόρων τῶν χριστιανικῶν, μεσαιωνικῶν καὶ τῶν μετὰ τὴν Ἄλωσιν μέχρι τῆς καθιδρύσεως ἐν Ἑλλάδι τῆς Βασιλείας μνημείων καὶ ἀρχαιοτήτων, ἐνεργεῖται διαγωνισμὸς ὑπὸ ἐπιτροπείας, καταρτιζομένης δέκα ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ διαγωνισμοῦ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. ἐκ τῶν ἐξῆς:

α') Ἐκ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ὡς προέδρου.

β') Τοῦ καθηγητοῦ τῆς βυζαντιακῆς τέχνης καὶ ἀρχαιολογίας.

γ') Ἐνὸς τῶν καθηγητῶν τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ ἐπιγραφικῆς.

δ') Ἐνὸς καθηγητοῦ τῆς ἱστορίας τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου.

ε') Τοῦ καθηγητοῦ τῆς νομισματικῆς ἢ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ νομισματικοῦ μουσείου, καὶ

ς') Τοῦ τμηματάρχου τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος.

Τὸν πρόεδρον ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀναπληροῖ ὁ ἀρχαιότατος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἄρθρον 2.

Τεσσαράκοντα τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ διαγωνισμοῦ δημοσιεύεται ἐν τῇ Ἐφημερίδῃ τῆς Κυβερνήσεως προκήρυξις τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ἐν ἣ καθορίζεται ὁ τόπος τῆς τελέσεως τοῦ διαγωνισμοῦ, ὁ χρόνος τῆς ἐνάρξεως αὐτοῦ, καὶ ἀναγράφεται πᾶσα ἄλλη λεπτομέρεια ἀναγκαία.

Ἡ προκήρυξις γίνεται δι' ὠρισμένας θέσεις ἐφόρων.

Ἄρθρον 3.

Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ μετᾶσχωσι τοῦ διαγωνισμοῦ ὀφείλουσι νὰ προσαγάγωσι δέκα τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τούτου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον αἴτησιν περὶ συμμετοχῆς αὐτῶν, ἐπισυνάπτοντες ταύτῃ τὰ ἐξῆς:

α') Πιστοποιητικὸν ἐγγραφῆς ἐν τῷ μητρώῳ τῶν ἀρρένων.

β') Διδακτορικὸν πτυχίον τῆς φιλοσοφικῆς ἢ θεολογικῆς σχολῆς τοῦ ἡμετέρου ἢ ἄλλου ὁμοταγοῦς Πανεπιστημίου ἢ πτυχίον τῆς θεολογικῆς σχολῆς Χάλκης.

γ') Πιστοποιητικὸν τῶν Εἰσαγγελῶν τῶν Ἐφετῶν καὶ τῶν Πρωτοδικῶν τῆς περιφέρειας, ἐν ἣ ἢ κατοικία αὐτῶν, ὅτι δὲν κατεδικάσθησαν ἐπὶ πράξει ἀποκλειούση αὐτοὺς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας.

δ') Ἐκθεσιν περὶ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτῶν ἐργασιῶν, ἂν ἔχωσι τοιαύτας, μετὰ τῶν ἀντιτύπων τῶν δημοσιευμάτων αὐτῶν.

ε') Ἀποδεικτικὸν εἰδικῶν σπουδῶν περὶ τὰ βυζαντιακὰ καὶ μεσαιωνικά, ἂν ἔχωσι τοιαῦτα.

Ἄρθρον 4.

Τὰ ἐξεταστέα ἐν τῷ διαγωνισμῷ μαθήματα εἶνε τὰ ἐξῆς:

α') Ἱστορία τῆς βυζαντιακῆς καὶ χριστιανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

β') Ἱστορία τῆς βυζαντιακῆς καὶ χριστιανικῆς γλυπτικῆς καὶ γραφικῆς καὶ καθόλου τῆς μικροτεχνίας.

γ') Ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης (γλυπτικῆς, ἀρχιτεκτονικῆς καὶ γραφικῆς) κεφαλαιωδῶς.

δ') Βυζαντιακὴ ἱστορία καὶ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 21.

ε') Ὁ δημόσιος καὶ ἰδιωτικὸς βίος τῶν βυζαντινῶν.

ς') Παλαιογραφία καὶ ἐπιγραφικὴ βυζαντιακῆ.

ζ') Ἡ νομισματικὴ καὶ σιγίλλογραφία τῶν βυζαντινῶν.

η') Ἡ ἰσχύουσα περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων νομοθεσία.

Ἡ δοκιμασία γίνεται ἐν συναπταῖς ἡμέραις, ἐξετάζονται δ' ἐν ἡ πλείονα μαθήματα καθ' ἑκάστην, κατὰ τὴν κρίσιν τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπείας.

Ἄρθρον 5.

Πέντε ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ διαγωνισμοῦ, ἡ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπεία συνέρχεται εἰς συνεδρίαν, ἐν ἣ, μετὰ τὴν ἐξέλεξιν τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 3 ἀναφερομένων ἐγγράφων τῶν ὑποψηφίων, ἀποφαίνεται περὶ τῆς ἀποδοχῆς ἢ μὴ ἐκάστου αὐτῶν εἰς τὴν γενησομένην δοκιμασίαν καὶ ὁρίζει τὴν σειράν τῶν ἐξεταστέων μαθημάτων. Αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις δημοσιεύονται τῇ ὑστεραίᾳ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ.

Ἄρθρον 6.

Εἰς τὴν ἐξέτασιν ἐκάστου μαθήματος ὀφείλουσι νὰ παρευρίσκωνται τέσσαρες τοῦλάχιστον ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὴν ἐξεταστικὴν ἐπιτροπείαν, ἐν οἷς πάντως καὶ ὁ εἰδικῶς ἀσχολούμενος εἰς τὸ ἐξεταζόμενον μάθημα.

Εὐθὺς πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐξετάσεως ἐκάστου μαθήματος ἡ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπεία ὁρίζει δέκα ζητήματα ἐξ αὐτοῦ, ἐξ ὧν, τιθεμένων ἐν κληρωτῆδι, εἰς τῶν ὑποψηφίων καλούμενος, ἐξάγει ἐν, ὅπερ πάπαντα ὑπαγορεύεται αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ προέδρου πρὸς ἀνάπτυξιν, ἐπὶ φύλλου χάρτου φέροντος τὴν σφραγίδα τοῦ Ὑπουργείου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δοκιμαζομένου.

Τὰ γραπτὰ ταῦτα δοκίμια, μετὰ τὸ πέρασ τῆς δοκιμασίας, μονογραφοῦνται ὑπὸ τῶν ἐξεταστικῶν καὶ ἐγκλείονται ἐντὸς φακέλλου, σφραγιζομένου δι' ἰσπανικοῦ κηροῦ καὶ κατὰ τοὺς ἀρμούς ὡσαύτως μονογραφουμένου.

Τὸν φάκελλον τοῦτον παραλαμβάνει ἐκάστοτε πρὸς φύλαξιν ὁ τμηματάρχης τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος.

Ἄρθρον 7.

Τὰ γραπτὰ δοκίμια ἐκάστης ἐξετάσεως ἐξελέγονται καὶ βαθμολογοῦνται ἐν κοινῇ συσκέψει ὑφ' ἐκάστου τῶν παρόντων μελῶν, μίαν τοῦλάχιστον ὥραν πρὸ τῆς ἐπομένης δοκιμασίας, βαθμὸς δὲ τῶν ὑποψηφίων ἐν ἐκάστῳ μαθήματι εἶναι ὁ μέσος ὅρος τῶν οὕτω διδομένων βαθμῶν.

Τῇ ὑστεραίᾳ τῆς ἐν τῷ τελευταίῳ μαθήματι δοκιμασίας τῶν ὑποψηφίων, μετὰ τὴν ἐξέλεξιν καὶ βαθμολογίαν τῶν γραπτῶν δοκιμίων αὐτῆς, ἀθροίζονται οἱ βαθμοί, ὧν ἠξιώθη ἕκαστος ὑποψήφιος ἐν τοῖς ἐξετασθεῖσι μαθήμασι καὶ ἐξάγεται ὁ μέσος γενικὸς βαθμὸς.

Ἡ βαθμολογία ἐν ἐκάστῳ μαθήματι γίνεται διὰ τῶν ἀριθμῶν 0 - 10.

Ἄρθρον 8.

Ὑποψήφιος τυχὼν μέσου γενικοῦ βαθμοῦ κατωτέρου τοῦ 6 θεωρεῖται ἀποτυχῶν, ἐκ δὲ τῶν τυχόντων γενικοῦ βαθμοῦ 6 - 10 προκρίνονται οἱ λαβόντες ἀνώτερον βαθμὸν.

Ἐν ἡ περιπτώσει δύο ἢ πλείονες ὑποψήφιοι ἠξιώθησαν ἴσου γενικοῦ βαθμοῦ, προτιμῶνται:

α') Οἱ ἔχοντες μείζονα εὐδόκιμον ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν.

β') Οἱ ὑποβαλόντες κρείττονας ἀρχαιολογικὰς ἐργασίας ἢ ἀρχαιολογικὰ δημοσιεύματα.

γ') Οἱ ποιησάμενοι εἰδικὰς σπουδὰς, καὶ

δ') Οἱ ἔχοντες ἀνώτερον βαθμὸν ἐν τῷ οἰκείῳ πτυχίῳ. Ἐν ἑλλείψει τοιούτων προσόντων κρίνεται ὁ κλῆρος.

Ἄρθρον 9.

Ἐκαστον τῶν μελῶν τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπείας δύναται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἑαυτοῦ βαθμολογίαν καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἀναγραφὴν τῆς αἰτιολογίας ἐν τοῖς πρακτικοῖς.

Ἄρθρον 10.

Μετὰ τὸ πέρασ τοῦ διαγωνισμοῦ ὁ πρόεδρος δι' ἀναφορὰς αὐτοῦ ὑποβάλλει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ἀντίγραφον τῶν πρακτικῶν τῶν συνεδριῶν τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπείας μετὰ τῶν γραπτῶν δοκιμίων τῶν ὑποψηφίων.

Ὁ Ὑπουργός, ἂν ἐτηρήθησαν αἱ νόμιμοι διατάξεις, ἐγκρίνει τὰ ἀποτελέσματα τοῦ γενομένου διαγωνισμοῦ διὰ πράξεως αὐτοῦ, δημοσιευομένης ὡς τάχιστα ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως μετὰ πίνακος, ἐμφαίνοντος τὰ ὀνόματα τῶν μετασχόντων τοῦ διαγωνισμοῦ καὶ τὴν μερικὴν καὶ γενικὴν βαθμολογίαν ἐκάστου αὐτῶν, ἄλλως προκηρύττει νέον διαγωνισμόν.

Ἄρθρον 11.

Μετὰ τὴν ἔγκρισιν τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ διαγωνισμοῦ, οἱ προκριθέντες διορίζονται εἰς τὰς προορισθείσας θέσεις κατὰ τὰ ἐν τῇ προκηρῦξει διαλαμβανόμενα.

Ἄρθρον 12.

Εἰς ἕκαστον τῶν μελῶν τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπείας παρέχεται ἀμοιβὴ δραχμῶν 60.

Εἰς τὸν αὐτὸν Ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργὸν ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Φεβρουαρίου 1915.

Περὶ διαγωνισμοῦ ἐπιμελητῶν ἀρχαιοτήτων α' τάξεως.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ 4 ἄρθρον τοῦ νόμου 479, προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσ. Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ, διατάσσομεν τὰδε:

Ἄρθρον 1.

Πρὸς πλήρωσιν κενῶν θέσεων ἐπιμελητῶν ἀρχαιοτήτων α' τάξεως, ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου, ἐν ἀπαρτίᾳ εὐρισκουμένου, γραπτὸς διαγωνισμὸς.

Ἄρθρον 2.

Τεσσαράκοντα τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ διαγωνισμοῦ, δημοσιεύεται ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως προκήρυξις τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ἐν ἣ καθορίζεται ὁ τόπος τῆς τελέσεως τοῦ διαγωνισμοῦ, ὁ χρόνος τῆς ἐνάρξεως αὐτοῦ, καὶ ἀναγράφεται πᾶσα ἄλλη ἀναγκαία λεπτομέρεια.

Ἄρθρον 3.

Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ μετάσχωσι τοῦ διαγωνισμοῦ ὀφείλουσι νὰ προσαγάγωσι δέκα τουλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τούτου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον αἴτησιν περὶ συμμετοχῆς αὐτῶν, ἐπισυνάπτοντες ταύτῃ τὰ ἑξῆς:

α') Πτυχίον διδάκτορος ἢ τελειοδιδάκτου τῆς φιλολογίας τοῦ ἡμετέρου ἢ ἄλλου ὁμοταγοῦς Πανεπιστημίου.

β') Πιστοποιητικὸν ἐγγραφῆς ἐν τῷ μητρώῳ τῶν ἀρρένων.

γ') Πιστοποιητικὸν τῶν εἰσαγγελέων τῶν Ἐφετῶν καὶ Πρωτοδικῶν τῆς περιφερείας, ἐν ἣ

ἡ κατοικία αὐτῶν, ὅτι δὲν κατεδικάσθησαν ἐπὶ πράξει ἀποκλειοῦση αὐτοὺς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας.

δ') Ἐκθεσιν περὶ τῶν σπουδῶν αὐτῶν, καὶ
ε') Ἀποδεικτικὸν εἰδικῶν ἀρχαιολογ. σπουδῶν, ἂν ἔχωσιν.

Ἄρθρον 4.

Ἐξεταστέα ἐν τῷ διαγωνισμῷ μαθήματα εἶναι τὰ ἑξῆς:

α') Ἱστορία τῆς ἀρχαίας τέχνης, (γλυπτική, ἀρχιτεκτονική, γραφικὴ μετὰ τῆς ἀγγειολογίας).

β') Ἀρχαία ἐπιγραφικὴ.

γ') Δημόσιος καὶ ἰδιωτικὸς βίος τῶν ἀρχαίων.

δ') Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ἱστορία

ε') Ἡ ἰσχύουσα ἀρχαιολογικὴ νομοθεσία.

Ἄρθρον 5.

Πέντε ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ διαγωνισμοῦ, τὸ ἀρχαιολογικὸν συμβούλιον συνέρχεται εἰς συνεδρίαν, ἐν ἣ μετὰ τὴν ἐξέλεξιν τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 3 ἀναφερομένων ἐγγράφων τῶν ὑποψηφίων, ἀποφαίνεται περὶ τῆς ἀποδοχῆς ἢ μὴ ἐκάστου αὐτῶν εἰς τὴν γενησομένην δοκιμασίαν καὶ ὀρίζει τὴν σειρὰν τῶν ἐξεταστέων μαθημάτων. Αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις δημοσιεύονται τῇ ὑστεραίᾳ ἐν τῷ Ὑπουργεῖῳ ὑπὸ τοῦ τμηματάρχου τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος.

Ἄρθρον 6.

Ἡ ἐξέτασις τῶν διαφόρων μαθημάτων γίνεται ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν ἡμέραν.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως δὲ τῆς ἐξετάσεως τὸ συμβούλιον ὀρίζει δέκα ζητήματα ἐκ τοῦ ἐξεταστέου μαθήματος, ἅτινα ἀναγράφονται ἐπὶ δελτίων καὶ τίθενται ἐντὸς κληρωτίδος, ἐξ ἧς εἷς ἐκ τῶν ἐξεταζομένων καλούμενος ὑπὸ τοῦ προέδρου, ἐξάγει ἐν, ὅπερ ὑπαγορεύεται ἀμέσως αὐτοῖς πρὸς ἀνάπτυξιν ἐπὶ φύλλου χάρτου, φέροντος τὴν σφραγίδα τοῦ Ὑπουργείου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δοκιμαζομένου, συγχρόνως δ' ὀρίζεται ὁ χρόνος ἐντὸς τοῦ οὗτου ὀφείλει νὰ γίνη ἡ ἀνάπτυξις τοῦ θέματος.

Ἄρθρον 7.

Τὰ γραπτὰ δοκίμια τῶν ὑποψηφίων μονογραφοῦνται μετὰ τὸ πέρας ἐκάστης δοκιμασίας ὑπὸ τῶν συμβούλων καὶ ἐγκλείονται ἐντὸς φακέλλου σφραγιζομένου δι' ἰσπανικοῦ κηροῦ καὶ κατὰ τοὺς ἀρμούς ὡσαύτως μονογραφομένου, καὶ παραδιδόμενου πρὸς φύλαξιν εἰς τὸν γραμματεῖα τοῦ συμβουλίου.

Τῇ ἐπομένῃ ἡμέρᾳ ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ τοῦ συμβουλίου ἀποσφραγίζεται ὁ φάκελλος, καὶ ἐξε-

λέγονται τὰ γραπτά καὶ βαθμολογοῦνται ὑφ' ἐκάστου τῶν συμβούλων, βαθμὸς δὲ τῶν ὑποψηφίων ἐν ἐκάστῳ μαθήματι εἶναι ὁ μέσος ὄρος τῶν οὕτω διδομένων ὑπὸ τῶν συμβούλων βαθμῶν.

Τῇ ὑστεραίᾳ τῆς ἐν τῷ τελευταίῳ μαθήματι δοκίμασι τῶν ὑποψηφίων μετὰ τὴν ἐξέλεξιν καὶ βαθμολογίαν τῶν γραπτῶν δοκιμῶν αὐτῆς ἀθροίζονται οἱ βαθμοί, ὧν ἡξιώθη ἕκαστος ὑποψήφιος ἐν τοῖς ἐξετασθεῖσι μαθήμασι καὶ ἐξάγεται ὁ μέσος γενικὸς βαθμὸς.

Ἡ βαθμολογία ἐν ἐκάστῳ βαθμῷ γίνεται διὰ τῶν ἀριθμῶν 0 - 10.

Ἄρθρον 8.

Ὑποψήφιος τυχὼν μέσου γενικοῦ βαθμοῦ κατωτέρου τοῦ 6 θεωρεῖται ἀποτυχὼν, ἐκ δὲ τῶν τυχόντων γενικοῦ βαθμοῦ 6 - 10 προκρίνονται οἱ λαβόντες ἀνώτερον βαθμὸν.

Ἐν ἡ περιπτώσει δύο ἢ πλείονες ὑποψήφιοι ἡξιώθησαν ἴσου γενικοῦ βαθμοῦ προτιμῶνται:

- 1) Οἱ ἔχοντες μείζονα εὐδόκιμον ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν.
- 2) Οἱ ποιησάμενοι εἰδικὰς σπουδὰς, καὶ
- 3) Οἱ ἔχοντες ἀνώτερον βαθμὸν ἐν τῷ οἰκίῳ πτυχίῳ ἢ τῷ διδακτορικῷ διπλώματι, ἐν ἑλλείψει δὲ τοιούτων προσόντων κρίνει ὁ κλήρος.

Ἄρθρον 9.

Ἐκαστον τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου δύναται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἑαυτοῦ βαθμολογίαν καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἀναγραφὴν τῆς αἰτιολογίας ἐν τοῖς πρακτικοῖς.

Ἄρθρον 10.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ διαγωνισμοῦ ὁ πρόεδρος δι' ἀναφορᾶς αὐτοῦ ὑποβάλλει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ἀντίγραφα τῶν πρακτικῶν τῶν συνεδριῶν τοῦ συμβουλίου μετὰ τῶν γραπτῶν δοκιμῶν τῶν ὑποψηφίων.

Ὁ Ὑπουργός, ἂν ἐτηρήθησαν αἱ νόμιμοι διατάξεις, ἐγκρίνει τὰ ἀποτελέσματα τοῦ γενομένου διαγωνισμοῦ διὰ πράξεως αὐτοῦ δημοσιευμένης ὡς τάχιστα ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως μετὰ πίνακος, ἐμφαίνοντος τὰ ὀνόματα τῶν μετασχόντων τοῦ διαγωνισμοῦ καὶ τὴν μερικὴν καὶ γενικὴν βαθμολογίαν ἐκάστου αὐτῶν, ἄλλως, προκηρῦσσει νέον διαγωνισμόν.

Ἄρθρον 11.

Μετὰ τὴν ἔγκρισιν τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ διαγωνισμοῦ οἱ προκριθέντες διορίζονται εἰς τὰς προηρισθείσας θέσεις κατὰ σειρὰν ἐπιτυχίας.

Εἰς τὸν αὐτὸν Ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργὸν ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Φεβρουαρίου 1915.

Περὶ διαγωνισμοῦ ἐπιμελητῶν ἀρχαιοτήτων β' τάξεως.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ 4^{ον} ἄρθρον τοῦ νόμου 479 προτάσει τοῦ Ἡμετέρου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ διατάσσομεν τάδε:

Ἄρθρον 1.

Ὁ διαγωνισμὸς πρὸς πλήρωσιν κενῶν θέσεων ἐπιμελητῶν ἀρχαιοτήτων β' τάξεως ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου ἐν ἀπαρτίᾳ εὐρισκομένου, προκηρῦσσεται δ' οὗτος ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως τριάκοντα τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως.

Ἄρθρον 2.

Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ μετάσχωσι τοῦ διαγωνισμοῦ ὀφείλουσι νὰ προσαγάγωσι δέκα τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τούτου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν αἴτησιν περὶ συμμετοχῆς αὐτῶν ἐπισυνάπτοντες ταύτη τὰ ἑξῆς:

α') Ἀπολυτήριο γυμνασίου ἢ ἄλλης ἀνωτέρας σχολῆς.

β') Πιστοποιητικὸν ἐγγραφῆς ἐν τῷ μητρώῳ τῶν ἀρρένων.

γ') Πιστοποιητικὸν τῶν Εἰσαγγελέων τῶν Ἐφετῶν καὶ Πρωτοδικῶν τῆς περιφέρειας, ἐν ἣ ἢ κατοικία αὐτῶν ὅτι δὲν κατεδικάσθησαν ἐπὶ πράξει ἀποκλειούση αὐτοὺς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας.

δ') Ἐκθεσις περὶ τῶν σπουδῶν αὐτῶν καὶ βιογραφία αὐτῶν.

ε') Δήλωσις ὅτι γνωρίζουσι νὰ ὁμιλῶσι καλῶς τὴν Γαλλικὴν, ἢ Γερμανικὴν, ἢ Ἀγγλικὴν.

Ἄρθρον 3.

Ἐξεταστέα ἐν τῷ διαγωνισμῷ μαθήματα εἶναι τὰ ἑξῆς:

α') Ἐκθεσις ἰδεῶν.

β') Ἑλληνικὴ ἱστορία.

γ') Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος.

δ') Ἡ Γαλλικὴ, Γερμανικὴ ἢ Ἀγγλικὴ γλῶσσα συμφώνως πρὸς τὴν δήλωσιν ἐκάστου ὑποψηφίου.

Αἱ ξένοι γλῶσσαι ἐξετάζονται προφορικῶς, τὰ δὲ λοιπὰ μαθήματα γραπτῶς.

Ἄρθρον 4.

Πέντε ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ διαγωνισμοῦ τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον συνέρχεται εἰς συνεδρίαν, ἐν ἣ μετὰ τὴν ἐξέλεξιν τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 2 ἀναφερομένων ἐγγράφων τῶν ὑποψηφίων ἀποφαίνεται περὶ τῆς ἀποδοχῆς ἢ μὴ ἐκάστου αὐτῶν εἰς τὴν γενησομένην δοκιμασίαν, ἢ δὲ σχετικὴ ἀπόφασις αὐτοῦ δημοσιεύεται τῇ ὑστεραίᾳ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ ὑπὸ τοῦ Τμηματάρχου τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος.

Ἐν τῇ αὐτῇ συνεδρίᾳ ἀποφασίζει τὸ Συμβούλιον καὶ ἂν πρέπη νὰ προσληφθῇ εἰδικὸς ἐξεταστὴς τῶν ξένων γλωσσῶν, ἄλλως ἐξετάζονται καὶ αὐταὶ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθρον 5.

Ὁ διαγωνισμὸς γίνεται ἐν συναπταῖς ἡμέραις, δύνανται δὲ νὰ ἐξετάζωνται ἐν ἡ πλείονα μαθήματα καθ' ἐκάστην.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐξετάσεως ἐκάστου γραπτῶς ἐξεταζομένου μαθήματος ὀρίζονται δέκα ζητήματα ἐκ τούτου, ἐξ ὧν ἀναγραφομένων ἐπὶ δελτίων κληροῦται ἐν ὑπό τινος τῶν ὑποψηφίων, τοῦτο δὲ ὑπαγορεύεται ἀμέσως εἰς τοὺς ὑποψηφίους πρὸς ἀνάπτυξιν ἐπὶ φύλλον χάρτου φέροντος τὴν σφραγίδα τοῦ Ὑπουργείου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δοκιμαζομένου.

Ἄρθρον 6.

Τὰ γραπτὰ δοκίμια μονογραφοῦνται μετὰ τὸ πέρασ ἐκάστης δοκιμασίας ὑπὸ τῶν Συμβούλων καὶ παραλαμβάνονται εἰτα τῇ φροντίδι τοῦ γραμματέως, ὑφ' ἐκάστου τούτων κατὰ σειρὰν πρὸς ἐξέτασιν καὶ βαθμολόγησιν.

Τὴν βαθμολογίαν τῶν ὑποψηφίων ἐν ἐκάστῳ μαθήματι ἀναγράφει ἕκαστος σύμβουλος ἐπὶ ἰδίου δελτίου, ὅπερ παραδίδει σὺν τῇ ἐπιστροφῇ τῶν δοκιμίων ἐντὸς κλειστοῦ φακέλλου εἰς τὸν γραμματέα.

Ἡ βαθμολογία τῶν ξένων γλωσσῶν γίνεται ἀμέσως μετὰ τὴν ἐξέτασιν ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ καθηγητοῦ, ἂν ἐξήτασεν οὗτος, ἢ δι' ἐξαγωγῆς τοῦ μέσου ὄρου τῶν ὑφ' ἐκάστου τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου δοθέντος βαθμοῦ, ἂν ἡ ἐξέτασις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ συμβουλίου.

Ἄρθρον 7.

Ὑποψήφιος δηλώσας ὅτι γνωρίζει πλείονας τῆς μιᾶς τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 3 ἐδάφ. δ' τοῦ πα-

ρόντος διατάγματος ξένων γλωσσῶν, ἐξετάζεται εἰς μίαν ἐκ τούτων κατ' ἰδίαν προτίμησιν, ἐξετάζεται δὲ καὶ εἰς τὰς ἄλλας γλώσσας, ἀλλὰ ὁ συντελεστὴς τῆς βαθμολογίας ἐν ταύταις εἶναι ὁ ἡμισυς τῶν λοιπῶν μαθημάτων.

Ἄρθρον 8.

Ἐντὸς δέκα τὸ βραδύτερον ἡμερῶν μετὰ τὸ πέρασ τοῦ διαγωνισμοῦ ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ τοῦ συμβουλίου, ἀποσφραγίζονται οἱ περιέχοντες τὰ δελτία τῆς βαθμολογίας τῶν ὑποψηφίων φακέλλοι, καὶ ὀρίζονται οἱ βαθμοὶ τούτων ἐν ἐκάστῳ μαθήματι καὶ ὁ γενικὸς βαθμὸς τῆς ἐπιτυχίας αὐτῶν.

Βαθμὸς ἐν ἐκάστῳ μαθήματι λογίζεται ὁ μέσος ὄρος τῶν ὑφ' ἐκάστου τῶν συμβούλων δοθέντων βαθμῶν, γενικὸς δὲ βαθμὸς τῆς ἐπιτυχίας λογίζεται ὁ μέσος ὄρος τῶν ἐν ἐκάστῳ μαθήματι βαθμῶν.

Ἡ βαθμολογία γίνεται διὰ τῶν ἀριθμῶν 0 - 10.

Ἄρθρον 9.

Ὑποψήφιος τυχὼν μέσου γενικοῦ βαθμοῦ κατωτέρου τῶν 6 θεωρεῖται ἀποτυχῶν, ἐκ δὲ τῶν τυχόντων γενικοῦ βαθμοῦ 6 - 10 προκρίνονται οἱ λαβόντες ἀνώτερον βαθμόν.

Ἐν ἡ περιπτώσει δύο ἢ πλείονες ὑποψήφιοι ἠξιώθησαν ἴσου γενικοῦ βαθμοῦ, δύνανται ὁ Ὑπουργὸς νὰ προτιμήσῃ ἐκ τούτων τοὺς ἔχοντας ἀπολυτήριον ἀνωτέρας σχολῆς ἢ ἀποδείξεις ἄλλης προτέρας εὐδοκίμου ὑπηρεσίας, ἢ νὰ ἐκλέξῃ διὰ κλήρου.

Ἄρθρον 10.

Μετὰ τὸ πέρασ τοῦ διαγωνισμοῦ ὁ πρόεδρος δι' ἀναφορᾶς αὐτοῦ ὑποβάλλει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ἀντίγραφα τῶν πρακτικῶν τῶν χάριν τοῦ διαγωνισμοῦ συντελεσθεισῶν συνεδριῶν τοῦ συμβουλίου, μετὰ τῶν γραπτῶν δοκιμίων τῶν ὑποψηφίων, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τούτων ὁ Ὑπουργὸς ἐγκρίνει ἢ ἀκυροῖ τὸν γενόμενον διαγωνισμὸν διὰ πράξεως αὐτοῦ δημοσιευομένης ὡς τάχιστα ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως. Ἐπικυρουμένου τοῦ διαγωνισμοῦ δημοσιεύεται μετὰ τῆς αὐτῆς πράξεως καὶ πίναξ ἐμφαινῶν τὰ ὀνόματα τῶν μετασχόντων τοῦ διαγωνισμοῦ καὶ τὴν μερικὴν ἢ γενικὴν βαθμολογίαν ἐκάστου αὐτῶν.

Ἄρθρον 11.

Μετὰ τὴν ὡς ἄνω ἐγκρισιν τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ διαγωνισμοῦ οἱ προκριθέντες διορίζονται εἰς τὰς προορισθείσας θέσεις.

Εἰς τὸν αὐτὸν Ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργὸν ἀνατίθεται ἡ δημοσίευσίς καὶ ἐκτέλεσις τοῦ Διατάγματος τούτου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 13 Ἀπριλίου 1915.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β.

Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχαιολογικῶν νόμων ἐν ταῖς νέαις ἑλληνικαῖς χώραις ἐστάλη ἡ ἀκόλουθος ἐγκύκλιος.

Πρὸς τοὺς κ. κ. Νομάρχας καὶ Δημάρχους τῶν νέων χωρῶν.

Ἐγκαθιδρυθείσης ἤδη δυνάμει τοῦ νόμου 479 εἰδικῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας διὰ τῆς συστάσεως ἀρχαιολογικῶν περιφερειῶν, τοῦ διορισμοῦ ἐφόρων ἀρχαιοτήτων καὶ ἄλλων ἀρχαιολογικῶν ὑπαλλήλων καὶ ἐν ταῖς νεωστὶ ἐλευθερωθείσαις χώραις ἦτο ἀνάγκη πρὸς σκόπιμον καὶ ἀποτελεσματικὴν λειτουργίαν τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, ἐν συνοχῇ πρὸς τὴν ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἑλλάδι ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν νὰ ἐπεκταθῇ καὶ ἐκεῖ ἡ ἰσχὺς τῶν ἀρχαιολογικῶν νόμων.

Τοῦτο ἔγεινε συμφώνως τῷ νόμῳ 80 διὰ τοῦ ἀπὸ 18 Μαρτίου ἐ. ἔ. Β. Δ.

Τοὺς νόμους, οἵτινες οὕτω θὰ ἐφαρμόζωνται τοῦ λοιποῦ καὶ ἐν ταῖς νέαις χώραις παραθέτομεν ἐνταῦθα μετὰ βραχείας ἀναλύσεως τῶν κυριωτέρων διατάξεων αὐτῶν.

1) Ὁ νόμος ΒΧΜΣ τοῦ 1899. Οὗτος ἐψηφίσθη χάριν τῆς προστασίας τῶν ἀρχαιοτήτων, διότι τὸ θέσιν νόμου ἔχον Β. Δ. τῆς 10 - 22 Μαΐου 1834, ὅπερ ἴσχυε μέχρι τότε περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων, δὲν ἐπῆρκει πλέον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Διὰ τοῦ νόμου τούτου κηρύττονται ἰδιοκτησία τοῦ Κράτους πᾶσαι αἱ ἀρχαιότητες, εἴτε εἶναι αὐταὶ κινηταί, ὡς π. χ. ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, πῆλινα εἰδώλια, ζωγραφίαι, ἐπιγραφαί, μωσαϊκά, ἀγγεῖα, ὄπλα, κοσμήματα, ἐργαλεῖα, δακτυλιόλιθοι καὶ νομίσματα, εἴτε εἶναι ἀκίνητοι, ὡς π. χ. ναοί, τείχη, τάφοι, ὁδοί, βάθρα, ἴδραγωγεία, λαξεύματα ἐπὶ βράχων, ὅσα προέρχονται ἐκ τῶν παναρχαίων μέχρι τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, ἀκόμη δὲ καὶ μέχρι τῶν χρόνων τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Εἰς τὸ κράτος ἐπομένως ἀνήκει πᾶου φροντίς περισυλλογῆς, φυλάξεως καὶ συντηρήσεως τῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποβλέπουσιν αἱ ἀκόλουθοι τοῦ νόμου τούτου διατάξεις.

Πᾶς εὐρίσκων ὁποσδήποτε κατὰ τύχην ἀρ-

χαῖον τι ὀφείλει νὰ δηλώσῃ τοῦτο ἐντὸς πέντε ἡμερῶν δι' ἀπλοῦ ἐγγράφου εἰς τὴν πλησιέστεραν ἀρχαιολογικὴν, ἀστυνομικὴν, ἢ δικαστικὴν ἀρχήν. Ἄν τὸ ἀρχαῖον τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν κινητῶν, τότε ὀφείλει νὰ παραδώσῃ τοῦτο συγχρόνως εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν, τάχιστα δὲ τότε θέλει γείνει ἡ ἐκτίμησις αὐτοῦ, καὶ θὰ δοθῇ εἰς τὸν εὐρόντα τὸ ἀρχαῖον, ἂν μὲν τοῦτο εὐρέθῃ ἐντὸς τοῦ κτήματός του, ὡς ἀμοιβὴ τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας του, ἂν δὲ ἐν ἀλλοτρίῳ κτήματι, ποσὸν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ἀρχαίου.

Ἄν τὸ ἀρχαῖον εἶναι ἐκ τῶν ἀκινήτων, τότε θέλει ἀποφασισθῇ τάχιστα, ἂν τοῦτο ἀξίζει νὰ διατηρηθῇ, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἀποζημιωθῇ ὁ ἰδιοκτῆτης τοῦ κτήματος, ἐν τῷ ὁποίῳ εὐρίσκεται τοῦτο διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ χώρου τὸν ὁποῖον τοῦτο κατέχει ἐν τῷ κτήματί του.

Ἄν ὅμως παραλείψῃ ὁ εὐρόν τὸ ἀρχαῖον νὰ δηλώσῃ τοῦτο ἐγκαίρως, τότε ὄχι μόνον δὲν δικαιούται νὰ λάβῃ ἀποζημιώσιν τινα, ἀλλὰ καὶ τιμωρεῖται μὲ φυλακίσιον ἐνὸς μηνὸς μέχρι δύο ἐτῶν, ἐν ᾧ τὸ εὐρεθὲν ἀρχαῖον κατάσχεται ὑπὸ τοῦ δημοσίου. Τὴν ὀριζομένην διὰ τὸν εὐρόντα ἀμοιβὴν λαμβάνει ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καὶ ὅστιςδήποτε ἤθελε καταγγεῖλη, ὅτι οὗτος εὐρε τὸ ἀρχαῖον καὶ παρέλειψε νὰ κάμῃ τὴν νόμιμον δήλωσιν.

Ὅστις καθ' οἰονδήποτε τρόπον προξενεῖ βλάβην εἰς ἀρχαῖον ἐκ τῶν ἄνω μνημονευομένων τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως καὶ χρηματικῆς ποινῆς ἀπὸ 100 μέχρι 10,000 δραχμῶν.

Ἀπαγορεύεται πρὸς τοῦτους νὰ λατομῶσιν, ἢ νὰ κατασκευάζωσιν ἀσβεστοκαμίνοισ πλησίον τῶν ἀρχαιοτήτων, ἀκόμη καὶ νὰ κτίζωσιν, ἢ νὰ προβαίνωσιν εἰς οἰονδήποτε ἄλλο ἔργον πρὶν ἢ λάβωσιν τὴν ἀδειαν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Ἐπισκευαὶ ἀρχαίων κτιρίων, καὶ ἐκκλησιῶν μόνον τῇ ἀδείᾳ τοῦ Ὑπουργείου, καὶ κατὰ τὰς ὑποδείξεις αὐτοῦ ἐπιτρέπεται νὰ γίνωνται.

Ἀνασκαφὰς πρὸς εὐρεσιν ἀρχαιοτήτων ἐνεργεῖ μόνον τὸ δημόσιον εἰς ἔθνικὰ, δημοτικά, κοινοτικά καὶ μοναστηριακὰ κτήματα.

Ἐὰν θέλῃ νὰ ἐνεργήσῃ ἀνασκαφὴν καὶ εἰς ἰδιωτικόν τι κτῆμα, τότε πρέπει νὰ ἀπαλλοτριώσῃ τοῦτο.

Εἰς ἰδιώτας δύναται νὰ παρέχῃται ἀδεια πρὸς ἐκτέλεσιν ἀνασκαφῶν πρὸς εὐρεσιν ἀρχαιοτήτων εἰς τὰ κτήματά των, ἀλλ' αὐταὶ γίνονται ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἐφόρου ἀρχαιοτήτων.

Ὁ ἰδιώτης λαμβάνει τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας τῶν εὐρισκομένων ἐν τοιαύτῃ ἀνασκαφῇ ἀρχαίων.

Ἡ ἐνέργεια ἀνασκαφῆς ἄνευ ἀδείας τοῦ Ὑπουργείου ἀπαγορεύεται, ὁ δὲ παραβάτης τι-

μωρεῖται διὰ φυλακίσεως ἕξ μηνῶν μέχρι τριῶν ἐτῶν, ἐπομένως καὶ ἂν τις, ἐνῶ καλλιεργῆι τὸ κτῆμα του, ἢ ξένον κτῆμα, εὔρη κατὰ τύχην ἀρχαῖον τι, ὀφείλει νὰ διακόψῃ τὴν ἐργασίαν, μέχρις οὐ ἐκδοθῇ ἀπόφασις τοῦ Ὑπουργείου, ἢ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἐφόρου.

Ἀρχαῖα δύναται νὰ εἰσάγῃ εἰς τὸ κράτος πᾶς τις, ἀλλ' ὀφείλει νὰ δηλώσῃ ταῦτα ἐν τῷ τελωνεῖῳ. Ἄν ὁ εἰσαγαγὼν ἀρχαῖα θέλει νὰ πωλήσῃ ταῦτα ἐντὸς τοῦ κράτους, ὀφείλει νὰ ἀναφέρῃ περὶ τούτου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, προτιμᾶται δὲ εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν ἀρχαίων ἐπὶ ἴση τιμῇ τὸ δημόσιον.

Ὁ εἰσαγὼν εἰς τὸ κράτος ἀρχαῖα δύναται νὰ τὰ ἐξαγάγῃ ἐκ νέου, ἀλλ' ὀφείλει νὰ πληρώσῃ 5%, ἐπὶ τῆς ἀξίας των.

Ἀπαγορεύεται ἡ ἐξαγωγή ἀρχαίων εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Ὅστις παραβαίνει τὴν διάταξιν ταύτην τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως μέχρι 5 ἐτῶν, καὶ ἀπώλειας τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων. Μόνον ἀρχαῖα, τὰ ὁποῖα ἤθελον κηρυχθῆ ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας ὡς ἄχρηστα διὰ τὰ μουσεῖα τοῦ κράτους δύνανται νὰ ἐξαγῶνται, ἀλλὰ καὶ ταῦτα κατόπιν εἰδικῆς ἀδείας τοῦ Ὑπουργείου.

2) Ὁ νόμος ΒΡΕΖ' τοῦ 1893, τοῦ ὁποίου διατάξεις τινὲς ἐτροποποιήθησαν βραδύτερον, ἀπὸβλέπει εἰς τὴν ἀναγκαστικὴν ἀπαλλοτριώσιν οἰουδήποτε ἰδιωτικοῦ χώρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὸ δημόσιον θέλει νὰ ἐνεργήσῃ ἀνασκαφήν, ἢ ἄλλην ἀρχαιολογικὴν ἐργασίαν. Ἡ ἀπαλλοτριώσις γίνεται ὅπως καὶ αἱ λοιπαὶ δι' ἄλλους λόγους δημοσίας ἀνάγκης ἀπαλλοτριώσεις, ἀφ' οὗ μία ἐπιτροπὴ ἐκ τριῶν μελῶν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου, γνωματεύσῃ, ὅτι ὑπάρχει πράγματι ἀνάγκη νὰ ἀπαλλοτριωθῇ ὁ χώρος.

3) Ὁ νόμος ΓΨΑ' τοῦ 1910 τροποποιήθεις ἐν μέρει διὰ τοῦ νόμου 479 τοῦ 1914 προνοεῖ περὶ τοῦ καταρτισμοῦ τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῆς ὀργανώσεως τοῦ προσωπικοῦ αὐτῆς. Τὸ κράτος διαιρεῖται εἰς 12 ἀρχαιολογικὰς περιφερείας. Ἀνώτατος ἀρχαιολογικὸς ὑπάλληλος ἐν ἐκάστη περιφερείᾳ εἶναι ὁ ἐφορος ἀρχαιοτήτων. Οὗτος ἐδρεύει ἐν ὀρισμένῃ πόλει τῆς περιφερείας αὐτοῦ ἐποπτεύει τὰς ἐν ταύτῃ ἀρχαιοτήτας ὡς καὶ τὰ μουσεῖα καὶ τὰς συλλογὰς, καὶ ἐκτελεῖ ἀνασκαφὰς καὶ περιοδείας ἐν αὐτῇ δυνάμενος νὰ συνεννοῆται ἀπ' εὐθείας πρὸς πάσας τὰς ἀρχὰς τῆς περιφερείας του. Εἰς τὸν ἐφορον ὀφείλουσι νὰ ἀναφέρονται κατὰ προτίμησιν οἱ εὐρίσκοντες τυχαίως ἀρχαιοτήτας, ἢ οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ κανονίσωσι οἰανδήποτε ἀρχαιολογικὴν πρᾶξιν μετὰ τοῦ δημοσίου. Ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ ἐφόρου ἀρχαιοτήτων εἶναι

οἱ ἐπιμεληταὶ καὶ φύλακες ἀρχαιοτήτων διοριζόμενοι εἰς μέρη, ἐνθα ὑπάρχουσι φανεραὶ ἀρχαιοτήτες.

Τὴν ὅλην ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν διευθύνει ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας διὰ τοῦ ἐν τῷ Ὑπουργεῖῳ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος καὶ τοῦ παρ' αὐτῷ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου.

4) Ὁ νόμος ΓΨΚΘ' τοῦ 1910 τροποποιήθεις ἐν μέρει διὰ τοῦ νόμου 453 τοῦ 1914 ἀποβλέπει εἰς τὴν σύστασιν ἰδίου ταμείου ἀρχαιολογικοῦ χάριν τῶν δαπανῶν τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας. Μόνον ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας δύναται νὰ ἐκδίδῃ ἐντολὰς πληρωμῆς εἰς βᾶρος τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ταμείου.

5) Ὁ νόμος 491 τοῦ 1914 ἐπιτρέπει τὴν ὑπὸ τοῦ δημοσίου πώλησιν ἀρχαίων κατατεθειμένων ἐν τοῖς μουσείοις καὶ ταῖς συλλογαῖς τοῦ κράτους, ὅσα ἤθελον θεωρηθῆ ὡς ἄχρηστα εἰς ταῦτα.

6) Ὁ νόμος 464 τοῦ 1914 ὀρίζει τὴν πληρωμὴν εἰσιτηρίων εἰς τὰ μουσεῖα τοῦ κράτους.

7) Ἐξ πρὸς τὰ νομίματα ἰσχύει εἰσέτι τὸ θέσιν νόμου ἔχον Β. Δ. τῆς 10 - 22 Μαΐου 1834. Κατὰ τοῦτο οἱ εὐρίσκοντες ἢ οἱ κατέχοντες ὅπωςδήποτε νομίματα δύνανται νὰ φυλάττωσι ταῦτα ἀλλὰ πρέπει νὰ δηλώσῃ τοῦτο εἰς τὰς ἀρχὰς. Καὶ τῶν νομισμάτων ἀπαγορεύεται ἡ ἐξαγωγή ἐκτὸς τοῦ Κράτους.

8) Ἐσχάτως ἐψηφίσθη περὶ τῶν χριστιανικῶν καὶ βυζαντιακῶν ἔργων τέχνης ὁ νόμος 401 τοῦ 1914. Συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τοῦτον καὶ οἱ ἰδιῶται δύνανται νὰ κατέχωσι ἔργα βυζαντιακῶν καὶ χριστιανικῶν χρόνων μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, καὶ νὰ πωλῶσι καὶ ἀγοράζωσι ταῦτα ἐντὸς τοῦ κράτους, ἀλλ' ἀπαγορεύεται ἡ ἐξαγωγή αὐτῶν ἐκτὸς τοῦ κράτους. Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ἡ ἐμπορία ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀμφίων, ὧν ἔγεινεν ἤδη χρῆσις ἐν ἐκκλησίᾳ.

Παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ὅπως, ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὸν κατὰ πάντα τρόπον ἐθνωφελῆ σκοπὸν, εἰς ὃν ἀφορᾷ ἡ ἀρχαιολογικὴ ἡμῶν ὑπηρεσία, φροντίσῃτε, ἵνα κυκλοφορήσῃ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ διοικητικῇ περιφερείᾳ ἡ ἐγκύκλιος ἡμῶν αὕτη, καὶ γίνωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον γνωσταὶ αἱ ἐν ταύτῃ διατάξεις, συντελεῖτε δὲ καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς παροχῆς πάσης νομίμου συνδρομῆς, καὶ τῆς προσωπικῆς ὑμῶν ὑποστηρίξεως εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου.

Ἐν Ἀθήναις 14 Ἀπριλίου 1915.

Ὁ Ὑπουργὸς

Χ. Κ. ΒΟΖΙΚΗΣ

Πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἀρχαιοκαπηλείας καὶ τῆς λαθραίας ἐξαγωγῆς ἀρχαιοτήτων ἀπεστάλησαν αἱ ἀκόλουθοι ἐγκύκλιοι.

Πρὸς τὰς ἀστυνομικὰς ἀρχὰς τοῦ Κράτους.

Ἐκ πληροφοριῶν, ἃς ἔχομεν ἔκ τε τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐπισήμων ἀντιπροσώπων τοῦ κράτους ἡμῶν, καὶ παρ' ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ εἰδήσεων ἀσφαλῶν παρεχομένων εἰς ἡμᾶς ὑπὸ ἰδιωτῶν καὶ ὑπαλλήλων ἐντὸς τοῦ κράτους διαμενόντων προκύπτει, ὅτι ἡ ἀρχαιοκαπηλεία καὶ ἡ λαθραία ἀνασκαφὴ ἀρχαιοτήτων ἐκτελεῖται παρ' ἡμῖν ἐν εὐρείᾳ κλίμακι.

Πολύτιμα ἀρχαῖα κειμήλια, πολλάκις μεγίστης χρηματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀξίας, εὐρισκόμενα ἐν λαθραίαις ἀνασκαφαῖς, ἐξάγονται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καταλήγοντα εἰς τὰ μουσεῖα καὶ τὰς ἰδιωτικὰς συλλογὰς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, προσγίνεται δὲ διὰ τούτου πλὴν τῆς ὕλικῆς καὶ ἠθικῆς ζημίας μεγάλη εἰς τὸ Ἔθνος ἡμῶν.

Ἡ ἐκ τούτου μομφὴ οὐχὶ καθ' ἐλάχιστον βαρύνει καὶ τὴν ἀστυνομικὴν ὑπηρεσίαν, εἰς ἣν πρὸ πάντων ἀνετέθη ἡ ἐπαγρύπνησις ἐπὶ τῆς τηρήσεως τῶν διατάξεων τοῦ ἀποθλέποντος εἰς τὴν διάσωσιν τῶν ἀρχαιοτήτων ἡμῶν νόμου.

Δὲν ἀγνοοῦμεν τὰς δυσκολίας πρὸς ἃς ἔχει νὰ παλαίῃ ἡ αὐστηρὰ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ νόμου ὡς ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν δύναται νὰ ἀνευρεθῶσιν ὄλως τυχαίως, καὶ νὰ ἀποκριθῶσιν αἱ ἀρχαιότητες, καὶ τῆς εὐκολίας πρὸς λαθραίαν ἐξαγωγὴν διὰ τῶν πολυπληθῶν λιμένων καὶ ἀκτῶν τῆς χώρας ἡμῶν, εἴμεθα ὁμως πεπεισμένοι, ὅτι σύντονος ἐνέργεια τῶν ἀστυνομικῶν ἡμῶν ἀρχῶν μόνων, ἢ ἐν συνεργασίᾳ πρὸς τὰς ἀρχαιολογικὰς ὅπου ὑπάρχουσι τοιαῦται, θὰ μετριάσῃ κατὰ πολὺ, ἂν μὴ τελείως παρακωλύσῃ τὸ ἀτιμωτικὸν διὰ τὸ ἔθνος ἡμῶν ἔγκλημα τῆς ἀρχαιοκαπηλείας. Ἐχόντες ταῦτα ὑπ' ὄψει παραγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα συστήσητε εἰς τὰ ὑφ' ὑμᾶς ὄργανα, ὅπως ἢ μόνον καὶ αὐτοβούλως, ἢ καὶ ὁπόταν καλῶνται παρὰ τῶν ἀρχαιολογικῶν ὑπαλλήλων, καταδιώκωσι μετὰ ζήλου πᾶσαν πρᾶξιν ἀπαγορευομένην ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ νόμου ΒΧΜΣ', γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν, ὅτι πλὴν τῆς ἠθικῆς ἀμοιβῆς, ἣτις πάντοτε παρέχεται εἰς τοὺς παρακωλύοντας τὴν ἀρχαιοκαπηλείαν ἀστυνομικοὺς ὑπαλλήλους, θὰ φροντίσω-

μεν, ὅπως χορηγῆται τοῦ λοιποῦ δυνάμει τῶν διατάξεων τοῦ αὐτοῦ νόμου ΒΧΜΣ' καὶ ὕλική ἀμοιβὴ εἰς τοὺς ἐπιτυγχάνοντας τὴν κατάσχεσιν ἀρχαίων παρανόμως ὑπὸ ἰδιωτῶν κατεχομένων ἢ προωρισμένων νὰ ἐξαχθῶσιν ἐκτὸς τοῦ κράτους.

Ὁ Ὑπουργὸς

Χ. Κ. ΒΟΖΙΚΗΣ

Πρὸς τὰς τελωνειακὰς ἀρχὰς τοῦ Κράτους.

Ἐκ πληροφοριῶν, ἃς ἔχομεν παρὰ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐπισήμων ἀντιπροσώπων τοῦ κράτους ἡμῶν καὶ παρ' ἰδιωτῶν ἐκεῖ διαμενόντων προκύπτει, ὅτι γίνεται λαθραίως μεγάλη ἐξαγωγή ἀρχαίων ἐκ τῆς χώρας ἡμῶν.

Ἡ ἐκ τούτου προσγινομένη εἰς τὸ κράτος ζημία εἶναι μεγίστη, διότι πλὴν τῆς πολλάκις λιαν μεγάλης ὕλικῆς ζημίας, ἣτις προκύπτει ἐκ τῆς σημαντικῆς ἀξίας τῶν ἐξαγομένων λάθρα ἀρχαίων, αἵτινα κατὰ τὸν νόμον εἶνε ἰδιοκτησία τοῦ δημοσίου, καὶ ἠθικῶς βλάπτεται τὸ ἔθνος ἡμῶν.

Δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι εἶνε πολὺ δύσκολος ἡ τελεία παρακώλυσις τῆς λαθραίας ἐξαγωγῆς τῶν ἀρχαιοτήτων διὰ τῶν πολυπληθῶν ἀκτῶν τῆς χώρας ἡμῶν, ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τοῦτο νομίζομεν, ὅτι πρέπει νὰ ἐντείνωσι τὰς ἐνεργείας αὐτῶν πᾶσαι αἱ ἀρμοδίαι ἀρχαὶ καὶ ἰδίᾳ αἱ τελωνειακαί, ὡς κυρίως εὐθύνει ἡ λαθραία ἐξαγωγή, εὐελπιστοῦμεν δ' ὅτι οὕτω δυνατὸν εἶνε καὶ νὰ παύσῃ τελείως τὸ κακόν.

Δὲν παραλείπομεν πρὸς τούτους νὰ ὑπομνήσωμεν ὑμῖν, ὅτι ὁ νόμος ΒΧΜΣ' προβλέπει καὶ περὶ χρηματικῆς ἀμοιβῆς παντός, ὅστις ἤθελεν ἀνακαλύψει καὶ προλάβει λαθραίαν ἐξαγωγὴν ἀρχαίων.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 6 Μαρτίου 1915.

Ὁ Ὑπουργὸς

Χ. Κ. ΒΟΖΙΚΗΣ

Ἐν τῷ ψηφισθέντι νέῳ περὶ λατομείων νόμῳ 587 περιελήφθη ἐν τῷ ἄρθρῳ 4 διατάξεις καθ' ἣν θὰ δύναται δι' ἀρχαιολογικοὺς λόγους μετὰ γνωμοδότησιν ἀρμοδίας ἐπιτροπῆς νὰ ἀπαγορευῆται ἡ ἐκμετάλλεσις λατομείων.

ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΟΥΣΕΙΟΙΣ, ΠΕΡΙΣΥΛΛΟΓΗ ΑΡΧΑΙΩΝ, ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ, ΤΥΧΑΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Δ' ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

(ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ)

Α' Θεσσαλονίκη:

Εἰς τὴν *Συλλογὴν Θεσσαλονίκης* εἰσῆλθον

1. Λίθος ἐπιγεγραμμένος ἐκ Θεσσαλονίκης, ἀποκεκρουμένος, περιέχων ἔπαινον εἰς *Κασσιανὸν δοῦκα ἰσχυρότατον* (0.505 × 0.50 × 0.065 — Ἄριθ. εὔρετηρ. 188).

2. Λίθος ἐπιτύμβιος ἐκ Θεσσαλονίκης φέρων τὴν λατινικὴν ἐπιγραφὴν *M. Orrio Maximo κλπ.* (0.50 × 0.68 × 0.075 — Ἄριθ. εὔρετ. 187).

3. Λίθος ἐπιγεγραμμένος κολοβὸς ἐκ Θεσσαλονίκης ἀναφερόμενος εἰς *Ἰουστινιανὸν τὸν Β'* (0.53 × 0.44 × 0.05 — Ἄριθ. εὔρ. 198).

4. Τεμάχιον ἀναθηματ. ἀναγλύφου ἐκ Δυτ. Μακεδονίας παριστῶντος Ἄρτεμιν ἠνεμωμένον ἔχουσαν τὸ ἱμάτιον καὶ βαίνουσαν πρὸς δεξιὰ, κρατοῦσαν δὲ διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸν ἀριστ. ὀπίσθιον πόδα φεύγοντος ζώου, οὗ ἐλλείπει τὸ κλειστον. Ὅπισθεν ἄτεχνον δένδρον. Ἀριστερὰ τῆς Ἄρτέμιδος ζῶον ἀντωπὸν ἐφθαρμένον (κύων;) (0.30 × 0.49 × 0.11 — Ἄριθ. εὔρ. 192).

5. Ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον εἰς Ποσειδῶνα ἐκ Δράμας. Παρίσταται ὁ θεὸς πατῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πλησίον πρῶρας πλοίου, στηριζόμενος διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τριαίνης, κρατῶν δὲ ἐν τῇ δεξιᾷ δελφίνα. Κάτωθεν ἐπιγραφὴ: *Κυρίῳ Ποσειδῶνι κλπ.* (0.41 × 0.26 × 0.04 — Ἀριθμὸς εὔρ. 209).

6. Ἀνάγλυφον ἐπιτύμβιον ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐκ Θεσσαλονίκης. Παρίσταται γυνὴ ἀντωπὴ ἐν προτομῇ μέχρι κάτωθεν τοῦ στήθους, ἐγκεκαλυμμένη τῷ ἱματίῳ, ὅπερ κρατεῖ πρὸ τοῦ στήθους διὰ τῆς δεξιᾶς. Ἐπὶ τοῦ ἱματίου καὶ τῆς κεφαλῆς σφύζονται ἴχνη χρώματος ἐρυθροῦ (ὑψ. 0.70 — Ἄριθ. εὔρ. 212).

7. Κεφαλὴ ἀνδρὸς ἀγενείου ἐκ μεγάλου ῥωμαϊκοῦ ἀναγλύφου προερχομένη, στηριζομένη ὀπίσθεν εἰς στήθος ἱματιοφορούσης μορφῆς, ἧς σφύζονται ἐλάχιστα λείψανα. Ἐκ Θεσσαλονίκης (ὑψ. 0.30 — Ἄριθ. εὔρ. 203).

8. Κεφαλὴ ἀνδρὸς ἀγενείου ῥωμαϊκῆ ἐκ Θεσσαλονίκης (0.28 — Ἄριθ. εὔρ. 204).

9. Ἀνάγλυφον ῥωμαϊκὸν ἱππέως βαίνοντος δεξιὰ πρὸς γυναῖκα ἰσταμένην. Κάτωθεν τοῦ ἐξέχοντος πλαισίου λείψανον κεφαλῆς ἄλλης ἀναγλύφου μορφῆς ἀποκεκρουμένον. Ἐκ Μελενίκου (0.40 × 0.365 × 0.06 — Ἄρ. εὔρ. 205).

10. Ἀνάγλυφον ῥωμαϊκὸν ἱππέως ὀρμῶντος πρὸς δεξιὰ, ἔνθα ἰσταται γυνὴ πρὸ δένδρου. Κάτωθεν τοῦ ἵππου κύων ἐπιτιθέμενος δεξιὰ κατ' ἐφορμῶντος κάπρου (0.39 × 0.49 × 0.095 — Ἄριθ. εὔρ. 206). Ἐκ Μελενίκου.

11. Πήλινον ἀγαλμάτιον Ἀφροδίτης μετὰ δελφίνος ἄτεχνον, ἐκ Σωχοῦ (0.21 — Ἀριθμὸς εὔρ. 210).

12. Χαλκοῦν κράνος ἐκ τοῦ χωρίου Ἄνω Κοπανοῦ θέσεως Ἄγ. Νικολάου (ὑψ. 0.26 — Ἄρ. εὔρ. 208).

Ἐκ τάφου ἐν τῷ συγκροτήματι ὀχυρῶν Μ. Καραμπουρνοῦ εὑρεθέντος προέρχονται τὰ ἀκόλουθα ἀρχαῖα, ἀξία προσοχῆς ὡς ἀρχαιολογ. ἔνδειξις περὶ τοῦ εἰρημένου τόπου, ἴσως τῆς ἀρχαίας Αἰνείας.

13. Σκύφος μελανόγραφος, ἀττικὸς, ἄτεχνος, ἔχων ἐκατέρωθεν τῶν λαβῶν παραστάσεις ἥρωος μαχομένου πρὸς ταῦρον (ὑψ. 0.11 — Ἀριθμὸς εὔρ. 213).

14. Ὅμοιος ἔχων παραστάσεις ἀποβάτου ἀγῶνος πρὸς δεξιὰ (ὑψ. 0.105 — Ἄρ. εὔρ. 214).

15. Ἄλλος μικρότερος ἔχων ἐκατέρωθεν παραστάσεις γυναικὸς ἀνακεκλιμένης ἐπὶ προσκεφαλαίου καὶ ὀπίσθεν αὐτῆς ὀριζοντίως κλάδους κισσοῦ (ὑψ. 0.07 — Ἄριθ. εὔρ. 215).

16. Ὅμοιος ἐφθαρμένος (ὑψ. 0.075 — Ἀριθ. εὔρ. 216).

17. Διάφορα χαλκᾶ ὀφειόμενα ψέλια μετ' ἐξαρτημάτων σφαιροειδῶν διατρήτων ἀκέραια καὶ ἐν τεμαχίοις (ἀριθ. 217-221).

18. Εὐρήματα κινητὰ ἀνασκαφῆς Πέλλης.

Εἰς τὴν *Συλλογὴν Θάσου* προσετέθησαν

1. Δύο τεμάχια ἀξιολόγου ψηφίσματος τοῦ 4^{ου} πιθανῶς π. Χ. αἰῶνος ἀστυνομικοῦ περιεχομένου.

2. Τεμάχιον ποδὸς λέοντος (ὑψ. 0.24).

3. Ἐπιτύμβιον ῥωμαϊκῶν χρόνων φέρον τὴν ἐπιγραφὴν *Δικιννία Δικιννίου θυγάτηρ, μητρὸς δὲ Σαιβήρας*.

4. Ἀνάγλυφ. ἀποκεκρουμένον παριστῶν ἔφηβον ἑλλιπῆ τὴν κεφαλὴν, ἀνακεκλιμένον ἐπὶ κλίνης (0.40×0.70).

5. Τεμάχιον σαρκοφάγου.

6. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον σφόδρ' ἀποκεκρουμένον (0.55×0.70).

7. Διάφορα πήλινα.

* Ἀπαντα ἐκ τυχαίων εὐρημάτων προερχόμενα.

Ἀνασκαφαί. Τυχαῖαι σκαφαί.

Συστηματικὴ ἀνασκαφ. ἐργασία ἐγένετο ἐν Πέλλῃ καὶ κατὰ τὸ 1915, συνεχίσασα τὴν κατὰ τὸ 1914 ἀρξαμένην αὐτόθι δαπάναις τῆς Ἀρχ. Ἐταιρείας ἀνασκαφῆν. Ἡ δευτέρα αὕτη ἐργασία διακοπεῖσα ὑπὸ τῆς ἐπιστρατεύσεως δὲν ἐγένετο δανατὸν νὰ προβῆ πολὺ, προέλαβεν ἐν τούτοις νὰ ἀποκαλύψῃ ὀλόκληρον τὸ ὑπὸ στοιχείον Β' οἰκοδόμημα Σχεδίου Πρακτ. Ἀρχ. Ἐταιρ. 1914. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, ὡς νῦν πρόκειται, ἔχει πρὸς βορρᾶν πρόπυλον μετὰ παραπυλίων θαλάμων καὶ ἐν τῷ μέσῳ μεγάλην αὐλὴν, πρὸ δὲ τῶν πρὸς Α. μεγάλων αἰθουσῶν στοάν, τὴν ὁποῖαν ἐβάσταζον κίονες. Τῶν κίωνων ἀπλαῖ κυβικαὶ βάσεις εὐρέθησαν κατὰ χώραν. Τὸ ἥμισυ τῆς αὐλῆς εἶναι πλακόστρωτον, κατὰ δὲ τὴν ΒΔ. γωνίαν εὐρέθη καλῶς ἐκτισμένον φρέαρ. Ἄξιον προσοχῆς εἶναι ὅτι τὸ φρέαρ τοῦτο εὐρίσκεται εἰς τὴν προέκτασιν τῆς προηγουμένως εὐρεθείσης κρύπτης, ἣ ὁποία προφανῶς σχετίζεται πρὸς τὸ φρέαρ, ἀλλὰ δὲν ἐξηρευνήθη οὐδ' ἐφέτος περαιτέρω ἐσωτερικῶς, διακοπέισης αἰφνιδίως τῆς ἐργασίας. Ἀπεκαλύφθη ὁμως ἡ ἐξωτερικὴ αὐτῆς ἐπιφάνεια καί, ὡς θὰ φανῆ ἐν νέῳ σχεδίῳ, νέαν ὄψιν λαμβάνει ἡ αὐλή.

Ἐκ τῶν κινητῶν εὐρημάτων ἐκτὸς χαλκῶν τινων πηλίνων σκευῶν, ἐξαίρω καὶ τὴν ἀθρόαν εὐρεσιν διακοσίων τριάκοντα περίπου χαλκῶν νομισμάτων ἐντὸς πηλίνου ἀγγείου καὶ ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ δεξιοῦ θαλάμου τοῦ προπύλου, πιθανῶς κατὰ τὴν πυρκαϊᾶν ἀποκρυβέντων ἐκεῖ ὑπὸ τινος. Τὰ νομίσματα εἶναι τῶν τελευταίων Μακεδον. χρόνων, κυροῦται δὲ ἡ κατὰ τὴν προηγουμένην ἐργασίαν γενομένη παρατήρησις περὶ τῆς Ἑλληνικότητος τοῦ οἰκοδομήματος.

Ἄλλαχού τῆς Πέλλης ἐδοκίμασα παρὰ τὸν Ἀγ. Νικόλαον, ἐνθα ὁ σχηματισμὸς τοῦ τόπου εἶναι σταδιόμορφος, ὑπάρχει δὲ κτιστὴ σῆραγξ κατακεχωσμένη, ἀλλὰ ἡ δοκιμὴ καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν ΒΔ ἀγροῖς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἐνθα ἐφαίνοντο ἴχνη οἰκιῶν, δὲν προέβη πολὺ.

Ἐν Ἐδέσση γενομένης ἐγκακαστάσεως ὑδραγωγείου ἀνευρέθησαν ἔξωθεν τοῦ Τεμένους τοῦ Πορθητοῦ (Χουνκιὰρ Τζαμισί) τάφοι τινές, οἱ ὁποῖοι, λόγῳ τῆς ἀμφισθητήσεως τοῦ τόπου,

ἐπέσυραν τὴν προσοχὴν τῶν τε κατοίκων καὶ τῶν ἀρχῶν. Οἱ τάφοι οὗτοι, εἰς ἐλάχιστον ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους βάθος εὐρεθέντες, δὲν περιεῖχόν τι διακριτικὸν κτέρισμα, δὲν ἦτο δὲ διὰ τοῦτο δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῆ μῆτε ἡ ἐποχὴ μῆτε ἡ ἐθνικότης τῶν νεκρῶν. Τῶν σκελετῶν ὁ καλλίτερον σφριζόμενος ἔφερε τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐπὶ τῆς λεκάνης, τὴν δὲ δεξιὰν ἠπλωμένην κατὰ τὴν πλευράν.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐν τῷ νέῳ Ἑλληνικῷ νεκροταφείῳ παρὰ τοὺς Χορτατζήδες εὐρέθη κατὰ τὴν ἀνόρουξιν τάφων, κτιστὸς βυζαντινὸς τάφος κατεστραμμένος, ὅλως ἀπλοῦς καὶ ἐκτὸς σωροῦ ὁστῶν οὐδὲν περιέχων χαρακτηριστικὸν κτέρισμα.

Ἐν τῷ παλαιῷ Ἑλληνικῷ νεκροταφείῳ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς εὐρέθησαν πλάκες ἐπιτύμβιοι χριστιανικαὶ νεωτέρων χρόνων ἐπιγεγραμμένοι. Μία τούτων εἶναι ἀπλουστάτη ἐξ ἀκατεργάστου ἐπιχωρίου ὑποπρασίνου σχιστολίθου, ἔχει δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ἐν ἐπισευρμένη γραφῇ *Γηάνης Γηδᾶς* κλπ. (112×0.72×0.10). Ἄλλη κατεργασμένη ἐπιτύμβιος πλάξ εἶναι ἐπιγεγραμμένη διὰ γραμμάτων ἀναγλύφων ἐν βεβαθυσμένῳ δι' ἕκαστον στίχον ἐδάφει (1.15×0.50×0.055): *Ἐνθάδε κῖν/τε ὁ δοῦλως/τοῦ Θεοῦ Θεωλ/ῶγῖς ἰὼς τοῦ μα/καρίτι Στέριου/Ρίγα ἀπὸ χωρίων Βρα.../ἔτους — 17..../...*

Ἐν τῷ χωρίῳ Σαράτσι καὶ θέσει Τούμπα τῆς περιφερείας Λαγκαδᾶ ἀνευρέθη ἐν τῷ ἀγρῷ τοῦ Ὁμέρ Ἀγᾶ ἐπιτύμβιος λίθος ὑστέρων ρωμαϊκῶν χρόνων (120×0.25×0.10) φέρων τὴν ἐπιγραφὴν: *Διονυσία Ἀρτεμισείῳ τῷ ἀδελφῷ μνείας χάριν.*

Ἐν θέσει Τουρκικὸν Καστέλλι μετὰ τῶν χωρίων *Καριγιδλ* καὶ *Δουμπιά* τῆς ὑποδιοικήσεως Λαγκαδᾶ ἀνεσκάφη λαθραίως ὑπὸ τοῦ μετὰ τινὰς ἡμέρας εὐρεθέντος νεκροῦ Κώτσου Σίμου τάφος, τοῦ ὁποίου τὰ κατασχεθέντα κατόπιν ἐνεργείας τῆς Ἐφορείας εὐρήματα εἶναι πηλινὰ τινὰ ἀγάνωτα ἀγγεῖα καὶ δύο χαλκᾶ βραχιόνια.

Ἐν τῷ χωρίῳ *Μελεγκιτσιῳ* τοῦ νομοῦ Σερρών ὁ Ἰορδάνης Γκιόρας εὐρεν ἀνεπίγραφον ἀνάγλυφον (0.40×0.28×0.07) ἀποκεκρουμένον, οὗ ἑλλείπει ἀκριβεστέρα περιγραφὴ. Ἐξησφαλίσθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ χωρίου.

Δυστυχῶς εἴμεθα ἀκόμη ἠναγκασμένοι νὰ ἐξασφαλίζωμεν προχείρως ἐπὶ τόπου τὰ ἐν διαφόροις χωρίοις εὐρισκόμενα ἀρχαῖα διὰ τὴν ὁσημέραι καθισταμένην αἰσθητοτέραν ἑλλειψιν κεντρικοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἰδρύματος πρὸς περίληψιν διεσπαρμένων ἀρχαίων. Εἶναι δὲ ἡ ἑλλειψις αὕτη μάλιστα δι' αὐτὰ τὰ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τοῖς ἀμέσως περικειμένους τόποις ἀρχαῖα πολὺ δυσάεστος καὶ ἐπιβλαβής.

Μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1915 ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἄλλοις τόποις τῆς Μακεδονίας ἐγκατάστασιν Ἀγγλικῶν καὶ Γαλλικῶν στρατευμάτων, ἐκτελουμένων ὀχυρωματικῶν ἔργων ὑπ' αὐτῶν, εὐρέθησαν ἱκανὰ ἀρχαῖα, τὰ ὅποια κατόπιν συνεννοήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Ἀρχιστρατήγου τοῦ Στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς κατατιθέμενα προσωρινῶς εἰς τὸν Λευκὸν Πύργον τῆς Θεσσαλονίκης πρόκειται νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν. Τὰς ἐργασίας ταύτας τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων ἐπιβλέπουσι πάντοτε εἰδικοί ἐπιστήμονες, οἵτινες εἶναι προσκεκολλημένοι εἰς τε τὰ στρατηγεία καὶ εἰς τὰ διάφορα στρατιωτικὰ σώματα οὕτως ὥστε ἡ εὐρεσις τῶν ἀρχαίων νὰ παρακολουθῆται ἀκριβῶς καὶ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ὑπὸ τῶν ἀλλοδαπῶν συναδέλφων μελέτη τῶν εὐρημάτων τῆς συμμαχικῆς ἐστρατείας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

Ζ' ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Τὸ κύριον ἔργον καὶ μέλημα τῆς ἐφετεινῆς μου ἀρχαιολογ. ἐν Ἀργολιδοκορινθία ἐφορείας ὑπῆρξεν ἡ τακτοποίησις καὶ ταξινομήσις τοῦ **Μουσείου Ναυπλίου**, ὅπερ ἰδρυμένον ἐν λαμπροτάτῳ κτιρίῳ εἶχεν ἀφρηθῆ εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν ἕνεκα τῆς ἐπὶ ἔτη ἐλλείψεως ἐν αὐτῷ οἰαζδῆποτε ἀρχαιολογ. ἐποπτείας ἢ διευθύνσεως.

Καὶ εἶχε μὲν ἀναλάβει ὁ ἐμὸς προκάτοχος τὴν ταξινομήσιν τούτου, ἔθηκε δὲ καλλίστην ἀπαρχὴν τοιαύτης, ἀλλὰ δυστυχῶς εὐθὺς μετ' ὀλίγων κληθεὶς εἰς τὰ ὄπλα κατὰ τοὺς δύο τελευταίους πολέμους ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν 7^{ην} περιφέρειαν, τοποθετηθεὶς ἔκτοτε ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Εὗρον λοιπὸν τὸ Μοσεῖον τοῦτο ἐν μεγίστῃ ἀταξίᾳ, ἑκατοντάδες δὲ πετρῶν, ζεμπυλίων καὶ κιβωτίων κατέκλυζον τὸ πλεῖστον τοῦ ἐν αὐτῷ χώρου. Εὐρετήρια δὲν ὑπῆρχον οὐδεμιᾶς συλλογῆς, πλὴν μόνου τοῦ ὑπὸ τοῦ προκατόχου μου συνταχθέντος, εἰς τὸ ὁποῖον οὗτος εἶχε καταγράψει μόνον **ἑκατὸν τριάκοντα** περίπου ἀντικείμενα ἐκ τῆς Συλλογῆς Γλυμενοπούλου.

Ἐπελήφθην λοιπὸν ἀμέσως τῆς καταγραφῆς πάντων τῶν ἐν τῷ Μοσείῳ ἀποκειμένων ἀρχαίων, πλὴν μετὰ μεγίστων δυσχερειῶν, διότι οὐδαμῶς εὗρισκον στοιχεῖα βοηθητικὰ πρὸς διαφώτισιν ἰδίως τῆς προελεύσεως πλείστων τοῦ Μοσείου ἀντικειμένων. Παρ' ὅλα ταῦτα ἐξηκολούθησα τὴν καταγραφὴν αὐτῶν, συγχρόνως καθαρίζων, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ συγκολλῶν, εἶτα καταμετρῶν, περιγράφων καὶ τέλος ἀπεικονί-

ζων ταῦτα μετὰ πάσης ἀκριβείας ἐν ταῖς οἰκείαις στήλαις τῶν Εὐρετηρίων. Κατέγραψα τοιουτοτρόπως καὶ ἀπεικόνισα περὶ τὰ **χιλία διακόσια** ἀντικείμενα, δὲν ὑπολείπονται δὲ ἤδη ἢ ἐλάχιστα ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν Τίρυνθος, ἅτινα ἐπανερχόμενος ἐνταῦθα τὸ ἔαρ ταχέως θὰ καταγράψω.

Συγχρόνως μετεκόμισα ἐκ Τίρυνθος πληθὺν ζεμπυλίων καὶ ἄλλων κιβωτίων, ἅτινα ἦσαν πλήρῃ ἐξ ὀστράκων καὶ θραυμάτων ἀγγείων μυκηναϊκῶν καὶ προμυκηναϊκῶν ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ ἀνασκαφῶν τῆς Γερμαν. Σχολῆς. Ταῦτα πάντα, τῇ βοήθειᾳ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Γερμαν. Σχολῆς κ. Κάρο, ἐτακτοποίησα καὶ ἐνέκλεισα **κατ' εἶδη** ἐντὸς κιβωτίων, καταγράφας καὶ ἐν **Καταλόγῳ**, ὥστε νὰ χρησιμεύωσι πρὸς ἰδίαν τῶν ἀρχαιολογούντων μελέτην καὶ πρὸς ἀνταλλαγὴν πρὸς ξένα Μοσεῖα.

Κατεσκεύασα θυμὸς (ῥάφια), ἐφ' ὧν ἐτοποθέτησα πάντα τὰ μεγάλα ἀγγεῖα καὶ μικρὰ τινα γλυπτὰ, εἶτα κατεσκεύασα καὶ ἐπιγραφὰς ἐπὶ πασῶν τῶν ἀρχαιοθηκῶν, ἃς ἠὑπέρισα καταλλήλως καὶ ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐτοποθέτησα ἀρχαῖα πλεῖστα.

Τέλος ἐπειδὴ τὸ πρὸ τῆς εἰσόδου ἄνδρον εἶχε πάθῃ καθίζησιν, ἐσχηματίζετο δ' ἀληθῆς λίμνη πρὸ αὐτῆς, κωλύουσα τὴν πρόσδοον τῶν ἐπισκεπτῶν, ἐπεσκεύασα τελείως τὸ ἐπ' αὐτοῦ πλακόστρωτον, οὕτω δὲ ἐξέλιπε καὶ ἡ ἀσχημία αὕτη.

Ο ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΤΙΡΥΝΘΟΣ

Τὴν 7^{ην} Δεκεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀπεκαλύφθη ὅλως τυχαίως ὑπὸ ἐργατῶν τοῦ Γεωργικοῦ Σταθμοῦ Τίρυνθος καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν προπόδων τῆς Ἀκροπόλεως μέγας θησαυρὸς μυκηναϊκός, ὅστις μετακομισθεὶς εἰς Ἀθήνας, παρεδόθη ὑπ' ἐμοῦ ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας διὰ πρωτοκόλλου εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ἐθν. Ἀρχ. Μοσείου, ἐν ᾧ νῦν ἔστιν εἰς κοινὴν θέαν ἐκτεθειμένος ἐν τῇ δεξιᾷ τῷ εἰσιόντι πρώτη μεγάλη αἰθούση.

Ὁ θησαυρὸς οὗτος ἀποτελούμενος ἐκ μεγάλων χαλκῶν λεβήτων, τρίποδος, ξιφῶν κλπ. καὶ ἐκ χρυσῶν κοσμημάτων, δακτυλίων, σπειροειδῶν ἐκ χρυσοῦ σύρματος στεφανῶν κλπ. ὧν κατωτέρω παρέχω λεπτομερῆ καταγραφὴν, εἰρήθη, ὡς εἶπον ἀνωτέρω πλησίον τῆς Τίρυνθις ἀκροπόλεως ἀκριβῶς δὲ πρὸς τὸ ΝΑ. αὐτῆς ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως δύο ἀτραπῶν, ὧν ἡ μία βαίνει ἀνατολικῶς πρὸς τὸ χωρίον Κοφίνι, ἢ δ' ἑτέρα νοτιανατολικῶς πρὸς τὸν Προφήτην

Ἡλίαν, τὸ χωρίον Ἄριες καὶ τὰ περίχωρα αὐτῆς. Ἐν τῇ διασταυρώσει ταύτῃ ὑπάρχει ἀγρὸς ἀνήκων εἰς τὴν Γεωργικὴν καὶ Δενδροκομικὴν Σχολὴν Τίρυνθος, ἧς ὁ Διευθυντὴς κ. Συμεὼν Γούδας διέταξε κατὰ τὰς ἀρχὰς παρελθόντος Δεκεμβρίου ἐργάτας τινὰς ὅπως ἐκβάθυνωσι τὴν τάφρον, ἣτις περιέθετε χάριν ἀσφαλείας κατὰ τῶν ζώων τὸν εἰρημένον ἀγρόν. Οὕτω λοιπὸν κατὰ τὴν ἐκβάθυνσιν ταύτης, εἰς τῶν ἐργατῶν, Ντόκος καλούμενος προσέκρουσε διὰ τῆς ἀξίνης ἐπὶ σκληροῦ τινος ἀντικειμένου, ὅπερ, ὡς κατοπιν ἀπεδείχθη, ἦτο εἰς τῶν ποδῶν τοῦ λέβητος. Εὐθὺς εἰδοποιηθεὶς ὁ Διευθυντὴς ἔσπευσεν ἐπὶ τόπου, ὅπου μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἐξηκολούθησεν ἡ σκαφή, ὅτε ἀπεκαλύφθη ὀλόκληρος χαλκοῦς λέβης, εἶτα δὲ χρυσοῦν τι κωνοειδὲς ἀντικείμενον

Ἐπὶ τῇ θεᾷ τούτων ὁ κ. Γούδας ἔκρινε πρέπον, ἵνα προλάβῃ πᾶσαν ἐνδεχομένην ζημίαν, ὅπως καλύψῃ τὸν ἀνασκαφέντα χώρον διὰ λιθίνης πλακῶς καὶ πολλῶν χωμάτων, ἀνήγγειλε δ' ἀμέσως τὸ πρᾶγμα πρὸς τὸν Νομάρχην, καὶ τὰς λοιπὰς ἀρμοδίους ἀρχάς. Οὕτω κατὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας ἐξήχθησαν καὶ μετεκομίσθησαν παρουσία πασῶν τῶν ἀρχῶν Ναυπλίου καὶ τοῦ ἐφόρου Θεσσαλίας Ἀπ. Ἀραβανιτοπούλου πάντα τὰ εὐρήματα ἐκτὸς μεγίστου λέβητος, τὸν ὁποῖον, ἵνα μὴ θραυσθῇ, εἶχον περισφιγῆναι μὲ τὰς ζώνας τῶν ἐργατῶν, εἰς τὸ Νομαρχιακὸν Κατάστημα τῆς Ἀργολικῆς πρωτεύουσας, ὅπου κατεγράφησαν ἐν πρωτοκόλλῳ φέροντι τὰς ὑπογραφὰν τῶν κ. κ. Θ. Λέκα, Νομάρχου Ἀργολιδοκορινθίας, Σ. Σωτηριάδου, Εἰσαγγελέως Ἐφετών, Στ. Παρασκευᾶ, Γυμνασιάρχου καὶ Ἀπ. Ἀραβανιτοπούλου, Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων Θεσσαλίας. Κατὰ τὴν ἐξαγωγήν καὶ καταγραφήν παρίστατο καὶ ὁ Διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Ἀρχαιολ. Σχολῆς καθηγ. κ. Κάρο. Ἰδοὺ ἡ λεπτομερὴς ἀναγραφή καὶ περιγραφή τοῦ σπανίου τούτου καὶ σπουδαιοτάτου μυκηναϊκοῦ θησαυροῦ.

Τοῦ θησαυροῦ τούτου, κατάκεινται ¹ εἰσέτι ἐν τῷ Μουσεῖῳ Ναυπλίου τὰ ἑξῆς:

- 1) *Χαλκοῦς λέβης* μέγας.
- 2) *Τρεῖς χαλκοῦς ἀκέραιος* μετὰ διαγωνίων στηριγμάτων φέρων χαλκᾶ ἑξαρτήματα ἐν σχήματι θυσσάνων, πτηνῶν κλπ.
- 3) *Πλίνθος χαλκῆ*.
- 4) *Ξίφη χαλκᾶ*, ὧν τὸ ἐν τεθραυσμένον.
- 5) *Δύο χαλκᾶ ἐλάσματα* ἐν σχήματι ὀβελῶν.
- 6) *Τρεῖς πόδες λέβητος* ἐν σχήματι κεραιτοειδεῖ.
- 7) *Τέσσαρα ἀγγεῖα χαλκᾶ* ἐν σχήματι φιά-

¹ Σημ. ἐκδ. Μετεφέρθησαν ἤδη καὶ ταῦτα εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον εἰς Ἀθήνας.

λης ἢ λεκανοειδῆ ἀκέραια, εὐρεθέντα ἐντὸς τοῦ λέβητος.

8) *Χαλκοῦν ἀγγεῖον* μέγα ἐν σχήμασι πυραύνου μετὰ τριῶν ποδῶν.

9) *Ἄρπη σιδηρᾶ* τεθραυσμένη.

10) *Ἄρπη χαλκῆ* τεθραυσμένη.

11) *Θραύματα χαλκοῦ ξίφους*.

12) *Θραῦσμα χαλκοῦ ἀγγείου*.

13) *Θραύσματα πηλίνων ἀγγείων*.

14) *Σάκκος χρώματος* περιέχοντος πιθανὸν ψήγματα χρυσοῦ ἢ καὶ μικρὰ θραύσματα ἐκ τῶν χαλκίνων σκευῶν. Ἐντὸς δ' ἐνὸς χαλκοῦ ἀγγείου ἐν σχήματι ποτηρίου, φέροντος ἐπὶ τῆς λαβῆς πτηνὸν εὐρέθησαν πάντα ὁμοῦ συσσωρευμένα, οἷονεὶ πρὸς φύλαξιν, τὰ κάτωθι χρυσᾶ καὶ ἄλλα τιμαλφῆ ἀντικείμενα, ἅτινα, ὡς εἶπομεν, εὐρηνται ἤδη ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῷ Ἀρχ. Μουσεῖῳ.

1) *Μέγας χρυσοῦς δακτύλιος* (Εἰκ. 1 παρ. 1 πίν. 1), οὗ ὁ μὲν κυρίως κυκλικὸς δακτύλιος εἶνε τριπλοῦς ἐκ χρυσοῦ (δμ. 0,029 καὶ 0,016) φέρων ραβδωτὸν ἐγκάρσιον κόσμημα ἐπὶ τῶν δύο ἑκατέρωθεν, ἐπὶ δὲ τοῦ κεντρικοῦ φύλλα ἀλλεπαλλήλως συμπελεγμένα, ἢ δ' ἄνωθεν κυρτὴ ἔλλειψοειδῆς σφενδόνη (μῆκος 0,056, πλ. 0,33) ὀλόχρυσος, εἶνε ἡ μεγίστη τῶν μέχρι σήμερον εὐρεθειῶν μυκηναϊκῶν ὁμοίων, φέρει δὲ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἐγγάρακτον παράστασιν ἱερατικοῦ τύπου ἔχουσαν ὡδε:

Γυνὴ ἐνδεδυμένη ποδῆρη χειριδωτῶν χιτῶνα, διάστικτον ὑπὸ λευκῶν κοκκίδων μετὰ παρυφῆς περὶ τοὺς πόδας καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἔμπροσθεν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῶν ποδῶν σχηματίζονται κατακορύφως κᾶθετοι πτυχᾶι ὡσεὶ παρυφαί, φέρουσα δ' ἐπὶ μὲν τῆς κεφαλῆς στεφάνην στρουγγύλην μετὰ καθέτων ῥαβδώσεων, περὶ τὸν τράχηλον ὄρμον ἐκ σφαιρικῶν ψηφιδῶν, περὶ ἀμφοτέρους τοὺς καρπούς τῶν χειρῶν ψέλια, ἀπὸ δὲ τῶν ὠτων ἐνώτια, κίθηται εὐθυτενῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐπὶ κλισμοῦ, στηριζομένη διὰ τῶν νώτων ἐπὶ τοῦ ἑρσεινώτου αὐτοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ ὁποῖου πίπτει ἄρα εἰς στενοὺς πλοκάμους ἡ κόμη αὐτῆς. Καὶ τὴν μὲν δεξιὰν ἀνέχει αὐτὴ κατ' ὄρθην γωνίαν πρὸς τᾶνω καὶ ἔμπροσθεν, κρατοῦσα δι' αὐτῆς ἀπὸ τῆς βάσεως χροανοειδὲς ῥυτόν, ὅπερ διακοσμεῖται δι' ἀναγλύπτων ταινιῶν περὶ τὸ χεῖλος καὶ τὴν βάσιν, τὴν δ' ἀριστερὰν ἔχει καθειμένην καὶ στηρίζει πιθανῶς ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ. Κάτωθεν τέλος τῶν ποδῶν ὑπάρχει θρηῆνυς ἢ κυλινδροειδῆς σκίμπος, ἐφ' οὗ ἐρείδει ἀμφοτέρους τοὺς πόδας καὶ ἑκατέρωθεν τοῦ ὁποῖου ἐξέχουσι δακτυλοειδῆ τινα ἑξαρτήματα, ἅτινα εἶνε πιθανῶς κοσμήματα. Καὶ ὅπισθεν μὲν τῆς θεᾶς ταύτης, διότι μόνον θεότης τις δύναται νὰ εἶνε ἡ γυνὴ αὕτη, αἰω-

ρείται ἐν τῷ κενῷ, ἀλλὰ πλησίον τοῦ ἔρεισινώ-
του, πτηνόν τι ἀρπακτικόν καὶ μέγα, πιθανόν
ἀετός, ὡς ἔστιν εἰκάσαι ἐκ τοῦ ἀγκυλωτοῦ ῥάμ-
φους καὶ τῆς λοιπῆς τοῦ σώματος διαμορφώ-
σεως, ἔμπροσθεν δ' αὐτῆς προσέρχονται, ὡς ἐν
πομπῇ κατ' ἀναπαραγωγὴν, ὁ εἰς κατόπιν τοῦ
ἄλλου, τέσσαρες θηριόμορφοι δαίμονες, ἔχοντες
πάντες ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ σχῆμα καὶ δρώντες κατὰ
τὸν αὐτὸν τρόπον. Πάντες δὴλον ὅτι οἱ ζωό-
μορφοι οὗτοι δαίμονες βαδίζουσι ἐρῆτοι ἐπὶ
τῶν δύο ὀπισθίων ποδῶν καὶ προσβλέποντες
εὐθὺ πρὸς τὴν πρὸ αὐτῶν καθημένην θεὰν τὸν
μὲν δεξιὸν τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν ἀνέχουσιν
εἰς τὸ ὕψος τῆς κεφαλῆς καθ' οἷον ἀκριβῶς
σχῆμα οἱ σφειζόντες τῶν ἔλλη. ἀναθηματικῶν
ἀναγλύφων, διὰ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ τεταμένου
κατ' ὄρθην γωνίαν πρὸς τὸ σῶμα καὶ μὲ προτε-
ταμένον τὸν πῆχυν, κρατοῦσιν ἐπὶ τοῦ πέλμα-
τος αὐτοῦ, καὶ διὰ τῶν ὀνύχων συνεσφιγμένην,
τὴν βᾶσιν ἀγγεῖων σφαιροειδῶν τὴν γαστέρα
καὶ ἔχοντων λαιμὸν λεπτόν, ἀπολήγοντα ἄνω
εἰς ῥαμφοειδῆ προχοὴν μετὰ σιγμοειδοῦς ὀπι-
σθεν λαβῆς.

Οἱ θηριόμορφοι οὗτοι δαίμονες ἔχουσι κεφα-
λὰς καὶ σώματα λεόντων, ὡς δηλοῦσι τὸ διη-
νεφγμένον μέγα αὐτῶν ῥύγχος ἐντὸς τοῦ ὀπίου
διαφαίνονται δύο μεγάλοι καὶ ὀξεῖς ὀδόντες, αἱ
λίαν μυώδεις γνάθοι, οἱ στορογγύλοι ζωηροὶ καὶ
ἐντονοὶ ὀφθαλμοί, εἶτα δὲ τὰ ἰσχυρὰ μυώδη
ἄκρα. Ἐπὶ δὲ τῶν κεφαλῶν αὐτῶν παρατηροῦ-
μεν ἐκτὸς τῶν δύο τεταμένων κατ' ὄρθην σχεδὸν
πρὸς ἄλληλα γωνίαν ὠτων καὶ μικρὸν ἑλικοει-
δὲς κεράτιον, ἐκφυόμενον ἀκριβῶς ἐκ τοῦ μέσου
τοῦ μετώπου.

Ἄλλ' ἔτι περιεργότερα καὶ πῶς ἀσαφῆς εἶνε
ἢ ἐπὶ τῶν νώτων καὶ μέχρι τῶν ποδῶν διή-
κουσα δορά, ἣτις φαίνεται ὡσεὶ μὴ συνεχομένη,
ἀλλ' ἐπικειμένη ὡς κάλυμμα ἐπὶ τοῦ ὀπισθεν
μέρους τοῦ σώματος των. Ἡ δορὰ αὕτη σχημα-
τίζει μεγάλην ἔσοχὴν περὶ τὴν ὀσφύν, πρὸς τὰ
κάτω δὲ ἀπολήγει ὡσεὶ εἰς πτέρυγας, καὶ φέρει
ἐπὶ μὲν τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς διακόσμησιν ἐκ
γραμμῶν διασταυρουμένων, αἵτινες σχηματίζουσι
ρομβοειδῆ σχήματα, ἐπὶ δὲ τῆς ῥάχεως, κατακορύ-
φως, σειρὰν ἑξοχῶν ἐν σχήματι κόμβων ἢ ἡλων.

Ἐμπροσθεν δὲ τῆς καθημένης γυναικὸς εἶνε
ἀνιδρυμένος κιονίσκος, ἐφ' οὗ καὶ μεταξὺ αὐτῆς
καὶ τοῦ πρώτου λεοντομόρφου δαίμονος ἐρείδει-
ται ἀγγεῖον μέγα κρατηροειδὲς ἄνευ λαβῶν, πρὸ
δ' ἐκάστου τῶν ἀκολούθων δαιμόνων δένδρα
μὲ κλαδίκους ἐκατέρωθεν ἢ θάμνοι ἀκανθώδεις,
διότι ἡ κορυφὴ αὐτῶν μόλις ψαύει τὸν ἐμπρό-
σθιον ἀριστερὸν πόδα, δι' οὗ κρατοῦσι τὴν προ-
χοῖδα τὸν κίονα καὶ τὰ δένδρα ἢ τοὺς θάμνους,
τούτους ἐν τούτοις δέον νὰ φαντασθῶμεν οὐχί

ὡς φαίνεται ἐν εὐθυγραμμίᾳ καὶ κατ' ἀναπα-
ραγωγὴν ἐν τῇ εἰκόνι, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς σχημα-
τίζοντας περίφραγμα τοῦ ἱεροῦ χώρου, ἐν ᾧ ἀνί-
δρυται ἡ θεά, ἣτις λίαν πιθανὸν νὰ εἶνε εἰδωλὸν
καὶ οὐχὶ ζῶσα καὶ ἔμψυχος. Οὕτω ὁ κιονίσκος,
ἀνιδρυτο πρὸ αὐτῆς ὡς βωμός τις ἢ ἐσχάρα
παρ' αὐτὸν δ' ἐν ἡμικυκλίῳ τὰ λοιπὰ δένδρα,
ἀλλ' ὁ μυκηναῖος σφραγιδολύφος ἐξ ἀπειρίας
περὶ τὴν προοπτικὴν ἀναπαράστασιν, ὡς ἀπαντᾷ
ἐν πλείστοις ὁμοίοις συγγρονοῖς μνημείοις, ἀπει-
κόνισε ταῦτα κατ' εὐθυγραμμίαν.

Τέλος ἄνωθεν καὶ κάτωθεν συμπληροῦσι τὸ
κενὸν τῆς σφενδόνης, ἄνωθεν μὲν ὁ ὀρίζων μετὰ
τοῦ οὐρανοῦ καὶ οὐρανίων πιθανῶς σωμάτων,
διότι ἐν μὲν τῷ μέσῳ παρίσταται κύκλος φέρων
χιαστί διασταυρουμένας γραμμάς (ὁ ἥλιος;), ἐκα-
τέρωθεν δὲ κλάδοι μετὰ φύλλων, δηλοῦντες ἴσως
φοίνικας ἐν τῷ ὀρίζοντι, μεταξὺ δ' αὐτῶν πρὸς
τὰ δεξιὰ μνηίσκος ἀναπαριστῶν πιθανῶς τὴν
σελήνην, ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι ὁ κύκλος δηλοῖ τὸν
ἥλιον, ὀλόκληρος δ' ὁ περὶ αὐτὰ τὰ σημεῖα χώ-
ρος εἶνε πλήρης ἐκ λευκῶν κοκκίδων, νεφῶν
δηλ. ἢ ἀστέρων κατὰ τὴν εὐλογωτέραν εἰκασίαν,
κάτωθεν δὲ ἀπεικονίζεται ὁ γνωστότατος καθ'
"Ομημον «θριγκὸς κυάνιο», ἢ συνήθης δηλ.
μυκηναϊκῆ ζωοφόρος, ἢ ἀπαντῶσα ἐν Μυκῆναις,
Τίρυνθι καὶ ἄλλαχού· ταύτης μῆμα εὑρηται καὶ
ὀλίγον ὑψηλότερον τοῦ δαπέδου, ὀπισθεν τοῦ
κλισμοῦ ἢ θρόνου τῆς θεᾶς, ἴσως πρὸς ἀπλήν
συμπλήρωσιν τοῦ κενοῦ ἐκεῖ κάτωθεν τοῦ πτη-
νοῦ χώρου. Ἡ ζωοφόρος αὕτη περιορίζεται ἐντὸς
τῶν δύο ἐκατέρωθεν (ἄνωθεν καὶ κάτωθεν) γλυ-
φῶν ἐξ ἀστραγάλου ἢ ὄρμου.

Τοιαύτη περίπου ἢ παράστασις τοῦ θαυμα-
στοῦ τούτου δακτύλιου, οὗ ἡ διατήρησις εἶνε
ὄντως ἔξοχος. Ὅτι δὲ ὁ χαρακτήρ τῆς παρα-
στάσεως εἶνε θρησκευτικὸς ἢ ἱερατικὸς οὐδεμία
ὑπάρχει ἀμφιβολία, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ἐννοίαν
αὐτῆς μέγα ὑπάρχει σκότος, ὡς καὶ περὶ πα-
σῶν τῶν ὁμοίων ἐπὶ παναρχαίων σφραγιδο-
λίθων, σημειοῦμεν μόνον ὅτι παρόμοιοι λεον-
τόμορφοι δαίμονες ἀνευρέθησαν ἤδη καὶ ἐπὶ
ἄλλων τοιούτων, οἷος ὁ ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου
τοῦ Βαφιοῦ ὑπ' ἀριθ. 1776 ἐξ ἀγάτου τῆς ἐν τῷ
Ἐθν. Ἀρχ. Μουσείῳ μυκηναϊκῆς συλλογῆς (πρὸ
Guide illustr. du Musée National par V.
Staïs. Vol. II σελ. 167).

2) **Χρυσὸς δακτύλιος** μετὰ χρυσοῦς ἐπίσης
σφενδόνης μῆκ. 0,034 πλ. 0,02 (εἰκ. 2 παρ. 1)
πίν. 1) κατὰ τὸ ἥμισυ σχεδὸν μικροτέρας τῆς
προηγούμενης καὶ ἐφ' ἧς ὑπάρχει παράστασις
σπουδαιότατη, ἀλλὰ λίαν περίπλοκος καὶ ἀσα-
φῆς, ἔχουσα ὡδε:

Πρὸς τὰριστερὰ τῷ θεωμένῳ παρίσταται με-
γάλη πύλη, πρὸς τὰριστερὰ καὶ ἄνωθεν τῆς

ὁποίας ἐξέχουσιν ἀντικείμενα διαφόρων σχημάτων, ὧν ἓν ὁμοιάζει πρὸς διπλοῦν πέλεκυν. Ἐκ τῆς πύλης ταύτης ἐξέρχονται δύο μορφαί, ἀνὴρ καὶ γυνή, μὲ σχῆμα ἱκανῶς εὐδιάκριτον, Καὶ ἡ μὲν γυνή, ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ἀνδρὸς βαδίζουσα, φέρει ἀπὸ τῆς ὀσφύος τὴν συνήθη μυκηναϊαν αἰσθητή, ἐφ' ἧς διακρίνονται πτυχαὶ καὶ στολίδες λοξαὶ καὶ κάθετοι μετὰ κοσμημάτων περίπου ὡς τῶν ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1760 δακτυλιολίθου τοῦ Ἑθν. Ἀρχ. Μουσείου, ὅστις ἐπίσης ἀνευρέθη ἐν τῷ θολωτῷ τάφῳ Βαφειοῦ, περὶ δὲ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος, φορεῖ στενὸν περιχώριον ἢ ἔχει τοῦτο ἐν μέρει γυμνόν, ὡς τοῦλάχιστον φαίνεται ἐν τοῖς πλείστοις μυκηναϊκοῖς καὶ κρητικοῖς μνημείοις. Ἡ γυνὴ αὕτη, κατὰ τι μεγαλητέρα τοῦ ἀνδρὸς, ἔχει τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην καὶ τὰς χεῖρας κεκαμμένας καὶ τεταμένας πρὸς αὐτὸν οἶονεὶ ζωηρῶς ὁμιλοῦσα καὶ συζητοῦσα μετ' αὐτοῦ, οὗτος δὲ ἴσεται εὐθυτενῶς, φέρει μόνον τὸ γνωστὸν περὶ τὴν ὀσφὺν περιζῶμα, ἐστραμμένην δ' ἔχων ἐπίσης τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν εἰρημένην γυναῖκα διαλέγεται ἢ διατάσσει μᾶλλον μετὰ τινος ἐπιβολῆς, καθ' ὅσον ἔχει τὴν μὲν δεξιὰν κεκαμμένην καὶ τεταμένην πρὸς αὐτήν, τὴν δ' ἀριστερὰν καθειμένην παρὰ τὸν μηρόν. Παρὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν, ἐπὶ τῆς λαγῶνος καὶ κάτω διακρίνεται ἑλικοειδὲς τι σχῆμα, οἷον ταινία, ἀσπίς ἢ τι τοιοῦτον, ἀλλὰ λίαν ἀσαφῶς. Ἐμπροσθεν τοῦ ζεύγους τούτου παρίσταται ἕτερον σχεδὸν τι ὅμοιον, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ὁ μὲν ἀνὴρ, πανύψηλος τὸ σχῆμα καὶ ἐνδεδυμένος ὡς ὁ προηγούμενος, ποιεῖται μὲν τὴν αὐτὴν χειρονομίαν διὰ τῆς ἀριστερᾶς δ' ὅμως χειρὸς, ἐνῶ διὰ τῆς δεξιᾶς καθειμένης κρατεῖ πιθανῶς τόξον ἢ ἀκόντιον, ἡ δὲ γυνή, ἀντιθέτως βαδίζουσα καὶ πρὸς αὐτὸν τελείως ἐστραμμένη, φέρουσα δ' ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν περιβολήν, οἶαν καὶ ἡ ἄνωθι προειρημένη, ποιεῖται ζωηροτάτην χειρονομίαν δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, ἃς ἔχει ἰσχυρῶς κεκαμμένας καὶ τεταμένας τὴν μὲν πρὸς τὸν ἄνδρα, τὴν δὲ πρὸς τὰ ὀπισθεν, οἶονεὶ ἐν στιγμῇ μεγάλης τινος συγχύσεως, ὀργῆς ἢ διαμαρτυρίας. Βεβαίως μετὰ τῶν ζευγῶν τούτων συμβαίνει τι σφόδρα σπουδαῖον καὶ πιθανῶς δραματικόν. Ἐπὶ τῆς ἐσθῆτος τῆς δευτέρας ταύτης γυναικὸς καὶ παρὰ τοὺς πόδας αὐτῆς, ὑπάρχει ὀπὴ τυχαίως ἐπὶ τῆς σφενδόνης τοῦ δακτυλίου ἔνεκα ἀγνώστου αἰτίας διανοιχθεῖσα. Καὶ ταῦτα μὲν παρίστανται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ τμήματος τοῦ σφραγιδολίθου, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου ἡμίσεως, τοῦ δεξιοῦ παρίσταται, εὐθὺς παρὰ τὴν χειρονομουσαν γυναῖκα τοῦ δευτέρου ζεύγους πλοῖον λίαν ἐπίμηκες καὶ ἐν σχήματι τόξου, καθ' οἷον τρόπον παρίστανται τὰ πλείστα διασωθέντα προϊστορικά τοιαῦτα, ὡς

καὶ τὰ αἴγυπτιακά. Ἄλλὰ τὸ ἡμέτερον εἶνε ἐξεργασμένον μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας, οὕτω δ' εὐκρινέστατα διακρίνει τις πάσας τὰς σανίδας, αἰτινες, δίκην ἐπηγκενίδων, παραλλήλως καὶ ἐγκαρσίως καθ' ὅλον τὸ μήκος ἐφαρμοζόμεναι ἐπὶ τῶν ἐκατέρωθεν πλευρῶν τοῦ πλοίου, συνδέουσι τοῦτο στερεῶς καὶ ἀδιαρρήκτως. Καὶ τὰ μὲν δύο ἄκρα αὐτοῦ, ἡ πρῶρα καὶ ἡ πρύμνη, ἀπολήγουσιν εἰς ὄξέα, ὀβελοειδῆ σχήματα, κάτωθεν δ' αὐτοῦ ἐξέχουσι λοξῶς τέσσαρες ραβδοειδεῖς γραμμαί, αἰτινες βεβαίως δηλοῦσι τὰς κώπας. Μετὸξὺν δ' αὐτῶν πρὸς τ' ἀριστερὰ μᾶλλον, ἐξέχει ἐπίσης μέγα τι ἀντικείμενον ἐπίμηκες ἔχον κεκαμμένον τὸ κάτω ἄκρον, ἐνῶ ἄνωθεν ἀπολήγει εἰς ριπιδοειδὲς τι σχῆμα, ὡσεὶ θύσανον. Προφανῶς πρόκειται περὶ μὲν ἰχθύος. Ἄλλὰ καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ, κάτωθεν τῆς τρύπιδος, ὑπάρχει ἕτερον τι, μικρὸν τοῦτο, ἀντικείμενον ἀγνώστου σημασίας. Σπουδαιότατα δ' ὅμως εἰσὶ τὰ ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ ὑπὲρ αὐτὸ παριστάμενα.

Καὶ ἐν πρώτοις πρὸς τὸ δεξιὸν ἄκρον, ὅπερ πιθανὸν νὰ εἶνε ἡ πρύμνη, ἐντὸς τετραγώνου θαλαμίσκου, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐξέδραν (cabine) ἢ τὸ θωράκειον (gaillard) τῶν τριήρων καὶ μεταγενεστέρων πλοίων, παρίστανται δύο μορφαί, πιθανὸν πάλιν ἀνὴρ καὶ γυνή, ἀντιμέτωποι καὶ συνδιαλεγόμενοι. Ὑπὲρ τοῦτο δ' ὑποῦται ὁ ἴστος τοῦ πλοίου, στηριζόμενος ἐκατέρωθεν διὰ σχοινίων καὶ φέρων ἄνωθεν ἐπὶ τῆς ἄκρας σφαιρικὸν ἐπίκρανον καὶ τὰ συνήθη ἐμβλήματα, αἵτινα ἐνταῦθα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τρία ἢ καὶ πλείονα ἴσως κοκκιδοειδῆ ἀντικείμενα, ἐκτεινόμενα ἀκτινοειδῶς ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ ἴστου. Πρὸς τ' ἀριστερὰ δὲ τοῦ οἰκίσκου ἢ θαλάμου τούτου παρίστανται δύο μορφαὶ ἀνδρικοί ὄρθιαι καὶ μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὸν οἰκίσκον. Ἡ ἑτέρα τούτων, ἡ ἐπὶ τῆς πρῶρας τοῦ πλοίου, εἶνε πολὺ μεγαλητέρα τῆς δευτέρας, ἀλλὰ λίαν ἐφθαρμένη, διότι μόλις διακρίνεται τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος καὶ ὁ δεξιὸς πούς. Αὕτη ἔχει τὰς χεῖρας πρὸς τὰ κάτω προτεταμένας, ὡσεὶ ὠθοῦσα τὴν κώπην, ἧς δ' ὅμως δὲν σώζεται οὐδὲν ἴχνος. Ἡ ἑτέρα τῶν μορφῶν ἔχει τὸ σῶμα ἐπίσης ἐσκυμμένον λίαν τοξοειδῶς πρὸς τὰ ἔμπρός, ὁμοίως δὲ ὡς ὁ προηγούμενος μὲ τὰς χεῖρας θὰ ἐκράτει κώπην, ἣν θὰ ὤθει μετὰ πολλῆς δυνάμεως, ὡς ἐμφαίνει ἡ κίνησις τοῦ σώματός του. Ἄνωθεν δὲ τῆς μορφῆς ταύτης καὶ δεξιόθεν τῆς πρώτης κρέμανται ἀπὸ τινος ὄυμου πέντε ἀντικείμενα κυλινδροειδῆ, πιθανώτατα ἄγγεια (καὶ εἰδώλια) πρὸς χρῆσιν τοῦ πλοίου καὶ ἰδίως λυχνία κρεμασταί, ὧν ὁμοίως ἴδε R. Forrer, Urgeschichte des Europäers, σελ. 341. Ἄλλὰ καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ ἄνωθεν πολλαχού εὑρῆνται ὅμοια μικρὰ

Εἰκ. 3.

ἀντικείμενα οἰονεὶ ἐξηρημένα ἐκ τοῦ τοίχου. Καὶ τὰ μὲν λοιπὰ εἰσὶ σφαιρικά, ἔνια δὲ τούτων σχηματίζουν εἰδὸς τι ὄρμου, τοσοῦτον ὁμοίμορφα εἶνε καὶ στερωῶς συνδεδεμένα. Ἄλλὰ περιεργότατα εἰσὶ τὰ πρὸς τὸ δεξιὸν τοῦ ἰστοῦ τοῦ πλοίου καὶ ἄνωθεν τοῦ θαλαμίσκου κρεμάμενα ἐπιμήκη καὶ στρογγύλα ἀντικείμενα, ὧν τὰ δύο πρῶτα ἔχουσιν ἀκριβῶς τὸ σχῆμα χρωστήρων (βούρτσας), οἷους χειρίζονται πρὸς χρωματισμὸν τῶν πλοίων.

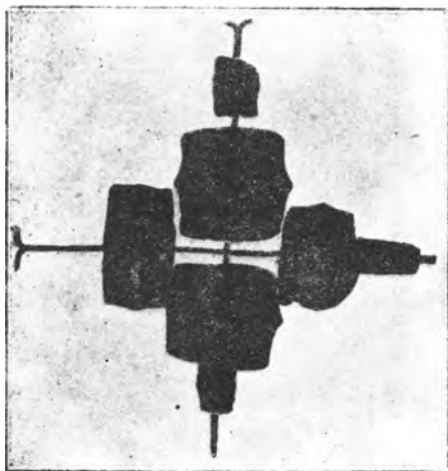
3) **Τρία συρματοπλεκτα ἐκ χρυσοῦ διαδήματα** (δμ. 0,10-0,105, ὕψ. περίπ. 0,04), ἔχοντα ἔσωθεν σταυροειδῶς προσηρμοσμένα χαλκᾶ λεπτὰ ἐλάσματα, ἐφ' ὧν εἰσι διαπεπερασμένα κυλινδροειδῆ χονδρὰ τεμάχια ἤλεκτρον. Καὶ τὰ μὲν δύο τούτων (εἰκ. 3) ἀνευρέθησαν σχεδὸν εἰπεῖν ἀκέραια, εἰ καὶ σφόδρα ἐφθααρμένον ἔχοντα τὸν ἤλεκτρον, τοῦ δὲ τρίτου ἀνευρέθησαν μόνον τὰ τεμάχια τοῦ ἤλεκτρον (εἰκ. 4), ἄνευ τοῦ σταυροειδοῦς ἐλάσματος, χωριστὰ δύο τολύται (σπείραι) ὄλαι χρυσοῦ (εἰκ. 5) (δμ. 0,10) σύρματος, ὅπερ ἀφεύκτως, ὡς εἶκασεν ὁ κ. Β. Στάης, ἀπετέλουν ποτὲ τὸ συρματοπλεκτον περίβλημα τοῦ ἔσωτερικοῦ ἕξ ἤλεκτρον σταυροῦ.

4) **Κύλινδρος ἐκ μέλανος αἱματίτου λίθου**

(εἰκ. 6, παρένθ. πίν. 1) φέρον ἐγγάρακτον παράστασι προϊστορικῶν χρόνων (μῆκ. 0,027 δμ. 0,013) τοῦ τύπου τῶν Χετταίων καὶ χρησιμεύων ὡς σφαγίς ὡς μαρτυροῦσιν καὶ αἱ ἐκατέρωθεν τοῦ κυλίνδρου ὀπαι (δμ. 0,005). Ἡ ἐπ' αὐτοῦ παράστασις ἔχει ὡς ἑξῆς:

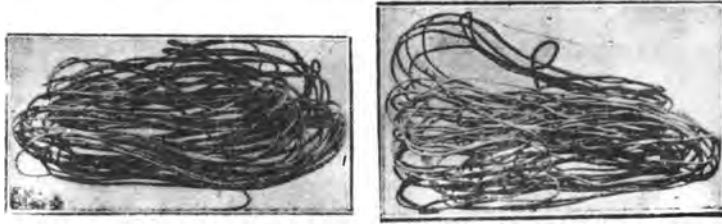
Ἐν τῷ μέσῳ παρίστανται βαδίζοντες πρὸς ἀλλήλους δύο ἄνδρες παγωνοφόροι, δαίμονες μᾶλλον, διότι φέρουσι μακρὰ ὄτα, ὀπλὰς δ' εἰς τὰ κρὰ τῶν ποδῶν. Οὗτοι ἐν τελείᾳ συμμετρίᾳ ὁ εἰς πρὸς τὸν ἕτερον προτείνουσι τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν πρὸς τὸ μέσον, ὡς καὶ ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας, δι' ὧν κρατοῦσι στερωῶς καὶ καθέτως σκήπτρον, ἀπολήγον ἄνω εἰς μεγάλην καὶ

ἐπ' αὐτῆς εἰς μικροτέραν σφαῖραν. Οἱ δαίμονες οὗτοι φέρουσι κωνοειδῆ καλύμματα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἅτινα δύνανται νὰ εἶνε καὶ χαλκᾶ κράνη, πρβ. Forrer, Urgeschichte des Europäers σελ. 456 πίν. 162. Ἐχουσι δὲ γένεια ἐκατέρωθεν τῶν γνάθων εἰς ὄξυ κάτωθεν, ἐν εἴδει παραγναθίδων, ἀπολήγοντα. Ἄλλὰ καὶ τὸ ἔνδυμα τούτων εἶνε λίαν περιέργον, διότι περισφίγγει στενωῶς τὸ σῶμα, σχηματίζει δὲ ὡσεὶ περισκελίδα περὶ τοὺς μηροὺς μέχρι τῶν γονάτων. Καὶ ἄνωθεν μὲν αὐτῶν παρίσταται κύκλος ἐν μέσῳ σειρᾶς περίπου

Εἰκ. 4.

ἡμικυκλικῆς ἐκ κοκκίδων ἢ κόμβων, δι' ὧν ἴσως δηλοῦται ὁ ἔναστρος οὐρανός, πρὸς δὲ καὶ δύο ἀστέρες μεγάλοι ἐκατέρωθεν τοῦ ἡμικυκλίου τούτου. Δεξιόθεν δὲ καὶ ἀριστερόθεν τῶν δύο ἀνθρωπομόρφων τούτων δαιμόνων παρίστανται

Εἰκ. 5.

εἰς δύο ἀλληπαλλήλους σειρὰς διάφορα μικρὰ καὶ μεγάλα ζῶα, τὰ πλείστα κερασφόρα, ἀλλὰ δὲ πτερωτά, μυθικά καὶ ταῦτα πιθανὸν ὡς καὶ ἡ ὅλη παράστασις τὰ ζῶα ταῦτα εἰσὶ τοῦ τύπου τῶν δορκάδων, ἐλάφου, ἀντιλόπης καὶ ὁμοίων πρὸς ταῦτα, εἰσὶ δὲ συμμετρικῶς ἐπίσης συντεθει-

ἔσωθεν δὲ περιεῖχον ὁμοίοσχημον ἐκ ξύλου πυρῆναν, ἐφ' οὗ τελείως καὶ στερωτῶς προσηλοῦντο. Ὁ ἕτερος τῶν πυρῆνων τούτων κατ' εὐτυχῆ συγκυρίαν, καίπερ ἐκ ξύλου, διεσώθη (εἰκ. 7 ε), οὕτω δὲ βλέπομεν σήμερον πῶς εἶχε ποτε κατασκευασθῆ τὸ κόσμημα τοῦτο, διότι ὁ πυρῆν οὗτος φέρει ἐγγάρακτα τὰ αὐτὰ τῶν χρυσῶν περικαλυμμάτων κοσμήματα, ἐξ οὗ φανερόν καθίσταται ὅτι ταῦτα κατεσκευάσθησαν ἐμπαιστικῶς¹ δι' ἐπικρούσεως (au repoussé) δηλ. ἐπὶ τοῦ σκληροῦ πυρῆνος. Ταῦτα πιθανὸν νὰ ἐχρησίμευον ὡς κεφαλὰι καρφίδων ἢ στηριγμάτων τῆς κόμης, ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐνδυμάτων, καὶ τοῦτο διότι

ἐντὸς τοῦ ξυλίνου πυρῆνος ὑπάρχει χάλκινον ἔλασμα διαπερῶν αὐτό, τὸ ὁποῖον θὰ εἴνε ἀναμφιβόλως τὸ διασωθὲν ἄκρον τῆς χαλκῆς βελόνης ἢ καρφίδος. Ἐκ τῶν πολλῶν ὁμοίων περιίπου τοιούτων ἀναφέρω μόνον τὰς ὑπὸ τρυφ. K. Forrer ἐν τῷ προμνημονευθέντι συγγράμ-

Εἰκ. 7.

μῆνα, ὡς οἱ δύο ἐν τῷ κέντρῳ δαίμονες, ἰδίως τῶ ἐν τῇ κατωτέρῃ σειρᾷ ἀνὰ δύο ἐκατέρωθεν αὐτῶν, ἅτινα φέροντα μεγάλα ἐλικοειδῆ, ὀλόκληρον σχεδὸν κύκλον διαγράφοντα κέρατα, κάμπτουσι τὰ ἐμπρόσθια ἄκρα πρὸ ἀνθεμοειδοῦς, φυτοῦ, ὅπερ συμβολίζει ἴσως τὸ ἱερὸν τῶν Χετταίων δένδρον. Τὰς δύο ταύτας σειρὰς τῶν ζῶων χωρίζει ἰδανικόν τι ἔδαφος, ὅπερ ὁ σφραγιδολύφος ἀπεικόνισε διὰ σειρᾶς συνεχομένων συγκεντρικῶν κύκλων.

Τέλος ἀνωθεν τῆς ἀνω σειρᾶς τῶν ζῶων καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ ἐν τῷ κέντρῳ ἑνάστρου οὐρανοῦ παρίστανται ἐν πτήσει, καὶ μετέωρα δύο πτηνά, ἀετὶ πιθανόν, ἔχοντα ἀναπεπταμένας τὰς πτέρυγας.

5) (Εἰκ. 7 α β γ δ). **Τέσσαρα κωνοειδῆ κοσμήματα** (ὑψ. 0,025 καὶ δμ. 0,034) ἀποτελούμενα ἐκ φύλλων χρυσοῦ, ἐφ' ὧν εἰσὶν ἐγγάρακτα ἐλικοειδῆ σχήματα. Ταῦτα ἀνὰ δύο προσαρμύζονται κατὰ τὴν βᾶσιν αὐτῶν πρὸς ἄλληλα,

ματι σελ. 340 καὶ εἰκ. 233 καὶ 236 ὡς καὶ τὰς ἐν τῷ πίνακι 118 ἀπεικονιζόμενας ὁμοίας.

6) **Τρεῖς χρυσαὶ** (εἰκ. 8 α β γ, παρένθ. πίν. 1) **ἐλλειψοειδεῖς, κυρταὶ σφενδόναι δακτυλίων**, ὧν δύο διακεκοσμημένοι διὰ χρυσῶν κοκκιδίων, προσηρμοσμένων κατὰ ἐλικοειδῆ σχήματα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν (μήκ. 0,03 πλ. 0,02).

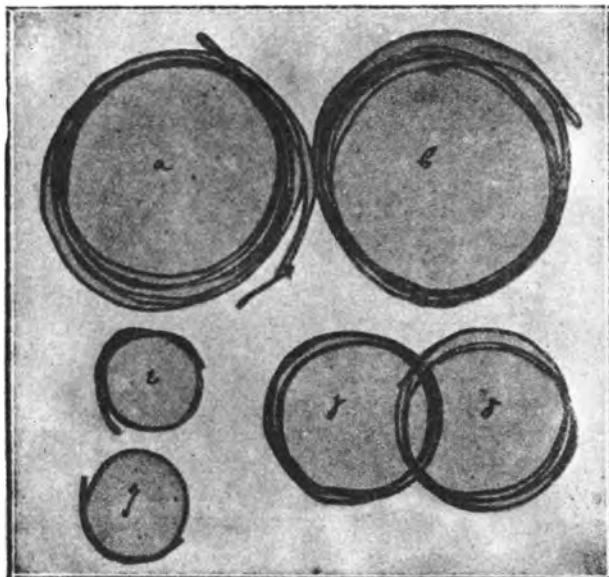
7) **Ἐν σπειροειδῆς τεμάχιον χρυσοῦ**, πιθανώτατα χρυσὸς ὡς πρώτη ὕλη (ὑψ. 0,014 δμ. 0,026), (εἰκ. 9).

8) **Κεφαλὴ κριοῦ** ἐξ ἐλάσματος χρυσοῦ, χρη-

Εἰκ. 9.

¹ Ὁ καθηγ. κ. Τσουντας μεταχειρίζεται τὴν λέξιν διὰ τὴν σμάλτωσιν τῶν ξύλων, ἀγγείων κλπ. Νομίζομεν ὅτι διὰ τὴν μέθοδον ἐκείνην κάλλιστα ἀρμόζει **χυμυτικῆ**, ἢ ἐχρῶντο οἱ Βυζαντινοί.

Εἰκ. 12.

σιμεύουσα πρὸς ἐξάρτησιν, ἐξ ὄρμον (μῆκ. 0,02 πλ. 0,014) (εἰκ. 10, παρ. πίν. 2).

9) **Τρία βούκρανα** ἐκ φύλλου χρυσοῦ κατὰ τὸν τύπον καὶ τῆς χρήσεως τοῦ ἀνωτέρω (μῆκ. 0,029 πλ. 0,026).

10) **Μεγάλα καὶ μικρὰ τεμάχια ἔλεφαντοστοῦ** ὧν τινὰ φαίνεται ὅτι ἀπετέλουν σκευὸς τι ἢ κόσμημα. Τὰ πλείστα ἀπροσδιορίστου σχήματος, οἰο- νεῖ ὡς πρώτη ὕλη (δμ. 0,015 - 0,035 μῆκ. 0,015 - 0,037).

11) **Διάφορα τεμάχια ἠλέκτρον**, ἅτινα πιθανὸν νὰ πετέλουν τὸν ἐσωτερι- κὸν ἠλέκτρον σταυρὸν τετάρτου συρ- ματοπλέκτου διαδήματος ἀπολεσθέντος.

12) **Δέκα ἐπὶ σωληνοειδῆ τεμάχια χρυσοῦ** κεκοσμημένα (εἰκ. 11ε, παρ. πίν. 2) τὴν ἐπιφάνειαν ὅλην διὰ χρυσῶν κοκκίδων (μῆκ. 0,004 - 0,012, ὕψ. 0,009 - 0,011), ἅτινα θάπετέλουν ὄρμον ἢ ψέλιον.

13) **Ἐξ σπεῖραι χρυσαῖ** ἀνὰ δύο συμπελεγμέναι ἐκ χονδροτέρου καὶ λε- πτοτέρου σύρματος χρυσοῦ (εἰκ. 12αβ γδεζ) χρησιμεύουσαι καὶ αὐταὶ πιθανὸν ὡς ψέλια ἢ ὡς σφηκωτῆρες τῆς κόμης (δμ. 0,06, 0,042 καὶ 0,027).

14) **Κυλινδρικὸν κόσμημα** ἐκ λίθου (μῆκ. 0,028, δμ. 0,011) ἐρυθροποῦ (καρ- δίου cornaline), διάτρητον (ὄπη 0,003) πρὸς ἀνάρτησιν (εἰκ. 13, παρ. πίν. 1)

15) **Ἀμυγδαλωτὸς λίθος ἐρυθρὸς** (εἰκ. 14, παρ. π. 1) μετὰ ὕδατινών γραμ-

μῶν (σαρδῶνυξ ἢ καρπηδόριος) διάτρητος (ὄπη 0,0035). Ἐπίσης πρὸς ἀνάρτησιν.

16) **Τριακόσαι ἐξήκοντα καὶ ὀκτῶ χρυσαῖ** δι' ὄλου) ψηφίδες ὄρμον (εἰκ. 11 αβγδ, παρ. πίν. 1), ἄλλαι μὲν μικραῖ, ἄλλαι δὲ μεγαλύτεραι, ἀποτελοῦσαι σειράς ἀλλεπαλλήλους περιδεραίου, ὡς ἐπιδεξίως συνέθεσε τοῦτο δι' αὐτῶν τούτων τῶν ψηφίδων ὁ συγκολλητῆς τοῦ Ἑθν. Ἀρχ. Μουσείου Στυλ. Κλαυδιανός.

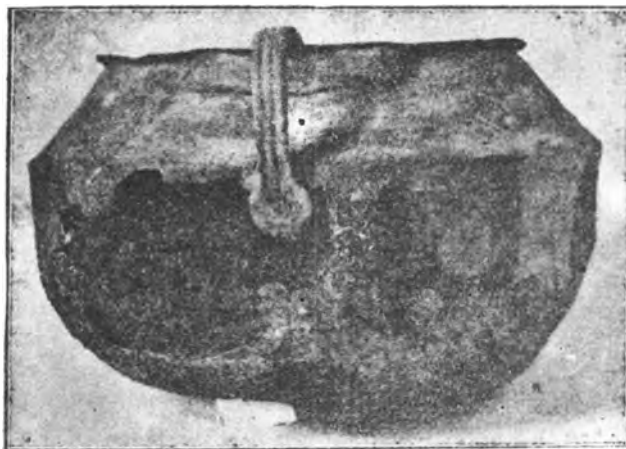
17) **Τεμάχιον κυλινδροειδὲς χρυσοῦ** (μῆκ. 0,016 δμ. 0,009 δι' ὄλου), ἐξ οὗ φαί- νεται ὅτι ἀπέκοπτον ὡς ἀπὸ πρώτης ὕλης χρυσοῦ πρὸς κατασκευὴν κοσμημάτων.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀνευρέθησαν καὶ πλείστα ψήγματα χρυσοῦ καὶ μικρὰ τεμά- χια ἄλλων ἀντικειμένων, ὡς καὶ **32 ψη- φίδες ἐξ ὑελώδους μάξης**, εἶδος πορσε- λάνης, ὧν τρεῖς μεγάλαὶ ἢ μία σφαιρικὴ ραβδωτῆ, αἱ δ' ἐπιμήκεις μετὰ χαρακτοῦ κοσμήματος (εἰκ. 13, παρ. πίν. 1).

18) **Δύο ἀγγεῖα χαλκᾶ** (Εἰκ. 15, 16, παρ. πίν. 2) ὧν τὸ ἕτερον φέρον πτηνὰ χαλκᾶ ἐπὶ τῆς λαβῆς συνεκολλήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγκολλητοῦ τοῦ Μουσείου. Ἐντὸς τοῦ τελευ-

Εἰκ. 15.

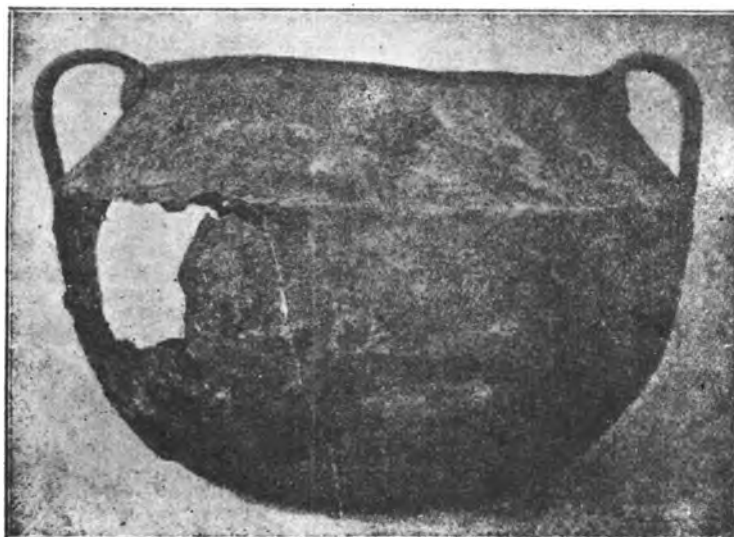

Εἰκ. 17.

ταίου τούτου ἀγγείου, ὅπερ ἔχει τὸ σχῆμα μεγάλου ποτηρίου, ἀνευρέθησαν, ὡς ἐν ἀρχῇ εἵπομεν, πάντα τᾶνωτέρω χρυσᾷ καὶ λοιπὰ πολύτιμα ἀντικείμενα.

Τοιαῦτα πτηνὰ ἐπὶ λαβῶν κυπέλλων καὶ ἄλλων ἀγγείων ἀπαντῶσι πολλάκις κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς π. χ. ἐν Χαλσιτάτῃ τῆς Αὐστρίας. Ἐκεῖ ἀπαντῶσιν ἐπὶ τῆς λαβῆς ἀγγείου εὐμεγέθους δύο μικροὶ βόες, ἐπὶ ἑτέρου δὲ περιστραφαὶ (πρβ. Forrer ἔ. ἀ. σελ. 435 - 5, εἰκ. 328 καὶ 338).

1) **Μέγας λέβης** φέρων ἑκατέρωθεν δύο καθέτους λαβὰς ῥαβδωτάς. Τοῦ λέβητος τούτου ἡ

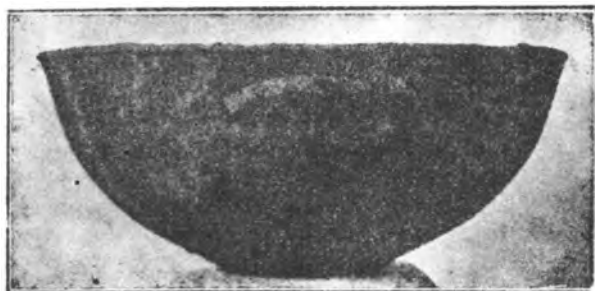
Εἰκ. 18.

γαστήρ κάμπτεται πρὸς τᾶνω κατ' ἀμβλείαν γωνεῖαν εἰς τὸ ὕψος τῆς βάσεως τῶν δύο λαβῶν, σχηματίζουσα οἰονεὶ λαίμων πρὸς τὸ στόμιον. Ἡ γαστήρ αὕτη εἶνε ἐν πολλοῖς διάτρητος καὶ κατεστραμμένη, φέρει δὲ πολλαχοῦ καὶ ἴχνος ἀρχαίας ἐπισκευῆς (εἰκ. 17, 18) ὕψ. 0,32 δμ. γαστρός 0,45, χεῖλ. 0,35.

2) **Δέβης χαλκοῦς** φέρων δύο λαβὰς ἑκατέρωθεν ὀριζοντίους ἀκεραῖος ὕψος 0,11. δμ. χεῖλ. 0,24 (εἰκ. 19).

3) Ὅμοιος πρὸς τὸν προηγούμενον, ἀλλὰ μὲ τὰς λαβὰς καθέτους· ὕψ. 0,11, δμ. χεῖλ. 0,30.

4) **Φιάλη χαλκῆ** ἀκεραία· ὕψος 0,10, δμ. χεῖλ. 0,22.

Εἰκ. 19.

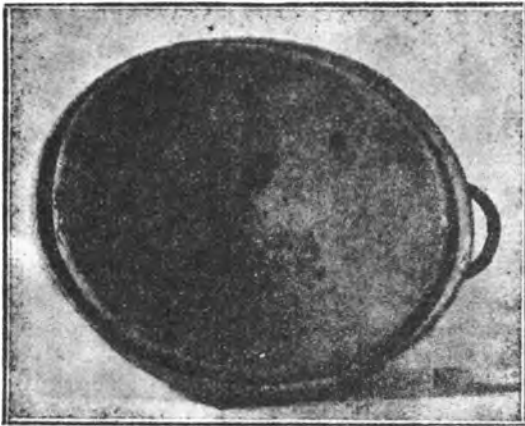
5) Ὅμοία, ἀλλὰ μικροτέρα, ἀκεραία, ὕψ. 0,08 δμ. χεῖλ. 0,16, (εἰκ. 20).

6) **Πύραννον χαλκοῦν** φέρον δύο λαβὰς ἑκατέρωθεν καὶ στηριζόμενον ἐπὶ τριῶν ποδῶν. Συγκεκολλημένον ἐκ πολλῶν τεμαχίων· ὕψ. 0,15 δμ. χεῖλ. 0,33.

7) **Τρίπους χαλκοῦς** γεωμετρικῆς περιόδου· τούτου οἱ τρεῖς πόδες ἀπολήγουσιν ἄνω εἰς ἰωνικά κιονόκρανα, συνδέονται δὲ πρὸς ἀλλήλους διὰ διαγωνίων χαλκῶν κανόνων καὶ δι' ὀριζοντίων ὁμοίων ἀποληγόντων ἐν τῷ μέσῳ εἰς χαλκοῦν στέφανον, παράλληλον πρὸς τὴν ἄνωθεν μεγάλην στεφάνην τοῦ τρίποδος, ἀφ' ἧς εἰσὶν ἐξηρητημένα αἰωρούμενα μεταξὺ τῶν ποδῶν διάφορα χαλκᾶ ἀντικείμενα, οἷον τέσσαρες καρποὶ ροιάς καὶ τέσσαρα πτηνὰ (εἰκ. 21, παρένθ. πίν. 1). Ἐπὶ τῶν ποδῶν, ἀκριβῶς εἰς τὸ ὕψος τῆς κατωτέρας μικρᾶς στεφάνης εἰς

προσηρμοσμένοι, μία ἐπὶ ἐκάστου ποδός, τρεῖς κεφαλαὶ κριῶν, ὕψ. τρίποδος 0,35 δμ. ἄνω στεφάνης 0,235.

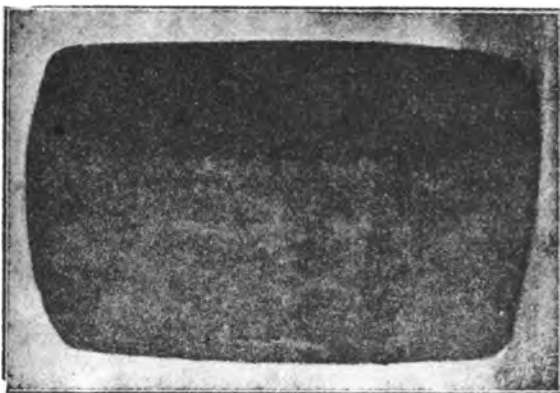
8) *Πλακοῦς χαλκοῦς* ὀρθογωνικός βάρους δκ. 6 καὶ 350 δρ. ἤτοι 8,800 γραμμαρίων, ἐκ-

Εἰκ. 20.

τοπίσματος δὲ 1,000 γραμμαρ. (ἢ κυβ. ἑκατοστομ.). Εἰς τίποτε ἐχρησίμευεν ὁ πλακοῦς οὗτος ἀδελόν, πιθανόν ὡς πρώτη ὕλη· μήκ. 0,17, πλ. 0,113. ὕψ. 0,055 (εἰκ. 22).

9) *Σίφος χαλκοῦν* (γεωμετρικῆς περιόδου) ἀποκεκρουσμένην ἔχον τὴν λαβὴν, μήκους 0,55, πλ. πρὸς τᾶνω 0,057, πρὸς τὰ κάτω 0,03.

Εἰκ. 22.

10) Ὅμοιον τεθραυσμένον εἰς πέντε τεμάχια. Μήκ. 0,75.

11 καὶ 12) *Δύο πόδες σιδηροῦ τρίποδος*, ἐφ' ὧν σώζονται αἱ κεφαλαὶ τῶν ἡλῶν, δι' ὧν προσηρμόζοντο αἱ στεφάναι· μήκος 0,80, πλάτος 0,02 - 0,05.

13 - 15) *Τρεῖς πόδες λέβητος χαλκοῦ* εἰς σχῆμα κερατοειδές. Μήκ. 0,47.

16 - 17) *Δύο ἄρπαι χαλκαῖ* ὧν ἡ ἑτέρα τεθραυσμένη εἰς δύο. Αἱ διαστάσεις τῆς μὲν πρώτης μήκ. 0,155, πλ. 0,025, τῆς δὲ δευτέρας μήκ. 0,222, πλ. 0,068.

Τοιαύτη ἐν συνόψει ἡ ἀναγραφή τοῦ μοναδικοῦ τούτου θησαυροῦ, ὃν ἡ τύχη ἐδωρήσατο ἡμῖν κατὰ τὸν τελευταῖον μῆνα τοῦ λήξαντος ἔτους. Ὁ θησαυρὸς δ' οὗτος δὲν ἀνευρέθη ἐντὸς τάφου, ὡς ἐσφαλμένως κατ' ἀρχὰς ἀνεγράφη, ἀλλ' ἐντὸς ἀληθοῦς κρύπτῆς, διότι πάντα τᾶνῶ-τέρω ἀντικείμενα, χαλκᾶ ἢ καὶ χρυσᾶ ἀνευρέθησαν εἰς ἐλάχιστον ὑπὸ τὴν κοίτην τοῦ χάνδακος βάθος, ἐντὸς δὲ τοῦ μεγάλου, ὡς εἴπομεν λέβητος, ὅστις εἶχεν ἐναποτεθῆ ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ τῶν θεμελίων εὐτελοῦς μυκηναϊκοῦ οἴκισκου, οἷον τὰ ἐρείπια ἀπεκάλυψε πρόχειρος εἶτα μετὰ τὴν εὑρεσιν τοῦ θησαυροῦ σκαφικὴ ἔρευνα. Φαίνεται δὲ ὅτι συλητῆς τις τῶν ἀρχαίων βασιλικῶν τῆς Τίρυνθος τάφων ἐν ὧρα μεγάλης καταστροφῆς, ἢ ἐν κινδύνῳ διατελῶν, ἔκρυψε τοῦτον ἐκ τοῦ προχείρου ἐκεῖ μὲ τὸν σκοπόν, ὅπως βραδύτερον μεταφέρῃ ἀλλαγῶ.

ΑΛΕΞ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ

Θ' ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Περισυλλογὴ καὶ συντήρησις ἀρχαίων ἐν τῷ Κρητικῷ Μουσείῳ Ἡρακλείου.

Κατὰ τὸ λήγον ἔτος ἐκαθαρίσθησαν, συνεκολλήθησαν, συνεπληρώθησαν καὶ ἐξετέθησαν εἰς τὰς προθήκας τοῦ Μουσείου αἱ ἐξῆς ἀρχαιότητες ἀναγραφεῖσαι καὶ ἐν τοῖς καταλόγοις αὐτοῦ.

1. Ἐξ ἀνασκαφῶν ἐν Πλατάνῳ ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου Στεφ. Ξανθοῦδίδου 69 πήλινα ἀγγεῖα προερχόμενα πάντα ἐκ πρωτομινωϊκῶν τάφων.

2. Ἐξ ἀνασκαφῶν ἐν Γοῦρνες Πεδιάδος ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου Ἰωσήφ Χατζιδάκι, πήλινα ἀγγεῖα πρωτομινωϊκὰ προερχόμενα ἐκ τάφων πρωτομινωϊκῶν καὶ λάκκων προσφορῶν τῆς αὐτῆς χρονικῆς περιόδου.

3. Πέντε ἀγγεῖα καὶ τεμάχια, πρωτομινωϊκὰ πήλινα ἐκ τοῦ παρὰ τὸ Ἀρχαιολογικὸν ἱεροῦ σπηλαίου ἐξ ἀνασκαφῆς Ἰωσήφ Χατζιδάκι.

4. Πεντήκοντα τέσσαρα ἀγγεῖα πήλινα πρωτομινωϊκὰ καὶ ὑστερομινωϊκὰ α', ἐξ ἀνασκαφῶν Τυλίσου ὑπὸ Ἰωσήφ Χατζιδάκι.

5. *Χαλκᾶ* λεπίδες μαχαιρίων ἢ ξιφῶν τριγωνικῶν εἴκοσι, κοπεῖς πέντε, ψέλιον ἓν, τριχολαβίδες τρεῖς, περόνη μία, ἐκ τῶν αὐτῶν ἀνασκαφῶν Πλατάνου.

6. Ἐξ ἀνασκαφῶν Ἀρχαιολογίου τοῦ προειρημένον ἱεροῦ σπηλαίου. Μικροὶ διπλοὶ πελέκεις δέκα καὶ ἑννέα. Ἀργυροῦς πέλεκυς εἷς, λεπίδες ξιφῶν ἢ μαχαίρων τριάκοντα καὶ τέσσαρα. Πάντα πρωτομινωϊκά.

7. Ἀσκληπιὸς μαρμάρινος εὐρεθεὶς ἐν Γόρτυνι τυχαίως καὶ ἀγορασθεὶς (εἰκ. 1, παρ' ἐνθ. πίν. 3).

8. Εἰδώλια ἑπτὰ ἐξ ἀλαβάστρου ἢ μαρμάρου εὐρεθέντα εἰς τὰς προειρημένους ἀνασκαφὰς Πλατάνου.

Εἰδώλιον ἐκ σκληροτάτου πρασινίζοντος λίθου μεσομινωϊκὸν εὐρεθὲν τυχαίως παρὰ τὸ χωρίον Ἀγ. Βαρβάρα καὶ ἀγορασθὲν.

9. Σφραγίδες καὶ γαλόπετρες. Σφραγίδες ἕξ ἐλέφαντος, πᾶσαι πρωτομινωϊκαί, πεντήκοντα καὶ δύο, εὐρεθεῖσαι εἰς τὰς προειρημένους ἀνασκαφὰς ἐν Πλατάνῳ. Σφραγίδες ἐκ λίθου στεατίτου καὶ γαλόπετραι τεσσαράκοντα δύο, ἐξαρτήματα περιδεραίου ἕξ καὶ ὄρμοι ἐκ λίθων χαλκηδονίου, σαρδίου, φυσικοῦ κρυστάλλου, ὑελώδους μάζης ὑπολεύκου ἢ πρασινωπῆς καὶ στεατίτου τὸ ὅλον εἴκοσι καὶ πέντε. Εἰς κύλινδρος Ἀσσυριακὸς ἐκ μετεωρίτου, καὶ σφραγίδιον ἐκ κράματος χαλκοῦ καὶ ἀργύρου.

10. Ἐπιγραφαὶ τρεῖς, ἢ μία Ἑλληνικὴ εὐρεθεῖσα ἐν Ἀγίῳ Νικολάῳ Μεραμβέλλου (ἀρχαία Λατῶ), ἢ δευτέρα Ρωμαϊκὴ εὐρεθεῖσα ἐν Βιάννῳ.

11. Σκευὴ καὶ ἐργαλεῖα λίθινα ἑκατὸν δέκα εὐρεθέντα ἐν ταῖς προειρημέναις ἀνασκαφαῖς Πλατάνου. Τὰ πλεῖστα τούτων εἶναι ἰδιόσχημα καὶ ἐκ στεατίτου. Ὑπάρχουσι δὲ ἐν τούτοις καὶ πολλὰ διπλᾶ καὶ τετραπλᾶ, ἅτινα δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι κέρυνοι.

12. Γαλόπετραι δύο, μία ἐκ στεατίτου, ἢ ἑτέρα ἐκ σαρδίου, εὐρεθεῖσαι ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς Τυλίσου, εἷς κύλινδρος Ἀσσυριακὸς ἐκ μετεωρίτου εὐρεθεὶς ἐν ταῖς αὐταῖς ἀνασκαφαῖς, καὶ τέλος δύο χαλκᾶ μινωϊκὰ εἰδώλια εὐρεθέντα τυχαίως ἐν Τυλίῳ καὶ ἀγορασθέντα.

Πρὸς ἔκθεσιν ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῶν ἀρχαιοτήτων τούτων κατεσκευάσθησαν πέντε νέαι προθηκαὶ τοποθετηθεῖσαι ἐν τῇ κεντρικῇ αἰθούσῃ, ἧτις ὅμως ὑπερπληρωθεῖσαι, οὐ μόνον οὐδεμίαν νέαν προθήκην δύνανται νὰ περιλάβῃ, ἀλλὰ καὶ θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀραιωθῶσιν αἱ ἐν αὐτῇ προθηκαί.

Πλὴν τῶν ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ Μουσεῖου ἐκτεθέντων πραγμάτων εἰσηλθόν καὶ πολλαὶ ἀρχαιότητες εἰς τὰς ἀποθήκας αὐτοῦ, ἕξ ὧν τινὲς μὲν καὶ θὰ μείνωσιν ἐκεῖ ὡς μὴ οὔσαι ἀξιοὶ νὰ ἐκτεθῶσιν ἐν τῷ Μουσεῖῳ καὶ τοιαῦται εἶναι χιλιάδες ἑλλειπῶν ἢ μὴ συγκολλημένων τεμαχίων πηλίνων ἀγγείων, ἅτινα φυλάττομεν καὶ τοι κατὰ τὸ φαινόμενον εὐτελεῖ καὶ ἄχρηστα· διότι θὰ ἦσαν λίαν εὐπρόσδεκτα εἰς ἄλλα Μουσεῖα ἢ

ἕδρας ἀρχαιολογικῆς διδασκαλίας ὡς δείγματα. Τούτοις προσθετέον πολλὰς πηλίνας λάρνακας νεκροδόχους, ὧν βρῖθι τὸ ἔδαφος τῆς Κρήτης καὶ αἵτινες ἂν περισυλλεγόντο πᾶσαι οὐδὲν Μουσεῖον θὰ ἦτο τόσον εὐρύχωρον ἵνα περιλάβῃ ταύτας.

Πλὴν τούτων ὅμως εἰσήχθησαν εἰς τὰς ἀποθήκας καὶ μένουσιν ἐκεῖ πολλοῦ λόγου ἀξιαὶ ἀρχαιότητες δι' ἔλλειψιν χώρου ἐν ταῖς αἰθούσαις αὐτοῦ.

Τοιαῦται εἶναι ζωοφόροι ἐκ σειρᾶς πλακῶν πώρου λίθου, προερχομένων ἀπὸ τὸν ἐν Πατέλα παρὰ τὸ χωρίον Πριναῖς ἀρχαιοτάτον Ἑλληνικὸν ναὸν ἀνασκαφέντα καὶ δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Pernier. (Annuario della R. Scuola Archeol. di Atene 1914). Ἐπίσης ἄγαλμα καθήμενης θεοῦτος ἐκ τοῦ αὐτοῦ ναοῦ.

Πίθοι Μινωϊκοί, καὶ ἄλλα ἀγγεῖα πηλίνα ἐκ Τυλίσου.

Πίθοι καὶ λάρνακες καὶ ἄλλα μικρότερα πηλίνα ἀγγεῖα πρωτομινωϊκὰ τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν παρὰ τὴν βορείαν παραλίαν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Ἱεραπέτρου ἀνασκαφῶν τοῦ κ. R. Seager. Πάντα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς εὐρείαν νεκρόπολιν διατηρηθεῖσαν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἦτοι ἀπὸ τῶν πρωτομινωϊκῶν μέχρι τῶν ὑστερομινωϊκῶν ἀρχόντων.

Ἐξω τοῦ Μουσεῖου ἐν τῇ περιοχῇ Κνωσοῦ ἐγίνοντο κατὰ διαλείμματα μικραὶ ἐργασίαι καθαρισμοῦ καὶ στηρίξεως τοίχων.

Τὰ ἀνάκτορα Κνωσοῦ καὶ αἱ περίεξ τούτων οἰκίαι ἔχουσιν ἀνάγκην ὀριστικωτέρων στηρίξεων καὶ συμπληρώσεων, ἀλλὰ οἱ καιροὶ δὲν εἶναι πρὸς τοιαῦτα ἔργα ἀρμόδιοι, διὸ ἐκρίθη εὐλόγος ἡ ἀναβολή.

Μία ὅμως ἀνάγκη εἶναι καταφανῆς καὶ ἐπιγούσα ἢ συμπλήρωσις τοῦ ἐν Ἱερακλείῳ Κρητικοῦ Μουσεῖου, οὗ τὸ ἥμισυ ἔχει οἰκοδομηθῆ ἤδη πρὸ τῆς εὐτυχοῦς ἐνώσεως τῆς Κρήτης πρὸς τὴν μητέρα Ἑλλάδα. Ἔχει δὲ διὰ τὸ ὅλον πολλαχῶς μελετηθῆ τὸ σχέδιον καὶ ὑποβληθῆ εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἀρμοδίων. Ἡ ὁμολογημένη παγκοσμίως σπουδαιότης καὶ ἀξία τῶν συλλογῶν τοῦ Μουσεῖου πιστεύομεν ὅτι θὰ πείσῃ τοὺς ἀρμοδίους νὰ μὴ ἀναβάλωσιν ἐπὶ πλέον τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου.

Ἐξω τοῦ Μουσεῖου ἐνηργήσαμεν ἀνασκαφὴν κατ' ἐντολήν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας παρὰ τὸ χωρίον Μάλλια. Εὐρέθη ἐκεῖ ἀνάκτορον ἢ οἰκίαν μεγάλην πρωτῶν Μινωϊκῶν χρόνων. Τῆς οἰκίας ταύτης ἀνεκαλύφθησαν μέχρι τοῦδε δέκα ὠκτὼ δωμάτια, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ πολλὰ ἄλλα, εὐρέθησαν δὲ καὶ ἀξιόλογα πηλίνα ἀγγεῖα. Πέριεξ τῆς οἰκίας ταύτης ἐβεβαιώθη ἡ ὑπαρξὶς πολλῶν ἄλλων οἰκιῶν, εἰς ἀπόστασιν δὲ χιλιό-

μέτρου περίπου παρά την παραλίαν έβεβαιώθη, ή ύπαρξις πολλών τάφων συγχρόνων τῇ παρακειμένη Μινωικῇ πόλει. Περίληψις τῶν ἐργασιῶν τούτων δημοσιεύεται εἰς τὰ πρακτικά τῆς 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας.

Τυχαῖα εὐρήματα.

Πρὸ ἔτους περίπου κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ὁδοῦ μεταξύ 'Ηρακλείου καὶ Τυλίσου ἐφάνησαν παρά τὸ μετόχι «Γάζι» γαστρία πολλὰ ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ.

'Επισκεφθεὶς τὸν τόπον ἐπίσθην ὅτι τὰ γαστρία ἀνήκουν πάντα εἰς ἀγγεῖα Μινωϊκῶν ἐποχῶν. 'Επειδὴ δὲ καὶ ὁ τόπος δὲν ἀπέχει πολὺ τῆς Τυλίσου, ἐνόμισα καθήκον μου νὰ ζητήσω μικρὰν πίστωση πρὸς ἀκριβεστέραν ἔρευναν τοῦ τόπου καὶ περισυλλογὴν καὶ περισώσιν ἀρχαίων τυχῶν εὐρισκομένων ἐκεῖ.

Περὶ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου ἐξηρεύνησα τὸν τόπον διὰ δύο καὶ ποτε διὰ τριῶν ἐργατῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐρεύνης ταύτης ἦτο τὸ ἑξῆς: Πρὸς τὸ νότιον μέρος τῆς ὁδοῦ καὶ ἐν μέρει ὑπὸ ταύτην εὐρέθη λάκκος ἐκβολᾶδων πλήρης γαστριῶν ἀνηκόντων πάντων εἰς τὴν πρωτομινωϊκὴν περίοδον· ὅλα τὰ ἀγγεῖα ἦσαν κατασκευασμένα ἄνευ τροχοῦ, ὀλίγα δὲ μόνον ἐξ αὐτῶν παρουσιάζουσιν ἴνη περιστροφικῆς κινήσεως κατὰ τὴν πλάσιν, ἀλλ' οὐχὶ σημεῖα ἀληθοῦς τροχοῦ. 'Η ὀπτησις τῶν ἀγγείων εἶναι τελεία ἐν κλιβάνῳ. Τεμάχια σωλήνων, πίθων καὶ ἄλλων μεγάλων ἀγγείων περιέχουσι πολλὴν ἄμμον μεμιγμένην τῷ πηλῷ, ἴσως διότι ἡ ἀνάμιξις αὕτη ἐπιστεύετο, ὅτι δίδει μείζονα στερεότητα εἰς τὸν πηλόν. Τῶν λεπτῶν ὅμως γαστριῶν ὁ πηλὸς εἶναι λεπτότατος ὡς ἐπιμελῶς κεκαθαμένος.

Τὰ χονδρότερα καὶ μεγαλύτερα ἀγγεῖα ἔφερον ὡς κοσμήματα ζῶνας διὰ μέλανος ἢ δι' ἐρυθροῦ χρώματος, καὶ πλαστικὸν περὶ τὸν λαιμὸν κορδόνιόν μιμούμενον σχοινίον.

Τὰ μικρότερα ἀγγεῖα ἦσαν σκύφοι μὲ ραμφοειδῆ προχοῆν καὶ μικραὶ οἰνοχόαι καὶ κύπελλα σχημάτων ὁμοίων πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Mackenzie δημοσιευθέντα (The Journal of the Hellenic Studies XXIII σελ. 167 καὶ 181). 'Ἦσαν δὲ καὶ ταῦτα χρωματισμένα ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν διὰ μέλανος ἢ ἐρυθροῦ χρώματος, τινὰ δὲ τούτων ἐπὶ τοῦ μαύρου ἢ ἐρυθροῦ ἐδάφους ἔφερον διὰ λευκοῦ κοσμήματα ἀπλᾶ γραμμικὰ ἢ ταινίας διὰ μαύρου χρώματος ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ὤχρου τοῦ πηλοῦ.

Μεταξὺ τῶν τεμαχίων τούτων, ὧν τινα, κατὰ τὴν ταξινόμησιν τοῦ 'Εθνας, δύνανται νὰ θεωρηθῶσι καὶ ὡς μεσομινωϊκὰ, εὐρέθησαν καὶ

δύο γαστρία ἐκ πηλοῦ φαιοῦ, ἅτινα δύνανται νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὴν καλουμένην μετανεολιθικὴν (sub-neolithic) ἢ χαλκολιθικὴν περίοδον. Εὐρομεν πλὴν τῶν πηλίνων καὶ ἐλάχιστα τεμάχια λιθίνων ἀγγείων.

'Αντικρὺ τοῦ λάκκου τούτου ἐφαίνοντο τοιχία καὶ γαστρία, ὑστερομινωϊκὰ ὅμως ταῦτα. Μικρὰ ἔρευνα καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο μοὶ ἔδειξεν ὅτι τὰ τοιχία ἀνήκον εἰς οἰκίαν Μινωϊκὴν, εὐρέθη δὲ καὶ τὸ δάπεδον ταύτης διὰ πλακῶν σχιστολίθων. 'Η πενιχρότης τῶν εὐρημάτων ἔπεισεν ἡμᾶς νὰ διακόψωμεν ἐνταῦθα τὰς ἐρέυνας μας. Εὐρομεν ἐν τούτοις ἑλλιπὲς ἀγγεῖον ὁμοιάζον καθ' ὅλα πρὸς τὰ ἐν Τυλίσῳ εὐρεθέντα ὑστερομινωϊκὰ α'. Τούτου συμπληρωθέντος κατὰ τὸ δυνατόν δίδομεν ἐνταῦθα τὴν εἰκόνα (εἰκ. 2, παρένθ. πίν. 3). 'Αλλὰ καὶ ἡ τόσον ὀλίγη ἐργασία ἀπέδειξεν ὅτι ὑπῆρχεν ἐνταῦθα συνοικισμὸς μικρὸς ἀπὸ τῶν πρώτων μέχρι τῶν ἐσχάτων Μυκηναϊκῶν χρόνων, καὶ μέχρι τῶν Ρωμαϊκῶν, διότι εὐρομεν καὶ τάφον τῆς ἐποχῆς ταύτης πενιχρὸν ὅμως καὶ διηρασμένον.

Τὰ χαρακτηριστικώτερα γαστρία μετεφέρθησαν εἰς τὰς ἀποθήκας τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου δυνάμενα νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς δείγματα διὰ τὴν Μινωϊκὴν ἀγγειοπλαστικὴν

'Αλλὴν μικροτέραν δοκιμὴν ἐνηργήσαμεν εἰς τὰ θεμέλια τῆς εἰς Δημαρχεῖον ἀνακαινιζομένης ἐνετικῆς Loggia τοῦ 'Ηρακλείου·

Εἰς βάθος 5 μέτρων ὑπὸ τὸ σημερινὸν ἔδαφος εὐρέθησαν τάφοι Ρωμαϊκῶν χρόνων, οὓς ἐνόμισαμεν καθήκον νὰ ἐξετάσωμεν ἀκριβεστέρον πως. Εὐρομεν ἐν αὐτοῖς μόνον ἀσημάντα ἀγγεῖα πῆλινα εἰς τεμάχια καὶ ὑέλινον ἀγγεῖον ὁμοιάζον πρὸς τὰ σημερινὰ κανδύλια (εἰκ. 3, παρένθ. πίν. 3). Εὐρέθη καὶ μικρὸν ἄωτον ἀγγεῖον τοῦ σχήματος τῶν ἀτρακτοειδῶν «δακρυδόχων» (εἰκ. 4, παρένθ. πίν. 3) μὲ μέλαν γάνωμα καὶ φυλλοειδῆ κοσμήματα δι' ἐρυθροῦ καὶ λευκοῦ χρώματος.

ΙΩΣΗΦ ΧΑΤΖΙΑΚΙΣ

Ι' ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Μουσεία, περισυλλογὴ καὶ συντήρησις ἀρχαίων.

Κατὰ τὸν 'Ιούλιον τοῦ 1915 μετέβην εἰς Γόρτυνα, ὅπου παραμείνας μίαν ἑβδομάδα κατήρτισα τὸν κατάλογον τῶν ἐν τῷ ἐκεῖ φυλακίῳ εὐρισκομένων ἀγαλμάτων καὶ ἄλλων γλυπτῶν ἑλλην. καὶ ρωμ. χρόνων εἴτε ἐξ ἀνασκαφῶν προερχομένων εἴτε ἐξ ἀγορᾶς ἢ τυχαίων εὐρέσεων, μετεκόμισα δὲ εἰς τὸ φυλακεῖον καὶ τινα

ἄλλα ἐκ τῶν ἀγρῶν. Τὰ ἀρχαῖα εὐρίσκονται τοποθετημένα ἐν τῷ ὑποστέγῳ καὶ τῇ αὐλῇ τοῦ φυλακείου, τρία δὲ ἀγάλματα τὰ σημαντικώτατα ἐντὸς δωματίου. Τὰ καταγραφέντα γλυπτά τοῦ φυλακείου Γόρτυνος συνεποσώθησαν εἰς 47, ὧν κατάλογον ἀπέστειλα εἰς τὸ Σ. Ὑπουργεῖον.

Ταυτοχρόνως ἀνέκτισα τὰ καταρρεύσαντα ξηρολιθικά περιφράγματα τοῦ Νυμφαίου Γόρτυνος καὶ τὸν παρὰ τὴν μεγάλην Ἐπιγραφὴν ἀγωγὸν πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ὑδάτων ἀπὸ τῆς Ἐπιγραφῆς, ἣς ἡ προφυλακτικὴ στέγη γενομένη δαπάναις τῆς τέως Γεν. Διοικήσεως Κρήτης ἐπερατώθη καλῶς.

Μετὰ ταῦτα μετέβην εἰς Λεβήνα, ὅπου ἐκαθάρισα τὸ πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς Ἀποστολῆς ἀνασκαφὴν Ἀσκληπιείου.

Κατὰ παραγγελίαν τοῦ Σ. Ὑπουργείου παρεσκεύασα ἀντίγραφα τῶν εὐρετηρίων τῶν Μουσείων Χανίων καὶ Ρεθύμνης καὶ ἀπέστειλα ἐν καιρῷ. Κατὰ ταῦτα φυλάσσονται ἐν μὲν τῷ Μουσείῳ Χανίων ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ κ. Ἐμμ. Γενεράλι γυμνασιάρχου τὰ ἐξῆς ἀρχαῖα.

Δίθινα 1) Γλυπτά 82, 2) διάφορα 16, 3) λίθοι ἐγγεγλυμμένοι καὶ ἀνάγλυπτοι 22.

Ἐπιγραφαί 43.

Πήλινα 714.

Νομίσματα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ 70.

Μεταλλικά 121.

Υάλινα 63.

Διάφορα 5.

Ἐν δὲ τῷ Μουσείῳ Ρεθύμνης εὐρίσκονται καταγεγραμμένα καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ κ. Εὐσταθίου Πετρουλάκι καθηγητοῦ τὰ ἐξῆς.

Πήλινα 506.

Υάλινα 46.

Μεταλλικά 90.

Δίθινα γλυπτά καὶ σκεύη 80.

Ἐπιγραφαί 46.

Νομίσματα 476.

Σφραγίδες, δακτυλιόλιθοι καὶ μολυβδόβουλλα 66.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἀνασκαφῆς Δαμανίων κατὰ τὰ τέλη Αὐγούστου ἐξετέλεσα περιουσίαν διὰ τῶν ἐπαρχιῶν Μονεφατισίου, Βιάννου, Ἱεραπέτρου καὶ Μιραμπέλλου, ἐπεθεώρησα τὰς ἐν ταύταις γενομένας προηγουμένως ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς καὶ ἠρεύνθησα διαφόρους θέσεις πρὸς ἀνεύρεσιν ἀρχαίων καὶ μελέτην αὐτῶν. Εἰς θέσιν **Τροχάλους** μεταξὺ Δαμανίων καὶ τῆς Μονῆς Ἐπανωσήφη εὗρον Μυκηναϊκὸν συνοικισμὸν ἐπὶ λόφου, εἰς τὸν ὁποῖον συνοικισμὸν πιθανώτατα ἀνήκει καὶ ὁ ἀνασκαφεὶς τάφος Δαμανίων.

Εἰς θέσιν **Κεφάλι** ἔς τοὺς **Βάκωντες** μεταξὺ τῶν χωρίων Σωκαρᾶ καὶ Βελουῆλι εὗρον ἐρεί-

πια ἀρχαίας πόλεως ἐκτεταμένα. καὶ συνέλεξα ὄστρακα ἑλληνικῶν χρόνων· περὶ τοῦ ἀρχαίου τούτου συνοικισμοῦ οὐδεὶς τῶν περιηγητῶν οὐδὲ τῶν ἀρχαιολόγων ἔκαμε λόγον, ἔμαθον δὲ ὅτι καὶ τάφοι μετὰ κτερισμάτων ἀξιολόγων εἶχον εὐρεθῆ πρὸ ἐτῶν ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν χωρικῶν.

Εἰς θέσιν **Βλαχινῶ** παρὰ τὰ χωρία Πυράθι (ἀρχ. Πύρανθος) καὶ Ἀποσελέμη εὐρέθη πρὸ μικροῦ μεγάλη στήλη (ὄρος, *Terminus*) πωρίνη φέρουσα λατινικὴν ἐπιγραφὴν, καθ' ἣν ὁ Ἀνθύπατος Κρήτης Λεύκιος Τουρπίλιος Δέξτερ κατὰ τὸ 63 μ. Χ. ἔστησε τὴν στήλην ταύτην ὡς ὄρον τῶν δημοσίων κτημάτων τῶν Γορτυνίων. Τὴν στήλην μετεκόμισα εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου, τὴν δὲ ἐπιγραφὴν δημοσιεύω ἐν τῷ παρόντι Δελτίῳ (Ἀρχ. Δελτ. 1916 σ. 6).

Εἰς τὸ χωρίον **Ἄγία Φωθιά** (Μονοφατισίου) ἐξήτασα τὰ ἐρείπια 10—12 κολοσιαίων κτιστῶν δεξαμενῶν ρωμ. χρόνων, αἱ ὁποῖαι καλοῦνται σήμερον **Δοῦτρες**· εἰς ταύτας συνελέγοντο ἐν καιρῷ χειμῶνος τὰ ὕδατα καὶ διωχετεύοντο δι' ὑδραγωγείου εἰς τὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς πεδιάδος Μοναφατισίου κείμενον ρωμ. συνοικισμὸν εἰς θέσιν καλουμένην σήμερον **Ἀργυρό**· ὅμοιαι δεξαμεναὶ καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν κατεσκευασμένοι σώζονται καὶ εἰς τὸ ὀλίγον δυτικώτερον κείμενον χωρίον **Στέρρες**. Καὶ περὶ τοῦ συνοικισμοῦ τούτου καὶ τῶν μεγαλοπρεπῶν ὑδραυλικῶν τούτων ἔργων τῆς ρωμ. ἐποχῆς οὐδεὶς μέχρι τοῦδε εἶπέ τι.

Ἄνωθεν τοῦ σημερινοῦ χωρίου **Ροτάσι** ἐπὶ λόφου φέροντος τὸ ὄνομα **Ροτασανῆ Κεφάλι** ἔκειτο τὸ Ὀμηρικὸν **Ρύτιον** (Ἰλιάδ. Β 648 «Φαιστόν τε Ρύτιόν τε πόλεις εὐ ναιεταώσας.») Ἡ πόλις ὑποταχθεῖσα ὑπὸ τῶν πλησιοχώρων Γορτυνίων ἐξέπεσε κατὰ μικρὸν εἰς κόμην κατὰ τὴν Ρωμ. ἐποχὴν, ὡς ἀναγράφεται εἰς ἐπιγραφὴν εὐρεθεῖσαν ἐπὶ τόπου καὶ μετακομισθεῖσαν εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου («Ρυτιασίον κόμη»), ἐξ οὗ προῆλθε καὶ τὸ σημερινὸν ὄνομα τοῦ χωρίου (Ρυτιάσιοι, Ροτάσιοι). Σώζονται πολλὰ ἀναλήματα καὶ τμήματα τειχῶν, δεξαμεναὶ ὑδάτων, καὶ τὰ ἐρείπια τριῶν Βυζαντιακῶν ἐκκλησιῶν, ὃ δηλοῖ ὅτι ἡ κόμη κατακεῖτο καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Εἰς τὸν ὑψηλὸν λόφον **Κάστελλον** σώζονται τὰ ἐρείπια τοῦ Ἐνετικοῦ φρουρίου *Castel Belvedere* (Ριζόκαστρον παρὰ τοῖς ἐγγχωρίοις). Σώζει τέσσαρας Βυζαντιακὰς ἐκκλησίας, ὧν αἱ τρεῖς ἀγιογραφημέναι, διακρίνονται δ' ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ ἀραιὰ λείψανα ἀρχαιοτέρων χρόνων, ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι καὶ ἑλληνικὸς συνοικισμὸς ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ ὄχρου καὶ θαυμασίαν ἀποψιν ἔχοντος λόφου.

Μετὰ ταῦτα ἐξήτασα τοὺς παραλίους ἀρχαίους

συνοικισμούς **Τούτσουρον**, **Ἄρθην** καὶ **Μύρτον** ἐν τῷ Λιβυκῷ πελάγει. Καὶ εἰς τοὺς τρεῖς φαίνονται τοῖχοι καὶ ἀναλήματα καὶ κτίσματα ρωμ. χρόνων, εἰκάζεται δὲ ὅτι ἐν αὐτοῖς ὑπῆρχον μικραὶ παράλια ἐμπορικαὶ πόλεις κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν. Εἰς τὸν Τσούτσουρον τοποθετεῖται ὑπὸ τινων καὶ ἡ ἑλληνικὴ **Πριανός**, εἰς δὲ τὴν Ἄρθην εὐρέθησαν καὶ λείψανα Μινωικὰ (ἀγγεῖα λίθινα καὶ σφραγιδες) ὑπὸ τοῦ κ. Evans.

Εἰς τὴν ἀπάνω Βιάννον (ἀρχαία **Βιάντος**) ἀνεσκάφη τάφος Βυζαντιακὸς φέρων τὴν ἐπιτάφουσαν ἐπιγραφὴν τὴν ἀνωτέρω (Ἀρχ. Δελτ. 1916 σελ. 10) δημοσιευομένην.

Εἰς Ἱεράπετρον (ἀρχ. **Ἱεράπυτνα**) ὁ ἱατρὸς Ἐμμ. Μελαῖς ἀνεῦρε δύο μαρμάρινα ἀγάλματα, ὧν τὸ ἕτερον ἀκέφαλον εἰκόνιζε Ἄρτεμιν τοξοφόρον καλῆς τέχνης καὶ φυσικοῦ μεγέθους, ἀντίτυπον πιθανῶς καλοῦ ἀγάλματος ἑλληνικῶν χρόνων.

Εἰς Ἅγιον Νικόλαον Μιραμπέλλου (ἀρχαία **Δατὴ πρὸς Καμάρρα**) παρέλαβον νεωστὶ ἠϋρημένην ἐπιγραφὴν τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος ἀναγράφουσαν τὴν ὑπὸ τῆς πόλεως διὰ τῶν Κόσμων οἰκοδόμησιν Στοᾶς (Ἀρχ. Δελτ. 1916 σελ. 1).

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν ἐν Ἡρακλείῳ ἔδραν μου, ἐπεστάτησα εἰς τὸν καθαρισμὸν, τὴν συγκόλλησιν, τὴν ταξινομήσιν καὶ καταγραφὴν τῶν ἐκ Πλατάνου ἀρχαίων, τὰ ὅποια ἐπλήρωσαν δύο ἀρχαιοθήκας τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ.

Κατὰ τὸν Ὀκτώβριον ἐξήλθον εἰς τὸ χωρίον Ἀνώπολι Πεδιάδος, ὅπου χωρικὸς εἶχεν εἰδοποιήσει ὅτι εὗρε πηλίνην λάρνακα· πράγματι ὁ τάφος σκαφείς ὑπ' ἔμου εὐρέθη ἔχων πέντε κιβωτοειδεῖς συνήθεις λάρνακας μετὰ τῶν σκεπασμάτων των, οὐδὲν ὅμως ἄλλο κτέρισμα περιεῖχεν, αἱ δὲ λάρνακες ἦσαν σεσαθρωμέναι καὶ ἔστερουντο διακοσμήσεως.

Κατὰ τὸν Δεκέμβριον ἐξήλθον ἐκ νέου εἰς Πλάτανον· ἐξήτασα τὰ εἰς θέσιν Μοναστηριακῆς Ἀγλάδες ἐν χιλιόμετρον δυτικώτερον τῶν θόλων φαινόμενα ἵχνη καὶ ἐξηκριβίωσα ὅτι πρόκειται περὶ οἰκοδομημάτων πρωτομινωϊκῆς ἐποχῆς κατεστραμμένων. Εἰς τὴν πλησίον θέσιν **Σιντερόγουρναν** εὗρον ρωμ. ἀγροικίαν μετὰ καμίνου κεραμευτικῆς πλησίον μὴ ἀνασκαφέντα. Μεταβὰς εἰς τὸ χωρίον Σίβαν (Πυργιωτίσσης), ὅπου εἰς θέσιν Πιτρόμαντρης ἡ Ἰταλικὴ Ἀποστολὴ ἀνέσκαψε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν δύο θολωτοὺς τάφους πρωτομινωϊκούς, παρετήρησα κάτωθι τοῦ χωρίου εἰς θέσιν **Κότσια** τετράγωνον κτίσμα ἐξ ὄγκολίθων ἀργῶν, ὅμοιον δὲ εἰς θέσιν Ριζᾶ μετὰ τῶν χωρίων Κουσὲ καὶ Σίβα. Πρόκειται περὶ κτισμάτων πρωτομινωϊκῶν πιθανῶς, ἴσως

δὲ καὶ τάφων ἐν σχήματι τετραγώνων περιφραγμάτων, οἷα εὐρέθησαν εἰς Παλαικόστρον Σητείας ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς καὶ εἰς Γοῦρνες Πεδιάδος ὑπὸ τοῦ ἐφόρου κ. Χατζιδάκι καὶ χρεῖζουσι διὰ τοῦτο δοκιμαστικῆς σκαφῆς.

Ἀνασκαφικαὶ ἐργασίαι.

Α'. Δαξευτὸς Μυκην. τάφος παρὰ τὴν Ἐπισκοπὴν Πεδιάδος.

Εἰς θέσιν τὰ **Μαρκαβοῦσα** παρὰ τὸ χωρίον Ἐπισκοπὴν ἀνεκαλύφθη τυχαίως τάφος λαξευτὸς ἐν τῷ βράχῳ μυκηναϊκῆς ἐποχῆς· ἡ σκαφή καὶ ὁ καθαρισμὸς αὐτοῦ ἐγένετο κατὰ τὸν Μάρτιον. Ἀποτελεῖται ἐκ δρόμου λαξευτοῦ κατωφεροῦς πρὸς τὴν πύλιν ἔχοντος μῆκος τεσσάρων μέτρων καὶ πλάτος 1,20. Ἐκ τοῦ δρόμου τούτου διὰ πύλης πλάτους 0,68 εἰσέρχεται τις εἰς τὸν λαξευτὸν νεκρικὸν θάλαμον, ὁ ὅποιος σήμερον ἐνεκα βλάβης ἐκ τῆς ἀποσαθρώσεως τοῦ βράχου καὶ τῆς καταπτώσεως πολλῶν τεμαχίων αὐτοῦ ἔχει ἀκανόνιστον τὸ σχῆμα ὁμοιάζων πρὸς φυσικὸν σπήλαιον, οὗ τὸ μὲν μῆκος εἶναι 2,75, τὸ δὲ πλάτος 1,75 καὶ τὸ μέγιστον ὕψος 1,50. Ὁ δρόμος καὶ ἡ εἴσοδος τοῦ τάφου εἶναι ἐξ ἀνατολῶν.

Ἐντὸς τοῦ τάφου εὐρέθησαν δύο πήλινα λάρνακες, μία ἐκατέρωθεν τῷ εἰσερχομένῳ καὶ παρὰ τὰ τοιχώματα. Τὰ καταπεσόντα ἐκ τῆς ἀποσαθρώσεως τοῦ βράχου χῶματα ἐπλήρωσαν τὸ πλεῖστον τοῦ θαλάμου καὶ ἐκάλυψαν τὰς λάρνακας μέχρι τῶν χειλέων. Αἱ λάρνακες εἶναι τοῦ συνήθους κιβωτοειδοῦς σχήματος τετράποδες καὶ φέρουσαι τὰ γνωστὰ τετράκλιτα σκεπάσματα ἢ μία ἔχει μῆκος 1,18, πλάτος 0,44 καὶ βάθος 0,50, οὐδεμίαν φέρουσι διακόσμησιν· ἐκάστη περιεῖχε τὰ ὄστᾶ ἐνὸς νεκροῦ σεσαθρωμένα τελείως. Ὑπὸ τὴν πρώτην λάρνακα παρετηρήθησαν λείψανα καὶ ἄλλου νεκροῦ.

Εἰς τὸ βάθος τῆς ἐπιχώσεως εὐρέθησαν καὶ ἀγγεῖα τινα πήλινα, ἥτοι μεγάλη μόνωτος οἰνοχόη καὶ δύο κύπελλα μεθ' ὑψηλοῦ ποδὸς τοῦ γνωστοῦ μυκην. τύπου· καὶ τὰ τρία φέρουσι διακόσμησιν καστανόχρουν στυλπνὴν μυκηναϊκῆν. Ἐκ τούτων ἀκριβοῦται ἡ ἐποχὴ τοῦ τάφου καὶ τῶν λαρνάκων.

Β'. Πρωτομινωϊκαὶ θόλοι Πλατάνου.

Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον 1915 ἐξηκολούθησα καὶ ἐπεράτωσα τὴν σκαφὴν τῆς πρωτομινωϊκῆς νεκρουπόλεως Πλατάνου εἰς θέσιν Σταυρῶν.

Κατὰ τὸ 1914 εἶχον ἀνασκάψει τὴν θόλον Α καὶ τινὰς τῶν περὶ αὐτὴν μικροτέρων ταφῶν

καὶ ἀποθετῶν (Ἀρχαιολ. Δελτίον 1915 Παραρτ. σελ. 60—61). Ἐφέτος ἐκαθάρισα τὸν περίεξ τῆς θόλου ταύτης χώρον καὶ ἀπεκάλυψα δέκα τὸ ὄλον οἰκίσκους (ἀποθέτας καὶ μικροὺς τάφους) κατὰ τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς μέρος καὶ λέντε κατὰ τὸ νότιον κτιστοὺς πάντας. Οἱ πλείστοι περιεῖχον ὀστᾶ νεκρῶν ἄκαυτα καὶ κτερίσματα ἀξιόλογα. Εἰς μάλιστα τούτων ὀρθογωνίου σχήματος ἔχων μῆκος 3 μέτρων καὶ πλάτος 1,70 καὶ βάθος σωζόμενον 0,50 ὑπῆρξεν ὁ ἀξιολογώτατος παρασχὼν τὰς καλλίστας τῶν μεγάλων ἐλεφαντίνων σφραγίδων. Ἐκ τούτων τινὲς εἶναι θανμάσιοι καὶ πρωτοφανεῖς. Μία τούτων ἔχει σχῆμα πιθήκου κυνοκεφάλου ὀκλάζοντος, ἄλλη βῆλος κατακειμένου, αἱ λοιπαὶ εἶναι κυλινδρικοὶ φέρουσαι τὰς ἐγγεγλυμμένας παραστάσεις λεόντων, αἰγάγων, πτηνῶν, ἐντόμων, εἰς ἀμφοτέρας τὰς βάσεις. Εἰς ἄλλος τῶν ἀποθετῶν ἐπιμήκους σχήματος, οὗ ἡ ἀνασκαφὴ συνεπληρώθη Ἐφέτος, περιεῖχε περί τὰ 300 λίθινα καὶ μαρμάρινα πρωτομινωῖκά ἀγγεῖα, ὧν τινὰ εἶναι θαῦμα κομψότητος καὶ ἐπιμελεστάτης ἐργασίας. Ἐπίσης εὐρέθησαν κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς σκαφῆς τῆς θόλου Α καὶ τῶν περὶ αὐτὴν ταφῶν δύο ἐγγειρίδια χαλκᾶ τοῦ ἐπιμήκους τύπου, μία χρυσῆ τροχαλιοειδῆς ψήφος, μικρὸν ἀλαβάστινον εἰδώλιον σφηνοπῶγον τύπου προδυναστικοῦ Αἰγυπτιακοῦ, διπλοῦς χαλκοῦς ἀναθηματικὸς πέλεκυς καὶ δύο μικρὰ ἐλεφάντινα εἰδώλια, ὧν τὸ ἕτερον διατηρούμενον καλῶς ἔχει τὴν κεφαλὴν κατὰ φύσιν ἄριστα εἰργασμένην.

Συγχρόνως ἀνέσκαψα τὸν χώρον μεταξὺ τῆς θόλου Α καὶ τῆς 15 μέτρα δυτικώτερον κειμένης θόλου Β. Ὁ χώρος οὗτος περιεβάλλετο ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότον ὑπὸ τοιχείου καὶ ἀπετέλει οὕτως εἶδος πλακοστρώσεως αὐλῆς, οἷα παρατηρήθη καὶ εἰς τὴν θόλον Β τῆς Κουμάσας. Ὁ χώρος εἶχεν ἀναμοχλευθῆ καὶ καταστραφῆ ὑπὸ τῶν χωρικῶν διὰ τῆς καλλιεργείας καὶ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν λίθων καὶ τῶν πλακῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἐλάχιστα ἔχθη τῶν παρακειμένων τῇ θόλῳ Β ἀποθετῶν καὶ ταφῶν ἐφάνησαν, ἀρκετὰ ὅμως ἵνα δεῖξωσιν ὅτι καὶ ἐν ταύτῃ ὅπως καὶ ἐν τῇ θόλῳ Α ὑπῆρχον ὅμοιαι κατασκευαί. Καὶ ἐνταῦθα συνελέχθησαν ἀγγεῖα τινὰ πρωτομινωῖκά λίθινα καὶ πήλινα καὶ μικρὸν εἰδώλιον μαρμαρίνον τῶν λεγομένων Κυκλαδικῶν.

Εἰς τὸν παρακείμενον πρὸς βορρᾶν ἀγρὸν ἐξετέλεσα δοκιμαστικὰς ἐργασίας, εὐρον δὲ ἐνταῦθα συστάδας μικρῶν κτιστῶν τετραπλευρῶν τάφων. Μία τούτων ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν τάφων, ἐν οἷς οἱ νεκροὶ εἶχον ταφῆ πολυάριθμοι καὶ εἰς στρώματα ἐπάλληλα. Τὸν ἕνα ἐκ τῶν τριῶν εἶχον χρησιμοποίησι κατὰ τὴν ὑστερομινωϊκὴν (μυκηναϊκὴν) ἐποχὴν, καὶ εὐρέθησαν ἐν αὐτῷ

ψῆφοι ἐκ πρασίνης υελώδους ὕλης, μία χρυσῆ πυρηνόσχημος καὶ δύο γαλόπετραι ἐκ σαρδίου ἀμυγδαλοειδεῖς. Μετὰ ταῦτα ἀνεσκάφησαν αἱ δύο θόλοι αἱ πρωτομινωῖκαι ἡ Β καὶ ἡ Γ. Ἡ θόλος Β εἶναι ἡ καλύτερον τῶν τριῶν διατηρηθεῖσα, ἔχει δὲ καὶ τοῦτο τὸ διαφέρον ὅτι καταπεσοῦσα ἀρχαίῳθεν ἔσωσε σχεδὸν ὀλόκληρον ἢ μέγα μέρος τοῦ ὕλικου, δι' οὗ ἦτο ἐκτισμένη, καὶ λύει ὀριστικῶς ἐν πρόβλημα, καταδείξασα ὅτι ἦσαν θόλοι πλήρεις καὶ οὐχὶ μόνον κυκλικοὶ περιβόλοι νεκρικοί, ὡς εἶχον ὑποθέσει πολλοὶ μέχρι τοῦδε. Οἱ ἐξαχθέντες ἐκ τῆς θόλου λίθοι πάντες ἀκατέργαστοι ὑπολογίζονται περὶ τὰ 25-30 κυβικά μέτρα πλὴν τῶν χωμάτων, τὰ ὅποια ἀπετελέσθησαν ἐκ τῆς διαλύσεως τοῦ ἀφθόνου πηλοῦ, δι' οὗ εἶχον συνδεθεῖ οἱ λίθοι κατὰ τὴν οἰκοδομίαν. Ἡ θόλος Β ἔχει ἐσωτερικὴν διάμετρον κατὰ τὴν βάσιν 10,30, πάχος δὲ τοῦ περιφερικοῦ τοίχου 2,40-2,50 καὶ σώζει ὕψος καθ' ὄλον τὸν κύκλον 60-80 ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου μετὰ καταφανοῦς ἀποκλίσεως πρὸς τὰ ἔσω. Κατὰ τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς θόλου εὐρέθη μεταξὺ τῶν ἄλλων λίθος πλακωτὸς δισκοειδῆς διαμέτρου 0,50 χρησιμεύων πιθανῶς ὡς σκέπασμα τοῦ ἐν τῇ κορυφῇ τῆς θόλου ὀπαίου, ἔχει δὲ καὶ τμήμα κατὰ τὸ ἐν ἄκρον, ἵνα διὰ τοῦ δακτύλου μετακινήται, ὅσας ἤθελον νὰ ἀνοίξωσι τὸ ὀπαῖον, ἵνα εἰσέλθῃ φῶς, ἢ ἐξέλθωσιν αἱ ἀναθυμιάσεις καὶ ὁ καπνὸς τῶν ἐν τῷ τάφῳ ἀναπτομένων πυρῶν. Ἐξωτερικῶς ἡ θόλος Β σώζει κατὰ τὸ νότιον ἡμικύκλιον 25 προεχούσας πλάκας εἰς γραμμὴν, οἷα παρετήθησαν καὶ εἰς τὰς θόλους Κουμάσας καὶ Ἀγ. Τριάδος. Ἐχρησίμευον δὲ αὐταὶ ἴσως ἵνα πατῶσιν ἐπ' αὐτῶν οἱ κτίσται καὶ κτιζῶσι τὰ ὑψηλότερα μέρη τῆς θόλου, ἢ πιθανώτερον ἀκόμη, ὡς πιστεύω, ἵνα διαπερῶσι καὶ εἰσέρχονται ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως τῆς καλυπτοῦσης τὴν θόλον καὶ καθιστῶσιν αὐτὴν σταθερωτέραν.

Κάτωθι τῶν λίθων καὶ τῶν χωμάτων εὐρέθη τὸ νεκρικὸν στρώμα ἔχον πάχος 0,40-0,80 καὶ ἀποτελούμενον ἐξ ὀστέων σεσηπτότων κατὰ τὸ πλείστον καὶ ἐκ τοῦ ἐκ τῆς σήψεως ὀστέων καὶ ἀντικειμένων ἀποτελεσθέντος καστανόχρου σαρκώματος. Τὸ ἔδαφος τῆς θόλου ἦτο ἐστρωμένον διὰ χαλίκων καὶ ἄμμου τοῦ ποταμοῦ. Οὐδὲν ἔχνος ἀσφαλὲς πυρὸς παρετήρησα ἐν τῇ θόλῳ ταύτῃ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν θόλον Α καὶ Γ καὶ τὰς τῆς Κουμάσας καὶ Πορτί.

Τὸ πάχος τοῦ νεκρικοῦ στρώματος τῆς θόλου ταύτης ἀποτελεσθέντος ἐκ τῆς διαλύσεως πολλῶν ἑκατοντάδων (ἴσως καὶ χιλιάδων) νεκρῶν, ἢ στερεότης τῆς θόλου ταύτης καὶ ἡ προφανῆς χρονολογικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν εὐρημάτων αὐτῆς δεικνύουσιν ὅτι ἡ θόλος Β θὰ διετηρήθη

ἐν χρήσει ἐπὶ αἰῶνας, καὶ ἴσως ἤτο προσιτὴ καὶ ἀφ' οὗ ἔπανσε νὰ χρησιμοποιηθῆται πρὸς ταφάς. Τοῦτο ἔξηγει καὶ τὴν σπάνιν τῶν μεταλλικῶν ἀντικειμένων ἐν αὐτῇ. Ἐξ ἄλλου ἡ θόλος Β φαίνεται ἐκ τῶν εὐρημάτων νεώτερα τῆς θόλου Α καὶ ἀνήκει πιθανώτατα εἰς τὸ τέλος τῆς πρωτομινωϊκῆς καὶ εἰς τὴν μεσομινωϊκὴν ἐποχὴν. Τὸ σχῆμα τῶν σφραγίδων, μάλιστα τῶν κομβιοειδῶν, ἢ εὐρεσις σκαραβαίων καὶ τοῦ Ἀσσυριακοῦ κυλίνδρου καὶ μεσομινωϊκῶν πολυχρωμικῶν ἀγγείων τοῦ λεπτοτάτου εἶδους, καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν χαρακτηριστικῶν τριγωνικῶν ἔγχειριδίων μαρτυροῦσι τοῦτο ἐπαρκῶς.

Τὰ ἀξιολογώτερα τῶν εὐρημάτων τῆς θόλου Β εἶναι:

Ἐγχειρίδια χαλκᾶ τοῦ ἐπιμήκου τύπου, λεπίδες τινὲς μαχαϊριῶν καὶ μικροὶ χαλκοὶ κοπεῖς.

Ἀγγεῖα λίθινα μικρὰ ἐκ τιτανολίθου, μαρμάρου, στεατίτου.

Ἀγγεῖα πήλινα διαφόρων σχημάτων ἤτοι κύαθοι κωνικοί, προχοῖδια, ζφόμορφα δοχεῖα, ἄλλα μὲν τούτων εἶναι πρωτομινωϊκά, ἄλλα δὲ πολυχρωμικὰ καὶ δὴ τινὰ τῶν λεπτοτάτων μεσομινωϊκῶν.

Σφραγίδες περὶ τὰς 70 διαφόρων σχημάτων λίθιναι καὶ ἐλεφάντιναι φέρουσαι ἐγγάρακτα θέματα γραμμικά, δικτυωτά, σπειροειδῆ, ποικίλα συμπλέγματα ἢ ζῶα. Μεταξὺ τούτων εἶναι καὶ τρεῖς σκαραβαῖοι ἐκ λευκοῦ στεατίτου καὶ κύλινδρος Ἀσσυριακὸς ἐκ σιδήρου μετεωρίτου φέρων δύο θεότητας τῆς Βαβυλωνιακῆς θρησκείας.

Πολλὰ ἑκατοντάδες ψήφων, ὄρμων διαφόρων σχημάτων καὶ μεγεθῶν ἐκ λίθου (στεατίτου, σαρδίου, κρουτάλλου) ἢ ἐκ λευκῆς μάζης ὑελώδους. Ἡ τρίτη θόλος Γ εὐρέθη πέντε μέτρα βορειότερον τῆς θόλου Β ἐν ἰδιωτικῷ ἀγρῷ. Ἦτο κατὰ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένη σφύζουσα μόνον τὸν κατώτατον δόμον τοῦ νοτίου ἡμικυκλίου καὶ ἔχει διάμετρον ἐσωτερικὴν 7,30 καὶ πᾶχος τοῦ περιφερικοῦ τοίχου 1,80. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς θόλου ἐσφύζοντο τοιχία τινὰ ἐκ τῶν σχηματιζόντων τὸν γνωστὸν ἐξ ἄλλων θόλων ὀρθογώνιον χώρον πρὸ τῆς εἰσόδου. Εἰς τὴν θόλον ταύτην παρετηρήθησαν ἴχνη πυρὸς καὶ εἰς ὅσα καὶ εἰς τὸ ἔδαφος.

Τὰ εὐρήματα τῆς κατεστραμμένης ταύτης θόλου ἦσαν λίθινα τινὰ πήλινα ἀγγεῖα πάντα πρωτομινωϊκά, ψῆφοι περιδεραιῶν καὶ τρεῖς μικραὶ σφραγίδες. Τὴν θόλον ταύτην μετὰ τὴν σκαφήν καὶ καταμέτρησιν ἐκάλυψα ἐκ νέου ὡς εὐρισκομένην ἐν ἰδιωτικῷ ἀγρῷ μὴ ἀπαλλοτριωθέντι.

Ἡ εἴσοδος καὶ τῶν τριῶν θόλων Πλατάνου

ὡς καὶ πασῶν τῶν ἄλλων Κρητικῶν θόλων ἦτο ἐξ ἀνατολῶν.

Ἐκ δοκιμαστικῶν ἀνασκαφῶν, τὰς ὁποίας ἐξετέλεσα εἰς δύο φρέατα τοῦ παρακειμένου χωρίου Πλατάνου ἐπέισθην ὅτι ὁ συνοικισμὸς, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκεν ἡ ἀνασκαφεῖσα νεκρόπολις εὐρίσκετο ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ σημερινοῦ χωρίου καὶ παρ' αὐτό, διότι εἰς τὰ φρέατα ταῦτα καὶ εἰς τινὰ ἄλλα τοῦ χωρίου καὶ εἰς βάθος ἀπὸ τεσσάρων μέχρις ἑξέων μέτρων εὐρίσκονται λείψανα κτισμάτων καὶ πήλινα ἀγγεῖα ἄψθονα, ἀκέραια καὶ τεθραυσμένα πρωτομινωϊκῶν χρόνων, ἢ δ' ἐπίχωςις ἀνωθεν ἐσχηματίσθη ἐκ τῆς ἄμμου καὶ τῆς ἰλύος, ἦν καταβιβάζει κατακλύζων καὶ σήμερον τὸ χωρίον ὁ Πλωριανὸς ποταμὸς, ἐν ᾧ οἱ τάφοι εὐρισκόμενοι εἰς θέσιν μὴ κλυζομένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀποτελοῦντες ὄχθον γῆς ἔμειναν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας σχεδόν.

Γ'. Μυκηναϊκὸς τάφος εἰς Δαμάνια Μονοφατίου.

Τὰ τῆς σκαφῆς τοῦ τάφου τούτου ἐκτίθενται ἀνωτέρω ἐν τῷ παρόντι Δελτίῳ. Ἡ ἀνασκαφὴ ἐγένετο κατὰ τὸν Αὐγούστον 1915.

ΣΤΕΦ. Α. ΞΑΝΘΟΥΑΙΔΗΣ

ΕΦΟΡΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

Τὸν παρελθόντα Αὐγούστον μετέβην, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου, εἰς **Χίον**, ὅπου διέμεινα περὶ τὸν μῆνα, ἐπισκεφθεὶς πάντα σχεδὸν τὰ χωρία τῆς νήσου, ἵνα λάβω γενικὴν τινὰ ἰδέαν τῶν χριστιανικῶν μνημείων καὶ οὕτω δυνηθῶ συστηματικώτερον ἐπὶ τῶν τοιούτων μνημείων νὰ ἐργασθῶ.

Ἐκ τῆς περιουσίας μου ἐκείνης ἐσχημάτισα τὴν γνώμην, ὅτι οὐ μόνον ἡ τέχνη τῆς νήσου κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους εἶνε ἀξιόλογος, ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ ἰδιάζων τύπος, τὸν ὁποῖον παρουσιάζει ἡ χιακὴ χριστιανικὴ τέχνη ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ, ζωγραφικῇ καὶ τοῖς ἀναγλύπτοις παραστάσεσι καὶ κοσμήμασιν, εἶνε ἱκανὸς πλεῖστα προβλήματα τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν τέχνης νὰ ἐπιλύσῃ, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἡ προσεκτικὴ ἐξέτασις τῶν παραστάσεων καὶ κοσμημάτων ἐν ταῖς λεπτομερείαις των δύναται νὰ διαφωτίσῃ πολλὰ σκοτεινὰ σημεῖα αὐτῆς τῆς ἱστορίας τῆς νήσου.

Προτιθέμενος ἀλλαγῶ νὰ πραγματευθῶ ἐκτενέστερον περὶ τῶν κυριωτάτων χριστιανικῶν μνημείων τῆς Χίου, παραθέτω ἐνταῦθα γενικὴν τινὰ σκιαγραφίαν τῶν μνημείων τούτων τῆς νήσου

καὶ τῆς ἄχρι τοῦδε συντελεσθείσης ἐκεῖ ἐργασίας καὶ περισυλλογῆς¹.

Τὰ χριστιανικοῦ χαρακτήρος μνημεῖα τῆς Χίου δύνανται νὰ διακριθῶσιν εἰς **ἀρχαιότερα χριστιανικά**, εἰς **κυρίως βυζαντινά** καὶ εἰς **φραγκικά**².

Ἀρχαιότερα χριστιανικά μνημεῖα Χίου.

Ἐκ τῶν χριστιανικῶν μνημείων τῆς Α΄ μ. Χ. χιλιετηρίδος, ἥτοι μέχρι τῆς κτίσεως τῆς Νέας Μονῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος, ἥτις ἀποτελεῖ χρονικὸν σταθμὸν διὰ τὰ μνημεῖα τῆς νήσου ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἐλάχιστα λειψανα διεσώθησαν, μεταξύ δὲ τούτων τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ὁ **Ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰσιδώρου** παρὰ τὸ Νοσοκομεῖον τῆς πόλεως Χίου.

Περὶ τοῦ Ναοῦ τούτου, τοῦ περικλείοντος τοὺς τάφους τῶν πολιούχων τῆς νήσου ἁγίων Ἰσιδώρου καὶ Μυρόπης—μαρτυρησάντων ἐν Χίῳ

τὸν Γ΄ μ. Χ. αἰῶνα ἐπὶ Δεκίου—, οὐδεμίαν ἔχομεν σαφῆ μαρτυρίαν πλὴν τῆς ἐν τῷ Νέῳ Λειμωναρίῳ φερομένης παραδόσεως (ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῆς μνήμης των τῇ 14 Μαΐου), καθ' ἣν μαρτυρεῖται ἡ ὑπαρξὶς μεγαλοπρεποῦς Ναοῦ ἐπὶ τῶν τάφων τῶν μαρτύρων, ἰδρυθέντος κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ζ΄ αἰῶνος ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου (668-685): ὁπωςδήποτε ὑπὸ τὸ πενιχρὸν σημερινὸν Ναῖδριον, τὸ κτισθὲν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ κατὰ τοὺς σεισμοὺς τοῦ 1881 καταστραφέντος μεταγενεστέρου Ναοῦ, καταφανεῖς εἶνε αἱ κατὰ καιροὺς καταστροφαὶ κτίσματος μεγάλων διαστάσεων, τὰ δὲ σοφζόμενα ἔτι κατὰ χώραν: τρία κιονόκρανα τοῦ λεγομένου θεοδοσιανοῦ τύπου, κορινθιάζοντα διὰ τρυπάνου κατεργασμένα μεθ' ἑλίκων καὶ μαστοειδοῦς ἀποφύματος, κορμοὶ δύο κίωνων ἐπὶ τοῦ πρὸ τοῦ ἱεροῦ δαπέδου τοῦ Ναοῦ εἰσέτι ἰστάμενοι, ἀνάγλυπτος σταυρὸς ἐπὶ κυρτοῦ μαρμάρου ἐντοιχισμένου ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου, ὅπου οἱ τάφοι τῶν μαρτύρων, θωράκια μετ' ἀναγλύπτων περιπλεγμάτων, χρησιμοποιηθέντα δυστυχῶς ὡς ὕλικὸν κατὰ τὴν κτίσιν τοῦ Νοσοκομείου καὶ ἄλλα, καθιστῶσιν εὐλογον τὴν περὶ μεγαλοπρεποῦς Ναοῦ ὑπάρχοντος ἐκεῖ παράδοσιν, ἐπισταμένη δὲ τοῦ μνημείου μελέτη καὶ ἔρευνα τῶν περὶ τὸν Ναὸν μαρτυρουμένων κτισμάτων δύναται πολλὰ νὰ φέρῃ εἰς φῶς¹.

Εἰς τ' ἀρχαιότερα χριστιανικά κτίσματα τῆς νήσου πρέπει νὰ ὑπαχθῶσι καὶ τὰ ὑπὸ Κ. Κουρουνιώτου εὑρεθέντα καὶ δημοσιευθέντα τὸ πρῶτον κάτω μέρη δύο Ἀψίδων καὶ τοίχων χριστιανικοῦ Ναοῦ ἐκτισμένου ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Φάναις²· ἐκ τῶν λειψάνων τούτων δύναται τις νὰ διακρίνῃ δύο ἐποχάς: τὴν πρώτην μεταροπήν εἰς Ναὸν τοῦ ἀρχαίου σηκοῦ, ὅποτε προσετέθη πρὸ τοῦ προυάου ἡ ἐξ ἀργῶν λίθων εὑρεθεῖσα ἀψὶς καὶ τὴν ἀνακαίνισιν αὐτοῦ, μετὰ καταστροφὴν γενομένην ἄγνωστον πότε καὶ διὰ τίνα αἰτίαν, ὅποτε ἐχρησιμοποιήθη καθ' ὀλοκληρίαν ἀρχαίον ὕλικόν, κτισθείσης τῆς νεωτέρας μεγάλων διαστάσεων ἀψίδος (ἐχούσης περίμετρον 14 μ. καὶ διάμετρον 6 μ. ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀρχαιότεραν, ἥτις ἔχει περίμ. 6,30 καὶ διάμ. 2 μ.) ἐπὶ ὑψηλοτέρου ἐδάφους κατ' ἰσοδομικὸν τρόπον³.

¹ Τὰ χριστιανικά μνημεῖα τῆς Χίου πολὺ ὀλίγον ἐμελετήθησαν μέχρι τοῦδε· ὅ,τι εἶνε μέχρι σήμερον γνωστὸν εἰς τοὺς ἀρχαιολογικοὺς κύκλους ὀφείλεται εἰς τὴν μικρὰν ἐργασίαν τοῦ Strzygowski περὶ τῆς Νέας Μονῆς: «Nea Moni auf Chios» ἐν Byzant. Zeitschrift, V, S. 140 ff., ἐξ αὐτῆς δὲ ἠρώσθησαν οἱ Wulff, Millet, Diehl καὶ ὅσοι ἐν τῇ σειρᾷ τῶν χριστιανικῶν μνημείων ἔλαβον ἀφορμὴν ν' ἀναφέρουν τὴν Μονὴν τῆς Χίου τὰ «Νεαμονήσια» τοῦ Γρηγορίου Φωτεινοῦ, Χίος, 1865, αἱ χριστιαν. ἐπιγραφαὶ τῆς Χίου ὑπὸ Γ. Ζολῶτα ἐν «Ἀθηνᾶς» τόμ. 20, σελ. 300-319, καὶ τινες ἄλλαι ἐρασιτεχνικαὶ μᾶλλον ἐργασίαι τοῦ ἀποθανόντος γυμνασιάρχου Χίου Γ. Ζολῶτα, τῆς θυγατρὸς του Αἰμιλίας καὶ ἄλλων συνεισφέρουν μὲν χρήσιμον ὕλικόν, ὡς ἐκ τοῦ φιλολογικοῦ των ὅμως χαρακτήρος ἐλάχιστα συμβάλλουν εἰς κατανόησιν τῆς χιακῆς χριστιαν. τέχνης. Μόνον περὶ τῶν φραγκικῶν μνημείων τῆς νήσου ἔχομεν λεπτομερεστέραν ὁπωςδήποτε μελέτην τοῦ F. W. Hasluck, The Latin Monuments of Chios, ἐν Annual of the British School at Athens, XVI, σελ. 137 κ. ἔ.

² Ἡ Χίος ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος ἀπετέλει, ὡς γνωστὸν, μέρος τοῦ Βυζαντιανοῦ κράτους, ὑπαγομένη εἰς τὴν Ἀσιατικὴν Διοίκησιν (Diocesis Asiana), ἣς ἐπαρχίαν μετ' ἄλλων νήσων ἀπετέλει, τὴν ἐπαρχίαν τῶν 53 νήσων, τῶν κειμένων εἰς τὸ Α. τμήμα τοῦ Αἰγαίου, ὧν πρωτεύουσαν θέσιν εἶχεν ἡ Ρόδος· πρβλ. Herzberg, Ἰστ. τῆς Ἑλλάδος, ἐν μεταφρ. Βιβλιοθ. Μαρασλῆ, τόμ. Α΄, σελ. 101. Τὴν Χίον ἀπὸ τοῦ 1346 κατέλαβον οἱ Γενουάται καὶ ἰδίως ὁ ἀπὸ τοῦ 1362 ἐπικρατήσας οἶκος τῶν Giustiniani, τῷ δὲ 1566 ἐκυρίευσαν τὴν νήσον οἱ Τούρκοι. Ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ Ἀραβὸς Ἐμίρου Τσαῆ (1093-1124) καὶ ἡ κατὰ καιροὺς τῶν Ἐνετῶν καὶ ἄλλων φραγκικῶν οἰκῶν (ὡς τῶν Ζαχαριῶν) ἐπὶ τῆς Χίου κυριαρχία δὲν δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὡς χρονικοὶ σταθμοὶ διὰ τὰ μνημεῖα τῆς νήσου· ὡς σπουδαῖοι ὅμως χρονικοὶ σταθμοὶ διὰ τὰς ἐπενεχθείσας καταστροφὰς πρέπει νὰ σημειωθῶσι καὶ αἱ δύο ἐρημώσεις τῆς νήσου κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἥτοι ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1823 φοβερὰ σφαγὴ καὶ καταστροφὴ τῆς Χίου καὶ οἱ ἔτι καταστρεπτικώτεροι διὰ τὰ μνημεῖα σεισμοὶ τοῦ 1881, ὅτε πᾶσα σχεδὸν ἡ νήσος μετεβλήθη εἰς ἐρείπια.

¹ Πρβλ. Γ. Ζολῶτα ἐπιμελῆ μελέτην περὶ τοῦ Ναοῦ, ἐν τῇ «ἐκθέσει τῶν κατὰ τὸ σχολ. ἔτος 1899-1900 πεπραγμένων κλπ.», σελ. 118-141.

² Πρβλ. Κουρουνιώτου, Ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευνα ἐν Χίῳ, ἐν Δελτίῳ ἀρχαιολ. Τόμ. Α΄ σελ. 74, 80 κ. ἔ.

³ Ἡ χρησιμοποίησις ἀρχαίου ὕλικου καὶ ἰδίως γλυπτῶν ἀρχιτεκτονικῶν ἐκ μαρμάρου μελῶν εἰς χιακὰ χριστιανικά μνημεῖα εἶνε συνήθης: λ. χ. ἐν τῷ μνημο-

Τέλος εἰς τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἀνάγονται, καί τινα γλυπτὰ κοσμήματα ἐπιστυλίων, θωρακίων καὶ ἄλλων εἰς διάφορα μέρη τῆς νήσου εὐρεθέντα, ἅτινα ἐταξινομήσα ἐν ἰδίῳ τμήματι τοῦ Μουσείου τοῦ κειμένου ἐν τῷ Γυμνασίῳ Χίου καὶ δείγματα τῶν ὁποίων προσάγω ἐνταῦθα ἐν εἰκ. 1-5 (παρένθ. πίν. 4).

Εἰς τὰς εἰκ. 1-3 παρατίθενται τεμάχια ἐπιστυλίων διαφόρου τέχνης πιθανώτατα ἐκ μαρμαρίνων τέμπλων προερχόμενα ἢ ὡς ὑπερθυρα χρησιμοποιηθέντα· τούτων τὸ ἐν (εἰκ. 1) εἶνε ἴσως ἀρχαιότερον· εἶνε ταπεινὸν ἀνάγλυφον (0,51 × 0,31) ἐκ τῆς τάξεως τῶν λεγομένων ἐπιπεδογλύφων, ἐν οἷς τὸ κόσμημα διαγράφεται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς πλακῶς, κοίλαινομένου τοῦ λοιποῦ μέρους ταύτης, ὅπερ πληρούμενον εἶτα διὰ χρωματιστοῦ μίγματος ἐκ μαστίχης ἢ κηροῦ καὶ μαρμαρίνου κονιάματος μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ ἀναγλύφου ἀποτελεῖ τὸ βῆθος τούτου· χρῆσιν τούτου ποιοῦνται κυρίως ἀπὸ τοῦ I' αἰῶνος οἱ Βυζαντινοὶ εἰς ἐσωτερικὰς μάλιστα ζώνας ἢ γείσα περιθέοντα δλόκληρον τὸν Ναόν, φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ χρῆσις τῶν ἀρχεται ἀπὸ τῶν μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν χρόνων καὶ ἐν τῶν τοιούτων δειγμάτων εἶνε καὶ τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν τεμάχιον· ἐν τούτῳ ἐντὸς περιτλεκομένων εἰς σχῆμα ὠσειδῶν κύκλων ἐλίκων κοσμουμένων διὰ φύλλων κισσοῦ καὶ ἀμπέλου, ἀπεικονίζονται κυνηγετικαὶ σκηναὶ ἀνθρώπων καὶ ζώων, τοῦ θηρευτοῦ εὐρισκομένου ἐντὸς τοῦ ἐνὸς κύκλου καὶ τοῦ θηράματος ἐντὸς τοῦ ἑτέρου· οὕτως ἐντὸς τοῦ δεξιῦ πρώτου κύκλου παρίσταται γαλῆ θηρεύουσα τὸν ἀντιμετώπως ἐπὶ τοῦ δευτέρου κύκλου εὐρισκόμενον μῦν καὶ ἐπὶ τοῦ τρίτου ἀνδρική μορφή διατυπῶσα διὰ τοῦ δόρατος τὸ ἐπὶ τοῦ τετάρτου κατεστραμμένου κύκλου προφανῶς παριστάμενον θήραμα. Τὸ διακοσμητικὸν τοῦτο θέμα ἔχει μεγίστην σχέσιν πρὸς ψηφιδωτὰ δάπεδα, ὡς εἶνε τοῦ Kabr-Hiram καὶ ἰδίως πρὸς τὸ νεωστὶ ἀνευρεθὲν τῆς μεγάλης Βασιλικῆς

νευθέντι Ναῶ τοῦ Ἁγίου Ἰσιδώρου ὑπάρχουσι τμήματα ἐπιστυλίου καὶ γείσου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου (ἀποκείμενα σήμερον πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Ναοῦ) κατὰ τὴν περιοδεῖαν μου εὐρὸν πλάκας τετραγώνους ἐχούσας ἀνάγλυπτα ἀνθήμια καλῆς τέχνης κατὰ μίαν τῶν ἰσθενῶν πλευρῶν καὶ χρησιμοποιουμένας εἴτε ὡς Ἁγίας Τραπεζῆς (ὡς εἶνε ἡ Ἁγ. Τράπεζα τῆς Παναγίας Σικελιάς, Ναϊσκῶν Καλαμωτῆς κλπ.) εἴτε ὡς ὑπερθυρα (ὡς ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ Ναϊσκου τοῦ Νεκροταφείου Καλαμωτῆς, τοῦ παρὰ τὸ αὐτὸ χωρίον ἐστὶ ἀρχαιότερου Ναϊσκου τοῦ καλουμένου Παναγιά Ἀγρελωπούσαινα καὶ ἄλλ.)· πρὸβλ. τὴν ἐν Κ. Κουρουνιώτου ἐνθ. ἀν. εἰκόνα 30 πλαισίου παραθύρου χριστιαν. Ναοῦ ἐξ ἀρχαίων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν ὁμοίον ὑπάρχει ἐπὶ παραθύρου τῆς Παναγίας Κρήνας, ὅπου εἶνε ἐντοιχισμένον ἀλλαχοῦ καὶ ἐπιστύλιον μετὰ ταινίας (γυρλάνδας) καὶ κεφαλῶν βοῶν, προφανῶς ρωμαϊκῆς τέχνης.

τῆς Νικοπόλεως τῆς Ἠπείρου¹, ὅπου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ δεξιῦ σκέλους τοῦ πλαγίου κλίτους παρίστανται ὅμοιοι κύκλοι πληρούμενοι διὰ κυνηγετικῶν θεμάτων· λ. χ. παρίσταται ἐντὸς μὲν τοῦ ἐνὸς κύκλου ρωμαῖος στρατιώτης κρατῶν καθ' ὅμοιον τρόπον πρὸς τὸ χιακὸν ἀνάγλυφον τὸ δόρυ, ἐντὸς δὲ τοῦ ἀπέναντι κύκλου ἔλαφος εὐνόητον δὲ εἶνε, ὅτι ὅπως εἰς τ' ἀνωτέρω ψηφιδωτὰ προφανῆς εἶνε ἡ μίμησις ταπήτων ἢ ὑφασμάτων ἀλεξανδρινῆς τεχντροπίας, οὕτω καὶ τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον ὁμοίαν μίμησιν προδίδει, ἢ δὲ εὐρεσίς του ἐν Χίῳ μαρτυρεῖ καὶ τὴν κατὰ τὸν Σ' - Ζ' αἰῶνα, εἰς ἣν ἐποχὴν τὸ ἀνάγλυφον δύναται ν' ἀποδοθῆ, ἀκμὴν τοῦ ἐμπορίου τῆς νήσου, ὡς καὶ κατωτέρω θὰ εἴπωμεν.

Ἄλλο ἀνάγλυφον ὁμοίας μὲν τεχντροπίας ἀλλὰ μεταγενέστερον εἶνε τὸ α τῆς εἰκ. 2· τοῦ ἐπιπεδογλύφου τούτου δλόκληρος ἢ ἐπιφάνεια πληροῦται διὰ περιελισσομένων κύκλων, πληρουμένων τοῦ μὲν μικροῦ διὰ ρόδακος, τοῦ δὲ μεγάλου διὰ τῆς παραστάσεως τοῦ Ἁγ. Ἰσιδώρου (ὡς ἡ ἐπιγραφή ἐρμηνεύει) ἔχοντος τὸν τύπον Παντοκράτορος μετὰ κόμης καὶ σφηνοειδοῦς γενείου², ἐνδεδυμένου διὰ γλαμύδος, κοσμουμένης πρὸ τοῦ στήθους διὰ σταυροῦ· τὰ λοιπὰ μέρη τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀναγλύφου πληροῦνται ὑπὸ τελείου ἀραβουργήματος, ὅπερ πείθει, ὅτι τὸ ἀνάγλυφον δύναται νὰ χρονολογηθῆ ἀπὸ τοῦ I' αἰῶνος.

Ἔτερον τεμάχιον διαφόρου τέχνης καὶ προφανῶς προγενέστερον τοῦ ἀνωτέρω εἶνε τὸ β τῆς εἰκ. 2 ἀνάγλυφον (0,40 × 0,16), ἐφ' οὗ ὑπάρχει—ἐπὶ τῆς ἄνω ζώνης—δυσανάγνωστος ἐπιγραφή· τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο κοσμεῖται ἐπίσης διὰ περιελισσομένων τριπλῶν κύκλων (τῶν γνωστῶν ἐν τῇ τέχνῃ διὰ τοῦ ὄρου: συριακοὶ τροχοὶ—rotae syriacae—). Ἐκ τούτων ὁ εἰς κύκλος ἀριστερᾶ πληροῦται διὰ περιελισσομένου Σταυροῦ, τύπου ὁμοίου πρὸς διακοσμητικὰ θέματα ψηφιδωτῶν τῆς Πομπηίας ἢ παρυφῶν ὑφασμάτων χριστιανικῶν καὶ ὁ ἕτερος διὰ στροβίλου³

¹ Τὸ ψηφιδωτὸν δάπεδον τοῦ Kabr-Hiram παρὰ τὴν Τύρον τῆς Φοινίκης εὐρεθὲν καὶ ἤδη ἐν Παρισίους φυλαττόμενον, βλέπε ἐν Annales archéologiques, 1863, σ. 279. Περὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ τῆς Νικοπόλεως πρὸβλ. τὴν ἡμετέραν μελέτην ἐν «Γ. Συνδέσμῳ», φύλλα Δεκεμβρίου 1915.

² Πρὸβλ. τὸν τύπον τοῦ Παντοκράτορος ἐν τῷ ἔργῳ μου: ὁ Χριστὸς ἐν τῇ Τέχνῃ, σελ. 120 κ. ἐ. Τὸ ἀνωτέρω ἀνάγλυφον ἀνευ ἐρμηνείας ἐδημοσιεύθη καὶ ἐν «Ἀθηνᾶς» τόμ. 20, πίν. 28.

³ Πρὸβλ. τμήμα ψηφιδωτοῦ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἰσίδου ἐν Πομπηίᾳ, ἐν A. Riegl, Stilfragen, Berlin, 1893, σελ. 310, εἰκ. 169, ἐνθα καὶ αὐτὸς ὁ στροβίλος ὑπὸ ἀπλουστεράν μορφήν εὐρηται.

Τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας εἶναι καὶ τμήμα ἀναγλύφου ἐπιστυλίου, χρησιμεύοντος σήμερον ὡς πλαίσιον παραθύρου τοῦ ἔξω Νάρθηκος Ναοῦ Βυζαντιακοῦ, καλουμένου Παναγιά Κρήνα (ἴδε κατωτ.), εἰκ. 3 α. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐπιστυλίου κοσμεῖται διὰ τῶν συριακῶν τροχῶν, οἵτινες πληροῦνται διὰ μεταγενεστέρως μορφῆς ἀνθεμίου ἔχοντος τρία φύλλα ἐπὶ τῆς ἐν εἵδει δύο παχέων κύκλων βάσεως, ἀστέρος ἑξακτίνου, στροβίλου καὶ τριφυλλοῦ ἐκφυομένου ἐξ αὐτῆς τῆς ἐσωτερικῆς ζώνης τοῦ κύκλου.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραθύρου καὶ ὡς δεξιὸν πλαίσιον εὐρίσκειται καὶ ἕτερον τμήμα ἐπιστυλίου (εἰκ. 3 β), κοσμούμενον ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς πλευρᾶς διὰ συνεχοῦς διπλοῦ ἔλικος (Ranke), ἐκφύοντος συμμετρικῶς ἐκ τῶν δύο ζωνῶν ἡμίφυλλα ἀκάνθου, τοῦ ὅλου κοσμήματος ἀπολήγοντος εἰς ἀστράγαλον, ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς διὰ ρόδακος ἐν τῷ μέσῳ καὶ δύο σταυρῶν ἑκατέρωθεν κοινοῦ τύπου εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐποχὰς τῆν τε χριστιανικὴν καὶ βυζαντιακὴν.

Ἐκ τῶν *θωρακίων* ἅτινα ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς βάσεις ἢ τὰ κάτω μέρη μαρμαρίνων τέμπλων ἢ ἀμβῶνων, σπουδαιότερον ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Μουσείου εἶνε τὸ παρατιθέμενον ἐν εἰκ. 4, τεθραυμένον κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν (0,54 × 0,63), ἐπὶ τοῦ ὁποίου παρίσταται ἀετὸς ἔχων ἀνοικτὰς τὰς πτέρυγας καὶ παλαιῶν πρὸς ὄφιν, οὔτινος τὴν κεφαλὴν εἶνε ἔτοιμος νὰ δαγκίσῃ ἢ τεχνοτροπία τοῦ ἀναγλύφου εἶνε ὁμοία πρὸς τὴν τῶν ὁμοίων μαρμαρίνων θωρακίων τῆς συλλογῆς τοῦ Θησείου καὶ τῶν ἐντοιχισμένων πλακῶν ἐπὶ τῆς μικρᾶς Μητροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἅτινα χρονολογοῦνται συνήθως ἀπὸ τοῦ I' αἰῶνος.

Τέλος ἀξίον προσοχῆς εἶνε μικρὸν κιονόκρανον πυραμιδοειδὲς ἐκ χιακοῦ μελανωτοῦ λίθου, ἔχον ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν ἐπιπεδογλύφους παραστάσεις (εἰκ. 5), ἥτιοι ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς πτηνόν, ἔχον τὸ χαρακτηριστικὸν διὰ τὸν I' αἰῶνα γνῶρισμα τῆς στροφῆς τῆς κεφαλῆς δεξιᾶ καὶ ἀπὸ τοῦ ῥάμφους τρίφυλλον, ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας ἔλαφον ὁμοίας τεχνοτροπίας· αἱ κάτω γωνίαι, ἃς σχηματίζει ὁ κῶνος τοῦ κιονοκράνου πληροῦνται διὰ λογχοειδοῦς φύλλου, τὸ κενὸν δὲ τῆς κάτω τῶν ποδῶν τῆς ἐλάφου ἐπιφανείας διὰ φύλλου κισσοῦ.

Ἐκ τῶν ἐρειπίων τῶν δύο ἀνωτέρω μνημονευθέντων Ναῶν καὶ τῶν διασθεσιῶν μέχρις ἡμῶν διακοσμήσεων ἐπὶ τῶν περιγραφέντων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, δύναται τις νὰ συναγάγῃ, ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ V' αἰῶνος ἤρξατο ἐν Χίῳ ἢ οἰκοδομὴ Χριστιανικῶν μνημείων, μαρτυρούντων μίμησιν τῆς κρατούσης τότε τεχνοτροπίας ἐν ταῖς Μικρασιατικαῖς χώραις καὶ τῇ Συρίᾳ,

πρὸς ἃς ἀνέκαθεν ἡ νῆσος συνεδέετο δι' ἐμπορικῆς ἐπιμιξίας.

Ἄλλὰ καὶ αἱ πηγαὶ συμφωνοῦσι πρὸς τὴν ἐκ τῶν μνημείων συναγομένην χρονολογίαν ταύτην, καθόσον εἶνε γνωστὸν, ὅτι μόλις κατὰ τὰ μέσα τοῦ E' αἰῶνος μνημονεύεται ἐπίσκοπος ἐν Χίῳ (ὁ Γρύφων, ὅστις παρεκάθησε καὶ ἐν τῇ Δ' Οἰκουμ. Συνόδῳ τῷ 451)¹, ὑπαγόμενος ὑπὸ τὸν Ρόδου². Οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρχῃ, ὅτι καὶ ἡ αὐτὴ τοῦ Βυζαντίου κατέβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐκχριστιάνισιν τῆς πλουσιωτάτης νήσου, ἐκ τούτου δ' ἐξηγεῖται καὶ ἡ περὶ αὐτοκρατορικοῦ κτίσματος ἐν Χίῳ (τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀγ. Ἰσιδώρου) παράδοσις.

Κυρίως βυζαντιακὰ μνημεῖα Χίου.

Πολὺ ἀξιολογώτερα μνημεῖα ἐν Χίῳ εἶνε τὰ ἀπὸ τοῦ IA' αἰῶνος χρονολογούμενα κυρίως βυζαντιακὰ, ἅτινα παρ' ὅλας τὰς κατὰ καιροὺς καταστροφὰς τῆς νήσου διατηροῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σῶα.

Τὸ ἐξοχώτερον τῶν μνημείων τούτων εἶνε ἀναντιρρήτως ἡ *Νέα Μονή*, κατὰ τὴν παράδοσιν κτίσμα τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου Μονομάχου (1042-1054)³, τὸ

¹ Le Quien, Oriens christ. I, σελ. 932.

² Ράλλη καὶ Ποτλῆ Σύνταγμα θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τόμ. E', σελ. 463 καὶ 483.

³ Παραδίδεται, ὅτι, καθ' οὓς χρόνους αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἦσαν οἱ δύο Μιχαὴλ (ὁ Παφλαγῶν = 1034 καὶ ὁ Καλαφάτης = 1041), ἔξω ἐπὶ τινος ὄρους τῆς Χίου (Προβατίου) ἐντὸς σπηλαίου (ἐνθα σήμερον ἡ Μονὴ τῶν Ἀγ. Πατέρων) τρεῖς Χιοὶ ἀσκηταὶ (Νικήτας, Ἰωάννης καὶ Ἰωσήφ) κατὰ τὰς ἀγρυπνίας τῶν, ὡς διηγοῦντο οἱ ἴδιοι, συχνάκις ἐβλεπον εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ σπηλαίου δασώδη χαράδραν (ὅπου κεῖται σήμερον ἡ Ν. Μονή) παράδοξον φῶς· θέσαντες πῦρ κατέκαυσαν τὸ μέρος. Ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς διὰ θαύματος διεσώθη ἀκατάφλεκτος μυρσίνη, ἀπὸ κλάδου τῆς ὁποίας ἐκρέματο εἰκῶν τῆς Θεοτόκου. Τὸ πρῶτον θαῦμα ἀκολοῦθει δεύτερον ἢ εἰς τὸ σπήλαιον μεταφερθεῖσα εἰκὼν ἐπανήρχετο ἐκαστοτε ἐπὶ τοῦ εὐρεθέντος μέρους καὶ τότε οἱ τρεῖς ἀσκηταὶ κτίζουσιν ἐκεῖ πρόχειρον ναῦδριον. Ἐν ᾧ ταῦτα συνέβαινον εὐρίσκετο ἐξόριστος εἰς Λέσβον εἰς τῶν μεγιστάνων τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνος ὁ Μονομάχος· εἰς τούτον μεταβάντες οἱ μοναχοὶ προφητεύουσι τὴν προσεχῆ ἀνοδὸν αὐτοῦ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον καὶ διηγηθέντες τὸ θαῦμα τῆς εἰκόνης παρακαλοῦσιν ὄπως, ὅταν βασιλεύσῃ, οἰκοδομήσῃ Ναὸν ἀντάξιον καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς λαμπρότητος καὶ τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου· τοῦτο καὶ ἐγένετο μετὰ τὴν ἐπαλήθευσιν τῆς προφητείας, κτισθέντος μετὰ πάσης λαμπρότητος τοῦ Ναοῦ ἐπὶ 12 ἔτη (1045 — 1057)· ἡ Ζωὴ μετὰ τὸν Μονομάχον διακόπτει τὴν οἰκοδομὴν ἄλλ' ἡ Θεοδώρα μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ζωῆς «ἄγει τοῦτον εἰς πέρας μεγαλοπρεπῆ τε καὶ πολυκίρατον». Τὰς εἰκόνας τῆς εὐρέσεως καὶ τῶν κτιζόντων τὸ Καθολικὸν τῆς Μονῆς βλέπε κατωτέρω ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ὑψάματος (εἰκ. 32).

Εἰκ. 6.

Καθολικὸν ἢ ὁ Ναὸς τῆς ὁποίας εἶνε τὸ μόνον γνωστὸν ἔξω τῆς Χίου μνημεῖον (ἴδε σημ. 1 σ. 28). Ἡ πλουσιωτάτη αὕτη Μονή, ἣ ἔχουσα ἄλλοτε ὡς ἰδιοκτησίαν τὰ δύο τρίτα τῆς νήσου, ὑπέστη μεγάλας καταστροφὰς ἰδίᾳ κατὰ τοὺς σεισμοὺς τοῦ 1881, εἰκόνα δὲ τῆς μαρτυρουμένης μεγαλοπρεπείας τῆς παρέχει τὸ παρατιθέμενον σχεδιάγραμμα τοῦ Ρώσσου περιηγητοῦ Barsky, τοῦ ἐπισκεφθέντος αὐτὴν τῷ 1705 (εἰκ. 6). Σήμερον ἐκ τῶν σημειουμένων πολυαριθμῶν κτισμάτων ἐλάχιστα σώζονται καὶ ἰδίως τὸ Καθολικόν, ἡ Τράπεζα, ἡ Κιστέρνα καὶ μέρη τινὰ τῶν τειχῶν καὶ τοῦ Πύργου. Τὸ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σχεδιαγράμματος διακρινόμενον Καθολικόν, ὁ μεγαλοπρεπὴς τρούλλος τοῦ ὁποίου κατέπεσε τῷ 1881, (εἰκ. 7)¹ ἀντικατασταθεὶς δι' ἄλλου ἀκόμψου, εἶνε, ὡς γνωστὸν, μνημεῖον ἰδίου ἀρχιτεκτονικοῦ τύπου, θεωρουμένου σήμερον ὡς τελειοποίησις τοῦ ὀκταγωνικοῦ συστήματος τῶν Ναῶν: Ὀσίου Λουκά, Δαφνίου, Ἀγ. Νικοδήμου (Ἀθηνῶν), Ἀγ. Θεοδώρων (Μιστρᾶ) καὶ Ἀγ. Σοφίας (Μονεμβασίας), δύναται δὲ νὰ ἐκληφθῆ καὶ ὡς πρότυπον διὰ τὴν κτίσιν τῆς Παρηγορητρίας τῆς Ἄρτης· ἐν τῇ σειρᾷ τῶν μνημείων τούτων τὸ Καθολικὸν τῆς Νέας Μονῆς εἶνε τὸ τέλειον δεῖγμα τῆς ἐξελίξεως τῆς τέχνης ἐπὶ τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας, καθ' ἣν λύεται τὸ πρόβλημα τῆς ἰδρύσεως τετραγώνου μετὰ τρούλλου Ναοῦ, οὔτινος

ὁ κεντρικὸς χώρος ἔχει ἐνότητα καὶ ἀπαλλάσσεται οἰωνδήποτε στηριγμάτων ἢ κιόνων, οἵτινες ἐμποδίζουσι τὴν θέαν εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους. Οἱ βυζαντινοὶ τεχνῖται, ἵνα ἐπιτύχωσι τοῦτο, κατήργησαν τὴν χρῆσιν τοῦ ὑπερφύου ἢ γυναικωνίτου (ὡς τοιοῦτου τοῦ λοιποῦ χρησιμοποιουμένου τοῦ Νάρθηκος, ὅστις μετὰ τὸν εἰσαχθέντα νηπιοβαπτισμόν ἀπέβαλε τὴν σημασίαν, ἣν εἶχεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι) καὶ τῶν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ναοῦ κιόνων ἢ παραστατῶν, ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο ὁ τρούλλος κατὰ τὸ ἀπὸ τῆς κτίσεως τῆς Ἁγίας Σοφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπικρατήσαν σύστημα.

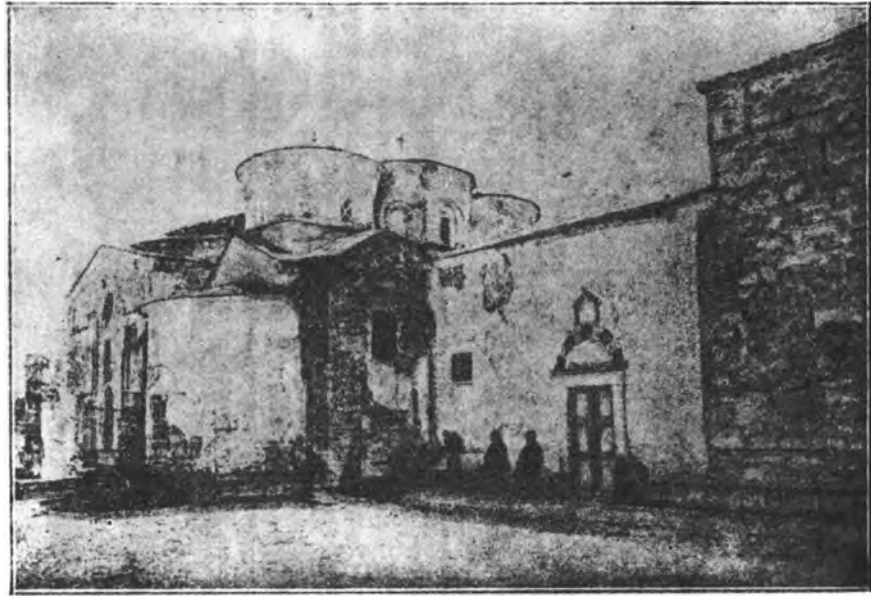
Τὴν ἀνύψωσιν ἤδη τοῦ τρούλλου ἐπὶ τοῦ τετραγώνου διαγράμματος τοῦ Ναοῦ ἐπέτυχον διὰ τῆς κατὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς στέγης ἐφαρμογῆς τοῦ ὀκταγωνικοῦ συστήματος, ὅπερ ἀπῆται-σύγκλισιν τῶν ἄνω μερῶν τῶν μεσοτοιχῶν (παραστατῶν τοῦ τέμπλου καὶ τοίχου τοῦ Ἐσωνάρθηκος) καὶ ἰδίᾳ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ Ναοῦ (B. καὶ N.), ὅπου ἠνοιγόνο διάφορα ἀψιδώματα.

Ἐν τῷ Καθολικῷ τῆς Νέας Μονῆς (εἰκ. 8)¹ οἱ τοῖχοι οὗτοι τοῦ κυρίου Ναοῦ διαιροῦνται ἐσωτερικῶς καθ' ὕψος εἰς τρεῖς ζώνας (εἰκ. 9, φωτογρ. τῆς N. πλευρᾶς πρὸ τῶν ἐπισκευῶν ὑπὸ Strzygowski)², ἐξ ὧν ἡ μὲν κάτω τὴν παράλληλον τῷ μακρῷ ἄξονι τοῦ Ναοῦ ἀκολουθοῦσα ἔχει τρία ἀψιδώματα, ὧν τὸ μεσαῖον εἶνε μεγαλύτερον, διὰ διπλῶν κιονίσκων ἀπ' ἀλλήλων ἀρχικῶς χωριζόμενα (εἰκ. 10, φω-

¹ Παραθέτομεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα τὴν ὑπὸ τοῦ Strzygowski πρὸ τῶν ἐπισκευῶν ληφθεῖσαν φωτογραφίαν (τῷ 1892), ἐν ἣ διακρίνονται μόνον οἱ τρεῖς τρούλλοι τοῦ ἐξωτερικοῦ Νάρθηκος, τοῦ μεγάλου τρούλλου τοῦ κυρίου Ναοῦ καταπεσόντος κατὰ τοὺς σεισμούς. Καλὴν ἰδέαν τῆς τεχνολογίας τοῦ κεντρικοῦ τρούλλου ἐν Χίῳ λαμβάνει τις ἐκ τῆς κατωτέρω δημοσιευομένης εἰκ. 15, ἣτοι τοῦ διασωθέντος τρούλλου τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων Πυργίου.

¹ Ἡ κάτοψις τοῦ Ναοῦ κατὰ Wulff, βλ. Das Katholikon von Hosios Lukas ἐν Baukunst, Heft II σ. 20. Προσετέθη ὑφ' ἡμῶν ἐν τῇ κατόψει τὸ μεταγενέστερον (τοῦ 1512) συνεχόμενον πρὸς τὴν Δ. πλευρὰν τοῦ Ναοῦ ἐπίμηκες κτίσμα μετὰ τοῦ Κωδωνοστασίου.

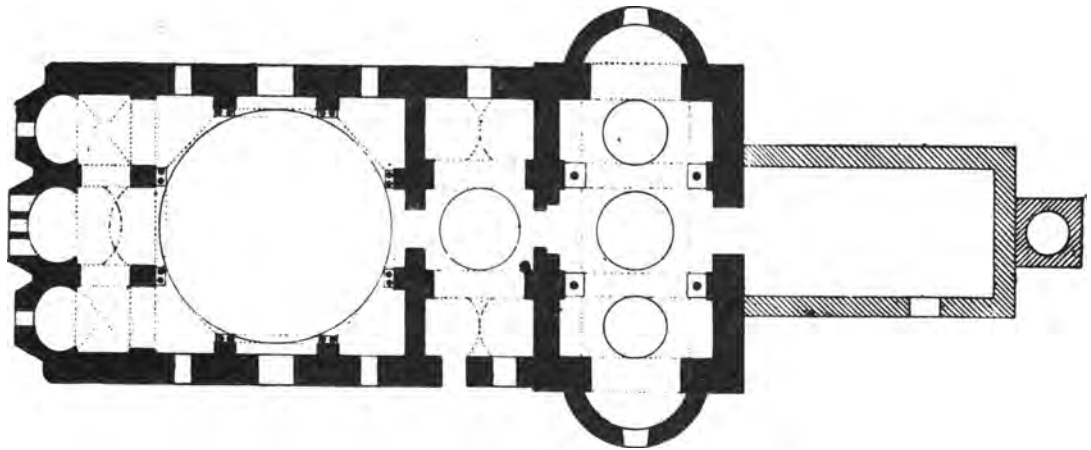
² Strzygowski, Nea Moni von Chios, ἐν Byz. Zeitsch. 1896 Taf. II.

Εἰκ. 7.

τογρ. τμήματος Β. πλευρᾶς ὑπὸ Strzyg. πρὸ τῶν ἐπισκευῶν)¹, ἡ δὲ δευτέρα παρουσιάζει ἐν ὀριζοντίᾳ τομῇ τέσσαρας μεγάλους κυλινδρικούς σηκούς ἀπέναντι ἀλλήλων κειμένους καὶ τέσσαρας ὁμοίους μικροὺς κειμένους διαγωνίως διὰ διπλῶν κιονίσκων καὶ πάλιν χωριζομέ-

τόξα τῶν ἀψιδωμάτων τούτων ἐνοῦνται δι' ὀκτώ σφαιρικών τριγώνων (Pendentifs) διαγραφόμενων ἐπὶ τῶν ἄνω μερῶν τῶν ἀρκούντως ἤδη συγκεκλιμένων τοίχων, ὑποβαστάζεται ἡ στεφάνη τοῦ ἀνυψουμένου καὶ στεγάζοντος τὸν ὅλον τετράγωνον χώρον τρούλλου.

Εἰκ. 8.

νους, τέλος δ' ἐν τῇ τρίτῃ ζώνῃ ὑψοῦνται ἀντιστοίχως ἐπὶ τῶν κυλινδρικών τούτων σηκῶν ὀκτώ ὅμοιαι ἡμισφαιρικαὶ κόγχαι ἢ κωνοειδῆ θολωτὰ (Trompen) καὶ εἰς τὸ σημεῖον ἔνθα τὰ

¹ Strzygowski, ἐνθ' ἄνωτ. Taf. I. παρὰ Strz. ἐκτίθεται λεπτομερῆς περιγραφή τοῦ Καθολικοῦ.

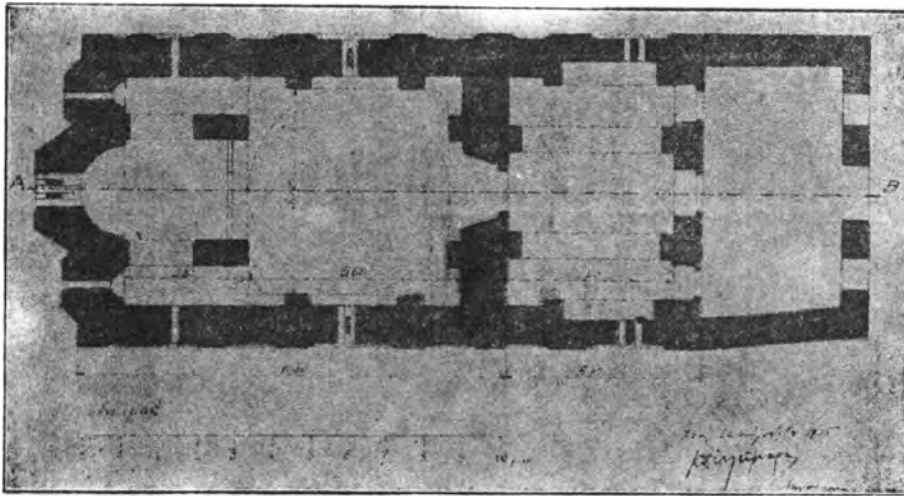
Πάντα τὰ μέρη τῶν τοίχων, πλὴν τῶν κογχῶν τῆς τρίτης ζώνης, τῶν κοσμουμένων δι' ἐξόχου τέχνης ψηφιδωτῶν παραστάσεων, ἔχουσιν ἐπενδυθῆ δι' ὀρθομαρμαρώσεως, δι' ἧς προσδίδεται αἴγλη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ θαυμασίου τούτου βυζαντινοῦ μνημείου τῆς Χίου.

Τὸ Καθολικὸν τῆς Νέας Μονῆς μετὰ τὴν

πτῶσιν τοῦ τρούλλου καὶ τῶν διακοσμητικῶν διπλῶν κιονίσκων, οὓς σήμερον ἀντικαθιστῶσιν παραστάδες, ἀπέβαλεν ὁπωσδήποτε τὴν ἐνότητα καὶ τὸν καλλιτεχνικὸν ρυθμὸν, ὃν παρουσιάζει τὸ νέον τοῦτο ἀρχιτεκτονικὸν σύστημα τῆς βυζαντινῆς τέχνης, περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ ὁποίου τοσοῦτος λόγος ἐγένετο μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν τῆς τέχνης κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη¹.

¹ Ὅ,τι ὅμως ἔλλειπει ἐκ τῆς Νέας Μονῆς εἰρή-

Κατὰ τὴν περιοδείαν μου εἶρον τρεῖς Ναοὺς, ἀναγομένους μὲν ἐκ σφωζομένων ἐπιγραφῶν καὶ κτητορικῶν διατάξεων εἰς τὸν 15' αἰῶνα, κτισθέντας ὅμως πολὺ προγενέστερον ἀρχαιότερος τούτων εἶνε ἴσως ἡ λεγομένη **Παναγιά Κρήνα** παρὰ τὸ χωρίον Σκλαβιά (εἰκ. 11 παρ. πίν. 5, 12 καὶ 13)¹, μετ' αὐτὴν δὲ ἕτεροι δύο Ναοί: ὁ **Ἅγ. Γεώργιος Συκοῦσης**, ὡς κυρία ἐκκλησία τοῦ ὁμωνύμου χωρίου σήμερον χρησιμεύουσα, ἐντελῶς παραμορφωθεῖσα διὰ μεταγενεστέρων

Εἰκ. 12.

σκειται εἰς ἄλλους Ναοὺς τῆς νήσου, εἰς τοὺς ὁποίους οὐδεὶς ἔστρεψε μέχρι τοῦδε τὴν προσοχὴν του².

προσθηκῶν (εἰκ. 14)² καὶ οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι εἰς τὸ χωρίον Πυργί, ναὸς ἀρίστα διατηρούμε-

¹ Βλέπε θεωρίαν Strzygowski, καθ' ἣν τοῦτο εἶνε μίμηση νεοπερσικῶν μνημείων (ἀνάκτορα Sarbistan καὶ Samara) διὰ τῶν Ἀράβων διαδοθὲν ἐν Ἀνατολῇ (ἐν Amida, Heidelberg, 1910, σ. 174 καὶ 177 κ. ἐ. ἴδε καὶ ὁμοίαν μελέτην: «Die persische Trompenkuppel» ἐν Zeitsch. für Gesch. der Architektur, III, σ. 1-15), πρβλ. καὶ γνώμην Wulff, ἐν Altech. und Byzant. Kunst, II, σελ. 461, καθ' ἣν εἶνε ἐφαρμογὴ, ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων τοῦ Ναοῦ, τοῦ ὀκτογωνικοῦ συστήματος τοῦ παρατηρουμένου ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ναοῦ Σεργίου καὶ Βάκχου· βλέπε αὐτόθι καὶ τὴν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης ἀναφερομένην παράδοσιν, καθ' ἣν ἡ Ν. Μονὴ ἐκτίσθη κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Ναοῦ τῶν μικρῶν Ἅγ. Ἀποστόλων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ κειμένου παρὰ τὸ Παλάτιον τῆς Χαλκῆς καὶ ἐν τῷ Τρικύκῳ (πρβλ. Φωτεινοῦ, Νεαμονήσια, σελ. 76). Ὅπωσδήποτε ἡ θέσις τοῦ Strzyg. βασιίζεται ἐπὶ διασωθέντων ἀποδεικτικῶν μνημείων, ἐν ᾧ ἡ δευτέρα γνώμη στερεῖται τοιούτων μεθ' ὄλην τὴν φαινομενικὴν πιθανότητα αὐτῆς.

² Ἐκ τῶν κατωτέρω παρατιθεμένων μνημείων μόνον ἡ Κρήνα ἔχει ἀτελῶς ἐξετασθῆ ὑπὸ Wulff ἐν τῇ μελέτῃ του περὶ Ὁσίου Λουκά (βλ. Wulff, Das Katholikon von Hosios Lukas etc. ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 22 κ. ἐ.).

¹ Ἐν τῷ Ναῷ τῆς Κρήνας ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Χ. Σαριμάκη ἐπὶ τοῦ πρώτου στρώματος τοῦ ἐξωγραφημένου κονιάματος ἐνός ἐκ τῶν δύο ἐκατέρωθεν τοῦ Νάρθηκος ἐν εἴδει ἀρχοσολίων τάφων ἡ χρονολογία: «Ἰουνίῳ κθ' ἰνδ. . . ἔτους ςΨηΕ'» ἢτοι 6795 ἀπὸ κτίσεως Κοσμοῦ ἢ 1287 μ. Χ. ἡ χρονολογία αὕτη προφανῶς ἀναφέρεται εἰς τὴν κτίσιν τοῦ Ναοῦ, ὡς φανεροῦται ἐκ τῆς τοιχογραφίας τοῦ τυμπάνου τοῦ τάφου (εἰκ. 22), ὅπου ἡ Θεοτόκος παρίσταται δεικνύουσα τὸν ναὸν τῆς Κρήνας εἰς τὸν εὐλογοῦντα τοῦτον υἱὸν της, ὃν ἐν ἀγκάλαις φέρει.

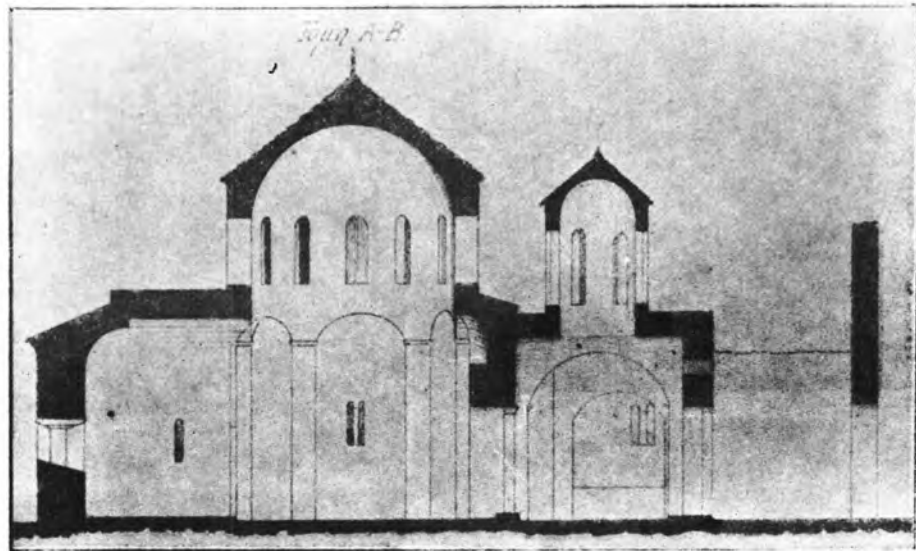
² Τοῦ τελείως σχεδὸν παραμορφωθέντος τούτου ναοῦ, ὡς δεικνύει ἡ παρατιθεμένη πρᾶχειρος κάτοπις, ἐν ἣ αἱ προσθηκαὶ σημειοῦνται διὰ τῶν γραμμάτων Α. Β., λαμβάνομεν μόνον τὸ ὑποτιθέμενον ἀνευ γραμμάτων ἀρχικὸν κτίσμα, τὴν Ν. πλευρὰν τοῦ ὁποίου κατηδάφισαν ἀντικαταστήσαντες αὐτὴν διὰ κίωνων, ἐφ' ὧν ἐστήριξαν τὰ τόξα τὰ βαστάζοντα κατὰ τὴν πλευρὰν ταύτην τὸν τροῦλλον. Διὰ τὴν χρονολογίαν τοῦ Ναοῦ πάντες στηρίζονται συνήθως εἰς τὴν διασφωζομένην «Διαθήκην τοῦ ποτὲ Σωφρονίου Σέψη» ἔνθα ὁμως λέγεται ὅτι ὁ Σ. «ἐπειδὴ καὶ εὗρηκε τὸν Ἅγιον Γεώργιον τὸν Συκοῦση ἀμελημένον καὶ ἐρημωμένον ἐφάνη ὁ ἴδιος αὐτοῦ οἰκοκῆρξ καὶ ἀνέκτισεν αὐτὸν τῷ

νος μέχρι σήμερα (εἰκ. 15 παρ. πίν. 6 καὶ 16) ! Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι ναοὶ εἶνε ἀντίγραφα τοῦ Καθολικοῦ τῆς Νέας Μονῆς.

Αἱ μεγαλύτεραι ὁμοιότητες τοῦ πρωτοτύπου πρὸς τ' ἀντίγραφα ταῦτα παρουσιάζονται εἰς τὴν τρίτην ζώνην τῶν ἐσωτερικῶν τοίχων τοῦ κυρίως ναοῦ, ἐνθα εὐρίσκονται ἐπίσης τέσσαρα ἀπέναντι ἀλλήλων κατὰ τὰς πλευρὰς κείμενα μεγάλα τόξα, ἀποκλειόμενα διὰ κωνοειδῶν θολωτῶν (Trompen) καὶ τέσσαρα διαγωνίως ὁμοίως ἀπέναντι ἀλλήλων κείμενα ἢ διαφορὰ ὅμως ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι εἰς μὲν τὴν Κρήναν τὸ ὑπερθεν τοῦ ἱεροῦ τόξον δὲν ἀποπερατοῦται εἰς κωνοει-

Ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ τοῦ τρίτου διαζώματος ἀπὸ τοῦ δευτέρου εἰς μὲν τὸ πρωτότυπον σχηματίζεται διὰ προβάλλοντος γείσου (εἰκ. 9, 10), εἰς δὲ τ' ἀντίγραφα ἡ θέσις τοῦ γείσου σημειοῦται διὰ γραπτῆς διακοσμῆσεως (εἰκ. 17 παρ. πίν. 6).

Ἐκ τῶν διαφορῶν τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ζώνης σπουδαιότερα εἶνε ἡ ὑπαρξίς ἐπὶ ἐκάστης πλευρᾶς ἀντὶ τῶν διπλῶν κιονίσκων δύο παραστάδων (ὡς εἴπομεν ὑπάρχουσιν ὁμοίαι παραστάδες καὶ ἐν αὐτῷ ἰῶ πρωτοτύπῳ σήμερον μετὰ τὴν πτώσιν τῶν κιονίσκων), καὶ τὸ ὅτι τὰ ἐκατέρωθεν τῶν τοίχων τόξα κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς βάσεις τῶν δὲν στηρίζονται ἐπὶ τῶν παρα-

Εἰκ. 13.

δὲς θολωτόν, ἀλλὰ προχωρεῖ ὡς κύλινδρος μέχρι συναντήσεως τῆς ἀψίδος τοῦ Ἱεροῦ (εἰκ. 12 καὶ 13), εἰς δὲ τοὺς Ἁγ. Ἀποστόλους καὶ τὸν Ἁγ. Γεώργιον ἐπαναλαμβάνεται τὸ αὐτὸ σύστημα καὶ ἄνωθεν τοῦ τόξου τοῦ Νάρθηκος (εἰκ. 14 καὶ 16).

1518. ἄρα εἶνε φανερώτατον ὅτι ὑπῆρχε προγενέστερον κτίσμα, ὅπερ ἀνεκαίνισεν ὁ Σωφρόνιος καὶ «ἔβαλε ἀξίους ἀνθρώπους διὰ γεωργούς κλπ.» ἦτοι συνῴκισε τὸ χωρίον.

¹ Διὰ τὴν κτίσιν τοῦ ναοῦ ἰσχύει μὲν ἡ σφραγισμένη ἐπιγραφὴ, καθ' ἣν «ἐκ βάθρου ἀνηγέρθη ὁ Ναὸς ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Συμεῶν τῷ 7072 ἢ 1564 μ. Χ.» ἀλλ' εἶνε γνωστὸν ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ ὄρου «ἀνηγέρθη ἐκ βάθρου» σημαίνει πολλάκις τὴν ἀνακαίνισιν καὶ οὐχὶ τὴν κτίσιν τοῦ ναοῦ (πρβλ. Κωνσταντινούπολιν, Βυζαντίου, Τόμ. I, σελ. 465). Τὰς ἐπιγραφὰς τῶν Ναῶν τούτων καὶ ἰδίᾳ τῆς Κρήνας, ἐπιμελέστατα ἀντιγραφείσας καὶ ἐρμηνευθείσας ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Σαρικάκη θὰ ἐξέσωσμεν μετὰ τῆς μελέτης περὶ τῶν βυζαντινῶν μνημείων τοῦ Χίου.

στιάδων, ἀλλὰ συγχωνεύονται ἐφαπτόμενα ἐπὶ τοῦ τοίχου (εἰκ. 17).

Τὸ ἀρχιτεκτονικὸν τοῦτο σύστημα, τὸ ἐκπηγάσαν ἀπὸ τοῦ Καθολικοῦ τῆς Ν. Μονῆς, ὑπέστη ἐν Χίῳ καὶ εὐρύτεραν ἐξέλιξιν· εἰς μικροὺς ναοὺς τῆς νήσου παρατηρεῖται ἀπόπειρα τῶν Χίων ἀρχιτεκτόνων κατασκευῆς ναοῦ μετὰ τρουλλοῦ, τῇ βοηθείᾳ ἀπλῶν σφαιρικῶν τριγώνων ἢ λοφίων (Pendentifs), σχηματιζομένων καὶ τούτων ἐπὶ τῶν ἄνω πλευρῶν τῶν τεσσάρων τοίχων τοῦ ναοῦ διὰ προεκβολῆς παραστάδων, δι' ὧν σχηματίζονται τὰ τόξα, ἐφ' ὧν βαίνει ὁ τρουλλός.

Ὡς παραδείγματα τοῦ τύπου τούτου προσάγω ἐνταῦθα δύο μικροτέρους τῶν ἀνωτέρω ἐξετασθέντων ναοὺς, τὴν λεγομένην *Παναγιά Σικελιά* (εἰκ. 18) παρὰ τὸ χωρίον ἔξω Διδύμα καὶ τὴν *Παναγιά Ἀγιογαλοῦσαινα* τοῦ βορειο-

τέρου της νήσου χωρίου ('Αγιο - γάλας) (εἰκ. 19).

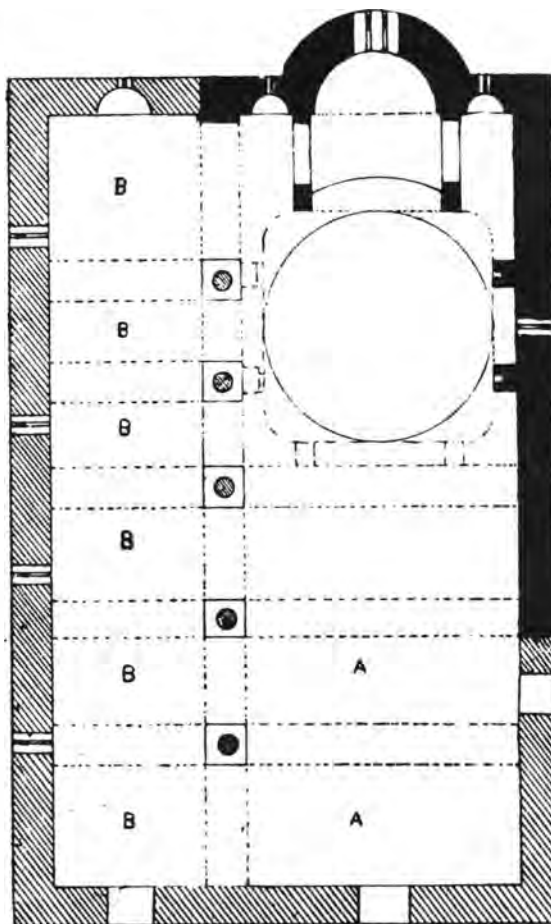
Ἐντὸς τοῦ πρώτου ναοῦ, τοῦ ἔχοντος δυσαναλόγως παχεῖς τοίχους κοσμουμένους ἐπὶ τῶν ἑξωτερικῶν των προσόψεων δι' ἀξιολόγων κεραμοπλαστικῶν διακοσμήσεων καὶ ἀψιδωμάτων, προεκβάλλονται τέσσαρες παραστάδες σχηματίζουσαι τὰ τέσσαρα τόξα, ἐφ' ὧν βαίνει ἡ στεφάνη τοῦ μικροῦ τρούλλου, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι τὰ τέσσαρα σφαιρικά τρίγωνα· δύο ἕτερα τόξα ἐπὶ ὁμοίων παραστάδων βασιζόμενα προσδίδουσι μῆκος εἰς τὸν ἀσυνήθως στενὸν τοῦτον ναόν, οὗτινος τὸ πάχος τῶν τοίχων ἑσωτερικῶς δύναται νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ὡς μεταγενεστέρα προσθήκη¹.

Ὁ δεύτερος ναὸς εἶνε παράδοξον κτίσμα ἐκτισμένον ἐπὶ βράχου ὡς διακρίνεται ἐν τῇ κατόψει, εἰς τὴν βάσιν τοῦ βράχου εἶνε ἐκτισμένος ὁ μικρῶν διαστάσεων ναὸς, ὁμοίου ἀρχιτεκτονικοῦ τύπου πρὸς τὸν ἀνωτέρω, ἔχων δεξιᾶ μεταγενεστέραν προσθήκην, ἣτις σήμερον ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ Νάρθηκος· ὁ ναὸς ἀπολήγει ἐπὶ τοῦ στομίου ἑλικοειδοῦς σπηλαίου, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου ἔχει κτισθῆ μικρὸν παρεκκλήσιον ὁμοίου πρὸς τὸν μεγαλύτερον ναὸν τύπου, καὶ ἐπὶ τῆς Ν. πλευρᾶς τοῦ παρεκκλησίου τούτου ἀνοίγεται ἕτερον στόμιον μεγάλου σπηλαίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἡ παράδοσις διασφύζει ὅτι ἐκρύβησαν οἱ Χῖοι κατὰ τὴν φοβερὰν σφαγὴν τοῦ 1822. Τὸ σπήλαιον τοῦτο συγκοινωνεῖ πρὸς ἄλλο μεγαλύτερον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου σχηματίζονται πολλοὶ θάλαμοι ἔχοντες φυσικοὺς σταλακτίτας καὶ ἐκτείνεται εἰς μέγα διάστημα μὴ καθορισθὲν εἰσέτι· ἀνωθεν τῶν σπηλαίων τούτων εἶνε ἐκτισμένον τὸ χωρίον 'Αγιο - γάλας τὸ ἀπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ ἐν εἴδει γάλακτος στάζοντος ἐν τοῖς σπηλαίοις, τοῦ κατασβέσαντος τὴν δίψαν τῆς ἐκεῖ κρυβείσης Θεοτόκου, κατὰ μεταγενεστέραν παράδοσιν, λαβὸν τὸ ὄνομα².

¹ Περὶ τοῦ χρόνου τῆς κτίσεως τῆς Παναγίας Σικελίας οὐδεμίαν μαρτυρίαν ἠδυνήθη νὰ εὑρῶ· ἡ κεραμοπλαστικὴ διακόσμησις τῶν ἑξωτερικῶν τοίχων εἶνε ὁμοία πρὸς τὴν διακόσμησιν τῶν ναῶν τῆς Κρήνης καὶ τῶν 'Αγ. Ἀποστόλων, ἡ δὲ ὁμοιότης τῶν κιονοκράνων τῶν διλόβων παραθύρων τοῦ ναοῦ πρὸς τὰ ὁμοία κιονόκρανα τῶν ἀνωτέρω μνημείων, δεικνύει ὅτι συγχρόνως ἢ ὀλίγω μεταγενέστερον ἐγένετο ἡ κτίσις τοῦ ναοῦ τῆς Σικελίας. Ἴσως ὁμοίως καὶ τὸ ὄνομα ὀδηγήσῃ εἰς τὴν χρονολογίαν τοῦ ναοῦ, ὅπερ ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν τῆς νήσου ἐκλαμβάνεται ὡς δηλωτικὸν τοῦ τόπου ἐνθα ἤκμαζον ἐργαστήρια κεραμοπλαστικῆς.

² Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο τῶν τριῶν συνεχόμενων σπηλαίων, ὡς καὶ τὸ δεξιᾶ τοῦ ναοῦ ἕτερον αὐτοτελὲς σπήλαιον εἶνε ἄξια ἰδίας μελέτης· μικρὰ σκαφικὴ ἔρευνα, ἣν ἐπεχείρησα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ μεγάλου σπηλαίου, ἔφερον εἰς φῶς πλῆθος θραυσμάτων ἀγγείων προϊστορικῆς ἐποχῆς (πβλ. Α. Μ. 1888 σ. 163). Ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν τοῦ ἄλλοτε πλουσιῶς τοιχογραφημένου ναοῦ σημειοῦμεν, ὅτι ὁ ὑπάρχων ναὸς εἶνε ἴσως

Ἐκ τῶν πέντε τούτων μνημείων, εἰς λεπτομερείας τῶν ὁποίων δὲν ἐκτείνομαι ἐνταῦθα, ἡ Κρήνα, οἱ 'Αγιοὶ Ἀπόστολοι καὶ ἡ Σικελιά εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον **πλινθόκτιστα** οἰκοδομήματα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ Καθολικὸν τῆς Νέας Μονῆς, τὸν 'Αγ. Γεώργιον Συκοῦσην καὶ τὴν 'Αγιογαλοῦσαιναν, ἅτινα εἶνε μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς γ'

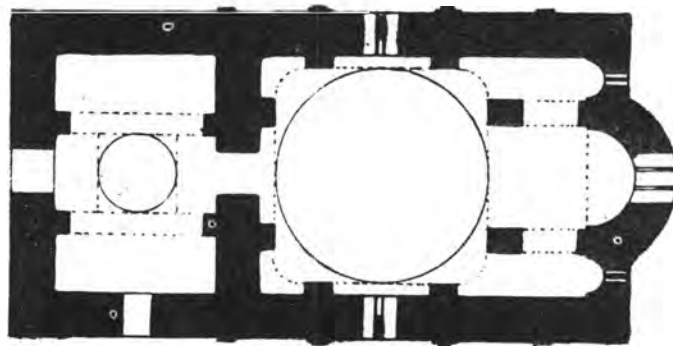
Εἰκ. 14.

ζώνης **λιθόκτιστα**· κοινὸν δὲ χαρακτηριστικὸν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ναῶν τούτων εἶνε τὰ ἐπὶ τῶν προσόψεων, καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἱεροῦ καὶ τοῦ μέσου τῶν πλαγίων τοίχων ἀνοιγόμενα **ἀψιδώματα** (εἰκ. 20 καὶ 21 παρ. πίν. 6) καὶ τ' ἀξιόλογα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης **κεραμοπλαστικά**

κτίσμα σύγχρονον τοῦ Συκοῦση ὡς ἡ τοιχοδομία του δεικνύει· ὅτι ὁμοίως ὑπῆρχεν ἐκεῖ παλαιότερον κτίσμα δύναται νὰ ὑποτεθῇ καὶ ἐκ τοῦ ἐν τῷ σπηλαίῳ παρεκκλησίου καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὸμέρος ἦτο κατάλληλον διὰ συνοικήσεις ἀναχωρητῶν καὶ ἀσκητῶν. Αἱ ἀρχ. κατόψεις τῶν εἰκ. 14, 16, 18 καὶ 19 πρέπει ὡς πρόχειροι νὰ θεωρηθῶσι.

των κοσμήματα, ἅτινα θ' ἀποτελέσωσιν ἴδιον τμήμα προσεχούς μελέτης.

Τὰ πολυτιμώτατα ταῦτα διὰ τὴν βυζαντινὴν τέχνην μνημεῖα, ἀνεκηρύχθησαν ἤδη ἔθνικὰ κτήματα καὶ προελήφθη οὕτως ἡ περαιτέρω καταστροφή οὐ μόνον τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ των μέρους ἀλλὰ καὶ τῶν εἰκονογραφικῶν των κύκλων.

Εἰκ. 16.

περὶ τῶν ὁποίων, ἔνεκα τῆς ἐκτάσεως τοῦ θέματος, ἀλλαγῶν θὰ πραγματοποιῶμεν καὶ μόνον ὡς δείγματα τῆς λαμπρᾶς εἰκονογραφήσεως ὑπὸ μαθητῶν τῆς Κρητικῆς σχολῆς Χωματζᾶ καὶ Ἀντωνίου Δομεστίχου Κυνηγοῦ τοῦ Κρητὸς προσάγομεν τὰς εἰκ. 17 παρ. πίν. 6 καὶ 22 παρ. πίν. 7, αἵτινες ἐχρησίμευσαν εἰς ἡμᾶς καὶ διὰ τὸ ἀρχιτεκτονικὸν μέρος.

Ἐνταῦθα ἀρκούμεθα εἰς τὴν περιγραφὴν καὶ ἐρμηνείαν τῆς μὴ μελετηθείσης εἰσέτι, φορητῆς ἐπὶ σανίδος εἰκόνας, κειμένης δεξιᾷ τῶ Εἰκονοστασίῳ τοῦ ναοῦ, τῆς καλουμένης Νεαμονήτι ὡς Θεοτόκου, περὶ ἣν συγκεκροῦνται αἱ σπουδαιότεραι περὶ τῆς Ν. Μονῆς παραδόσεις¹, διὸ καὶ κατ' ἐξοχὴν τιμᾶται ὑπὸ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν Χίων ἐν γενεῖ².

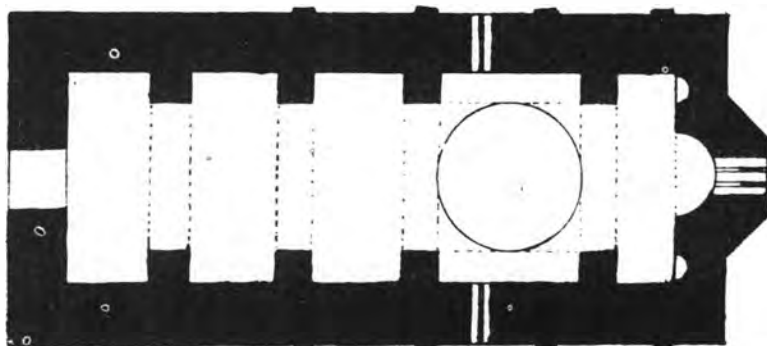
¹ Περὶ τῆς εὐρέσεως τῆς σήμερον ἐν τῷ Τέμπλῳ τοῦ Καθολικοῦ τῆς Ν. Μονῆς κειμένης εἰκόνας ταύτης βλέπε ἀνωτ. σ. 30 σημ. 37 ἀνάγνωθι καὶ τὴν ἀνωθεν τῆς κεφαλῆς τῆς Θεοτόκου ἐπιγραφὴν: «ὡς εὐρηται ἐν τῇ μυροσίῃ».

² Βλέπε Φωτεινοῦ, Νεαμονήσια, σελ. 53· «ἔτι δὲ ἡ ρηθεῖσα εἰκὼν... τὸ κλέος καὶ τὸ καύχημα τῆς Νεαμονῆς καὶ οἱ ἐν αὐτῇ μονάζοντες μετ' εὐλαβείας τιμῶσιν οὐ τῆς τυχούσης καὶ ὡς ἱερώτατον διατηροῦσι κειμήλιον, καθάπερ καὶ οἱ Μεγαλοσπηλαιῶται, οἱ Ἰβηρίται... καὶ ἄλλοι ἄλλας θαυματοργεῖς εἰκόνας, ὧν αἱ πολλαὶ ἄδεται ὅτι ἐξωγραφήθησαν ὑπὸ τοῦ θείου Λουκά».

Ἡ εἰκὼν αὕτη δύναιται ν' ἀναχθῆ εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀχειροποιήτων ἢ τῶν εἰκόνων τοῦ Λουκά¹ ἔνεκα τοῦ τρόπου τῆς εὐρέσεως καὶ τῶν ἀναφερομένων εἰς ταύτην θαυμάτων· ἔχει τὸν τύπον τῆς Θεοτόκου δεομένης² (εἰκ. 23), παραστάσεως συνήθους τῆς Παναγίας ἐπὶ Ἁγιορειτικῶν μάλιστα εἰκόνων. Ἡ στάσις, ἡ πτύχωσις, ἡ κλίσις τῆς κεφαλῆς καὶ ἡ χειρονομία μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ παράστασις αὕτη τῆς Θεοτόκου εἶνε ἐλλημιμένη ἐκ τοῦ εἰκονογραφικοῦ θέματος, τοῦ λαβόντος τὴν ἀρχὴν ἀπὸ ἐθίμων τῆς Βυζαντινῆς αἰλῆς, τῆς Δεήσεως, ὅπου παρίσταται ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ θρόνου ὡς Παντοκράτωρ καὶ δεξιᾷ μὲν αὐτοῦ ἡ Θεοτόκος, ἀριστερὰ δὲ ὁ Πρόδρομος, σπανιότερον δὲ ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ ἐν στάσει δεήσεως ἢ προσευχῆς³. Οἱ ἀγιορεῖται ζωγράφοι ἐκ τοῦ συμπλέγματος τούτου ἔλαβον μόνην τὴν Θεοτόκον, ἔχουσαν τὴν αὐτὴν στάσιν ὡς ἐν τῇ Δεήσει καὶ ἡ παράστασις τῆς οὕτω δεομένης Μαρίας εἶνε συνηθεστάτη· μία ἄρα τῶν

¹ Πρὸβλ. περὶ ἀχειροποιήτων καὶ εἰκόνων τοῦ Λουκά εἰς τὸ ἔργον μου «Ὁ Χριστὸς ἐν τῇ Τέχνῃ» 1914, σελ. 27 κ. ἔ. καὶ 55 κ. ἔ.

² Ὁ βυζαντινὸς οὗτος τύπος τῆς δεομένης οὐδε-

Εἰκ. 18.

μῖαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν Οὐρανὸς τῆς ἀρχαίας Χριστιανῆς, ἣτις οὕτω παρίστα τὴν ψυχὴν τοῦ τεθνεῶτος, τὰς προσωποποιήσεις τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν Μαρίαν πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως αὐτῆς ὡς Θεοτόκου ὑπὸ τῆς ἐν Ἐφέσῳ Γ' Οἴκουμ. Συνόδου τῷ 431 (πρὸβλ. Kraus Gesch. der christlichen Kunst. I, σελ. 126 καὶ 186 κ. ἔ.).

³ Παραστάσεις τῆς Δεήσεως, πλὴν τῆς ἀρχαιότερας τῆς Ἁγ. Σοφίας (βλ. περιγραφὴν καὶ χρονολογίαν αὐτῆς ἐν «Χριστῷ ἐν τῇ Τέχνῃ» σελ. 122-124), ἴδε καὶ παρὰ Diehl, Manuel d'art byz. 1910, σελ. 490 καὶ 618 (ψηφιδ. Βατοπεδίου καὶ τρίπτυχον Harbaville). Ἡ θέσις τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ Δεήσει δὲν εἶνε πάντοτε ἡ αὐτὴ ἐν Βατοπεδίῳ λ. χ. ἴσταται ἀριστερὰ τοῦ Παντοκράτορος. ἐν δὲ τῷ τρίπτῳ δεξιᾷ· ἡ ἡμετέρα εἰκὼν εἶνε ἐλλημιμένη ἐκ προτύπου ὁμοίου τῷ τρίπτῳ Harbaville.

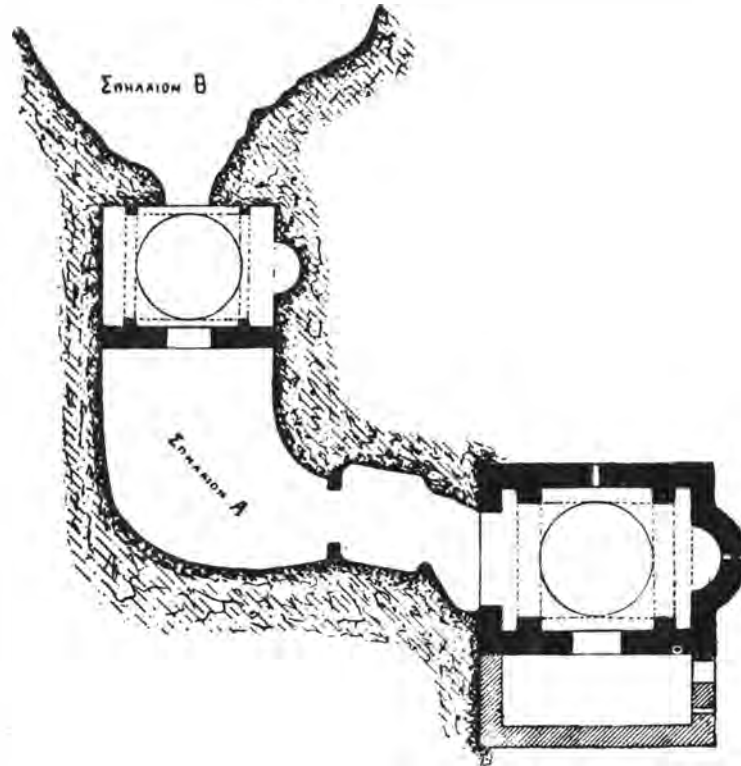
τοιούτου τύπου εἰκόνων εἶνε καὶ ἡ ἡμετέρα¹.

Ἡ χρονολόγησις μόνον τῆς εἰκόνος εἶνε δυσκολωτάτη ὅτι ἀπὸ τοῦ Θ' ἢ Ι' αἰῶνος ἤρξατο ἢ ἐπὶ εἰκόνων παραστάσις τῆς Θεοτόκου ὡς δεομένης εἶνε εὐνόητον, διότι τότε χρονολογεῖται καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ εἰκονογραφικοῦ θέματος τῆς Δεήσεως, ἔκτοτε δ' ἐπεκράτησε νὰ παρίσταται ἡ Θεοτόκος ἐπὶ τῆς Ἀψίδος ὡς Πλατυτέρα δεομένη ἢ βρεφοκρατοῦσα, κατὰ τὸ καθορισθὲν δογματικὸν σύστημα τῆς εἰκονογραφίσεως τοῦ ναοῦ· διὰ τὴν ἡμετέραν ὅμως εἰκόνα, τὴν χρονολογουμένην κατὰ τὰς παραδόσεις τὸν ΙΑ' αἰῶνα (1040), οὐδὲν δύναται τις μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπῃ, καθόσον καὶ ἡ τεχνοτροπία αὐτῆς εἶνε δύσκολον νὰ ἐξετασθῇ καὶ ἡ παραδεδομένη διάσωσις τῆς εἰκόνος εἶνε ἀμφίβολος.

Ἐξέτασις τοῦ τεχνικοῦ μέρους τῆς εἰκόνος δύναται νὰ γίνῃ μόνον ὡς πρὸς τὴν μορφήν τῆς Θεοτόκου, καθόσον πᾶσαι αἱ ἐν τῇ εἰκόνι διακρινόμεναι λεπτομέρειαι εἶνε μεταγενεστέρα ἐπαργύρωσις, καλύπτουσα τὴν ἀπαλειφθεῖσαν εἰκόνα²· ἡ τεχνοτροπία τῆς μορ-

φῆς προδίδει τέχνην τῆς τρίτης περιόδου, εἰς ἣν ἀνάγονται οἱ εἰκονογραφικοὶ κύκλοι τοῦ Μιστρᾶ, Καχριέ-Τζαμι καὶ ἄλλ· ἢ κατὰ πρόσωπον δηλ. παραστάσις τῆς Θεοτόκου ἢ καὶ ἡ ἄλλως ἐκτελουμένη κατὰ τρία τέταρτα κλίσις τῆς κεφαλῆς τῶν ἔργων τῆς δευτέρας περιόδου ἔλλειπει, ὡς ἔλλειπει καὶ ἡ κυκλοειδὴς ἴρις τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Θεοτόκου, ἀσφαλῆ γνωρίσματα τῆς περιόδου ἐκείνης¹.

Ἄλλὰ καὶ αἱ περὶ τῆς διασώσεως τῆς εἰκόνος

Εἰκ. 19.

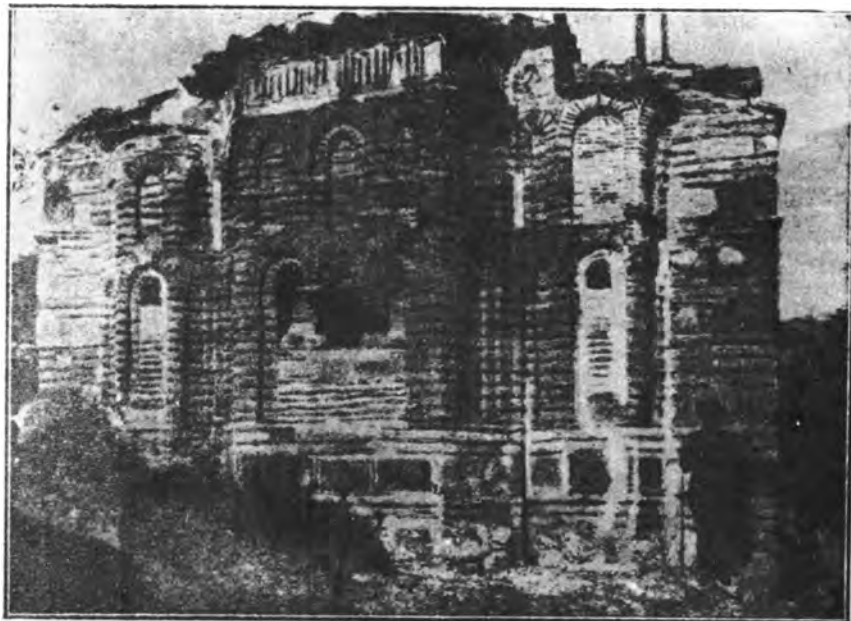
¹ Τὰς ἐπὶ ψηφιδωτῶν, τοιχογραφιῶν, ἐπὶ φορητῶν σανίδων καὶ μολυβδοβούλλων παραστάσεις τῆς δεομένης Θεοτόκου τῆς βυζαντινῆς τέχνης δύναται τις νὰ διαιρέσῃ ἐκ τῆς χειρονομίας αὐτῶν εἰς τρεῖς κατηγορίας· 1) εἰς τὰς ἐχούσας ἠπλωμένους τὰς χεῖρας καὶ ὑψωμένους μέχρι τῶν ὤμων (Lichatschef, παραστάσεις Θεοτόκου, 1911, ρωσ., εἰκ. 67-86)· 2) εἰς τὰς ἐχούσας ὑψωμένους τὰς χεῖρας πρὸ τοῦ στήθους (Lichatschef ἐνθ' ἀνωτ. εἰκ. 88-92) καὶ 3) εἰς τὰς ἀμέσως ἐκ τῆς Δεήσεως εἰλημμένας εἰκόνας τῆς Θεοτόκου καὶ ἐχούσας τὰς χεῖρας εἰς ποικίλας στάσεις (Lichatschef, εἰκ. 93-117). Ἡ ἡμετέρα εἰκὼν ἀνάγεται εἰς τὴν γ' κατηγορίαν.

² Τὴν εἰκόνα ἐνέδυσαν διὰ τῆς λεγομένης «ἀργυρᾶς ἐσθήτος» πιθανώτατα ἐπὶ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς γενονατικῆς κατοχῆς ἢ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Τουρκοκρατίας, διότι μόλις μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1822 ἀναφέρονται «χρυσοὶ καὶ ἀργυροὶ ἡλοὶ» (Νεαμονήσια, σελ. 66)· ἀχρονολόγητος παράδοσις «περὶ ἐμφανίσεως τῆς παρθενομήτορος εἰς χρυσοχόον» (αὐτ. σελ. 52) πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τουρκικοὺς χρόνους· ἢ τοῦ 1833 ἐπαργύρωσις, ὅτε «ἐγκαλλωπίστη ἡ εἰκὼν δι' ἀργυρᾶς ἐσθήτος εἰς δέον... καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ χρόνου οἱ χαρακτηριστὲς ὄλως ἐξηλλοιώθησαν... διεξωγραφήθη, ὡς εἰκόσ, μόνῃ ἢ μορφή, ἐπειδὴ τοὺς ἄλλους σωματικούς χαρακτήρας ἐξείκονίζεῖ ὁ ἀργυρος» (αὐτ. σελ. 70) πρέπει νὰ νοηθῇ ὡς δευτέρα ἐπέδυσσις, πιστὴ ἀντιγραφή τῆς ἀρχαιοτέρας, καθόσον ἡ διακόσμησις τῆς ὄλης ἐπιφανείας τῆς σωζομένης ἀργυρᾶς ἐσθήτος διὰ φύλλων καὶ καρπῶν ἀμπελοῦ καλλιτεχνικῶς ἐπὶ τοῦ πλαισίου τῆς εἰκόνος διαγραφόμενων, οἱ κλάδοι καὶ τὰ ἄνθη ροδωνιάς ἐκατέρωθεν τῆς μορφῆς τῆς Θεοτόκου, ἡ φυσικότης τῆς μυσίνης μετὰ τῆς εἰκόνος καὶ αἱ πτυχώσεις καὶ λεπτομέρειαι τοῦ ἐνδύματος τῆς Θεοτόκου, προδί-

παραδόσεις ἀποδεικνύουσι τὴν καταγωγὴν τῆς εἰκόνος μεταγενεστέραν· τὰ Νεαμονήσια μαρτυ-

δοῦσι φραγμακὰ πρότυπα ὑφαντουργικῆς διακοσμῆσεως· ἢ παρὰ τὴν μυσίνην διακρινόμενη ἐπιγραφή, καθ' ἣν ἢ ἐπέδυσσις εἶνε «ἀφιέρωμα Παρθενίου ἱερομονάχου Βήγκα» καὶ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1882, ὡς ἡ ἐτέρα πρὸ τῆς μορφῆς τῆς Θεοτόκου ἐπιγραφή ἀναγράφει ἢ συμπληροῦσα τὸ ΜΡ. Θ8 διὰ τῶν λέξεων· ὀνομαζομένη Νέα Μονὴ κειμένη ἐν τῇ νήσῳ Χίψ 1882), εἶνε προφανῶς μαρτυρία καθαρισμοῦ τινος, ἐπιχρυσώσεως καὶ διακοσμῆσεως τῆς ἀργυρᾶς ἐσθήτος διὰ τοῦ χρυσοῦ φατοστεφάνου τῆς Θεοτόκου.

¹ Πρὸβλ. παραστάσεις ὁμοίας ἐν Diehl, ἐνθ' ἀνωτ. εἰκ. 235, 237, 302, 319, 320 κλπ. βλέπε καὶ τὰ περὶ βυζαντινῆς τεχνοτροπίας ἐν τῇ παραστάσει τῆς Θεοτόκου ἐν Strzygowski, Cimabue und Rom, Wien, 1888, σελ. 44 κ. ε.

Εἰκ. 20.

Φραγκικὰ μνημεῖα.

Περὶ τῶν φραγκικῶν μνημείων τῆς Χίου ὀλίγας λέξεις προσθέτω ἐνταῦθα, ὅσον ἀφορᾷ κυρίως τὴν ἐπίδρασιν, ἣν ἡ ξένη τεχνοτροπία ἢ ἐπὶ τῆς φραγκικῆς κατακτιήσεως ἀναπτυχθεῖσα (ἀπὸ τοῦ ΙΔ'-ΙΣ' αἰῶνος) ἔσχεν ἐπὶ τῶν νεωτέρων βυζαντινῶν μνημείων τῆς νήσου.

Φραγκικὰ μνημεῖα εἶνε πρῶτον τὰ **Κάστρα** τὰ σωζόμενα εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς νήσου καὶ ἰδίως τὸ Κάστρον τῆς πόλεως Χίου, πολλαὶ ἐπάλξεις τοῦ ὁποίου κοσμοῦν-

ροῦσι τρεῖς ἀπωλείας καὶ τρεῖς ἀνευρέσεις τῆς αὐτῆς εἰκόνας· τὴν πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Γενοואτῶν τῷ 1346, ὅτε «ἄδεται ὅτι Πυργοχωρίτης τις μοναχὸς παραλαβὼν τὴν παλαίφατον εἰκόνα τῆς Νεαμονήτιδος διεφύλαξεν ἐν Πυργίῳ... εἶτα δὲ ἀπόχηρός τις κοσμοπάπας ἐπέφερε αὐτὴν εἰς τὴν Ν. Μονὴν»¹, τὴν μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1822 εὑρέσιν², καὶ τὴν τελευταίαν τοῦ 1833 ἀνεύρεσιν τῆς εἰκόνας ἐντὸς τοῦ πύργου τῆς Μονῆς, μετὰ τὴν δευτέραν δηλ. καταστροφὴν τῆς νήσου τῷ 1828³. Ὅτι εἶνε ἡ αὐτὴ εἰκὼν κατὰ τὰς δύο τελευταίας εὑρέσεις μαρτυρεῖ ἢ κατὰ τὸ μέσον ἀναφερομένη σχισμῇ, ἢ διακρινομένη μέχρι σήμερον, ὅτι ὅμως ὁ Πυργοχωρίτης κοσμοπάπας ἔφερεν εἰς τὴν Μονὴν τὴν ἀπολεσθεῖσαν εἰκόνα δὲν ἀποδεικνύεται πιθανῇ εἶνε μᾶλλον ἢ κατασκευὴ νέας εἰκόνας ἐπὶ τῆς γενοואτικῆς κατοχῆς, ἣτις καὶ διεσώθη μέχρις ἡμῶν «διεζωγραφημένη» μάλιστα, ὡς ὁ Φωτεινὸς μαρτυρεῖ καὶ ὡς ἡ ἀνωτέρω ἐξέτασις τῆς τεχνοτροπίας τῆς μορφῆς τῆς Θεοτόκου δεικνύει.

¹ Φωτεινοῦ, αὐτόθι, σελ. 103.

² Νεαμονήσια, σελ. 66 «καὶ εὐρέθη ἐν τῇ τέφρῳ ἐσχισμένη κατὰ τὸ μέσον καὶ κατακεκαυμένη κατὰ τὴν κορυφήν».

³ Νεαμον. σελ. 67.

Εἰκ. 23.

οικοσήμεων τοῦ γενουατικοῦ οἴκου τῶν Giustiani καὶ οὐτινος ἀκριβῆ περιγραφὴν ἔδωκεν ὁ Hasluck, ὁ νεωστὶ ἐξετάσας τὰ φραγκικὰ μνημεῖα τῆς Χίου, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω. Ἄν τὸ φρούριον τοῦτο, τὸ ὑποστὰν ἄλλως ἐπὶ τῆς τουρκικῆς κατακτῆσεως διαφόρους ἐπανορθώσεις καὶ μεταβολάς, ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Φράγκων ἐπὶ ἀρχαιότερου βυζαντιακοῦ φρουρίου δὲν διακρίνεται σήμερον, ὅτι ὅμως τὸ ὅλον κτίσμα ἐγένετο δι' ὕλικῶν ἐκ βυζαντιακῶν μνημείων ἢ καὶ ἐκ μνημείων τῆς ἀρχαιότητος εἰλημμένων, τοῦτο δεικνύουν καὶ αἱ ἐπὶ διαφόρων μερῶν τοῦ τείχους παρατηρούμεναι πλίνθοι βυζαντιακῆς ἐποχῆς, ἐπιστύλια μετὰ γλυπτῶν κοσμημάτων, ἐπιτύμβιοι πλάκες ἐνεπίγραφοι πολλακίς καὶ ἄλλα¹.

Ἐκ τῶν διασωθέντων γλυπτῶν τῆς φραγκικῆς ἐποχῆς πλὴν τῶν ὄσων ἐδημοσίευσεν ὁ Hasluck παρατίθενται ἐνταῦθα δύο ἕτερα τεμάχια νεωστὶ εὑρεθέντα καὶ ἀποκείμενα ἐν τῷ Μουσεῖῳ Χίου.

Τὸ πρῶτον τεμάχιον (εἰκ. 24 παρ. πίν. 7) εἶνε τοξοειδὲς ἀνάγλυπτον μαρμάρινον τμήμα, ἐφ' οὗ, μεταξὺ δύο προεξεχουσῶν ζωνῶν, εἰκονίζεται ἄγγελος μὲ ἀνοικτὰς πτέρυγας τύπου συνήθους ἐπὶ ἀναγλύφων καὶ εἰκόνων τῆς ἀκμῆς τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως· τὸ τοξοειδὲς τοῦτο ἀνάγλυφον ἀπολήγει εἰς τέσσαρα μικρὰ τόξα, ὧν δύο διακρίνονται πλήρη μετὰ τῶν τεθραυσμένων τριῶν κιονοκρανῶν τῶν στέφει δὲ τὸ ὅλον ἀνάγλυφον ὀδοντωτὸν κόσμημα ἐν τῷ μέσῳ, ἀπολήγον εἰς διπλὴν ὀξεῖαν γωνίαν καὶ ἔχον ἑκατέρωθεν δύο δελφίνας· τὸ μαρμάρινον τοῦτο ἀνάγλυφον ἐκόσμηι πιθανώτατα μέρος τοῦ ἄμβωνος ναοῦ δυτικοῦ δόγματος.

Τὸ δεύτερον τεμάχιον (εἰκ. 25 παρ. πίν. 7) εἶνε μαρμάρινος κιονίσκος (ὑψ. 0,42 μ.) οὐτινος τὸν κορμὸν σχηματίζουσι τέσσαρες ἀνάγλυπτοι ἄγγελοι ἐν στάσει προσευχομένων· αἱ κεφαλαὶ τῶν ἄγγέλων εἶνε τεθραυσμένα, αἱ πτυχώσεις δὲ καὶ ἡ ὅλη κατεργασία τοῦ ἀναγλύφου εἶνε ἀληθῶς ἀριστοτεχνικά.

¹ Τὸ φρούριον Χίου περιέλαβε καὶ καθαρῶς βυζαντιακούς ναούς, ὡς εἶνε ἢ ἐπὶ τοῦ ΝΑ βραχίονος ἡρειπωμένη καὶ ἐπικεχωσμένη κατὰ τὸ πλεῖστον σήμερον Ἐκκλησία, ἣς μόνον ἡ Ἄψις καὶ μέρη τινὰ τοῦ κυρίου Ναοῦ διακρίνονται καὶ ἦτις εἰς Τουρκικούς χρόνους εἶχε φαίνεται μεταβληθῆ εἰς πυριτιδαποθήκην· ἡ ἔρευνα τοῦ Ναοῦ τούτου ἐπέγειρε ἔνεκα τῆς ὁσημέρας συντελουμένης καταστροφῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ φρουρίου περιοχὴ κρύπτει βυζαντιακὰ μνημεῖα, ὡς εἶνε ἐρεῖτια Ναύσκου τινὸς καλουμένου ὑπὸ τῶν Χίων Ἅγιος Γεώργιος τὸ κεχρὶ μετὰ τοῦ συνεχόμενου οἰκίσκου, οὐτινος ἡ πρόσοψις ἔχει τελείαν βυζαντιακὴν τοιχοδομίαν καὶ τὸ Τζαμίον τοῦ φρουρίου — πρότερον Νεὸς τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς κατ' ἐγχωρίαν παράδοσιν — ἐγγὺς τοῦ ὁποίου δύο ἰωνίζοντες ραβδωτοὶ κίονες εἶνε ἀξιοὶ προσοχῆς.

Τ' ἀνωτέρω ἀνάγλυφα πιθανώτατα κατεσκευάσθησαν ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ καὶ δὲν εἶνε ἔξωθεν εισηγμένα. Ἐπίσης ἐν Χίῳ κατεσκευάζοντο καὶ τ' ἀνάγλυπτα ἐπὶ μαρμάρου κοσμήματα τὰ χρησιμοποιοῦμενα πρὸς κόσμησιν τῶν Λατινικῶν τῆς νήσου ναῶν καὶ τμήματα τῶν ὁποίων εὐρί-

Εἰκ. 26.

σκονται πάμπολλα εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως ἰδίᾳ Χίου· ὡς παράδειγμα προσάγω ἐνταῦθα τὴν εἰκ. 26, ἐνθα εἶνε γεγλυμμένα ἀμπελόφυλλα μετ' ἐλίκων τελείου γοθτικοῦ τύπου, προδίδοντα μεταγενεστέραν φραγκικὴν χεῖρα.

Ἐπίδρασις τῆς φραγκικῆς καὶ δραβικῆς τεχνουργίας ἐπὶ νεωτέρων χιακῶν ἔργων.

Ἡ ἐπὶ δύο καὶ πλέον αἰῶνας διαρκέσασα φραγκικὴ κατάκτησις τῆς νήσου ἐπόμενον ἦτο νὰ ἐπιδράσῃ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἐν τῇ νήσῳ κατασκευαζομένων ἔργων ἀλλὰ καὶ συνηθείας φραγκικῆς νὰ κληροδοτήσῃ. Οὕτως ὑπὸ φραγκικῆς ἐπίδρασιν φαίνεται ἰσταμένη ἢ μέχρι σήμερον ἀκόμη ἐπικρατοῦσα συνήθεια ἐν Χίῳ (ἰδίᾳ ἐν τοῖς χωρίοις τῆς νήσου) τῆς ἐντοιχίσεως μικρῶν μαρμαρίνων πλακῶν, κεράμων καὶ ἄλλ. ἐπὶ τῶν προσόψεων τῶν ναῶν καὶ μάλιστα τῶν οἰκιῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων παρίστανται προσωπογραφίαι ἁγίων, ποικίλαι διακοσμήσεις καὶ ἐπιγραφαί¹.

¹ Εἰς πάντα σχεδὸν τὰ χωρία τῆς νήσου, κατ' ἐξοχὴν δὲ εἰς τὸν Ἅγ. Γεώργιον Συκουσην διακρίνει τις τὴν χρῆσιν τοιούτων ἀναγλύφων πλακῶν· λ. χ. ἐπὶ τῆς προσόψεως οἰκίας Ν. Βαφειᾶ ὑπάρχουσιν ἐντετοιχισμένοι 7 πλάκες παριστώσαι τὸν Ἅγ. Γεώργιον, Ἀρχαγγέλου, τὴν Νεαμονίτιδα Θεοτόκον κλπ. ὁμοίως ἐπὶ ἑτέρων οἰκιῶν Ν. Λούμαρη καὶ Π. Πατούνα διακρίνονται ὑπέρβηρα κοσμοῦμενα διὰ παραστάσεων τῆς Θεοτόκου, τοῦ Ἐσταυρωμένου, ποικίλων γεωμετρικῶν καὶ φυτικῶν διακοσμήσεων καὶ ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς μάλιστα ἀναγράφονται τὰ ἔτη 1763 καὶ 1812. Φραγκικῆς προελεύσεως ἡ ἐπίδρασις εἶνε καὶ αἱ καμάραι αἱ ἐνοῦσαι τὰς οἰκίας τῶν χωρίων τῆς νήσου, αἵτινα

Ὡς ἀρχαιότερον τούτων ἐκλαμβάνομεν ἀνάγλυπτον πλάκα ἐκ μαρμάρου τεθραυσμένην κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν (0,44 × 0,35 μ.) καὶ ἀποκειμένην ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Χίου, ἐφ' ἧς παρίσταται ὁ Ἅγ. Γεώργιος (εἰκ. 27 παρ. πίν. 7) ἔφιππος, ἔχων ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἵππου του τὸν διὰ τοῦ δόρατός του φρονεούμενον δράκοντα· ἡ ὅλη ἐργασία εἶνε κατὰ πρότυπα μὲν βυζαντιακά ἀλλ' ὑπὸ φραγκικὴν ἐπίδρασιν ἐν τῇ τεχνοτροπείᾳ.

Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπίδρασιν, προφανῶς ὁμως ἔργον μεταγενεστέρων χρόνων, ἴσταται καὶ ἕτερον ἀνάγλυφον (εἰκ. 28 παρ. πίν. 7) ἐπὶ μαρμάρου,

Εἰκ. 29.

ἐφ' οὗ παρίσταται ὁ ἀρχάγγελος Μιχαήλ, εὑρεθὲν ἐν τῷ ἡρειπωμένῳ ναῷ τῶν Ταξιαρχῶν τῆς πόλεως Χίου καὶ μετενεχθὲν ἤδη ἐν τῷ Μουσεῖῳ.

Ὁὐ μόνον δὲ οἱ Φράγκοι ἐπέδρασαν εἰς τὰ νεώτερα μνημεῖα τῆς νήσου ἀλλὰ καὶ οἱ Τούρκοι ἢ οἱ Ἄραβες τεχνῆται ἐπὶ Τουρκοκρατίας, οἵτινες ἀνέπτυξαν, φαίνεται, κατὰ τοὺς τρεῖς καὶ ἡμισὺν αἰῶνας καθ' οὓς ἐδούλευεν ἡ νήσος εἰς αὐτούς, τέχνην ἀξιόλογον, ὡς μαρτυροῦσι τὰ καλλιτεχνικώτατα ἀνάγλυφα τῆς κρήνης ἐπὶ

μετὰ τῶν σφζομένων εἰσοεῖ ἐνιαχοῦ τειχῶν, πύργων, πυλώνων κλπ. παρουσιάζουσι ὄψιν μεσαιωνικῶν πόλεων· τοιαύτην μορφήν διατηρεῖ τὸ ΝΔ. τῆς νήσου κείμενον χωρίον Μεστά.

τῆς πλατείας τῆς πόλεως Χίου καὶ ἰδίᾳ αἱ ἐπιτάφιοι πλάκες τῶν τουρκικῶν νεκροταφείων, αἱ σπουδαιότεραι τῶν ὁποίων ἀπόκεινται ἤδη ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Μουσεῖου¹.

Ὡς ἀπόδειξιν τῆς ἐπιδράσεως ταύτης προσάγω ἐνταῦθα θωράκιον ἐκ τοῦ μελανωποῦ ἐγγωρίου λίθου (εἰκ. 29) ἐν τινὶ Ναΐσκῳ τῆς πόλεως εὑρεθὲν (Παναγία Μαγαζιώτισσα), ἐφ' οὗ παρίσταται Σταυρὸς ἐντὸς τόξου βαινοντος ἐπὶ διπλῶν κιονίσκων, οἵτινες ἔχουσι βαθμιδωτὰς βάσεις ὡς ἔχει καὶ ὁ Σταυρὸς· ἐκατέρωθεν τῆς βάσεως τοῦ Σταυροῦ φύνονται δύο κυπάρισσοι, κυριώτατον διακοσμητικὸν θέμα τῶν τουρκικῶν μνημείων, παρ' οἷς εὔρηται συνήθως καὶ τὸ ἐν εἴδει ἀλύσσεως σχοινίον τὸ ἐν τῇ κάτω ζώνῃ τοῦ ἀναγλύφου περιελισσόμενον. Ἄλλ' ἡ σπουδαιότερα ἀπόδειξις τῆς ἀναμίξεως μετὰ τῆς βυζαντιακῆς παραδόσεως στοιχείων φραγκικῆς ἅμα καὶ ἀραβικῆς τέχνης εἶνε πολυτίμον ὕφασμα, φυλασσόμενον ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Καθολικοῦ τῆς Νέας Μονῆς (πεῦκι ἦτοι τάτης ὑπὸ τῶν μοναχῶν καλούμενον) καὶ χρονολογούμενον διὰ τῆς ἐν αὐτῷ ὑπαρχούσης ἐπιγραφῆς ὡς ἔργον τοῦ 1742 (εἰκ. 30)².

Ὡς παρατηρεῖ τις ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι πλατεία παρυφῇ διαθέει τὰ τέσσαρα κράσπεδα τοῦ ὑφάσματος, ὁλόκληρος δ' ἡ ἐπιφάνεια πληροῦται δι' ὁμοιομόρφου διακοσμητικοῦ θέματος, ἀποτελουμένου συνεχῶς ἐκ τεσσάρων ρωδίων πλαγίως τεθειμένων καὶ ἐνουμένων ἐν τῷ μέσῳ διὰ μικροῦ ρόδακος οὕτως ὥστε ν' ἀποτελεῖται τὸ σχῆμα Χ' ὁμοίως μικρὸς ρόδαξ τίθε-

¹ Ἄν αἱ πλάκες αὗται εἶνε ἔξωθεν εἰσηγμέναι ἢ ἐν Χίῳ κατεσκευάσθησαν δὲν δύναται ν' ἀποδειχθῇ· πιθανώτατον ὁμως εἶνε ὅτι μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς Χίου (1822) ὑπῆρχον ἐν τῇ νήσῳ ἐργαστήρια, μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν ἤρχισε νὰ γίνηται ἡ εἰσαγωγή ἔξωθεν.

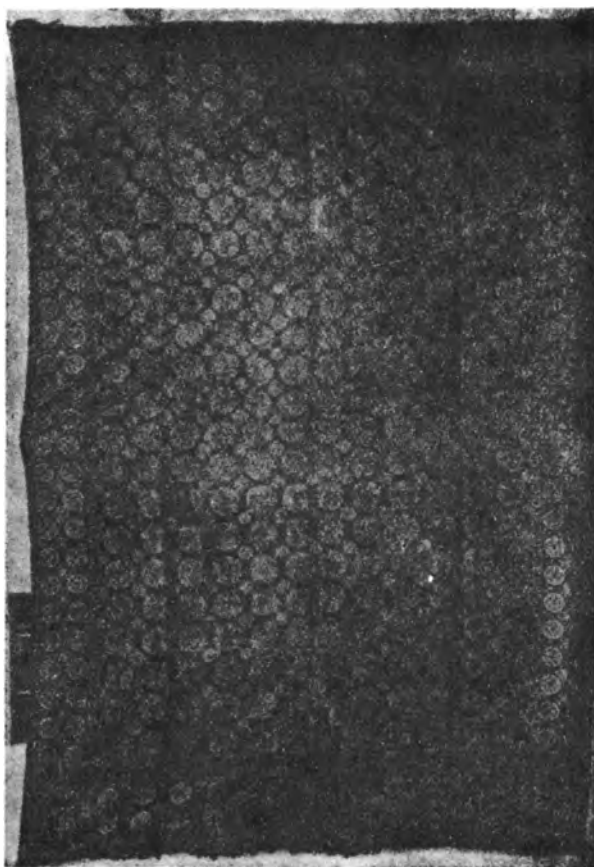
² Τὸ κακῶς ὡς τάτης ἐν Χίῳ χαρακτηριζόμενον ὕφασμα τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὴν τάξιν τῶν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους καλουμένων χρυσοπάστων ὑφασμάτων (τῶν ἄλλως καὶ καμουχάδων ἢ δαμασκηνῶν εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ὀνομαζομένων, ἦτοι μετὰ χρυσῶν, ἀργυρῶν, κυανῶν καὶ ἐρυθρῶν νημάτων ἐνυφασμένων), καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ἴσως ἀρχικῶς ὡς κάλυμμα τῆς Ἁγίας Τραπέζης (Εἰλιτόν)· εἶνε τὸ μόνον διασωθὲν λείψανον ἐκ τῶν πολυτίμων κειμηλίων καὶ ἀμφίων τῆς Ν. Μονῆς, ἅτινα ἀνηρπάγησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1822· κατὰ τὴν διασφζομένην παρὰ τοῖς μοναχοῖς παράδοσιν τὸ ὕφασμα εἶχε σχισθῆ εἰς δύο τεμάχια καὶ πωληθῆ ἔξω τῆς Χίου· ἀνευρέθη καὶ ἡγοράσθη ὑπὸ τινος Χίου προσκυνητοῦ ἐντὸς τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ἐν Ἱεροσολύμοις, ὅστις συρράψας αὐτὸ καὶ ἀποδώσας τὴν ἀρχικὴν του ὄπωςδῆποτε μορφήν ἐδώρησεν εἰς τὴν Μονήν· ὀλίγῳ ὑψηλότερον τοῦ μέσου τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑφάσματος παρατηρεῖ τις ἐπιβλήμα, ἡ ἄνω ραφή τοῦ ὁποίου διήκει καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ ὑφάσματος, χωρὶς ὁμως νὰ μεταβάληται τὸ σχῆμά του, ὅπερ, φαίνεται, ἦτο ἐπιμηκέστερον, ὅτε ἐξῆλθε τοῦ ἐργαστηρίου.

ται εἰς μεγαλύτεραν κατὰ τι ἀπόστασιν καὶ εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος τεσσάρων ρωδίων ἢ πλαγίων κεραιῶν τεσσάρων Χ¹, σχηματίζων καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ σχῆμα ἐξ ἀνεστραμμένων καὶ μὴ ἐφαπτομένων ρωδίων· τέλος ἕτερος μεγαλύτερος ρόδαξ τιθέμενος εἰς τὰ κενὰ τῶν πλαγίων πλευρῶν τῶν ρωδίων σχηματίζει εἰς τὸ βάθος τοῦ ὑφάσματος τέλειον σταυρὸν, ἔχοντα τὸν μεγαλύτερον ρόδακα ἐν τῷ μέσῳ, τοὺς δὲ μικροτέρους εἰς τὰ ἄκρα τῶν τεσσάρων κεραιῶν ἢ ἰδιορρυθμία καὶ ἡ ἀποτύπωσις ἐπὶ τοῦ ὑφάσματος συνεχῶν σταυρῶν διαφόρων σχημάτων διὰ τοῦ τεχνικοῦ μέσου τοῦ ρωδίου χωρὶς νὰ παρουσιάζηται ὁμοιομορφία σχημάτων, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸν προσεκτικῶς ἐξετάζοντα τὸ ὑφασμα νὰ ἐμφανίζωνται τὰ σχήματα διαδοχικῶς, καθιστᾷ τοῦτο ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ μελέτης. Οὐ μόνον δὲ ὡς σύνολον ἔχει τὸ ὑφασμα τοῦτο καλλιτεχνικὴν ἀξίαν ἀλλὰ καὶ αἱ λεπτομέρειαι αὐτοῦ εἶνε ἀριστοτεχνικαὶ μὴ διακρινόμεναι δυστυχῶς ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι εὐκρινῶς· ἕκαστον δηλ. ρωδίων πληροῦται διὰ καλλιτεχνικοῦ κοσμήματος ἀποτελουμένου ἐκ δύο ἀστροειδῶν ἀνθέων τιθεμένων ἑκατέρωθεν μικροῦ κλαδίσκου ροδιωνιάς, ἐκφύοντος φύλλα καὶ κάλυκας καὶ ἀπολήγοντος εἰς ἀνοικτὸν ρόδον, τὸ ὅλον δὲ κόσμημα περικλείεται ἐντὸς γραμμῆς, τὴν καμπύλην τῆς ὁποίας παρακολουθεῖ ἔξωθεν τετραυσιμένη γραμμὴ ἐν εἴδει φύλλου ἀκάνθου. Οἱ ρόδακες πάλιν πληροῦνται: ὁ μὲν μικρότερος διὰ ρόδου περιβαλλομένου ὑπὸ ὀκταγωνικοῦ ἀστέρος, ὁ δὲ μεγαλύτερος δι' ὁμοιομόρφου ρόδου περιβαλλομένου διὰ πολυγωνικοῦ ἀστέρος καὶ στιγμῶν.

Τὴν αὐτὴν καλλιτεχνικὴν ἐκτέλεσιν βλέπομεν καὶ ἐπὶ τῆς παρυφῆς τοῦ ὑφάσματος, ἣτις πληροῦται δι' ἑτέρου συνεχοῦς κοσμήματος ἀποτελουμένου ἐκ δύο παρατιθεμένων κύκλων, φερόντων ἐν τῷ μέσῳ σταυρὸν καὶ ἑκατέρωθεν τῶν κεραιῶν τὰ γράμματα IC XC NI KA· τ' ἀπομένοντα κενὰ πληροῦνται διὰ Σεραφεῖμ (ἦτοι ἑξαπτερυγῶν ἀγγέλων, ἐχόντων συνεσταλμένα τὰ ἄνω καὶ κάτω πτερὰ καὶ ἀπλούντων τὰ δύο ἐν τῷ μέσῳ) καὶ μικρῶν ἐν σχήματι πάλιν σταυροῦ ἀνθυλλίων. Τὸ κόσμημα τοῦτο διακόπτεται εἰς

¹ Ἄν τὸ σχῆμα τοῦτο πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὡς τὸ ἀρχικὸν γράμμα τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου ἢ ὡς σταυρὸς, τοῦτο δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ, καθόσον ἀμφότερα δυνατόν νὰ ἐννοῶνται, ὅπως πάλιν δύναται καὶ ὡς ἀπλοῦν διακοσμητικὸν θέμα νὰ ἐκληφθῇ.

τὸ μέσον τῶν δύο στενῶν πλευρῶν δι' ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῆς μιᾶς καὶ δύο εἰκονιδίων ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς, ἅτινα πλαισιοῦνται ὑπὸ στενῆς ταινίας κοσμουμένης δι' ἑλικὸς ἐκ φύλλων καὶ ρόδων ἐναλλάξ (εἰκ. 31 παρ. πίν. 8) ἢ αὐτὴ ταινία περιβάλλει ἑκατέρωθεν καὶ τὴν πλατεῖαν παρυφῆν, χρησιμεύουσα ἑσωτερικῶς μὲν ὅπως χωρίζῃ τὸ κεντρικὸν κόσμημα, ἑξωτερικῶς δὲ ὅπως περικλείῃ τὸν ὅλον διάκοσμον· αἱ δύο στεναὶ πλευραὶ ἀπολήγουσι καὶ εἰς τελευταίαν

Εἰκ. 30.

παρυφῆν, πληρουμένην διὰ γεωμετρικοῦ κοσμήματος (εἰκ. 32 παρ. πίν. 8), μεθ' ἣν προστίθεται θύσανος. Ἡ ἐπὶ τῆς στενῆς πλευρᾶς εἰς δύο στήλας ἀποτυπουμένη ἐπιγραφή (εἰκ. 31) ἐξηγεῖ τὸν χρόνον τῆς «δαπάνῃ τῆς Μονῆς» κατασκευῆς τοῦ ὑφάσματος καὶ ἀναφέρει: τὸν τεχνίτην, ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ ὁποίου τοῦτο ἐξήλθε («χειρὶ καὶ μόχθῳ Πυρίνου Ἀντωνίου»), καὶ τὸν παραγωγέιλαντα ἴσως τὴν ἐκτέλεσιν Ἡγούμενον τῆς Ν. Μονῆς «σκῆπτρα διηθύνοντος Κύρ Νεοφύτου

τῆς ἐν Χίῳ ἱερᾶς Μονῆς τῆς Νέας· ἀναγινώσκειται δὲ οὕτω :

V Λ W B	
ΤΗ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ	ΚΣΗΠΤΡΑ ΔΙΗΘΥ
ΔΑΠΑΝΗ ΧΕΙΡΙ	ΝΟΝΤΟΣ ΚΥΡ ΝΕ
ΚΑΙ ΜΟΧΘΩ ΠΥ	ΟΦΥΤΟΥ ΤΗΣ
ΡΙΝΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ	ΕΝ ΧΙΩ ΙΕΡΑΣ ΜΟ
ΧΡΟΝΟΥ ΔΙΕΞΑ	ΝΗΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ
ΓΟΝΤΟΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ	ΓΕΓΟΝΕ ΤΟΔΕ ¹

Τέλος ἐπὶ τῶν δύο εἰκονιδίων τῆς κάτω πλευρᾶς, (εἰκ. 32) ὑπάρχει ἀριστερὰ μὲν ἡ εὐρεσις τῆς εἰκόνας, ἥτοι οἱ τρεῖς Χιοὶ ἀσκηταὶ μετὰ σεβασμοῦ καὶ φόβου κύπτοντες καὶ προσκυνοῦντες τὴν ἀπὸ τῆς μυρσίνης κρεμασμένην εἰκόνα τῆς Θεοτόκου (βλέπε ἀνωτέρω τὰ περὶ τῆς εἰκόνας ταύτης), δεξιὰ δὲ οἱ κτίτορες Κωνσταντῖνος Θ' καὶ Θεοδώρα, κρατοῦντες διὰ τῶν χειρῶν τῶν τὸ Καθολικὸν τῆς Ν. Μονῆς καὶ ἐνδεδυμένοι τὴν αυτοκρατορικὴν τῶν στολῆν μετὰ τοῦ στέμματος καὶ τοῦ λώρου· ἡ δευτέρα εἰκὼν εἶνε ἴσως ἀντίγραφον τῆς ἀπολεσθείσης σφραγίδος τῆς Μονῆς.

Τὸ ὕφασμα τοῦτο δίδει ἀφορμὴν νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀκμὴν τῆς βιομηχανίας ἐν Χίῳ τὸν ΙΖ' - ΙΗ' αἰῶνα, περὶ ἧς ἐλλείπουν ἄλλοθεν ἐπαρκεῖς μαρτυρίαι² καὶ τὰς ἐπιδράσεις, αἷ

¹ Ἡ ἐν ἀρχῇ ἀνεστραμμένα ἔχουσα τὰ γράμματα χρονολογία φαίνεται συνδεομένη μετὰ τῆς φράσεως «χρόνου διεξάγοντος εἰς τοὺς ΑΨΜΒ» (ἥτοι χιλίους ἑπτακοσίους τεσσαράκοντα δύο), ἀνεστράφησαν δὲ τὰ γράμματα ἐξ ἀβελφίας ἴσως τοῦ τεχνίτου, ὅστις, φαίνεται, δὲν ὑπελόγησεν ἀρχικῶς τὸν ἀναγκαζοῦντα διὰ τὴν ὅλην ἐπιγραφὴν ἄκρον καὶ ἠναγκάσθη ἐπὶ τοῦ ἀφελθέντος ἐν ἀρχῇ μέρους ν' ἀποτυπώσῃ τὴν χρονολογίαν· ἵνα δ' ἀποτρέψῃ τὸν ἀναγνώστην ν' ἀρχίσῃ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιγραφῆς ἀπὸ τῆς χρονολογίας καὶ νὰ δείξῃ ὅτι ἀλλοθὺ αὕτη ἀναφέρεται ἀνέστρεψε τὰ γράμματα· διακοπὴ ἢ ἔλλειψις τεμαχίου ὕφασματος δὲν φαίνεται πιθανή. Τὸ ὄνομα τοῦ Ἡγουμένου τῆς Ν. Μονῆς Νεοφύτου εὐρεθῆται ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1741 (βλ. Φωτεινοῦ, Νεαμονήσια, σελ. 147), τὸ δὲ ὄνομα: Πυρίνου Ἀντωνίου εἶνε ἴσως ὀνοματεπώνυμον ἀρχιτεχνίτου τινοῦ ἀνεγνωρισμένου τότε ἐν Χίῳ ἐργαστηρίου.

² Πᾶσαι σχεδὸν αἱ πηγαὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ ἐλληνισμοῦ, τὰ Ὀδοιπορικὰ τῶν περιηγητῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἄλλα ἀναφέρουσι τὴν Χίον διὰ τὸ γνωστὸν αὐτῆς προϊὸν τὴν μαστίχην (βλ. W. Heyd, Geschichte des Levantehandels im Mittelalter, Stuttg. 1879, τόμ. II, σελ. 616-618)· ἡ Χίος ὁμως ἤδη ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Giustiniani ἦτο καὶ ἀξιόλογος ἐμπορικὴ ἀγορὰ μεταξωτῶν ὑφασμάτων, ἅτινα εἰσῆγοντο κυρίως ἐκ Μ. Ἀσίας, μεθ' ἧς εὐρίσκειτο ἀνέκαθεν ἡ νῆσος εἰς ἐμπορικὴν ἐπιμίξιαν, ἀπὸ τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς μεταφερόμενα· ὅτε τῷ 1471 ὁ Βενετὸς ναύαρχος Mocenigo προσήγαγε μετὰ τοῦ στόλου του ἐν Χίῳ, εὗρε κεντητοὺς τάπητας, ποικιλόχρωμα μάλλινα καὶ μεταξωτὰ ἐνδύματα

αὕτη τότε ὑφίστατο. Τὸ διακοσμητικὸν θέμα τοῦ ρωδίου εἶνε τὸ κύριον θέμα τῆς ἰταλικῆς ὑφαντουργίας ἀπὸ τοῦ ΙΕ' ἤδη αἰῶνος· δὲν παρίσταται ὡς φυσικὸς καρπὸς ὡς βλέπομεν τοῦτο εἰς ἀρχαῖα ψηφιδωτὰ δάπεδα κλπ. ἀλλὰ λαμβάνεται μόνον τοῦ καρποῦ τὸ διάγραμμα καὶ τὸ ἄνθος καὶ τὸ ἔσωτερικὸν τούτου πληροῦται διὰ ποικίλων καλλιτεχνικῶν λεπτομερειῶν· ἡ ὅλη ὁμως ἐκτέλεσις γίνεται διὰ τοῦ λεγομένου ἀνεῦ τέλους κοσμήματος (Muster ohne Ende), ἥτοι πληροῦται ἡ ἐπιφάνεια διὰ συνεχῶν σπημάτων δυναμένων ἐπ' ἄπειρον νὰ ἐπαναλαμβάνωνται καὶ τοῦτο εἶνε τὸ κυρίως θέμα τῆς ἀραβικῆς τέχνης· ὁμοίαν τεχντροπλίαν τοῦ αὐτοῦ διακοσμητικοῦ θέματος παρατηροῦμεν καὶ ἐπὶ τοιχογραφιῶν, συγχρόνων πρὸς τὸ ὕφασμα, βυζαντινῶν τῆς νήσου Ναῶν (πρβλ. εἰκ. 17) καὶ ἰδίως εἰς τὴς ταινίας τὰς χρησιμεύουσας ἵνα διαχωρίζωνται κατὰ ζώνας τὰ διάφορα συμπλέγματα· τὴν τεχντροπλίαν τῆς στενῆς ταινίας τοῦ ὕφασματος τῆς κοσμουμένης δι' ἑλικὸς ἐκ φύλλων καὶ ῥόδων (εἰκ. 31) βλέπομεν εἰς πάντα σχεδὸν τὰ Τέμπλα τῶν ναῶν τῆς νήσου, πολλὰ τῶν ὁποίων εἶνε ἐξόχου τέχνης, ἀξία ἰδίας μελέτης.

Φραγκισμὸς ἄρα καὶ ἀραβισμὸς ἠνωμένοι μετὰ τῶν παραδόσεων τῆς βυζαντινῆς τέχνης (ὡς ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω ὕφασματος βλέπομεν τὰ Σεραφεῖμ, τοὺς σταυροὺς, τὰ εἰκονίδια καὶ τὴν ἐπιγραφὴν) ἀποτελεῖ τὸν χαρακτῆρα παντὸς χιακοῦ ἔργου τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας.

Περὶ τῶν χριστιανικῶν συλλογῶν τῆς Χίου.

Συλλογαὶ χριστιανικῶν μνημείων κατηρτίσθησαν τρεῖς ἐν Χίῳ.

Ἡ α' εἶνε ἡ τοῦ Μουσείου Χίου — ἐντὸς τοῦ Γυμνασίου τῆς πόλεως —, ἐν ἣ ἐταξινόμηθησαν κυρίως τὰ χριστιανικὰ γλυπτὰ καὶ αἱ ἐπιγραφαί, αἱ πλείσται τῶν ὁποίων ἐξεδόθησαν ὑπὸ Ζολῶτα· πλὴν τῶν γλυπτῶν — ἀρχαιοτέρων

καὶ πλῆθος ἄλλο πολυτιμῶν ὑφασμάτων ὀρθῶς δ' ὁ Heyd παρατηρεῖ ὅτι «δυνάμεθα ἀπὸ τοῦ πλῆθους τούτου τῶν εἰσαγομένων εἰδῶν νὰ συμπεράνωμεν ὅποιαν ἀγορὰν οἱ ἔμποροι τῆς Δύσεως συνήντων πάντοτε ἐν Χίῳ» (Heyd, αὐτόθι σελ. 335). Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Φράγκων καὶ τὴν ὑπὸ τοὺς Τούρκους ὑποταγὴν (1566) εὐνόητον εἶνε ὅτι ἡ ἀγορὰ τῆς Χίου διετηρήθη ἐν ἀκμῇ μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς νήσου τῷ 1822 καὶ τὰ γενουατικὰ πλοῖα τὰ μεταφέροντα ἄλλοτε εἰς τοὺς εὐρωπαϊκούς λιμένας τὰ προϊόντα τῆς Ἀσίας διεδέχθησαν τὰ χιακά, οἱ δὲ Χιοὶ βαθμηδὸν ἤρριξαν καταλαμβάνοντες τὰ σκήπτρα τοῦ ἐμπορίου ἐν τῇ τουρκικῇ Αὐτοκρατορίᾳ· Ἡ ὑπαρξὶς ὁμως μεγάλης ἀγορᾶς προϋποθέτει καὶ ἐργαστήρια ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ, ἐνθα ἐγένετο μίμησις ἢ ἀνάμιξις τεχνικῶν στοιχείων ἐπὶ χιακῶν ἔργων ἐκκλησιαστικῆς χρήσεως.

χριστιανικῶν, κυρίως βυζαντιανῶν καὶ φραγκικῶν — καὶ τῶν ἐπιγραφῶν — νεωτέρων βυζαντιανῶν καὶ λατινικῶν — εὐρίσκονται ἐν τῷ Μουσείῳ καὶ ξυλογλυπτικά τινα μεταγενέστερα ἔργα καὶ 1180 χαλκᾶ νομίσματα βυζαντιανῶν χρόνων. Ἡ συλλογὴ διαιρεθεῖσα εἰς τμήμα γλυπτῶν χριστιανικῶν ἔργων, τμήμα ἐπιγραφικόν, τμήμα ἔργων ξυλογλυπτικῆς καὶ νομισματικῆς δύνатаи σὺν τῷ χρόνῳ πλουτιζομένη ν' ἀποβῆ μία τῶν πλουσιωτέρων τοπικῶν συλλογῶν χριστιανικῶν ἔργων.

Ἡ 6' συλλογὴ εἶνε ἡ τῆς *Νέας Μονῆς*. Ἐν τὸς τοῦ Καθολικοῦ τῆς Μονῆς δεξιᾷ εἶχεν ἡδὴ, δαπάνῃ τοῦ Γ. Χωρέμη, κατασκευασθῆ θήκη, ἐν ἣ εἶχον τεθῆ τὰ πολυτιμότερα τῶν διασωθέντων ἀμφίων τῆς Μονῆς· πλὴν τούτων ἐταξινομήθησαν τὰ ἐγκόλπια καὶ ἰδίως πολύτιμοι Σταυροὶ μετὰ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν κοσμημάτων ἐπενδεδυμένοι, θαυμάσια ξυλογλυπτικά ἔργα ἀγιορειτικῆς πιθανώτατα προελεύσεως· πολυτιμος χρυσοῦς σταυρὸς ἀποδίδεται ὑπὸ τῶν μοναχῶν εἰς τὸν Ἐθνομάρτυρα Γρηγόριον τὸν Β'.

Ἐκ τῶν λειψανοθηκῶν διεσώθη μόνον ἀργυρᾷ θήκῃ ἔχουσα σχῆμα φιάλης καὶ ἐν ἀναγλύφῳ τὰς παραστάσεις τῶν τριῶν ἀσκητῶν, τῶν ἰδρυτῶν τῆς Μονῆς· ἐν αὐτῇ διαφυλάσσεται ἡ κἀρα τοῦ ἐνὸς τῶν ἀσκητῶν τούτων. Περὶ τῆς κακῶς καλουμένης πεύκης ἦτοι τάπητος τῆς Ν. Μονῆς εἴπομεν ἀνωτέρω.

Ὁμοία συλλογὴ εἶνε ἡ τῆς *Μονῆς τῶν Μουνδῶν* (Διευχᾶ), ἔνθα εὐρέθησαν ἐντὸς κιβωτίου, ὅπου ἐρρίπτοντο τ' ἄχρηστα, ἄμφια μεγίστης ἀξίας διὰ τὴν βιομηχανίαν τῆς νήσου, ὡς ἐπιτραχήλιον μετὰ καρδιοσχῆμων κοσμημάτων καὶ ἐπιγραφῆς: *Ἀθανασίου Ἱερομονάχου Ἀρκαλοῦ ΑΧΠ* (= 1680), 4 ἐπιγονάτια, ἐν οἷς οἱ εἰκονογραφικοὶ κύκλοι τῆς Σταυρώσεως καὶ Ἀναστάσεως ἀποδίδονται κατὰ τὰ πρότυπα τῶν ψηφιδωτῶν τῆς Ν. Μονῆς, 2 ζεύγη ἐπιμανικίων ἐν οἷς ἀπεικονίζεται ὁ Εὐαγγελισμὸς κατὰ τ' ἀριστα φραγκικὰ πρότυπα τῆς ἀναγεννήσεως, καὶ ἐν τῇ παρυφῇ ἀναγράφονται αἱ συνήθεις ψαλμικαὶ ρήσεις: *Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἐπλασάν με... καί: ἡ δεξιὰ σου, Κύριε, δεδόξαται ἐν ἰσχύϊ... καὶ κάτωθεν αἱ λέξεις: «ἔργειναι τὰ πομάνηκα δηὰ μνημόσυνο ΤΖΙΙСТАРΥ»*. Ζώνην ἔχουσαν τὴν συνήθη ἐπιγραφὴν: *Ἡ Ἀγία πόλις Ἱερουσαλήμ: $\frac{IC+XC}{1812}$* καὶ τινα ἄλλα ἄμφια.

Ἡ Μονὴ κέκτηται ἕξ πατριαρχικὰ σιγίλλια ἐπὶ μεμβράνης, ὧν τὸ ἀρχαιότερον εἶνε τοῦ 1576, καὶ τινες Κώδικας ἀπὸ τοῦ 15'—10', αἰῶνος, πλεῖστα μέρη τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθησαν ἡδὴ ὑπὸ Κ. Κανελλάκη (Χιακὰ ἀνάλεκτα,

σελ. 414 κ. ἔ.) καὶ Γ. Ζολώτα (ἐν Ἐκθέσει κλπ 1893 σελ. 169 κ. ἔ.), κατὰ τοῦτο πλουσιωτέρα τῆς Ν. Μονῆς, ἥτις ἀπώλεσε πάντα σχεδὸν τὰ χειρόγραφα τῆς πλουσίας τῆς Βιβλιοθήκης τῷ 1822¹· ἐν μόνον σιγίλλιον τοῦ Πατριαρχοῦ Κωνσταντίου τοῦ 1832 (τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ Φωτεινοῦ εἰς Νεαμονήσια σελ. 269·276) εὐρον ἐν Ν. Μονῇ ἐπίσης ἐν τινι θήκῃ ἀχρήστων ἐπὶ τοῦ ἀρ. τοίχου τοῦ ἔξωτ. Προνάου ὑπάρχουσαν, ὃ καὶ παρέδωκα τῷ Ἡγουμένῳ.

Τὰ τῆς Μονῆς Μουνδῶν κειμήλια συνέστησα ὅπως ἀποσταλῶσιν εἰς τὴν Μητρόπολιν Χίου, ἔνθα ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου Χίου δύνатаи νὰ καταρτισθῆ συλλογὴ ἀμφίων, Κωδίκων καὶ εἰκόνων, μέχρις ὅτου καταστῆ δυνατὴ ἡ μεταφορὰ τινῶν ἐκ τούτων εἰς τὸ ἐνταῦθα ἰδρυσόμενον εἰσέτι Βυζαντιανὸν μουσεῖον καὶ τὰ Γενικὰ ἀρχεῖα τοῦ Κράτους ἢ τὴν Ἐθν. Βιβλιοθήκην.

Πρὸς τοῦτο ἀπέστειλα τῇ Α. Σ. τὰ ἐξῆς εὐρήματα:

1. Τρεῖς εἰκόνας, ἃς εὐρον ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Παναγίας Σικελιάς, τὰς μόνας, ἃς ἠδυνήθηεν νὰ ἐκλέξω ἕξ εἰκοσάδος ὅλης τοιοῦτων ἐρριμένων ἀναμιξ μετὰ θηκῶν περιχουσῶν ὁσα εἰς ἀκατάλληλον μέρος, ὅπου εἶχον ἐντελῶς φθαρῆ ἔνεκα τῆς ὑγρασίας, ἦτοι:

α' *Εἰκόνα Ἰω. τοῦ Θεολόγου*, ἐν ἣ εἰκονίζεται, κατὰ πρότυπα μὲν τῆς Ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως ἐν ταῖς λεπτομερείαις ἀλλὰ καὶ μετὰ τελείας βυζαντιανῆς τεχνοτροπίας ἐν τῷ συνόλῳ, ὁ Θεολόγος ἔχων ζωηρὰν φυσιογνωμίαν καὶ ἐμφρασιν ἐμπνευσμένου καὶ στηριζῶν τὴν μίαν χεῖρα ἐπὶ τοῦ πώγωνος, ἐν ᾧ διὰ τῆς ἐτέρας δεικνύει Εὐαγγέλιον κρατούμενον ὑπὸ τοῦ Προκόρου — μαθητοῦ τοῦ Ἰωάννου κατὰ τ' ἀπόκρυφα — ὅπου εἶναι γεγραμμένοι αἱ λέξεις: «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν...» ἄνω καὶ ἀριστερᾷ τῆς εἰκόνης διακρίνεται ἐντὸς νεφελῶν ἄγγελος (εἰκ. 33). «Ὅτι ὁμοίως προσδίδει ἀξίαν εἰς τὴν εἰκόνα καὶ χρησιμεύει ὡς ἀπόδειξις τῆς ἀναπτύξεως τῆς τέχνης ἐν Χίῳ τὸν ΙΖ' ἰδίως αἰῶνα — ὅτε δηλ. ἤκμαζε καὶ ἡ Κρητικὴ, Ἑπτανησιακὴ καὶ Ἀγιορειτικὴ ἀγιογραφία — εἶνε αἱ κάτω τῆς εἰκόνης κεχαραγμέναι ἐπιγραφαὶ καὶ ἡ ὀπισθεν ὑπάρχουσα χρονολογία ὀπισθεν δηλ. τῆς εἰκόνης καὶ κάτωθεν τοῦ μοναχικοῦ σχήματος, ἦτοι σταυροῦ ἔχοντος διπλᾶς κεραίας, ἀκάνθινον στέφανον ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ κρανίον παρὰ τὴν βάσιν, ἐκατέρωθεν δὲ τῶν καθέτων κεραίων του τὰ συνήθη μεταγενέστερα μονογράμματα ΦΧΦΠ (φῶς Χριστοῦ φέγγει πᾶσι) ΤΚΠΓ (τόπος κρανίου παράδεισος γέγονε) ⊙⊙⊙⊙ (θεοῦ θεά θεῖον θαῦμα)

XXXX (Χριστός χάριν χριστιανοῖς χαρίζει) και (IC. XC. NI. KA.) ὑπάρχει χρονολογία: 1679 **μηνὶ νοεμβρίῳ** ἐπὶ δὲ τοῦ κάτω μέρους τῆς εἰκόνης δύο ἐπιγραφαί: **παπα-μιχάλης Πολιτζᾶς και ἀπὸ τὸν Γκαταράχτη**, ὀλίγῳ δὲ κατωτέρω: **Δεύσης τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Μιχαὴλ ἱερέος και τῆς πρεσβητέρας αὐτοῦ και τῶν τέκνον' διὰ ἐξώδου και κόπου**, ἐξ ὧν δύνανται τι νὰ εἰκάσῃ ὅτι ὁ ἀπὸ τοῦ ΝΑ. τῆς Χίου κειμένου χωρίου Καταράχτης καταγόμενος ἀπλοῦς ἀγιογράφος-ἱερεὺς Μιχαὴλ Πολιτζᾶς, ὁ δυνάμενος νὰ συνενώνῃ μετὰ περισσῆς ἰκανότητος τὴν ἰταλικὴν και βυζαντιακὴν τέχνην εἰς ἄρμονικὸν σύνολον ἦτο μέλος ἢ μαθητὴς χιακοῦ ἐργαστηρίου ἀγιογραφίας ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Κρητικῆς σχολῆς τοῦ Τσαγκαρόλα ἰσταμένου, ὡς ἐκ πλείστων ἐπιγραφῶν θ' ἀποδειχθῆ, και ὅτι τοῦτο ἤκμαζε τὸν ΙΖ' αἰῶνα και εἰς μαθητὰς του ὀφείλονται οἱ σφζόμενοι μεγάλοι ἀγιογραφικοὶ κύκλοι ἰδίας τέχνης ἦτοι τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων τοῦ Πυργίου και τῆς Παναγίας Κρήνας.

β' εἰκόνα εἶρον **τὴν εἰκόνα τοῦ προφήτου Ἰερεμίου** ὁμοίας τέχνης, ἐν ἣ παρίσταται ὁ προφήτης κατὰ κρόταφον, ἔχων καλλιτεχνικωτάτας πλατείας τῶν ἐνδυμάτων πτυχώσεις και χρωματισμοὺς γνησίως βυζαντιακοὺς, ὡς και ἡ πρώτη εἰκὼν ἢ β' αὐτῆς εἰκὼν εἶνε ἐντὸς πλαίσιου, ἔργον ξυλογλυπτικῆς (με κιονίσκους και τύμπανον κεκοσμημένη δι' ἑλίαν και φύλλων κισσοῦ) καλλίστης τέχνης, προφανῶς δὲ ἀπετέλει τμήμα τέμπλου.

γ' εἰκόνα εἶρον **τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου**, ἔχουσαν ἐπιγραφὴν ΜΡ. ΘΞ ἢ Ὁδηγήτρια, ὁμοίας τεχνουργίας, τῆς ὁποίας ὅμως οἱ ὀφθαλμοὶ ἔχουσιν ἀποξέσθῃ.

2. Πλὴν τῶν τριῶν τούτων εἰκόνων συνέστησα τὴν ἐν τῇ Μητροπόλει μεταφορὰν και διαφύλαξιν τριῶν ἐντύπων Εὐαγγελίων, εἰς τὰ περιθώρια τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν ἱστορικὰ σημεῖωματα, ἦτοι ἐνός, ὁ εἶρον ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Προδρόμου παρὰ τὴν Σιδηροῦντα (ἐντυπον τοῦ ἔτους 1594) ἐτέρου εὑρισκομένου ἐν Ἀγ. Γεωργίῳ τοῦ χωρίου Λιθὶ (τοῦ 1614) και τρίτου εὑρισκομένου ἐν τῷ Ναῷ τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων Πυργίου (τοῦ 1671).

Συλλογὴ ὁμοίων ἔργων καταρτιζομένη ἐν μιᾷ αἰθούσῃ τοῦ Μητροπολιτικοῦ μεγάρου ἐν Χίῳ εἰνύητον εἶνε ὁποῖαν ἀξίαν δύναται νὰ ἔχη.

ΓΕΩΡΓ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

Η' ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Κατὰ τὸ 1915 ἔκτος τοῦ κυρίου ἔργου τῶν ἐν Θέρμῳ ἐρευνῶν, περὶ ὧν δημοσιεύεται ἐν τῷ ΑΔ εἰδικὸν ἄρθρον, περιῆλθον εἰς τρεῖς διαφόρους ἐποχὰς μερικοὺς ἐκ τῶν τόπων τῆς περιφερείας και συνέλεξα ἱκανὸν ὕλικὸν ἐπιγραφικόν, τοπογραφικόν ἢ και διαφόρων ἄλλων ἀρχαίων εἰσαχθέντων εἰς τὸ ἀρτισύστατον Μουσεῖον τῆς Πρεβέζης ἢ τοῦ Θέρμιου. Περὶ τούτων ἐκθέτω ἐνταῦθα συντόμως κατὰ τόπους ὡς και περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ἀνασκαφῶν παρὰ τὸν Θέρμον και ἐν Ἀνακτορίῳ τῆς Ἀκαρνανίας, αἵτινες ἀπέμειναν ἀτελεῖς.

Ναὸς παρὰ τὸν Ταξιάρχην.

Βορείως τοῦ Θέρμου περὶ τὴν 1 1/2 ὥραν εἶναι τὸ μικρὸν χωρίον ὁ Ταξιάρχης, ὅπερ εἶναι μητρόπολις τοῦ ἀνθηροῦ και νέου συνοικισμοῦ τοῦ Κεφαλοβρύσου και εἶναι γνωστὸν ὡς ἡ πατρίς τοῦ περιφήμου ἱεροκήρυκος και ἰδρυτοῦ πλείστων σχολείων, ὀλίγον πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ἀκμάσαντος, ὁσίου πατρὸς Κοσμᾶ. Ἀπὸ τοῦ Ταξιάρχου μετὰ 20' ἀναρρίχῃσιν φθάνει τις εἰς τὴν βραχῶδη κορυφὴν τοῦ Ἀγ. Ἡλίας, ὀπότεν ἐκτὸς ἄλλων θαυμάζει τὴν ἀγρίαν βαθυτάτην χαράδραν, ἐνθα ῥέει παραπόταμος τοῦ Εἰήνου, ὁ ἐπιλεγόμενος τὰ Φειδάκια πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ Φειδαρι. Ἐκεῖ ἐπάνω ὠδηγήθη ὑπὸ τῶν Ταξιαρχιωτῶν πρὸ 20 ἐτῶν ὁ W. J. Woodhouse και ἀνεγνώρισε μικρὸν ναὸν 33 ποδῶν μήκους και 23 πλάτους (Aetolia, its Geography, Topography and Antiquities σ. 203).

Ὀλίγας ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου ἠδυνήθη νὰ διαθέσῃ εἰς τὸν καθαρισμόν τοῦ ναοῦ τούτου ἀπὸ τῶν πρίνων και τοῦ σωροῦ τῶν λίθων και τὴν ἐξερεῖνθησιν μικροῦ μέρους τῶν ἀρχαίων στρωμάτων. Ἄλλ' ἡ ἀνασκαφὴ ἔμεινε κατὰ μέγα μέρος ἀτελής, ἐπειδὴ ἡ ἐν Θέρμῳ ἐργασία ἦτο ἀνάγκη νὰ προτιμηθῆ. Ὅμως τὰ εὐκόλως γενόμενα εὐρήματα ὑπαγορεύουν τὴν ταχεῖαν συντέλεσιν ὀλοκλήρου τοῦ ἔργου.

Ὁ ναὸς ἐκτισμένος κατ' ἀνώμαλον ἰσοδομικὸν σύστημα μετρεῖ ἀκριβῶς μήκος 11,25 και πλάτος 7,50. Οἱ τοῖχοι διατηροῦνται παντοῦ εἰς ὕψος 0,50 μέχρι 1,40. Παρουσιάζει τὸ ἀπλοῦν σχέδιον ναοῦ ἐν παραστάσι με βάθος προνάου 2,05. Ἀντὶ κίωνων κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πρόσοψιν ὑπῆρχον δύο ἰδιόρρυθμοι στύλοι, ἀποτελούμενοι ἐξ ἀπλῆς βάσεως, ὕψ. 0,35, μεγάλης πλακῶς ὕψ. 1,40, πλ. 0,75 και πάχ. 0,27 και ἐπικράνου ὕψ. 0,35 χονδροειδοῦς ἐργασίας. Οὐδαμοῦ παρετηρήθη ἴχνος συνδέσμου ἢ γόμφου και ἐν γένει ἡ ἐργασία, εἶναι ἐπαρχιακὴ και κατὰ πολὺ ὑπο-

λείπεται τῆς ἐπὶ τῶν αἰτωλικῶν ἔργων τοῦ 3^{ου} π. Χ. αἰῶνος παρατηρουμένης. Τοῦτο δὲν σημαίνει τὴν ἀρχαιότητα τοῦ ἰδρύματος, ἀλλὰ βεβαίως τὸ γεγονός, ὅτι ἀροκέραμοι μετὰ προσώπων κόρης, Σιληνοῦ ἢ ἀνδρός, παραπλησίον πρὸς τὰ τοῦ ναοῦ τοῦ Θερμίου Ἀπόλλωνος, τοῦ τέλους τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος, εὐρέθησαν πάντοτε ὑπεράνω τῆς περὶ τοὺς τοίχους λατύπης. Ἐχομεν ἄρα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἁγ. Ἥλια ναὸν ἀρχαῖον, λίθινον καθ' ὅλα ἐκτὸς τῆς στέγης, καθαρώς ἐπαρχιακὸν κτίσμα, ὅπερ ὅμως ἐκαλύπτετο διὰ κεράμιων καὶ ἐκοσμεῖτο διὰ πηλίνων τύπων, προερχομένων ἐκ κέντρου περιφανοῦς τοῦ πολιτισμοῦ, οἷον ἦτο ἡ Κόρινθος ἢ ἡ Σικυών.

Παρετηρήθη καὶ τοῦτο τὸ ἀξιόλογον. Ἐντὸς τοῦ σηκοῦ ἐβεβαιώθη μέγα στρώμα τέφρας ἀναμεικτου μετὰ χωμάτων, ὀλίγων ἀνθράκων, ἀπειρών συντριμμάτων λευκῶν ὄσπαριων καὶ μελανῶν σπιλόντων ὄσπαριων ἀγγείων. Εἶναι ταῦτα ἐνδείξεις θυσιῶν, αἰτίνες ἐγίνοντο ἐντὸς τοῦ σηκοῦ ἐξ ἀρχῆς, ὅπως τὸ αὐτὸ πρᾶγμα παρετηρήθη ἤδη εἰς τοὺς δύο ἀρχαίους ναοὺς τοῦ Πριναῖ ἐν Κρήτῃ καὶ ἄλλως εἰκόλον εἶναι νὰ ἐξηγηθῇ.

Εἰς τίνα θεότητα ἀνήκει ὁ ναὸς δὲν ἐξηκριβώθη. Ἐξ ὀλίγων θραυσμάτων πηλίνων εἰδωλίων, ἅπερ εὐρον, δὲν ἐξάγεται τίποτε. Μία μόνον πηλίνη κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ὑπενθυμίζει τὴν συχρῆν λατρείαν αὐτῆς παρὰ τοῖς Αἰτωλοῖς. (Παυσ. 10, 15,2 πρβλ. Woodhouse ἔ. ἄ. 126).

Ἡ κόμη Παμφία.

Ὁ Πολύβιος περιγράφων τὴν εἰς τὴν κεντρικὴν Αἰτωλίαν καὶ τὸν Θέρμον εἰσβολὴν τῶν Μακεδόνων τοῦ 218 π. Χ. (5,6-14) παρέχει εἰδήσεις, δι' ὧν νὰ δυνηθῶμεν μετ' ἀκριβείας νὰ εἰρωμῶμεν τὴν θέσιν τῆς κόμης Παμφίας, δι' οὗ ὠνομάζετο μέχρι πρὸ μικροῦ ὁ δῆμος καὶ καλεῖται εἰσέτι τὸ εἰρηνοδικεῖον Κεφαλοβρύσου. Ὁ Woodhouse παρὰ τὴν μακρὰν ἀνάπτυξιν (σελ. 229-286) τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Φιλίππου τοπογραφικῶν ζητημάτων ὑπέπεσεν εἰς τὴν ὀλεθρίαν πλάνην νὰ νομίση, ὅτι ἡ ἀρχαία ἀνάβασις εἰς τὸ ὄροπέδιον τοῦ Θέρμον ἐγίνετο κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, καθ' ἣν ἀνέρχεται ἡ νεωτέρα ἀμαξιτός. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι καθόλου ἀναγκαῖον. Ἡ κλίσις τῶν ἀρχαίων ὁδῶν δὲν ἀρέσκει πάντοτε εἰς τοὺς μηχανικούς μας. Τὴν ἀληθινὴν ἀρχαίαν ἀνάβασιν εἶπεν ἐπιτυχῶς ὁ Σωτηριάδης γράψας ἐν Α Ε, 1900, 165, ὅτι ἡ ἀρχαία ὁδὸς ἔφερεν ἀπὸ τοῦ Μοροσκλάβου διὰ τῆς Ἀγριελιάς κατ' εὐθείαν εἰς τὸ ὄροπέδιον καὶ ὄχι διὰ τῶν ἐλιγμῶν τῆς νεωτέρας ἀμαξιτοῦ. Τὴν γνώμην του ταύτην ἐστήριξεν ὁ Σωτηριάδης εἰς τὸ γεγονός, ὅτι καὶ οἱ νεώτεροι προτι-

μῶσι ταύτην τὴν φυσικὴν διὰ μέσου τῶν βουνῶν διόδον. Ἀλλὰ παραδόξως δὲν ἐξήγαγε πάσας τὰς ἀκολουθίας τὰς ἀπορροεῦσας ἐκ τῆς ὄρθης ταύτης ἀντιλήψεως. Ἀφοῦ ἡ Μέταπα (Πολ. 5,7: *ἡ κεῖται μὲν ἐπ' αὐτῆς τῆς Τριχωνίδος λίμνης καὶ τῶν παρὰ ταύτην στενῶν, ἀπέχει δὲ σχεδὸν ἐξήκοντα στάδια τοῦ προσαγορευομένου Θέρμου*), πρέπει νὰ τοποθετηθῇ κατὰ τὰ στενά τοῦ λεγομένου Δαφνιαῖ, μετὰ τριάκοντα δὲ στάδια διανυθέντα παρὰ τὴν λίμνην ἀρχίζει ἡ ἀνάβασις, ὅπου ἡ κόμη Παμφία, ἀκολουθεῖ ἀσφαλῶς, ὅτι ἡ κόμη αὕτη ἔκειτο, ὅπου σήμερον κατὰ τὴν ἀνάβασιν τῆς Ἀγριελιάς συναντᾶ τις τὸ χωρίον Μοροσκλάβον. Περὶ τὸ χωρίον παρατηροῦνται ἱκανὰ ἀρχαία λείψανα καὶ δύο μικρὰ φρούρια. Ἀντιστοιχεῖ δὲ τελείως ἡ ἀπόστασις τῶν 30 σταδίων τοῦ Πολυβίου, ἡ μεταξὺ Παμφίας καὶ Θέρμου, πρὸς τὴν 1 1/2 ὥραν, ἣν χρειάζεται τις, ἵνα ἀνέλθῃ ἀπὸ τοῦ Μοροσκλάβου εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος.

Τύμβος παρὰ τὸν Εἵηνον.

Ὁ Παρασκευᾶς Παπαδόπουλος, Κύπριος, γνωστὸς διὰ τὴν τυμβωρυχικὴν του δρασίαν ἐν Βοιωτίᾳ καὶ ἀλλαγῇ εἶχεν ἐγκατασταθῆ τελευταῖον εἰς τὸ χωρίον Μακρυνοῦ, ὁπόθεν ἐνήργει μακρὰς ἐκδρομὰς εἰς τὰς πρὸς νότον παρὰ τὸν Εἵηνον ἐρημίας καὶ λειβάδια σκάπτων πανταχοῦ τάφους καὶ ἐκπλήττων τοὺς ἀπλοικοὺς ἀγρότας καὶ ποιμένας, οἱ ὅποιοι τόσον χρόνον ἠγνόουν, ὅσα αὐτὸς ἀμέσως εὗρισκε. Ἐν τέλει ὁ Παρασκευᾶς ἐπόθησεν, νὰ ἐργασθῇ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ τὴν προστασίαν τοῦ Δημοσίου. Διὰ τοῦτο ἀνήγγειλε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τὴν ἀξιόλογον ἐπιγραφὴν τῆς Βλαχομάνδρας, ἐρμηνεύσας ταύτην ὡς αἰνιγματώδη ὑπόδειξιν θησαυροῦ, καὶ τὸν παρὰ τὸν Εἵηνον τύμβον.

Περὶ τὰς τρεῖς ὥρας νοτίως τοῦ ἀνατολικοῦ πέρατος τῆς Τριχωνίδος συναντᾶ τις τὸν μικρὸν ἀγροτικὸν συνοικισμὸν, τὸ Μπερμπάτι, καὶ ἐγγύτατα εἰς θέσιν Παλιόρογγο ὁ Εἵηνος κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1914 κατακόψας κάτι περισσότερον ἐκ τῆς δεξιᾶς ὄχθης ἀπεκάλυψε κτιστοὺς θαλάμους ὑπὸ τὸ μέγα ὑπερκείμενον χῶμα καὶ κατεκρήμνισε μέρος ἐκ τούτων. Διὰ τῆς οὗτω σχηματισθείσης ὀπῆς ἠδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ κατὰ τὸν περυσινὸν Νοέμβριον. Οἱ θάλαμοι εἶναι τρεῖς. Δύο παράπλευροι μὲ κοινὸν τὸν μεταξὺ τοῖχον, μῆκ. 2,20 πλ. 1,10 ἑκάτερος, συγκοινωνοῦντες πρὸς τὸν μεγαλύτερον τρίτον, μῆκ. 2,50 πλ. 1,70. Ἡ ἐξωτερικὴ θύρα εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ μεγάλου θαλάμου καὶ εἶναι ἄθικτος. Τοῖναντίον οἱ τάφοι ἔχουν συληθῆ, πιθανῶς κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα, διατρυπηθέντος

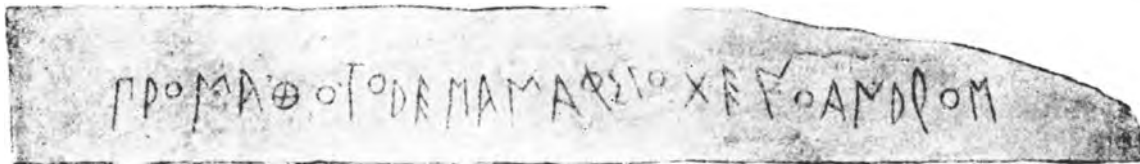
τοῦ λιθίνου ὀρόφου. Οἱ θάλαμοι εἶναι ἐκτισμένοι κατὰ ὠραῖον ἰσοδομικὸν σύστημα. Ἡ ἐποχὴ των δὲν μού ἐφάνη ἀρχαιότερα τοῦ 4^{ου} αἰῶνος. Ὑπεράνω ὑψοῦται ὁ τύμβος εἰς μέγεθος σημαντικόν. Ὑπελόγισα, ὅτι ἡ μεγίστη αὐτοῦ διάμετρος θὰ εἶναι περὶ τὰ 25 μ. Κατὰ τὴν νοτιάν πλευρὰν φαίνεται εὐμήκης ἀναλημματικὸς τοῖχος. Ἐν γένει ὁ τύμβος εἶναι ἀξίος πολλῆς προσοχῆς καὶ ἀνασκαφικῆς ἐρεῦνης.

Ἐπιγραφή Βλαχομάνδρας.

Ἡ Βλαχομάνδρα εἶναι μικρὸν χωρίον ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Εὐήνου καὶ ὑπὲρ τὴν ἀμαξιτὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ τοῦ ἀνατ. πέρατος τῆς Τριγωνίδος εἰς Ναύπακτον. Μεγάλῃ ἔκτασις τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ τὸ χωρίον, εἶναι κατεσπαρμένη με ὄστρακα ἀρχαῖα. Ὁ συνοικισμὸς θὰ ἀνήκεν εἰς τὸ Λοκρικὸν Μολικρεῖον, ἐνῶ ἡ κυρίως πόλις

Ναὸς ἐν Μολυκρείῳ.

Ἐκ Βλαχομάνδρας ἐξέδραμον μέχρι Μολυκρείου, ἵνα ἴδω πρὸ πάντων τὸν ναόν, τὸν περιγραφόμενον ὑπὸ μόνου τοῦ Woodhouse (324 κέ.). Ἡ θέσις τοῦ ναοῦ ἐπὶ τῆς πλατείας δάχεως λόφου δεσπόζοντος τῆς ἐκατέρωθεν χώρας καὶ τοῦ κάτω κορινθιακοῦ κόλπου εἶναι ἐξαιρετος. Καὶ διὰ τὴν θέσιν του καὶ διὰ τὰς διαστάσεις 35 × 16 μ. πρέπει νὰ ἦτο τὸ σπουδαιότατον ἱερὸν τῆς πόλεως. Εἶνε διὰ τοῦτο πιθανώτατον, ὅτι ἔχομεν ἐδῶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος γνωστὸν ἐκ τῆς θρυλουμένης τιμωρίας τῶν φονεῶν τοῦ Ἡσιόδου (Παυσ. 9, 31, 6). Οἱ διασφζόμενοι τοῖχοι δεικνύουν καλὴν ἐργασίαν. Αἱ βαθμίδες ἦσαν δύο, οἱ κίονες ἀρράβδωτοι. Ἐπὶ ἐνὸς σπονδύλου ἐμέτρησα διάμετρον 1 μέτρον. Θὰ ἦτο πολὺ εὐχάριστον νὰ ἐξηρευνάτο τοιοῦτος ναός.

Εἰκ. 1. — Λοκρικὴ ἐπιταφία στήλη.

ἔκειτο 2 1/2 ὥρας νοτιώτερον ὑπεράνω τοῦ Ἀντιρρίου καὶ τοῦ σημερινοῦ χωρίου τῆς Βέλβιδας. Ὁ Γ. Κούγιας ἐκ Βλαχομάνδρας εὗρε πρὸ 15 ἐτῶν τὴν παραπλεύρως εἰκονιζομένην ἐνεπίγραφον πλάκα καὶ ἐνετείχισε εἰς τὴν παρὰ τὸν τόπον τῆς εὐρέσεως οἰκίαν του ὡς ὑπέρθυρον. Ἡ πλάξ εἶναι ἐξ ἀμμολίθου, ὑψ. 1,75 πλάτους μεγίστου 0,25 καὶ ἀγνώστου πάχους. Ἡ μὲ μεγάλους ἀρχαίους χαρακτῆρας γεγραμμένη ἐπιγραφή ἀναγνώσκειται εὐκόλως:

Προμάθω τόδε σάμα φιλοξένω ἀνδρός.

Τὸ ἀλφάβητον εἶναι καθαρῶς κορινθιακὸν ἔκτος τοῦ χαρακτῆρος X = ξ, ὅπερ εἶναι ἡ μόνη ἐπίδρασις τοῦ δυτικοῦ ἀλφαβήτου, τοῦ ἰσχύοντος καθ' ὅλην τὴν λοιπὴν Λοκρίδα. Τὸ φαινόμενον συμφωνεῖ καλῶς πρὸς τὴν εἶδησιν τοῦ Θουκυδίδου (3,102), καθ' ἣν τὸ Μολύκρειον ἦτο ἀποικία τῶν Κορινθίων. Αἱ λέξεις τοῦ ἐπιγράμματος ἔχουσι συνταχθῆ κατὰ ποιητικὴν τάξιν. Ἐάν τὸ ὄνομα ἦτο Πρόμηθος, ἀποτελεῖται δακτυλικὴ πενταποδία, ἐάν δὲ Πρόμαθος, παρὰ τὸ πρόμος, ἀναπαιστικὴ πενταποδία. Οἱ ἀνάπαιστοι εἶναι σπανιώτατοι ἐπὶ τῶν ἐπιγραμμάτων. Ἐπὶ μόνου, τοῦ ἀναθηματικοῦ ἐπιγράμματος παρὰ Preger, Inscr. Graecae metricae, 128, ἐπὶ τοῦ δευτέρου στίχου ἀναγνωρίζονται τρεῖς ἀνάπαιστοι.

Χαλκίς.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἔκαλεῖτο ὄρος καὶ πόλις, ἥτις ἐνίστε ἐλέγετο καὶ Ὑποχαλκίς. Ἐκ πολλῶν καὶ σαφῶν μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων γνωρίζομεν καλῶς, ὅτι Χαλκίς τὸ ὄρος ἔκαλεῖτο τὸ ἐπιβλητικῶς ὠραῖον τριχοῦρον βουνὸν τῆς Βαράσοδος. Ὑπ' αὐτὴν ἔπρεπε νὰ ἀναζητηθῆ ἡ πόλις, ἥτις μνημονεύεται ἐν τῷ Καταλόγῳ 640 «Χαλκίδα τ' ἀγχίαλον» καὶ θὰ εἶχε σπουδαιότητα. Πρὸ πολλοῦ λοιπὸν οἱ τοπογράφοι ἀνεζήτησαν καὶ εὗρον τὰ προσδοκώμενα τεῖχη τῆς πόλεως κατὰ τὴν ΝΑ κλιτὴν τοῦ βουνοῦ κατὰ τὴν θέσιν τὴν καλουμένην Πάγκαλη.

Τὰ τεῖχη ταῦτα ἐπεσκέφθην καὶ ἐγὼ ὀδηγὸν ἔχων τὸν Woodhouse, ὅστις διὰ μακρῶν τὰ περιγράφει (107-114). Περικλείουν κατὰ τὰς δύο μόνον πλευρὰς στενὴν κοιλάδα, ἐνῶ τὴν μὲν ἀνατ. πρόσοδον ὑπερασπίζουσι ἀπροσπέλαστοι βράχοι τὴν δὲ δυτικὴν καθιστᾷ ἄβατον ἡ πανταχόθεν ἀποτόμως ὑψουμένη Βαράσοδα. Ἐντὸς τῆς κοιλάδος ἐλάχιστα φαίνονται ἴχνη κατασκευῶν, ἡ δὲ τραχύτης τοῦ ἐδάφους δὲν ὑπολείπεται τῆς τοῦ λοιποῦ ὄρους. Πῶς λοιπὸν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχη εἰς τὴν ἀγρίαν ταύτην ἐρημίαν πόλις καὶ μάλιστα ἐπὶ μακρὸν χρόνον κατοικηθεῖσα;

Τὴν ὑποψίαν μου ὅτι τὰ τεῖχη τῆς Πάγκαλης

ἐχρησόμενον μόνον ὡς καταφύγιον τῶν Χαλκιδέων ἢ ὡς ἐν ἐκ τῶν φρουρίων τῆς πόλεως ἐνίσχυσεν ἢ πληροφορία, ὅτι ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Βαράσοβας ὑπάρχει καὶ ἄλλο ἑλληνικὸν τεῖχος, τὸ λεγόμενον Ὀβριόκαστρο, περὶ οὗ οὐδεὶς γίνεται λόγος εἰς τὰ τοπογραφικὰ βιβλία. Καὶ εἰς τὸ Ὀβριόκαστρο μὲν δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβῶ, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἀνεῦρον τὰ τεῖχη καὶ τὴν θέσιν τῆς ἀγχιάλου πόλεως παρὰ τὸ μικρὸν χωρίον τῆς Βασιλικῆς, κείμενον εὐθὺς ὑπὸ ταὺς ἀνατολικούς πρόποδας τῆς Βαράσοβας παρὰ τὴν θάλασσαν. ΒΑ τοῦ χωρίου περὶ τὰ 300 μ. καὶ εὐθὺς παρὰ τὴν θάλασσαν ὑψοῦται λόφος μικρὸς στεφανούμενος ὑπὸ τείχους μὲ πύργους τετραγώνους μεσαιωνικοῦ. Ἀλλὰ κατωτέρω τοῦ τείχους τούτου παρετήρησα δύο διακεκριμένους περιβόλους τευχῶν ἀνηκόντων εἰς χρόνους ἑλληνικούς, ἐξ ὧν ὁ μὲν εἶχε τοὺς πύργους τετραγώνους, ὁ δὲ ἡμικυκλικούς. Οἱ περιβόλοι μόνις διακρίνονται ὑπὸ τὸ ἔδαφος. Καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ τὴν σιωπὴν τῶν τοπογράφων. Διότι ἄλλως μὴ φωνῆ πάντες ἐδῶ θὰ ἔτιποθέτουσαν τὴν Χαλκίδα. Διότι ὅπισθεν τοῦ λόφου ἐκτείνεται εὐφορος πεδιάς, ὅπου ἢ καὶ παρὰ τὴν παραλίαν ἠδύνατο νὰ συνοικισθῆ μὲ πᾶσαν ἄνεσιν ἢ πόλιν. Ὁ λόφος εἶναι μοναδικὸς εἰς τὰ περὶ, ὥστε κάλλιστα ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀκρόπολις. Τὸ ὄρος ἢ Χαλκίς δὲν εἶναι μακρὰν κ.τ.λ. Τὴν ὑπαρξιν ἄλλως περὶ τὸν λόφον τῆς πόλεως μαρτυροῦσι τὰ πολυάριθμα πέριξ ἐκεῖ ἀπαντῶντα ὄστρακα καὶ οἱ πολυάριθμοι τάφοι οἱ παρατηρούμενοι ἡμίσειαν ὥραν ΒΔ τῆς ἀκροπόλεως, ἐκατέρωθεν τῆς πρὸς τὴν Καλυδῶνα ὁδοῦ. Τοὺς τάφους ἔκαμε γνωστοὺς ἢ ὀλεθρία συνεργασία τῶν τυμβωρίχων.

Καλυδῶν.

Ἐνταῦθα ἠδυνήθη νὰ βεβαιώσω τὴν θέσιν ἱεροῦ, ἀγνώστου θεότητος, κειμένου περὶ τὰ 200 μ. ΒΑ τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου καὶ τοῦ πλησίον κειμένου ναοῦ τῆς Λαφρίας Ἀρτέμιδος. Κατὰ τὴν θέσιν ταύτην παρατηρεῖ τις εὐκόλως στρώμα οὐχὶ κατὰ τὸ φαινόμενον παχὺ ἀλλ' ὅμως ἐκτενόμενον εἰς μῆκος, ἀποτελούμενον ἐκ συντριμμάτων πηλίνων εἰδωλίων, ἀγγείων, ὀστῶν, τέφρας καὶ μαυρισμένων χωμάτων. Θὰ ἦτο καλὸν νὰ ἐξερευνηθῆ ὁ τόπος, ὡς εἶναι ἄλλως εὐκόλον διὰ τὴν μικρὰν ἐπίχωσιν, μήπως εὐρεθῆ, ὅτι τὸ ἱερόν ἀνήκειν εἰς τὸν ἐξόχως λατρευόμενον ἐν Καλυδῶνι Διόνυσον.

Ἀκαρνανία.

Ἡ χώρα αὕτη διὰ τὸ ἀπόκεντρον καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀρχαίων πόλεων, ἴσως δὲ καὶ διὰ τὴν σύμπτωσιν, ὅτι τὰ νεκροταφεῖα δὲν φαίνονται

ὅτι ἐσπλήθησαν μεγάλως κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα, παρέσχε σπουδαιότατον στάδιον δράσεως εἰς τοὺς τυμβωρύχους. Διὰ τοῦτο σωστικὸν μέτρον ἦτο, ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον διώρισε ἀνὰ ἓνα φύλακα ἐν Θυρρείῳ, Ἀνακτορίῳ καὶ Παλαίρῳ. Ἐκεῖ ἐμαίνετο πρὸ πάντων ἡ τυμβωρυχία καὶ ἦτο σκόπιμον νὰ προτιμηθῶσιν αἱ πόλεις αὗται τῆς ΒΔ. Ἀκαρνανίας. Ἀλλὰ εἶναι ἀναγκαῖον καὶ ἄλλοχῶ νὰ διορισθῶσι τοιοῦτοι φύλακες. Εἰς τὰς ἀνωτέρω πόλεις μετέβην δις κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παρελθόντος ἔτους, καὶ κατὰ τὸν Δεκέμβριον ἐπαφελθῆεις ἀληθινὰς ἀκνονίδας ἡμέρας ἀνέσκαψα καὶ τινες τάφους ἐν Ἀνακτορίῳ, οἵτινες εἶναι οἱ μόνοι ἐρευνηθέντες δημοσίᾳ μεταξὺ χιλιάδων ἄλλων κρυφίως διαρπαγέντων. Μετέβην δὲ καὶ εἰς τὸ παρὰ τὴν Παλαιομάνινα τεῖχος, ὅπου τοποθετεῖται ἡ Ἰθωρία, καὶ εἰς Στράτον καὶ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος.

Θύρρειον.

Ἐνταῦθα ἐξησφάλισα τὴν βάσιν μετὰ τῶν δύο ἐπιγραμμάτων, ἅπερ συντόμως ἐμνημόνευσα ἐν τῇ ΑΕ, 1912, 268. Κατωτέρω εἰκονίζεται ἔκτυπον (εἰκ. 2). Ἡ βάσις ἔχει μῆκος 0,44, ὕψ. 0,15

Εἰκ. 2.

καὶ πάχος μέγιστον διατηρούμενον 0,15. Ὑπεράνω φαίνεται λάξευμα πρὸς στερεώσιν στήλης ἀναγλύπτου, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐπιγραμμάτων. Ὡς ἐξῆς ἀναγινώσκω τὰ ἐπιγράμματα συμπληρωρῶν κατὰ τὸ δυνατόν τὰ ἐλλείποντα μέρη:

Σοὶ χάριν ὄπισθ' ἐγὼ τάδε πρὸς Κύπριν οὐ κακόσιτος,
ἀλλ' ὑπὲρ ἡλικίαν βωλοκοπεῖν δυνατός.
Ἐρρησο! ὦ δαίμον, τίς δ' ἂν καὶ θύματα ἄγων σοὶ
Προσπελάσαι θαρρῶν; Πάμπαν ἀργεῖος ἔφης.
... καντάδας Κρής Πανὶ καὶ Πριάπῳ.

Τὸ πρῶτον ἀνήκει εἰς τὸν Πριάπον. Διὰ τοῦτο εὐνόητος εἶναι ἡ μεταφορικὴ σημασία τοῦ βωλοκοπεῖν. Κατὰ τὸ δεύτερον ἐν τῷ πάμπαν σκοπεῖται λογοπαίγνιον, διότι ἡ ἐπίκλησις ὦ Πάν, Πάν ἦτο συνήθης καὶ γνωστὴ. Καὶ τὰ δύο ἐπιγράμματα διακρίνονται μεταξὺ πολλῶν ἐπιγραμμάτων τῆς Ἀνθολογίας διὰ τὴν συντομίαν καὶ τὴν πνευματώδη οὐσιαστικότητά των.

Ἐν τῇ ΑΕ ἔ. ἀ. ἐμνημόνευσα ἀπλῶς καὶ τὸν σχολικὸν ἄβακα, ὃν παρατήρησα ἐν Ἀγ. Βασιλείῳ. Ἀποτελεῖται οὗτος ἐκ δύο τεμαχίων, ὧν τὸ μὲν (εἰκ. 3) ἀκέραιον ἐκατέρωθεν, (α) μήκ. 0,795, εὑρίσκεται ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Θεμ. Στράτου, τὸ δὲ ἑλλιπές, (β) μήκ. μεγ. 0,61 χρησιμεύει εἰς τὴν στρω-

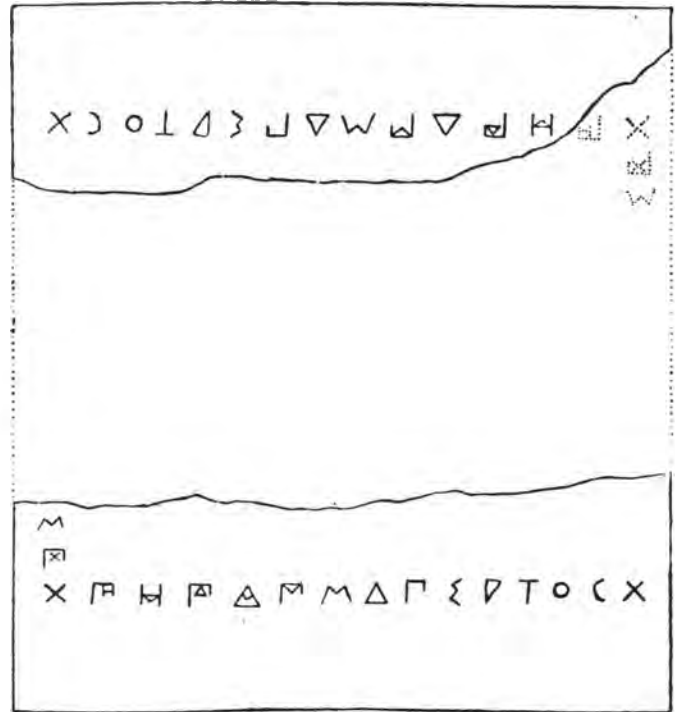

Εἰκ. 3.

σιν τοῦ ἐξώστου τοῦ Θεοδ. Στράτου. Ὡς ὁ πρῶτος, γνωστὸς διὰ τὴν τυμβωρυχικὴν του δρᾶσιν με ἐδίδαξε, καὶ τὰ δύο τεμάχια ἀπετέλουν μεγάλην ὀρθογωνίαν πλάκα, ἣν ἔθραυσεν ὁ ἴδιος ἐπίτηδες κατὰ τὸ μέσον, ἵνα μεταφέρῃ εὐκόλως τὰ γεγραμμένα μόνον ἄκρα. Ἡ μαρτυρία αὕτη εἶναι ἀκριβής, διότι καὶ τὰ τεμάχια ἐκ τῆς αὐτῆς πλακὸς εἶναι καὶ τὰ γράμματα εἶναι ἐντελῶς τὰ αὐτά. Ἐχουσι μόνον διάφορον διεύθυνσιν, ὅπερ ὑποδεικνύει, ὅτι ἐκάστη σειρά μόνον ὑπὸ τοῦ παρ' αὐτὴν καθημένου ἦτο δυνατόν νὰ ἀναγινώσκειται, ἐπειδὴ οὕτω οἱ ἀναγινώσκοντες ἦσαν ἀντιμέτωποι, οἱ δὲ χαρακτῆρες σημαίνουσιν ἀριθμούς, εἶναι φανερόν ὅτι ἔχομεν πρὸ ἡμῶν λογιστικὸν ἢ σχολικὸν ἄβακα. Ἀκέραιον τοιοῦτον ἄβακα ἔχομεν ἓνα, προερχόμενον ἐκ Σαλαμῖνος καὶ ἀποκείμενον ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ Μουσείῳ· ἐπὶ τούτου ἐκτός τῶν εἰς τρεῖς πλευρὰς ὑπαρχόντων χαρακτῆρων τῶν δηλούντων διαφόρους μονάδας φαίνονται κατὰ τὸ μέσον τῆς πλακὸς ἰσάριθμοι γραμμαὶ παράλληλοι, ὧν ἐκάστη κατὰ τὴν θέσιν ἀντιστοίχει πρὸς μίαν ἀριθμητικὴν μονάδα. Οὕτως ἐπὶ τῶν γραμμῶν τούτων τῶν δηλουσῶν τὴν χιλιάδα ἢ ἑκατοστὴν κ.τ.λ. ἐσημείωνον οἱ λογαριαζόντες τὰ διάφορα ποσὰ καὶ ἐξετέλουν τὰς σχετικὰς ἀριθμητικὰς πράξεις. (Ἴδὲ Λεξ. Dairemberg-Saglio, Abacus). Κάτι παρόμοιον θὰ συνέβαινε καὶ ἐπὶ τοῦ λογιστικοῦ ἄβακος τοῦ Θυρρείου. Ἀτυχῶς λείπει τὸ μεταξὺ μέρος τὸ περιέχον τὰς γραμμάς αἵτινες πρέπει νὰ ἦσαν 17, ἰσάριθμοι δηλ. πρὸς τὰς νομισματικὰς μονάδας τὰς εἰκονιζόμενας διὰ τῶν χαρακτῆρων. Ἄλλ' ἢ ἀναπαράστασις (εἰκ. 4), εἶναι κατὰ τὰ ἄλλα ἀκριβής.

Ἐννοεῖται, ὅτι ἀγνοεῖται ἡ ὀρθὴ ἀπόστασις τῶν τεμαχίων ἀπ' ἀλλήλων.

Τρεῖς εἶναι αἱ κατηγορίαι τῶν νομισματικῶν μονάδων· ἡ πρώτη δηλοῦσα πολλοστὰ τοῦ *μναιείου*, δηλουμένου διὰ τοῦ 9^{ου} χαρακτῆρος Μ, ἡ δευτέρα δηλοῦσα πολλοστὰ τοῦ στατήρος ἀπὸ τοῦ 10^{ου} μέχρι τοῦ 12^{ου} καὶ ἡ τρίτη δηλοῦσα τὴν δραχμὴν καὶ τὰς ὑποδιαίρέσεις αὐτῆς. Μναιεῖον ὠνομάζετο νόμισμα ἢ νομισματικὴ ποσότης ἰσοδυναμοῦσα πρὸς 4 στατήρας. Πρὸβλ. Babelon, *Traité* 446. Κατὰ ταῦτα ὡς ἐξῆς νομίζω πρέπει νὰ ἐρμηνεύσωμεν τοὺς χαρακτῆρας: 1) = 10,000 μναιεῖα, 2) = 5000 μν., 3) = 1000 μν., 4) = 500 μν., 5) = 100 μν., 6) = 50 μν., 7) = 10 μν., 8) = 5 μν., 9) = 1 μναιεῖον, 10) = 10 στατήρες, 11) = 5 στατήρες, 12) = 1 στατήρ, 13) = 1 δραχμὴ, 14) = τεταρτημόριον δραχμῆς = 2 ὄβολοί, 15) = 1 ὄβολός, 16) = ἡμιὄβολιον καὶ 17) = 1 χαλκοῦς (= 1/8 ὄβολοῦ). Σημειοῦμεν προσέτι, ὅτι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ IG, IX, 1, 488 ἐκ Θυρρείου φαίνεται

Εἰκ. 4.

ὅτι ἔχομεν θραῦσμα ἄλλου λογιστικοῦ ἄβακος. Τοῦλάχιστον οἱ ἐξ διατηρούμενοι χαρακτῆρες τηροῦσι τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς σειράν, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω ἄβακος.

Ἐκ τῆς θέσεως Σωροῦ προέρχεται καὶ τρίτος ἀνέκδοτος (τοὺς δύο ἄλλους ἰδὲ IG, IX, 1, 486,

487) κατάλογος θρησκευτικοῦ θιάσου, ὅπερ εἶναι ἱκανῆ ἔνδειξις, ὅτι ἐπὶ τῆς θέσεως ὑπῆρχεν ἱερόν. Ὁ λίθος εὐρίσκειται ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Νικ. Σπηλιᾶ.

. . . . ος Διοφδότη, Ἐὔξενος Δαξίμου, ... ας, Ξενοφάντος Δαξίμου, Λυσίας, Ἀλκαῖος οἱ Μενoitίου . . . ιλοκλέος, Αὐτόλυκος . . . . αν . . . . εος, Ξενομένης Ξενομένηος, Εὐαλκίδας Εὐαλκίδα, Ἀλκαίνετος Ἀνδροτέλεος, Μένανδρος Λυκίσκου, Ἀδάμαστος Φιλίππου, Ξενοφάντος Ξενοφάντου, Νικάνδρος Νικάνδρου ἱεροθύτας Λύκος Ἀριστείδου, ἱεροφόρος Σώστρατος Μενoitίου, μῆγειρος Νικάνδρος Σωκράτιος, διάκονος Σωσίκιος Διοφάντου.

Τὰ γράμματα εἶναι τοῦ 2^{ου} π. Χ. αἰῶνος ὡς καὶ τῶν δύο ἄλλων καταλόγων.

Ἐκτὸς τούτων ἐσημείωσα καὶ τὰς κάτωθι 24 ἀνεκδότους ἐπιταφίας ἐπιγραφάς, 3^{ου} - 1^{ου} αἰῶνος π. Χ., κατακειμένας εἰς τὰς διαφόρους αὐλὰς τῶν χωρικῶν τοῦ Ἀγ. Βασιλείου, δείγματα τῆς φιλοπόνου αὐτῶν ἀσχολίας περὶ τοὺς ἀρχαίους τάφους. 1 *Τελέσαρχε χαίρε*· 2 *Σωστράτα χαίρε*· 3 *Κλεαγόρα*· 4 *Μενεκράτεια χαίρε*· 5 *Θώπη χαίρε*· 6 *Ἐπίγονε χαίρε*· 7 *Ἀριστων, Εὐφρόσυνον, Ἀριστόνικε*· 8 *Χ]υτρίς χαίρε*· 9 *Φιλία χαίρε*· 10 *Νικοστράτα χαίρε*· 11 *Λαμιάδα χαίρε*· 12 *Κλέων Δεξιδάμον*· 13 *Ἀλειμένεια*· 14 *Δωρίς χαίρε*· 15 *Πύρρον*· 16 *Σωτίων χαίρε*· 17 *Δάξμος χαίρε*· 18 *Μελίτα χαίρε*· 19 *Δημήτριε, Δυκλόκα χαίρετε*· 20 *Λεωνί χαίρε*· 21 *Ἐπικράτη χαίρε*· 22 *Ἀριστόλα χαίρε*· 23 *Εὐδοξε χαίρε*· 24 *Ἡράκλεια χαίρε*.

Πάλαιρος.

Ἐνταῦθα οἱ τμβωρύχοι ἐπεξέτειναν τὰς ἐργασίας των καὶ εἰς τὴν σύλησιν ἱερῶν. Οὔτω διὰ τῶν παραδοθέντων εἰρημάτων ἢ τῶν ἐπὶ τόπου

Εἰκ. 5.

ἀπομεινάντων ἐβεβαιώθησαν ἔξω τῶν τειχῶν κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν δύο τοιαῦτα. Τὸ ἐν κατὰ τὴν πρὸς νότον βλέπουσαν πλευρὰν, τὸ ἄλλο κατὰ τὴν πρὸς βορρᾶν μικρὰν χαράδραν. Ἐκ τοῦ

πρώτου προέρχονται πῆλινα εἰδῶλια, ἐξ ὧν μέρος εἰσήχθη εἰς τὴν ἐν Νιδρίῳ τῆς Λευκάδος συλλογὴν. Πλησίον ἐκεῖ παρατήρησα ἀναθηματικὴν στήλην ἐπιγεγραμμένην μὲ καλοὺς χαρακτῆρας

Εἰκ. 6.

τοῦ 4^{ου} αἰῶνος: *Μιλήτα ἀνέθηκε*. Παραπλεύρως δὲ ἐκ Πλαγιάς Δ. Παλιογιάννης μοῦ ἔδειξε ὄφιν ἀνάγλυπτον ἐπὶ βράχου. Ἐν τῷ τόπῳ αὐτῷ τοῦ ἱεροῦ φαίνονται σχεδὸν ἄμορφοι δύο κορμοὶ γυναικείων μαρμαρίνιων ἀγαλμάτων, ἐξ ὧν τὸ ἐν εἶναι φυσικοῦ μεγέθους, τὸ δὲ ἄλλο μικρότερον. Ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ κατὰ τὴν χαράδραν προέρχονται τρία ἀγαλμάτια, ἐξ ὧν τὸ ἐν Ἀρτέμιδος βαδίζουσης, εἰσαχθέντα ἀπὸ τοῦ 1897 εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον (Arch. Anz. 1897, 82^β). Ἐκεῖ βλέπει τις τὸ βᾶθρον μετὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Preuner (AM, 1902, 336) δημοσιευθείσης ἐπιγραφῆς: *ἐπὶ Καλλίδος ἱεραπολούσας ἀνεθέθη*, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλο ὠραία εἰργασμένον κυβοειδὲς μαρμάρινον βᾶθρον μετὰ τῆς ἀνεκδότου ἐπιγραφῆς: *ἐπὶ Ἀλεξίππας ἱεραπολούσας ἀνετίεθη*. (Ἴδὲ ἔκτυπα εἰκ. 5).

Ἐν Παλαίῳ ἐσημείωσα καὶ τὰς ἐξῆς 7 ἀνεκδότους ἐπιταφίας ἐπιγραφάς. Εἶναι πᾶσαι τοῦ 3^{ου} ἢ 2^{ου} αἰῶνος. 1. *Ἰέρωνος*· 2 *Φειδίου*· 3 *Δινδύλας* (ἰδὲ ἔκτυπον εἰκ. 6)· 4 *Χαρὶγγητος*· 5 *Ἀντιλαΐδας* (εἰκ. 6)· 6 *Διοπεΐθεος*· 7 *Τίμωνος*.

Ἀνακτόριον.

Εἰς τὴν θέσιν Σπαρτᾶρι ἡμίσειαν ὄραν νοτίως τῆς Βονίτης εὐρέθη ὑπὸ τμβωρύχων πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μέγα μαρμάρινον ἐπιτάφιον ἀνάγλυπον, οὗ ἡ κεφαλὴ ἦτο ἰδιαιτέρως εἰργασμένη καὶ ἐκρατήθη φαίνεται ὑπὸ τῶν εὐρετῶν διὰ τὴν εὐκόλον ἐξαγωγήν καὶ πώλησιν. Τὸ ἀνάγλυπον παρεδόθη εἰς τὴν Ἀστυνομίαν Βονίτης καὶ ἐκεῖθεν μετηνέχθη εἰς Πρέβεζαν (εἰκ. 7). Τὸ μάρμαρον εἶναι πεντελήσιον. Ἡ πλάξ μετρεῖ ὕψ. μέγ. 1,42 πλ. 0,84. Μέγιστον ὕψος ἀνάγλυφου

0,24. Ὁ θρόνος τῆς καθημένης στερεῖται ἐρεισινώτου. Εἶναι ἄγνωστον τί ἐκράτει εἰς τὰς χεῖρας. Ὁ χιτῶν εἶναι χειριδωτός, τὸ δὲ ἱμάτιον ἐπερριμμένον καὶ ἐπὶ τῶν δύο ὤμων σχηματίζεται εἰς ὑπερβολικῶς πλουσίας πτυχάς. Εἶναι φανερόν, ὅτι τὸ ἀνάγλυφον εἶναι τέχνης ἄττικῆς τοῦ τέλους τοῦ 4^{ου} αἰῶνος.

Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ ἀναγλύφου ΒΑ ὑψοῦνται δύο μικροὶ λόφοι, ἐξ ὧν ὁ βορειότερος περιβάλλεται διὰ μικροῦ τείχους ἐκτισμένου ἐδῶ μὲν κατὰ ὠραῖον ἰσοδομικὸν σύστημα, ἐκεῖ δὲ κατὰ τὸ σύστημα τῶν αἰτωλικῶν καὶ ἀκαρνανικῶν τειχῶν τοῦ 3^{ου} αἰῶνος (ἄνω καὶ κάτω γραμμὴ τοῦ λίθου ὀριζόντιοι,

αἱ ἄλλαι πλάγιαι).

Ἐκεῖ ἰσχυρίζονται οἱ ἐν Βονίτῃ λόγιοι, ὅτι ὑπάρχει ὁ ναὸς τοῦ Ἡρακλέους, προφανῶς παραχθέντες ἐκ τοῦ ἐπιγράμματος (IG, IX, 1, 523) τοῦ προελθόντος ἐκ τοῦ πλησίον λόφου τοῦ Ἁγ. Ἡλίας, ἐν ᾧ ἀναφέρεται ὁ υἱὸς τῆς Ἀλκμήνης. Πραγματικῶς ἠδυνήθη νὰ βεβαιωθῶ περὶ τῆς ἐκεῖ ὑπάρξεως ἀρχαῖον ναοῦ καὶ νὰ μετρήσω ὁδηγηθεὶς ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ βραχίον λαξευμάτων τὰς διαστάσεις αὐτοῦ. Ἐχει μῆκος

Εἰκ. 7.

21,20 καὶ πλ. 8,20, διαιρεῖται δὲ εἰς πρόναον, σηκὸν καὶ ὀπισθόδομον.

Κατὰ τὴν ἀνατολικῶς τῆς Βονίτσης ἐκτεινομένην παραλίαν ὁδηγηθεὶς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Χ. Μωραΐτη συνέλεξα πολυάριθμα προϊστορικά ὄστρακα. Ἐπὶ ἑνὸς διακρίνονται ἐγγάρκιοι σπειροειδεῖς γραμμαί. Ἄλλὰ πᾶσα ἔρυνα ἐνταῦθα εἶνε σχεδὸν ἀδύνατος διὰ τὰς προσχώσεις τῆς θαλάσσης καὶ τὰ ὀπισθεν ἔλη.

Ἐπιγραφὰς ἐπιταφίας μὲ ἀπλᾶ ὀνόματα συνέλεξα τὰς ἐξῆς ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀνακτορίου. Ἐκ τοῦ προαστείου τῆς Βονίτσης, τῆς Μπούχαλης 1 Πυθολάου· 2 Φίλωνος, ἐκ τῆς πρὸς δυσμὰς τῆς ἀρχαίας πόλεως θέσεως τοῦ Τσιορνόκου· 3 Φιλλία· 4 Καλλιούς· 5 Στρε]ατίππου· 6 . . . αλλης [Ζ]ακύνθιος. Αἱ 3-6 εὐρέθησαν εἰς θέσιν Καπάσες.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐνηργήθησαν $\frac{3}{4}$ τῆς ὥρας δυ-

τικῶς τοῦ Ἀνακτορίου παρὰ τὴν εἰς τὸ Ἄκτιον ἄγουσαν ἀρχαίαν ὁδόν. Ἡ θέσις ὀνομάζεται σήμερον Ἀράπης. Ἐξηρουνήθησαν περὶ τοὺς 50 πτωχοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τάφοι τοῦ μέσου ἢ τοῦ τέλους τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος. Οἱ ἡμίσεις περίπου ἦσαν κεκαυμένοι, τὰ δὲ καέντα ὄστα μετὰ τῆς τέφρας εἶχον τεθῆ ἐντὸς πίθων ἢ εὐμεγέθων ἀγγείων καὶ σπανιότερον ἐντὸς κεραμιδωτῶν τάφων. Οἱ ἄλλοι ἀπετελέσθησαν ἐκ κεραμίδων καὶ ἐνίοτε (5) ἐκ μεγάλων λιθίνων πλακῶν ἢ ἦσαν λίθιναι λάρνακες (3). Τὰ ἀναθήματα, ἄττικά μελανόμορφα ληκύθια, ὀλίγοι κορινθιακοὶ ἀρύβαλλοι, στλεγγίδες, κάτοπτρα χαλκᾶ ἄνευ διακοσμήσεως, ἀργυροῦν βραχιόνιον, πῆλινα εἰδῶλια εὐρίσκοντο συνήθως ἐκτὸς τῶν τάφων ἀλλὰ παρ' αὐτούς. Δίς παρατηρήθη ψιμύθιον ἐντὸς μικρῶν πυξίδων. Σημειῶνω προσέτι 13 φυλλάρια χρυσᾶ, ἔχοντα σχῆμα φύλλων μύρτου, προερχόμενα ἐκ στεφάνου περιβάλλοντος κάλιν τοῦ 3^{ου} π. Χ. αἰῶνος. Περὶ τῶν ἀναθημάτων καὶ ἰδίως τῶν ἀγγείων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἐνταῦθα λόγος, ἐφόσον παραμένουσιν εἰσέτι ἀσυγκόλλητα ἐντὸς κιβωτίων ἐν τῷ Μουσείῳ Πρεβεζῆς. Ἄλλὰ δύο παρατηρήσεις ἄς ἐκτεθοῦν ἐδῶ συντόμως. Τὰ πῆλινα εἰδῶλια παριστᾶσι τὴν καθημένην χθονίαν θεάν, βεβαίως τὴν Δήμητρα, ἀπαξ τὴν Κουροτρόφον, χοιρίδια, ἀλέκτορας καὶ περιστεράς. Τὴν συνήθειαν γνωρίζομεν καλῶς ἐξ ἀρχαίων βοιωτικῶν τάφων. Ἄλλ' εἶναι χρήσιμον νὰ εἴπωμεν ὅτι τὰ ἀναθήματα ταῦτα δὲν ἀνήκουσιν εἰς τοὺς νεκρούς, ὡς συνήθως λέγεται καὶ πιστεύεται χωρὶς νόημα, ἀλλ' εἰς τὰς χθονίας θεότητας, εἰς ὧν τὸ κράτος ὑπάγονται οἱ τάφοι καὶ οἱ νεκροί. Μόνον ἄρα ἐμμέσως ἀπολαύουν οἱ νεκροὶ τὰ ἀφιερῶματα, διότι οἱ κύριοι ἀποδέκται, οἱ κάτω θεοί, μειλίσσονται διὰ τῶν δώρων, ὥστε νὰ εἶναι εὐμενεῖς πρὸς αὐτούς. Ἐν τέλει σημειῶνω ὅτι ἐπὶ δύο περιπτώσεων παρατήρησα τὴν καὶ ἄλλοθεν (ὡς ἐκ τῶν τάφων τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν π. χ.) γνωστὴν προσπάθειαν τοῦ νὰ εἰσάγονται κατ' εὐθείαν αἱ χοαὶ μέχρι τοῦ διψῶντος αὐτὰς νεκροῦ. Ἐπὶ τῆς καλυπτούσης τὸ στῆθος περίπου κεραμίδος φαίνεται ἐπίτηδες ἀνοιχθεῖσα ὀπή, διαμέτρου 0,027. Ἡ ἄλλη περίπτωσις εἶναι ἐντελῶς βεβαία. Ὡς τάφος χρησιμεύει τὸ κατώτερον ἡμισον πίθου, ὅστις κλείεται πρὸς τὰ ἄνω διὰ πώματος παρουσιάζοντος κατὰ τὸ μέσον κύλινδρον, ὕψ. 0,21, κενὸν ἐσωτερικῶς καὶ ἀνοικτὸν ἐκατέρωθεν. Τοιοῦτο πῶμα διὰ τὴν πρακτικὴν χρῆσιν θὰ ἦτο ἀκατάλληλον.

Παρὰ τοὺς τάφους καὶ πλησιέστερα τῆς ὁδοῦ ἀπεκαλύφθη καὶ μικρὸς ναῖσκος, 6,25 × 4,10 μ. μετὰ πρόναου, ἀλλ' εἰς κακίστην διατήρησιν. Εὐρέθησαν πολλὰ συντριμματα ἀναθηματικῶν στηλῶν, ἀλλ' ἀτυχῶς ἄνευ τοῦ ὀνόματος τῆς

θεότητος. Ἐπὶ μιᾶς ἀναγινώσκεται μὲ χαρακτηριστικῶς τοῦ 3^{ου} αἰῶνος: *Δάσιμος ἀνέθηκε.*

Ἐκ τῶν ὀλιγίστων πηλίνων εἰδωλίων ἀξιόλογον εἶναι τὸ εἰκονίζον γλαῦκα.

Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος.

Μετὰ τοῦ θερμοῦ φίλου τῆς Ἀρχαιότητος καὶ φίλου μου κ. Κ. Καραπάνου μετέβην ἐκ Κραβασαρά εἰς τὸ δῖον ἐκεῖθεν ἀπέχον Καινούριον, ὅπου τοποθετεῖται τὸ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος (Heuzey, Le mont Olympe et l'Arkarnanie 282).

Εἰς τὰς ὑπὲρ τῶν ἐρειπίων τούτων ἐνδείξεις προσεθέσαμεν ἡμεῖς καὶ ἄλλην. Διότι ἀνεύρομεν τὴν θέσιν, ὅπου ὑπῆρχε τὸ θέατρον τῆς πόλεως. Μικρὸν πρὶν ἢ καταβῆ τις ἐντελῶς εἰς τὴν πεδιάδα παρετήρησαμεν κοιλαινόμενον χαρακτηριστικῶς χώρον καὶ ἐκτὸς τούτου 2-3 λαξευτοὺς λίθους ἐδωλίων.

Νικόπολις.

Ἐκ Νικοπόλεως προέρχεται τὸ ἀνάγλυφον (εἰκ. 8), ὅπερ κατακείμενον ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἐν Πρεβέζῃ Σπ. Νόβα εἰσήγαγον εἰς τὸ ἐκεῖ Μουσεῖον. Ἡ μαρμαρίνη πλάξ ἔχει ὕψ. μέγ. 0,75 καὶ πλ. 0,60.

Ἐχρησίμευσεν ὡς ἐπιταφία διακριθέντος μονομάχου ἐκ τῆς τάξεως τῶν *ρητιαρίων*. Οἱ *retiarii* ἐκαλοῦντο οὕτω, διότι κύριον αὐτῶν ὄπλον ἦτο τὸ δίκτυον (*rete*), ἀμφίβληστρον ἢ λίνον, σχοινίον δηλ., ὅπερ ἐπιδεξιῶς ἐξηκόντιζον καὶ περιβάλλοντες τὸν ἀντίπαλον κατέρριπτον. (Daremberg-Saglio, *Gladiatores*, p. 1585).

Τὸ σχοινίον ἐν τούτοις δὲν φαίνεται πάντοτε παριστώμενον, καὶ πολλάκις ὁ ῥητιάριος κρατεῖ δόρυ ἢ τρίαιναν διὰ τῆς δεξιᾶς ὅπως καὶ ὁ τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου. Ἀλάνθαστα ἐν τούτοις χαρακτη-

ριστικὰ τῆς τάξεως ταύτης τῶν μονομάχων εἶναι, ὅτι οὐδέποτε φέρουν ἀσπίδα, ἀλλ' ἀντὶ ταύτης περιβάλλουν ὀλόκληρον τὴν ἀριστερὰν διὰ τῆς παχείας χειρίδος (*manica*) καὶ κατὰ τὸν ὄμον τοποθετοῦσι μετάλλινον περικάλυμμα, ὅπερ ἐκαλεῖτο *galeus*. Δὲν ὑπάρχει ἀσπίς καὶ ἡ δεξιὰ εἶναι ἐντελῶς γυμνὴ χάριν τοῦ εὐκόλου χειρισμοῦ τοῦ σχοινίου. Ἐνῶ οἱ λοιποὶ μονομάχοι φέρουν ἀσπίδα καὶ ἡ *manica* εἶναι ἐπὶ τῆς δεξιᾶς. Κατὰ τὴν λοιπὴν σκευὴν (*subligaculum*) ὁμοιάζουν πάντες. Ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου παρατηρεῖ τις πάντα ταῦτα καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ μέρος τῆς κεφαλῆς τοῦ καταρριφθέντος ἀντιπάλου. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἄνω φαίνεται κλάδος φοίνικος ἀνήκων εἰς τὸν

ῥητιάριον. Ὁ θραξ μονομάχος M. Antonius Exochus κρατεῖ παρόμοιον κλάδον ἐπὶ τοῦ ἐπιταφίου του (Daremberg Fig. 3583).

Τὰ ἐπόμενα τρία ἀρχαῖα παρέδωκεν ὁ ἐκ Μύτικα, χωρίου παρὰ τὴν Νικόπολιν, Ἄθαν. Νόβας, εὐρῶν αὐτὰ εἰς τὸν ἀνατολικῶς τοῦ τείχους ἀγρὸν αὐτοῦ. Εἶναι ἀξιόλογον ἀνάγλυφον Ἄττιος καὶ δύο τεφροδόχα ἀγγεῖα, πάντα μαρμαρίνα.

Τὸ ἀνάγλυφον (εἰκ. 9), μετρεῖ ὕψος 1.13 καὶ πλ. 0,63. Δύο ὄπαι συνδέσμων ἐπὶ τῆς ὑπεράνω πλευρᾶς δηλοῦσιν, ὅτι τὸ ἀνάγλυφον ἦτο ἐντεθειμένον ἐπὶ τοίχου. Ἡ διατήρησις εἶναι ἀρίστη,

Εἰκ. 8.

ἀλλ' ἡ ἐργασία κοινὴ καὶ ἐνιαχοῦ ἐντελῶς χειρωνακτικὴ. Τὸν Ἄττιν σημαίνουσιν ὁ φρύγιος πῖλος, αἱ ἀναξυρίδες καὶ πρὸ πάντων ἡ χαρακτηριστικὴ διάθεσις τῶν χειρῶν, ἡ ἐκφραστικὴ τῆς λύπης, μὲ τὴν δεξιὰν ὑπὸ τὴν σιαγόνα. Ὁ τόπος τῆς εὐρέσεως παρὰ τὰ τεφροδόχα ἀγγεῖα καὶ ἡ ἐπὶ τοίχου τοποθέτησις ὑποδεικνύουν, ὅτι ἡ εἰκὼν τοῦ θεοῦ ἐκόσμηε ἀρχαῖον τάφον, τοιαύτας δὲ ἐπιταφίας παραστάσεις τοῦ ἐκ Φρυγίας θεοῦ γνωρίζομεν ἱκανᾶς. Πρὸς S. Reinach, *Repertoire des rel.* 2, 30, l. 54, l. 66. Εὐέλπις ἔκειτο νεκρὸς, ὑπὸ τοιοῦτον θεόν! Ὡς ὁ Ἄττις ἀπέθανε νέος, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀγάπην τῆς μεγάλης μητρὸς, τῆς Κυβέλης, ἀνέστη εἰς νέαν ζωὴν, οὕτω

ἤλπιζε νὰ εὐτυχήσῃ καὶ ὁ ἐνταφιασθεὶς θνητός.
Ἐκ τῶν τεφροδόχων (εἰκ. 10), τὸ μὲν κοσμεῖ-

Εἰκ. 9.

ται μὲ πάγκαρπα καὶ εἶναι ἐπιγεγραμμένον :

Ἰουλία Σάκρα
ἐτῶν ν
χαῖρε

τὸ δὲ εἰκ. 11 μὲ διάφορα φύλλα καὶ ἐπὶ πινακιδίου φέρει τὴν ἐπιγραφὴν :

Γαίου Κυρίν —
ος ἐτῶν
νγ χαῖρε.

Εἰς τὸ Μουσεῖον Πρεβέζης εἰσήχθησαν ὡσαύτως τεμάχια ἐκ σαρκοφάγου μὲ θανμασίως εἰργασμένα φύλλα ἀκάνθης, κατ' οὐδὲν ὑπολειπόμενα τῶν ἀρίστων διακοσμητικῶν ἔργων τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου, καὶ ἄλλα πολλὰ μικρὰ συντρίμματα, προερχόμενα πάντα ἐκ τῶν ἐν Νικοπόλει ἀνασκαφῶν τοῦ συναδέλφου κ. Ἀ. Φιλαδελφέως.

Κασσώπη.

Κατὰ Ἰούλιον ἠδυνήθηεν νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ ἐκτεταμένα ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως μεταξὺ τοῦ χωρίου τῆς Καραμίνας καὶ τῶν ἐνδόξων βράχων τοῦ Ζαλόγγου κείμενα. Δὲν συμμερίζομαι τὸν δισταγμὸν τοῦ Bursian (Geographie, 1,31), ἰσχυρισθέντος, ὅτι ἀλλαχοῦ πρέπει νὰ ζητηθῆ ἡ Κασσώπη, ἐπειδὴ ἡ πόλις ἦτο νεώτερον ἴδρυμα ὡς μόλις κατὰ τὸ τέλος τοῦ 4^{ου} αἰῶνος μνημονευομένη, ἐνῶ τὰ παρὰ τὴν Καραμίναν τεῖχη εἶναι δῆθεν ἀρχαιοπρεπῆ. Διότι τὰ πολυγωνικὰ ταῦτα τεῖχη εἶναι ὁμοιότατα πρὸς τὰ τοῦ θεάτρου, ὅπερ ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀνήκῃ εἰς ἀρχαιότερους τοῦ 4^{ου} αἰῶνος χρόνους.

Ἐπειδὴ καὶ ἐν Κασσώπῃ εἰργάσθησαν ἐπὶ πολὺ οἱ τυμβωρύχοι καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, τὸ Ὑπουργεῖον ηἰδόκησε νὰ διορίσῃ καὶ ἐκεῖ φύλακα, ὥστε νὰ φυλάσσωνται οἱ ὑπολειφθέντες τάφοι.

Ἐξ ἰδιωτικῶν πληροφοριῶν ἔμαθον, ὅτι αἱ δύο κεφαλαὶ (εἰκ. 12, 13), αἱ κατασχεθεῖσαι ἐν Πειραιεὶ ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου « Ἄρεως » καὶ ἀποσταλεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου εἰς τὸ Μουσεῖον Πρεβέζης, προέρχονται ἐκ Καραμίνας. Ἀνήκουσιν εἰς ἀνδριάντας τοῦ αὐτοκράτορος Μάρκου Αὐρηλίου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Φανστίνης τῆς

Εἰκ. 10.

νεωτέρας. Παραπλησίας εἰκόνας τῆς αὐτοκρατορίας ἰδὲ παρὰ Bernoulli, Röm. Ikonographie, Taf. 53, 54.

Ἄμβρακία.

Ἐν Ἄρτῃ προσέθηκα εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Γυμνασίου, ὅσα ἀρχαῖα ἀνεῖρεν ὁ Κ. Μάνθος

σκάπτων ἐν τῷ κτήματι τοῦ κ. Σπ. Καλέλη παρὰ τὴν περιφημον γέφυραν καὶ ἐκράτει ἀνοικεῖως ἐν τῷ ὑπογείῳ του. Εἶναι ταῦτα ἀκέφαλος μαρμάρινος ἀνδριάς χρόνων ῥωμαϊκῶν, βάθρον μετὰ τῆς ἐν ΑΕ, 1910, 397 ὑπὸ τοῦ κ. Στ. Δραγοῦμη δημοσιευθείσης ἐπιγραφῆς τῆς Ἀρτέμιδος Πασικράτας καὶ θραῦσμα χειρὸς ἑτέρου ἀγάλματος. Εἰς τὴν συλλογὴν προσήνεγκεν ὁ φιλόρχαιος Κ. Κατσάνος πηλίνην πλαγγόνα ἐστερημένην τῶν ἄκρων καὶ ὁ Παππλαγιαννάκις δύο μολύβδινα πώματα καλπιδῶν ἐπιγεγραμμένα: **Σώδαμος Ἐργέα** καὶ **Πίστα** (γράμματα ἐγχάρακτα ταχυγραφικὰ τοῦ 3^{ου} πιθανῶς π. Χ. αἰῶνος).

Τὰ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Γυμνασίου ἀρχαῖα κατεγράφησαν πάντα ἐν προχείρῳ καταλόγῳ εἰς

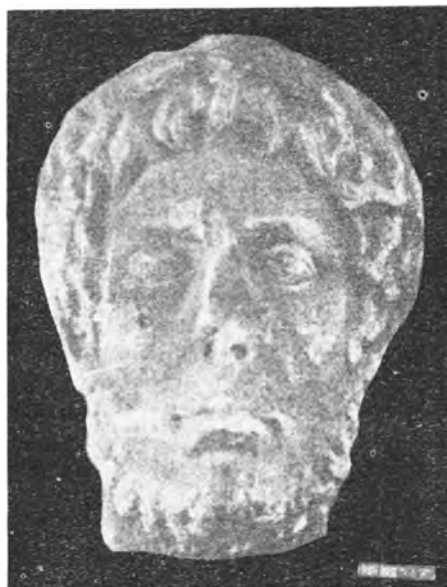
ἀμέσως μὲν ἀπὸ τοῦ στομίου ἀποτόμως, κατόπιν δὲ ἡπιώτερον. Ὁδηγηθεῖς ὑπὸ ἐμπείρων

Εἰκ. 11.

32 ἀριθμούς. Ἀντίγραφον ἐστάλη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον.

Ἀλλὰ τὸ θελκτικὸν μέρος τῆς ἐν Ἀμβρακίᾳ ὀλιγομέρου ἐρεῦνης ἀπετέλεσεν ἡ εὔρεσις ἄντρον ἱεροῦ τῶν Νυμφῶν καὶ τῶν ἄλλων βεβαίως συντρόφων θεῶν, τοῦ Πανός καὶ Ἑρμοῦ, ἐπὶ τοῦ Ξεροβουνοῦ (ὄπερ κατὰ τὸν Λίβιον 38,4,1 ὠνομάζετο Perranthes) 1 1/2 ὥραν νοτίως τῆς πόλεως. Τὸ ἄντρον καλεῖται σήμερον Κουδουνότρυπα. Εἰς τὴν εὔρεσίν του ὠδηγήθη ἐκ τῆς εἰδήσεως, ἣν μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὁ φίλος καθηγητῆς κ. Κ. Μόραλης, ὅτι εἰς τὴν Κουδουνότρυπαν εὐρίσκουν πῆλινα εἰδώλια. Τὸ στόμιον τοῦ ἄντρον εἶναι μέγα καὶ πρὸς τὰ ἄνω περιφερικὸν ὡς ἐπὶ τῶν γνωστῶν ἀναγλύφων τῶν Νυμφῶν. Ἀλλὰ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ εἶναι περὶ τὰ 10 μέτρα ἀνοικτὸν βάραθρον καταπίπτον

Εἰκ. 12.

ἀνδρῶν, καταβάντων ἄλλοτε ἐκεῖ χάριν κυνηγίου περιστερῶν, ἡδυνήθηεν νὰ κατέλθω μέχρι τοῦ

Εἰκ. 13.

βάθους 80 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας. Ἡ κατάβασις δὲν ἦτο ἐντελῶς ἀκίνδυνος διὰ τοὺς ὀλισθηροῦς

ὑπὸ τῆς ὑγρασίας βράχους καὶ τὸν ἀποπνικτικὸν ἀέρα τοῦ περικλείου χῶρου, ἀλλ' ὁ ὀδηγὸς μὲ ἐβεβαίωνε, ὅτι θὰ εὔρωμεν ἐκεῖ κάτω «ἄγαλμα» καὶ πῆλινα εἰδῶλια ἐνθυμούμενος δὲ τὴν Κυβέλην τοῦ ἄντρου τῆς Βάρης ἐγὼ ὑπόπτεον μήπως ἐγίνετο ἐκεῖ κάτω ἡ λατρεία. Τοῦτο ἀπεδείχθη ἐκ τῆς ἀπαύστου ἀγριότητος τῶν βράχων, εἰς ἐκ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ τὸ «ἄγαλμα», ἐντελῶς ἀδύνατον. Συντρίμματα εἰδωλίων εὔρομεν πραγματικῶς μέχρι τοῦ βάθους, ἀλλὰ προδήλως εἶχον παρασυρθῆ ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Ἡ λατρεία ἐγίνετο ἄρα μόνον περὶ τὸ στόμιον καὶ ἐκεῖ σκάψαντες προκίρως ἐπὶ 2 μόνον ὥρας, εὔρομεν πλήθος συντριμμάτων ἐξ εἰδωλίων. Αἱ Νύμφαι βεβαιοῦνται ἐκ τεμαχίων, ὅπου φαίνονται αἱ συμπλεκόμεναι χεῖρες τῶν χορευουσῶν. Ἐπὶ ἄλλων παραίστανται Σιληνοὶ ἢ νεαροὶ θεοὶ δειπνιζόμενοι. Ἐσημειώθη καὶ μικρὸς πῆλινος Ἐρμῆς. Ἡ ἐπιχωσις περὶ τὸ στόμιον ἀτυχῶς δὲν εἶνε μεγάλη καὶ ἀκέραια εἰδῶλια δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ σώζονται. Ἀλλὰ καὶ οὕτω ἡ ἀνασκαφικὴ ἐξερεύνησις τοῦ ἄντρου θὰ ἤξιζε πολὺ. Τὰ συντρίμματα κλεισθέντα ἐντὸς κιβωτίου κατετέθησαν εἰς τὸ Γυμνάσιον.

Ἰωάννινα.

Εἰς τὸ Νομαρχιακὸν κατάστημα τῆς πόλεως εἶχε κατατεθῆ ὑπὸ τοῦ συναδέλφου μου κ. Εὐαγγελίδη καταρτισθεῖσα ὀλιγάριθμος συλλογὴ ἀρχαίων. Δυστυχῶς τὴν συλλογὴν δὲν εὔρον ἐν τάξει πέρυσι διὰ τὰς ἐπισυμβάσας μεταβολὰς ἐν τοῖς γραφείοις, ἀλλ' ὅσα ἀρχαῖα εὔρον, κατέγραψα ἐκ νέου καὶ παρέδωκα εἰς τὸν νομαρχεῦντα κ. Μαρκαντωνάκη. Τὸ κυριώτερον ἀρχαῖον εἶναι μαρμαρινὴ κεφαλὴ, καλὸν ἀντίγραφον τύπου τοῦ 4^{ου} αἰῶνος κόρης, προερχομένη ἐκ τοῦ χωρίου τῶν Βαγγελάτων 8 ὥρας Ν τοῦ Δελβίνου. Ἡ κεφαλὴ ἦτο ἐνθετος καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ εὑρέθησαν καὶ δύο ἢ τρεῖς κορμοὶ γυναικείων ἀγαλμάτων ἀφεθέντες ἐκεῖ διὰ τὴν δυσκολίαν τῆς μεταφορᾶς εἶναι πιθανόν, ὅτι εἰς ἐκ τῶν κορμῶν τούτων θὰ ἀνήκη εἰς τὴν κεφαλὴν.

Ἐξ Ἰωαννίνων ἐξέδραμον εἰς τὴν γνωστὴν ἐκ τῆς τελευταίας πολιορκίας Γαστρίτσαν, ὅπου ὑπάρχει πολυγωνικὸν τεῖχος ὄχι ἀρχαιότερον ἐκείνου τῆς Κασσώπης. Ἀλλ' ὁ τόπος κατωκίετο καὶ εἰς παλαιούς χρόνους, ἂν κρίνωμεν ἐξ ὀλίγων μονοχρῶμων προϊστορικῶν ὀστράκων, τὰ ὁποῖα συνέλεξα.

Ἐν Δωδώνῃ οὐδὲν ἔπαθον τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῶν καὶ πλησίον γενομένων συγκρούσεων κατὰ τὴν πολιορκίαν. Μόνον ἡ ξυλεία τοῦ φυλακείου, μοναδικῶς κατὰ τὴν Ἠπειρον ἀρχαιολογικοῦ ἰδρύματος τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, εἶχε διαρπαγῆ ὑπὸ τῶν χωρικῶν.

Ὀγχησμός.

Παρὰ τοὺς Ἀγ. Σαράντα ὑψοῦται βυζαντινὸν φρούριον καλῶς διατηρούμενον καὶ κατὰ τοὺς πύργους καὶ τὰς πύλας παρόμοιον πρὸς τὸ τῆς Νικοπόλεως. Ἐντὸς αὐτοῦ φαίνονται πολλαὶ παλαιαὶ βυζαντιναὶ ἐκκλησῖαι, βασιλικαί. Ἀλλὰ κατὰ τὰ θεμέλια τούτων ἢ καὶ ἀλλαγῶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διακρίνεται τὸ ἀρχαῖον ὑλικὸν τῆς πόλεως τοῦ Ὀγχησμοῦ. Ἐξώθεν τῆς μικρᾶς ἐκκλησῖας τῶν Ἀγ. Σαράντα παρετήρησα ἐπιγραφὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων νεωστὶ εὑρεθείσαν ἐντὸς ὑπογείου τῆς λεωφόρου τοῦ λιμενικοῦ συνοικισμοῦ, ἐν ᾗ ἀναφέρεται ἡ Ἄρτεμις Ἰθρηία. Διὰ τινὰ ἀτυχίαν ἀπωλέσθη τὸ σχετικὸν σημεῖόν μου καὶ οὐδὲν ἄλλο ἐπὶ τοῦ παρόντος δύναμαι νὰ προσθέσω περὶ τῆς ἐπιγραφῆς.

Κέρκυρα.

Ὁ ἐπιμελητὴς τῶν Ἀρχαιοτήτων καθηγητὴς ἐν τῷ Γυμνασίῳ κ. Ν. Παππανάκοῦ ἐπεσπάτησεν εἰς τὴν ἀνόρυξιν τῶν θεμελίων τὴν γενομένην χάριν τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ ἀνεπαρκοῦς μικροῦ Μουσείου καὶ ἐβεβαίωσε τρεῖς ταφὰς γενομένας ἐντὸς πίθων καὶ παρ' αὐτοὺς ἀγγεῖα κορινθιακὰ καὶ πρωτοκορινθιακὰ. Ἀκέραιοι διετηρήθησαν δύο πρωτοκορινθιακοὶ σκύφοι κοσμοῦμενοι μόνον μὲ λογχοειδῆ φύλλα καὶ ἐν κορινθιακὸν ληκύθιον. Ἐκ τούτων ἐξάγομεν, ὅτι τὸ ἀρχαῖον νεκροταφεῖον τοῦ Μενεκράτους, τοῦ Ἀρνιαδά καὶ τοῦ ἀρχαίου λέοντος τοῦ ἀνακτόρου ἐξετείνετο καὶ βορείως τοῦ Μουσείου.

Ἐπίσης ὁ κ. Παππανάκοῦ εἰσήγαγεν εἰς τὸ Μουσεῖον μικρὰν κεφαλὴν Ἀσκληπιοῦ, ὕψ. 0,20 εὔρων αὐτὴν ἔξω τοῦ Γυμνασίου μεταξὺ σωροῦ ἀμόρφων λίθων.

Λευκάς.

Εἰς Λευκάδα καὶ τὸ Νιδρὶ μετέβην δις κατὰ τὸ 1915. Τὸ πρῶτον ἵνα μεταφέρω εἰς Κέρκυραν τὰ πολυτιμότερα εὑρήματα τῶν τάφων τοῦ κ. Dörpfeld καὶ ἔπειτα ἵνα φροντίσω διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν τάφων τούτων ἀπὸ τοῦ παραρρέοντος χειμάρου.

Ἐκ Νιδρίου ἐξέδραμον μέχρι τοῦ τρίωρον ἐκεῖθεν ἀπέχοντος χωρίου Βουρνιαῖ, ἵνα σπουδάσω τὸ περιεργότατον ἔθιμον τῶν μικρῶν ὑνίων τῶν φυλασσομένων εἰς τὸν πλησίον ναὸν τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου. Πιστεύεται ὅτι αἱ γυναῖκες ἀποβαίνουν ἀρρενογόνοι εἰς τὸ ἕξῃς, ἐὰν πατοῦσαι ἀνυπόδητοι ἐπὶ τῶν δύο ὑνίων, δεχθῶσι παρὰ τοῦ ἱερέως τὰς εἰθισμένας εὐχὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας μετὰ τὸν τοκετόν. Τὰ μικρὰ ὑνία εἶναι ἀρχαῖα ἀναθήματα εὑρεθέντα παρὰ τὴν ἐκκλη-

σίαν πρὸ ἀγνώστων ἐτῶν καὶ ἀνήκοντα εἰς ἀρχαῖον ἱερὸν ἐρευνηθὲν ὀλίγον ὑπὸ τοῦ κ. Dörpfeld. Ἀλλαγοῦ θὰ διαλάβω περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐθίμου. Ἐνταῦθα μόνον σημειώσω τὴν περι-

πτωσιν, καθ' ἣν ἀρχαῖα ἀναθήματα ἀνακτῶνται νέαν θρησκευτικὴν σημασίαν.

Θέρμος, Αὐγούστος 1916.

Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΑΙ ΑΛΛΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΞΕΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

Κατὰ τὴν ἀνοιξιν καὶ τὸ θέρος τοῦ 1915 ἡ Ἀμερικανικὴ Σχολὴ ἐσυνέχισε τὰς ἀνασκαφὰς αὐτῆς ἐν Κορίνθῳ ἐν τῷ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἀνοτολικοῦ πέρατος τῆς Ἀγορᾶς χώρῳ.

Ὁ μνημειώδης τοίχος ὅστις κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ὑπετέθη, ὅτι ἀπετέλει τὸ ἀνατολικὸν ὄριον τῆς Ἀγορᾶς, ἀπεκαλύφθη κατὰ τὴν πρόσφατον ἀνασκαφήν, ὅτι εἶνε ἡ μία πλευρὰ ἐνὸς ἐκτεταμένου τετραγωνικοῦ οἰκοδομήματος. Τὸ οἰκοδόμημα, οὐτινος ὁ μακρὸς ἄξων διευθύνεται ἐκ Βορρᾶ πρὸς Νότον, ἔχει ἔκτασιν 40,00 × 20,00, ἐντὸς δὲ τοῦ ἐξωτερικοῦ τετραγώνου καὶ εἰς ἀπόστασιν 5.88 ἀπὸ τούτου περιλαμβάνεται ἐν αὐτῷ ἕτερον ἐσωτερικὸν τετράγωνον, ἀποτελούμενον ὁμοίως ἐκ τοίχων καλῶς ἐκτισμένων. Ἐχει κατὰ ταῦτα τὸ κτίριον τοῦτο τὸ γενικὸν σχῆμα βασιλικῆς. Οἱ ὑπολειφθέντες τοῖχοι σωζόμενοι εἰς σημεῖόν τι εἰς ὕψος ἕξ δόμων, ἀνήκουσι πραγματικῶς εἰς τὰ θεμέλια τοῦ οἰκοδομήματος.

Τὸ ἐσωτερικὸν τετράγωνον ἦτο πλήρες γῆς καὶ λειψάνων ἐρειπίων, ἀλλὰ ὁ χώρος μεταξὺ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τετραγώνου εἶχε μετατραπῆ εἰς ἰσόγειον διαμέρισμα, περιθῆον καὶ τὰς τέσσαρας πλευρὰς τοῦ κτιρίου. Τὸ διαμέρισμα τοῦτο ἐφωτίζετο διὰ μικρῶν παραθύρων, ὧν δύο τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς διατηροῦνται ἔτι, καὶ ἦτό ποτε κεκοσμημένον δι' ἐπενδύσεως ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, καὶ διὰ παραστάδων ἐκ χρωματιστοῦ μαρμάρου, μία δὲ σειρὰ στύλων ἴστατο κατὰ μῆκος τοῦ μακροῦ ἄξονος. Ἡ ἀνατολικὴ πτέρυξ διατηρεῖται ἀρκούντως καλῶς, ἀλλὰ τὸ δυσμικὸν τμήμα τοῦ οἰκοδομήματος ἐξηφανίσθη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ὀλοκλήρου (πβλ. εἰκ. 1 παρ. πίν. 9). Οὐδὲν ὑπολείπεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ δαπέδου, καὶ ἐξαίρεσει τῆς πιθανότητος, ὅτι ἴσαντο κίονες ἐπὶ τῶν γραμμῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ τετραγώνου, οὐδὲν βέβαιον γνωρίζομεν περὶ τοῦ σχεδίου τοῦ κτιρίου. Ὡς ἐκ τούτου ὁ σκοπὸς καὶ ἡ χρῆσις τοῦ κτιρίου εἶνε ἀγνωστα. Ἐνεκα τοῦ πλήθους τῶν Ρωμαϊκῶν ἀγαμάτων, ἅτινα εὑρέθησαν ἐν τῷ πλήθει τῶν θραυσμάτων, καὶ ὧν τὰ πλεῖστα εἶνε προφανῶς εἰκόνες μελῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ Αὐγού-

στου, δὲν εἶνε ἀπίθανος ἡ ὑπόθεσις, ὅτι τὸ οἰκοδόμημα ἦτο ἀφιέρωσις τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ τρόπος τῆς οἰκοδομῆς φαίνεται, ὅτι χρονολογεῖται ἐκ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου.

Νοτίως τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἀνεκαλύφθη μεγάλη ῥωμαϊκὴ οἰκία (26.00 × 16.20). Φανερόν εἶνε, ὅτι ἔγειναν ἐκεῖ διάφοροι τροποποιήσεις τῆς ἀρχικῆς οἰκοδομῆς. Ἐν τῇ πρώτῃ μορφῇ αὐτῆς ἡ οἰκία εἶχε μίαν μεγάλην κεντρικὴν αἴθουσαν μεθ' ἕξ ἐσωτερικῶν κίωνων. Διεσώθη ἐν ἐφθαρμένον τμήμα καλοῦ μωσαϊκοῦ ἐδάφους ἐκ μιᾶς τῶν νεωτέρων περιόδων.

Ἐτι δυσμικώτερον ἐκαθαρίσθη ὁ ὑπὸ τοῦ καθ. κ. Σκιᾶ ἀποκαλυφθεὶς τῷ 1892 κολοσσαῖος πάρινος σπόνδυλος. Ὁ σπόνδυλος οὗτος διαμέτρου μεζονος τῶν 2 μ. βαίνει ἐπὶ στερεοῦ ὀρθογωνίου θεμελίου ἐδραζομένου ἐπὶ βράχου. Τὸ θεμέλιον τοῦτο φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ ἑλληνικῆς ἐργασίας. Ὁ κίων, οὗ καὶ δεύτερον σπόνδυλον ἐνθυμοῦνται εἰσέτι κατὰ χώραν οἱ γηραιότεροι κάτοικοι τῆς Παλαιᾶς Κορίνθου, ἔφερε πιθανῶς μνημειόν τι, οὐτινος ὅμως ὁ χαρακτήρ δὲν ἐγνώσθη μέχρι τοῦδε. Κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους κυκλικὸν πόδιον κατεσκευάσθη περὶ τὴν Α, Β καὶ Δ πλευρὰν τοῦ κίονος (εἰκ. 2 παρ. πίν. 9).

Εὑρέθη ἐπίσης καὶ τὸ ἀνατολικὸν πέρας τῆς μακρᾶς στοᾶς, τῆς ὀριζούσης πρὸς νότον τὴν ἀγοράν. Τὸ δυσμικὸν ἄκρον τῆς κιονοστοιχίας ταύτης τὸ ἀποκαλυφθὲν κατὰ τὸ 1904 ἀπέχει τοῦ ἀνατολικοῦ περίπου 165 μ., ὥστε ἡ στοὰ αὕτη εἶχε ἐντελῶς ἀσύνηθες μῆκος, εἶναι δὲ τελειῶς ἠρειπωμένη. Κατὰ τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς πέρας διασφύζονται μόνον ὁ στυλοβάτης καὶ τὸ θεμέλιον τῶν ἐσωτερικῶν κίωνων, ἐν ᾧ τὸ δυσμικὸν μέρος διατηρεῖται κατὰ τι καλύτερον. Ἡ κιονοστοιχία εἶχεν 71 δωρικοὺς κίονας ἐν ἐσωτερικῇ σειρᾷ, ἀντιστοιχοῦντας πρὸς ἕκαστον δεύτερον ἐξωτερικὸν κίονα. Ἡ στοὰ εἶναι πωρῖνη, χρονολογουμένη πιθανῶς ἀπὸ τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος. Ἐν Ρωμαϊκοῖς χρόνοις ἡ στοὰ ἐπεσκευάσθη καὶ ἐξηκολούθησεν ἕκτοτε οὕσα ἐν χρήσει (εἰκ. 3).

Εἰκ. 3. Ἀνασκαφή Κορίνθου.

Λείψανα Ἑλληνικῆς ὁδοῦ φερούσης ἔξω τῆς ἀγορᾶς πρὸς νοτιανατολικὴν διεύθυνσιν, ἀνατολικῶς τῆς μακρᾶς στοᾶς ἤχθησαν εἰς φῶς. Ἡ ὁδὸς αὕτη διετέλει ἐν χρήσει καθ' ὅλην τὴν ἑλληνικὴν περίοδον. Ἄλλ' ἐν ῥωμαϊκοῖς χρόνοις κἀτηργήθη οἰκοδομηθείσης ἐπ' αὐτῆς μαρμαρίνης κιονοστοιχίας διευθυνομένης πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τῆς γωνίας τῆς νοτίας στοᾶς καὶ καθέτως πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο οἰκοδόμημα. Τμῆμα τῆς ἀφιερωτικῆς ἐπιγραφῆς διετηρήθη ἐπὶ τεμαχίου ἐπιστυλίου δυστυχῶς ἄνευ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀφιερωτοῦ. Ἐκ τοῦ στυλοβάτου μικρὸν μόνον τεμάχιον διεσώθη κατὰ χώραν (εἰκ. 4).

Ἐκ δὲ τῶν γλυπτῶν τὰ σπουδαιότατα εὐρήματα εἶναι:

1) Εἰκονικὸς ἀνδριάς τοῦ Αὐγούστου, ἐκ Πεντελησίου μαρμάρου, τεθραυμένος εἰς πλείονα τεμάχια, προσαρμοζόμενα πρὸς ἄλληλα. Ἐλλείπουσιν ἀμφότεροι οἱ πόδες, ὁ δεξιὸς πῆχυς καὶ ἡ ἀριστερὰ χεὶρ. Τὸ ἄγαλμα ἔχει ὕψος 2 μ. Ἡ κεφαλὴ εἶναι ἀρίστης ἐργασίας, οὐχὶ ὅμως καὶ τὰ λοιπὰ μέρη ἄτινα—μάλιστα δὲ τὸ ἔνδυμα—ἐξετελέσθησαν μᾶλλον ἀμελῶς. Ὁ Αὐγούστος παρίσταται περιβεβλημένος τὸ ἱμάτιον καὶ τὸ κάλυμμα τοῦ μεγιστοῦ ἀρχιερέως (εἰκ. 5 παρ. πίν. 10).

2) Κορμὸς Ῥωμαίου στρατηγοῦ διατηρούμενος ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῶν γονάτων, ἀλλ' ἄνευ χειρῶν. Ἡ μορφή φέρει θώρακα μετὰ

Γοργονεῖον, ἱμάς δὲ ξίφους περιβάλλει δις τὸ σῶμα. Ἡ ἐργασία ἀνήκει πιθανῶς εἰς τὸν 2^{ον} μ. Χ. αἰῶνα. Τὸ ὕλικόν εἶναι καλὸν Πεντελησίον μάρμαρον, τὸ δὲ σφζόμενον ἕψος εἶναι περίπου 1.10 (εἰκ. 6 παρ. πίν. 10).

Εὐάριθμα εἶναι καὶ τὰ ἐπιγραφικὰ τῆς ἀνασκαφῆς εὐρήματα. Τεμάχια δύο ἐπιγεγραμμένων μαρμαρίνων πλίνθων ἀγαλμάτων ἀπεκαλύφθησαν ἐν τῷ αὐτῷ καὶ τὰ οἰκεία ἀγάλματα χώρῳ. Ἐν τεμάχιον φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Τιβερίου, ἐν ᾧ τὸ ἕτερον ἀναφέρει πιθανῶς τὸν Αὐγούστον. Ἐπιγεγραμμένον δὲ τι ἄγαλμα ἑλληνικῶν χρόνων φέρει τὸ ὄνομα ἀγνώστου τέως Κορινθίου γλύπτου, τοῦ Ἀλκιδάμου.

Ἐκαθαρίσθησαν ὡσαύτως βαθέα τινὰ ἀρχαῖα φρέατα, ὧν δύο παρέσχον μέγαν ἀριθμὸν Κορινθιακῶν ἀγγείων. Τὰ πλεῖστα τούτων εἰσὶ λίαν βεβλαμμένα, ἱκανὰ δ' ὅμως συμπληρωθέντα ἀπετέλεσαν ἐνδιαφερούσαν συλλογὴν.

Ἐν ἀμπέλῳ τινὶ κάτωθεν τοῦ λεκανοπεδίου, ἐφ' οὗ ἡ Παλαιὰ Κόρινθος, ἀπεκαλύφθη ἑλληνικῶν χρόνων νεκροταφεῖον, οὗτινος ἐσημειώθησαν πλείονες τῶν δώδεκα τάφων. Ἀνεσκάφησαν ὅμως μέχρι τοῦδε δύο μόνον, ὧν ὁ εἰς περιεῖχε τέσσαρα μεταγενέστερα Κορινθιακὰ ἀγγεῖα—μῖαν κύλικα, δύο σκύφους καὶ μῖαν οἰνοχόην—ὁ δ' ἕτερος δύο μόνον. Κοσμήματα δὲν ἀνευρέθησαν.

Κατὰ δὲ τὸ 1915 ἡ προσοχὴ ἡμῶν ἐστράφη

Εικ. 4. 'Ανασκαφή Κορίνθου.

φη κυρίως εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῶν προϊστορικῶν συνοικισμῶν τῆς Κορινθίας. Πράγματι δὲ ἐπιστῶθη ἡ ὕπαρξις ἑννέα ἄλλων προϊστορικῶν χωρίων ἐν τῇ γειτονίᾳ τῆς Παλαιᾶς Κορίνθου, ἔκτος τοῦ γνωστοῦ παρὰ τὸν λόφον τοῦ ναοῦ, τοῦ ἐντὸς τοῦ χωρίου κειμένου.

Δοκιμαστικαὶ ἀνασκαφαὶ ἐνηργήθησαν «εἰς τοῦ Κοράκου», παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Κορινθιακοῦ Κόλπου, 3 χμ. περίπου δυσμικῶς τῆς Νέας Κορίνθου. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εὑρηται ὕψωμα ἄποπτον (εἰκ. 7 παρ. πίν. 10) σχηματισθὲν κατὰ μέγα μέρος διὰ τῆς συσσωρεύσεως ἑρειπίων μακρᾶς καὶ συνεχοῦς οἰκίσεως. Δοκιμαστικὰ φρεάτια ἀνοιχθέντα ἐπιστοποίησαν τὴν ὕπαρξιν προϊστορικῆς πόλεως διελθούσης τρεῖς διακεκριμένας περιόδους πρὶν ἢ τέλεον ἐγκαταλειφθῆ. Ἡ πρωιμωτάτη περίοδος χαρακτηρίζεται διὰ καλῶς διαγραφομένου στρώματος περιλαμβάνοντος σωροῦς ἐκ τῶν καλουμένων πρωτογανωτικῶν ἀγγείων (Urgirnis) κανονικὸς δ' ἐπίπαγος τέφρας ὑπὲρ τὸ στρώμα τοῦτο καθίστησι πιθανὴν τὴν διὰ πυρὸς καταστροφὴν τῆς πρώτης ταύτης πόλεως. Ἡ δευτέρα περίοδος χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ἀφθονίας τῶν μινυείων καὶ τῶν ἀλαμπῶν ἀγγείων. Τέλος ἡ τελευταία ἐποχὴ ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ παχέος μυκηναϊκοῦ στρώματος φέροντος ἀγγεῖα τοῦ τύπου τῶν ὑστερομινωικῶν III.

Τὰ θεμέλια δύο μυκηναϊκῶν οἰκιῶν, ἀμφοτέρων τύπου μεγάρων, ἀπεκαλύφθησαν ἐν μέρει.

Παρὰ τὸ κέντρον τοῦ μεγάρου ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιπτώσεσι εὑρηται εἰργασμένη βᾶσις κίονος, ἐγγύτατα δ' αὐτῆς ἐστία. Ὅπισθεν τοῦ μεγάρου εὑρίσκοντο ἐσωτερικοὶ θάλαμοι. Εἰς τῶν θαλάμων τούτων φαίνεται ὅτι ἦτο μαγειρεῖον. Παρὰ τὴν κεντρικὴν αὐτοῦ ἐστίαν ὑπῆρχε κοῖλος μυλόλιθος ἐν ᾧ πέριξ ἦσαν ἐσκορπισμένα τεμάχια τεσσαράκοντα ἢ πενήκοντα ἀγγείων συνήθων εἰδῶν οἰκιακῆς χρήσεως. Πολλὰ τῶν ἀγγείων τούτων ἀνασυνεκροτήθησαν. (Ἡ εἰκ. 8 παρ. πίν. 10 παρέχει τὴν ὄψιν τῆς μικροτέρας τῶν δύο οἰκιῶν).

Ὁ Διευθυντὴς τῆς Γαλλικῆς 'Αρχαιολογικῆς Σχολῆς κύριος G. Fougères ἀνακοινεῖ τὰ ἐπόμενα :

Τῷ 1915 τὸ προσωπικὸν τῆς Γαλλικῆς σχολῆς περιορίσθη ἕνεκα τῆς κινητοποιήσεως εἰς μόνον τὸν Διευθυντὴν, ὅστις ἐβοηθεῖτο ὑπὸ τοῦ κυρίου Graindor μέλους ἐκ Βελγίου, καὶ τοῦ κυρίου Replat ἀρχιτέκτονος τῆς σχολῆς. Συνέπεια τούτου ἦτο ἡ ἀναβολὴ τῶν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν. Ἀλλὰ τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τῆς σχολῆς ἐσυνεχίσθη διὰ τῶν δημοσιευμάτων.

Ἡ Γαλλικὴ σχολὴ ἐπερέτωσε τὸν XXXVIII (1914) τόμον τοῦ Bulletin de Correspondence Hellénique καὶ ἤρchiσε τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἀκολουθοῦ τόμου. Ἡ δημοσίευσις τῶν Fouilles de Delphes προήχθη διὰ τῆς προσθήκης ἐνὸς

νέου φυλλαδίου (La terrasse du temple) συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ κυρίου Courby. Ἡ συλλογή, ἣτις φέρει τὸν τίτλον «Bibliothèque des Écoles d'Athènes et de Rome» ἐπλουτίσθη διὰ τοῦ σπουδαίου ἔργου τοῦ κυρίου G. Millet «Recherches sur l'iconographie de l'Évangile».

Εἰς ἀντιστάθμισμα τῆς παραλείψεως τῶν ἀνασκαφῶν ὁ Διευθυντὴς ἐπεχείρησε ταξείδιον ἀρχαιολογικῆς ἐξερευνησεως ἐν Μακεδονίᾳ, ὁ κύριος Kerlat εἰργάσθη εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ γενικοῦ ἀρχαιολογικοῦ σχεδίου τῆς Δήλου, καὶ ὁ κύριος Graindor ἠσχολήθη εἰδικῶς εἰς τὴν μελέτην ἀπὸ ἐπιγραφικῆς καὶ εἰκονογραφικῆς ὄψεως τῶν προτομῶν τῶν κοσμητῶν τῶν Ἀθηναίων ἐφήβων, ὅσοι ὑπάρχουσιν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσεῖῳ.

Ἐκ τῶν ἀρχαίων καὶ ἐνεργῶν μελῶν τῆς σχολῆς, ὅσοι ἐκλήθησαν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν ἀλγεινὰς ἀπωλείας: θρηνοῦμεν τὸν θάνατον τοῦ Gabriel Leroux λοχαγοῦ, ἀρχαίου μέλους τῆς σχολῆς φονευθέντος ὑπὸ τουρκικῆς ὀβίδος ἐντὸς ἐνὸς χαρακώματος ἐν Καλλιπόλει τὸν Ἰούνιον τοῦ 1915, ὁμοίως τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Charles Avezoι, φονευθέντος ὑπὸ βουλγαρικῆς σφαίρας ἐν Κοστούρινῳ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1915, καὶ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν κυρίων Adolphe Reinach καὶ Blum ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ μετώπου, ὡς καὶ τοῦ Iohannes Paris ἐν Κοῦμ Καλὲ (Τρωάς) τὸν Μάϊον τοῦ 1915.

Ἀνασκαφαὶ Κεραμεικοῦ. Ἐχουσα ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1913 τὴν ἄδειαν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Κεραμεικοῦ ἢ ἐν Ἀθήναις *Γερμανικῆ Ἀρχαιολογικῆ σχολῆ* ἐπελήφθη ταύτης ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1914 καὶ ἐσυνέχισε μέχρι τοῦ Μαρτίου τοῦ 1915, διακόψασα μόνον ἐπὶ τρεῖς μῆνας κατὰ τὸ θέρος. Τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐργασιῶν εἶχον ὁ δεύτερος γραμματεὺς τῆς σχολῆς κύριος Knackfuss καὶ ὁ ὑπογεγραμμένος, ὅστις ἔλαβε παρὰ τοῦ βασι. πρωσσικοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας χάριν τῆς ἐργασίας ταύτης ἄδειαν ἀπουσίας ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτοῦ ὡς καθηγητοῦ. Ἡ ἀνασκαφὴ ἔγεινε διὰ τεσσαράκοντα ἐργατῶν κατὰ μέσον ὄρον.

Κύριος σκοπὸς τῆς ἀνασκαφῆς εἶνε νὰ ἐπιζητηθῆ νὰ διασαφηθῶσι τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὰς πύλας κτίρια, ὡς καὶ τὰ κτίρια τῶν τειχῶν τῆς πόλεως κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τμήμα τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ κατασκευὴ καὶ κατεύθυνσις τῶν ἀπὸ τῶν πυλῶν ἀρχομένων ὁδῶν, καὶ δὴ ἐρευνῶνται πρὸ μὲν τῶν Ἐλευσινίων πυλῶν ἢ ὁδὸς τοῦ νεκροταφείου καὶ ἢ εἰς Ἐλευσίνα, πρὸ δὲ τοῦ Διπύλου τὰ κτίσματα τοῦ *Κεραμεικοῦ*.

Χάριν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης παρεχωρήθη ἡμῖν ἡ ἐκτεταμένη περιοχὴ, ἣτις ἀπηλοτριώθη κατὰ μικρὸν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλὰ τὸ γεννηθὲν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν ἀνακαλύψεων ἡμῶν παρὰ τε τῷ Ἀθηναϊκῷ δήμῳ καὶ τῇ Ἑλληνικῇ πολιτείᾳ παρέχει ἡμῖν ἐλπίδας, ὅτι θὰ γίνωσι καὶ ἄλλαι ἀπαλλοτριώσεις ἐκτὸς τοῦ ἤδη κεκτημένου χώρου, οὕτως ὥστε νὰ κατορθωθῆ ἡ τελεία ἀποκάλυψις τῶν ἀρχαίων παρὰ τὴν κυρίαν πύλην τῆς πόλεως κειμένων κτισμάτων.

Χάριν τοῦ σκοποῦ τούτου ἐδημοσιεύθη τὸ μικρὸν ὑπόμνημα *ὑπὲρ Κεραμεικοῦ*, ὅπερ ἐδόθη ὑπὸ τῆς διεύθυνσεως τῆς σχολῆς εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ τὰς δημοτικὰς ἀρχάς. Ὁ κύριος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας εὐχαριστήσας ἐγγράφως ὑπεσχέθη νὰ συνδράμη πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν πόθων ἡμῶν. Πρὸς συνέχισιν τῶν ἐργασιῶν ἀναγκαιότατον εἶνε κατὰ πρῶτον λόγον νὰ γίνωσιν ἀπαλλοτριώσεις πρὸ τοῦ Διπύλου καὶ νὰ μετατοπισθῶσιν οἱ ὑπάρχοντες ἐκεῖ ὄδρα-γαυοὶ σωλῆνες ὡς καὶ οἱ ὄχετοὶ τῆς πόλεως.

Πολυμερὲς ὑπισχνεῖται νὰ εἶνε τὸ ἐκ τῶν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐργασιῶν ἐπιστημονικὸν κέρδος. Ἡ διαλεύκανσις τοῦ τοπογραφικοῦ ζητήματος προάγει τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως, ἢ μελέτη τῶν νεκροταφείων εὐρύνει τὰς γνώσεις ἡμῶν περὶ τῶν ἀθηναϊκῶν τάφων νῦν μάλιστα, ὅτε πρόκειται ἡμῖν συμπεληρωμένη τοῦ Conze ἢ συλλογὴ τῆς ὕλης τῶν Ἀττικῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων, τέλος ἐμφανίζεται ὁ Κεραμεικὸς ἐν τῇ ἀρχικῇ του σημασίᾳ ὡς ἔδρα τῆς Ἀθηναϊκῆς κεραμουργίας, διὰ τῆς ἀποκαλύψεως κεραμευτικῶν καμίνων, καὶ τῆς εὐρέσεως κεραμεικῶν ἐργαλείων, τύπων καὶ ἀπερριμμένων ἀτελῶν ἀγγείων. Ἡ ἱστορία τῆς παραγωγικῆς ἐποχῆς του ἐκτείνεται μεχρὶ τῶν χρόνων τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς ἀρχαιότητος.

Ὁ τρόπος τῆς ἀνασκαφῆς καθορίζεται ἐκ τούτου, ὅτι ἡ ἐξαγωγή τῶν ὄγκων τῆς ἐπιχώσεως ἐκ τῶν ἀπαλλοτριωμένων κτημάτων ὀφείλει νὰ γίνῃ πρὸς τὰ ΒΔ, πρὸς τὴν ὁδὸν Πειραιῶς. Τούτου ἕνεκα ἤρχισαμεν παρὰ τὴν ὁδὸν Πειραιῶς. Αἱ ἐργασίαι χωρίζονται εἰς δύο ἀντιστοίχως πρὸς τὰς δύο πύλας τῆς πόλεως, τὴν Ἐλευσινιακὴν καὶ τὸ Δίπυλον· τὸ ὄριον τῶν δύο τούτων ἐργασιῶν εἶνε συγχρόνως καὶ τὸ βαθύτατον σημεῖον ἐν τῷ ἀρχικῷ σχηματισμῷ τοῦ χώρου, ἢ κοίτη τοῦ Ἡριδανοῦ κεκαλυμμένη εἰσέτι παρὰ τὴν ὁδὸν Πειραιῶς ἕνεκα τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Α. Ἀριστερόθεν τοῦ Ἡριδανοῦ πρὸ τῆς Ἐλευσινιακῆς πύλης εἶχον ἤδη διὰ τῶν προτέρων ἀνασκαφῶν ἀφαιρεθῆ τὰ χῶματα τὰ καλύπτοντα τὰ μνημεῖα τοῦ Ε' καὶ τοῦ Δ' αἰῶνος· κατὰ τὸ 1910 ἀνεσκάφη ἐκ δευτέρου δαπάνῃ

τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τὸ κοῖλον τμήμα τῆς ὁδοῦ τῶν τάφων μέχρι τοῦ ἐδάφους τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ., καὶ οὕτω διευκρινήθη ὀριστικῶς τὸ τμήμα τῆς διακλαδώσεως τῆς ὁδοῦ ἀνατολικῶς τῆς Ἁγίας Τριάδος, κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ καὶ οἱ χώροι νοτιῶς τῆς ὁδοῦ τῶν τάφων τοῦλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν τρόπον τοῦ περιορισμοῦ αὐτῶν. Ἐπὶ τῶν χώρων τούτων περιορίσθη ἡ ἐργασία ἡμῶν εἰς τὴν ἐπίχωσιν τάφων καὶ τὴν πλήρωσιν καὶ ἐξίσωσιν τῶν ἐπιφανειῶν, αἵτινες εἶχον σκαφή βαθύτερον τοῦ ἐδάφους τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, καὶ πρὸς τούτοις εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοίχων τῶν νεκρικῶν περιβόλων εἰς τὴν ἀναμφισβήτητον ἀρχικὴν μορφήν των. Διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν ὁ τελικὸς σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων ἡμῶν ἐπὶ τοῦ χώρου, δηλαδὴ ἡ κατὰ τρόπον σαφῆ καὶ ἐπὶ ἀσφαλῶν βάσεων ἐρειδόμενον ἀπόδοσις εἰς τοῦτον τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ μορφῆς· ἡδη προβάλλουσιν ἐκ νέου καταδήλοι αἱ γενικαὶ γραμμαὶ τῆς μοναδικῆς ταύτης μέχρις ἡμῶν διατηρηθείσης νεκροπόλεως τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς τῶν Ἀθηνῶν. Αἱ Ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ ἤρχισαν ἡδη διὰ καταλλήλων φυτειῶν νὰ ἐξωραϊζῶσι καὶ προσδίδωσι νέαν ζωὴν εἰς τὸν χώρον, μετ' εὐχαριστήσεως δὲ βλέπομεν, ὅτι τίθενται καὶ αἱ βάσεις καταρτισμοῦ ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ ὑπαίθρου μουσείου τῆς τέχνης τῶν νεκρικῶν ἀναγλύφων. Πρὸς νότον τῆς ὁδοῦ τῶν τάφων μόνον ἐπὶ ὀλίγων μικρῶν νεκρικῶν περιβόλων εἶνε ἀνάγκη νὰ γίνωσιν ἀκόμη ἀνασκαφαὶ ὡς καὶ ἐπὶ τῆς κατωφερείας τοῦ λόφου ἀπέναντι τοῦ τείχους τῆς πόλεως. Ὁ χώρος πρὸς Β τῆς ὁδοῦ τῶν τάφων καὶ πρὸς Ν τοῦ Ἡριδανοῦ θὰ γίνῃ δυνατὸν νὰ ἐξετασθῇ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγ. Τριάδος, ἣτις ἀπεφασίσθη διὰ νόμου, καὶ πρόκειται ὀσονούπω νὰ γίνῃ.

Β. Ὡς διάφορα ἦσαν τὰ πράγματα ἐπὶ τοῦ χώρου βορείως τοῦ Ἡριδανοῦ. Ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ τετραγώνου τοῦ ὁποίου αἱ μὲν στεναὶ πλευραὶ ἀποτελοῦνται ἐκ τοῦ τείχους τῆς πόλεως καὶ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς, αἱ δὲ μακρᾶι πλευραὶ (μῆκ. περίπου 120 μ.) ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπὸ τοῦ Ἡριδανοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τῶν μὴ ἀπαλλοτριωθέντων οἰκοπέδων πρὸ τοῦ Διπύλου, παρέμενεν εἰσέτι ἀνέπαφος ὀλόκληρος, ἡ ἀρχαία ἐπίχωσις (ὑψ. 5 μ.), ἐν μέρει ἠὺξημένη διὰ τῶν χωμάτων, αἵτινα ἐσωρεύθησαν ἐκεῖ ἐκ τῶν προτέρων ἀνασκαφῶν νοτιῶς τοῦ Ἡριδανοῦ καὶ παρὰ τὸ τείχος τῆς πόλεως. Τούτου ἕνεκα διὰ τῆς πρώτης ἡμῶν ἀνασκαφῆς ἐνταῦθα μόνον γενικὰς παρατηρήσεις ἠδυνήθημεν μέχρι τοῦδε νὰ πορισθῶμεν περὶ τῶν σπουδαίων λειψάνων, αἵτινα κρύπτονται ἐν τῷ χώρῳ διὰ τῆς σινηθείας δὲ μόνον τῶν ἀνασκαφῶν ἡμῶν θὰ

γίνῃ δυνατὴ ἢ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ἐξετασθῆναι τούτων.

Μέχρι τοῦδε ἐσκάφη καὶ ἠρευνήθη τάφος μήκους 120 μ. καὶ πλάτ. 15-20 μ. ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς κατὰ μῆκος τοῦ βορείου ὄριου τοῦ ἐλευθέρου οἰκοδομῶν καὶ ἀνήκοντος εἰς τὸ Δημόσιον χώρον μέχρι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παρὰ τὸ νότιον ἄκρον τοῦ Διπύλου. Πλὴν τούτου ἐσκάφησαν ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν ὁδὸν Πειραιῶς πρὸς βορρᾶν τῆς Ἁγ. Τριάδος χώρου, ἀφοῦ οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγ. Τριάδος ἀπεκόμισαν τὸ ἐκ τῶν προτέρων ἀνασκαφῶν συσσωρευμένον ἐκεῖ χῶμα πρὸς τὸ συμπερὸν τῆς οἰκοδομήσεως ἐν τῇ θέσει ἐκείνῃ τῆς νέας ἐκκλησίας, διάφοροι παράλληλοι τάφοι μέχρι βάθους 7 μέτρων, καὶ ἀπεδείχθη, ὅτι δι' ἀρχαιολογικοῦς λόγους αὐδὲν κώλυμα ὑπάρχει νὰ κτισθῇ ἐκεῖ ἡ νέα ἐκκλησία· διότι ἀπεδείχθη ὅτι ὁ χώρος οὗτος ἀποτελῶν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐλώδη ἔκτασιν παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἡριδανοῦ οὐδὲν μνημεῖον περιεῖχε. Διὰ τῶν ἐργασιῶν τούτων συνεπληρώθησαν τὰ δύο τρίτα τῆς δυναμένης νὰ γίνωσιν ἐργασιῶν ἐπὶ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἡριδανοῦ τετραγώνου. Τὸ τοπογραφικὸν κέρδος ἐκ τῶν ἐργασιῶν τούτων ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τοῦ χώρου, ἀποδειχθέντος, ὅτι ὁ Ἡριδανὸς ἀπέκλινε πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τοῦ σημείου μέχρι τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀποκαλυφθῆ διὰ προτέρων ἀνασκαφῶν, καὶ ὅτι ἐκεῖ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης αὐτοῦ ἐξετείνετο ἡ ἐλώδης περιοχὴ πλάτους 30 μ. περίπου, ἣτις ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις τῆς ἀρχαιότητος ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς κήπος.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπιχοδόμησιν τοῦ χώρου ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος καὶ ἐξῆς μεγίστην ἔχει σημασίαν ἡ ἀποκάλυψις τοῦ *Κεραμεικοῦ*, δηλαδὴ τῆς ὁδοῦ ἣτις ἦγανε τὸ Δίπυλον μετὰ τῆς Ἀκαδημίας. Ἐντὸς τῆς ὑψ' ἡμῶν ἀνασκαφείσης μεγάλης τάφρου εὗρέθησαν εἰς ἀπόστασιν περίπου 115 μέτρων ἀπ' ἀλλήλων δύο μαρμάρινοι ὄροι ἀπολύτως ὅμοιοι πρὸς τὸν ἀποκαλυφθέντα τῷ 1872 ἐπὶ τοῦ τείχους τῆς πόλεως γνωστὸν ὄρον μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΟΡΟΣ ΚΕΡΑΜΕΙΚΟΥ, φέροντες καὶ οὗτοι τὴν αὐτὴν δι' ὁμοίων ἀπολύτως χαρακτήρων τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. γεγραμμένην ἐπιγραφὴν· κείνται οὗτοι ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ, ἣς τὸ πλάτος εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπολογισθῇ εἰς 40 μ. περίπου. Ἠρχίσασμεν ὁμῶς πρὸς τούτοις πλησίον τῶν ἀποκαλυφθέντων ὄρων τὴν ἔρευναν τῶν τιμῆς ἕνεκεν οἰκοδομηθέντων τάφων τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν. Ἀπεκαλύφθησαν δύο τμήματα τῶν προσόψεων τῶν τάφων τούτων κείμενα μεταξὺ ὑστερωτέρων ἐποι-

κοδομήσεων τὸ ἐν τμήμα παρὰ τὸν ἐν τῷ μέσῳ ὄρον ἀπεκαλύφθη μέχρις ἀποστάσεως 25 μ. καὶ τὸ ἕτερον πλησίον τοῦ τρίτου ὄρου, ὑπολογιζομένου ἀπὸ τοῦ τείχους τῆς πόλεως, εἰς μήκος 9 περίπου μέτρων. Τοῦ πρώτου τμήματος αἱ ὀμαλαὶ προσόψεις τῶν μνημείων διατηροῦνται μέχρις ὕψος 1.50 ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ἡ ἀνασκαφὴ μέχρι τοῦ βάθους τῶν ἐν τοῖς μνημείοις περιεχομένων τάφων ἔγεινε μόνον δοκιμαστικῶς ἐν μιᾷ περιορισμένη θέσει· ἐκεῖ 1.30 βαθύτερον τοῦ ἐδάφους τῆς ὁδοῦ καὶ 6·7 μ. βαθύτερον τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας κεῖνται κατὰ πυκνὴν σειρὰν τεθαμμένοι πλείστοι σκελετοὶ τὰ πλήρινα ὄστρακα, ἅτινα εὑρέθησαν ἐν τῇ ἄνωθεν τῶν σκελετῶν ἐπιχώσει χρονολογοῦσι τοὺς εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ μαρτυροῦσι διὰ τῆς ἰδιορρυθμίας αὐτῶν περὶ εἰδικῆς λατρείας ἀπονεμομένης εἰς τοὺς ἐκεῖ τεθαμμένους. Ἐπὶ τῆς ἄλλης θέσεως, ἔνθα εἴχομεν τὴν εὐτυχίαν νὰ ἀποκαλύψωμεν τὴν ἀρχαίαν προσόψιν τοῦ Κεραμικοῦ, πλησίον τοῦ τρίτου ὄρου εὑρῆνται τὰ θεμέλια ἐνὸς πλουσίας διερρυθμισμένου ταφικοῦ περιβόλου τῆς 4 ἑκατονταετηρίδος π. Χ.) ἐπικεκαλυμμένα εἰσέτι κατὰ τὸ ἥμισυ ὑπὸ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς. Τὰ σφζόμενα λείψανα περιεγράφησαν ἤδη ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ παρελθόντος ἔτους (Ἀρχ. Δελτ. 1914 Παρ. σ. 73), ἐξεφράσθη δ' ἄλλαχού ἢ ὑπόθεσις, ὅτι δυνατόν ἦτο νὰ ἦσαν τὰ λείψανα τοῦ ὑπὸ τοῦ Παισαίου μνημονομένου μνημείου τοῦ στρατηγοῦ Χαβρίου. Ἐπὶ τοῦ ἀντικρὸν τῶν ὡς ἄνω μνημονοθέντων λειψάνων χώρου, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς ἀρχαίας κατασκευῆς τῆς ὁδοῦ, ἠδυνήθημεν νὰ ἐκτείνωμεν τὴν ἔρευναν ἡμῶν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς σκαφῆς τῶν θεμελιῶν μιᾶς οἰκίας τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ κειμένης ἐπὶ τῆς γωνίας τῶν ὁδῶν Πειραιῶς καὶ Σαλαμίνας, καὶ νὰ ἐπιληφθῶμεν οὕτω διὰ πρώτην φοράν τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ Κεραμικοῦ. Ὁ πρὸς οἰκοδομὴν χώρος κεῖται ὀλίγα μέτρα βορειότερον τῆς ὑποτιθεμένης προσόψεως τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ, εὑρέθησαν δ' ἐν τῷ ἐρευνηθέντι χώρῳ πολυτελεῖς μαρμάριναι σαρκοφάγοι τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος κείμεναι παραλλήλως πρὸς τὸ μέτωπον τῆς ὁδοῦ, οἷον ὑποτίθεται, ὅτι θὰ εἶνε.

Οὕτω κατωρθώσαμεν νὰ πορισθῶμεν ἐν πρώτοις σταθερὰ σημεῖα πρὸς ἀποκάλυψιν τῆς ὁδοῦ τοῦ Κεραμικοῦ καὶ τῆς σειρᾶς τῶν ἐπισήμων μνημείων καὶ νὰ παράσχωμεν οὕτω εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν νεωτέραν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι τὰ λείψανα τῶν μνημείων καὶ τῶν σκελετῶν ἐκείνων, οἵτινες κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Δημοσθένους ἔζησαν καὶ ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τῆς πόλεως, ἀναπαύονται εἰσέτι ἐν τῷ ἐδάφει τῆς πόλεως, χωρὶς

ὁμῶς νὰ ἀποδίδηται εἰς αὐτὰ ἡ προσοχὴ καὶ ἡ τιμὴ, ἧς θὰ ἦσαν ἄξια. Πρὸς συνέχισιν τῆς ἐρεῖνης ταύτης θὰ εἶνε ἀνάγκη νὰ χωρήσωμεν κάτωθεν ἀρχαιότερων καὶ ὅλως νεωτέρων ἐποικοδομήσεων.

Ἡ πρώτη ἐποικοδόμησις τῶν ἀρχικῶν κτισμάτων τοῦ Κεραμικοῦ ἤρχισεν ἀμέσως πρὸ τῆς πύλης τῆς πόλεως ἤδη περὶ τὸ τέλος τῆς 4^{ης} ἑκατονταετηρίδος. Περὶ τούτου ἐβεβαιώθημεν, ὅτε ἡ μακρὰ τάφος ἡμῶν ἔφθασε μέχρι τοῦ τείχους τῆς πόλεως, ὅχι τοῦ Κονωνείου, πρὸ τοῦ ὁποίου ἴσταται ὁ πρώτος ὄρος Κεραμικοῦ καὶ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη τὸ Δίπυλον, ἀλλὰ τοῦ παραλλήλως εἰς ἀπόστασιν 10 μ. πρὸ τούτου ἐκ μεγάλων κροκκαλοπαγῶν λίθων ἐκτισμένου τείχους. Τοῦτο ἐπιβεβαιώθη πρῶτον μέχρι τῶν δύο ἀνωτάτων δόμων, ἀπεδείχθη ἤδη, ὅτι φθάνει μέχρι τοῦ ἐδάφους τῆς φυσικῆς στάθμης τοῦ ὕδατος, χωροῦσι δὲ δύο δόμοι καὶ ἔτι κατωτέρω τούτου, δηλαδὴ ἦτο ἐκτισμένον οὕτως, ὥστε τοῦλάχιστον ὀκτὼ δόμοι ἐκ μεγάλων τετραγώνων λίθων ἦσαν ὄρατοί, ἔφθανε δὲ τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ βάθους τῆς κοίτης τοῦ γειτονεύοντος Ἡριδανοῦ.

Ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται, ὅτι πρὸ τοῦ τείχους τούτου ὑπῆρχε βαθεῖα τάφος, ἀκριβῶς ὡπως καὶ ἀμέσως παρὰ τὴν ἐτέραν ὄχθην τοῦ Ἡριδανοῦ. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἐνίσχυσις καὶ ἀνανέωσις τοῦ τείχους τῆς πόλεως ἐγένετο πιθανώτατα κατὰ τὴν πρώιμον ἐλληνιστικὴν περίοδον ἕνεκα τῆς διὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐπελευθέρσεως προόδου τῆς πολιορκητικῆς τέχνης. Ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ τείχους τούτου καὶ πέραν τοῦ ὄρους τῆς τάφου, ἦν ἡμεῖς μέχρι τοῦδε ἀνεσκάψαμεν προμηνύεται ὅτι θὰ ἔχει πλούσια εἰς παντὸς εἶδους ἀποκαλύψεις ἀποτελέσματα.

Διὰ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ νέου τούτου τείχους διεκόπη ἡ γραμμὴ τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως τοῦ Κεραμικοῦ, μεταξὺν τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου ὄρου καὶ κατεστράφη ἐξ ὀλοκλήρου πλησίον τοῦ τείχους, ἀφοῦ ἀπεμακρύνθησαν καὶ πᾶσαι αἱ ἐκεῖ πλησίον εὐρισκόμεναι ἀρχαιότερα οἰκοδομαί. Ἡ πύλη μετετέθη οὕτω προσωτέρω ὁμοῦ μετὰ τοῦ τείχους, ἀπὸ δὲ τῆς οὕτω προστεθείσης πυλαίας αὐτῆς αἱ νέαι πρὸ τῆς πύλης οἰκοδομαὶ λαμβάνουσαι πλαγίαν τινα διευθύνσιν συνήντων ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν γραμμὴν τοῦ ἀρχαίου πρὸ τοῦ δευτέρου ὄρου μετώπου τοῦ Κεραμικοῦ. Ἡ εὑρεθεῖσα οὕτω περιπελεγμένη καὶ ἀσαφῆς κατάστασις τοῦ ἀρχαίου πρὸ τοῦ Διπύλου χώρου μόνον διὰ περαιτέρω κατὰ τὴν θέσιν ἐκείνην ἀπαλλοτριώσεων καὶ περαιτέρω ἀνασκαφῶν δύναται νὰ διευκρινηθῇ. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντων κτισμάτων Ἑλληνιστικῶν χρόνων ἀμέσως πρὸ τοῦ τείχους τῆς πόλεως

σημαντικώτερα εἶνε μία οἰκοδομὴ ἀποτελουμένη ἐκ πλειόνων δεξαμενῶν, πιθανῶς λουτρόν καὶ μία διὰ τῆς οἰκοδομῆς ταύτης ἐπικεκαλυμμένη κεραμευτικὴ κάμινος. Ἀμέσως πλησίον καὶ χαμηλότερον τούτων εὐρέθῃ μεμονωμένος Διπυλικὸς τάφος.

Ἡ πολιορκία τοῦ Σύλλα (86 π. Χ.) κατέστρεψε τὰ πρὸ τῆς πόλεως κείμενα κτίρια καὶ ἐπέφερε ρῆγμα εἰς τὰ τείχη ταύτης. Ἀφοῦ ἤρθησαν ἐν μέρει τὰ ὑπολείμματα τῶν ἔρειπων, ἐντὸς τῆς βαθείας ἐπιχώσεως, ἥτις ἐκάλυψε τὸν χώρον ἀμέσως πρὸ τοῦ τείχους τῆς πόλεως ἐπετέθη νέον νεκροταφεῖον διακοπτόμενον ὑπὸ παρόδου, ἥτις ἀπὸ τοῦ Διπύλου τοξοειδῶς φερομένη καὶ διερχομένη πρὸ τοῦ δευτέρου ὄρου ἄγει ἐν καμπῇ εἰς τὸν Ἡριδιανόν. Ἐν τῷ νεκροταφείῳ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ ταύτης διακρίνονται τρεῖς διάφοροι περίοδοι χρησιμοποίησεως. Εἰς τὰ λείψανα τῆς ἀρχαιοτάτης ἀμέσως μετὰ τὸν Σύλλαν περιόδου εἰς ὀλίγα μόνον σημεία ἐφθάσαμεν μέχρι τοῦδε, ἐκ τῆς μεσαίας περιόδου ὑπελείφθη ἐπὶ τῆς προσόψεως τῆς ὁδοῦ μία συνεχῆς σειρὰ θεμελίων μεγάλων ἐπιταφίων μνημείων τῶν χρόνων τοῦ Ἀδριανοῦ ἢ τῶν ἀμέσως μετ' αὐτοῦ, ἢ νεωτάτη περιόδου, ἥτις ἠκολούθησε μετὰ τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἐπίχωση τῶν μνημείων τούτων ἄρχεται τὴν τετάρτην μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδα. Εἰς τὴν νεωτέραν ταύτην περιόδον ἀνήκει καὶ ἐν μέγα κτίσμα, ὅπερ εἰσχωροῦν πέραν τῆς προσόψεως τοῦ ἀρχαίου Κεραμεικοῦ μετὰ τὸν δευτέρου καὶ τοῦ τρίτου ὄρου καταλαμβάνει διὰ τῶν περιβαλλόντων αὐτὸ τοίχων μέρος τοῦ χώρου τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ τοῦ Κεραμεικοῦ ἐπὶ ἐκτάσεως μὴ δυναμένης εἰσεῖν νὰ καθορισθῇ καὶ ἀποδεικνύει διὰ τούτου ὅτι ἡ ἀρχαία εὐρεία ὁδὸς ἦτο τότε τελείως ἐγκαταλειμμένη. Τὰ ἐν αὐτῇ εὐρεθέντα συνεχόμενα πρὸς ἄλληλα πολυάριθμα οἰκογενειακὰ μνήματα ἀνήκουσιν εἰς κοινότητα τινὰ πρωϊμῶν χριστιανικῶν χρόνων.

Οὕτω παρίσταται τὸ ὅλον τῶν εὐρημάτων ὡς ἦθος ἐκ πολλῶν στρωμάτων ἐκ πασῶν τῶν ἐποχῶν τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως ἀποτελούμενος, ὡς ἦτο ἄλλως φυσικὸν λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς θέσεως πρὸ τῆς πύλης τῆς πόλεως καὶ τοῦ βάθους τῆς σεσωρευμένης ἐπιχώσεως, ὅση προήρχετο ἐξ ἀπορριμμάτων τῆς πόλεως. Ἡ ἐξέτασις τῶν διαφόρων στρωμάτων καὶ πέραν τοῦ χώρου ὃν κατέχουσι αἱ τάφοι ἡμῶν καὶ ἡ μελέτη τῶν εὐρημάτων ἐκάστου στρώματος θὰ παράσχωι πολύτιμα διδάγματα περὶ ἐκάστης ἐποχῆς ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς καὶ ἐξῆς δι' ὅλης τῆς μεταγενεστέρης ἱστορίας τῆς πόλεως.

Τὰ μέχρι τοῦδε εὐρήματα, πῆλινα ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, ὑπερεπλήρωσαν ἤδη τὸν χώρον, ὅστις

ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν ὀπισθεν τοῦ Διπύλου. Ἐμπροσθεν τῆς συλλογῆς ταύτης ἐκτίθενται μετὰ τῶν μαρμαρίνων ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων καὶ τὰ βαρῆα κεραμικὰ προϊόντα, οἷον κέραμοι ἐξ ὕδραγωγείων καὶ φρεατῶν, πῆλινα οἰκοδομικὰ καὶ πλίνθοι παντοίων σχημάτων, κέραμοι στέγης καὶ ἀκρωτήρια. Ἐντὸς τοῦ δωματίου τῆς συλλογῆς εἶνε ἐν στενῷ χώρῳ ὁμοῦ ἐκτεθειμένα εὐρήματα τάφων ἢ ἄλλαι ἀρχαιότητες ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ εὐρημένοι ὅσοι διὰ τοῦ συγχρονισμοῦ δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς ὄρισμὸν τῆς χρονολογίας. Τὰ εὐρήματα ταῦτα καὶ πλείστα ἄλλα διεσπαρμένα ἐν τῇ ἐπιχώσει ἀποτελοῦσι ἤδη διδακτικωτάτην συλλογὴν, ἥς ἡ ἀξία ἐγκείται κυρίως ἐν τούτῳ ὅτι προέρχονται ἐκ τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ τοῦ κέντρου τῶν Ἀθηναίων κεραμείων. Οὕτω ὑπάρχουσιν ἐν ταύτῃ, ἂν καὶ συχνὰ μόνον ἐν τεμαχίοις πάντα τὰ εἶδη τῶν ἀγγείων τὰ πολύτιμα καὶ τὰ χυδαῖα, τὰ ἔτοιμα καὶ τὰ ἡμιτελῆ, ἀγγεῖα τῆς ἀκμῆς τῆς πόλεως, ὅποτε ὁ Κεραμεικὸς ἐκυριάρχει τοῦ ἐμπορίου τοῦ κόσμου, καὶ ἀγγεῖα τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, ὅποτε οἱ Ἀθηναῖοι κεραμεῖς ἐξηρτῶντο ἐκ ξένων δειγμάτων καὶ ἰδία τῶν Ἀρρητινῶν ἀγγείων. Γεννᾶται οὕτω ἡ ἰδέα νὰ σχηματισθῇ ἐκ τῶν εὐρημάτων τοῦ χώρου ἰδιαίτερον μουσεῖον Κεραμεικοῦ, ἐν ᾧ μετὰ τῶν ἰδιαιτέρων προϊόντων αὐτοῦ τοῦ Κεραμεικοῦ νὰ τοποθετηθῶσι καὶ πάντα τὰ λοιπὰ εὐρήματα, ὅσα δὲν δύνανται νὰ παραμείνωσιν ἐν ὑπαίθρῳ, ἀφ' ἑτέρου δὲ χρησιμεύουσιν εἰς ἀναπαράστασιν τοῦ χώρου, ὡς εἶνε π. χ. μία ἱστορικῶς συντεταγμένη σειρὰ τῶν διαφόρων τύπων τῶν τάφων. Διὰ τοῦτο πρὸς συνέχισιν τῶν ἐργασιῶν ἡμῶν εἶνε ἀναγκαῖα εὐρύνσις τοῦ χώρου τῆς συλλογῆς, ἣν ἀναμένομεν παρὰ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας.

Ἐκ μεμονομένων εὐρημάτων ἐξαίρομεν ἰδιαιτέρως τὰ ἐξῆς: μίαν κεφαλὴν μαρμαρίνην ὑπερφυσικοῦ μεγέθους ἠθοποιοῦ παριστῶντος γηραλέον ἄνδρα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔχομεν τὴν πρώτην παράστασιν χαρακτηριστικοῦ προσώπειου τῆς νεωτέρας ἀττικῆς κωμωδίας, πρὸς τούτοις ἐν ἐξαίρετον ἀνάγλυφον πῆλινον μὲ εἰκονιστικὴν κεφαλὴν ἀνδρὸς Ἑλληνιστικῶν χρόνων, εἰκονιστικὴν κεφαλὴν ἐκ Παρίου μαρμάρου νεανίου ἐκ τῶν πρώτων Ρωμαϊκῶν χρόνων, ἥτις πιθανώτατα προέρχεται ἐξ ἐπιτυμβίου ἀγάλματος, μίαν καλῶς διατηρουμένην ἐπιτυμβίαν στήλην μετὰ παραστάσεως συζυγικοῦ ζεύγους, καὶ τέλος σειρὰν πηλίνων ἀγγείων καὶ μορφῶν τῆς 4^{ης} μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἥτις πρώτον νῦν παρουσιάζει ἡμῖν σαφῶς τὸ τέλος τῆς ἐπαγγελματικῆς ταύτης τέχνης.

Ἄλλα ἔργασια τῆς Γερμανικῆς
Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς.

Περὶ τῶν λοιπῶν ἔργασιῶν τῆς Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς κατὰ τὸ 1915 ὁ διευθυντῆς ταύτης κ. Καρο ἀπέστειλεν ἡμῖν τὴν ἀκόλουθον ἔκθεσιν, ἣν προώριζε πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῷ Jahrbuch des Arch. Instituts.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰουνίου μέχρι τοῦ τέλους Σεπτεμβρίου 1915 ἀνελάθομεν νέαν ὅλως ἔργασίαν, ἣν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπόθει, καὶ ἐθεώρει ὡς καθῆκον τὸ Ἰνστιτούτον ἡμῶν, τὴν τακτοποίησιν τῆς Ἀλτεως τῆς Ὀλυμπίας. Ἡ μεγάλη ἐν Ὀλυμπίᾳ Γερμανικὴ ἀνασκαφή, ἡ πρώτη ὄντως ἐπιστημονικὴ ἐν Ἑλλάδι ἀνασκαφή εἶνε ἀληθές, ὅτι μένει πάντοτε φωτεινὸν ὑπόδειγμα ἐπιμελοῦς καὶ λεπτομεροῦς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, ἀλλ' ἐν τούτοις αὐτὰ τὰ ἐρείπια ἐγκατελείφθησαν ἐν ἀταξίᾳ, τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν συσσωρευθέντων ἀδιακρίτως, ὡς ἔτυχε νὰ εὐρίσκωνται κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἔργασίας. Πολλὰ σπουδαῖα τεμάχια κατεχώσθησαν καὶ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀνευρεθῶσι, πολλαπλῶς δὲ ἐγκατελείφθησαν μνημεῖα βαθέως ὑπεσκαμμένα, οὕτως ὥστε τινὰ τούτων κατέπεσον καὶ ἄλλων ἀπειλεῖται ἡ κατάπτωσις.

Λοιπὸν θέμα τῆς νέας ἡμῶν ἔργασίας εἶνε νὰ καθαρίσωμεν τὰ ἐρείπια ἀπὸ τῆς νεῶστί σωρευθείσης ἐπιχώσεως καὶ τῶν βλαβερῶν θάμνων καὶ φυτῶν — ἐννοεῖται ὅτι θὰ καταβληθῇ προσοχὴ νὰ μὴ καταστραφῶσιν ἄνευ λόγου ἡ ὠραία φυτεία καὶ τὰ νεαρὰ δενδρύλλια, ἅτινα προσοίδουσιν σήμερον ἰδίαν ὅλως χάριν εἰς τὴν Ἄλτιν — νὰ ὑποστηρίξωμεν τὰ ἐτοιμόρροπα μέρη τῶν κτιρίων, νὰ συναθροίσωμεν τὰ διασπαρμένα μέλη τῶν διαφόρων κτιρίων καὶ τοποθετήσωμεν ταῦτα, ἐὰν εἶνε δυνατόν, πλησίον τῶν θεμελίων αὐτῶν, ἵνα παρασκευάσωμεν ἀμέσως ἀντιληπτὴν εἰκόνα τοῦ ἱεροῦ. Ἡ ἔργασία αὕτη θὰ ἀπαιτήσῃ πλείονα ἔτη, ὃ δὲ Knackfuss εἶνε ὁ καταλληλότετος πρὸς διεξαγωγὴν αὐτῆς

διὰ τὴν πείραν, ἣν ἔχει ἐκ τῶν ἔργασιῶν αὐτοῦ ἐν Μιλῆτι καὶ Διδύμοις. Ἐτακτοποιήθησαν ἤδη κατὰ τὸ πρῶτον τοῦτο ἔτος τῆς ἔργασίας ὁλόκληρον τὸ ἐπίπεδον τῶν Θεσαυρῶν, τὸ Μητρῶον καὶ ὁ μέχρι τοῦ Σταδίου χώρος, ὡς καὶ ὁ ἀνεσκαμμένος χώρος τοῦ Σταδίου, ἡ Στοὰ τῆς Ἥχους καὶ τὰ ἔμπροσθεν ταύτης μνημεῖα, διελύθη τέλος καὶ ἐτακτοποιήθη ἐπίσης καὶ τὸ χάος τῶν παντοειδῶν λίθων, οἵτινες ἦσαν συσσωρευμένοι πρὸ τῆς ἀνατολικῆς ὄψεως τοῦ ναοῦ τοῦ Διός, καὶ ὑπεστηρίχθη τὸ βάθρον τοῦ Ταύρου τῶν Ἐρετριέων καὶ ἄλλων τινῶν. Τέλος ἐπεχώσθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ νέου αἱ τάφροι, αἵτινες εἶχον σκαφῆ πρὸς ἔρευναν τοῦ βαθυτέρου ἐδάφους τῷ 1908-9, διότι ἐν τῷ λίαν ὑγρῷ τόπῳ τῆς Ὀλυμπίας τὰ προϊστορικὰ θεμέλια οἰκιῶν φθείρονται προφανῶς ὅσον μένουσιν ἐκτεθειμένα. Μόνον τὸ κάλλιστον σφζόμενον τῶν θεμελίων τούτων, τὸ μέγιστον καὶ σπουδαιότατον, θὰ μείνῃ ὄρατον ἐπικτιζομένων τῶν πλευρῶν τῆς τάφρου, ἐν ἣ εὐρίσκεται.

Κατ' εὐτυχίαν συγκυρίαν συνέπεσε νὰ συντελῶνται κατὰ τὸ θέρος τοῦτο αἱ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως γινόμεναι ἔργασια τῆς στερεώσεως τοῦ Μουσείου τῆς Ὀλυμπίας¹. Οὕτω ἠδυνήθημεν νὰ συνεργασθῶμεν μετὰ τῶν Ἑλλήνων συναδέλφων ἡμῶν (εἰς τοὺς ὁποίους ἐπεθύμουν νὰ ἐκφράσω καὶ ἐνταῦθα ἐγκαρδίως εὐχαριστίας δι' ὅλας τὰς φιλικὰς ἐνδείξεις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἔργασίας) εἰς τὴν νέαν διαρρύθμισιν τῶν αἰθουσῶν τοῦ Μουσείου καὶ τὴν τελειότεραν ἔκθεσιν τῶν ἀρχαίων. Ὁ Knackfuss εἶχε καὶ πάλιν τὸ ἐπιπονώτερον μέρος. Συγχρόνως ἐξητάσθησαν ἐκ νέου καὶ περιουλεγήσαν τὰ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Μουσείου κατακεῖμενα πήλινα καὶ λίθινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ὡς καὶ αἱ ἐπιγραφαί.

¹ Σημ. ἐκδ. Περὶ τούτων θὰ γίνῃ λόγος ἐν προσεχῇ τεύχει τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου.

ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ

Σύνοψις : Α') ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ μουσεῖῳ ἐπιγεγραμμένων μνημείων κατεαγόντων συγκόλλησις ἀρτικόμιστα ἐπιγεγραμμένα μνημεία: Β') IG II 17· Γ') II 456· Δ') II 380· Ε') III 132^b· Φ') III 544· Ζ') III 983· Η') V, 1222· Θ') V, 1421· Ι') V, 1532· ΙΑ') V, 275· ΙΒ') Μισραϊ 'Εβραϊκαὶ ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι· ΙΓ') σημειογραφία.

Α'

Τὰ ἐν τῷ μουσεῖῳ ἐπιγεγραμμένα μνημεία εἰσιν ἀπόπαξ 12515· συνεκολλήθησαν δὲ πάμπολλα κατεαγόντων ἀποτμήματα, ἄλλα ὑπ' ἄλλων τοῖς οἰκειοῖς μνημείοις προσνεμημένα. Ἐν τοῖς τελευταῖον εἰς τὸ μουσεῖον εἰσαχθεῖσιν εἶνε καὶ Δημάδου ψήφισμα (EM 12456), ὃ ἐδημοσιεύθη ἐν ΑΔ 1915 195· αὐτ. σ. 197¹⁷ γρ. γραπτέον· σ. 199^{κατ. 7} γρ. II 5 565^c 733¹², II 591⁵ 804^{Βα.5} (=SIG 530¹⁶⁵), II 169³ 338^{8(μαλλον)} 354· σ. 199^{κατ. 6} γρ. II 123⁵ 226^{10 19 38} 391^{15 16 17} (ἐν 15 τὴν μεταξὺ τοῦ Ρ καὶ τοῦ Γ θέσιν, ἤγουν τὴν τοῦ ο, σφαλεις ὁ λιθουργὸς ἔλιπε κενὴν, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν 17 τὴν μεταξὺ τοῦ τ καὶ τοῦ υ), προστεθῆτω δὲ ὅτι ἐν τῷ περὶ Σθόρουσ II 17, φ καὶ 7^{ον} προσνεμένηται ἀπότμημα (Wilhelm AM 1914 291, ὄρ. ἐν τοῖς ἐξῆς, Β'), στ. 25 σφαλεις ἐχάραξε τὸ ψ τοῦ γρά/(ψ)ασθαι ἀτελῶς (ἄδε Υ, ἤγουν ἄνευ τοῦ ἄνω ἡμίσεος τῆς καθέτου) καὶ ὅτι ἐν II 621, ἐὰν τεθῆ ὅτι κεῖται θ (δῖς), κεχαραγμένον, καθάπερ καὶ πολλαχοῦ ἄλλοθι, ὡς Ο, ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, ³[-*Ἐλ*ευσίνα ⁵[-*ἐλευ*](θ)ερῖαν ⁸[μον-]*ύ*(θ)ου χ)· σ. 202¹⁶ γρ. 378-402· σ. 202^{κατ. 10} γρ. 257^κ 285 298 364, XII⁷ σ. 147, OGI II σ. 644-5, Οἰκονόμος Ἐπιγρ. Μακεδ. σ. 2^α 6)· σ. 203¹⁷ γρ. 587 (=IG II καὶ II⁵ 834^b)²⁴⁴(αὐτ. στ. 23 ἴσως ἐσκόπει νὰ χάραξη *δισμυρίων* κλπ μεταβαλὼν δὲ μετὰ τὸ *δισ* τὴν γραφὴν ἐχάραξε τὸ ὅλον δι' ἀριθμῶν (περὶ Καλλικράτους πρὸ καὶ AE 191743^{α.5} 476²²) ἐν II 835^(ab 16) ὁ λίθος φέρει *ἐξε/τ/άξειν* ἐν II 835^(d 24) ἴσως *κε[φά]λιον*· ἐν II 836^(d 10) ὁ λίθος φέρει *οὐ τὸ φιάλιον*, πρὸ (d 14) ἐν II 836^(ck 108) ἴσως ἀναγνωστέον *πα[ρα]πλε[υ]ρίς*, πρὸ II 463⁴⁴· σ. 203^{κατ. 8} εἰρήσθω ὅτι ἐν II 438²² γρ. *ἀναγράφαι τόδε τὸ ψήφισμα*], ἐν II 455 ἔκειτο *εἰσαγαγ[εῖν*

αὐτῶι τὴν δοκιμασίαν καὶ ^{12μ/ῆ} [παρ]όντι *καὶ εἶναι αὐτῶι δοκιμασθέν/τι ἀπογράψασθαι* ^{13φ/υλῆς-} ^{16-δῆμον} [δωρεᾶς, ἀναγράφαι τόδε τὸ ^{17ψ/ήφισμα}, πρὸ Hartel ASU 237, Buermann JcPh 1878/9 348 362, Dittmar LS 1891 152 235, Schmitthenner CAH 31, Wilhelm WS 1912 423, ἐν II 464, γρ. -ἀναγράφαι δὲ [τόδε τὸ ψήφισμα τὸν γραμματεῖα], ἐν II 470 ἐν μὲν στ. 29 κεῖται *ἀναγράφαι δὲ τόδε τὸ ψήφ[ισμ]α*, ἐν δὲ στ. 62 κεῖται *ἀναγράφαι δὲ τὸ ψήφισμα* (δηλ. ἄνευ τοῦ τόδε), ἐν δὲ στ. 72 ἔκειτο *ἀναγ[ράψαι] δὲ [τόδε τὸ ψ]ήφισμα*, εἰρήσθω δὲ καὶ ὅτι ἐν II 607^α ἔκειτο ἴσως *ἀναγράφαι δὲ* ^{11[τόδε τὸ ψήφισμα καὶ τὸν στέφανον ἐπὶ τὸ] ἀνάθημα}, ὡσαύτως δ' ἴσως καὶ ἐν II 607^β *ἀναγράφαι δὲ τόδε τὸ ψήφ[ισμα καὶ τὸν στέφανον ἐπὶ τὸ ἀ/12νάθημα*, πρὸ II 608 612 (ἐν II⁵ 614^b [=SIG 192 ἄλλως] γραπτέον, ὡς Larfeld HGE II 828, [-ἀναγράφαι δὲ τόδε τὸ ψήφ[ισμα-]), Ferguson AS 8/9, Larfeld HGE II 712 713 828· σ. 206^{κατ. 10} προστεθῆτω ὅτι ἐν II 365, ἐπειδὴ τὸ γεῖσον εἶνε (ἐπίτηδες) ἀποκεκρουμένον, ὅπως ἄδηλον εἰ ἔκειτο *θεοί*· σ. 205^{κατ. 4} πρὸ ἄλλως *Υψηχίδου Οἰκονόμος* AM 1910 289 (=RIG 1514 γ 33 38 318· σ. 206^{κατ. 1} γρ. AE 1905· σ. 209^{κατ. 12} γρ. ἐν ἄλλω, ὡς σ. κ. ὑπὸ S. Ph 1909 569 [=II 704, πρὸ. σημ.]; 'σ. 207⁴ πρόσθ. ὅτι ἐν II 656 (=Wilhelm AM 1914¹⁷⁹) κεῖται ἐπὶ *Ἰσαίου* ἄνευ τοῦ «*ἀρχοντος*»· σ. 209^{κατ. 3} γρ. ἀρχόμενα· σ. 210^{κατ. 8} προστεθῆτω ὅτι τὸ II 159 δὲν εἶνε στοιχηδὸν κεχαραγμένον· σ. 212¹¹ εἰρήσθω ὅτι ἐν II 12 ἴσως ἔκειτο *τὸ ψήφισμα τ[ὸ προψηφισμένον α/13]ὑτῶι* (πρὸ Meisterhans GAI 173²⁵)· σ. 212¹⁴ ἐν II 666 ἔκειτο *ἐπεψήφισεν Σ[ὺ] (ἢ Λυ)5σίστρατος*· σ. 212²¹ γρ. 231, Jacobsthal IF 1907 Bh 7, Larfeld· σ. 212²² γρ. 514 (*βουλή ἐ/(πε)ψήφ[ισεν]*, πρὸ 621 705) 622· σ. 212²³ γρ. 710 712 719 725 727 739 (*ἐπεψήφισεν*) 1025 (ἐν XI² 233¹² ἔκειτο ἴσως *τὸ μὲν -πηχ]υ, τὰ δὲ δύο δωδεκαπή[χη]*, πρὸ στ. 13 (καὶ 8 καὶ 14), XI² 203^{B 99 κ} 287^{B 150 148}, -*πηχυς, -πεδος, -πεζος, -πους*, AM 1883 126¹⁸ [=IX² 489⁹⁰], IV 558[περὶ τοῦ· στ. 9 Vollgraff BCH 1903 279]¹⁴ *ἐξάπε[δον] ἢ ἐξάπ[ηχ]υ* Holleaux REA 1903 210, Wilhelm

Jh 1907²¹ 1908⁷⁷ BGI 140, DI 5200^{a 63}, SIG 540^{75 76}, Ἡρόδ. Α' 68, Croenert MG 172 298, OGI II 726) σ. 212²⁴ πρόσθ. ἐν Ἰω ἐπεψηφισαν IG XII₅ 1002 1004 [1007] 1008 1011 σ. 212^{κατ. 7} πρόσθ. εἶπε II 554^{b 6} 570¹² σ. 213⁷ πρὸ προσγράφαντας OGI 46⁷ (πρὸ Wilhelm Jh 1908 60, πρὸ σ. 57 προ³⁰ [σγράψαι-]), ποιιγράψας^{9 [12]} — ποια[ν/α/γ]ραψάτω¹³ SIG 541, ποι τὰν σιάλαν ποιγραψάνσθo Vcllgraff BCH 1910 331²⁶ (πρὸ Mn 1916 70), ποιιγραψαμένων ποτι τα[-] IG V₁ 931³⁰, [-προσγράψουσι-] 19⁶¹, προσεγράφη 1431^[22] 25, [πρ]ο⁵¹σγράψην Solmsen IDS 8^A, ποιιγραφέτω²¹ τῶι πρὸ αὐτοῦ²² λερατεύσαντι {π} [οἱ²³ τὸ ὄνομα] SIG 610, ποιιγραφόντω SIG 610²⁷, ποιαπογραφέσ¹¹θων — και [τ]ὸς [ν/έω/ς] (οὕτως ἴσως ἔκειτο, πρὸ IG ²II 237, νέ[ο/ν] πο¹⁰¹ταναγραφομένος SIG 614 = (Ziehen LS 130), ποιιγραφῆμεν ποθ' ἄν κα θέλη τὰν ἑκατοστῶν DI 3059²⁰, και τὰ νῦν δόξαντα προσγράψαι πρὸς τὰς προῦπαρχώσας¹⁵ αὐτοῖς σιάλας DI 5075^B (πρὸ DI IV σ. 1160 πρὸ σ. 1031 ἐν DI 5101 [=RIG 448, πρὸ Wilhelm GGA 1898²³³ 1900¹⁰⁵]¹⁰ ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, προση{κν}ίας, πρὸ καθηκνίης Croenert MG 160², Mayser GGP 13, πρὸ ἄλλως τεθνηκώση Schweizer GPI 1921, ζεξηκούση Schweizer 170¹, γερονῶσαν IM 38 (=SIG 258)¹², δεδ/ωκῶσαν AE 1916 79³⁷, πεπονηκῶται SIG 588²⁰⁷ (πρὸ SIG III 387, εἰ μὴ κείται πεπονηκῶται ἐν SIG 588^{209/0} ἴσως ἔκειτο [κατὰ τὸ ἐν στ. 209] ἀναγκαι(ῆ) ἀκρατ/οπό²¹⁰ του μάλλον ἢ [κατὰ τὸ ἐν στ. 205] παλιμπό²¹⁰ του πρὸ και τὸ ἐν στ. 7 ἡδυποίς), πρὸ Κομμαροῦδης ΣΛΑ 338 ἐν λ. τετελευτακούσας, Meyer GG 643, Thumb HGD 192), ποριγράψαι DI 5149⁴¹, ποιανέγραψε DI 5199⁴⁵, προσεπιγράψαι Θεοφρ. Χαρ. Γ' (Larfeld HGE II 857), [και] ¹⁵τῶμ προσεψηφισμένων RIG 487 (Wilhelm GGA 1900 91), πρὸ πα³⁰ραγράφοντα IG II 578 (=RIG 150, πρὸ Wilhelm GGA 1898 222), ἐγγρ[άψ]αι II 554^b, ἐγγράψαι δὲ και εἰς τοὺς νόμους τῆς πόλεως τὸ ψηφισμα τόδε SIG 592⁴¹ (πρὸ Wilhelm BGI 319 SIG III 286 πρὸ τοῦ IX₂ 1106 [και σ. XVI]¹⁰ πρὸ Wilhelm He 1909 53 ἐν IX₁ 694⁶⁷ ἀντι εἰ γρ. εἶ), γράψαι ταῦτα ἐ στήλη[ν] SIG 107¹⁸, γράψαι εὐεργείας SIG 69⁷, εἰ[σ]γράψαι[σθ]αι IG I 64 και [ἐσγράψασθαι-] ²II 169⁷ (Wilhelm AM 1914 290 292), προ[γ]ράψαι ²II 507, ἐνγράψαι[σ] ³¹θαι RIG 372, ἐγγράψασθαι⁶¹ ³¹-ἐκγράψασθαι⁶³ [-ἐκ]¹²⁰γραφομένους SIG 177 (πρὸ SIG III 291 πρὸσσεθήτω ἐνθάδε ὅτι

ἐν ²II 575 ἔκειτο ἴσως ⁵[ι δῆ]μωι. τὰδ' ἐπαγορθοῦτ[αι εἰς τὴν γνώμην δο] (ἄλλως θὰ ἦτο εἰς τὸ ψηφισμα), πρὸ IG I₂ 51^{38/9} [SIG 49 = RIG 1434^{49/0}, I 55^(c 10/1), I₂ 62^b [=SIG 54]^{27 1}, ²II 204⁸⁴ 448³¹, Wilhelm GGA 1898²²⁰ 1903^{777 779} AM 1914²⁶¹] σ. 213²⁰ γρ. HGE I 493 II 738 740 και IG ²II 51, ἐνθα ἴσως ἔκειτο [-ἀνήρ ἀγαθ]ὸς πε[ρὶ ⁸τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων [και ⁹εὔνοος, -] σ. 213^{κατ. 16} γρ. II 238 και II 241, οὐ δρθῆ ἀνάγνωσις ἐν II₃ σελ. 68 και ²II 459, πρὸ Μαλιέζος AE 1913 123) σ. 213^{κατ. 10} προσεθήτω ὅτι ἐν ²II 293 (στοιχ. 21) ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, δ[ῆμου ΔΔ δραχμὰς ἐκ, ἐκ δὲ τοῦ εὐθύς ὑπὸ τὸν 9^{ον} στίχον σφζομένου δεξιῶν τμήματος τοῦ στεφάνου συνάγεται ὅτι τὸ ἀριστερόθεν τοῦ σφζομένου τῆς στήλης ἀπομήματος ἔλλειπον ἦν μείζον τοῦ ἐν δεξιᾷ ἔλλειποντος, φέρον ἐν τῷ στίχῳ ἑκάστω δέκα πον γραμμάτια (ἢ ἀκριβῆς τῶν στίχων διαίρεσις εἶνε ἀδηλος), και δὴ και ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἔληγε μετὰ τὸ [-ἀναλ]ισομέν[ων]. (ἀνευ τοῦ τῶι δῆμωι πρὸ ἄλλα ἐν Larfeld HGE II 725), ἡ δὲ ἀνωμαλία, ἡ ἔκειτο μεταξὺ τοῦ ρυτανε και τοῦ θίνει, ἦν ἐπανάληψις δύο γραμμάτων ἢ, ὃ και εἰκότερον, δύο κενά, ἃ ἐνδέχεται ὅτι ἦσαν ἐπὶ τέλει τοῦ τρίτου στίχου, ὑποτιθεμένης τοιαῦδε τῆς τῶν στίχων διαίρεσεως: ¹[8 ἀνα]γράψαι δὲ τό²δε τὸ ψηφισμα τὸν γραμμα³τῶν τὸν κατὰ π[ρ]υτανε[ίαν] □ □ ⁴ἐν στήλει λιθίνει και στή⁵σαι κλπ], πρὸ περι εἰκοσι δραχμῶν κλπ ἄλλα ἐν Dregur JcPh 1896 227 231, Larfeld HGE I 427 II 552 723, Tod BSA 1902/3 173, IG ²II 140³⁷, πρὸ και περι τῶν εἰς θυσίαν και ἀνάθημα διδομένων, εἰς θυσίαν⁴²αν μυστηρίοις : ΔΔ : SIG 587, εἰς θυσίαν : ΔΔ : SIG 587¹⁰⁶ (εἰρήσθω ἐνθάδε περι τοῦ ἐν SIG 587¹²⁰ ⁸⁷ κροταφίς ὅτι παρ' Ἡσυχίῳ ἔκειτο ἴσως : κροταφίς· σιδηρᾶ σφῦρα ἀκμή[ν ἐκ] τοῦ ἐτέρου δξ[εῖαν] ἐχουσα), ἴσως [ἐς θ]υσίαν ἐκ/ατέραν τοῖν θεο[ῖν-] SIG 587 (=IG II και II₅ 834^b)²²⁵ : ΔΔΔ [: δραχμὰς/25 εἰς θυσίαν ²II 354, [-εἰς] θυσίαν : [ρ:] δραχμὰς ²II 223^{B 9} (ἐν B₃ ἴσως ἔκειτο ἐκα[στον], [εἰ]ς θυσίαν πεν[τήκοντα] δραχμὰς τοὺς ἐπιμελητὰς ²II 596 (=II 558, Wilhelm AM 1914 179 ὁ αὐτὸς ἄλλως ἀριθμὸς ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, ἐν II 559 ¹⁴[-εἰς δ]ε τὴν ἀναγραφὴν τ¹⁵ῆς στήλης δοῦναι] τοὺς ἐπιμελητὰ¹⁶ς πεντήκοντα δραχμὰς), εἰς δὲ τ²⁸ῆς ἀναγραφῆν - : Δ : δραχμὰς ἐκ τῆς ³⁰κοινῆς προσόδου τῶν τοῦ θεοῦ χρησ³¹μάτων και εἰς θυσίαν : ΔΠ : δραχμὰς II 603, εἰς θυσί[σ]ίαν - Δ ¹⁷δραχμὰς ἀπὸ τῆς προσόδου τῶν δη-

μοτῶν II 579 (πρὸς ἐξ ὧν ἀνεῦρεν αὐτὸς τῆι ²⁶συνδόδι προσόδων II 628=RIG 1010), ¹⁵μερίσαι δὲ αὐτοῖ[ς] τὸν ταμίαν τ/δὸν κατασταθέντα εἰς τὸν ¹⁶ἐν/ιαυτὸν τὸν ἐ[πι] Γλαυκίππου (= γ ἢ ε, οὐχὶ π· λχ ἐ)/ξ Οἴου (ἢ ἑξαρκέστερον λχ Γ[αργητίου] ἀρχοντος (πρὸς IG II₅ 630^b = SIG 732^{19/0}) εἰς ¹⁷θυσίαν : ΔΔΔ : δρα[χμ]ὰς ἐκ τῶν ὑ/παρχόντων χρημάτων, τὸ δὲ ¹⁸περι/δὸν (πρὸς στ. 4, [SIG 587₂], Ziehen LGS 130 ἀπ[ὸ τῶν ¹⁰⁵ὑπα]ρχόντων τοῖς θε¹⁰⁶[οῖς] χρημ[άτων], II 585 [=RIG 152] ἐκ τῶν περιόντων χρημάτων, πρὸς SReinach TÉG 384, Larfeld HGE II 776 829 840 GE³ 426 444) καὶ τὸ (πρὸς καὶ Meisterhans GAI 156¹³, IG ²II 657⁶⁶, Wilhelm WEr 129) [προπ]έρουσιν ἐμε[ρισ-] AE 1905 247 (εἰρήσθω ἐνθάδε ὅτι ἐν RIG 474¹⁶ καὶ ἴσως ἔκειτο ὑπάρ[χε]ιν πόρων ἐκ τῶν τῆς φυλῆς [προσόδων καὶ (ἢ ἄνευ τοῦ καί)] τῶ[ν] εἰς -/ω/-] ἀποτετα[γμέ]νων, πρὸς IG II₅ 421 [= II 422, οὐ καὶ II 412 καὶ EM 7558, Wilhelm AM 1914 312]⁴¹, RIG 487¹⁴ ἐκ τῶν πόρων τῶν ἀποτεταγμένων εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ θεάτρου [καὶ] τῶν προσεψηφισμένων, Wilhelm GGA 1900 91), εἰς ἀνάθημα ἐκ [τοῦ κο] ¹⁰¹νοῦ □ Δ Δ □ δραχμὰς ἐν ὧι οἱ τε [στέ] ¹¹φανοὶ καὶ τὸ ψήφισμα ἀναγραφῆ[σ] ¹²εται RIG 1550, ἀπὸ τοῦ κοινοῦ : Δ Δ : δραχ : τὸν ⁵¹δὲ λαβόντα ἀναθεῖναι ἀνάθημα ἐν ⁵²τοῖ ἱερῶι II₅ 611^b (=SIG 726), στεφανῶσαι αὐτὸν ἀν²⁵αθήματι ἀπὸ : Γ : δραχμῶν II 611=RIG 976, εἰς ἀνάθημα SIG 587³⁰⁰, πρὸς IG II 567, II 620 (=Wilhelm Jh 1902 130=RIG 1557, πρὸς Δραγούμης AE 1915 1) Στρατοκλῆν γρ[αμματοφύλακα (πρὸς AE 1905 247¹⁰) τὸν δὲ ταμίαν Ἀσκλη (ἢ Ὀλυμ)πιό] ⁹δ[ω]ρον μερίσαι (·) α[ὐ]τ[οῖς] α[πὸ] (·) τ[ῶ]ν [κοινῶν (ἢ ὑπαρχόντων) χρημάτων (ἢ γρ[αμματοφύλακα ± 19+⁹5 μερίσαι [δὲ] α[ὐ]τ[οῖς] <τ>δ[ν] τα[μ] [ἰαν] ἐκ τῆς κοινῆς προσόδου) -δρ¹⁰αχμ]ὰς εἰ[ς] ἀν[άθημα] τοῦτο δὲ λαβόντες οἱ ἐπιμεληταὶ ἀναθέτωσαν ἐν τῶι ¹¹ἱερῶι τ[ῆς] [B]ενδίδου[ς], πρὸς AE 1917 41²⁸, πρὸς εἰς θυσι[ῶν] [καὶ] ¹⁹ἀνάθημα [·H : δ]ραχμὰς/ ²II 488 (=RIG 1477, πρὸς RE 1913 394), εἰς θυσίαν καὶ ἀνάθημα ³⁷H : δραχμὰς AE 1891 87 (ἐν τῷ κειμένῳ στ. 33 γραπτέον. ὡς ἐπὶ τοῦ λίθου κείται καὶ ἐκ τῆς μεταγραφῆς δηλοῦται, τὸν δῆμον τὸν, καὶ δὴ καὶ ἐν IG VII 4254 = RIG 108 = SIG 639 οὕτως γραπτέον· εἰρήσθω ἐνθάδε περὶ τοῦ ἐν AE 1889 15 [=SIG 580 = ²II 338, πρὸς Wilhelm AE 1890 203 = ²II 340] ὅτι ἐν τῷ κειμένῳ στ. 18 γραπτέον, ὡς ἐπὶ τοῦ λίθου κείται

καὶ ἐκ τῆς μεταγραφῆς δηλοῦται, Πυθέαν, διὸ δὴ καὶ ἐν IG II₅ 169^b καὶ RIG 105 οὕτως γραπτέον, καὶ ὅτι ἐν στ. 26 τὸ μεταξὺ τοῦ στήλας καὶ τοῦ λιθίνου ἀπαληψιμμένον γράμμα ἦν ζ [ἐν RIG 105¹⁹ γρ. Ἀλωπεκῆθεν ἐν SIG 580¹ ἀντὶ p. 302 γρ. p. 203 καὶ ἀντὶ communem γρ. intercalarem, πρὸς Wilhelm ἔ. ἄ., Kirchner ἐν ²II 339]), ³⁶ε[ι]ς θυσίαν καὶ ἀνάθημα : H : δραχμὰς ²II 410, ἴσως βουλῆι εἰς θυσίαν ¹⁰⁶[ν. καὶ ἀνάθημα H-] SIG 587 (=IG II καὶ II₅ 834^b· εἰρήσθω ἐνθάδε ὅτι ἐν SIG 153 [=IG II 809] ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, τὸν δὲ τρίτον ἀ³²πὸ : H H) : καί), δοῦναι δὲ καὶ εἰς ¹³θυσίαν καὶ ἀνάθημα αὐτοῖς ὅτι ἀν δόξει ¹⁴τοῖς ὄργεωσιν SIG 725, ἴσως δὲ καὶ εἰς θυσίαν καὶ ἀνάθημα -H] δραχμὰς ²II 656 (=Wilhelm AM 1914 177, εἰς θυ¹²σίαν (ἐνθάδε ἀριθμ. λέξις ἢ καὶ ἀνάθημα ἀριθμ. σημείον) δραχμαίς, ἀ] OHoffmann GD II 101 (πρὸς στ. 9 καὶ Wilhelm UDA 234), δοῦναι δὲ καὶ εἰς θυσίαν καὶ ξέ³νια αὐτοῖς δραχμὰς πενήκοντα IG XII₇ 225, πρὸς SBFranklin Transact. of the Amer. philol. assoc. XXXII 72, Wilhelm AE 1905 247 UDA 233 καὶ σ. 213^{κατ. 10} ὁ ἀριθμὸς 50, ἐλλείποντος τότε ἰδίου τυπογραφικοῦ στοιχείου, ἐτυπώθη ἀτελῶς ἐκ τῶν ἐνότων, εἶνε δὲ Γ μετὰ λοξῆς γραμμῆς ἐνούσης τὴν ἄνω ἀριστερὰν γωνίαν μετὰ τοῦ κάτω ἄκρου τοῦ δεξιοῦ σκέλους (ᾧδε Γ, πρὸς Larfeld HGE II 544⁷ ₄, οὕτως δὲ γραπτέον τὸ σχῆμα καὶ ἐν IG II 163⁹¹ II₅ 179^b ₄₃· ἐν ²II 306₃ ὁ ἀριθμὸς 50 ἔχει ὡς ἄ. σ. 64₈ καὶ ἐν II₅ 834^b ₆₄ οὕτως γρ. καὶ ἐν στ. 53· ἐν δὲ στ. 58 τὸ Δ ἤρηται ἐκ τοῦ δεξιοῦ ἄκρου τῆς κεφαλῆς ἄνευ ἰδίου δεξιοῦ σκέλους τοῦ π, ᾧδὲ πως [Δ], Larfeld HGE II 544⁷ ₅), εἰρήσθω δ' ἐνθάδε ὅτι ἐν ²II 732 ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, ᾧδὲ πως : ¹² -καὶ α[ὐ]τ[οῖς] καὶ ἐκγόνους ὑπάρχειν δὲ αὐτοῖς καὶ ¹³ἐγκτησιν οἰκίας μὴ πλήο[ν]ο[ς] (πρὸς Meisterhans GAI 47, SIG III 226, DI IV 353, Mn 1916 233, RIG 470⁹⁹) τιμήμα[τος] δραχμῶν τρισχιλίων (ἢ XXX) γῆς δὲ TT ⁻¹⁴ ± 5 ⁴ συνδ/ιαπεπολεμηκό[τε]ς (πρὸς στ. 6, SIG III 410) ἀπο[-], προστεθήτω δὲ κατὰ ὅλου περὶ ἐγκτήσεως ὅτι ἐν ²II 786 (πρὸς Dittmar LS 1891 76) ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, αὐτ[οῦ], ὑπάρχειν δὲ (ἢ δ') αὐτῶι] ²⁷τε καὶ ἐγγόνους καὶ ἐγκτη[σιν] οἰκίας μὲν τιμήμα] ²⁸τος, πρὸς ἐ[γκτησιν] οἰκ[ία]ς [ε] τιμήμα[τος] XXX καὶ -] ²II 802₈ (²II 768 + 802, Wilhelm AM 1904 226), ἄλλοθι δὲ ἀπαντᾷ τιμῆς καὶ μέχρη, πρὸς καθ' ὅλου ²II 706 (:· αὐτ. ἴσως ἐπειδὴν (ἢ δταν) ἐξέλ] ⁵θωσιν, πρὸς ²II 657, <Πλουτ.> ²Hθ. 833 f, Larfeld HGE II 671 790·

ἐν ²II 398^(b) ἴσως οἷς ἀν πρῶτον χρῶνται δι/[καστηρίοις ἀναγρ[άψαι]-₇[-ἀναγρ]αφέα· ἐν ²II 646 ἴσως ₅₀/τῆς δεδομένης/- ₅₂/παραπληρῶσι α], πρὸ SIG 153 (=II 809) δπω[ς] δ' ἀν ₄₁/καλ] αὶ σκήψεις εἰσαχθῶσι, ₄₂/τοῦ]ς θεσμοθέτας παρα₄₃/πληρῶσαι δικαστήρια) 801' 810(;), II 380 (ῥ. ἐν τοῖς ἐξῆς, B'), II₅ 407^c 451^b, λείπει δὲ τὸ περὶ γῆς ἐν ²II 237 545 554 802 (ἄλλοιον τὸ ²II 337, πρὸ Schmitthenner CAH 29), πρὸ ἄλλως καὶ I 59(=SIG 50)₅₁(πρὸ Schubert PA 42), II₅ 546, ²II 61 86 109 141 237 287 373 505 554 670, V₁ 4_{12/3}, IX₂ 1290 (=AE 1913 167), RIG 348 (πρὸ ²II 554) 332 (πρὸ SIG 178), SIG 479· Schubert PA 15, Wilhelm He 1889 121 328, Dittmar LS 1891 73 77 140 145 149² 235, Schmitthenner CAH 27, Larfeld HGE I 520 II 794 814 GE³ 395· σ. 213^{κατ. 1} πρὸ ₁₇/εἰς στάλλαις δύαις-] O Hoffmann GD II 101, δυῶν BCH 1902 42 47 55, δοιοὺς ἄρ[ρ]ενας IG V₁ 732^α· σ. 214₁ γρ. MTTh[ἐν Diss. philol. Hal. τόμ. 18^α]73· σ. 214₂ γρ. NBGI₁ (1911 ἐν SBAW τόμ. 166^α [1910] πραγμ. 1^η) 4· σ. 214₄ γρ. BTD(ἐν Diss. philol. Hal. τόμ. 16^α)226· σ. 214₁₈ πρὸ V₁ 1115_{A36}, πρὸ αἰγαιοπράτης Ὀλυμπιόδ. Εἰς Γοργ. (Passow-Croenert HGS)· σ. 214^{κατ. 9} γρ. ἀπαντᾷ ἐν II₅ 565^d, II 807₆ 49· σ. 216₉ γρ. 114 218 224· σ. 218₁₄ γρ. ἐάν κατά· σ. 219₆ γρ. Κ/αλλιστρατος ₅/ (πρὸ σ. 218_{1/2})· σ. 219^{κατ. 2} γρ. ὑποστιγμὴν μετὰ τὸ χρόνου· σ. 220^{κατ. 1} γρ. 61 65 66· σ. 221₄ (²II 400₈ γρ. ἢ καθεστὰμ[έ]νης (πρὸ καθεστηκνίας Δημοσθ. ΛΔ' 39, [²II 499_{16/7}], πρὸ ἄλλως τῆς ἐνεστώσης τεμῆς SIG 366₂₁)· σ. 221^{κατ. 11} γρ. 159 309 Jh 1900 46, ²II 791· σ. 221^{κατ. 9} πρόσθ. Βαγ-χίδης RIG 1560_{α 12}, Βάχχ[-] DI 1337, Ἰοβάχχιον XII₇ 67_{A 6}, [ἐγ βάσ] ₂₁εως (ἴσως διὰ τοῦ γ ἐγγράπτο ἢ πρόθεσις) SIG 538 (=IG II₅ 1054^d πρὸ SIG 540₁₁₁ ἐγ βάσεως, Lattermann KI 1906 141 162 AM 1908 80, πρὸ ἄλλως IG II 835_(d 21 86), AE 1911 128), ἐγΛ (=δ)ημήσας SIG 276₁₅, Συνέδημος V₁ 1061, ἀπεγδοῦναι RIG 481(=OGI 215)₃₁, ἴσως δὲ καὶ ἐν RIG 457(=SIG 216)₂₈ ἐγ(ἢ ἀπεγ)δοῦ-ναι (Wilhelm GGA 1900 91, πρὸ BKeil AM 1895 34¹ ἐν RIG 457 ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, ₇-τάς δὲ διέ[κρ]ινεν - ₁₃-τάς δὲ δι[έκρ]ιν[ε]ν), ἐγ Δωδώνης RIG 1551₆, ἐγλαβόντι XII₂ 199_{A 81} C 14, ἐγλεγομέ[νου] II₅ 587₅, ἐγ-XII₅ σ. 377 κέ (πρὸ λχ σ. 362 ἐγλογεῖς ἀρ. 1001 1002 1004 1005), Ἐγλεκτος XII₈ 373₁ 394_b (πρὸ ἐγγλα=ἐκλά[μπ]-40₅), ἐγλογοιστής RIG 474₄ (εἰρήσθω ἄλλως καὶ τὸ ἐχφανής RIG 475₁₈), ἐγ μεγάλων Herzog AA 1903 11(=DI

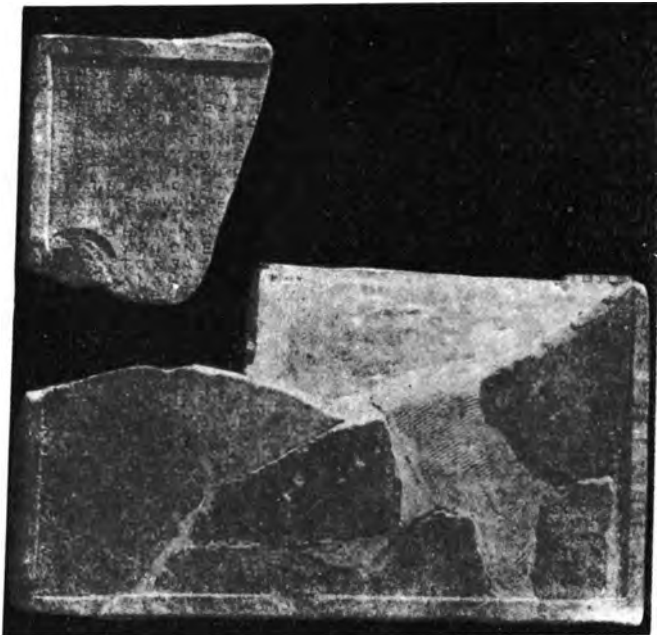
IV σ. 1043 ἀρ. 36, πρὸ σ. 1079 1073 1078)_{12/3} 19, ἐγρυσιν XI₂ 144_{A 87}, πρὸ λυγά[βαντα] V₂ 327, Ἀγλαπιῶν V₁ 1313₉ (πρὸ ἄλλως IG III 132^b = ἐξῆς σ. 72α, E'), ἀπο₅₈δειγνυσθαι SIG 935¹³, ἐνδλγννται ἐν χειρογρ. τῆς ΚΔ Ἐπιστ. π. Ρωμ. Β' 15 (κῶδιξ A, Blass περὶ τοῦ DI 4693[=OGI 44]₆ ἐνδλγνόμε[ν]ος), ἐγόνους V₁ 965₃, ἐγόνος V₂ 356₃, ἐγόνους V₂ 510₂, ἐ Φιαλείας V₂ 419₆, ἐ Γό[μ]φων AE 1911 134₁₃, πρὸ Plassart BCH 1915 85⁴, ἀνάπαλιν ἀπογικνομένο[ν] Tod BSA 1906/7 328(=RIG 1549)₆ (πρὸ αὐτ. ἐχφοράν), συν-δαμιορκοί(;) V₁ σ. 229, πρὸ SIG III σ. 230 (λχ ἐγδιδό[ν]τω SIG 653[=Cauer DIG 47 =IG V₁ 1390 καὶ σ. 309, πρὸ Wilhelm NBGI₃(1913 ἐν SBAW τόμω 175^α[1913] πραγμ. 1^η) 24, vWilamowitz ZGymn.-Wesen 1871 651, Meyer GG 475, Thumb HGD 389]₁₀₉), OGI II σ. 725, Schweizer GPI 126, Nachmanson LFMI 97, Παπαδάκης AA 1916₂₆₁ 267· σ. 221^{κατ. 6} γρ. DI 3591[=SIG 512]_{A 51}· σ. 223₃ ἀπάλειψον τὴν πρὸ τοῦ δὲν ὑποστιγμὴν· σ. 224₅ γρ. 201 211· σ. 224^{κατ. 10} γρ. 202 212 216 217· σ. 224^{κατ. 3} πρόσθ. 456.

B'

²II 17 (a=EM 6900^b· c d e=EM 6900. f=EM 6900^a) τῇ ἀριστεραχόθεν τῆς κάτω δεξιᾶς γωνίας θέσει, ὑπὸ τὸ f, πρὸσνεμένηται ὑπὸ Wilhelm (AM 1914 291) ἀπότμημα τῶν στίχων 28-34 (κληθῆτω g, δηλ. ²II 17_(g)) ἀποσταλὲν ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς σχολῆς εἰς τὸ ἐπιγραφικὸν μουσεῖον (EM 390) διὰ τούτου τοῦ ἀποτμήματος καθίσταται ἐν πᾶσι, πλὴν ἐνός χωρίου (στ. 29), ἀσφαλῆς ἢ ἀνάγνωσις τῶν εἰρημένων στίχων, ἐξ ἐπιστολῆς δὲ τοῦ κ. Wilhelm, ᾧ τὰ περὶ τούτου ἀνεκoinωσάμην, ἀμειναίτατα μανθάνω ὅτι εἰς τὰ αὐτὰ ἐφθάσαμεν πορίσματα. Τὸ ἀπότμημα a δὲν ἀρμόττει τῷ c. Οἱ στίχοι 22 κέ (πλὴν στ. 35) ἔφερον ἀνὰ 39 θέσεις τε ἅμα καὶ γράμματα, εἶχε δὲ ἢ ἐπιγραφῆ (εἰκ. 1 σ. 67), παραλειπομένων στίχων τινῶν καὶ χωρίων, ὧδέ πως:

6 — οἱ πρόγον[οι] πρόξενοι τε καὶ εὐ[γε]ργέται — 8 — Ἀθηναῖοι [8, ἀναγράψαι (ἢ πέρρυσιν, ἀναγράψαι)] 9 τὸν γραμματέα — ₁₅[5]ν γ (ἢ, ὁ καὶ εἰκότερον, ε)ιμ[28]ν₁₆[35] ι (ἢ π ἢ ρ ἢ υ, οὐχὶ ε)πε₁₇[31] ἐψηφισμέ₁₈[ν33] καὶ το₁₉[27] ἐπειδὴ πρότε₂₀ρον Ἀθηναίοις ₂₁[4]γ(ἢ ι ἢ τ)ιπι(ἢ τ)ο[10 τὰ ἐψηφισμέ]να περὶ τῆς ₂₂[ν]αυμαχίας [τῆς Θάσσει (πρὸ SIG 49) καὶ περὶ τῶν ἐ]ρῶν τῶν εἰσι₂₃τητηρῶν ὧ[ν] τέθνηκεν (ἢ ὧ[ς

ἦιτηκεν, πρὸ RIG 982_{6/7} ²II 682₉₄), **δτι και** (πρὸ Larfeld ξ. ἀ.) Ἀ[πό]λλωνι τῶ[ι] Πυ-
 αὐτός ἐσ[τι] (ἢ ἐπειδὴ αὐτός τ' ἐσ[τι]) ἀνήρ θίωι ἐτέρω[ς]. ἔναι δὲ ταῦ[τα] (ἢ ταύ[τ]α)
 ἀγαθὸς περὶ τῆ[ν πόλιν τὴν Ἀθ]η-
 [ναίων και ο]ἱ πρόγονο[ι] ²⁵πρό-
 τερον (πρὸ ²II 86₁₀ 407₄ 421_{7/8} 448₄₃)·
 και ἔναι αὐ[τὸν] Ἀθ[ηναῖον, γρά]-
 (ψ)(ἀ. σ. 63_α)ασθαι δ[ὲ] ²⁶αὐτὸν εἰς
 φυ[λὴν και] δῆμον Ἰ[ν] ἂν βόληται
 (Ἰ[σπιοτομαδῶν] θὰ ἦτο ἀπρόσφο-
 ρον ἐνθάδε.) τὸς δὲ [στ]ρατηγὸς
 τὸς [ἐνθ]άδε ἀποδῶνα[ι] αὐτῶι και
 (ἐν ²II 24_(b 8) ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, [ναι
 δὲ και εἰ (ἢ ὕναι δὲ και ε)], πρὸ
 λχ ²II 51₁₆, 84_{8 10}) μι[σ]θὸν δ[ὲ] ²⁸σομ-
 περ πέρυ[σιν] ἔφερε· τὸν δὲ [γραμ-
 ματέα τῆ]ς βολ[ῆ] ²⁹ἀναγράφαι
 [τ]ὸ ψήφισμα τὸδε [τέλεσι τοῖ]ς
 (τοῦτο τὸ γράμμα, ὡς ἐκ σφραγισμένου
 λειψάνου εἰκάσαι, ἦν ς ἢ ε) Σθό-
 ρ[υ] ³⁰(πρὸ Hartel ASU 161) ἐν
 στήλῃ, [ἔ]ναπερ αὐτῶι τὰ π[ρό]-
 τ[ε]ρ[α] ψηφί[σμα] (οὕτω και Lar-
 field HGE II 935, πρὸ ²II 682₉₅,
 SIG 439_{68 115}) [α ἀ] ³¹ναγράφαι
 ἐὰν δὲ τις ταῦ[τα] ἀκυρ[α] ποι[ῆ]ι
 (πρὸ ποῦν, ἐποίησαντο₈), ὄφελ[ε] ³²τω
 (περὶ τῆς διφθόγγου πρὸ ὄφελ- IG
 I 9[=SIG 8 = RIG 1428]₆ 32[=
 SIG 21]_{3 8}, I₂ 61^a [=SIG 53]_{7 10 14}, ὄφειλ- και
 Meisterhans GAI 21₁₈ πρὸ 213) χιλίας σαί καλέ-
 [δ]ραχμὰς ἑρ[ὰς τῆ]ι Ἀθηνά[αι και] τῶι τανείον εἰς αὔριον.

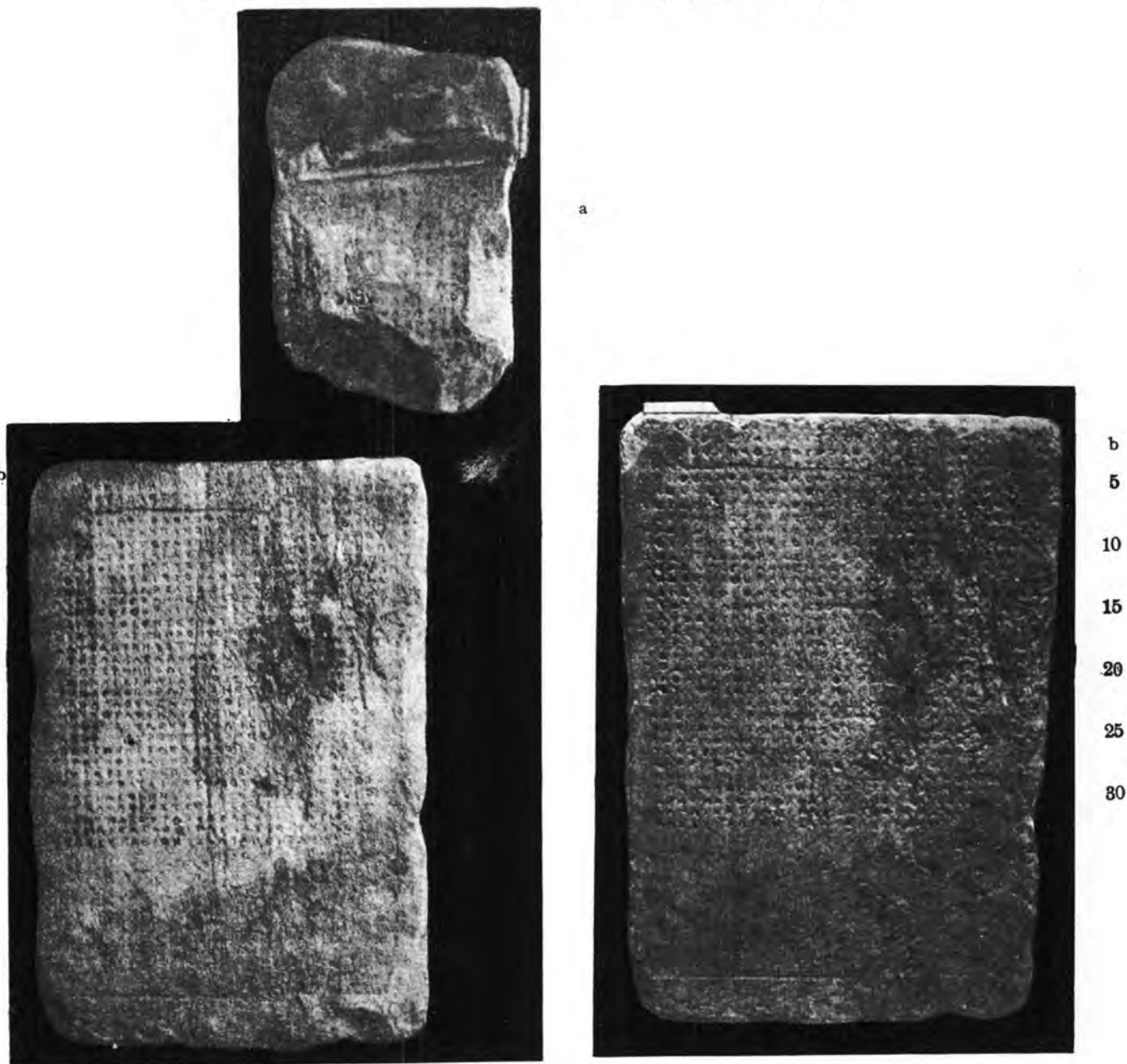
1 (λίθων φωτογράφημα): IG ²II 17.

Γ'

²II 456 (a = EM 7250, b = EM 7172· εἰκ. 2-3 σ. 68)

- b 1 λ[έ]γ[η] (ἢ φ[έ]ρ[η]) ο[υ]σιν οἱ [πρ]έσ[θ]εις κα[21]
 2 1] ἐπὶ ὑγίαιαι και σωτηρίαί τ[οῦ] δῆ[μο]υ τοῦ Ἀθηναίων
 3 και τοῦ δήμου τοῦ [Κ]ολοφωνίων τ[ὸ]ν [δὲ] κή[ρ]υ[κα] ἀνειπέ
 9 ανῶσαι αὐτὸν χρυσῶι στεφάνωι [ἀρετῆ]ς [ἔ]νεκα και εὔ
 10 νοίας τῆς εἰς τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων[εἶναι δ' αὐτοῖ
 ς και τὰς δωρεὰς κυρίας και τὰς ἄλλας τιμὰς ἀπάσας τ
 ἀς ἀναγεγραμμένας ἐν ἀ[κρ]ο[πό]λει κα[θ' ἃ] [ἔ]ψηφίσαστο ὁ
 δῆμος ὁ Ἀθηναίων ἐν δη[μοκ]ρα[τ]ί[αι].] [ἔ]πειδὴ τὸ ἔξ ἀρχῆ
 ς] ἀποικοι ὄντες τοῦ δήμου αἰεὶ δια[τη]ροῦσι τὴν οἰκ
 15 εἰότητα τῆμ πρὸς τὸν δῆ[μον] ὑ[π]άρ[χο]σαν, ἐπιμελεῖσθαι
 δ] αὐτῶν τὴν βουλὴν τοῦ[ς] : [ἢ] και] τοῦ[ς] στρατηγούς και
 ἰ τὰς ἄλλας ἀρχὰς και ἰδίαί τῶν εἰσεπι[δ]ημούντων ἀ
 ε]ἰ εἰς τὴν πόλιν και κο[ιν]ῆι τῆς π[ό]λεω[ς] τῆς Κολοφών
 19 ῶν και εἶναι αὐτοῖς πρ[ό]σοδον πρὸς τὴν βουλὴν και

22 μου τοῦ Ἀθηναίων ἐπαιν[έσαι] δ[ε] τοῖς πρέσβεις τοὺς
 ἦκοντας τῶν Κολοφωνίων [Σκ(ῆ) Σε]ύ[θ]ην Φ[ο]ίνικος Λυκῖνον
 Ἀκταίου Γ[ονέα(ς)] Ἑρμ[ησιάν]α[κ]το[ς] καὶ στεφανῶσαι ἔ
 25 καστῶν αὐτῶν θαλλοῦ σ[εφά]νωι ἀ[ρετῆ]ς [ἔνεκα καὶ ἂν

2

3

2 - 3 (λίθων φωτογραφήματα) : ΠΙ 456.

b 11· τὸ 12^{ον} μετὰ τὸ *κυρίας* γράμμα εἶνε σχεδὸν βέβαιον ἡ δὲ στίχος δύναται πλεοναχῶς νὰ ἀναπληρωθῆ, ἐὰν ὑποθεθῆ ἐν τοῖς ἐλλείπουσιν ἀνωμαλία τις περὶ τὴν στοιχηδὸν τάξιν, λχ ἐν τῷ *κυρίας [καί] τὰς ἄλλας τ/ι/μας ἀπάσας τ/* συγκατάταξις τοῦ *αι* τοῦ *καί*, ἄλλα δὲ εἰκασίαι τίθενται, ἐὰν γραφῆ *κυρίας [καί] (ἢ με)τά* ὁ νοῦς τῶν ἐν στ. 10/3 εἶνε, ὡς εἰκάσαι, συγγενῆς τῷ τῶν ἐν ²Π 448, ἐνθα καὶ περὶ *ὀλιγαρχίας* καὶ δημοκρατίας καὶ περὶ προηγουμένων ψηφισμάτων καὶ περὶ καθαιρεθεισῶν στηλῶν· περὶ δωρεῶν πρὸ ²Π 222₃, 652₃₁, 663_{24/6}, 51 [672₁₄], ^Π 574^b_{1h}, 574^c, 584^d, SIG III 285, Larfeld HGE II 797.

b 12· [*ἐψηφίσατο*· πρὸ λχ ²Π 448₇₀ 79· εἰρήσθω ἐνθάδε ὅτι ἐν ²Π 492₁₇ ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, *ἐποή/σατ/ο*, πρὸ ²Π 17₈, 237₁₆, 653₁₄, Larfeld HGE II 786· ἐν IG I₂ 477^b κείται *ἐ(=ἦ)ργάσα,το*, ὡσαύτως δὲ ἐν I₂ 321 *ἐ(=ἦ)[ργ]άζετο* _{6 27} καὶ *ἐ(=ἦ)ργάζετο* _{6 30} (οὕτως γρ. καὶ ἐν Meisterhans GAI 21₁₈, πρὸ 170₈ 9, 171₁₁, ἐνθα (σημ. 1426₅) ἀντὶ *εἰργασμέ-ν[ου]ς* γρ. *εἰργασμέν(α)ις*, Schweizer GPI 170 κέ, Mayer GGP 332· ἐν RIG 1514_γ 13 ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, *ἠργάσατο*, πρὸ παρακείμε. *εἰργαζμέ[νονε]* ₄₆, ἐν _{6 49} ἔκειτο [—:ὠνη:] *Δυσανίας*, ἐν _{γ 26,7} (πρὸ 21) [—λχ *Αιτά]λου* κατὰ τὸ ἐν PA 2686· ἐν AM 1911 75 = 84 ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, [—λχ *χρῶμ[ε]νο]ς τεῖ κατὰ θάλατταν ἐργασίαι*, πρὸ Roussel REA 1912 39).

b 14· [—*αἰει*—]· πρὸ ²Π 109_(b 14) 116₁₂ 146₃ [250₄; Larfeld HGE II 793 938] 287₁₀ [435₆ (ἢ *δ/ε* αὐτῶν καὶ τοὺς στρατηγούς ₆ *τοὺς ἀεὶ στρατηγοῦντας*)] [545₂₀] 551₆, ^Π 564 (τοῦ AE 1905 224, Wilhelm AM 1914 179)_{7 12}, ^Π 5 615^b (= SIG 727)_{29,0}, SIG 11 (= DI 5727 = OHoffmann GD III 173, πρὸ Wilhelm GGA 1903 773)_{A 6}, RIG 1016_{A 13 16 25 B 11}, Meisterhans GAI 31 33, Schweizer GPI 78-9, Larfeld HGE II 792, πρὸ AE 1917₄₇.

b 14/5· πρὸ _{a 7/9} καὶ ἐν τῷ περὶ Κολοφωνίων συναφεῖ ψηφίσματι ²Π 470_{9/0}, πρὸ ²Π 557_{23/4}.

b 15· μετὰ τὸ *πρὸς* ἢ στοιχηδὸν τάξις εἶνε τετραγαμένη· ὁ λιθοκόπος εἶχεν, ὡς εἰκάσαι, παρελιπὼν τὸ ἄρθρον *τόν*, ὕστερον δὲ ἐκκολάψας τὰ μετὰ τὸ *πρὸς* γράμματα διώρθωσε, οὕτω δὲ ὁ στίχος οὕτως ἐγένετο πυκνότερος.

b 15/6· *ἐπιμελεῖσθαι δ' αὐτῶν* κτλ· πρὸ ἐν τῷ συγχρόνῳ ψηφίσματι τῷ περὶ τῶν Τηνίων πρέσβων ²Π 466 *ἐπιμε/λ[εῖσ]θα[ι] δὲ αὐτῶ/ν καὶ τοὺς [στ]ρατηγ[ο]ύς καὶ τὴν βουλὴν τοὺς* : ^Π· καὶ ἐν ^Π 809₆ *τὴν δὲ βουλὴν τοὺς* _{11 17} : *ἐπιμελεῖσθαι* (= SIG

153_{78,9}), ἐν δὲ ²Π 687 *τοὺς στρατηγούς καὶ τ[ε]στ[ι]μ[ο]ν[ι]ὰν βουλὴν τοὺς ^ΠH καὶ τοὺς ἀρ[χ]οντας καὶ φυλάρχους καὶ ταξι[α]ρχους καὶ ἱπ-πάρχους*, ἴσως δὲ καὶ ἐν ^Π 5 591^c ἔκειτο καὶ *ἐπιμε/λεῖσθαι αὐτοῦ τὴν βουλὴν [τ]οὺς ἐξα-κοσί[ο]υς* (πρὸ RIG 1001_{7 16}) καὶ *τοὺς πρ[ο]-τάνεις κα[ὶ] τοὺς στρατηγούς* (πρὸ ^Π 5 834^b _{63 64}, Meisterhans GAI 82⁷⁰³, Wilhelm KI 1905 299¹) *ὅπως ἂν μὴ ἀδικῆται, ἐπα[ρ]ένεσαι δὲ Χρ[ι]σ[τ]οῦ [14(=λχέμωνα φίλον ὄντα ἢ ἐμωνα τὸν ταμίαν) τοῦ Σαλαμιν[ί]ων φιλο-τιμίας ἐνεκα καὶ σ]* (ἢ ἀκριβῆς τῶν στίχων διαίρεσις ἀδελγός· ἐν τῇ τῶν στίχων 3 καὶ 5 ἀναπληρώσει ὑποτίθεται γραμμάτων συμπαρατάξις ἢ ἔκθεσις)· περὶ ἀρχῶν πρὸ IG I 9 (= SIG 8 = RIG 1428)_{12 42} (I₂ σ. 14 141· πρὸ I 43), I₂ 46^b (Θουκ. E' 47), I₂ 52 + 53 σ. 142 (= SIG 36 = RIG 1432)_{7 κέ}, ²Π 16_(b 4) 34₂₈ 96₁₆ 105₃₃ 112₃₈ 116_{15 23} 230_(a 3 12), Larfeld HGE I 444 ^Π 727 791 GE 312, Οἰκονόμος Ἐπιγρ. Μακεδ. σ. 5.

b 22/4· οἱ πρέσβεις ἦσαν τρεῖς· ὅτι ἦσαν πλείους τῶν δύο, φαίνεται ἐκ τε τοῦ χώρου καὶ ἐκ τῆς ἐν στ. 24/5 ἀντωνυμίας (ἐν ²Π 466₄₀ περὶ Τηνίων πρέσβων *ἐ[κ]άτερον*·), πρὸ ²Π 237₁₄· ἐν ²Π 470_{21/2} εἷς πρεσβευτῆς τῶν Κολοφωνίων· ἐν τοῖς τελευταίοις 15 γράμμασι τοῦ 23^{ου} στίχου καὶ τοῖς πρώτοις 8 τοῦ 24^{ου} ἔκειτο τὸ πατρόθεν τοῦ πρώτου πρεσβευτοῦ καὶ τὸ τε κύριον καὶ τὸ πατρόθεν τοῦ δευτέρου· τοῦ δὲ τρίτου πρεσβευτοῦ τὸ κύριον ὄνομα, σφαλέντος τοῦ λιθοκόπου, ἔχει τὰ μετὰ τὸ 1^{ον} γράμμα γράμματα ἐπὶ ἄλλων ἐγλυμμένα· καὶ φαίνεται μὲν ὡς *Γονε.ς*, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπαιτεῖται αἰτιατική, τὸ *ς* εἶνε, ὡς εἰκάσαι, τὸ αὐτόθι προεγλυμμένον γράμμα, ἀτελῶς ἀπαληψιμμένον, ἦγουν κείται *Γονέα* (τὸ 5^{ον} γράμμα φαίνεται *α* μᾶλλον ἢ *ω*, πρὸ GONEYΣ ἐπὶ Κυρηναϊκοῦ νομίσματος, Mionnet DMA^s IX 192) ἢ *Γονέα[[ν]]*, συνηγορεῖ δὲ καὶ χωρίον τι τοῦ Πausanίου (F' 17₄), ἐν ᾧ τοῦτο, ὡς φαίνεται, τὸ ὄνομα καὶ τὸ *Ἐρμησιάναξ* τυγχάνουσιν ὁμοῦ ἀπαντῶντα· τὸ χωρίον τοῦτο ἔχει ὡδε· «*Κολοφώνιοι δὲ Ἐρμησιάναξ Ἄγονέου* (κῶδ. La Ἄγονέου) καὶ *Εἰκάσιος Δυκίνου τε ὦν καὶ τῆς Ἐρμησιάνακτος θυγατρὸς κατεπάλαισαν μὲν παῖδας ἀμφοτέροι, Ἐρμησιάνακτι δὲ καὶ* (ἐν κῶδ. Va λείπει τὸ *καὶ*) *ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τοῦ Κολοφωνίων ὑπήρξεν ἀνατεθῆναι τὴν εἰκόνα*» (περὶ τῶν δύο ἀθλητῶν πρὸ Foerster Die Sieger in den olymp. Spiel. 377 427)· κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν τὸ παρὰ Πausanίᾳ πατρόθεν τοῦ Ἐρμησιάνακτος διορθωτέον ἀπαλειφομένου τοῦ *Α*· ἀδελγὸν ἂν ὁ παρὰ Πausanίᾳ παῖδας πάλην νικήσας Ἐρμησιάναξ, ὁμώνυμος

υἱδοῦς, ὡς εἰκάσαι, τοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ πατρὸς τοῦ πρεσβευτοῦ (ἴσως τῆς αὐτῆς οἰκίας, εἰ μὴ καὶ ὁμώνυμος, εἶνε ὃ ἐν CIG 1591_b νικήσας ²⁹πάλην (δηλ. *παῖδας πάλην*) ³⁰[..(=Γονέα)]ς Ἑγ(ῆ {Ἐρμ})ησιάναντος Κολοφώνιος), εἶνε ὃ τῷ Φιλιτᾷ συγχρονῶν καὶ φίλος αὐτῷ καὶ γνώριμος ἐλεγειογράφος καὶ ἄν ἐν στ. 23 τῆς ἐπιγραφῆς ἔκειτο λχ Φ[οίνικος (πάππου, ὡς εἰκάσαι, τοῦ τὴν Κολοφῶνος ἄλωσιν θρηνήσαντος λαμβογράφου, Πaus. A' 9,) *Δυκῖνον* (πάππου, ὡς εἰκάσαι τοῦ πατρὸς τοῦ Εἰκασίου)], ἐὰν δὲ τὸ παρὰ Πausανία *Εἰκάσιος* κριθῆ ὑποπτον, ἴσως ἐνδέχεται ἀντὶ τούτου νὰ γραφῆ τὸ ὄνομα ὁμωνύμου ἐγχόνου τοῦ πατρὸς τοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δευτέρου πρεσβευτοῦ ἢ *Ἰκέσιος* (πρὸ BMC Ionia 39· πρὸ *Εἰκάδιος Keil-vPremenstein Lydien III 47*· πρὸ *Hitzig-Bluemner Paus. II 499 620, Rohde Griech. Rom.² 80, Susemihl GGLA I 184, Christ-Schmid GGL (= IvMueller HKA VII³) 91.*

Τιθεμένων τῶν ἀποτιμημάτων α καὶ β ὡς τῆς αὐτῆς στήλης ὄντων, κατὰ τὴν ἄνω ἀναπληρωσιν (b₁₆) οἱ βουλευταὶ τῷ 307/6 μέχρι γε τῆς ἡμέρας τοῦ ²Π 456_(a) ἦσαν 500 (πρὸ ²Π 466₄₅· ἢ Ἀντιγονίς κατὰ τὰ ἐν ²Π 458₂ λείψανα ἐπρυτάνευσεν ὡς *ἐβδόμη* μᾶλλον), ἐὰν δὲ ὑποτεθῆ ὅτι τότε ὁ μὲν ἑκατομβαιῶν ἦν πλήρης, ὁ δ' ἐνθάδε μαιμακτριῶν, ἀνωμάλως ἴσως ἐμβληθέντος ἐμβολίμου μηνός, ἦν ὁ 6^{ος} μὴν (πρὸ Π₅ 733_{4/5}), αἱ δὲ πρῶται τέσσαρες πρυτανεῖαι εἶχον ἀνά 36 ἡμέρας (Ἀριστοτ. ΑΠ 432· ἐν 634

ἴσως ἔκειτο: *ἔχει δ' ἕκαστος [δ] δικαστῆς [ἐπι] πινακί(ο)υ πυξίνο(υ) (ἢ [ἐν] πινακί(ω)) ἐπιγεγραμμένον* —, ἐν δὲ τόμ. Δ' ΛΑ' ²⁸ εἶχον ἰδίᾳ ἀναπληρώσας *πρ[ῶτον μὲν]* πρὸ ἐν ἐκδ. Thalheim²[1914], ἐν δὲ τόμ. Δ' ΛΕ' ἴσως ἔκειτο *λα₁₇[βῶν ἢ δὴ (ἢ μβάνων)] ἐ[κ] τοῦ λυχνεῖου*), ἐν τῷ ἀποτιμήματι α ἔκειτο ἴσως ²*ἄρχοντος ἐπὶ τῆς Αἰγ(ῆ Οἰν)εῖδος πρυτανείας* (πρὸ *Μαλιτέζος* ΑΕ 1913 121, ΑΔ 1915 223) ἢ ²*Ἀυσίας Νοθίππου Διομεεῦς ἐ[γρ]*(τὰ γράμματα *γρ* ἐν μιᾷ συγκατατεταγμένα θέσει) *αμμάτευεμ μαιμακ[η] ₄ριῶνος ἐβδόμη ἐπὶ δέκα μιᾷ] καὶ εἰκοστῆ τῆς [πρυ] ₅τανείας· ἐκκλησία κυρία· τῶν π[ροέδρων ἐπεψηφίζ[εν ₆24]* (πρὸ ΑΔ 1915 218 223· εἰρήσθω ἐνθάδε ὅτι ἐν ²Π 639 ἔκειτο ἴσως (πρὸ ΑΔ 1915 223) ₁₁23 *τῶν προέδρων ἐ₁π[ε]ψηφ[ίζεν* 26(= δεῖνα πατρόθεν δημόθεν) ₂ *καὶ σ[υ] ₃[μπρόεδροι· ἐδοξεν τῆς βουλῆ καὶ τῶι] ₃ δῆμοι·* Αρ[23(= δεῖνα πατρόθεν δημόθεν) *εἶπεν]* ₄ *ἐπειδὴ* Ο[28 ₃1] *ίας τα[29 ₆Σ] ₆τεῖρ[ιε 28 ₇ε] ₇ἵπεν* —)· πρὸ *Μαλιτέζος* ΑΕ 1913₁₁₉ 1914₁₉₀, Wilhelm UDA 237, Kirchner PA 806 IG² II 455-466 479_{3/4} 480₂₀, Beloch GG III₂ 196, Niese GGMS I 316.

Δ'

II 380 (EM 7468· *εἰκ. 4*)· στήλη λίθου Πεντελῆς, ἄνω καὶ κάτω ἑλλιπής, τᾶλλα ἀκέραιος, ὕψ. ± 0 40, πλ. 0 36-0 365, πᾶχ. 0 105.

± 9₄]ν ὁ δῆμος ἐξ ἐπιδόσε[ως(ῆ[ων) ± 5₄
 ± 8₄]γ εἰς τὴν σωτηρίαν τῶμ π[ολιτῶν
 ± 5]τοις [ε]πέδωκεν καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ ὑ
 5 πὲρ τῶ]ν ὑῶ]ν ἀμφοτέρων ὅσον πλεῖστον [± 3₄
 ± 5]με[6-7]α δὲ τὸμ προδανείσ[αντα τῶν
 πολ]ιτῶν [εἰ]ς τὴν ἐλευθερίαν [± 11
 ± 3]δισχιλίᾳς προεισήνεγκεν δραχμὰ[ς οὐχ ὑπὸ
 τοῦ δήμ]ο[υ ἀξί]ωθεῖς, ἀλλὰ αὐτὸς ἐκὼν [τῆς τοῦ
 10 δήμ]ο[υ χρ]ε[ί]ας στοχαζόμενος· καὶ νῦν δὲ [± 5₄
 τὴν ὀχ]ύρωσιν τοῦ ἐν Ζέαι λιμένο[ς] κ[± 6
 ± 5₄]οῦ[δὲ] ταύτης ἀπολέλειπται τ[ῆς ἐπιδό
 σεως,] ἀλλὰ τοῖς πολίταις ἐνάμιλλο]ν παρασ
 15 κευάζω]ν ἑαυτὸν εἰσενήνοχεν ὅσο]ν περ ὁ δῆ
 μος ἦν ἐ]ψηφισμένος καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ κ[αὶ ὑπὲρ
 τῶν ὑ]ῶ]ν Θ]αρρύνοντος καὶ Ἀγαμή[δ]ου[· ἵνα οὖν
 καὶ ὁ] δῆμος τοῖς εὐεργετεῖν ἑαυτὸ]ν βουλο
 μένοις] τὰ δυνατὰ φαίνεται τῶν ἀξί]ων ἀπο
 διδ]ούς, ἀγαθῆι τύχηι, δεδόχθαι τῆι βου[λῆι τοῦ
 ς λα]χόντας προέδρους εἰς τὴν ἐπιού[σαν ἔκ

- 20 κλησίαν χρηματίσαι περί τούτων, γν[ώμην δὲ
 ξυμβά]λλεσθαι τῆς βουλῆς εἰς τὸν δῆ[μον ὅτι
 δοκεῖ] τεῖ βουλεῖ ἐπαινέσαι Ἀπολλᾶ[ν] Θαρ[ρύνοντος
 Σικυ]ώνιον καὶ στεφανῶσαι θαλλοῦ [στεφάνωι
 φίλοι]μίαις ἔνεκα καὶ εὐνοίας τῆς εἰς τὴν βουλήν
 25 καὶ τὸν δῆμον· εἶναι δ' αὐτὸν πρόξενον [καὶ αὐτὸν καὶ
 ἔκγον]ους· ὑπάρχειν δ' αὐτῶι καὶ ἔγκ[τησιν οἰκίας μὲν
 ἡμιταλά]ντου, γῆς δὲ δυεῖν ταλάντ[οι]ν· ἀναγράψαι
 δὲ τόδ]ε τὸ ψήφισμα τὸ γ γραμματέ[α τὸν κατὰ πρῶ
 τανεία]ν ἐν στ[ήλῃ] λιθίνῃι [καὶ] στῆσ[αι ἐν ἀκροπό
 30 λει, τὸ] δ' ἀνάλωμα τὸ [γ]ενόμε[εν]ον [εἰς τὴν ἀναγρα
 φὴν τῆς στ]ή[λης μ]ερίσαι τὸν τ[αμίαν τῶν στρα
 32 [τιωτικῶν.]

4 (μεταλλογράφημα ἐκ φωτογραφήματος τοῦ μνημείου): IG II 380.

στ. 8' ἀξι]ωθεῖς· πρὸ SIG 221₁₂ 276₁₂,
 RIG 475₆ 9/0 (αὐτ. ἴσως ἔκειτο ἀξί]ω<[ι]>θεῖς,
 πρὸ Wilhelm GGA 1900 90, ἄ. σ. 66α).

στ. 9' χρ]ε[ί]ας στοχαζόμενος· πρὸ RIG
 475₆ Πολύβ. Γ' 57₉, πρὸ ἄλλως SIG 278₁₆ 279₁₃.

στ. 10' οχθ]ρωσιν· πρὸ IG II 379 [= SIG
 233]₁₄ (αὐτ. ἴσως ἔκειτο ἡδωλία]₂₃σεν δὲ καὶ
 τὰς θέας, πρὸ II 573₁ [= SIG 433₂, πρὸ Wil-
 helm UDA 235] ἡδ[ω]λιασμένην τὴν θέαν),
 πρὸ ἄλλως ²II 786₆.

στ. 11/2' ἀπολέλειπται τ[ῆς ἐπιδό]σεως].

πρὸ IG II₅ 624^b (= SIG 730) οὐκ ἀπολέλι-
 πται δὲ ₁₀οὐδ' ἐν ἐπιδόσει οὐδεμιᾷ.

στ. 16/7' [-βουλο]μένοις· πρὸ Larfeld
 HGE II 835 836.

στ. 17' ἀξι]ων· πρὸ ἄλλως IG II₅ 385^c₅₈
 (=III 11) 429₂ 467₉₄, V₁ 1146_{51/2}, SIG 270₁₃,
 Larfeld HGE II 739 765 766 831 GE³ 362.

στ. 22/3' ἢ λχ Θαρ[ρύνοντο]₂₃₅ Σιδ]ώνιον.

στ. 26/7' ἔγκ[τησιν] κτλ· πρὸ Wilhelm He
 1889 328 333, Dittmar LS 1891 77 149²,
 ἄ. σ. 65δ - 66α.

Ε'

III 132^b (EM 8416-7· εἰκ. 5)

νώσκειται δὲ ἀσφαλῶς ἡ ὅλη ἐπιγραφή (τὸ ἐν III 544 ἀπότμημα **b**, ἐφ' οὗ τὸ ἐν στ. 3 **αλ**, οὐπω ἠύρεθη)· βάθρον λίθου Ὑμηττίου, ὀπίσω

5

5 (ἐκ φωτογραφήματος τοῦ μνημείου): IG III 132^b.

Νι|κάνωρ Νι|κάνο
ρος Σ|ήμαχ|ίδης
σωθῆς ἐ|κ| μεγά
λου κινδύνου
5 **Ἀσ|Χηπιῶι και**
Ὑγι|ΕΙ|α εὐχῆν.

στ. 1 δύναται νὰ ἀναπληρωθῇ καὶ **Νι|κάδας**, **Νι|κῆτης**, **Νι|κοφῶν** κλπ· στ. 5 πρὸς ἄλλως IG V₁ 1313 (ἄ. σ. 66δ)· ἐν στ. 6 πρῶτον ἐχάραξεν Ὑγιεία, ὕστερον δὲ ἐξεκόλαψε τὸ **ει** μετὰ τὸ **α** δὲν ὑπάρχει **ι**.

F'

III 544 (=OGI 347· EM 8272-6) συγκολληθέντων καὶ ἄλλων τινῶν ἀποτμημάτων, ἐγνώσθη τὸ ὕψος καὶ τὸ πλάτος τοῦ λίθου, ἀναγι-

ἑλλιπές, ὕψ. 0 225, πλ. 0 765. πάχ. σφζ. ὡς 0 31 ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας σφίζονται λείψανα δύο ἐγγλυμάτων (πρὸς ἐμπέδωσιν τοῦ ἀγάλματος) καὶ ἔμπροσθεν αὐτῶν μεταξὺ τὸς τετράγωνος (0 05 × 0 05 × 0 05· εἰκ. 6) ἡ ἐπιγραφή (γρ. ὕψ. ὡς 0 039) ἔχει ὡδε:

ὁ δῆμος

Δηϊόταρ|ο]ν Σινόριγος
[Γαλατ]ῶν Τολισ[τ]οβωγίων.

στ. 2· **Σι**(οὗ **Δομ**)**νόριγος** (οὕτω γρ. καὶ ἐν OGI III σ. 610[δίσ]). Πρὸς SIG 276²⁷, OGI 269 275₁ 276₂ 348₂ 349₂ 495₁₁⁸ (πρὸς IGR III 472₄) 537₂ 541₂³ (πρὸς Mordmann Marm. Ancyran. 175₂₀) 543₂ 544_{2,3}²⁻⁵, Πλουτ. Ἡθ.

6 (ἐκ φωτογραφήματος τοῦ μνημείου): IG III 544.

257^e 768^b (πρὸς ἐμὰ Κριτ. καὶ ἐρμην. εἰς τὸν Πλουτ. Ἐρωτ. [1894] 31), Πολυαίν. Στρατηγ. Η' 39, Schweizer GPI 43 106².

Ζ'

III 983 (EM 8313): ὑπὸ ν. Prott προσενεμήθη δεξιὸν ἀπόμμημα (EM 8314), οὕτω δ' ἀπετελέσθη βαθρίδιον, λίθου Ὑμητιῖου, μετὰ γείσου καὶ κάτω κυματίου, ἐν ἀριστερᾷ καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἑλλιπὲς (τὸ δεξιὸν ἄκρον σφίζεται ὀλίγον), ὕψ. 0.078, πλ. σφζ. ± 0.31, πᾶχ. 0.32· ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας δύο ἐγγλύμματα πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν ἀγαλματίων (εἰκ. 7) ἢ ἐπιγραφῇ εἶχεν ὡδέ πως

κα ἐξά[γη κατὰ]· στ. 4 κεῖται *πεμτη*· στ. 13 κεῖται *πεμτηκοστάν*· στ. 14 κεῖται *σύγγραφον* (δὲν ὑπάρχει ἀπόσβεσις· πρὸς V₂ 6₅₃ *τῶν κοινῶν σύγγραφον*) — — *ὀλιγοτιμάση[ι]* (σφίζεται λείψανον τοῦ τελευταίου ι) στ. 15 πρὸς IG V₂ 4₁₃ *κα/θίξετοι* (πρὸς Plassart BCH 1915 84³)· στ. 16 ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, *[δς (ἢ εἶ) κα χρ/ή-ξην]* — — *σύγγραφο[ν]*, πρὸς λχ SIG III 435 λ. *χρήξω* (λχ SIG 614 *ἐκτιθέντων πᾶσαν ἀμέραν φανερόν σκοπεῖν τῶι χρήζοντι*, πρὸς Wilhelm BGI 252, κλπ), IG XII₃ 168 (=SIG 49² = Bleckmann IGS 39)₁₁ 170₂₂, *ὁ θέλων* DI 172₂₀, *ὁ ἐθέλων* XII₈ 267₁₆, *τῶι θέ-*

7 (μνημείου φωτογράφημα): IG III 983(=EM 8313) + EM 8314.

δεῖνα πατρόθεν)ου Πειραιέως θυγάτηρ τὴν [θυνατέρα δεῖνα]ον καὶ τὸν ὄν Φιλοκράτην Δ[24]

ἐν στ. 1 μετὰ τὸ *τὴν* ἀποκεκρουμένους χώρος δύο πον γραμμάτων· στ. 1/2· ἢ *τὴν [μητέρα]* δεῖνα (λχ *Ἀρίστι]ον*· ἐπὶ τοῦ κάτω ἄκρου τῆς προσθίας ἐπιφανείας φαίνεται ὡσεὶ *λ ἢ α* ἀντιστοιχοῦν ὑπὸ τὸ *ν* τοῦ *τόν*, ἴσως δὲ καὶ ἄλλου γράμματος λείψανον αὐτόθι ὑπὸ τὸ *ο* τοῦ *ὄν*.

Η'

V₁ 1222 (EM 3553· Τευθρώνης)· κεῖται *φασσ[φός]ρον*, ἐν δὲ στ. 15/6 ἴσως *-ἡελίου κα]τιδεῖν οὐκ ἐ[16]πέκλωσε* θεός (πρὸς V₂ 413, ἄλλως V₁ 1186).

Θ'

V₁ 1421 (= SIG 936, IJ II 340, DI IV α. 756 ^α44, Bleckmann IGS [= Lietzmann KT 115] 57· EM 89· εἰκ. 8· Κυπαρισσίας)· ἑλλείπει ἢ ἄνω δεξιὰ γωνία· στ. 2 ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, *[δ τι] τίς κα ἐσάγ[η] εἰς* (πρὸς στ. 7δ *τι δέ τίς*

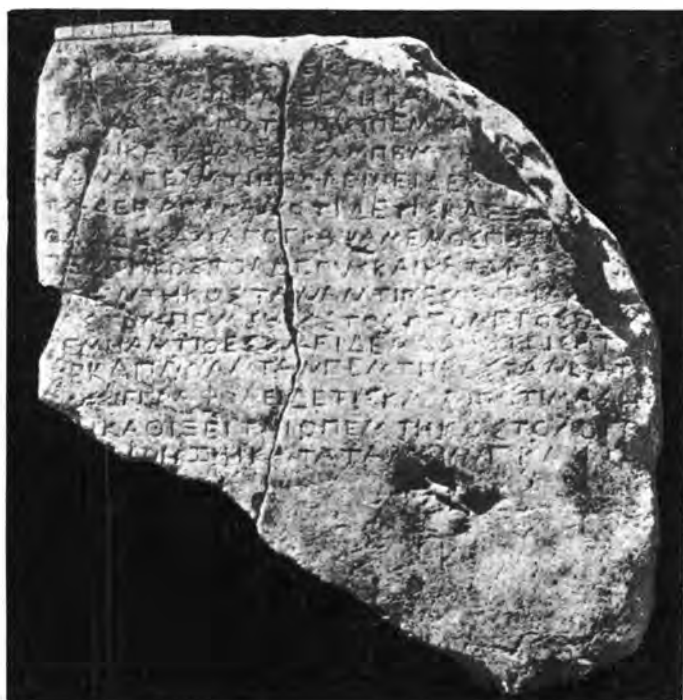
λοντι V₁ 1145₅₂, *]ο [β]ολόμενος* I 39₁ (πρὸς I 59₄₇), SIG 524_[14] 789₄₁, πρὸς Πλάτ. Νόμ. 755^a, Wilhelm Jh 1909 134, *τοῦ βουλομένου* ²II 337, *τῶι βο(ῆ)βουλομένωι* SIG 8 (= RIG 1428)₇ 80₄₂ 439 (= IG II 841^b II₅ σ. 205)₄₃ 552₈₃ 790₆₀ 63, II 476 (= RIG 1501)₁₄ 610₂₁, RIG 1549₁₅, OGI 483₁₈₄, *τὸν βο]λόμενον* SIG 439₅₁, *οἱ βουλόμενοι* AE 1909 271 (AE 1910 399 = RIG 1556· εἰκ. 9 σ. 75^a αὐτ. κεῖται *χε τῶι Ἀμφιεράωι* — *κα₅/τ]ὰ τὸν βωμόν* καὶ ₈ — *ἐστιν □ δπως* — *ἐπι□□₅[ε]* (= {σ})*ν* (= {κ})*ευασθέντων* — ₁₀ — *ιερω□ ἀγαθεῖ*₁₅ — *θεδν □ ἀνα₁₄γράψαι* ₁₅ — *ιερόν □ ἐπαινέσαι* δὲ ₂₄ — *καὶ τούτων* ₂₇ — *καὶ λόγους ἀποδοῦναι* (ἐν II₅ 614^b [= SIG 192]₄₈ ἔκειτο, ὡς εἰκάσαι, *ἀπαντα [ταῦτα] καὶ ἀποδοῦσ[ιν] τοῦξ λόγους]*, πρὸς Ἀρθανιόπουλος Εὔθυνοι ἀρχ. [1900] 18 126) *ὧν ἂν οἰκο₂₅[νο]μ[ή]σως]* (πρὸς Ziehen LGS 38^a ₄₀ 38^b [= RIG 1533]₂₆) *τῶι κοινῶι*· _α38 *Θεομένης Ραμνούσιος* (πρὸς Sundwall NPA 18 94 96 177· ²II 681_β ₂₃ ἴσως

Θε[ότιμ]ος, β²⁴ **Θε[ομέ]νης** β³³ **[Τι]μοκρ[ά]-
της Οί[να]τος** (ἴσως ἔκγονος τοῦ ἐν II 944
Τιμ - Ἐπι[κρ]άτους [PA 13586], εἰ ἐκεῖ
ἔκειτο **Τιμ[οκράτης]**, πρὸς II 1608 [II, σ. 263,
PA 10316]) β³⁴ **Θε[ό]φι[λ]ος Δαμπιρεὺς**
[πρὸς PA 7149 7150 7150^a, Sundwall NPA
97 164]¹⁰, πρὸς **σκοπεῖν τῶι βουλομένωι**
Ἄνδοκ. Α' 83 84 (πρὸς SIG 517), Δημοσθ. ΚΔ'
18, IG I 98^{7/8} 99^{6/7} (Larfeld HGE II 933),
²II 487^{8/9}, XII⁷ 515⁸⁹ (ἐν XII⁷ 518 [= AEτ
3613 = EM 8929]₁, γρ. **Συντύχην** [τὸ ὄνομα

sart - Blum BCH 1914 448¹ ἐν OGI 213
ἔκειτο ἴσως ¹⁵**[αὐτὸν ἔνεκα τῆς περι τὸν
θεὸν εὐσεβείας**, πρὸς Schweizer GPI 36¹).

I'

V1 1532 (Ἄνδανίας) ἀποσταλὲν ὑπὸ τοῦ
ἀρχαιολογικοῦ τοῦ ὑπουργείου τμήματος ἀπό-
κειται ἐν τῷ ἐπιγραφικῷ μουσεῖῳ (EM 12461)
εἶνε ὀπισθόγραφον· ἐν V1 1532 ἐξεδόθη (ἀτε-
λῶς πῶς) ἢ ἐπὶ τῆς ἐτέρας ἐπιφανείας ἐπιγραφῆ.

8 (λίθου φωτογράφημα) : IG V₁ 1421 (εἰς σ. 73α, Θ').

ἄπαντᾶ ἄλλοθί τε καὶ ἐν Keil - vPremenstein
Lydien I 138₆· περὶ τοῦ ἐν Lyd. I 138₄ πρὸς
αὐτ. 137_{2/3} 149₈ σημ.], μετὰ δὲ τὸ **ἤγαγε** πρόσθ.
κάθετον [ἵνα δηλωθῇ τὸ τέλος τοῦ 6^{ου} στίχου καὶ
ἡ ἀρχὴ τοῦ 7^{ου}]), VII 235 (= Solmsen IDS
57₄₃³¹ σ₄₃ **σκοπεῖν (τ)οῖ βολομένοι**), πρὸς Wil-
helm BGI 236 240 κέ, 242 253 284 κέ, **πᾶσιν**
ῥορῆν φανερά IG V₁ 255, **πᾶσιν ὄραν φ]**
νερόν IG IV 954, **θύειν τῶι β[σ]λομένωι**
AE 1909 247 (= AE 1910 173, 1911 79 209 214,
AEEτ 1912 496, 1916 265, κλπ, ENA 1912 161
191, πρὸς Wilhelm BGI 69 κέ, AE 1909 249²,
IG V₂ 16₆, Larfeld HGE I 512 514, Nach-
manson Eran. Succ. 1909 30 1912 185, Plas-

IA'

V2 275 (EM 11533· Μαντινείας)· στ. 5 ὁ λι-
θουργὸς παραλιπὼν τὸ **πο** τοῦ **τρόπον** ἐχάρα-
ξεν αὐτὸ ὕστερον κάτωθεν τοῦ **ρο**, ὡσαύτως δὲ
σφαλεῖς ἐχάραξε τὸ **ν** τοῦ **αὐτῆ** κάτωθεν τοῦ
ατ, στ. 8 κεῖται **Κο[λ]εσ[τ]ινιανῶ**, στ. 9 εἰρή-
σθω ἐκ περισσοῦ ὅτι ἐπὶ τοῦ λίθου κεῖται
Σ(οῦ Π)όλωνος, στ. 14 ἐπὶ τέλει μετὰ τὸ **προσ**
σφίζεται τὸ ἀριστερὸν ἡμισυ τοῦ **η**.

IB'

Μιστρᾶ Ἑβραϊκαὶ ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι.
Ἐπὶ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τοῦ ὑπουργείου τμή-

ματος ἀποσταλεῖσαι ἀπόκεινται ἐν τῷ ἐπιγραφικῷ μουσεῖῳ (EM 12470 - 12506) 37 λίθιναι στήλαι φέρουσαι ἑβραϊκὰς ἐπιτυμβίους ἐπιγραφάς.

9 (λίθου φωτογράφημα· εἰς σ. 73δ):
ΑΕ 1909 271 (EM 8101).

ΙΓ'

Προστεθήτωσαν καὶ τάδε. Ἡ μεταγραφὴ ἔστω

ἀκριβεστάτη τοῦ κειμένου ἀντιγραφὴ ἄνευ ἀναπληρώσεως τῶν ἀποκοπῶν καὶ τῶν ἄλλων παραλείψεων ἢ ἀκέσεως ἄλλων ἀμαρτάδων, τὰ δ' ἔσφαλμένα γράμματα ἢ ἐπὶ ἀκουσίων ἄνευ κενῆς θέσεως παραλείψεων τὰ προσαφῆ τυπούσθων διὰ παχυτέρων στοιχείων. Ἐν πάσῃ ἐπιγραφῆς μεταγραφῇ ἢ λέξεως παραθέσει ἢ ὑπὸ τὰ γράμματα στιγμή σημαίνεται αἰετοποτε **μόνον** ἀμφιβολίαν περὶ τὴν ἀνάγνωσιν ἢ περὶ τὴν ἀναπλήρωσιν, ἐπεχέτω δὴλον ὅτι τάξιν ἐρωτηματικοῦ σημείου, τὰ δὲ γράμματα τότε γραφέσθων ἄνευ μὲν ἀγκυλῶν, λχ **α**, ὅταν σφῆται λείψανόν τι αὐτῶν, ἐν ἀγκύλαις δέ, [**α**], ὅταν μηδὲν σφῆται, πρὸς Wilhelm AM 1914 181. Διὰ τῶν σημείων □ ἢ □□ δηλοῦνται ἐν τε τῷ κειμένῳ καὶ ἐν τῇ μεταγραφῇ αἱ διαλείψεις, ἡγουν αἱ δι' οἰονδήποτε λόγον ὑπὸ τοῦ τεχνίτου, ἐκόντος ἢ ἄκοντος, κεναὶ μεταξὺ λειφθεῖσαι θέσεις. Ὅπου δ' ἂν ἐν ὑστέρᾳ μεταγραφῇ ἢ λέξεως παραθέσει, ἐπὶ ἀτελείας ἢ πλημμελείας, μόνη ἢ τοῦ πλήρους ἢ ὀρθοῦ ἀναγραφῆ κριθῆ ἀναγκαία, γινέσθω τῶνδε τῶν σημείων χρῆσις. Ἐν ἀπλῇ παρενθέσει ( ) γράφονται τὰ ἀτελῶς ὑπὸ τοῦ τεχνίτου γεγραμμένα, λχ, εἰ ἀντὶ τοῦ Α γέγραπται Λ, δηλοῦται ὧδε (**α**)· ἐν διπλῇ δὲ παρενθέσει (( )) γράφονται τὰ ἐξεπίτηδες ἐν μέσῳ λέξεως ἢ ἐπὶ τέλει παραλελειμμένα, λχ **ϑ**((**εο**))**ϑ**, **Δχαρ**((**νεύς**)). Ἐν ἀγκύλαις τοιαῖσδε [ ] τίθενται τὰ γράμματα, ὧν παραλειφθέντων ὑπὸ τοῦ τεχνίτου ἄκοντος, ὡς λχ ἐνίοτε ἐν τῇ στοιχηδὸν γραφῇ, ἢ θέσις ἔμεινε κενή. Ἐν διπλαῖς ἀγκύλαις [ ] τίθενται τὰ ὅλως, ἡγουν μὴ λειφθείσης κενῆς θέσεως, ὑπὸ τοῦ τεχνίτου ἄκοντος παραλειφθέντα. Ἐν τῷ σημείῳ { } τίθενται τὰ γράμματα, ἀνθ' ὧν ὁ τεχνίτης σφαλῆς ἄλλα γέγραφε. Εὐκταῖον δὲ καθ' ὅλου εἶνε ὅπως κοινῇ ὀρισθῆ ἑνιαία τις σημειογραφία, πρὸς ΑΕΛ (δηλ. Λεύκωμα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τυπωθὲν τῇ 30 8 12) 4-8. Σύλλυβος δ' ἔστω ἀπάντων, εἰ δυνατόν, ὀνομάτων τε ἅμα καὶ πραγμάτων, εἰς καὶ μόνος (πρὸς λχ Roberts-Gardner IGE II σ. 545 κέ, ΑΕ 1913 F κέ). Διὰ κεφαλαίων μὴ γράφειν ὅλην λέξιν, ἀλλὰ καθ' ὅλου μόνον τὸ ἀρκτικὸν τῶν ἔθνικῶν καὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων γράμμα. Περὶ τῆς σελιδώσεως εἰρησθῶ ὅτι **ἐπὶ πάσης σελίδος καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς πρώτης** θετέον ἀριθμόν, ἐν δὲ τοῖς ἀποσπάσμασιν, ἡγουν πραγματείαις, αἵτινες, ἐν περιοδικοῖς ἢ ἄλλοις συγγράμμασι κατακεχωρισμένα, ἰδίᾳ διατίθενται, τηρητέον αἰ-

ποτε τὴν πρώτην σελίδωσιν, οὐ θετέον δηλὸν μονεύηται, μὴ ἀναγραφέσθω μόνῃ ἢ κεφαλῆς ὅτι ἰδίαν σελίδων ἀριθμησιν (1, 2, 3 κλπ), ἀλλὰ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ οἰκτεῖον σύγγραμμα (μετὰ μόνῃ τὴν τοῦ συγγράμματος ἐν ᾧ εἰσι κατα- τοῦ ἔτους καὶ τῆς σελίδος) ἢ μόνον τοῦτο (ἀνευ κεχωρισμέναι ὅταν δὲ τοιαύτη πραγματεία μνη- τῆς κεφαλίδος).

Ἄναγράφιον τῶν ἐν ΑΔ 1915¹⁹⁵⁻²²⁴ 1916^{II 63α-76δ} ἐξεταζομένων.

(II = Παράρτημα [τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου]· α = ἀριστερά [στήλη σελίδος], δ = δεξιά.)

σύγγραμμα	ΑΔ		σύγγραμμα	ΑΔ		σύγγραμμα	ΑΔ	
	1915 σ.	1916 Π σ.		1915 σ.	1916 Π σ.		1915 σ.	1916 Π σ.
AE 1889 15	-	65α	II 51	-	64δ	II 452	211	
1891 87	-	65α	55	211		453	218	
1905 247	-	65α	85	206		454	216	
1909 247	-	74α	105	210		456	223	67
AE 1909 271 (1910 399)	-	73δ	120	208		458	-	70α
AM 1889 102	211		123	212		464	215	
1910 47	221		124	213		477	223	
1910 177	211		139	211		478	213	
1911 75	-	69α	»	224		492	-	69α
Ἀριστοτ. ΑΠ 63 ₄	-	70α	140	221		492	-	69α
» Δ' ΑΑ'	-	70δ	142	211		498	215	
» Δ' ΑΕ'	-	70δ	153	211		575	-	64δ
BSA 1901,2 225	214		159	210	63δ	621	-	63α
DI 5101	-	64α	182	212		639	223	70δ
Ziehen LGS 130	-	64α	212	215		646	-	66α
OHoffmann GD II 101	-	65δ	223	-	64δ	656	-	65δ
» » »	-	66α	226	214		666	-	63δ
Ἡσύχιος λ. κροταφίς	-	64δ	229	215		681	-	73δ
IG I 58	210		242	209		706	-	65δ
I ₉ 321	-	69α	293	-	64δ	732	-	65δ
II 221	217		334	213	65δ	786	-	65δ
»	224		335	211		802	-	65δ
379	-	71α	336	219		IV 558	-	63δ
380	-	70δ	340	211		V ₁ 1222	-	73α
431	218		343	213		1421	-	73α
»	219		348	211		1532	-	74δ
»	224		349	212		V ₂ 275	-	74δ
438	-	63α	350	211		VII 4254	215	
455	-	63α	354	213		IX ₁ 694	-	64α
464	-	63δ	360	213	65δ	IX ₂ 104	214	
470	-	63δ	365	209	63δ	XI ₂ 233	-	63δ
475	212		366	215		XII ₇ 518	-	74α
477 ^b	215		367	212		XII ₈ 40	-	66α
559	-	64δ	372	216		Jh 1908 57	-	64α
II ₅ 591 ^c	-	69δ	378	201		Meisterhans GAI 21	-	69α
II 607	-	63δ	382	216		» 37 (=67=287)	210	
II ₅ 614 ^b	-	63δ	383	205		»	171	69α
»	-	73δ	»	222		OGI 213	-	74δ
II 620	-	65α	384	206		» 347	-	72α
758	203		385	204		ΠΠαπαγεωργίου ΡΑ 5	213	
791	221		386	202		Παυσανίας F' 17 ₄	-	69δ
809	-	65δ	»	208		RIG 474	-	65α
812	219		390	209		475	-	71α
II καὶ II ₆ 834 ^b	203	63α	391	213		1514	-	69α
»	-	64δ	398	-	66α	1556	-	73δ
»	-	65δ	399	217		SIG' 153 (=305)	-	65δ
II 835 836	-	63α	»	221		192 (=485)	-	63δ
II 944	-	74α	400	221	66α	»	-	73δ
II ₅ 1054 ^d	-	66α	405	217		216 (=426)	-	66α
III 132 ^b	-	72α	410	224	65δ	233 (=497)	-	71α
544	-	72α	415	203		538	-	66α
983	-	73α	421	223		587	-	63α
»II 10	210		422	223		»	-	64δ
12	213	63δ	435	-	69α	»	-	65δ
17	-	66δ	449	202		588	-	64α
24	-	67α	451	215		610	-	64α
40	214		»	223		614	-	64α

(ἐτυπ. . . 6 15.)

Βασίλειος Λεονάρδος.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΟΥΣΕΙΟΙΣ

ΠΡΟΣΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΕΝ ΑΥΤΩΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

Τὰ τελευταίως γενόμενα ἄξια λόγου προσκτήματα τοῦ Ἐθν. Μουσείου εἰσὶ τὰ ἑξῆς κατὰ χρόνον τῆς καταθέσεως αὐτῶν καὶ ἐκθέσεως ἐν αὐτῷ.

1) Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον (εἰκ. 1) εὐρεθὲν ἐν Σουνίῳ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1915 (Στάης). Σώζεται μόνον κατὰ δύο τρίτα τῆς πλακῶς αὐτοῦ καὶ εἰκονίζει γυμνὸν ἔφηβον, ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ ἄνω. Ἡ πλάξ τεθραυσμένη καὶ ἔλλιπής πρὸς τὰ κάτω, ἀπολήγει ἄνωθεν εἰς ἀετωμάτιον μετ' ἀκρωτηρίων, ὡς τὸ ὑπ' ἀριθ. 739 τοῦ Μουσείου, ἀλλὰ καὶ τοῦτο κατὰ τὸ μέσον αὐτοῦ ἔλλιπές. Ὁ εἰκονιζόμενος ἔφηβος ἴσταται ὄρθιος ἔχων τὴν κεφαλὴν μὲν πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένην καὶ ἐντελῶς κατὰ κρόταφον, τὸ δὲ σῶμα μικρὸν πλαγιαζόν πρὸς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, οὕτως ὥστε νὰ καταφαίνεται ὁ ἐρρυθμῶς καὶ περιτέχνως ἐσηματισμένος γυμνὸς αὐτοῦ θώραξ καὶ οἱ βραχίονες. Τὴν δεξιὰν φέρει ὁ νεκρὸς ἔφηβος πρὸς τὰ ἄνω, θέτων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ μετάλλινον στέφανον, οὗ ἄπτεται διὰ τῶν τριῶν πρώτων τῆς χειρὸς αὐτοῦ δακτύλων, προφανῶς αὐτοστεφανούμενος. Τοῦ στεφάνου, πιθανῶς ἐκ χαλκοῦ, ἐξαφανισθέντος, τὴν ὑπαρξίν καὶ θέσιν μαρτυροῦσιν ἔνδεκα περὶ τὸ μέτωπον μικραὶ ὀπαί, σώζουσαι ἔτι ἴχνη μολύβδου (πάντως πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ στεφάνου) καὶ ἴχνη χαλκοῦ, ὑπολείμματα τῆς ὕλης ἐξ ἧς ὁ στέφανος. Ἀλλὰ καὶ δὲν εἶνε ποσῶς ἀπίθανον, τὸ στέλεχος μὲν τοῦ στεφάνου νὰ ἦτο ἐκ χαλκοῦ πεποιημένον, τὰ φύλλα δὲ αὐτοῦ ἐκ χρυσοῦ, ὡς ἔχομεν τοιαῦτα δείγματα ἀρχαίων στεφάνων ἐν τῷ Μουσείῳ. Τὴν θέσιν τοῦ στεφάνου περὶ τὸ μέτωπον καὶ τὴν κόμην, πλὴν τῶν ὀπῶν, μαρτυρεῖ καὶ τὸ ἀνεπεξέργαστον ταύτης, ὅπου τὰ φύλλα τοῦ στεφάνου ἐκάλυπτον ταύτην, ἔνδειξις τοῦ ὅτι οὗτος ἐτέθη ὑπὸ τοῦ γλύπτου συγχρόνως τῇ ἐπεξεργασίᾳ τοῦ

ἔργου. Ἦτο δὲ ὁ τεχνίτης οὗτος τῶν ἀρίστων πάντως τῶν συγχρόνων αὐτοῦ, διότι καὶ τὸ ἔργον τοῦ αὐτοῦ εἶνε τὸ ἄριστον τῶν διασωθέντων τῆς προφειδιακῆς τένης. Καὶ φέρει μὲν εἰσέτι τοῦτο ἐλαφρῶς τὰ χαρακτηριστικὰ

Εἰκ. 1. Σουνίου, ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον.

τῆς ἀρχαϊκῆς τένης, ἰδίᾳ κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν χειλέων, ἀλλὰ καὶ μετέχει ὅλης ἐκείνης τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀρμονίας τῶν μετ' οὗ πολὺ δημιουργηθέντων ἀριστουργημάτων τῆς φειδιακῆς τένης. Τὸ προσκτεθὲν ἀνάγλυφον τοῦτο, περὶ οὗ ἄλλαχού πλείονα, εἶνε ἀσφαλῶς τὸ κάλλιστον τῶν διασω-

θέντων τῆς προφειδιακῆς τέχνης ἔργων, συνάμα δὲ καὶ τὸ προσγεφυροῦν ἀμέσως τὸν παλαιότερον ρυθμὸν πρὸς τὸν νεώτερον τῆς φειδιακῆς τεχνοτροπίας. Ὑψος αὐτοῦ 0,59 πλ. 0,48.

2) Κολοσσαία κεφαλὴ Διὸς (εἰκ. 2), καθημένου προφανῶς, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ μεγέθους αὐτῆς. Εὐρέθη ἐν Αἰγείρᾳ κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1916, ἐν δοκιμαστικαῖς ἀνασκαφαῖς ἐνεργηθείσαις ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς ἐν Ἀθήναις σχολῆς, ὑπὸ τὴν Διεύθυνσιν τοῦ κ. Walter. Τῆς κεφαλῆς σώζεται κυρίως τὸ πρόσωπον, φέρον

Εἰκ. 2. Αἰγείρας, κολοσσαία κεφαλὴ Διὸς.

καὶ τοῦτο μικρὰς τινὰς βλάβας κατὰ τὴν κόμην, τὴν ῥίνα καὶ τὸ γένειον, τοῦ ῥπισθεν μέρους αὐτῆς, παρενθέτου ὄντος καὶ ἐξ ἄλλου τεμαχίου μαρμάρου, τέλεον ἐξαφανισθέντος. Βαθὺν κοίλωμα ὀπισθεν τοῦ προσώπου λαξευθέν, δεικνύει ἀκριβῶς τὴν θέσιν ἔνθα τὸ ἀπολεσθὲν τμήμα τῆς κεφαλῆς προσηρμόζετο καὶ συνεγομφοῦτο πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ὅλης κεφαλῆς τοῦ Θεοῦ.

Τὸ πρόσωπον ἔφερον ἐνθέτους καὶ ἐξ ἄλλης ὕλης κατεσκευασμένους ὀφθαλμούς, δυστυχῶς μὴ διασωθέντας, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀλλοιοῖ αἰσθητῶς τὴν ἔκφρασιν τῆς μορφῆς. Ὁ τύπος τοῦ προσώπου ἐνθυμίζει ἐν τισὶ τῶν χαρακτηριστικῶν

αὐτοῦ, ἰδίᾳ κατὰ τὴν διάταξιν τῆς κόμης, τοῦ γενείου καὶ τοῦ μύστακος, τὸν κλασσικὸν τύπον, οὐτινος ἀπομίμησιν ἔχομεν ἐν τῇ γνωστῇ προτομῇ τοῦ Διὸς Ottricoli ἐν Βατικανῶ. Ὑποθέτομεν δὲ ὅτι καὶ τὸ ἐξ Αἰγείρας ἄγαλμα τοῦ Διὸς τούτου ὁμοίαν τινὰ τοῦ τύπου προέλευσιν εἶχεν. Κατὰ πόσον δὲ τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ τὴν ἐπεξεργασίαν ἐν πολλοῖς πλημμελές, δυνατὸν νὰ ταύτισθῇ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Πανσανίου (7. 26. 4) μνημονευόμενον, καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐκλείδου, Ἀθηναίου γλύπτου, ποιηθέν, ἀπόκειται εἰς τὸν εὐτυχῆ

Εἰκ. 3. Δήλου, ἀγαλμάτιον Ἀρτέμιδος Ἐθν. Ἀρχαιολ. Μουσείου ἀριθ. 1829.

εὐρετὴν αὐτοῦ, ἐν εὐκαίρῳ χρόνῳ, νὰ ἀποδείξῃ. Ἡμεῖς ἀρκούμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ λατρευτικὸν ἄγαλμα τοῦ Εὐκλείδου πεποιημένον ἦτο κατὰ Πανσανίαν, ἐκ Πεντελησίου μαρμάρου, τὸ ἡμέτερον δὲ πάντως εἶνε ἐκ Παρίου. Ὑψος τοῦ προσώπου ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς κόμης μέχρι τοῦ ἄκρου τοῦ γενείου 0,90 πλάτος δὲ προσώπου, 0,40.

3) Ἀνάγλυφον ἀναθηματικὸν εὐρεθὲν ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς Ἀμφιαρείου (Λεονάρδος) κατὰ τὸ 1916. Ὁρθογωνίου σχήματος, ὡς συνήθως, τὸ ἀνάγλυφον φέρει τριπλὴν παράστασιν ἰάσεως

ἀσθενοῦς διὰ χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως αὐτοῦ τοῦ θεοῦ (Ἀμφιαράου - Ἀσκληπιοῦ). Κατὰ ταῦτα τὸ ἀνάγλυφον εἶνε ἐξόχως σημαντικόν, καθ' ὅσον δι' αὐτοῦ λύεται ὀριστικῶς τὸ ζήτημα τῆς ἐκτέλεσεως χειρουργικῶν ἐπεμβάσεων ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἀσκληπιείοις. Καὶ ἀριστερὰ μὲν εἰκονίζεται ὁ θεός, ἐν τῇ συνήθει αὐτοῦ ἀμφιέσει καὶ ἐπὶ τῆς ράβδου αὐτοῦ ἐρειδόμενος, κρατῶν δὲ χειρουργικὸν ἐργαλεῖον (καμπυλοειδὲς μαχαίριον) τέμνων ὄγκον τινὰ πιθανῶς, νεανίου ἰσταμένου πρὸ αὐτοῦ καὶ ὑποβαστάζοντος διὰ τῆς ἀριστε-

μέρους. Ὑψ. 0,33 πλ. 0,53. (Προβ. Ἀρχ. Ἐφημ. 1916 σελ. 118 καὶ ἔξ.).

4) Κεφαλὴ εἰκονιστικὴ (;) γυναικεῖα εὑρεθεῖσα ἐν Δήλῳ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1916 καὶ ἀναγνωρισθεῖσα ἐκεῖ ὑπὸ τῶν ἀνασκαπόντων γάλλων ἀρχαιολόγων ὡς ἀνήκουσα εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 1829 ἀκέφαλον γυναικεῖον ἄγαλμα, τὸ ἀποτεθειμένον ἐν τῷ Ἐθν. ἐν Ἀθήναις Μουσείῳ ἀπὸ τριακονταετίας καὶ πλέον. Οὕτω συνεπληρώθη καὶ ἀνιδρύθη ἐπὶ βάθρου τὸ ὑπὸ τὸν ἄνω ἀριθμὸν ἄγαλμα «Ἀρτέμιδος»

Εἰκ. 4. Ἀπόλλων πατρῶος Εὐφρά-
νορος (i)

Εἰκ. 9. Ἀγαλμάτιον Ἀφροδίτης;
ἀριθ. 8367.

ρᾶς τὸν νοσοῦντα δεξιὸν βραχίονα, ὃν ἐγχειρεῖ ὁ θεός. Τὸ μέσον τοῦ ἀναγλύφου καταλαμβάνει κλίνη ἐφ' ἧς ὁ αὐτός, ἴσως, νεανίας κατακείμενος καὶ νοσηλευόμενος δέχεται τὰς περιποιήσεις τοῦ ἱεροῦ ὄφρατος (αὐτοῦ δηλ. καὶ πάλιν τοῦ θεοῦ) ὀρθουμένου ὀπισθεν τῆς κλίνης καὶ λείχοντος ἢ πληγῆν. Εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν ἢ αὐτὴ νεανικὴ μορφή ἰσταμένη καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἀτενίζουσα, σεβίζει αὐτὸν διὰ τῆς χειρός, εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ ἰάσει ἐκφραζουσα. Τὸ ἀνάγλυφον σώζεται ἄρτιον, ἀνάγεται δὲ ὡς ἐκ τῆς τεχντροπίας αὐτοῦ, εἰς τὸν Δ^{ον} π. Χ. αἰῶνα. Ὁ ἀναθέτης γνωρίζεται δι' ἐπιγραφῆς κατὰ τὸ κάτω

(εἰκ. 3) ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν Ἑλληνορωμαϊκῶν ἔργων τοῦ Μουσείου. Εἴπομεν ἄγαλμα Ἀρτέμιδος, καθόσον, καίπερ εἰκονίζον τοῦτο πιθανῶς θνητὴν τινα, παριστᾷ ὅμως αὐτὴν ὑπὸ τὸ σχῆμα Ἀρτέμιδος ἐν κινήσει, προβάλλουσαν τὸν δεξιὸν (ἔλλιπὴ κατὰ τὰ ἄκρα) πόδα, ἐφ' οὗ στηρίζεται, καὶ κρατοῦσα πιθανῶς διὰ τῶν ἐλλειπουσῶν χειρῶν τῇ ἀριστερᾷ μὲν τὸ τόξον καὶ τῇ δεξιᾷ βέλος. Ἐπὶ τοῦ στήθους λοξῶς φερόμενος ἱμάς, καὶ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου φαινόμενοι ὄπαι προδίδουσι τὴν ὑπαρξιν φαρέτρας ὑπὸ τὸ ἱμάτιον, δι' οὗ καλύπτεται τὸ σῶμα ὀπισθεν. Ἡ ὡς θεὰ εἰκονιζομένη ρωμαία ἴσως Δέσποινα φέρει

οὐχὶ τὸν συνήθη βραχὺν τῆς Ἀρτέμιδος χιτῶνα, ἀλλὰ ποδῆρη τοιοῦτον¹. Ἡ ἔργασία τοῦ ἀγάλματος σχετικῶς πρὸς τοὺς χρόνους τῆς ποιήσεως αὐτοῦ, εἶνε ἱκανῶς ἐπιμελής, ἰδίᾳ δὲ τῆς κεφαλῆς, τῆς σωζούσης καὶ ἔχνη χρωματισμοῦ. Ὑψ. ὄλικόν 1,39.

5) Ἐπίσης ἐν τῇ αὐτῇ αἰθούσῃ τοῦ Μουσείου ἀνιδρύθη μεταφερθὲν ἐκ Δήλου τὸ ἐκεῖ πρὸ ἐτῶν εὗρεθὲν καὶ δημοσιευθὲν ἐν Β. Σ. Η. 1906 πίν. 18, περίφημον σύμπλεγμα «Ἀφροδίτης Πανὸς καὶ Ἔρωτος». Ἡ θεὰ γυμνὴ ἐντελῶς, τοῦ τύπου περίπου τῆς τῶν Μεδίκων, ἀπειλεῖ διὰ τοῦ σανδαλίου αὐτῆς, κρατουμένου διὰ τῆς ἀνυψομένης δεξιᾶς χειρὸς αὐτῆς τὸν περιπαθῶς περιπτευσόμενον αὐτὴν τραγόποδα θεόν, εἰρω-

Εἰκ. 12. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον ἀριθ. 3378.

νικῶς πρὸς αὐτὸν ἀτενίζουσα. Ὁ μικρὸς Ἔρως ὡσεὶ ἱπτάμενος, (ἐλλείπουσιν αἱ πτέρυγες), ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὤμου τῆς μητρὸς προσερεϊδόμενος ἀπωθεῖ χαριέντως, ἀπὸ τοῦ κέρατος λαμβάνων, τὸν ἀσελγῆ ἐπιδρομέα. Τὸ σύμπλεγμα φέρει ἐπὶ τοῦ συμφοῦς βύθρου καὶ ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν Ὑψ. 1,33. Βάσεως 0,13.

6) Ἀνιδρύθη ἐπίσης ἐπὶ βύθρου, ἀλλ' ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς τοῦ Μουσείου (διὰ τὸ δυσχερὲς τῆς μεταφορᾶς καὶ τὴν ἔλλει-

¹ Τὸ ἄγαλμα δηλ. ὁμοιάζει, ὡς πρὸς τὸν τύπον, τῷ ἐν Βερολίῳ (ὑπ' ἀριθ. 59), γνωστῷ ἀγάλματι ὑπὸ τὴν προσωνομίαν «Artemis Colonna».

ψιν καταλλήλου χώρου ἐν τῷ Μουσείῳ) τὸ ἀπὸ ἐτῶν κατακείμενον εἰς δύο τεμάχια ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου κολοσσαῖον ἀκέφαλον ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος Κιθαρωδοῦ («Πατρόφου») τὸ εὗρεθὲν κατὰ τὸ 1907 ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῆς Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας παρὰ τὴν βασιλείον Στοᾶν ἐν Ἀθήναις, κάτωθεν τοῦ καλουμένου Θησειοῦ (εἰκ. 4). Τὸ περισπούδαστον τοῦτο ἄγαλμα, πρωτότυπον ἔργον πάντως ἐξόχου τεχνίτου τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος (Εὐφράνορος;) καίπερ ἀκέφαλον καὶ ἠκρωτηριασμένον πολλαχού, ἰδίᾳ κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ θώρακος, δὲν εἶχε δημοσιευθῆ εἰσέτι, ὡς ἐκ τοῦ ἀδυνατοῦ τῆς ἀπεικόνισεως αὐτοῦ, κατακείμενον καὶ δίχα τεμημένον.

Ἦδη παρέχοντες αὐτοῦ πρόχειρον τινὰ μικρὰν ἀπεικόνισιν ἀναμένομεν παρὰ τῶν διακιομένων, ὡς ἐκ τῆς εὐρέσεως αὐτοῦ, λεπτομερῆ τοῦ ἔργου δημοσίευσιν, ἔργου χρήζοντος ἀληθῶς καὶ μελέτης ἐπιμελοῦς καὶ δημοσιεύσεως ἐκτενοῦς, ἀναλυτικῆς δὲ τῆς ἐξόχου τεχνιοτροπίας αὐτοῦ ἕψ. σωζ. 2,47.

Εἰσήχθησαν πρὸς τούτοις τελευταίως εἰς τὸ Μουσεῖον, κατ' ἔκθεσιν τοῦ ἐφόρου τῆς συλλογῆς τῶν γλυπτῶν, τὰ ἐξῆς ἀρχαῖα σημεῖα διὰ τῶν ἀριθμῶν καταλόγου τῶν Γλυπτῶν τοῦ Ἐθν. Μουσείου.

3379 Ἀνάγλυφον ἐπιτύμβιον μετ' ἀετωματίου (παρ. πίν. 11, εἰκ. 5). Σώζονται τρεῖς ἰστάμενα μορφαί, ἦτοι νεανίας ὄπλιτης μετὰ κράνους καὶ ἀσπίδος ἀποχαιρετῶν τὴν πρὸ αὐτοῦ ἰσταμένην γυναικίαν μορφήν, ὅπισθεν τῆς ὁποίας ἑτέρα γυνή, ἐπίσης ἰσταμένη. Πασῶν τῶν μορφῶν τὰ πρόσωπα ἀποκεκρουμένα, τοῦ δὲ ὄπλιτου λείπει ἐπίσης καὶ τὸ κάτω ἡμισυ δεξιὸν μέρος τοῦ σώματος. Τέχνη λίαν ἐπιμελής τῶν καλῶν ἐλληνικῶν χρόνων ἕψ. 1,40 πλάτ. 0,93. Εὗρεθῆ ἐν Μενιδίῳ ἐν τῷ κτήματι τοῦ Ἀντ. Βισσαράκη τῷ 1916.

3368 Στήλη ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου μετὰ παραστάδων καὶ ἀετωματίου ἐν τῷ τυμπάνῳ τοῦ ὁποίου ἐπιγραφή πέντε στίχων:

ΑΥΡ. ΑΘΗΝΙΩΝ
ΑΥΡ. ΣΑΝΒΑΤΙΔΑΤΗΝΓΛΥ
ΚΥΤΑΤΗΝΣΥΝΒΙΟΝΕΙΝΕΚΕ
ΣΩΦΡΟΣΥΝΗΣΚΑΙΠΡΑΞΕΩΣΓΕ
ΩΡΓΙΚΗΣΜΝΗΜΗΣΧΑΡΙΝ

Ἐπὶ τῆς στήλης γυνὴ ἰσταμένη κατενώπιον, ἐν ποδῆρει χιτῶνι, ἔχουσα τὴν μὲν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ στήθους κεκαμμένην, τὴν δὲ ἀριστερὰν καθεμένην ὑπὸ τὸ ἱμάτιον. Ἡ κεφαλὴ ὄλως ἀποκεκρουμένη, παρὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα

δένδρον (κυβάρισσος) ὕψ. 0,40, πλ. 0,60. Εὐρέθη ἐν Κερατέα Ἀττικῆς ἐν τῷ κτήματι Κ. Ρώμα τῷ 1916.

3366 Ἀγαλμάτιον παιδὸς γυμνοῦ (παρ. πίν. 12, εἰκ. 6) (ἀκέφαλον). Ἰστάμενον ἐπὶ συμφοῦς πλίνθου καὶ φέρον ἐπὶ τοῦ ἄριστ. ὤμου χλαμύδα, κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς πτηνὸν ἔχον ἐπὶ τοῦ βραχίονος δζώδη ῥάβδον, στηριζομένην κάτω ἐπὶ κορμῷ δένδρου. Ὁ δεξ. βραχίονας λείπει ἀπὸ τοῦ ὤμου ὕψ. 0,60. Εὐρέθη ἐν Κερατέα Ἀττικῆς ἐν τῷ κτήματι τοῦ Στ. Στουραΐτου τῷ 1916.

3343 Στήλη ἀναγλύφου ἐπιτύμβιου μετ' αἰτωματίου (παρ. πίν. 11, εἰκ. 7). Ἐν τῷ τυμπάνῳ ἀσπίδιον ἀνάγλυπτον. Ἐντὸς πλαισίου κάτωθεν τοξοειδοῦς πύλης παρίσταται γυνὴ καθημένη καὶ πρὸ αὐτῆς ἀνὴρ δεξιούμενος αὐτήν. Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ἡ ἐπιγραφή ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ ΜΙΛΗΣΙΟΣ. Ἔργον κακότεχνον τῶν τελευταίων ρωμ. χρόνων ὕψ. 1,40 πλάτ. 0,68. Εὐρέθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ὁδὸν Κυνοσάργους τῷ 1915.

3342 Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον μετ' αἰτωματίου καὶ ἀκρωτηρίων (παρ. πίν. 11, εἰκ. 8). Ἐν τῷ τυμπάνῳ ἀσπίδιον. Παρίστανται τρεῖς μορφαὶ κατ' ἐνώπιον ἰστάμεναι, ἀνὴρ καὶ δύο γυναῖκες ἐν ποδῆρει ἱματίῳ. Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου φέρονται τὰ ὀνόματα . . . ΣΑΣ ΚΟΚΚΕΙΑ ΩΝΗΣΩ ΚΟΚΚΕΙΑ ΔΩΡΩΘΑΙΑ Τέχνη λίαν κακότεχνος τῶν πρώτων μ. Χ. αἰώνων.

3367 Ἀγαλμάτιον Ἀφροδίτης; (ἀκέφαλον) ἐν ποδῆρει χιτῶνι, ἔξωσμένῳ ὑπὸ τοὺς μαστοὺς. Ἰσταται ἐπὶ συμφοῦς πλίνθου, καὶ ἔχει τὴν ἀριστερὰν ὄπισθεν κατὰ τὸ ἰσχίον, τὴν δὲ δεξιὰν στηριζει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ παρὰ τὸν δεξιὸν αὐτῆς πόδα ἀγαλματίου Πανός, τραγόποδος (εἰκ. 9, σελ. 79). Ὑψ. ἀγαλματίου Ἀφροδίτης 0,41. Ὑψ. ἀγαλματίου Πανός 0,25. Εὐρέθη ἐν Χώστια Μεγαρίδος ἐν τῇ ἐκεῖ ἀρχαίᾳ Ἀκροπόλει ἐν τῷ κτήματι τοῦ Χρ. Χατζῆ τῷ 1916. Τέχνης ῥωμαϊκῶν χρόνων.

3372 Ἀρχαϊκὴ κεφαλὴ κούρου, ὑπερφυσικοῦ μεγέθους, μετὰ μέρους τοῦ λαιμοῦ τοῦ τύπου τῶν καλουμένων Ἀπολλώνων. Ρίς καὶ σιαγόνιον ἀποκεκρουμένα. Ἡ κόμη καταπίπτει ὄπισθεν ἐπὶ τῶν νώτων διατεταγμένη εἰς πλοκάμους ἐκ δισκαρίων. Ἐπὶ τοῦ μετώπου ταινία συγκρατοῦσα τὴν κόμην κάτωθεν τῆς ὁποίας σειρὰ δισκαρίων. Περὶ τὸν λαιμὸν ἀνάγλυπτον περιδέραιον. Ὑψ. 0,42. Ἐπὶ τῆς κόμης ἴχνη ἐρυθροῦ καὶ κιτρίνου χρώματος. Εὐρέθη ἐν Διπύλῳ τῷ 1916 ἀνασκαφ. Γερμ. Ἰνστιτούτου.

3373 Κωμικὸν προσωπεῖον μετ' ὀφθαλμῶν προεξεχόντων καὶ στρογγύλων (εἰκ. 10). Ἡ κόμη ἐν εἴδει τύλης στέφει τὸ μέτωπον ἐπὶ τοῦ ὁποίου

ὄφιοειδῆς ῥυτίς λίαν παράδοξος. Ὑψ. 0,32 Ἐπὶ Προέλευσις ὡς τὸ ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 3372 (πβλ. ΑΔ, 1916 σελ. 61).

3375 Ἀνάγλυφον ἐπιτύμβιον (παρ. πίν. 11, εἰκ. 11) ἔλλιπες τὸ δεξιὸν αὐτοῦ καὶ τὸ κάτω ὡς καὶ τὴν κεφαλὴν τῆς εἰκονιζομένης μορφῆς. Παρίσταται γυνὴ ἐπὶ ἔδρας πρὸς δεξιὰ καθημένη φέρουσα χιτῶνα ἀχειρίδωτον καὶ πολύπτυχον ἱμάτιον. Τέχνη ἐπιμελῆς τῶν Ἑλλήν. χρόνων. Ὑψ. 0,65, πλ. 0,40.

3376 Ἀνάγλυφον ἐπιτύμβιον μετ' αἰτωματίου, ἀνευ παραστάδων. Φέρει παράστασιν τριῶν μορφῶν ὅλων ἀποκεκρουμένων διὰ τῆς σφύρας, ἥτοι γυναικὸς καθημένης καὶ δεξιουμένης τὸν πρὸ αὐτῆς ἰστάμενον ἄνδρα. Ἐν τῷ μέσῳ ἐτέρα

Εἰκ. 10. Κωμικὸν προσωπεῖον ἀριθ. 3373.

γυνὴ κρατοῦσα ἐν τῇ ἀγκάλῃ βρέφος (ὅπερ καὶ σώζεται ἐν καλῇ καταστάσει). Ὑπερθεν τῶν μορφῶν τὰ ὀνόματα . . . ΟΚΛΗΣ ΑΡΧΕΣΤΡΑΤΗ ΑΡΧΕΣΤΡ. . . Ἔργον Ἑλληνικῶν χρόνων (εἰκ. 12).

Εὐρέθη ἐν Ἀσπροπύργῳ τοῦ δήμου Φυλῆς ἐν τῷ κτήματι τοῦ Βασιλ. Τσίγκου τῷ 1917.

3378 Ἄνω μέρος στήλης ἐπιτυμβίας μεγάλου μεγέθους μετ' αἰτωματίου καὶ ἀκρωτηρίων μετ' ἐπιστυλίου ἐφ' οὗ ἐγκεχαραγμένα τὰ ὀνόματα ΛΕΩΝ ΛΕΟΝΤΙΟΣ. Ἐπὶ τῆς στήλης διεσώθη μόνον ἡ κεφαλὴ γυναικὸς κατὰ κρόταφον εἰκονισμένης καὶ δεξιὰ ἡ κεφαλὴ ἀνδρὸς μετὰ μέρος τοῦ γυμνοῦ στήθους, ἀπὸ τοῦ ὤμου τοῦ ὁποίου κατήρχετο τὸ ἱμάτιον. Ἴσως ἐδεξιοῦτο τὴν πρὸ αὐτοῦ ἵταμένην γυναῖκα. Ὑψ. 1 μέτρον.

Εὐρέθη ἐν θέσει Παράγγες τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς ἐντὸς φρέατος ἐν τῷ κτήματι τοῦ Ἀ. Γκούφα τῷ 1916.

ΑΛΛΑΙ ἜΡΓΑΣΙΑΙ ΕΝ ΤΩ ΜΟΥΣΕΙΩ

Ἐκτὸς δὲ τῶν ἐν τῇ συλλογῇ τῶν γλυπτῶν γενομένων ἐργασιῶν καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς συλλογαῖς τοῦ Μουσείου ἀνάλογοι ἐγένοντο ἐργασίαι

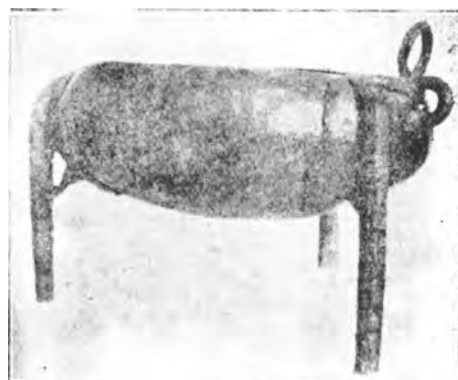

Εἰκ. 14. Συγκολληθὲν μυκηναϊκὸν ρυτόν, ὑπ' ἀρ. 481 (τοῦ Δ' τάφου τῆς Ἀκροπόλεως Μυκηνῶν).

καὶ ἰδίᾳ ὁ γενικὸς καθαρισμὸς τῶν χαλκῶν ἀντικειμένων ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ χημικοῦ κ. Ρουσοπούλου καὶ τὴν δόκιμον χειροτεχνίαν τοῦ ἀρχιτεχνίτου τοῦ Μουσείου κ. Κλαυδιανοῦ. Ἄλλα καὶ εἰς προσκλήματα ἐπλουτίσθη ἡ συλλογὴ τῶν χαλκῶν, διότι πλὴν ἄλλων τινῶν μικρῶν ἀντικειμένων κατετέθησαν ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ τὰ ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἱεροῦ τοῦ «Κορύνθου Ἀπόλλωνος» παρὰ τὸ χωρίον Λογγᾶ (ἐπὶ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου παρὰ τὴν ἀρχαίαν Κορώνην) εὐρεθέντα χαλκᾶ ἀγαλμάτια, τὰ δημοσιευθέντα ἤδη ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ τοῦ ἀρχ. Δελτίου

(1916) ὑπὸ Βερσάκη (σελ. 103 καὶ ἑξ.) μετ' εἰκόνων καὶ περιγραφῆς ἔκτενοῦς.

Ἐν δὲ τῇ μυκηναϊκῇ συλλογῇ, πλὴν τῶν ἐκ Κυθήρων ἀγγείων, περὶ ὧν ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τοῦ ἀρχ. Δελτίου (1915, σελ. 191 καὶ ἑξ.) εἰσήχθησαν εἰς τὸ Μουσεῖον καὶ ἐξετέθησαν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς Μυκ. συλλογῆς καὶ τὰ ἐκ Τίρυνθος ποικίλα τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος εὐρήματα τοῦ ἐκεῖ ἀνακαλυφθέντος «μυκηναϊκοῦ θησαυροῦ» περὶ ὧν ὁ ἔφορος τῆς περιφέρειας ἐκείνης κ. Φιλαδελφεὺς ἐξέθηκεν ἤδη τὰ δέοντα ἐν τῷ παρόντι τόμῳ τοῦ ἀρχ. Δελτίου (Παράρτημα σελ. 13 καὶ ἑξ.) παρασχὼν ἅμα καὶ εἰκόνας τῶν ἀξιολογωτάτων τούτων εὐρημάτων. Ἄλλα πλὴν τῆς ἐκθέσεως καὶ κατατάξεως τῶν

Εἰκ. 13. Συγκολληθεῖς, χαλκοῦς, τριποδικός, λέβης τῆς μυκηναϊκῆς συλλογῆς (ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν Σχλίεμαν).

νέων τούτων προσκτημάτων, ἐν τῇ μυκ. συλλογῇ μακρὰ ἐγένετο καὶ ἀνένδοτος ἐργασία, ὡς πρὸς τὸν καθαρισμὸν, τὴν συγκόλλησιν καὶ ἐν μέρει συμπλήρωσιν τῶν ἐν ταῖς ὑελοθήκαις ἐκτεθειμένων μυκ. ἀρχαιοτήτων καὶ ἰδίᾳ τῶν ὑπὸ Schliemann ἐν τῇ ἀκροπόλει Μυκηνῶν ἀνακαλυφθεισῶν, αἵτινες ἐπὶ μακρὰ ἔτη παρέμειναν ἀνεπαρκῶς ἐν πολλοῖς ἡμευνημέναι. Οὕτω κατωρθώθη ἡ συγκόλλησις καὶ συμπλήρωσις 32 χαλκῶν λεβήτων, διαφόρου μεγέθους, ἐν οἷς καὶ τινος τριποδικοῦ, οὗτινος παρέχομεν ἐνταῦθα εἰκόνα (εἰκ. 13), 48 ξιφῶν καὶ 14 ἀργυρῶν ἀγγείων (τούτων τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸν Ε' τάφον εἰκονίζονται ἐν παρ. πίν. 12 εἰκ. 20). Ἀξιολογώτερα τῶν ἐργασιῶν τούτων εἶνε ἡ ἀφορῶσα τὴν συγκόλλησιν καὶ συμπλήρωσιν δύο τεμαχίων ἀργυροῦ τινος ποτηρίου (ρυτοῦ) φερόντων τῶς τοὺς ἀριθ. 481 (πρὸ ἀρχ. ἐφημ. 1891 Πίν. 2 ἀριθ. 2) καὶ 504 τοῦ εὐρετηρίου τῆς μυκην. συλλογῆς. Ἐκ τῶν δύο τούτων ἀργυρῶν τεμα-

χίων, ἀγνώστου τέως σχήματος ἀγγείου, καί τινων μικρῶν ἄλλων εὐρεθέντων ἐν τοῖς ἀργυροῖς συντριμμασι τοῦ τετάρτου τάφου, κατωρθώθη ἡ ἀνασύστασις τοῦ ὅλου σκεύους εἰς σχῆμα ρυτοῦ (εἰκ. 14). Περὶ τοῦ ἀγγείου τούτου καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἀναγλύπτου, λίαν δὲ ἐνδιαφερούσης παραστάσεως, ἐγράψαμεν ἤδη ἐν τῷ 40^ῳ τόμῳ (1915) τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος *Ath. Mittheilungen* (σελ. 45-52 Πιν. 7-8) τοῦ οὐπω ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων κυκλοφορήσαντος (ἰδ.

στηρίου τούτου, ὑπὸ τὴν ὄδηγιαν τοῦ πεπειραμένου τεχνίτου κ. Βούδα, προέβη, κατ' ἐντολὴν τῆς Διευθύνσεως, εἰς τὴν συγκόλλησιν πλείστων τεθραυσμένων τεμαχίων, τῶν ἐν ταῖς ἀποθήκαις καὶ τοῖς μὴ εἰσέτι προσιτοῖς τῷ κοινῷ διαμερίσμασι τοῦ Μουσείου ἐναποτεθειμένων ἀγαλμάτων, ἀναγλύφων κτλ. πρὸς δὲ καὶ εἰς τὴν γύψφ συμπλήρωσιν αὐτῶν καὶ ἀνιδρύσιν. Οὕτω συνεκολλήθησαν καὶ ἀνιδρύθησαν μέχρι τοῦδε 25 ἀγάλματα, 32 κεφαλαί, 20 Κυβέλαι, 125 ἀνά-

Εἰκ. 17. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον ὑπ' ἀριθ. 2067.

Εἰκ. 18. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον Ἐθν. Μουσείου ὑπ' ἀριθ. 2033.

καὶ Stais, coll. Myc. 2^α ἔκδοσις σ. 223). Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν χρυσῶν ἀντικειμένων καὶ κοσμημάτων τῶν τάφων τούτων τῆς Ἀκροπόλεως Μυκηνῶν πλείστα ἐγένοντο ἐπανορθώσεις ἀντικειμένων, ἰδίᾳ ποτηρίων, ὑποστάντων βλάβας ἐκ συνθλίψεως καὶ καταπτώσεως λίθων ἐν τοῖς τάφοις τούτοις.

Τὰς ἐπανορθώσεις ταύτας δύναται νὰ ἀντιληφθῇ πᾶς τις παραβάλλον τὰ ἐπανορθωθέντα ἀντικείμενα πρὸς τὰς ἀπεικονίσεις αὐτῶν παρὰ Schliemann καὶ Schuchhardt.

Τοῦ ἐργαστηρίου τῶν ἐμαγείων ἀργοῦντος ὡς ἐκ τοῦ Ἑθνωπαϊκοῦ πολέμου, τοῦ ἀναστειλάντος πᾶσαν μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνταπόκρισιν καὶ δοσοληψίαν, τὸ προσωπικὸν τοῦ ἐργα-

γλυφα, 42 ὕδρῳι μαρμάρῳι καὶ 115 ἔτερα μικρότερα ἀντικείμενα ποικίλου εἴδους.

Πρὸς τούτοις ἀνεγνωρίσθησαν ὡς συμπληροῦντα ἄλληλα καὶ ἀποτελοῦντα ἐν ὅλον ἄρτιον τὰ ὑπὸ διαφόρους ἀριθμοὺς ἐν τῷ εὐρετηρίῳ τοῦ Μουσείου καταγεγραμμένα καὶ κατατεθειμένα τεμάχια ἀγαλμάτων ἢ ἀναγλύφων. Οὕτω λ. χ. ἡ ὑπ' ἀριθ. 667 κεφαλὴ Πανός (Sybel 767) καὶ ὁ ὑπ' ἀριθ. 667 κορμὸς καθήμενου Πανός (Sybel 401) συγκολληθέντα, ἅτε προσαρμοζόμενα ἀλλήλοις, ἀπήρτισαν ἤδη ἄρτιον τὸ ἀγάλματιον τοῦτο (εἰκ. 15). Τὸ ὑπ' ἀριθ. 970

(Conze, Att. Grabrel. 383 Πίν. 94) ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον ἀνέκτησεν ἤδη τὸ ἑλλεῖπον, ἀλλαγοῦ δὲ καὶ ὑπὸ ἄλλον ἀριθμὸν ἐκτεθειμένον ἕτερον

Εἰκ. 15. Ἀγαμάτιον Πανός.

ἡμισυ αὐτοῦ ὑπ' ἀριθ. 785 (Conze, ἐν ἀ. 736 Πίν. 139) (παρ. πίν. 12, εἰκ. 16).

Ἐπὶ τοῦ τεμαχίου ὑπ' ἀριθ. 863 (ἄνω μέρος στήλης ἐπιτυμβίου. Καθβαδίας γλυπτὰ σ. 415) μετ' ἐπιγραφῆς (CIA II, 1722) προσεκολλήθη τὸ ὑπ' ἀριθ. 407 (τοῦ καταλόγου ἀποθήκης)

τεμάχιον, ἐφ' οὗ εἰκονίζεται ἀνὴρ ἰσταμένος, ἐν ἱματίῳ ποδῆρει, δεξιούμενος δὲ τὴν πρὸ αὐτοῦ ἐπὶ ἔδρας καθήμενην γυναῖκα.

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 2067 (καταλόγου γλυπτῶν Π. Καστριώτου) συνεκολλήθη μεθ' ἑτέρου τεμαχίου προσαρμόζοντος αὐτῷ, ἀλλὰ μὴ καταγεγραμμένου εἰσέτι. Οὕτω ἀποκατέστη πλήρες τὸ ἀνάγλυφον, εἰκονίζον, ἐν μικρῷ πλαισίῳ, ἄνδρα ἱματιοφόρον κατ' ἐνώπιον καὶ παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ κύνα (εἰκ. 17).

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2033 (κατ. γλυπτῶν Π. Καστριώτου) ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον προσεκολλήθη τεμάχιον τοῦ ἄνω μέρους αὐτοῦ, συμπληροῦν αὐτὸ ἐντελῶς. Τὸ τεμάχιον τοῦτο κείμενον τέως ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ Μουσείῳ φέρει ἀριθ. 11605 τοῦ Μουσείου τούτου (εἰκ. 18).

Τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1704 (καταλ. γλυπτῶν Ἐθν. Μουσείου. Sybel 1483) ἀναγλύφου συνεπληρώθη, διὰ τεμαχίου, τὸ κάτω ἑλλεῖπον μέρος αὐτοῦ, ἀποτελεσθέντος οὕτω σχεδὸν πλήρους τοῦ ἀναγλύφου. Τὸ προσκολληθὲν τεμάχιον δὲν ἔφερεν ἀριθμὸν, εἰκονίζεται δὲ δεξιῶσις ἀνδρὸς ὑπὸ γυναικὸς καθήμενης.

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 1173 (Καστριώτου καταλ. γλυπτῶν καὶ Sybel 3573) προσετέθη τὸ ἑλλεῖπον τέως κάτω μέρος τοῦ ἀναγλύφου, δι' οὗ καὶ συμπληροῦται ὁλόκληρος ἡ εἰκονιζομένη μορφή γυναικὸς ἰσταμένης κατενώπιον. Παρ' αὐτῇ θεραπαίνις κρατοῦσα πυξίδα.

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2056 (προερχόμενον ἐξ ἀγορᾶς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας) τεμάχιον ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου ἐφ' οὗ σώζονται μόνον δύο κεφαλαί, ὧν ἡ μὲν γυναικὸς καθήμενης, ἡ δὲ ἄλλης ἰσταμένης, προσετέθη τὸ ὑπὸ ἀριθ. 1877 τεμάχιον, συμπληροῦν πως τὴν πρὸς δεξιὰ καθήμενην γυναικείαν μορφήν. Ἐπιγραφὴν φέρει τὴν ἐν CIA III 2,515 (παρ. πίν. 12, εἰκ. 19).

B. Σ.

Εἰκ. 10. Ναοῦ Γ πώρινον ἐπιστύλιον, τρίγλυφον καὶ θραῦμα (δ) οὐδοῦ (σελ. 74).

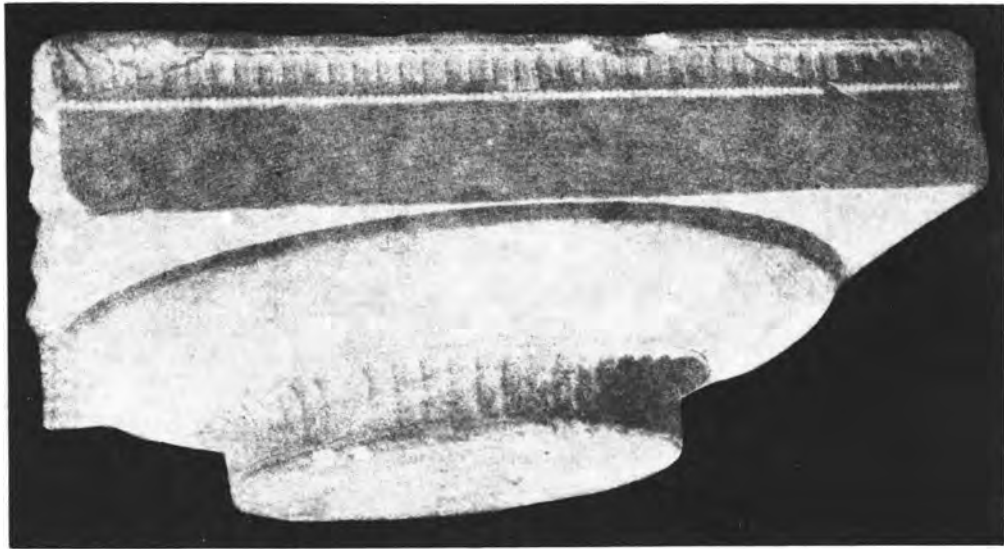

Εἰκ. 8. Ναοῦ Γ θραῦμα πωρίνου
τριγλύφου (σελ. 68).

Εἰκ. 12. Ναοῦ Γ θραῦμα πωρίνου
κιονοκράνου προνάου (σελ. 71).

Εἰκ. 11. Ναοῦ Γ μαρμαρίνον κιονόκρανον πτεροῦ (σελ. 74).

Εἰκ. 15. Ναοῦ Γ ζωφόρου παυρὶνη ἔκτυπος πλάξ (ἵππου) (σελ. 74).

Εἰκ. 13. Ναοῦ Γ πόρινα γεῖσα (σελ. 74).

Εἰκ. 51. Πήλινα ἀγγεῖα (σελ. 101).

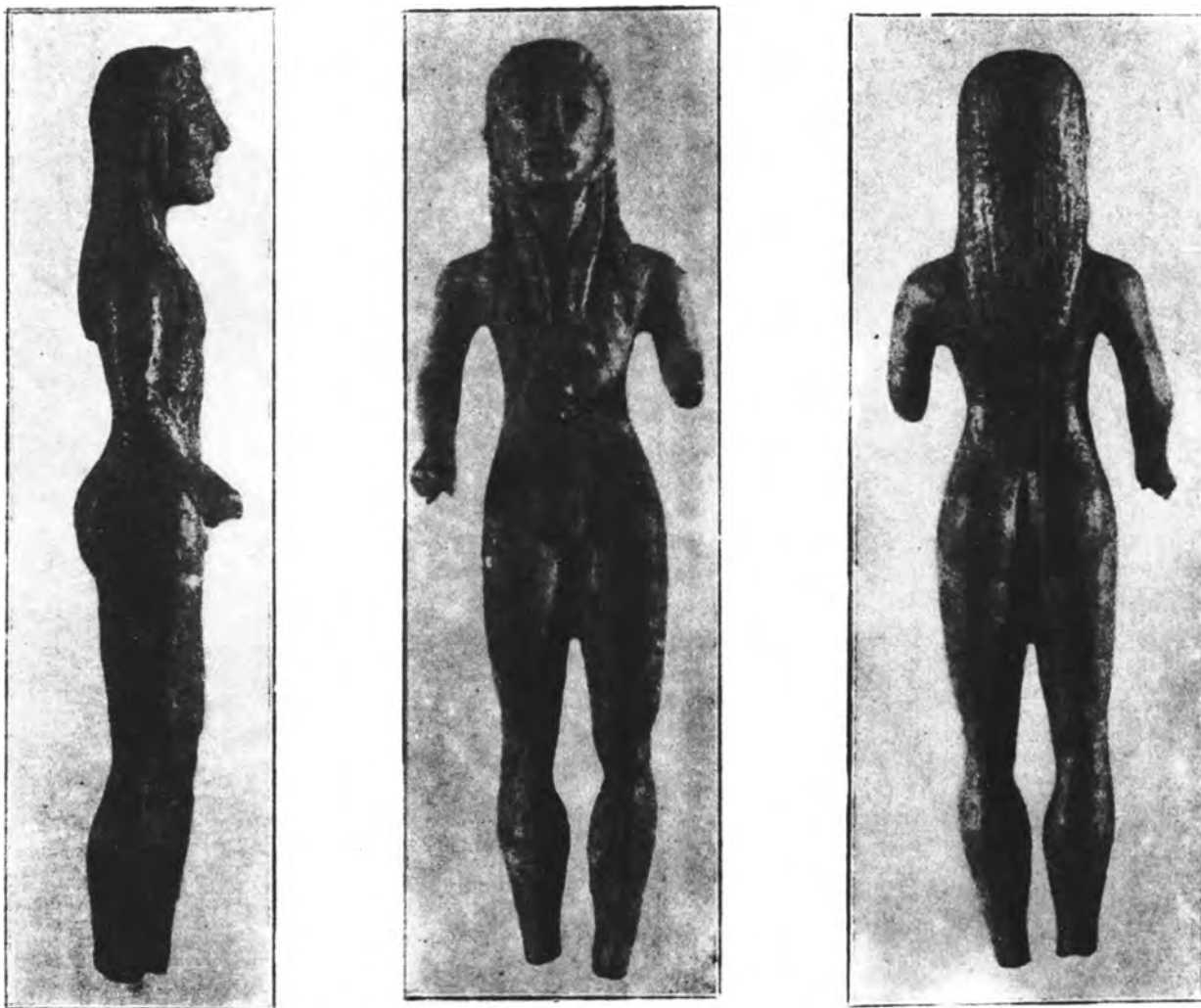

Εἰκ. 48. Πήλινα εἰδώλια καὶ βοῦς (σελ. 99).

Εἰκ. 49 Πήλινα βούκρανα (σελ. 100)

2

1

3

Εἰκ. 52. Χαλκοῦν ἀγάλματα (σελ. 103).

1

2

Εἰκ. 59. Χαλκαῖ χεῖρες (σελ. 113).

2

1

3

Εἰκ. 55. Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον (σελ. 111).

1

2

Εἰκ. 53. Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον (σελ. 109)

1 *Εἰκ. 57. Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον (σελ. 112).* 2

Εἰκ. 54. Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον (σελ. 110).

Εἰκ. 60. Μαρμαρινὴ κεφαλὴ γυναικὸς (σελ. 113).

Εἰκ. 63. Ἐνεπίγραφος μαρμαρίνη πλάξ (σελ. 115).

Εἰκ. 1. Ἐνεπίγραφος μαρμαρίνος κίων (σελ. 117).

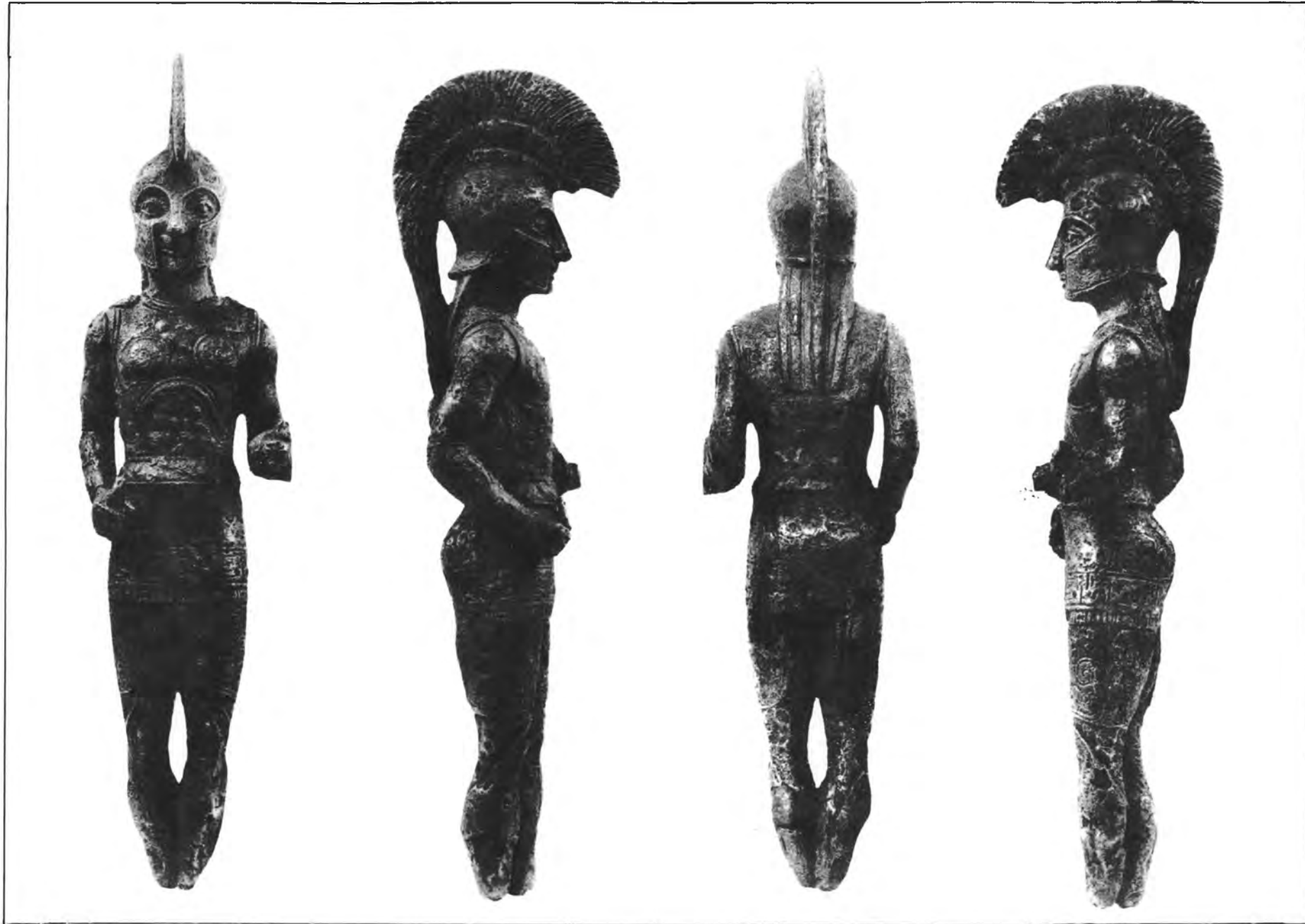

Εἰκ. 62. Ἀγγείων στόμια ἐνεπίγραφα (σελ. 111).

Εἰκ. 61. Ἐνεπίγραφα θραύματα θωρακίων (σελ. 113).

Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον δπλίτου ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Κορύνθου Ἀπόλλωνος.

Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον 1916. — Γ. Σωτηρίου Τὰ εἱρεῖπια τοῦ παρὰ τὸν Ἄρειον Πάγον Βυζαντινοῦ Ναοῦ.

Παρένθετος πίναξ 1.

Εἰκ. 1. Γενικὴ ἄποψις τῶν εἱρεπιῶν τοῦ Ναοῦ (σελ. 121).

Εἰκ. 3. Θεμέλια τῆς Ἀψίδος καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ Ἄρειων Πάγον στηριζόμενος νότιος τοῖχος τοῦ Ναοῦ (σελ. 121).

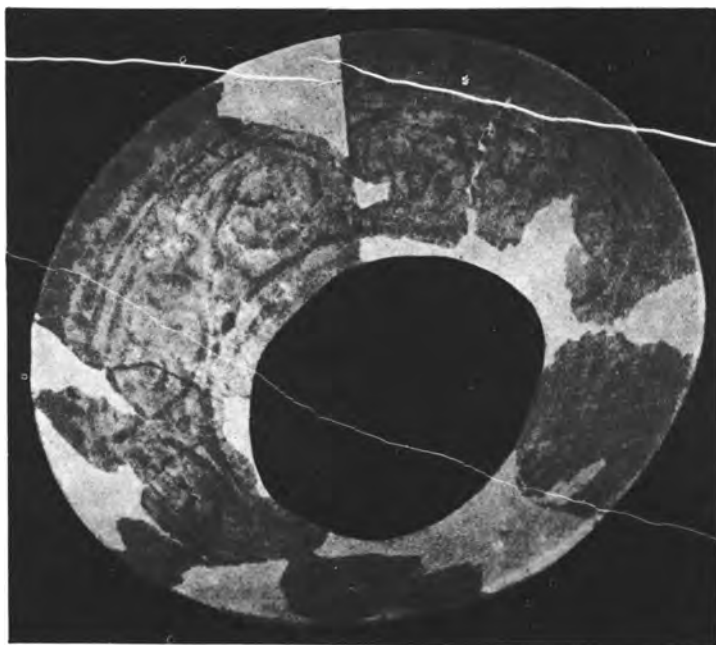
Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον 1916. — Γ. Σωτηρίου Τὰ εἱρεπία τοῦ παρὰ τὸν Ἄρειον Πάγον Βυζαντινοῦ Ναοῦ.
Παρένθετος πίναξ 2.

Εἰκ. 11. Ἀγγεῖα φέροντα γάνωσιν καὶ εὐρεθέντα ἐν ταῖς τάφοις (σελ. 136).

Εἰκ. 12. Πήλινον ἀγγεῖον μετ' ἐγχαράκτου κοσμήματος (σελ. 137).

Εἰκ. 13. Πινάκιον βυζαντινῶν χρόνων εὐρεθὲν ἐν τῷ τάφῳ Α (σελ. 137).

Εἰκ. 1. Ἀρχαιότερον ἀνάλημμα (;) ἱεροῦ Φαναίου Ἀπόλλωνος (σελ. 190).

Εἰκ. 2. Ἀρχαιότερον ἀνάλημμα (;) ἱεροῦ Φαναίου Ἀπόλλωνος (σελ. 190).

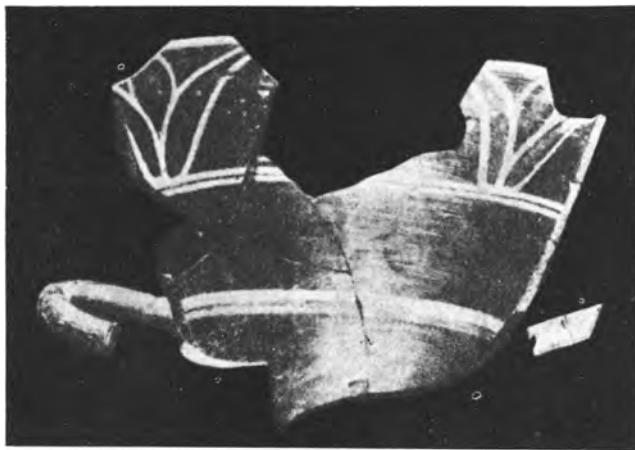

Εἰκ. 4. Ἐξωτερικὸς περιβόλος ἱεροῦ Φαναίου Ἀπόλλωνος (σελ. 191).

Εἰκ. 7 (σελ. 193).

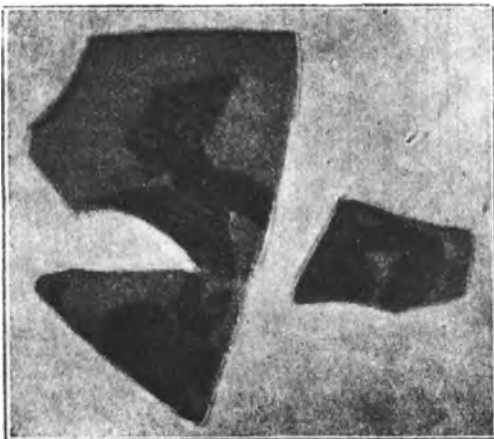
Εἰκ. 8 (σελ. 195).

Εἰκ. 9 (σελ. 195).

Εἰκ. 12 (σελ. 197).

Εἰκ. 10 (σελ. 195).

Εἰκ. 13 (σελ. 198).

Εἰκ. 21. Ναυκρατικὸν ἀγγεῖον (σελ. 202).

Εἰκ. 20. Ναυκρατικὸν ἀγγεῖον (σελ. 202).

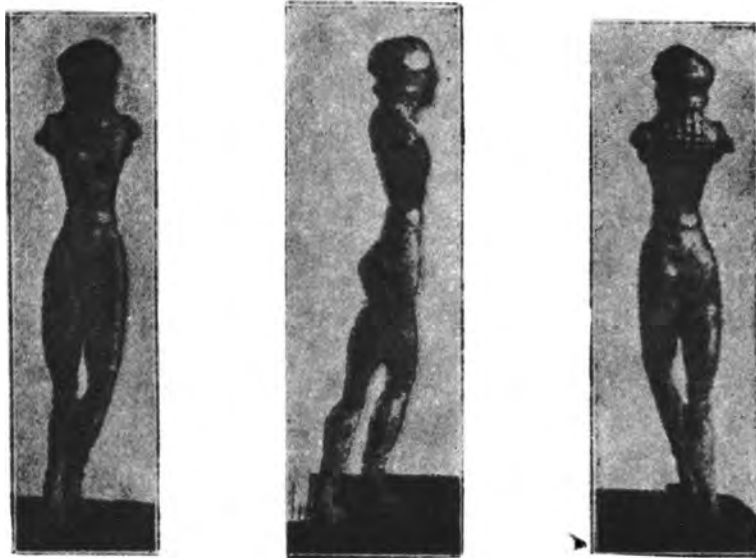

Εἰκ. 22. Πούς Ναυκρατικοῦ ἀγγείου (σελ. 202).

Εἰκ. 19. Τεμάχιον Ναυκρατικῆς κύλικος (σελ. 201).

Εἰκ. 28. Ἀργυροῦν περιεχρυσωμένον εἰδώλιον (σελ. 208).

Εἰκ. 29. Προτομή χαλκῆ ἵππου (σελ. 209).

Εἰκ. 37. Μαρμαρινὸν ἀνάγλυφον ἱππέως (σελ. 242)

Εἰκ. 38. Βωμίσκος Διονύσου Ἀχταίων (σελ. 213)

Εἰκ. 30. Χαλκοῦν σκεῦος (σελ. 209).

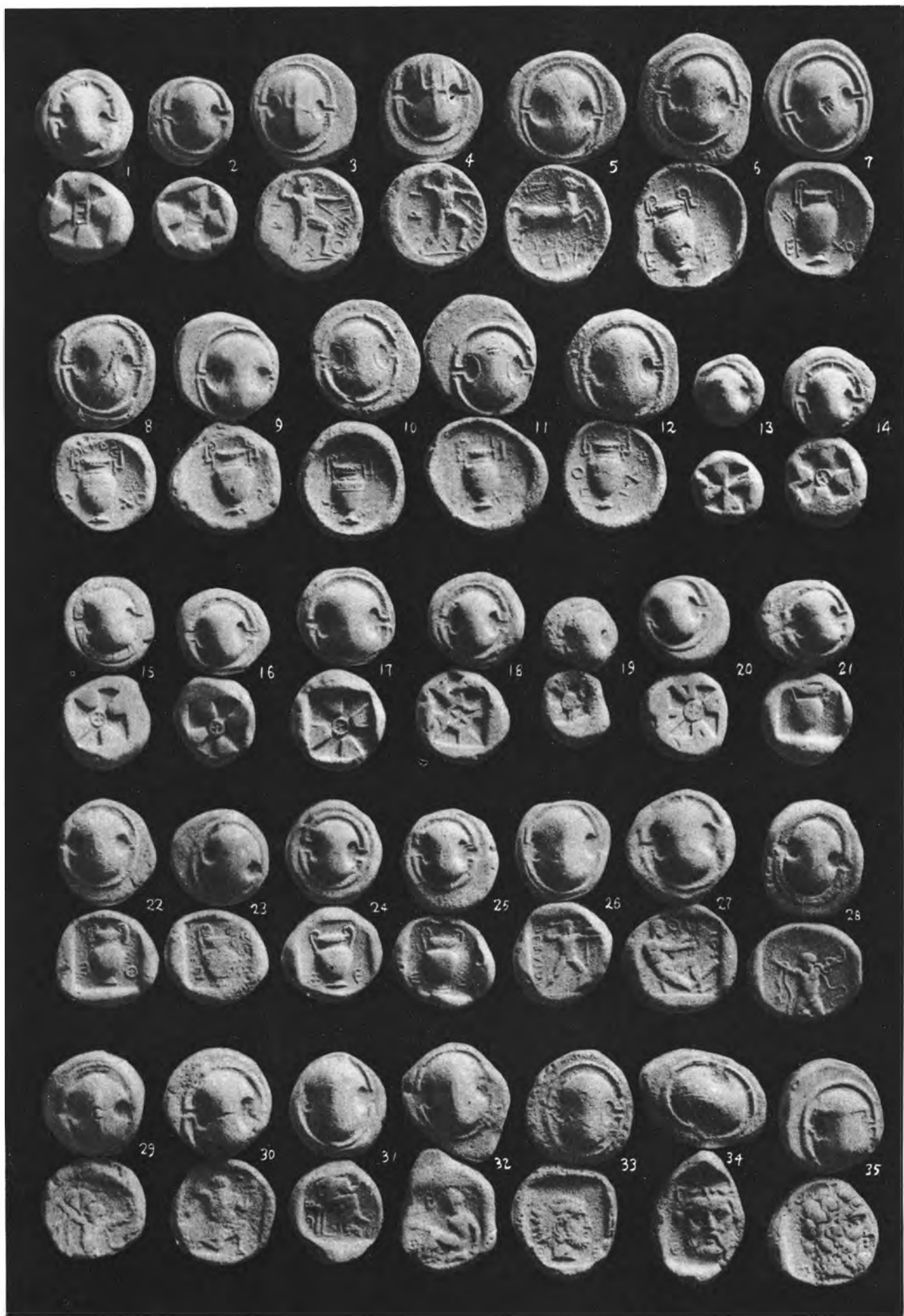

Εἰκ. 27. Μικροτεχνήματα ἐκ πορσελάνης (σελ. 207).

Εἰκ. 33. Ἄργυροῦς δακτύλιος (σελ. 211).

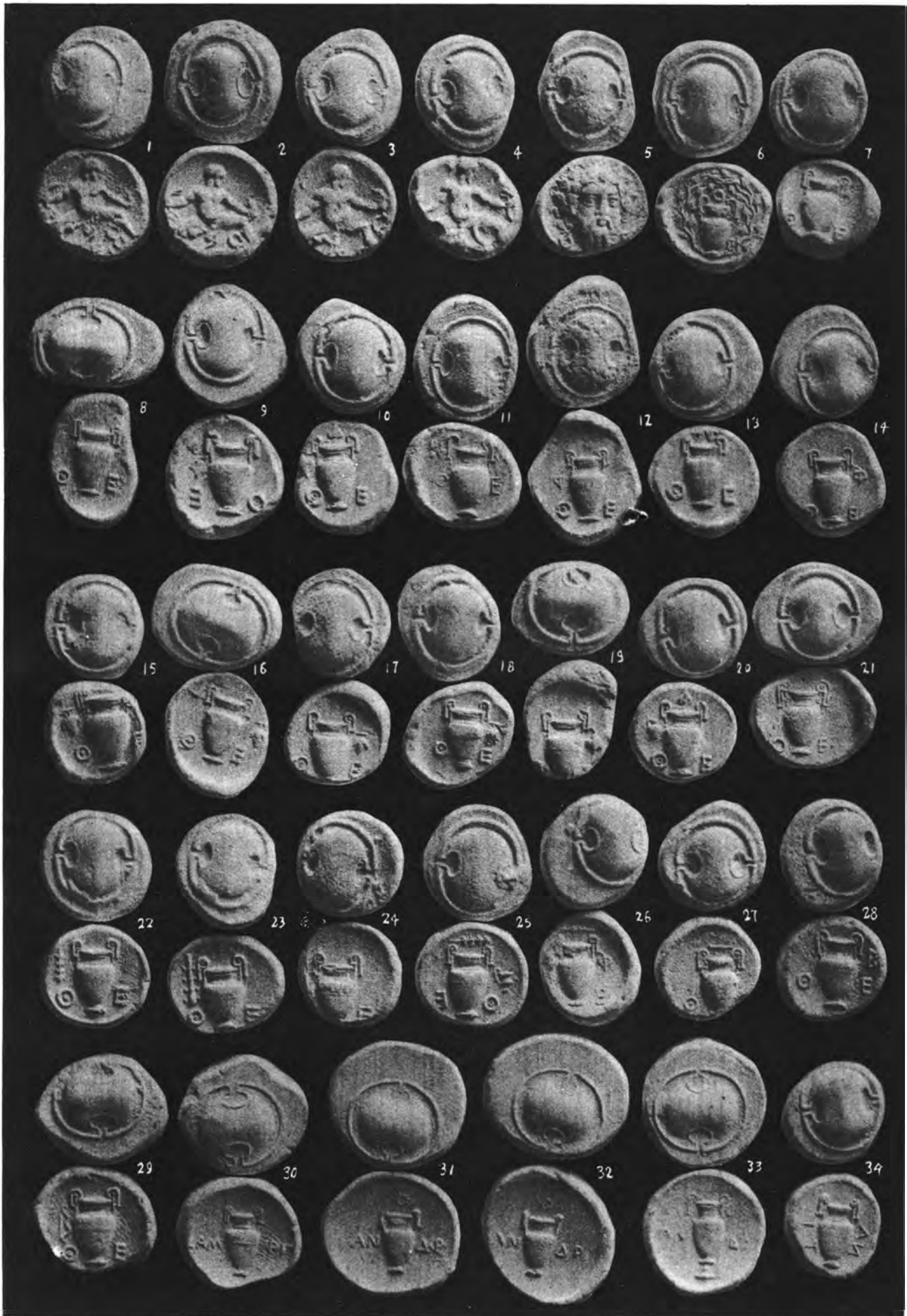
ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

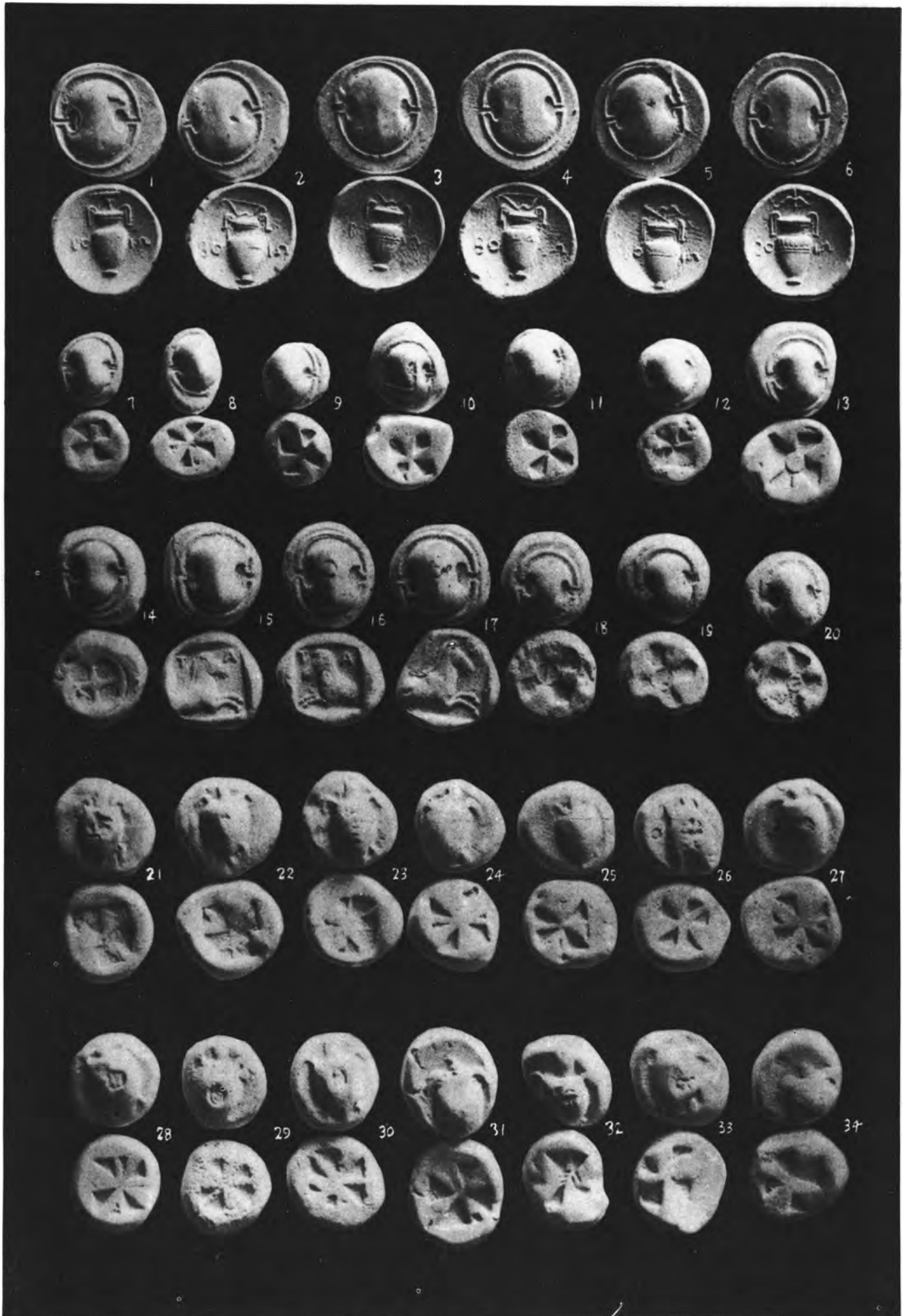
ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

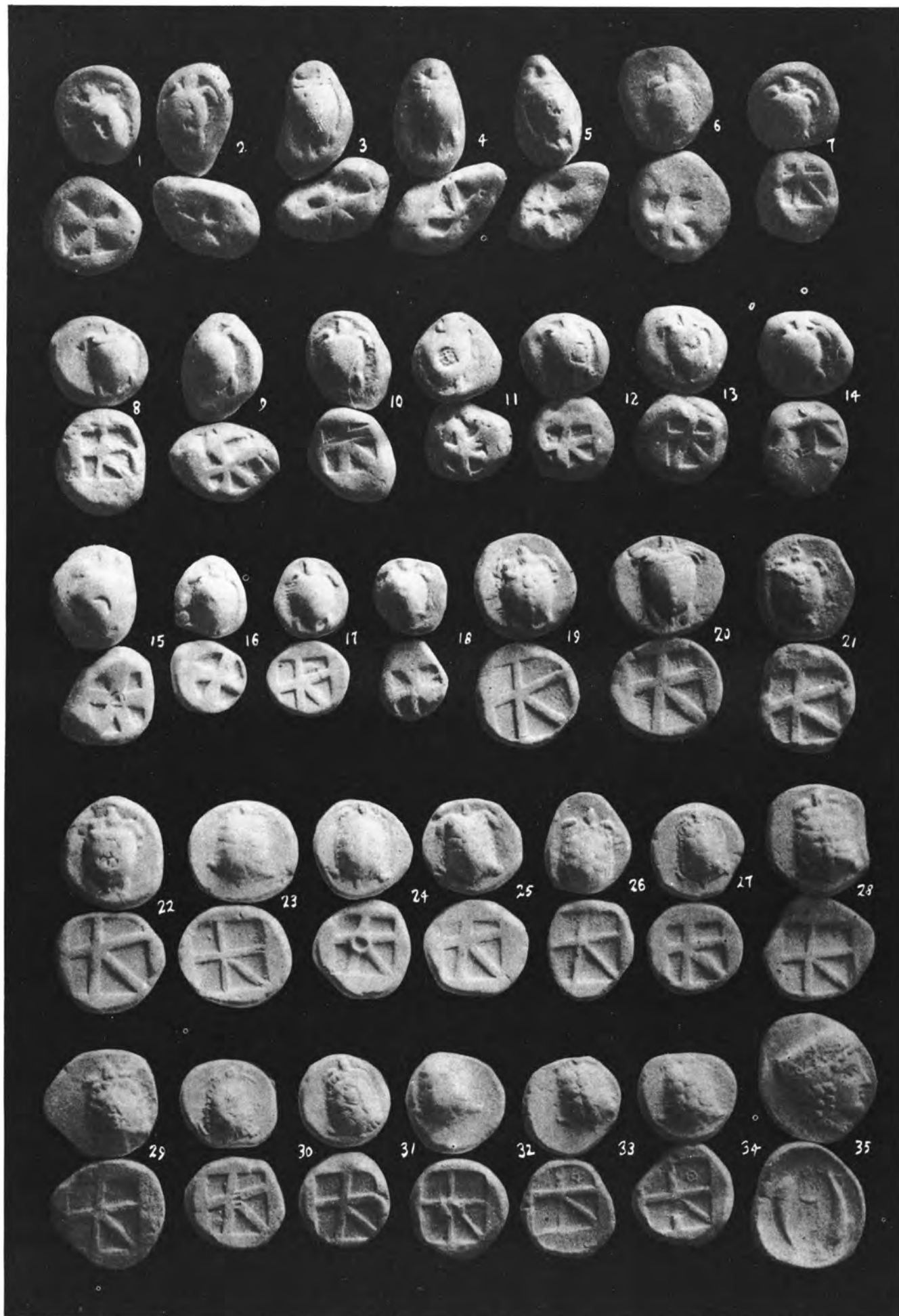
ΘΗΣΙΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΥΡΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Παράρτημα 'Αρχαιολογικού Δελτίου 1916. — Μυκηναϊκὸς θησαυρὸς Τίρυνθος.
 Παρένθετος πίναξ 1.

Εἰκ. 1 (σελ. 11).

Εἰκ. 2 (σελ. 15).

Εἰκ. 8 (σελ. 18).

Εἰκ. 21 (σελ. 20).

Εἰκ. 13 (σελ. 19).

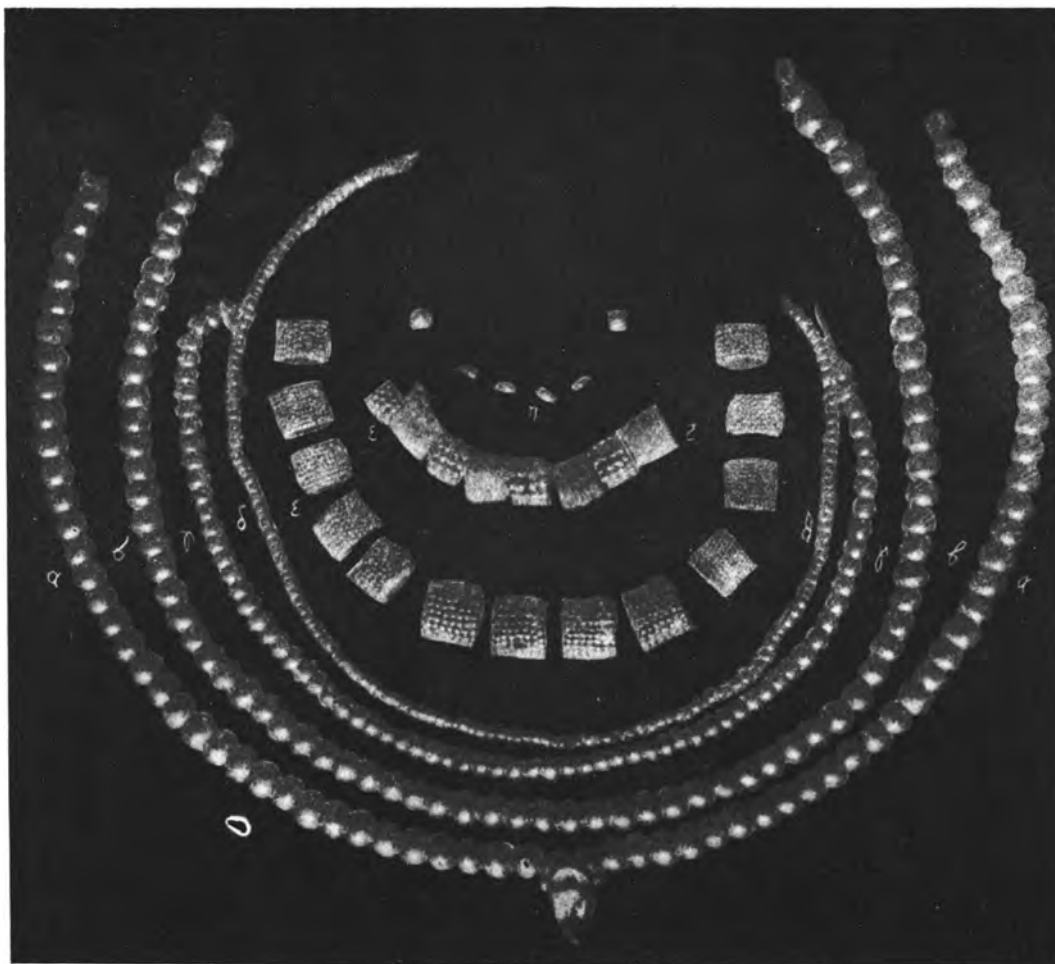
Εἰκ. 14 (σελ. 19).

Εἰκ. 6 (σελ. 17).

Παράρτημα 'Αρχαιολογικού Δελτίου ,1916. Μυκηναϊκός θησαυρός Τίρυνθος.
Παρένθετος πίναξ 2.

Εικ. 11 (σελ. 19).

Εικ. 16 (σελ. 19).

Εικ. 10 (σελ. 18).

Παράρτημα Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου 1916. — Τυχαῖα εὐρήματα Κρήτης.
Παρένθετος πίναξ 3.

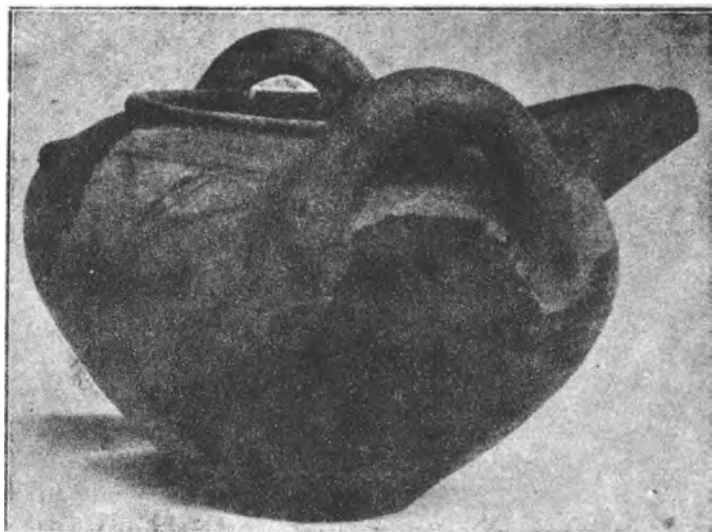
Εἰκ. 1 (σελ. 22).

Εἰκ. 4 (σελ. 23).

Εἰκ. 3 (σελ. 23)

Εἰκ. 2 (σελ. 23)

Παράρτημα 'Αρχαιολογικού Δελτίου 1916. — 'Αρχαιότερα χριστιανικά μνημεία Χίου.
Παρένθετος πίναξ 4 (σελ. 30).

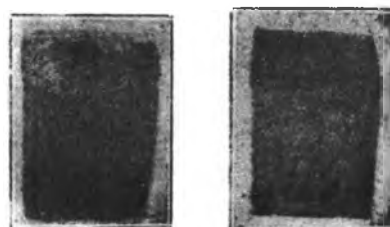
Εικ. 1.

Εικ. 2.

Εικ. 4.

Εικ. 5.

Εικ. 3.

Παράρτημα 'Αρχαιολογικοῦ Δελτίου 1916.] Κυρίως βυζαντινὰ μνημεῖα Χίου.
Παρένθετος πίναξ 5.

Εἰκ. 9.

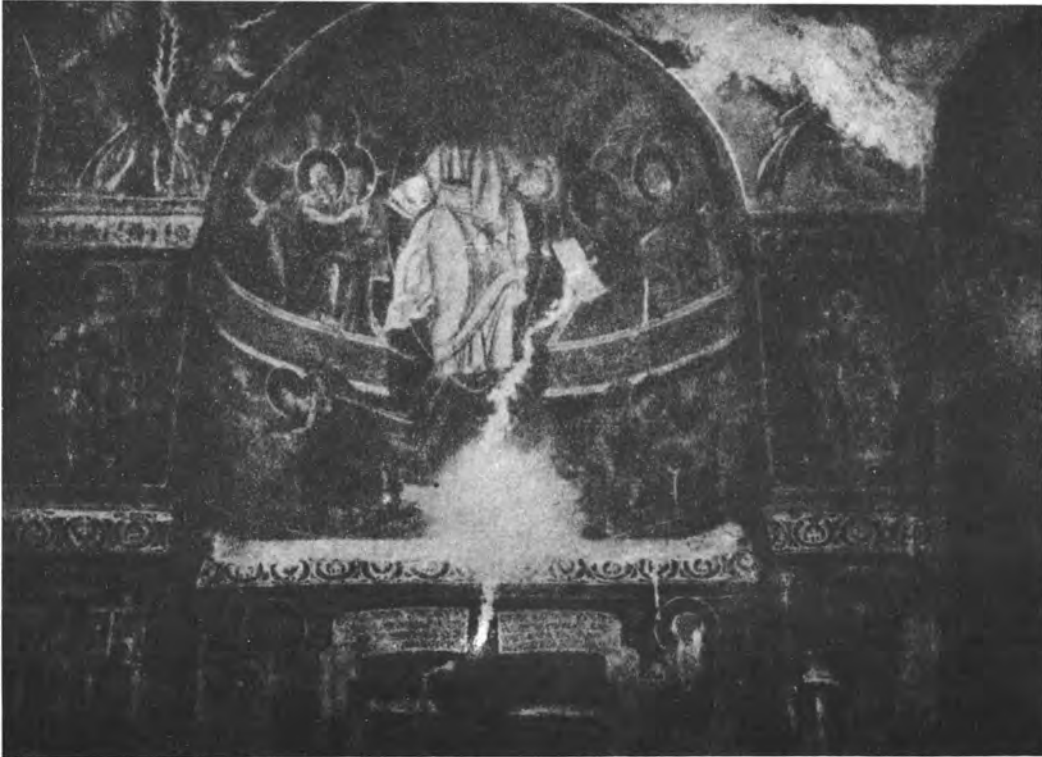
Εἰκ. 10.

Εἰκ. 11 (σελ. 33).

Παράρτημα Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου 1916. — Χριστιανικὰ μνημεῖα Χίου.
Παρένθετος πίναξ 6.

Εἰκ. 17 (σελ. 31)

Εἰκ. 15 (σελ. 34).

(Φωτογρ. Κ. Κουμπουλιότου)

Εἰκ. 21 (σελ. 35)

Παράρτημα Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου 1916. — Χριστιανικά καὶ φραγγικά μνημεῖα Χίου.
Παρένθετος πίναξ 7.

Εἰκ. 22 (σελ. 36).

Εἰκ. 25 (σελ. 39).

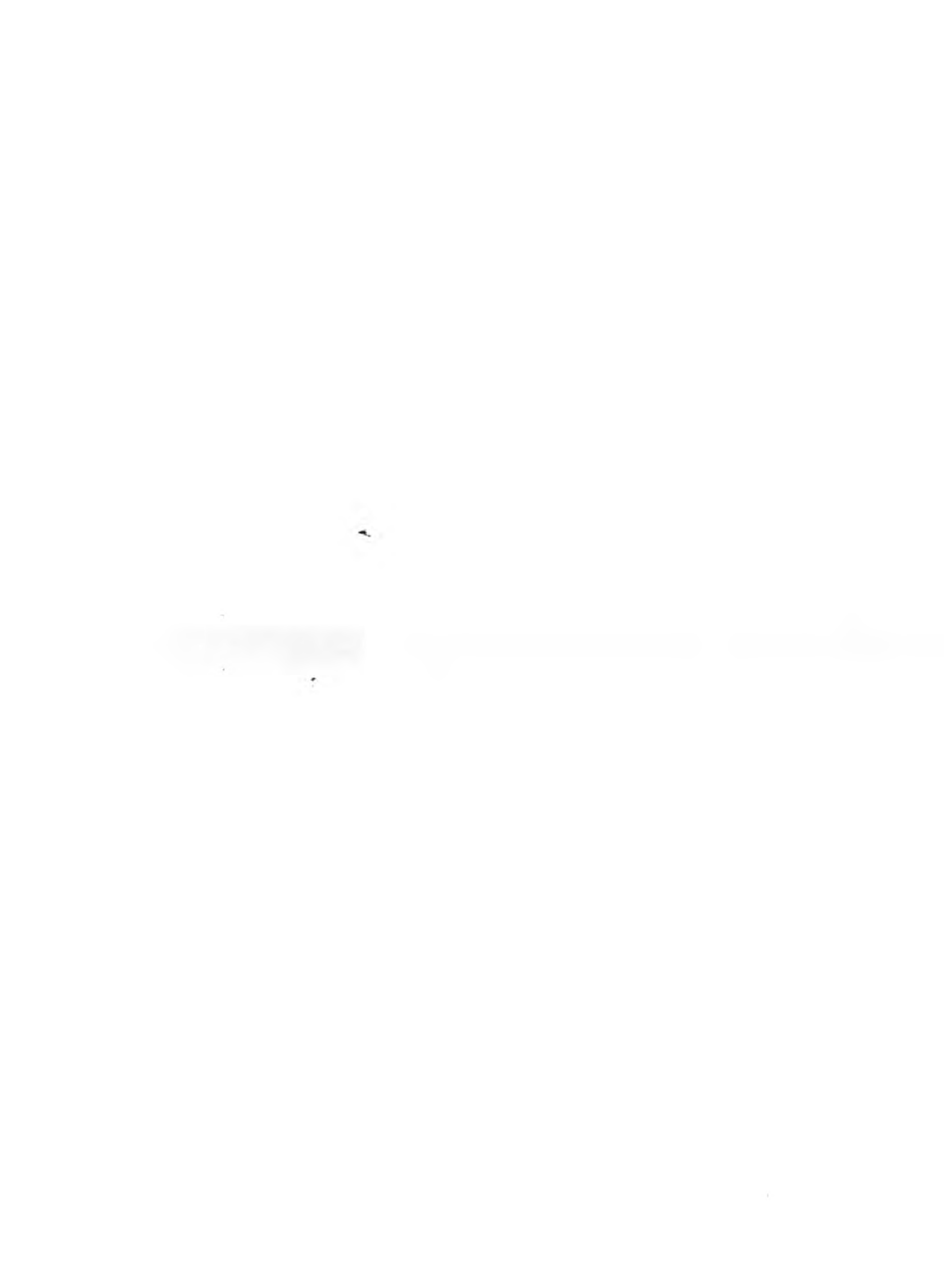
Εἰκ. 27 (σελ. 40).

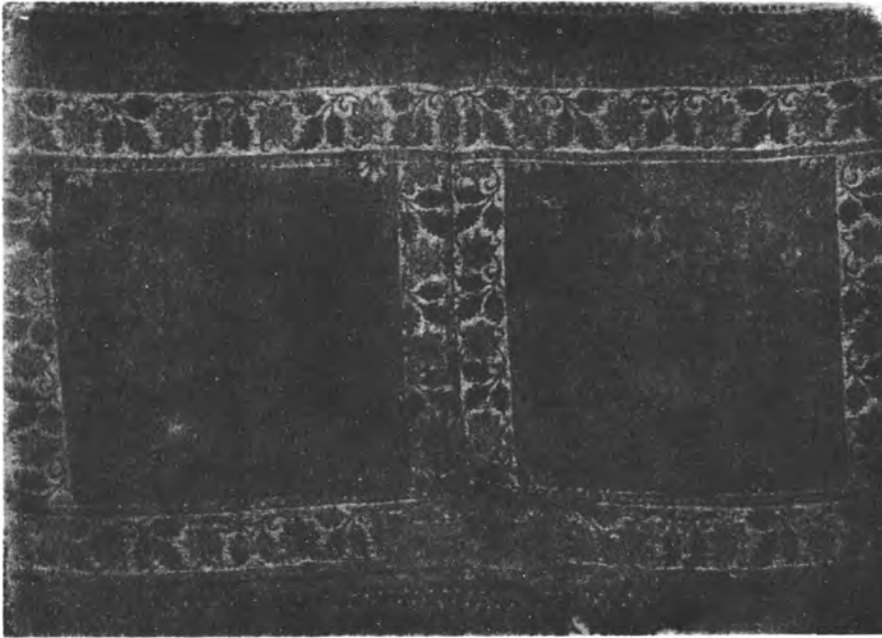
Εἰκ. 28 (σελ. 40).

Εἰκ. 24 (σελ. 39).

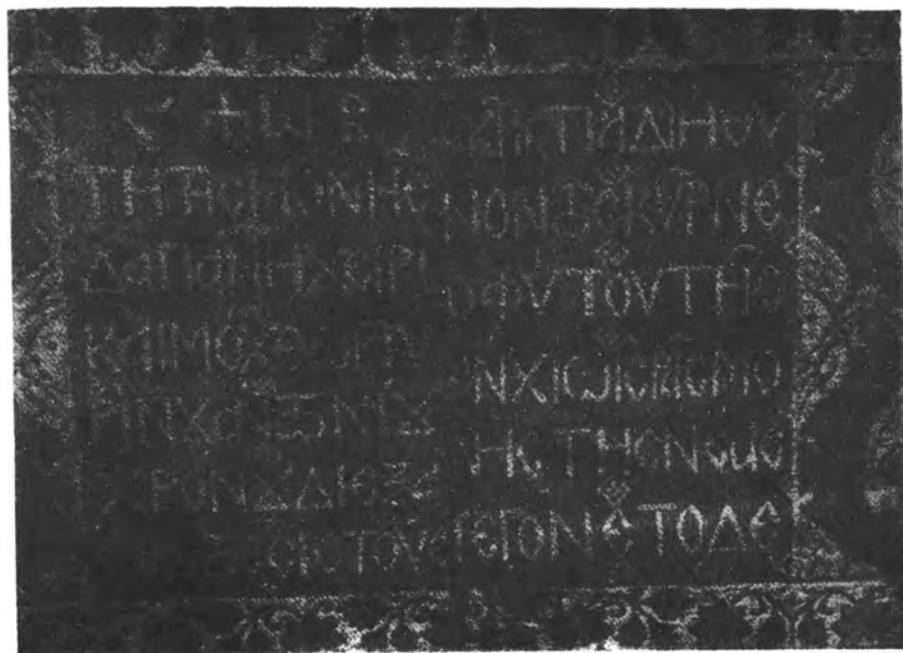
Παράρτημα Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου 1916. -- Χριστιανικὰ μνημεῖα Χίου.
Παρένθετος πίναξ ,8.

Εἰκ. 32 (σελ. 41).

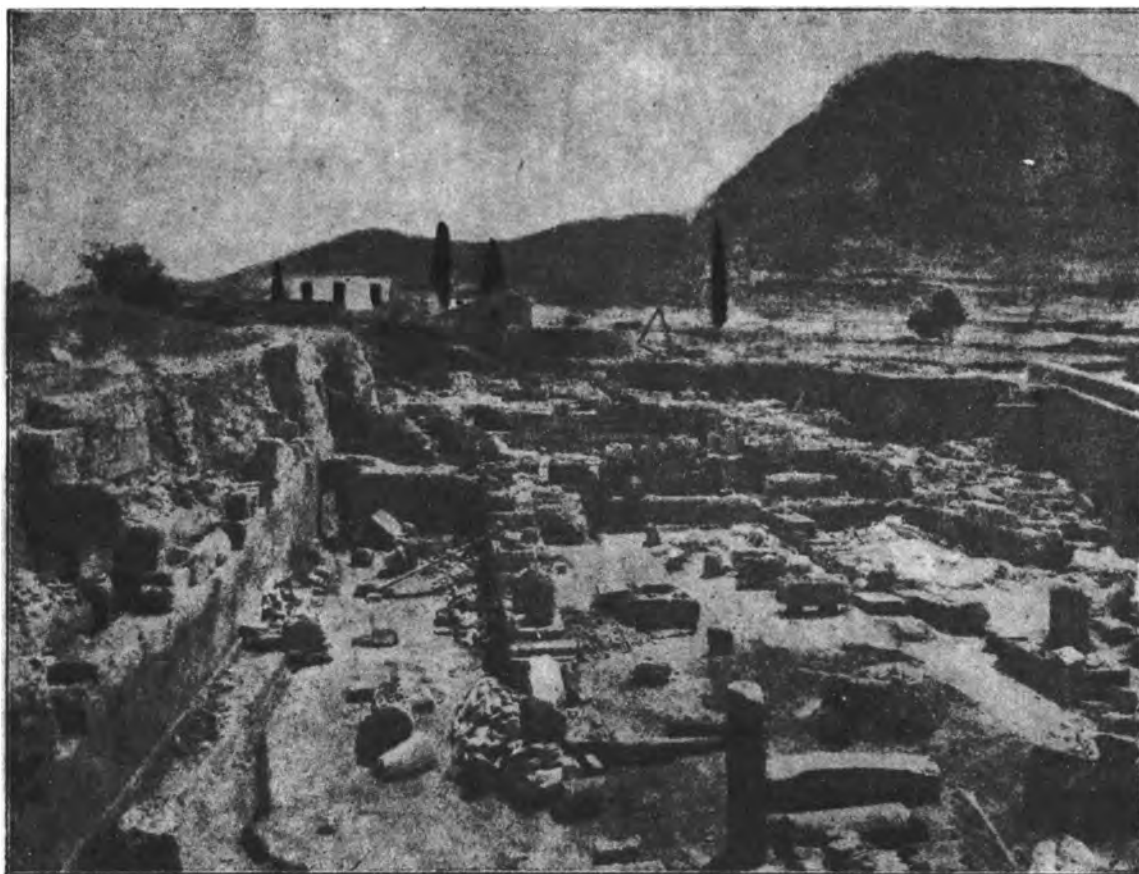
Εἰκ. 33 (σελ. 43).

Εἰκ. 31 (σελ. 41).

Παράρτημα Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου 1916. — Ἀνασκαφὴ Ἀμερικανικῆς Σχολῆς ἐν Κορίνθῳ.
Παρένθετος πίναξ 9 (σελ. 55).

Εἰκ. 1. Ἀνασκαφὴ Κορίνθου.

Εἰκ. 2. Ἀνασκαφὴ Κορίνθου.

Παράρτημα 'Αρχαιολογικού Δελτίου 1916. - 'Ανασκαφή 'Αμερικανικής Σχολῆς ἐν Κορίνθῳ.
Παρένθετος πίναξ 10 (σελ. 57).

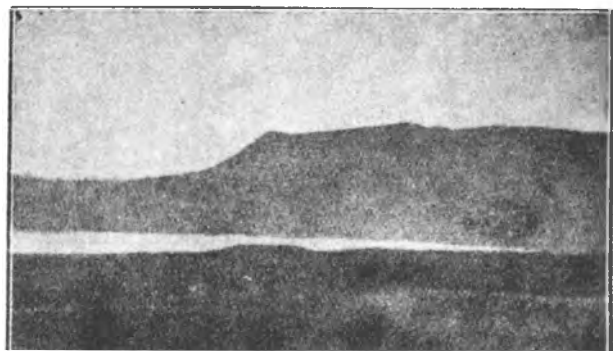
Εἰκ. 8. 'Ανασκαφή Κορίνθου.

Εἰκ. 5. 'Ανασκαφή Κορίνθου.
'Ανδρίας Αὐγούστου.

Εἰκ. 6. 'Ανασκαφή Κορίνθου.

Εἰκ. 7. Κοράκου. 'Ανασκαφή Κορίνθου.

Παράρτημα Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου 1916. – Νέα προσκλήματα Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.
Παρένθετος πίναξ 11.

Εἰκ. 7. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον. Ἀριθ. εὐρετ. Μουσείου 3343 (σελ. 81).

Εἰκ. 5. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον Ἐθν. Μουσείου ἀριθ. 3379 (σελ. 80).

Εἰκ. 8. Ἐπιτύμ. ἀνάγλ. Ἐθ. Μουσ. ἀρ. 3342 (σελ. 81).

Εἰκ. 11. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον ἀριθ. 3376.

100

100

100

100

100

Παράρτημα Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου 1916. — Νέα προσκτήματα Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.
Παρένθετος πίναξ 12.

Εἰκ. 20. Ἄρτι συγκολληθέντα ἀργυρᾶ ποτήρια Μυκηνῶν (σελ. 82).

Εἰκ. 19. Ἐπιτύμ. ἀνάγλ. ἀρ. 2056 (σελ. 84).

Εἰκ. 16. Ἐθν. Ἀρχαιολ. Μουσ. ἀρ. 970 καὶ 785 (σελ. 84).

Εἰκ. 6. Ἀγαλμάτιον παιδός. Ἀρ. εὐρ. Μουσ. 3366 (σελ. 81).

